

ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

21

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΡΟΦΗΤΗΝ
ΩΣΗΕ
(ΛΟΓΟΙ Α' - Ζ')

ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΣΧΟΛΙΑ
ΑΠΟ ΤΟΝ
ΙΓΝΑΤΙΟ ΣΑΚΑΛΗ
ΦΙΛΟΛΟΓΟ

ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

21

ΕΠΟΠΤΗΣ - ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΕΛΕΥΘ. Γ. ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ, Π. ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

Ε Π Ε

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
«ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ»
ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2004

ΚΥΡΙΑΛΟΟ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΟ

ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

21

Copyright :

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ

Γ. Μπακατσέλου 3, Θεσσαλονίκη

Τ. Θ. 400 90. 560 10 Θεσσαλονίκη

Τηλ. 2310/283 880. Οικίας 2310/696 653.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Μὲ τὸν τόμο αὐτὸ συνεχίζεται ἡ ἔκδοσις τῶν ἀπάντων τοῦ μεγάλου πατρὸς τῆς Ἐκκλησίας μας Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας μὲ μιὰ σειρά ὑπομνημάτων του σὲ ἔργα μεγάλων ἀνδρῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τῶν γνωστῶν μὲ τὸ ὄνομα μὲν «Μικροὶ προφῆται», ἀλλὰ ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον τῶν προφητειῶν τους ἕξ ἴσου σπουδαῖοι πρὸς τοὺς λεγόμενους μεγάλους προφῆτες, Ἡσαΐαν, Ἱερεμίαν, Ἰεζεκιήλ καὶ Δανιήλ.

Οἱ μικροὶ αὐτοὶ προφῆτες ὡς γνωστὸν εἶναι δώδεκα, καὶ θὰ ἐκδοθοῦν σὲ τέσσερις τόμους ὡς ἑξῆς Τόμος 21ος, Ὡσηέ. Τόμος 22ος, Ἀμώς, Ἰωήλ, Μιχαίας. Τόμος 23ος, Ἀβδακούμ, Ὀβδιου, Ναούμ, Σοφονίας, Μελαχίας, τόμος 24ος, Ζαχαρίας, Ἰωνᾶς καὶ Ἀγγαῖος.

Ὁ Ὡσηέ, πού τὸ ὄνομά του σημαίνει «σωτηρία», ὑπῆρξε ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀρχαιότερους προφῆτες πού διασώθηκαν γραπτὰ κείμενά τους. Ὅπως ὁ ἴδιος γράφει στὴν ἀρχὴ τοῦ ἔργου του ὑπῆρξε υἱὸς τοῦ Βεηρί, καὶ ἔζησε κατὰ πᾶσα πιθανότητα στὸ βασίλειο τοῦ Ἰσραήλ, στὰ χρόνια πού βασιλεῖς τῆς Ἰουδαίας ἦταν ὁ Ὀζίας, ὁ Ἰωάθαμ, ὁ Ἀχαζ καὶ ὁ Ἐζεκίας, καὶ βασιλιάς τοῦ Ἰσραήλ ὁ Ἱεροβοάμ, υἱὸς τοῦ Ἰωάς», ἄσκησε δὲ τὸ προφητικὸ ἔργο του μεταξὺ τῶν ἐτῶν 750-720, σὲ μιὰ ἐποχὴ μεγάλης κατάπτωσης τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, ὅπως αὐτὸ διαφαίνεται ἀπὸ τοὺς λόγους του. Ἡ ὅλη ζωὴ του (ἡ πρῶτην πόρνη σύζυγός του, τὴν ὁποία ἔλαβε καθ' ὑπόδειξιν τοῦ Θεοῦ, ἡ ἀποπομπὴ τῆς λόγῳ ἀπιστίας, ἡ ἐκ νέου συνένωσή του μ' αὐτὴν καὶ ἡ ἀπόκτηση τῶν τριῶν παιδιῶν του, Ἰεζραέλ, Οὐκ ἠλεημένη καὶ Οὐ λαός μου), ἀποτελεῖ ὀλοφάνερο συμβολισμό τῆς σχέσης τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν μὲ ὅλες τὶς διακυμάνσεις αὐτῆς, πρῶγμα πού θὰ διαπιστώσει κανεὶς διαβάζοντας μὲ προσοχὴ τὸ ὅλον ἔργο.

Τὸ κείμενον λαμβάνεται ἀπὸ τὴν PG τοῦ MIGNE τόμος 71, 9-328, στὸ ὁποῖο γίνονται πολλὲς ἀναγκαῖες διορθώσεις κυρίως στὴ στίξιν.

Ε. ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΙΚΗ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΡΟΦΗΤΗΝ ΩΣΗΕ

ΤΟΜΟΙ ΕΠΤΑ

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

ΟΙΗΘΕΙΗ μὲν ἂν τις περιττὸν εἶναί πως καὶ εἰκαιόβου-
λον καὶ οὐτι που σφόδρα τῶν ἀναγκαίων εἰς ὄνησιν, καὶ
πολλοῖς ἤδη προειρημένα μονονουχὶ καὶ ἀνασκαλεύειν
ἐπιχειρεῖν καὶ τοῖς τῶν προλαβόντων πόνοις ἐπεισφέρειν
5 ἑτέρους, καίτοι καὶ λίαν ἀποχρώντως ἐχόντων ἐκείνων εἰς
γε τὸ δύνασθαι διατρανοῦν εὖ μάλα τὰς τῶν ἀγίων προ-
φητῶν συγγραφάς. Ἐγὼ δὲ τὸ χρῆμα φαίην ἂν οὐχ ὧδε
ἔχειν· πολλοῦ τε καὶ δεῖ· μεμνήσομαι γὰρ ἐπιφωνοῦντος
τοῦ Παύλου τοῖς παρ' αὐτοῦ μυσταγωγούμενοις· «Τὰ αὐτὰ
10 λέγειν ὑμῖν, ἐμοὶ μὲν οὐκ ὀκνηρὸν, ὑμῖν δὲ ἀσφαλές». Ἄ-
θρει δὲ ὅπως ἐστὶν ἀληθὴς ὁ λόγος. Εἰ γὰρ τι προκέοιτο
τῶν ἀναγκαίων εἰς εἶδησιν, εἶτα πολλοὶ καὶ παρὰ πολλῶν
ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ γένοιτο λόγοι, βλάβος μὲν ἔσται τὸ σύμ-
παν οὐδέν, ὀνήσειε δ' ἂν ὅτι μάλιστά γε τοῖς ἀκρωμένοις.
15 Εἰ μὲν γὰρ ἀλλήλοις συμβαίνοντας ποιοῖντο τοὺς λόγους
οἱ διερμηνεύειν εἰωθότες, ἀσφαλεστέρα που πάντως τοῖς

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΑΣ
ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΕΞΗΓΗΣΗ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΙΚΗ
ΣΤΟΝ ΠΡΟΦΗΤΗ ΩΣΗΕ

ΛΟΓΟΙ ΕΠΤΑ

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

ΘΑ ΝΟΜΙΖΕ βέβαια κανείς ότι είναι κάπως περιττό και άσκοπο και όχι κάτι από τὰ ἀναγκαῖα πρὸς ὠφέλεια, ἐπειδὴ πολλοὶ ἤδη ἔχουν μλήσει γι' αὐτά, καὶ νὰ ἐπιχειρεῖ νέα ἐξέτασή τους καὶ στὸν κόπο τῶν προηγουμένων νὰ προσθέτει νέους κόπους, καθόσον ἐκεῖνοι εἶναι ἐπαρκέστατοι γιὰ τὴν πλήρη διευκρίνιση τῶν συγγραφῶν τῶν ἁγίων προφητῶν. Ἐγὼ ὅμως νομίζω ὅτι δὲν εἶναι ἔτσι τὸ πρῶγμα. Γιατὶ θὰ ὑπενθυμίσω τὸν Παῦλο ποὺ φωνάζει πρὸς τοὺς μυσταγωγούμενους του· «Τὸ νὰ σᾶς λέγω τὰ ἴδια, γιὰ μένα βέβαια δὲν εἶναι κόπος, ἐνῶ γιὰ σᾶς εἶναι ἀσφάλεια»¹. Καὶ πρόσθετε πῶς ἀληθεύει ὁ λόγος. Ἄν δηλαδὴ χρειάζεται νὰ ἀποκτήσουμε γνώση γιὰ κάτι ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα καὶ ἔχουν γίνει πολλοὶ λόγοι ἀπὸ πολλοὺς γι' αὐτό, δὲν θὰ ὑπάρξει καμμιά ἀπολύτως βλάβη, ἀντίθετα θὰ ὠφελήσει πάρα πολὺ τοὺς ἀκροατές. Γιατί, ἂν οἱ συνήθεις ἐρμηνευτὲς διατυπώνουν λόγους ποὺ συμφωνοῦν μεταξύ τους, οἱ ἀκροατές ἀποχτοῦν ὅπως οἴδηποτε ἀσφα-

1. Φιλ 3,1.

φιλακροάμοσιν εἰσκρίνεται γνῶσις, εἰ δὲ δὴ τι φαίνοιτο τὸ ἐφ' ἑκάστω καινοπρεπὲς καὶ τὸ τῷ δεῖνι τυχόν οὐ σφόδρα διεγνωσμένον ὀρθῶς καὶ ἀνεπιλήπτως, εἰ ἐπὶ νοῦν ἦκοι τὸν ἕτερου, τί τὸ λυποῦν; Μᾶλλον δὲ πῶς οὐκ ἄμεινον ἀμφιλα-
 5 φῆ καὶ εὐκρινεστέραν τὴν τῶν νοημάτων γίνεσθαι παράθε-
 σιν; Οὐκοῦν, κἂν εἰ πολλοὶ γεγράφασι πρὸ ἡμῶν, τὰ ἐν τοῖς ἀγίοις προφήταις διερμηνεύοντες, οὐχὶ ταύτης ἕνεκεν τῆς αἰτίας σιωπήσομεν, διωσόμεθα δὲ μᾶλλον ὡς ἀδρανῆ τὸν ὄκνον, καὶ ἦνπερ ἂν καὶ ἡμῖν αὐτοῖς ἐπιδοίη χάριν ὁ ἀπο-
 10 καλύπτων βαθέα καὶ ἀπόκρυφα, ταύτην καὶ ἕτεροις φανε-
 ρὰν καταστήσομεν, μεμνημένοι λέγοντος τοῦ Χριστοῦ, «Δω-
 ρεᾶν ἐλάβετε, δωρεᾶν δότε».

Ἀρχόμενος τοίνυν τῆς εἰς τὸν μακάριον προφήτην Ὠ-
 σηὲ σαφοῦς ἐρμηνείας, ἐκεῖνα προεκθήσομαι καὶ περὶ τῆς
 15 τῶν ἄλλων προφητῶν συγγραφῆς. Ἔθος γὰρ ἅπασιν, οὓς
 ἂν ἕκαστοι ποιοῖντο λόγους μεταπλάττειν εὐκόλως ἐπὶ τὸ
 δοκοῦν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, ὡς ποτε μὲν ἐκ τῆς ἱστορίας,
 ἦτοι τῶν αἰσθητῶν καὶ οἴονεῖπως ἐν ὄψει κειμένων καὶ γε-
 γονότων πραγμάτων, ἀναφοιτᾶν εὐκόλως εἰς τὰ ἐσώτατα
 20 καὶ πνευματικά, ποτὲ δὲ αὐ̄ καθικνεῖσθαι πάλιν, καὶ πολὺ
 δὴ λίαν ἀσυμφανῶς, ἐπὶ τὰ ἐν αἰσθήσει πράγματα· πλείστη
 δὲ ὄση παρ' αὐτοῖς καὶ ἡ τῶν προσώπων ἐπεισφορᾶ,
 σχετλιασμοί τε καὶ ἀναφωνήσεις καὶ τῶν ἤδη παρωχηκό-
 των ἢ μνήμη καὶ τῶν ἐσομένων προάγγελσις. Δεῖ δὲ οὖν
 25 ἕκαστα σαφῶς φιλοκρινούντας ὡς ἓν, τὴν τῶν νοημάτων
 τάξιν καὶ τὴν τῶν προσώπων διαφορὰν ἀναγκαίως ἐπιτη-
 ρεῖν· σαφῆς γὰρ οὕτως ἡμῖν καὶ ἀσύγχυτος καὶ δυσχερείας
 ἀπάσης ἀπηλλαγμένος ἔσται πού πάντως ὁ λόγος. Χρῆναι
 δὲ ὑπολαμβάνω, προαφηγήσασθαι τινὰ τῶν συμβεβηκό-
 30 των τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, ἵνα μὴ ταράττοιτο τῶν ἐντευ-
 ξομένων ὁ νοῦς, ποτὲ μὲν ἀκούων Ἐφραΐμ καὶ Ἰσραὴλ καὶ

λέστερη γνώση, ἂν ὅμως καθένας φαίνεται νὰ παρουσιάζει κάτι καινούργιο, καὶ κάτι πού προτείνει ὁ ἄλλος δὲν φαίνεται νὰ τὸ ἔχει σκεφθεῖ ὀρθὰ καὶ χωρὶς λάθος, ἂν αὐτὸ φτάσει στὸ νοῦ τοῦ ἄλλου, ποιὸ εἶναι τὸ δυσάρεστο ἀπὸ αὐτό; Ἡ καλύτερα πῶς δὲν εἶναι καλύτερο νὰ γίνεται ἐκτενὴς καὶ εὐκρινέστερη ἐκθεση τῶν νοημάτων; Ἐπομένως, κι ἂν ἀκόμα ἔχουν γράψει πολλοὶ πρὶν ἀπὸ ἐμᾶς, ἐρμηνεύοντας τὰ γραπτὰ τῶν ἁγίων προφητῶν, δὲν θὰ σιωπήσομε ἐμεῖς γι' αὐτὸ τὸ λόγο, ἀλλὰ θὰ ἀπορρίψομε μᾶλλον ὡς ἀδράνεια τὸν δισταγμὸ, καὶ τὴν ὅποια χάρη δώσει καὶ σ' ἐμᾶς τοὺς ἴδιους αὐτὸς ποὺ ἀποκαλύπτει τὰ βαθιὰ καὶ ἀπόκρυφα, αὐτὴν θὰ τὴ φανερώσομε καὶ στοὺς ἄλλους, φέροντας στὴ μνήμη μας τὸν ὁ Χριστὸ πού λέγει: «Δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δώστε»².

Ἀρχίζοντας λοιπὸν τὴν μὲ σαφήνεια ἐρμηνεία τοῦ συγγράμματος τοῦ μακάριου προφήτη Ὡσηέ, θὰ ἐκθέσω προηγουμένως ἐκεῖνα πού ἔχουν προταχθεῖ στὰ συγγράμματα τῶν ἄλλων προφητῶν. Γιατὶ εἶναι συνήθεια ὄλων νὰ μεταπλάθουν τοὺς λόγους τους σύμφωνα μὲ ὅ,τι ἀρέσει στὸ ἅγιο Πνεῦμα, ὥστε ἄλλοτε ἀπὸ τὴν ἱστορία, ἤτοι ἀπὸ τὰ γεγονότα πού ὑποπίπτουν στὴν αἴσθησι καὶ κατὰ κάποιον τρόπο βρῖσκονται μπροστὰ στὰ μάτια μας καὶ ἀπὸ πράγματα πού ἔχουν γίνεῖ νὰ εἰσδύουν εὐκόλα στὰ ἐσώτατα καὶ πνευματικὰ, κι ἄλλοτε πάλι νὰ φτάνουν, καὶ βέβαια πάρα πολὺ δυσδιάκριτα, στὰ αἰσθητὰ πράγματα. Ἐπίσης εἰσάγουν αὐτοὶ καὶ πάρα πολλὰ πρόσωπα, προβάλλουν θρηηνολογίες καὶ κραυγές, μνημονεύουν πράγματα περασμένα, καὶ προαναγγέλλουν ὅσα μέλλουν νὰ συμβοῦν. Πρέπει λοιπὸν, ξεχωρίζοντας κατὰ τὸ δυνατὸ μὲ σαφήνεια τὸ καθένα, νὰ προσέχομε ἀναγκαστικὰ καὶ τὴ διάταξη τῶν νοημάτων καὶ τὴ διαφορὰ τῶν προσώπων. Γιατὶ ἔτσι θὰ εἶναι ὅπωςδήποτε ὁ λόγος μας σαφὴς καὶ ἀπαλλαγμένος ἀπὸ σύγχυσι καὶ κάθε δυσκολία. Θεωρῶ ὅμως ὅτι πρέπει νὰ ἀφηγηθῶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ κάποια γεγονότα πού ἔχουν συμβεῖ στοὺς ἕξ αἵματος Ἰσραηλίτες, γιὰ νὰ μὴ ταράζεται ὁ νοῦς τῶν ἀναγνωστῶν, ἀκούοντας ἄλλοτε τὰ ὀνόματα Ἐφραΐμ καὶ

μέν τοι καὶ Σαμάρειαν, Ἰούδαν τε αὖ καὶ Βενιαμίν· πλείστη γὰρ ὄση τῶν τοιούτων ὀνομάτων παρὰ τοῖς ἁγίοις προφήταις ἢ μνήμη.

Ἴνα τοίνυν εἰδεῖεν ἕκαστα σαφῶς, ἀκουόντων ὅτι τὴν 5 τοῦ πατρὸς βασιλείαν περιέπων κατὰ καιροῦς ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ὁ Σολομῶν, ἀνεδείματο μὲν τῷ Θεῷ τὸν διαβόητον ἐκεῖνον καὶ ἀξιάγαστον νεῶν, ἀλλὰ καίτοι λίαν γεγρονῶς διαπρεπῆς διὰ τε πλούτου λαμπρότητα καὶ περιουσίαν χρημάτων, εἰς γῆρας ἐληλακῶς, διὰ τοι τὴν εἰς γυναῖκας αἰ- 10 δῶ προσκέκρουκε τῷ Θεῷ. Καὶ ποῖος αὐτῷ γέγονε πλημμελείας ὁ τρόπος, τὸ ἱερὸν ἡμῖν ἀφηγήσεται γράμμα· ἔχει γὰρ οὕτως· «Καὶ ὁ βασιλεὺς ἔλαβε γυναῖκας ἀλλοτρίας, καὶ τὴν θυγατέρα Φαραώ, Μωαβίτιδας, Ἀμμανίτιδας, Σύρας καὶ Ἰδουμαίας, Χετταίας καὶ Ἀμορῥαίας, ἐκ τῶν ἐθνῶν ὧν 15 ἀπεῖπε Κύριος τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ· Οὐκ εἰσελεύσεσθε εἰς αὐτούς καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσελεύσονται εἰς ὑμᾶς, ἵνα μὴ ἐκκλίνωσι τὰς καρδίας ὑμῶν ὀπίσω τῶν εἰδώλων αὐτῶν»· εἰς αὐτάς ἐκολλήθη Σολομῶν τοῦ ἀγαπήσαι· καὶ ἦσαν «αὐτῷ γυναῖκες ἄρχουσαι ἑπτακόσιοι καὶ παλλακαὶ τριακόσιοι. Καὶ 20 ἐγενήθη ἐν τῷ καιρῷ γῆρως Σολομῶν καὶ ἐξέκλιναν αἱ γυναῖκες αἱ ἀλλότριαι τὴν καρδίαν αὐτοῦ ὀπίσω θεῶν ἑτέρων, καὶ οὐκ ἦν ἡ καρδία αὐτοῦ τελεία μετὰ Κυρίου Θεοῦ αὐτοῦ, καθὼς ἦ καρδία Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Καὶ ἐπορεύθη Σολομῶν ὀπίσω τῆς Ἀστάρ ὀδελύγματος Σιδωνίων, καὶ 25 ὀπίσω τοῦ Βάαλ εἰδώλου υἱῶν Ἀμμών. Καὶ ἐποίησε Σολομῶν τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ οὐκ ἐπορεύθη ὀπίσω Κυρίου, ὡς Δαυὶδ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. Τότε ᾤκοδόμησε Σολομῶν ὑψηλὸν τῷ Χαμῶς εἰδώλῳ Μωάβ, καὶ τῷ Βάαλ εἰδώλῳ υἱῶν Ἀμμών, καὶ τῇ Ἀστάρτῃ ὀδελύγματι Σιδωνίων. Καὶ 30 οὕτως ἐποίησε πάσαις ταῖς γυναιξὶν αὐτοῦ ταῖς ἀλλοτρίαις, αἱ ἔθνημιον καὶ ἔθνον τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν. Καὶ ὀργίσθη θυμῷ Κύριος ἐπὶ Σολομῶν, ὅτι ἐξέκλινε καρδίαν αὐτοῦ ἀπὸ

Ἰσραὴλ ἀλλὰ καὶ Σαμάρεια, καὶ ἄλλοτε πάλι Ἰούδα καὶ Βενιαμίν· γιατί πάρα πολὺ συχνὰ οἱ ἅγιοι προφῆτες μνημονεύουν αὐτὰ τὰ ὀνόματα.

Γιὰ νὰ μάθουν λοιπὸν μὲ σαφήνεια τὸ καθένα, ὡς ἀκούσουν ὅτι ἀσκώντας στὰ χρόνια τοῦ Ὁσολομῶν τὴ βασιλεία τοῦ πατέρα του στὰ Ἱεροσόλυμα τιμώντας τὸν Θεὸ οἰκοδόμησε τὸν περίφημο καὶ ἀξιοθαύμαστο ναό, ἀλλὰ μολονότι ἔγινε ξακουστός γιὰ τὴ λαμπρότητα τοῦ πλούτου του καὶ τὴ μεγάλη περιουσία του, φτάνοντας στὰ γηρατειά του, ἔξαιτίας τῆς ἀγάπης του πρὸς τὶς γυναῖκες ἤρθε σὲ σύγκρουση μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Μὲ ποιὸ τρόπο ἀμάρτησε, θὰ μᾶς τὸ πεί ἡ ἀγία Γραφή· γιατί λέγει τὸ ἔξῃς: «Καὶ ὁ βασιλιάς ἔλαβε γυναῖκες ἄλλοεθνεῖς καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ Φαραώ, ὅπως καὶ γυναῖκες Μωαβίτισσες, Ἀμμωνίτισσες, Σύρες, καὶ Ἰδουμαῖες, Χετταῖες καὶ Ἀμορραῖες, ἀπὸ ἔθνη ποὺ εἶχε ἀπαγορεύσει στοὺς Ἰσραηλίτες ὁ Θεὸς λέγοντας: Δὲν θὰ μπεῖτε στὰ σπίτια αὐτῶν καὶ αὐτοὶ στὰ δικά σας, γιὰ νὰ μὴ στρέψουν τὶς καρδιές σας καὶ ἀκολουθήσουν τὰ εἰδωλά τους»· σ' αὐτὲς προσκολλήθηκε ὁ Σολομῶν καὶ τὶς ἀγάπησε. «Καὶ εἶχε ἑπτακόσιες γυναῖκες ἐπίσημες καὶ τριακόσιες παλλακίδες. Ἔτσι στὰ γηρατειά του ἔστρεψαν οἱ ξένες γυναῖκες τὴν καρδιά τοῦ Σολομώντα στὴν προσκύνηση ἄλλων θεῶν, καὶ δὲν ἦταν ἡ καρδιά του ἀμεμπτη ἐνώπιον τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ τοῦ ὅπως ἦταν ἡ καρδιά τοῦ πατέρα του τοῦ Δαβίδ. Ἐξαιτίας αὐτοῦ ὁ Σολομῶν ἀκολούθησε τὴν Ἀστάρτη, τὸ βδέλυγμα τῶν Σιδωνίων, καὶ τὸν Βάαλ, τὸ εἶδωλο τῶν Ἀμμωνιτῶν. Καὶ ὁ Σολομῶν ἀμάρτησε ἐνώπιον τοῦ Κυρίου καὶ δὲν ἀκολούθησε τὸν Κύριο, ὅπως ὁ πατέρας του Δαβίδ. Τότε ὁ Σολομῶν οἰκοδόμησε ναὸ ὑψηλὸ γιὰ τὸν ψευδοθεὸ Χαμῶς τῶν Μωαβιτῶν, καὶ γιὰ τὸν Βάαλ, τὸν ψευδοθεὸ τῶν Ἀμμωνιτῶν, καὶ γιὰ τὴν Ἀστάρτη τὴ βδελυρὴ ψευδοθεὰ τῶν Σιδωνίων. Ἔτσι ἐνήργησε καὶ γιὰ ὅλες τὶς ἄλλοεθνεῖς γυναῖκες του ποὺ θυμιάζαν καὶ θυσίαζαν στὰ εἰδωλά τους. Ὁργίσθηκε τότε πολὺ ὁ Θεὸς ἐναντίον τοῦ Σολομώντα, ἐπειδὴ ἡ καρδιά του παρέκλινε ἀπὸ τὸν

Κυρίου Θεοῦ Ἰσραὴλ τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ δις καὶ «ἐντειλαμένου αὐτῷ ὑπὲρ τοῦ λόγου τούτου, τὸ παράπαν μὴ πορευθῆναι ὀπίσω θεῶν ἑτέρων· καὶ φυλάξαι καὶ ποιῆσαι ἃ ἐνετείλατο αὐτῷ Κύριος ὁ Θεός».

5 Ἀπάσης μὲν οὖν ἐπέκεινα δυσσεβείας τὰ τοῦ Σολομῶντος ἐν γῆρει τολμήματα. Τί γὰρ ἂν γένοιτο τῶν οὕτως ἐκτόπων πλημμελημάτων τὸ δυσσαχθέστερον; ἢ πῶς οὐ πέρα λόγου παντός, ἀλογῆσαι μὲν τιμῆς καὶ ἀγάπης τῆς εἰς τὸν ἕνα καὶ φύσει καὶ ἀληθῶς ὄντα Θεόν, τὸ δὲ αὐτῷ καὶ μόνῳ προ-
10 σὸν ἀξίωμα καὶ τῶν δαιμονίων ἀπονέμειν ἀγέλαις, μᾶλλον δὲ λίθοις ἀνάπτειν καὶ ξύλοις; Ἐπειδὴ δὲ ἦλω πεφρονηκῶς τε καὶ δράσας ἃ μὴδὲ θέμις εἰπεῖν, καὶ τοῖς οὕτως αἰσχροῖς πλημμελήμασιν ἔνοχος γεγονὼς κατεφωρᾶτο, λοιπὸν ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ τῶν ὅλων Θεός· «Ἄνθ' ὧν ἐγένετο ταῦτα μετὰ
15 σοῦ καὶ οὐκ ἐφύλαξας τὰς ἐντολάς μου καὶ τὰ προστάγματά μου ἃ ἐνετειλάμην σοι, διαρρήσων διαρρήξω τὴν βασιλείαν ἐκ χειρὸς σου καὶ δώσω αὐτὴν τῷ δούλῳ σου. Πλὴν ἐν ταῖς ἡμέραις σου οὐ ποιήσω αὐτά, διὰ Δαυὶδ τὸν πατέρα σου· ἐκ χειρὸς υἱοῦ σου λήψομαι αὐτήν. Πλὴν ὅλην τὴν βασιλείαν
20 οὐ μὴ λάβω· σκῆπτρον ἐν δώσω τῷ υἱῷ σου, διὰ Δαυὶδ τὸν δούλόν μου, καὶ διὰ Ἱερουσαλὴμ τὴν πόλιν ἣν ἐξελεξάμην». Ἐπειδὴ γὰρ, ὡς ἔφην, τῆς εἰς γυναῖκας ἐπιθυμίας ἠττώμενος, καίτοι σοφὸς ὧν ἄγαν ὁ Σολομῶν, μονονουχὶ καὶ ὅσον ἦκεν εἰπεῖν εἰς ἐγχειρημάτων δύνάμειν τὴν τοῦ Θεοῦ βασιλεί-
25 αν διέρρηξεν, εἰδώλοις ἀνάπτων τὴν αὐτῷ καὶ μόνῳ προεπωδεστάτην τιμὴν τε καὶ δόξαν, ταύτη τοι, καὶ μάλα εἰκότως, διαρρήγνυναι Θεὸς ἐπηπεῖλει τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, τοῖς ἴσοις ἀντιλυπῶν, κατὰ τὸ ἐν τῷ προφήτῃ γεγραμμένον Ἰεζεκιήλ· «Καθὼς ἐποίησας, οὕτως ἔσται σοι· τὸ ἀνταπόδομά
30 σου ἀνταποδοθήσεται εἰς κεφαλὴν σου». Ἐπειδὴ δὲ ἀπεδίω Σολομῶν, κέκληται πρὸς βασιλείαν ὁ ἐξ αὐτοῦ, τουτέστιν ὁ

Κύριο του Ἰσραήλ, πού τοῦ παρουσιάσθηκε δύο φορές καί τοῦ ἐπανέλαβε αὐτή τήν ἐντολή, νά μή πορευθεῖ δηλαδή σέ καμμιᾶ περίπτωση πίσω ἀπό ἄλλους θεούς, καί νά φυλάξει καί νά κάνει ὅσα τόν πρόσταξε ὁ Κύριος ὁ Θεός»³.

Τὰ γεροντικά λοιπόν τολμήματα τοῦ Σολομώντα εἶναι πέρα ἀπό κάθε δυσσέβεια. Καί πράγματι, τί θά μπορούσε νά ὑπάρξει πιό δυσάρεστο ἀπό αὐτά τὰ τόσο παράλογα ἁμαρτήματα. Ἡ πῶς δέν εἶναι πέρα ἀπό κάθε λόγο ἀπό τή μὰ νά περιφρονήσει τήν τιμὴ καί τήν ἀγάπη πρὸς τὸν ἕνα καί ἀπό τή φύση του καί ἀληθινό Θεό, καί ἀπό τήν ἄλλη ν' ἀποδώσει στὰ πλήθη τῶν δαιμόνων τὸ ἀξίωμα πού αὐτὸς καί μόνο ἔχει, ἢ καλύτερα νά τὸ ἀποδώσει στὶς πέτρες καί στὰ ξύλα; Ἐπειδὴ λοιπόν βρέθηκε νά ἔχει σκεφθεῖ καί νά πράξει αὐτά πού οὔτε νά τὰ πειῖ κανεὶς δέν ἐπιτρέπεται καί συνελήφθηκε νά ἔχει γίνεῖ ἔνοχος σέ τόσο αἰσχρὰ ἁμαρτήματα, τοῦ εἶπε στὴ συνέχεια ὁ Θεὸς τῶν ὅλων «Ἐπειδὴ διαπράχθηκαν αὐτά ἀπό σένα καί δέν φύλαξες τίς ἐντολές καί τίς προσταγές μου πού σοῦ ἔδωσα, θ' ἀποσπάσω τὴ βασιλεία ἀπὸ τὰ χέρια σου καί θά τὴ δώσω στὸ δοῦλο σου. Αὐτὸ ὅμως δέν θά τὸ κάνω στὶς δικές σου ἡμέρες, γιὰ χάρι τοῦ πατέρα σου τοῦ Δαβίδ· θά τὴν πάρω ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ υἱοῦ σου. Πλὴν ὅμως δέν θά τὴν πάρω ὅλη τὴ βασιλεία· τὸν ἕνα θρόνο θά τὸν δώσω στὸν υἱό σου γιὰ χάρι τοῦ Δαβίδ τοῦ δούλου μου καί γιὰ τὴν πόλη Ἱερουσαλήμ πού τὴ διάλεξα»⁴. Ἐπειδὴ δηλαδή, ὅπως εἶπα, νικήθηκε ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία πρὸς τίς γυναῖκες, μολονότι ἦταν πάρα πολὺ σοφὸς ὁ Σολομῶν καί κατὰ κάποιον τρόπο περισσότερο ἀπὸ ὅσο μπορούμε νά ποῦμε μὲ τίς ἐνέργειές του διέσπασε τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἀποδίδοντας στὰ εἶδωλα τὴν τιμὴ καί τὴ δόξα πού σ' αὐτὸν καί μόνο πρέπει ἀπόλυτα, γι' αὐτὸ τὸ λόγο, καί πολὺ εὐλόγα, τὸν ἀπειλοῦσε ὁ Θεὸς ὅτι θά διασπάσει τὴ βασιλεία του, προξενώντας του ἴση λύπη, σύμφωνα μὲ αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ ἀπὸ τὸν προφήτη Ἰεζεκιήλ: «Ὅπως ἔπραξες, ἔτσι καί θά σοῦ γίνεῖ· ἢ ἀνταπόδοσή σου θά ἀνταποδοθεῖ στὸ κεφάλι σου»⁵. Ὄταν λοιπόν ἀπεβίωσε ὁ Σολομῶν, κλήθηκε στὴ βασιλεία ὁ υἱὸς του, δηλαδή ὁ Ροβοάμ. Τότε λοιπόν, ἀκριδῶς

Ῥοδοάμ. Τότε δὴ, τότε κατασχίζεται λοιπὸν ὁ Ἰσραήλ, καὶ ἀποφοιτῶσι μὲν τῶν Ἱεροσολύμων αἱ δέκα φυλαὶ καὶ τὸ ἥμισυ φυλῆς Ἐφραΐμ. Κατελογίζοντο γὰρ εἰς μίαν φυλὴν οἱ ἕξ Ἰωσήφ γεγονότες υἱοὶ Ἐφραΐμ τε καὶ Μανασσῆς, τοῦτο τοῦ
5 προπάτορος Ἰακώβ κρατεῖν ἐθέλησαντος. Εἴρηται γὰρ πρὸς τὸν Ἰωσήφ· «Νῦν οὖν οἱ δύο υἱοί σου, οἱ γενόμενοί σοι ἐν Αἰγύπτῳ πρὸ τοῦ ἐλθεῖν με πρὸς σέ εἰς Αἴγυπτον, ἐμοί εἰσιν, Ἐφραΐμ καὶ Μανασσῆ, ὡς καὶ Ῥουβὴμ καὶ Συμεὼν ἔσονταί μοι».

10 Οὐκοῦν αἱ μὲν δέκα φυλαὶ καὶ τὸ ἥμισυ τῆς μιᾶς, τουτέστιν ὁ Ἐφραΐμ, ἀπώχοντο μὲν εἰς τὴν Σαμάρειαν, ἔξω δὲ τῆς Ῥοδοάμ γεγόνασι βασιλείας, ἀπομεμενήκασιν δὲ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις οἱ ἐκ φυλῆς Ἰούδα καὶ Βενιαμίν. Ἐπειδὴ δὲ ἀβασίλευτοί τε καὶ ἀστρατήγητοι μένοντες οἱ ἐν Σαμαρείᾳ
15 τὰς ἐκ τοῦ Ῥοδοάμ ἐφόδους ὑπώπτενον καὶ ἑαυτοὺς δὴ μάλα τοῖς φιλτάτοις συνδιόλλυσθαι προσεδόκων, μεταπέμπονται τὸν Ἱεροδοάμ (οἰκέτης δὲ οὗτος ἦν Σολομῶντος ἀποδρᾶς εἰς Αἴγυπτον πρὸς Σουσακεῖμ βασιλέα), καὶ δὴ καὶ ἐλθόντα κεχειροτονήκασιν εὐθύς εἰς ἠγούμενον, καὶ
20 σκήπτρω τῆς βασιλείας τετιμήκασιν τὸν ἀλιτήριον, καὶ ἦν Ἱεροδοάμ ἐξ ὄρους καὶ φυλῆς Ἐφραΐμ. Ἐπειδὴ δὲ κεχειροτονήτο βασιλεὺς ἐξεμηχανᾶτο λοιπὸν τίνα τρόπον αὐτῷ τὰ τῆς βασιλείας στήσεται καὶ ἐν δεδαίῳ μενεῖ, τῆς τῶν χειροτονησάντων γνώμης οὐ μεθισταμένης εἰς ἑτέραν τινὰ
25 βουλήν τε καὶ σκέψιν. Εἶτα δεδιῶς μὴ ἄρα πως τῆς ἐν νόμῳ λατρείας καὶ τῶν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐπιτελουμένων ἑορτῶν εἰς ἀνάμνησιν ἐνεχθεῖς ὁ Ἰσραήλ, παλινδρομεῖν ἔλοιτο εἰς τὸ ἐν ἀρχαῖς, καὶ τοῖς Ῥοδοάμ ὑπενεχθείη ζυγοῖς, δύο δαμάλεις ἐργάζεται χρυσᾶς, καὶ πρὸς τὸ ἐν Αἰγύπτῳ σέβας
30 ἀναβιδάζων τὸν Ἰσραήλ, ἐκέλευε προσκυνεῖν αὐταῖς καὶ ὀλοκαντοῦν. «Καὶ ἀπέθετο», φησί, «τὴν μὲν εἰς Γάλγαλα, τὴν δὲ εἰς Δάν»· πόλεις δὲ αὗται περιφανέστεραι τῶν ἄλλων, αἱ ἦσαν ἐν χώρᾳ Σαμαρειτῶν.

τότε διαιρέθηκε ὁ Ἰσραήλ, ἀφοῦ ἔφυγαν ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα οἱ δέκα φυλές καὶ ἡ μισή φυλή τοῦ Ἐφραΐμ. Γιατὶ ὑπολογίζονταν σὲ μία φυλή οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰωσήφ Ἐφραΐμ καὶ Μανασσῆς, ἐπειδὴ ὁ προπάτορας Ἰακώβ θέλησε αὐτὸ νὰ ἰσχύσει. Γιατὶ εἶχε λεχθεῖ στὸν Ἰωσήφ· «Τώρα λοιπὸν οἱ δύο υἱοὶ σου, ποὺ γεννήθηκαν στὴν Αἴγυπτο, πρὶν ἔλθω ἐγὼ κοντά σου στὴν Αἴγυπτο, εἶναι δικοὶ μου υἱοί, ὁ Ἐφραΐμ καὶ ὁ Μανασσῆς, καὶ θὰ εἶναι γιὰ μένα ὅπως ὁ Ρουβὴμ καὶ ὁ Συμεών»⁶.

Οἱ δέκα λοιπὸν φυλές καὶ τὸ μισὸ τῆς μᾶς, δηλαδή ἡ φυλή τοῦ Ἐφραΐμ, ἔφυγαν στὴ Σαμάρεια καὶ χωρίσθηκαν ἀπὸ τὸ βασίλειο τοῦ Ροδοάμ, καὶ στὰ Ἱεροσόλυμα ἔμειναν οἱ φυλές τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ Βενιαμίν. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν εἶχαν βασιλιὰ καὶ στρατηγὸ ὅσοι πῆγαν στὴ Σαμάρεια καὶ ὑποπτεύονταν ἐπιθέσεις ἀπὸ τὸν Ροδοάμ καὶ φοβοῦνταν ὅτι θὰ χάνονταν μαζί μὲ τοὺς ἀγαπητούς τους, στέλνουν καὶ καλοῦν τὸν Ἱεροδοάμ (αὐτὸς ἦταν δούλος τοῦ Σολομώντα, ποὺ εἶχε δραπετεύσει στὴν Αἴγυπτο καὶ εἶχε καταφύγει στὸν βασιλιὰ Σουσακείμ), καὶ μόλις ἔφτασε τὸν χειροτόνησαν ἀμέσως ἀρχηγό τους καὶ τίμησαν αὐτὸν τὸν ἀσεδέστατο μὲ τὸ σκῆπτρο τῆς βασιλείας⁷. Συνεπῶς ὁ Ἱεροδοάμ προερχόταν ἀπὸ τὸ ὄρος καὶ τὴ φυλή Ἐφραΐμ. Ἀφοῦ ὅμως χειροτονήθηκε βασιλιὰς μηχανευόταν νὰ βρεῖ τρόπους νὰ σταθεροποιήσει τὴ βασιλεία του καὶ νὰ τὴν ἐξασφαλίσει καὶ ἡ ἀπόφαση ἐκείνων ποὺ τὸν εἶχαν χειροτονήσει νὰ μὴ μετατραπῆ σὲ ἄλλη γνώμη καὶ σκέψη. Ἐπειτα, ἐπειδὴ φοβόταν μῆπως, ἐνθυμούμενοι οἱ Ἰσραηλιῖτες τὴ λατρεία τοῦ νόμου καὶ τὶς ἑορτὲς ποὺ τελοῦνταν στὰ Ἱεροσόλυμα, θελήσουν νὰ ἐπιστρέψουν στὰ παλαιὰ καὶ νὰ ὑπαχθοῦν κάτω ἀπὸ τὸ ζυγὸ τοῦ Ροδοάμ, κατασκευάζει δυὸ χρυσὲς δαμάλες, καὶ ὀδηγώντας τοὺς Ἰσραηλιῖτες στὸ σεβασμὸ τους, πρόσταξε νὰ τὶς προσκυνοῦν καὶ νὰ προσφέρουν ὀλοκαυτώματα· γιατί λέγει· «Καὶ ἔστησε τὴ μία στὰ Γάλγαλα καὶ τὴν ἄλλη στὴ Δάν. Καὶ οἱ δύο αὐτὲς ἦταν πόλεις λαμπρότερες ἀπὸ τὶς ἄλλες ποὺ ὑπῆρχαν στὴ χώρα τῶν Σαμαρειτῶν.

6. Γεν. 48, 5.

7. Γ' Βασ. 11, 26. 12, 1 ἔ.

Οὐκοῦν διττὴ γέγονε τῶν δέκα φυλῶν ἡ ἀπόστασις,
 καὶ τοῦ ἡμίσεος φυλῆς Ἐφραΐμ. Ἐξώχοντο γὰρ, οὐχὶ μό-
 νον τῶν Ἱεροσολύμων, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς εἰς Θεὸν εὐσε-
 βείας, δαμάλεσι προσκυνοῦντες χρυσαῖς, θύοντές τε καὶ λα-
 5 τρεύοντες «τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν», καθὰ γέγρα-
 πται. Οἱ δέ γε ἀπομεμενηκότες ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, Ἰού-
 δας τέ φημι καὶ Βενιαμίν, αἰδῶ μὲν τινα καὶ λόγον τῶν διὰ
 Μωσέως ἐποιοῦντο θεσπισμάτων· ἔθνον γὰρ ἐν τῷ ναῶ·
 πλὴν οὐχ ὀλοτρόπως τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης ἐξείχοντο, κα-
 10 τεμερίζοντο δὲ καὶ αὐτοὶ πρὸς ἀπόστασιν. Ἔθνον γὰρ εἰ-
 δώλοισ «ἐπὶ πάντα βουνὸν ὑψηλόν, καὶ ὑποκάτω παντός
 ξύλου ἀλσώδους», κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. Ὅταν
 τοίνυν ἀκούης τῶν ἁγίων προφητῶν ὀνομαζόντων τὸν Ἰσ-
 ραήλ, ἦτοι τὸν Ἐφραΐμ, τότε δὴ μοι νόει τοὺς ἐν τῇ Σαμα-
 15 ρεΐα, ὅταν δὲ τὸν Ἰούδαν καὶ Βενιαμίν, τοὺς ἀπομείναντας
 ἐν Ἱεροσολύμοις ἦσαν δὲ καὶ προφήται παρ' αὐτοῖς, ἀδια-
 κρίτως περὶ τε τῶν ἐν τῇ Σαμαρεΐα καὶ τῶν ἐν τοῖς Ἱεροσο-
 λύμοις προφητεύοντες· καὶ οἱ μὲν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, οἱ
 δὲ τὴν Σαμαρειτῶν οἰκοῦντες χώραν, τοὺς παρὰ Θεοῦ τοῖς
 20 ἀκρωμένους διεκόμιζον λόγους Ἰστέον δὲ, ὅτι μετὰ τὸ
 ἀπορῥαγῆναι τῶν Ἱεροσολύμων τὰς δέκα φυλάς καὶ τὸ
 ἥμισυ φυλῆς Ἐφραΐμ, ἰδίους ἐχρῶντο βασιλεῦσι καὶ οἱ ἐν
 τῇ Σαμαρεΐα καὶ οἱ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις. Καὶ τοῦτο κεκρα-
 τηκεν ἄχρι καιροῦ τῆς τελευταίας αἰχμαλωσίας, ὅτε καὶ
 25 ὑπενόστησαν ἐν Ἱεροσολύμοις, Κύρου κεκρατηκότες καὶ
 ἀνέντος αὐτοῖς τὴν ἀποδρομὴν, καθηγουμένου μὲν Ζορο-
 βάβελ τοῦ Σαλαθιήλ, ὃς ἦν ἐκ φυλῆς Ἰούδα, ἱερατεύοντος
 δὲ Ἰησοῦ τοῦ Ἰωσεδέκ. Τότε καὶ τὸν ναὸν ἀνεδείμαντο, καὶ
 ὑπὸ μίαν γεγόνασιν ἀρχὴν καὶ κατωκῆκασιν ἐν Ἱεροσολύ-
 30 μοις, διχονοίας ἀπάσης ἐξηρημένης Ὅσαι δὲ κατὰ και-
 ροὺς αἰχμαλωσίαι γεγόνασιν ἀνὰ μέρος τῶν δέκα φυλῶν,
 καὶ μὲν τοι καὶ τοῦ ἡμίσεος φυλῆς Ἐφραΐμ, καὶ τῶν ἐν τοῖς
 Ἱεροσολύμοις, Ἰούδα τέ φημι καὶ Βενιαμίν, προειὼν ὁ λό-

Ἔγινε λοιπὸν διπλῆ ἡ ἀποστασία τῶν δέκα φυλῶν καὶ τοῦ μισοῦ τῆς φυλῆς τοῦ Ἐφραΐμ. Γιατὶ ἀπομακρύνθηκαν ὄχι μόνο ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν πίστη στὸν Θεό, προσκυνώντας χρυσές δαμάλες, καὶ θυσιάζοντας καὶ λατρεύοντας, ὅπως ἔχει γραφεῖ, «τὰ ἔργα τῶν χειρῶν τους»⁸. Ἐκεῖνοι ὅμως ποὺ ἔμειναν στὰ Ἱεροσόλυμα, ἐννοῶ ἡ φυλὴ τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ Βενιαμίν, σέβονταν βέβαια καὶ τηροῦσαν τοὺς νόμους τοῦ Μωυσῆ, γιατί θυσίαζαν στὸ ναό, πλην ὅμως δὲν ἦταν ἀφοσιωμένοι ὁλοκληρωτικὰ στὴν ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό, ἀλλὰ βρίσκονταν καὶ αὐτοὶ σὲ ἀποστασία πρὸς αὐτόν. Γιατὶ θυσίαζαν στὰ εἰδωλα «σὲ κάθε ψηλὸ βουνὸ καὶ κάτω ἀπὸ ὅποιοδήποτε δένδρο τοῦ δάσους» σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τοῦ προφήτη⁹. Ὅταν λοιπὸν ἀκοῦς τοὺς ἀγίους προφήτες νὰ ἀναφέρουν τὸν Ἰσραὴλ ἢ τὸν Ἐφραΐμ, τότε παρακαλῶ νὰ ἐννοεῖς ἐκείνους ποὺ ἦταν στὴ Σαμάρεια, ἐνῶ ὅταν ἀναφέρουν τὸν Ἰούδα καὶ τὸν Βενιαμίν, νὰ ἐννοεῖς ἐκείνους ποὺ ἀπέμειναν στὰ Ἱεροσόλυμα. Σ' αὐτοὺς ὑπῆρχαν καὶ προφῆτες ποὺ προφήτευαν ἀδιακρίτως γιὰ ἐκείνους ποὺ ζοῦσαν καὶ στὴ Σαμάρεια καὶ στὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ εἴτε ζοῦσαν στὰ Ἱεροσόλυμα εἴτε στὴ χώρα τῶν Σαμαρειτῶν, μετέφεραν στοὺς ἀκροατές τους τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ. Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζομε ὅτι μετὰ τὴν ἀποχώρησή τους ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα οἱ δέκα φυλές καὶ ἡ μισὴ φυλὴ τοῦ Ἐφραΐμ εἶχαν δικούς τους βασιλεῖς καὶ οἱ Σαμαρειῖτες καὶ οἱ κάτοικοι τῶν Ἱεροσολύμων. Κι αὐτὸ κράτησε μέχρι τὴν ἐποχὴ τῆς τελευταίας αἰχμαλωσίας, ὅταν ἐπέστρεψαν στὰ Ἱεροσόλυμα, τότε ποὺ εἶχε λάβει τὴν ἐξουσία ὁ Κύρος καὶ τοὺς ἄφησε νὰ ἀναχωρήσουν μὲ ἀρχηγὸ τὸ Ζοροβάβελ, υἱὸ τοῦ Σαλαθιήλ, ποὺ προερχόταν ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἰούδα, ἐνῶ ἀρχιερέας ἦταν ὁ Ἰησοῦς, υἱὸς τοῦ Ἰωσεδέκ. Τότε καὶ τὸ ναὸ ἀνοικοδόμησαν, καὶ εἶχαν ἐνιαία διακυβέρνηση, καὶ κατοίκησαν στὰ Ἱεροσόλυμα, ἀφοῦ εἶχε πιά ἐκλείψει κάθε διχόνοια. Ὅσες αἰχμαλωσίες ὑπέστησαν χωριστὰ οἱ δέκα φυλές καὶ μαζὶ καὶ ἡ μισὴ φυλὴ τοῦ Ἐφραΐμ, καὶ ὅσες οἱ φυλές τοῦ Ἰούδα καὶ Βενιαμίν ποὺ ἔμειναν στὰ Ἱεροσόλυμα, προ-

8. Γ' Βασ. 12, 28.

9. Δ' Βασ. 16, 4. 17, 10. Β' Παρ. 28, 4. Ἱερ. 3, 13.

γος ἐπιδείξει σαφῶς. Ἀνάγραπτοι δὲ γεγόνασιν ἀναγκαίως καὶ οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἕκαστος τῶν ἁγίων λελάληκε προφητῶν, ἵν' εἰδείημεν ἀκριβῶς ἐν ποίᾳ τινὶ καταστάσει τῶν πραγμάτων κειμένων, τίνα τε τρόπον ἐχόντων, οἱ παρὰ 5 Θεοῦ πρὸς αὐτοὺς γεγόνασι λόγοι.

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

ΚΕΦ. 1, στίχ 1. «Λόγος Κυρίου ὃς ἐγενήθη πρὸς Ὠσηὲ τὸν τοῦ Βεηριὲ ἐν ἡμέραις Ὀζίου καὶ Ἰωάθαμ καὶ Ἄ- 10 χαζ καὶ Ἐζεκίου, βασιλέων Ἰούδα, καὶ ἐν ἡμέραις Ἰεροβοὰμ υἱοῦ Ἰωάς, βασιλέως Ἰσραήλ».

Α΄. Προφητεύει τοίνυν ὁ μακάριος Ὠσηὲ ἐν ἡμέραις Ὀζίου καὶ Ἰωάθαμ καὶ Ἄχαζ καὶ Ἐζεκίου, βασιλέων Ἰούδα, καὶ ἐν ἡμέραις Ἰεροβοὰμ, υἱοῦ Ἰωάς, βασιλέως Ἰσ- 15 ραήλ. Καὶ ὁ μὲν χρόνος τῆς προφητείας μέχρι τούτου νοεῖται λαβὼν τὴν παράτασιν, χρὴ δέ, οἶμαι, τὰ ἐφ' ἑκάστῳ λοιπὸν ἀφηγεῖσθαι σαφῶς, ὡς ἂν ἔχωμεν ἐννοεῖν, καθάπερ ἤδη προεῖπον, ὁποῖοί τινες οἱ τοιοῖδε γεγόνασι, πότερον ἀγαθοί τε καὶ εὖνοι πρὸς Θεόν, ἢ γοῦν ἀπονενευκότες ἐπὶ 20 τὸ μὴ οὕτως ἔχον, καὶ τίνα τὰ ἐφ' ἑκάστοις συμβεβηκότα, τοῖς τε ἐν τῇ Σαμαρείᾳ καὶ τοῖς ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις. Εἰσόμεθα γὰρ ὧδε, καὶ λίαν εὐκόλως, ὅποι περ ἂν βλέπη τῆς προφητείας ὁ σκοπός.

Τελευταῖος μὲν οὖν ὠνόμασται Ἰεροβοὰμ ὁ τοῦ Ἰωάς, 25 βασιλεὺς Ἰσραήλ, γέγονε δὲ πρὸ Ἀζαρίου, τοῦ καὶ Ὀζίου. Ἰστέον δέ, ὅτι ἕτερος ἡμῖν παρὰ τὸν πρῶτον ἐστίν, ὃς ἐν καιροῖς γέγονε τῆς βασιλείας Ἰεροβοὰμ, υἱοῦ Σολομῶνος, πλὴν ἰσότροπος ἐκείνῳ καὶ εἰς ἀσέβειαν ἐμφορῆς. Γέγρα-

χωρώντας ὁ λόγος θὰ τὶς παρουσιάσει μὲ σαφήνεια. Ἐπίσης ἀναγράφονται κατ' ἀνάγκη καὶ οἱ χρόνοι κατὰ τοὺς ὁποίους μίλησε καθένας ἀπὸ τοὺς ἁγίους προφῆτες, γιὰ νὰ γνωρίσομε ἀκριδῶς σὲ ποιά κατάστασι βρισκόνταν τὰ πράγματα καὶ πῶς ἐξελίσσονταν, ὅταν ἀπευθύνονταν σ' αὐτοὺς οἱ λόγοι τοῦ Θεοῦ.

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'.

ΚΕΦ. 1, στίχ. 1. «Τὰ ὅσα εἶπε ὁ Κύριος στὸν Ὡσηέ, τὸν υἱὸ τοῦ Βεηρί, στὰ χρόνια πού βασιλεῖς τῆς Ἰουδαίας ἦταν ὁ Ὁζίας καὶ ὁ Ἰωάθαμ καὶ ὁ Ἄχαζ καὶ ὁ Ἐζεκίας, καὶ βασιλιάς τοῦ Ἰσραὴλ ὁ Ἱεροβοάμ, υἱὸς τοῦ Ἰωάς».

1. Προφητεύει λοιπὸν ὁ μακάριος Ὡσηέ τὶς ἡμέρες πού εἶχαν τὴν ἐξουσία ὁ Ὁζίας, ὁ Ἰωάθαμ, ὁ Ἄχαζ καὶ ὁ Ἐζεκίας, βασιλεῖς τοῦ Ἰούδα, καὶ τὶς ἡμέρες πού εἶχε τὴν ἐξουσία ὁ Ἱεροβοάμ, υἱὸς τοῦ Ἰωάς, βασιλιάς τοῦ Ἰσραὴλ. Καὶ ὁ χρόνος δέβαια τῆς προφητείας νοεῖται ὅτι ἐπεκτάθηκε μέχρι τὸν Ἱεροβοάμ, πρέπει ὅμως, νομίζω, νὰ ἐκθέσομε μὲ σαφήνεια τὰ σχετικὰ μὲ τὸν καθένα, γιὰ νὰ μπορέσομε νὰ κατανοήσομε, ὅπως ἔχω πεῖ προηγουμένως, τὴν λογῆς ἀνθρώποι ὑπῆρξαν αὐτοί. Ποιὸ ἀπὸ τὰ δύο ἦταν ἀγαθοὶ καὶ μὲ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό, ἢ εἶχαν ἀποκλίνει στὰ ἀντίθετα, καθὼς καὶ ποιά γεγονότα συνέβησαν κατὰ τὶς ἡμέρες τοῦ καθενός, τόσο στὴ Σαμάρεια, ὅσο καὶ στὰ Ἱεροσόλυμα. Γιατὶ ἔτσι θὰ μάθομε, καὶ πολὺ εὔκολα, σὲ τί ἀποβλέπει ὁ σκοπὸς τῆς προφητείας.

Τελευταῖος ἀναφέρθηκε ὀνομαστικὰ ὁ Ἱεροβοάμ, υἱὸς τοῦ Ἰωάς, βασιλιάς τοῦ Ἰσραὴλ, πού ἔζησε πρὶν ἀπὸ τὸν Ἀζαρία πού ὀνομαζόταν καὶ Ὁζίας. Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζομε ὅτι αὐτὸς εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν πρῶτο πού ἔζησε στὰ χρόνια τοῦ βασιλιᾶ Ροβοάμ, υἱοῦ τοῦ Σολομώντα, ἀλλὰ μὲ τοὺς ἴδιους τρόπους μὲ ἐκεῖνον καὶ

πται γὰρ ὡδὶ περὶ αὐτοῦ· « Ἐν ἔτει πεντεκαιδεκάτῳ τοῦ Ἀμασίου, υἱοῦ Ἰωᾶς, βασιλέως Ἰούδα, ἐβασίλευσεν Ἰεροβοάμ, υἱὸς Ἰωᾶς, ἐπὶ Ἰσραὴλ ἐν Σαμαρείᾳ, τεσσαράκοντα καὶ ἓν ἔτος. Καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου. Οὐκ ἀπέστη ἀπὸ πασῶν ἁμαρτιῶν Ἰεροβοάμ υἱοῦ Ναβάτ, ὃς ἐξήμαρτε τὸν Ἰσραὴλ». Ὁρᾶς ὅπως ζηλωτῆς τῶν ἐκείνου γέγονε τρόπων, τὴν ἴσῃν ὡσπερ ἁμαξιτὸν ἐρχόμενος, καὶ οἶονεὶ κατὰ πόδας τῆς ἐκείνου δυσσεβείας ἐλθών; Εἶτα τί φησι τὸ γράμμα τὸ ἱερόν; « Ἐν ἔτει εἰκοστῷ καὶ ἐβδόμῳ τοῦ Ἰεροβοάμ, βασιλέως Ἰσραὴλ, ἐβασίλευσεν Ἀζαρίας υἱὸς Ἀμασίου βασιλέως Ἰούδα, ὃς ἐκκαίδεκα ἐτῶν ἦν, ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτόν, καὶ δύο καὶ πενήκοντα ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ ὄνομα τῇ μητρὶ αὐτοῦ Ἰεχελία ἐξ Ἱερουσαλήμ. Καὶ ἐποίησε τὸ εὐθὲς ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου, κατὰ πάντα ὅσα ἐποίησεν Ἀμασίας ὁ πατὴρ αὐτοῦ· πλὴν τὰ ὑψηλὰ οὐκ ἐξῆρεν· ἔτι ὁ λαὸς ἐθυσίαζε καὶ ἐθυμία ἐν τοῖς ὑψηλοῖς. Καὶ ἤψατο Κύριος τοῦ βασιλέως, καὶ ἦν λελεπρωμένος ἕως ἡμέρας θανάτου αὐτοῦ».

Εὐσεβῆς μὲν καὶ φιλόθεος ὁ Ὀζίας, πλὴν οὐχ ὀλοτρόπως· οὐ γὰρ περιεῖλε τὰ ὑψηλά, φησὶν, ἀλλ' ἐθυμίων ἐν αὐτοῖς καὶ τοῖς δαιμονίοις προσῆγον θυσίας οἱ πλανώμενοι. Εἶτα παρενεχθεὶς Ἀζαρίας, ἤγουν ὁ Ὀζίας, εἰς ἐκτόπους ἐννοίας, ᾗ ἤθη πρόπειν τῇ τῆς βασιλείας δόξῃ καὶ τὸ χρῆναι πληροῦν τὰ νενομισμένα τῷ Θεῷ, καὶ λειτουργίας ἀντέχεσθαι τῆς ἱεράς· καὶ δὴ καὶ τέθυκε δι' ἑαυτοῦ, τῶν διὰ Μωϋσέως ἀλογήσας νόμων. Ἐπειδὴ δὲ ἀναβέβηκεν εἰς τὴν οὐδαμόθεν αὐτῷ πρόπουσαν λειτουργίαν, φημὶ δὴ τὴν ἱεράν, « Ἦψατο », φησὶ, « Κύριος αὐτοῦ, καὶ ἦν λελεπρωμένος ἕως ἡμέρας θανάτου ». Ἀκάθαρτος μὲν οὖν κατὰ νόμους ὁ λε-

10. Γ' Βασ. 11, 26.

11. Δ' Βασ. 14, 23-24.

12. Δ' Βασ. 15, 1-5.

ὅμοιός του στήν ἀσέβεια¹⁰. Γιατί ἔχει γραφεῖ τὸ ἕξῃς γι' αὐτόν· «Κατὰ τὸ δέκατο πέμπτο ἔτος τοῦ Ἀμασία, υἱοῦ τοῦ Ἰωάς, βασιλιᾶ τοῦ Ἰούδα, ἔγινε βασιλιάς τῶν Ἰσραηλιτῶν στή Σαμάρεια ὁ Ἱεροβοάμ, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωάς, ὁ ὁποῖος βασίλευσε γιὰ σαράντα ἕνα ἔτη. Αὐτὸς ὅμως ἀμάρτησε ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, καὶ δὲν παρέλειψε καμμιά ἁμαρτία τοῦ Ἱεροβοάμ, υἱοῦ τοῦ Ναβάτ, ὁ ὁποῖος ἐξώθησε τὸν Ἰσραηλιτικὸ λαὸ στήν ἁμαρτία»¹¹. Βλέπεις πῶς ἔγινε μμητῆς τῶν τρόπων ἐκείνου, βαδίζοντας τὸν ἴδιο ἁμαξιτὸ δρόμο (κατηφοριά) καὶ κατὰ κάποιον τρόπο ἀκολουθώντας καταπόδι τὴν ἀσέβεια ἐκείνου; Καὶ στή συνέχεια τι λέγει ἡ ἅγια Γραφή; «Τὸ εἰκοστὸ ἕβδομο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἱεροβοάμ, βασιλιᾶ τῶν Ἰσραηλιτῶν, βασιλιάς ἔγινε ὁ Ἀζαρίας, υἱὸς τοῦ Ἀμασία, βασιλιᾶ τοῦ Ἰούδα, ὁ ὁποῖος ἦταν δεκαἕξι ἐτῶν ὅταν ἔγινε βασιλιάς καὶ βασίλευσε στήν Ἱερουσαλήμ πενήντα δύο χρόνια. Τὸ ὄνομα τῆς μητέρας του ἦταν Ἰεχελία καὶ καταγόταν ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ. Αὐτὸς ἔπραξε τὸ ὀρθὸ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἐκτελώνοντας ὅλα ἐκεῖνα ποὺ ἔπραξε ὁ πατέρας του. Πλὴν ὅμως δὲν κατεδάφισε τοὺς ναοὺς στοὺς ὑψηλοὺς τόπους, γιατί ὁ λαὸς θυσίαζε ἀκόμα καὶ πρόσφερε θυμίαμα σ' αὐτούς, Γι' αὐτὸ ὁ Κύριος ἐπέβαλε τὸ τιμωρὸ χέρι του στὸν βασιλιᾶ καὶ προσβλήθηκε ἀπὸ λέπρα, ἀπὸ τὴν ὁποία δὲν ἀπαλλάχθηκε μέχρι τὴν ἡμέρα τοῦ θανάτου του»¹².

Ἦταν λοιπὸν εὐσεβῆς καὶ ἀγαποῦσε τὸν Θεὸ ὁ Ὀζίας (Ἀζαρίας), ὄχι ὅμως ὡς πρὸς ὅλα. Γιατί λέγει, Δὲν γκρέμισε τὰ ἱερὰ στὰ ὑψηλὰ μέρη, ἀλλὰ θυμίαζαν σ' αὐτὰ οἱ πλανημένοι καὶ πρόσφεραν θυσιῆς στοὺς δαίμονες. Ἐπειτα, ἐπειδὴ ὁ Ἀζαρίας, ἦτοι ὁ Ὀζίας, παρεξέκλινε σὲ ἄτοπες σκέψεις, νόμισε ὅτι ταίριαζε σὸ μεγαλεῖο τῆς βασιλείας νὰ προσφέρει στὸν Θεὸ αὐτὰ ποὺ τοῦ ἀνήκουν καὶ νὰ ἀναλάβει καὶ τὸ θρησκευτικὸ λειτούργημα. Ἐτσι λοιπὸν πρόσφερε θυσία ὁ ἴδιος περιφρονώντας τοὺς νόμους τοῦ Μωυσῆ. Ἐπειδὴ λοιπὸν προχώρησε σὸ λειτούργημα ποὺ δὲν τοῦ ἄρμοζε μὲ κανένα τρόπο, ἐννοῶ τὸ θρησκευτικὸ λειτούργημα, «ὁ Κύριος ἐπέβαλε τὸ τιμωρὸ χέρι του ἐπάνω του καὶ προσβλήθηκε ἀπὸ λέπρα ἀπὸ τὴν ὁποία δὲν ἀπαλλάχθηκε μέχρι τὴν ἡμέρα τοῦ

πρός, καὶ ἀπεπέμποντο τῆς παρεμβολῆς οἱ τῶ τοιῶδε πάθει
κατειλημμένοι. Ἔφη γάρ ποτε Θεὸς πρὸς τὸν ἱεροφάντην
Μωϋσέα· «Λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ ἐξαποστειλά-
τωσαν ἐκ τῆς παρεμβολῆς πάντα λεπρὸν καὶ γονορροῖαν,
5 καὶ πάντα ἀκάθαρτον ἐπὶ ψυχῇ». Ἐπειμᾶτο δὲ τῇ νόσῳ,
τετολημκῶς ἃ μὴ θέμις, καὶ ἀτιμίαν τοῦ βασιλέως κατε-
ψηφίσατο Θεὸς τὴν ἱερὰν ἀρπάσαντος δόξαν. Ἐπειδὴ δὲ
τῆς προφητείας ἡ δύναμις οὐκ εἰς μόνον βλέπει τὸν Ἰου-
δαν, τουτέστι τοὺς ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, ἔρχεται δὲ καὶ ἐπὶ
10 τὸν Ἰσραὴλ, τουτέστι τὰς δέκα φυλάς τὰς ἐν τῇ Σαμαρείᾳ,
φέρει λέγωμεν ἀναγκαίως τοὺς ἐπ' αὐτὸν δεβασιλευκότητας
ἐν ἡμέραις Ἀζαρίου, τοῦ καὶ Ὀξίου, καὶ ποίαις αὐτοὺς
συμβέβηκεν ἐναλῶναι συμφοραῖς κατηρῶσθηκότητας ἐκτό-
πως τὴν δέδηλον εἰδωλολατρίαν.

15 Ἦδη τοίνυν εἰκοστὸν καὶ ὄγδοον ἔτος ἐν τῷ βασιλεύειν
ἔχοντος Ὀξίου, τοῦ καὶ Ἀζαρίου, Ἀζαρίας ἕτερος, [τοῦ]
Ἱεροβοάμ, δεβασίλευκεν ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ μῆνας ἕξ. Ἐπειδὴ
δὲ καὶ αὐτὸς ἐν ὁδῷ πεπόρευται τοῦ πατρὸς καὶ ἐποίησε τὸ
πονηρὸν ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου, δέδοταιί τισι τῶν οἰκειῶν
20 εἰς σφαγὴν, καὶ δὴ καὶ διόλλυται. Προϊόντος δὲ τοῦ και-
ροῦ λοιπόν, ἐν ἔτει τριακοστῷ καὶ ὄγδῳ τῆς βασιλείας Ὀ-
ξίου, χρίεται πάλιν ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ ὁ Σελούμ, καὶ δεβασί-
λευκε μὴνὸς ἡμέρας ἀνήρηται γὰρ εὐθύς ὑπὸ Μαναΐμ, υἱ-
οῦ Γαζῆ τοῦ ἐκ Θερσίν. Ἐπεσημῆνατο δὲ τὸ γράμμα τὸ ἱε-
25 ρόν, ὅτι γεγόνασιν υἱοί, καὶ ἐξ αἵματος ἦσαν ἀμφοτέρω
τοῦ Ἰηοῦ, ὃς ἀπέκτεινε τὸν Ἀχαάβ καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ
καὶ τὴν Ἰεζάβελ, ᾧ καὶ ὑπέσχετο ὁ Θεός, λέγων· «Υἱοὶ τέ-
ταρτοι καθήσονται ἐπὶ τοῦ θρόνου σου». Βεβασίλευκε τοί-
νυν ὁ Μαναΐμ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ, ἀπεκτονῶς τὸν Σελούμ.
30 «Καὶ ἐποίησε», φησί, «τὸ πονηρὸν ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου,
οὐκ ἀπέστη ἀπὸ πασῶν ἁμαρτιῶν Ἱεροβοάμ υἱοῦ Ναβάτ,

13. Δ' Βασ. 15, 5.

15. Δ' Βασ. 15, 13-14.

14. Ἀριθμ. 5, 2.

16. Δ' Βασ. 15, 12.

θανάτου του»¹³. Σύμφωνα βέβαια με τους νόμους ὁ λεπρός ἦταν ἀκάθαρτος καὶ ἐκεῖνοι πού εἶχαν κυριευθεῖ ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀρρώστια ἀπομακρύνονταν ἀπὸ τὸ λαό. Γιατὶ εἶπε κάποτε ὁ Θεὸς στὸν ἱεροφάντη Μωυσῆ· «Μίλησε καὶ πὲς στοὺς Ἰσραηλίτες ν' ἀπομακρύνουν ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ λαὸ ὅποιονδήποτε πού πάσχει ἀπὸ λέπρα κι ἀπὸ γονόρροια καὶ κάθε ἀκάθαρτον ψυχικά»¹⁴. Δεχόταν τιμωρία μὲ τὴ νόσο, ἐπειδὴ εἶχε ἀποτολμήσει ἐκεῖνα πού δὲν τοῦ ἐπιτρεπόταν καὶ καταδίκασε ὁ Θεὸς τὸν βασιλιᾶ ὡς ἄτιμο, ἐπειδὴ ἰδιοποιήθηκε τὸ ἱερὸ ἀξίωμα. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ προφητεία δὲν ἴσχυε μόνο γιὰ τὸν Ἰούδα, δηλαδή γιὰ ἐκείνους πού ζοῦσαν στὰ Ἱεροσόλυμα, ἀλλὰ συμπεριελάμβανε καὶ τὸν Ἰσραήλ, δηλαδή τὶς δέκα φυλές πού ζοῦσαν στὴ Σαμάρεια, ἐμπρὸς λοιπὸν ἄς ἀναφέρουμε κατ' ἀνάγκη ἐκείνους πού βασίλευσαν στὸν Ἰσραήλ κατὰ τὶς ἡμέρες τοῦ Ἀζαρία, πού ὀνομαζόταν καὶ Ὀζίας, καὶ σὲ ποιὲς συμφορὲς συνέβηκε νὰ περιπέσουν λόγῳ τῆς ἁμαρτίας τους, μὲ τὸ νὰ κυριευθοῦν κατὰ τρόπο ἔκτοπο ἀπὸ τὴ βέβηλη εἰδωλολατρία.

Βρισκόταν ἤδη στὸν εἰκοστὸ ὄγδοο χρόνο τῆς βασιλείας τοῦ Ὀζίας, πού ὀνομαζόταν καὶ Ἀζαρίας, καὶ κάποιος ἄλλος Ἀζαρίας, υἱὸς τοῦ Ἱεροβοάμ, εἶχε βασιλεύσει στὸν Ἰσραήλ ἐπὶ ἕξι μῆνες. Ἐπειδὴ ὅμως κι αὐτὸς ἀκολούθησε τὸ δρόμο τοῦ πατέρα του καὶ ἁμάρτησε ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, παραχωρήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ σὲ κάποιους ἀπὸ τὴν οἰκογένειά του νὰ τὸν σφάξουν, καὶ ἔτσι μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἐξολοθρεύθηκε. Μὲ τὴν πάροδο ὅμως τοῦ χρόνου, κατὰ τὸ τριακοστὸ ὄγδοο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ὀζία χρίεται πάλι βασιλιᾶς τοῦ Ἰσραήλ ὁ Σελούμ, ὁ ὁποῖος βασίλευσε ὅσες μέρες ἔχει ὁ μήνας· γιατί σκοτώθηκε ἀμέσως ἀπὸ τὸν Μαναιὶμ, υἱὸ τοῦ Γαζῆ ἀπὸ τὴν Θερσίν (Θαρσιλά)¹⁵. Ἡ ἅγια Γραφή βέβαια ἐπισήμανε ὅτι γεννήθηκαν υἱοὶ καὶ ἦταν καὶ οἱ δύο τοῦ Ἰού, πού σκότωσε τὸν Ἀχαάβ καὶ τοὺς υἱούς του καὶ τὴν Ἰεζάβελ, στὸν ὁποῖο καὶ ἔδωσε ὁ Θεὸς τὴν ὑπόσχεση, λέγοντάς του· «Τέσσερις γενεές τῶν ἀπογόνων σου θὰ καθήσουν στὸ θρόνο σου»¹⁶. Βασίλευσε λοιπὸν ὁ Μαναιὶμ στὸν Ἰσραήλ, σκοτώνοντας τὸν Σελούμ. «Καὶ διέπραξ», λέγει, «ἁμαρτίες ἐνώπιον τοῦ Κυρίου. Δὲν παρέ-

ὅς ἐξήμαρτε τὸν Ἰσραήλ». Βασιλεύοντος δὲ αὐτοῦ, φημί δὴ τοῦ Μαναΐμ, καὶ Θεῶ προσκρούοντος, διὰ τὸ προσκειῖσθαι λίαν ταῖς τῶν εἰδώλων ψευδολατρίαις, καταστρατεύεται τῆς Σαμαρείας Φούλας (Φουά), βασιλεὺς Ἀσσυρίων, ὃν 5 ἀμύνασθαι τοῖς ὅπλοις οὐκ ἔχων ὁ Μαναΐμ, πολλοῖς ἀναπείθει χρήμασιν ἀποφοιτῆσαι τῆς γῆς καὶ λῦσαι τὴν μάχην. Ἐπειδὴ δὲ τετελεύτηκεν ὁ Μαναΐμ, ἐν ἔτει λοιπὸν πεντηκοστῶ καὶ δευτέρῳ τῆς βασιλείας Ὀζίου, χρίεται πάλιν ἐπὶ μὲν τὸν Ἰούδα ἐν Ἱεροσολύμοις Ἰωάθαμ μετὰ τὴν τοῦ 10 πατρὸς τελευτήν, περὶ οὗ γέγραπται, ὅτι «Ἐποίησε τὸ εὐθές ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου, κατὰ πάντα ὅσα ἐποίησεν Ὀζίας ὁ πατήρ αὐτοῦ, πλὴν τὰ ὑψηλὰ οὐκ ἐξῆρεν· ἔτι ὁ λαὸς ἐθυσίαζε καὶ ἐθυμία ἐν τοῖς ὑψηλοῖς», ἐπὶ δέ γε τὸν Ἰσραήλ Φακέας υἱὸς τοῦ Μαναΐμ. «Βεβασίλευκε» δέ, φησὶν, «ἔτη 15 δύο, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου.

Ἐῖτα συννεστράφη, «φησὶν, ἐπ' αὐτὸν Φακεέ, υἱὸς τοῦ Ῥομελίου ὁ τριστάτης αὐτοῦ, καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν ἐν Σαμαρείᾳ, καὶ βεβασίλευκεν ἀντ' αὐτοῦ ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου, οὐκ ἀπέστη ἀπὸ 20 πασῶν τῶν ἁμαρτιῶν Ἱεροβοᾶμ υἱοῦ Ναβάτ, ὅς ἐξήμαρτε τὸν Ἰσραήλ». Αὐτοῦ βασιλεύοντος ἀνέβη Θεγλαβαλασάρ βασιλεὺς Ἀσσυρίων, ὃς πᾶσαν ἐλὼν κατὰ κράτος τὴν Σαμάρειαν, ἀπώκισε τὸν Ἰσραήλ εἰς Ἀσσυρίους. Τετελεύτηκε δὲ καὶ ὁ Φακεέ, συστροφήν ἐπ' αὐτὸν ποιήσαντος Ὠσηὲ τοῦ υἱοῦ Ἡλά, ὃς καὶ ἐβασίλευσεν ἀντ' αὐτοῦ, ἐν ἔτει εἰκοστῶ Ἰωάθαμ υἱοῦ Ἀζαρίου. Ἄλλ' «Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις», φησὶν, «ἤρξατο Κύριος ἐξαποστέλλειν ἐν Ἰούδα τὸν Ῥαασῶν βασιλέα Συρίας, καὶ τὸν Φακεέ υἱὸν Ῥομελίου». Ἄνόπιν ἡμῖν ἐν τούτοις ὁ λόγος ἔρχεται· ἔφασκεν γάρ, ὅτι 30 τετελεύτηκεν ὁ Φακεέ, Ὠσηὲ τοῦ υἱοῦ Ἡλά σύσιρεμμα καὶ

17. Δ' Βασ. 14, 24.

19. Δ' Βασ. 15, 23-24.

21. Δ' Βασ. 15, 29-30.

18. Δ' Βασ. 15, 34-35.

20. Δ' Βασ. 15, 25, 28.

22. Δ' Βασ. 15, 37, 38.

λειψε καιμιὰ ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες τοῦ Ἱεροβοάμ, υἱοῦ τοῦ Ναβάτ, ὁ ὅποιος ἐξώθησε τοὺς Ἰσραηλιῖτες στὴν ἁμαρτία»¹⁷. Ἐνῶ λοιπὸν βασίλευε αὐτός, δηλαδή ὁ Μαναΐμ, καὶ βρισκόταν σὲ σύγκρουση πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ ἀκολουθοῦσε θερμὰ στὶς ψευδολατρίες τῶν εἰδώλων, ἐκστρατεύει ἐναντίον τῆς Σαμάρειας ὁ Φούλας (Φουά), βασιλιάς τῶν Ἀσσυρίων, καὶ ἐπειδὴ δὲν μποροῦσε νὰ τὸν ἀποκρούσει μὲ τὰ ὄπλα ὁ Μαναΐμ, δίνοντάς του πολλὰ χρήματα τὸν πείθει νὰ φύγει ἀπὸ τὴ χώρα καὶ νὰ σταματήσει τὸν πόλεμο. Ὄταν λοιπὸν πέθανε ὁ Μαναΐμ στὰ πενήντα δύο χρόνια τῆς βασιλείας τοῦ Ὁζία, χρίεται πάλι μετὰ τὸ θάνατο τοῦ πατέρα του βασιλιάς τοῦ Ἰούδα ὁ Ἰωάθαμ, γιὰ τὸν ὅποιο ἔχει γραφεῖ, ὅτι «Ἐπραξε τὸ ὀρθὸ μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ Κυρίου, ἐνεργώντας σὲ ὅλα ὅπως ἔπραξε καὶ ὁ Ὁζίας, ὁ πατέρας του, πλὴν ὅμως δὲν κατεδάφισε τὰ ἱερὰ στὰ ὑψηλὰ μέρη, καὶ ὁ λαὸς πρόσφερε θυσίες καὶ θυμίαμα στὰ ἱερὰ αὐτά»¹⁸. Στὸν Ἰσραήλ πάλι βασιλιάς ἔγινε ὁ Φακεάς, υἱὸς τοῦ Μαναΐμ. «Αὐτὸς βασίλευσε», λέγει, «δυσὸ χρόνια καὶ διέπραξε ἁμαρτίες ἐνώπιον τοῦ Κυρίου»¹⁹.

Ἐπειτα, λέγει, «συννομήτησε ἐναντίον του ὁ Φακεέ, υἱὸς τοῦ Ρομελίου, ὁ στρατηγός του, ὁ ὅποιος τὸν φόνευσε στὴ Σαμάρεια καὶ βασίλευσε στὴ θέση του στὸν Ἰσραήλ: ἁμάρτησε ὅμως ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, καὶ δὲν ἀπέφυγε τὶς ἁμαρτίες τοῦ Ἱεροβοάμ, υἱοῦ τοῦ Ναβάτ, ὁ ὅποιος ἐξώθησε τοὺς Ἰσραηλιῖτες στὴν ἁμαρτία»²⁰. Ἐνῶ βασίλευε αὐτὸς ἐξεστράτευσε ἐναντίον του ὁ Θεγλαβασάαρ, βασιλιάς τῶν Ἀσσυρίων, ὁ ὅποιος, ἀφοῦ κυρίευσε ὅλη τὴ Σαμάρεια μὲ τὴ δύναμη τῶν ὀπλων, μετέφερε τοὺς Ἰσραηλιῖτες στοὺς Ἀσσυρίους. Πέθανε ὅμως καὶ ὁ Φακεέ ἐπειτ' ἀπὸ συνωμοσία ποὺ διέπραξε ἐναντίον του ὁ Ὠσηέ, υἱὸς τοῦ Ἡλά, ὁ ὅποιος καὶ ἀνέλαβε τὸ βασιλικὸ ἀξίωμα στὸν εἰκοστὸ χρόνο τῆς βασιλείας τοῦ Ἰωάθαμ, υἱοῦ τοῦ Ἀζαρία²¹. Ἀλλὰ «ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες», λέγει, ἄρχισε ὁ Κύριος νὰ ἐξαπολύει ἐναντίον τοῦ Ἰούδα τὸν Ραασών, βασιλιά τῆς Συρίας, καὶ τὸν Φακεέ, υἱὸ τοῦ Ρομελίου»²². Ὁ λόγος μὲ αὐτὰ ἐδῶ μᾶς παρουσιάζεται ἀνακόλουθος: γιὰτι εἴπαμε ὅτι εἶχε πεθάνει ὁ Φακεέ, ἀφοῦ ὁ Ὠσηέ, υἱὸς τοῦ Ἡλά, διέ-

ἐπιβουλήν ἐπ' αὐτόν τινα ποιησαμένου· πλὴν ἐν χρόνοις αὐτοῦ γεγονὸς εἰς μέσον ἄγει διήγημα. «Ἦρξατο», γάρ, φησί, «Κύριος ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐξαποστέλλειν ἐν Ἰούδα τὸν Ῥαασών, βασιλέα Συρίας, καὶ τὸν Φακεέ, υἱὸν 5 Ῥομελίου». Φακεὲ μὲν γὰρ ὁ τοῦ Ῥομελίου πεπολέμηκεν ὡς ὁμόρους ὄντας τοὺς Ἱεροσολυμίτας, ἐπειδὴ δὲ δεινὴν καὶ ἄθραυστον ἐθεῖτο τὴν ἀντίστασιν, ἀναπείθει τὸν Ῥαασών, τὸν βασιλέα τῶν Σύρων, σύνοπλον αὐτῷ γενέσθαι καὶ συλλήπτορα καὶ συνεκπολιορκῆσαι τὴν Ἱερουσαλήμ.

10 Συνεστηκότος δὴ οὖν τοῦ πολέμου, τετελεύτηκε μὲν Ἰωάθαμ, ὁ υἱὸς Ἀζαρίου, διαδέχεται δὲ τὴν βασιλείαν Ἰαχαζ, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, πονηρὸς ὢν ἄγαν καὶ εἰδωλολάτρης, καὶ καταμεθύων οὕτω πρὸς πλάνησιν εἰδωλομανῆ, ὡς καὶ τὸν ἴδιον υἱὸν διαγαγεῖν ἐν πυρί, καὶ πρὸς πᾶν ὀτιοῦν ἀπονεῦ-
15 σαι τῶν ἐκτόπων, καὶ θυμιᾶν «ἐν τοῖς ὑψηλοῖς καὶ ὑποκάτω παντὸς ξύλου ἁλσώδους», κατὰ τὸ γεγραμμένον. Τεθορυβημένος δὴ οὖν ὁ Ἰαχαζ, πάντα συνενεγκὼν τὸν πλοῦτον τὸν εὐρεθέντα ἐν οἴκῳ Κυρίου, ἀποστέλλει δι' ἀγγέλων πρὸς Θεγλαβαλασάρ βασιλέα Ἀσσυρίων, καὶ σῶζεσθαι δι'
20 αὐτοῦ παρεκάλει. Ὀπλίζεται τοίνυν Ἀσσύριος κατὰ τῆς Ῥαασών βασιλείας, καὶ δέχεται μὲν τὴν Δαμασκόν, ἣ ἔστι μητρόπολις τῆς Συρίας, ἀναιρεῖ δὲ τὸν Ῥαασών. Εἶτα κάτεισιν Ἰαχαζ ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων εἰς Δαμασκόν, ὀψόμενος τὸν Ἀσσύριον. Ἐν δὲ τοῖς τῶν εἰδώλων τεμένεσι θυσια-
25 στήριον ἑωρακώς, καινοπρεπῆ τινα καὶ ἀήθη κατασκευὴν ἔχον, καὶ ἠσθεῖς ἐπ' αὐτῷ λίαν, ἐκτύπωμα λαβών, ἀποστέλλει πρὸς Οὐρίαν τὸν ἱερέα ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, καὶ δὴ κατ' αὐτὸ γενέσθαι προστέταχεν. Εἰσενεγκὼν δὲ ἐν οἴκῳ Κυρίου, καὶ μονονουχὶ καὶ ἀτιμάσας τὸ κατὰ βούλησιν Θε-
30 οῦ διὰ Μωϋσέως γεγεννημένον, ἐπ' αὐτῷ πληροῦν τὰ νενομισμένα προστέταχε· καὶ ἕτερα δὲ πρὸς τούτοις κεκαινούργηκεν ἐν τῷ ναῷ, κατὰ τὸ αὐτῷ δοκοῦν, ἀπερισκέπτως καὶ

πραξε συνωμοσία καὶ ἐπιβουλὴ ἐναντίον του· πλὴν ὅμως ἐρχόμενος στὰ χρόνια αὐτοῦ συνεχίζει τὴ διήγηση· γιατί λέγει ὅτι « Ἄρχισε τίς ἡμέρες ἐκεῖνες ὁ Κύριος νὰ ἐξαπολύει ἐναντίον τοῦ Ἰούδα τὸν Ραασών, βασιλιὰ τῆς Συρίας, καὶ τὸν Φακεέ, υἱὸ τοῦ Ρομελίου». Γιατὶ ὁ Φακεέ, υἱὸς τοῦ Ρομελίου, πολέμησε τοὺς Ἱεροσολυμίτες ἐπειδὴ ἦταν λαοὶ γειτονικοί. Ἐπειδὴ ὅμως ἔβλεπε τὴν ἀντίστασή τους φοβερὴ καὶ ἀδιάσπαστη, πείθει τὸν Ραασών, βασιλιὰ τῶν Σύρων, νὰ γίνεῖ σύμμαχός του καὶ βοηθὸς καὶ νὰ πολιορκήσουν μαζὶ τὴν Ἱερουσαλήμ.

Ὅταν λοιπὸν ἄρχισε ὁ πόλεμος, πέθανε ὁ Ἰωάθαμ, ὁ υἱὸς τοῦ Ἄζαρία, καὶ τὸν διαδέχθηκε στὴ βασιλεία ὁ υἱὸς του Ἰαχαζ, ἄνθρωπος πολὺ φαῦλος καὶ εἰδωλολάτρης, καὶ εἶχε τόση μανία μὲ τὴν εἰδωλολατρικὴ πλάνη, ὥστε καὶ τὸν ἴδιο τὸν υἱὸ τοῦ νὰ τὸν ὀδηγήσει στὴ φωτιά, καὶ νὰ ἐπιδοθεῖ σὲ κάθε ἄτοπο, ὥστε, σύμφωνα μὲ αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ, νὰ προσφέρει θυμίαμα «στὰ ἱερὰ πάνω στὰ ὑψηλὰ μέρη καὶ κάτω ἀπὸ κάθε δένδρο τοῦ δάσους. Θορυβημένος τότε ὁ Ἰαχαζ, ἀφοῦ συγκέντρωσε ὅλο τὸν πλοῦτο πού βρέθηκε στὸν οἶκο τοῦ Κυρίου, τὸν ἔστειλε μὲ ἀγγελιοφόρους τοῦ στοὺν βασιλιὰ τῶν Ἀσσυρίων Θεγλαβαλασάρ καὶ τὸν παρακαλοῦσε μὲ τὴ βοήθειά του νὰ σωθεῖ. Προχωρεῖ λοιπὸν ὁ Ἀσσύριος στὸν πόλεμο ἐναντίον τῆς βασιλείας τοῦ Ραασών, κυριεύει τὴ Δαμασκὸ, πού εἶναι ἡ μητρόπολη τῆς Συρίας, καὶ σκοτώνει τὸν Ραασών. Στὴ συνέχεια κατεβαίνει ὁ Ἰαχαζ ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα στὴ Συρία γιὰ νὰ δεῖ τὸν Ἀσσύριο καὶ βλέποντας μέσα στὰ τεμένη τῶν εἰδώλων ἓνα θυσιαστήριο πού εἶχε νεότροπη καὶ ἀσυνήθιστη κατασκευή, ἔνοιωσε μεγάλη χαρά, καὶ ἀφοῦ σχεδίασε αὐτό, τὸ ἔστειλε στὸν Οὐρία, τὸν ἀρχιερέα τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ πρόσταξε νὰ γίνεῖ ἐκεῖ ὅμοιο αὐτοῦ. Ἀφοῦ τὸ τοποθέτησε στὸν οἶκο τοῦ Κυρίου, καὶ ἀπίμασε κατὰ κάποιον τρόπο ἐκεῖνο πού εἶχε γίνεῖ ἀπὸ τὸν Μωυσῆ σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, πρόσταξε νὰ τελοῦνται σ' αὐτὸ τὰ καθιερωμένα²³. Ἐκανε καὶ ἄλλα καινούργια πράγματα στὸ ναό, σύμφωνα μὲ τὴν κρίση του, τελείως ἀπερίσκε-

23. Δ' Βασ. 16, 1-13.

ἀπαδόντως Θεῶ. Ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς αὐτοῦ καιροῖς, ἔτι ζῶν-
 5 τος Ὠσηέ, υἱοῦ Ἡλὰ βασιλέως Ἰσραήλ, ἀνέβη Σαλμανα-
 σάρ βασιλεὺς Ἀσσυρίων ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ, ὃς καταδηώσας
 τὴν Σαμάρειαν, μετώκισε τὸν Ἰσραήλ ἐν ὄρεσι καὶ ποτα-
 10 μοῖς τῶν Μήδων, ἀπέκτεινε δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Ὠσηέ. Καὶ
 διὰ ποίαν αἰτίαν; Ὅτι μὴ προσκεκόμικεν αὐτῷ τὸ μαναά,
 φησὶν, ὃ ἦν σύμβολον ὑποταγῆς, ἐκάλει δὲ μᾶλλον εἰς ἐπι-
 15 κουρίαν τὸν Αἰγυπτίων τύραννον.

Εἶτα μετὰ τοῦτο τελευτήσαντος τοῦ Ἀχαζ, βεβασίλευ-
 10 κεν Ἐζεκίας υἱὸς αὐτοῦ ἐπὶ τὸν Ἰούδαν ἐν Ἱερουσαλήμ.
 Οὗτος ἀνὴρ γέγονεν εὐσεβῆς καὶ τῶν ὅτι μάλιστα δικαιο-
 σύνης ἐπιμελομένων, ὡς ἀσύγκριτον ἔχειν παρὰ τοὺς ἄλ-
 λους τὴν ἐν τε τούτῳ διαφορὰν. «Αὐτὸς καθεῖλε τὰ ὑψηλά,
 καὶ τὰ ἄλση», φησὶν, «ἐξέκοψε· καὶ ἦν Κύριος μετ' αὐτοῦ».
 15 Αὐτοῦ βασιλεύοντος ἀνέβη Σεναχηρεῖμ, βασιλεὺς Ἀσσυρί-
 ων, ἐπὶ τὰς πόλεις τῆς Ἰουδαίας τὰς ὀχυράς, καὶ πολιορκή-
 σας, εἶλεν ἀμογητί. Τότε καὶ ὁ Ῥαψάκης αὐτοῖς τοῖς Ἱερο-
 σολύμοις ἐπιπηδᾷ, καὶ ἀπύλωτον ἀνοιγνύς κατὰ Θεοῦ τὸ
 στόμα, τὰς παμβλασφήμους ἐκείνας ἀνίει φωνάς· τότε καὶ
 20 πεπτώκασιν ἐκ τῆς παρεμβολῆς τῶν Ἀσσυρίων ἑκατὸν
 ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδες ἐν μιᾷ νυκτί, ἀγγέλου χειρὶ δα-
 πανώμεναι. Ταῦτα χρησίμως εἴρηται πρὸς τὸ παρόν· ἐκά-
 στω γὰρ τῶν συμβεβηκότων ἐφαρμόσειεν εὐτέχνως τῆς
 προφητείας ὁ λόγος. Ποτὲ μὲν γὰρ ἐπιτιμᾷ τοῖς ἐν Σαμα-
 25 ρεία, ποτὲ δὲ τοῖς ἐν Ἱεροσολύμοις ἀπειλεῖ τὰς ἐφόδους·
 προαπαγγέλλει τὰς αἰχμαλωσίας, προκαταμηνύει τὸν φό-
 βον, ἐπαγγέλλεται τὴν ἐπικουρίαν, καλεῖ πρὸς ἐπιστροφὴν,
 καὶ οὐδεὶς τῇ προφητεῖα καταλέλειπται λόγος ἢ τρόπος
 τῶν ἀναγκαίων εἰς ὄνησιν τοῖς τοτηνικάδε πεπλανημένοις.
 30 Τοῖνυν φησὶν·

Στίχ. 2. « Ἀρχὴ λόγου Κυρίου ἐν Ὠσηέ. Καὶ εἶπε
 Κύριος πρὸς Ὠσηέ».

ππα καὶ μὴ ἀρεστά στὸν Θεό. Ἀλλὰ καὶ στὰ χρόνια του, ἐνῶ ζοῦσε ἀκόμα ὁ Ὁσηέ, υἱὸς τοῦ Ἡλὰ τοῦ βασιλιᾶ, ἐξεστράτευσε ἐναντίον τοῦ Ἰσραήλ ὁ βασιλιάς τῶν Ἀσσυρίων Σαλμανασάρ, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ λεηλάτησε τὴ Σαμάρεια, μετέφερε τοὺς Ἰσραηλιῖτες στὰ βουνὰ καὶ στὰ ποτάμια τῶν Μήδων, καὶ σκότωσε καὶ τὸν ἴδιο τὸν Ὁσηέ. Καὶ γιὰ ποιὸ λόγο; Ἐπειδὴ, λέγει, δὲν τοῦ εἶχε προσφέρει τὸ μαναά, ποὺ ἦταν σύμβολο ὑποταγῆς, ἀλλ' ἀντίθετα καλοῦσε πρὸς βοήθειά του τὸν βασιλιὰ τῶν Αἰγυπτίων.

Στὴ συνέχεια, ἀφοῦ πέθανε ὁ Ἀχαζ, βασιλιάς τοῦ Ἰούδα στὰ Ἱεροσόλυμα ἔγινε ὁ υἱὸς του Ἐζεκίας. Αὐτὸς ἦταν εὐσεβῆς καὶ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ φρότισαν περισσότερο γιὰ τὴ δικαιοσύνη, ὥστε νὰ μὴ συγκρίνεται ὡς πρὸς αὐτὸ μὲ κανέναν ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Γιατὶ λέγει· «Αὐτὸς κατεδάφισε τὰ ἱερὰ στὰ ὑψηλὰ μέρη καὶ κατέκοψε τὰ ἄλση. Καὶ ἦταν ὁ Κύριος μαζί του»²⁴. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἐξεστράτευσε ὁ βασιλιάς τῶν Ἀσσυρίων Σενεχηρεὶμ ἐναντίον τῶν ὀχυρῶν πόλεων τῆς Ἰουδαίας, καὶ ἀφοῦ τὶς πολιορκήσε, τὶς κυρίευσε πολὺ εὐκόλα. Τότε ἐξόρμησε ἐναντίον τῶν ἰδίων τῶν Ἱεροσολύμων καὶ ὁ Ραψάκης, κι ἀνοίγοντας ἀτύλωτο στόμα ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, ἐξετόξευσε ἐκείνες τὶς φοβερὰ βλάσφημες κραυγές. Τότε ἦταν ποὺ σκοτώθηκαν ἀπὸ τὸ στρατὸ τῶν Ἀσσυρίων ἑκατὸν ὀγδόντα πέντε χιλιάδες ἄνδρες, ἐξολοθρευμένες μέσα σὲ μιὰ νύχτα ἀπὸ τὸ χερί τοῦ ἀγγέλου. Αὐτὰ λέχθηκαν χρήσιμα πρὸς τὸ παρόν· γιὰ τὸ καθένα ἀπὸ τὰ ὅσα συνέδησαν θὰ τὸ διαπραγματευθεῖ ἀρμοδιότατα ὁ λόγος τῆς προφητείας. Καθόσον ἄλλοτε ἐπιτιμᾶ τοὺς Σαμαρεῖτες, καὶ ἄλλοτε πάλι ἀπειλεῖ τοὺς Ἱεροσολυμίτες μὲ ἐπιθέσεις, προεξαγγέλλει τὶς αἰχμαλωσίες, προδηλώνει τὸν ἐπικείμενο φόβο, ὑπόσχεται τὴ βοήθεια, τοὺς καλεῖ σὲ ἐπιστροφή, καὶ δὲν λείπει ἀπὸ τὴν προφητεία κανένας λόγος ἢ τρόπος ἀπὸ ὅσους χρειάζονταν γιὰ τὴν ὠφέλεια ἐκείνων ποὺ τότε βρῖσκονταν σὲ πλάνη. Λέγει λοιπόν·

Στίχ. 2. «Ἀρχὴ τοῦ λόγου τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Ὁσηέ.
Καὶ εἶπε ὁ Κύριος πρὸς τὸν Ὁσηέ».

24. Δ' Βασ. 18, 4 καὶ 7.

*Β'. Ἐρχεται μὲν γὰρ ἐν τῷ προφήτῃ Θεὸς ἀποκαλύπτειν μυστήρια κατ' ἐκεῖνό που πάντως, τὸ δι' ἑτέρου προφήτου σαφῶς εἰρημένον· «Ἐπὶ τῆς φυλακῆς μου στήσομαι καὶ ἐπιθήσομαι ἐπὶ πέτραν, καὶ ἀποσκοπεύσω τοῦ ἰδεῖν τί
 5 λαλήσει ἐν ἐμοὶ Κύριος ὁ Θεός». Ἀποκαλύπτει γὰρ τοῖς ἁγίοις εἰς νοῦν ἐνιείς τῶν ἐσομένων τὴν γνῶσιν ὁ τῶν ὄλων Θεός· Καὶ γοῦν ὁ μακάριός φησι Δαβίδ· «Ἀκούσομαι τί λαλήσει ἐν ἐμοὶ Κύριος ὁ Θεός, ὅτι λαλήσει εἰρήνην ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ». Οὐδὲν δὲ ἤττον ἡμῖν καὶ ὁ μακάριος προφή-
 10 τῆς Ζαχαρίας διὰ τῶν ἴσων ἔρχεται λόγων· ἔφη γὰρ· «Καὶ ἀπεκρίθη ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν ἐν ἐμοί». Ἐν ἔθει γὰρ ἦν τοῖς ἁγίοις προφήταις ἄγγελον ἀποκαλεῖν τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον, ὡς ἀπαγγέλλοντά τε αὐτοῖς καὶ ἐναργῆ καθιστῶντα τὴν βούλησιν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός· Ἐπιμαρτυρήσει δὲ λέγων
 15 καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας περὶ αὐτοῦ· «Ὅτι πᾶσαν στολὴν ἐπισυνηγμένην δόλω, μετὰ καταλλαγῆς ἀποτίσουσι, καὶ θελήσουσιν εἰ ἐγενήθησαν πυρίκαυστοι· ὅτι παιδίον ἐγενήθη ἡμῖν, καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ Μεγάλῃς βουλήσιν ἄγγελος». Ὅτι δὲ ἦν ἰσχνὴ καὶ ἀσυμφανὴς ἐν τοῖς ἁγίοις ἢ
 20 ἀποκάλυψις, καὶ οὐχὶ γλώττη καὶ ῥήμασι τοῖς καθ' ἡμᾶς ἐπιτελουμένη, πληροφορήσει γράφων ὁ Παῦλος· «Ἡ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ;».*

Οὐκοῦν τὸ ἐν Ὠσηέ γενέσθαι τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον, εἴη ἄν, ὡς ἔμοιγε πάρεστι νοεῖν, ἕτερον οὐδὲν τοῖς ἀκρωμέ-
 25 νοις κατασημαίνοντος, ἢ ὅτι γέγονεν ἀποκάλυψις ἐν Ὠσηέ, καὶ τῶν ἐσομένων ἢ γνῶσις φωτὸς ἐνήστραψε δίκην, οὐ σώματος ὀφθαλμούς, ἀλλὰ νοῦν καὶ καρδίαν καταλαμπρόνοντος. Τὸ δὲ δὴ φάναι πάλιν, «Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Ὠσηέ», πρὸς ἐννοίας ἡμᾶς ἀποφέρει τοιαύτας· Τὸ γὰρ τοι
 30 προστεταγμένον οὐ κοινὸν ἅπασιν τοῖς ἐντευξομένοις ἦν, οὔτε μὴν προὔκειτο τοῖς ἐθέλουσιν ἀποπεραίνειν αὐτὸ κατὰ καιρούς, ἀλλ' ἰδικῶς καὶ πρὸς μόνον εἶρητο τὸν Ὠσηέ. Οὐ γὰρ, ὡς περὶ ἐστὶ κοινὸν καὶ ἐπωφελὲς παράγγελμα, τὸ

2. Ἀρχίζει λοιπὸν ὁ Θεὸς νὰ ἀποκαλύπτει μυστήρια μέσω τοῦ προφήτη σύμφωνα ὅπως ἴσως μὲ ἐκεῖνο ποὺ εἰπώθηκε καθαρὰ ἀπὸ κάποιον ἄλλο προφήτη: «Θὰ σταθῶ στὴ σκοπιᾶ μου· θὰ ἀνεβῶ σὲ βράχο καὶ θὰ προσέξω γιὰ νὰ δῶ τί θὰ μοῦ πεῖ ὁ Κύριος ὁ Θεός μου»²⁵. Γιατὶ ὁ Θεὸς τῶν ὄλων κάνει ἀποκαλύψεις στοὺς ἁγίους, παρέχοντάς τους τὴ γνώση ὅσων πρόκειται νὰ συμβοῦν. Καὶ πράγματι ὁ μακάριος Δαβὶδ λέγει: «Θ' ἀκούσω τί θὰ μοῦ πεῖ ὁ Κύριος ὁ Θεός, γιατί θὰ μιλῆσει γιὰ εἰρήνη γιὰ τὸ λαό του»²⁶. Καθόλου λιγώτερο καὶ ὁ μακάριος προφήτης Ζαχαρίας μᾶς ἀπευθύνει τοὺς ἴδιους λόγους γιατί εἶπε: «Καὶ μοῦ ἀποκρίθηκε ὁ ἄγγελος ποὺ μοῦ μιλοῦσε»²⁷. Γιατὶ συνήθιζαν οἱ ἅγιοι προφῆτες ν' ἀποκαλοῦν ἄγγελο τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ, γιατί τοὺς ἀνήγγελλε καὶ ἀποκάλυπτε τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα. Θὰ τὸ ἐπιβεβαιώσῃ αὐτὸ καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας λέγοντας: «Γιατὶ κάθε ἔνδυμα ποὺ ἀπέκτησαν κάποιοι μὲ δόλο θὰ τὸ πληρώσουν μὲ τὴν ἴδια ἀνταπόδοση, ἐνῶ οἱ ἄλλοι θὰ θελήσουν αὐτὰ νὰ ριχτοῦν στὴ φωτιά. Γιατὶ γιὰ χάρη μας γεννήθηκε παιδί, καὶ τὸ ὄνομά του εἶναι Ἄγγελιοφόρος τῆς μεγάλης βουλής τοῦ Θεοῦ»²⁸. Ὅτι ὁμως ἦταν ἀμυδρὴ καὶ ὄχι εὐκρινὴς ἡ ἀποκάλυψη στοὺς ἁγίους καὶ δὲν γινόταν μὲ τὴ γλῶσσα καὶ τὰ λόγια τὰ δικά μας, θὰ μᾶς τὸ πληροφορήσῃ ὁ Παῦλος γράφοντας: «Ἡ ζητεῖτε ἀπόδειξη γιὰ τὸ ὅτι ὁμιλεῖ μέσω ἐμοῦ ὁ Χριστός;»²⁹.

Τὸ ὅτι λοιπὸν μίλησε ὁ Θεὸς στὸν Ὄσηε δὲν μπορεῖ, ὅπως ἐγὼ μπορῶ νὰ ὑποθέσω, νὰ σημαίνει τίποτε ἄλλο γιὰ τοὺς ἀκροατές του, παρὰ ὅτι ἔγινε ἀποκάλυψη στὸν Ὄσηε καὶ ἡ γνώση τῶν μελλοντικῶν ἀστραψε σὰν φῶς καὶ καταφώτισε ὄχι τὰ σωματικὰ μάτια, ἀλλὰ τὸ νοῦ καὶ τὴν καρδιά του. Τὸ ὅτι πάλι εἶπε, «Καὶ ὁ Κύριος εἶπε στὸν Ὄσηε», μᾶς ὁδηγεῖ σ' αὐτὲς τὶς σκέψεις. Ἡ προσαγὴ δηλαδὴ δὲν ἀπευθυνόταν σὲ ὅλους τοὺς ἀναγνώστες, οὔτε ἀπευθυνόταν σὲ ἐκείνους ποὺ ἤθελαν νὰ ἀποπερατώσουν κάποτε τὴν ἀνάγνωση, ἀλλὰ ἀπευθυνόταν εἰδικὰ καὶ μόνο στὸν Ὄσηε. Γιατὶ ὄχι, ὅπως εἶναι κοινὸ καὶ ὠφέλιμο γιὰ ὅλους τὸ παρόγγελ-

25. Ἀββακ. 2,1. 26. Ψαλμ. 84,9. 27. Ζαχ. 1,9. 28. Ἡσ. 9,5-6. 29. Β' Κορ. 13,3.

«Τάδε λέγει Κύριος, Κατὰ τὰς ὁδοὺς τῶν ἐθνῶν μὴ μαν-
 θάνετε, καὶ ἀπὸ τῶν σημείων τοῦ οὐρανοῦ μὴ φοβεῖσθε»,
 οὕτως ἂν νοοῖτο καλὸν τε καὶ ὀνησιφόρον τὸ λαβεῖν γυ-
 ναῖκα πορνείας καὶ τέκνα πορνείας. Ἄλλ' ἐκεῖνο μὲν χρη-
 5 σίμως εἰς ἅπαντας διήκοι ἂν, τοῦτό γε μὴν ἰδικῶς πρὸς
 μόνον ἂν πρέποι τὸν προφήτην λέγεσθαι παρὰ Θεοῦ.
 Τοῦτο, οἶμαι, ἐστὶ καὶ «Εἶπε πρὸς Ὠσηέ», ὅμοιον ὡς εἰ
 τυχὸν λέγοι, οὐ πρὸς πάντας ἀπλῶς ὁ τοιόσδε λόγος, ἀλλὰ
 πρὸς μόνον τὸν Ὠσηέ. Οὐ γὰρ ἔδει πρόφασιν αἰσχροῦς τε
 10 καὶ φιληδόνου ζωῆς γενέσθαι πολλοῖς, τὸ οἰκονομικῶς
 πρὸς ἓνα κατὰ καιροὺς εἰρημένον. Τί οὖν ἔφη Θεὸς πρὸς
 τὸν μακάριον Ὠσηέ;

Στίχ. 2-3. «Βάδιζε, λαβὲ σεαυτῶ γυναικα πορνείας καὶ
 τέκνα πορνείας, διότι ἐκπορνεύουσα ἐκπορνεύσει ἡ γῆ
 15 ἀπὸ ὀπισθεν τοῦ Κυρίου. Καὶ ἐπορεύθη καὶ ἔλαβε τὴν
 Γόμερ, θυγατέρα Δεβηλαῖμ, καὶ συνέλαβε καὶ ἔτεκεν
 αὐτῶ υἱόν».

Γ'. Οὐδεὶς ἡμᾶς ἀναπείσει λόγος παραιτεῖσθαι τὸ γράμ-
 μα καὶ τῆς ἱστορίας τὸ εἰκαῖον καταψηφίζεσθαι, καὶ αὐτοῦ
 20 τοῦ πράγματος καθορίζειν τὸ ἀκαλλές, ἢ καὶ οἶεσθαι κατὰ
 τινὰς, μὴ οὕτως πεπράχθαι, μήτε μὴν παρειλῆφθαι πρὸς
 γάμον, ἥτοι σύνοδον γαμικὴν, τὴν Γόμερ, ὅπου καὶ σύλλη-
 ψιν γεγενῆσθαι φησὶ τὸ γράμμα τὸ ἱερόν, καὶ μὴν καὶ ἀπό-
 τεξιν, μέμνηταί τε καὶ ὀνόματος τοῦ παιδίου, καὶ τὸν τοῦ
 25 γυναιίου λέγει πατέρα, καὶ αὐτὸ δὲ πρὸς τούτοις τοῦ γυναι-
 ου τὸ ὄνομα. Ἐπειδὴ δὲ ἀναγκαῖον ἦν ὁμολογεῖν, τῇ τῶν
 πεπραγμένων ἀληθείᾳ συνειπεῖν ἐλομένοις, ὅτι ταῦθ' οὕτω
 γέγονεν ἀληθῶς, φέρε τοὺς τῶν κατασκώπτειν εἰωθότων
 παραθέντες λόγους, τότε λοιπὸν ἐπαγάγωμεν ἐπὶ καιροῦ
 30 τῆς οἰκονομίας τὴν ἀφήγησιν. Λογιδίῳ μὲν οὖν ἐνέτυχον
 ἀνδρὸς οὐκ ἀσήμου διατρανοῦν ἐθέλοντος τὰ περὶ τὸν τό-

μα, «Αὐτὰ λέγει ὁ Κύριος· Μὴ θέλετε νὰ μαθαίνετε τοὺς δρόμους ποὺ ἀκολουθοῦν τὰ ἔθνη καὶ μὴ φοβᾶστε ἀπὸ τὰ σημεῖα τοῦ οὐρανοῦ»³⁰, ἔτσι θὰ μπορούσε νὰ θεωρηθεῖ καλὸ καὶ ὠφέλιμο τὸ νὰ λάβει κανεὶς γυναῖκα πόρνη καὶ παιδιὰ πορνείας. Τὸ πρῶτο βέβαια εἶναι προσταγὴ ποὺ μπορεῖ νὰ ἐφαρμοσθεῖ χρήσιμα ἀπὸ ὅλους, ἐνῶ αὐτὸ πρῶτο ἀρμόζει νὰ λεχθεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸ μόνο στὸν προφήτη. Καὶ αὐτὸ, νομίζω, σημαίνει καὶ τὸ, «Εἶπε πρὸς τὸν Ὁσηέ», ποὺ εἶναι ὅμοιο σὰ νὰ λέγει τυχόν· Δὲν ἀπευθύνεται γενικὰ σὲ ὅλους ὁ λόγος αὐτός, ἀλλὰ μόνο πρὸς τὸν Ὁσηέ. Γιατὶ δὲν ἔπρεπε νὰ γίνει γιὰ τοὺς πολλοὺς πρόφαση γιὰ αἰσχροὴ καὶ φιλήδονη ζωὴ αὐτὸ ποὺ κατ' οἰκονομία εἰπώθηκε κάποτε σὲ ἕναν. Τί εἶπε λοιπὸν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν μακάριο Ὁσηέ;

Στίχ. 2-3. «Πήγαινε, πᾶρε σύζυγο γυναῖκα ποὺ πορνεύει καὶ κάνε παιδιὰ ἀπὸ τὴν πόρνη, γιατί ἡ χώρα αὐτὴ μὲ τίς συνεχεῖς διαθέσεις διαφθορᾶς της θὰ πορευθεῖ μακριὰ ἀπὸ τὸν Κύριο. Ἐφυγε καὶ πῆρε σύζυγο τὴν Γόμερ, θυγατέρα τοῦ Δεβηλαῖμ, ποὺ ἔμεινε ἔγκυος καὶ τοῦ γέννησε υἱό».

3. Κανένας λόγος δὲν θὰ μᾶς πείσει νὰ ἀπορρίψουμε τὴν ἁγία Γραφή καὶ νὰ καταδικάσουμε τὴν προχειρότητα τῆς ἀφήγησης, καὶ νὰ ἐπισημάνουμε τὴν ἀπρέπεια τοῦ γεγονότος, ἢ καὶ νὰ νομίζουμε, ὅπως κάποιοι, ὅτι δὲν ἔγιναν ἔτσι τὰ πράγματα, οὔτε ὅτι δὲν σύναψε γάμο καὶ δὲν ἔλαβε σύζυγὸ του τὴν Γόμερ, ἢ ὁποῖα, ὅπως λέγει ἡ ἁγία Γραφή, καὶ ἔμεινε ἔγκυος καὶ ἔκανε παιδί, καὶ μάλιστα ἀναφέρει καὶ τὸ ὄνομα τοῦ παιδιοῦ ὅπως καὶ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πατέρα τῆς γυναίκας καὶ αὐτὸ τὸ ἴδιο ἀκόμα τὸ ὄνομα τῆς γυναίκας. Ἐπειδὴ ὅμως μὰ καὶ θελήσαμε νὰ συμφωνήσουμε μὲ τὴν ἀλήθεια τῶν πραγμάτων καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσουμε ὅτι αὐτὰ ἔγιναν ἔτσι πραγματικά, ἐμπρός, ἀφοῦ παραθέσουμε τὰ ἐπιχειρήματα ἐκείνων ποὺ εἶναι συνηθισμένοι νὰ χλευάζουν, ἄς προχωρήσουμε στὴ συνέχεια ἐπίκαιρα στὴν ἀφήγηση τῶν πραγμάτων ποὺ ἔγιναν κατ' οἰκονομία. Διάβασα κατὰ τύχη ἕνα μικρὸ λόγο ἑνὸς ὄχι ἀσήμαντου ἀνθρώπου, ποὺ ἤθελε νὰ διευκρινίσει αὐτὸ

πον, ὅς τῆς ἱστορίας καὶ τῶν οὕτω γεγενῆσθαι λεγόντων, οὐ μετρίαν ἐποιεῖτο τὴν κατάρῳρησιν· δεῖν τε, ἔφασκεν ἑναργῶς, ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ τῷ κεφαλαίῳ μάλιστα δεδιό-
 5 τας οὐδέν, ἀνακραγεῖν τῆς ἐγκρατείας τοὺς ἔραστας· «Τὸ
 γράμμα ἀποκτένει». Ἐρήμην γὰρ ὥσπερ κατατρέχων τοῦ
 γράμματος καὶ οἶονεὶ κατὰ πρανοῦς ἐρχόμενος, τοιούσδε
 τινὰς συνετίθει λόγους Μωυσῆς γάρ, ἔφασκεν, ὁ θεσπέσι-
 ος προσετάττετό ποτε τῆς Αἰγυπτίων δουλείας λελυτρωμέ-
 νον ἀποκομίζειν τὸν Ἰσραὴλ εἰς τὴν πάλαι τοῖς πατράσιν
 10 ἐπηγγελμένην ἀγίαν γῆν, φημί δὴ τὴν τῆς ἐπαγγελίας.
 Ἀλλὰ καὶ ὁ προφήτης Ἰερεμίας ἤκουσε Θεοῦ λέγοντος
 ἑναργῶς «Πρὸ τοῦ με πλάσαι σε ἐν κοιλίᾳ ἐπίσταμαί σε,
 καὶ πρὸ τοῦ σε ἐξελθεῖν ἐκ μήτρας ἠγίακά σε, προφήτην
 εἰς ἔθνη τέθεικά σε». Πῶς οὖν οὐκ ἀξιάγαστοι, φησὶν, οἱ
 15 καὶ τὴν οὕτω σεπτὴν καὶ παγκάλην διακονίαν παραιτού-
 μενοι καὶ τὴν μέλλησιν οὐκ ἄπαναινόμενοι; Ὁ μὲν γὰρ
 ἔφασκε, «Δέομαι, Κύριε, προχειρίσαι ἄλλον δυνάμενον, ὃν
 ἀποστελεῖς», ὁ δὲ τὴν νεότητα προῖσχύμενος, ἐκδυσωπεῖν
 ἐπειροᾶτο Θεόν.

20 Ἀλλὰ καὶ ὁ προφήτης, φησὶν, Ἰεζεκιήλ ἐν βολβίτοις
 κόπρου ἀνθρωπίνης ἄρτους ἐναντῷ ποιῆσαι προστεταγμέ-
 νος, δεδυσφόρηκεν οὐ μικρῶς, ἤκουσέ τε διὰ τοῦτο, «Ἴδου
 δέδωκά σοι θόλβιτα βοῶν ἀντὶ βολβίτων ἀνθρωπίνων, καὶ
 ὀπτήσεις τοῖς ἄρτους σου ἐπ' αὐτῶν». Καὶ «μὴν καὶ αὐτὸς
 25 ὁ θεσπέσιος Πέτρος, ὅτε τῆς ὀθόνης καθιεμένης ἐξ οὐρα-
 νοῦ, ἐν ἧ πάντα ἐγέγραπτο τὰ τετράποδα καὶ τὰ κτήνη,
 Θεοῦ λέγοντος ἤκουσεν· «Ἀναστάς, Πέτρε, θῦσον καὶ φά-
 γε», παρητεῖτο, φησὶν, οὕτω λέγων· «Μηδαμῶς, Κύριε, ὅτι
 οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον, οὐδὲ εἰσῆλθεν
 30 εἰς τὸ στόμα μου πᾶν κρέας βέβηλον». Ὡσηὲ δὲ ἀκούσας
 ὅτι γυναιῷ συνάπτεσθαι δεῖ αἰσχρῷ καὶ πεπορνευμένῳ καὶ
 ἐπάρατον ἔχοντι ζωὴν, οὐ παραιτεῖται τὸ χρῆμα, οὐκ ὄκνον

31. Β' Κορ. 3, 6.

32. *Εξ. 3, 8.

33. Ἰερ. 1, 5.

34. *Εξ. 4, 13.

τὸ θέμα, πὺ κατηγοροῦσε ὄχι καὶ λίγο τὴν ἱστορία καὶ αὐτοὺς πὺ λένε ὅτι ἔτσι εἶχαν γίνεἰ τὰ πράγματα, κι ἔλεγε καθαρὰ πὺς πρέπει σ' αὐτὸ ἀκριδῶς τὸ κεφάλαιο χωρὶς κανένα φόβο νὰ ἀναφωνήσουν οἱ ἐραστές τῆς ἐγκράτειας: «Τὸ γράμμα σκοτώνει»³¹. Κατηγορώντας ἐρήμην τὸ γράμμα καὶ τρέχοντας κατὰ κάποιον τρόπο σὰν σὲ κατηφορία, διατύπωνε κάποιες τέτοιες περίπου σκέψεις. Ἐλεγε δηλαδὴ ὅτι ὁ θεσπέσιος Μωυσῆς ἔλαβε κάποτε ἐντολὴ ν' ἀπαλευθερώσει τοὺς Ἰσραηλίτες ἀπὸ τῆ δουλεία τῶν Αἴγυπτίων καὶ νὰ τοὺς ὀδηγήσει στὴν ἁγία γῆ τὴν ὀποία εἶχε ὑποσχεθεῖ παλαιὰ ὁ Θεὸς στοὺς πατέρες τους, ἐννοῶ στὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας³². Ἀλλὰ καὶ ὁ προφήτης Ἰερεμίας ἄκουσε τὸν Θεὸ νὰ τοῦ λέγει ρητὰ: «Σὲ γνωρίζω προτοῦ σὲ διαμορφώσω μέσα στὴν κοιλία τῆς μητέρας σου, καὶ προτοῦ θγείς ἀπὸ τὴν κοιλία, σὲ ἁγίασα: σὲ ὀρισα νὰ γίνεις προφήτης στὰ ἔθνη³³. Πὺς λοιπὸν αὐτοὶ δὲν εἶναι ἄξιοι θαυμασμοῦ, λέγει, ὅσοι κι αὐτὴ τὴ σεβαστὴ καὶ πάγκαλη ὑπηρεσία ἀρνοῦνται καὶ δὲν ἀποβάλλουν ἀπὸ μέσα τους τοὺς δισταγμοὺς τους; Γιατὶ ὁ ἕνας ἔλεγε: «Σὲ παρακαλῶ, Κύριε, ὀρισε κάποιον ἄλλο πὺς ἔχει τὴ δύναμη νὰ τὸ κάνει, καὶ στείλε αὐτόν»³⁴, ἐνῶ ὁ ἄλλος, προβάλλοντας τὴ νεότητα, προσπαθοῦσε νὰ κάμψει τὸν Θεὸ παρακαλώντας τον.

Ἀλλὰ καὶ ὁ προφήτης Ἰεζεκιήλ, λέγει, ὅταν πῆρε τὴ διαταγὴ νὰ ψήσει ψωμὶ μὲ περιπτώματα ἀνθρώπου, ἐνοιωσε μεγάλη δυσφορία, καὶ γι' αὐτὸ ἄκουσε νὰ τοῦ λέγει: «Νά, σοῦ ἔδωσα κόπρανα βοοδιῶν κι ὄχι περιπτώματα ἀνθρώπου, καὶ μ' αὐτὰ νὰ ψήσεις τὰ ψωμιά σου»³⁵. Ἀλλὰ καὶ ὁ θεσπέσιος Πέτρος, ὅταν κατέβαινε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ἢ ὀθόνη, μέσα στὴν ὀποία ἦταν ὄλα τὰ τετράποδα καὶ τὰ ζῶα, καὶ ἄκουσε τὸν Θεὸ νὰ τοῦ λέγει, «Πέτρε, σήκω, σφάξε καὶ φάγε»³⁶, ἀρνοῦνταν νὰ τὸ κάνει λέγοντας: «Μὲ κανένα τρόπο, Κύριε: γιατί ποτὲ δὲν ἔφαγε κάτι κοινὸ ἢ ἀκάθαρο,»³⁷, οὔτε μπῆκε στὸ στόμα μου ὀποιοδῆποτε κρέας μολυσμένο. Ὁ Ὄση ὀμως, ἀκούοντας ὅτι πρέπει νὰ συνάψει γάμο μὲ γυναῖκα αἰσχρὴ καὶ πόρνη καὶ πὺς εἶχε ζωὴ μισητὴ, δὲν ἀρνεῖται τὸ πρῶγμα, δὲν κυρι-

35. Ἰεζ. 4, 15.

36. Πράξ. 10, 13.

37. Πράξ. 10, 14.

εἰσδέχεται, οὐ προσάγει τὴν ἰκετηρίαν, ἀνεῖσθαι παρακαλῶν, ἀλλ' οἶά τις τῶν ἀσελγεστάτων προχειρότατα καὶ ἀμελλητὶ μονονουχὶ καὶ ἀρπάζει τὸ χρῆμα, τάχα που τῆς εἰς τὸ γύναιον ἠδονῆς ἠττώμενος.

5 Ἔῖτα κατακλείων εἰς ἀτοπίαν τοὺς λόγους, προσετίθει τούτοις ὀλίγα ἄττα καὶ ψυχρά. Σκήπτεται μὲν γὰρ τῷ προφήτῃ συνηγορεῖν, καὶ πάλιν φησὶν, ὅτι πλείστην ὄσῃν ἂν ἐποιήσατο τὴν παραίτησιν, εἰ σωματικὴν ἠπίστατο κοινωνίαν προστάξαι Θεόν. Ἐπειδὴ δὲ ἦν πνευματικόν τι τὸ
10 δρώμενον, ἐκ πολλῆς ἄγαν φιλοθεΐας, μονονουχὶ καὶ αὐτόμολος ἐπὶ τὸ δρᾶν ἔρχεται τὸ κεκελευσμένον. Ἄλλως τε, φησὶν, οὐκ ἂν ὁ τῆς ἐγκρατείας Θεὸς ἠθέλησέ τι γενέσθαι τοιοῦτον, ὡς ἄνδρα τοσοῦτον, αἰσχροῖς οὕτω καὶ βδελυρωτάταις καταμιαίνεσθαι συμπλοκαῖς, ταῖς εἰς γυναικὰ φημι,
15 καὶ τοῦτο μαχλῶσαν καὶ πεπορνευμένην. Μεταπλάττων δὲ ὡσπερ τῆς ἱστορίας τὴν δύναμιν εἰς ἐννοίας πνευματικάς, ἔφασκε μὲν εἶναι τὴν Γόμερ εἰς τύπον ψυχῆς αἰσχροῦς καὶ ἀσέμνως διαζῆν ἠρημένης, τὸν δὲ γε προφήτην εἰκόνα πληροῦν τοῦ ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ, τουτέστι τοῦ ἐκ Πα-
20 τρὸς Θεοῦ Λόγου, ὅς, ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς συναπτόμενος νοητῶς, τὰ τῆς φιλαρέτου ζωῆς ἐνίησι σπέρματα. Καὶ ταῦτα μὲν τῆς ἐκείνου πιθανολογίας τὰ εὐρέματα, τεθαύμακα δὲ οὐ μετρίως ἐγὼ πρῶτον μὲν, ὅτι τῶν εἰς ἀλήθειαν ἀφειδήσας ἐννοιῶν, τετόλμηκεν εἰπεῖν, ὅτι τὸ γράμμα ἀποκτέ-
25 νει· εἶτα πρὸς τούτοις, ὅτι παρεκόμισε μὲν τοὺς ἀμφὶ τὸν Μωσέα καὶ ὧν ἐπεμνήσθημεν ἀρτίως, τοῖς ἄνωθεν κεχρησμοδημένοις ἀντειρηκότας

Ἔτι δὲ τοῖς θείοις θεσπίσμασιν ἀντιβλέψαι τετολμηκό-
τες οὐκ ἔξω γεγόνασιν αἰτίας, σεσίγηκεν οὐκ ὀρθῶς. Πα-
30 ραιτούμενον μὲν γὰρ τὸν ἱεροφάντην Μωσέα καὶ ὀκνοῦντα τὴν ἀποστολὴν καὶ προἰσχύμενον τὴν βραδυγλωσσίαν, ὡς

εύεται ἀπὸ δισταγμό, δὲν ἀπευθύνει τὴν παράκληση, ζητώντας νὰ τὸ ἀποφύγει, ἀλλὰ σὰν κάποιος ἀπὸ τὶς πλέον ἀσελγεῖς, τελείως πρόχειρα καὶ χωρὶς ἀμέλεια ἀρπάζει κατὰ κάποιο τρόπο τὸ πρῶγμα, κυριευμένος τάχα ἀπὸ τὴν ἡδονὴ πρὸς τὴ γυναῖκα.

Ἔπειτα, τελειώνοντας τοὺς λόγους του μὲ ἄτοπες σκέψεις πρόσθετε σ' αὐτοὺς λίγα ἀκόμα καὶ ψυχρὰ λόγια. Γιατὶ κατηγορεῖται βέβαια ὅτι γίνεται συνήγορος τοῦ προφήτη· καὶ πάλι λέγει, ὅτι θὰ προέβαλλε μεγάλη ἀντίρρηση, ἐὰν γνώριζε ὅτι ὁ Θεὸς τὸν πρόσταξε νὰ ἔρθει σὲ σωματικὴ κοινωνία. Ἐπειδὴ ὅμως ἦταν κάτι τὸ πνευματικὸ αὐτὸ ποὺ ἔπρεπε νὰ κάνει, ἀπὸ πολὺ μεγάλη ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ προχωρεῖ κατὰ κάποιο τρόπο καὶ ἀπὸ μόνος του σὸ νὰ κάνει πράξη αὐτὸ ποὺ προστάχθηκε. Ἄλλωστε, λέγει, ὁ Θεὸς τῆς ἐγκράτειας δὲν θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ θελήσει νὰ γίνει κάτι τέτοιο, ὥστε ἓνας τόσο μεγάλος ἄνδρας νὰ καταμολυνθεῖ ἀπὸ τόσο αἰσχρὲς καὶ πάρα πολὺ σιχαμερὲς σαρκικὲς μείξεις, ἐννοῶ δηλαδὴ μὲ γυναῖκα, καὶ αὐτὸ μάλιστα μὲ γυναῖκα αἰσχροὴ καὶ πόρνη. Μεταβάλλοντας ὅμως κατὰ κάποιο τρόπο τὸ νόημα τῆς ἱστορίας σὲ ἔννοιες πνευματικὲς, ἔλεγε ὅτι ἡ Γόμερ λαμβάνεται ὡς τύπος ψυχῆς ποὺ ἔχει ἐκλέξει νὰ ζεῖ μὲ τρόπο αἰσχροὸ καὶ ἄσεμνο, ἐνῶ ὁ προφήτης ἀποτελεῖ εἰκόνα τοῦ προερχόμενου ἀπὸ ἐπάνω καὶ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, δηλαδὴ τοῦ προερχόμενου ἀπὸ τὸν Πατέρα Θεὸ Λόγο, ὁ ὁποῖος, συνδεόμενος πνευματικὰ μὲ τὶς δικές μας ψυχές, ἐναποθέτει μέσα σ' αὐτὲς τὰ σπέρματα τῆς φιλάρετης ζωῆς. Καὶ αὐτὰ βέβαια εἶναι τὰ συμπεράσματα τῆς πιθανολογίας ἐκείνου. Ἐγὼ ὅμως θαύμασα πολὺ, πρῶτον τὸ ὅτι, ἀψηφώντας τὰ ἀληθῆ νοήματα, τόλμησε νὰ πεῖ, ὅτι «τὸ γράμμα σκοτώνει». Ἐπειτα μαζὶ μ' αὐτό, τὸ ὅτι προσκόμισε τοὺς γύρω ἀπὸ τὸν Μωυσῆ καὶ ἐκείνους ποὺ ἀναφέραμε προηγουμένως, οἱ ὁποῖοι προέβαλαν ἀντιρρήσεις σὲ τὸν οὐρανὸ προερχόμενες προορρήσεις.

Ὅτι ὅμως δὲν βρέθηκαν ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ τὴν κατηγορία τολμώντας νὰ παραγνωρίσουν τὰ θεῖα παραγγέλματα, τὸ ἀποσιώπησε ὄχι ὀρθά. Γιατὶ ἀρνούμενος ὁ ἱεροφάντης Μωυσῆς καὶ δισταζοντας νὰ ἀναλάβει τὴν ἀποστολὴ καὶ προβάλλοντας ὡς αἰτία

ἀσθενοῦντα περὶ τὴν πίστιν ἤλεγχε Θεός, οὕτω λέγων· «Τίς ἔδωκε στόμα ἀνθρώπῳ, καὶ τίς ἐποίησε δύσκωφον καὶ κωφόν, βλέποντα καὶ τυφλόν; Οὐκ ἐγὼ Κύριος ὁ Θεός; Καὶ νῦν πορεύου καὶ ἐγὼ ἀνοίξω τὸ στόμα σου»· ἀναδυομένου 5 δὲ μετὰ τοῦτο καὶ μέλλοντος ἔτι, «ὠργίσθη», φησί, «Κύριος ἐπὶ Μωυσῆν, καὶ εἶπεν· Οὐκ ἶδου Ἰσαακ ὁ ἀδελφός σου; Ἐπίσταμαι ὅτι λαλῶν λαλήσει αὐτός σοι». Ἰερεμίου δὲ πάλιν προαλέστερον εἰρηκότος, ὅτι «Νεώτερος ἐγὼ εἰμι, καὶ οὐκ ἐπίσταμαι λαλεῖν», οὐδὲν ἤττον ὑπήντα Θεός, λέγων 10 «Μὴ λέγε, ὅτι νεώτερος ἐγὼ εἰμι, ὅτι πρὸς πάντας οὓς ἐὰν ἐξαποστελῶ σε, πορεύση, καὶ κατὰ πάντα ὅσα ἂν ἐντείλωμαί σοι, λαλήσεις». Οὐ γὰρ ἦν ὅλως ἀκίνδυνον εἰπεῖν, ἤγουν ἐννοῆσαι μόνον, ὅτι λογισμοῦ τοῦ πρόποντος ἢ ὑπερτάτη βουλή διημάρτηκε, νέον ἄνδρα καλοῦσα πρὸς προφη- 15 τείαν. Ὁμοίως ὁ θεσπέσιος Πέτρος ἤκουσε μὲν τῆς ὀθόνης καθιεμένης ἐξ οὐρανοῦ, «Ἀναστάς, Πέτρε, θῦσον καὶ φάγε», ἐπειδὴ δὲ Ἰουδαϊκῶς ἀνεκεκράγει τό, «Μηδαμῶς Κύριε· ὅτι οὐδέποτε ἔφαγον κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον», ἐπετιμᾶτο παραχρῆμα, καὶ ὡς τοῖς θείοις σκέμμασιν ἀντιφέρεσθαι 20 τολμῶν, ἤκουεν ἐναργῶς· «Ἄ ὁ Θεός ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοίνου». Εἰ γὰρ καὶ ἐλέγχειν ἤθελεν ἠπίως ὁ τῶν ὅλων Θεός, καὶ οὐκ εὐθύς ὡς ἀντειρηκόσιν οὐ μετρίως ἐξεπικραίνετο, ἀλλ' οὐκ ἔξω γέγονεν αἰτίας αὐτοῖς ἢ παραίτησις.

Χρῆναι δὲ φημι ταῖς ἄνωθεν ψήφοις ἀμελλητὶ νέμον- 25 τας τὸ ὀρθῶς καὶ ἀδιαβλήτως ἔχειν, ἀποπεραίνειν ἐπείγεσθαι τὸ κεκελευσμένον, καὶ εἰ μὴ σφόδρα τὸ χρῆμα ταῖς ἡμετέραις ἀνδάνη ψυχαῖς. Οἷόν τί φημι· Προστέταχε τῷ Σαοῦλ ὁ τῶν ὅλων Θεός ἀποσφάξαι τὸν Ἀγάγ, ὡς ἀνόσια δεδρακότα κατὰ τῶν ἐξ Ἰσραήλ, ἀλλ' ὤφθη τὸ χρηστόν ἐπ' 30 αὐτῷ βουλευέσθαι καὶ φειδοῦς ἡξίου τὸν ταῖς ψήφοις κα-

38. *Εξ. 4, 11-12.

40. Ἰερ. 1, 6.

39. *Εξ. 4, 14.

42. Πράξ. 10, 14.

τῆ βραδυγλωσσία του, ὡς Θεὸς τὸν ἤλεγχε ὡς ἀσθενῆ πρὸς τὴν τὴν πίστη του, λέγοντας τὰ ἑξῆς: «Ποιὸς ἔδωσε στόμα στὸν ἄνθρωπο καὶ ποιὸς ἔκανε τὸν βαρήκοο καὶ τὸν κουφό, αὐτὸν ποὺ βλέπει καὶ τὸν τυφλό; Δὲν τοὺς ἔκανα ἐγὼ ὁ Κύριος ὁ Θεός; Καὶ τώρα πῆγαινε καὶ ἐγὼ θ' ἀνοίξω τὸ στόμα σου»³⁸. Ἐπειδὴ ὅμως ἀρνοῦνταν μετὰ ἀπὸ αὐτὸ καὶ ἀνέβαλλε ἀκόμα, «Ὁργίσθηκε», λέγει, «ὁ Κύριος ἐναντίον τοῦ Μωυσῆ καὶ εἶπε: Νά, δὲν εἶναι ἐδῶ ὁ ἀδελφός σου Ἄαρὼν ὁ Λευίτης; Σοῦ καθιστῶ γνωστό, ὅτι θὰ ὀμιλεῖ αὐτὸς γιὰ λογαριασμό σου»³⁹. Ὁ Ἱερεμίας πάλι ποὺ εἶχε πεῖ μὲ μεγαλύτερη αὐθάδεια, «Ἐγὼ εἶμαι πολὺ μικρὸς στὴν ἡλικία καὶ δὲν γνωρίζω νὰ μιλῶ»⁴⁰, καθόλου ἠπιότερη ἀπάντηση δὲν ἔλαβε ἀπὸ τὸν Θεό, λέγοντας: «Μὴ μοῦ λές, Ἐγὼ εἶμαι πολὺ μικρὸς στὴν ἡλικία, γιατί θὰ μεταβεῖς πρὸς ὄλους ποὺ ἐγὼ θὰ σὲ ἀποστείλω καὶ θὰ τοὺς πείς ὅλα αὐτὰ ποὺ θὰ σοῦ πῶ»⁴¹. Γιατὶ δὲν ἦταν γενικὰ ἀκίνδυνο νὰ πεῖ, ἢ μόνο νὰ σκεφθεῖ, ὅτι ἔσφαλε ἢ ὑπέρτατη θέληση ὡς πρὸς τὸν πρέποντα λογισμό, καλώντας στὸ προφητικὸ ἔργο νέο ἄνδρα. Ὁμοια ὁ θεσπέσιος Πέτρος ἄκουσε βέβαια κατὰ τὴν κάθοδο τῆς ὀθόνης ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, «Πέτρε, σήκω σφάξε καὶ φάγε»⁴², ἐπειδὴ ὅμως σύμφωνα μὲ τὴν ἰουδαϊκὴ συνήθεια φώνηξε, «Μὲ κανένα τρόπο, Κύριε: γιατί ποτὲ δὲν ἔφαγε κάτι κοινὸ ἢ ἀκάθαρτο»⁴³, δέχθηκε ἀμέσως ἐπιτίμηση, καὶ ἐπειδὴ ἐπιχειροῦσε ν' ἀντιπαχθεῖ στὴ θεία ἀπόφαση, ἄκουσε ρητὰ: «Ὅσα καθάρισε ὁ Θεὸς ἐσὺ μὴν τὰ θεωρεῖς ἀκάθαρτα»⁴⁴. Γιατὶ, καὶ ἂν ἤθελε ὁ Θεὸς τῶν ὄλων νὰ τοὺς ἐλέγξει μὲ ἠπιότητα καὶ δὲν ἔδειχνε ἀμέσως μεγάλη ὀργὴ ἐναντίον τους γιὰ τὶς ἀντιρρήσεις ποὺ προέβαλλαν, ὅμως δὲν ἦταν ἀπαλλαγμένη ἀπὸ κατηγορία ἢ ἄρνησή τους.

Πρέπει λοιπόν, λέγω, ν' ἀποδίδομε χωρὶς ἀργοπορία στὶς οὐράνιες ἀποφάσεις τὴν ὀρθότητα καὶ τὸ ἀδιάβλητο αὐτῶν καὶ νὰ σπεύδομε νὰ φέρομε σὲ πέρας αὐτὸ ποὺ διαταχθήκαμε, καὶ ἂν ἀκόμα ἢ διαταγὴ δὲν ἀρέσει ὑπερβολικὰ στὶς ψυχές μας. Ἐννοῶ τὸ ἑξῆς μ' αὐτό. Ὁ Θεὸς τῶν ὄλων πρόσταξε τὸν Σαοὺλ νὰ σφάξει τὸν Ἀγάγ, ἐπειδὴ διέπραξε ἀνόσια ἔργα στοὺς Ἰσραηλίτες, αὐτὸς ὅμως θέλησε νὰ τοῦ δείξει καλωσύνη καὶ θεώρησε ἄξιο εὐσπλαγ-

ταδεδικασμένον. Προσκρούει δὴ οὖν ταύτη τοι τῷ Θεῷ, καὶ μάλα. Ἐκήδετο δὴ οὖν τοῦ τεθνάναι προστεταγμένου, μονονουχὶ διακεκραγῶς καὶ λέγων δι' αὐτοῦ τοῦ πράγματος, ὅτι μὴ δικαίαν ἐπ' αὐτῷ τὴν ψῆφον ἐποιεῖτο Θεός
 5 Ταύτης ἔνεκα τῆς αἰτίας ἐλυπεῖτο μὲν λίαν καὶ συνηγανάκτει Θεῷ ὁ μακάριος Σαμουήλ, καὶ ἀποσφάττει μὲν τὸν Ἄγαγ αὐτός, ἐπιφωνῶν τὰς αἰτίας· «Ἄνθ' ὧν» γάρ, φησίν, «ἠτέκνωσε γυναῖκας ἢ ῥομφαία σου, οὕτως ἀτεκνωθήσεται ἐκ γυναικῶν ἢ μήτηρ σου»· προαπαγγέλλει δὲ τῷ Σαούλ,
 10 ὅτι καὶ τῆς βασιλείας ἐξωσθήσεται, καὶ πικρὰς τῆς παρακοῆς ἀποτίσει δίκας.

Εἰ δὲ χρὴ πρὸς τούτῳ καὶ ἑτέρας ἡμᾶς ἱστορίας παρενεγκεῖν ἀφήγησιν, ἐν τῇ τρίτῃ γέγραπται τῶν βασιλειῶν, ὅτι κατεστρατεύετό ποτε τῶν ἐξ Ἰσραὴλ ὁ Ἄδερ, ὁ Σύρων
 15 ἡγούμενος, ἦτοι βασιλεύς Ἀλύοντος δὲ οὐ μικρῶς τοῦ Ἀχαάβ, ὃς ἦν βασιλεὺς Ἰσραὴλ, καὶ δεδιότος τὴν ἔφοδον, ἀλώσεσθαί τε οὐκ εἰς μακρὰν πανστρατιᾷ προσδοκήσαντος, ἐπηγγέλλετο διὰ προφήτου Θεός, παραδώσειν αὐτῷ τὸν ἐχθρόν. Εἶτα λαβὼν ἐκεῖνος, ἠξίου φειδοῦς παρὰ τὸ δο-
 20 κοῦν τῷ Θεῷ. Καὶ τί μετὰ τοῦτο τὸ γράμμα τὸ ἱερόν; «Καὶ ἄνθρωπος εἷς ἐκ τῶν υἱῶν τῶν προφητῶν εἶπε πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ ἐν λόγῳ Κυρίου· Πάταξον δὴ με· καὶ οὐκ ἠθέλησεν ὁ ἄνθρωπος πατάξαι αὐτόν. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν Ἄνθ' ὧν οὐκ ἤκουσας τῆς φωνῆς Κυρίου, ἰδοὺ σὺ ἀποτρέ-
 25 χεις ἀπ' ἐμοῦ, καὶ πατάξει σε λέων. Καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ εὗρίσκει αὐτόν λέων καὶ ἐπάταξεν αὐτόν. Καὶ εὗρίσκει ἄνθρωπον ἕτερον καὶ εἶπε, Πάταξον δὴ με. Καὶ ἐπάταξεν αὐτόν ὁ ἄνθρωπος πατάξας, καὶ συνέτριψε. Καὶ ἐπορεύθη ὁ προφήτης καὶ ἔστη τῷ βασιλεῖ Ἰσραὴλ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, καὶ
 30 κατεδήσατο τελαμῶνι τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ». Μικρὰ δὲ

43. Α' Βασ. κεφ. 15.

44. Α' Βασ. 15, 33.

χνίας αὐτὸν ποὺ εἶχε καταδικασθεῖ μὲ ἀπόφαση τοῦ Θεοῦ⁴³. Ἐξαιτίας αὐτοῦ ὅμως ἦρθε σὲ σύγκρουση μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ πολὺ μάλιστα. Ἔδειχνε δηλαδὴ φροντίδα γιὰ ἐκεῖνον ποὺ εἶχε λάβει τὴν ἐντολὴ νὰ θανατωθεῖ, φωνάζοντας κατὰ κάποιον τρόπο καὶ λέγοντας μὲ αὐτὴ τὴν πράξη του ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἔδωκε δίκαια ἀπόφαση γι' αὐτόν. Γι' αὐτὴ τὴν αἰτία λυπόταν πολὺ καὶ συμμαριζόταν τὴν ἀγανάκτηση τοῦ Θεοῦ ὁ μακάριος Σαμουήλ, καὶ σφάζει βέβαια ὁ ἴδιος τὸν Ἀγάγ διακηρύσσοντας ρητὰ τὶς αἰτίες· γιατί λέγει· «Ἐπειδὴ τὸ σπαθί σου στέρησε τὶς μητέρες ἀπὸ τὰ παιδιά τους, γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ μαζὶ μὲ τὶς γυναῖκες αὐτὲς θὰ στερηθεῖ τὸ παιδί της καὶ ἡ μητέρα σου»⁴⁴. Προαναγγέλλει ὅμως στὸν Σαούλ, ὅτι καὶ ἀπὸ τὴ βασιλεία θὰ ἀπομακρυνθεῖ, καὶ θὰ πληρώσει πικρὸ τίμημα γιὰ τὴν παρακοή του.

Ἄν πρέπει ὅμως ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ νὰ παρεμβάλουμε τὴν ἀφήγηση καὶ ἄλλης ἱστορίας, στὴν τρίτη τῶν Βασιλειῶν ἔχει γραφεῖ, ὅτι ἐξεστράτευε κάποτε ἐναντίον τῶν Ἰσραηλιτῶν ὁ Ἄδερ, ἡγέτης, δηλαδὴ βασιλιάς τῶν Σύρων. Κυριευμένος ἀπὸ ὄχι μικρὴ ἀγωνία ὁ Ἀχαάβ, ὁ ὁποῖος ἦταν βασιλιάς τοῦ Ἰσραήλ, καὶ φοβούμενος τὴν ἐπίθεση, ἀλλὰ καὶ πιστεύοντας ὅτι δὲν θ' ἀργοῦσε νὰ πέσει στὰ χέρια τοῦ ἐχθροῦ μὲ ὅλες τὶς δυνάμεις του, ἔλαβε μήνυμα ἀπὸ τὸν Θεὸ μέσω τοῦ προφήτη, ὅτι θὰ παραδώσει σ' αὐτὸν τὸν ἐχθρό. Στὴ συνέχεια, ἀφοῦ ἐκεῖνος τὸν ἔλαβε στὰ χέρια του, ἤθελε νὰ τοῦ δείξει εὐσπλαγχνία ἀντίθετα μὲ τὴ γνώμη τοῦ Θεοῦ. Καὶ τί λέγει στὴ συνέχεια ἡ ἅγια Γραφή; «Καὶ κάποιος ἀπὸ τοὺς προφῆτες εἶπε σὲ κάποιον συνάνθρωπό του κατ' ἐντολὴ τοῦ Κυρίου· Χτύπησέ με· καὶ ἐκεῖνος δὲν θέλησε νὰ τὸν χτυπήσει. Καὶ ὁ προφήτης τοῦ εἶπε· Ἐπειδὴ δὲν ὑπάκουσες στὸ λόγο τοῦ Κυρίου, νὰ τώρα ποὺ θὰ φύγεις ἀπὸ κοντά μου θὰ σὲ φονεύσει λιοντάρι. Ἐφυγε ἀπὸ κοντά του ὁ ἄνθρωπος καὶ βρῖσκοντας τὸν στὸ δρόμο ἓνα λιοντάρι τὸν κατασπάρραξε. Βρίσκει στὴ συνέχεια ἓναν ἄλλο καὶ τοῦ λέγει· Χτύπησέ με. Τὸν χτύπησε ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸν κατατσάκισε. Ἐφυγε τότε ὁ προφήτης καὶ πῆγε καὶ στάθηκε περιμένοντας στὸ δρόμο τοῦ βασιλιᾶ τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἀφοῦ

ἅπτα μεταξὺ προσελαληκῶς ὑποστρέφοντι τῷ Ἀχαάβ, προσετίθει πάλιν· «Τάδε λέγει Κύριος· Διότι ἐξήνεγκας σὺ ἄνδρα ὀλέθριον ἐκ τῆς χειρός σου καὶ ἔσται ἡ ψυχὴ σου ἀντὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, καὶ ὁ λαός σου ἀντὶ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ».

5 Ἀκούεις ὅπως ὁ πατάξει τὸν προφήτην παραιτούμενος ἐλεεινῶς ἀνηρέθη, δεινῶ θηρίῳ περιπεσών; Καίτοι πῶς οὐκ ἀληθὲς εἶπεῖν, ὡς ἦν εὐλαβείας καρπὸς τὸ μὴ καταπαίειν ἀποτολμᾶν ἅγιον καὶ προφήτην; Ἀλλ' ἦν ἐν λόγῳ Κυρίου, καὶ δυσδιάφυκτον ἔγκλημα γέγονεν ἡ παρακοή. Ἐφείσατο
10 δὲ καὶ Ἀχαάβ παραλόγως τοῦ Ἄδερ, καίτοι Θεοῦ διολλύναι προσεταχότος, καὶ δέδοται αὐτὸς ἀντὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Οὐκοῦν ἀναγκαῖον ὄκνου τε δίχα καὶ μελλησμοῦ ἀποπραινεσθαι πρὸς ἡμῶν, ὅπερ ἂν ἀνδάνοι Θεῷ, τὸ δὲ ἕτερόν τι παρὰ τοῦτο δοῶν ἢ καὶ ἐλέσθαι φρονεῖν, ὑπεροψίας ἔγκλημα φέρει. Μόνον γὰρ οὐχὶ καὶ ἐπιτιμᾶν ἐγνώκασιν οἱ
15 τοιοῖδε λοιπὸν, ὡς οὐκ ὀρθῶς ἔσθ' ὅτε βουλευομένῳ Θεῷ.

Φαμέν οὖν τοῖς τὴν ἱστορίαν διαβολῆς οὐκ ἔξω τιθεῖσι καὶ ἀβουλῶς ἐπαιτιωμένοις· Ἀκαλλὲς ὑμῖν, ὧ οὗτοι, φαίνεται τὸ μαχλώση γυναικὶ συνέστιον γενέσθαι προφήτην; Τί
20 δέ, οὐ πολὺ ἀκαλλέστερον τὸ ἀποσφάττεσθαι τινὰς διὰ προφητῶν ἀγίων; Πῶς οὖν ἀνήρηκε Σαμουήλ μὲν τὸν Ἀγάγ, Ἥλιον δὲ τοὺς προφήτας τοῦ Βαάλ, καίτοι πολλοὺς ὄντας τὸν ἀριθμὸν; Τί δέ, εἶπέ μοι, καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας τὸν σάκκον ἐκ τῆς ὀσφύος περιελών, γυμνός τε καὶ ἀνυπόδετος
25 περιθέων τὴν Ἱερουσαλήμ; Ἐρα γὰρ οὐχὶ τὸν ἐν τοιῶδε γεγονότα σχήματι καταμωμήσαιτ' ἂν τις εὐθύς ὡς ἄσεμνον καὶ ἐξεστηκότα καὶ τὴν φρένα παρενηνεγμένον; Καὶ πῶς τοῦτο ἀμφίβολον, εἴπερ ἔστιν ἐπαίνου μεστὸν τὸ ἐν κόσμῳ τῷ καθήκοντι πάντα πράττεσθαι πρὸς ἡμῶν; Ἀλλ' ἐρεῖς, ὅτι τοῖς
30 θείοις εἴκοντες νεύμασιν, ἔδρων τὰ τοιάδε τοτηνικάδε. Τί δέ, εἶπέ μοι, φρονεῖν ἄξιον περὶ τοῦ μακαρίου Ὠσηέ; Ἐρα γὰρ

ἔδεσε τὰ μάτια του μὲ ταινία»⁴⁵. Ἀφοῦ ἀπηύθυνε λίγα λόγια στὸν Ἀχαάβ πὺ ἐπέστρεφε, πρόσθεσε: «Αὐτὰ λέγει ὁ Κύριος: Ἐπειδὴ ἐσὺ ἄφησες νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὰ χέρια σου ἓνας ἄξιος θανάτου, θὰ δοθεῖ ἡ ψυχὴ σου ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς ἐκείνου, καὶ ὁ λαὸς σου ἀντάλλαγμα τοῦ λαοῦ ἐκείνου»⁴⁶.

Βλέπεις μὲ ποιὸ ἔλεινὸ τρόπο θανατώθηκε ἐκεῖνος πὺ ἀρνήθηκε νὰ χτυπήσει τὸν προφήτη πέφτοντας στὰ νύχια φοβεροῦ θηρίου; Ἄν καὶ βέβαια, πῶς δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι εἶναι πράγματι καρπὸς εὐλάβειας τὸ νὰ μὴν τολμᾷ κανεὶς νὰ χτυπήσει ἓνα ἅγιο καὶ προφήτη; Αὐτὸ ὅμως ἦταν λόγος Κυρίου καὶ ἡ παρακοὴ ὑπῆρξε βαρῦτατο ἀμάρτημα. Ἐπίσης καὶ ὁ Ἀχαάβ σπλαχνίσθηκε ἀδικαιολόγητα τὸν Ἀδέρ, μολονότι ὁ Θεὸς εἶχε προστάξει νὰ σκοτωθεῖ, καὶ ἀνάλλαγμα τῆς ζωῆς ἐκείνου δόθηκε ἡ δικὴ του ζωὴ. Συμπέρασμα: εἶναι ἀνάγκη χωρὶς δισταγμὸ καὶ ἀναβολὲς νὰ ἐκτελοῦμε αὐτὸ πὺ εἶναι ἀρεστὸ στὸν Θεό, ἐνῶ τὸ νὰ κάνομε ἢ νὰ σκεφτόμαστε κάτι διαφορετικὸ ἀπὸ αὐτό, προκαλεῖ τὸ πάπτωμα τῆς ὑπεροψίας. Γιατὶ αὐτοὶ κατὰ κάποιον τρόπο συνηθίζουν καὶ νὰ ἐπιτιμοῦν, ὅτι μερικὲς φορές ὁ Θεὸς δὲν σκέφτεται ὀρθά.

Λέμε λοιπὸν σ' αὐτοὺς πὺ δὲν ἀφήνουν τὴν ἱστορία ἔξω ἀπὸ τὴ διαβολὴ τους καὶ τὴν κατηγοροῦν ἀπερίσκεπτα: Ἔ, σεῖς σᾶς φαίνεται ἄσχημο νὰ γίνεῖ σύνοικος μὲ ἀνήθικη γυναίκα προφήτης; Τί ὅμως, δὲν εἶναι πολὺ πιὸ ἄσχημο νὰ σφάζονται κάποιοι ἀπὸ ἅγιους προφήτες; Πῶς λοιπὸν ὁ Σαμουὴλ σκότωσε τὸν Ἀγάγ καὶ ὁ Ἡλίας τοὺς προφήτες τοῦ Βαάλ, μολονότι ἦταν πολλοί; Πές μου ἐπίσης τί; δὲν ἔδγαλε καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας τὸν σάκκο του ἀπὸ πάνω του καὶ ἔτρεχε στὴν Ἱερουσαλήμ γυμνὸς καὶ ξυπόλυτος⁴⁷; Δὲν θὰ κατηγοροῦσε ἄραγε κάποιος ἀμέσως αὐτὸν πὺ βρέθηκε μὲ τέτοια ἐμφάνιση ὡς ἄσεμνο καὶ παράφρονα καὶ φρενοβλαβῆ; Καὶ πῶς ὑπάρχει ἀμφιβολία γι' αὐτό, τὴ στιγμή πὺ εἶναι ἄξιο γιὰ μύριους ἐπαίνους τὸ νὰ πράττομε τὰ πάντα μὲ τὴν πρέπουσα εὐπρέπεια; Ἀλλὰ θὰ μοῦ πεῖς, ὅτι αὐτὰ τὰ ἔπρατταν τότε ὑπακούοντας σὶς προτροπὲς τοῦ Θεοῦ. Καὶ τί πρέπει νὰ

αὐτόκλητος πρὸς γυναῖκα πόρνην ἔρχεται, καὶ ποιεῖται σύν-
οικον τὴν οὕτως αἰσχράν, ἢ προστέτακται παρὰ Θεοῦ; Τε-
θαύμακα δὲ οὐδὲν ἦττον ἐκεῖνο τοῦ κατασκώπτειν ἐθέλον-
τος τὰ ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένα καὶ τῆς ἱστορίας τὸ ἀτερπὲς δια-
5 σύρειν ἀποτολήσαντος Ἀναιρῶν γὰρ τὸ χρῆμα διὰ τὸ ἄτο-
πον, διίσχυριζόμενός τε, καὶ μάλα σαφῶς, ὡς οὐ πόρνη γυ-
ναικὶ κεκοινώνηκεν ὁ προφήτης, ἀλλ' ἐκπορνευσάσαις ψυ-
χαῖς ὁ θεῖος ἔσθ' ὅτε συνάπτεται λόγος, οὐ νενόηκε, κατὰ τὸ
εἶκός, οἷα περιπέπτωκεν ὑθλῶ. Σεμνότερον γάρ, ὡς ἔοικε,
10 τὸν προφήτην εἶναι γοῦν βούλεται τοῦ παναγίου Θεοῦ. Ἡ
γὰρ οὐκ ἐν ἴσῳ λόγῳ φαίη τις ἄν, εἰπέ μοι, καὶ τὸ πονηρᾶ γυ-
ναικὶ τὸν προφήτην συνάπτεσθαι, καὶ τὸ ἀκαθάρτῳ ψυχῇ
κοινωνεῖν ἐλέσθαι τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον; Ἀλλ' οἷμαι τὸ μετα-
ξὺ παντελῶς οὐδέν. Ἡ τοίνυν συναναιρούντων ἐκεῖνῳ καὶ
15 τοῦτο διὰ τὸ ἄτοπον, ἤγουν ἐφιέντων κατόπιν τῆς θείας βου-
λῆς ἔρχεσθαι τὰ ἀνθρώπινα.

Χρῆναι δὲ οἷμαι καί τι τῶν εὐαγγελικῶν παραθεῖναι
γραμμάτων. Συνανεκλίθη τελώναις καὶ ἁμαρτωλοῖς ὁ Κύριος
ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός, ἀλλ' ἐπητιῶντο πάλιν οἱ φιλεγκλή-
20 μονες Φαρισαῖοι, καὶ τοῖς ἀγίοις προσήεσαν μαθηταῖς ἀνα-
φανδόν, λέγοντες· «Διατί μετὰ ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν ὁ δι-
δάσκαλος ὑμῶν ἐσθίει καὶ πίνει;». Τί οὖν πρὸς ταῦτα ὁ Χρι-
στός; «Οὐ χρειάν», φησὶν, «ἔχουσι οἱ ἰσχύοντες ἰατρῶν, ἀλλ'
οἱ κακῶς ἔχοντες». Ὅτι μὲν οὖν καὶ μεμολυσμένους καὶ ἐκνε-
25 νιμμένους οὕτω τὴν ἁμαρτίαν ἐξ ἀμετρήτου φιλάνθρωπίας
προσῖεται Θεός, ἐνδοιάση τις ἄν σὺδαμῶς. Χρῆναι δὲ δεῖ μά-
λιστα τῆς κατὰ τὸν μακάριον Ὠσηὲ γενομένης ἱστορίας μὴ
καθορίζειν τὸ ἀκαλλὲς γραφούσης ἡμῖν ἐφ' ἑαυτῆς παγκά-
λως, ὅτι βδελυροῖς καὶ ἀκαθάρτοις οὖσιν ἔτι, τὴν παρ' ἑαυτοῦ
30 πνευματικὴν κοινωνίαν ὁ θεῖος ἡμῖν χαρίζεται λόγος.

Ἐφη τοίνυν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς πρὸς τὸν μακάριον Ὠσηέ·

πιστεύομε, πές μου, γιά τὸ μακάριο Ὁσηέ; Πηγαίνει ἄραγε μόνος του σὲ πόρνη γυναίκα καὶ συγκατοικεῖ μ' αὐτὴ τὴ τόσο αἰσχρὴ, ἢ μετὰ ἀπὸ προσταγὴ τοῦ Θεοῦ; Ὁχι λιγότερο ὅμως θαύμασα ἐκεῖνον πὺ θέλησε νὰ περιγελάσει ὅσα γράφονται γι' αὐτὸν καὶ τόλμησε νὰ διασύρει τὴν ἀπρέπεια τῆς ἱστορίας. Γιατί, ἀπορρίπτοντας τὴν ἱστορία ἐξαιτίας τοῦ παράλογου αὐτῆς καὶ ἰσχυριζόμενος, καὶ μάλιστα μὲ πολλὴ σαφήνεια, ὅτι ὁ προφήτης δὲν ἦρθε σὲ κοινωνία μὲ γυναίκα πόρνη, ἀλλὰ πολλές φορές ὁ θεῖος Λόγος συνδέεται μὲ ἐκπορνευμένες ψυχές, δὲν ἀντιλήφθηκε, ὅπως εἶναι εὐλογο, σὲ τί φλυαρία ἔπεσε. Γιατί, ὅπως φαίνεται, θέλει νὰ εἶναι ὁ προφήτης πιὸ σεβαστὸς ἀπὸ τὸν πανάγιο Θεό. Ἡ δηλαδή, πές μου, δὲν θὰ βάλει σὲ ἴση μοίρα κανεὶς τὴ σχέση τοῦ προφήτη μὲ τὴ φαύλη γυναίκα, καὶ τὴν προτίμηση τοῦ Θεοῦ Λόγου νὰ ρθεῖ σὲ κοινωνία μὲ ἀκάθαρτη ψυχὴ; Καμμιά διαφορὰ, νομίζω, δὲν ἔχουν μεταξύ τους. Ἡ λοιπὸν ἀναιροῦν μαζί μ' ἐκεῖνο καὶ τοῦτο ἐξαιτίας τοῦ παράλογου αὐτοῦ, ἢ ἐπιθυμοῦν νὰ μπαίνουν σὲ δεύτερη θέση ἀπὸ τὴ θεία θέληση τὰ ἀνθρώπινα.

Πρέπει ὅμως, νομίζω, νὰ παραθέσομε κάτι καὶ ἀπὸ τὰ Εὐαγγελικὰ κείμενα. Κάθησε στὸ ἴδιο τραπέζι ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς μὲ τελῶνες καὶ ἁμαρτωλοὺς, ἀλλὰ τὸν κατηγοροῦσαν πάλι οἱ φίλοι τῶν κατηγοριῶν Φαρισαῖοι καὶ προσερχόμενοι φανερά στοὺς ἁγίους μαθητές, ἔλεγαν· «Γιατί ὁ δάσκαλός σας τρώει καὶ πίνει μὲ ἁμαρτωλοὺς ἀνθρώπους;»⁴⁸ Τί ἀπάντησε λοιπὸν στὴν κατηγορία αὐτὴ ὁ Χριστός; «Δὲν ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ γιατροὺς οἱ ὑγιεῖς, ἀλλὰ οἱ ἄρρωστοι»⁴⁹. Ὅτι λοιπὸν ὁ Θεὸς ἀπὸ ἄμετρη φιλανθρωπία πλησιάζει καὶ τοὺς μολυσμένους καὶ αὐτοὺς πὺ δὲν ἔχουν ἀποβάλλει ἀκόμα τὴν ἁμαρτία, κανένας δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ἀμφισβητήσῃ. Πρέπει λοιπὸν στὴν ἱστορία σχετικὰ μὲ τὸν μακάριο Ὁσηέ, πὺ ἀπὸ μόνη τῆς μᾶς γράφει πολὺ ὥραϊα, νὰ μὴ προσέχομε τὸ ὅποιο ἄσχημο, γιατί, ἐνῶ ἀκόμα εἴμαστε βδελυροὶ καὶ ἀκάθαρτοι, μᾶς χαρίζει ὁ θεῖος λόγος τὴν πνευματικὴν κοινωνία μαζί του.

Εἶπε λοιπὸν ὁ Θεὸς τῶν ὅλων στὸ μακάριο Ὁσηέ. «Πήγαινε,

Βάδιζε, λάβε σεαυτῶ γυναῖκα πορνείας καὶ τέκνα πορνείας». Δέχεται δὲ τὴν Γόμερ, οὐχ ἡδυπαθείας εὖρεμα τὸ χρημα ποιούμενος, ἀλλ' ὑπακοῆς καὶ διακονίας ἔργον ἀποπληρῶν καὶ ὑπηρέτης τοῦ τύπου γινόμενος, ὃν αὐτὸν δὴ μάλα ἐ-
 5 ῥουῖμεν, ἐν τοῖς σαρκικοῖς καὶ γεωδεστέροις διαμορφοῦντες, ὡς ἐν, τὰ πνευματικά. Αἰτιῶτο δ' ἂν οἴμαί τις οὐκ ἐν κόσμῳ λοιπὸν τὸν τοῦ προφήτου σκοπὸν. Τὸ γὰρ ἐλέσθαι γαμεῖν καὶ γυναῖκα συνάπτεισθαι καὶ τέκνων ἐρᾶν, ὃ τῆς θεοπνεύ-
 10 στου Γραφῆς οὐκ ἐξείργει λόγος, μᾶλλον δὲ μῶμου καὶ διαβολῆς ἀπαλλάττει πανταχοῦ. «Τίμιος γὰρ ὁ γάμος, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος», κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνήν. Ἐφεῖτο δὲ τοῖς ἐθέλουσι διαβιῶναι ὀρθῶς, καὶ τὸν ἐνάρετόν τε καὶ εὐσεβῆ κατορθῶσαι δίον, κἂν εἰ τέκνων γλίχοντο γονῆς Διεδίω γὰρ οὕτως ὁ μακάριος Ἀβραάμ· γεγόνασι δὲ
 15 καὶ οἱ μετ' αὐτὸν εὐδόκμοι παρὰ Θεῶ.

Τί οὖν, εἶπέ μοι, τὸ ἄτοπον, ἢ πῶς ἂν ὅλως διαβεβλήσεται τὸ μὴ ἀνήνασθαι γάμον, Θεοῦ προστάττοντος γράφεισθαι τι τῶν πνευματικῶν καὶ ἀναγκαίων εἰς ὄνησιν τοῖς ἐντευξομένοις ἐν τοῖς σωματικοῖς τε καὶ αἰσθητοῖς; Φαίην δ'
 20 ἂν ἔγωγε καταδείσας οὐδέν, ὅτι καὶ σέσωκεν ὁ προφήτης τὴν Γόμερ. Γύναιον γὰρ τὸ οὕτως αἰσχρὸν καὶ πολύκοινον, ἐνὶ πέπεικεν ἀνδρὶ προσκεῖσθαι μόνῳ, καὶ τὴν πάλαι καὶ αὐτὴν λυποῦσαν τὴν φύσιν (ὅτι μὴ τέκνων ὑπέκειτο γοναῖς, ἀλλὰ ταῖς τῶν προστυχόντων ἡδυπαθείαις πωλοῦσα τὴν ὥραν,
 25 πέταυρον ἦν θανάτου, καὶ θύρα καὶ ὁδὸς εἰς αὐτό που τὸ βαθὺ καὶ λοῖσθον καταφέρουσα σκότος), ἀποσχέσθαι πέπεικε τῶν οὕτω διεπτυσμένων ἐπρασμάτων τε ἅμα καὶ ἐγχειρημάτων, καὶ τέκνων ἐποίει μητέρα σεμνήν. Τὸ δὲ δὴ μὴ σφόδρα φροντίσαι τῶν καθ' ἑαυτόν, ἐξανύσαι γε μὴν ἐλέσθαι
 30 μᾶλλον τὸ ἐτέρῳ χρήσιμον καὶ ἀναγκαῖον εἰς σωτηρίαν, ἀγιολογίαν ἂν φαίνοιτο καὶ ἀξιάγαστον σπούδασμα. Ἡ γὰρ οὐχ οὕτω καὶ ἐπαίνου παντὸς ἀξιόσομεν τὸν μακάριον προ-

πάρε γυναίκα πού πορνεύεται και απόκτησε παιδιά από πόρνη». Δέχεται λοιπόν την Γόμερ χωρίς να κάνει το πράγμα ευκαιρία ήδυπάθειας, αλλά εκτελεί έργο υπακοής και διακονίας, και γίνεται υπηρέτης του συμβολισμού, και θα πούμε ότι αυτός ο ίδιος πραγματοποιεί όσο γίνεται μέσα στα σαρκικά και γήινα τα πνευματικά. Δεν θα κατηγορούσε λοιπόν, νομίζω, κανείς κόσμο τον σκοπό του προφήτη. Γιατί ο λόγος της θεόπνευστης Γραφής δεν εμποδίζει την επιθυμία για γάμο και τη σύναψη με γυναίκα και την αγάπη για απόκτηση παιδιών, αλλά μάλλον παντού το απαλλάσσει αυτό από κάθε μομφή και διαβολή. Γιατί, σύμφωνα με το λόγο του αποστόλου Παύλου, «Ο γάμος να τιμάται από όλους και η κλίση του γάμου να είναι αμόλυνη»⁵⁰. Επέτρεπε λοιπόν σε εκείνους που επιθυμούσαν να ζήσουν όρθα και να επιτύχουν τον ένάρετο και ευσεβή τρόπο ζωής και την επιθυμία προς απόκτηση παιδιών. Γιατί έτσι έζησε ο μακάριος Άβραάμ, και έτσι κρίθηκαν ευδόκιμοι από τον Θεό οι έπειτα από αυτόν.

Πές μου λοιπόν τί το παράλογο υπάρχει, ή πώς μπορεί γενικά να κατηγορηθεί ή αποδοχή του γάμου, αφού ήταν έντολή του Θεού να γραφεί κάτι από τα πνευματικά και αναγκαία για την ωφέλεια των αναγνωστών τη σωματική και αίσθητή; Εγώ θα έλεγα χωρίς καθόλου να φοβηθώ, ότι και έσωσε ο προφήτης τη Γόμερ. Γιατί μιὰ τόσο αίσχρη γυναίκα, που ήταν κοινή σε όλους, την έπεισε να μείνει κοντά σε ένα μόνο άνδρα, κι αυτήν που παλαιά προσέβαλλε και την ίδια τη φύση (αφού δεν επιθυμούσε να γεννήσει παιδιά, αλλά πωλούσε την ωραιότητά της στη φιληδονία των τυχόντων και γινόταν βάραθρο θανάτου και θύρα και όδος που οδηγούσε στο βαθύ και στο έσχατο σκότος), αυτήν την έπεισε να αφήσει αυτά τα τόσο κατάπτυστα γοητεύματα και φτιασίδια, και την έκανε σεμνή μητέρα παιδιών. Το να μη φροντίσει όμως υπέρμετρα γι' αυτά που αφορούσαν τον ίδιο, αλλά να θελήσει να πράξει το χρήσιμο στον άλλο και αναγκαίο για τη σωτηρία του, θα μπορούσε να θεωρηθεί φροντίδα αξιοθαύμαστη που ταιριάζει σε αγίους. "Η μήπως δεν θα κρίνομε άξιο για κάθε έπαινο τον μακά-

φήτην Ἡσαΐαν, εἰ τὸν χιτωνίσκον ἀποδύς, ὑπολυσάμενος δὲ καὶ τὰ σανδάλια, καὶ ὀλίγου παντελῶς ἀξιώσας λόγου τὴν εὐκοσμίαν, περιεπάτει γυμνός, ἵνα τῆς ἐσομένης αἰχμαλωσί-
 5 παρασκευάσῃ καὶ τὴν τῶν ἁμαρτιῶν ἀγαπήσῃ κατάληξιν ἀναπείσῃ λοιπόν; Τί δέ, εἶπέ μοι, καὶ ὁ σοφὸς ἡμῖν Παῦλος οὐκ ἔφασκεν ἐναργῶς, «*Ἡὺχόμεν γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου τῶν κατὰ σάρκα*»; Οὐχὶ δὲ καὶ «*τοῖς πᾶσι γενέσθαι*
 10 *τὰ πάντα*» φησὶν, «*ἵνα πάντως τινὰς σώσῃ, καὶ γεγονέναι μὲν τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος, μὴ ὢν ἄνομος Θεῶ, ἀλλ' ἔννομος Χριστῶ, ἵνα σώσῃ τοὺς ἀνόμους*»; Καὶ τί ἔτι ταῦτα λέγω, τὸ ἔτι μείζον ἀφεῖς; Ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἵνα σώσῃ τὸ ἀνθρώπι-
 15 *νον γένος, «οὐχ ἄρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῶ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιωμάτι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, «ὑπέμεινε σταυρόν, αἰσχύνῃς καταφρονήσας».*

Οὐδὲν οὖν ἄρα τὸ θαυμαστόν, εἰ βραχὺ τοῦ πρέποντος
 20 ἐκπεφοιτηκῶς, σέσωκεν ὁ προφήτης τὴν Γόμερ, καὶ ἀπολωλὸς τὸ γύναιον ἀνακομίζει πρὸς εὐκοσμίαν. Ὅτι δὲ χρησίμου τε καὶ ἀναγκαίου πράγματος ἕνεκα συνάπτεσθαι τῷ γυναιῷ προσέτατε Θεός, πεπληροφόρηκεν εὐθύς, ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας ἐκεῖνα προστάξαι διαβεβαιούμενος. Διότι
 25 φησὶν, «*Ἐκπορνεύουσα ἐκπορνεύσει ἡ γῆ ἀπὸ ὀπισθεν τοῦ Κυρίου. Καὶ ἐπορεύθη καὶ ἔλαβε τὴν Γόμερ, θυγατέρα Δεβηλαῖμ, καὶ συνέλαβε καὶ ἔτεκε αὐτῷ υἱόν*». Καὶ οὐκ ἐσομένην πορνείαν τῆς γῆς, ἀλλὰ τὴν ἤδη γεγεννημένην, τῷ προφήτῃ φησί. Καὶ γὰρ ἦσαν αἱ δαμάλεις εἰς Δὰν καὶ Βαι-
 30 *θήλ, καὶ τὰ τοῦ Βάαλ ἐγήγεροτο τεμένη, καὶ αἱ τελεταὶ τοῦ Ἰσραὴλ κατὰ πᾶσαν ἐπράττοντο τῶν Σαμαρειτῶν τὴν χώ-*

51. Ἡσ. 20, 2.

54. Φιλ. 2, 6-8

52. Ρωμ. 9, 3.

55. Ἐβρ. 12, 2.

53. Α' Κορ. 9, 20-21.

56. Γ' Βασ. 12, 28-29.

ριο προφήτη Ἡσαΐα, πού βγάζοντας τὸ ἔνδυμά του καὶ ἀφαιρώντας τὰ σανδάλια του καὶ δίνοντας ἐλάχιστη σημασία στὴν κοσμιότητα, περπατοῦσε γυμνός⁵¹, ὥστε, δείχνοντας στοὺς Ἰσραηλιῖτες τὴ μορφή τῆς μελλοντικῆς αἰχμαλωσίας, νὰ τοὺς κάνει νὰ μείνουν ἀφοσιωμένοι στὸν Θεὸ καὶ νὰ τοὺς πείσει νὰ ἀγαπήσουν στὸ ἕξις τὸν τερματισμὸ τῶν ἁμαρτιῶν; Τί πάλι, πές μου, καὶ ὁ σοφὸς Παῦλος δὲν μᾶς ἔλεγε ἀπερίφραστα, «Θὰ εὐχόμεθα νὰ γίνω ἐγὼ ἀνάθεμα καὶ ν' ἀποχωρισθῶ ἀπὸ τὸν Χριστὸ γιὰ χάρις τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα»⁵². Δὲν λέγει ὁ ἴδιος «ὅτι θὰ γινόνταν τὰ πάντα γιὰ τοὺς πάντες, ὥστε μὲ κάθε τρόπο νὰ σώσει κάποιους, καὶ νὰ γίνῃ Ἰουδαῖος γιὰ τοὺς Ἰουδαίους, ἄνομος γιὰ τοὺς ἄνομους, ὄχι βέβαια ἄνομος ἀπέναντι στὸν Θεό, ἀλλὰ ζώντας σύμφωνα μὲ τὸ νόμο τοῦ Χριστοῦ, γιὰ νὰ σώσει τοὺς ἄνομους»⁵³; Καὶ γιατί ἀναφέρω ἀκόμα αὐτά, ἀφήνοντας τὸ ἀκόμα μεγαλύτερο; Ὅτι δηλαδή καὶ ὁ ἴδιος ὁ μονογενὴς Λόγος τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ σώσει τὸ ἀνθρώπινο γένος «δὲν θεώρησε ὡς ἄρπαγὴ τὴν ἰσότητά του μὲ τὸν Θεό, ἀλλὰ ταπείνωσε τὸν ἑαυτό του παίρνοντας μορφή δούλου, καὶ ἀφοῦ ἔγινε ὅμοιος μὲ ἄνθρωπο καὶ παρουσιάσθηκε μὲ μορφή ἀνθρώπου»⁵⁴, «ὑπέφερε τὸ μαρτύριο τοῦ σταυροῦ, καταφρονώντας τὴ ντροπὴ τῆς σταύρωσης»⁵⁵.

Δὲν εἶναι λοιπὸν καθόλου ἄξιο θαυμασμοῦ ἂν, λίγο ξεφεύγοντας ἀπὸ τὸ πρέπον, ἔσωσε ὁ προφήτης τὴ Γόμερ καὶ ἐπανεφέρε στὴν εὐκοσμία τὴ γυναῖκα πού εἶχε χαθεῖ. Ὅτι ὅμως ὁ Θεὸς πρόσταξε νὰ συζευχθεῖ τὴ γυναῖκα ἐξαιτίας ὠφέλιμου καὶ ἀναγκαίου πράγματος, μᾶς τὸ δήλωσε ἀμέσως, διαβεβαιώνοντάς μας, ὅτι πρόσταξε αὐτὴ τὴν ἔνωση γι' αὐτὴ τὴν αἰτία. Γιατὶ λέγει: «Ἡ χώρα θὰ περιπέσει σὲ συνεχῆ πορνεία ἀπομακρυνόμενη ἀπὸ τὸν Κύριο. Πῆγε λοιπὸν καὶ πῆρε τὴν Γόμερ, τὴν κόρη τοῦ Δεβηλαῖμ, καὶ αὐτὴ ἔμεινε ἔγγυος καὶ τοῦ γέννησε υἱόν». Καὶ δὲν μιᾶς στὸν προφήτη γιὰ πορνεία τῆς χώρας πού θὰ συμβεῖ, ἀλλὰ γι' αὐτὴν πού ἔχει διαπραχθεῖ ἤδη. Γιατὶ ὑπῆρχαν οἱ δαμάλες στημένες στὴ Δὰν καὶ τὴ Βαιθήλ, εἶχαν οἰκοδομηθεῖ τὰ τεμένη τοῦ Βάαλ⁵⁶, καὶ σ' ὅλη τὴ χώρα τῶν Σαμαρειτῶν γίνονταν οἱ τελετὲς τῶν Ἰσραηλιτῶν. Ἡ

ραν. Ἀδιαφορεῖ τοιγαροῦν κατὰ τοὺς χρόνους ἡ θεόπνευστος Γραφή, ἢ καί, ὅπερ ἐστὶν ἀληθέστερον εἰπεῖν, οἱ ταύτην ἡμῖν διηρομηνευκότες· καθάπερ ἀμέλει καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ Χριστοῦ πρόσωπον διὰ τῆς Ἡσαΐου φωνῆς εἰσφέρεται λέγον, «Τὸν νῶτον μου δέδωκα εἰς μάστιγας, τὰς δὲ σιαγόνας μου εἰς ῥαπίσματα». Καὶ αὐτὸς δὲ φησιν ὁ προφήτης περὶ αὐτοῦ· «Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ· ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἦρθη». Ὁραῖς ὅπως τὸ ἐσόμενον ἐν καιροῖς ὡς ἤδη γεγενημένον ὁ τῆς προφητείας ἡμῖν εἰσκεκόμικε λόγος;

Οὐκοῦν τό, «Ἐκπορνεύουσα ἐκπορνεύσει ἡ γῆ», ἀντὶ τοῦ, «Πεπόρνευκεν ἡ γῆ», νοητέον. Πεπόρνευκε δὲ τίνα τρόπον; «Ἀπὸ ὀπισθεν τοῦ Κυρίου», τουτέστι τὴν ἀκολουθήσιν ἀθετήσασα, ἣν ἂν ποιοῖτο τις ὡς πρὸς Θεόν. Γέγραπται γάρ, ὅτι «Ὁπίσω τοῦ Κυρίου πορεύσῃ», τουτέστιν, ἀκολουθήσεις ἀμεταστρεπτί τοῖς ἄνωθεν καὶ παρὰ Θεοῦ νόμοις Πεπόρνευκε τοίνυν ἀπὸ ὀπισθεν τοῦ Κυρίου, κατακολουθεῖν οὐκ ἀνεχομένη. Γέγονε γὰρ ἀποστάτις καὶ βέβηλος, καὶ ταῖς τῶν εἰδώλων προστεθεῖσα λατρείαις, προσκέκρουκε τῷ Δεσπότη. Ταύτης οὖν ἔνεκα τῆς αἰτίας συνάπτεται τῇ Γόμερ ὁ προφήτης Ὡσηέ, ὅτι πεπόρνευκεν ἡ γῆ ἀπὸ ὀπισθεν τοῦ Κυρίου. Μυστικοῦ γάρ, ὡς ἔφην, πράγματος τύπος ἂν νοοῖτο τὸ δρώμενον. Εἶτα τέτοκεν ἡ Γόμερ.

25 Στίχ. 4-5. «Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς αὐτόν· Κάλεσον τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰεζραὲλ, διότι ἔτι μικρὸν καὶ ἐκδικήσω τὸ αἷμα τοῦ Ἰεζραὲλ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰούδα, καὶ καταπαύσω βασιλείαν οἴκου Ἰσραὴλ. Καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ συντριψῶ τὸ τόξον τοῦ Ἰσραὴλ ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἰεζραὲλ».

30 Δ'. Ἐν τούτοις ἡμῖν ὁ λόγος διττὴν ὠδίνει τὴν θεωρίαν. Φέρεται δὲ καὶ ἑτέρα γραφὴ παρὰ τισιν, ἧς ἀναγκαῖον ἐπι-

θεόπνευστη βέβαια Γραφή ἀδιαφορεῖ γιὰ τοὺς χρόνους ἢ, αὐτὸ πού εἶναι καὶ τὸ πιὸ ἀληθινό, καὶ ἐκεῖνοι πού μᾶς τὴν ἔχουν ἐρμηνεύσει. Ὅπως ἀκριβῶς εἰσάγεται καὶ τὸ ἴδιο τὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴ φωνὴ τοῦ Ἡσαΐα νὰ λέγει· «Παρέδωσα τὴν πλάτη μου σὰ μαισιγώματα καὶ τὰ σαγόνια μου σὰ ραπίσματα»⁵⁷. Καὶ ὁ ἴδιος ὁ προφήτης λέγει πάλι γι' αὐτόν «Ὁδηγήθηκε στὴ σφαγὴ σὰν πρόβατο, καὶ ὅπως ὁ ἄμνος δὲν βγάζει φωνὴ μπροστὰ σ' αὐτόν πού τὸν κουρεύει, ἔτσι δὲν ἀνοίγει τὸ στόμα του· μέσα στὴν ταπείνωση πού τοῦ προκάλεσαν καταπατήθηκε τὸ δίκαιό του»⁵⁸. Βλέπεις πῶς αὐτὸ πού ἐπρόκειτο νὰ γίνεи κάποτε ἢ προφητεία μᾶς τὸ παρουσίασε σὰ νὰ ἔχει γίνεи ἤδη;

Ἄρα λοιπὸν τό, «Ἡ χώρα θὰ ἐκπορνευθεῖ», πρέπει νὰ τὸ ἐννοήσομε ἀντὶ τοῦ «ἔχει ἐκπορνευθεῖ». Καὶ «ἔχει ἐκπορνευθεῖ» μὲ ποιὸν τρόπο; «Ἀπομακρυνόμενη ἀπὸ τὸν Κύριο», δηλαδὴ παραμέλησε νὰ τὸν ἀκολουθεῖ, πρῶγμα πού θὰ ἔκανε κανεῖς ἀναφορικὰ μὲ τὸν Θεό. Γιατὶ ἔχει γραφεῖ· «Θ' ἀκολουθήσεις τὰ θήματα τοῦ Κυρίου»⁵⁹, δηλαδὴ θ' ἀκολουθήσεις ἀμετάτρεπτα τοὺς σὺράνιους καὶ δοσμένους ἀπὸ τὸν Θεὸ νόμους. Ἐκπορνεύθηκε λοιπὸν ἀπομακρυνόμενη ἀπὸ τὸν Κύριο, μὲ δεχόμενη νὰ τὸν ἀκολουθήσει. Ἐγινε δηλαδὴ ἀποστάτης καὶ βέβηλος ὁ λαὸς τῆς, καὶ προσχωρώντας στὴ λατρεία τῶν εἰδώλων, προσέκρουσε στὸν Κύριο. Γι' αὐτὴ λοιπὸν τὴν αἰτία παίρνει σύζυγο τὴν Γόμερ ὁ προφήτης Ὡσηέ, ἐπειδὴ ἡ χώρα ἐκπορνεύθηκε ξεμακραίνοντας ἀπὸ τὸν Κύριο. Αὐτὸ δηλαδὴ πού συμβαίνει πρέπει, ὅπως εἶπα, νὰ νοσηθεῖ ὡς τύπος μυστικῆς πράξης. Ἐπειτα ἡ Γόμερ γέννησε υἱό.

Στίχ. 4-5. «Καὶ ὁ Κύριος τοῦ εἶπε· Νὰ τὸν ὀνομάσεις Ἰεζραέλ· γιατί λίγο ἀκόμα καὶ θὰ λάβω ἐκδίκηση γιὰ τὸ αἷμα τοῦ Ἰεζραέλ ἐπάνω στὴ γενιὰ τοῦ Ἰούδα⁶⁰, καὶ θὰ βάλω τέλος στὴ βασιλεία τοῦ οἴκου Ἰσραήλ. Τὴν ἡμέρα ἐκείνη θὰ συντριψῶ τὸ τόξο τοῦ Ἰσραήλ μέσα στὴν κοιλάδα τοῦ Ἰεζραέλ».

4. Μέσα σὲ αὐτὰ τὰ λόγια ὁ λόγος κυοφορεῖ διπλὸ νόημα. Φέρεται ἀπὸ κάποιους καὶ ἄλλη γραφή, πού εἶναι ἀνάγκη νὰ τὴν

μνησθῆναι νῦν διὰ γε τὸ ἀκριβές· ὀνίνησι γὰρ οὐ μετρίως τὸ ἀμφοῖν ἡμᾶς ἐπιμνησθῆναι τοῖν λόγοιν. Ἡ μὲν οὖν καθ' ἡμᾶς ἔκδοσις, τουτέστιν ἢ τῶν ἑβδομήκοντα, «Καὶ ἐκδικήσω», φησί, «τὸ αἷμα τοῦ Ἰεζραὲλ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰούδα», ἢ 5 δὲ ἕτερα φησί, «Καὶ ἐκδικήσω τὸ αἷμα τοῦ Ἰεζραὲλ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰηοῦ». Καὶ εἰ μὲν οὕτω νοεῖν ἔλοιτό τινες, ἱστορικωτέραν ἀνάγκη ποιῆσθαι τὴν ἀφήγησιν. Ἔχει δὲ οὕτω· Γέγονε μὲν Ἀχαάβ βασιλεὺς ἐν Ἰσραήλ, ὁ καὶ σύνοικον ἔχων τὴν Ἰεζάβελ. Ἐπειδὴ δὲ ἐζήτει τὸν ἀμπελῶνα τοῦ Ναβου- 10 θαί, ὁ δὲ πρὸς τοῦτο ἀπήντα, λέγων, «Μὴ μοι γένοιτο δοῦναι ἀμπελῶνα πατρός μου σοί», πεφόνευται, ταῖς τῆς Ἰεζάβελ δυστροπίαῖς περιπεσών. Ἐπειδὴ τοίνυν πεφόνευτο, κεκληρονόμηκεν Ἀχαάβ τὸν ἀμπελῶνα τοῦ Ναβουθαί, προσέκειτο δὲ καὶ ἑτέρως ταῖς τῶν δαιμόνων λατρείαῖς, καὶ τοῦ- 15 το ἐκτόπως, ἠγανάκτει λοιπὸν ὁ τῶν ὄλων Θεός. Εἶτα προστέταχεν Ἐλισσαιὲ τῷ προφῆτῃ χριῖσαι τὸν Ἰηοῦ βασιλέα ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ. Ἀποστείλας δὲ τὸ παιδάριον ὁ προφῆτης, τὸ θεῖον ἐπλήρου θέσπισμα. Εἶτα κεχρισμένος Ἰηοῦ, κάτεισιν ἐν Σαμαρεία, καὶ τὸν θεῖον ἐπὶ τοῖς λελυπηκόσιν ἐπλήρου 20 θυμόν. Ἀπεκτονῶς γὰρ τὸν Ἀχαάβ, ἔρριψεν ἐν τῷ ἀμπελῶνι τοῦ Ναβουθαί. Εἶτα μετὰ τοῦτο τὴν Ἰεζάβελ, ἀνήρηκε δὲ καὶ ἑβδομήκοντα τοῦ Ἀχαάβ υἱούς, τοὺς ἀνὰ πᾶσαν ὄντας τὴν Σαμάρειαν. Προσετίθει δὲ τούτοις καὶ τὸν Βάαλ· ἐνέπρησε γὰρ τὰς στήλας αὐτοῦ, καὶ κατέσεισε τὰ τεμένη, 25 καὶ αὐτοὺς ἀποσφάττει τοὺς ἱερεῖς. Ἐπὶ τούτοις αὐτὸν ἀποδέχεται Θεός· καὶ δὴ καὶ ἐπαγγέλλεται, λέγων, ὅτι «υἱοὶ τέταρτοι καθήσονται ἐπὶ θρόνου σου».

Ἄλλ' ὁ οὕτω γεγονὼς εὐδόκιμος Ἰηοῦ, προσκέκρουκεν οὐδὲν ἦττον Θεῷ. Οὐ γὰρ περιεῖλε τὰς δαμάλεις, κατεφωρᾷ- 30 το δὲ καὶ αὐτὸς ἐν ταῖς ἁμαρτίαῖς Ἰεροβοάμ ἀνοσίως πεπορευμένος. Εἶτα γέγονεν ἐξ Ἰηοῦ πρῶτος υἱὸς Ἰωάχας, ἀνήρ

ἀναφέρομε τώρα γιὰ νὰ εἴμαστε ἀκριβεῖς· γιὰτὶ εἶναι μεγάλο τὸ ὄφελος νὰ ἀναφέρομε καὶ τὶς δύο γραφές. Ἡ δική μας λοιπὸν ἔκδοσις, δηλαδὴ τῶν ἑβδομήκοντα, λέγει· «Καὶ θὰ ἐκδικηθῶ τὸ αἷμα τοῦ Ἰεζραὲλ ἐπάνω στὸν οἶκο τοῦ Ἰούδα», ἐνῶ ἡ ἄλλη, «θὰ ἐκδικηθῶ τὸ αἷμα τοῦ Ἰεζραὲλ ἐπάνω στὸν οἶκο τοῦ Ἰησοῦ». Ἄν κάποιοι θελήσουν νὰ τὸ ἐκλάβουν ἔτσι, εἶναι ἀνάγκη νὰ δώσομε στὴν ἀφήγησις ἱστορικότερο ὕφος. Καὶ ἔχει αὐτὸ ὡς ἑξῆς· Ἐγινε δηλαδὴ βασιλιάς στὸν Ἰσραὴλ ὁ Ἀχαάβ. πού εἶχε σύζυγό του τὴν Ἰεζάβελ. Ἐπειδὴ ὅμως ζητοῦσε τὸ ἀμπέλι τοῦ Ναβουθαὶ καὶ ἐκεῖνος πού ἀπαντοῦσε, «Εἶθε νὰ μὴ μοῦ συμβεῖ νὰ σοῦ δώσω τὸ ἀμπέλι τοῦ πατέρα μου»⁶¹, φονεύθηκε περιπίπτοντας στὶς κακοτροπίες τῆς Ἰεζάβελ. Ὄταν λοιπὸν ὁ Ναβουθαὶ φονεύθηκε, ὁ Ἀχαάβ κληρονόμησε τὸ ἀμπέλι του. Ἐπειδὴ ὅμως ἦταν συνδεδεμένος καὶ μὲ τὴ λατρεία τῶν δαιμόνων, καὶ αὐτὸ κατὰ τρόπο παράδοξο, ὀδήγησε αὐτὸ σὲ ἀγανάκτηση τὸν Θεὸ τῶν ὅλων. Στὴ συνέχεια πρόσταξε τὸν προφήτη Ἐλισσαιὲ νὰ κρίσει τὸν Ἰησοῦ βασιλιὰ τοῦ Ἰσραὴλ. Στέλνοντας τότε ὁ προφήτης τὸν ὑπηρέτη του, πραγματοποίησε τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ. Στὴ συνέχεια, ἔχοντας χρισθεὶ βασιλιάς ὁ Ἰησοῦ, κατεδαίνει ἀπὸ τὴ Σαμάρεια καὶ πραγματοποιεῖ τὴν ὀργὴ τοῦ Θεοῦ σὲ ἐκείνους πού τὸν πίκραναν· Ἀφοῦ δηλαδὴ σκότωσε τὸν Ἀχαάβ, τὸν πέταξε στὸ ἀμπέλι τοῦ Ναβουθαί. Ἐπειτα σκότωσε τὴν Ἰεζάβελ καὶ ἑβδομήκοντα υἱοὺς τοῦ Ἀχαάβ, πού ἦταν σκορπισμένοι σ' ὅλη τὴ Σαμάρεια. Κοντὰ σ' αὐτοὺς πρόσθεσε καὶ τὸν Βάαλ· γιὰτὶ πυρπόλησε τὶς στῆλες του, γκρέμισε τὰ τεμένη του καὶ ἔσφαξε καὶ τοὺς ἱερεῖς του. Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὰ ὁ Θεὸς ἀποδέχθηκε αὐτόν, καὶ μάλιστα τοῦ ἔδωσε καὶ ὑπόσχεση, λέγοντάς του, ὅτι «Μέχρι τὴν τέταρτη γενιὰ οἱ ἀπόγονοί σου θὰ καθήσουν στὸ θρόνο σου»⁶¹.

Ἄλλὰ ὁ Ἰησοῦ, πού τόσο εὐδοκίμησε ἔναντι τοῦ Θεοῦ, προσέκρουσε σ' αὐτόν ὄχι καὶ λίγο· γιὰτὶ δὲν ἔξαφάνισε τὶς (χρυσές) δαμάλες καὶ συλλαμβανόταν καὶ ὁ ἴδιος νὰ βαδίζει τὸν ἁμαρτωλὸ καὶ ἀνόσιο βίον τοῦ Ἱεροδοάμ. Ἐπειτα πρῶτος βασιλιάς πού ἔγινε

61. Δ' Βασ. 10, 30 καὶ 15, 12.

καὶ αὐτὸς εἰδωλολάτρης καὶ ταῖς δαμάλεσι προσκυνῶν. Ἄλλ' ἐν τοῖς καιροῖς αὐτοῦ, φησὶν, «ὠργίσθη θυμῷ Κύριος ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ, καὶ ἔδωκεν αὐτοὺς ἐν χειρὶ Ἀζαήλ, βασιλέως Συρίας, καὶ ἐν χειρὶ Ἰαδεο, υἱοῦ Ἀζαήλ». Δεύτερος ἐξ Ἰωάχας βασιλεύκεν Ἰωάς· καὶ οὗτος ἀνὴρ πονηρός· Τρίτος Ἱεροβοάμ, οὗ καὶ βασιλεύοντος ἄρχεται τῆς προφητείας Ὠσηέ. Τέταρτος Ἀζαρίας ἐξ Ἱεροβοάμ, καὶ αὐτὸς εἰδωλολάτρης· τοῦτον ἀπέκτεινεν ὁ Σελούμ. Οὐκοῦν ἐπειδήπερ κέχριστο μὲν ὁ Ἰησοῦ, ἵνα ἐκδικήσῃ τὸ αἷμα τοῦ Ναβουθαί, ὃς ἦν ἐξ Ἰεζραὲλ
 10 (πόλις δὲ αὕτη τῆς Σαμαρείας), καὶ ἵνα τὴν τοῦ Ἰσραήλ εἰδωλολατρίαν περιελών, λοιπὸν ἀνατείσῃ προσκεῖσθαι Θεῷ, εἶτα γέγονε καὶ αὐτὸς τῶν δαμάλεων προσκυνητής, δυσσεβεῖς δὲ οὐδὲν ἤττον οἱ ἐξ αὐτοῦ γεγόνασι παῖδες, «ἐκδικήσω», φησί, «τὸ αἷμα τοῦ Ἰεζραὲλ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰησοῦ». Ὡσπερ γὰρ
 15 ἐκδεδίχηκεν ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Ἀχαῖβ διὰ τῆς Ἰησοῦ βασιλείας, οὕτως ἐκδικήσει καὶ ἐκ τοῦ οἴκου Ἰησοῦ. Ἐν γὰρ ταῖς ἡμέραις τῶν υἱῶν αὐτοῦ πεπολέμηκεν Ἀζαήλ βασιλεὺς Συρίας, καὶ μέντοι καὶ Ἰαδεο, καὶ νενικήκασιν τὸν Ἰσραήλ, πλείστας δὲ ὅσας τῶν ἐν Σαμαρείᾳ πεπορθήκασιν πόλεις. Τίχεται τοίνυν τῷ προφήτῃ παιδίον, ᾧ καὶ ὄνομα τὸ Ἰεζραὲλ· οἴονεί πως Θεοῦ τὴν ἐπὶ τῷ Ναβουθαί γενομένην ἁμαρτίαν ἀναμιμνήσκοντος ἀνδρός γὰρ δικαίου καὶ εὐλαβοῦς ἀδίκως ἀνηρημένου, πῶς ἂν ἠρέμησεν ὁ τῶν δικαίων προστάτης; Συντριψεῖν οὖν ἐπαγγέλλεται τὸ τόξον τοῦ Ἰσραήλ ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ
 25 Ἰεζραὲλ. Νενίκηνται γὰρ, ὡς ἔφην, ὑπὸ τε τοῦ Ἀζαήλ, καὶ μέντοι τοῦ Ἰαδεο, αἱ φυλαὶ τοῦ Ἰσραήλ. Καὶ ὁ μὲν λόγος ἐν τούτοις τῶν ἱστορικῶς πεπραγμένων φέρει δὲ καὶ εἰς τὴν ἑτέραν γραφὴν τὰ εἰκότα λέγωμεν, ἀνακομίζοντες ἤδη πρὸς θεωρίαν πνευματικὴν τὰ εἰρημένα παρὰ Θεοῦ.

30 Εὐγενής μὲν διὰ τοὺς πατέρας ἢ τῶν Ἰουδαίων συναγωγῇ. Λελατρεύκασιν γὰρ οἱ ἀμφὶ τὸν θεσπέσιον Ἀβραάμ

ἦταν ὁ υἱὸς τοῦ Ἰηοῦ Ἰωάχας, πού ἦταν εἰδωλολάτρης κι αὐτὸς καὶ προσκυνοῦσε τὶς δαμάλες⁶². Ἀλλὰ στὴν ἐποχὴ τῆ δικῆ του, λέγει, ὀργίσθηκε ὁ Θεὸς ἐναντίον τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τοὺς παρέδωσε στὰ χέρια τοῦ Ἀζαήλ, βασιλιᾶ τῆς Συρίας, καὶ στὰ χέρια τοῦ Ἄδερ, υἱοῦ τοῦ Ἀζαήλ⁶³. Δεύτερος μετὰ τὸν Ἰωάχας βασίλευσε ὁ Ἰωάς, κι αὐτὸς ἄνδρας ἁμαρτωλός. Τρίτος ὁ Ἱεροβοάμ, κατὰ τὴ βασιλεία τοῦ ὁποίου ἀρχίζει τὴν προφητεία τοῦ Ὁσηέ. Τέταρτος ὁ υἱὸς τοῦ Ἱεροβοάμ Ἀζαρία, εἰδωλολάτρης κι αὐτός. Αὐτὸν τὸν σκότωσε ὁ Σελούμ. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶχε χρισθεῖ βασιλιάς ὁ Ἰηοῦ γιὰ νὰ ἐκδικηθεῖ τὸ αἷμα τοῦ Ναβουθαὶ πού καταγόταν ἀπὸ τὸν Ἰεζραὴλ (αὕτὴ εἶναι πόλη τῆς Σαμάρειας), καὶ ἐξαλείφοντας τὴν εἰδωλολατρία τοῦ Ἰσραὴλ, νὰ τὸν πείσει νὰ προσκολληθεῖ στὸν Θεό, κι ἔπειτα ἔγινε κι αὐτὸς προσκυνητῆς τῶν δαμάλεων καὶ τὰ παιδιὰ του δὲν ἦταν λιγότερο ἀσεβῆ ἀπὸ τὸν ἴδιο, γι' αὐτὸ λέγει· «Θὰ ἐκδικηθῶ τὸ αἷμα τοῦ Ἰεζραὴλ ἐπάνω στοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἰηοῦ». Ὅπως δηλαδὴ πῆρε ἐκδίκηση ἀπὸ τὸν οἶκο τοῦ Ἀχαάβ μέσω τῆς βασιλείας τοῦ Ἰηοῦ, ἔτσι θὰ λάβει ἐκδίκηση κι ἀπὸ τὸν οἶκο τοῦ Ἰηοῦ. Γιατὶ στὶς ἡμέρες τῶν υἱῶν του πολέμησε ὁ Ἀζαήλ, βασιλιάς τῆς Συρίας, καὶ βέβαια καὶ ὁ Ἄδερ, τὸν Ἰσραὴλ καὶ τὸν νίκησαν καὶ κυρίευσαν πλεῖστες ὅσες πόλεις τῆς Σαμάρειας. Ἀποκτᾶ λοιπὸν ὁ προφήτης Ὁσηέ υἱό, τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ἦταν Ἰεζραὴλ, θυμίζοντας κατὰ κάποιον τρόπο τὴν ἁμαρτία πού διαπράχθηκε σὲ βάρος τοῦ Ναβουθαί. Γιατὶ ὅταν χάνεται ἄδικα ἓνας ἄνδρας δίκαιος καὶ εὐλαβής, πῶς μπορεῖ νὰ ἡρεμήσει ὁ προστάτης τῶν δικαίων; Ὑπόσχεται λοιπὸν ὅτι θὰ συντρίψει τὸ τόξο τοῦ Ἰσραὴλ στὴν κοιλάδα τοῦ Ἰεζραὴλ. Καὶ πράγματι νικήθηκαν, ὅπως εἶπα, ἀπὸ τὸν Ἀζαήλ καὶ τὸν Ἄδερ οἱ φυλὲς τοῦ Ἰσραὴλ. Καὶ αὐτὰ βέβαια γιὰ ὅσα ἔχουν πρραχθεῖ καὶ γράφει ἡ ἱστορία. Ἐμπρὸς ὅμως ἄς ποῦμε τώρα ὅσα πρέπει καὶ γιὰ τὴν ἄλλη γραφὴ, μεταφέροντας πλέον στὸ πνευματικὸ νόημά τους ὅσα εἶπε ὁ Θεός.

Εἶναι εὐγενῆς ἀσφαλῶς γιὰ τοὺς πατέρες ἡ Συναγωγὴ τῶν Ἰουδαίων. Γιατὶ ὁ θεσπέσιος Ἀβραάμ καὶ οἱ γύρω ἀπὸ αὐτὸν λά-

Θεῶ ζῶντι καὶ ἀληθινῶ· καὶ μὴν καὶ δικαιοσύνης γεγόνασιν
 ἐπιμεληταί, καὶ ἀπάσαις ἀγαθοεργίαις εὖ μάλα κατεστεμμέ-
 νοι, καὶ γνησιότητι διαπρέποντες, καὶ ἀκλόνητοι τὴν πίστιν,
 καὶ πᾶν εἶδος ἐπεικειίας ἐψησκηκότες. Ἐπειδὴ δὲ λιμοῦ κα-
 5 τωθήσαντος ἐπέμιξαν Αἰγυπτίοις, εἶτα μακροὺς ἐκεῖσε δια-
 τετελέκασιν χρόνους, ἑτερότροποί τε καὶ ἑτερογνώμονες οἱ ἐξ
 αὐτῶν γεγόνασιν, τοῖς τῶν ἐνοικούντων ἔθεσιν ἔπεσθαι
 ἤρημένοι λοιπόν, καὶ ὀλίγα παντελῶς τῆς τοῖς πατράσιν
 ἐντριβοῦς καὶ ἐξαιρέτως κατορθουμένης εὐσεβείας πεφρον-
 10 τικότες. Προσκεκνήκασιν γὰρ «τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσα-
 ντα», καὶ «τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν», καθὰ γέγραπται,
 κατώχοντο δὲ ὁδελυρίας εἰς τοῦτο καὶ βεβήλου ζωῆς, ὡς τά-
 χα που φαυλότητος τρόπον ἔχειν ἀνεπιτήδευτον παντελῶς
 οὐδένα. Καί μοί τι παθεῖν δοκοῦσι τοιοῦτο, ὅπερ ἂν πάθοι
 15 γυνή σοφὴ τε καὶ εὐγενής, τὸν μὲν ἑαυτῆς μεθεῖσα τρόπον,
 μόνον δὲ οὐχὶ καὶ ἐρῶσθαι φράσασα τοῖς εἰς εὐκοσμίαν
 ἐπιτηδεύμασιν, ἀνθηρομένη δὲ μᾶλλον τὸ ἐν εἶδει καὶ ἐν
 σχήμασιν ὁρᾶσθαι πορνικοῖς. Ὅνπερ γὰρ τρόπον ἢ τοιάδε
 γυνὴ τὰς ἀπάντων ἡδονὰς ἐφ' ἑαυτῇ πληροῖ, δυσχερείας
 20 ἀπάσης ἐξηρημένης, οὕτω καὶ ἀνθρώπου ψυχῇ, τῶν τῆς εὐ-
 σεβείας ἀπονεύσασα σπουδασμάτων καὶ ἀγάπης τῆς εἰς Θε-
 ὸν ἀλογήσασα καὶ προσκεκλιμένη τῷ Σατανᾷ, τὰς τῶν πονη-
 ρῶν πνευμάτων ἐπιθυμίας ἀποπληροῖ.

Οὐκοῦν πεπόρνευκεν ἐν Αἰγύπτῳ νοητῶς ἢ τῶν Ἰουδαί-
 25 ων συναγωγή· προὔκειτο γὰρ, ὡς ἔφην, ταῖς τῶν δαιμονίων
 ἐπιθυμίαις εἰς πᾶν ὁτιοῦν τῶν αὐτοῖς καθ' ἡδονὴν ἀποφερο-
 μένη εὐκόλως, ἀλλ' ἐπεσκέπτετό τε καὶ ἠλέει Θεὸς τὴν οὕτω
 διερῶμμένην, καὶ σώφρονα πάλιν αὐτὴν ἀποφαίνειν ἤθελε,
 μόνον δὲ οὐχὶ καὶ σύνοικον ἐποίει τὴν βέβηλον ὁ πάναγνός
 30 τε καὶ καθαρός, καὶ τέκνων ἐποίει μητέρα, καὶ ἀγάπης ἠξί-
 ου, διὰ τὸν ἐξ αὐτῆς γενόμενον πρωτότοκον, τουτέστι τὸν
 Ἰεζραὲλ, ὃς ἐρμηνεύεται «σπορὰ Θεοῦ». Ὅρα δὴ οὖν εἰς εἰ-

τρευσαν τὸ ζῶντα καὶ ἀληθινὸ Θεοῦ, ἔδειξαν ἐπιμέλεια γιὰ τὴ δικαιοσύνη, στεφανώθηκαν ἄριστα μὲ κάθε ἀγαθοεργία, διέπρεψαν μὲ τὴ γνησιότητά τους, ἔμειναν ἀκλόνητοι στὴν πίστη τους, καὶ ἄσκησαν κάθε εἶδος ἀγαθότητος. Ὅταν ὅμως, ἔξωθούμενοι ἀπὸ τὴν πείνα, ἦρθαν σ' ἐπιμιξία μὲ τοὺς Αἰγυπτίους καὶ ἔζησαν ἐκεῖ πολλὰ χρόνια, οἱ ἀπόγονοί τους ἀπέκτησαν ἄλλους τρόπους ζωῆς καὶ ἀσπάσθηκαν ἄλλες γυνῶμες, προτιμώντας ν' ἀκολουθοῦν τὰ ἦθη τῶν ἐντοπίων, καὶ ἐλάχιστα ἐνδιαφέρθηκαν γιὰ τὴν οἰκεία στοὺς πατέρες τους καὶ κατὰ τρόπο ἐξαίρετο κατορθωμένη ἀπὸ αὐτοὺς εὐσέβεια. Γιατί, ὅπως ἔχει γραφεῖ, προσκύνησαν «τὰ κτίσματα, καὶ ὄχι τὸ δημιουργὸν»⁶⁴ καὶ «τὰ ἔργα τῶν χειρῶν τους»⁶⁵, καὶ κατέβηκαν σὲ τέτοιο βάθος φαυλότητος καὶ ἀνόσιας ζωῆς, ὥστε νὰ μὴν ἀφήσουν καμμιὰ ἀπολύτως μορφὴ φαυλότητος ποὺ νὰ μὴ τὴν ἔχουν διαπράξει. Καὶ ἔχω τὴ γνώμη ὅτι ἔπαθαν κάποιον τέτοιο τὸ ὁποῖο θὰ μπορούσε νὰ πάθει μιὰ γυναίκα σοφὴ καὶ εὐγενῆς, ἢ ὁποῖα ἐγκατέλειψε τὴ δικὴ της συμπεριφορὰ καὶ κατὰ κάποιον τρόπο ἀποχαιρέτησε τὶς πράξεις τῆς εὐπρέπειας, καὶ προτίμησε ἀντὶ αὐτῶν νὰ φαίνεται μὲ τὴν ὄψη καὶ τὴν ἐμφάνιση πόρνης. Γιατί, μὲ ὅποιον τρόπο ἢ γυναίκα αὐτὴ πραγματοποιεῖ στὸν ἑαυτὸ της τὶς ἀπολαύσεις ὅλων χωρὶς νὰ ἀντιμετωπίζει καμμιὰ δυσκολία, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν ἀρνηθεῖ τὰ ἔργα τῆς εὐσέβειας καὶ περιφρονῆσει τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ καὶ κλίνει πρὸς τὸν Σατανᾶ, πραγματοποιεῖ τὶς ἐπιθυμίες τῶν πονηρῶν πνευμάτων.

Παραδόθηκε λοιπὸν νοερὰ ἡ Συναγωγὴ τῶν Ἰουδαίων στὴν Αἴγυπτο στὴν πορνεία. Γιατί, ὅπως εἶπα, ἦταν παραδομένη σὲ τὶς ἐπιθυμίες τῶν δαιμονίων, καὶ εὐκόλα ὀδηγοῦνταν σὲ κάθετι ποὺ εὐχαριστοῦσε αὐτούς, ἀλλὰ ἐπισκεπτόταν ὁ Θεὸς καὶ ἔδειχνε τὴν εὐσπλαχνία του σ' αὐτὴν ποὺ ἦταν τόσο πολὺ πεσμένη καὶ ἠθέλε νὰ τὴν παρουσιάσει πάλι σώφρονα, καὶ κατὰ κάποιον τρόπο ἔκαμνε ὁ πάναγνος καὶ καθαρὸς σύννοκός του αὐτὴ τὴ βέβελη, καὶ τὴν ἔκανε μητέρα τέκνων καὶ ἄξια τῆς ἀγάπης του, ἕξαιτίας τοῦ πρωτότοκου ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ αὐτὴν, δηλαδὴ τὸν Ἰεζραὲλ, ὁ ὁποῖ-

κόνα καὶ τύπον τῶν οὕτω πανσόφως οἰκονομηθέντων παρὰ Θεοῦ τεθειμένον τὸν Ὠσηέ. Συνάπτεται τῇ Γόμερ, πόρνη γυναικί, προφήτης ἅγιος, ἡ δὲ τέτοκεν αὐτῷ τὸν Ἰεζραέλ. Οὕτω καὶ Θεὸς ἐκάλει πρὸς οἰκειότητα διὰ τοῦ πανσόφου Μω-
5 σέως τὴν τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴν καὶ εἰς κοινωνίαν πνευματικῆν, διὰ τὸν ἐξ αὐτῆς ἐσόμενον πρωτότοκον, τουτέστι Χριστόν, ὅς ἐστι σπορὰ Θεοῦ κατὰ τὸ ἀληθές· γεγέννηται γὰρ ἐκ Πατρὸς ὁ Υἱός, εἰ καὶ γέγονε σὰρξ.

Ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἂν ἑτέρως γένοιτο σαφῆς καὶ εὐκρινε-
10 στάτη τῆς πνευματικῆς θεωρίας ἢ παράθεσις, μὴ παρενεχθέντων εἰς μέσον τῶν ἱστορικῶς γεγονότων, φέρε πάλιν αὐτῶν ἐπιμνήσομαι. Ὅτι μὲν οὖν πόλις ἢ Ἰεζραέλ, προαπήγγελλεν ἡμῖν ἑναργῶς ὁ λόγος, ἀλλ' ὡς ἐκ πόλεως τῆς Ἰεζραέλ σημαίνει τὸν Ναβουθαί, τύπος δ' ἂν γένοιτο καὶ
15 αὐτὸς τῆς ἐν Χριστῷ νοουμένης οἰκονομίας· ἐρμηνεύεται δὲ καὶ αὐτός, «Ἐρχόμενος». Ὀνόματι δὲ τῷ τοιῷδε τὸν Ἐμμανουήλ σημαίνει πλειστάκις τὸ γράμμα τὸ ἱερόν. Εἴρηται μὲν οὖν πρὸς τὸν μακάριον προφήτην Ἀβδακούμ· «Ἐτι μικρόν, ὁ ἐρχόμενος ἤξει καὶ οὐ χρονιεῖ». Ψάλλει δέ
20 που καὶ ὁ Δαβίδ, «Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου»· καὶ μὴν καὶ αὐτὸς ὁ θεσπέσιος βαπτιστῆς ἀποστέλλει τινὰς τῶν ἑαυτοῦ μαθητῶν πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν, καὶ δὴ διεπνυθάνετο λέγων, «Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν;».

25 Ὅτι δὲ ἦν εἰς εἰκόνα Χριστοῦ, καὶ τοῦτο σαφῶς ἐκ τῶν ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένων εἰσόμεθα. Ἐπεθύμει μὲν γὰρ ὁ Ἀχαάβ κατακτήσασθαι τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ καὶ εἰς κῆπον λαχάνων μετασκευᾶσαι τὸ οὕτως ἐξαίρετον χωρίον. Ὁ δὲ ἠγανάκτει πρὸς τοῦτο, καὶ ὡς οὐκ ἂν προιοῖτό ποτε τὸν τοῦ πατρὸς
30 ἀμπελῶνα, δισχυρίζετο σαφῶς. «Μὴ μοι γὰρ γένοιτο», φησί, «προδοῦναι ἀμπελῶνα πατρὸς μου σοί». Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο μεμάθηκεν ἢ θεομοσῆς καὶ δέβηλος Ἰεζάβελ, ἢ τοὺς προφή-

ος ἐρμηνευόμενος σημαίνει “σπορά Θεοῦ”. Πρόσεχε λοιπὸν ὅτι ὁ Ὡσηὲ χρησιμοποιοεῖται ὡς εἰκόνα καὶ τύπος ὄλων αὐτῶν ποὺ πάνσοφα οἰκονομήθηκαν ἀπὸ τὸν Θεό. Προφήτης ἅγιος συνάπτει γάμο μὲ γυναίκα πόρνη, κι αὐτὴ τοῦ γεννᾶ τὸν Ἰεζραέλ. Ἔτσι καὶ Θεὸς καλοῦσε μέσω τοῦ πάνσοφου Μωυσῆ τὴ Συναγωγὴ τῶν Ἰουδαίων σὲ οἰκειότητα καὶ πνευματικὴ κοινωνία ἐξαιτίας τοῦ πρωτότοκου ποὺ θὰ ἀποκτοῦσε ἀπὸ αὐτὴν, δηλαδὴ τὸν Χριστό, ὁ ὁποῖος ἀληθινὰ εἶναι “σπορὰ Θεοῦ”. Γιατὶ γεννήθηκε ὁ Υἱὸς ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἂν καὶ ἔγινε σάρκα.

Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν θὰ γινόταν μὲ ἄλλον τρόπο σαφῆς καὶ εὐκρινέστατη ἢ παράθεση τοῦ πνευματικοῦ νοήματος, ἂν δὲν παρεμβάλομε στὰ λεγόμενά μας τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, ἐμπρὸς νὰ τὰ ἀναφέρω καὶ πάλι. “Ὅτι λοιπὸν ἡ Ἰεζραέλ εἶναι πόλη, μᾶς τὸ εἶπε προηγουμένως καθαρὰ ὁ λόγος, ἀλλ’ ἐπειδὴ λέγει ὅτι ὁ Ναβουθαὶ καταγόταν ἀπὸ τὴν πόλη Ἰεζραέλ, θὰ μπορούσε νὰ γίνει κι αὐτὸς τύπος τῆς οἰκονομίας ποὺ νοεῖται στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ κι αὐτὸς ἐξηγεῖται “Ἐρχόμενος”, καὶ μ’ αὐτὸ τὸ ὄνομα πολλές φορές ἡ ἅγια Γραφὴ σημαίνει τὸν Ἐμμανουήλ⁶⁸. Πράγματι εἰπώθηκε στὸν προφήτη Ἀβδακούμ: «Λίγο ἀκόμα καὶ θὰ ρθεῖ ὁ ἐρχόμενος καὶ δὲν θ’ ἀργήσει»⁶⁹. Ψάλλει ἐπίσης κάποιου καὶ ὁ Δαβίδ· «Ἄς εἶναι εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου»⁶⁸. Ἀλλὰ καὶ ὁ θεσπέσιος βαπτιστὴς ἔστειλε κάποιους μαθητὲς του στὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό καὶ ζητοῦσε νὰ μάθει λέγοντάς: «Ἐστὶ εἶσαι ὁ ἐρχόμενος, ἢ περιμένομε κάποιον ἄλλο;»⁶⁹.

“Ὅτι βέβαια ὁ Ναβουθαὶ ἦταν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, θὰ τὸ διαπιστώσομε καὶ αὐτὸ μὲ σαφήνεια ἀπὸ ὅσα γράφονται γι’ αὐτόν. Γιατὶ λέγει, ἐπιθυμοῦσε ὁ Ἀχαὰβ νὰ ἰδιοποιηθεῖ τὸ ἀμπέλι του καὶ νὰ κάνει λαχανόκηπο αὐτὸ τὸ ἐξαίρετο κτῆμα. Αὐτὸς ὅμως ἀγανακτοῦσε γι’ αὐτὸ καὶ ἔλεγε ἐπίμονα, ὅτι δὲν θὰ παρέδιδε ποτὲ τὸ ἀμπέλι τοῦ πατέρα του· γιατί λέγει: «Δὲν πρόκειται νὰ παραδώσω τὸ ἀμπέλι τοῦ πατέρα μου σ’ ἐσένα». “Ὅταν ὅμως τὸ ἔμαθε αὐτὸ ἡ ἀσεβὴς Ἰεζάβελ, ἐκείνη ποὺ ἐδίωκε τοὺς προφῆτες καὶ ἐπιβου-

68. Ψαλμ. 117, 26.

69. Μαθ. 11, 3.

τας διώκονσα καὶ τοῖς δικαίοις ἐπιβουλεύουσα, δυστροποῖς ἐπιχειρήμασιν ἐξεμηχανᾶτο τῷ δικαίῳ τὸν φόνον· καὶ δὴ καὶ ἀναιρεθῆναι παρασκευάσασα, κληρονομεῖν ἐκέλευε τῷ συνωκηκότι, φημὶ δὴ τῷ Ἀχαάβ. Ἐπὶ τούτοις εἰκότως ἠγανά-
5 κτει Θεός, καὶ δὴ καὶ ἐκδικήσειν ἐπαγγέλλεται τὸ αἷμα τοῦ Ἰεσραέλ. Ἀνήρηται γοῦν Ἀχαάβ ὑπὸ Ἰηοῦ, καθάπερ ἤδη προεῖπομεν, προσετέθη δὲ αὐτῷ καὶ ἡ παμπόνηρος Ἰεζάβελ.

Φέρε δὴ οὖν εἰς Χριστὸν ἀναφέρωμεν τὰ ὡς ἐν τύπῳ τοῖς πάλαι γεγενημένα. Ὁ μὲν γὰρ προφήτης φησὶν Ἡσαΐ-
10 ας, ὅτι «Ἀμπελὸν ἐγενήθη τῷ ἠγαπημένῳ ἐν κέρατι ἐν τόπῳ πίνονι». Καὶ ἦν ὁ ἀμπελὸν ἄνθρωπος τοῦ Ἰούδα, νεόφυτον, ἠγαπημένον. Ἀλλ' οἱ τοῦ Ἰσραὴλ ἠγούμενοι, ὧν ἂν εἶη καὶ τύπος ὁ Ἀχαάβ βασιλεύων, ἐπεθύμησαν ἔχειν τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ· οὐχ ἵνα ἡ κλῆρος ἐξαίρετος, τουτέστιν ἀμπελῶν, ἀλλ'
15 ἵνα κεχερσωμένος κῆπος γένοιτο λαχανίας, τουτέστιν ἐπὶ τὸ ἀσυγκρίτως ἔλαττον καταφέροιτο· πλείστη γὰρ ὄση κήπου λαχάνων πρὸς ἀμπελῶνα διαφορά. Καὶ τὸ ἔτι μείζον ἐν τούτοις, οὐκ ἀσυμφανές. Γεγονότες μὲν γὰρ ὑπὸ Χριστῶ τῶν Ἰουδαίων οἱ δῆμοι, πῶς οὐκ ἔμελλον εὐκληματούσαις ἀμπέ-
20 λοις, καὶ μὴν καὶ γονιμωτάταις ἐν ἴσῳ τε εἶναι καὶ φαίνεσθαι; Διαζῶντες δὲ τοῖς τῶν Φαρισαίων ἔθεσί τε καὶ τρόποις καὶ μανθάνοντες διδασκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων, κατ' οὐδένα τρόπον διενεγκεῖν τῶν χθαμαλωτάτων λαχάνων, ἃ καὶ λίαν εὐκόλως πίπτει καὶ μαραίνεται.

25 Οὐκοῦν ἐγλίχοντο μὲν οἱ τῶν Ἰουδαίων καθηγηταὶ τὸν ἀμπελῶνα Χριστοῦ κλῆρον ἴδιον ἔχειν καὶ εἰς κῆπον λαχανίας, ἀλλ' οὐκ ἔπειθον καταπροδοῦναι σφίσι τὸν τοῦ Πατρὸς ἀμπελῶνα. Εἶτα τί δέδρακεν ἡ θεομίσητος Ἰεζάβελ, τουτέστιν, ἡ ἀγελαία πληθὺς ἡ ὑπὸ χεῖρα τῶν ἠγουμένων, ἢ ἡγουν ἡ
30 ἠγουν ἡ Συναγωγὴ, ταῖς τῶν ἠγουμένων συνδραμοῦσα λύπαις; Δόλω μέτεισι τὸν δίκαιον, τὸν ὅσιον Ναβουθαί, τουτέστι τὸν ἐρχόμενον, καὶ δὴ καὶ ἀναιρεθῆναι παρεσκευ-

λευόταν τούς δίκαιους, με πολύπλοκες ενέργειες μηχανευόταν τὸ φόνο τοῦ δικαίου. Κι ἀφοῦ προετοίμασε καὶ πέτυχε τὴ δολοφονία του, πρόσφερε τὴν κληρονομία στὸ σύνοικὸ της, ἐν-νοῶ τὸν Ἀχαάβ⁷⁰. Ἐξαιτίας αὐτοῦ εὐλόγα ἀγανάκτησε ὁ Θεὸς καὶ ὑπόσχέθηκε ὅτι θὰ λάβει ἐκδίκηση γιὰ τὸ αἷμα τὸ Ἰεζραέλ. Καὶ πράγματι φονεύθηκε ὁ Ἀχαάβ ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ, ὅπως εἶπα πιὸ πάνω, καὶ στὸν θάνατο αὐτοῦ προστέθηκε καὶ ἡ πάγκακη Ἰεζάβελ.

Ἐμπρὸς λοιπὸν ἄς ἐφαρμόσομε τώρα στὸν Χριστὸ αὐτὰ ποὺ διαπράχθηκαν στοὺς παλαιούς με τύπους. Ὁ προφήτης Ἡσαΐας λέγει· «Ἀμπέλι ἀπέκτησε ὁ ἡγαπημένος σὲ λόφο, σὲ τόπο παχὺ καὶ εὐφορο»⁷¹. Καὶ τὸ ἀμπέλι ἦταν ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν Ἰούδα, νεαρὸ φυτό, ἀγαπημένο. Καὶ οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ Ἰσραήλ, τῶν ὁποίων τύπος μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ Ἀχαάβ, ἐπιθύμησαν νὰ πάρουν τὸ ἀμπέλι του, ὄχι γιὰ νὰ τοὺς εἶναι κληρονομία ἐξαίρετη, δηλαδή ἀμπέλι, ἀλλὰ γιὰ νὰ γίνει ἓνας ξεχειρωμένος κῆπος λαχανικῶν, δηλαδή νὰ ξεπέσει σὲ κάτι ἀσύγκριτα κατώτερο· γιὰ εἶναι μεγάλη ἡ διαφορά ἀνάμεσα σὲ ἀμπελώνα καὶ λαχανόκηπο. Καὶ δὲν εἶναι ἀσαφὲς σ' αὐτὰ τὸ ἀκόμα μεγαλύτερο. Ἄν δέχονταν δηλαδή οἱ Ἰουδαῖοι ὡς βασιλιά τους τὸν Χριστό, πῶς ἐπρόκειτο νὰ μὴ γίνουν καὶ νὰ φαίνονται ὅμοιοι με θάλαρὰ κλήματα καὶ πολὺ καρποφόρα; Ζώντας ὅμως με τὶς συνήθειες καὶ τοὺς τρόπους τῶν Φαρισαίων καὶ διδασκόμενοι διδασκαλίες καὶ ἐντολὲς ἀνθρώπων, δὲν θὰ διέφεραν με κανένα τρόπο ἀπὸ τὰ ταπεινότητα λάχανα, τὰ ὁποῖα πολὺ εὐκόλα μαραίνονται καὶ πέφτουν.

Ἐπιθυμοῦσαν λοιπὸν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Ἰουδαίων νὰ ἔχουν κληρονομία τους τὸν ἀμπελώνα τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ τὸν μετατρέψουν σὲ λαχανόκηπο, ἀλλὰ δὲν πετύχαιναν νὰ τοὺς παραδοθεῖ ὁ ἀμπελώνας τοῦ Πατέρα. Στὴ συνέχεια τί ἔπραξε ἡ θεομίσητη Ἰεζάβελ, δηλαδή ἡ ἀγέλη τοῦ πλήθους ποὺ ἦταν ὑποχείρια τῶν ἀρχηγῶν, ἦτοι ἡ Συναγωγή, ποὺ ἔγινε βοηθὸς τῆς κακότητος τῶν ἀρχηγῶν; Καταδιώκει με δόλο τὸν δίκαιο, τὸν ὅσιο Ναβουθαί, δηλαδή τὸν ἐρχόμενο, καὶ μάλιστα προετοίμασε τὸ φόνο του.

71. Ἡσ. 5, 1.

ασεν. Ἀνήρηται γὰρ συκοφαντούμενος ὁ Ἐμμανουήλ. Ἀλλ'
 ὅτι μὴ ἀνεκτὸν τὸ χρῆμα Θεῶ, σαφές ἂν γένοιτο τῷ λέγε-
 σθαι τῷ προφήτῃ Ὡσηέ. «Διότι ἔτι μικρὸν καὶ ἐκδικήσω
 τὸ αἷμα τοῦ Ἰεζραὲλ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰούδα, καὶ καταπαύσω
 5 βασιλείαν οἴκου Ἰσραήλ». Ἐκδεδίκηται γάρ, ὡς ἔφην, τὸ
 αἷμα Χριστοῦ ἐκ παντὸς Ἰσραήλ. Ἐπειδὴ γὰρ κατ' ἐκεῖνο
 καιροῦ, καθ' ὃ καὶ ἡ προφητεία γέγονεν, ὠνομάζοντο διη-
 ρημένως, Ἰούδας μὲν οἱ μεμενηκότες ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις,
 Ἰσραήλ δὲ πάλιν οἱ ἐν τῇ Σαμαρείᾳ, ἵνα τὸ ἐκ παντὸς Ἱσρα-
 10 ἦλ ὄρωτο σημαίνων, φησὶν ἀναγκαίως ἐκδικήσειν τὸ αἷμα
 Ἰεζραὲλ ἐκ τοῦ οἴκου Ἰούδα, καταπαύσειν δὲ καὶ τὴν βασι-
 λείαν τοῦ οἴκου Ἰσραήλ. Τοῦτο καὶ ὁ θεσπέσιος Ἰακώβ
 προκαταμεμήνυκε, λέγων. «Οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα,
 καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ ᾧ ἀπόκει-
 15 ται, καὶ Αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν». Ἐπιλάμπσαντος γὰρ
 ἡμῖν τοῦ Ἐμμανουήλ, τῆς τῶν ἐθνῶν προσδοκίας, τότε δὴ,
 τότε καὶ ἐκ μέσου γέγονεν ἡ βασιλεία τοῦ Ἰσραήλ. Καί
 γοῦν Ἡρώδης, Ἀντιπάτρου παῖς, Ἀσκαλωνίτης, τῆς Ἰου-
 δαίων ἡγεῖτο χώρας γεγεννημένου Χριστοῦ. Συντριψὲν δὲ
 20 καὶ αὐτὸ τὸ τόξον τοῦ Ἰσραήλ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ κατε-
 παγγέλλεται, τουτέστι κατ' ἐκεῖνο τοῦ καιροῦ «Τόξον γὰρ
 δυνατῶν ἠσθένησε», κατὰ τὸ γεγραμμένον, καίτοι κρα-
 τήσειν ὑπειληφόντων τοῦ Ἐμμανουήλ. «Καὶ τοῦ μὲν ἐχθροῦ
 ἐξέλιπον αἱ ῥομφαῖαι εἰς τέλος», ἐξελύθη δὲ νεῦρα βραχι-
 25 ὄνων αὐτῶν· οὐ γὰρ νενικήκασιν τὸν ἀνίκητον.

Κατασκευάζων δὲ ὡσπερ τῆς πνευματικῆς θεωρίας τὸ
 βαθύ, κάτεισιν εὐθύς ἐπὶ τὰ ἱστορικῶς πεπραγμένα, λέγων
 ὅτι «Συντριψὲν τὸ τόξον τοῦ Ἰσραήλ ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἰε-
 σραὲλ». Ἐκεῖ γὰρ νενίκηκεν Ἀζαήλ, ὁ βασιλεὺς Συρίας,
 30 ἀντεξάγοντα τὸν Ἰσραήλ. Ἐπειδὴ δὲ προσήκειν ὑπολαμ-
 βάνω τῆς ἀναγκαίας καὶ πνευματικῆς θεωρίας οὐκ ἀποκο-

Γιατί ὁ Ἐμμανουήλ φονεύθηκε μὲ συνοφαντίες. Ἄλλ' ὅτι ἡ πράξη δὲν ἦταν ἀνεκτὴ στὸν Θεό, μπορεῖ νὰ γίνει φανερό ἀπὸ αὐτὸ πὺ λέγεται στὸν προφήτη Ὡσηέ. «Γιατὶ λίγο ἀκόμα καὶ θὰ πάρω ἐκδίκηση γιὰ τὸ αἷμα τοῦ Ἰεζραὲλ ἐπάνω στὸν οἶκο τοῦ Ἰούδα καὶ θὰ καταπαύσω τὴ βασιλεία τοῦ οἴκου Ἰσραήλ». Γιατί, ὅπως εἶπα, ἔλαβε ἐκδίκηση γιὰ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὸ σύνολο τοῦ Ἰσραήλ. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποία λέχθηκε ἡ προφητεία, ἐπικρατοῦσε χωριστὴ ὀνομασία, καὶ Ἰούδας ὀνομάζονταν ὅσοι εἶχαν μείνει στὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ Ἰσραήλ πάλι ὅσοι ζοῦσαν στὴ Σαμάρεια, γιὰ νὰ φανεῖ ὅτι ὑποδηλώνεται τὸ σύνολο τοῦ Ἰσραήλ, λέγει κατ' ἀνάγκη, ὅτι θὰ ἐκδικηθεῖ τὸ αἷμα τοῦ Ἰεζραὲλ ἐπάνω στὸν οἶκο τοῦ Ἰούδα καὶ ὅτι θὰ παύσει τὴ βασιλεία τοῦ οἴκου Ἰσραήλ. Αὐτὸ εἶχε προαναγγεῖλει καὶ ὁ θεσπέσιος Ἰακώβ, λέγοντας: «Δὲν θὰ λείψει ἀρχηγὸς ἀπὸ τὸν Ἰούδα καὶ ἡγέτης ἀπὸ τὴ γενιά του, μέχρι πὺ νὰ ἔρθει αὐτὸς γιὰ τὸν ὁποῖο ἐπιφυλάσσεται, καὶ αὐτὸς εἶναι προσδοκία τῶν ἐθνῶν»⁷². Γιατὶ ὅταν ἔλαμψε σὰν φῶς σ' ἐμᾶς ὁ Ἐμμανουήλ, τότε λοιπόν, τότε θῆκε ἀπὸ τὴ μέση καὶ ἡ βασιλεία τοῦ Ἰσραήλ. Καὶ πράγματι τότε, ὅταν γεννήθηκε ὁ Χριστός, κυβερνήτης τῆς χώρας τῶν Ἰουδαίων ἦταν ὁ Ἡρώδης, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντιπάτρου, Ἀσκαλωνίτης. Καὶ ὑπόσχεται ρητὰ ὅτι θὰ συντρίψει καὶ τὸ ἴδιο τὸ τόξο τοῦ Ἰσραήλ τὴν ἡμέρα ἐκείνη, δηλαδὴ ἐκείνη τὴν ἐποχὴ. Γιατί, σύμφωνα μ' αὐτὸ πὺ ἔχει γραφεῖ, «Τὸ τόξο τῶν δυνατῶν ἔχασε τὴ δύναμή του»⁷³, μολονότι φαντάζονταν ὅτι θὰ ἐπικρατήσουν τοῦ Ἐμμανουήλ». Καὶ ὅμως «οἱ ρομφαῖες τοῦ ἐχθροῦ ἔξαφανίσθηκαν ἔξολοκλήρου»⁷⁴ καὶ παρέλυσαν τὰ νεῦρα τῶν χειρῶν τους. Γιατὶ δὲν νίκησαν τὸν ἀνίκητο.

Στὴ συνέχεια, κατασκευάζοντας κατὰ κάποιον τρόπο τὸ βάθος τοῦ πνευματικοῦ νοήματος, κατεβαίνει ἀμέσως στὰ γεγονότα τῆς ἱστορίας λέγοντας «Θὰ συντρίψω τὸ τόξο τοῦ Ἰσραήλ στὴν κοιλάδα τοῦ Ἰεζραὲλ». Γιατὶ ἐκεῖ νίκησε ὁ Ἀζαήλ, ὁ βασιλιάς τῆς Συρίας, πολεμώντας ἐναντίον τοῦ Ἰσραήλ. Ἐπειδὴ ὅμως νομίζω ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀπομακρύνω τὸ λόγο ἀπὸ τὸ ἀναγκαῖο καὶ πνευμα-

μίξειν τὸν λόγον, ἐκεῖνο φημί· τὸ λυποῦν οὐδέν, καθάπερ ἐγῶμαι, κοιλάδα νοεῖσθαι τοῦ Ἰσραήλ, τουτέστι τῆς τοῦ Θεοῦ σποράς, ἥτοι Χριστοῦ, τὸ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον, ἐν ᾧ καὶ ἡ ἀνάστασις ἐπακολουθήσασα τῷ πάθει νενίκηκε πάντα τὸν τρόπον Ἰουδαϊκῶν τολμημάτων. Λέλυται γὰρ αὐτῶν διὰ τῆς ἀναστάσεως τὰ δύστροπα καὶ θεοστυγῆ καὶ μαιφόνα τολμήματα. ῥοντο μὲν γὰρ ἐκ μέσου ποιεῖν δύνασθαι τὸν Υἱόν, ἵνα καὶ κληρὸν ἴδιον ἔχοιεν τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. Ἄλλ' ἐν μνημείῳ τεθείς, ἀνεβίω πάλιν, ἄπρακτα τῆς ἐκείνων ἐπιβουλῆς ἀποφαίνων τὰ σκέμματα, καὶ μονονουχί συντριβῶν τὰ τόξα, διὰ τοῦ μηδὲν ἔτι δύνασθαι παθεῖν. Καὶ ἐκβάλλει μὲν αὐτοὺς τοῦ ἀμπελῶνος ὡς θεομισεῖς καὶ πονηροὺς καὶ κυριοκτόνους, ἐκδίδωσι δὲ γεωργοῖς ἑτέροις αὐτόν, ἀγαθοῖς καὶ εὐγνώμοσι καὶ φιλεργεστάτοις, κατὰ 15 τὴν τοῦ Εὐαγγελίου παραβολήν.

Στίχ. 6-7. «Καὶ συνέλαβεν ἔτι καὶ ἔτεκεν θυγατέρα, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Κάλεσον τὸ ὄνομα αὐτῆς, Οὐκ ἠλεημένη, διότι οὐ μὴ προσθῶ ἔτι ἐλεῆσαι τὸν οἶκον Ἰσραήλ, ἀλλ' ἡ ἀντιτασσόμενος ἀντιτάξομαι αὐτοῖς. Τοὺς δὲ υἱοὺς Ἰούδα 20 ἐλέησω, καὶ σώσω αὐτοὺς ἐν Κυρίῳ Θεῷ αὐτῶν, καὶ οὐ σώσω αὐτοὺς ἐν τόξῳ, οὔτε ἐν ῥομφαίᾳ, οὔτε ἐν πολέμῳ, οὔτε ἐν ἄρμασιν, οὔτε ἐν ἵπποις, οὔτε ἐν ἵππευσιν».

Ε. Μετὰ τὸ τεχθῆναι τὸν Ἰσραήλ γεγέννηται τῷ προφήτῃ κόριον ἐκ τῆς Γόμερ, ᾧ καὶ ὄνομα κεῖσθαι δεῖν προστέταξε, τὸ «Οὐκ ἠλεημένη». Ἐπιφέρει δὲ παραχρῆμα τοῦ τοιοῦδε τὴν πρόφασιν, καὶ τὴν αἰτίαν εὐθύς καθίστησιν ἐναργῆ, οὐδεμιᾶς ἔτι φειδοῦς ἀξιωθήσεσθαι λέγων τὸν Ἰσραήλ, ἀνταναστήναι δὲ ὥσπερ αὐτοῖς καὶ ἐν τάξει γενέσθαι τῶν ὅτι μάλιστα πολεμιωτάτων, καὶ ταῖς εὐπραγίαις αὐτῶν ἀντι- 30 πεσεῖσθαι γεννικῶς, ὡς εἰς ἐσχάτην αὐτοὺς ἀθλιότητα κατολισθεῖν καὶ δύσοιστον ἀληθῶς ἀνατλήναι συμφοράν. Θεοῦ γὰρ ἀνθεστηκότος, οὐδαμῶθεν ἂν γένοιτο τοῖς παθοῦσιν ἡ

πικὸ νόημα, λέγω ἐκεῖνο· δὲν βιάππει καθόλου, ὅπως ἐγὼ τουλάχιστο νομίζω, ὅτι κοιλάδα τοῦ Ἰεζραὲλ νοεῖται, δηλαδή τῆς σποραῖς τοῦ Θεοῦ, ἦτοι τοῦ Χριστοῦ, τὸ μνημεῖο μέσα στὸν κῆπο, ὅπου καὶ ἡ ἀνάστασις ποὺ ἀκολούθησε τὸ πάθος, νίκησε κάθε ἐνέργεια τῶν Ἰουδαϊκῶν τολμημάτων. Γιατί μὲ τὴν ἀνάστασις διαλύθηκαν ὅλες οἱ δυστροπίες καὶ τὰ θεομισῆ καὶ δολοφονικὰ τολμήματα. Γιατί νόμιζαν ὅτι μπορούσαν νὰ βγάλουν ἀπὸ τὴ μέση τὸν Υἱό, γιὰ νὰ πάρουν δικό τους κληρο καὶ τὸ ἀμπέλι του. Ἀλλά, ἂν καὶ κλείσθηκε μέσα στὸ μνημεῖο, ἀναβίωσε πάλι, ἀποδικνύοντας ἀτελέσφορα τὰ ἐπινοήματα τῆς ἐπιβουλῆς ἐκείνων, καὶ κατὰ κάποιον τρόπο συντρίβοντας τὰ τόξα, μὲ τὸ ὅτι δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ πάθει τίποτα πιά. Καὶ διώχνει βέβαια αὐτοὺς ἀπὸ τὸν ἀμπελώνα ὡς ἐχθροὺς τοῦ Θεοῦ καὶ κακοὺς καὶ φονεῖς τοῦ Κυρίου, παραδίνει ὅμως αὐτόν, σύμφωνα μὲ τὴν εὐαγγελικὴ παραβολή, σὲ ἄλλους γεωργοὺς καλοὺς καὶ εὐγνώμονες καὶ φίλους μεγάλους τῆς ἐργασίας⁷⁵.

Στίχ. 6-7. «Καὶ συνέλαβε πάλι καὶ γέννησε θυγατέρα, καὶ εἶπε σ' αὐτόν· Δώσε τῆς τὸ ὄνομα, Ὅχι ἐλεημένη· γιατί δὲν θὰ προσθέσω καὶ ἄλλο ἔλεος στὸν οἶκο Ἰσραὴλ, ἀλλὰ θὰ ἀντιταχθῶ μὲ πείσμα σ' αὐτούς. Θὰ δείξω ὅμως εὐσπλαγχνία στους υἱοὺς τοῦ Ἰούδα καὶ θὰ τοὺς σώσω στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ τους· καὶ δὲν θὰ τοὺς σώσω μὲ τὴ δύναμη τοῦ τόξου, οὔτε μὲ πόλεμο, οὔτε μὲ ἄρματα, οὔτε μὲ ἵππους καὶ ἵππεις».

5. Μετὰ τὴ γέννησις τοῦ Ἰεζραὲλ ἡ Γόμερ γέννησε στὸν προφήτη θυγατέρα, στὴν ὁποία πρόσταξε νὰ τῆς δώσει τὸ ὄνομα, «Ὅχι ἐλεημένη». Προσθέτει ὅμως ἀμέσως τὸ λόγο γι' αὐτὸ τὸ ὄνομα καὶ κάνει ἀμέσως φανερὴ τὴν αἰτία, λέγοντας ὅτι δὲν θ' ἀξιωθεῖ πιά ὁ Ἰσραὴλ καμμιὰ εὐσπλαγχνία ἐκ μέρους του, ἀλλὰ θὰ ἐναντιωθεῖ κατὰ κάποιον τρόπο σ' αὐτούς καὶ θὰ μπεῖ στὴν κατηγορία τῶν πῶ μεγάλων ἐχθρῶν του καὶ θὰ πολεμήσει σθεναρὰ τὴν κάθε εὐημερία τους, ὥστε νὰ ξεπέσουν στὴν ἔσχατη ἀθληότητα καὶ νὰ ὑποφέρουν ἀφόρητη ἀληθινὰ συμφορὰ. Γιατί ὅταν ἐναντιωθεῖ ὁ Θεός, ἀπὸ πουθενὰ δὲν μπορούν νὰ βροῦν βοή-

ὄνησις. «Ἐὰν γὰρ κλείσῃ κατὰ ἀνθρώπου, τίς ἀνοίξει;», φησὶν καὶ ἡ φησὶν ὁ προφήτης «Τὴν χεῖρα τὴν ὑψηλὴν τίς ἀποστρέψει;», ἢ τίς ἐλεήσει τὸν διὰ τῆς ἄνωθεν ψήφου καταδικασμένον; Πάντα γὰρ τοῖς θείοις ἔπεται νεύμασι, 5 καὶ ὅπερ ἂν ἔλοιτο κατορθοῦν ὁ Δεσπότης, τοῦτο ἀμελλητί πάντῃ τε καὶ πάντως διαπεραίνεται, συνεργαζομένης αὐτῷ τῆς κτίσεως, καὶ ταῖς τοῦ κρατοῦντος ἀκολουθούσης ψήφοις. Οὕτω κεκόλακεν Αἰγυπτίους, μεταστοιχειουμένων τῶν ὑδάτων εἰς αἷμα, καὶ τῆς αἰθάλης εἰς σκνῖπας, καὶ 10 ἀφορήτου χαλάξης καθιεμένης, μικροῦ δὲ καὶ τριημέρου καταχεομένου σκότους, καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων αὐτοῖς ἐπενηνεγμένων.

Οὐκοῦν ὄνομα τῷ κορίῳ τὸ «Οὐκ ἠλεημένη», χρησίμως τε καὶ ἀναγκαίως, ἵνα τὴν αἰτίαν τοῦ πράγματος φιλοπευ- 15 στοῦντες αἰεὶ καὶ δὴ καὶ μανθάνοντες οἱ τὸ τηνικάδε διὰ τῆς πολυθέου πλάνης προσκεκρουκότες Θεῷ, φρονεῖν τε καὶ δοῶν ἀναπειθοῖντο τὰ ἀμείνω καὶ προεπωδέστερα, λωπόν τε μεταφοιτήσειαν πρὸς τὸ ἐλέσθαι σωφρόνως, καὶ γοῦν τοῖς δευτέροις ἀποσειέσθαι τὴν ὀργήν, εὐμενῆ καὶ προῶν ἐφ' 20 ἑαυτοῖς καταστήσαντες λελυπημένον τὸν τῶν ὄλων Θεόν.

Ἔοικε δὲ πάλιν ὁ προφητικὸς ἡμῖν ἐν τούτοις ὑποδηλοῦν λόγος τὰς γεγενημένας αἰχμαλωσίας τοῦ Ἰσραὴλ ὑπὸ τε τοῦ Θεγλαβαλασάο, καὶ μέντοι Σαλμανασάο, βασιλέων Ἀσσυρίων, οἱ μετώκισαν ἐκ Σαμαρείας τὸν Ἰσραὴλ εἰς τὰ 25 ὄρεια Περσῶν καὶ Μήδων, τὰς ἐν τῇ Σαμαρείᾳ καταδηώσαντες πόλεις. Ἄλλ' οὐκ ἂν ταῖς οὕτω δειναῖς περιπεπτώκασι συμφοραῖς, ἐπαμύνειν αὐτοῖς ἐθέλοντος Θεοῦ, μᾶλλον δὲ μὴ οἴονεῖ πως καὶ ἀντεξάγοντος καὶ ἐν τάξει πολεμίων ἀνθεστηκότος. Ἔφη γὰρ ἐναργῶς, ὅτι «Ἀντιτασσόμενος 30 ἀντιτάξομαι αὐτοῖς», ἐλεήσειν δὲ τοὺς υἱοὺς Ἰούδα καταπαγγέλλεται καὶ σώσειν αὐτούς, οὐ πολέμου νόμῳ (τοῦτο γὰρ τό, «οὐκ ἐν ἄρμασιν, οὐδὲ ἐν ἵπποις»), ὃ δὴ καὶ τετέλε-

76. Ἰωβ 12, 14. .

77. Ἦσ. 14, 27.

78. Διάβασε Ἐξ. κεφ. 7-10.

θεια αὐτοὶ πού πάσχουν. Γιατὶ λέγει: «Ἄν κλείσει τὴν πόρτα σ' ἓναν ἄνθρωπο, ποιὸς θὰ τὴν ἀνοίξει;»⁷⁶ Καὶ ὅπως λέγει ὁ προφήτης, «Τὸ χέρι τοῦ τὸ παντοδύναμο πού ἔρχεται ἀπὸ ψηλὰ ποιὸς θὰ τὸ στρέψει ἄλλου;»⁷⁷, ἢ ποιὸς θὰ δείξει ἔλεος αὐτὸν πού καταδικάσθηκε ἀπὸ τὴν οὐράνια ἀποφασί; Ὅλα ἀκολουθοῦν τὶς θεῖες διαταγές, κι αὐτὸ πού θὰ θελήσει νὰ ἐπιτύχει ὁ Κύριος, αὐτὸ χωρὶς καθυστέρηση παντοῦ καὶ ὅπωςδήποτε πραγματοποιεῖται, ἀφοῦ συνεργάζεται μαζί του ἡ φύση καὶ ἀκολουθεῖ τὶς ἀποφάσεις τοῦ δυνατοῦ. Ἔτσι τιμώρησε τοὺς Αἰγυπτίους, μεταβάλλοντας τὰ νερὰ σὲ αἷμα, τὴν αἰθάλη σὲ σκνίπες καὶ ρίχνοντας ἀνυπόφορο χαλάζι, ἀλλὰ καὶ διαχέοντας παρατεταμένο τριήμερο σκοτάδι, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα πού ἐπέφερε ἐναντίον τους⁷⁸.

Ἄνομα λοιπὸν στὴν κόρη δίνεται «Ὅχι ἐλεημένη», κατὰ τρόπο χρήσιμο καὶ ἀναγκαῖο, ὥστε, ἐρωτώντας πάντοτε γιὰ τὴν αἰτία τοῦ πράγματος, νὰ μαθαίνουν ἐκεῖνοι πού τότε εἶχαν προσκρούσει μὲ τὴν πολύθεη πλάνη τους στὸν Θεὸ καὶ νὰ πείθονται νὰ πιστεύουν καὶ νὰ πράττουν τὰ καλύτερα καὶ τὰ πιὸ πρέποντα, καὶ στὴ συνέχεια νὰ θελήσουν νὰ μεταπηδήσουν στὴ σωφροσύνη, ὥστε μὲ τὴ δεύτερη συμπεριφορὰ τους ν' ἀπομακρύνουν ἀπὸ πάνω τους τὴν ὀργὴ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων καὶ νὰ τὸν καταστήσουν εὐνοϊκὸ καὶ πράο ἀπέναντί τους.

Φαίνεται ὅμως πάλι ὅτι ὁ προφητικὸς λόγος μὲ αὐτὰ μᾶς ὑποδηλώνει τὶς αἰχμαλωσίες τοῦ Ἰσραὴλ πού συνέβησαν ἀπὸ τὸν Θεγλαβαλασάρ, καὶ βέβαια καὶ ἀπὸ τὸν Σαλμανασάρ, βασιλέων τῶν Ἀσσυρίων, οἱ ὁποῖοι μετεγκατέστησαν τοὺς Ἰσραηλίτες ἀπὸ τὴ Σαμάρεια στὰ ὄρεινὰ μέρη τῶν Περσῶν καὶ τῶν Μήδων, καταληλατώντας τὶς πόλεις τῆς Σαμάρειας. Ἄλλὰ δὲν θὰ εἶχαν περιπέσει σ' αὐτὲς τὶς τόσο δεινὲς συμφορές, ἂν ἤθελε ὁ Θεὸς νὰ τοὺς προστατεύσει, ἢ καλύτερα καὶ νὰ μὴν τοὺς πολεμᾷ κατὰ κάποιον τρόπο σὰν ἀντίπαλος καὶ νὰ τοὺς ἀντιμετωπίζει σὰν ἐχθρούς. Γιατὶ εἶπε ρητὰ: «Θὰ ἀντιταχθῶ μὲ πείσμα σ' αὐτούς». Ὑπόσχεται ὅμως ὅτι θὰ δείξει ἔλεος στοὺς υἱοὺς τοῦ Ἰούδα καὶ θὰ τοὺς σώσει, ὅχι μὲ τὸ νόμο τοῦ πολέμου (γιατὶ αὐτὸ σημαίνει τὸ, «ὅχι μὲ ἄρματα, οὔτε μὲ

σται, τοῦ Συναχηρεῖμ περιέχοντος κύκλω τὴν Ἱερουσαλήμ, ὅτε καὶ τῆς θείας δόξης κατεφλυάρει Ῥαψάκης, ὡς οὐκ ἂν ἰσχύσειεν εἰπῶν ἀνασῶσαι Θεὸς τὴν τε Ἱερουσαλήμ καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ· προεκόμεζε δὲ εἰς ἀπόδειξιν τοῦ πάντη τε καὶ 5 πάντως ἀλώσεσθαι καὶ αὐτούς, τὸ μὴ δεδυνῆσθαι τοὺς ἐν Σαμαρείᾳ θεοὺς ἐξελέσθαι τοὺς ἑαυτῶν, ἀλλ' ἐσώζετο παραδόξως ὁ Ἰούδας, τουτέστιν αἱ τὴν Ἱερουσαλήμ οἰκοῦσαι δύο φυλαί «Ἐξῆλθε γὰρ ἄγγελος Κυρίου», φησὶν, «καὶ ἀνεῖλεν ἐκ τῆς παρεμβολῆς τῶν Ἀσσυρίων ἐν μιᾷ νυκτὶ 10 ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδας». Ἡδὸν τε οὕτως οἱ σεσωσμένοι καὶ τῆς ἐπ' αὐτοῖς γεγενημένης μεγαλουργίας τοὺς τρόπους ἀφηγοῦντο, λέγοντες· «Οὗτοι ἐν ἄρμασι, καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις, ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν μεγαλυνθησόμεθα. Αὐτοὶ συνεποδίσθησαν καὶ ἔπεσον, ἡμεῖς 15 δὲ ἀνέστημεν καὶ ἀνωρθώθημεν».

Ἄλλ' ἱστορικῶς μὲν ἡμῖν εἰρήσθω ταυτί, ἴωμεν δὲ αὐτὴ καὶ ἐφ' ἑτέρας ἐννοίας, φημὶ δὲ δὴ πάλιν τὰς ἐπ' αὐτῷ τῷ Χριστῷ. Μετὰ γάρ τοι τὸ τεχθῆναι τὸν Ἰσραὴλ, τουτέστι τὴν τοῦ Θεοῦ σποράν, ἵνα νοῆς τὸν Ἐμμανουήλ, οὗ καὶ ἐκ- 20 δικήσειν τὸ αἷμα κατεπηγγέλλετο, τίκτεται τῇ Γόμερ, τουτέστι τῇ πεπορνευμένη τῶν Ἰουδαίων συναγωγῇ, θυγατρὸς, ἣτοι πληθύς, ἣ καὶ πρέπον ἂν εἶη τὸ καλεῖσθαι «Οὐκ ἠλεημένη»· αὐτὴ γὰρ ἀπέκτεινε τὸν Ἰσραὴλ, τουτέστι Χριστόν. Ταύτητοι δικαίως ἐχθρόν καὶ πολεμιώτατον εὕρισκει Θεόν, 25 καὶ ἀνηκέστους εὐθύς ὑπομεμένηκε συμφοράς, ταῖς Ῥωμαίων δυνάμεσιν ἐκπεπορθημένη καὶ τὸν διαβόητον ὑποστάσα πόλεμον, ὅτε καὶ γυναῖκες τῶν ἰδίων ἤψαντο τέκνων, καὶ ἣ φησὶν ὁ προφήτης Ἱερεμίας, «Χεῖρες γυναικῶν οἰκτιρομόνων ἤψησαν τὰ παιδιά ἑαυτῶν», καὶ φύσεως ἀν- 30 θρωπίνης ἀλογήσασαι νόμων, καὶ φιλοστοργίας ἀμάχου ῥαθυμεῖν αὐτὰς ἀναγκάζοντος τοῦ λιμοῦ Ἄλλὰ ταυτί μὲν ἅπαντα τοῖς ἠσεβηκόσι συμβέβηκεν· ἐλεήσειν δὲ τοὺς υἱοὺς

ίππους), πράγμα που έγινε όταν ο Σεναχηρείμ περικύκλωσε την Ἱερουσαλήμ, κι όταν φλυαρώντας περιύβριζε τὴ θεία δόξα ὁ Ραψάκης, λέγοντας ὅτι δὲν θὰ μπορέσει νὰ σώσει ὁ Θεὸς τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ τοὺς κλεισμένους σ' αὐτήν, καὶ ἔφερε ὡς ἀπόδειξη ὅτι ὁπωσδήποτε καὶ αὐτοὶ θὰ ὑποστοῦν τὴν ἄλωσή τους, ἐπειδὴ δὲν θὰ μπορέσουν οἱ θεοὶ τῆς Σαμάρειας νὰ σώσουν τοὺς δικούς τους. Σώθηκε ὅμως κατὰ τρόπο παράδοξο ὁ Ἰούδας, δηλαδή οἱ δύο φυλές που κατοικοῦσαν στὴν Ἱερουσαλήμ. Γιατὶ λέγει, «Βγῆκε ἄγγελος Κυρίου καὶ σκότωσε μέσα σὲ μιὰ νύχτα ἀπὸ τὸ στρατόπεδο τῶν Ἀσσυρίων ἑκατὸν ὀγδόντα πέντε χιλιάδες»⁷⁹. Ἔτσι τραγουδοῦσαν ὅσοι πέτυχαν νὰ σωθοῦν κι ἀφηγοῦνταν τοὺς τρόπους τῶν μεγάλων ἔργων που συνέδησαν σ' αὐτοὺς λέγοντας: «Αὐτοὶ μᾶς ἦρθαν μὲ ἄρματα, μᾶς ἦρθαν μὲ ἵππικό, ἐμεῖς ὅμως θὰ ἀποδειχθοῦμε δυνατοὶ στὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μας. Αὐτοὶ σκόνταψαν καὶ ἔπεσαν, ἐνῶ ἐμεῖς σηκωθήκαμε καὶ ὀρθωθήκαμε»⁸⁰.

Ἄλλ' αὐτὰ ἄς λεχθοῦν ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς ἱστορίας, ἄς μεταβοῦμε ὅμως πάλι καὶ σὲ ἄλλες ἐννοιες, ἐννοῶ βέβαια πάλι αὐτὲς που ἀναφέρονται στὸν ἴδιο τὸν Χριστό. Ἐπειτα δηλαδή ἀπὸ τὴ γέννηση τοῦ Ἰεζραέλ, δηλαδή τὴ σπορὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ ἐννοεῖς τὸν Ἐμμανουήλ, τοῦ ὁποίου τὸ αἷμα ὑποσχέθηκε ὅτι θὰ ἐκδικηθεῖ, ἀποκτᾶ ἢ Γόμερ, δηλαδή ἡ ἐκπορνευμένη Συναγωγὴ τῶν Ἰουδαίων, θυγατέρα, ἦτοι πληθὺς, ἡ ὁποία καὶ πρέπον ἦταν νὰ λέγεται, «Ἔοχι ἐλεημένη». Γιατὶ αὐτὴ σκότωσε τὸν Ἰεζραέλ, δηλαδή τὸν Χριστό. Γι' αὐτὸ δίκαια βρῖσκει τὸν Θεὸ ἐχθρό της καὶ σοφδρὸ πολέμο, κι ἀμέσως ὑπέφερε ἀνυπόφορες συμφορές, καὶ κυριεύθηκε δηλαδή ἀπὸ τὶς Ρωμαϊκὲς δυνάμεις, καὶ δέχθηκε τὸν περιβόητο ἐκεῖνο πόλεμο, κατὰ τὸν ὁποῖο οἱ γυναῖκες μαγείρεψαν τὰ ἴδια τὰ παιδιά τους, καὶ ὅπως λέγει ὁ προφήτης Ἰερεμίας, «Γυναῖκες στοργικὲς μαγείρεψαν μὲ τὰ χέρια τους τὰ παιδιά τους»⁸¹, καὶ ἀδιαφορώντας γιὰ τοὺς νόμους τῆς ἀνθρώπινης φύσης καὶ ἐπειδὴ ἡ πείνα τὶς ἀνάγκαζε νὰ παραμελήσουν τὴν ἀκαταμάχητη ἄλλιως μητρικὴ φιλοστοργία. Ἄλλ' ὅλα αὐτὰ βέβαια συνέδησαν σὲ ἐκείνους που ἀσέδησαν. Ὑπόσχεται ὅμως ὅτι θὰ ἐλεήσει τοὺς

Ἰουδα κατεπαγγέλλεται, τουτέστι τοὺς κατὰ μάθησίν τε καὶ ἀναγέννησιν τὴν διὰ τοῦ Πνεύματος υἱοὺς γεγονότας Χριστοῦ τοῦ ἐκ φυλῆς Ἰουδα. Εἰ γὰρ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου γεννῶνται τινες ἐν Χριστῷ τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις, πῶς οὐ-
 5 χὶ μᾶλλον δι' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, περὶ ὧν καὶ φησιν, «Ἴδου ἐγὼ καὶ τὰ παιδιά ἃ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός»;

Σώζονται τοίνυν ἐν Χριστῷ τῷ Κυρίῳ καὶ Θεῷ τῶν ὄλων, οὐχ ὄπλα κινουῦντες ἐπίγειά τε καὶ σαρκικά, ἀλλ' ἐν δυνάμει τοῦ σώζοντος, καὶ κατασειόντος μὲν ἀρχὰς καὶ
 10 θρόνους, θριαμβεύοντος δὲ τῷ ἰδίῳ σταυρῷ τῶν ἀντικειμέ-
 νων τὰ στίφη, καὶ δυνάμεις καταστρέφοντος πονηρὰς, καὶ διδόντος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν «πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ». Εὐ δὲ δὴ σφόδρα τὴν ἀπειθῆ καὶ ἐξήνιον καὶ κυριοκτόνον τῶν Ἰ-
 15 ουδαίων πληθὺν γυναικὶ παρεικάζει, φημὶ δὴ τῇ «Οὐκ ἠλεημένη». Σημεῖον μὲν γὰρ ἀσθενείας ἢ γυνὴ καὶ φρονή-
 ματος ἀνάνδρου καὶ κεκλασμένου τύπος ἂν νοοῖτο, καὶ μά-
 λα σαφῶς. Τοιοῖδε δὲ πάντες, ὅσοι τὴν διὰ Χριστοῦ μὴ πα-
 ρεδέξαντο παιδεύειν, μήτε μὴν ἠνέσχοντο κατόπιν ἵεναι
 20 τῶν θείων αὐτοῦ καὶ ἁγίων θεσπισμάτων. Καὶ γοῦν ὁ προ-
 φῆτης Ὡσηέ, «Ἐπιστράφηθι», φησὶν, «Ἰσραὴλ πρὸς Κύρι-
 ον τὸν Θεόν σου, διότι ἠσθένησας ἐν ταῖς ἀδικίαις σου»·
 καὶ πάλιν περὶ τῶν τοῦ Σωτῆρος ἐνταλμάτων ὁ αὐτός· «Δι-
 ὅτι εὐθεῖαι», φησὶν, «αἱ ὁδοὶ τοῦ Κυρίου, καὶ δίκαιοι πορεύ-
 25 σονται ἐν αὐταῖς, οἱ δὲ ἀσεβεῖς ἀσθενήσουσιν ἐν αὐταῖς». Καὶ ὁ αὐτός δέ που φησὶν Ὡσηέ περὶ τῶν ἀπεκτονότων τὸν Ἰεζραὴλ, τουτέστι Χριστόν· «Καὶ ταπεινωθήσεται ἡ ὕβρις τοῦ Ἰσραὴλ εἰς πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ Ἰσραὴλ καὶ Ἐφραΐμ ἀσθενήσουσιν ἐν ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν».

30 Στίχ. 8-9. «Καὶ ἀπεγαλάκτισε τὴν “Οὐκ ἠλεημένην”, καὶ συνέλαβεν ἔτι, καὶ ἔτεκεν υἱόν. Καὶ εἶπε, Κάλεσον

υιούς του Ἰούδα, δηλαδή ἐκείνους πού μέ τή διδασκαλία καί τήν ἀναγέννησή τους ἀπό τῷ Πνεῦμα ἔγιναν υἱοὶ τοῦ Χριστοῦ πού καταγόταν ἀπό τή φυλή τοῦ Ἰούδα. Γιατί, ἂν κάποιοι γεννιοῦνται μέσω τοῦ Εὐαγγελίου στό ὄνομα τοῦ Χριστοῦ υἱοὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, πῶς πολὺ περισσότερο δὲν θὰ γεννηθοῦν ἀπό τὸν ἴδιο τὸν Χριστό, γιὰ τοὺς ὁποίους λέγει, «Νᾶ, ἐγὼ καὶ τὰ παιδιὰ πού μοῦ ἔδωσε ὁ Θεός»⁸²;

Σώζονται λοιπὸν στό ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ τῶν ὅλων, χωρὶς νὰ χρησιμοποιοῦν ὄπλα ἐπίγεια καὶ σαρκικά⁸³, ἀλλὰ μέ τή δύναμη τοῦ Σωτήρα τους, ἐκείνου πού ἀπὸ τή μᾶ κλονίζει ἐξουσίες καὶ θρόνους, καὶ ἀπὸ τήν ἄλλη νικᾷ θριαμβευτικά μέ τὸ σταυρό του τὰ στίφη ὄσων ἐναντιώνονται σ' αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἐξαφανίζει τίς δυνάμεις τοῦ κακοῦ καὶ δίνει σ' αὐτοὺς πού τὸν ἀγαποῦν τή δύναμη «νὰ πατοῦν ἐπάνω σὲ φίδια καὶ σκορπιούς καὶ σὲ ὅλη τή δύναμη τοῦ ἐχθροῦ»⁸⁴. Πάρα πολὺ σωστὰ λοιπὸν παρομοιάζει τὸ ἀνυπάκουο καὶ ἀφηνιασμένο πλῆθος τῶν Ἰουδαίων, τοὺς φονιάδες τοῦ Κυρίου, μέ γυναίκα, ἐννοῶ μέ τήν «ῚΟχι ἐλεημένη». Γιατὶ ἡ γυναίκα θὰ μπορούσε νὰ νοηθεῖ δεῖγμα ἀδυναμίας καὶ τύπος φρονήματος ἀνάνδρου καὶ συντριμμένου, καὶ πολὺ ὀρθᾶ μάλιστα. Τέτοιοι εἶναι ὅλοι ὅσοι δὲν δέχθηκαν τήν παιδεία τοῦ Χριστοῦ καὶ δὲν θέλησαν ν' ἀκολουθήσουν τὰ θεῖα καὶ ἅγια θεσπίσματά του. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ προφήτης Ὡσηὲ λέγει: «Γύρισε, Ἰσραήλ, στὸν Κύριο καὶ Θεό σου, γιατί ἔχασες τή δύναμή σου μέ τίς ἀδικίες σου»⁸⁵. Καὶ πάλι λέγει ὁ ἴδιος γιὰ τίς ἐντολές τοῦ Σωτήρα: «Γιατὶ οἱ δρόμοι τοῦ Κυρίου εἶναι εὐθεῖς, καὶ θὰ πορευθοῦν σ' αὐτοὺς οἱ δίκαιοι, οἱ ἀσεβεῖς ὅμως θὰ φανοῦν ἀνίκανοι νὰ τοὺς πορευθοῦν»⁸⁶. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ὡσηὲ λέγει κάπου ἄλλου γιὰ ἐκείνους πού σκότωσαν τὸν Ἰεζραέλ, δηλαδή τὸν Χριστό: «Καὶ θὰ συντριβεῖ ἡ ὑπεροψία τῶν Ἰσραηλιτῶν, καὶ ὁ Ἰσραήλ καὶ ὁ Εὐφραῖμ θὰ ἐξασθενήσουν ἀπὸ τίς ἀδικίες τους»⁸⁷.

Στίχ. 8-9. «Ἐκοψε τὸ θήλασμα τῆς “Μὴ ἐλεημένης” καὶ ἔμεινε ἔγκυος πάλι καὶ γέννησε υἱό. Καὶ εἶπε· Δῶσε του τὸ ὄνομα,

85. Ὡσηὲ 14, 2.

86. Ὡσηὲ 14, 10.

87. Ὡσηὲ 5, 5.

τὸ ὄνομα αὐτοῦ, «Οὐ λαός μου», διότι ὑμεῖς οὐ λαός μου, καὶ ἐγὼ οὐκ εἰμι ὑμῶν».

ζ. Τίκεται κατὰ πόδας καὶ οὐκ εἰς μακρὰν τῇ Γόμερ παιδίον ἕτερον, ὃ δεῖν ἔφη καλεῖσθαι Θεός, «Οὐ λαός μου».
 5 Καὶ γείτων εὐθύς τῇ τοιαῦδε κλήσει τίθεται πάλιν πρόφασις «Ἕμεῖς» γάρ, φησὶν, «οὐ λαός μου, καὶ ἐγὼ οὐκ εἰμι ὑμῶν». Δῆλον δ' ἂν εἶη καὶ τοῦδε λοιπόν, ὡς εἰς ἔλεγχον τῶν ἡμαρτηκότων καὶ εἰς ἐπανόρθωσιν ἀσφαλῆ τῶν καταφρονεῖν ἠρημένων καὶ εἰς πλάνησιν ἀπονευκόντων ἐπρόαττετο
 10 μὲν ἱστορικῶς τὰ τοιαῦτα, τύποι δὲ ἦσαν τῶν συμβησομένων κατὰ καιροῦς τοῖς ἐξ Ἰσραήλ, ἐνανθρωπήσαντος ἤδη τοῦ Μονογενοῦς καὶ τὸν τίμιον ὑπὲρ ἡμῶν ἀνατλάντος σταυρόν. Εἰ δὲ δὴ χρὴ πρὸ τῶν πνευματικῶν ἀφηγήσασθαι τὰ ἱστορικά, φημέν, ὅτι, μετοικισθέντος τοῦ Ἰσραήλ ἐκ τῆς
 15 Σαμαρείας εἰς τὰ ὄρη Περσῶν καὶ Μήδων ὑπὸ τε τοῦ Θεγλαβαλασάρ βασιλέως Ἀσσυρίων, καὶ μὲν τοὶ καὶ Σαλμανασάρ, οἱ περιλειφθέντες ἔτι καὶ τῶν κεκινδυνευκόντων τὸ λείψανον, ἀπώλισθον παντελῶς τοῦ καὶ λαός Θεοῦ ὀνομάζεσθαι, διὰ τοὶ τὸ τῶν αὐτῶν ἔχουσιν σπουδασμάτων εἰς
 20 ἀπόστασιν τὴν ἀπὸ Θεοῦ. Διαλελοίπασι γὰρ οὐδαμῶς ταῖς μυσσρωτάταις τῶν δαιμόνων λατρείαις προσκειμένοι

Πρὸς διάνοιαν δὲ καὶ τὸν ἀληθῆ καὶ ἐπὶ Χριστῶ λόγον συνήσεις ἕτερος Μετὰ γάρ τοι τὴν ἀνόσιον ἐκείνην πληθύν, τὴν δικαίως οὐκ ἠλεημένην (κεκυριοκτόνηκε γάρ), οἱ
 25 μετ' ἐκείνους εὐθύς υἱοὶ γεγονότες, ἧ καὶ ὄντες ἤδη τῆς πεπορευμένης Συναγωγῆς, ἀποπεπτῶκασι μὲν ἑναργῶς τοῦ εἶναί τε καὶ ὀνομάζεσθαι λαός Θεοῦ Οὐ γὰρ ἅπαν τὸ τῶν Ἰουδαίων δεδαπάνηκε πλῆθος ὁ Ῥωμαίων πόλεμος, ἀλλὰ πλείστη μὲν ὄση καὶ ἀριθμοῦ κρείττων διόλωλε πληθύς· οἱ
 30 δὲ ἐξ αὐτῶν ἀνασσωσμένοι καὶ τὸ τοῦ θανάτου φυγόντες λίνον, διεσπάρησαν εἰς πάντα ἄνεμον, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ ἐν ταῖς τῶν ἐθνῶν κατεσκεδάσθησαν χώραις, οὐκέ-

“Οχι λαός μου”, γιατί ἐσεῖς δὲν εἶστε λαός μου, κι ἐγὼ δὲν εἶμαι δικός σας».

6. Γεννᾶ ἢ Γόμερ κατὰ πόδι, καὶ ὄχι μετὰ ἀπὸ πολύ, καὶ ἄλλο παιδί, τὸ ὁποῖο ὁ Θεὸς εἶπε νὰ ὀνομασθεῖ “Οχι λαός μου”. Καὶ σ' αὐτὴ τὴν ὀνομασίᾳ παρατίθεται πάλι ἡ αἰτιολογία. Γιατὶ λέγει, «Ἐσεῖς δὲν εἶστε λαός μου, καὶ ἐγὼ δὲν εἶμαι δικός σας Θεός». Θὰ μπορούσε λοιπὸν νὰ γίνε φανερό καὶ ἀπὸ αὐτὸ, ὅτι τὰ γεγονότα αὐτὰ συνέβαιναν βέβαια ἱστορικὰ γιὰ νὰ ἐλεγχθοῦν ὅσοι ἀμάρτησαν καὶ νὰ ἐπιστρέψουν ἐκεῖνοι πού προτίμησαν τὴν καταφρόνηση καὶ ἐξέκλιναν στὴν πλάνη, προτύπωναν ὅμως ὅσα θὰ γίνονταν κάποτε στὴν πορεία τοῦ Ἰσραήλ, ὅταν πιά ἔγινε ἄνθρωπος ὁ Μονογενῆς καὶ ὑπέφερε γιὰ χάρη μας τὸν τίμο σταυρό. Κι ἂν πρέπει πρὶν ἀπὸ τὴν πνευματικὴ ἐρμηνεία ν' ἀφηγηθοῦμε τὰ ἱστορικὰ συμβάντα, λέμε ὅτι, “Ὅταν μεταφέρθηκε ὁ Ἰσραήλ ἀπὸ τὴ Σαμάρεια στὰ ὄρεινὰ μερῆ τῶν Περσῶν καὶ τῶν Μήδων ἀπὸ τὸν Θεγλαβαλασάρ, βασιλιὰ τῶν Ἀσσυρίων, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸν Σαλμανασάρ, ὅσοι εἶχαν ἀπομείνει ἀκόμα καὶ τὰ λείψανα ὅσων διέφυγαν τὸν κίνδυνο, παρέκλιναν τελείως ἀκόμα κι ἀπὸ τὸ νὰ ὀνομάζονται λαὸς τοῦ Θεοῦ, γιατί εἶχαν ἐπιδοθεῖ στὰ ἴδια σπουδάσματα πού τοὺς εἶχαν ὀδηγήσει στὴν ἀποστασία ἀπὸ τὸν Θεό. Γιατὶ δὲν ἔπαισαν καθόλου νὰ εἶναι προσκολλημένοι στὶς βδελυρὲς δαιμονικὲς λατρεῖες.

Ὡς πρὸς τὸ ἀληθινὸ ὅμως νόημα καὶ σὲ σχέση μὲ τὸν Χριστό, νὰ ἐννοήσεις τὸ λόγο διαφορετικὰ. Μετὰ δηλαδὴ τὸ ἀνόσιο ἐκεῖνο πλῆθος πού δίκαια δὲν ἐλεήθηκε (γιατὶ σκότωσε τὸν Κύριο), οἱ υἱοὶ τοὺς πού γεννήθηκαν ἀμέσως μετὰ ἀπὸ αὐτούς, ἢ καὶ ζοῦσαν ἤδη μὲ τὴν ἐκπορνευμένη Συναγωγὴ, ἔχασαν φανερὰ τὸ νὰ εἶναι καὶ νὰ ὀνομάζονται υἱοὶ τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ ὁ πόλεμος τῶν Ρωμαίων δὲν εἶχε ἐξαφανίσει ὅλο τὸν πληθυσμὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ βέβαια πάρα πολὺ πλῆθος πού ξεπερνοῦσε κάθε ἀριθμὸ εἶχε ἐξολοθρευθεῖ, ὅσοι ὅμως ξέφυγαν τὸν ὄλεθρο καὶ τὸ δίχτυ τοῦ θανάτου διασπάρθηκαν στοὺς τέσσερις ἀνέμους, σύμφωνα μὲ τὴ Γραφή, καὶ διασκορπίσθηκαν στὶς διάφορες χῶρες τῶν ἐθνικῶν⁸⁸,

τι λαός, ὡς ἔφην, χρηματίζοντες Θεοῦ. Μεταπεφοίτηκε γὰρ εἰς τοὺς ἐξ ἔθνῶν ἡ χάρις, οἷς ἀνεμίχθη καὶ τὸ κατάλειμμα τοῦ Ἰσραήλ, τουτέστιν οἱ διὰ πίστεως τῆς εἰς Χριστὸν ἀνασσωμένοι. Πεπιστεύκασι γὰρ καὶ ἐκ τούτου οὐκ
5 ὀλίγοι τὸν ἀριθμόν.

Ἔτι δὲ ἀπολακτίσαντος τοῦ Ἰσραήλ, τῆς εἰς αὐτοὺς οἰκειότητος ἀποπεφοίτηκε καὶ αὐτὸς ὁ τῶν ὅλων Θεός, ὑπέφηνεν, εἰπὼν οὐ μόνον ὅτι «ὑμεῖς οὐ λαός μου», προσεπαγαγὼν δὲ τούτοις ἀναγκαίως τό, «καὶ ἐγὼ οὐκ εἶμι ὑμῶν».
10 Ἄλλ' ἡμῶν γε πέρι, τῶν ἐν Χριστῷ δεδικαιωμένων καὶ ἡγιασμένων ἐν Πνεύματι καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν οἰκειότητα πεπλουτηκότων, διὰ φωνῆς προφήτου φησί· «Καὶ ἐγὼ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς Θεόν, καὶ αὐτοὶ ἔσονται μοι εἰς υἱοὺς καὶ θυγατέρας, λέγει Κύριος παντοκράτωρ». Καὶ Ἰουδαίοις μὲν
15 ἔφασκεν ὁ Χριστός, ποτὲ μὲν, ὅτι «Ἔτι μικρὸν χρόνον μεθ' ὑμῶν εἶμι», ποτὲ δέ, «Ἴδου ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν», περὶ τῶν ἐξ ἔθνῶν δέ· «Τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούουσι, καὶ γὰρ γινώσκω αὐτὰ καὶ ἀκολουθοῦσι μοι, καὶ γὰρ δίδωμι αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον».

20 ΚΕΦ. 2, στίχ. 1. «Καὶ ἦν ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν Ἰσραήλ ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, ἡ οὐκ ἐκμετρηθήσεται, οὐδὲ ἐξαριθμηθήσεται».

Ζ. Τοῦτο καθ' ἕτερον ἡμῖν ἐξηγεῖται τρόπον ὁ μακάριος Ἡσαΐας· «Καὶ ἐὰν γένηται», φησὶν, «ὁ λαός Ἰσραήλ
25 ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, τὸ κατάλειμμα σωθήσεται. Λόγον γὰρ συντελῶν καὶ συντέμνων ἐν δικαιοσύνῃ, ὅτι λόγον συντετημένον ποιήσει ὁ Θεὸς ἐν τῇ οἰκουμένῃ ὅλῃ». Ἄλλ' εἴτ' οὖν ὧδε νοοῖτο τυχόν, εἴτε καὶ ἐτέρως, πολὺς καὶ ἀναρίθμητος ὁ Ἰσραήλ, καὶ ψάμμοις ταῖς ἐναλίαις ἰσο-
30 μέτρως ἔχων, οὐ πολὺς αὐτῶν παρὰ Θεῷ λόγος δυσσεβεῖν ἡρημένων, καίτοι καὶ ἐνὸς δικαίου καὶ εὐσεβοῦς καὶ ἀγά-

89. Ἰεζ. 39, 38. Ζαχ. 8, 8.

90. Ἰω. 7, 33.

91. Μαθ. 23, 38.

ἔχοντας παύσει πιά, ὅπως εἶπα, νὰ εἶναι λαὸς τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ ἡ θεία χάρη μεταφέρθηκε στους ἔθνικους, μὲ τούς ὁποίους ἀναμίχθηκαν, καὶ ὅσοι ἀπὸ τὸ Ἰσραὴλ ἀπέμειναν, δηλαδή ὅσοι σώθηκαν μέσω τῆς πίστεώς τους στὸν Χριστό. Γιατὶ δὲν ἦταν λίγοι ἐκεῖνοι ποὺ πίστεψαν ἀπὸ τὸ ὑπόλειμμα.

“Ὅτι ὅμως ὅταν κλάτσησε ὁ Ἰσραὴλ τὸν Θεὸ ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὴν οἰκειότητά του πρὸς αὐτούς καὶ ὁ Θεὸς τῶν ὅλων, τὸ ὑποδήλωσε λέγοντας ὄχι μόνο, «Ἐσεῖς δὲν εἴσασθε λαὸς μου», ἀλλὰ προσθέτοντας σ' αὐτὸ κατ' ἀνάγκη καὶ τό, «Καὶ ἐγὼ δὲν εἶμαι Θεός σας». Γιὰ ἐμᾶς ὅμως, ποὺ δικαιωθήκαμε μέσω τοῦ Χριστοῦ καὶ ἁγιασθήκαμε ἀπὸ τὸ Πνεῦμα καὶ δεχθήκαμε τὸν πλοῦτο τῆς οἰκειότητάς του, λέγει μὲ τούς λόγους τοῦ προφήτη· «Κι ἐγὼ θὰ γίνω σ' αὐτούς Θεός τους, κι αὐτοὶ θὰ γίνουν υἱοὶ καὶ θυγατέρες, λέγει ὁ Κύριος ὁ παντοκράτωρ»⁸⁹. Καὶ γιὰ τούς Ἰουδαίους βέβαια ἔλεγε ὁ Χριστός, ἄλλοτε, «Ἀκόμα λίγο χρόνο θὰ εἶμαι μαζί σας»⁹⁰, καὶ ἄλλοτε πάλι, «Νά, ἐγκαταλείπεται ὁ οἶκος σας ἔρημος»⁹¹, ἐνῶ γιὰ τούς ἔθνικους λέγει· «Τὰ δικά μου πρόβατα ἀκοῦν τὴ φωνή μου, τὰ γνωρίζω ἐγὼ, μ' ἀκολουθοῦν αὐτά, καὶ ἐγὼ δίνω σ' αὐτὰ ζωὴ αἰώνια»⁹².

ΚΕΦ. 2, στίχ. 1. «Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἰσραὴλ εἶναι ὅπως ἡ ἄμμος τῆς θάλασσας, ἡ ὁποία οὔτε θὰ μετρηθεῖ, οὔτε θ' ἀριθμηθεῖ».

7. Τὸ χωρίο αὐτὸ ὁ μακάριος Ἡσαΐας τὸ ἐξηγεῖ μὲ ἄλλο τρόπο. Γιατὶ λέγει· «Καὶ ἂν γίνει ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς ὅπως ἡ ἄμμος τῆς θάλασσας, τὸ ὑπόλειμμα θὰ σωθεῖ. Γιατὶ θὰ πραγματοποιήσῃ τὸ λόγο του καὶ θ' ἀποδώσῃ σύντομα δικαιοσύνη, γιατί ὁ Θεὸς σύντομα θὰ κάνει πράξη τὸ λόγο του περὶ τιμωρίας σὲ ὅλη τὴν οἰκουμένη»⁹³. Ἄλλ' εἴτε ἔτσι τυχὸν νοηθεῖ τὸ χωρίο, εἴτε καὶ διαφορετικά, ὁ Ἰσραὴλ, ἂν καὶ εἶναι πολὺς καὶ ἀναρίθμητος καὶ ἰσόμετρος μὲ τὴν ἄμμο τῆς θάλασσας, ὅμως δὲν θὰ τοὺς ὑπολογίσει καὶ πολὺ ὁ Θεός, ἀφοῦ προτίμησαν τὴν ἀσέβεια, ἂν καὶ βέβαια ἀκόμα κι ἓνας δίκαιος καὶ εὐσεβῆς καθίσταται ἄξιός νὰ ἔχει ξεχω-

92. Ἰω. 10, 27-28.

93. Ἡσ. 10, 22-23.

πης τῆς παρ' αὐτοῦ καὶ φειδοῦς ἔκκρίτως ἡξιωμένου. Ἐ-
 πιβλέπει γοῦν καὶ «ἐφ' ἓνα ταπεινὸν καὶ ἡσύχιον καὶ τρέ-
 μοντα τοὺς λόγους αὐτοῦ». Καὶ οὐκ ἀπόχρη τοῦτο τοῖς
 γαθοῖς καὶ ἐπεικέσι καὶ δεδιόσιν αὐτὸν καὶ γνησίως δου-
 5 λεύουσιν, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἑτέρους εἰσὶν ὠφελεῖν οἰοί τε καὶ
 προσκεκροenkότας ἀπαλλάττειν τῆς ἐπηρτημένης ἕσθ' ὅτε
 ποινηῆς. Λάβοις δ' ἂν εἰς ἀπόδειξιν τοῦ τοιοῦδε πράγμα-
 τος τοὺς ἐπί γε Σοδομίταις λόγους, ὅτε καὶ ἀνήσειν αὐτοῖς
 ἐπηγγέλλετο τὴν διὰ πυρὸς δίκην ὁ πάντα ἰσχύων Θεός,
 10 πέντε μόνων ἐν αὐτοῖς δικαίων ἠύρημένων. Καὶ γοῦν ἐ-
 σώζετο Λὼτ ὁμοῦ γυναικὶ καὶ τέκνοις. Καὶ τί πέντε λέγω
 δικαίους καὶ ἀγαθοὺς, ὅπου καὶ τοῖς Ἱεροσολύμοις ὄργην
 ἐπαρτήσας, «Περιδράμετε», φησὶν, «ἐν ταῖς ὁδοῖς Ἱερου-
 σαλήμ καὶ ἴδετε καὶ γνῶτε καὶ ζητήσατε ἐν ταῖς πλατείαις
 15 αὐτῆς, ἐὰν εὔρητε ἄνδρα, εἰ ἔστι ποιῶν κρίμα καὶ ζητῶν
 πίστιν, καὶ ἴλεως ἔσομαι αὐτοῖς, λέγει Κύριος»; Συνήης
 οὖν ὅπως καὶ ἐνός ἀντέχεται δικαίου, καὶ πόλεως ὅλης
 ὑπερευχόμενον οὐ περιορᾷ, ἀλλ' οὐδεὶς αὐτῷ λόγος καὶ
 ἀναριθμήτου πληθύος, ὡς ἔφην, εἰ ὄρωτο βέβηλος καὶ
 20 ἀπονεύσασα πρὸς τὸ φαῦλον καὶ ταῖς τῶν δαιμονίων
 ἀπάταις ἀγρίως ἐνειλημμένη.

Στίχ. 1. «Καὶ ἔσται ἐν τῷ τόπῳ οὗ ἐρῶρέθη αὐτοῖς “Οὐ
 λαός μου ὑμεῖς”, καὶ αὐτοὶ κληθήσονται υἱοὶ Θεοῦ
 ζῶντος».

25 Ἡ. Ἐγγὺς δὴ σφόδρα ταῖς ἀποτομωτάταις ὀργαῖς τῶν
 ἀνιαρῶν ἢ λύσις καὶ τῶν σκυθρωπῶν τὸ πέρασ, ὅσον ἦκεν
 εἰς λόγους, οὐ μακρᾶν. Ὅτι μὲν γὰρ ἔσται κατὰ καιροὺς
 ἀπόδλητος ὁ Ἰσραὴλ, προκαταμεμήνηκεν ἐναργῶς διὰ τῶν
 ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένων, ὅτι δὲ οὐκ εἰσάπαν οὐχίσηται καὶ
 30 ἀπολειῖται παντελῶς, ἀλλ' ἔσται τις αὐτοῖς τῆς εἰς τὸ ἀρχαῖ-

ριστὰ τὴν ἀγάπη καὶ τὴ φροντίδα τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ ρίχνει τὸ βλέμμα του ἀκόμα καὶ «σ' ἓναν μόνο ταπεινὸ καὶ ἥσυχο καὶ ποὺ τρέμει τοὺς λόγους του»⁹⁴. Καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι ὠφέλιμο μόνο γιὰ τοὺς ἀγαθοὺς καὶ τοὺς ἄριστους καὶ ἐκείνους ποὺ τὸν φοβοῦνται καὶ τὸν ὑπηρετοῦν γνήσια, ἀλλὰ μποροῦν αὐτοὶ νὰ ὠφελήσουν κι ἄλλους, καὶ ἐκείνους ποὺ ἔχουν προσκρούσει στὸν Θεὸ νὰ τοὺς ἀπαλλάξουν πολλές φορές ἀπὸ τὴν ποιὴν ποὺ κρέμεται ἀπὸ πάνω τους. Καὶ ἀπόδειξη γι' αὐτὸ μπορεῖς νὰ λάβεις τοὺς λόγους γιὰ τοὺς Σοδομίτες, ὅταν ὁ παντοδύναμος Θεὸς τοὺς ὑποσχόταν πὼς θὰ τοὺς ἀπάλλαξε ἀπὸ τὴν τιμωρία τους μὲ τὴ φωτιὰ ἃν βρισκόνταν ἀνάμεσά τους μονάχοι πέντε δίκαιοι. Καὶ πράγματι σώθηκε ὁ Λὼτ μαζὶ μὲ σύζυγο καὶ τὰ παιδιὰ του⁹⁵. Καὶ τί λέγω πέντε δίκαιους καὶ ἀγαθοὺς, τὴ στιγμὴ ποὺ ἔχοντας κορυφωμένη τὴν ὀργὴ του καὶ ἐναντίον τῶν Ἱεροσολύμων, φωνάζει, «Τρέξτε στοὺς δρόμους τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ δεῖτε καὶ μάθετε καὶ ἀναζητήστε στὶς πλατεῖες της, κι ἃν βρεῖτε ἓναν ἄνθρωπο ποὺ νὰ ἐφαρμόζει δικαιοσύνη καὶ νὰ ἐπιδιώκει τὴν πίστη, ἐγὼ θὰ τοὺς δείξω εὐσπλαγχνία, λέγει ὁ Κύριος»⁹⁶; Κατανοεῖς λοιπὸν πὼς καὶ ἓναν μόνο δίκαιο δέχεται ἐναντι τῶν πολλῶν καὶ δὲν παραβλέπει μὰ ὀλόκληρη πόλη ἃν προσεύχεται γι' αὐτήν; Ἀλλὰ καὶ καθόλου δὲν νοιάζεται, ὅπως εἶπα, καὶ γιὰ ἀναρίθμητο πλῆθος, ἃν βρεθεῖ νὰ εἶναι βέβηλο καὶ νὰ ἔχει παρασυρθεῖ στὴ φαυλότητα καὶ νὰ ἔχει μπλεχθεῖ ἄγρια στὶς πλεκτάνες τῶν δαιμονίων.

Στίχ. 1. «Καὶ θὰ συμβεῖ στὸν τόπο ὅπου εἰπώθηκε πρὸς αὐτούς, “Ἐσεῖς δὲν εἶστε λαὸς μου”, νὰ ὀνομασθοῦν ἐκεῖ καὶ αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ ζῶντος».

8. Πάρα πολὺ κοντὰ στὶς πιὸ φοβερὲς ἐκρήξεις τῆς ὀργῆς βρῖσκεται καὶ ἡ λύση τῶν ὀδυνηρῶν καταστάσεων καὶ μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι τὸ τέλος τῶν θλιβερῶν δὲν ἀπέχει πολὺ. Ὅτι βέβαια θὰ συμβεῖ ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς κάποιες φορές νὰ ἀποβληθεῖ ἀπὸ τὴν οἰκειότητα τοῦ Θεοῦ, τὸ προανήγγειλε φανερὰ μὲ ὅσα πρὶν ἀπὸ λίγο εἶπαμε, ὅτι ὅμως δὲν θὰ ἀπομακρυνθεῖ γιὰ πάντα καὶ δὲν θὰ ἐξαφανισθεῖ τελείως, ἀλλὰ θὰ ὑπάρξει καιρὸς ἐπιστροφῆς στὴν

ον ἀναδρομῆς ὁ καιρὸς καὶ τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης ἀνάλη-
 ψις, διὰ πίστεως δηλαδή τῆς εἰς Χριστόν, πεπληροφόρηκε
 πάλιν. Ἔδει γάρ, ἔδει τοὺς προφητικῶν μέλλοντας ἀκού-
 σεσθαι λόγων, ὅλον εἰδέναί σαφῶς τὸ μυστήριον, καὶ τοὺς
 5 τῆς θείας οἰκονομίας μὴ ἀγνοῆσαι τρόπους. «Ἔσται» τοί-
 νυν, φησὶν, «ἐν τῷ τόπῳ οὗ ἐρῶρέθη αὐτοῖς, “Οὐ λαὸς μου
 ὑμεῖς”, καὶ αὐτοὶ κληθήσονται υἱοὶ Θεοῦ ζῶντος». Τὸ ἐν
 τῷ τόπῳ, τί ἂν θύλοιοτο δηλοῦν, φέρε λέγωμεν ἀκριβῶς.
 Γεγόνασι μὲν γὰρ οἱ ἐξ Ἰσραὴλ αἰχμάλωτοι κατὰ καιροὺς
 10 καὶ εἰς τὴν τῶν Ἀσσυρίων, ὡς ἔφην, ἀπεκομίσθησαν γῆν,
 ἀλλ’ ἦσαν ἐκεῖ κλαίοντες τε καὶ ἀνομιώζοντες καὶ ἀπρα-
 κτοῦντες περὶ τὸν νόμον καὶ τοῦτο ἡμῖν ἐναργῆς ἐποίει λέ-
 γων ὁ μακάριος Δαβὶδ· «Ἐπὶ τὸν ποταμὸν Βαβυλῶνος ἐκεῖ
 ἐκαθίσαμεν καὶ ἐκλαύσαμεν ἐν τῷ μνησθῆναι ἡμᾶς τῆς Σι-
 15 ῶν»· ἔφη δὲ πάλιν· «Πῶς ἄσομεν τὴν ὁδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς
 ἀλλοτρίας;»· ἀλλ’ ὑπονοστήσαντες εἰς Ἱεροσόλυμα, Θεοῦ
 κατοικτεῖροντος, οὐδὲν ἤττον ἦσαν τε καὶ ὠνομάζοντο λα-
 ὸς Θεοῦ, καὶ διετέλουν ἐν εὐημερίαις λατρεύοντες ἐλευθέ-
 ρως καὶ τὰς κατὰ νόμον τελοῦντες θυσίας. Οὐ γὰρ ἔξῃν
 20 ὅλως ἐτέρωσε ἀποπληροῦν τὰ διωρισμένα, ἀλλ’ ἐν μόνοις
 τοῖς Ἱεροσολύμοις καὶ ἐν τῷ ναῷ, σαφῶς τοῦ διὰ Μωσέως
 παρεγγυῶντος νόμου· «Πρόσεχε σεαυτῷ, μὴ ἀνενέγκῃς τὰ
 ὀλοκαυτώματά σου ἐν παντὶ τόπῳ, ἀλλ’ ἢ εἰς τὸν τόπον ὃν
 ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός σου, ἐκεῖ ἐπικληθῆναι τὸ ὄνο-
 25 μα αὐτοῦ, ἐκεῖ οἴσεις τὰ ὀλοκαυτώματά σου».

Οὐκοῦν ὑποστρέφοντες κατὰ καιροὺς ἐν τοῖς Ἱεροσο-
 λύμοις καὶ τὴν τῶν ἀλλοφύλων καταλιμπάνοντες γῆν, πά-
 λιν ἐπλήρουν τὰ νενομισμένα διὰ Μωσέως, ἐχρημάτιζόν τε
 λαὸς Θεοῦ· μετὰ δέ γε τὸν τοῦ Σωτῆρος σταυρὸν καὶ τὴν
 30 γενομένην αὐτοῖς πολιορκίαν τε καὶ πόρθησιν, ἐν ταῖς τῶν
 ἐθνῶν πόλεσί τε καὶ χώραις πανοικὶ διεσπάρησαν. Πῶς
 οὖν ἔσονται κατὰ καιροὺς εἰς λαὸν Θεοῦ; Ἔρα δὴ πάλιν

παλαιὰ κατὰστασι καὶ ἐπαινάληψι τῆς ἀγάπης τοῦ πρὸς τὸν Θεό, μετὴν πίστι δηλαδὴ στὸν Χριστό, καὶ αὐτὸ πάλι τὸ πληροφόρησε. Γιατὶ ἔπρεπε, ἔπρεπε, αὐτοὶ ποὺ ἐπρόκειτο ν' ἀκούσουν τοὺς προφητικoὺς λόγους, νὰ γνωρίζουν μετὰ σαφήνεια ὁλόκληρο τὸ μυστήριον, καὶ νὰ μὴν ἀγνοοῦν τοὺς τρόπους τῆς θείας οἰκονομίας. «Καὶ θὰ συμβεῖ» λοιπὸν, λέγει, «στὸν τόπο ποὺ λέχθηκε πρὸς αὐτοὺς, 'Δὲν εἶστε ἐσεῖς λαὸς μου', ἐκεῖ θὰ ὀνομασθοῦν αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ ζῶντος». Ἐμπρὸς λοιπὸν ὡς προσδιορίσομε μετὰ ἀκρίβεια τί θέλει νὰ δηλώσει ἡ φράσι «στὸν τόπο». Οἱ Ἰσραηλιῖτες κατὰ καιροὺς διατέλεσαν αἰχμάλωτοι καὶ μεταφέρθησαν, ὅπως εἶπα, στὴ χώρα τῶν Ἀσσυρίων, ἀλλὰ ἐκεῖ ζοῦσαν μέσα στὸ κλάμα καὶ τοὺς θρήνους γιὰ τὸ νόμον, καὶ αὐτὸ μᾶς τὸ δήλωσε ὁ μακάριος Δαβὶδ λέγοντας· «Δίπλα στὶς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ τῆς Βαβυλώνας ἐκεῖ καθήσαμε καὶ κλάψαμε, φέροντας στὴ μνήμη μας τὴν Σιών»⁹⁷. Καὶ πάλι λέγει· «Πῶς νὰ ψάλλομε τὴν ᾠδὴ τοῦ Κυρίου σὲ ξένη χώρα;»⁹⁸. Ἀλλὰ ὅταν ἐπέστρεψαν εἰς τὸ Ἱεροσόλυμα, ἐπειδὴ τοὺς λυπήθηκε ὁ Θεός, καθόλου λιγότερο δὲν ἦταν καὶ δὲν λέγονταν λαὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ζοῦσαν ἡμέρες εὐημερίας καὶ ἀσχοῦσαν ἐλεύθερα τὴν λατρεία καὶ τὶς θυσίαι ποὺ πρόβλεπε ὁ νόμος. Γιατὶ δὲν ἐπιτρεπόταν καθόλου νὰ ἐκτελοῦν τὰ καθιερωμένα ἄλλοῦ, ἀλλὰ εἰς τὸ Ἱεροσόλυμα μόνο καὶ μέσα στὸ ναὸ, ὀρίζοντάς το μετὰ σαφήνεια ὁ νόμος τοῦ Μωυσῆ· «Πρόσεχε τὸν ἑαυτὸ σου, νὰ μὴν προσφέρεις τὰ ὀλοκαυτώματά σου σὲ ὅποιονδήποτε τόπο, ἀλλὰ τὸν τόπο ποὺ θὰ ἐπιλέξει ὁ Κύριος ὁ Θεός σου, ἐκεῖ θὰ ἐπικαλεσθεῖς τὸ ὄνομά του, ἐκεῖ θὰ προσφέρεις τὰ ὀλοκαυτώματά σου»⁹⁹.

“Ὅταν λοιπὸν ἐπέστρεψαν κάποτε εἰς τὸ Ἱεροσόλυμα καὶ ἐγκατέλειψαν τὴν χώρα τῶν ἄλλοφύλων, ἄρχισαν πάλι νὰ ἐκτελοῦν τὰ καθιερωμένα ἀπὸ τὸν Μωυσῆ καὶ ζοῦσαν ὡς λαὸς τοῦ Θεοῦ. Μετὰ τὴν σταύρωσι ὁμοῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν πολιορκία ποὺ ὑπέστησαν καὶ τὴν κατάληψι τῆς χώρας τοὺς διασκορπίσθησαν, χωρὶς νὰ μείνει πίσω κανένας, στὶς πόλεις καὶ στὶς χώρες τῶν ἐθνικῶν. Πῶς λοιπὸν θὰ γίνουσι κάποτε λαὸς τοῦ Θεοῦ;” Ἀραγε

99. Δευτ. 12, 13.

ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ὑπονοστήσαντες καὶ ἐν τῷ ναῷ συνα-
 γηγερομένοι, ἤγουν ἐν ἐκείνοις ὄντες τοῖς τόποις, ἔνθαπερ
 εἶεν ἂν ἕκαστοι κατεσκευασμένοι; Τί φησιν ὁ προφήτης;
 «Ἐν τῷ τόπῳ οὗ ἐρρέθη αὐτοῖς, Οὐ λαός μου ὑμεῖς, καὶ αὐ-
 5 τοὶ κληθήσονται υἱοὶ Θεοῦ ζῶντος». Ἀπόλισθον μὲν γὰρ
 τοῦ εἶναι λαός Θεοῦ, καὶ ἐν ταῖς τῶν ἐθνῶν διεσπάρησαν
 χώραις, ὃ καὶ εἰς δεῦρο σωζόμενον κατίδοι τις ἂν. Ἀλλ' ἐν
 ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς, «ὅταν τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν
 εἰσέλθῃ», τότε δὴ, τότε καὶ αὐτὸς ὁ ἀπόβλητος Ἰσραὴλ εἰς
 10 υἱοὺς παραδεχθήσεται Θεοῦ, καίτοι διατρίβων ἐν τόποις
 ἔνθαπερ ἂν εἶεν καὶ εὐρίσκοιντο τυχόν· τὸ γὰρ ἀναγκάζον
 οὐδὲν ἀναβαίνειν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ τὸν ἐν λίθοις ἔτι ζη-
 τῆσαι ναόν· ὅτι μηδὲ τοῖς ἀρχαίοις ἔθεσι τιμήσει Θεόν,
 βουθυσίαις δὴ λέγω καὶ προβάτων σφαγαῖς, ἀλλ' ὁ τῆς λα-
 15 τρείας αὐτοῖς ἔσται τρόπος πίστις ἢ εἰς Χριστόν, καὶ τὰ αὐ-
 τοῦ θεσπίσματα, καὶ ἁγιασμός ὁ ἐν Πνεύματι, καὶ ἡ διὰ τοῦ
 ἁγίου βαπτίσματος ἀναγέννησις, τῆς υἰοθεσίας περιποιου-
 σα τὴν δόξαν τοῖς αὐτῆς ἀξίοις καὶ κεκλημένοις εἰς τοῦτο
 παρὰ Κυρίου.

20 Στίχ. 2. «Καὶ συναχθήσονται οἱ υἱοὶ Ἰούδα καὶ οἱ υἱοὶ
 Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ θήσονται ἑαυτοῖς ἀρχὴν μίαν,
 καὶ ἀναθήσονται ἐκ τῆς γῆς, ὅτι μεγάλη ἡ ἡμέρα τοῦ Ἰ-
 εζραέλ».

Θ. Καὶ τοῦτο εἰς πέρας ἐκδεδηκὸς εὐρήσομεν ἱστορικῶς
 25 τε ἅμα καὶ πνευματικῶς. Ἦσαν μὲν γὰρ ἐν τοῖς ὄρειοις Περ-
 σῶν τε καὶ Μήδων οἱ τε ἐκ τῆς Σαμαρείας δορίληπτοι γεγο-
 νότες, τουτέστιν ὁ Ἰσραὴλ, καὶ αὐτοὶ δὲ πρὸς τούτοις οἱ ἐκ
 τῆς Ἱερουσαλήμ, τουτέστιν Ἰούδας καὶ Βενιαμίν. Ἐπειδὴ δὲ
 Κῦρος ὁ Καμβύσου τὴν Βαβυλῶνα ἐλὼν καὶ τὸ Περσῶν
 30 κράτος εἰς ἑαυτὸν μεταστήσας, ἀνῆκε τῆς αἰχμαλωσίας τὸν
 τε Ἰσραὴλ καὶ τὸν Ἰούδαν, οἴκοι τε ἰέναι προστέταχεν ὁμοῦ

ὅταν θὰ ἐπιστρέψουν πάλι στὰ Ἱεροσόλυμα καὶ θὰ συγκεντρωθοῦν στὸ ναό, ἢ μήπως μένοντας στὰ μέρη ὅπου εἶχε καθένας τους διασκορπισθεῖ; Τί λέγει ὁ προφήτης; «Στὸ μέρος πού τοὺς εἰπώθηκε, Ὑεσεῖς δὲν εἶστε λαὸς μου, ἐκεῖ θὰ ὀνομασθοῦν υἱοὶ τοῦ Θεοῦ πού ζεῖ». Ξεγλίστησαν βέβαια ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι λαὸς τοῦ Θεοῦ καὶ διασκορπίστηκαν σ' ὅλες τὶς χῶρες τῶν ἐθνικῶν, πρῶγμα πού μπορεῖ νὰ δεῖ κανεὶς ὅτι συνεχίζεται μέχρι καὶ σήμερα. Ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἔσχατους καιροὺς τοῦ αἰῶνα, «ὅταν θὰ πιστέψει τὸ σύνολο τῶν ἐθνῶν»¹, τότε λοιπόν, τότε κι αὐτὸς ὁ Ἰσραήλ πού ἀποβλήθηκε θὰ γίνεῖ δεκτὸς στοὺς υἱοὺς τοῦ Θεοῦ, ἂν καὶ θὰ ζοῦν σὲ ἄλλους τόπους, ὅπου τυχὸν εἶναι καὶ βρίσκονται. Γιατὶ δὲν θὰ τοὺς ὑποχρεῶνε τίποτε νὰ ἀνεβοῦν στὰ Ἱεροσόλυμα καὶ νὰ ἀναζητήσουν ἀκόμα τὸ λιθόκτιστο ναό. Γιατὶ οὔτε θὰ τιμήσει τὸν Θεὸ μὲ τὶς παλαιῆς συνήθειες, ἐννοῶ τὶς θυσίες βοδιῶν καὶ προβάτων, ἀλλὰ ὁ τρόπος τῆς λατρείας τους θὰ εἶναι ἡ πίστη στὸν Χριστὸ καὶ τὰ θεσπίσματά του, καθὼς καὶ ὁ πνευματικὸς ἁγιασμὸς καὶ ἡ ἀναγέννηση μὲ τὸ βάπτισμα, πού παρέχει τὴ δόξα τῆς υἰοθεσίας στοὺς ἀγίους, πού γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἔχουν κληθεῖ ἀπὸ τὸν Θεό.

Στίχ. 2. «Καὶ θὰ συναχθοῦν μαζί οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰούδα καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰσραήλ καὶ θὰ ὀρίσουν μία ἐξουσία καὶ γιὰ τοὺς δυὸ τους καὶ θ' ἀνεβοῦν ἀπὸ τὴ γῆ, γιατί εἶναι μεγάλη ἡ ἡμέρα τοῦ Ἰεζραέλ».

9. Καὶ αὐτὸ θὰ βροῦμε ὅτι πραγματοποιήθηκε ἱστορικὰ καὶ συγχρόνως πνευματικὰ. Γιατὶ ζοῦσαν στὰ ὄρεινὰ μέρη τῶν Περσῶν καὶ τῶν Μήδων καὶ ἐκεῖνοι πού αἰχμαλωτίστηκαν προερχόμενοι ἀπὸ τὴ Σαμάρεια, δηλαδή ὁ Ἰσραήλ, καὶ μαζί μ' αὐτοὺς καὶ ἐκεῖνοι ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ, δηλαδή ὁ Ἰούδας καὶ ὁ Βε-νιαμίν. Ὄταν ὁμως ὁ Κύρος, υἱὸς τοῦ Καμβύση, ἀφοῦ κατέλαβε τὴν Βαβυλώνα καὶ ἔγινε ὁ ἴδιος ἐξουσιαστὴς τοῦ κράτους τῶν Περσῶν, ἀπελευθέρωσε ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία καὶ τὸν Ἰσραήλ καὶ τὸν Ἰούδα, καὶ ἔδωσε διαταγὴ νὰ ἐπιστρέψουν στὴν πατρίδα τους

τοῖς σκεύεσι τοῖς ἱεροῖς, ἀφίκοντο μὲν εἰς Ἱεροσόλυμα, κα-
 τωκήκασι δὲ λοιπὸν οὐκ ἔτι διηρημένως, καθὰ καὶ πρὸ τῆς
 αἰχμαλωσίας, οὔτε μὴν ἰδίους ἕκαστοι βασιλέας ἐσχήκασι,
 διῆγον δὲ πάντες ἐν ὁμοψυχίᾳ κατὰ μόνην τὴν Ἱερουσαλήμ,
 5 ἡγουμένου τὸ τηνικάδε Ζοροβάβελ τοῦ Σαλαθιήλ, ὃς ἦν ἐκ
 φυλῆς Ἰούδα, καὶ ἱερατεύοντος Ἰησοῦ τοῦ Ἰωσεδὲκ τοῦ ἱε-
 ρέως τοῦ μεγάλου, ὅτε καὶ τὸν θεῖον ἀνεδεύμαντο ναὸν καὶ
 τῶν εἰς τὸν οἶκον εἶχοντο σπουδασμάτων. «Συναχθήσονται»
 τοίνυν, φησὶν, «οἱ υἱοὶ Ἰούδα καὶ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸ αὐτό,
 10 καὶ θήσονται ἑαυτοῖς ἀρχὴν μίαν, καὶ ἀναθήσονται ἐκ τῆς
 γῆς», ἵνα τὴν τῶν ἀλλοφύλων ἐννοῆς, εἰς ἣν καὶ ἀπεκομί-
 σθησαν αἰχμάλωτοι γεγονότες. Τὸ δὲ «Ὅτι μεγάλη ἡ ἡμέρα
 τοῦ Ἰεζραέλ» τῷ τῆς ἱστορίας οὐχ ἀρμόσει λόγῳ. Οὐκοῦν
 ἐκεῖνο φασίεν· ὅτε γὰρ κεκλήσεται λαὸς Θεοῦ ὁ Ἰσραὴλ, καί-
 15 τοι διὰ πλείστην ὄσσην δυσσέβειαν ὠνομασμένος, «Οὐ λαός»,
 καθάπερ ἤδη προείπομεν, τότε συναχθήσονται αὐτοί τε καὶ
 οἱ υἱοὶ Ἰούδα, τουτέστι πᾶσα λοιπὸν ἢ ἐν ἐσχάτοις καιροῖς
 τῶν Ἰουδαίων εὐρισκομένη πληθὺς καὶ ὑπὸ μίαν ἔσονται
 πάντες ἀρχὴν, τουτέστι Χριστόν. Καίτοι τοιοῦτον δὲ διὰ φω-
 20 νῆς Ἰεζεκιήλ προαναπεφώνηκε λέγων ὁ τῶν ὄλων Θεὸς πε-
 ρὶ Χριστοῦ· «Καὶ ἀναστήσω ἐπ' αὐτοὺς ποιμένα ἕνα καὶ
 ποιμανεῖ αὐτούς, τὸν δούλόν μου Δαβὶδ, καὶ ἔσται αὐτῶν
 ποιμὴν». Ὀνομάζει δὲ Δαβὶδ τὸν ἐκ σπέρματος Δαβὶδ γεγο-
 νότα κατὰ σάρκα Χριστόν.

25 Οὐκοῦν κεκλημένης ἤδη τῆς τῶν ἐθνῶν ἀγέλης, εἰσκομι-
 σθήσεται τελευταῖος ὁ Ἰσραὴλ καὶ ὑπὸ μίαν ἔσονται πάντες
 ἀρχὴν, καὶ ἀναθήσονται φησὶν ἐκ τῆς γῆς. Δηλοῖ δέ, οἶμαι,
 τουτὶ τοῖς νοοῦσιν ὀρθῶς, ἢ ὅτι πάντα τε καὶ πάντως οἱ τὸν
 τοῦ Σωτῆρος προσηκάμενοι ζυγὸν ἀποστήσονται λοιπὸν
 30 τοῦ φρονεῖν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἀμείνους ἔσονται φρονήμα-
 τος σαρκικοῦ (τοιοῦτοι γὰρ πάντες οἱ ὑπὸ Χριστῷ γεγονό-
 τες, καὶ πιστώσεται λέγων ὁ μακάριος Δαβὶδ, «Ὅτι τοῦ Θε-

μαζί με τὰ ἱερὰ σκεύη, ἔφτασαν στὰ Ἱεροσόλυμα καὶ κατοίκησαν στὸ ἐξῆς ὄχι χωρισμένοι ὅπως καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία, οὔτε εἶχε καθένας τοὺς δικούς του βασιλεῖς, ἀλλὰ ζοῦσαν ὅλοι με ὁμοψυχία μόνο στὴν Ἱερουσαλήμ, ἔχοντας ἀρχηγὸ τότε τὸν Ζοροβάβελ, υἱὸ τοῦ Σαλαθιήλ, ὁ ὁποῖος καταγόταν ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἰούδα, καὶ ἀρχιερέας ἦταν ὁ Ἰησοῦς, ὁ μεγάλος ἀρχιερέας, υἱὸς τοῦ Ἰωσεδέκ, ὅταν ἀνοικοδόμησαν καὶ τὸ ναὸ καὶ ἀσχολοῦνταν με τὶς ἐργασίες τὶς σχετικὲς με τὸν οἶκο. «Θὰ συναχθοῦν» λοιπὸν, λέγει, «στὸ ἴδιο μέρος οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰούδα καὶ μαζί οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰσραήλ, καὶ θὰ ὀρίσουν καὶ γιὰ τοὺς δυὸ τους μία ἐξουσία, καὶ θ' ἀνέβουν ἀπὸ τὴ γῆ», γιὰ νὰ ἐννοεῖς τὴ γῆ τῶν ἀλλοφύλων ὅπου καὶ εἶχαν μεταφερθεῖ ὅταν αἰχμαλωτίστηκαν. Ἡ φράση, ὅτι «θὰ εἶναι μεγάλη ἡ ἡμέρα τοῦ Ἰεζραέλ», δὲν ταιριάζει με τὴν ἐκθεση τῆς ἱστορίας. Λέμε λοιπὸν ὅτι ὅταν θὰ κληθεῖ ὁ Ἰσραήλ «λαὸς τοῦ Θεοῦ», μολονότι ἐξαιτίας τῆς ἀπέραντης ἀσέδειάς του ὀνομάσθηκε «ὄχι λαὸς», ὅπως ἤδη ἔχομε πεῖ, τότε θὰ συναχθοῦν αὐτοὶ καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰούδα, δηλαδή ὅλο τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων πού θὰ ἐπιζήσει μέχρι τοὺς ἔσχατους καιροὺς, καὶ ὅλοι θὰ ὑπαχθοῦν κάτω ἀπὸ μιὰ ἐξουσία, δηλαδή τὸν Χριστό. Γιατὶ κάτι τέτοιο προανήγγειλε ὁ Θεὸς τῶν ἄλλων γιὰ τὸν Χριστό. «Καὶ θὰ τοὺς ἀναδείξω ἓνα ποιμένα πού θὰ τοὺς ποιμάνει, τὸ δοῦλο μου Δαβίδ, καὶ αὐτὸς θὰ εἶναι ὁ ποιμένας τους»². Δαβίδ ὀνομάζει τὸν Χριστὸ πού γεννήθηκε κατὰ σάρκα ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Δαβίδ.

Ἄφου λοιπὸν θὰ ἔχει κληθεῖ πιά τὸ πλῆθος τῶν ἐθνῶν, θὰ προσέλθει σ' αὐτοὺς τελευταῖος καὶ ὁ Ἰσραήλ καὶ θὰ τεθοῦν ὅλοι κάτω ἀπὸ μιὰ ἐξουσία, «καὶ θ' ἀνέβουν», λέγει, «ἀπὸ τὴ γῆ». Δηλώνει με αὐτό, νομίζω, γιὰ ὅσους σκέπτονται ὀρθά, ἢ ὅτι ὅπωςδήποτε καὶ με κάθε βεβαιότητα αὐτοὶ πού δέχθηκαν τὸν ζυγὸ τοῦ Χριστοῦ θὰ παῦσουν νὰ φρονοῦν τὰ ἐπίγεια καὶ θὰ νικήσουν τὸ σαρκικὸ φρόνημα (γιατὶ τέτοιοι ἔχουν καταστειῖ ὅλοι ὅσοι τέθηκαν κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ Χριστοῦ, καὶ θὰ τὸ βεβαιώσει ὁ μακάριος Δαβίδ λέγοντας, ὅτι «Οἱ δυνατοὶ τοῦ Θεοῦ ὑψώθηκαν

2. Ἰεζ. 34, 23.

οὐ οἱ κραταιοὶ τῆς γῆς σφόδρα ἐπήρθησαν», καὶ μὴν καὶ ὁ Παῦλος, «Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις»), ἢ γουν ὅτι τεύξονται καὶ αὐτοὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν. Ἔφη γάρ που ὁ 5 Χριστός «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται». Καίτοι πῶς οὐκ ἀναγκαῖον εἶπεῖν, Οἱ γὰρ μὴ πιστεύοντες, εἶπέ μοι, μενοῦσι νεκροί, οὐκ ἀναδιώσκονται δὲ τοῖς ἄλλοις ὁμοῦ; Ποῖον οὖν ἄρα τοῖς πεπιστευκόσι τὸ περιττὸν αὐτὸς ἡμῖν ὑπέδειξεν ὁ Σωτὴρ οὕτω λέγων· «Ὁ 10 κλέπτης οὐκ ἔρχεται, εἰ μὴ ἵνα κλέψῃ καὶ θύσῃ καὶ ἀπολέσῃ· ἐγὼ ἦλθον, ἵνα ζωὴν ἔχωσι, καὶ περισσὸν ἔχωσιν».

Οὐκοῦν, ἀναστήσονται μὲν ἅπαντες, πονηροί τε καὶ ἀγαθοί, ἀλλ' οὐ πάντες ἔχουσι τὸ περιττὸν. Οἱ μὲν γὰρ οὐκ ὄντες Χριστοῦ, διὰ τὸ τοῖς τῆς ἀπειθείας ἐγκλήμασιν ἐνει- 15 λημμένους ὁρᾶσθαι, θανάτου χαλεπωτέραν τὴν ἐν τελευταίοις ἔξουσι ζωὴν· ἀποτίσουσι γὰρ λόγους καὶ τῶν ἐπταισμένων καὶ τῆς ἀπειθείας. Οἱ δέ γε ὄντες αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦ Πνεύματος οἰκειότητα τὴν πρὸς Θεὸν ἐκπεπλουτηκότες καὶ ἀγαθοὶ τοὺς τρόπους, πρὸς τῇ ἀναστάσει τῇ κοινῇ καὶ 20 τῷ παλινδρομηῆσαι πρὸς ζωὴν, πάντῃ τε καὶ πάντως ἔξουσι τὰ ἐπόμενα, τουτέστι τὰ δῶρα, τὰς τιμὰς, τοὺς στεφάνους, τὰς ἀμοιβὰς, τὴν λαμπρότητα. Καὶ μαρτυρήσει λέγων ὁ Παῦλος, «Ἴδου μυστήριον ὑμῖν λέγω· πάντες μὲν οὐ κομηθησόμεθα, οἱ πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα, ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπτῇ 25 ὀφθαλμοῦ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι· σαλπίζει γάρ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι, καὶ ἡμεῖς ἀλλαγησόμεθα». Ἀναθήσονται τοίνυν, φησὶν, ἀπὸ τῆς γῆς, τουτέστι, τὴν τῶν ἀγίων καὶ αὐτοὶ διαζήσονται ζωὴν. «Ὅτι μεγάλη ἡ ἡμέρα τοῦ Ἰεζραέλ». Μεγάλη γὰρ ὄντως ἡ ἡμέρα Χριστοῦ, 30 καθ' ἣν ἅπαντας ἐγερεῖ τοὺς νεκροὺς καὶ καταθήσεται μὲν ἐξ οὐρανοῦ, καθιεῖται δὲ κατὰ τὸ γεγραμμένον ἐπὶ θρόνου

3. Ψαλμ. 46, 10.

4. Γαλ. 5, 24.

5. Ἰω. 11, 25.

πολύ πάνω ἀπὸ τὴ γῆ»³, ἀλλὰ καὶ ὁ Παῦλος, λέγοντας, «Αὐτοί, δηλαδή οἱ πιστοὶ τοῦ Χριστοῦ, σταύρωσαν τὴ σάρκα μαζί με τὰ πάθη καὶ τὶς ἐπιθυμίες της»⁴, ἢ ὅτι θὰ ἐπιτύχουν καὶ αὐτοὶ τὴν ἀνάστασι τῶν νεκρῶν. Γιατὶ εἶπε κάπου καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστός: «Σᾶς βεβαιῶνω, ὅτι ὅποιος πιστεύει σ' ἐμένα, ἀκόμα καὶ ἂν πεθάνει, θὰ ζήσει»⁵. Ἄν καὶ βέβαια πῶς δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ποῦμε, ὅσοι δηλαδή δὲν πιστεύουν, πές μου, θὰ μείνουν νεκροί, δὲν θ' ἀναστηθοῦν μαζί με τοὺς ἄλλους; Ποιὸ εἶναι λοιπὸν τὸ ἐπιπλέον γι' αὐτοὺς ποὺ πίστεψαν μᾶς τὸ φανέρωσε ὁ ἴδιος ὁ Σωτήρας, λέγοντας τὰ ἐξῆς: «Ὁ κλέφτης δὲν ἔρχεται γιὰ ἄλλο σκοπὸ, παρὰ γιὰ νὰ κλέψει καὶ νὰ ἀφανίσει. Ἐγὼ ἦρθα γιὰ νὰ ἔχουν ζωὴ, καὶ κάτι περισσότερο ἀπὸ αὐτό»⁶.

Θ' ἀναστηθοῦν λοιπὸν ὅλοι, κακοὶ καὶ καλοὶ, ἀλλὰ δὲν θὰ ἔχουν ὅλοι αὐτὸ τὸ περίσσιο. Αὐτοὶ δηλαδή ποὺ δὲν εἶναι τοῦ Χριστοῦ, ἐπειδὴ παρουσιάζονται νὰ ἔχουν περιπέσει στὰ ἐγκλήματα τῆς ἀπιστίας, θὰ ἔχουν ζωὴ στὸ τέλος φοβερώτερη ἀπὸ τὸ θάνατο, γιατί θὰ πληρώσουν γιὰ τὰ σφάλματα καὶ τὴν ἀπιστία τους. Αὐτοὶ ὅμως ποὺ εἶναι δικοὶ του καὶ ἔχουν ἀποκτήσει τὸν πλοῦτο τῆς πνευματικῆς οἰκειότητος με τὸν Θεὸ καὶ ἡ ζωὴ τους ἦταν ἐνάρετη, μαζί με τὴν κοινὴ ἀνάστασι καὶ τὴν ἐπάνοδο στὴ ζωὴ, θὰ ἔχουν ὅπωςδήποτε καὶ ἀναμφισβήτητα ὅσα ἀκολουθοῦν, δηλαδή τὰ δῶρα, τὶς τιμές, τὰ στεφάνια, τὶς ἀμοιβές, τὴ λαμπρότητα. Καὶ θὰ τὸ βεβαιῶσει ὁ Παῦλος λέγοντας: «Νά, σᾶς ἀποκαλύπτω ἓνα μυστήριον· δὲν θὰ κοιμηθοῦμε (πεθάνομε) ὅλοι, ὅλοι ὅμως θὰ μεταβληθοῦμε σὲ μιὰ στιγμὴ, ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ, κατὰ τὸ ἔσχατο σάλπισμα· γιατί θὰ σαλπίζει, καὶ οἱ νεκροὶ θὰ σηκωθοῦν ἀφθαρτοὶ, καὶ ἐμεῖς θὰ μεταβληθοῦμε»⁷. «Θ' ἀνεβοῦν» λοιπὸν, λέγει, «ἀπὸ τὴ γῆ», δηλαδή θὰ ζήσουν καὶ αὐτοὶ τὴ ζωὴ τῶν ἁγίων, «γιατὶ εἶναι μεγάλη ἡ ἡμέρα τοῦ Ἰεζραέλ». Καὶ πράγματι εἶναι μεγάλη ἡ ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν ὁποία θὰ ἀναστήσει ὅλους τοὺς νεκρούς, καὶ θὰ κατεβεῖ βέβαια ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, θὰ καθίσει ὅμως, σύμφωνα μ' αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ, πάνω στὸ θρόνο τῆς

6. Ἰω. 10, 10.

7. Α' Κορ. 15, 51-52.

δόξης αὐτοῦ, καὶ ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Εἰ δὲ δὴ βούλοιτό τις ἡμέραν νοεῖν τὸν τῆς ἐπιδημίας καιρὸν, καθ' ὃν ἡ ἄφεσις τῶν ἡμαρτημένων δέδοτο παρὰ Χριστοῦ Ἑλλησί τε καὶ βαρβάροις καὶ Ἰουδαίοις τοῖς εἰς αὐ-
 5 τὸν πεπλημμεληκόσι, κατευθὺ καὶ οὗτος τῶν τῆς ἀληθείας βαδιεῖται λόγων. Οὕτω καὶ ὁ Δαβὶδ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας τὸν καιρὸν ὑποφαίνει λέγων· «Αὕτη ἡ ἡμέρα ἦν ἐποίησεν ὁ Κύριος, ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ».

10 **Στίχ 3.** «Εἶπατε τῷ ἀδελφῷ ὑμῶν, “Λαός μου”, καὶ τῇ ἀδελφῇ ὑμῶν, “Ἥλημένη”».

Γ. Ἀναγκαίως σφόδρα τοῖς ἤδη προειρημένοις ἐπιφέρει καὶ ταῦτα. Ἐπειδὴ γὰρ εἶρηκεν, ὡς ὑπὸ μίαν ἔσονται πάν-τες ἀρχὴν, οὐδενὸς ἔτι διατειχίζοντος ἢ διατέμνοντος
 15 εἰς διχόνοιαν, κρατούσης δὲ μᾶλλον ὁμοψυχίας καὶ εἰς ἐνότητα τὴν ἐν Πνεύματι συλλεγούσης ἅπαντας τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, λοιπὸν ἀναγκαίως τὸ Πνεῦμα προστέταχε τοῖς ἤδη τὴν πίστιν πεπλουτηκόσι καὶ γεγονόσιν ὑπὸ Χριστῷ, μηκέτι τὴν πρὸς ἐκείνους εἰρήνην ἀποσειέσθαι φιλεῖν,
 20 οἱ δικαίως κέκληντο «Οὐ λαός μου», καὶ «Οὐκ ἡλημένη». Εἰσδεδεγμένου γὰρ ἅπαξ τοῦ Ἰσραὴλ καὶ κομισαμένου τὴν ἄφεσιν καὶ γεγονότος ὑπὸ Χριστῷ, πῶς ἦν ἀκόλουθον διχονοεῖν ἔτι, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον ἐν ὁμονοίᾳ διατελεῖν τοὺς ἐνὶ τῷ τῆς υἰοθεσίας Πνεύματι κεκλημένους εἰς ἀδελφότη-
 25 τα; Ὡ τοίνυν, φησὶν, οἱ πίστευι τῇ εἰς Χριστὸν ἐκλελαμπροσμένοι καὶ τὰ τῆς γνησιότητος λαχόντες αὐχήματα, τῷ ἀδελφῷ ὑμῶν τῷ πάλαι δικαίως «Οὐ λαός μου» κεκλημένῳ, λέγετε λοιπὸν τό, «Λαός μου», καὶ τῇ ἀδελφῇ ὑμῶν τῇ «Οὐκ ἡλημένη», λέγετε τό, «Ἥλημένη». Καὶ γὰρ ἐστὶν
 30 ἀναγκαῖον σύμφρονας τῷ δεσπότη τοὺς ὑπὸ χεῖρα φαίνεσθαι λαοὺς καὶ ταῦτὰ βούλεσθαι τῷ Πατρὶ τοὺς εἰς υἰότη-

δόξας του, «καὶ θὰ ἀποδώσει στὸν καθένα σύμφωνα μὲ τὰ ἔργα του»⁸. Ἄν ὅμως θέλει κανεὶς νὰ θεωρήσει «ἡμέρα» τὸν καιρὸ τῆς ἐπιδημίας του, κατὰ τὴν ὁποία δόθηκε ἡ ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν ἀπὸ τὸν Χριστὸ στους Ἑθνικοὺς καὶ τοὺς βαρβάρους καὶ τοὺς Ἰουδαίους πού διέπραξαν τὰ εἰς βάρος του πλημμελήματα, καὶ αὐτὸς θὰ βαδίσει εὐθύτατα τὸ δρόμο τῆς ἀληθινῆς ἐξήγησης. Ἔτσι καὶ ὁ Δαβὶδ ὑποδηλώνει τὸν καιρὸ τῆς ἐπιδημίας τοῦ Σωτήρα μας λέγοντας «Αὕτη εἶναι ἡ μέρα πού ἐτοίμασε ὁ Κύριος, ἃς γεμίσομε ἀπὸ ἀγαλλίαση καὶ εὐφροσύνη κατ' αὐτήν»⁹.

Στίχ. 3. «Ὁνομάστε τὸν ἀδελφό σας, “Λαὸ μου”, καὶ τὴν ἀδελφή σας, “Ἐλεημένη”».

10. Πάρα πολὺ ἀναγκαῖα σὲ ὅσα ἔχει ἤδη ἀναφέρει προσθέτει καὶ αὐτά. Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶπε, ὅτι ὅλοι θὰ βρεθοῦν κάτω ἀπὸ μία ἔξουσία, καὶ κανένας πιά δὲν θὰ τοὺς διασπᾶ καὶ δὲν θὰ τοὺς χωρίζει ὥστε νὰ βρίσκονται σὲ διχόνοια, ἀλλὰ μᾶλλον θὰ ἐπικρατεῖ ὁμοψυχία καὶ ἡ πίστη στὸν Χριστὸ θὰ τοὺς συγκεντρώνει ὅλους σὲ πνευματικὴ ἐνότητα, κατ' ἀνάγκη τὸ Πνεῦμα διατάζει ἐκείνους πού ἔχουν ἤδη ἀποκτήσει τὸν πλοῦτο τῆς πίστεως καὶ ἔχουν ταχθεῖ κάτω ἀπὸ τὸν Χριστὸ νὰ μὴν θελήσουν πιά νὰ διασπάσουν τὴν εἰρήνη μὲ ἐκείνους πού δίκαια εἶχαν ὀνομασθεῖ «Ὁχι λαὸς μου» καὶ «Ὁχι ἐλεημένη». Γιατί, ἀφοῦ πιά ἔγινε δεκτὸς ὁ Ἰσραὴλ καὶ ἔλαβε τὴν ἄφεση καὶ πίστεψε στὸν Χριστό, πῶς ἦταν λογικὸ νὰ βρίσκονται ἀκόμα σὲ διχόνοια, καὶ νὰ μὴ ζοῦν μᾶλλον μὲ ὁμόνοια αὐτοὶ πού κλήθηκαν σὲ ἀδελφότητα ἀπὸ τὸ ἓνα καὶ κοινὸ Πνεῦμα τῆς υἰοθεσίας; Ἐ, σεῖς, λοιπόν, λέγει, πού ἔχετε λαμπρυνθεῖ ἀπὸ τὴν πίστη στὸν Χριστό καὶ λάβατε τὰ καυχήματα τῆς γνησιότητας, στὸν ἀδελφό σας πού παλαιὰ δίκαια ὀνομαζόταν «Ὁχι λαὸς μου», λέγετε τώρα τὸ «Λαὸς μου», καὶ στὴν ἀδελφή σας τὴν «μὴ ἐλεημένη», λέγετε τὸ, «Ἐλεημένη». Γιατί εἶναι ἀνάγκη αὐτοὶ πού βρίσκονται κάτω ἀπὸ τὴν ἔξουσία τοῦ Κυρίου νὰ παρουσιάζονται ὁμόφρονες μὲ τὸν Κύριο, καὶ νὰ θέλουν τὰ ἴδια μὲ τὸν Πατέρα ὅσοι ἔχουν κληθεῖ ἀπὸ τὴ χάρις νὰ εἶναι υἱοί, καὶ νὰ χαίρο-

τα κεκλημένους διὰ τῆς χάριτος, ἤδεσθαί τε μᾶλλον, ὅτι σέσωσται τὸ κατάλειμμα τῶν ἐξ Ἰσραήλ, καὶ οἱ πάλαι διὰ πολλὴν ἀπειθείαν ἀπερῶσμένοι, νῦν γεγόνασι δεκτοὶ καὶ ἡγιασμένοι λοιπὸν ἐν Χριστῷ, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ ἢ δόξα σὺν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

ΚΕΦ. Β, στίχ. 4. «Κρίθητε πρὸς τὴν μητέρα ὑμῶν, κρίθητε, ὅτι αὕτη οὐ γυνή μου, καὶ ἐγὼ οὐκ ἀνὴρ αὐτῆς».

10

ΙΑ'. Προειρηκῶς ὅτι καὶ ἀπόβλητος ἔσται δικαίως ὁ Ἰσραήλ, κεκλήσεται δὲ πρὸς τούτῳ καὶ «Οὐ λαός», καὶ μὴν ὅτι καὶ ἡ πληθὺς ἡ κυριοκτόνος ἔσται δήπου πάντως «Οὐκ ἡλεημένη», καὶ σφόδρα εἰκότως· εἶτα τούτοις ἐπενεγκῶν, καὶ 15 οὐκ εἰς μακρὰν, τὴν ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς ἔσομένην ἐπιστροφήν διὰ πίστεως εἰς Χριστὸν, διὰ γε τοῦ φάναι, «Καὶ συναχθήσονται οἱ υἱοὶ Ἰούδα καὶ οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ θήσονται ἑαυτοῖς ἀρχὴν μίαν», ἅπασάν τε ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τὴν οἰκονομίαν ἀφηγησάμενος, μέτεισι λοι- 20 πὸν ἐν τούτοις ἐπὶ τὸ γυμνοῦν τὰ ἐγκλήματα τῶν ὁσίως ἀποβλημένων, καὶ τὰ ἐφ' οἷς αὐτοὺς ἐκεῖνα παθεῖν συμβέβηκεν εἰς μέσον ἄγει σαφῶς. Τοιγάρτοι φησὶ πρὸς τοὺς ἡλεημένους μὲν καὶ εἰσδεδεγμένους καὶ εἰς λαὸν γεγονότας Θεοῦ, πλὴν οἷά τινος πόρνης ἐκπεφυκότας τῆς Συναγωγῆς, «Κρί- 25 θητε πρὸς τὴν μητέρα ὑμῶν, κρίθητε». Εἰ γὰρ δὴ βούλεσθε, φησὶν, ἀναμαθεῖν τὰς αἰτίας, ἐφ' αἷς «οὐ λαός μου», καὶ «οὐκ ἡλεημένη» γεγόνατέ τε καὶ κέκλησθε κατὰ γε τοὺς χρόνους τοὺς πρὸ τῆς ἐπιστροφῆς, οὐκ ἐμὲ γεγονότα περὶ ὑμᾶς ἀπη-

νται μάλλον ἐπειδὴ σώθηκε τὸ ὑπόλειμμα τῶν Ἰσραηλιτῶν, καὶ ἐκεῖνοι ποὺ εἶχαν ἀπορριφθεῖ παλαιὰ ἕξαιτίας τῆς μεγάλης ἀνυπακοῆς τους, τώρα πλέον ἔχουν γίνει δεκτοὶ καὶ ἔχουν ἀγιασθεῖ πιά μὲ τὴ χάρις τοῦ Χριστοῦ, μέσω τοῦ ὁποίου καὶ μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖο στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα, καὶ μαζὶ καὶ στὸ ἅγιο Πνεῦμα στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

ΚΕΦ. 2, στίχ. 4. «Κρίνατε καὶ δικάσατε τὴ μητέρα σας, κρίνατέ την, γιατί αὐτὴ δὲν εἶναι γυναῖκα μου, καὶ ἐγὼ δὲν εἶμαι ἄνδρας της».

11. Ἀφοῦ εἶπε προηγουμένως, ὅτι δίκαια θὰ καταστεῖ καὶ ἀπόβλητος ὁ Ἰσραὴλ καὶ θὰ ὀνομασθεῖ «Ὁχι λαός», ἀλλὰ καὶ ὁ λαὸς ποὺ φόνευσε τὸν Κύριο θὰ εἶναι ὅπως ὅποτε «Ὁ μὴ ἐλεημένος», καὶ πολὺ εὐλογα, καὶ πρόσθεσε ἔπειτα σ' αὐτὰ, καὶ ὄχι μετὰ ἀπὸ πολὺ, ὅτι δὲν θὰ καθυστερήσει ἡ ἐπιστροφή τους στοὺς ἔσχατους καιροὺς τῶν αἰῶνων, λέγοντας, «Καὶ θὰ συναχθοῦν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ Ἰσραηλιῖτες στὸ ἴδιο μέρος καὶ θὰ ὀρίσουν μιὰ κοινὴ ἔξουσία»¹⁰, καὶ ἀφοῦ ἀφηγήθηκε ὅλη τὴν οἰκονομία (διαδικασία) ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μέχρι τὸ τέλος, μεταβαίνει στὴ συνέχεια μὲ αὐτὰ στὴν ἀπογύμνωση τῶν ἐγκλημάτων ἐκείνων ποὺ δίκαια ἀποβλήθηκαν καὶ παρουσιάζει μὲ σαφήνεια ἐκεῖνα ποὺ ἔπαθαν αὐτοὶ ἕξαιτίας αὐτῶν. Λέγει δηλαδή σὲ ἐκείνους ποὺ εἶχαν ἐλεηθεῖ καὶ εἶχαν γίνει δεκτοὶ καὶ ἔγιναν λαὸς τοῦ Θεοῦ, πλην ὅμως ξεφύτρωσαν σὰν ἀπὸ μιὰ πόρνη ἀπὸ τὴ Συναγωγὴ· «Κρίνατε καὶ δικάσατε τὴ μητέρα σας, κρίνατέ την. Ἄν δηλαδή θέλετε, λέγει, νὰ μάθετε τίς αἰτίες γιὰ τίς ὁποῖες γίνατε καὶ ὀνομασθήκατε κατὰ τοὺς χρόνους πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπιστροφή σας, «ὄχι λαός μου» καὶ «Ὁχι ἐλεη-

10. Ὡσηέ 2, 2.

νῆ καὶ ὀλίγωρον εἰς φιλοστοργίαν εὐρήσετε· κρίθητε δὲ πρὸς τὴν ἑαυτῶν μητέρα, ὅτι μὴ σέσωκεν ἀγάπης τῆς εἰς ἐμὲ τὸ γνήσιον, ἠρνήσατο δὲ τὴν οἰκειότητα, καὶ ὀλίγου παντελῶς ἠξίωσε λόγου τῆς πρὸς ἐμὲ πνευματικῆς κοινωνίας τὴν
5 καθαρότητα, οὐκ ἠθέλησέ τε τοὺς τῶν ἐμῶν θελημάτων ὠδί-
νειν καρπούς.

Αὕτη γέγονεν οὐ γυνή μου, καὶ γὰρ διὰ τοῦτο λοιπὸν οὐκ ἀνὴρ αὐτῆς· οὐκ ἐμοὶ τέτοκεν ὑμᾶς, ἀλλ' ἐτέροις· ἢ γὰρ ἂν ἐπέγνων τοὺς ἐμούς· οὐ βραδύς εἰς ἔλεον ὁ φύσει Πα-
10 τῆρ, ὁ κνεῖ δὲ εἶναι χρηστὸς ἐπὶ νόθη γονῆ. Καὶ ταῦτα μὲν ἴσως φαίη τις ἂν ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ. Λογιεῖται δὲ αὐτῆς, καὶ περινοήσει καλῶς, ὅτι τετραμμένης τῆς Συναγωγῆς εἰς ἀποστασίαν τὴν ἀπὸ Θεοῦ, καὶ τὴν τῶν δαμόνων λα-
τρείαν ἀνθηρημένης, μόνον δὲ οὐχὶ πόρνης δίκην ἀπλού-
15 σης αὐτοῖς τὰ σκέλη, γεγόνασιν οἱ ἐξ αὐτῆς οὔτε φιλόθεοι καθαρῶς καὶ ἐρηρυσμένως, οὔτε μὴν ἐπιεικεῖς τοὺς τρό-
πους, ἐντεθραμμένοι δὲ μᾶλλον τοῖς ἡθεσι τῶν γεγεννηκό-
των, ἀφυλάκτως ἤεσαν ἐπὶ τὰ λυποῦντα Θεόν, τοῦτο μὲν θύοντες τῷ Βάαλ καὶ ταῖς δαμάλεσι ταῖς χρυσαῖς, τοῦτο δὲ
20 καὶ εἰς πᾶν εἶδος ἀκαθαρσίας ἀπερισκέπτως διάττοντες. Αἰτιάζονται δὴ οὖν, καὶ σφόδρα εἰκότως, τὴν ἑαυτῶν μη-
τέρα, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον τὸν φιλάρετόν τε καὶ πάναγνον ἀληθῶς Δεσπότην, ὃς σύνοικον ἔχει οὐκ ἀξιοῖ τὴν πεπορ-
νευμένην. Νοητὸς δὲ πάντως τῆς πορνείας ὁ τρόπος, κἂν εἰ
25 λαλοῖτο σωματικῶς.

Στίχ. 4-5. «Καὶ ἐξαρῶ τὴν πορνείαν αὐτῆς ἐκ προσώ-
που μου, καὶ τὴν μοιχείαν αὐτῆς ἐκ μέσου μαστῶν αὐ-
τῆς, ὅπως ἂν ἐκδύσω αὐτὴν γυμνήν καὶ ἀποκαταστήσω
αὐτὴν καθὼς ἡμέραι γενέσεως αὐτῆς».

30 IB. Τοῖς ἀπὸ γνώμης ἰδίας οὐκ ἐπιστρέφουσι πρὸς Θε-
όν, οὔτε μὴν ἀνεχομένοις τὰ αὐτῶ δοκοῦντα πληροῦν, ἀλλὰ
τῆς οὐκ οἶδ' ὅπως τετμημένης αὐτοῖς φαυλότητος ἀπριξήμ-

μένη», θὰ βρεῖτε ὅτι δὲν ἔγινε πρὸς ἐσᾶς σκληρὸς καὶ ἀφιλόστοργος. Κρίνατε καὶ δικάσατε τὴ μητέρα σας, γιατί δὲν διαφύλαξε τὴν γνησιότητα τῆς ἀγάπης τῆς πρὸς ἐμένα, ἀλλὰ ἀρνήθηκε τὴν οἰκειότητά της καὶ θεώρησε ἐντελῶς λίγο ἄξια τὴν καθαρότητα τῆς πνευματικῆς κοινωνίας μαζί μου, καὶ δὲν θέλησε νὰ κυοφορήσει καὶ νὰ γεννήσει τοὺς καρποὺς τῶν θελημάτων μου.

Αὕτῃ δὲν ἔγινε γυναίκα μου καὶ ἐγὼ ἐξαιτίας αὐτοῦ δὲν εἶμαι πιὰ ἄνδρας της. Δὲν σᾶς γέννησε γιὰ μένα, ἀλλὰ γιὰ ἄλλους· γιατί ἀλλιῶς θὰ ἀναγνώριζα τοὺς δικούς μου. Γιατί ὁ ἀπὸ τὴ φύση του Πατέρα δὲν ἀργεῖ στὸ νὰ ἐκδηλώσει τὴν εὐσπλαγχνία του, ἀργεῖ ὅμως νὰ δείξει τὴν ἀγαθότητά του γιὰ νόθα τέκνα. Καὶ αὐτὰ βέβαια θὰ τὰ ἔλεγε ἴσως κανεὶς σὰν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ. Θὰ σκεφθεῖ ὅμως πάλι καὶ θὰ καλοξετάσει τὸ πρᾶγμα, ὅτι ἀφοῦ στράφηκε ἢ Συναγωγή σὲ ἀποστασία ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ προτίμησε τὴ λατρεία τῶν δαιμόνων καὶ κατὰ κάποιον τρόπο ἄπλωσε σ' αὐτοὺς σὰν πόρνη τὰ σκέλη της, ὅσοι προῆλθαν ἀπὸ αὐτὴν οὔτε γνήσιοι φιλόθεοι καὶ σταθεροὶ ἔγιναν, οὔτε βέβαια ἀγαθοὶ στοὺς τρόπους, ἀλλὰ ἀναθρεμμένοι μᾶλλον μὲ τὰ ἦθη τῶν γονιῶν τους, ὁρμοῦσαν ἀνεπιφύλαχτα σὲ ὅσα ἐξόργιζαν τὸν Θεὸ, ἄλλοτε προσφέροντας θυσίες στὸν Βάαλ καὶ στίς χρυσὲς δαμάλες, καὶ ἄλλοτε πηδώντας ἀπερίσκεπτα σὲ κάθε εἶδος ἀκαθαρσίας. Θὰ κατηγορήσουν λοιπόν, καὶ πολὺ εὐλογα, τὴ μητέρα τους, καὶ ὄχι ἀσφαλῶς τὸν φιλόγαθο καὶ ἀληθινὰ πάναγνο Κύριο, ὁ ὁποῖος δὲν ἀξιώνει νὰ ἔχει σύνοικό του αὐτὴν ποὺ ἔχει παραδοθεῖ στὴν πορνεία. Ὅπως δὲποτε βέβαια ὁ τρόπος τῆς πορνείας εἶναι πνευματικός, ἔστω κι ἂν διατυπώνεται σωματικά.

Στίχ. 4-5. «Καὶ θὰ ἐξαφανίσω τὴν πορνεία της ἀπὸ μπροστά μου καὶ τὴ μοιχεία της ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ στήθη της, ὥστε νὰ τὴν ἀφήσω γυμνή, καὶ θὰ τὴν κάνω νὰ παρουσιασθεῖ ἔτσι ὅπως ὅταν τὴ γέννησε ἡ μητέρα της».

12. Σ' αὐτοὺς ποὺ δὲν ἐπιστρέφουν μὲ τὴ δική τους γνώμη στὸν Θεό, οὔτε ἀνέχονται νὰ ἐκτελοῦν τὰ θελήματα του, ἀλλ' εἶναι, δὲν ξέρω πῶς, σφιχτὰ δεμένοι μὲ τὴν φαυλότητα ποὺ τιμοῦν,

μένοις, ποινή και κόλασις ἐπινοεῖται τις, ἐφ' ὅπερ ἦν ἄμεινον ἐξ ἰδίας φέρεσθαι γνώμης, ἐπ' αὐτὸ δὴ τοῦτο μετατιθεῖσα λοιπόν, ὡς ἐξ ἀνάγκης και φόβου. "Ονπερ γὰρ τρόπον τῶν ἐν τοῖς σώμασι τραυμάτων τὰ δυσχερῆ και δυσμεταχειρίστα, 5 κἂν εἰ μὴ ταῖς τῶν φαρμάκων δυνάμεσιν εἴκοντα δέχοντό τινα τὴν εἰς τὸ ἄμεινον μετατροπὴν, ἢ σιδήρῳ τέμνεται, τῆς τῶν ἰατρῶν ἐμπειρίας εἰς τοῦτον καλούσης τῆς ἐπικουρίας τὸν τρόπον, ἤγουν νικᾶται πυρὶ, οὔτω και ἀνθρώπου ψυχὴ πολὺ διανεύσασα πρὸς ἀπόστασιν τὴν ἐξ ἀγαθῶν, κἂν εἰ μὴ 10 ταῖς τῶν νουθετούντων εἴκοι φωναῖς, μήτε μὴν ἔλοιτο μεταφοιτᾶν ἐκ τῶν αἰσχιόνων ἐπὶ τὸ ἄμεινον, νικᾶται ταῖς δίκαις και τοῖς τῆς κολᾶσεως ἐναλουῦσα βρόχοις, ἀναγκαίαν ποιεῖται τὴν ἐπιστροφὴν, ὁποῖόν ἐστι τὸ διὰ φωνῆς Ἰερεμίον· «Πόνῳ και μάστιγι παιδευθήσῃ, Ἱερουσαλήμ». Ψάλλει 15 δέ τι τοιοῦτον και ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ περὶ τῶν ἠγαπηκότων τὸ πολὺ δὴ λίαν ἄγεσθαι πρὸς τὸ πλημμελεῖν, «Ἐν κημῶ και χαλινῶ τὰς σιαγόνας αὐτῶν ἄγξαις τῶν μὴ ἐγγιζόντων πρὸς σέ». Τὰ γὰρ τοι σκληρὰ τε και ἀστοιχειώτα τῶν ἀλόγων ζώων χαλινοῖς περιτρέπουσιν εἰς τὸ εὖ ἔχειν δοκοῦν οἱ πωλοδα- 20 μνεῖν εἰωθότες, οὔτω και Θεὸς χρησίμως προσφέρεται τοῖς σφόδρα φιλαμαρτήμοσιν.

Οὐκοῦν συνεβούλευον μὲν τῇ Συναγωγῇ προφῆται και δίκαιοι τῆς τῶν εἰδώλων ἀποφοιτῆσαι λατρείας και τῆς οὐκ οἶδ' ὅθεν ἐξηυρημένης ἀποσχέσθαι πλάνης. Και οὐ μέχρι 25 τούτων, ἀλλὰ και αὐτὸς ἠπειλεῖ Θεὸς ἐπιθήσειν αὐτοῖς τὰ πάντων αἰσχίστα τῶν κακῶν, εἰ μὴ ἔλοιτο παλινδρομεῖν εἰς τὸ φρονεῖν τε και δραῖν τὰ αὐτῶ δοκοῦντα και φίλα. Οἱ δὲ ἦσαν ἔτι δεινοί τε και ἀτεράμονες και τὴν διάνοιαν ἀκαμπεῖς Ταύτητοι δορύληπτοι γεγονότες εἰς Ἀσσυρίους και Μήδους 30 μακροὺς διατετελέκασιν χρόνους. Οὗ γεγονότες και τῶ τῆς δουλείας κατηχθισμένοι ζυγῶ, ἔθνον μὲν ταῖς δαμιάλεσιν οὐκέτι (πῶς γὰρ, ἢ πόθεν; οἱ δὲ ἦσαν ἐν ἀφύκτοις ἤδη κακοῖς).

ἐπινοεῖται κάποια ποινή καὶ τιμωρία, καὶ σ' αὐτὸ πού ἦταν καλύτερο νὰ προχωροῦν μὲ δική τους γνώμη, σ' αὐτὸ ἀκριβῶς νὰ μεταθεθοῦν ἀπὸ ἀνάγκη καὶ φόβο. Μὲ ὅποιο τρόπο δηλαδή τὰ βαριά καὶ δύσκολα τραύματα, ἂν δὲν δέχονται κάποια μεταβολὴ πρὸς τὸ καλύτερο ὑποχωρώντας στὴν ἐπίδραση τῶν φαρμάκων, ἢ ὑποβάλλονται σὲ ἐγχείριση, γιατί ἡ ἐμπειρία τῶν γιατρῶν ὀδηγεῖ σ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἐπέμβασης, ἢ τὰ νικοῦν μὲ τὶς καυτηριάσεις, ἔτσι καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἢ ψυχῆ, ἂν ἀπομακρυνθεῖ πολὺ ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ, καὶ ἂν ἀκόμα δὲν ὑποχωρεῖ στοὺς λόγους ἐκείνων πού τὴ νουθετοῦν καὶ δὲν δέχεται νὰ περάσει ἀπὸ τὰ αἰσχρὰ στὸ καλύτερο, ὑποχωρεῖ μὲ τὴν ποινή, καὶ πιασμένη στὴ θηλειὰ τῆς τιμωρίας ὀδηγεῖται στὴν ἐπιστροφή της κατ' ἀνάγκη, πράγμα τὸ ὁποῖο φωνάζει ὁ Ἱερεμίας: «Μὲ τὸν πόνο καὶ τὸ μαστίγιο θὰ καθοδηγηθεῖς, Ἱερουσαλήμ»¹¹. Κάτι παρόμοιο ψάλλει καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ γι' αὐτοὺς πού εὐχαριστοῦνται μὲ τὴν ἀκατάσχετη κλίση τους πρὸς τὴν ἁμαρτία: «Μὲ φίμωτρο καὶ χαλινάρια θὰ σφίξεις τὰ σαγόνια ἐκείνων πού δὲν πλησιάζουν σ' ἐσένα»¹². Γιατί, ὅπως τὰ δύστροπα καὶ ἀτίθασα ἄλογα ζῶα τὰ μεταβάλλουν σ' αὐτὸ πού νομίζουν σωστὸ οἱ δαμαστές τῶν ἀλόγων μὲ χαλινάρια, ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς μεταχειρίζεται πρὸς ὠφέλειά τους ἐκείνους πού τείνουν ὑπερβολικὰ πρὸς τὴν ἁμαρτία.

Συμβούλευαν λοιπὸν τὴ Συναγωγὴ οἱ προφῆτες καὶ οἱ δίκαιοι νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴ λατρεία τῶν εἰδώλων καὶ νὰ ἀπόσχουν ἀπὸ τὴν πλάνη πού δὲν ξέρω ποῦ τὴ βρῆκαν. Καὶ δὲν ἀρκοῦνταν σ' αὐτὸ μόνο, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ἀπειλοῦσε ὅτι θὰ τοὺς ἐπέβαλλε τὶς βαρύτερες συμφορές, ἂν δὲν ἤθελαν νὰ ἐπιστρέψουν στὸ νὰ σκέφτονται καὶ νὰ πράττουν ὅσα ἦταν σ' αὐτὸν ἀρεστὰ καὶ ἀγαπητά. Αὐτοὶ ὅμως ἦταν ἀκόμα τραχεῖς καὶ ἀνεπίδεκτοι καὶ μὲ ἀμετάβλετη σκέψη. Γι' αὐτὸ, ἀφοῦ αἰχμαλωτίστηκαν ἀπὸ τοὺς Ἀσσυρίους καὶ Μήδους, πέρασαν πολλὰ χρόνια στὴν αἰχμαλωσία. Ὅταν βρέθηκαν ἐκεῖ καὶ τοὺς βάραινε ὁ ζυγὸς τῆς δουλείας, δὲν θυσίαζαν πιά στοὺς δαίμονες (πῶς δηλαδή θὰ τὸ

11. Ἱερ. 6, 7-8.

12. Ψαλμ. 31, 9.

ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸν ἐπεκαλοῦντο τὸν Βάαλ, διετέλουν δὲ μᾶλλον
 τὰς ἐαυτῶν ἀνομιώζοντες συμφορὰς. Τοῦτό τοι φησὶν ὁ τῶν
 ὄλων Δεσπότης, «Καὶ ἐξαρῶ τὴν πορνείαν αὐτῆς ἐκ προσώ-
 που μου, καὶ τὴν μοιχείαν αὐτῆς ἐκ μέσου μαστῶν αὐτῆς».
 5 Οἰχῆσεται γὰρ αἰχμάλωτος, φησί, καὶ οὐκ ὄψομαι θύουσαν
 ἔτι τῷ Βάαλ, οὔτε ταῖς δαμάλεσι ταῖς χρυσαῖς ἐπιτελοῦσαν
 ὀλοκαυτώματα, ἐκ πολλῆς ἄγαν ἀγερωχίας μονονουχί καὶ
 ἀπογυμνοῦσαν τοῖς ἰδίους ἐρασταῖς τοὺς μαστούς ἐφησθήσο-
 μαι δὲ μᾶλλον ἀλυούση τε καὶ ταλαιπωρουμένη καὶ ἀνήκε-
 10 στον ἐχούση συμφορὰν, ἐν γῆ οὐκ ἰδία, καὶ ὑπὸ δεινοῖς καὶ
 πικροῖς γεγενημένη δεσπότηαις. Ἐποίσω δὲ ταῦτα, τῆς ἐμῆς
 ἐπικουρίας ἀπογυμνώσας αὐτὴν καὶ ἀσχήμονα καταλελοι-
 πώς, ὡς ἐν οἷς ἦν ἐν ἀρχαῖς ὁραῖσθαι γεγενημένην, ὅτε τὸν τῆς
 Αἰγυπτίων πλεονεξίας ἀχθοφοροῦσα ζυγόν, γυμνή διετέλει
 15 τῆς παρὰ ἐμοῦ χάριτός τε καὶ ἀγάπης καὶ σοφίας νομικῆς.

Οὐκοῦν εἰς ὑποστροφὴν καὶ ἀνόπιν ὥσπερ ἰοῦσα πάλιν
 ἐν οἷς ἦν γέγονεν ἡ Συναγωγὴ, τὴν μεταξὺ τιμὴν τε καὶ
 δόξαν ἐξ ἀμαθίας ζημιουμένη. Τοῦτο καὶ αὐτὸς ἡμᾶς ἐδί-
 δασκεν ὁ Σωτὴρ λέγων· «Ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα
 20 ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων
 ζητοῦν ἀνάπασιν, καὶ οὐχ εὐρίσκει. Τότε λέγει, ἐπιστρέ-
 ψω εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν ἐξῆλθον. Καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει
 σχολάζοντα σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. Τότε πορεύε-
 ται καὶ παραλαμβάνει ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα
 25 ἐαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ, καὶ γίνεται τὰ ἔσχα-
 τα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων. Οὕτως
 ἔσται τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ». Ἔτι μὲν γὰρ ἐν Αἰγύπτῳ
 διατρίβουσι τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, ἐνώκησεν ὡς εἰδωλολάτραις
 τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν, ἀλλ' ἐκδέβληται μεταξύ· κέκληνται
 30 γὰρ εἰς θεογνωσίαν διὰ Μωσέως. Ἐπειδὴ δὲ γεγόνασι κυ-
 ριοκτόνοι καὶ μυρίοις ὅσοις ἐγκλήμασιν ἔνοχοι, γέγονεν

ἔκαναν ἢ ἀπὸ ποῦ, καθὼς βρίσκονταν σὲ δεινὰ πού δὲν μπορούσαν νὰ ξεφύγουν;), ἀλλ' οὔτε καὶ τὸν ἴδιο τὸν Βάαλ ἐπικαλοῦνταν, παρὰ θρηνοῦσαν ἀδιάλειπτα τὶς συμφορὲς τους. Αὐτὸ λοιπὸν τοὺς λέγει ὁ Κύριος τῶν ὅλων «Θὰ ἐξαλείψω τὴν πορνεία τῆς ἀπὸ μπροστὰ μου καὶ τὴν μοιχεία ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ στήθη τῆς». Γιατὶ θὰ φύγει, λέγει, αἰχμάλωτη καὶ δὲν θὰ τῆ δῶ πιά νὰ θυσιάξει στὸν Βάαλ, οὔτε νὰ προσφέρει στὰ χρυσὰ δαμάλια ὀλοκαυτώματα, ἀπογυμνώνοντας κατὰ κάποιον τρόπο μὲ πολλὴ ἔπαρση τὰ στήθη τῆς στοὺς ἔραστὲς τῆς. Καὶ θὰ εὐχαριστηθῶ καὶ ἀπὸ πάνω μὲ τὴν περιπλάνησή καὶ τὴν ταλαιπωρία τῆς καὶ μὲ τὴ δυσβάστακτη συμφορὰ τῆς σὲ χώρα ὄχι δική τῆς, σκλάβοι σὲ δυνάστες σκληροὺς καὶ ὅλο φαρμάκι. Καὶ θὰ τῆς καταφέρω αὐτὰ τὰ δεινὰ, ἀπογυμνώνοντάς τὴν ἀπὸ τὴ βοήθειά μου, καὶ θὰ τὴν ἀφήσω γεμάτη ἀσχήμα, ὅπως ἦταν στὴν ἀρχὴ ποὺ γεννήθηκε, ὅταν φορτωμένη τὸ βαρὺ ζυγὸ τῆς Αἰγυπτιακῆς τυραννίας, ἦταν γυμνὴ ἀπὸ τὴ δική μου χάρη, τὴν ἀγάπη καὶ τὴ σοφία τοῦ νόμου.

Ἐπιστρέφοντας λοιπὸν καὶ κατὰ κάποιον τρόπο ὀπισθοχωρώντας ἡ Συναγωγὴ ἐπανῆλθε ἐκεῖ ὅπου ἦταν, ἔχοντας ὅμως ὑποστειῖ ἐνδιάμεσα τὴ ζημία τῆς τιμῆς καὶ τῆς δόξας. Αὐτὸ μᾶς τὸ δίδασκε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Σωτῆρας λέγοντας «Ὅταν τὸ ἀκάθαρτο πνεῦμα βγεῖ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, περνᾷ ἀπὸ μέρη χωρὶς νερὸ ζητώντας ἀνάπαυση, καὶ δὲν τὴ βρίσκει. Τότε λέγει· Θὰ ἐπιστρέψω στὴν κατοικία μου ἀπὸ τὴν ὁποία ἔχω φύγει. Ἐπιστρέφοντας τὴ βρίσκει ἄδεια, σαρωμένη καὶ τακτοποιημένη. Τότε βγαίνει πάλι καὶ παίρνει ἄλλα ἑπτὰ πνεύματα χειρότερα ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἴδιο, καὶ ἀφοῦ μποῦν μέσα κατοικοῦν ἐκεῖ, καὶ γίνονται τὰ ἔσχατα ἐκείνου τοῦ ἀνθρώπου χειρότερα ἀπὸ τὰ πρῶτα. Ἔτσι θὰ γίνῃ μὲ αὐτὴ τὴ φαύλη γενεά»¹³. Γιατί, ὅσο ἀκόμα ζοῦσαν οἱ Ἰσραηλίτες στὴν Αἴγυπτο, κατοίκησε μέσα τους, σὰν εἰδωλολάτρες ποὺ ἦταν, τὸ πονηρὸ πνεῦμα, ἀλλὰ στὴ συνέχεια εἶχε βγεῖ, ἐπειδὴ εἶχαν κληθεῖ ἀπὸ τὸν Μωυσῆ σὸ νὰ γνωρίσουν τὸν Θεό. Ἐπειδὴ ὅμως ἔγιναν φονιάδες τοῦ Κυρίου καὶ ἔνοχοι μύριων ἐγκλημάτων, ἔγιναν τὰ τελευταῖα τους χειρότερα ἀπὸ τὰ πρῶτα, ἀφοῦ

αὐτοῖς τὰ ἔσχατα χεῖρονα τῶν πρώτων, δαιμονίων ἀγέλης, οὐχ ἑνὸς ἔτι μόνου κατοικούσης ἐν αὐτοῖς. Τῆς γὰρ οὐρανίου χάριτος τὴν περιστολὴν ἀποβαλοῦσα ψυχὴ, πάντη τε καὶ πάντως εὐάλωτος ἔσται τῷ Σατανᾷ.

5 *Στίχ. 5-7.* «Καὶ θήσομαι αὐτὴν ὡς ἔρημον, καὶ τάξω αὐτὴν ὡς γῆν ἄνυδρον, καὶ ἀποκτενῶ αὐτὴν ἐν δίψει, καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς οὐ μὴ ἐλεήσω, ὅτι τέκνα πορνείας ἐστίν. Ὅτι ἐξεπόρνευσεν ἡ μήτηρ αὐτῶν, κατήσχυνεν ἡ τεκοῦσα αὐτά».

10 *ΙΓ'.* Ἐκαρπον ἔσεσθαι φησι τὴν πεπορνευμένην, ξηρὰν καὶ ἀκανθοτόκον, διψάδα καὶ ἄνυδρον, οὐχ ὑδάτων τάχα που τῶν γηϊνῶν ἐστερημένην, ἀλλὰ τῆς ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ πιότητος, τουτέστι τῆς διὰ τοῦ Πνεύματος χορηγίας, ἣν ἐκάστη σοφῆ τε καὶ ἀγαθῆ διανέμει ψυχῇ. Ψάλλει γὰρ που
15 πρὸς Θεὸν καὶ φησιν ὁ μακάριος Δαβὶδ· «Οἱ δὲ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν σκέπη τῶν πτερυγῶν σου ἐλπιούσι. Μεθυσθήσονται ἀπὸ πιότητος τοῦ οἴκου σου καὶ τὸν χειμάρρουν τῆς τρυφῆς σου ποτιεῖς αὐτούς, ὅτι παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς». Ἄξιοι δὲ τῆς οὕτω σεπτῆς καὶ ἀμφιλαφοῦς χορηγίας εἶεν ἂν οἱ γνήσιοι
20 οὐδὲν. Τὴν δὲ γε πεπορνευμένην καὶ ἄνυδρον τε γενήσασθαι, καὶ μὴν καὶ ἐν δίψει τεθνήξασθαι λέγει. Καὶ τοῦτο, οἶμαι, ἐστὶ τὸ διὰ φωνῆς ἑτέρων προφητῶν περὶ αὐτῆς εἰρημένον· ὁ μὲν γὰρ ἔφασκεν, «Ἴδου ἡμέραι ἔρχονται, λέγει Κύριος,
25 ος, καὶ ἐξαποστελῶ λιμὸν ἐπὶ τὴν γῆν· οὐ λιμὸν ἄρτου, οὐδὲ δίψαν ὑδάτος, ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Κυρίου καὶ ἀπὸ ἀνατολῶν ἕως δυσμῶν περιδραμοῦνται, ζητοῦντες τὸν λόγον Κυρίου, καὶ οὐ μὴ εὔρωσιν». Ἱερεμίας δὲ πάλιν ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ· «Πόνω καὶ μάστιγι παιδευθήσῃ, Ἱε-
30 ρουσαλήμ, μὴ ἀποστῆ ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ σοῦ, μὴ ποιήσω σε ἄβατον γῆν, ἥτις οὐ κατοικηθήσεται». Ἐκάστῳ γὰρ ἡμῶν,

14. Ψαλμ. 35, 8-10.

15. Ἀμώς 8, 11-12.

16. Ἱερ. 6, 7-8.

ολόκληρη ἀγέλη δαιμονίων, καὶ ὄχι ἓνα μόνο, κατοικοῦσε μέσα τους. Γιατί, ὅταν ἡ ψυχὴ ἀποβάλλει τὴν ἐνδυμασίαν τῆς οὐράνιας χάριτος, ὅπωςδήποτε καὶ μὲ κάθε βεβαιότητα γίνεται εὐάλωτη ἀπὸ τὸν Σατανᾶ.

Στίχ. 5-7. «Θὰ τὴ μεταβάλω σὲ ἔρημο καὶ θὰ τὴν καταστήσω χώρα χωρὶς ὕδατα, καὶ ἔτσι θὰ τὴν ὀδηγήσω στὸ θάνατο μὲ τὴ δίψα, χωρὶς νὰ σπλαχνισθῶ τὰ παιδιὰ τῆς, ἐπειδὴ εἶναι παιδιὰ πόρνῆς· γιατί ἡ μητέρα τους ἐκπορνεύθηκε καὶ τὰ ντρόπιασε αὐτὴ πού τὰ γέννησε».

13. Λέγει ὅτι αὐτὴ πού ἐκπορνεύθηκε θὰ εἶναι ἀκαρπη, ξηρὴ καὶ ἀγκαθόσπαρτη, παραδομένη στὴ δίψα καὶ χωρὶς νερό, καὶ στερημένη ὄχι τάχα τὸ γήινο νερό, ἀλλὰ τὸ ἀπὸ πάνω καὶ οὐράνιο ζωηφόρο νερό, δηλαδή τὸ χορηγούμενο ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, τὸ ὁποῖο διανέμει σὲ κάθε σοφὴ καὶ ἀγαθὴ ψυχὴ. Γιατὶ ψάλλει κάπου πρὸς τὸν Θεὸ καὶ λέγει ὁ μακάριος Δαβίδ· «Οἱ ἄνθρωποι θὰ στηρίξουν τὴν ἐλπίδα τους στὴ σκέπη τοῦ πτερύγων σου. Θὰ μεθύσουν ἀπὸ τὴν ἀφθονία ποτοῦ τοῦ οἴκου σου, θὰ τοὺς ποτίσεις τὸν χεῖμαρρο τῆς τρυφῆς σου, γιατί σὲ σένα ὑπάρχει ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς»¹⁴. Ἄξιοι βέβαια γι' αὐτὴ τὴν τόσο σεβαστὴ καὶ ἀφθονη χορηγία θὰ εἶναι οἱ γνήσιοι καὶ ὅσοι ἔζησαν ὀρθὰ καὶ πού δὲν ἔθεσαν τίποτε πρὶν ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Αὐτὴ ὅμως πού ἐκπορνεύθηκε, λέγει, θὰ γίνεαι καὶ ἄνυδρη καὶ θὰ πεθάνει ἀπὸ τὴ δίψα. Κι αὐτό, νομίζω, δηλώνει ἐκεῖνο πού εἰπώθηκε γι' αὐτὴν ἀπὸ ἄλλους προφήτες· γιατί ὁ ἓνας ἔλεγε· «Νᾶ, ἔρχονται ἡμέρες, λέγει ὁ Κύριος, καὶ θὰ στείλω πείνα στὴ γῆ· ὄχι πείνα ἀπὸ ἄρτο, οὔτε δίψα ἀπὸ νερό, ἀλλὰ πείνα ἀκοῆς τοῦ λόγου τοῦ Κυρίου· καὶ θὰ τρέξουν ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ μέχρι τὴ δύση, ἀναζητώντας τὸ λόγο τοῦ Κυρίου καὶ δὲν θὰ τὸν βροῦν»¹⁵. Ἄλλὰ καὶ ὁ Ἱερεμίας λέγει ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Θεοῦ· «Μὲ πόνο καὶ μαστίγιο θὰ παιδαγωγηθεῖς, Ἱερουσαλήμ, γιὰ νὰ μὴν φύγει ἀπὸ σένα ἡ ψυχὴ μου, καὶ νὰ μὴ σὲ κάνω γῆ ἄβατη, ἡ ὁποία δὲν θὰ κατοικηθεῖ»¹⁶. Στὸν καθένα δηλαδή ἀπὸ μᾶς, ὅπως εἶπα, βάζει ὁ Θεὸς στὸ νοῦ

ὡς ἔφην, λόγους εἰς νοῦν τοὺς διὰ τοῦ Πνεύματος ἐνήσει Θεός, ἀποτρέφειν ἰσχύοντας εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἢ καὶ διὰ φωνῆς ἁγίων καταπαίνει πολλάκις.

Συνδιολεῖσθαι δὴ οὖν τῇ πεπορνευμένη μητρὶ τὰ τέκνα
 5 δεῖν ἔφη, καὶ οἰκτιρῶν δίχα. Διὰ ποίαν αἰτίαν; Ὅτι τέκνα
 πορνείας εἰσὶ. Καὶ οὐ δὴ που φαμέν ὅτι τοῖς τῆς μητρὸς
 πλημμελήμασιν ὑπόκειται τέκνον, βαδιεῖται γὰρ ἡμῖν ὅποι
 ποτὲ ἄρα τὸ διὰ φωνῆς Ἰεζεκιήλ· «Οὐκ ἀποθανοῦνται πα-
 τέρεις ὑπὲρ τέκνων, οὐδὲ τέκνα ὑπὲρ πατέρων· ἕκαστος τῇ
 10 ἰδίᾳ ἁμαρτία ἀποθανεῖται». Ἰστέον δὲ μᾶλλον, ὅτι κἂν ἐπι-
 νοῆται πρόσωπον πορνευούσης μητρὸς, ὡς ἐν τύπῳ τῆς
 Συναγωγῆς, ἀλλ' οὐδὲν ἦττον αὐτοὶ πάλιν ἂν εἶεν οἱ ἐξ αὐ-
 τῆς. Λέγων δέ, ὅτι «πορνείας εἰσὶ τέκνα», παρέδειξεν ἐναρ-
 γῶς, ὅτι τοῖς τῆς νοητῆς πορνείας ἐγκλήμασιν ἔνοχοι κα-
 15 θεστήκασι, καὶ τοῦτο ἐξ αὐτῶν οἰονεῖ σπαργάνων καὶ μή-
 τρας δεδυσεβηκότες, καὶ οὐδὲ πώποτε τῶν εἰς εὐσέβειαν
 ἔργων ἀψάμενοι, ἀνεπιτήδευτον δὲ παντελῶς τὴν ἀρετὴν
 ἐσχηκότες, καὶ τὴν ἀνδάνουσαν τῷ Θεῷ τρίβον οὐ τετιμη-
 κότες. Οὕτω καὶ ὁ ψάλλων φησὶν, «Ἀπηλλοτριώθησαν οἱ
 20 ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ μήτρας, ἐπλανήθησαν ἀπὸ γαστρὸς, ἐλά-
 λησαν ψευδῆ», καίτοι παντὸς εὐσεβοῦς καὶ τοῖς τῆς δικαι-
 οσύνης ἔργοις ἐντεθραμμένον, λαμπρῶς ἀναφωνεῖν δυνα-
 μένον πρὸς Θεόν, «Ἐπὶ σὲ ἐπερῶρίφην ἐκ μήτρας ἀπὸ γα-
 στρὸς μητρὸς μου Θεός μου εἶ σύ». Ὡσπερ δὲ υἱοὶ φωτὸς
 25 καὶ υἱοὶ ἡμέρας νοοῖντ' ἂν εἰκότως οἱ ὡς ἐν φωτὶ καὶ ἡμέρα
 πολιτευόμενοι λαμπρῶς τε καὶ εὐσχημόνως, οὕτω κἂν εἰ λέ-
 γοιντο πορνείας τέκνα τινές, τοὺς ὡς ἐν πορνείᾳ καὶ τῇ λί-
 αν ἐκτοπωτάτῃ ζωῇ νοήσεις πάλιν, οὓς κατοικτεῖρειν οὐκ
 ἀξιοῖ, «Διότι πεπόρνευκεν ἡ μήτηρ αὐτῶν, κατήσχυνεν ἡ
 30 τεκοῦσα αὐτά». Κατήσχυνε δὲ ἑαυτὴν δηλονότι, καὶ τὰ ἐξ

17. Ἰεζ. 18, 20.

18. Ψαλμ. 57, 4.

19. Ψαλμ. 21, 11.

μας στους λόγους του μέσω του Πνεύματος, που έχουν τη δύναμη να μᾶς τρέφουν προς ζωή αιώνια, ἢ πολλές φορές μᾶς τρέφει καὶ μετὰ τὴ φωνὴ τῶν ἁγίων.

Καὶ πρέπει, εἶπε, μαζί μετὰ τὴ μητέρα ποὺ ἐκπορνεύθηκε νὰ ἐξολοθρευθοῦν καὶ τὰ παιδιά χωρὶς εὐσπλαγχνία. Καὶ γιὰ ποιὸ λόγο; Ἐπειδὴ εἶναι παιδιά πορνείας. Καὶ δὲν λέμε βέβαια ὅτι γιὰ τὶς ἁμαρτίες τῆς μητέρας εἶναι ὑπόλογο τὸ παιδί, γιατί θὰ συμβεῖ σὲ ἡμᾶς αὐτὸ ποὺ εἶπε κάποτε ὁ Ἰεζεκιήλ: «Δὲν θὰ πεθάνουν οἱ πατέρες γιὰ χάρη τῶν παιδιῶν τους, οὔτε τὰ παιδιά γιὰ χάρη τῶν πατέρων τους· καθένας θὰ πεθάνει ἕξαιτίας τῆς δικῆς του ἁμαρτίας»¹⁷. Πρέπει μᾶλλον νὰ γνωρίζομε ὅτι, καὶ ἂν ἀκόμα ἐκλαμβάνεται τὸ πρόσωπο μητέρας ποὺ ἐκπορνεύεται ὡς τύπος τῆς Συναγωγῆς, ὅμως καθόλου λιγότερο οἱ ἴδιοι πάλι θὰ μπορούσαν νὰ εἶναι οἱ προερχόμενοι ἀπὸ αὐτήν. Λέγοντας βέβαια, ὅτι εἶναι τέκνα πορνείας, ἔδειξε μετὰ σαφήνεια, ὅτι ἔγιναν ἔνοχοι γιὰ τὰ ἐγκλήματα τῆς πνευματικῆς πορνείας, καὶ ἡ ἀσέβειά τους αὐτὴ ἀρχίζει ἀπὸ τὰ σπάργανα κατὰ κάποιον τρόπο καὶ τὴν κοιλία τῆς μητέρας τους, καὶ μὴ ἔχοντας ἀγγίξει οὐδέποτε τὰ ἔργα τῆς εὐσεβείας, δὲν ἀσχολήθηκαν ποτὲ μετὰ τὴν ἀρετὴ καὶ δὲν τίμησαν τὴν ὁδὸν ποὺ ἀρέσει στὸν Θεό. Αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Ψωλμωδός: «Ἀποξενώθηκαν οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ τὴν μήτρα, πλανήθηκαν ἀπὸ τὴν κοιλία τῆς μητέρας τους, εἶπαν ψέματα»¹⁸, ἂν καὶ βέβαια κάθε εὐσεβῆς καὶ ἀναθρεμμένος μετὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης μπορεῖ νὰ λέγει μετὰ λαμπρὴ φωνὴ πρὸς τὸν Θεό: «Ἀπὸ τὴν ἐμβρυακὴ ἡλικία μου ἔχω ἀνατεθεῖ σὲ σένα, ἀπὸ τὴν κοιλία τῆς μητέρας μου ἐσὺ εἶσαι ὁ Θεός μου»¹⁹. Ὅπως δηλαδὴ υἱοὶ φωτὸς καὶ υἱοὶ ἡμέρας μποροῦν, ὅπως εἶναι εὐλόγο, νὰ νοηθοῦν αὐτοὶ ποὺ σὰν μέσα στὸ φῶς καὶ τὴν ἡμέρα ζοῦν μετὰ τρόπο λαμπρὸ (καθαρὸ) καὶ εὐπρέπεια, ἔτσι καὶ ὅταν κάποιον λέγονται υἱοὶ πορνείας, νὰ νοήσεις πάλι αὐτοὺς ποὺ ζοῦν σὰν μέσα στὴν πορνεία καὶ τὴν πάρα πολὺ παράνομη ζωὴ, τοὺς ὁποίους δὲν θεωρεῖ ἄξιους τῆς εὐσπλαγχνίας του, «Γιὰτὶ ἐκπορνεύθηκε ἡ μητέρα τους, τὰ ντρόπιασε αὐτὴ ποὺ τὰ γέννησε». Ντρόπιασε δηλαδὴ τὸν ἑαυτό της καὶ τὰ παιδιά ποὺ

αὐτῆς ἀναφύντα τέκνα. Ὡσπερ γάρ ἐστιν ἐν ἀνυχήμασι τοῖς εἰς ἀρετὴν ὁ δίκαιος, οὕτως ἐν αἰσχύνη καὶ ἐντροπῇ πᾶς δυσσεβής.

Στίχ. 7. «Εἶπε γάρ, πορεύσομαι ὀπίσω τῶν ἐραστῶν μου
5 τῶν διδόντων μοι τοὺς ἄρτους μου καὶ τὸ ὕδωρ μου καὶ
τὰ ἱμάτιά μου καὶ τὰ ὀθόνιά μου καὶ τὸ ἔλαιόν μου καὶ
πάντα ὅσα μοι καθήκει».

ΙΔ'. Ἐραστὰς αὐτῆς εἶναι φησι τοὺς ἀκαθάρτους, δαί-
μονας, περὶ οὓς ἂν λέγοιτο καὶ ὁ τῆς πορνείας πεποιῆσθαι
10 τρόπος. Τὸ γὰρ ταῖς ἐκείνων ἔπεσθαι γνώμας καὶ τὰ αὐ-
τοῖς δοκοῦντα πληροῦν, τοῦτο, οἶμα, ἐστὶ τὸ ἀσελγαίνειν ἐν
ἀμαρτίαις καὶ διαδιουῖν αἰσχροῦς καὶ τῆς ἐσχάτης φαυλότη-
τος ἀναπίμπλασθαι, μόνον δὲ οὐχὶ καὶ ἐν ὠδίσιν ἔχειν πᾶν
εἶδος ἀκαθαροσύνης. Ὡσπερ γάρ οἱ τὸν θεῖον ὠδίνοντες φό-
15 βον ἀνακεκράγασι πρὸς Θεόν, «Διὰ τὸν φόβον σου, Κύριε,
ἐν γαστρὶ ἐλάβομεν καὶ ὠδινήσαμεν καὶ ἐτέκομεν, πνεῦμα
σωτηρίου σου ἐκνήσαμεν ἐπὶ τῆς γῆς», οὕτω καὶ ταῖς τῶν
δαμόνων ἐπιθυμίαις ἀνέντες τὸν νοῦν ἀπάσης εὐθύς ἀσε-
βείας ἐπίμεστον ἔχουσιν οἱ τῶν θείων ἀποφοιτῶντες νόμων
20 καὶ ἀπάσης φαυλότητος. ἐπιτηδευταί. Ἐρασταὶ δὴ οὖν πο-
νηροὶ τε καὶ ἀλιτήριοι τῶν εἰς ἀσέβειαν ἀπονενευκότων οἱ
ἀποστάται δαίμονες, οἷς εἴ τις ἔλοιτο προσέχειν ὡς θεοῖς,
δυσσεβήσει δεινῶς. Ἀνατίθησι γὰρ αὐτοῖς καὶ ὧν ἂν ἔχοι
τὴν χάριν, καὶ ταῖς εὐφημίαις καταγεραίρει πολλάκις. καὶ
25 ἀναφέρει τὰ χαριστήρια, Θεὸν τὸν ἕνα καὶ φύσει καταλε-
λοιπῶς, τὸν χορηγοῦντα τὰ ζωαρκῆ, τὸν οἰᾶ τισιν ἐσθήμα-
σι καταμφιεννύντα τῇ χάριτι, καὶ ταῖς ἄνωθεν ἐπικουρίαις
καὶ νοῦν καὶ καρδίαν κατασκιάζοντα, τὸν οἰᾶ περ ἔλαιῶ
καταπιαίνοντα, καὶ ἄρω τῷ νοητῷ τρέφοντα πρὸς ζωὴν
30 τὴν εὐκλεᾶ καὶ ἀμήρουτον, τὸν ὕδατι τῷ ζωοποιῷ πρὸς εὐε-
ξίαν ἡμᾶς τρέφοντα τὴν πνευματικὴν.

γεννήθηκαν ἀπὸ αὐτὴν. Γιατί, ὅπως ὁ δίκαιος εἶναι στολισμένος μὲ τὰ στολίδια τῆς ἀρετῆς, ἔτσι εἶναι βουτηγμένος στὴν αἰσχύνῃ καὶ τῇ ντροπῇ κάθε ἀσεβῆς.

Στίχ. 7. «Γιατὶ εἶπε· Θὰ βαδίσω πίσω ἀπὸ τοὺς ἔραστές μου, οἱ ὅποιοι μοῦ δίνουν τὸ ψωμί μου καὶ τὸ νερό μου καὶ τὰ φορέματά μου, τὰ λινὰ ὑφάσματά μου, καὶ τὸ λάδι μου καὶ ὅλα ὅσα μοῦ χρειάζονται».

14. Ἐραστὲς τῆς εἶναι, λέγει, οἱ ἀκάθαρτοι δαίμονες, μὲ τοὺς ὁποίους θὰ μποροῦσε νὰ λεχθεῖ ὅτι ἔχει διαπραχθεῖ ἢ πορνεία. Γιατὶ τὸ ν' ἀκολουθοῦν τὶς γνῶμες ἐκείνων καὶ νὰ ἐκτελοῦν αὐτὰ πὺ ἀρέσουν σ' αὐτούς, αὐτό, νομίζω, εἶναι τὸ νὰ διαπράττει ἀσέλγεια μὲ τὶς ἁμαρτίες καὶ νὰ ζεῖ αἰσχροὺ ζωὴ καὶ νὰ περιβάλλεται μὲ τὴν ἔσχατη φαυλότητα, καὶ κατὰ κάποιον τρόπο νὰ ἐγκυμονεῖ κάθε εἶδος ἀκαθαρσίας. Ὅπως δηλαδὴ αὐτοὶ πὺ ἐγκυμονοῦν μέσα τους τὸν θεῖο φόβο φωνάζουν πρὸς τὸν Θεό, «Ἀπὸ τὸ φόβο σου, Κύριε, ἔχομε συλλάβει καὶ ὑπομείναμε τοὺς πόνους τοῦ τοκετοῦ καὶ γεννήσαμε, τὸ πνεῦμα τῆς σωτηρίας σου κυοφορήσαμε ἐπάνω στὴ γῆ»²⁰, ἔτσι ὑποχωρώντας σὶς ἐπιθυμίες τῶν δαιμονίων, ἔχουν τὸ νοῦ τους ἀμέσως γεμᾶτο ἀπὸ κάθε ἀσέβεια ἐκείνοι πὺ ἀποκλίνοντας στὴν ἀσέβεια γίνονται ἐκτελεστὲς κάθε φαυλότητας. Οἱ ἀποστάτες λοιπὸν δαίμονες εἶναι πᾶγκακοὶ καὶ διεστραμμένοι ἔραστὲς ἐκείνων πὺ ἀποκλίνουν στὴν ἀσέβεια καὶ δείχνει φοβερὴ ἀσέβεια ἂν θελήσει κάποιος νὰ τοὺς σέβεται σὰν θεούς. Γιατὶ ἀποδίδει σ' αὐτούς καὶ ὅσα τοῦ ἔχουν χαρισθεῖ, τοὺς ὑμνεῖ καὶ τοὺς τιμᾷ πολλὰς φορὲς καὶ ἀποδίδει τὶς εὐχαριστίες του, ἔχοντας ἐγκαταλείψει τὸν ἕνα καὶ ἀπὸ τὴ φύση τοῦ Θεοῦ, αὐτὸν πὺ χορηγεῖ τὰ ἀπαραίτητα γιὰ τὴ ζωὴ, αὐτὸν πὺ μᾶς ντύνει μὲ τὴ χάρη τοῦ σὰν μὲ κάποια ἐνδύματα καὶ μὲ τὴν οὐράνια βοήθεια κατασκιάζει τὸ νοῦ καὶ τὴν καρδιᾶ μας, αὐτὸν πὺ σὰν μὲ λάδι μᾶς καταποτίζει καὶ μᾶς τρέφει μὲ τὸν νοσητὸ ἄρτο γιὰ τὴν ἐνδοξη καὶ ἀτελεύτητη ζωὴ, αὐτὸν πὺ μὲ τὸ ζωοποιὸ ὕδωρ μᾶς ποτίζει καὶ μᾶς τρέφει γιὰ ν' ἀποκτήσομε τὴν πνευματικὴ ὑγεία.

Ἄλλ' ὃ γε πρὸς ἀσέβειαν διανενευκώς, καθάπερ ἀμέλει
καὶ ἡ πεπορνευμένη Συναγωγή, τοῖς ἰδίους ἐρασταῖς ἔφη
δεῖν ἔπεσθαι, καὶ αὐτοῖς ἀνάπτειν τὰ χαριστήρια, καὶ παρ'
αὐτῶν ἡγεῖσθαι λαβεῖν τὰ τε εἰς τροφήν καὶ ἀμφίασιν. Τουτί
5 γάρ, οἶμαι, ἐστὶ τό, «Εἶπε γάρ, Ἀκολουθήσω ὀπίσω τῶν ἐρα-
στῶν μου τῶν διδόντων μοι τοὺς ἄρτους μου καὶ τὸ ὕδωρ
μου καὶ τὰ ἱμάτιά μου καὶ τὰ ὀθόνιά μου καὶ τὸ ἔλαιόν μου,
καὶ πάντα ὅσα μοι καθήκει». Ἄλλ' οἷ γε σοφοί τε καὶ ἀγαθοὶ
καὶ Θεῶ γνῶριμοὶ καὶ οὐκείότατοι, αὐτῶ δὴ πάντως ἀναθεῖ-
10 εν ἂν καὶ τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν τὴν ἐπίδοσιν καὶ τῶν ἐπι-
γείων τὴν χορηγίαν Ἐροῦσι γάρ δὴ, καὶ λίαν ἐμφρόνως,
«Μὴ ἐστὶν ἐν τοῖς εἰδώλοις τῶν ἔθνῶν ὑετίζων; Καὶ εἰ ὁ οὐ-
ρανὸς δώσει πλησμονὴν αὐτοῦ, οὐχὶ σὺ εἶ ὁ αὐτός; Καὶ ὑπο-
μενοῦμέν σε, ὅτι σὺ ἐποίησας ταῦτα πάντα». Συνανακράξον-
15 ται δὲ καὶ αὐτῶ τῶ θεσπεσίῳ Δαβίδ· «Ἐπεσκέψω τὴν γῆν
καὶ ἐμέθυσας αὐτήν, ἐπλήθυνας τοῦ πλουτῆσαι αὐτήν».

Στίχ 8-9. «Διὰ τοῦτο ἰδοὺ ἐγὼ φράσω τὴν ὁδὸν αὐτῆς
ἐν σκόλοπι, καὶ ἀνοικοδομήσω τὰς ὁδοὺς αὐτῆς, καὶ
τὴν τρίβον αὐτῆς οὐ μὴ εὗρη· καὶ καταδιώξεται τοὺς
20 ἐραστὰς αὐτῆς καὶ οὐ μὴ καταλάβῃ αὐτούς, καὶ ζητή-
σει αὐτούς καὶ οὐ μὴ εὗρη αὐτούς».

ΙΕ. Ἐπειδὴ γὰρ βεβούλευται, φησί, πονηρὰ καθ' ἑαν-
τῆς καὶ τῶν ἀδικεῖν πεφυκότων παραλέλοιπεν οὐδέν, ἔφη
γάρ δεῖν κατακολουθεῖν ἐλέσθαι τοῖς ἰδίους ἐρασταῖς, του-
25 τέστι ταῖς τῶν πεπλανηκότων ἀνοσίοις γνώμαις ἀπονέμειν
τῆς διανοίας τὴν ῥοπὴν, ὡς μόνα πληροῦν τὰ ἐκείνων, καὶ
ἐπειδὴ πρὸς τούτῳ τῶν δεδωρημένων αὐτῇ παρ' ἐμοῦ τοῖς
οὐδέν ὠφεληκόσι τοῖς δαίμοσιν ἀνάπτει τὰ χαριστήρια,
ταύτη τοι ματαίαν αὐτῆς ἀποφανῶ τὴν σκέψιν, καὶ ἀντιτά-
30 ξομαι γενικῶς Φράξω γὰρ αὐτῆς τὴν ὁδὸν ἐν σκόλοπι καὶ
τειχιῶ τὴν τρίβον, ὡς ἂν μήτε κατακολουθήσειε τοῖς ἰδίους

21. Ἱερ. 14, 22.

22. Ψαλμ. 64, 10.

“Οποῖος ὅμως ἀπέκλινε στήν ἀσέβεια, ὅπως βέβαια καί ἡ ἐκπορνευμένη Συναγωγή, εἶπε ὅτι πρέπει ν’ ἀκολουθεῖ τοὺς ἔραστὲς τῆς καὶ ν’ ἀποδίδει σ’ αὐτοὺς τὰ εὐχαριστήρια καὶ νὰ θεωρεῖ ὅτι ἀπὸ αὐτοὺς θὰ λάβει ὅσα ἀφοροῦν στήν τροφή καὶ στήν ἀμφίεση. Γιατὶ αὐτὸ, νομίζω, σημαίνει τὸ, «Γιατὶ εἶπε· Θ’ ἀκολουθήσω τοὺς ἔραστὲς μου ποὺ μοῦ δίνουν τὸ ψωμί μου καὶ τὸ νερό μου καὶ τὰ ἐνδύματά μου καὶ τὰ σκεπάσματά μου καὶ τὸ λάδι μου καὶ ὅλα ὅσα μοῦ χρειάζονται». Ἀντίθετα οἱ σοφοὶ καὶ ἐνάρετοι καὶ οἱ γνώριμοι τοῦ Θεοῦ καὶ πολὺ οἰκεῖοι του σ’ αὐτὸν ὅπως δὴποτε ἀποδίδουν τὴ δωρεὰ τῶν οὐράνιων ἀγαθῶν καὶ τὴ χορηγία τῶν ἐπίγειων. Γιατὶ θὰ ποῦν, καὶ πολὺ σωστὰ μάλιστα· «Μήπως ὑπάρχει ἀνάμεσα στὰ εἰδῶλα τῶν ἐθνικῶν αὐτὸς ποὺ στέλνει τὴ βροχή; Κι ἂν ὁ οὐρανὸς δώσει τὴν ἀφθονία του, δὲν εἶσαι ἐσὺ αὐτὸς ποὺ τὰ δίνεις; Γι’ αὐτὸ καὶ ἐμεῖς θὰ σὲ ἀποδεχθοῦμε, γιατί ἐσὺ ἔκανες ὅλα αὐτά»²¹. Θὰ κραυγᾶσουν ἐπίσης μαζὶ μὲ τὸν θεσπέσιο Δαβίδ· «Ἐπισκέφθηκες τὴ γῆ καὶ τὴ μέθυσες, πλήθυνες τὶς χορηγίες σου γιὰ νὰ τὴν πλουτήσεις»²².

Στίχ. 8-9. «Γι’ αὐτὸ ἐγὼ θὰ κόψω τὴν πορεία τῆς μὲ ἐμπόδια, καὶ θὰ θέσω ὁδοφράγματα στοὺς δρόμους τῆς καὶ δὲν θὰ βρεῖ τὸ δρόμο γιὰ νὰ περάσει. Θὰ τρέξει ἐπίμονα πίσω ἀπὸ τοὺς ἔραστὲς τῆς καὶ δὲν θὰ τοὺς προλάβει, θὰ τοὺς ἀναζητήσει καὶ δὲν θὰ τοὺς βρεῖ».

15. Ἐπειδὴ σκέφθηκε, λέγει, φαῦλα μὲ τὸ νοῦ τῆς καὶ δὲν παρέλειψε τίποτα ἀπὸ ὅσα ἔχουν τὴν ἰδιότητα ν’ ἀδικοῦν, γιατί εἶπε ὅτι πρέπει ν’ ἀκολουθεῖ τοὺς ἔραστὲς τῆς, δηλαδή θὰ παραδώσει τὴν πορεία τοῦ νοῦ τῆς σὶς βέβηλες γνώμες ἐκείνων ποὺ τὴν ὀδηγοῦν στήν πλάνη, ἀφοῦ ἐκπληρώνει μόνο ὅσα θέλουν αὐτοί, καὶ ἐπειδὴ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ γιὰ τὰ ὅσα τῆς ἔχω δωρήσει ἀποδίδει τὶς εὐχαριστίες τῆς στοὺς δαίμονες ποὺ δὲν τῆς ὠφέλησαν καθόλου, γι’ αὐτὸ θ’ ἀποδείξω μάταια τὴ σκέψη τῆς καὶ θὰ ἀνταχθῶ σὲ ὅλα. Θὰ φράξω δηλαδή τὴν πορεία τῆς μὲ ὁδοφράγματα, θὰ κλείσω μὲ τείχη τοὺς δρόμους τῆς, ὥστε οὔτε τοὺς ἔραστὲς τῆς ν’ ἀκολουθή-

ἐρασταῖς, μήτε μὴν εὖρη χρησίμους τοὺς πεπλανηκότας, κἂν εἰ διώκειν ἔλοιτο τυχόν αὐτούς, τουτέστιν ἐγκεῖσθαι σπουδαίως ταῖς εἰς αὐτοὺς τιμαῖς καὶ λατρείαις.

Σκόλοπας δὲ εἶναί φησι τᾶ συμβεβηκότα τῷ Ἰσραὴλ
 5 δυσχερῆ, τοὺς πολέμους δὴ λέγω, τὰς αἰχμαλωσίας, τὸν λι-
 μόν, τοὺς κινδύνους, τὴν ἐν δουλείᾳ τριβήν. Γεγονότες γὰρ
 ἅπαξ ὑπὸ Μήδοις καὶ Πέρσαις, οὐκ ἐν σχολῇ προσήεσαν
 τῷ Βάαλ, οὐδὲ ταῖς δαμάλεσι ταῖς χρυσαῖς, ἀλλ' ἦν πως ἀ-
 νάγκη, τό, καὶ αὐτῆς τῆς ἄνωθεν καὶ φιλαιτάτης ἐλευθερί-
 10 ας ἐστερημένους, καὶ ζητοῦντας μὲν τὰ οἴκοι, πτωχεύοντας
 δὲ καὶ ταῖς τῶν κρατούντων πλεονεξίαις πεπιεσμένους, οὐ-
 κέτι μὲν δύνασθαι τὰ συνήθη πληροῦν, ὀλοφύρεσθαι δὲ
 μᾶλλον καὶ ταῖς ἀνηκέστοις καταμεθύειν συμφοραῖς, κατα-
 γινώσκοντας ἤδη τῶν πεπλανηκότων, ὡς οὐδὲν ἀπόνασθαι
 15 μετὸν αὐτοῖς τῶν ἐν ἐλπίσι κεναῖς. Ὁφέληνται γὰρ οὐδέν, ἢ
 τοῦ Βάαλ ἐπαμύνοντος τί γὰρ ἂν ἔδρασε τὸ ἄφωνον ξύλον;
 ἤγουν τῶν δαμάλεων ἐπικουρίας αὐτοῖς ἐπινουσῶν τινα
 τρόπον. Χρυσὸς γὰρ ἦν, «ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων», κατὰ τὸ
 γεγραμμένον. Ἀποφράττονται τοίνυν αἱ ὁδοὶ Θεοῦ, μὴ κα-
 20 ταλεαίνοντος τοῖς φιλαμαρτήμοσι τὴν εἰς φανλότητα τρί-
 βον, ἀποτραχύνοντος δὲ χρησίμως καὶ οὐκ ἐφίεντος αὐτοῖς
 δι' εὐμαρείας ἴεσθαι ἐπὶ τὸ φληνάφως δοκοῦν. Ὡς ἂν οὐχ
 ἐκόντες ἐγκόπτοιτο καὶ μεταχωροῖεν ἐπὶ τὸ ἄμεινον, διὰ
 πείρας αὐτῆς ἐκμεμαθηκότες, ὡς ἔστι παντί τῳ τὸ πλημμε-
 25 λεῖν οὐκ ἀζήμιον.

Στίχ 9. «Καὶ ἐρεῖ, Πορεύσομαι καὶ ὑποστρέψω πρὸς
 τὸν ἄνδρα μου τὸν πρότερον, ὅτι καλῶς μοι ἦν τότε
 ἢ νῦν».

ΙΣΤ'. Σώζει μὲν ὁ λόγος ἔτι τὸν αὐτῷ πρόποντα τρόπον
 30 ὡς γὰρ ἐπὶ πόρνης γυναικὸς ἀπ' ἀρχῆς συντέθειται μέχρι τέ-

σει, οὔτε νὰ βρεῖ ὠφέλιμους αὐτοὺς ποὺ τὴν ἔχουν πλανήσει, ἀκόμα καὶ ἂν θελήσει τυχὸν νὰ τοὺς καταδιώξει, δηλαδή νὰ ἐπιδοθεῖ μὲ ζῆλο στὸ σεβασμὸ καὶ στὴ λατρεία τους.

Σκόλοπες λέγει ὅτι εἶναι οἱ ἀντιξοότητες ποὺ ἔτυχαν στοὺς Ἰσραηλίτες, ἐννοῶ οἱ πόλεμοι, οἱ αἰχμαλωσίες, ἡ πείνα, οἱ κίνδυνοι, οἱ ταλαιπωρία τῆς δουλείας. Γιατὶ ὅταν βρέθηκαν κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τῶν Μήδων καὶ τῶν Περσῶν, δὲν προσέρχονταν μὲ τὴν ἄνεσή τους στὸν Βάαλ, οὔτε στίς χρυσές δαμάλεις, ἀλλ' ἦταν κατὰ κάποιον τρόπο ἀνάγκη, ἐπειδὴ στεροῦνταν καὶ αὐτὴ τὴν οὐράνια καὶ φίλτατη ἐλευθερία, καὶ ζητοῦσαν βέβαια τὴν πατρίδα, ζοῦσαν ὅμως στὴ φτώχεια καὶ καταπιέζονταν ἀπὸ τὶς ἀρπακτικὲς διαθέσεις τῶν τυράννων, καὶ δὲν μπορούσαν πιά νὰ ἐκπληρῶνουν ὅσα συνήθιζαν. Ἀντίθετα θρηνοῦσαν καὶ ὑποφέροντας ἀπὸ τὶς σκληρὲς συμφορὲς, κατηγοροῦσαν πιά τοὺς πλανευτές τους, ἐπειδὴ δὲν μπορούσαν νὰ ἐπωφεληθοῦν τίποτα ἀπὸ ὅσα ἀποτελοῦσαν ἐλπίδες κενές. Σὲ τίποτε ἀσφαλῶς δὲν ὠφελήθηκαν καὶ καμμιὰ βοήθεια δὲν ἔλαβαν ἀπὸ τὸν Βάαλ. Γιατὶ τί θὰ μπορούσε νὰ κάνει τὸ ἄφωνο ξύλο; Ἡ μὲ ποιὸ τρόπο νὰ ἐπινοήσουν βοήθεια γι' αὐτοὺς οἱ δαμάλες; Καθόσον ἦταν χρυσοῦς, καὶ σύμφωνα μ' αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ, «ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων»²³. Φράσσονται λοιπὸν οἱ δρόμοι τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν ἐξομαλύνει τὸ δρόμο πρὸς τὴ φαυλότητα ἐκείνων ποὺ ἀγαποῦν τὴν ἁμαρτία, ἀλλὰ τὸν κάνει πιὸ τραχὺ πρὸς ὠφέλειά τους, καὶ δὲν τοὺς ἀφήνει νὰ σπεύδουν μὲ τὴν ἄνεσή τους σ' αὐτὸ ποὺ ἀνόητα θεωροῦν καλὸ, ὥστε μαθαίνοντας ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν πείρα ὅτι ἡ ἁμαρτία δὲν εἶναι χωρὶς ζημία γιὰ τὸν ὁποῖονδήποτε ποὺ τὴν πράττει, νὰ τὴ διακόπτουν χωρὶς νὰ θέλουν καὶ νὰ προχωροῦν στὸ καλύτερο.

Στίχ. 9. «Καὶ θὰ πεῖ· Θὰ πορευθῶ καὶ θὰ ἐπιστρέψω στὸν προηγούμενον ἄνδρα μου, γιατί καλύτερα ἦμουν τότε, παρὰ τώρα».

16. Ὁ λόγος τοῦ προφήτη συνεχίζει μὲ τὸν ἴδιον τρόπο· γιατί ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μέχρι τὸ τέλος διατυπώνεται σὰν νὰ πρόκειται γιὰ

λους. Διὰ τοῦτο, φησὶν, ὅτι μεταγνώσεται «καὶ ἔρει, Πορεύσομαι πρὸς τὸν ἄνδρα μου τὸν πρότερον, ὅτι καλῶς μοι ἦν τότε ἢ νῦν». Πλὴν ἄθρει κἂν τούτῳ τὸν τῶν ὅλων Θεὸν καὶ ἐν ὀργῇ παιδεύοντα, καὶ ὠφελοῦντα ποικίλως, καὶ ταῖς τῶν
 5 δεινῶν ἐπαγωγαῖς ἀνασειράζοντα τοὺς πεπλανημένους, καὶ μεταποιοῦντα πρὸς τὸ συμφέρον. Ὅταν γάρ, φησὶν, ἀποπεφραγμένας ἴδῃ τὰς ἑαυτῆς ὁδοὺς ἐν σκόλοπι, τότε δὴ, τότε μεταβουλεύσεται, καὶ ὅπερ ἦν ἄμεινον ἐλέσθαι δοῦναι, οὐπω τῶν ἀνιαρῶν εἰσθεβληκότων, κἂν γοῦν ὀψέ, καὶ μετὰ
 10 πείραν ἀρπάσῃ· ἀγαπήσει γάρ τότε τὰ παρὰ Θεῶ, καὶ τῶν μεταξὺ πλημμελημάτων ὡς ἐκ λογισμοῦ τοῦ σώφρονος ἀλογήσασα, μεταχωρήσει λοιπὸν πρὸς τὸ θελήσαι τὸ ἐν ἀρχαῖς, καὶ θαυμάσει τὰ παρὰ Θεῶ, καὶ ἀσυγκρίτοις αὐτὰ διενεγκόμενα διαφοραῖς, καθάπερ ἐκ μέθης ἀνανήψασα, κατόψεται
 15 μόλις. Οὐκοῦν οὐκ ἀνόνητον τὸ παιδεύεσθαι, κἂν εἰ ἔχοι τυχόν τὸ παραυτίκα λυποῦν. Καὶ τοῦτο εἰδότες οἱ προφήται φασί, «Παίδευσον ἡμᾶς Κύριε». Γράφει δὲ καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος· «Εἰ παιδεῖαν ὑπομένετε, ὡς υἱοῖς ὑμῖν προσφέρεται ὁ Θεός· τίς γάρ ἐστιν υἱός, ὃν οὐ παιδεύει πατήρ;». Δείκνυσι
 20 δὲ τὸ ἐκ τοῦ παιδεύεσθαι γλυκύ τε καὶ ὀνησιφόρον, οὕτω λέγων· «Πᾶσα παιδεῖα πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης, ὕστερον μὲντοι καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης».

Στίχ. 10. «Καὶ αὐτὴ οὐκ ἔγνω ὅτι ἐγὼ δέδωκα αὐτῇ τὸν
 25 σῖτον καὶ τὸν οἶνον καὶ τὸ ἔλαιον, καὶ ἀργύριον ἐπλήθυνα αὐτῇ, αὐτὴ δὲ ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ ἐποίησε τῇ Βάαλ».

ΙΖ. Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἂν ἔλοιτο, φησί, τοῖς ἰδίοις ἔτι κατακολουθεῖν ἐρασταῖς, οὐκ ἂν ἐνδοιάσειέ τις. Κατορθώσει γάρ τοῦτο, καὶ λίαν εὐκόλως, τῷ ἀναφράττεσθαι μὲν τὴν
 30 ὁδὸν αὐτῆς καὶ τὰς τρίβους ἀνατειχίζεσθαι, καὶ κατ' οὐδένα

24. Ἱερ. 10, 24.

25. Ἐβρ. 12, 7.

26. Ἐβρ. 12, 11.

πόρνη γυναίκα. Γι' αυτό λέγει θ' αλλάξει γνώμη «Καὶ θὰ πει· Θὰ ἐπιστρέψω στὸν προηγούμενο ἄνδρα μου, γιατί ἤμουν καλύτερα τότε, παρὰ τώρα. Πλὴν ὅμως πρόσεχε ὅτι καὶ σ' αὐτὴ τὴν περιπτώση ὁ Θεὸς τῶν ὄλων καὶ ὀργισμένος παιδαγωγεῖ καὶ ὠφελεῖ ποικιλότροπα καὶ μὲ τὴν προσθήκη δεινῶν συγκρατεῖ ἐκείνους ποὺ πλανήθηκαν καὶ τοὺς μεταβάλλει πρὸς αὐτὸ ποὺ τοὺς συμφέρει. Γιατὶ ὅταν δεῖ, λέγει, φραγμένους τοὺς δρόμους τῆς μὲ ἐμπόδια, τότε πιά, τότε θὰ αλλάξει γνώμη, καὶ αὐτὸ ποὺ θὰ ἦταν καλύτερο νὰ πράξει, αὐτὸ θ' ἀρπάξει ἔστω καὶ ἀργά, προτοῦ ἀκόμα εἰσβάλουν τὰ λυπηρά. Γιατὶ τότε θ' ἀγαπήσει τὰ παραγγελόμενα ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ τὰ πλημμελήματα ποὺ ἔπραξε στὸ μεταξύ ξεφεύγοντας ἀπὸ τὸν συνετὸ λογισμό, θὰ αλλάξει πορεία καὶ θὰ θελήσει τὸ ἀρχικό, καὶ θὰ θαυμάσει ὅσα προέρχονται ἀπὸ τὸν Θεό, τὰ ὁποῖα ἀσύγκριτα διαφέρουν ἀπὸ ὅσα ἀκολουθοῦσε, καὶ θὰ δεῖ ἐπὶ τέλους ἔχοντας συνέλθει σὰν ἀπὸ μέθη. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀνώφελο τὸ νὰ παιδεύεται κανεὶς, ἀκόμα καὶ ἂν ἡ παιδεία προκαλεῖ προσωρινὴ λύπη. Κι αὐτὸ γνωρίζοντάς το οἱ προφῆτες λένε· «Παῖδευσέ μας, Κύριε»²⁴. Γράφει ἐπίσης καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος· «Ἄν ὑπομένετε παιδαγωγία, ὁ Θεὸς σᾶς συμπεριφέρεται σὰν υἱὸς του· γιατί ποιὸς υἱὸς ὑπάρχει ποὺ δὲν τὸν παιδαγωγεῖ ὁ πατέρας του;»²⁵. Καὶ ἐπισημαίνει τὴ γλυκύτητα καὶ τὴν ὠφελιμότητα τῆς παιδαγωγίας λέγοντας· «Κάθε παιδαγωγία πρὸς τὸ παρὸν δὲν φαίνεται νὰ συνοδεύεται ἀπὸ χαρὰ, ἀλλὰ ἀπὸ λύπη, ἀργότερα ὅμως ἀποδίδει σ' αὐτοὺς ποὺ παιδαγωγοῦνται καρπὸ εἰρήνης καὶ δικαιοσύνης»²⁶.

Στίχ. 10 «Κι αὐτὴ δὲν ἀντιλήφθηκε ὅτι ἐγὼ τῆς ἔδωσα τὸ σιτάρι, τὸ κρασί καὶ τὸ λάδι, καὶ πλήθυνα τὰ χρήματά της.
Ἐπίθετα αὐτὴ ἔκανε χρυσὰ καὶ ἀργυρὰ δῶρα στὸν Βάαλ».

17. Ὅτι βέβαια δὲν θὰ ἠθελε, λέγει, ν' ἀκολουθήσει πιά τοὺς ἔραστές της, δὲν θ' ἀμφιβάλει κανεὶς. Γιατὶ αὐτὸ θὰ τὸ ἐπιτύχει, καὶ πολὺ εὐκόλα, μὲ τὸ νὰ φραχθεῖ ὁ δρόμος τῆς καὶ νὰ περιτειχισθοῦν τὰ περάσματά της, καὶ μὲ κανέναν ἀπολύτως τρόπο νὰ

παντελῶς εὐοδοῦσθαι τρόπον. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τῷ θεῶν
 ὑπάρχειν οἶεσθαι τὸν Βάαλ, ἀνατέθεικεν αὐτῷ καὶ τῶν παρ'
 ἐμοῦ κεχορηγημένων αὐτῇ τὰ χαριστήρια, καὶ πρὸς τοῦτο
 5 βουλευσομαι τὰ εἰκότα, ὡς ἂν ἀναμάθοι, τίς ὁ διδούς καὶ
 σῖτον καὶ οἶνον καὶ ἔλαιον καὶ ἀργύριον ἐπλήθυνα αὐτῇ.
 Ἀλλὰ ταῖς ἐμαῖς φιλοτιμίαις εὐχαριστήσαι δέον, εἰς δόξαν
 αὐτὰ πεποιήται τῇ Βάαλ, ὃ δὴ τῆς ἐσχάτης ἐστὶν ἀναισθησί-
 10 κάνως τὸ χρεῖμα ἔχει πρὸς γε τὸ δεῖν καὶ σφόδρα δικαίως
 παροτρύνει Θεόν, κἂν εἰ πάσης ἡμερότητος πηγὴ νοοῖτο
 καὶ γένεσις.

Πάνδεινον οὖν ἄρα καὶ δίκης οὐκ ἀμοιροῦν τῶν παρὰ
 Θεοῦ χαρισμάτων τὴν φιλοτιμίαν ἀνατιθέναί ζητεῖν τοῖς τὴν
 15 δόξαν αὐτοῦ παραλύουσι, τουτέστι τοῖς ἀκαθάρτοις δαίμο-
 σιν, ὃ δὴ καὶ ποιοῦσι τῶν ἐν κόσμῳ τινές "Ἕλληνες δὲ οὗτοι
 καὶ αἰρετικοί. Οἱ μὲν γάρ, Θεοῦ διδόντος ἀνθρώπῳ σοφίαν
 καὶ λόγον, τὴν τῆς εὐγλωττίας δεινότητα ταῖς τῶν δαιμονίων
 χαρίζονται δόξαις, τὰ δὲ γε τῶν αἰρετικῶν θεομισῆ καὶ ἀνό-
 20 σια στίφη πολυπλόκων ἐννοιῶν εὐρέμασι κατασίνονταί τι-
 νας, καὶ τὸν τῶν ἀπλουστέρων καταστρέφουσι νοῦν, «καὶ
 παγίδας ἔστησαν διαφθεῖραι ἄνδρας», κατὰ τὸ γεγραμμέ-
 νον. Οὐκοῦν ἄμφω τετιμήκασιν τὸν Βάαλ· μόνον δὲ οὐχὶ κα-
 θάπερ ἐκ πλούτου νοητοῦ λαμπρὸν ἀνάθημα προσκομίζου-
 25 σιν εἰς δόξαν αὐτῷ τὰ περὶ Θεοῦ. Καὶ τοῦτο οἶμαι ἐστὶ πνευ-
 ματικῶς εὖ μάλα νοούμενον, τὸ «Ἐγὼ δέδωκα τὸν σῖτον καὶ
 τὸν οἶνον καὶ τὸ ἔλαιον, καὶ ἀργύριον ἐπλήθυνα αὐτῇ, αὐτῇ
 δὲ ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ ἐποίησε τῇ Βάαλ». Ἀναθετέον οὖν
 30 ἄρα Θεῷ τὰ αὐτοῦ· τὸν γάρ τοι παντὸς ἡμῖν ἀγαθοῦ δοτῆρα
 καὶ χορηγὸν καταχρυσοῦσθαι πρέπει δι' ὧν ἂν ἔχομεν παρ'
 αὐτοῦ, κἂν εἰ λαμπρὸς εἴη λόγος, κἂν εἰ νοῦς ἔχων ἐπιτηδεί-
 ως πρὸς τὸ δύνασθαι νοεῖν ἀληθῆ μυστήρια.

μήν μπορεί νὰ εἶναι εὐκόλη ἢ διάβασή της. Ἐπειδὴ ὁμως, νομίζοντας ὅτι ὁ Βάαλ εἶναι θεός, ἀπέδωσε σ' αὐτὸν τὶς εὐχαριστίες της γιὰ ὅσα τῆς χορήγησα ἐγώ, καὶ σχετικὰ μ' αὐτὸ θὰ σκεφθῶ ὅσα πρέπει, γιὰ νὰ μάθει ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ δίνει καὶ ἔχει τὴν ἐξουσία ὅλων. Γιατὶ τῆς ἔδωσα ὅσα ἀρκοῦν γιὰ τὴ ζωὴ, σιτάρι, κρασί, λάδι, καὶ πλήθυνα τὰ χρήματά της. Ἀλλά, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ μὲ εὐχαριστήσῃ γιὰ τὴ γενναιοδωρία μου, αὐτὴ τὰ πρόσφερε πρὸς δόξα τοῦ Βάαλ, πρῶγμα ποὺ εἶναι φανερὴ ἀπόδειξη ἔσχατης ἀναισθησίας μαζί καὶ ἀχαριστίας. Καὶ τὸ πρῶγμα δὲν εἶναι μικρὸ, ὥστε νὰ ἐξοργίσει κατ' ἀνάγκη, καὶ πολὺ δίκαια, τὸν Θεό, ἔστω καὶ ἂν νοεῖται πηγὴ καὶ ἀρχὴ κάθε ἀγαθότητας.

Εἶναι λοιπὸν φοβερὸ κακό, καὶ ὄχι ἀνάξιο τιμωρίας, τὸ νὰ θέλομε νὰ ἀφιερώνομε τὴ γενναιοδωρία τοῦ χορηγοῦ τῶν χαρισμάτων Θεοῦ σὲ ἐκείνους ποὺ θέλουν ν' ἀποδυναμώσουν τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ, δηλαδή στοὺς ἀκάθαρτους δαίμονες, πρῶγμα ποὺ κάνουν καὶ κάποιοι στὸν κόσμον καὶ αὐτοὶ εἶναι οἱ ἐθνικοὶ καὶ οἱ αἵρετικοί. Οἱ ἐθνικοὶ, ἐνῶ ὁ Θεὸς δίνει στὸν ἄνθρωπο τὴ σοφία καὶ τὸν λόγο, τὴ δεινότητα τῆς εὐγλωττίας τὴ χαρίζουν στὴ δόξα τῶν δαιμόνων. Τὰ ἐχθρόθεα πάλι καὶ ἀνόσια στίφη τῶν αἵρετικῶν βλάπτουν κάποιους μ' ἐπινοήσεις πολύπλοκων ἐννοιῶν καὶ φθείρουν τὸ νοῦ τῶν πιὸ ἀπλοϊκῶν, καὶ σύμφωνα μ' αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ, «ἔστησαν παγίδες γιὰ νὰ διαφθείρουν ἀνθρώπους»²⁷. Καὶ οἱ δύο κατηγορίες λοιπὸν τίμησαν τὸν Βάαλ καὶ κατὰ κάποιον τρόπο σὰν ἀπὸ τὸν νοητὸ πλοῦτο ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ προσφέρουν λαμπρὸ ἀφιέρωμα γιὰ τὴ δόξα ἐκείνων. Καὶ αὐτὸ, νομίζω, σημαίνει πνευματικά, νοούμενο ὀρθά, αὐτὸ ποὺ λέγει· «Ἐγὼ τῆς ἔδωσα τὸ σιτάρι καὶ τὸ κρασί καὶ τὸ λάδι καὶ πλήθυνα τὸν πλοῦτο της, αὐτὴ ὁμως ἔκανε ἀργυρὰ καὶ χρυσὰ ἀφιερῶματα στὸν Βάαλ. Ἄς ἀφιερῶσομε λοιπὸν στὸν Θεὸ τὰ χορηγούμενα ἀπὸ αὐτόν. Γιατὶ πρέπει νὰ καταχρυσώνομε τὸν δωρεοδότη καὶ χορηγὸ κάθε ἀγαθοῦ μὲ ὅλα ὅσα ἔχομε λάβει ἀπὸ αὐτόν, εἴτε αὐτὸ εἶναι λαμπρὸς λόγος, εἴτε εἶναι νοῦς ποὺ ἔχει τὴν ἰκανότητα νὰ μπορεῖ νὰ νοεῖ ἀληθινὰ μυστήρια.

Στίχ. 11-12. «Διὰ τοῦτο ἐπιστρέψω καὶ κοινοῦμαι τὸν σῖτόν μου καθ' ὄραν αὐτοῦ καὶ τὸν οἶνόν μου ἐν καιρῷ αὐτοῦ, καὶ ἀφελοῦμαι τὰ ἱμάτιά μου καὶ τὰ ὀθόνιά μου τοῦ μὴ καλύπτειν τὴν ἀσχημοσύνην αὐτῆς· καὶ νῦν
5 ἀποκαλύψω τὴν ἀκαθαρσίαν αὐτῆς ἐναντίον τῶν ἐραστῶν αὐτῆς, καὶ οὐδεὶς οὐ μὴ ἐξελεῖται αὐτὴν ἐκ χειρός μου».

ΙΗ. Ὁρᾶς ὅπως ἠπείλησε τὴν ἀφαίρεσιν τῶν κατευφραίνειν εἰδότην, καὶ τοῦτο χρησίμως; Ὡσπερ γὰρ τὸ
10 ἀποτραχύνεσθαι τοῖς σκόλοσι τὴν ὁδὸν αὐτῆς ἐπὶ τὸ ἐλέσθαι φρονεῖν τὰ ἀμείνω παρήνευγε, παρεσκευάσασε δὲ ὥσπερ καὶ οὐχ ἐκοῦσαν εἰπεῖν, «Ἐπιστρέψω πρὸς τὸν ἄνδρα μου τὸν πρότερον, ὅτι καλῶς μοι ἦν τότε, ἢ νῦν» (ἔγνω γὰρ διὰ πείρας τὸ τελοῦν εἰς ὄνησιν, καὶ οἷς ἦν ἄμεινον ἐμφίλο-
15 χωρεῖν), οὕτως εἰ λάβομι τὰ ἐμαυτοῦ, φησί, τότε δὴ πάντως ζητήσῃ τὸν χορηγόν, ἀποπαύσεται τοῦ δεῖν ἀνάπτειν τοῖς δαιμονίοις τὰ χαριστήρια, οἷεσθαί τε ὅτι θεοὶ κατὰ ἀλήθει-
άν εἰσιν, ὡς καὶ ἀνασώζειν δύνασθαι τοὺς ὑπ' αὐτοῖς γεγυ-
νότας Ἐν καιρῷ δὲ λήψεσθαι τὸν σῖτον καὶ τὸν οἶνον καὶ
20 τὰ ὀθόνια, φησί, ψευδομένων τάχα πού κατὰ καιροῦς τῶν καρπῶν, καὶ ὑστεριζόντων αὐτοῖς τῶν ὠρίμων, ὡς ματαίους ἀνατλήναι καὶ τοὺς ἐπὶ γε τῇ γηπονίᾳ πόνους. Ἐἰ δὲ δὴ τις ἔλοιτο νοεῖν, ὅτι σίτου καὶ οἴνου στερηθήσονται κατὰ καιροῦς Ἰουδαῖοι, τῆς μυστικῆς εὐλογίας ἐκπεπτωκό-
25 τες, συνήσει καλῶς. Ὁθόνια δὲ φησι τὴν οἴονεϊ περιστολὴν καὶ τὴν ἄνωθεν ἐπικουρίαν, ὑφ' ἣ γεγονῶς ἔσται τις εὐσχίμων. Εἰ δὲ ἔξω φέροιτο, περικαλλῆς μὲν οὐκέτι, πολὺ δὲ δὴλίαν ἀσχήμων καὶ οἴονεϊ γυμνὸς διατελέσει κατὰ τὸν κόσμον. Ὡδε μὲν οὖν τὴν τῶν ὀθονίων νοήσεις ἀφαίρεσιν,
30 ὑπὲρ γε τοῦ μὴ καλύπτεσθαι τὴν ἀσχημοσύνην αὐτῆς

Ἀποκαλύψειν δὲ τὴν ἀκαθαρσίαν αὐτῆς ἐπαγγέλλεται καὶ τῶν ἐραστῶν αὐτῆς ἐναντίον· κατὰ τοιόνδε τίνα τρόπον;

Στίχ. 11-12. «Γι' αὐτὸ θὰ ἀπιστρέψω καὶ θὰ πάρω τὸ σιτάρι μου ὅταν μεστῶσει καὶ τὸ κρασί μου στὸν καιρὸ του, καὶ θὰ τῆς ἀφαιρέσω τὰ ἐνδύματα πού τῆς ἔδωσα καὶ τὰ σκεπάσματα, γιὰ νὰ μὴν καλύπτει τὴν ἀσχήμα τῆς, καὶ ἔτσι θ' ἀποκαλύψω τὴν ἀκαθαροσύνη της μπροστὰ στοὺς ἐραστὲς τῆς, καὶ κανεὶς δὲν θὰ τὴν γλυτώσει ἀπὸ τὰ χέρια μου».

18. Βλέπεις πῶς ἀπειλήσε νὰ τῆς ἀφαιρέσει ὅλα ὅσα συμαβαίνει νὰ προξενοῦν εὐχαρίστηση, κι αὐτὸ γιὰ τὸ καλὸ τῆς, "Ὅπως δηλαδή κάνοντας τραχύτερο τὸ δρόμο τῆς μὲ τὰ ἐμπόδια πού τῆς παρενέβαλε γιὰ νὰ θελήσει νὰ κάνει καλύτερες σκέψεις, τὴν ἔκανε, ἀκόμα καὶ χωρὶς νὰ θέλει, νὰ πεῖ, «Θὰ γυρίσω στὸν πρώτο ἄνδρα μου, γιὰτὶ τότε ἦμουν καλύτερα ἀπὸ ὅ,τι τώρα (γιὰτὶ ἀντιλήφθηκε ἀπὸ τὴν πείρα ποιὸ ἦταν τὸ ὠφέλιμο καὶ σὲ ποιὰ ἦταν καλύτερο νὰ προχωρεῖ), ἔτσι ἂν ἀφαιρέσω τὰ δικά μου, λέγει, τότε ὅπωςδήποτε θ' ἀναζητήσῃ τὸν χορηγὸ τῆς καὶ θὰ παύσει νὰ θέλει ν' ἀποδίδει τίς εὐχαριστίες τῆς στὰ δαιμόνια καὶ νὰ νομίζει ὅτι εἶναι ἀληθινοὶ θεοί, ὥστε καὶ νὰ μποροῦν νὰ σώζουν αὐτοὺς πού περιῆλθαν στὴν ἐξουσία τους. Καὶ θὰ ἀφαιρέσει, λέγει, σὲ ὀρισμένο χρόνο τὸ σιτάρι καὶ τὸ κρασί καὶ τὰ σκεπάσματα, γιὰτὶ τάχα κατὰ καιροὺς δίνουν ψευδῆ ἐντύπωση οἱ καρποὶ καὶ ἀργοῦν νὰ ὠριμάσουν, ὥστε νὰ ὑπομείνουν ἄδικα καὶ τοὺς κόπους τῆς καλλιέργειας. "Ἄν ὅμως θελήσει κανεὶς νὰ νοήσῃ, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι σὲ ὀρισμένες ἐποχὲς θὰ στερηθοῦν τὸν ἄρτο καὶ τὸ κρασί, ἐπειδὴ θὰ ἔχουν ἐκπέσει ἀπὸ τὴ μυστικὴ εὐλογία, θὰ νοήσῃ καλῶς. Ὅθονια βέβαια ὀνομάζει τὴν κατὰ κάποιον τρόπο οὐράνια περιβολὴ καὶ βοήθεια, κάτω ἀπὸ τὰ ὅποια βρισκόμενος κανεὶς θὰ γίνῃ εὐπρεπής. "Ἄν ὅμως βρεθεῖ ἔξω ἀπὸ αὐτήν, δὲν θὰ εἶναι πιά ὠραῖος, ἀλλὰ μᾶλλον θὰ εἶναι πολὺ ἀσχημος καὶ θὰ βρεθεῖ κατὰ κάποιον τρόπο γυμνὸς μέσα στὸν κόσμον. "Ἐτσι λοιπὸν νὰ νοήσῃς τὴν ἀφαίρεση τῶν ἐνδυμάτων, γιὰ νὰ μὴν καλύπτεται δηλαδή ἡ ἀσχήμα τῆς.

Ἐπίσης ὅμως ὅτι θ' ἀποκαλύψῃ τὴν ἀσχημία τῆς καὶ μπροστὰ στοὺς ἐραστὲς τῆς κατὰ ποιὸ ὅμως τρόπο; Λέγαμε προη-

Ἐλέγομεν ἀρτίως, ὅτι περιπεσοῦσα τοῖς σκόλοψι, τουτέστι τοῖς ἐκ τοῦ πολέμου κακοῖς, καὶ ταῖς ὅτι μάλιστα καταπλήττειν δυναμέναις συμφοραῖς, καὶ αὐτῶν ἀμελήσει τῶν ἐν ὑπολήψει θεῶν, οὐκ ἐν σχολῇ προσάγουσα θυσίας αὐτοῖς, 5 οὔτε μὴν τὰ συνήθη πληροῦν δυναμένη πρὸς δόξαν αὐτῶν, κατακερτομοῦσα δὲ μᾶλλον ὡς οὐδὲν αὐτῶν ἀπόνασθαι μετὸν καὶ κατονειδίζουσα πῶς τὸ ἄναλκι παντελῶς, «Ἐποστρέψω», φησί, «πρὸς τὸν ἄνδρα μου τὸν πρότερον, ὅτι καλῶς μοι ἦν τότε, ἢ νῦν». Ὅταν τοίνυν ἀπαμφιέσω μὲν αὐτὴν 10 τῆς παρ' ἐμοῦ, φησὶν, ἐπικουρίας, περιπεσοῦσα δὲ τοῖς δεινοῖς καὶ τῆς εἰς αὐτοὺς ἀλογήσιμης τιμῆς καὶ ἀγάπης, τότε καὶ αὐτοῖς ἀσχήμων ὀφθήσεται, σαθρῶ καὶ ὀκλάζοντι νῶ διαπτύσασα καὶ αὐτούς Ὅσον γὰρ ἤκεν εἰς τὸ ἐκείνοις ἡδὺ καὶ φίλον, τληπαθῆ μᾶλλον ὀρᾶσθαι χρῆ, καὶ οὐδὲ ἐν αὐταῖς 15 οὔσαν ταῖς ἐσχάταις συμφοραῖς τῶν αὐτοῖς δοκούντων ἐπιλανθάνεσθαι. Οὐκοῦν ὅσον ἤκεν εἰς τὸ ἐκείνων θέλημα, καὶ παρ' αὐτοῖς ἀσχήμων ὁ Ἰσραήλ, οὓς νενόμικεν εἶναι θεοὺς οὐ μέχρι παντός ἀγαπᾶν ἠρημένος Δοκεῖ δέ μοι φάναι τι τοιοῦτον ὁ μακάριος Ἡλίας «Ἐως πότε ὑμεῖς χωλανεῖτε ἐπ' 20 ἀμφοτέραις ταῖς ἰγνύαις; Εἰ ἔστι Κύριος ὁ Θεός, πορεύεσθε ὀπίσω αὐτοῦ· εἰ δὲ ὁ Βάαλ αὐτός, πορεύεσθε ὀπίσω αὐτοῦ» ὁ ἐτέρωθί φησιν, «Ἡ Βάαλ, Βάαλ, ἢ Θεῶ, Θεῶ». Ὅτι δὲ οὐδεὶς ἀπαλλάξειε τοὺς ἅπαξ ὑπὸ θείαν γεγονότας ὀργήν, οὐδ' ἂν ἐξορθώσειέ τις τὸν κατερῶμιμένον παρὰ Θεοῦ, δέδειχεν 25 εἰπὼν τὸ «οὐδεὶς οὐ μὴ ἐξέλῃται αὐτὴν ἐκ χειρός μου».

Στίχ. 13. «Καὶ ἀποστρέψω πάσας τὰς εὐφροσύνας αὐτῆς, ἑορτὰς αὐτῆς καὶ τὰς νουμηνίας αὐτῆς καὶ τὰ σάββατα αὐτῆς καὶ πάσας τὰς πανηγύρεις αὐτῆς».

10. Οἱ γὰρ ὅλως τοῖς οὕτω σκληροῖς καὶ ἀφύκτοις ἐνειλημμένοι κακοῖς, ὡς καὶ ὑπὸ χεῖρα γενέσθαι βαρβαρικὴν καὶ ἐν δορικτήτων μοίρα δουλεύειν ἐχθροῖς, πῶς ἂν ἑορτά-

γουμένως, ὅτι πέφτοντας ἐπάνω σὲ ὄδοφράγματα, δηλαδή στὰ δεινὰ τοῦ πολέμου καὶ στὶς συμφορὲς ποὺ ἔχουν τὴ δύναμη νὰ προξενοῦν τὶς μεγαλύτερες ἐκπλήξεις, θὰ ξεχάσει καὶ τοὺς ἴδιους τοὺς θεοὺς ποὺ σέβεται, ὄχι προσφέροντας μὲ τὴν ἡσυχία τῆς θυσίας, οὔτε μπορώντας νὰ ἐκπληρώσει τὰ συνηθισμένα γιὰ τὴ δόξα τους, ἀλλὰ χλευάζοντας μᾶλλον αὐτοὺς ὅτι δὲν μποροῦν νὰ τῆς προσφέρουν καμμιά ὠφέλεια καὶ κατηγορώντας τὴν πλήρη ἀδυναμία τῆς, θὰ πεῖ· «Θὰ ἐπιστρέψω στὸν πρῶτο μου ἄνδρα, γιὰτὶ ἤμουν καλύτερα τότε ἀπὸ ὅ,τι τώρα». Ὅταν λοιπὸν τὴν ἀπογυμνώσω, λέγει, ἀπὸ τὴ βοήθειά μου καὶ πέφτοντας μέσα στὰ δεινὰ, ἀδιαφορήσει γιὰ τὴν τιμὴ καὶ τὴν ἀγάπη πρὸς αὐτοὺς, τότε καὶ σ' αὐτοὺς θὰ φανεῖ ἄσχημη, ἀποστρεφόμενη αὐτοὺς μὲ ψυχρὴ καὶ καταδικαστικὴ διάθεση. Γιὰτὶ ὅσον ἀφορᾷ στὸ εὐχάριστο καὶ ἀρεστὸ σ' ἐκείνους μᾶλλον πρέπει νὰ τοὺς φανεῖ ταλαίπωρη, καὶ οὔτε ἐνῶ βρίσκεται μέσα σ' αὐτὲς τὶς ἔσχατες συμφορὲς λησιμονοῦν τὶς γνῶμες τους. Ὅσον ἀφορᾷ λοιπὸν στὸ θέλημα ἐκείνων, καὶ γι' αὐτοὺς ἀκόμα θὰ εἶναι ὁ Ἰσραὴλ ἄσχημος, τοὺς ὁποίους θεώρησε ὅτι εἶναι θεοί, ἀλλὰ δὲν θέλησε νὰ τοὺς τιμᾷ γιὰ πάντα. Καὶ νομίζω ὅτι κάποιον τέτοιο εἶπε ὁ μακάριος Ἡλίας· «Ὡς πότε ἐσεῖς θὰ κουτσαίνετε καὶ μὲ τὰ δυὸ σας πόδια; Ἄν εἶναι Κύριος ὁ Θεός, τρέχετε πίσω ἀπὸ αὐτόν, ἂν πάλι εἶναι ὁ Βάαλ, πηγαίνατε πίσω ἀπὸ αὐτόν»²⁸, πράγμα ποὺ λέγει καὶ ἄλλοῦ· «Ἡ ἂν εἶναι θεὸς ὁ Βάαλ, ἀκολουθεῖτε τὸν Βάαλ, ἢ ἂν πιστεύετε τὸν Θεό, ἀκολουθεῖτε τὸν Θεό». Ὅτι ὅμως κανεὶς δὲν θ' ἀπαλλάξει αὐτοὺς ποὺ ἔπεσαν στὴ θεία ὀργή, οὔτε θὰ σηκώσει ὄρθιο αὐτόν ποὺ ἔρριξε κάτω ὁ Θεός, τὸ ἔδειξε λέγοντας· «Κανεὶς δὲν θὰ τὴ γλυτώσει ἀπὸ τὰ χέρια μου».

Στίχ. 13. «Θὰ διακόψω ὅλες τὶς διασκεδάσεις τῆς, τὶς ἐορτές τῆς καὶ τὶς πρωτομηνιές καὶ τὰ Σάββατά τῆς καὶ ὅλα τὰ πανηγύρια τῆς».

19. Ὅσοι δηλαδή ἔχουν περιπέσει σὲ τόσο σκληρὰ καὶ ἀναπόφευκτα δεινὰ, ὥστε καὶ νὰ περιέλθουν στὴν ἐξουσία τῶν βαρβάρων καὶ σὰν αἰχμάλωτοι πολέμου νὰ γίνουν δοῦλοι στοὺς

σειαν; Ἡ ποῖον ἂν ἔχοιεν εὐφροσύνης καιρόν, οἱ ταῖς οὕτω
 δομείαις κατηχθισμένοι φροντίσι καὶ ἀφορήτοις λύπαις
 ἐντετηγμένοι; Καίτοι, πῶς οὐκ ἄμεινον ἐκεῖνο νοεῖν, ὡς
 πρέποι ἂν μᾶλλον τοῖς εἰς τοῦτο ταλαιπωρίας ἐνηνεγμέ-
 5 νοις, ἀνακραγεῖν τὸ διὰ τῆς τοῦ ψάλλοντος λύρας εὖ μάλα
 παραφωνούμενον, «Ἐπὶ τὸν ποταμὸν Βαβυλῶνος ἐκεῖ ἐκα-
 θίσαμεν καὶ ἐκλαύσαμεν ἐν τῷ μνησθῆναι ἡμᾶς τῆς Σιών»;
 Ἀνεπιτήδευτον δὲ παντελῶς τὸ ἐορτάζειν ἔχοντες, οὐδὲν
 ἦττον φασί, «Πῶς ἄσωμεν τὴν ᾠδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἄλλο-
 10 τρίας;». Οὐκ ἐφίεντων, οἴμαί που, τῶν Βαβυλωνίων τὰς νε-
 νομισμένας αὐτοῖς λατρείας, καὶ τὰ οἴκοι φίλα τε καὶ ὡς ἐν
 ἔθει πληροῦν Ἄλλ' ἴσως ἐκεῖνο ἐρεῖ τις Ἐἰ πρὸς τὸ λατρεύ-
 ειν εἰδώλοις ἀπονένευκεν ὁ Ἰσραήλ, πῶς ἂν μὴ καὶ αὐτῶν
 ἐκπέσοι τῶν κατὰ νόμον ἐορτῶν, σαβδάτων τε καὶ νομη-
 15 νιῶν; Πρὸς δὴ τοῦτό φαμεν, ὅτι παρώλισθον μὲν τῆς εἰς
 Θεὸν ἀγάπης καὶ προσκεκνηήκασι τῷ Βάαλ καὶ ταῖς δα-
 μάλεσι ταῖς χρυσαῖς, οὐ μὴν εἰσάπαν ἀπώσαντο τὰ διὰ
 Μωσέως, διετέλουν δὲ μᾶλλον ἐπ' ἄμφω θαίνοντες καὶ
 σκάζοντες, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν, ὡς μήτε τῷ Βᾶ-
 20 αλ ὀλοτρόπως, μήτε μὴν τῷ τῶν ὄλων Θεῷ καθαρῶς ἐλέ-
 σθαι προσκυνεῖν. Οὐκοῦν ἐκπέπτωκεν ἐορτῶν τε καὶ πα-
 νηγύρεων καὶ εὐφροσυνῶν καὶ σαβδάτων, οὔτε Θεῷ πλη-
 ροῦν τὰ ἐν νόμῳ συγχωρούμενος, οὔτε μὴν τῷ Βάαλ τὰς ἐν
 ἔθει πανηγύρεις ἐπιτελῶν.

25 Ἀληθὲς δὲ καὶ ἐτέρως εἶη ἂν, καὶ μάλα εἰκότως, ὅτι
 τοὺς ἀποφοιτῶντας Θεοῦ καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης ὀλιγω-
 ρήσαντας, καταστνγνάζειν ἀναγκαῖον, καὶ παντὸς ἔξω δι-
 ατελεῖν τοῦ κατευφραίνειν εἰδότος. «Οὐ γὰρ ἔστι χαίρειν
 τοῖς ἀσεδέσι, λέγει Κύριος», οἷς ὁ σκώληξ εἰς αἰῶνα τετή-
 30 ρηται, τοῖς γε μὴν ἐπιεικέσι καὶ εὐσεβῆ καὶ φιλόθεον ἔχου-

29. Ψαλμ. 136, 1.

31. Γ' Βασ. 18, 21.

30. Ψαλμ. 136, 4.

32. Ἦσ. 48, 22.

33. Πρβλ. Ἦσ. 65, 24.

ἐχθρούς, πῶς θὰ μποροῦσαν νὰ γιορτάσουν; Ἡ ποιά εὐκαιρία εὐφροσύνης θὰ μποροῦσαν νὰ ἔχουν αὐτοὶ ποὺ εἶναι φορτωμένοι μὲ τόσο σκληρὲς φροντίδες καὶ λειώνουν ἀπὸ ἀφόρητες λύπες; Ἄν καὶ βέβαια, πῶς δὲν εἶναι καλύτερο νὰ σκεπτόμαστε ἐκεῖνο, ὅτι πρέπει μᾶλλον ὅσοι ἔχουν ἐμπλακεῖ σὲ τόσο μεγάλες ταλαιπωρίες, νὰ ἀναφωνήσουν αὐτὸ ποὺ πολὺ καλὰ ψάλλει ἡ λύρα τοῦ Ψαλμωδοῦ, «Στὶς ὄχθες τῶν ποταμῶν τῆς Βαβυλώνας ἐκεῖ καθίσαμε καὶ κλάψαμε φέροντας στή μνήμη μας τὴ Σιών»²⁹; Καὶ ἐπειδὴ δὲν μποροῦσαν μὲ κανένα τρόπο νὰ τελέσουν τὶς ἑορτὲς τους, λένε κατὰ παρόμοιο τρόπο· «Πῶς νὰ ψάλομε τὴν ὠδὴ τοῦ Κυρίου σὲ ξένη χώρα;»³⁰. Ἐπειδὴ, νομίζω, δὲν τοὺς ἐπέτρεπαν οἱ Βαβυλώνιοι νὰ τελοῦν τὶς καθιερωμένες λατρευτικὲς ἐκδηλώσεις καὶ ὅσα ἀγαποῦσαν καὶ ἀποτελοῦσαν συνήθειές τους. Ἄλλ' ἴσως θὰ πεῖ κανεὶς ἐκεῖνο· Ἄν ὁ Ἰσραὴλ ἐξέκλινε στή λατρεία τῶν εἰδώλων, πῶς ἦταν δυνατὸ νὰ μὴ ἐκπέσει καὶ ἀπὸ τὶς ἑορτὲς ποὺ προέβλεπε ὁ νόμος, τὰ Σάββατα καὶ τὶς πρωτομηνιές; Σ' αὐτὸ θ' ἀπαντήσουμε, ὅτι εἶχαν βέβαια ὀλισθήσει ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ προσκύνησαν τὸν Βάαλ καὶ τὶς χρυσὲς δαμάλες, δὲν εἶχαν ὅμως ἀπορριφθεῖ πλήρως τὰ νοθετήματα τοῦ Μωυσῆ, ἀλλὰ μᾶλλον, σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τοῦ προφήτη, βιάδιζαν πατώντας καὶ στὰ δύο καὶ κουτσαίνοντας³¹, ὥστε δὲν ἤθελαν οὔτε τὸν Βάαλ ὀλοκληρωτικὰ νὰ προσκυνοῦν, οὔτε τὸν Θεὸ τῶν ὄλων καθαρὰ. Ἔτσι λοιπὸν στερήθηκε καὶ τὶς ἑορτὲς καὶ τὰ πανηγύρια καὶ τὶς διασκεδάσεις καὶ τὰ Σάββατα, καὶ δὲν τοῦ ἐπιτρεπόταν οὔτε τὰ παραγγέλματα τοῦ νόμου νὰ ἐκπληρώνει, οὔτε καὶ τὰ συνηθισμένα πανηγύρια τοῦ Βάαλ νὰ ἐπιτελεῖ.

Ἄλλὰ καὶ κατ' ἄλλο τρόπο εἶναι ἀλήθεια, καὶ πολὺ εὐλόγα, ὅτι ὅσοι ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὸν Θεὸ κι ἔχουν ἀδιαφορήσει γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἀναπόφευκτο νὰ λυποῦνται ὑπερβολικὰ καὶ ν' ἀπέχουν ἀπὸ κάθε τι ποὺ προξενεῖ εὐφροσύνη· γιὰτὶ λέγει· «Δὲν μποροῦν νὰ χαίρονται, λέγει ὁ Κύριος, οἱ ἀσεβεῖς»³², αὐτοὶ γιὰ τοὺς ὁποίους τηρήθηκε τὸ σκουλήκι γιὰ νὰ τοὺς κατατρώγει στὸν αἰῶνα»³³, ὅσοι ὅμως εἶναι ἀγαθοὶ κι ἔχουν εὐσεβῆ καὶ φιλό-

σι τὸν σκοπὸν, πρέπει ἂν εἰκότως καὶ τὸ ἐφ' ἅπασιν τοῖς ἀγαθοῖς κατευφραίνεσθαι δεῖν· «Εὐφροσύνη γὰρ αἰώνιος ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτῶν», κατὰ τὸ γεγραμμένον, «ἀπέδρα τε ὀδύνη καὶ λύπη καὶ στεναγμός». Οἷς καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἐπιστέλλει λέγων, «Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε· πάλιν ἐρῶ, χαίρετε. Τὸ ἐπιεικὲς ὑμῶν γνωσθήτω πᾶσιν ἀνθρώποις». Ἐψεται γὰρ ὡς περ τοῖς ἀλιτηρίοις τὸ κολάζεσθαι δεῖν, οὕτω καὶ τοῖς ἄνωθεν καταπλουτεῖν ἀγαθοῖς, οἷς ἂν γένοιτο σκοπὸς τὸ διαβιῶναι λαμπρῶς.

10 *Στίχ. 14.* «Καὶ ἀφανιῶ ἄμπελον αὐτῆς καὶ τὰς συκὰς αὐτῆς, ὅσα εἶπε· Μισθώματά μου ταῦτά ἐστιν ἃ ἔδωκάν μοι οἱ ἐρασταί μου, καὶ θήσομαι αὐτὰ εἰς μαρτύριον, καὶ καταφάγεται αὐτὰ τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰ ἐρπετὰ τῆς γῆς».

15 *Κ.* Τοῦτο δὴ πάλιν ἐτέρως ἔστιν εἰπεῖν, τὸ «Ἀφελούμαι τὸν σῖτόν μου καθ' ὥραν αὐτοῦ, καὶ τὸν οἶνόν μου ἐν καιρῷ αὐτοῦ». Ἐπειδὴ γὰρ τὰς τῶν ὥρῶν εὐκαρπίας ταῖς τῶν δαμονίων δυνάμεσι καὶ φιλοτιμίαις προσνέμων ὁ Ἰσραήλ, καὶ ἀβουλότατα δρῶν, αὐτοῖς ἀντίθει τὰ χαριστήρια, καὶ
20 οὐχὶ μᾶλλον Θεῷ, ταύτη τοι φησὶν ὡς ἀφανιῶ καὶ καταφθερῶ τὰ δι' ὧν ἐκείνη χειρόνως πεπλάνηται, μεμισθαρηκέναι λέγουσα παρὰ τῶν ἰδίων ἐραστῶν. Καὶ πεποίηται μὲν ἀστείως ὡς ἐπὶ μαχλώσης γυναικὸς ὁ λόγος, ὡς τό γε μὴν κατὰ ἀλήθειαν ὁ Ἰσραήλ, ὅτι μισθὸς αὐτοῖς καὶ ἀντέ-
25 κτισις τῆς εἰς τὰ εἰδῶλα τιμῆς καὶ λατρείας, τὸ τῶν ὠρίμων ἀμφιλαφές καὶ τὸ εὐκάρπῳ περιτυγχάνειν τῇ γῆ. Ὅτι δὲ καὶ τῆς ἄλλης ἀπάσης αὐτοῖς εὐθυμίας παρακεῖσθαι τὴν μέθεξιν ταύτης ἔνεκα καὶ μόνης ᾤοντο τῆς αἰτίας, εἰδείη τις ἂν, καὶ μάλα ῥαδίως, τοῖς Ἱερεμίου λόγοις ἐντυχῶν. Ἐάλω
30 μὲν γὰρ τὰ Ἱεροσόλυμα, διαπεφευγότες δέ τινες τοῦ πολέμου τὴν ἀκμὴν, κατέβησαν εἰς τὴν Αἴγυπτίων, καὶ σὺν αὐ-

θεο σκοπό, ἀρμόζει εὐλογία καὶ πρέπει νὰ εὐφραίνονται μὲ ὅλα τὰ ἀγαθὰ. Γιατί, σύμφωνα μ' αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ, «Εὐφροσύνη αἰώνια βρίσκεται πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι τους, καὶ ἔφυγε ἀπὸ αὐτοὺς κάθε ὀδύνη, λύπη καὶ στεναγμός»³⁴. Σ' αὐτοὺς γράφει σὲ ἐπιστολή του καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος: «Χαίρετε πάντοτε στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου πάλι θὰ πῶ, χαίρετε. Ἡ ἀγαθότητά σας ἄς γίνει γνωστὴ σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους»³⁵. Γιατὶ θ' ἀκολουθήσει, ὅπως στοὺς ἀσεβεῖς ἢ ἀνάγκη τῆς τιμωρίας, ἔτσι καὶ σὲ ὅσους βάλουν σκοπὸ νὰ ζήσουν λαμπρὰ ἢ καταπλούτησή τους μὲ τὰ οὐράνια ἀγαθὰ.

Στίχ. 14. «Καὶ θ' ἀφανίσω τὸ ἀμπέλι της καὶ τὶς συκιές της, γιὰ τὰ ὁποῖα εἶπε, Αὐτὰ εἶναι ἡ ἀμοιβὴ πού μοῦ ἔδωσαν οἱ ἔραστὲς μου, καὶ θὰ τὰ καταστήσω αὐτὰ μαρτυρία γιὰ τοὺς μελλοντικούς, καὶ θὰ τὰ καταστρέψουν τὰ ἄγρια θηρία καὶ τὰ πουλιὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰ ἔρπετὰ τῆς γῆς».

20. Αὐτὸ βέβαια μπορούμε πάλι νὰ τὸ ἐκλάβουμε μὲ τὴν ἔννοια τοῦ, «Θ' ἀφαιρέσω τὸ σιτάρι μου ὅταν μεστῶσει καὶ τὸ κρασί μου στὸν καιρὸ του»³⁶. Ἐπειδὴ δηλαδὴ τὴν κατὰ καιροὺς καλὴ ἔσοδεία τὴν ἀπέδιδαν οἱ Ἰσραηλιῖτες στὴ δύναμη καὶ τὴ γεναιοδωρία τῶν δαιμονίων, καὶ ἐνεργώντας μὲ μεγάλη ἀνοησία, σ' αὐτοὺς ἀπέδιδαν τὶς εὐχαριστίες, καὶ ὄχι μᾶλλον στὸν Θεό, γι' αὐτὸ λέγει, θ' ἀφανίσω καὶ θὰ καταστρέψω αὐτὰ μὲ τὰ ὁποῖα ὀδηγήθηκε ἐκείνη σὲ χειρότερη πλάνη, λέγοντας ὅτι τὰ ἔλαβε ὡς ἀνταμοιβὴ ἀπὸ τοὺς ἔραστὲς της. Καὶ βέβαια ὁ λόγος διατυπώθηκε ὅπως ἄρμοξε σὲ γυναῖκα πού ἐπιδίδεται σὲ ἡδονές, ὅπως πράγματι γίνεται μὲ τοὺς Ἰσραηλιῖτες, ὅτι μισθὸς καὶ ἀντίτιμο τῆς τιμῆς καὶ τῆς λατρείας ἐκ μέρους τους τῶν εἰδώλων ἦταν νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἀφθονία καὶ τὴν ὠραιότητα τῶν καρπῶν τῆς γῆς. Ὅτι ὅμως πίστευαν ὅτι καὶ ὅλης τῆς ἄλλης χαρᾶς τους ἢ μέθεξη προερχόταν ἀπὸ αὐτὴν μόνο τὴν αἰτία, θὰ μπορούσε νὰ τὸ μάθει κανεὶς, καὶ πολὺ εὐκόλα, διαβάζοντας τοὺς λόγους τοῦ Ἱερεμῖα. Καταλήφθηκαν δηλαδὴ τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ κάποιοι διαφεύγοντας ἀπὸ τὸ μακελλεῖο τοῦ πολέμου κατέβηκαν στὴ χώρα τῶν Αἰγυπτίων

τοῖς ὁ προφήτης κατὰ θεϊαν ὁμψήν. Ἐκεῖσε γοῦν συνεβού-
λευε λέγων τῶν τῆς εἰδωλολατρίας παύσασθαι μολυσμῶν,
καὶ παλινδρομεῖν ἐλέσθαι πρὸς Θεόν.

Εἶτα γυναιῶν ἀθλία τε καὶ ἀνουσάτη πληθὺς τῆς τοῦ
5 προφήτου πάλιν ἀντεφέροντο λόγοις, καὶ δὴ καὶ ἔφασκον
ἀναιδῶς «Τὸν λόγον ὃν ἐλάλησας πρὸς ἡμᾶς τῷ ὀνόματι Κυ-
ρίου, οὐκ ἀκουσόμεθά σου, ὅτι ποιούσαι ποιήσομεν πάντα
τὸν λόγον ὃς ἐξελεύσεται ἐκ τοῦ στόματος ἡμῶν, θυμιᾶν τῇ
βασιλίῳ τοῦ οὐρανοῦ καὶ σπένδειν αὐτῇ σπονδάς, καθὰ
10 ἐποιήσαμεν ἡμεῖς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν καὶ οἱ βασιλεῖς ἡμῶν
καὶ οἱ ἄρχοντες ἡμῶν ἐν πόλεσιν Ἰούδα καὶ ἔξωθεν Ἱερουσα-
λήμ· καὶ ἐπλήσθημεν ἄρτων καὶ ἐγενόμεθα χρηστοί, καὶ κα-
κὰ οὐκ εἶδομεν. Καὶ ὡς διελίπομεν θυμιῶντες τῇ βασιλίῳ
τοῦ οὐρανοῦ, ἠλαττώθημεν πάντες ἡμεῖς, καὶ ἐν ῥομφαίᾳ καὶ
15 ἐν θυμῷ ἐξελίπομεν». Συνίης οὖν ὅπως μονονουχὶ καὶ ἀντέ-
κτισιν τοῦ πεπλανῆσθαι φησιν ἐσχηκέναι τὰ ζωαρκῆ, καὶ
πρὸς γε δὴ τούτῳ τὸ εὐήμερεῖν; «Ἀφανιῶ» τοιγαροῦν φησὶν
«ἂ εἶπε· Μισθώματά μου ταῦτά ἐστιν, ἂ ἔδωκάν μοι οἱ ἐρα-
σταί μου, καὶ θήσομαι αὐτὰ εἰς μαρτύριον». Καταμαρτυρή-
20 σαι γὰρ ὡσπερ τῆς τοῦ Ἰσραὴλ μοχθηρίας ἀφηρημένα ταυτί,
καὶ τὴν δίκην αὐτοῖς ἐπισημοτέραν ἐργάσεται, καὶ καταφα-
νῆ ποιήσει τὴν ὀργήν «Ἔδεται δὲ αὐτὰ τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ
καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰ ἐρπετὰ τῆς γῆς».

Νοοῖτο δ' ἂν οὐ καθ' ἓνα ταυτί δὴ τρόπον, τριχῆ δὲ μάλ-
25 λον τὰ ἐκ τοῦ σημαινομένου ληφθήσεται. Ἡ γὰρ ἐκεῖνο φη-
σὶν, ὅτι θηρίων ἔσται τροφή τὰ ἐν ἀγροῖς, ὡς οὐκ ὄντος ἔτι
τοῦ κατοικοῦντος τὴν γῆν, διὰ τοῦ τὸ πλείστους μὲν ὄσους
οἴκων τε καὶ πόλεων ἐκσεσοδημένους ἀποδραμεῖν οὐχ ἐκό-
ντας εἰς Βαβυλῶνα καὶ Μήδους, δεδαπανῆσθαι δὲ τῷ πολέ-
30 μῳ καὶ ἑτέροισι ὄσους, ὡς ὑπὸ μόνων ἤδη τῶν θηρίων τε καὶ
ἐρπετῶν τῶν Σαμαρειτῶν οἰκειῖσθαι χώραν, ἥγουν ἐκεῖνο πάλ-
ιν, ὅτι τῆς χώρας τὴν εὐκαρπίαν οἶά τινες θῆρες οἱ Βαβυλώ-

καὶ μαζὶ καὶ οἱ προφῆτες σύμφωνα μὲ θεῖο χρησμό. Ἐκεῖ λοιπὸν τοὺς νουθετοῦσε λέγοντας νὰ σταματήσουν τὰ εἰδωλολατρικὰ μολύσματα καὶ νὰ θελήσουν νὰ ἐπιστρέψουν στὸν Θεό.

Ἐπειτα ἄθλιο πλῆθος ἀπὸ γυναικάρια καὶ ἄμυαλο ἐντελῶς ἐναντιωνόταν πάλι στοὺς λόγους τοῦ προφήτη καὶ μάλιστα ἔλεγαν μὲ ἀναίδεια· «Τὸ λόγο πού μᾶς εἶπες στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου δὲν θὰ τὸν ἀκούσομε, γιατί θὰ πραγματοποιήσομε κάθε λόγο πού θὰ βγῆ ἀπὸ τὸ στόμα μας· θὰ προσφέρομε θυμίαμα στὴ βασίλισσα τοῦ οὐρανοῦ καὶ θὰ τὴν τιμοῦμε μὲ σπονδές, ἔτσι ὅπως κάναμε ἐμεῖς καὶ οἱ πατέρες μας καὶ οἱ βασιλεῖς μας καὶ οἱ ἄρχοντές μας στὴν πόλη τοῦ Ἰούδα καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ· καὶ χορτάσαμε ἀπὸ ἄρτους καὶ γίναμε καλοὶ, καὶ δὲν γνωρίσαμε κακά. Ὅταν ὅμως σταματήσαμε νὰ προσφέρομε θυμίαμα στὴ βασίλισσα τοῦ οὐρανοῦ ὅλοι ἐμεῖς λιγοστέψαμε καὶ μᾶς ἀφάνισε τὸ σπαθὶ καὶ ὁ θυμὸς τῆς»³⁷. Ἀντιλαμβάνεσαι λοιπὸν ὅτι λέγει ἔλαβαν κατὰ κάποιον τρόπο τὰ ἀπαραίτητα στὴ ζωὴ ὡς ἀντιστάθμισμα γιὰ τὴν πλάνη τους καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ καὶ τὴν εὐημερία; «Θὰ ἀφανίσω», λοιπὸν, λέγει, αὐτὰ γιὰ τὰ ὁποῖα εἶπε· Αὐτὰ εἶναι οἱ ἀμοιβές μου πού μοῦ ἔδωσαν οἱ ἐραστές μου, καὶ θὰ τὰ παραθέσω σὰν μαρτυρία». Θὰ μαρτυρήσει δηλαδή φανερά ὅτι αὐτὰ τὰ ἔχει ἀφαιρέσει ἢ μοχθηρία τοῦ Ἰσραὴλ καὶ θὰ κάνει τὴν τιμωρία τους πιὸ περιδότη καὶ ὀλοφάνερη τὴν ὀργή του. Καὶ «Αὐτὰ θὰ τὰ φᾶνε τὰ ἄγρια θηρία καὶ τὰ πουλιὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τὰ ἔρπετὰ τῆς γῆς».

Κι αὐτὰ μπορεῖ νὰ τὰ ἐννοήσει κανεὶς ὄχι μὲ ἓνα τρόπο μόνο, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ τὰ ἐκλάβει μὲ τρεῖς σημασίες. Ἡ δηλαδή λέγει ἐκεῖνο, ὅτι ὅσα ὑπάρχουν στὴν ὑπαιθρο θὰ γίνουν τροφή τῶν ἄγριων θηρίων, γιατί δὲν θὰ ὑπάρχει πιά κανένας κάτοικος τῆς χώρας, ἐπειδὴ πλεῖστοι ὅσοι θὰ ἔχουν ἐκδιωχθεῖ ἀπὸ τὰ σπίτια καὶ τίς πόλεις τους καὶ θὰ μεταφερθοῦν χωρὶς νὰ τὸ θέλουν οἱ ἴδιοι στὴ Βαβυλώνα καὶ τοὺς Μήδους, καὶ πολλοὶ ἄλλοι θὰ ἀφανισθοῦν ἀπὸ τὸν πόλεμο, ὥστε ἡ χώρα τῶν Σαμαρειτῶν νὰ κατοικεῖται πιά ἀπὸ θηρία μόνο καὶ ἔρπετὰ, ἢ ἐκεῖνο πάλι, ὅτι τὴν καρποφορία τῆς χώρας θὰ τὴ ληλατήσουν σὰν θηρία οἱ Βα-

νιοι θοινησονται, τῶν ἐνοικούντων τὴν γῆν ταῖς τετειχισμέ-
ναις τῶν πόλεων ἐνισχημένων, καὶ οὐδὲ ὅσον εἰπεῖν ἐπέκεινα
πυλῶν ἰέναι τολμώντων, καίτοι καταφθείροντος τοῦ λιμοῦ.

Εἰ δέ τῳ δοκεῖ συνιέναι πνευματικῶς, καὶ δι' ἑτέρας ἄν
5 ἴοι τρίβου. Ἀμπελῶνι μὲν γὰρ καὶ συκῇ παρεικαστέον εὖ
μάλα τὴν διὰ νόμου παιδευσιν ἀποκομίζουσαν εἰς Χρι-
στόν. Παιδαγωγεῖ γὰρ εἰς τοῦτο κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου
Παύλου φωνήν. Καὶ ἄμπελος μὲν εὐφρασίας ἄν νοοῖτο
σύμβολον, γλυκύτητος δὲ συκῇ. Ὅτι δὲ ψυχῇ φιλοθέῳ γλυ-
10 κὺς ἀληθῶς ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος καὶ κατευφραίνειν εἰδώς,
πῶς ἄν ἐνδοιάσειέ τις; Οὐκοῦν ἀμέτοχος μὲν ὁ Ἰσραὴλ
ἀπομεμένηκεν ἀναγκαίως τῶν ἄνωθεν καὶ πνευματικῶν
ἀγαθῶν, δέδονται δὲ πρὸς μετάληψιν τοῖς οἰονεὶ θηρίοις τε
καὶ ἔρπετοῖς, φημὶ δὴ τοῖς ἐξ ἔθνῶν, οἳ πρὸ τῆς τοῦ Σωτῆ-
15 ρος ἐπιδημίας ὀλίγα διενεγκεῖν θηρῶν τε καὶ ἔρπετῶν ἰο-
βόλων ὑπονοηθεῖεν ἄν, διὰ τὴν σκαιότητα τῶν τρόπων.
Πλὴν οὐ μεμενήκασιν ἐν τούτοις, ἀκολουθεῖν ἤρημένοι λέ-
γοντι τῷ Χριστῷ, «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πραῖός εἰμι καὶ τα-
πεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς
20 ὑμῶν». Προσθεῖην δ' ἄν ἔγωγε τοῖς εἰρημένοις καὶ τόδε ὡς
ἔστιν ἀνάγκη τοῖς τὸν ἐπάρατον καὶ θεομισῆ τρίβουσι θίον
καὶ ἀπολισθῆναι δεῖν παντὸς ἀγαθοῦ, καὶ ἐν ταῖς ἀπασῶν
ἐσχάταις γενέσθαι ταλαιπωρίας.

Στίχ. 15. «Καὶ ἐκδικήσω ἐπ' αὐτὴν τὰς ἡμέρας τῶν Βαα-
25 λεὶμ, ἐν αἷς ἐπέθνευ ἐν αὐτοῖς, καὶ περιετίθετο τὰ ἐνώτια
αὐτῆς καὶ τὰ καθόρμια αὐτῆς καὶ ἐπορεύετο ὀπίσω τῶν
ἐραστῶν αὐτῆς, ἐμοῦ δὲ ἐπελάθετο, λέγει Κύριος».

ΚΑ'. Ἐπιφέρει πάλιν εὐθύς τῆς οὕτω δεινῆς, μᾶλλον δὲ
καὶ λίαν προεπωδεστάτης αὐτοῖς ἀγανακτήσεως τὴν αἰτίαν.
30 Ἐπειδὴ γὰρ μακροὺς ἐν τῷ πεπλανῆσθαι διατετελέκασι

38. Γαλ. 3, 24.

39. Ματθ. 11, 29.

βυλώνιοι, ἐπειδὴ οἱ κάτοικοι τῆς γῆς θὰ εἶναι κλεισμένοι στὰ τείχη τῶν πόλεων καὶ δὲν θὰ τολμοῦν, πού λέγει ὁ λόγος, οὔτε ἔξω ἀπὸ τὶς πύλες νὰ βγοῦν, μολονότι θὰ πεθαίνουν ἀπὸ τὴν πείνα.

Κι ἂν θέλει κανεὶς νὰ τὰ προσεγγίσει καὶ πνευματικὰ μπορεῖ νὰ προχωρήσει καὶ ἀπὸ ἄλλο δρόμο. Μὲ ἀμπέλια δηλαδή καὶ συκιές πρέπει πολὺ ὀρθὰ νὰ παρομοιάσει τὴν παιδαγωγία μέσω τοῦ νόμου πού ὀδηγεῖ στὸν Χριστό. Γιατὶ σ' αὐτὸ παιδαγωγεῖ σύμφωνα μὲ αὐτὸ πού λέγει ὁ μακάριος Παῦλος³⁸. Καὶ τὸ ἀμπέλι βέβαια μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ σύμβολο τῆς εὐφροσύνης, ἐνῶ ἡ σικιά τῆς γλυκύτητας. Ὅτι βέβαια ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ εἶναι γιὰ τὴν ψυχὴ πού ἀγαπᾷ τὸν Θεὸ γλυκὺς καὶ μπορεῖ νὰ τὸν εὐφραίνει πῶς θὰ μπορούσε κανεὶς ν' ἀμφιβάλλει; Ὡστε λοιπὸν ἔμεινε βέβαια ὁ Ἰσραὴλ κατ' ἀνάγκη ἀμέτοχος τῶν οὐράνιων καὶ πνευματικῶν ἀγαθῶν, δόθηκαν ὅμως νὰ τὰ ἀπολαύσουν σὲ ἐκείνους πού κατὰ κάποιον τρόπο ἦταν ἄγρια θηρία καὶ ἔρπετά, ἐννοῶ βέβαια στοὺς προερχόμενους ἀπὸ τὰ ἔθνη, οἱ ὅποιοι πρὶν ἀπὸ τὴν ἔλευση τοῦ Σωτήρα μπορεῖ νὰ σκεφθεῖ κανεὶς ὅτι λίγο διέφεραν ἀπὸ τὰ θηρία καὶ τὰ φαρμακερὰ φίδια ἕξαιτίας τῶν ἄγριων τρόπων τους. Ὡστόσο δὲν ἔμειναν σ' αὐτὴν τὴν κατάσταση, ἐπειδὴ θέλησαν νὰ ἀκολουθήσουν τὸν Χριστὸ πού λέγει· «Μάθετε ἀπὸ ἐμένα ὅτι εἶμαι πρᾶος καὶ ταπεινὸς καὶ ἡ ψυχὴ σας, καὶ θὰ βρεῖτε ἀνάπαυση γιὰ τὶς ψυχές σας»³⁹. Θὰ μπορούσα βέβαια νὰ προσθέσω σὲ ὅσα εἶπα κι αὐτό· ὅτι εἶναι ἀνάγκη αὐτοὶ πού ζοῦν τὸν καταραμένο καὶ μισητὸ στὸν Θεὸ βίον καὶ νὰ ἀπολισθῆσουν ἀπὸ τὸ ἀγαθό, καὶ νὰ περιπέσουν στὶς πλέον ἔσχατες ταλαιπωρίες.

Στίχ. 15. «Καὶ θὰ τὴν τιμωρήσω γιὰ τὶς ἡμέρες πού λάτρευε τὰ εἰδῶλα τοῦ Βάαλ, κατὰ τὶς ὁποῖες θυσιάζε σ' αὐτὰ καὶ φοροῦσε τὰ σκουλαρίκια καὶ τὰ περιδέλαιά της καὶ ἔτρεχε πίσω ἀπὸ τοὺς ἐραστές της, ἐνῶ εἶχε λησμονήσει ἐμένα, λέγει ὁ Κύριος».

21. Προβάλλει πάλι ἀμέσως τὴν αἰτία τῆς τόσο φοβερῆς, καὶ μᾶλλον πρέπουσας πάρα πολὺ σ' αὐτούς, ἀγανάκτησής του. Ἐπειδὴ δηλαδή ἔμειναν πολλοὺς χρόνους στὴν πλάνη τους, σὲ ἴση χρο-

χρόνους, ἐν ἴσαις καιρῶν παρατάσει, φησίν, ἔξουσι τὴν
 ὀργήν. Τοῦτο, οἶμαι, ἐστὶ τὸ «ἐκδικήσω ἐπ' αὐτὴν τὰς ἡμέ-
 ρας τῶν Βααλεὶμ», τουτέστι τῶν εἰδώλων. Ἴσομοιρήσει γὰρ
 πάντως, φησί, ταῖς τῆς πλανήσεως ἡμέραις, ἐν αἷς ἐθυμία
 5 τῆ Βάαλ, τὰ ἐκ ποινῆς τε καὶ δίκης. Οὐ γὰρ διαλέλοιπεν
 ὠραιζομένη καὶ τοῖς ἑαυτοῖς ἐρασταῖς ἀνδάνουσα πολυ-
 τρόπως. Κόσμος δὲ ψυχαῖς εἰδωλολατρεῖν ἠρημέναις, τὸ
 ἐκεῖνα πληροῦν, ἃ τοῖς ἀκαθάρτοις δαιμονίοις δοκεῖ. Ὡσ-
 περ γὰρ ἀπόβλεπτον εἶναι φαμεν ἀνθρώπου ψυχὴν, ἥπερ
 10 ἂν ὄρωτο προσὸν τὸ διαπρέπειν ἐν ἀρεταῖς, οὕτω καὶ ψυ-
 χὴν τὴν φιλαμαρτήμονα ταῖς τῶν δαιμονίων ἀγέλαις ὑπο-
 τοπητέον εἶναι περικαλλῆ, φρονεῖν τε καὶ δοᾶν ἐλομένην
 πᾶν ὃ, τί ἐστὶν ἡδύ τε αὐτοῖς καὶ φίλον. Παρειακάζοιτο δ' ἂν
 ἢ τοιαύτη ψυχὴ γυναικὶ τοὺς τρόπους οὐκ ἀγαθῆ, ἢ καὶ
 15 ἐξιτήλως χρυσαῖζεται, μόνον δὲ οὐχὶ καὶ τοῖς εἰς ὠτία καὶ
 δέξην κοσμήμασι τὴν τῶν ἐρώντων αὐτῆς καταγοητεύει
 καρδίαν. Σεμνύνει δὴ οὖν ἄρα τοὺς πονηροὺς πᾶν εἶδος
 ἀκαθαρσίας. Ὅτι δέ, οἷς ὁ σκοπὸς πρὸς ἐκεῖνα βλέπειν,
 τούτοις ἂν εἴη σύνηθές τε καὶ ἀναγκαῖον τὸ καὶ αὐτῆς ἀπο-
 20 λισθεῖν τῆς τοῦ Θεοῦ μνήμης, δέδειχεν εἰπὼν, «ἐμοῦ δὲ ἐπε-
 λάθετο, λέγει Κύριος». Ἐπειδὴ γὰρ κατηρῳώσθησε τὸ προσ-
 κεκλίσθαι, φησί, τοῖς δαιμονίοις, μᾶλλον δὲ καὶ ὀλοτρόπως
 ἀποφοιτᾶν τῆς εἰς τὸ ἀγαθὸν ἐφέσεώς τε καὶ προθυμίας,
 καὶ αὐτῆς ἀπώλισθε τῆς τοῦ Θεοῦ μνήμης. Τοῦτο δὲ ἐστὶ
 25 τῆς εἰσάπαν δυσσεβείας ἀπόδειξις ἐναργής.

Στίχ. 16. «Διὰ τοῦτο ἰδοὺ ἐγὼ πλανῶ αὐτὴν καὶ τάξω
 αὐτὴν εἰς ἔρημον».

ΚΒ. Ἐπειδὴ γὰρ, φησίν, αὕτη μὲν ἐξώκειλε πολυτρό-
 πως, ἐξήτησα δὲ καὶ λίαν ὀρθῶς τῆς ἀποστασίας τὰς δίκας
 30 (ἐκδεδίκηκα γὰρ ἐπ' αὐτὴν τὰς ἡμέρας τῶν Βααλεὶμ, καὶ
 ἰσοπαλῆ τοῖς πταιίσμασιν ἐπενήνοχα τὴν ὀργήν), ταύτη τοι
 λοιπὸν εἰς ἔλεον μεταστήσομαι, καὶ πρὸς τὸ ἄμεινον μετα-

νική διάρκεια, λέγει, θὰ τοὺς ἀκολουθεῖ ἡ ὀργή του. Αὐτὸ, νομίζω, σημαίνει τὸ, «Θὰ τὴν τιμωρήσω γιὰ τὶς ἡμέρες ποὺ λάτρευσαν τὰ Βαλαεῖμ», δηλαδή τὰ εἰδῶλα τοῦ Βααλ. Θὰ ἐξισωθοῦν ὅπως δὴποτε, λέγει, μὲ τὶς ἡμέρες τῆς πλάνης, κατὰ τὶς ὁποῖες πρόσφερε θυμίαμα στὸν Βααλ, οἱ ἡμέρες τῆς ποινῆς καὶ τὶς τιμωρίας. Γιατὶ δὲν εἶχε σταματήσει νὰ στολίζεται καὶ νὰ θέλει νὰ ἀρέσει τοὺς ἔραστὲς τῆς με πολλοὺς τρόπους. Καὶ ὁ στολισμὸς τῶν ψυχῶν ποὺ ἔχουν παραδοθεῖ στὴν εἰδωλολατρία εἶναι νὰ ἐκτελοῦν ἐκεῖνα ποὺ θέλουν οἱ ἀκάθαρτοι δαίμονες. Γιατί, ὅπως εἶναι περίοπτη, λέμε, ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἔχει τὸ προσὸν νὰ διαπρέπει στὶς ἀρετὲς, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ ποὺ κλίνει στὴν ἁμαρτία πρέπει νὰ ὑποθέσουμε ὅτι εἶναι πανέμορφη γιὰ τὶς ἀγγέλους τῶν δαιμόνων, ὅταν θέλει νὰ φρονεῖ καὶ νὰ πράττει κάθε τι ποὺ εἶναι εὐχάριστο σ' αὐτὲς καὶ ἀγαπητὸ. Ἡ ψυχὴ αὐτὴ θὰ μποροῦσε νὰ παρομοιασθεῖ μὲ γυναῖκα ποὺ δὲν ἔχει κόσμους τρόπους, ἡ ὁποία καὶ χρυσοστολίζεται πρόσκαιρα καὶ κατὰ κάποιον τρόπο καταγοητεύει τὶς καρδιὲς τῶν ἔραστῶν τῆς μὲ τὰ σκουλαρίκια καὶ τὰ περιδέραια. Γιατὶ δίνει τιμὴ τοὺς πονηροὺς κάθε εἶδος ἀκαθαρσίας. Ὅτι ὅμως αὐτοὶ ποὺ σκοπὸ τους ἔχουν ν' ἀποβλέπουν σ' αὐτά, αὐτοὶ συνήθως κατ' ἀνάγκη λησμονοῦν καὶ τὸν ἴδιο τὸν Θεὸ, τὸ ἔδειξε λέγοντας: «Ἐμένα ὅμως μὲ λησμόνησε, λέγει ὁ Κύριος». Ἐπειδὴ δηλαδή ἔπεσε σὲ πλήρη ἀδυναμία, λέγει, μὲ τὴν προσκόλλησή της στὰ δαιμόνια, ἡ καλύτερα καὶ ἐγκατέλειψε τὴν ἐπιθυμία καὶ τὴν προθυμία πρὸς τὸ ἀγαθὸ, ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὴ μνήμη τῆς καὶ ὁ ἴδιος ὁ Θεός. Καὶ αὐτὸ εἶναι ὀλοφάνερη ἀπόδειξη τῆς παντέλειας ἀσέβειάς της.

Στίχ. 16. «Γι' αὐτὸ, Νὰ ἐγὼ τὴ ρίχνω σὲ πλάνη καὶ θὰ τὴν καταστήσω σὰν τὴν ἔρημο».

22. Ἐπειδὴ, λέγει, αὐτὴ βέβαια παρεκτρέπηκε μὲ πολλοὺς τρόπους, καὶ ἐγὼ ζήτησα, καὶ πολὺ σωστά, τὴν τιμωρία γιὰ τὴν ἀποστασία της (πράγματι τὴν τιμώρησα γιὰ τὶς ἡμέρες τῆς λατρείας τῶν εἰδώλων τοῦ Βααλ καὶ ὀργίσθηκα ἐναντίον τῆς μὲ ἰσοδύναμη ὀργή), γι' αὐτὸ τώρα θὰ μεταπηδήσω σὲ εὐσπλαγχνία καὶ

κομιῶ, πρὸς τε τὸ δυνάσθαι πληροῦν τὰ δι' ὧν ἂν γένοιτο θεοφιλῆς. Τίς δὴ οὖν ἄρα, φησίν, ὁ τῆς ἀκέσεως ἔσται τρόπος; «Ἴδου ἐγὼ πλανῶ αὐτήν», οὐκ ἀπὸ γε τοῦ ἀναγκαίου καὶ χρησίμου πρὸς ζωὴν πρὸς τὸ μὴ οὕτως ἔχον, ἀλλ' ἐκ 5 τῶν αἰσχιόνων καὶ ἀδικεῖν πεφυκότων, ἐπὶ τὸ τελοῦν εἰς ὄνησιν. Ὡσπερ γὰρ ἐξ ἀρετῆς εἰς φαυλότητα πλανᾶται ψυχὴ, τὸν αὐτόν, οἶμαι, τρόπον ἐκ τῶν τῆς φαυλότητος τρόπων ἀνόπιν ὥσπερ ἰοῦσα, μονονουχὶ πεπλανῆσθαι δόξειεν ἂν, τοῦ ἰδίου σκοποῦ παρενηνεγμένη, καὶ τρίβον οὐκέτι 10 τὴν προτεθειῖσαν διάπτουσα. Καὶ ὥσπερ αὐτῆς αἱ ὁδοὶ χρησίμως τοῖς σκόλοψιν ἀνεφράττοντο, ἵνα μὴ καταλάβῃ τοὺς αὐτῆς ἐραστάς, οὕτω καὶ νῦν οἶονεὶ πως τρέχουσα κατὰ πρानοῦς εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν, ἐλέω Θεοῦ πλανᾶσθαι δοκεῖ, μεθισταμένη πρὸς ἔφεσιν ἀρετῆς καὶ τῆς ἀληθοῦς 15 θεογνωσίας εἰς νοῦν καὶ καρδίαν δεχομένη τὸ φῶς, καὶ τὴν ἀρχαίαν, ὡς ἔφην, οὐκέτι τρίβον εὐρίσκουσα. Ἰστέον δέ, ὅτι τὸ «πλανῶ αὐτήν», τοῖς ἑτέροις ἐρμηνευταῖς εἴρηται μὲν ἄλλως· πλὴν εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτόν ἀποπεραίνεται νοῦν. Ἐκδεδώκασι γάρ, οἱ μὲν, Ὅτι «ἰδου ἐγὼ ἀποφέρω αὐτήν», 20 οἱ δέ, Ὅτι «ἀπατῶ αὐτήν», ἑτεροτρόπως, ὡς ἔφην, αὐτὸ δὴ τοῦτο σημαίνοντες, τὸ «πλανῶ» φημὶ χρησίμως νοοῦμενον. Βάσιμον δέ οὔσαν καὶ οἶον εὐνδρον γῆν ταῖς τῶν δαμονίων ἀγέλαις, τάξειν εἰς ἔρημον ἐπαγγέλλεται, διδάσκων ὅτι σκληρὰν τε καὶ ἀστιθῆ καὶ ἄνυδρον ἀποφανεῖ τοῖς ἐκείνων 25 θελήμασιν, ὡς ἀναπαύλης οὐδένα λοιπὸν εὐρίσκοντας τόπον καὶ παραιτεῖσθαι καὶ ἀποφοιτᾶν.

Οὕτω καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός, τὸ ἐξελθὸν ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐκ τοῦ ἀνθρώπου διέρχεσθαι φησι δι' ἀνδρῶν τόπων, ζητοῦν ἀνάπασιν, καὶ μὴ εὐρίσκειν. 30 Ὡσπερ γὰρ ἀνθρώποις οὐκ οἰκήσιμος ὁ ἄνυδρος χῶρος, οὕτω καὶ ἀκαθάρτοις πνεύμασι πονηρὰ καὶ ἀπηχθημένη

θά τὴν μεταφέρω στὸ καλύτερο, στὸ νὰ μπορεῖ δηλαδή νὰ πράττει αὐτὰ ποὺ θὰ τὴν κάνουν ἀγαπητὴ στὸν Θεό. Ποιὸς λοιπὸν ἄραγε θὰ εἶναι ὁ τρόπος τῆς θεραπείας; «Νά, ἐγὼ θὰ τὴν ὀδηγήσω σὲ πλάνη» ὄχι ἀπὸ τὸ ἀναγκαῖο καὶ χρήσιμο στὴ ζωὴ, πρὸς ἐκεῖνο ποὺ δὲν εἶναι τέτοιο, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ αἰσχρὰ καὶ ἄδικα ἀπὸ τὴ φύση τους, πρὸς αὐτὸ ποὺ παρέχει ὠφέλεια. Ὅπως δηλαδή ἀπὸ τὴν ἀρετὴ πλανᾶται ἡ ψυχὴ καὶ πέφτει στὴ φαυλότητα, μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, νομίζω, γυρίζοντας κατὰ κάποιον τρόπο πίσω ἀπὸ τὶς πράξεις φαυλότητας, θὰ νομίσει κατὰ κάποιον τρόπο ὅτι ἔχει πλανηθεῖ ἀποκλίνοντας ἀπὸ τὸν δικὸν τῆς σκοπὸ καὶ μὴ ἀκολουθώντας πιά τὸ δρόμον ποὺ εἶναι ἀνοιγμένος μπροστὰ τῆς. Καὶ ὅπως οἱ δρόμοι τῆς κλείνονταν πρὸς ὄφελός τῆς μὲ ἐμπόδια γιὰ νὰ μὴν φτάσει στοὺς ἐραστές τῆς, ἔτσι καὶ τώρα τρέχοντας κατὰ κάποιον τρόπο σὲ κατηφόρα πρὸς τὸν ὄλεθρον καὶ στὴν ἀπώλεια, νομίζει ὅτι πλανᾶται ἀπὸ εὐσπλαχνία τοῦ Θεοῦ, μετατιθέμενη στὴν ἐπιθυμία τῆς ἀρετῆς καὶ δεχόμενη στὸ νοῦ καὶ τὴν καρδιά τῆς τὸ φῶς τῆς ἀληθινῆς θεογνωσίας, καὶ μὴ βρίσκοντας πιά, ὅπως εἶπα, τὸν παλαιὸν τῆς δρόμον. Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζομε, ὅτι τὸ «πλανῶ αὐτήν», ἄλλοι ἐρμηνευτές τὸ ἐξηγοῦν διαφορετικὰ: πλὴν ὅμως ἡ ἐξήγηση καταλήγει στὸ ἴδιο νόημα. Ἄλλοι δηλαδή γράφουν «Νά, ἐγὼ τὴν ὀδηγῶ», καὶ ἄλλοι, «Ἐγὼ τὴν ἀπατῶ», δηλώνοντας μὲ διαφορετικὸν τρόπο, ὅπως εἶπα, αὐτὸ ἀκριβῶς, δηλαδή τὸ «πλανῶ» μὲ τὴν ἔννοια τῆς χρησιμότητος. Κι ἐνῶ εἶναι βατὴ καὶ κατὰ κάποιον τρόπο γῆ γεμάτη νερὰ γιὰ τὶς ἀγέλες τῶν δαιμονίων, ὑπόκειται ὅτι θὰ τὴν κάνει ἔρημον, λέγοντας ὅτι θὰ τὴ δείξει τραχιὰ καὶ ἀδιάβατη καὶ ἀνυδρὴ γιὰ τὰ θελήματα ἐκείνων, ὥστε, μὴ βρίσκοντας κανένα τρόπο ἀνάπαυσης, νὰ τὴν ἐγκαταλείπουν καὶ νὰ ἀπομακρύνονται.

Ἔτσι καὶ ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς λέγει, ὅτι ὅταν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα βγεῖ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, περνᾶ ἀπὸ ἀνυδρους τόπους ζητώντας ἀνάπαυση καὶ δὲν τὴν βρίσκει⁴⁰. Γιατί, ὅπως ὁ χωρὶς νερὰ τόπος εἶναι ἀκατάλληλος πρὸς κατοίκηση τῶν ἀνθρώπων, ἔτσι καὶ γιὰ τὰ ἀκάθαρτα πνεύματα κακῆ καὶ μισητῆ καὶ

καὶ οἶον ἄδατός τε καὶ ἄνυδρος γῆ νοοῖτ' ἂν εἰκότως ἢ θεοφιλῆς καὶ ὁσία ψυχῇ, καὶ τὰ ἐκείνοις καθ' ἡδονὴν ἢ φρονεῖν ἢ δοῶν οὐκ ἀνεχομένη. Ἐπικουρίας οὖν ἄρα τρόπος ἢ ἐνθάδε λεγομένη πλάνησις, καὶ μὴν καὶ τὸ εἰς ἔρημον κα-
 5 τατάττεσθαι γῆν, κατὰ γε τοὺς ἀρετίως ἡμῖν εἰρημένους λό-
 γους.

Στίχ. 16-17. «Καὶ λαλήσω ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῆς,
 καὶ δώσω αὐτῇ τὰ κτήματα αὐτῆς ἐκεῖθεν».

ΚΓ'. Ἐν τούτοις ἡμῖν ὁ λόγος τὴν διὰ Χριστοῦ σωτηρί-
 10 αν καθυπισχνεῖται λαμπρῶς, καὶ τῶν τῆς ἐπιδημίας διαμέ-
 μνηται χρόνων, καθ' οὓς πεπληρωσθαί φαμεν τό, «Ἐν ταῖς
 ἡμέραις ἐκείναις, καὶ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ διδούς νόμους
 μου εἰς διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω
 αὐτούς». Οὕτω γὰρ δὴ καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος τοῖς τὴν
 15 οὕτω λαμπρὰν καὶ ἀξιόληπτον ἀληθῶς καταπλουτήσασι
 χάριν ἐπιστέλλει, λέγων, «Ἡ ἐπιστολὴ ἡμῶν ὑμεῖς ἐστε, ἐγ-
 γεγραμμένη ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, γινωσκομένη καὶ ἀνα-
 γινωσκομένη ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων, φανερούμενοι ὅτι
 ἐστὲ ἐπιστολὴ Χριστοῦ διακονηθεῖσα ὑφ' ἡμῶν, ἐγγεγραμ-
 20 μένη οὐ μέλανι, ἀλλὰ Πνεύματι Θεοῦ ζῶντος». Διδακτοὶ
 γὰρ Θεοῦ γεγόναμεν οἱ πεπιστευκότες καὶ γοῦν ὁ θεσπέσι-
 ος Ἰωάννης προσπεφώνηκε, λέγων «Καὶ ὑμεῖς χρίσμα ἔχε-
 τε ἀπὸ τοῦ ἁγίου, καὶ οὐ χρεῖαν ἔχετε ἵνα τις διδάσκη ὑμᾶς,
 ἀλλὰ καθὼς τὸ αὐτοῦ Πνεῦμα διδάσκει ὑμᾶς περὶ πάν-
 25 των». Παραδεξάμενοι τοίνυν τὸ Πνεῦμα καὶ εἰς καρδίαν
 ἔσω λοιπὸν ἔχοντες αὐτὸν ἐνοικοῦντα Χριστόν, τῶν ἀναγ-
 καίων εἰσηγητὴν, ἀπάσης εὐθύς ἀρετῆς ἰδέαν πεπλουτή-
 καμεν καὶ τὴν τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων ἀμφιλαφῆ τε
 καὶ ἀναπόβλητον κτήσιν. Καὶ δὴ πρὸς τοῦτο ἡμᾶς ἐμπεδοῖ
 30 γράφων Παῦλος, ὅτι «Ἄ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὓς οὐκ
 ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμα-
 σεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν».

κατὰ κάποιο τρόπο ἀδιάβατη καὶ ἄνυδρη γῆ θὰ μποροῦσε νὰ θεωρηθεῖ εὐλόγα ἢ ἀγαπητὴ στὸν Θεὸ καὶ ἅγια ψυχὴ, ἢ ὅποια δὲν ἀνέχεται νὰ φρονεῖ καὶ νὰ πράττει ὅσα εὐχαριστοῦν ἐκεῖνα. Ἄρα λοιπὸν εἶναι τρόπος βοήθειας ἢ ἀναφερόμενη ἐδῶ πλάνηση καὶ ποὺ βέβαια καταλήγει στὴν ἔρημη γῆ, σύμφωνα μ' αὐτὰ ποὺ εἶπαμε προηγουμένως.

Στίχ. 16-17. «Θὰ μιλῆσω στὴν καρδιά της καὶ θὰ τῆς δώσω τὰ κτήματα στὴ χώρα της ἐκεῖ ποὺ τῆς ἀνήκουν».

23. Μὲ αὐτὰ ὁ λόγος μᾶς ὑπόσχεται μὲ σαφήνεια τὴ σωτηρία μέσω τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀναφέρεται στοὺς χρόνους τῆς ἐπιδημίας του, κατὰ τίς ὅποιες λέμε ὅτι θὰ ἐκπληρωθεῖ ὁ λόγος, «Στὶς ἡμέρες ἐκεῖνες καὶ ἐκεῖνον τὸν καιρὸ θὰ δώσω καὶ θὰ βάλω στὸ νοῦ τους τοὺς νόμους μου καὶ θὰ τοὺς γράψω στὶς καρδιές τους»⁴¹. Γιατὶ ἔτσι ἀκριβῶς καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος σὲ ἐκείνους ποὺ ἔλαβαν πλούσια τὴν τόσο λαμπρὴ καὶ ἀληθινὰ ἄξια νὰ τὴ λάβομε χάρις γράφει καὶ τοὺς λέγει: «Ἡ ἐπιστολὴ μας εἶστε ἐσεῖς, γραμμὴν στὶς καρδιές μας, τὴν ὅποια γνωρίζουν καὶ τὴ διαβάζουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ἀποδεικνύοντας ὅτι εἶστε ἐπιστολὴ Χριστοῦ, ἢ ὅποια εἶναι καρπὸς τῆς δικῆς μας διακονίας, καὶ ποὺ δὲν εἶναι γραμμὴν μὲ μελάνι, ἀλλὰ μὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ ζῶντος Θεοῦ»⁴². Καὶ πράγματι ὅσοι πιστέψαμε διδαχθήκαμε ἀπὸ τὸν Χριστὸ. Καὶ αὐτὸ βέβαια τὸ διαβεβαιώνει ὁ θεσπέσιος Ἰωάννης λέγοντας: «Κι ἐσεῖς ἔχετε λάβει τὸ χρίσμα ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, καὶ δὲν ἔχετε ἀνάγκη νὰ σᾶς διδάσκει κάποιος, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα του σᾶς διδάσκει γιὰ ὅλα»⁴³. Ἐχοντας λοιπὸν λάβει τὸ Πνεῦμα καὶ ἔχοντας μέσα στὴν καρδιά μας ἔνοικο τὸν ἴδιο τὸν Χριστό, τὸν διδάσκαλο ὅλων τῶν ἀναγκαίων, ἔχομε ἀμέσως μὲ ἀφθονία κάθε εἶδος ἀρετῆς καὶ πλούσια καὶ μὴ ἀποβαλλόμενη ἀπόκτηση τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων. Καὶ σ' αὐτὸ ἀκριβῶς μᾶς ἐμπεδώνει ὁ Παῦλος γράφοντας: «Ὅσα δὲν εἶδε μάτι ἀνθρώπου καὶ αὐτὰ δὲν ἄκουσε καὶ δὲν ἐπεθύμησε ἢ καρδιά του, τὰ ὅποια ἐτοίμασε ὁ Θεὸς γιὰ ἐκείνους ποὺ τὸν ἀγαποῦν»⁴⁴.

41. Ἱερ. 38, 33.

42. Β' Κορ. 3, 2-3.

43. Α' Ἰω. 2, 27.

44. Α' Κορ. 2, 9.

Ἐπαγγέλλεται τοίνυν λαλήσειν εἰς τὴν καρδίαν αὐτῆς· κεκλήσεται γὰρ εἰς ἐπίγνωσιν ἢ τῶν Ἰουδαίων Συναγωγῇ, τοὺς θείους εἰς νοῦν λαβοῦσα νόμους ἐγκεχαραγμένους διὰ τοῦ Πνεύματος, καθὰ καὶ ἡ ἐξ ἔθνῶν ἐκκλησία· ἔσται δὲ τὰ
 5 κτήματα αὐτῆς ἐκεῖθεν, ἀντὶ τοῦ ἐντεῦθεν, ἧγουν τοῦδε τοῦ πράγματος. Ἀπὸ γὰρ τοι τοῦ λαλήσαι Θεὸν ἐν ἡμῖν ἐνηχησαί τε διὰ τοῦ Πνεύματος τὰ ὅσα πέρ ἐστιν ἀναγκαῖα πρὸς ζωὴν καὶ θεογνωσίαν τὴν ἐν Χριστῷ νοουμένην, δι' οὗ καὶ ἐν ᾧ τὸν Πατέρα τεθεάμεθα, πεπλουτήκαμεν, ὡς ἔφην, τὴν
 10 ἀμάραντον ἐλπίδα, τὴν δόξαν, τὰ αὐχήματα τῆς υἰοθεσίας, τὴν χάριν, καὶ τὸ αὐτῷ συμβασιλεῦσαι Χριστῷ· αὐταὶ τῶν ἁγίων αἰ κτήσεις, οὗτος ὁ οὐράνιος πλοῦτος. Φρονεῖν μὲν γὰρ ἀνέχονται τῶν ἐπιγείων οὐδέν, μεμισήκασι δὲ τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ.

15 *Στίχ. 17. «Καὶ τὴν κοιλάδα Ἀχὼρ διανοῖξαι σύνεσιν αὐτῆς».*

ΚΔ'. Ἐψεται πάλιν τῷ λόγῳ τὸ «δώσω». «Δώσω» γὰρ φησι «τὰ κτήματα αὐτῆς ἐκεῖθεν»· «δώσω» δὲ ὁμοίως «καὶ τὴν κοιλάδα Ἀχὼρ διανοῖξαι σύνεσιν αὐτῆς». Καὶ ὁ βούλεται
 20 δηλοῦν, ἔστι τοιοῦτο· Ἡμεῖς οἱ πεπιστευκότες ὑποτύπωσιν τινα τῶν πρακτέων τὰ τοῖς ἀρχαίοις συμβεδηκότα ποιῆσθαι σπουδάζοντες, παραιτούμεθα μὲν ὡς ὀλέθρου πρόξενον τὸ προσκρούειν Θεῷ, ζητοῦμεν δὲ μᾶλλον καὶ διὰ φροντίδος πεποιήμεθα τὸ ἀποπεραίνειν τὸ ἀνδάνον αὐτῷ. Προ-
 25 τρέπει γὰρ ἡμᾶς εἰς τοῦτο καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος, οὕτω λέγων· «Ταῦτα δὲ τυπικῶς συνέβαινε ἐκείνοις, ἐγράφη δὲ πρὸς νοουθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήντησεν». Τρόπος οὖν ἄρα παιδαγωγίας εἰς ἀρετὴν τὸ δεῖν οἴεσθαι καθορᾶν τὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις συμβεδηκότα. Ὅτι τοί-
 30 νυν οἱ ἀπειθεῖς καὶ ἐξήνιοι καὶ τῶν θείων ἐνταλμάτων καταφρονηταὶ δεινῇ καὶ ἀφύκτῳ περιπεσοῦνται δίκῃ, κρίνοντος

Ὑπόσχεται λοιπὸν ὅτι θὰ μιλῆσει στὴν καρδιά της. Γιατὶ θὰ κληθεῖ σὲ ἐπίγνωση ἢ Συναγωγὴ τῶν Ἰουδαίων, ἀφοῦ λάβει στὸ νοῦ τοὺς θείους νόμους ποὺ θὰ χαράξει σ' αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα, ὅπως καὶ ἡ Ἐκκλησία ἢ προερχόμενη ἀπὸ τὰ ἔθνη. Καὶ τὰ κτήματά της θὰ εἶναι «ἀπὸ ἐκεῖ», ἀντὶ νὰ πεῖ “ἀπὸ ἐδῶ”, δηλαδή αὐτοῦ τοῦ πράγματος. Γιατί, ἀπὸ τὸ νὰ μιλῆσει ὁ Θεὸς μέσα μας καὶ νὰ ἠγήσουν μέσα μας σταλμένα ἀπὸ τὸ Πνεῦμα ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα στὴ ζωὴ καὶ τὴ θεογνωσία κατὰ Χριστόν, μέσω τοῦ ὁποίου καὶ στὸ πρόσωπο τοῦ ὁποίου εἶδαμε τὸν Πατέρα, ἀποκτήσαμε, ὅπως εἶπα, ὡς πλοῦτο τὴν ἀμάραντη ἐλπίδα⁴⁵, τὴ δόξα, τὸ καύχημα τῆς υἰοθεσίας, τὴ χάρη καὶ τὴ συμβασιλεία μὲ τὸν Χριστό. Αὐτὰ εἶναι τὰ κτήματα τῶν ἁγίων, αὐτὸς ὁ οὐράνιος πλοῦτος. Γιατὶ δὲν θέλουν νὰ σκέπτονται κανένα ἀπὸ τὰ ἐπίγεια, ἀντίθετα μάλιστα ἔχουν μισήσει τὸν κόσμον καὶ τὰ τοῦ κόσμου.

Στίχ. 17. «Θὰ τῆς δώσω καὶ τὴν κοιλάδα Ἀχώρ, γιὰ νὰ κάνω τὸ νοῦ της νὰ δείξει σύνεση».

24. Στὸ λόγο του πρέπει νὰ ἀκολουθήσει πάλι τὸ “θὰ δώσω». Γιατὶ λέγει· «Θὰ δώσω τὰ κτήματά της ποὺ βρίσκονται ἐκεῖ (ἐδῶ)· ὅμοια «θὰ τῆς δώσω καὶ τὴν κοιλάδα Ἀχώρ γιὰ νὰ κάνω τὸ νοῦ της νὰ δείξει σύνεση». Αὐτὸ ποὺ θέλει νὰ πεῖ εἶναι τὸ ἔξῃς Ἐμεῖς ποὺ πιστέψαμε, θέλοντας νὰ ἔχομε ὡς ὑπόδειγμα ὅσων πρέπει νὰ πράττομε αὐτὰ ποὺ συνέβησαν στοὺς ἀρχαίους, ἀρνούμαστε τὴν πρόσκρουση στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ὡς πρόξενο ὀλέθρου· ἀντίθετα ζητοῦμε καὶ κάνομε φροντίδα μας τὸ νὰ κάνομε αὐτὸ ποὺ τὸν εὐχαριστεῖ. Σ' αὐτὸ βέβαια μᾶς προτρέπει καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος λέγοντας τὰ ἔξῃς· «Αὐτὰ γίνονταν σ' αὐτοὺς ὑπὸ μορφὴ τύπων, καὶ ἔχουν γραφεῖ γιὰ νὰ νουθετηθοῦμε ἡμεῖς στοὺς ὁποίους ἔφτασε τὸ τέλος τῶν αἰώνων»⁴⁶. Ἄρα λοιπὸν εἶναι τρόπος παιδαγωγίας πρὸς ἀρετὴ τὸ νὰ πιστεύομε ὅτι πρέπει νὰ θεωροῦμε καλὰ ὅσα ἔχουν συμβεῖ στοὺς ἀρχαίους. Ὅτι λοιπὸν οἱ ἀνυπάκουοι καὶ οἱ ἀχαλίνωτοι καὶ περιφρονητὲς τῶν θείων ἐντολῶν θ' ἀντιμετωπίσουν φοβερὴ καὶ ἀναπόφευκτη τιμωρία μὲ κριτὴ τὸν

τοῦ Χριστοῦ, παραδείξειεν ἄν, καὶ μάλα ῥαδίως, ὡς ἐν γε τοῖς τύποις, τὰ ἐπὶ τῷ Ἄχαρ πεπραγμένα κατὰ καιρούς, ὅς, τῆς θείας ἀλογήσας ἐντολῆς καὶ κεκλοφῶς ἐκ τοῦ ἀναθήματος, τετιμῶρηται πανοικί, ποιηὴν ἐπαρτήσαντος τὴν ἐσχάτην αὐτῷ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, τὴν τοῦ Χριστοῦ πληροῦντος εἰκόνα. Ἐστρατήγησε γὰρ μετὰ Μωσέα, καὶ αὐτὸς διεδίδαξε τὸν Ἰορδάνην τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ, καὶ αὐτὸς αὐτοῖς κατεκληροδότησε τῆς ἐπαγγελίας τὴν γῆν.

Ἐχει δὲ οὕτω τὰ ἐπὶ τῷ Ἄχαρ γεγραμμένα. Ἐπειδὴ γὰρ 10 ἐάλω κεκλοφῶς καὶ ὠμολόγει τὴν ἁμαρτίαν, «Καὶ ἔλαβε», φησὶν, «Ἰησοῦς τὸν Ἄχαρ, υἱὸν Ζαρά, καὶ ἀπήγαγεν αὐτὸν εἰς φάραγγα Ἀχώρ, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ καὶ τὰς θυγατέρας αὐτοῦ καὶ τοὺς μύσχους αὐτοῦ καὶ τὰ ὑποζύγια αὐτοῦ καὶ τὰ πρόβατα αὐτοῦ καὶ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ καὶ πάντα τὰ 15 ὑπάρχοντα αὐτοῦ, καὶ πᾶς ὁ λαὸς μετ' αὐτοῦ, καὶ ἀνήγαγεν αὐτοὺς εἰς Ἐμεκαχώρ. Καὶ εἶπεν Ἰησοῦς τῷ Ἄχαρ· Τί ὅτι ὠλόθρευσας ἡμᾶς; Ἐξολοθρεύσαι σε Κύριος καθὰ καὶ σήμερον. Καὶ ἐλιθοβόλησαν αὐτὸν λίθοις πᾶς Ἰσραήλ, καὶ ἐπέστησαν αὐτῷ σωρὸν λίθων μέγαν». Ἀχώρ μὲν οὖν ἐρμηνεύε-

20 ται "διαστροφή". προσεπενηνεγμένου δὲ τοῦ Ἐμεκαχώρ, νοεῖται δὴ πάλιν κοιλὰς διαστροφῆς ἐκεῖ τὸν Ἄχαρ ἀπεκτόνασιν ὡς θεομισῆ καὶ φιλόπλουτον οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, προσθέντες αὐτῷ καὶ πάντα τὰ αὐτοῦ. Γέγραπται γὰρ ὅτι, «Οἱ ἀσεβεῖς ὀλόρριζοι ἐκ γῆς ὀλοῦνται». Οὕτως ἔσται καὶ ἐν ἐσχά-

25 τοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς, ὅταν ἡμῖν ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ καθίκηται Χριστός, ἀποδώσων ἐκάστω κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Τοὺς γὰρ ἀπειθεῖν ἠρημένους ταῖς θείαις ἐντολαῖς καὶ τὰ ἐν κόσμῳ μᾶλλον ἠγαπηκότας, οἷον εἰς φάραγγα βαθεῖαν τὸν ἄδην κατενεγκῶν, κακοὺς κακῶς ἀπολέσει.

30 «Δώσω» τοίνυν, φησί, «τὴν κοιλάδα Ἀχώρ», ἥτοι Ἐμεκαχώρ, «εἰς τὸ διανοῖξαι σύνεσιν αὐτῆς». Ἔσται γὰρ αὐ-

47. Ἰησ. Ναυῆ 7, 25.

48. Ἰησ. Ν. 3, 1 καὶ 13, 6 ἔ.

49. Ἰησ. Ναυῆ 7, 24-26.

Χριστό, θὰ τὸ δείξουν, καὶ πολὺ εὐκόλα, σὰν μέσα ἀπὸ τύπους, ὅσα πράχθηκαν κάποτε κατὰ τοῦ ᾽Αχαρ⁴⁷, ὁ ὁποῖος, περιφρονώντας τὴ θεία ἐντολὴ καὶ κλέβοντας ἀπὸ τὰ ἀναθήματα, τιμωρήθηκε μὲ ὅλη τὴν οἰκογένειά του, ἐπιβάλλοντάς του τὴν ἐσχάτη τῶν ποινῶν ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, ὁ ὁποῖος ἀποτελοῦσε εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ ἀνέλαβε τὴ στρατηγία μετὰ τὸν Μωυσῆ καὶ αὐτὸς πέρασε ἀπὸ τὸν Ἰορδάνη τοὺς Ἰσραηλῖτες καὶ αὐτὸς τοὺς μοίρασε τὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας⁴⁸.

Τὰ ὅσα ἔχουν γραφεῖ γιὰ τὸν ᾽Αχαρ εἶναι τὰ ἐξῆς. Ἐπειδὴ δηλαδὴ τὸν ἔπιασαν νὰ κλέβει καὶ ὁμολόγησε τὴν ἁμαρτία του, λέγοντας, «Καὶ πῆρε ὁ Ἰησοῦς τὸν ᾽Αχαρ, τὸ υἱὸ τοῦ Ζαρά, καὶ τὸν πῆγε στὸ φαράγγι τοῦ ᾽Αχώρ μαζὶ μὲ τοὺς υἱοὺς του καὶ τὶς θυγατέρες του καὶ τὰ μοσχάρια καὶ τὰ ὑποζύγια του καὶ τὰ πρόβατά του καὶ τὴ σικηνὴ του καὶ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του, καὶ μαζὶ του καὶ ὅλος ὁ λαός, καὶ τοὺς ἀνέβασε στὸ Ἐμεκαχώρ. Καὶ εἶπε ὁ Ἰησοῦς στὸν ᾽Αχαρ· Γιατὶ μᾶς κατέστρεψες, Νὰ σὲ καταστρέψει ὁ Κύριος, ὅπως γίνεται σήμερα. Καὶ τότε τὸν λιθοβόλησαν ὅλοι οἱ Ἰσραηλῖτες καὶ ἔστησαν ἐπάνω του ἓνα μεγάλο σωρὸ ἀπὸ πέτρες»⁴⁹. Τὸ ὄνομα ᾽Αχώρ ἐρμηνεύεται «Καταστροφή», καὶ ὅταν ἐκφωνηθεῖ μαζὶ καὶ τὸ Ἐμεκαχώρ, ἐρμηνευόμενο τότε σημαίνει, «Κοιλιάδα καταστροφῆς». Ἐκεῖ σκότωσαν οἱ Ἰσραηλῖτες τὸν ᾽Αχαρ ὡς μισητὸ τοῦ Θεοῦ καὶ φίλο τοῦ πλούτου, προσθέτοντας καὶ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του. Γιατὶ ἔχει γραφεῖ· «Οἱ ἀσεβεῖς θὰ ἐξολοθρευθοῦν ὁλόρριζα ἀπὸ τὴ γῆ»⁵⁰. Τὸ ἴδιο θὰ γίνεῖ καὶ κατὰ τοὺς ἔσχατους χρόνους τοῦ κόσμου, ὅταν θὰ κατεβεῖ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ὁ Χριστὸς «γιὰ νὰ ἀποδώσει στὸν καθένα ἀνάλογα μὲ τὰ ἔργα του»⁵¹. Ἐκείνους δηλαδὴ ποὺ θέλησαν νὰ δείξουν ἀνυπακοὴ στὶς θεῖες ἐντολές καὶ ἀγάπησαν περισσότερο τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, ρίχνοντάς τους σὰν σὲ μιὰ βαθιὰ φάραγγα, «ὡς κακοὶ ποὺ ὑπῆρξαν θὰ τοὺς ἐξολοθρεύσει μὲ τὸν χειρότερο τρόπο»⁵².

«Θὰ τῆς δώσω λοιπόν, λέγει, καὶ τὴν κοιλάδα ᾽Αχώρ, ἧτοι Ἐμεκαχώρ, γιὰ ν' ἀποκτήσει νοῦ μὲ σύνεση». Γιατὶ θὰ εἶναι,

50. Παροιμ. 15, 5.

51. Ματθ. 16, 27.

52. Ματθ. 21, 41.

τῆ, φησί, τῶν σφόδρα χρησίμων εἰς τὸ ἀνανῆψαι δεῖν, καὶ ἐκ τῆς ἀρχαίας πωρώσεως τῆς διανοίας τὸν ὀφθαλμὸν ἀνευρῶναι λοιπὸν, τὰ πεπραγμένα κατὰ καιροῦς ἐν τῇ κοιλάδι τῆς Ἐμεκαχῶρ (διαστροφῆς δὲ κοιλάδα τὸν χῶρον 5 ὠνόμασεν· ἐκεῖ γὰρ πεπτώκασιν τῶν ἐξ Ἰσραὴλ οὐκ ὀλίγοι, διωκόντων αὐτοὺς τῶν ἀπὸ τῆς Γαῖν, καὶ πολλὴν συνέβη γενέσθαι διαστροφήν, οἰηθέντος Ἰησοῦ τῆς περὶ Θεοῦ φειδοῦς καὶ ἐπικουρίας ἀπολισθῆναι τὸν Ἰσραὴλ)· τὰ πεπραγμένα δὴ οὖν, φησὶν, ἐν τῇ φάραγγι τῆς διαστροφῆς ἐπὶ τῶν 10 τὴν θεῖαν ἐντολὴν παραλύσαι τολμήσαντι διανοίξει τὴν σύνεσιν αὐτῆς πρὸς τὸ εἰδέναι λαμπρῶς, εἰς οἷον ἐκθήσεται τέλος τοῖς καταφρονεῖν ἐθέλουσι τὸ ἐγχείρημα. Ἄθρει δὲ ὅπως οὐ πρότερον δέδοται πρὸς τὸ διανοίξει σύνεσιν αὐτῆς ἢ κοιλάς ἢ Ἀχώρ, πρὶν ἂν λελάληκεν εἰς τὴν καρδίαν 15 αὐτῆς. Οὐ γὰρ ἂν συνεῖεν τὰς θείας ἐντολὰς οἱ τῶν Ἰουδαίων δῆμοι, ἀλλ' οὐδ' ἂν ἐν τύποις καταθρήσειαν ἂν τὸ Χριστοῦ μυστήριον, εἰ μὴ ἄρα καθ' ἡμᾶς τοὺς ἤδη πεπιστευκότας τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος καταπλουτήσειαν μέθεξιν καὶ τῆς ἄνωθεν φωταγωγίας ἀποδειχθεῖεν μετεσχηκότες.

20 Πιστώσεται δὲ πρὸς τοῦτο ἡμᾶς ὁ μακάριος γράφων Παῦλος περὶ τῶν ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ· «Ἄχρι γὰρ τῆς σήμερον ἡμέρας τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς παλαιᾶς διαθήκης μένει, μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν Χριστῶ καταργεῖται· ἀλλ' ἕως σήμερον, ἡνίκα ἂν ἀναγινώσκηται Μωσῆς, 25 κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται. Ἡνίκα δ' ἂν ἐπιστρέψῃ πρὸς Κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα. Ὁ δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμα ἐστίν· οὐδὲ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐλευθερία». Πρότερον τοίνυν εἰς τὴν καρδίαν αὐτῆς λαλήσειν ἐπαγγέλλεται, τοὺς θείους αὐτοῖς ἐγχαράττοντος νόμους 30 καὶ παιδαγωγίαν τὴν ἄνωθεν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εἴθ' οὕτω συνήσειν καὶ τὰ ἐν τῇ κοιλάδι τῆς Ἐμεκαχῶρ τυπικῶς τε καὶ ἱστορικῶς πεπραγμένα, καὶ οὐκ ἀνικάνως ἔχοντα πρὸς τὸ διανοίξει τὴν σύνεσιν αὐτῆς καὶ τῆς ἀρχαίας

λέγει, γι' αὐτήν ἀπὸ τὰ πιὸ χρήσιμα, ὥστε νὰ ἀνανήψει καὶ νὰ ἀνοίξει τὰ μάτια τῆς ποὺ εἶχαν κλείσει ἀπὸ τὴν παλαιὰ πώρωση τῆς διάνοιάς τῆς, ποὺ τόλμησε, μὲ τὰ ὅσα ἔγιναν στὴν κοιλάδα Ἐμεκαχώρ (τὴν ὁποία ὀνόμασε “κοιλάδα καταστροφῆς”, γιὰτὶ ἐκεῖ ἔπεσαν ὄχι λίγοι Ἰσραηλιῖτες, ὅταν τοὺς καταδίωκαν οἱ κάτοικοι τῆς Γαῖν, καὶ ἔγινε μεγάλος χαλασμός, ἐπειδὴ νόμισε ὁ Ἰησοῦς ὅτι ὁ Ἰσραὴλ ἔχασε τὴν εὐσπλαγχνία καὶ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ), ποὺ τόλμησε, λέγει, μὲ ὅσα ἔγιναν στὸ φαράγγι τῆς καταστροφῆς, νὰ καταπατήσῃ τὴ θεία ἐντολή, θ' ἀνοίξω τὰ μάτια τῆς διάνοιάς τῆς, ὥστε νὰ δεῖ ὀλοκάθαρα, ποῖο τέλος θὰ ἔχει τὸ τόλμημά τῆς. Πρόσεχε ὅμως, ὅτι δὲν δόθηκε στὴν κοιλάδα Ἀχώρ ἢ δυνατότητα ν' ἀνοίξει τὰ μάτια τῆς διάνοιάς τῆς προτοῦ μιλῆσει στὴν καρδιά τῆς. Γιατὶ δὲν θὰ μπορούσαν νὰ καταλάβουν τὰ πλήθη τῶν Ἰουδαίων τὶς θεῖες ἐντολές, ἀλλ' οὔτε καὶ μὲ τοὺς τύπους νὰ δοῦν μὲ σαφήνεια τὸ μυστήριο τοῦ Χριστοῦ, ἂν δὲν δέχονταν πλουσιοπάροχα, ὅπως ἐμεῖς ποὺ πιστέψαμε, τὴ μετοχὴ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ δὲν ἀποδεικνύονταν μέτοχοι τοῦ οὐράνιου φωτισμοῦ.

Θὰ μᾶς δεβαιώσει βέβαια γι' αὐτὸ ὁ μακάριος Παῦλος ποὺ γράφει γιὰ τοὺς ἔξ αἵματος Ἰσραηλιῖτες· «Μέχρι τὴ σημερινὴ ἡμέρα διαβάζοντας τὴν Παλαιὰ Διαθήκη τὸ κάλυμμα παραμένει καὶ δὲν ἀφαιρεῖται, γιὰτὶ καταργεῖται ἀπὸ τὸν Χριστό. Μέχρι σήμερα λοιπὸν, ὅταν διαβάζουν τὸν Μωυσῆ, τὸ κάλυμμα σκεπάζει τὴν καρδιά τους. Ὅταν ὅμως ἐπιστρέψει ὁ Ἰσραὴλ στὸν Κύριο, τὸ κάλυμμα ἀφαιρεῖται. Ὁ Κύριος βέβαια εἶναι τὸ Πνεῦμα· καὶ ὅπου ὑπάρχει τὸ Πνεῦμα τοῦ Κυρίου, ἐκεῖ ὑπάρχει ἐλευθερία»⁵³. Ὑπόσχεται λοιπὸν ὅτι πρῶτα θὰ μιλῆσει τὸ ἅγιο Πνεῦμα στὴν καρδιά τῆς, χαράζοντας σ' αὐτοὺς τοὺς θεῖους νόμους καὶ τὴν οὐράνια παιδαγωγία, καὶ ἔπειτα θὰ κατανοήσῃ καὶ αὐτὰ ποὺ ἔγιναν κατὰ τρόπο τυπικὸ καὶ ἱστορικὰ στὴν κοιλάδα Ἐμεκαχώρ, καὶ ποὺ δὲν εἶναι ἀνίκανα νὰ διανοίξουν τὴ διάνοιά τῆς καὶ νὰ τὴν ἀπαλλάξουν στὴ συνέχεια ἀπὸ τὴν παλαιὰ πώρωσή τῆς.

53. Β' Κορ. 3, 14-17.

πρωώσεως ἀπαλλάξαι λοιπόν. «Πώρωσις γὰρ «ἀπὸ μέρους γέγονε τῷ Ἰσραήλ», καθὰ καὶ ὁ σοφὸς γράφει Παῦλος

5 *Στίχ. 17. «Καὶ ταπεινωθήσεται ἐκεῖ κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς νηπιότητος αὐτῆς καὶ κατὰ τὰς ἡμέρας ἀναβάσεως αὐτῆς ἐκ γῆς Αἰγύπτου».*

ΚΕ'. "Όταν αὐτῆς εἰς νοῦν καὶ καρδίαν λαλήσω, φησί, καὶ δώσω τὴν κοιλάδα Ἀχὼρ διανοῖξαι σύνεσιν αὐτῆς, ἐκεῖ, τουτέστι τὸ τηνικάδε, ταπεινωθήσεται, καὶ οὐκ ἐπὶ τι τῶν ἀνιᾶν εἰωθότων καθιεμένη τε καὶ ὑφίζάνουσα, τρόπον
10 δὲ μᾶλλον ἀφεῖσα λοιπόν τὸν ἀπειθῆ καὶ δυσάγωγον, καὶ τοῖς τῆς ὑπεροψίας ἐγκλήμασιν ἐνεχόμενον· ἀλαζὼν γὰρ ὁ ἀπειθῆς καὶ οἶονεὶ πως ἀνάπτης καὶ ἐξήνιος, καὶ παρ' οὐδὲν ἠγεῖσθαι μεμελετηκῶς τὴν εἰς γε τὸ χρῆναι πληροῦν τὸν νόμον αἰδῶ· ταπεινὸς δὲ λίαν καὶ οἶονεὶπως εὐπρόσι-
15 τος ὁ πρὸς εὐπείθειαν εὐκόλος καὶ Θεῷ λίαν ἠγαπημένος. Καὶ γοῦν ἔφη πού δι' ἑνὸς τῶν ἀγίων προφητῶν· «Καὶ ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν ταπεινὸν καὶ ἡσύχιον καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους;». "Όταν οὖν λαλήσω, φησὶν, ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῆς, τότε δῆ, τότε καὶ αὐτὴ ταπεινωθήσε-
20 ται, καθὰ καὶ ἐν ἀρχαῖς, ὅτε καλοῦντος Μωσέως καὶ τῆς Αἰγυπτίων ἀπαίρειν προστεταχότος τοῦ φιλοικτίρομονος Θεοῦ, προθυμότατα μὲν τοῦτο δρᾶν ἐσπούδαζον, καὶ τῆς τῶν πλεονεκτούντων ἀπέτρεχον γῆς ὀρίζοντος δὲ τοὺς νόμους ἐν Χωρήθ, συναγηγευμένοι μετὰ Μωσέως ἐπὶ τὸ ὄρος
25 τὸ Σινά, κατεπηγγέλλοντο λέγοντες· «Πάντα ὅσα εἶπεν ἡμῖν Κύριος ὁ Θεὸς ποιήσομεν καὶ ἀκουσόμεθα». Οὐκοῦν ἔσται ταπεινὴ καὶ εὐήνιος, καθὰ καὶ ἐν ἀρχαῖς, ὅτε τὴν διὰ νόμου πρὸς θεογνωσίαν λαβοῦσα γέννησιν, ἀσμένως ἐδέχετο τὸ τῷ Θεῷ δοκοῦν. Νηπιότητος τοίνυν ἡμέρας, τὴν
30 διὰ νόμου φησὶν ἀναγέννησιν εἰς θεογνωσίαν· τοιγάρτοι καὶ ἔφασκεν, «Υἱὸς πρωτότοκός μου Ἰσραήλ».

54. Ρωμ. 11, 25.

55. Ἦσ. 66, 2.

56. Ἔξ. 24, 7.

57. Ἔξ. 4, 22.

Γιατί, όπως γράφει και ο σοφός Παῦλος, «ἔπαθαν πώρωση ἐν μέρει οἱ Ἰσραηλῖτες»⁵⁴.

Στίχ. 17. «Καὶ ἐκεῖ θὰ ταπεινωθεῖ τις ἡμέρες τῆς νηπιότητάς της καὶ τις ἡμέρες τῆς ἀνάδασής της ἀπὸ τῆ γῆ τῆς Αἰγύπτου».

25. Ὄταν, λέγει, μλήσω στὸ νοῦ καὶ τὴν καρδιά της καὶ δώσω τὴν κοιλάδα Ἀχὼρ ν' ἀνοίξει τὰ μάτια τῆς διάνοιάς της, ἐκεῖ, δηλαδή τότε, θὰ ταπεινωθεῖ καὶ δὲν θὰ παραμείνει παραπεταμένη καὶ καθισμένη σὲ κάτι λυπηρό, ἀλλὰ θὰ ἐγκαταλείψει τὴν ἀνυπακοή καὶ τὴν ἀχαλίνωτη συμπεριφορὰ της καθὼς καὶ τὸ ἁμάρτημα τῆς ὑπεροψίας, γιατί ὁ ἀνυπάκουος εἶναι ἀλαζών καὶ κατὰ κάποιον τρόπο ἐναντίος καὶ ἀχαλίνωτος, καὶ δὲν ἐνδιαφέρεται καθόλου γιὰ τὸ ὅτι πρέπει νὰ ἐκπληρῶνει τὸν σεβασμὸ στὸ νόμο. Ἀντίθετα εἶναι πολὺ ταπεινὸς καὶ κατὰ κάποιον τρόπο εὐκολοπλησίαστος ὁ πρόθυμος στὴν ὑπακοή καὶ πολὺ ἀγαπητὸς στὸν Θεό. Καὶ πράγματι λέγει κάποιος μὲ τὸ στόμα ἑνὸς ἀπὸ τοὺς ἁγίους προφῆτες: «Σὲ ποιὸν νὰ ρίξω τὸ βλέμμα μου, ἂν ὄχι στὸν ταπεινὸ καὶ ἡσυχὸ καὶ ποὺ τρέμει τοὺς λόγους μου;»⁵⁵. Ὄταν λοιπὸν, λέγει, μλήσω στὴν καρδιά της, τότε πιά, τότε θὰ ταπεινωθεῖ καὶ αὐτή, ὅπως καὶ στὴν ἀρχή, ὅταν μὲ τὴν πρόσκληση τοῦ Μωυσῆ καὶ τὴν προσταγὴ τοῦ φιλεύσπλαχνου Θεοῦ νὰ ἀναχωρήσουν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, ἔσπευδαν μὲ πολλὴ προθυμία νὰ ἐκτελέσουν τὸ πρόσταγμα καὶ ἔφευγαν τρέχοντας ἀπὸ τὴ γῆ τῶν καταπιεστῶν τους. Καὶ ὅταν ὄριζε τοὺς νόμους στὸ ὄρος Χωρήβ, συγκεντρωμένοι μαζὶ μὲ τὸν Μωυσῆ στὸ ὄρος Σινά, ἔδιναν ὑποσχέσεις λέγοντας: «Ὅλα ὅσα μᾶς εἶπε ὁ Κύριος θὰ τὰ πράξομε καὶ θὰ ὑπακούσομε σ' αὐτά»⁵⁶. Θὰ εἶναι λοιπὸν ταπεινὴ καὶ ὑπάκοη, ὅπως καὶ στὶς ἀρχές, ὅταν, λαμβάνοντας τὴ γέννησή της πρὸς θεογνωσία μέσω τοῦ νόμου, δεχόταν μὲ χαρὰ τὴ θέληση τοῦ Θεοῦ. Ἡμέρα λοιπὸν νηπιότητος ὀνομάζει τὴν ἀναγέννησή της μέσω τοῦ νόμου πρὸς γνώση τοῦ Θεοῦ. Καὶ γι' αὐτὸ ἔλεγε: «Ὁ Ἰσραὴλ εἶναι υἱὸς μου ὁ πρωτότοκος»⁵⁷.

Στίχ. 18-19. «Καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, λέγει Κύριος, καλέσει με, Ὁ ἀνὴρ μου, καὶ οὐ καλέσει με οὐκέτι Βααλεὶμ. Καὶ ἐξαρθῶ τὰ ὀνόματα τῶν Βααλεὶμ ἐκ τοῦ στόματος αὐτῆς, καὶ οὐ μὴ μνησθῶσιν οὐκ ἔτι τὰ ὀνόματα αὐτῶν».

5

ΚΣΤ. Ἡμέραν μὲν οὖν ἐν τούτοις τὸν τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας ὀνομάζει καιρὸν. Κεκλήσεται γὰρ ἡμέρα κυρίως τε καὶ ἀληθῶς τῆς τοῦ Μονογενοῦς ἐνανθρωπήσεως ὁ καιρὸς, καθ' ὃν ἢ ἐν κόσμῳ λέλυται μὲν ἀχλύς, ἠφάνισται δὲ καὶ τὸ σκότος· λαμπραὶ δὲ ὡσπερ ἀνίσχουσιν αὐγαὶ κατὰ νοῦν τοῖς πεπιστευκόσι, καὶ ὁ τῆς δικαιοσύνης ἐπέλαμψεν ἥλιος, τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας τὸ φῶς ἐνιείς τοῖς ἀνευρύνειν εἰδόσι τῆς διανοίας τὸν ὀφθαλμόν. Κατ' ἐκεῖνο δὴ οὖν τοῦ καιροῦ, φησί, κεκλημένη πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ 15 κατὰ ἀλήθειαν ὄντος Θεοῦ, καταλήξει μὲν τῆς ἀρχαίας ἐκείνης καὶ στυγητῆς ελαφρίας, εὐπαράφορος δὲ οὐκέτι πρὸς ἀποστασίαν ἔσται. Πόθεν; Βεβηκότα δὲ μᾶλλον ὀρθῶς τε καὶ ὑγιῶς καὶ ἀκράδαντον εἰς εὐσέβειαν ἔξει τὸν νοῦν, ὡς μηδὲ ὅσον εἰπεῖν εἰς λόγου χρῆσιν ἔλθειν τὰ τῶν 20 εἰδώλων ὀνόματα. «Καλέσει» γὰρ με, φησὶν, «Ὁ ἀνὴρ μου, καὶ οὐ καλέσει με οὐκέτι Βααλεὶμ», τουτέστιν, ἀποπεπαύσεται τοῦ εἶναι μαχλάς, καὶ παραιτήσεται μὲν τὸ πορνεύειν ἔτι, ποιήσεται δὲ περὶ πολλοῦ τὸ εἶναι γνησία, καὶ ὁμολογήσει τὴν οἰκειότητα, δῆλον δὲ ὅτι τὴν πνευματικὴν. Ἐπι- 25 καλέσεται δὲ οὐδαμῶς τὰ Βααλεὶμ, θεοὺς εἶναι νομίζουσα τὰ ἐκ λίθων πεποιημένα καὶ ταῖς τινῶν εὐτεχνίαις πεπλατουρογημένα πρὸς εἶδος τὸ ἀνθρώπινον.

Οὐκοῦν ἐμὲ μὲν, φησί, «καλέσει Ὁ ἀνὴρ μου». Σώφρων γὰρ οἶά τις καὶ ἐπιεικεστάτη γυνὴ ποιήσεται πρὸς με τὴν 30 ἀποστροφὴν, ἀγαπήσει δὲ λοιπὸν τῶν ἄλλων οὐδένα, ἐπικαλέσεται δὲ οὐκέτι τὰ Βααλεὶμ. Καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον, εἴπερ τῷ δοκεῖ, τὸ εἰρημένον ἐκδέξεται. Βααλεὶμ μὲν γὰρ ὁμο-

Στίχ. 18-19. «Καὶ τὴν ἡμέρα ἐκείνη, λέγει ὁ Κύριος, θὰ μὲ καλέσει, Ὁ ἄνδρας μου, καὶ δὲν θὰ μὲ καλέσει πιά μὲ τὸ στόμα τῆς μὲ τὰ ὀνόματα τῶν εἰδώλων τοῦ Βάαλ. Καὶ θὰ ἀφαιρέσω ἀπὸ τὸ στόμα τῆς τὰ ὀνόματα τῶν εἰδώλων τοῦ Βάαλ, καὶ δὲν θὰ θυμηθοῦν στὸ ἐξῆς τὰ ὀνόματα αὐτῶν».

26. Ἡμέρα λοιπὸν ἐδῶ ὀνομάζει τὸν καιρὸ τῆς ἐπιδημίας τοῦ Σωτήρα μας. Γιατὶ θὰ ὀνομασθεῖ κυρίως καὶ ἀληθινὰ ἡμέρα ὁ καιρὸς τῆς ἐνανθρώπησης τοῦ Μονογενοῦς, κατὰ τὸν ὁποῖο διαλύθηκε ἡ ὀμιχλώδης κατάσταση στὸν κόσμον καὶ ἐξαφανίσθηκε ἄκόμα καὶ τὸ σκοτάδι, καὶ λαμπρὲς κατὰ κάποιον τρόπο ἀκτινοβολίες ἀνέβηκαν στὸν νοῦ ἐκείνων ποὺ πίστεψαν, ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης⁵⁸ ξεπρόβαλε τὶς λάμπεις του, ρίχνοντας τὸ φῶς τῆς ἀληθινῆς θεογνωσίας σὲ ἐκείνους ποὺ ξέρουν ν' ἀνοίγουν τὰ μάτια τῆς διάνοιάς τους. Τὸν καιρὸ λοιπὸν ἐκεῖνο, λέγει, ἀφοῦ κληθεῖ στὴν ἐπίγνωση τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, θὰ σταματήσει ἐκείνη τὴν κατάσταση τῆς μισητῆς ἐπιπολαιότητας, καὶ δὲν θὰ εἶναι πιά εὐκόλη στὸ νὰ παρασύρεται στὴν ἀποστασία. Ἀπὸ ποῦ θὰ προέλθει αὐτό; Ἀπὸ τὸ ὅτι θὰ βαδίζει μᾶλλον ὀρθὰ καὶ σωστὰ καὶ θὰ ἔχει ἀκλόνητο τὸ νοῦ στὴν εὐσέβεια, ὥστε οὔτε κἂν θὰ χρησιμοποιεῖ στὸ λόγο τῆς τὰ ὀνόματα τῶν εἰδώλων. Γιατὶ λέγει, «Θὰ μὲ καλέσει, Ὁ ἄνδρας μου, καὶ δὲν θὰ μὲ καλέσει μὲ τὰ ὀνόματα τῶν εἰδώλων τοῦ Βάαλ» δηλαδή θὰ παύσει νὰ εἶναι φιλήδονη, καὶ ἐγκαταλείποντας πιά τὴν πορνεία, θὰ φροντίσει πολὺ νὰ εἶναι γνήσια, καὶ θὰ ὁμολογήσει τὴν οἰκειότητά της μὲ τὸν Θεό, καὶ βέβαια τὴν πνευματική. Δὲν θὰ ἐπικαλεσθεῖ πιά καθόλου τὰ εἰδωλα τοῦ Βάαλ, νομίζοντας ὅτι εἶναι θεοὶ τὰ κατασκευασμένα ἀπὸ πέτρα καὶ τὰ πλαστουργημένα μὲ τὴν τέχνη κάποιων σὲ ὁμοιότητα μὲ τὴν ἀνθρώπινη μορφή.

Ἐμένα λοιπὸν, λέγει, «Θὰ μὲ καλέσει, Ὁ ἄνδρας μου». Ἡ ἐπιστροφή της σ' ἐμένα θὰ εἶναι σὰν μᾶς φρόνιμης καὶ πολὺ ἐνάρετης, καὶ στὸ ἐξῆς δὲν θὰ ἀγαπήσει κανέναν ἀπὸ τοὺς ἄλλους, οὔτε καὶ θὰ ἐπικαλεσθεῖ πιά τὰ εἰδωλα τοῦ Βάαλ. Μπορεῖ βέβαια, ἂν θέλει κάποιος, νὰ ἐκλάβει τὸ λεγόμενον ἐδῶ καὶ μὲ ἄλλη ἔννοια.

λογουμένως σημαίνεται τὰ εἰδῶλα Ἐν ἔθει δὲ ἦν ταῖς Ἑβραίων γυναιξὶ τοὺς ἰδίους ἄνδρας τοῖς τῶν ψευδωνύμων θεῶν ὀνόμασιν ἀποκαλεῖν, καὶ τιμῆς ἦν οὗτος αὐτοῖς ἐξαίσιος τρόπος Ἐξασθαι δὲ φασὶ τοῦ τοιοῦδε πράγματος Νί-
 5 νον τὸν Βαβυλώνιον, ὃς τὸν ἴδιον πατέρα μετωνόμασε Βήλον, ἐκ τοῦ παρ' αὐτοῖς εἰδώλου, φημὶ δὴ τοῦ Βήλ. Ὅτι τοίνυν ἀποπεπαύσεται καὶ τῆς οὕτως αἰσχρᾶς συνηθείας, καταμεμήνυκεν εἰπὼν, «Καλέσει με, Ὁ ἀνὴρ μου, καὶ οὐ καλέσει με οὐκέτι Βααλεῖμ». Εἰ γὰρ ἔλοιτο, φησὶν, ἄνδρα τυχὸν
 10 ὀνομάζειν ἐμέ, προσερεῖ δὴ πάντως, Ὁ ἀνὴρ μου», καὶ οὐκέτι τοῖς τῶν εἰδώλων ὀνόμασι τιμῶσα καλέσει. Ταύτη τοι φησὶν ὅτι «καὶ ἐξαρῶ τὰ ὀνόματα τῶν Βααλεῖμ ἐκ στόματος αὐτῆς, καὶ οὐ μὴ μνησθῶσιν οὐκέτι τὰ ὀνόματα αὐτῶν».

Στίχ. 20. «Καὶ διαθήσομαι αὐτοῖς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ δια-
 15 θήκην μετὰ τῶν θηρίων τοῦ ἀγροῦ καὶ μετὰ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ μετὰ τῶν ἑρπετῶν τῆς γῆς καὶ τόξον καὶ ῥομφαίαν καὶ πόλεμον συντριψῶ ἀπὸ τῆς γῆς».

ΚΖ. Ἐν τοῖς ἤδη προανεγνωσμένοις ἔφασκεν, ὅτι «Καὶ ἀφανιῶ ἄμπελον αὐτῆς καὶ τὰς συκᾶς αὐτῆς, ὅσα εἶπε, Μισθώματά μου ταῦτά ἐστιν ἃ ἔδωκάν μοι οἱ ἔρασταί μου»· προσετίθει δὲ τούτοις ὅτι, «Καταφάγεται αὐτὰ τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰ ἑρπετὰ τῆς γῆς». Διερμηνεύοντες δὲ τὸ ῥητόν, θηρία καὶ πετεινὰ καὶ ἑρπετὰ παραδηλοῦσθαι πλαγίως ἐλέγομεν τοὺς ἐχθρούς, οἳ τὴν τῶν
 25 Ἰουδαίων κατεληΐζοντο χώραν, Πέρσαι καὶ Μῆδοι καὶ Βαβυλώνιοι καὶ ὁ παμμιγῆς δὲ τῶν ἄλλων πολεμίων ὄχλος, οἳ θηρῶν ἀγρίων ὀλίγα διενεγκεῖν νοοῖντ' ἂν εἰκότως, διὰ τοι τὸ μαιφόνον τοῦ τρόπου, καὶ μέντοι πτηνὰ διὰ τὴν ὀξύτητα τοῦ δρόμου, ἑρπετὰ δὲ, ὅτι δεινοὶ καὶ παμμόχθηροι καὶ δρι-
 30 μεῖς εἰς πονηρίαν. Οὗτοι τοῦ Ἰσραὴλ ἐν ταῖς τῆς Σαμαρείας πόλεσιν ἀποκεκλεισμένου κατεδηδόκασι πάντα τὰ ἐν τοῖς ἀγροῖς, οὐδὲν τῶν ἐκτόπων ἐῶντες ἀνεπιτήδευτον. Ἄλλ'

Βααλεῖμ ὁμολογουμένως ὀνομάζονται τὰ εἰδῶλα, καὶ οἱ γυναῖκες τῶν Ἑβραίων συνήθιζαν νὰ καλοῦν τοὺς ἄνδρες τους μὲ τὰ ὀνόματα τῶν ψευδώνυμων θεῶν, καὶ αὐτὸ ἦταν μιὰ ἔξαιρετική τιμὴ γι' αὐτούς. Ἀρχὴ σ' αὐτὴ τῇ συνήθειᾳ ἔκανε ὁ Νίνος ὁ Βαβυλώνιος, ὁ ὁποῖος ὀνόμασε τὸν πατέρα του Βῆλο, ἀπὸ τὸ εἶδωλο ποὺ λάτρευαν, ἐννοῶ τὸν Βῆλ. Ὅτι λοιπὸν θὰ σταματήσει καὶ αὐτὴ τὴν τόσο βέβηλη συνήθεια τὸ δήλωσε λέγοντας «Θὰ μὲ καλέσει, Ὁ ἄνδρας μου, καὶ δὲν θὰ μὲ καλέσει πιά μὲ τὰ ὀνόματα τῶν εἰδώλων τοῦ Βάαλ». Γιατί, ἂν τυχὸν θέλει, λέγει, νὰ μὲ ὀνομάζει ἄνδρα, θὰ μὲ ὀνομάσει ὅπωςδήποτε, «Ὁ ἄνδρας μου» καὶ δὲν θὰ μὲ καλέσει τιμητικὰ τάχα μὲ τὰ ὀνόματα τῶν εἰδώλων τοῦ Βάαλ. Γι' αὐτὸ καὶ λέγει: «Θὰ ἀφαιρέσω ἀπὸ τὸ στόμα της τὰ ὀνόματα τῶν εἰδώλων τοῦ Βάαλ, καὶ δὲν θὰ θυμηθοῦν πιά τὰ ὀνόματά τους».

Στίχ. 20. «Καὶ τὴν ἡμέρα ἐκείνη θὰ συνάψω διαθήκη εἰρήνης μαζί τους, τόσο μὲ τὰ ἄγρια θηρία, ὅσο καὶ μὲ τὰ πουλιὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰ ἔρπετὰ τῆς γῆς, καὶ θὰ συντριψῶ τὰ τόξα καὶ τὶς ρομφαῖες, ἔξαφανίζοντας τὸν πόλεμο ἀπὸ τῆ γῆ».

27. Σὲ ἐκεῖνα ποὺ διαβάσαμε προηγουμένως ἔλεγε: «Θὰ ἀφανίσω τὰ ἀμπέλια καὶ τὶς συκιές της, ὅσα εἶπε, Αὐτὰ εἶναι οἱ ἀμοιβές μου, τὶς ὁποῖες μοῦ ἔδωσαν οἱ ἔραστές μου»⁵⁹, καὶ πρόσθετε σ' αὐτά, ὅτι «Θὰ τὰ καταφᾶνε τὰ ἄγρια θηρία καὶ τὰ πουλιὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰ ἔρπετὰ τῆς γῆς»⁶⁰. Ἐξηγώντας τὰ λεγόμενα αὐτὰ εἶπαμε, ὅτι μὲ τὰ θηρία καὶ τὰ πουλιὰ δηλώνονται ἔμμεσα οἱ ἐχθροί, ποὺ λεηλατοῦσαν τὴ χώρα τῶν Ἰουδαίων, Πέρσες καὶ Μῆδοι καὶ Βαβυλώνιοι καὶ τὸ συνονθύλευμα τῶν ἄλλων ἐχθρῶν, οἱ ὁποῖοι θὰ μπορούσε νὰ θεωρηθεῖ εὐλόγα ὅτι λίγο διαφέρουν ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία ἕξαιτίας τῶν φονικῶν τους ἐνστίκτων, καὶ μὲ τὰ πουλιὰ βέβαια παρομοιάζονται ἕξαιτίας τῆς ταχύτητάς μὲ τὴν ὁποία προχωροῦν, ἐνῶ μὲ τὰ ἔρπετὰ ἐπειδὴ εἶναι φοβεροὶ καὶ γεμάτοι μοχθηρία καὶ πανουργία. Αὐτοὶ ὅταν οἱ Ἰσραηλιῖτες ἦταν ἀποκλεισμένοι σὶς πόλεις τῆς Σαμάρειας καταλεηλάτησαν ὅλα ὅσα ὑπῆρχαν στοὺς ἀγρούς, μὴ ἀφήνοντας ἀπρᾶκτο κανένα ἀνα-

59. Ὡσηέ 2, 14.

60. Ὡπ. π.

ὅταν, φησίν, ἐξελῶ τὰ ὀνόματα τῶν εἰδώλων αὐτῶν ἀπὸ τῆς γῆς, τότε «καὶ διαθήκην εἰρήνης διαθήσομαι αὐτοῖς» πρὸς ἅπαν ὠμὸν καὶ βάρβαρον γένος Ἄρχῆσει γὰρ ἤδη τὰ παρ' ἐχθρῶν, καὶ πολέμου καὶ δευμάτων μενουσιν ἀπείρατοι.

5 «Συντριψῶ γὰρ τόξον καὶ ῥομφαίαν», ὃ δὴ καὶ εἰς πέρας ἱστορικῶς ἐνηνεγμένον εὐρήσομεν. Ἐπειδὴ γὰρ τὴν κατὰ πάντων ἀρχὴν οἱ περιφανέστατοι τῶν Ῥωμαίων ἔλαχον στρατηγοί, πεποίηνται δὲ ὑπὸ χειρῶν τὴν ὑπ' οὐρανόν, Θεοῦ τὴν δόξαν αὐτοῖς οἰκονομικῶς προσνέμοντος, Πέρ-
10 σαι μὲν μόνῃς τῆς ἰδίας πεφροντίκασιν ἀρχῆς, κατέληξαν δὲ καὶ τῶν ἄλλων βαρβάρων αἱ κατὰ χωρῶν τε καὶ πόλεων ἐπιδρομαί. Καὶ διαμέμνηται σαφῶς τοῦ τοιοῦδε πράγμα-
τος ὁ μακάριος Ἡσαΐας λέγων· «Καὶ συγκόψουσι τὰς μα-
χαίρας αὐτῶν εἰς ἄροτρα καὶ τὰς ζιβύνας αὐτῶν εἰς δρέπα-
15 να, καὶ οὐ μὴ ἄρη ἔθνος ἐπ' ἔθνος μάχαιραν, καὶ οὐ μὴ μάθωσιν ἔτι πολεμεῖν». Ὡς γὰρ ἤδη γεγονότες ὑφ' ἓνα ζυγόν, ἐτρέποντο μᾶλλον εἰς ἐπωφελῆ φιλεργίαν καὶ τῇ γεωργίᾳ χρήσιμα τὰ τοῦ πολέμου σκευὴ μετέπλαττον. Ἔσται τοίνυν εἰρήνη, φησί, καὶ οἱ πάλαι δεινοὶ πεπαύσονται φόβοι, Θε-
20 οῦ κατευνάζοντος καὶ τοῖς ἐξ εἰρήνης ἀγαθοῖς κατευφραίνοντος τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν.

Προσθεῖναι δὲ οἶμαι κακεῖνο δεήσει. Πάλαι μὲν γὰρ ὅτε διετελοῦμεν ἐν πλάνῃ καὶ ὀργῆς ἐχρηματίζομεν τέκνα, κα-
θάπερ τινὲς θῆρες πονηροὶ καὶ τὰ τῶν ὀρνέων σαρκοφαγεῖν
25 εἰωθότα καὶ μὴν καὶ οἱ παγχάλεποι δράκοντες ἀπόλλυον ἡμᾶς αἱ πονηραὶ καὶ ἀντικείμεναι δυνάμεις, ἐπειδὴ δὲ ἐν Χριστῷ τὸν φύσει Θεὸν ἐγνώκαμεν καὶ ἀπενιψάμεθα διὰ πί-
στεως καὶ τῆς ἀρχαίας ἀπάτης τὰ ἐγκλήματα, τότε καὶ σεσώ-
σμεθα καὶ «εἰλήφαμεν ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ
30 σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ», τότε καὶ ἐπέδημεν ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον, πεπατήκαμεν δὲ λέον-
τά τε καὶ δράκοντα, Χριστοῦ προασπίζοντος καὶ ἀνικῆτω

πίτρεπτο. Ἄλλ' ὅταν, λέγει, θὰ ἐξαλείψω ἀπὸ τῆ γῆ τὰ ὀνόματα τῶν εἰδώλων τους, τότε «θὰ συνᾶψω καὶ συμφωνία εἰρήνης» μὲ κάθε ὠμὸ καὶ βάρβαρο λαό. Γιατὶ θὰ σταματήσουν οἱ ἐπιθέσεις τῶν ἐχθρῶν καὶ θὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὸν πόλεμο καὶ τοὺς φόβους.

Γιατὶ «θὰ συντριψῶ ὄπλα καὶ ρομφαῖες», πράγμα πού βλέπομε νὰ ἔχει συμβεῖ καὶ ἱστορικᾶ. Ὄταν δηλαδή οἱ ἐνδοξότατοι στρατηγοὶ τῶν Ρωμαίων ἐγιναν ἐξουσιαστὲς ὅλων καὶ ἔκαναν ὑποχείριά τους τὴν οἰκουμένη, παραχωρώντας ὁ Θεὸς κατ' οἰκονομία σ' αὐτοὺς τὴ δόξα, οἱ Πέρσες τότε ἐνδιαφέρθηκαν γιὰ τὴ δική τους μονάχα ἐξουσία, ἐνῶ ἔλαβαν τέλος οἱ ἐπιδρομὲς τῶν ἄλλων βαρβάρων ἐναντία σὲ χῶρες καὶ πόλεις. Κι αὐτὸ τὸ γέγονος τὸ μνημονεύει μὲ σαφήνεια ὁ μακάριος Ἡσαΐας λέγοντας «Καὶ θὰ μετατρέψουν τὰ σπαθιά τους σὲ ἄροτρα καὶ τὰ δόρατά τους σὲ δρεπάνια, καὶ δὲν θὰ σηκώσει σπαθὶ ἓνα ἔθνος ἐναντίον ἄλλου ἔθνους, καὶ δὲν θὰ μαθαίνουν πιά νὰ πολεμοῦν»⁶¹. Ἐπειδὴ δηλαδή εἶχαν ταχθεῖ κάτω ἀπὸ μιὰ ἐξουσία, στράφηκαν σὲ δραστηριότητες ἐπωφελεῖς καὶ μετέτρεψαν τὰ πολεμικὰ ὄπλα σὲ ἐργαλεῖα χρήσιμα στὴ γεωργία. Θὰ ὑπάρξει λοιπὸν εἰρήνη, λέγει, καὶ οἱ φοβεροὶ παλαιοὶ φόβοι θὰ σταματήσουν, κατευνάζοντας ὁ Θεὸς καὶ γεμίζοντας μὲ εὐφροσύνη μὲ τὰ ἀγαθὰ τῆς εἰρήνης ἐκείνους πού τὸν ἀγαποῦν.

Ἄλλὰ νομίζω πρέπει νὰ προστεθεῖ καὶ ἐκεῖνο. Στὸ παρελθὸν δηλαδή ὅταν ζούσαμε στὴν πλάνη καὶ ἤμασταν τέκνα τῆς ὀργῆς, σὰν κάποια ἀγρία θηρία καὶ τὰ συνήθη σαρκοδόρα ὄρνεα, ἀλλὰ καὶ σὰν τοὺς ἀδηφάγους δράκοντες, μᾶς ρήμαζαν οἱ πονηρὲς καὶ ἐχθρικὲς δυνάμεις, ὅταν ὅμως μέσω τοῦ Χριστοῦ γνωρίσαμε τὸν ἀπὸ φύση τοῦ Θεοῦ καὶ καθαρθήκαμε μὲ τὴν πίστη ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα τῆς ἀρχαίας ἀπάτης, τότε καὶ σωθήκαμε «καὶ ἐλάβαμε τὴν ἐξουσία νὰ πατᾶμε πάνω σὲ φίδια καὶ σκορπιούς καὶ σὲ ὅλη τὴ δύναμη τοῦ ἐχθροῦ»⁶², τότε περπατήσαμε πάνω σὲ ἀσπίδες καὶ βασιλίσκους καὶ πατήσαμε πάνω στὸν λέοντα καὶ τὸν δράκοντα⁶³, ἔχοντας τὸν Χριστὸ νὰ ὑπερασπίζεται καὶ νὰ περιτειχίζει τοὺς

61. Ἡσ. 2, 4.

62. Λουκᾶ 10, 19.

63. Ψαλμ. 90, 13.

δυνάμει τούς ιδίους περιτειχίζοντας, και εἰρήνην ἡμῖν τὴν ἰδίαν ἰέν-τος εἰς νοῦν. «Εἰρήνην» γὰρ φησι «τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφήμι ὑμῖν». Γράφει δὲ καὶ ὁ Παῦλος «Καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ ἡ ὑπερέχουσα πάντα 5 νοῦν φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν».

Στίχ 20-21. «Καὶ κατοικιῶ σε ἐπ' ἐλπίδι καὶ μνηστεύσομαί σε ἔμαντῶ εἰς τὸν αἰῶνα».

ΚΗ. Οὐχὶ μόνον, φησὶν, ἀπαλλάξω τῶν τοῦ πολέμου δειμάτων, προσθήσω δὲ τούτῳ καὶ τὸ ἐν καλῶ γενέσθαι 10 λοιπὸν τῆς ἐπ' ἀγαθοῖς ἐλπίδος, ὡς ἀσφαλῆ καὶ ἐρηρυσμένην καὶ ἀκλόνητον ἔχειν τὴν εὐθυμίαν. «Ἐμαντῶ» γὰρ «σε μνηστεύσομαι», καὶ τοῦτο «εἰς τὸν αἰῶνα». Καὶ τί δὴ τοῦτο ἐστίν; Οἶονεὶ γὰρ πῶς ἐμνηστεύετο τὸν ἀρχαῖον Ἰσραήλ, ἥτοι τὴν τῶν Ἰουδαίων Συναγωγὴν, καὶ πρὸς οἰκειότητα 15 κέκληκε, τὴν διὰ νόμου φημί, διακονοῦντος Μωσέως καὶ μεσολαβούντων ἀγγέλων. Ἄλλ' ἦν τῆς μνηστείας ὁ τρόπος οὐ διηνεκῆς, οὔτε μὴν εἰς τὸν αἰῶνα, πολλοῦ γε καὶ δεῖ· οὐ γὰρ ἔμελλον οἱ τύποι κρατήσῃν διὰ παντός, «καὶ τὰ μέχρι καιροῦ διορθώσεως ἐπικείμενα». Κατὰ δέ γε τὸν τῆς διορ- 20 θώσεως καιρὸν, τουτέστι τὸν τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας, ἕτερος τῆς μνηστείας ἀναπέφανται τρόπος, διηνεκῆς καὶ ἀσάλευτος καὶ πολὺ τοῦ πρώτου λαμπρότερος καὶ τῆς σκιᾶς ἐν ἀμείνοσιν. Ὁ μὲν γὰρ τῶν ὄλων Θεὸς ἕδνον ὥσπερ τι τῇ νύμφῃ τῆς σαρκικῆς δουλείας τὴν ἀπόθεσιν ἔχα- 25 ρίζετο καὶ διὰ σκιᾶς καὶ τύπων ἐκάλεε πρὸς ἀποκάθαρσιν τὴν πνευματικὴν. Πλὴν ἐμέτρει καιρὸν τῇ μνηστεία· οὐ γὰρ ἄμεμπτος ἡ πρώτη, κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν, οὔτε μὴν ἀγήρως ἦν καὶ ἀφανισμοῦ μακράν. Ταύτητοι καὶ τῆς δευτέρας ἐζητεῖτο τόπος, τουτέστι τῆς νέας, τῆς διὰ Χριστοῦ 30 φημί δωρεᾶς τε καὶ χάριτος, οὐ πρόσκαιρον ἡμῖν, οὐδὲ σαρκικὴν εἰσκομιζούσης ἐλευθερίαν. Καταγράφει γὰρ ἐν

64. Ἰω. 14, 27.

65. Φιλ. 4, 7.

δικούς του με τὴν ἀνίκητη δύναμή του, καὶ ἐμβάλλοντας στὸ νοῦ μου τὴ δική του εἰρήνη. Γιατὶ λέγει· «Σᾶς δίνω τὴν εἰρήνη μου, σᾶς ἀφήνω τὴ δική μου εἰρήνη»⁶⁴. Γράφει ἐπίσης καὶ ὁ Παῦλος· «Καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ ποὺ ξεπερνᾷ κάθε σκέψη θὰ φρουρήσει τὶς καρδιές σας καὶ τὶς σκέψεις σας»⁶⁵.

Στίχ. 20-21. «Θὰ σὲ ἐγκαταστήσω μόνιμα μὲ ἀγαθὲς ἐλπίδες γιὰ εἰρήνη, καὶ θὰ σὲ μνηστευθῶ ὡς δική μου γιὰ πάντα».

28. Δὲν θὰ σὲ ἀπαλλάξω, λέγει, μόνο ἀπὸ τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου, ἀλλὰ θὰ προσθέσω σ' αὐτὸ ἐπίσης τὸ νὰ ἀποβεῖ σὲ καλὸ ἢ ἐλπίδα γιὰ τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ, ὥστε νὰ ἔχεις ἀσφαλῆ καὶ σταθερὴ καὶ ἀκλόνητη εὐθυμία. Γιατὶ λέγει· «Θὰ σὲ μνηστευθῶ», κι αὐτὸ «θὰ κρατῆσει γιὰ πάντα». Καὶ αὐτὸ τί σημαίνει; Ὅτι δηλαδή μνηστευόταν κατὰ κάποιον τρόπο τὸν ἀρχαῖο Ἰσραήλ, ἥτοι τὴ Συναγωγὴ τῶν Ἰουδαίων, καὶ τὴν καλοῦσε σὲ οἰκειότητα μαζί του, ἐννοῶ μέσω τοῦ νόμου, μὲ τὴ διακονία τοῦ Μωυσῆ καὶ τὴ μεσολάβηση ἀγγέλων⁶⁶. Ἀλλὰ ἡ μνηστεία δὲν ἦταν διαρκῆς οὔτε αἰώνια· πολὺ ἀπέχει αὐτὸ. Γιατὶ δὲν ἐπρόκειτο οἱ τύποι νὰ κρατήσουν γιὰ πάντα καὶ «αὐτὰ ποὺ εἶχαν ὀριθεῖ μέχρι ποὺ νὰ διορθωθοῦν κάποτε»⁶⁷. Τὸν καιρὸ τῆς διόρθωσης, δηλαδή τῆς ἐπιδημίας τοῦ Σωτήρα, φανερώθηκε ἕνας ἄλλος τρόπος μνηστείας, αἰώνιος καὶ ἀκλόνητος καὶ πολὺ πιὸ λαμπρότερος ἀπὸ τὸν πρῶτο καὶ καλύτερος ἀπὸ τὴ μνηστεία τῆς σκιᾶς. Γιατὶ ὁ Θεὸς τῶν ὅλων χάρισε σὰν προῖκα στὴ νύφη τὴν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὴ σαρκικὴ δουλεία καὶ μὲ τὴ σκιά καὶ τοὺς τύπους τὴν καλοῦσε σὲ ἀποκάθαρση πνευματικῆ. Πλὴν ὅμως ἔθεσε στὴ μνηστεία ὀρισμένο καιρὸ. Γιατὶ ἡ πρώτη δὲν ἦταν ἀμεμπτη⁶⁸, σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τοῦ Παύλου, οὔτε θὰ ἦταν χωρὶς γηρατειὰ καὶ μακριὰ ἀπὸ τὸν ἀφανισμό. Γι' αὐτὸ χρειαζόταν ἡ θέση τῆς δεύτερης, δηλαδή τῆς νέας, τῆς δωρεᾶς ἐννοῶ καὶ τῆς χάριτος μέσω τοῦ Χριστοῦ, ποὺ δὲν μᾶς ἔφερε οὔτε πρόσκαιρη οὔτε σαρκικὴ ἐλευθερία. Γιατὶ ἡ μνηστεία αὐτὴ καὶ μᾶς καταγράφει στὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ, καὶ μᾶς

66. Γαλ 3, 19.

67. Ἐβρ. 9, 10.

68. Ἐβρ. 8, 7.

τέκνοις Θεοῦ, καὶ τὸν ἀρῥαβῶνα τοῦ Πνεύματος ἐπιδαψιλεύεται, καὶ διηνεκεῖς ὀρίζει νόμους.

Καὶ γοῦν πρὸς αὐτὸν ὁ θεῖος ἔφη πρὸς Δαβίδ· «Ἡ δικαιοσύνη σου δικαιοσύνη εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ὁ λόγος σου ἀλήθεια». Ἀναφανδόν, οἴμαί που, δηλῶν, ὅτι οὔτε εἰς τὸν αἰῶνα μένει τὰ ἐν νόμῳ, μεταστησομένης τῆς σκιάς εἰς ἀλήθειαν, οὔτε μὴν τῆς ἀληθείας τὸ κάλλος ἐν τοῖς νομικοῖς γράμμασι καταθρῆσαι τις ἄν· ἦν γάρ, ὡς ἔφην, σκιά καὶ τύπος ὁ νόμος. Μνηστεύεται τοίνυν αὐτήν, τὸν ἐν ἀρχαῖς τε καὶ πρῶτον
10 ἀθετήσας γάμον. Οὐ γὰρ ἴκανός ὁ νόμος συνάψαι Θεῷ τελείως τε καὶ καθαρῶς, πρόσμιεν δὲ αὐτῷ δι' Υἱοῦ καὶ τῶν δι' αὐτοῦ θεσπισμάτων, τουτέστι τῶν εὐαγγελικῶν, ἃ καὶ πνευματικὴν ἔχει τὴν ἔνωσιν, ἧτοι συνάφειαν· ἐνούμεθα γὰρ τῷ Θεῷ ἐν Πνεύματι, καὶ τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως πλουτοῦμεν
15 τὴν μέθεξιν. Εἰκὸς δέ τι καὶ ἕτερον ἡμῖν ὑποφαίνειν ἀστείως τὸ «μνηστεύσομαί σε ἑμαυτῷ»· συνήσεις γὰρ ὧδε πάλιν. Ἡ γὰρ τὸ «ἑμαυτῷ» φησὶν, ἀντὶ τοῦ δι' ἑμαυτοῦ, οὐ, καθὰ καὶ πάλαι, μεσολαβούντων ἀγγέλων, οὔτε μὴν διακόνου τινὸς εἰς τοῦτο παρειλημμένου, κατὰ τὸν τοῦ Μωσέως τρόπον.
20 «Οὐ γὰρ πρέσβυς, οὐκ ἄγγελος», κατὰ τὸ γεγραμμένον, «ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος», ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος ἄνθρωπος γεγὼνως καθ' ἡμᾶς, ἑαυτῷ παρέστησε τὴν Ἐκκλησίαν, «καὶ τοὺς δύο λαοὺς ἔκτισεν εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον, ποιῶν εἰρήνην καὶ ἀποκαταλλάσων τοὺς ἀμφοτέρους ἐν ἐνὶ Πνεύματι πρὸς
25 τὸν Πατέρα», κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνήν.

Ἡ καὶ καθ' ἕτερον, εἰ βούλει, τρόπον ἐκδέξῃ τὸ εἰρημένον. Ἐμνηστεύετο γὰρ, ὡς ἔφην, ἐν Αἰγύπτῳ ποτὲ τὴν τῶν Ἰουδαίων Συναγωγὴν, ἀλλ' οἰονείπως ἐτέρῳ μᾶλλον, οὐχ ἑαυτῷ, φημί δὴ τῷ θεσπεσίῳ Μωσεῖ, πρὸς ὃν ἔφη πρὸς, «Βά-
30 διζε, κατάβηθι τὸ τάχος ἐντεῦθεν· ἠνόμησε γὰρ ὁ λαός σου, οὗς ἐξήγαγες ἐκ γῆς Αἰγύπτου». Ἀκούεις ὅπως Μωσεῖ

69. Β' Κορ. 5.5.

70. Ψαλμ. 118, 142.

71. Ἐφ. 5, 27.

72. Ἐφ. 2, 16.

χαρίζει πλουσιοπάροχα τὸν ἀρραβώνα τοῦ Πνεύματος⁶⁹ καὶ νόμους ὀρίζει αἰώνιους.

Καὶ πράγματι εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ θεῖος Δαβίδ· «Ἡ δικαιοσύνη σου εἶναι δικαιοσύνη αἰώνια καὶ ὁ λόγος σου ἀλήθεια»⁷⁰. Δηλώνει, νομίζω, ὀλοφάνερα, ὅτι οὔτε ὁ νόμος μένει αἰώνια, ἀφοῦ ἡ σκιά θὰ μεταχωρήσει στὴν ἀλήθεια, οὔτε μπορεῖ νὰ δεῖ κανεὶς καθαρὰ τὸ κάλλος τῆς ἀλήθειας στὰ γράμματα τοῦ νόμου· γιατί ὁ νόμος ἦταν, ὅπως εἶπα, σκιά καὶ τύπος. Μνηστεύεται λοιπὸν τὴ δεύτερη, ἀκυρώνοντας τὸν ἀρχικὸ καὶ πρῶτο γάμο. Γιατὶ ὁ νόμος δὲν ἀρκοῦσε γιὰ νὰ συνενώσει μὲ τὸν Θεὸ τέλεια καὶ καθαρὰ, ἀλλὰ προσερχόμαστε σ' αὐτὸν μέσω τοῦ Υἱοῦ καὶ τῶν μέσω αὐτοῦ θεσπισμάτων του, δηλαδή τῶν εὐαγγελίων, τὰ ὁποῖα περιέχουν καὶ τὴν πνευματικὴ ἔνωση, ἥτοι συνάφεια. Γιατὶ ἔνωνόμαστε μὲ τὸν Θεὸ πνευματικὰ καὶ δεχόμαστε πλούσια τὴ μετοχὴ τῆς θείας του φύσης. Εἶναι λογικὸ ὅμως νὰ ὑποδηλώνει μὲ κομψότητα καὶ κάτι ἄλλο αὐτὸ τὸ, «θὰ σὲ κάνω μνηστὴ μου»· πρέπει λοιπὸν νὰ τὸ κατανοήσεις πάλι ὡς ἐξῆς· Ἡ δηλαδή λέγει τὸ «μὲ τὸν ἑαυτό μου» ἀντὶ τοῦ “μέσω τοῦ ἑαυτοῦ μου”, χωρὶς δηλαδή νὰ μεσολαβοῦν ἄγγελοι, οὔτε νὰ χρησιμοποιεῖται στὴ μνηστεία κάποιος διάκονος, ὅπως συνέβαινε μὲ τὸν Μωυσῆ. Γιατί, σύμφωνα μ' αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ, «Δὲν ἦταν πρεσβευτῆς, δὲν ἦταν ἀγγελιοφόρος, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ Πατέρα πού ἔγινε ἄνθρωπος σὰν κι ἐμᾶς, ἔθεσε δίπλα του τὴν Ἐκκλησία»⁷¹, καὶ σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τοῦ μακάριου Παύλου, «Συνένωσε τοὺς δύο λαοὺς σὲ ἓνα καινούργιο ἄνθρωπο, εἰρηνεύοντας καὶ συμφιλιώνοντας τοὺς δύο μὲ ἓνα κοινὸ Πνεῦμα πρὸς τὸν Πατέρα»⁷².

Ἡ ἂν θέλεις καὶ μὲ ἄλλο τρόπο μπορεῖς νὰ δεχθεῖς αὐτὸ τὸ λόγο. Μνηστευόταν δηλαδή, ὅπως εἶπα, κάποτε στὴν Αἴγυπτο τὴν Ἰουδαϊκὴ Συναγωγὴ, ἀλλὰ κατὰ κάποιον τρόπο ὄχι μὲ τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ μέσω κάποιου ἄλλου, καὶ ἐννοῶ βέβαια τὸν θεσπέσιο Μωυσῆ, πρὸς τὸν ὁποῖο εἶπε· «Προχώρησε· κατέβα ἀπὸ ἐδῶ γρήγορα· γιατί ὁ λαὸς σου, πού τὸν ἔβγαλες ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, κατα-

προσενέμηκε τὴν μεμνηστευμένην, ἤτοι τὸν λαόν, οὕτω τῆς οἰκειότητος ἀξιῶν τῆς πρὸς ἑαυτόν· οὐ γὰρ ἰκανός, ὡς ἔφην, ὁ νόμος, ἤτοι Μωσῆς, συνάψαι καθαρῶς τε καὶ ὀλοτρόπως Θεῷ· τετήρητο γὰρ ὡς κατορθωμάτων ἄριστον καὶ 5 θεοπροπές ἀληθῶς τῷ μεσίτῃ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, τουτέστι Χριστῷ, δι' οὗ καὶ ἐν ᾧ πρὸς Θεὸν ἐνούμεθα. Καὶ γὰρ ἐστὶν «αὐτὸς ἡ εἰρήνη ἡμῶν», κατὰ τὰς Γραφάς, ὁ τὴν μεταξὺ κειμένην ἐξελὼν ἁμαρτίαν, καὶ καθαρὸς ἡμᾶς καὶ ἐκνευμιμένους καὶ ἡγιασμένους τῷ Πνεύματι συνάψας 10 ἑαυτῷ, καὶ δι' ἑαυτοῦ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ.

Στίχ. 21-22. «Καὶ μνηστεύσομαί σε ἑμαυτῷ ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ἐν κρίματι καὶ ἐν ἐλέει καὶ ἐν οἰκτιρμοῖς καὶ μνηστεύσομαί σε ἑμαυτῷ ἐν πίστει, καὶ ἐπιγνώσῃ τὸν Κύριον».

ΚΘ. Ἐξηγεῖται σαφῶς τίς ἂν γένοιτο τῆς συναφείας ὁ 15 τρόπος, καὶ διὰ ποίων ἂν ἴοι πραγμάτων τῆς οἰκονομίας τὸ μυστήριον. «Ἐν δικαιοσύνῃ» γὰρ ἔσται, φησί, «καὶ ἐν κρίματι» καὶ μέντοι «καὶ ἐν ἐλέει καὶ ἐν οἰκτιρμοῖς». Τίς οὖν ἄρα ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη, τί δὲ τὸ κρίμα, καὶ μὴν καὶ τὸ ἔλεος, εἰπεῖν, ὡς ἔοικεν, ἀναγκαῖον. Οὐκοῦν πεπλεονεκτήμεθα 20 μὲν οἱ τάλανες, διαρπάζοντος ἡμᾶς ὡς θηρὸς ἀγρίου τοῦ σατανᾶ, καὶ ἀποφέροντος μὲν εἰς πλάνησιν, ἐνιέντος δὲ κατὰ τὸ αὐτῷ δοκοῦν τοῖς τῆς ἁμαρτίας βόθροισι, οὐδὲν ἑαυτοῖς ἐπαμύνειν ἰσχύοντας. Παγχάλεπος γὰρ καὶ βιαίωτος ἀληθῶς καὶ ἀνθρωποκτόνος ὁ θῆρ. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τοῦτο 25 ταλαιπωρίας κατεκομίσθη τὰ ἀνθρώπινα, συχνᾶς ἐποιοῦντο τὰς λιτὰς πρὸς τὸν ἐπαμύνειν δυνάμενον οἱ μακάριοι προφηῆται, καὶ τὸ κοινὸν τῆς ἀνθρωπότητος μονονουχί προσωπεῖον ἑαυτοῖς περιπλάττοντες, συλλήπτορα καὶ ἐπαρωγὸν ἐξ οὐρανῶν ἀφικέσθαι παρεκάλουν τὸν Υἱόν. Ἐφη 30 γοῦν ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ, «Ἀνάστα, ὁ Θεός, κρῖνον τὴν

73. Δευτ. 9, 12.

74. Α' Τιμ. 2, 5.

75. Ἐφ. 2, 14.

πάτησε τὸ νόμο»⁷³. Ἐπειδὴ ὅτι παρέδωσε στὸν Μωυσῆ τὴ μνηστευμένη, ἦτοι τὸν λαό, ἐπειδὴ δὲν τὴν εἶχε κρίνει ἄκόμα ἄξια τῆς οἰκειότητος μαζί του; Γιατὶ δὲν ἦταν ἰκανός, ὅπως εἶπα, ὁ νόμος, ἦτοι ὁ Μωυσῆς, νὰ τὴν ἐνώσει μὲ τὸν Θεὸ γνήσια καὶ μὲ ὅλους τοὺς τρόπους, ἀλλ' αὐτὸ εἶχε ἐπιφυλαχθεῖ ὡς τὸ ἄριστο ἀπὸ κάθε κατ'ορθωμά καὶ ἀληθινὰ πρέπον σὲ Θεό, στὸν μεσίτη Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων⁷⁴, δηλαδή στὸν Χριστό, μέσω τοῦ ὁποίου καὶ μὲ τὸν ὁποῖο ἐνωθήκαμε μὲ τὸν Θεό. Γιατὶ, σύμφωνα μ' αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ, «αὐτὸς εἶναι ἡ εἰρήνη μας»⁷⁵, ὁ ὁποῖος ἐξάλειψε τὴν ἁμαρτία ποὺ βρισκόταν μεταξύ μας, καὶ καθαρὸς καὶ λουσιμένους μᾶς συνένωσε μὲ τὴ χάρις τοῦ Πνεύματος μὲ τὸν ἑαυτό του καὶ μέσω τοῦ ἑαυτοῦ του μὲ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα.

Στίχ. 21-22. «Καὶ θὰ σὲ μνηστευθῶ μὲ δικαιοσύνη καὶ μὲ δίκαια κρίση καὶ μὲ εὐσπλαγχνία καὶ μὲ συμπάθεια, καὶ θὰ σὲ μνηστευθῶ μὲ τὴν πίστη καὶ θὰ γνωρίσεις τὸν Κύριο».

29. Ἐξηγεῖ μὲ σαφήνεια πῶς θὰ γίνει ἡ συνάφεια καὶ μὲ ποιὰ διαδικασία θὰ προχωρήσει τὸ μυστήριο τῆς θείας οἰκονομίας. «Θὰ πραγματοποιηθεῖ», λέγει, «μὲ δικαιοσύνη καὶ δίκαια ἀπόφαση» καὶ βέβαια «καὶ μὲ εὐσπλαγχνία καὶ συμπάθεια». Ποιὰ λοιπὸν εἶναι ἡ δικαιοσύνη καὶ ποιὰ ἡ κρίση ἀλλὰ καὶ ἡ εὐσπλαγχνία, εἶναι ἀνάγκη, ὅπως φαίνεται, νὰ τὰ ἐξηγήσομε. Γίναμε λοιπὸν οἱ δυστυχεῖς ἀντικείμενα πλεονεξίας, διαρπάζοντάς μας ὁ Σατανᾶς σὰν ἄγριο θηρίο, καὶ ὀδηγώντας μας στὴν πλάνη καὶ ρίχνοντάς μας κατὰ κάποιον τρόπο στοὺς γκρεμοὺς τῆς ἁμαρτίας, μὴ μπορώντας ἡμεῖς νὰ ὑπερασπισθοῦμε τὸν ἑαυτό μας. Γιατὶ εἶναι πολὺ φοβερὸ καὶ πάρα πολὺ βίαιο ἀληθινὰ καὶ ἀνθρωποκτόνο τὸ θηρίο. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔπεσαν σ' αὐτὸ τὸ βαθμὸ ταλαιπωρίας οἱ ἄνθρωποι, ἔκαναν συχνὲς παρακλήσεις οἱ προφῆτες σ' αὐτὸν ποὺ μπορεῖ νὰ τοὺς ὑπερασπισθεῖ καὶ ἀναλαμβάνοντας κατὰ κάποιον τρόπο τὴν κοινὴ ἐκπροσώπηση ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος, παρακαλοῦσαν νὰ ἔρθει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ὁ Υἱὸς βοηθὸς καὶ ὑπερασπιστής. Ἐλεγε πράγματι ὁ θεσπέσιος Δαβίδ· «Σήκω

γῆν»· καὶ πάλιν· «Ὁ Θεός, ἐν τῷ ὀνόματί σου σῶσόν με, καὶ ἐν τῇ δυνάμει σου κρινεῖς με».

Ἐκρινε τοίνυν ἐν δικαιοσύνῃ ὁ Θεός, καὶ σέσωκε μὲν τοὺς ἠδικημένους, τὸν δὲ μαιφόνον καὶ ἀλιτήριον ἀπεσόδησε σατανᾶν καὶ τῆς καθ' ἡμῶν ἀπεώσατο πλεονεξίας, καὶ τὴν ἀλαζόνα καὶ οὐκ εὐάντητον τῶν δαιμονίων καθεῖλεν ἀρχήν. Καὶ τοῦτο ἡμῖν τὸ μυστήριον αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ διεσάφει λέγων, ὅτε τὸν ὑπὲρ τῆς ἀπάντων ζωῆς ἔμελλεν ἀνατλήναι σταυρόν· «Νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου, νῦν ὁ ἄρχων
10 τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω. Καὶ γὰρ εἰάν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς πάντα ἐλκύσω πρὸς ἑμαυτόν». Καὶ οὐ δήπου φημέν, ὅτι κρίσιν ἔφη τοῦ κόσμου τούτου γενήσεσθαι παρ' αὐτοῦ κατὰ τὸν τῆς ἐπιδημίας καιρόν. Ὡς γὰρ αὐτὸς ἔφη πάλιν, «Οὐκ ἀπέσειλεν ὁ Θεός τὸν Υἱὸν εἰς τὸν κόσμον ἵνα
15 κρίνη τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ».

Κρίσιν δὲ εἶναί φησι τὴν ὀρθὴν καὶ ἀμώμητον οἶονεὶ διαδικασίαν. Δεδίκακε γάρ, ὡς ἔφην, ὀρθῶς καὶ θεοπρεπῶς ἡμῖν τε καὶ ἐκείνῳ. Καὶ σέσωκε μὲν ἡμᾶς, ἐλκύσας πρὸς ἑαυτόν, ἐκδέβληκε δὲ τῆς καθ' ἡμῶν τυραννίδος τὸν πλεο-
20 νεκτοῦντά τε καὶ διολλύντα ποικίλως Σεσώμεθα δὴ οὖν ἐλεοῦντός τε ἡμᾶς καὶ κατοικτεῖροντος Θεοῦ. Δεδικαιώμεθα γάρ, «Οὐκ ἐξ ἔργων δικαιοσύνης ἃ ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος», καθὰ γέγραπται κεκλήμεθά τε πρὸς οἰκειότητα τὴν πνευματικὴν διὰ πίστεως·
25 κλημένοι τε οὕτω, τὸν φύσει Θεὸν ἐγνώκαμεν. Ταύτητοι φησί, «καὶ μνηστεύσομαί σε ἑμαντῶ ἐν πίστει, καὶ ἐπιγνώσῃ τὸν Κύριον». Οὐκοῦν προεισδέβηκεν ἡ πίστις, πεπλουτήκαμεν δὲ οὕτω καὶ τὸ εἶδέναι Χριστόν. Καὶ τοῦτο, οἶμαι, ἐστὶ τὸ πρὸς τινὰς εἰρημένον· «Ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε,
30 οὐδ' οὐ μὴ συνῆτε». Ὅτι δὲ τὸ συνιέναι λαμπρῶς τὸ Χριστοῦ μυστήριον τῆς εἰς αἰῶνα ζωῆς περιποιεῖται τὴν μέθε-

76. Ψαλμ. 81, 8.

77. Ψαλμ. 53, 3.

78. Ἰω. 12, 31-32.

ἐπάνω, Θεέ μου, κρίνε τὴ γῆ»⁷⁶. Καὶ ἄλλοῦ· «Θεέ μου, σῶσε με γιὰ χάρη τοῦ ὀνόματός σου καὶ κρίνε με μὲ τὴ δύναμή σου»⁷⁷.

Ἐκρίνε λοιπὸν ὁ Θεὸς μὲ δικαιοσύνη καὶ ἔσωσε ἐκείνους ποὺ εἶχαν ἀδικηθεῖ, καὶ ἐξεδίωξε τὸν μαρὸ φονιά καὶ μοχθηρότατο Σατανᾶ, μᾶς ἀπάλλαξε ἀπὸ τὴν εἰς βάρος μας τυραννία του καὶ κατέλυσε τὴν ἀλαζονικὴ ἐξουσία τῶν δαιμονίων. Καὶ αὐτὸ τὸ μυστήριον μᾶς τὸ διασαφηνίζει ὁ ἴδιος μὲ τὸν ἑαυτό του ὅταν ἦταν νὰ ὑπομείνει τὸ σταυρὸ γιὰ χάρη τῆς ζωῆς ὅλων, λέγοντας· «Τώρα γίνεται ἡ κρίση τοῦ κόσμου αὐτοῦ, τώρα ὁ ἐξουσιαστής τοῦ κόσμου θὰ ἐκδιωχθεῖ ἔξω ἀπὸ αὐτόν. Καὶ ἐγὼ ὅταν ἀνεβῶ ἀπὸ τὴ γῆ στὸν οὐρανὸ, θὰ τοὺς ἐλκύσω ὅλους σ' ἐμένα»⁷⁸. Καὶ δὲν λέμε βέβαια πὼς εἶπε ὅτι ἡ κρίση τοῦ κόσμου θὰ γίνε ἀπὸ αὐτόν κατὰ τὸν καιρὸ τῆς ἐπιδημίας του. Γιατί, ὅπως ὁ ἴδιος εἶπε πάλι· «Δὲν ἔστειλε ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸ του στὸν κόσμον γιὰ νὰ κρίνει τὸν κόσμον, ἀλλὰ γιὰ νὰ σωθεῖ ὁ κόσμος ἀπὸ αὐτόν»⁷⁹.

Κρίση βέβαια λέγει ὅτι εἶναι ἡ ὀρθὴ καὶ ἀμεμπτὴ κατὰ κάποιον τρόπο διαδικασίᾳ. Γιατί, ὅπως εἶπα, ἔκανε ὀρθὴ καὶ θεοπρεπῆ δίκη ἀνάμεσα σ' ἐμᾶς καὶ σ' ἐκεῖνον. Καὶ μᾶς ἔσωσε ἐλκύοντάς μας πρὸς τὸν ἑαυτόν του, καὶ παράλληλα ἐξεδίωξε ἀπὸ τὴν εἰς βάρος μας τυραννικὴ ἐξουσία ἐκεῖνον ποὺ μᾶς καταπίεζε καὶ μᾶς κατέστρεφε ποικιλότροπα. Σωθήκαμε λοιπὸν ἕξαιτίας τῆς εὐσπλαγχνίας καὶ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ. Γιατί, σύμφωνα μ' αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ, δικαιωθήκαμε «ὄχι χάρη στὰ ἔργα δικαιοσύνης ποὺ πράξαμε ἐμεῖς, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν πολλὴ εὐσπλαγχνία αὐτοῦ»⁸⁰, καὶ κληθήκαμε πρὸς οἰκειότητα πνευματικὴ μαζὶ του μέσω τῆς πίστεως, καὶ καλεσμένοι μ' αὐτὸ τὸν τρόπο γνωρίσαμε τὸν ἀπὸ τὴ φύση του Θεό. Γι' αὐτὸ λέγει· «Καὶ θὰ σὲ μνηστευθῶ μὲ τὴν πίστη καὶ θὰ λάβεις ἐπίγνωση τοῦ Κυρίου». Προσηγήθηκε λοιπὸν ἡ πίστη καὶ ἔτσι δεχθήκαμε πλούσια καὶ τὴ γνώση τοῦ Χριστοῦ. Κι αὐτό, νομίζω, σημαίνει ἐκεῖνο ποὺ εἰπώθηκε σὲ κάποιους· «Ἄν δὲν πιστέψετε, οὔτε καὶ θὰ καταλάβετε»⁸¹. Ὅτι ὅμως ἡ λαμπρὴ γνώση τοῦ μυστηρίου τοῦ Χριστοῦ παρέχει τὴ μέθεξιν τῆς αἰώνιας ζωῆς

79. Ἰω. 3, 17.

80. Τίτ. 3, 5.

81. Ἡσ. 7, 9.

ξιν τοῖς ἐλεῖν ἀξίοις, πληροφορήσει λέγων αὐτὸς ὁ Υἱὸς πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς Πατέρα καὶ Θεόν· «Αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν».

5 Στίχ. 23-24. «Καὶ ἔσται ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, λέγει Κύριος, ἐπακούσομαι τῷ οὐρανῷ, καὶ ὁ οὐρανὸς ἐπακούσεται τῇ γῆ, καὶ ἡ γῆ ἐπακούσεται τὸν σῖτον καὶ τὸν οἶνον καὶ τὸ ἔλαιον, καὶ αὐτὰ ἐπακούσεται τῷ Ἰεζραέλ».

Α'. «Ἡμέραν» δὴ πάλιν ἐν τούτοις τὸν τῇ κλήσει πρέπον-
 10 τα κατονομάζει καιρὸν· τοῦτο γὰρ ἔθος τῇ θεοπνεύστῃ Γραφῇ. Ὅτι τοίνυν ἐν μεθέξει καὶ ἀφθονίᾳ παντὸς ἀγαθοῦ καὶ τῶν ἄνωθεν καὶ παρὰ Θεοῦ χαρισμάτων καὶ αὐτὸς ἔσται κατὰ καιροῦς ὁ Ἰσραήλ, τῇ εἰς Χριστόν πίστει λελαμπρυσμένος, αἰνιγματωδῶς ὑποφαίνει. Ὑετῶν γὰρ ἀφθονίαν ἔσε-
 15 σθαί φησιν, αὐτοῦ κατανεύοντος. Τοῦτο γάρ, οἶμαι, ἐστὶ τὸ «ἐπακούσομαι τῷ οὐρανῷ»· καὶ μὴν καὶ ἐν γῆ κάτω, τοὺς ὅτι μάλιστα χρειωδεστάτους καὶ ἀναγκαίους ἡμῖν ἐκδοθήσεσθαι καρπούς. Θεοῦ γὰρ δίχα καὶ βουλῆς τῆς ἄνωθεν, οὐτ' ἂν αὐτὸς ποτε τοῖς ἐπὶ γῆς ὁ οὐρανός, οὐτ' ἂν ἡ γῆ τὸν οἰκεῖ-
 20 ον κατὰ καιροῦς ἀναφύοι καρπὸν. Καὶ τοῦτο εἰδὼς ὁ προφήτης Ἰερεμίας ἐλπίζει λέγων· «Μὴ ἔστιν ἐν εἰδώλοις τῶν ἐθνῶν ὑετίζων; Καὶ εἰ ὁ οὐρανὸς δώσει πλησμονὴν αὐτοῦ, οὐχὶ σὺ εἶ ὁ Θεός; Καὶ ὑπομενοῦμέν σε, ὅτι σὺ ἐποίησας ταῦτα πάντα». Κατανεύοντος γάρ, ὡς ἔφην, τοῦ δημιουργοῦ
 25 καὶ ἀπλουῖντος τὴν χεῖρα τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς, ὑετοῦ μὲν ἔσται δοτῆρ ὁ οὐρανός, καρπῶν δὲ τῶν ἀναγκαίων μήτηρ ὁμοῦ καὶ τροφὸς ἡ γῆ. «Ἐπακούσομαι» τοίνυν φησὶ «τῷ οὐρανῷ», ἀντὶ τοῦ, «κατανεύσω καθεῖναι τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς ὑετούς»· οὗ δὴ γεγονότος, ἐπακούσεται καὶ αὕτη τὸν σῖτον καὶ
 30 τὸν οἶνον καὶ τὸ ἔλαιον, τουτέστιν ἀμφιλαφῇ τοῖς οἰκοῦσιν

στούς ἄξιους νὰ τὴ λάβουν, θὰ μᾶς τὸ καταστήσει γνωστὸ ὁ ἴδιος ὁ Υἱὸς λέγοντας πρὸς τὸν οὐράνιο Πατέρα καὶ Θεό· «Αὕτὴ εἶναι ἡ αἰώνια ζωὴ, τὸ νὰ γνωρίζουν ἐσένα τὸ μόνο ἀληθινὸ Θεό, καὶ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ τὸν ὁποῖο ἀπέστειλες ἐσὺ»⁸².

Στίχ. 23-24. «Τὴν ἡμέρα ἐκείνη, λέγει ὁ Κύριος, θὰ ἀκούσω μὲ προσοχὴ τὸ αἶτημα τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αὐτὸς θὰ ἀκούσει τὸ αἶτημα τῆς γῆς, καὶ ἡ γῆ θ' ἀκούσει καὶ θὰ δώσει τὸ σιτάρι καὶ τὸ κρασί καὶ τὸ λάδι, καὶ αὐτὰ θὰ ὑπακούσουν στὸν Ἰεζραὴλ».

30. «Ἡμέρα» ἐδῶ πάλι ὀνομάζει τὸν καιρὸ τὸν κατάλληλο γιὰ τὴν κλήση· γιατί αὕτὴ εἶναι ἡ συνήθεια τῆς ἁγίας Γραφῆς. Ὅσοι λοιπὸν καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἰσραὴλ θὰ γίνεῖ μέτοχος στὴν ἀφθονία ὄλων τῶν ἀγαθῶν στούς ὀρισμένους καιρούς, φωτισμένος ἀπὸ τὴν πίστη στὸν Χριστὸ τὸ ὑποδηλώνει αἰνιγματικά. Γιατὶ θὰ πέσουν, λέγει, μὲ τὴ συναίνεση αὐτοῦ ἀφθονες βροχές. Γιατὶ αὐτό, νομίζω, σημαίνει τὸ «θὰ ἐπακούσει σὲ μένα ὁ οὐρανός». Καὶ βέβαια στὴ γῆ κάτω θὰ δώσει μὲ ὑπεραφθονία τοὺς ἀπαραίτητους καὶ ἀναγκαίους καρπούς. Γιατὶ χωρὶς τὸν Θεὸ καὶ τὴν οὐράνια θέληση οὔτε αὐτὸς ὁ οὐρανὸς ποτέ, οὔτε ἡ γῆ δίνει στοὺς κατοίκους τῆς γῆς στὸν καιρὸ του τὸ δικό της καρπὸ. Κι αὐτὸ γνωρίζοντάς το ὁ προφήτης Ἰερεμίας παρακαλοῦσε τὸν Θεὸ λέγοντας· «Μήπως εἶναι δυνατὸν μὲ τὴν ἐνέργεια τῶν εἰδώλων τῶν ἐθνῶν νὰ πέσει ἡ βροχή; Κι ἂν ὁ οὐρανὸς δώσει τὴ βροχὴ του ἀφθονη δὲν εἶσαι ἐσὺ ὁ Θεὸς πού τὴ δίνεις; Θὰ περιμένομε λοιπὸν ἐσένα, γιατί ἐσὺ τὰ ἔκανες ὅλα αὐτά»⁸³. Μὲ τὴ συγκατάθεση λοιπὸν τοῦ δημιουργοῦ, ὅπως εἶπα, καὶ τὸ ἄπλωμα τοῦ χεριοῦ του στοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆς, δίνει τίς βροχές του ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ εἶναι μητέρα μαζὶ καὶ τροφοδότρια τῶν ἀναγκαίων καρπῶν. Λέγει λοιπὸν τὸ «θὰ ἐπακούσω τὸ αἶτημα τοῦ οὐρανοῦ», ἀντὶ τοῦ, “θὰ συγκατανεύσω νὰ ρίξει στοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆς τίς βροχές”. Καὶ ὅταν γίνεῖ αὐτό, θὰ ἐπακούσει καὶ ἐκείνη καὶ θὰ δώσει τὸ σιτάρι, τὸ κρασί καὶ τὸ λάδι, δηλαδή θὰ δώσει ἀφθονο καρπὸ στοὺς κατοίκους αὐτῆς καὶ

83. Ἰερ. 14, 22.

αὐτὴν ἐκδώσει καρπὸν, οὐδενὸς ἐκλελοιπότης τῶν ὅσα ἐστὶν ἀναγκαῖα καὶ ζωαρκῆ. Ἀλλὰ ταυτὶ μὲν ἱστορικῶς.

Ἀπὸ δέ γε τῶν σωματικῶν, ὡς ἐξ εἰκόνοσ ἐναργεστάτης ἀναφοιτῶν ἀναγκαῖον ἐπὶ τὰ πνευματικά. Ἔως μὲν γὰρ ἦν 5 ἐξήνιος ἔτι καὶ ἀπειθῆς καὶ θεομάχος ὁ Ἰσραήλ, ὁ ἀμπελῶν Κυρίου Σαβαώθ, «τὸ «νεόφυτον τὸ ἠγαπημένον», ἐνετέλλετο ταῖς νεφέλαις ὁ Θεὸς τοῦ μὴ βρέξαι εἰς αὐτὸν ὑετόν. Νεφέλας δὲ νοητέον τὰς ἀγίας καὶ λογικὰς δυνάμεις, τὰς ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανῶν, δι' ὧν ἂν γένοιτο πρὸς ἡμᾶς ὁ τῆς πα- 10 ρακλήσεως λόγος, δῆλον δὲ ὅτι παρὰ Θεοῦ. «Πνεύματα γὰρ εἰσι λειτουργικά», κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνήν, ἄνω τε καὶ κάτω διαθέοντα, καὶ ἀποστελλόμενα πρὸς διακο- νίαν, διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν. Ἐπειδὴ δὲ παρώχηκεν ὁ τῆς δίκης καιρὸς, σέσωσται διὰ πίστεως ὁ πά- 15 λαι κυριοκτόνος, παρεδέχθη λοιπὸν ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ἐν κρίματι καὶ ἐν ἐλέῳ καὶ οἰκτιρμοῖς, καθῆκεν αὐτῷ τὰς ἄνωθεν εὐλογίας ὁ πάντα πᾶσι πλουσίως διανεμὼν Θεός. Ἐνετείλατο γὰρ ταῖς νεφέλαις καθεῖναι τὸν ὑετόν, τὴν εἰς νοῦν καὶ καρδίαν παράκλησίν φημι. Πλὴν ὅτι καὶ αὐτὴ τῶν ἀγγέ- 20 λων ἢ φύσις οὐδὲν μὲν ἴδιον ἔχει, πλουτεῖ δὲ πάντα παρὰ Θεοῦ, δεδίδαχεν εἰπὼν «Ἐπακούσομαι τῷ οὐρανῷ», τουτέστι πλήρη τῶν παρ' ἐμοῦ ποιήσω τὸν οὐρανὸν, ἥτοι τοὺς ὄντας ἐν οὐρανῷ, λογικὰς δηλονότι καὶ ἀγίας δυνάμεις, ὥστε δύνασθαι καὶ αὐτὰς παρακαλεῖν τοὺς ἠλεημένους, καὶ 25 τότε δὴ πάντως «ἐπακούσεται ἡ γῆ τὸν σῖτον καὶ τὸν οἶνον καὶ τὸ ἔλαιον», ἀντὶ τοῦ, καρποφορήσουσιν οἱ ἐπὶ τῆς γῆς ἐλπίδα τὴν ἐπὶ ζωῆ καὶ εὐφροσύνῃ καὶ ἰλαρότητι.

Καὶ ζωῆς μὲν τύπος ὁ σῖτος, οἶνός γε μὴν εὐφροσύνης, ἰλαρότητος δὲ καὶ εὐεξίας τὸ ἔλαιον ἔνεστι γὰρ δὴ τοῖς πε- 30 πιστευκόσιν ἐλπίς ἀγαθῆ, βεβαία τε καὶ ἐρηρυσμένη. Καὶ ἀποφοιτᾷ μὲν τις τῆς φαυλότητος, ἐφίεται δὲ παντὸς ἀγαθοῦ καὶ τοῖς τοῦ Σωτῆρος ζυγοῖς ὑποφέρει τὸν αὐχένα, καλῆ

84. Ἦσ. 5, 1, 7, καὶ 6.

85. Ἐβρ. 1, 14.

85α. Πρὸβλ. Ἰακ. 1, 5.

δὲν θὰ τοὺς λείπει τίποτα ἀπὸ ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα καὶ ἐπαρκοῦν γιὰ τὴ ζωὴ. Καὶ αὐτὰ βέβαια ἀπὸ ἱστορικὴ ἀποψη.

Ἄπὸ τὰ σωματικὰ τώρα σὰν ἀπὸ εἰκόνα ζωντανὴ εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑψωθοῦμε στὰ πνευματικὰ. Ὅσον καιρὸ δηλαδὴ ἦταν ὁ Ἰσραὴλ χωρὶς χαλινὸ καὶ ἀνυπάκουος καὶ μαχόταν τὸν Θεό, ἔστω κι ἂν ἦταν ὁ ἀμπελώνας τοῦ Κυρίου, «τὸ ἀγαπημένο νέο φυτό»⁸⁴, ἔδινε ὁ Θεὸς ἐντολὴ στὰ σύννεφα νὰ μὴν τοῦ στείλουν βροχή. «Σύννεφα» βέβαια πρέπει νὰ ἐννοήσομε τὶς ἅγιες καὶ νοερὲς δυνάμεις, τὶς ἄνω καὶ οὐράνιες, μέσω τῶν ὁποίων γίνεται σ' ἐμᾶς ὁ λόγος τῆς παρηγοριᾶς, δηλαδὴ ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ. Γιατί, σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τοῦ μακάριου Παύλου, «εἶναι πνεύματα λειτουργικά», ποὺ πετοῦν ἄνω καὶ κάτω, «καὶ ἀποστέλλονται γιὰ νὰ ὑπηρετήσουν αὐτοὺς ποὺ μέλλουν νὰ κληρονομήσουν τὴ σωτηρία»⁸⁵. Ὅταν ὅμως πέρασε ὁ καιρὸς τῆς τιμωρίας, μέσω τῆς πίστεως σώθηκε ὁ παλαιὸς φονιάς τοῦ Κυρίου, καὶ ἔγινε δεκτὸς βάσει τῆς δικαιοσύνης καὶ σύμφωνα μὲ δίκαια ἀπόφαση καὶ μὲ εὐσπλαγχνία καὶ οἰκτιρμούς, καὶ τοὺς ἔρριξε τὶς οὐράνιες εὐλογίες του «Ὁ Θεὸς ποὺ μοιράζει σὲ ὅλους τὰ πλούτη του»^{85α}. Γιατί ἔδωσε ἐντολὴ στὰ σύννεφα νὰ ρίξουν τὴ βροχή, ἐννοῶ τὴν παρηγοριὰ στὸ νοῦ καὶ τὴν καρδιά. Πλὴν ὅμως ὅτι καὶ τῶν ἀγγέλων ἡ φύση δὲν ἔχει τίποτα δικό της, ἀλλὰ ὅλα τὰ δέχεται πλούσια ἀπὸ τὸν Θεό, μᾶς τὸ δίδαξε λέγοντας: «Θ' ἀκούσω τὸν οὐρανό», δηλαδὴ θὰ γεμήσω μὲ τὰ δικά μου πλήρως τὸν οὐρανό, δηλαδὴ τὶς λογικὲς καὶ ἅγιες δυνάμεις, ὥστε νὰ μποροῦν κι αὐτὲς νὰ παρηγοροῦν αὐτοὺς ποὺ δέχθηκαν τὸ ἔλεός μου, καὶ τότε ὅπωςδήποτε «θὰ ὑπακούσει ἡ γῆ καὶ θὰ δώσει τὸ σιτάρι καὶ τὸ κρασί καὶ τὸ λάδι», ἀντὶ νὰ πεῖ, Θὰ καρποφορήσουν ὅσοι ζοῦν στὴ γῆ τὴν ἐλπίδα τῆς ζωῆς καὶ τῆς χαρᾶς καὶ τῆς ἰλαρότητας.

Σύμβολο τῆς ζωῆς βέβαια εἶναι τὸ σιτάρι, τῆς εὐφροσύνης τὸ κρασί, ἐνῶ τῆς ἰλαρότητας καὶ τῆς καλῆς διαθέσεως τὸ λάδι. Γιατί ὅσοι πίστεψαν ἔχουν τὴν καλὴ ἐλπίδα, τὴ σταθερὴ καὶ ἀκλόνητη. Καὶ ἀπομακρύνεται βέβαια κανεὶς ἀπὸ τὴ φαυλότητα, ἐπιθυμεῖ ὅμως κάθε ἀγαθὸ καὶ θέτει τὸν τράχηλό του κάτω ἀπὸ τὸ ζυγὸ

καὶ ἀναμφιβόλῳ καὶ ἀληθεῖ δὴ πάντως ἐλπίδι τρεφόμενος
 τῆς εἰς τὸ μέλλον ζωῆς, καὶ ἵνα τοῖς ἄλλοις ἀγίοις ἀναμιξὺς εὐ-
 φραίνεται καὶ ἰλαρωτάτην ἔχη τὴν καρδίαν. Ἔφη γάρ που
 περὶ τῶν ἀγίων ὁ προφήτης Ἡσαΐας, ὅτι «Εὐφροσύνη αἰώ-
 5 νιος ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτῶν· ἐπὶ γὰρ κεφαλῆς αὐτῶν αἴνεσις
 καὶ ἀγαλλίαμα, καὶ εὐφροσύνη καταλήψεται αὐτούς, ἀπέ-
 δρα ὀδύνη καὶ λύπη καὶ στεναγμός». Οὐκοῦν ἐν ἐλπίδι ζω-
 ῆς τε καὶ ἰλαρότητος, καὶ μέντοι καὶ εὐφροσύνης, ταῖς ἄνω-
 θεν παρακλήσεσιν, ἦτοι τοῖς νοητοῖς ὑετοῖς ὑπακούσεται
 10 πάντως ἡ γῆ, τουτέστιν οἱ τὴν γῆν οἰκοῦντες ἄνθρωποι. Ὅ-
 τι δὲ καὶ εἰς δόξαν ἔσται Χριστοῦ τῆς τῶν ἀγίων ζωῆς ὁ
 καρπός («Εἷς γὰρ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶντες μη-
 κέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ
 ἐγερθέντι»), διαμεμήνυκεν εἰπών, «καὶ αὐτὰ ἑπακούσεται
 15 τῷ Ἰεζραέλ»· αὐτῷ γάρ, ὡς ἔφην, καρποφορήσομεν, αὐτῷ
 τὴν ἰδίαν ἐποφείλοντες ζωὴν. Εἴρηται δὲ πλειστάκις, ὅτι τὸ
 «Ἰεζραέλ» ἐρμηνεύεται «σπορὰ Θεοῦ», καὶ τοῦτό ἐστιν ὁ
 Υἱός, ὡς ἐκ Θεοῦ Πατρὸς κατὰ φύσιν καὶ ἀπορρήτως γεγεν-
 νημένος, κὰν εἰ λαλοῖτο τὸ πρᾶγμα σωματικῶς

20 *Στίχ. 25.* «Καὶ σπερῶ αὐτὴν ἐμαντῷ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ
 ἐλεήσω τὴν οὐκ ἠλεημένην, καὶ ἐρῶ τῷ οὐ λαῷ μου,
 Λαός μου εἶ σύ, καὶ αὐτὸς ἐρεῖ, Κύριος ὁ Θεός μου εἶ
 σύ».

ΛΑ'. Τὸ «ἐμαντῷ» δὴ πάλιν συνήσεις διχῶς Ἀποφανῶ
 25 γάρ, φησὶν, οἶονεὶ πως εὐθαλῆ τε καὶ ἔγκαρπον δῆλον δὲ
 ὅτι τὴν τῶν Ἰουδαίων Συναγωγὴν, οὐκέτι τὸν ἀβούλητον
 ἐμοὶ διαπεραίνουσαν νόμον, οὔτε μὴν προσερηρεῖσθαι τοῖς
 τύποις ἀπριξ ἠρημένην, ἀλλὰ τὸ ὅτι μάλιστα τῷ Θεῷ φίλον
 τε δοκοῦν καὶ εὖ ἔχειν ὑπειλημμένον, κατορθοῦν ἐλομένην.
 30 Οὐκοῦν «ἐμαντῷ κατασπερῶ»· τὸν γὰρ ἐμὸν εἰσδέξεται
 σπόρον, ἵνα νοῶμεν τὰ εὐαγγελικὰ θεσπίσματα, καὶ οὐκέτι

τοῦ Σωτήρα, τρεφόμενος ἀπὸ τὴν καλὴ καὶ ἀναντίρρητη καὶ ἀληθινὴ ὅπωςδήποτε ἐλπίδα τῆς μελλοντικῆς ζωῆς, ὥστε νὰ χαίρεται μαζί μὲ τοὺς ἄλλους ἁγίους καὶ νὰ ἔχει γεμάτη ἀπὸ ἰλαρότητα τὴν καρδιά του. Πράγματι εἶπε κάποιος ὁ Ἡσαΐας γιὰ τοὺς ἁγίους: «Εὐφροσύνη αἰώνια θὰ ὑπάρχει πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τους. Γιατὶ σὰ κεφάλια τους θὰ ὑπάρχει διάθεση γιὰ ὕμνους καὶ θὰ γεμίσουν ἀπὸ ἀγαλλίαση καὶ εὐφροσύνη. Ἐφυγε ἡ ὀδύνη τους, ἡ λύπη καὶ ὁ στεναγμός»⁸⁶. Θὰ δεχθεῖ λοιπὸν ἡ γῆ, δηλαδή οἱ ἄνθρωποι ποὺ κατοικοῦν στὴ γῆ, μὲ ἐλπίδα ζωῆς καὶ καλῆς διάθεσης, ἀλλὰ καὶ μὲ χαρὰ, τὶς οὐράνιες παρηγοριές, ἥτοι στίς νοητὲς βροχές. Ὅτι βέβαια ὁ καρπὸς τῆς ζωῆς τῶν ἁγίων θὰ εἶναι γιὰ τὴ δόξα τοῦ Χριστοῦ («γιατὶ ἓνας πέθανε γιὰ χάρη ὅλων, γιὰ νὰ μὴ ζοῦν πιά οἱ ζωντανοὶ γιὰ τὸν ἑαυτό τους, ἀλλὰ γιὰ ἐκεῖνον ποὺ πέθανε γιὰ χάρη τους καὶ ἀναστήθηκε»⁸⁷), τὸ δήλωσε λέγοντας «Κι αὐτὰ θὰ ὑπακούσουν στὸν Ἰεζραὲλ». Γιατὶ σ' αὐτόν, ὅπως εἶπα, θὰ καρποφορήσομε, ἐπειδὴ σ' αὐτόν ὀφείλομε τὴ ζωὴ μας Ἐχει λεχθεῖ πολλὰς φορὲς ὅτι τὸ «Ἰεζραὲλ» σημαίνει «σπορὰ Θεοῦ» κι αὐτὴ εἶναι ὁ Υἱός, ἐπειδὴ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα κατὰ φύση καὶ μὲ τρόπο ἀπόρρητο, ἔστω κι ἂν διατυπώνεται μὲ τρόπο σωματικό.

Στίχ. 25. «Καὶ θὰ τὴ σπείρω γιὰ ἐμένα ἐπάνω στὴ γῆ καὶ θὰ δείξω εὐσπλαγχνία στὴν μὴ ἐλεημένη, καὶ θὰ πῶ στὸν μὴ λαό μου, Ἐσὺ εἶσαι ὁ λαός μου, κι αὐτὸς θὰ πεῖ ὁ Κύριος καὶ ὁ Θεός μου εἶσαι ἐσύ».

31. Τὸ «γιὰ μένα» πάλι νὰ τὸ ἐννοήσεις μὲ δύο τρόπους. Γιατὶ λέγει, Θὰ τὴν παρουσιάσω κατὰ κάποιον τρόπο θαλερὴ καὶ γεμάτη καρπούς, δηλαδή τὴ Συναγωγὴ τῶν Ἰουδαίων, ποὺ δὲν ἐφαρμόζει πιά τὸ νόμο ποὺ δὲν θέλω, οὔτε βέβαια καὶ στηρίζεται στοὺς τύπους στὸ σύνολό τους, ἀλλὰ θέλησε νὰ κατορθώσει αὐτὸ ποὺ φαίνεται πάρα πολὺ ἀγαπητὸ καὶ ἀρεστὸ στὸν Θεό. «Θὰ τοὺς σπείρω» λοιπὸν «γιὰ μένα»· γιατί θὰ δεχθεῖ τὸν δικό μου σπόρο, καὶ πρέπει νὰ νοοῦμε τὰ εὐαγγελικὰ θεσπίσματα, καὶ ὄχι τὸν

τὸν διὰ Μωσέως, καθὰ καὶ ἐν ἀρχαῖς ἐγεωργεῖτο γὰρ πάλαι τοῖς τύποις. Ἦγουν τὸ «ἐμαντῶ» καὶ καθ' ἕτερον ἐκδέξῃ τρόπον. Αὐτουργὸς γὰρ ἔσομαι, φησί, πρὸς τὴν ἐπ' αὐτῇ φροντίδα, καὶ οἷόν τινα γῆν πιονά τε καὶ εὐήροτον, οὐ δι' 5 ἑτέρου τινός, ἀλλ' ἐμαντοῦ κατασπερῶ. Λελάληκε γὰρ ἡμῖν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἐν Υἱῶ, καίτοι «τοῖς πάλαι λαλήσας διὰ προφητῶν ἀγίων πολυμερῶς τε καὶ πολυτρόπως». Ληϊοῖς δὲ παρεικάζει τοῖς ἐν ἀγρῶ καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ τὴν ἀμέτρητον τῶν πεπιστευκότων πληθύν. Καὶ γοῦν ἔφη τοῖς ἀγίοις ἀπο- 10 στόλοις, «Οὐχ ὑμεῖς λέγετε, ὅτι τετράμηνός ἐστι καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται; Ἴδου λέγω ὑμῖν. Ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν καὶ θεάσασθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαὶ εἰσιν ἤδη πρὸς θερισμόν· καὶ ὁ θερίζων μισθὸν λαμβάνει». Καὶ αὖ ἐν ἑτέροις «Ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ολίγοι· δεήθητε οὖν 15 τοῦ Κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ἵνα ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ».

Οὐκοῦν καθέντος ἡμῖν τὸν νοητὸν ὑετὸν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, γεγόναμεν «γῆ θελητή», κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. Ἔσπειρε γὰρ ἡμᾶς ἑαυτῶ, κεχηρημάτικέ τε 20 «Θεοῦ γεώργιον» ὁ Ἰσραήλ. Ἐλεήσει γὰρ τὴν Οὐκ ἠλεημένην, καὶ τὸν ποτε «Οὐ λαὸν» ὀνομάσει «Λαόν». Καὶ αὐτὸς δὲ τῆς ἀρχαίας καταλήγων πλάνης, τὸν ἀληθῆ Θεὸν ἐπιγνώσεται, καὶ ἐρεῖ, «Θεὸς μου εἶ σύ», καίτοι πάλαι βοῶν ἐξ ἀμετροῦτου φρενοβλαβείας, «Ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι Μωσεῖ λελάληκεν ὁ 25 Θεός, τοῦτον δὲ οὐκ οἴδαμεν πόθεν ἐστίν». Οὐκοῦν, ἀγνοήσαντες τὸν Υἱόν, οὐδὲ αὐτὸν ἠδεδσαν τὸν Πατέρα· καὶ μαρτυρήσει λέγων αὐτὸς ὁ Σωτὴρ· «Εἰ ἐμὲ ἠδείτε, καὶ τὸν Πατέρα μου ἂν ἠδείτε». Ἐπειδὴ δὲ κέκληνται πρὸς ἐπίγνωσιν καὶ ὠμολογήκασιν τὸν Υἱόν, τεθέανται λοιπὸν δι' αὐτοῦ τε καὶ ἐν 30 αὐτῶ τὸν Πατέρα. Ἀληθὲς γὰρ, ὅτι, καθὰ φησιν ὁ σοφὸς Ἰωάννης, «Ὁ ἀρνούμενος τὸν Υἱόν, οὐδὲ τὸν Πατέρα ἔχει, ὁ δὲ ὁμολογῶν τὸν Υἱόν, ὁμολογεῖ καὶ τὸν Πατέρα».

σπόρο του Μωυσή, ὅπως στήν ἀρχή. Γιατί παλαιότερα καλλιεργοῦνταν μέ τύπους. Ἡ τὸ «γιά μένα» νὰ τὸ δεχθεῖς καὶ μ' ἄλλο τρόπο. Θὰ ἀναλάβω δηλαδή, λέγει, ὁ ἴδιος τὴ φροντίδα γι' αὐτὴν καὶ σὰν μία γῆ εὐφορη καὶ ἀφράτη, δὲν θὰ τὴν σπείρω μέ ἄλλον, ἀλλὰ ἐγὼ ὁ ἴδιος. Γιατί μᾶς μίλησε ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας μέσω τοῦ Υἱοῦ, ἐνῶ «Στοὺς παλαιούς μίλησε μέσω τῶν προφητῶν σὲ πολλές περιπτώσεις καὶ μέ πολλοὺς τρόπους»⁸⁸. Ἐπίσης καὶ ὁ ἴδιος ὁ Σωτήρας παρομοιάζει μέ κατάσπαρτα χωράφια τὸ ἀμέτρητο πλῆθος ἐκείνων ποὺ πίστεψαν. Καὶ πράγματι εἶπε στοὺς ἁγίους ἀποστόλους «Δὲν λέτε ἐσεῖς ὅτι τέσσερις ἀκόμα μῆνες, καὶ ἔρχεται ὁ θερισμός, Νὰ, σᾶς λέγω· Σηκῶστε τὰ μάτια σας καὶ κοιτάξτε τὰ χωράφια· εἶναι κατάσπαρτα πλέον γιὰ θερισμό, κι ὅποιος θερίζει παίρνει μισθό»⁸⁹. Καὶ πάλι ἄλλοῦ· «Ὁ θερισμός εἶναι πολὺς, ἐνῶ οἱ ἐργάτες λίγοι. Παρακαλέστε λοιπὸν τὸν Κύριο τοῦ θερισμοῦ γιὰ νὰ στείλει ἐργάτες γιὰ τὸ θερισμὸ τοῦ ἀγροῦ του»⁹⁰.

Ὅταν λοιπὸν μᾶς ἔρριξε τὴ νοσητὴ βροχὴ τοῦ Σωτήρα μας Ἰησοῦ Χριστοῦ γίναμε, σύμφωνα μέ τὸ λόγο τοῦ προφήτη, «γῆ θελητῆ»⁹¹. Γιατί μᾶς ἔσπειρε γιὰ τὸν ἑαυτὸ του καὶ ὁ Ἰσραὴλ ἔγινε «χωράφι τοῦ Θεοῦ»⁹². Γιατί θὰ δείξει ἔλεος στήν «μὴ ἐλεημένη» καὶ θὰ ὀνομάσει Λαὸ του αὐτὸν ποὺ κάποτε «δὲν ἦταν λαὸς του». Καὶ αὐτὸς τερματίζοντας τὴν παλαιὰ πλάνη του, θὰ γνωρίσει τὸν ἀληθινὸ Θεὸ καὶ θὰ πεῖ, «Ἐσὺ εἶσαι Θεὸς μου», μολονότι παλαιὰ ἀπὸ τὴν ἀμέτρητη φρενοβλάβειά του βροντοφωνοῦσε· «Ἐμεῖς γνωρίζομε, ὅτι ὁ Θεὸς μίλησε στὸν Μωυσῆ, ἐνῶ αὐτὸς δὲν γνωρίζομε ἀπὸ ποῦ προέρχεται»⁹³. Ἀφοῦ λοιπὸν δὲν γνώρισαν τὸν Υἱὸ, δὲν γνώρισαν οὔτε τὸν ἴδιο τὸν Πατέρα, καὶ θὰ τὸ δεβαιώσῃ αὐτὸ ὁ ἴδιος ὁ Σωτήρας· «Ἄν γνωρίζατε ἐμένα, θὰ γνωρίζατε καὶ τὸν Πατέρα μου»⁹⁴. Γιατί εἶναι ἀλήθεια, ὅπως λέγει ὁ Ἰωάννης, ὅτι «Αὐτὸς ποὺ ἀρνεῖται τὸν Υἱό, δὲν ἔχει οὔτε τὸν Πατέρα, ἐνῶ ὅποιος ἀποδέχεται τὸν Υἱό, ἀποδέχεται καὶ τὸν Πατέρα»⁹⁵.

88. Ἐβρ. 1, 1.

89. Ἰω. 4, 35-36.

90. Ματθ. 9, 37.

91. Μαλαχ. 3, 12.

92. Α' Κορ. 3, 9.

93. Ἰω. 9, 29.

94. Ἰω. 8, 19.

95. Α' Ἰω. 2, 22-23.

ΚΕΦ. 3, στίχ. 1. «Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς μέ· Ἔτι πορεύθητι καὶ ἀγάπησον γυναῖκα ἀγαπῶσαν πονηρὰ καὶ μοιχαλίδα, καθὼς ἀγαπᾷ ὁ Θεὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, καὶ αὐτοὶ ἀποβλέπουσιν ἐπὶ θεοὺς ἄλλοτρίους καὶ φιλοῦσι πέμματα μετὰ σταφίδων».

ΑΒ. Τί τὸ χρῆμα πάλιν, ἢ τί τὸ μυστήριον, ἀναμαθεῖν ἀναγκαῖον. Δεῖν γάρ, οἶμαι, τὰ τοιαῦδε πολυπραγμονεῖν καὶ καταθροῆσαι λεπτομερῶς. Μετὰ γάρ τοι τὴν πρώτην, τὴν μαχλάδα καὶ σεσοδημένην, ἕτερον τῷ προφήτῃ γύναιον εἰσκρι-
 10 νεται, τοῖς τῆς μοιχείας ἐγκλήμασιν ἐνεχόμενον. Καὶ τίς ὁ λόγος; Ἡ μὲν γάρ τῶν Ἰουδαίων πληθὺς, ἢ πρὸ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας, ἅτε δὴ καὶ ἀφυλακτότερον καὶ μάλα ἑτοίμως ἰοῦσα πρὸς πλάνησιν, καὶ δαμάλεσι μὲν λατρεύουσα ταῖς χρυσαῖς, προσκυνοῦσα δὲ καὶ θύουσα τῷ Βάαλ, ἦτοι
 15 τῷ Βεελφεγῶρ, πόρνη παρεικάζοιτο, καὶ λίαν εἰκότως, οἰονείπως ἐκκειμένη παντὶ πονηρῷ καὶ ἀκαθάρτῳ πνεύματι, τὰς ἰδίας ἡδονὰς ἀποπληροῦν ἐθέλοντι· προσεδέχοντο γὰρ καὶ τῶν περιοίκων καὶ ὁμοχώρων ἐθνῶν τὰ σεβάσματα, κατὰ τὸ ἐκάστω δοκοῦν, ἀνοσίως καὶ ἀβασανίστως. Ἄλλ' ἐκεί-
 20 νη μὲν ὡς ἑτοίμως ἰοῦσα πρὸς ἀπόστασιν ἐκολάζετο δικαίως, πεμπομένη πρὸς αἰχμαλωσίαν καὶ ὑπὸ πόδας πίπτουσα τῶν ἐχθρῶν. Καθίστη γε μὴν ἑναργὲς τῷ προφήτῃ Θεός, ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τοῦ Ἰεζραὴλ ἡμέρας, τῆς ὡς ἀληθῶς μεγάλῃς, ἀναθήσονται ἐκ τῆς γῆς, τουτέστι τῆς τῶν ἄλλοφύ-
 25 λων ἀποδρομοῦνται χώρας. Τοῦτο δὲ ἦν αἰνιγματωδῶς ὑποφῆναι πάλιν, ὅτι πεπαύσονται τοῦ εἶναι ξένοι καὶ ἐπήλυτοι, μᾶλλον δὲ δορίληπτοι καὶ τὴν ἄλλοτρίαν οἰκοῦντες οὐκ ἔλευθέως. Ἐκήρυσσε γὰρ ὁ Σωτὴρ «αἰχμαλώτοις ἄφεισιν καὶ τυφλοῖς ἀνάδλεψιν», κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν.

30 Ὅτι δὲ καὶ εἰσδεχθήσονται διὰ πίστεως ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς, κεκλήσονται τε λαὸς Θεοῦ, καὶ μὴν καὶ ἠλεημέ-

ΚΕΦ. 3, στίχ. 1. «Καὶ ὁ Κύριος μου εἶπε· Πήγαινε πάλι, καὶ ἀγάπησε γυναίκα πού ἀγαπᾷ τὴν ἁμαρτία, γυναίκα μοιχαλίδα, ἔτσι ὅπως ἀγαπᾷ ὁ Θεὸς τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἰσραήλ, ἀλλ' αὐτοὶ στρέφουν τὸ βλέμμα τους σὲ θεοὺς ξένους καὶ ἀγαποῦν τὰ σταφιδόψωμα».

32. Τί σημαίνει πάλι αὐτὸ καὶ ποιὸ εἶναι τὸ μυστήριον, εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ μάθομε. Γιατὶ πρέπει, νομίζω, αὐτὰ νὰ τὰ ἐρευνήσομε μὲ ἀκρίβεια καὶ νὰ τὰ ἐξετάσομε λεπτομερῶς. Μετὰ δηλαδή τὴν πρώτη, τὴν πόρνη πού ἐκδιώχθηκε, προσφέρεται ἄλλο γυναικάριον στὸν προφήτη πού εἶναι παραδομένο σὲ πράξεις μοιχείας. Καὶ ποιὸς εἶναι ὁ λόγος; Ἡ μεγάλη δηλαδή μάζα τῶν Ἰουδαίων πού ζοῦσε πρὶν ἀπὸ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Σωτήρα μας στὸν κόσμον, ἐπειδὴ ἀνεπιφύλακτα καὶ μὲ μεγάλη προθυμία ἔσπευδε στὴν πλάνη, καθόσον λάτρευε τὶς χρυσῆς δαμάλεις καὶ προσκυνοῦσε καὶ θυσίαζε στὸν Βάιαλ ἢ Βεελφεγώρ, παρομοιαζόταν μὲ πόρνη, καὶ πολὺ σωστά, καθὼς ἦταν παραδομένη κατὰ κάποιον τρόπο σὲ κάθε πονηρὸ καὶ ἀκάθαρτο πνεῦμα, θέλοντας νὰ ὀλοκληρώσει τὶς ἀπολαύσεις της. Γιατὶ ἀποδεχόταν καὶ τὶς θρησκείες τῶν γειτονικῶν ἐθνῶν, ἔτσι ὅπως ἄρεσε στὸν καθένα, ἀβασάνιστα καὶ μὲ ἀνόσιο τρόπο. Ἀλλὰ ἐκείνη τιμωροῦνταν δίκαια, γιατί ἔτρεχε μὲ προθυμία στὴν ἀποστασία, ἀποστελλόμενη στὴν αἰχμαλωσία καὶ ποδοπατούμενη ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς. Ὁ Θεὸς βέβαια ἔκανε φανερὸ στὸν προφήτη ὅτι τὸν καιρὸ τῆς ἡμέρας τοῦ Ἰεζραέλ, τῆς μεγάλης ἡμέρας ἀληθινά, θὰ ἀνεβοῦν ἀπὸ τὴ γῆ, δηλαδή θὰ ἀναχωρήσουν ἀπὸ τὴ χώρα τῶν ἀλλοφύλων. Κι αὐτὸ ἤθελε πάλι νὰ ὑποδηλώσει αἰνιγματικά, ὅτι θὰ παύσουν νὰ εἶναι ξένοι καὶ ἀλλοδαποί, ἢ καλύτερα νὰ εἶναι αἰχμάλωτοι πολέμου καὶ νὰ ζοῦνε στὴν ξένη γῆ ὄχι μὲ τὴ θέλησή τους. Γιατί, σύμφωνα μὲ τὸν λόγο τοῦ προφήτη, ὁ Σωτήρας κήρυττε «ἀπελευθέρωση στοὺς αἰχμαλώτους καὶ στοὺς τυφλοὺς ἀνάβλεψη»*.

*Ὅτι ὅμως θὰ γίνουν δεκτοὶ μὲ τὴν πίστη καὶ μὲ τὸ ἔλεος καὶ τὴν εὐσπλαγχνία καὶ θὰ ὀνομασθοῦν λαὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ βέβαια

νοι, διαμεμήνυκεν έναργῶς. Μετὰ γάρ τοι τὴν τοῦ Σωτῆ-
 ρος ἐπιδημίαν καὶ τὸ ἐπὶ τῷ σταυρῷ πάθος καὶ τὴν ἐκ νε-
 κρῶν ἀναδίωσιν, σέσωσται μὲν τὸ κατάλειμμα (πεπιστεύ-
 κασι γὰρ οὐκ εὐαρίθμητοι τῶν ἐξ Ἰσραήλ), ἀπομεμένηκε
 5 δὲ πάλιν ἡ ἀπειθοῦσα πληθὺς, ἦν μοιχαλίδι παρειαστέον,
 διὰ τοι τὸ μὴ ἐλέσθαι τὸν ἐξ οὐρανοῦ νυμφίον, καὶ ἀθετῆ-
 σαι μὲν τὸν ἐν πίστει μνώμενον, μοιχοῖς δὲ ὥσπερ τισὶν
 ἀνεῖναι τὸν νοῦν, τοῖς Γραμματεῦσι καὶ Φαρισαίοις. «Ἐδί-
 δασκον γὰρ διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων». Ὡσπερ
 10 οὖν τῇ πόρῃ συνῆν ὁ προφήτης εἰς τύπον Θεοῦ τῆς τοῦ
 Ἰσραὴλ ἀνεχομένου πορνείας, καὶ κολάζοντος μὲν συμμέ-
 τρως εἰς ἐπιστροφὴν, ἀνακομίζοντος δὲ πρὸς ἐπίγνωσιν,
 τὸν αὐτόν, οἶμαι, τρόπον καὶ διὰ τῶν προκειμένων μορφου-
 ται πάλιν ἡμῖν ἀστείως τὸ μυστήριον. Εἰς τύπον γὰρ ὁ προ-
 15 φήτης Θεοῦ παραδέχεται μὲν τὴν μοιχαλίδα καὶ ἀγαπῶ-
 σαν τὰ πονηρά, περιθάλλει δὲ ὥσπερ ταῖς ἐπαγγελίαις καὶ
 ἀγαθαῖς ἐλπίσι καταπιαίνων εὖ μάλα, πίπτειν οὐκ ἐᾷ πρὸς
 ἀπόγνωσιν.

Ὅτι γὰρ ἐν τούτοις ὅλον ἐστὶ τὸ μυστήριον, παρέδειξεν
 20 εἰπὼν τῷ προφήτῃ Θεὸς οὕτως· «Ἀγάπησον τὴν μοιχαλίδα
 καὶ ἀγαπῶσαν τὰ πονηρά, καθὼς ἀγαπᾷ ὁ Θεὸς τοὺς υἱοὺς
 Ἰσραὴλ· καὶ αὐτοὶ ἀποβλέπουσι πρὸς θεοὺς ἄλλοτριούς
 καὶ φιλοῦσι πέμματα μετὰ σταφίδων». Καίτοι γὰρ φησι καὶ
 ἀπειθεῖν ἐλομένους καὶ τοῖς ψευδωνύμοις θεοῖς ἀπονέμον-
 25 τας τὴν ἀγάπησιν, καὶ αὐτοῖς τὰ θυμῆρη πληροῦν ἐθέλον-
 τας, ἐξ ἐμφύτου χρηστότητος ἀγαπᾷ ὁ Θεός, «Ὅς πάντας
 ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλ-
 θεῖν». Δίδωσι δὲ πῶς ἡμῖν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος ἐννοεῖν, ὅτι
 καὶ κατὰ τὸν τῆς ἐπιδημίας καιρὸν ἦσαν που τάχα παρὰ
 30 τοῖς Ἰουδαίοις ἐπαμφοτερίζοντες ἔτι πολλοί, καὶ οὔτε τοῖς
 διὰ Μωσέως ἐντάλμασι προσκείμενοι καθαρῶς, οὔτε μὴν

καὶ ἔλεημένοι, τὸ προανήγγειλε φανερὰ. Γιατὶ μετὰ τὸν ἔρχομὸ τοῦ Σωτήρα στὸν κόσμον καὶ τὸ πάθος τοῦ πάντων στὸ σταυρὸ καὶ τὴν ἐπάνοδό του ἀπὸ τοὺς νεκροὺς στὴ ζωὴ, σώθηκε βέβαια τὸ ὑπόλειμμα (γιατὶ πίστεψαν ὄχι καὶ λίγοι ἀπὸ τοὺς Ἰσραηλιῖτες), ἀλλὰ ἀπέμεινε πάλι ἡ ἀνυπακοὴ μάζα τοῦ πλήθους, ποὺ πρέπει νὰ τὴν παρομοιάσουμε μὲ μοιχαλίδα, ἐπειδὴ δὲν θέλησε τὸν νυμφίον τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀθέτησε ἐκεῖνον ποὺ τὴ μνηστεύοταν μὲ τὴν πίστη, παραδίδοντας κατὰ κάποιον τρόπο τὸ νοῦ της σὲ κάποιους μοιχοὺς, στοὺς Γραμματεῖς καὶ τοὺς Φαρισαίους. Γιατὶ «οἱ διδασκαλίαις περιελάμβαναν ἐντολὰς ἀνθρώπων»⁹⁷. Ὅπως λοιπὸν ὁ προφήτης συμβίωνε μὲ τὴν πόρνη, συμβολίζοντας τὸν Θεὸ ποὺ ἀνεχόταν τὴν πορνεία τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ τιμωροῦσε βέβαια μετρημένα τὸν Ἰσραὴλ γιὰ νὰ ἐπιστρέψει, τὸν ἀνακαλοῦσε ὅμως στὴν ἐπίγνωσή του, μὲ τὸν ἴδιον τρόπο, νομίζω, καὶ μὲ τὰ λεγόμενα ἐδῶ διαμορφώνεται πάλι σὲ μᾶς ἔντεχνα τὸ μυστήριον. Γιατὶ συμβολίζοντας τὸν Θεὸ ὁ προφήτης, δέχεται βέβαια τὴ μοιχαλίδα ποὺ ἀγαπᾷ τὶς φαυλότητες, τὴν περιθάλπει ὅμως, καὶ καταπλουτίζοντας τὴν κατὰ κάποιον τρόπο μὲ ἄριστον τρόπο μὲ ὑποσχέσεις, καὶ ἀγαθὲς ἐλπίδες, δὲν τὴν ἀφήνει νὰ πέσει στὴν ἀπόγνωση.

Ὅτι βέβαια σ' αὐτὰ περιέχεται ὅλο τὸ μυστήριον, τὸ ἔδειξε καθαρὰ λέγοντας ὁ Θεὸς στὸν προφήτη τὰ ἐξῆς: «Ἀγάπησε τὴ μοιχαλίδα ποὺ ἀγαπᾷ τὰ φαῦλα, ἔτσι ὅπως ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ τοὺς Ἰσραηλιῖτες, ἀλλ' αὐτοὶ στρέφουν τὰ βλέμματά τους σὲ ξένους θεοὺς καὶ ἀγαποῦν τὰ σταφιδόψωμα». Μολονότι δηλαδή, λέγει, καὶ τὴν ἀνυπακοὴν προτίμησαν καὶ στοὺς ψευδώνυμους θεοὺς ἀποδίδουν τὴν ἀγάπην τους καὶ θέλουν νὰ ἐκτελοῦν ὅσα ἀρέσουν σ' αὐτούς, ἀπὸ τὴν ἀπὸ τὴ φύσιν τοῦ ἀγαθότητά του τοὺς ἀγαπᾷ ὁ Θεός, «ὁ ὅποιος θέλει νὰ σωθοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καὶ νὰ φτάσουν στὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀλήθειας»⁹⁸. Μᾶς δίνει ὁ θεῖος λόγος νὰ ἐννοήσουμε, ὅτι καὶ κατὰ τὸν καιρὸ τῆς ἐπιδημίας τοῦ ὑπῆρχαν ἴσως ἀκόμα πολλοὶ Ἰουδαῖοι ἐπαμφοτερίζοντες, καὶ οὔτε τὰ ἐντάλματα τοῦ Μωυσῆ δέχονταν καθαρὰ, οὔτε βέβαια ἦταν ὅλο-

98. Α' Τιμ. 2, 4.

εἰσάπαν ἀπηλλαγμένοι τῶν τῆς πλανήσεως ῥύπων, ἀπο-
 βλέποντες δὲ μᾶλλον καὶ εἰς θεοὺς ἄλλοτρίους, οἷς καὶ πέμ-
 ματα προσῆγον μετὰ σταφίδων, πόπανά που τάχα καὶ με-
 λιττούτας. Προσεκόμιζον γὰρ εἰς θυσίαν τοῖς δαίμοσι τὰ
 5 τοιάδε πέμματα.

Στίχ. 2-3. «Καὶ ἐμισθωσάμην ἔμαντῶ πεντεκαίδεκα ἄρ-
 γυρίου καὶ γομὸν κριθῶν καὶ νέβελ οἴνου, καὶ εἶπα
 πρὸς αὐτήν· Ἡμέρας πολλὰς καθήσῃ ἐπ' ἐμοί, καὶ οὐ
 μὴ πορνεύσης οὐδ' οὐ μὴ γένη ἀνδρὶ ἑτέρῳ, καὶ ἐγὼ ἐπὶ
 10 σοί».

ΛΓ'. Καταμισθοῦται μὲν οὖν τὸ γύναιον ὁ προφήτης,
 καθίζει δὲ οἶκοι, καὶ τῆς ἐν ἔθει φανλότητος ἀποσχέσθαι
 κελεύει, καὶ τῶν τῆς μοιχείας καταλήξει μολυσμῶν. Ἐπαγ-
 γέλλεταιί γε μὴν σωφρονεῖν ἐλομένη καὶ εἰς αὐτὸν μόνον
 15 ἤρημένη ὄραν, ἐπ' αὐτῇ καὶ αὐτὸς ἔσεσθαι, τουτέστιν οἰκει-
 ώσασθαι γαμικῶς καὶ ἐν ἔσεσθαι πρὸς αὐτήν· «Ἔσονται»
 γὰρ φησιν, «οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν». Καὶ τί τὸ αἰνίγμα; Τὴν
 τῶν Ἰουδαίων πληθύν, τὴν ἀπειθῆ καὶ κυριοκτόνον, τὴν
 μοιχαλίδα καὶ βέβηλον μετὰ τὸ ἀναφοιτῆσαι Χριστὸν εἰς
 20 τοὺς οὐρανοὺς καθίζει Θεός, ἄνανδρον μὲν, πλὴν εἰ μὴ
 πορνεύσειεν ἔτι, τουτέστιν εἰ μὴ βαδίζοι πάλιν πρὸς τὸ δεῖν
 ἐλέσθαι τιμᾶν θεοὺς ἄλλοτρίους, ἑαυτῶ συνάψειν κατὰ
 καιροὺς ἐπαγγέλλεται, τῆς τῶν ἐθνῶν δηλονότι πληθύος
 προεισκεκρομένης. Τέθειντο γὰρ εἰς νῶτον οἱ ἐξ Ἰσραήλ,
 25 τουτέστι παρακολούθημα καὶ ὀπίσω καὶ ἐν τοῖς ἐσχάτοις
 Ἐπιτήρει δέ, ὅπως σύνοδος μὲν γαμικῇ τῶ προφήτῃ πρὸς
 τὴν μοιχαλίδα καὶ πονηρὰν οὐ γέγονεν ὄλωσ, ὑπόσχεσις δὲ
 τοῦ πράγματος μετὰ πολλὰς ἡμέρας, εἰ μὴ ἀνδρὶ γένοιτο
 30 πάλιν ἑτέρῳ, τουτέστιν εἰ ἀπόσχοιτο τῶν τῆς νοητῆς πορ-
 νείας ἐγκλημάτων καὶ μολυσμῶν. Εἰσδέξεται γὰρ, ὡς ἔφην,
 κατὰ καιροὺς τὴν μοιχαλίδα πληθύν ὁ ἐξ οὐρανοῦ νυμφίος

τελα ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ τοὺς ρύπους τῆς πλάνης, ἀλλὰ ἀντίθετα εἶχαν στραμμένα τὰ βλέμματά τους καὶ σὲ ξένους θεούς, στοὺς ὁποίους προσφεραν καὶ σταφιδόψωμα, πίττες τὰχα καὶ πλακοῦντες. Γιατὶ τέτοια ζυμαρικά προσφεραν στοὺς δαίμονες κατὰ τὶς θυσίαις τους σ' αὐτούς, .

Στίχ. 2-3. «Καὶ τὴν μίσθωσα γιὰ μένα δίνοντάς της ὡς μισθὸ δέκα πέντε ἀργυρὰ νομίσματα, ἑνὸς γομὸρ κριθάρι καὶ ἑνὸς ἄσκοῦ κρασί. Θὰ μείνει πολλὰς ἡμέρες μαζί μου· δὲν θὰ πορνεύσεις (τῆς εἶπα), οὔτε θὰ πᾶς μὲ ἄλλον ἄνδρα, καὶ θὰ εἶμαι ἐγὼ σύζυγος δικός σου».

33. Παίρνει λοιπὸν ὁ προφήτης μὲ μισθὸ τὴ γυναῖκα, τὴν ἐγκαθιστᾷ στὸ σπίτι καὶ τὴν προστάζει νὰ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὴ συνηθισμένη τῆς φαυλότητα καὶ νὰ σταματήσῃ τὸ μόλυσμα τῆς μοιχείας. Τῆς ὑπόσχεται ἐπίσης ὅτι, ἂν μείνει φρόνιμη καὶ θελήσῃ νὰ ἀφοσιωθεῖ σ' αὐτὸν μόνον, τότε κι αὐτὸς θ' ἀφοσιωθεῖ σ' αὐτήν, δηλαδή θὰ ἐνωθοῦν μὲ τὸν δεσμὸ τοῦ γάμου καὶ θὰ γίνῃ ἓνα μαζί της γιατί λέγει· «Θὰ γίνουν οἱ δύο μία σὰρκα»⁹⁹. Καὶ τί ὑπαινίσσεται αὐτὸ; Τὴ Συναγωγὴ τῶν Ἰουδαίων, τὴν ἀνυπάκουη καὶ Κυριοκτόνο, τὴ μοιχαλίδα καὶ ἀκάθαρτη, μετὰ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Χριστοῦ τὴν βάζει ὁ Θεὸς νὰ καθίσῃ στοὺς οὐρανοὺς, χωρὶς ἄνδρα βέβαια, πλὴν ὅμως ἂν δὲν ἐπιδοθεῖ ξανά στὴν πορνεία, δηλαδή ἂν δὲν βαδίσει πάλι στὴν ἐπιθυμία της νὰ τιμᾷ μὲ τὴ λατρεία τῆς ξένου θεοῦ, ὑπόσχεται νὰ τὴν ἐνώσῃ κάποτε μὲ τὸν ἑαυτό του, ὅταν προφανῶς εἰσέλθῃ στὴν Ἐκκλησία πρῶτα τὸ πλῆθος τῶν ἔθνῶν. Γιατὶ τάχθησαν οἱ Ἰσραηλιῖτες στὰ νῶτα, δηλαδή σὰν ἀκολουθία καὶ πίσω ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ στοὺς πλέον τελευταίους. Καὶ πρόσεχε, ὅτι καμμιὰ συνεύρεση τοῦ προφήτη μὲ τὴ μοιχαλίδα καὶ φαύλη γυναῖκα δὲν ἔγινε, ἀλλὰ δόθηκε ὑπόσχεση ὅτι θὰ γινόταν ἔπειτ' ἀπὸ πολλὰς ἡμέρες, ἂν δὲν ξαναπῆγαινε μὲ ἄλλον ἄνδρα, δηλαδή ἂν ἀπομακρυνόταν ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα καὶ τοὺς μολυσμοὺς τῆς πνευματικῆς πορνείας. Γιατὶ θὰ δεχθεῖ, ὅπως εἶπα, σὲ ὀρισμένο καιρὸ τὴν πόρνη Συναγωγὴ τῶν Ἰου-

οὐ λατρεύσασαν εἰδώλοις. Μετὰ γάρ τοι τὸν τοῦ Σωτῆρος σταυρόν, μόνοις ἐστὶ τοῖς διὰ Μωσέως προσκείμενος νόμοις ὁ Ἰσραήλ, σαθρῶς μέντοι λίαν καὶ κατημελημένως, πλὴν οὐκ ἀπονένευκεν εἰς τὸ ἐλέσθαι τιμᾶν τὰς τῶν δαιμονίων ψευδολατρείας.

Ἄλλὰ τίς ὁ τρόπος τῆς ζωῆς τῇ μεμοιχευμένη καὶ περιμενούσῃ κατὰ καιροὺς τοῦ προφήτου τὴν κοινωνίαν, ἣ ποῖα γέγονεν αὐτῇ τὰ μισθώματα; «Πεντεκαίδεκα», φησὶν, «ἀργυρίου καὶ γομὸρ κριθῶν καὶ νέβελ οἴνου». Διατετέλεκε γὰρ ὁ Ἰσραήλ τὸν μεταξὺ τῆς ἐσχάτης αὐτοῦ κλήσεως χρόνον, ἀδοκίμῳ τρεφόμενος λόγῳ, καὶ διδασκαλίαις προσέχων ταῖς μυθικαῖς καὶ γρασπρεπέσιν ἀληθῶς ταῖς τῶν ἰδίων καθηγητῶν γέγονε δὲ αὐτῷ κτηνοπρεπῆς ὁ βίος, καὶ ὁ νοῦς ἐν μέθῃ καὶ σκοτῶ. Τύπος δ' ἂν εἴη, καὶ μάλα σαφῆς, λόγου μὲν διδασκαλικοῦ τὸ ἀργύριον, κατὰ γε τὸ διὰ τῆς Ἡσαΐου φωνῆς πρὸς αὐτοὺς εἰρημένον, «Τὸ ἀργύριον ὑμῶν ἀδόκιμον», καὶ κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνὴν τῷ πονηρῷ καὶ ὀκηρῷ δούλῳ δικαίως ἐπιτιμῶντος καὶ λέγοντος «Ἔδει σε βαλεῖν τὸ ἀργύριόν μου τοῖς τραπεζίταις». Οὐκοῦν τὸ ἀργύριον εἰς τὸν τῶν διδασκόντων ἐκδέξῃ λόγον.

Εἰ δὲ δὴ τις ἔλοιτο καὶ εἰς αὐτὸν τὸν διὰ Μωσέως ἀνοίσειν νόμον, πεντεκαίδεκα εἶναι φήσει, ἣ ὅτι τέλειός τε ὁμοῦ καὶ ἀτελῆς ὁ νόμος καὶ τέλειος μὲν, εἰ νοοῖτο πνευματικῶς (λαλεῖ γὰρ ἡμῖν τοῦ Χριστοῦ μυστήριον), ἀτελῆς δὲ αὖ, εἰ μέχρῃ ἴοι τοῦ γράμματος τῶν παιδαγωγουμένων ὁ νοῦς. Οἶον· εἰ γὰρ πως ἐν ἡμίσει γνώσεως τῆς ἱστορίας τὸ πάχος, σύμβολον δὲ τελειότητος ὁ δέκα ἐστὶν ἀριθμὸς, παντέλειος ὢν, κατὰ γε τό, «Ἔσο ἐπάνω δέκα πόλεων», καὶ τό, «Ἔμην ἔδωκε δέκα τάλαντα», τοῦ δὲ μὴ οὕτως ἔχοντος, νοοῖτ' ἂν ὁ πέντε καὶ γάρ, ὡς ἔφην, ἐν ἡμίσει τῶν δέκα. Ἡ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον τοῖς εἰρημένοις προσβαλεῖς. Ὁ δέκα καὶ πέντε ἀρι-

1. Ἡσ. 1, 22.

2. Ματθ. 25, 27.

3. Λουκᾶ 19, 17.

4. Ματθ. 25, 15.

δαίων ὁ οὐράνιος νυμφίος, ἂν δὲν λατρεύσει τὰ εἰδωλα. Μετὰ δηλαδή τῆ σταύρωση τοῦ Σωτήρα, μένει συνδεδεμένος ὁ Ἰσραὴλ μόνο μὲ τοὺς νόμους τοῦ Μωυσῆ, μὲ πολλή χαλαρότητα βέβαια καὶ ἀδιαφορία, πλὴν ὅμως δὲν ἔκλινε στὴν ἐπιθυμία ν' ἀποδίδει τιμὲς στὴν ψευδολατρεία τῶν δαιμονίων.

Ἄλλὰ πῶς ζοῦσε ἡ ἄλλοτε πόρνη ἢ ὁποῖα καὶ περίμενε νὰ ἔρθει κάποτε σὲ γάμου κοινωνία μὲ τὸν προφήτη, ἢ ποιὲς ἦταν οἱ ἀμοιβὲς καὶ τὰ μισθώματά της; «Δεκαπέντε ἀργυρὰ νομίσματα», λέγει, «ἓνα γομὸρ κριθάρι καὶ ἓνα ἀσκή κρασί». Ἐξῆσε δηλαδή ὁ Ἰσραὴλ στὸ ἐνδιάμεσο διάστημα μέχρι τὴν ἔσχατη κλήση του τρεφόμενος μὲ ὄχι δόκιμο (γνήσιο) λόγο καὶ δίνοντας προσοχὴ στὰ παραμύθια τῶν δασκάλων του ἀληθινὰ κατάλληλα γιὰ γραιοῦλες, καὶ ἔτσι ὁ βίος του κατάντησε ζωώδης κι ὁ νοῦς του περιέπεσε σὲ ζάλη καὶ σκοτάδι. Τύπος, καὶ μάλιστα πολὺ καθαρὸς, τοῦ διδασκαλικοῦ λόγου μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ τὸ ἀργυρὸ νόμισμα, σύμφωνα μὲ αὐτὸ πού ἔχει λεχθεῖ ἀπὸ τὸν Ἡσαΐα πρὸς αὐτούς: «Τὰ ἀργυρὰ νομίσματά σας εἶναι κίβδηλα»¹, καὶ σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τοῦ Κυρίου πού δίκαια ἐπιτιμᾷ τὸν πονηρὸ καὶ ὀκνηρὸ δοῦλο λέγοντας: «Ἐπρεπε νὰ βάλεις τὸ ἀργύριό μου στοὺς τραπεζίτες»². Ἐπομένως τὸ ἀργύριο θὰ τὸ ἐκλάβεις μὲ τὴν ἔννοια τοῦ λόγου τῶν δασκάλων.

Ἄν τώρα θελήσει κάποιος ν' ἀναφερθεῖ καὶ σ' αὐτὸν τὸ Μωσαϊκὸ νόμο, θὰ πεῖ πὼς συμβολίζεται μὲ τὸ δεκαπέντε, ἢ ὅτι ὁ νόμος εἶναι τέλειος μαζὶ καὶ ἀτελής. Καὶ τέλειος βέβαια εἶναι ἂν νοηθεῖ πνευματικὰ (γιατι μᾶς μιᾷ γιὰ τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ), καὶ ἀτελής πάλι ἂν ἡ διάνοια αὐτῶν πού παιδαγωγοῦνται φτάνει μέχρι τὸ γράμμα μονάχα. Γιατι κατὰ κάποιον τρόπο ἡ ὑλικότητα τῆς ἱστορίας φτάνει σὲ ὕψος στὰ μισὰ τῆς γνώσης, ἐνῶ σύμβολο τῆς τελειότητος εἶναι ὁ ἀριθμὸς δέκα, ὄντας παντέλειος σύμφωνα μὲ τό, «Νὰ εἶσαι ἐπικεφαλῆς δέκα πόλεων»³, καὶ τό, «Στὸν ἓνα ἔδωσε πέντε τάλαντα»⁴, ἐνῶ γι' αὐτὸν πού δὲν εἶναι τέλειος θὰ μπορούσε νὰ νοηθεῖ ὁ ἀριθμὸς πέντε. Γιατι, ὅπως εἶπα, εἶναι τὸ μισὸ τοῦ δέκα. Ἡ θὰ ἐννοήσεις ὅσα εἰπώθησαν καὶ μὲ ἄλλο

θμός περιεκτικός ἐστὶ τῶν ἑπτὰ, καὶ μέντοι καὶ τῶν ὀκτώ.
 Σημαίνεται δέ πως αἰεὶ παρὰ γε τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ, διὰ
 μὲν τοῦ ἑπτὰ σύμπας ὁ τοῦ νόμου καιρὸς μέχρι τῶν ἁγίων
 προφητῶν, διὰ τὸν ἐν ἑβδόμῃ σαββατισμόν, διὰ δὲ τοῦ ὀκτώ
 5 πάλιν ὁ τῆς νέας διαθήκης, καθ' ἣν ἡ ἀνάστασις τοῦ Σωτή-
 ρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, γενομένη κατὰ τὴν ὀγδόην. Καὶ
 τοῦτο, οἶμαι, δηλοῦν τὸ αἰνιγματωδῶς εἰρημένον, «Δὸς μερί-
 दा τοῖς ἑπτὰ, καὶ γε τοῖς ὀκτώ», τουτέστι τόπον ἐχέτωσαν
 παρὰ σοί, νόμος τε καὶ οἱ μετ' αὐτὸν προφήται, τὸν ἐν ἑβδό-
 10 μη τιμῶντες σαββατισμόν· ἐχέτωσαν δὲ καὶ οἱ ὀκτώ, τουτέ-
 στιν οἱ μετὰ τὴν ἀναστάσιμον τοῦ Σωτήρος ἡμέραν Ἀπό-
 στολοί τε καὶ Εὐαγγελισταί. Συμβαίνει δὲ τούτῳ καὶ τὸ διὰ
 φωνῆς προφήτου πλαγίως ὑποδηλούμενον, «Καὶ ἐγερθήσο-
 νται ἐπ' αὐτὸν ἑπτὰ ποιμένες καὶ ὀκτὼ δῆγματα ἀνθρώ-
 15 πων». Ἐπιλάμπσαντος γὰρ ἡμῖν τοῦ Σωτήρος ἡμῶν Χριστοῦ,
 κατεξανέστησαν τρόπον τινὰ τοῦ παραλύσαντος ἡμᾶς Σα-
 τανᾶ νομικά τε καὶ προφητικά κηρύγματα, ἢ ἀποστολική τε
 παιδευσις. Διὰ γάρ τοι τούτων κατεδήχθη τρόπον τινὰ καὶ
 σεσύληται. Καὶ κατὰ τὴν τοῦ Σωτήρος φωνὴν διηρπάσθη
 20 τὰ σκεύη αὐτοῦ, τῆς ὑπ' αὐτῷ δουλείας ἐκπεφοιτηκότων
 τῶν πεπλανημένων ποτὲ καὶ τὸν φύσει καὶ ἀληθῶς Θεὸν καὶ
 τῶν ὄλων δεσπότην ἐπεγνωκότων.

Οὐκοῦν ἐπανέστησαν μὲν αὐτῷ «ποιμένες ἑπτὰ καὶ
 ὀκτὼ δῆγματα ἀνθρώπων», τουτέστιν οἱ πρὸ τῆς ἐπιδημίας
 25 καὶ οἱ μετὰ τὴν ὀγδόην, διὰ νομικῶν τε καὶ νέων γραμμά-
 των καλοῦντες εἰς σωτηρίαν τοὺς πεπλανημένους. Διατετέ-
 λεκε τοίνυν ὁ Ἰσραὴλ, ὡς ἔφην, ταῖς ἀδοκίμοις τῶν ἰδίων
 διδασκάλων φωναῖς, ἧτοι ψιλῷ τῷ νομικῷ τρεφόμενος
 γράμματι, καίτοι περιέχοντι καὶ τὰ τῆς ὀγδόης, τουτέστι τὰ
 30 Χριστοῦ μυστήρια. Ὅτι δὲ καὶ κτηνοπρεπῆς ὁ βίος αὐτῷ
 καὶ πρὸς μόνα τὰ σαρκικὰ διανένευκεν, ὑποφάνειεν ἂν εὖ
 μάλα, τὸ κριθὴν δεδόσθαι τῇ μοιχαλίδι πρὸς τροφήν. Κτη-

5. Ἔξ. 16, 23.

6. Ἐκκλ. 11, 2.

7. Μιχ. 5, 4.

8. Μαθθ. 12, 29.

τρόπο. Ὁ ἀριθμὸς δέκα καὶ πέντε περιέχει τοὺς ἀριθμοὺς ἑπτὰ καὶ βέβαια καὶ ὄκτώ, καὶ πάντα στὴ θεόπνευστη Γραφή δηλώνεται μὲ τὸ ἑπτὰ ἢ περίοδος τοῦ νόμου μέχρι τοὺς ἀγίους προφῆτες γιὰ τὴν κατάπαυση τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῆ δημιουργία τὴν ἑβδόμη ἡμέρα⁵, ἐνῶ μὲ τὸν ἀριθμὸ ὄκτώ δηλώνεται πάλι ὁ χρόνος τῆς Νέας διαθήκης, κατὰ τὸν ὁποῖο ἔγινε ἡ ἀνάσταση τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, πού ἔγινε τὴν ὄγδῃ ἡμέρα. Κι αὐτὸ κατὰ τὴ γνώμη μου δηλώνει ὁ αἰνιγματικὸς λόγος, «Δῶσε μερίδιο στὶς ἑπτὰ καὶ βέβαια καὶ στὶς ὄκτώ»⁶, δηλαδή ἄς ἔχουν θέση κοντὰ σου καὶ ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆτες πού τιμοῦν τὴν ἀνάπαυση τοῦ Θεοῦ τὴν ἑβδόμη ἡμέρα, ἀλλὰ ἄς ἔχουν θέση καὶ οἱ ὄκτώ, δηλαδή οἱ μετὰ τὴν ἀναστάσιμη ἡμέρα τοῦ Σωτήρα ἀπόστολοι μαζί καὶ εὐαγγελιστές. Μὲ αὐτὸ συμφωνεῖ καὶ αὐτὸ πού ὑποδηλώνεται πλαγίως ἀπὸ τὸν προφήτη· «Καὶ θὰ σηκωθοῦν ἐναντίον τοῦ ἑπτὰ ποιμένες καὶ ὄκτώ δαγκωματιῆς ἀνθρώπων»⁷. Γιατὶ ὅταν ἔλαμψε σ' ἐμᾶς ὁ Σωτήρας μας Ἰησοῦς Χριστός, ξεσηκώθηκαν (ξεπρόδωλαν) κατὰ κάποιον τρόπο ἐναντίον τοῦ Σατανᾶ, πού μᾶς εἶχε ἀποδυναμώσει, νομικὰ καὶ προφητικὰ κηρύγματα καὶ ἐπίσης ἡ ἀποστολικὴ διδασκαλία. Γιατὶ μὲ αὐτὰ δέχθηκε δαγκωματιῆς κατὰ κάποιον τρόπο καὶ λεηλατήθηκε. Καὶ σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τοῦ Σωτήρα, διαρπάχθηκαν τὰ σκέυη του⁸, ἀφοῦ ξέφυγαν ἀπὸ τὴ δουλεία του ἐκεῖνοι πού εἶχαν κάποτε πλανηθεῖ καὶ γνώρισαν τὸν ἀπὸ τὴ φύση του καὶ ἀληθινὸ Θεὸ καὶ Κύριο τῶν ὅλων.

Λοιπὸν «Ξεσηκώθηκαν ἐναντίον τοῦ ἑπτὰ ποιμένες καὶ ὄκτώ δαγκωματιῆς ἀνθρώπων», δηλαδή οἱ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπιδημία τοῦ Χριστοῦ καὶ ὅσοι μετὰ τὴν ὄγδῃ μὲ νομικὰ καὶ νέα συγγράμματα καλοῦσαν στὴ σωτηρία ἐκείνους πού εἶχαν πλανηθεῖ. Ἐξησε λοιπὸν, ὅπως εἶπα, ὁ Ἰσραὴλ καὶ τρεφόταν ἀπὸ τὰ ἀκατάλληλα διδάγματα τῶν δασκάλων τους, ἦτοι μὲ τὸ κοινὸ γράμμα τοῦ νόμου, μολονότι περιέχει καὶ τῆς ὄγδῃς ἡμέρας, δηλαδή τὰ μυστήρια τοῦ Χριστοῦ. Ὅτι ὅμως ὁ βίος του ἦταν τέτοιος πού ταιριάζει σὲ κτήνη καὶ ἔκλινε πρὸς τὰ σαρκικὰ μόνο, θὰ μποροῦσε πολὺ καλὰ νὰ τὸ ὑποδηλώσει τὸ ὅτι δόθηκε στὴ μοιχαλίδα γιὰ τροφή

νοπρεπές γὰρ τὸ ἔδεσμα, μέθης δ' ἂν γένοιτο σημεῖον ὁ οἶνος. Εἴρηται δὲ πρὸς αὐτούς, « Ἀκοῆ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε ». Ταῦτα δὲ ἐστὶ μεθυόντων πάθη καὶ κραιπαλούντων ἐγκλήματα, τὸ μῆτε ὄραν ὄρωντας, μῆτε ἀκούοντας συνιέναι δύνασθαί τι, πεπαχυμένην δὲ ὥσπερ καὶ πωρώσεως μεμεστωμένην τὴν διάνοιαν ἔχειν.

Στίχ. 4-5. « Διότι ἡμέρας πολλάς καθήσονται οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, οὐκ ὄντος βασιλέως οὐδὲ ὄντος ἄρχοντος, οὐκ οὔσης θυσίας οὐδὲ ὄντος θυσιαστηρίου, οὔτε ἱερατείας οὔτε δήλων. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιστρέψουσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ καὶ ἐκζητήσουσιν Κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν καὶ Δαβὶδ τὸν βασιλέα αὐτῶν, καὶ ἐκοθήσονται ἐπὶ τῷ Κυρίῳ καὶ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς αὐτοῦ ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν ».

15 ΛΔ'. Σαφῆς καὶ ἀναμφιλόγως ἔχουσα λοιπόν, ὡς ἔν γε δὴ τούτοις, ἢ δήλωσις τοῦ τὴν μοιχαλίδα παρειλῆφθαι καὶ οἴκοι μένειν ἡμέρας πολλάς, ἄχρις ἂν ὁ προφήτης ἐπ' αὐτῇ γένοιτο. Γέγραπται γὰρ ὡδί· ὑποτύπωσις δὲ τὸ δρώμενον ἦν τοῦ κατὰ καιροῦς ὑπάρξειν μέλλοντος τῇ μεμοιχευμένη τῶν Ἰουδαίων
20 Συναγωγῇ. Ἐπειδὴ γὰρ ἐθελοντῆς τὸν ὑπὲρ τῆς ἀπάντων σωτηρίας ὑπομεμένηκε σταυρὸν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός, ἐμπαρονησάντων αὐτῷ τῶν ἐξ Ἰσραήλ, τότε δὴ, τότε καταδηωθείσης αὐτοῖς τῆς χώρας, ὥχοντο μὲν ὥσπερ εἰς πάντα ἄνεμον, ἄπρακτοι δὲ καὶ εἰς δεῦρο περὶ τὸν νόμον εἰ-
25 σίν, ἐμπεπρησμένου μὲν τοῦ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ὄντος ναοῦ, περηρημένου τε τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἀνηρημένης θυσίας, καὶ ἀργούσης ἱερωσύνης, καὶ δήλων οὐχ ὄρωνμένων. Οὐ γὰρ ὄντος ἀρχιερέως ἱεροπρεπῶς ἐσταλμένου κατὰ τὸν νόμον, πῶς ἦν ἔτι δήλους ἰδεῖν; Τί δὲ καὶ οἱ δήλοι νομισθεῖεν
30 ἂν, οἶδε μὲν ἴσως ὁ φιλομαθής, ὑπομνήσαι δὲ διὰ βραχέων οὐκ ἀκερδές. Ὅτε τὰ εἰς κόσμον τοῦ ἀρχιερέως γενέσθαι

της κριθάρι. Γιατί ἡ τροφή αὐτὴ ταιριάζει στὰ ζῶα, ἐνῶ τὸ κρασί θὰ μπορούσε νὰ εἶναι ἀπόδειξη μέθης. Γιατί εἰπώθηκε σ' αὐτούς «Θ' ἀκούσετε μὲ τ' αὐτιά σας καὶ δὲν θὰ καταλάβετε, καὶ θὰ βλέπετε μὲ τὰ μάτια σας, ἀλλὰ θὰ εἶναι σὰ νὰ μὴ βλέπετε»⁹. Αὐτὰ βέβαια εἶναι καταστάσεις μέθης καὶ ἐλαπτώματα ὅσων βρίσκονται σὲ κραιπάλη μέθης, δηλαδή τὸ νὰ μὴ βλέπουν ἐνῶ βλέπουν, οὔτε ἐνῶ ἀκοῦν νὰ μπορούν νὰ κατανοοῦν, ἔχοντας μυαλὸ βαρὺ καὶ κατὰ κάποιον τρόπο γεμᾶτο ἀπὸ πώρωση.

Στίχ. 4-5. «Γιατί πολλές ἡμέρες θὰ μείνουν οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰσραὴλ χωρὶς νὰ ἔχουν βασιλιά οὔτε ἀρχοντα, χωρὶς νὰ θυσιάσουν οὔτε καὶ νὰ ἔχουν θυσιαστήριο, οὔτε ἱερατεῖο οὔτε δῆλους. Καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ θὰ ἐπιστρέψουν οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰσραὴλ καὶ θὰ ἀναζητήσουν τὸν Κύριο καὶ Θεό τους καὶ τὸν Δαβὶδ τὸν βασιλιά τους, καὶ θὰ δοκιμάσουν ἐκπληξῆ μὲ τὸν Κύριο καὶ τὰ ἀγαθὰ πὺν τοὺς ἐτοίμασε στὸ τέλος τῶν ἡμερῶν ».

34. Εἶναι σαφὴς λοιπὸν καὶ ἀναντίρρητη μέσα σὲ ὅλα αὐτὰ ἡ δήλωση ὅτι παρέλαβε τὴ μοιχαλίδα κι ἔμεινε πολλές ἡμέρες στὸ σπίτι, μέχρι πὺν νὰ ρθεῖ σὲ κοινωνία μαζί της ὁ προφήτης. Γιατί ἔχει γραφεῖ ἔτσι· καὶ αὐτὸ τὸ δρώμενο ἦταν ὑποτύπωση ἐκείνου πὺν ἔμελλε νὰ συμβεῖ στὴ μοιχευμένη Συναγωγὴ τῶν Ἰουδαίων. Ἐπειδὴ δηλαδή μὲ τὴ θέλησή του ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς ὑπέμεινε τὸν σταυρὸ γιὰ τὴ σωτηρία ὅλων, μετὰ τὴν παράφρονη ἐνέργεια ἐναντίον του τῶν Ἰσραηλιτῶν, τότε λοιπὸν, τότε καταρημάχθηκε ἡ χώρα τους καὶ σκόρπισαν κυριολεκτικὰ πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις, καὶ μέχρι τώρα δὲν τελοῦν τὰ τοῦ νόμου, ἀφοῦ ἔχει καεῖ ὁ ναὸς τῶν Ἱεροσολύμων, ἔχει καταστραφεῖ τὸ θυσιαστήριο, ἔχει διακοπεῖ ἡ θυσία, ἡ ἱερωσύνη ἀργεῖ καὶ δῆλοι δὲν φαίνονται. Ἀφοῦ δηλαδή δὲν ὑπάρχει ἀρχιερέας ντυμένος μὲ ἱεροπρέπεια καὶ σύμφωνα μὲ τὸ νόμο, πῶς εἶναι ἀκόμα δυνατὸν νὰ δοῦν δῆλους¹⁰. Ποιοὶ βέβαια θεωροῦνται δῆλοι, τὸ γνωρίζει ἴσως ὁ φιλομαθὴς, ἀλλὰ δὲν εἶναι χωρὶς ὠφέλεια νὰ τὸ ὑπενθυμίσουμε μὲ συντομία. Ὅταν ὁ Θεὸς τῶν ὅλων εἶχε προστάξει τὰ σχετικὰ μὲ τὴ

προστέταχεν ὁ τῶν ὄλων Θεός, τότε πρὸς τὸν ἱερόν ἔφη Μωσέα· «Καὶ ποιήσεις λόγιον κρίσεως ἔργον ὑφαντοῦ, σπιθαμῆς τὸ μῆκος, καὶ σπιθαμῆς τὸ εὖρος τετράγωνος ἔσται». Εἶτα προστέταχεν ἐξ ὀνόματος τῶν φυλῶν δυοκαίδεκα τῶ τε-
 5 χνιτεύματι σοφῶς καὶ ἐντέχνως ὑφαίνεσθαι λίθους δύο γε μὴν ἐτέρους μεταξὺ τῶν ἄλλων, οἷς ἦν ὀνόματα, «ἡ δήλωσις» καὶ «ἡ ἀλήθεια». Εἶτα τοῦτο τὸ λόγιον τῆς κρίσεως ἐκ τῆς ἐπωμίδος χρυσαῖς ἀπηώρητο σειραῖς ἐπενήχεται τε τῶ στέρνῳ τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἦσαν εἰς τύπον τοῦ Ἐμμανουὴλ ἡ δήλω-
 10 σις καὶ ἡ ἀλήθεια. Πάντα γὰρ ἃ ἤκουσε παρὰ τοῦ Πατρὸς, ἀπήγγειλεν ἡμῖν. Καὶ δεδήλωκε τὸ θέλημα τοῦ γεννήσαντος αὐτόν, καὶ κατέστησεν ἐναργῆ τῆς σωτηρίας τὴν ὁδόν.

“Οτι δὲ ἐστὶ καὶ ἀλήθεια, πῶς ἂν ἐνδοιάσειέ τις, αὐτοῦ λέγοντος ἐναργῶς, «Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια»; Διὰ τοῦτο καὶ
 15 αὐτῇ τῇ τοῦ ἀρχιερέως ἐπεκρέματο καρδία, μονονουχὶ βοῶντος τοῦ τύπου καὶ ἀναφανδὸν ἀνακεκραγός, ὅτι τὸν τῶν ὄλων Σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν, τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δῆλωσιν, εἰς νοῦν καὶ καρδίαν τὸ ἱερόν ἔξει γένος Ἦγουν ὅτι πᾶσά πως ἀνάγκη, τοὺς ἱερουργοὺς αἰεὶ μεμνησθαι Χρι-
 20 στοῦ καὶ ἐνοικοῦντα φέρειν διὰ τοῦ Πνεύματος. Οἶκος δὲ αὐτοῦ νοῦς καθαρὸς καὶ καρδία διεσμηγμένη. Καθεδοῦνται δὴ σὺν ἡμέρας πολλὰς οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, φησί, βασιλέως οὐκ ὄντος οὐδὲ ἄρχοντος, τουτέστιν ἀδασίλευτοι καὶ ἀνεπίσθητοι. Οὔτε γὰρ βασιλεύσουσιν οἱ ἐκ φυλῆς Ἰούδα, οὔ-
 25 τε μὴν οἱ κατὰ νόμον προεδρεύσουσιν ἄρχοντες, τουτέστιν οἱ ἱερεῖς, ἀλλ’ οὐδὲ ἔσται φησί θυσιαστήριον ἢ θυσία, ἱερωσύνη τε καὶ δῆλοι. Πλὴν οὐκ ἐν τούτοις διαπαντός, οὐδὲ ἀπόπεμπτos ὀλοτρόπως ὁ Ἰσραὴλ ἔσται· κεκλήσεται γὰρ κατὰ καιροὺς καὶ ἐπι στρέψει διὰ πίστεως, καὶ ἐπιγνώσε-
 30 ται τὸν τῶν ὄλων Θεόν, καὶ σὺν αὐτῷ τὸν Δαβίδ, τουτέστι τὸν ἐκ σπέρματος Δαβίδ τὸ κατὰ σάρκα Χριστόν, τὸν τῶν ὄλων βασιλέα καὶ Κύριον. Τότε δὴ, τότε καὶ καταπληθήσο-

στολή του ἄρχιερέα, τότε εἶπε στὸν ἱερό Μωυσῆ· «Καὶ θὰ κάνεις τὸ λογεῖο τῆς κρίσεως, χειροτέχνημα διακοσμητῆ, μία σπιθαμὴ τὸ μῆκος καὶ μία τὸ πλάτος, καὶ θὰ εἶναι τετράγωνο»¹¹. Ἐπειτα πρόσταξε σύμφωνα μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν φυλῶν νὰ ὑφανθοῦν στὸ χειροτέχνημα μὲ σοφὴ τεχνικὴ δώδεκα πολύτιμοι λίθοι, καὶ δύο τοποθετημένοι ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους, πού θὰ ὀνομασθοῦν «ἡ δῆλωση» καὶ «ἡ ἀλήθεια». Ἐπειτα αὐτὸ τὸ λογεῖο τῆς κρίσεως φερόταν κρεμασμένο ἀπὸ τὴν ἐπωμίδα μὲ χρυσὲς ἀλυσίδες καὶ ταλαντευόταν στὸ στήθος τοῦ ἄρχιερέα· «ἡ δῆλωση» καὶ «ἡ ἀλήθεια» ὑποτύπωναν τὸν Ἑμμανουήλ. «Γιατὶ ὅλα ὅσα ἄκουσε ἀπὸ τὸν Πατέρα τὰ εἶπε σ' ἐμᾶς»¹². Καὶ μᾶς δήλωσε τὸ θέλημα ἐκείνου πού τὸν γέννησε, καὶ μᾶς φανέρωσε τὴν ὁδὸ τῆς σωτηρίας.

Ὅτι βέβαια εἶναι καὶ ἀλήθεια πῶς μπορεῖ ν' ἀμφιβάλλει κανεὶς τὴ στιγμὴ πού ὁ ἴδιος λέγει ὀλοφάνερα, «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ἀλήθεια»¹³; Π' αὐτὸ καὶ κρεμόταν πάνω ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν καρδιά τοῦ ἄρχιερέα καὶ φωνάζοντας κατὰ κάποιον τρόπο τὸ σύμβολο καὶ διακήρυττοντας ὀλοφάνερα, ὅτι τὸ ἱερὸ γένος θὰ ἔχει στὸ νοῦ καὶ τὴν καρδιά του τὸν σωτήρα καὶ Λυτρωτῆ τῶν ὅλων, τὴν ἀλήθεια καὶ τὴ δῆλωση. Δηλαδή ὅτι εἶναι ἀπόλυτη ἀνάγκη οἱ ἱερουργοὶ νὰ μνημονεύουν πάντα τὸν Χριστὸ καὶ νὰ τὸν ἔχουν μέσα τους μέσω τοῦ Πνεύματος. Γιατὶ κατοικία του εἶναι ὁ καθαρὸς νοῦς καὶ ἡ καθαρμένη καρδιά. Θὰ μείνουν λοιπόν, λέγει, πολλὲς ἡμέρες οἱ Ἰσραηλιῆτες χωρὶς βασιλιά καὶ χωρὶς ἄρχοντα, δηλαδή ἀβασίλευτοι καὶ ἀνεξουσίαστοι. Γιατὶ οὔτε ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἰούδα θὰ γίνουν βασιλεῖς, οὔτε θὰ καταστοῦν προκαθήμενοι οἱ σύμφωνα μὲ τὸ νόμο ἄρχοντες, δηλαδή οἱ ἱερεῖς, ἀλλά, λέγει, οὔτε θυσιαστήριο θὰ ὑπάρχει, ἢ θυσία ἢ ἱερωσύνη καὶ δῆλοι. Πλὴν ὅμως δὲν θὰ μείνει ὁ Ἰσραὴλ σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση γιὰ πάντα, οὔτε θὰ ἀπορριφθεῖ ὀλοσχερῶς· γιατί κάποτε θὰ κληθεῖ καὶ θὰ ἐπιστρέψει μέσω τῆς πίστεως καὶ θὰ γνωρίσει τὸν Θεὸ τῶν ὅλων, καὶ μαζὶ μ' αὐτὸν τὸν Δαβίδ, δηλαδή τὸν κατὰ σάρκα ἀπόγονο τοῦ Δαβίδ, τὸν Χριστό, τὸν βασιλέα καὶ Κύριο τῶν ὅλων. Τότε πιά, τότε θὰ ἐκπλαγοῦν ἀπὸ τὸ

11. Ἔξ. 28, 15-16.

12. Ἰω. 15, 15.

13. Ἰω. 14, 6.

νται τῆς φιλοτιμίας τὸ μέγεθος καὶ τὴν τῆς ἡμερότητος ἀμέτρον χάριν. Συμμεθέξουσι γὰρ τῆς τοῖς ἁγίοις ἠύτρεπισμένης ἐλπίδος καὶ ταῖς τῶν πεπιστευκότων ἀγέλαις ἀναμιξ ἐν νομῇ ἀγαθῇ καὶ ἐν τόπῳ πίνοντι νεμηθήσονται.
 5 Καιρὸς γὰρ αὐτοῖς τῆς οὕτω λαμπρᾶς καὶ ἀξιαγάστου χάριτος ὁ τελευταῖος καὶ ἐν ἐσχάτοις καὶ ἐν Χριστῷ, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ ἢ δόξα σὺν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

10 ΚΕΦ. 4, στίχ 1-2. «*Ακούσατε λόγον Κυρίου οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, διότι κρίσις τῷ Κυρίῳ πρὸς τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν, διότι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια οὐδὲ ἔλεος οὐδὲ ἐπίγνωσις Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀρὰ καὶ ψεῦδος καὶ φόνος καὶ κλοπὴ καὶ μοιχεῖα ἐκκέχυται ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ αἵμα-*
 15 *τα ἐφ' αἵμασι μίσγουσιν».*

ΛΕ. Ἀναγκαῖον ἡμᾶς διατρανοῦν ἐθέλοντας τῶν προκειμένων τὸν νοῦν, μονονουχὶ παλινάγρετα ποιεῖσθαι τὰ ἐν ἀρχαῖς, καὶ ὅλον ὡσπερ ἀναμηρῶσασθαι τῆς προφητείας τὸν σκοπόν. Οὐκοῦν, ὡς ἐνὶ καὶ ἐν βραχέσι συνενεγκῶν,
 20 ἐκεῖνό φημι. Γέγονε μὲν γὰρ «ἀρχὴ λόγου Κυρίου ἐν Ὠσηέ». Διερμηνεύοντες δὲ τὰ τοιαύδε, πρὸς τὸν μακάριον προφήτην Ὠσηὲ τοὺς παρὰ Θεοῦ γενέσθαι λόγους εἰκότως ἐλέγομεν, οἷονεὶ μυσταγωγοῦντος αὐτὸν καὶ τὰ ἐσόμενα προαναφωνοῦντος διὰ τε τύπων καὶ λόγων. Ταύτητοι παρελαμβάνε-
 25 το μὲν ἐν ἀρχαῖς ἢ Γόμερ, ἔτικτε δὲ τὸν τε «Οὐ λαός μου», καὶ τὴν «Οὐκ ἠλεημένην». Εἶτα μετ' ἐκείνην προσελήφθη

μέγεθος τῆς γενναιοδωρίας του καὶ τὴν ἀμέτρητη χάρη τῆς ἀγαθότητάς του. Γιατὶ θὰ γίνουν μέτοχοι τῆς ἐλπίδας ποὺ ἔχει ἐτοιμασθεῖ γιὰ τοὺς ἁγίους, καὶ ἀναμιγμένοι μὲ τὰ ποίμνια τῶν πιστῶν θὰ βοσκηθοῦν σὲ τόπο καλὸ καὶ λιβάδι πλούσιο. Καὶ ὁ καιρὸς γι' αὐτοὺς τῆς τόσο λαμπρῆς καὶ θαυμαστῆς χάρης εἶναι ὁ τελευταῖος, κατὰ τοὺς ἔσχατους χρόνους καὶ τὴν ἐπιδημία τοῦ Χριστοῦ, μέσω τοῦ ὁποῖου καὶ μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖο στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα μαζὶ μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα πρέπει ἡ δόξα στὸν αἰῶνα τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΚΕΦ. 4, στίχ. 1-2. «Ἀκοῦστε τὸν λόγο τοῦ Κυρίου, υἱοὶ τοῦ Ἰσραήλ, γιατί ὁ Κύριος θὰ κρίνει καὶ θὰ δικάσει τοὺς κατοίκους τῆς γῆς, καθόσον δὲν ὑπάρχει ἀλήθεια, οὔτε ἔλεος, οὔτε ἐπίγνωση τοῦ Θεοῦ ἐπάνω στὴ γῆ. Κατάρρα καὶ ψεῦδος καὶ φόνος καὶ κλοπὴ καὶ μοιχεία εἶναι ἀπλωμένη πάνω στὴ γῆ, καὶ αἵματα ἀναμιγνύουν μὲ αἵματα ἄλλα».

35. Εἶναι ἀνάγκη, θέλοντας νὰ διευκρινίσουμε τὸ νόημα αὐτῶν τῶν στίχων, νὰ ἐπαναλάβουμε κατὰ κάποιον τρόπο ὅσα εἶπαμε στὴν ἀρχὴ καὶ νὰ ξαναποῦμε ὅλο τὸ νόημα τῆς προφητείας. Ὅσο λοιπὸν εἶναι δυνατὸ καὶ συνοψίζοντας σὲ λίγα λόγια ἔχω νὰ πῶ ἐκεῖνο. Ἔχει γραφεῖ, «Αὕτὴ εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ λόγου τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Ὁσηέ»¹⁴. Ἐξηγώντας αὐτοὺς τοὺς λόγους ποὺ εἰπώθηκαν ἀπὸ τὸν Θεὸ πρὸς τὸ μακάριο προφήτη Ὁσηέ, λέγαμε εὐλόγα, ὅτι ἦταν σὰ νὰ τὸν δίδασκε καὶ προανήγγελε τὰ μελλοντικὰ μέσω τύπων καὶ λόγων. Γι' αὐτὸ στὴν ἀρχὴ ἔγινε λόγος γιὰ τὴ Γόμερ, ἡ ὁποία γέννησε καὶ τὸν «Ὁχι λαό μου», καὶ τὴν «Μὴ ἐλεημένη». Στὴ συνέχεια, ἔπειτα ἀπὸ αὐτὴν, ἔλαβε δεύτερη γυναίκα,

14. Ὁσηέ 1, 2.

δευτέρα μοιχαλὶς τε καὶ πονηρὰ καὶ τὰ ἐφ' ἐκάστω τούτων
λεπτῶς τε καὶ ἀκριβῶς ὁ προφήτης, ὡς ἔφην, ἐξεπαιδεύετο.

Ὡς οὖν ἀποχρῶσαν τοῦ μυστηρίου τὴν δύναμιν συνα-
γηγερκῶς ἐν ἑαυτῷ, ἄρχεται λοιπὸν τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ
5 προαναφωνεῖν τὰ μέλλοντα, καὶ τῆς ὅσον οὐδέπω παρεσο-
μένης αὐτοῖς συμφορᾶς ἐναργῆ ποιεῖσθαι τὴν πρόφασιν,
καὶ τὰ ἐφ' οἷς λελύπηται Θεὸς εὖ μάλα διατρανοῦν, ἵν' εἰδει-
εν οἱ κολαζόμενοι παθόντες. ἐν δίκῃ τὰ ὅσα περ ἂν συμβαίῃ
παθεῖν αὐτούς. Ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλον ἀλώσεσθαι μὲν ὑπ'
10 ἐχθρῶν, εἰς γέλωτα δὲ προκειῖσθαι λοιπὸν τοῖς ἀρίστην ἔχου-
σι περὶ αὐτῶν τὴν δόξαν, καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων ἔθνῶν
δυσαλώτατον ὑπάρχειν οἰομένοις τὸν Ἰσραὴλ, ἵνα μὴ νομί-
σειαν κατὰ σφᾶς αὐτούς τὴν ἐπαμύνουσαν τε καὶ σώζουσαν
ἀτονῆσαι χεῖρα, μεταγινώσκοιεν δὲ μᾶλλον, ἔλοιντό τε πρὸς
15 τὰ ἀμείνω παλινδρομεῖν, ἐννοοῦντες ὅτι προσκεκρούκασιν
ἀμαθαίνοντες τῷ σώζειν εἰδότι, ταύτητοι καὶ πεπτώκασιν
ὑπὸ θεϊαν ὀργήν, ἀναγκαίως αὐτοῖς καὶ πρό γε τῶν ἔσεσθαι
προσδοκωμένων προαπαγγέλλει τὰ ἐγκλήματα, καὶ φησιν·
«Ἀκούσατε λόγον Κυρίου οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, ὅτι κρίσις τῷ Κυ-
20 ρίῳ πρὸς τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν». Κρίνεται δὲ πρὸς ἀν-
θρώπους Θεός, ἐλέγχων, οὐ δικαζόμενος, καὶ παρατιθείς
τοῖς εἰς αὐτὸν δεδυσσεθηκόσι γυμνὰ τὰ ἐγκλήματα, κατ'
ἐκεῖνό που τάχα τὸ ἐν ψαλμοῖς ὑμνούμενον· «Ἐλέγξω σε, καὶ
παραστήσω κατὰ πρόσωπόν σου τὰς ἀνομίας σου», ἵνα μὴ
25 μάτην αὐτοῖς ἐπενηνέχθαι φάσκωσι τὴν ὀργήν, ἀλλ' ὡς ἐν
ὀφλήματος τάξει λοιπὸν καὶ τοῖς τὰ μέγιστα πλημμελεῖν εἰω-
θόσιν ὡς ἐξ ἀνάγκης συμβαίνουσαν.

Τί δὲ φησιν ὁ κρινόμενος, ἤτοι διελέγχων; «Οὐκ ἔστιν
ἀλήθεια οὐδὲ ἔλεος οὐδὲ ἐπίγνωσις Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς». Τὸ
30 μὲν οὖν ἀλήθειαν μὴ εἶναι λέγειν, ὑπεμφήνειεν ἄν, καὶ μά-
λα εἰκότως, ὅτι πολλὴ παρὰ πᾶσι κατ' ἐκεῖνο καιροῦ γέγο-
νεν ἡ συκοφαντία, ψευδορκία τε καὶ ἀπάτη καὶ δόλος, τὰ

μοιχαλίδα και φαύλη, και με τὰ συμβάντα τῆς κάθε μιᾶς ἀπὸ αὐτὲς ὁ προφήτης ἐκπαιδευόταν με λεπτομέρεια καὶ ἀκριβεία.

Ἄφοῦ λοιπὸν συγκέντρωσε μέσα του ἱκανοποιητικὴ γνώση τοῦ μυστηρίου, ἀρχίζει τότε νὰ ἀναγγέλλει τὰ μελλοντικὰ στοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἰσραήλ, νὰ δηλώνει τὴν αἰτία τῆς συμφορᾶς ποὺ ὅπου νᾶναι θὰ τοὺς ἔβρισκε, καὶ νὰ διευκρινίζει πολὺ καλὰ καὶ ἐκεῖνα ποὺ ἐξόργισαν τὸν Θεό, γιὰ νὰ μάθουν οἱ τιμωρούμενοι ὅτι θὰ ἔπασχαν δίκαια ὅσα θὰ συνέβαινε νὰ πάθουν. Ἐπειδὴ δηλαδή ἐμελλαν νὰ κυριευθοῦν ἀπὸ ἐχθρούς, νὰ γελοιοποιηθοῦν σ' ἐκείνους ποὺ εἶχαν ἄριστη γνώμη γι' αὐτοὺς καὶ νόμιζαν ὅτι οἱ Ἰσραηλιῖτες ἦταν τὸ πιὸ δύσκολο ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα ἔθνη νὰ ἡττηθεῖ, γιὰ νὰ μὴ νομίσουν ὅτι ἀτόνησε ἐναντίον τους ἡ δύναμη ποὺ τοὺς ὑπερασπίζεται καὶ τοὺς σώζει, ἀλλ' ἀντίθετα νὰ θελήσουν νὰ μετανοήσουν καὶ νὰ ἐπιστρέψουν στὸ ὀρθό, σκεπτόμενοι ὅτι προσέκρουσαν ἀπὸ ἄγνοια σὲ ἐκεῖνον ποὺ ἔχει τὴ δύναμη νὰ σώζει, καὶ γι' αὐτὸ καὶ ἔπεσαν στὴ θεία ὀργή, κατ' ἀνάγκη καὶ πρὶν τοὺς συμβοῦν ὅσα ἀναμένονταν προαναγγέλλει τὰ ἐγκλήματα τοὺς καὶ λέγει: «Ἀκοῦστε τὸ λόγο τοῦ Κυρίου, υἱοὶ τοῦ Ἰσραήλ: θὰ γίνεῖ κρίση ἀπὸ τὸν Κύριο πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς γῆς». Καὶ περοχωρεῖ σὲ δίκη ὁ Θεὸς με τοὺς ἀνθρώπους, ἐλέγχοντάς τοὺς βέβαια, καὶ ὄχι δικαζόμενος, καὶ παραθέτοντας σ' αὐτοὺς ποὺ ἀσέβησαν σ' αὐτὸν γυμνὰ τὰ παραπτώματά τοὺς σύμφωνα με τὸ ὑμνούμενο ἐκεῖνο ἀπὸ τοὺς Ψαλμούς: «Θὰ σὲ ἐλέγξω καὶ θὰ παρουσιάσω κατὰ πρόσωπό σου τίς ἀνομίες σου»¹⁵, γιὰ νὰ μὴ λένε ὅτι ἄδικα καταφέρθηκε ἐναντίον τους ἡ ὀργή, ἀλλ' ἦταν ἀπόδοση ὀφειλῆς ποὺ συμβαίνει ἀναγκαστικὰ καὶ σ' αὐτοὺς ποὺ συνηθίζουν νὰ πράττουν τίς μέγιστες ἁμαρτίες.

Καὶ τί λέγει αὐτὸς ποὺ δικάζει, δηλαδή αὐτὸς ποὺ ἐλέγχει; «Δὲν ὑπάρχει ἀλήθεια οὔτε ἔλεος οὔτε ἐπίγνωση τοῦ Θεοῦ ἐπάνω στὴ γῆ». Τὸ νὰ λέγει λοιπὸν ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀλήθεια μπορεῖ νὰ δηλώνει, καὶ πολὺ εὐλογα, ὅτι τὴν περίοδο ἐκείνη πλήθυνε σ' ὅλους πολὺ ἡ συκοφαντία, ἡ ψευδορκία, ἡ ἀπάτη καὶ ὁ δόλος, τὰ

15. Ψαλμ. 49, 21.

πάντων αἴσχιστα τῶν κακῶν. Ὅτι δὲ ἦσαν ἀφιλάλληλοί τε καὶ ἀφιλικτίρμονες, ἄτεγκτοί τε καὶ ἀτεράμονες καὶ τὸν νοῦν ἀπεσκληρότες, ὑποσημῆνειεν ἂν τὸ μὴ εἶναι ἔλεος. Ὅτι δὲ φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι καὶ τοῖς ψευδωνύμοις θεοῖς ὀλοτρόπως προσκείμενοι, σαφηνιεῖ πάλιν ἐπίγνωσιν Θεοῦ μὴ εἶναι λέγων ἐπὶ τῆς γῆς. Ἄλλως τε πρόποι ἂν εἰκότως τοῖς ταῖς οὕτω δειναῖς ἀτοπίαις ἐνισχημένοις, καὶ τὸ δοκεῖν ἤδη πως μηδὲ εἰδέναι Θεόν, εἴπερ εἰδέναι φασὲν αὐτὸν φρονουῦντες ὀρθῶς τοὺς τοῖς θείοις αὐτοῦ θεολήμασιν ἐπομένους. Προσεπάγει δὲ τούτοις, ὅτι «ἀρὰ καὶ ψεῦδος καὶ φόνος καὶ κλοπὴ καὶ μοιχεῖα κέχνηται ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ αἵματα ἐφ' αἵμασι μίσγουσιν». Ἀκούεις ὅπως εἰς λῆξιν ἦκασι παντὸς κακοῦ καὶ ἀνοσίων ἐγχειρημάτων ἐπέκεινα λωπὸν, οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος, τῶν ἄγαν ἐκτοπωτάτων οὐδὲν ἑῶντες ἀνεπιτήδευτον; Καὶ τὸ ἔτι τούτου παραλογώτερον, «αἵματα ἐφ' αἵμασι μίσγουσιν», φησί. Σημεῖον δ' ἂν γένοιτο καὶ τοῦτο σαφές, τοῦ μήτε ἀνοκωχὴν παρεισκρίνεσθαι τοῖς κακοῖς, μήτε μὴν ἐν μεταγνώσει τῶν τετολμημένων γενέσθαι τοὺς δεδρακότας, συνεχῆ δὲ ὥσπερ καὶ ἐπάλληλον παρατετάσθαι τὴν ἁμαρτίαν. Ἀλλὰ ταυτὶ μὲν εἰρησθῶ πρὸς διασάφησιν τὴν προχειροτέραν.

Ἔοικε δὲ πάλιν ὁ μακάριος προφήτης μυστικωτέραν ποιεῖσθαι ἡμῖν τὴν ἀφήγησιν, καὶ καταιτιᾶσθαι τὸν Ἰσραὴλ ἐπὶ ταῖς εἰς Χριστὸν παροινίαις καὶ μαιφονίαις ταῖς εἰς αὐτὸν καὶ ἁγίους. «Κρίσις γὰρ τῷ Κυρίῳ πρὸς τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν». Ἀνθ' οὗτου, καὶ ἐπὶ τίσιν; Ἐπεφάνη γὰρ ἡμῖν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός, καὶ ἀπεστάλη, καθά φησιν αὐτός, «εἰς τὰ ἀπολωλότα πρόβατα οἴκου Ἰσραὴλ», ἵνα φωτίσῃ τῇ διὰ Πνεύματος δαδουχία τοὺς ἐσκοτισμένους, ἵνα, τῆς νομικῆς ἀπαλλάξας σκιᾶς, τοῖς τῆς ἀληθοῦς λατρείας ἐμβιδάσῃ τρόποις, ἵνα, δικαιώσας τῇ πίστει τοὺς ταῖς

χειρότερα ἀπὸ ὅλα τὰ κακά. Τὸ ὅτι τοὺς ἔλειπε ἢ φιλαλληλία καὶ ἢ εὐσπλαχνία, καὶ ἦταν ἀλύγιστοι καὶ σκληροὶ καὶ πείσιμονες, μπορεῖ νὰ τὸ δηλώνει ὁ λόγος ὅτι δὲν ὑπάρχει ἔλεος. "Ὅτι πάλι ἦταν τῆς ἡδονῆς μᾶλλον φίλοι, παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ προσκολλημένοι μὲ κάθε τρόπο στοὺς ψευδώνυμους θεοὺς, θὰ τὸ διασαφηνίσαι πάλι λέγοντας ὅτι δὲν ὑπάρχει πάνω στὴ γῆ ἐπίγνωση τοῦ Θεοῦ." Ἄλλωστε ταιριάζει εὐλόγα σ' αὐτοὺς πού ἔχουν πιαστεῖ σὲ τόσο φοβερὲς παρανομίες καὶ ἡ ἐντύπωση ὅτι δὲν γνωρίζουν τὸν Θεό, ἀφοῦ λέμε, φρονώντας ὀρθά, ὅτι τὸν γνωρίζουν αὐτοὶ πού ἀκολουθοῦν τὰ θεῖα θελήματά του. Σ' αὐτὰ ὅμως προσθέτει ὅτι «Κατάρρα καὶ ψεῦδος καὶ φόνος καὶ κλοπὴ καὶ μοιχεῖα εἶναι ἀπλωμένα πάνω στὴ γῆ καὶ ἀναμγνύουν αἵματα ἐπάνω σὲ ἄλλα αἵματα». Ἄκοῦς πῶς ἔφτασαν στὸ ἀποκορυφωμα κάθε κακοῦ καὶ ξεπέρασαν κάθε ἀσέβεια αὐτοὶ γιὰ τοὺς ὁποίους γίνεται λόγος καὶ δὲν ἄφησαν ἄπρακτη καμμιὰ ἀπολύτως ἀπὸ τίς πιὸ μεγάλες ἀνομίες; Καὶ τὸ ἀκόμα πιὸ παράλογο ἀπὸ αὐτό, «Προσθέτουν», λέγει, «αἵματα πάνω σὲ αἵματα». Κι αὐτὸ θὰ μποροῦσε νὰ ἀποτελέσει ἀπόδειξη ὀλοφάνερη, ὅτι οὔτε ἀνακωχὴ παρεμβάλλεται στὰ κακά, οὔτε βέβαια μετανόησαν οἱ δρᾶστες γιὰ ὅσα μὲ θράσος εἶχαν τολμήσει, ἀλλὰ οἱ ἁμαρτίες ἦταν σὲ συνεχῆ παράταση καὶ ἡ μία ἔπεφτε ἐπάνω στὴν ἄλλη. Ἄλλὰ ἄς περιορισθοῦμε σ' αὐτὰ γιὰ τὴν πιὸ πρόχειρη διασάφηση.

Φαίνεται ὅμως πάλι ὁ μακάριος προφήτης νὰ μᾶς κάνει μιὰ μυστικότερη ἀφήγηση καὶ νὰ κατηγορεῖ τοὺς Ἰσραηλιῖτες γιὰ τὴν παράφρονη συμπεριφορὰ τους ἐναντίον τοῦ Χριστοῦ, καὶ τοὺς μαροὺς φόνους σὲ ἐκεῖνον καὶ τοὺς ἁγίους. Γιατὶ λέγει, «Ὁ Κύριος θὰ κρίνει αὐτοὺς πού κατοικοῦν στὴ γῆ». Γιὰ ποιὸ λόγο καὶ γιὰ ποιὲς αἰτίες; Γιατὶ παρουσιάσθηκε σ' ἐμᾶς ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ στάλθηκε, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος, «Στὰ πρόβατα τοῦ οἴκου Ἰσραὴλ πού ἔχουν χαθεῖ»¹⁶, γιὰ νὰ φωτίσει ἐκείνους πού βρισκόνταν στὸ σκοτάδι μὲ τὴ φωτοδοσία τοῦ Πνεύματος, ὥστε, ἀπαλλάσσοντάς τους ἀπὸ τὴ σκιά τοῦ νόμου, νὰ τοὺς εἰσαγάγει στὸν κανόνα τῆς ἀληθινῆς λατρείας, ὥστε, ἀφοῦ δικαιώσει μέσω

ἁμαρτίαις ἐνειλημμένους, συνάψη δι' ἑαυτοῦ τῷ Θεῷ καὶ
 Πατρὶ Ἄλλ' οὐκ ἐδόκει φρονεῖν ὀρθῶς τοῖς ἐξ Ἰσραήλ· τὸν
 γὰρ ἐπὶ τούτοις ἐξ οὐρανῶν ἀφίγμενον ἐκβεβλήκασιν, ἀπε-
 δοκίμασαν, οὐκ ἠθέλησαν ἔχειν παρ' ἑαυτοῖς τὴν ἀλήθειαν,
 5 τὸ ἔλεος, τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς. Ὅτι γὰρ
 ἀλήθειά τε ἐστὶ καὶ ἔλεος ὁ Χριστός, οὐ μακρῶν οἶμαι δεήσει
 πρὸς ἀπόδειξιν λόγων, ἀποχρώσης εἰς τοῦτο τῆς θεοπνεύ-
 στου Γραφῆς ἄνω τε καὶ κάτω Χριστὸν ὀνομαζούσης ἡμῖν
 ἔλεος καὶ ἀλήθεια. Ὅτι δέ ἐστι καὶ ἐπίγνωσις Θεοῦ, διαμιά-
 10 θοι τις ἄν, καὶ λίαν ἀκονιτί, σαφέστατά τε καὶ ἐναργῶς δια-
 κεκραγότες αὐτοῦ, «Ὁ ἑώρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα».

«Κρίσις» τοίνυν «τῷ Κυρίῳ», φησὶν, «πρὸς τοὺς κατοικοῦν-
 τας τὴν γῆν», δῆλον δὲ ὅτι τὴν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι «μὴ ἔστι
 παρ' αὐτοῖς ἡ ἀλήθειά τε καὶ τὸ ἔλεος καὶ ἡ ἐπίγνωσις τοῦ
 15 Πατρὸς». Κρίνεται μὲν οὖν πρὸς τοὺς τὰ τοιαύδε μὴ ἔχοντας,
 διαπεφεύγασιν δὲ τὸ κρίνεσθαι πρὸς αὐτόν, ἥτοι πρὸς αὐτοῦ,
 τὴν πίστιν οἱ προσηκόμενοι. Καὶ τοῦτο αὐτὸ σαφὲς ἂν γένοι-
 το, Χριστοῦ λέγοντος πάλιν· «Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν Ὁ «πι-
 στεύων εἰς ἐμὲ ἔχει ζωὴν αἰώνιον καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται».

20 Τί τοίνυν τὸ κεχυμένον ἐπὶ τῆς γῆς; «Ἀρὰ καὶ ψεῦδος
 καὶ φόνος καὶ κλοπὴ καὶ μοιχεῖα, καὶ αἵματα ἐφ' αἵμασι μί-
 σουσι». Καὶ τίς ἡ ἀρὰ; Καταλαλιά καὶ ὕβρις· διαλελοίπα-
 σιν γὰρ οὐδαμῶς τῶν Ἑβραίων οἱ δῆμοι περιυβρίζοντες τὸν
 Ἰησοῦν, ἀθύρω τε καὶ ἀχαλίνῳ γλώσση κατεπεμβαίνοντες,
 25 ὥς ποτε μὲν Σαμαρείτην, ποτὲ δὲ μέθυσον ἀποκαλεῖν καὶ
 ἐκ πορνείας γεγεννημένον. ᾤοντο γὰρ κατὰ σφᾶς τὴν ἀγί-
 αν μεμοιχεῦσθαι Παρθένον. Οὐκοῦν ἡ ἀρὰ μὲν ἐν τούτοις
 Κατεψεύδοντο δὲ καὶ τῆς δόξης αὐτοῦ, δαμιόνιον ἔχειν λέ-
 γοντες αὐτόν καὶ ταῖς τοῦ Βεελζεβούλ δυνάμεσιν ἀπονέμον-
 30 τες τὰς θεοσημίας. Ὅτι δὲ καὶ μαιφόνον ἐπ' αὐτῷ τὴν διά-
 νοιαν ἐσχηκότες ἀλοῖεν ἄν, εἰδείη τις ἂν ἀπὸ γε τοῦ λίθοις

17. Ἰω. 14, 9.

18. Ἰω. 5, 24.

19. Ἰω. 8, 48.

τῆς πίστεως τοὺς αἰχμαλώτους τῆς ἁμαρτίας, νὰ τοὺς συνάψει μέσω τοῦ ἑαυτοῦ του μὲ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα. Ἄλλὰ οἱ Ἰσραηλιῖτες δὲν φάνηκαν νὰ σκέπτονται ὀρθά. Γιατὶ αὐτὸν ποὺ εἶχε ἔρθει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ γι' αὐτούς, τὸν παραπέταξαν, τὸν ἀποδοκίμασαν, δὲν θέλησαν νὰ ἔχουν ἀνάμεσά τους τὴν ἀλήθεια, τὸ ἔλεος, τὴν ἐπίγνωση τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα. "Ὅτι βέβαια ὁ Χριστὸς εἶναι ἀλήθεια καὶ ἔλεος, δὲν χρειάζεται νομίζω πολὺς λόγος γιὰ ν' ἀποδειχθεῖ, ἀφοῦ φτάνει γι' αὐτὸ ἡ θεόπνευστη Γραφή, ἡ ὁποία διαρκῶς ὀνομάζει τὸν Χριστὸ «ἔλεος καὶ ἀλήθεια». "Ὅτι πάλι εἶναι καὶ ἐπίγνωση Θεοῦ, μπορεῖ νὰ τὸ μάθει κανεὶς, καὶ πολὺ εὐκόλα μάλιστα, ἀπὸ αὐτὸ ποὺ ὁ ἴδιος διακηρύσσει ὀλοφάνερα καὶ καθαρὰ: «Ὅποιος ἔχει δεῖ ἐμένα, εἶδε καὶ τὸν Πατέρα»¹⁷. «Θὰ γίνεῖ» λοιπὸν λέγει, «κρίση τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς γῆς», δηλαδὴ τῆ γῆ τῶν Ἰουδαίων, ἐπειδὴ «δὲν ὑπάρχει σ' αὐτούς ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ ἔλεος καὶ ἡ ἐπίγνωση τοῦ Πατέρα». Δικάζει λοιπὸν αὐτούς ποὺ δὲν ἔχουν αὐτὰ ποὺ ἀνέφερε, ὅμως διαφεύγουν τὸ νὰ κριθοῦν πρὸς αὐτόν, δηλαδὴ τὴν κρίση ἀπὸ αὐτόν, ὅσοι δέχθηκαν τὴν πίστη σ' αὐτόν. Κι αὐτὸ πάλι μπορεῖ νὰ γίνεῖ σαφὲς ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Χριστὸ ποὺ λέγει πάλι: «Σὰς διαβεβαιώνω, ὅποιος πιστεύει σ' ἐμένα, ἔχει ζωὴ αἰώνια καὶ δὲν παρουσιάζεται σὲ κρίση»¹⁸.

Καὶ ποιὸ εἶναι αὐτὸ ποὺ εἶναι ἀπλωμένο πάνω στὴ γῆ; «Κατάρρα καὶ ψεῦδος καὶ φόνος καὶ κλοπὴ καὶ μοιχεῖα καὶ αἵματα προσθέτουν πάνω σὲ αἵματα». Καὶ ποιά εἶναι ἡ κατάρρα; Εἶναι ἡ καταλαλιὰ καὶ τὰ ὑβριόλογα: γιατί σπιγμὴ δὲν ἔπαψαν τὰ πλήθη τῶν Ἑβραίων νὰ ὑβρίζουν τὸν Ἰησοῦ, καὶ ἐπιτιθέμενοι ἐναντίον του μὲ ἀπύλωτο στόμα καὶ ἀχαλίνωτη γλῶσσα τὸν ἀποκαλοῦσαν ἄλλοτε Σαμαρείτη¹⁹, καὶ ἄλλοτε μέθυσο²⁰ καὶ γέννημα πόρνης. Γιατὶ φαντάζονταν ὅτι εἶχε μοιχευθεῖ ἡ ἁγία Παρθένος. Αὐτὴ λοιπὸν ἦταν ἡ κατάρρα. Ἄλλὰ κατηγοροῦσαν ψευδῶς καὶ τὴ δόξα του, λέγοντας ὅτι ἔχει δαιμόνιο καὶ ἀποδίδοντας τὰ θαύματά του στὶς δυνάμεις τοῦ Βεελζεβούλ»²¹. "Ὅτι ὅμως μποροῦν νὰ συλληφθοῦν ὅτι εἶχαν καὶ φονικὴ διάθεση ἐναντίον του, μπορεῖ νὰ τὸ

20. Ματθ. 11, 19.

21. Ματθ. 12, 24. Ἰω. 8, 48.

δεβλησθαι πολλάκις παρ' αὐτῶν τὸν Ἐμμανουήλ, ἀποκο-
 μισθῆναι δὲ καὶ μέχρις αὐτῆς ὄφρους τοῦ ὄρους, ἵνα κατα-
 κρημνίζοιτο. Καὶ οὐ μέχρι τούτων τὰ ἐγκλήματα· ἐκτετίμη-
 το δὲ λίαν καὶ τὸ χρημα τῆς κλοπῆς. Κατεμισθοῦντο γὰρ
 5 ἐπ' αὐτῶ τὸν προδότην Ἰούδαν, τὸν αἰσχροκερδῆ καὶ κλε-
 πτίστατον. Μοιχοὶ δὲ ὥσπερ τινὲς ἀλιτήριοι γεγονότες οἱ
 Φαρισαῖοι τῆς τῶν Ἰουδαίων Συναγωγῆς, ἀπεσόβουν μὲν
 αὐτῆς τὸν ἐξ οὐρανοῦ νυμφίον, τουτέστι Χριστόν, συνε-
 πόρνευον δὲ ταῖς ἰδίαις ἡδοναῖς ὑπηρετεῖν ἀναπειθόντες
 10 «Ἐμισγον δὲ καὶ ἐφ' αἵμασιν αἵματα». Πῶς, ἢ τίνα τρόπον;
 Ἀπεκτονότες γὰρ τοὺς ἁγίους προφήτας, καὶ αὐτὸν ἐκεί-
 νοις προσέθεσαν τὸν τῶν προφητῶν Δεσπότην. Καὶ γοῦν ὁ
 μακάρος Στέφανος ἐν ταῖς τῶν ἀποστόλων πράξεσι δικαί-
 ως αὐτοῖς ὀνειδίζει λέγων· «Τίνα τῶν προφητῶν οὐκ ἐδίω-
 15 ξαν οἱ πατέρες ὑμῶν; Καὶ ἀπέκτειναν τοὺς προκαταγγείλαν-
 τας περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Δικαίου, οὗ νῦν ὑμεῖς προδότες
 καὶ φονεῖς ἐγένεσθε». Ἀλλὰ καὶ ὁ Σωτὴρ τοῖς Φαρισαίοις
 καὶ Γραμματεῦσιν ὀνειδίζων τὰ τετολμημένα ἔλεγε· «Καὶ
 ὑμεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν».

20 Στίχ. 3-4. «Διὰ τοῦτο πενθήσει ἡ γῆ καὶ σμικρυνθήσεται
 σὺν πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν αὐτήν, σὺν τοῖς θηρίοις τοῦ
 ἀγροῦ καὶ σὺν τοῖς ἔρπετοῖς τῆς γῆς καὶ σὺν τοῖς πετει-
 νοῖς τοῦ οὐρανοῦ, καὶ οἱ ἰχθύες τῆς θαλάσσης ἐκλείψου-
 σιν, ὅπως μηδεὶς μῆτε δικάζηται μῆτε ἐλέγῃ μηδεὶς».

25 ΛΣΤ'. Ἐπειδὴ γὰρ φησι τὸν οὕτω θεοστνγῆ καὶ παγχά-
 λεπον διεξήκασιν βίον, τὸν δυσσεβῆ καὶ ἐξήνιον, πεφρονήκα-
 σί τε καὶ δεδράκασιν ἃ μὴ θέμις, ἐμπαροινούντες Θεῷ, ταύ-
 τητοι, καὶ μάλα δικαίως, οἰχήσονται πρὸς ἀπώλειαν, πεν-
 θούσης μὲν οἶονεὶ τῆς γῆς (καταδηωθήσεται γὰρ αὕτη καὶ
 30 μεταμείψει τὸ σχῆμα, καὶ ἀτερπῆ φορέσει τὴν ὄψιν, πόλεων

διαπιστώσει κανείς από τὸ ὅτι πολλές φορές δέχθηκε ὁ Ἐμμανουήλ τὰ λιθοβολητὰ τους, κι ὅτι τὸν μετέφεραν μέχρι αὐτὸ τὸ φρύδι τοῦ βουνοῦ, γιὰ νὰ τὸν κατακρημνίσουν²². Καὶ δὲν σταματοῦσαν σ' αὐτὰ μόνο τὰ ἐγκλήματά τους, ἀλλ' ἐκτιμοῦσαν ἐπίσης πολὺ καὶ τὴν ἀπάτη. Γιατὶ μίσθωσαν τὸν προδότη Ἰούδα²³, τὸν αἰσχρὸ κερδοσκοπο καὶ μεγάλο κλέφτη. Ἔχοντας γίνει οἱ Φαρισαῖοι σὰν κάποιοι ἀσεδέστατοι μοιχοὶ τῆς Συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων, ἀπομάκρυναν ἀπὸ αὐτὴν τὸν οὐράνιο νυμφίο, δηλαδή τὸν Χριστό, καὶ πόρνευαν μαζί της πείθοντάς την νὰ ὑπηρετεῖ τὴν εὐχαρίστησή τους. «Ἀναμίγνυαν ἐπίσης αἵματα σὲ ἄλλα αἵματα». Πῶς καὶ μὲ ποιὸ τρόπο; Ἄφοῦ σκότωσαν δηλαδή τοὺς ἀγίους προφήτες, πρόσθεσαν σ' αὐτοὺς καὶ τὸν Κύριο τῶν προφητῶν. Καὶ πράγματι ὁ μακάριος Στέφανος στὶς Πράξεις τῶν ἀποστόλων τοὺς κατηγορεῖ δίκαια, λέγοντας «Ποιὸν προφήτη δὲν καταδίωξαν οἱ πατέρες σας καὶ δὲν σκότωσαν ἐκείνους ποὺ προανήγγειλαν τὴν ἔλευση τοῦ Δικαίου, τοῦ ὁποίου τώρα ἐσεῖς γίνετε προδότες καὶ φονιάδες του»²⁴. Ἄλλὰ καὶ ὁ Σωτῆρας κατηγορώντας τοὺς Φαρισαίους καὶ τοὺς Γραμματεῖς γιὰ τὰ ἀναιδῆ τολμήματά τους, ἔλεγε· «Καὶ ἐσεῖς συμπληρῶσατε τὸ μέτρο τῶν πατέρων σας»²⁵.

Στίχ. 3-4. «Γι' αὐτὸ θὰ πέσει σὲ πένθος ἡ χώρα σας καὶ θὰ λιγοστέψουν οἱ κάτοικοί της καὶ μαζί καὶ τὰ ἄγρια θηρία καὶ τὰ ἔρπετὰ τῆς γῆς καὶ τὰ πουλιὰ ποὺ πετοῦν στὸν οὐρανό, ἀλλὰ καὶ τὰ ψάρια θὰ ἐκλείψουν στὴ θάλασσα, ὥστε κανένας οὔτε νὰ δικάζει οὔτε καὶ κανένας νὰ ἐλέγχει».

36. Ἐπειδὴ δηλαδή, λέγει, ἔζησαν τὴν τόσο θεομίσητη καὶ ἀπάνθρωπη ζωὴ τους, τὴν ἀσεβῆ καὶ ἀχαλίνωτη, καὶ πίστεψαν καὶ ἔπραξαν ὅσα δὲν ἐπιτρέπεται, συμπεριφερόμενοι μὲ παραφροσύνη πρὸς τὸν Θεό, γι' αὐτὸ, καὶ πολὺ δίκαια, θὰ ὀδηγηθοῦν στὴν ἀπώλεια, καὶ ἀπὸ τῆ μιὰ θὰ καταληφθεῖ ἀπὸ πένθος ἡ γῆ (γιατὶ θὰ καταληλατηθεῖ αὐτὴ καὶ θ' ἀλλάξει μορφή καὶ θὰ φορέσει ἄσχημη ὄψη, ἀφοῦ οἱ πόλεις της θὰ ἔχουν πυρποληθεῖ, τὰ

24. Πράξ. 7, 52.

25. Ματθ. 23, 32.

μὲν ἐμπεπρησμένων, οἴκων δὲ κατασσεισμένων, καὶ ἀγρῶν
 ἐκκεκομμένων), συνδιακείσονται δὲ τῇ γῇ καὶ οἱ κάτοικοι,
 συνολοφυρόμενοί τε καὶ συνοιμῶζοντες. Πενθήσουσι γὰρ
 καὶ αὐτοί, τουτέστιν ἀπάσης εὐθυμίας καὶ εὐημερίας ἀποτά-
 5 τω γενήσονται. Τίνες δὲ οἱ κάτοικοι; Θῆρες τε καὶ ἔρπετά,
 καὶ πρὸς γε τούτοις τὰ διωπτόμενα. Καὶ οὐ δήπου νομιοῦμεν,
 εἶγε συνίεμεν ὀρθῶς, ὅτι θηρῶν ἀγρίων, ἤγουν ἔρπετῶν ἢ
 πτηνῶν ὁ προφητικὸς ἡμῖν κατακέκραγε λόγος· εὐήθες γὰρ
 παντελῶς καὶ ἀσυνεσίας ἔμπλεον τὸ τῆδε νοεῖν· οἴομεθα γὰρ
 10 μᾶλλον, ὀρθὰ φρονεῖν ἐγνωκότες, τοῖς ἀρτίως ἡμῖν εἰρημέ-
 νοις τοὺς τῶν Ἰουδαίων ἐξομοιοῦσθαι τρόπους. Καὶ διὰ μὲν
 τῶν θηρίων τοὺς δυνατωτάτους καὶ ἐκδειματοῦν ἑτέρους
 ἱκανῶς ἔχοντας, τοὺς ἀγρίους καὶ ἐπελευστικούς καὶ μαιφο-
 νεῖν εἰωθότας, καὶ πολὺ λίαν ἔχοντας τὸ ἀνήμερον ὑπεμφή-
 15 νειεν ἂν ὁ λόγος· διὰ δέ γε τῶν ἔρπετῶν τοὺς ἄκρως ἐξηση-
 μένους τὸ πικρὸν ἐν τρόποις καὶ εἰς λῆξιν τῆς ὅλης ἤδη ἤκο-
 τας πονηρίας. Οὕτω γὰρ που καὶ ὁ σοφὸς Ἰωάννης τὴν μο-
 χθηροτάτην τῶν Φαρισαίων καὶ Γραμματέων ἤλεγχε πλη-
 θύν, ἐπιβοῶν τε καὶ λέγων· «Ὅφεις, γεννήματα ἐχιδνῶν».
 20 Διὰ δέ γε τῶν πετεινῶν εὖ μάλα συνήσεις τοὺς ἐτοιμῶς ἀνε-
 πτοημένους εἰς ἀπόστασιν τὴν ἀπὸ Θεοῦ, εἴτ' οὖν τὴν ἐπά-
 ρατον νοσοῦντας ὑπεροψίαν, καὶ ἄνω που φέρεσθαι καὶ
 ὑψηλὰ φρονεῖν εἰωθότας. Ἔοικε δὲ καὶ ἰχθύας ἀποκαλεῖν
 τοὺς συρφετώδεις καὶ ἀγελαίους, τοὺς ταῖς τοῦ βίου φροντί-
 25 σι θεβαπτισμένους καὶ ὑποβρύχιον ὥσπερ ἔχοντας νοῦν,
 τοὺς ἀφώνους καὶ ἀλογωτάτους· ἀφωνότατον γὰρ τῶν ἰχθύ-
 ων τὸ χρεῖμα. Καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον τοὺς οἶον καταπί-
 νοντας τοὺς ἀσθενεστέρους ἀλληλοφαγία γὰρ μάλιστα πα-
 ρὰ τοῖς ἰχθύσι τετίμηται.

30 «Πενθήσει» τοίνυν φησὶν «ἡ γῇ τοῖς κατοικοῦσιν ὁμοῦ».
 Καὶ τίς ἡ τοῦδε πρόφασις; «Ὅπως μηδεὶς μήτε δικάζεται

σπίτια συγκλονισθεῖ καὶ οἱ ἄγροὶ κατακοπεῖ), καὶ μαζί μὲ τὴ γῆ τὰ ἴδια θὰ πάθουν καὶ οἱ ἄνθρωποι, θρηνώντας μαζί τους καὶ ὀδυρόμενοι. Γιατὶ θὰ πενθήσουν κι αὐτοί, δηλαδή θὰ βρεθοῦν μακριὰ ἀπὸ κάθε χαρὰ καὶ εὐημερία. Καὶ ποιοὶ θὰ εἶναι οἱ κάτοικοι; Τὰ θηρία καὶ τὰ ἔρπετά, μαζί καὶ τὰ πετούμενα. Καὶ δὲν θὰ νομίσουμε βέβαια, ἂν σκεπτόμαστε ὀρθά, ὅτι ὁ προφητικὸς λόγος κραυγάζει ἐναντίον τῶν ἄγριων θηρίων ἢ τῶν ἔρπετῶν ἢ τῶν πουλιῶν. Γιατὶ τὸ νὰ σκεπτόμαστε κάτι τέτοιο εἶναι τελείως ἀνόητο καὶ γεμᾶτο ἀπὸ ἀπερισκεψία. Ἀντίθετα βέβαια νομίζουμε, ἔχοντας μάθει νὰ φρονοῦμε ὀρθά, ὅτι ἡ κατάσταση τῶν Ἰουδαίων εἶναι αὐτὴ πού παρομοιάζεται μὲ αὐτὰ πού μόλις ἐκθέσαμε. Καὶ μὲ τὰ θηρία βέβαια ὁ λόγος μπορεῖ νὰ ὑποδηλώσει τοὺς πιὸ δυνατοὺς καὶ ἱκανοὺς νὰ φοβίζουν ἄλλους, τοὺς ἄγριους καὶ καταπιεστικούς καὶ συνηθισμένους σὲ ἀνόσιους φόνους καὶ πού ἔχουν πάρα πολὺ ὀνήμερο ἦθος. Μὲ τὰ ἔρπετά πάλι αὐτοὺς πού εἶναι ἐξασκημένοι στὸ ἔπακρο στὴν μοχθηρία τῶν τρόπων καὶ πού φτάνουν στὸ ἀποκορύφωμα ἤδη τῆς ὅλης πονηρίας. Γιατὶ ἔτσι κάπου καὶ ὁ σοφὸς Ἰωάννης ἤλεγχε τὸ μοχθηρότατο πλῆθος τῶν Φαρισαίων καὶ Γραμματέων φωνάζοντας πρὸς αὐτοὺς καὶ λέγοντας «Φίδια, γεννήματα ἔχιδνῶν»²⁶. Μὲ τὰ πουλιὰ ἐπίσης πολὺ καλὰ πρέπει νὰ ἐννοήσεις αὐτοὺς πού εἶναι πρόθυμοι κατατρομοκρατημένοι ν' ἀποστατήσουν ἀπὸ τὸν Θεό, εἴτε αὐτοὺς πού πάσχουν ἀπὸ ὑπεροψία καὶ εἶναι συνηθισμένοι νὰ πετοῦν ψηλὰ καὶ νὰ φρονοῦν ὑψηλὰ. Φαίνεται ἀκόμα ὅτι ψάρια ἀποκαλεῖ αὐτοὺς πού πορεύονται στὴ ζωὴ σὰν συρφετὸς καὶ σὲ ἀγέλες, αὐτοὺς πού εἶναι βυθισμένοι στὶς φροντίδες τοῦ βίου καὶ ὁ νοῦς τους βρῖσκεται κατὰ κάποιον τρόπο κάτω ἀπὸ τὰ νερά, χωρὶς φωνὴ καὶ χωρὶς λογικὴ. Γιατὶ τὸ εἶδος τῶν ψαριῶν εἶναι δίχως φωνή. Καὶ ἀπὸ ἄλλη ἀποψη, ἀποκαλεῖ ἔτσι αὐτοὺς πού παρόμοια μὲ τὰ ψάρια καταπίνουν τοὺς πιὸ ἀδύνατους. Γιατὶ τὸ ἀλληλοφάγωμα εἶναι ἡ κατεξοχὴν τιμὴ ἀνάμεσα στὰ ψάρια.

«Θὰ πενθήσει» λοιπόν, λέγει, ἡ γῆ μαζί μὲ τοὺς κατοίκους της». Καὶ ποιὸς εἶναι ὁ λόγος γι' αὐτό. «Ὡστε κανέναν νὰ μὴ

μήτε ἐλέγχῃ μηδεῖς». Ἐπειδὴ γὰρ «ἀρὰ καὶ ψεῦδος, κλοπὴ
 τε καὶ φόνος καὶ μοιχεῖα κέχνται ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ αἵματα
 ἐφ' αἵμασι μίσγουσι», ταύτη τοι πενθήσει καὶ ἀργήσει λοι-
 πὸν ψεῦδος καὶ ἀπάτη καὶ συκοφαντία. Ἐπομώζοντες γὰρ
 5 τοῖς παρ' ἐλπίδα συμβεβηκόσι καὶ τὴν ἐν χειρὶ κλαίοντες
 συμφορὰν, καὶ οὐχ ἐκόντες ἀφέξονται τῶν τοιούτων πλημ-
 μελημάτων. Τὸ γὰρ τοι δικάζεσθαι καὶ ἐλέγχειν, εἴη ἂν ἕτε-
 ρον οὐδέν, καθάπερ ἐγῶμαι, πλὴν ὅτι τὸ κατηγορεῖν καὶ
 καταψηφίζεσθαι τινῶν, ἦτοι ψευδομαρτυρεῖν. Τοῦτό τοι
 10 καὶ ἕτερος ἡμῖν τῶν ἀγίων προφητῶν τῶν ἐξ αἵματος Ἰσρα-
 ῆλ κατεκεκράγει λέγων, «Οἴμοι ψυχὴ, ὅτι ἀπόλωλεν εὐλα-
 θῆς ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ὁ κατορθῶν ἐν ἀνθρώποις οὐκ ἔστι
 πάντες εἰς αἵματα δικάζονται, ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ
 ἐκθλίβουσιν ἐκθλιθῆ».

15 Πρὸς διάνοιαν δὲ τὴν ἐσωτάτω τὸν τῆς προφητείας εὐ-
 θύνοντες λόγον, ἐκεῖνό φαμεν. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ τῶν Ἰου-
 δαίων γῆ, ἡγουν παρ' αὐτοῖς τοῖς Ἰουδαίοις «οὐκ ἔστιν
 ἀλήθεια οὐδὲ ἔλεος οὐδὲ ἐπίγνωσις Θεοῦ» (ταῦτα δὲ εἶναί
 τε καὶ λέγεσθαι τὸν Ἐμμανουὴλ εἰρήκαμεν), κεκράτηκε δὲ
 20 μᾶλλον ἀρὰ καὶ ψεῦδος, καὶ τετίμηται κλοπὴ καὶ αἵματα
 ἐφ' αἵμασι μίσγουσιν (ἀπεκτονότες γὰρ τοὺς προφήτας, ὡς
 ἔφην, καὶ αὐτὸν ἀπεκτόνασι τὸν Ἰησοῦν), καταπενθήσει
 λοιπὸν ἡ γῆ τοῖς κατοίκοις ὁμοῦ, ταῖς Ῥωμαίων ἐμπιπρα-
 μένη χερσίν. Ἔσται δὲ ταῦτά φησιν, «ἵνα μήτε δικάζηται,
 25 μήτε ἐλέγχῃ μηδεῖς», ὅπερ ἐστὶν ἐναργῶς ἐπαιτιωμένου
 τοῦς Ἰουδαίους, ὡς δικασαμένους ἀνοσίως καὶ κατελέγξαν-
 τας, ἦτοι ψευδομαρτυρήσαντας τοῦ Χριστοῦ. Οἱ μὲν γὰρ
 ἡγούμενοι προσῆγον Πιλάτῳ δικαζόμενοί τε καὶ κατηγο-
 ροῦντες αὐτοῦ, παρελθόντες δὲ τινες κατεμαρτύρουν, μόνον
 30 δὲ οὐχὶ καὶ ἐλέγχειν ἀπετόλμων· ψευδοεποῦντες οἱ δεῖλαιοι,
 ποτὲ μὲν ὅτι διαστρέφει τὸν λαόν, ποτὲ δὲ ὅτι τούτου λέγον-

δικάζει και κανένας να μην ἐλέγχει». Ἐπειδὴ δηλαδή «κατάρρα και ψεῦδος, κλοπή και φόνος και μοιχεία εἶναι ἀπλωμένα πάνω στη γῆ και προσθέτουν αἵματα πάνω σὲ αἵματα», γι' αὐτὸ θὰ πενθήσει και θὰ σταματήσει στὸ ἐξῆς τὸ ψεῦδος και ἡ ἀπάτη και ἡ συκοφαντία. Γιατὶ θρηνώντας γι' αὐτὰ πού ἐγιναν χωρὶς νὰ τὰ περιμένουν και κλαίγοντας γιὰ τὴ συμφορὰ πού τοὺς βρῆκε, ἀκόμα και χωρὶς νὰ θέλουν θὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἁμαρτήματα. Γιατὶ τὸ νὰ δικάζουν και νὰ ἐλέγχουν, δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο, ὅπως ἐγὼ νομίζω, παρὰ τὸ νὰ κατηγοροῦνται και νὰ καταδικάζονται κάποιοι, ἤτοι νὰ δίνονται γι' αὐτοὺς μαρτυρίες ψευδεῖς. Αὐτὸ ἀκριβῶς και ἓνας ἄλλος προφήτης ἀπὸ τοὺς ἐξαίματος Ἰσραηλῖτες κατακραύγαζε κι ἔλεγε· «Ἐλλοίμονο, ψυχὴ μου· χάθηκε ὁ εὐλαβὴς ἀπὸ τὴ γῆ, και δὲν ὑπάρχει κάποιος πού νὰ κατορθώνει τὴν ἀρετὴ· ὅλοι δικάζονται γιὰ αἱματοχυσίες, καθένας καταδυναστεύει τὸν πλησίον του σκληρά»²⁷. Αὐτὰ βέβαια ἀπὸ ἱστορικὴ ἀποψη.

Στρέφοντας ὅμως τώρα τὸ λόγο μας στὸ ἐσωτερικὸ νόημα τῆς προφητείας λέμε ἐκεῖνο. Ἐπειδὴ δηλαδή στη χώρα τῶν Ἰουδαίων, ἤτοι μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων, «δὲν ὑπάρχει ἀλήθεια, οὔτε ἔλεος, οὔτε ἐπίγνωση Θεοῦ» (κι αὐτὰ εἶπαμε ὅτι ἀφοροῦν και λέγονται γιὰ τὸν Ἐμμανουήλ), ἀλλὰ ἀντίθετα ἐπικράτησαν ἡ κατάρρα και τὸ ψεῦδος, και τιμᾶται ἡ κλοπή και προσθέτουν αἵματα πάνω σὲ αἵματα (γιατὶ σκότωσαν τοὺς προφῆτες, ὅμως εἶπα, και μαζὶ σκότωσαν και τὸν ἴδιο τὸν Χριστὸ), γι' αὐτὸ ἀκριβῶς θὰ πενθήσει ἡ γῆ μαζὶ μ' αὐτοὺς πού τὴν κατοικοῦν πυρπολημένη ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους. Κι αὐτὰ θὰ γίνουν, λέγει, «Γιὰ νὰ μὴ δικάζει οὔτε νὰ ἐλέγχει κανένας», πράγμα πού εἶναι φανερὴ κατηγορία ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὅποιοι δίκασαν ἀνιέρα και κατέλεξαν, ἤτοι ψευδομαρτύρησαν ἐναντίον τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ οἱ ἀρχηγοὶ τους τὸν ὀδήγησαν στὸν Πιλάτο καταδικάζοντας και κατηγορώντας τον, ἐνῶ συγχρόνως παρουσιάσθηκαν κάποιοι πού καταμαρτυροῦσαν ἐναντίον του και κατὰ κάποιον τρόπο τολμοῦσαν νὰ τὸν ἐλέγξουν. Ψευδολογοῦσαν οἱ ἄθλιοι, ἄλλοτε

τος ἀκηκόομεν, ὡς «ἐν τρισὶν ἡμέραις καταλύσει τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐγερεῖ πάλιν αὐτόν». Ἀναιρεθήσεται τοίνυν, φησί, δίκη καὶ ἔλεγχος, ἦτοι καταμαρτυρία, καὶ ψῆφος οὐκ ἀληθής· οὐκ ὄντος βασιλέως, οὐδὲ ἄρχοντος τοῦ δικάζειν εἰς 5
ωθότος. Ταύτητοι, καθάπερ ἐγῶμαι, καὶ ὁ προφητικὸς ἡμῖν λόγος τοῖς ἀβασιλεύτοις τῶν ζώων τοὺς τῶν Ἰουδαίων παρεικάζει λαούς, θηροῖ δὴ λέγω καὶ ἐρπετοῖς καὶ πετεινοῖς καὶ ἰχθύσιν. Οὕτω καὶ ὁ μακάριος προφήτης Ἀμβακούμ ἔφη πρὸς τὸν τῶν ὅλων Θεόν· «Εἰς τί ἐπιβλέπεις ἐπὶ κα-
10 ταφρονοῦντας; Παρασιωπήσῃ ἐν τῷ καταπίνειν ἀσεβῆ τὸν δίκαιον, καὶ ποιήσεις τοὺς ἀνθρώπους ὡς τοὺς ἰχθύας τῆς θαλάσσης, καὶ ὡς τὰ ἐρπετὰ οὐκ ἔχοντα ἡγούμενον;».

Στίχ. 4-5. «Ὁ δὲ λαός μου ὡς ἀντιλεγόμενος ἱερεὺς, καὶ ἀσθενήσει ἡμέρας, καὶ ἀσθενήσει καὶ προφήτης μετὰ 15
σοῦ».

ΛΖ. Ἐθρεῖ δὴ μοι τὸν μακάριον προφήτην ἑτεροτρόπως ἐκφέροντα τὰ πρὸς αὐτὸν εἰρημένα παρὰ Θεοῦ. Ἐκουσε μὲν γὰρ ἐναργῶς ὅτι, «Ἡμέρας πολλὰς καθήσονται οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, οὐκ ὄντος βασιλέως οὐδὲ ἄρχοντος, οὐκ οὔσης θυσίας οὐδὲ ὄντος θυσιαστηρίου, οὔτε ἱερατείας οὔτε δήλων»· 20
ὑποτρέχων δὲ ὥσπερ αὐτὸς τῶν ἀκρωμένων τὸ ἀχάλινον εἰς ὄργας, ὑπεσταλμένως ἐλέγχει καὶ συμμέτροις ἀσαφείαις κατασκιάζει τὸν λόγον. Ὅτι μὲν γὰρ ἡγουμένων δίχα καὶ τοῦ βασιλεύοντος διατελέσουσι καιροὺς καὶ ἀπαιδαγώγητοι με-
25 νοῦσιν, ἰσχνῶς ὑπαινίττεται, τοῖς τῶν ζώων ἀβασιλεύτοις παρεικάζων αὐτούς. Ὅτι δὲ καὶ θυσιῶν ἐξωσθήσονται καὶ λειτουργίας ἱερῶν, ὑποφαίνει λέγων, ἐν ἴσῳ γεγενῆσθαι τοῖς τῶν ἱερέων ἀντιλεγόμενοις. Καὶ τίνες ἂν εἶεν οὔτοι πάλιν; ἦτοι τίς «ὁ ἀντιλεγόμενος ἱερεὺς»; Ὁ μῶμον ἔχων καὶ ἀρῶ-
30 στημα σαρκικόν· ταύτητοι καὶ τῆς λειτουργίας εἰργόμενος. Ἦ γὰρ διὰ σκέλους, ἢ ὀφθαλμῶν ἐπήρειαν, ἢ διὰ σύντρομμα

ὅτι παραπλανᾷ τὸ λαὸν, κι ἄλλοτε ὅτι τὸν ἀκουσαν νὰ λέγει πῶς σὲ τρεῖς ἡμέρες θὰ γκρεμίσει τὸ ναὸ τοῦ Θεοῦ καὶ πάλι θὰ τὸν ἀνοικοδομήσει²⁸. Θὰ ἐξαφανισθεῖ λοιπόν, λέγει, ἡ δίκη καὶ ὁ ἔλεγχος, ἦτοι ἡ καταμαρτυρία, καὶ ἡ μὴ ἀληθινὴ ἀπόφαση, καὶ δὲν θὰ ὑπάρχει βασιλιάς οὔτε ἄρχοντας μὲ ἔργο του νὰ δικάζει. Γι' αὐτὸ, ὅπως ἐγὼ τουλάχιστο νομίζω, καὶ ὁ προφητικὸς λόγος παρομοιάζει τὰ πλήθη τῶν Ἰουδαίων μὲ τὰ ζῶα ποὺ δὲν ἔχουν βασιλιά, ἐννοῶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἔρπετά καὶ τὰ πτηνὰ καὶ τὰ ψάρια. Ἔτσι καὶ ὁ μακάριος προφήτης Ἀβδακούμ εἶπε κάπου πρὸς τὸν Θεὸ τῶν ὅλων «Γιατί στρέφεις τὸ βλέμμα σου σ' ἐκείνους ποὺ περιφρονοῦν τοὺς ἄλλους; Θὰ σιωπήσεις βλέποντας νὰ καταπίνει ὁ ἀσεβὴς τὸ δίκαιο καὶ θὰ κάνεις τοὺς ἀνθρώπους σὰν τὰ ψάρια τῆς θάλασσας καὶ τὰ ἔρπετά τῆς γῆς ποὺ δὲν ἔχουν ἀρχηγό;»²⁹.

Στίχ. 4-5. «Ὁ λαὸς μου θὰ εἶναι σὰν ἱερέας ἀμφισθητούμενος καὶ θὰ χάνει ὄλοένα τὴ δύναμή του, καὶ μαζί σου θὰ χάσει τὴ δύναμή του καὶ ὁ προφήτης».

37. Πρόσεχε λοιπόν σὲ παρακαλῶ, πῶς ὁ μακάριος προφήτης παρουσιάζει μὲ ἄλλο τρόπο ὅσα εἶπε σ' αὐτὸν ὁ Θεός. Γιατὶ ἀκουσε καθαρὰ ὅτι θὰ παραμείνουν οἱ Ἰσραηλιῖτες χρόνους καὶ καιροὺς χωρὶς νὰ ἔχουν βασιλιά οὔτε ἄρχοντα, χωρὶς νὰ κάνουν θυσίες οὔτε νὰ ὑπάρχει θυσιαστήριο οὔτε ἱερατεῖο οὔτε δῆλοι³⁰. Παρατρέχοντας ὅμως αὐτὰ αὐτὸς ἐλέγχει τὴν ἀσυγκράτητη ροπὴ στὴν ὀργὴ τῶν ἀκροατῶν του καὶ ἐπισκιάζει τὸ λόγο του μὲ ἀνάλογη ἀσάφεια. Ὅτι βέβαια θὰ παραμείνουν πολλὰ χρόνια χωρὶς βασιλιά καὶ θὰ μείνουν ἀπαιδαγώγητοι, τὸ ὑπαινίσσεται ἀμυδρὰ παρομοιάζοντας τους μὲ τὰ ζῶα ποὺ δὲν ἔχουν βασιλιά. Ὅτι ὅμως θ' ἀποκλεισθοῦν κι ἀπὸ τὶς θυσίες κι ἀπὸ τὴν ἱερατικὴ ὑπηρεσία, τὸ ὑποδηλώνει λέγοντας, ὅτι ἔγιναν ἴδιοι μὲ τοὺς ἀντιλεγόμενους ἱερεῖς. Κι αὐτοὶ πάλι ποιοὶ μπορεῖ νὰ εἶναι; Δηλαδή ποιὸς εἶναι «ὁ ἀμφισθητούμενος ἱερέας»; Αὐτὸς ποὺ ἔχει κάτι ἄξιο μομφῆς καὶ κάποιον ἀρρώστημα σαρκικὸ καὶ γι' αὐτὸ ἐμποδίζεται καὶ ἀπὸ τὸ λειτούργημα. Γιατί, ἡ ἐξαιτίας ἀναπηρίας σὲ ἓνα σκέ-

ποδός, ἢ καθ' ἑτέραν αἰτίαν ἐξεπέμποντό τινες τοῦ ἱεραῖσθαι
 δεῖν, καίτοι γεγονότες ἐκ φυλῆς τε καὶ αἵματος Λευῖ. Κε-
 χρησιμώδηκε γὰρ οὕτως ὁ διὰ Μωσέως νόμος. Οὕτως οὖν
 ἔσται, φησὶν, ὁ λαός μου. Καίτοι γὰρ ὑπάρχων ἱερός διὰ τοὺς
 5 πατέρας καὶ τοῦ θύειν ἠξιωμένος, ἔξω τῆς ἁγίας καθεδεῖται
 σκηνηῆς, ἔξω λειτουργίας καὶ ἱερῶν. Οὐ γὰρ προσοίσει θυσί-
 ας, οὔτε μὴν ὁσμὴν εὐωδίας ἀνοίσει τῷ Θεῷ· κατηρῶόστησε
 γὰρ οὐκέτι μετρίως τὴν εἰς νοῦν ἐπήρειαν, καὶ καταλελώθη-
 ται τὴν καρδίαν, γέγονέ τε δικαίως ἀπόπεμπτος ἤδη καὶ
 10 ἀπηχθημένος. Ὅτι δὲ τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ συμβήσεται καὶ τὸ σι-
 γῆσαι προφήτας, διαμεμήνυκεν εἰπὼν· «Καὶ ἀσθενήσει καὶ
 προφήτης μετὰ σοῦ», κατ' ἐκεῖνό που πάντως τὸ εἰρημένον
 παρὰ Θεοῦ πρὸς τὸν μακάριον Ἰεζεκιήλ· «Καὶ τὴν γλῶσσάν
 σου συνδήσω, καὶ ἀποκωφωθήσῃ, καὶ οὐκ ἔσῃ αὐτοῖς εἰς ἄν-
 15 δρα εὐθύνοντα, ἤγουν ἐλέγχοντα, ὅτι οἶκος παραπικραίνων
 ἐστί». Ταῦτα δὲ πάντα συμβήσεται διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ἀσε-
 βειαν καὶ τὰ εἰς προφήτας ἐγκλήματα. Πλὴν οὐκ εἰς ἅπαν
 ἀσθενήσῃ τὸν Ἰσραὴλ, ἀλλ' εἰς ἡμέρας φησί· τετήρηται γὰρ
 αὐτῷ σωτηρίας καὶ ἐπιστροφῆς τῆς ὡς ἐν πίστει καιρός

20 **Στίχ. 5-6.** «Νυκτὶ ὁμοίωσα τὴν μητέρα σου, ὁμοιώ-
 θη ὁ λαός μου ὡς οὐκ ἔχων γνῶσιν· ὅτι σὺ ἐπίγνω-
 σιν ἀπώσω, καὶ γὰρ ἀπώσομαί σε τοῦ ἱερατεύειν μοι,
 καὶ ἐπελάθου νόμου Θεοῦ σου, καὶ γὰρ ἐπιλήσομαι
 τέκνων σου».

25 **ΛΗ.** Ἔστι μὲν οὖν ὁ λόγος ὡς πρὸς τὴν τῶν Ἰουδαίων
 ἀμετροεπιῆ τε καὶ ἀνοσίαν πληθύν. Μητέρα γε μὴν αὐτῆς
 ὀνομάζει τὴν Συναγωγὴν, καθάπερ ἀμέλει καὶ τῶν ἐν Χρι-
 στῷ δεδικαιωμένων τὴν Ἐκκλησίαν. Ἀφεγγεῖα τοίνυν καὶ
 σκότῳ παρεικάζει δικαίως τὴν τῶν Ἰουδαίων Συναγωγὴν.
 30 **Τοιγάρτοι** καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος ἑαυτοῦ τε πέρι καὶ
 τῶν ἐν πίστει λελαμπρυσμένων εὖ μάλα φησὶν, «Οὐκ ἔσμεν

λος ἢ στά μάτια, ἢ ἔξαιτίας σπασίματος ποδιοῦ ἢ γιὰ κάποια ἄλλη αἰτία ἀποκλείονταν ἀπὸ τὴν ἱερωσύνη, ἂν καὶ προέρχονταν ἀπὸ τὴ φυλὴ καὶ τὸ αἷμα τοῦ Λευῖ. Γιατὶ ἔτσι ἔχει θεσπίσει ὁ Μωσαϊκὸς νόμος. Ἔτσι λοιπὸν λέγει θὰ εἶναι ὁ λαὸς μου. Μολονότι δηλαδὴ εἶχε ἁγιασθεῖ ἔξαιτίας τῶν πατέρων του καὶ εἶχε ἀξιωθεῖ νὰ προσφέρει θυσίες, θὰ μείνει ἔξω ἀπὸ τὴν ἁγία σκηνή, ἔξω ἀπὸ τὸ λειτουργικὸ χάρισμα καὶ τὰ ἱερά. Γιατὶ δὲν θὰ προσφέρει θυσίες, οὔτε θ' ἀναπέμψει ὄσμὴ εὐωδίας. Γιατὶ ἔπαθε μεγάλη ἀναπηρία στὸ νοῦ καὶ διαφθορὰ τέλεια στὴν καρδιά καὶ δίκαια ἀποβλήθηκε ἤδη καὶ κατέστη μισητός. Ὅτι ὅμως θὰ συμβεῖ στοὺς Ἰσραηλίτες νὰ σιωπήσουν οἱ προφῆτες, τὸ διαμήνυσε λέγοντας: «Καὶ μαζί σου θὰ χάσει καὶ ὁ προφήτης τὴ δύναμή του», σύμφωνα ὅπωςδὴποτε μὲ ἐκεῖνο ποὺ λέχθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ στὸν μακάριο Ἰεζεκιήλ: «Καὶ τὴ γλῶσσα σου θὰ τὴ δέσω, καὶ τελείως κουφὸς θὰ γίνεις, καὶ δὲν θὰ γίνεις ἀρχηγὸς τους, ἤτοι ἐλεγκτῆς τους, γιατί εἶναι ἄνθρωποι ποὺ ἐξοργίζουν»³¹. Κι ὅλα αὐτὰ θὰ συμβοῦν ἔξαιτίας τῆς ἀσέβειας τους πρὸς τὸν Χριστὸ καὶ ἐγκλήματά τους πρὸς τοὺς προφῆτες. Πλὴν ὅμως δὲν θὰ ἀποδυναμωθεῖ τελείως ὁ Ἰσραήλ, ἀλλὰ γιὰ ὀρισμένο καιρὸ, λέγει. Γιατὶ τοῦ ἔχει φυλαχθεῖ καιρὸς σωτηρίας καὶ ἐπιστροφῆς στὴν πίστη.

Στίχ. 5-6. «Παρομοίασα τὴ μητέρα σου μὲ νύχτα, ὁ λαὸς μου ἔγινε ὅμοιος μ' αὐτὸν ποὺ δὲν ἔχει γνώση. Ἐπειδὴ ἐσὺ περιφρόνησες τὴ γνώση (τοῦ Θεοῦ), κι ἐγὼ θὰ σὲ ἐμποδίσω νὰ μοῦ προσφέρεις τὴν ἱερατεία σου. Ἐπειδὴ λησμόνησες τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ σου, γι' αὐτὸ κι ἐγὼ θὰ λησμονήσω τὰ παιδιὰ σου».

38. Συνεχίζεται λοιπὸν ἀκόμα ὁ λόγος σὰν νὰ ἀπευθύνεται πρὸς τὸ γεμᾶτο αὐθάδεια καὶ ἀσέβεια πλῆθος τῶν Ἰουδαίων Μητέρα τους ὀνομάζει τὴ Συναγωγὴ, ὅπως ἀκριβῶς καὶ μητέρα ὄσων δικαίωθηκαν μὲ τὴν πίστη στὸ Χριστὸ τὴν Ἐκκλησία. Δίκαια λοιπὸν παρομοιάζει τὴ Συναγωγὴ τῶν Ἰουδαίων μὲ ἔλλειψη φωτὸς καὶ μὲ σκοτάδι. Καὶ πράγματι ὁ σοφώτατος Παῦλος λέγει πολὺ καλὰ γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ ἐκείνους ποὺ λαμπρύνθηκαν μὲ

νυκτός οὐδὲ σκότους, ἀλλ' υἱοὶ φωτός καὶ ἡμέρας». Ἔοικε
 δέ φησι καὶ «ὁ λαὸς ὁ ἐμὸς τοῖς οὐκ ἔχουσι γνῶσιν», καίτοι
 τὴν διὰ νόμου πεπλουτηκῶς ποδηγίαν. Κέκληται γὰρ πρὸς
 ἐπίγνωσιν τοῦ κατὰ ἀλήθειαν ὄντος Θεοῦ, πεπληροφόρη-
 5 ται διὰ θαυμάτων, ἐλλέλοιπε δὲ παντελῶς οὐδὲν τῶν ὅσα
 φωτίζειν οἷά τε τοὺς ἐσκοτισμένους καὶ ἀξιάγαστον τοῖς
 εὐμαθεστέροις ἐνιέναι γνῶσιν οὐκ ἀνικάνως ἔχει. Ἐπειδὴ
 δὲ ἀπώσω, φησὶ τὴν ἐπίγνωσιν, τουτέστι Χριστόν, δι' οὗ
 καὶ ἐν ᾧ προσιτός τε ἅμα καὶ γνωστός ὁ Πατήρ, ἐξωσθήση
 10 λοιπὸν τοῦ εἶναι ἱερός καὶ τοῦ προσάγειν θυσίας, ὡς βέβη-
 λος. Καὶ ἐπειδὴ τῶν θείων εἰς λήθην κατώλισθες νόμων,
 μήτε τὰ Μωυσέως νοήσας πνευματικῶς, μήτε μὴν τοῖς διὰ
 Χριστοῦ παιδεύμασιν ἰσχνόν τε καὶ εὐφυᾶ τὸν νοῦν ἐνιείς,
 εἰς λήθην καὶ γὰρ τῶν σῶν οἶονεὶ πως ὑπενεχθήσομαι τέ-
 15 κνων, τουτέστιν οὐκέτι μεμνήσομαι, διὰ γε τοῦ καὶ φειδοῦς
 καὶ φροντίδος ἀξιούν· ὧν γὰρ ἀξιοῖ μεμνηῆσθαι Θεός, τού-
 τοις τὴν ἰδίαν ἀπονέμει φιλανθρωπίαν. Ἐπελάθετο δὲ καὶ
 ἑτέρως τοῦ θείου νόμου, καὶ ἀπώσατο τὴν ἐπίγνωσιν εἰδω-
 λολατρήσας ὁ Ἰσραήλ.

20 **Στίχ. 7.** «Κατὰ τὸ πλῆθος αὐτῶν οὕτως ἡμαρτόν μοι
 τὴν δόξαν αὐτῶν εἰς ἀτιμίαν θήσομαι».

ΛΘ. Ἡμερότητος μὲν ἀπάσης καὶ πηγὴ καὶ γένεσις,
 καὶ αὐτόχρομα τὸ ἀγαθὸν ἢ θεία τέ ἐστι καὶ ἀπόρρητος
 φύσις. Πλὴν οὐκ εἰσάπαν τῶν πλημμελούντων ἀνέχεται,
 25 τοῖς δὲ ἀχαλίνως εἰς τοῦτο ἰοῦσι τὰς αὐτοῖς πρεπούσας ἐπι-
 φέρει δίκας. Ἀφικέσθαι δὴ οὖν εἰς τοῦτο φαυλότητος δι-
 σχυρίζεται τὸν Ἰσραήλ, ὡς οὐκέτι μὲν οἰστὴν γενέσθαι τὴν
 ἀπόνοιαν, ἰσάριθμον δὲ ὥσπερ αὐτοῖς ὀραῆσθαι τὴν ἁμαρ-
 30 τίαν. Αὐτοὶ μὲν γὰρ ἦσαν «ὡσεὶ τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῶ
 πλήθει, καὶ ὡς ἡ ἄμμος ἢ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης»,
 κατὰ τὸ γεγραμμένον. Οὐδὲν δὲ τοῦ πλῆθους ἀποδεῖν ἔφη

τὴν πίστη τους· «Δὲν εἶμαστε υἱοὶ τῆς νύχτας οὔτε τοῦ σκούτου, ἀλλὰ υἱοὶ τοῦ φωτός καὶ τῆς ἡμέρας»³². Μοιάζει ὅμως, λέγει, καὶ «ὁ δικός μου λαὸς μὲ αὐτοὺς ποὺ δὲν ἔχουν γνώση», μολονότι βέβαια τοὺς ἔχει παρασχεθεῖ πλοῦσια ἢ καθοδήγηση τοῦ νόμου. Γιατὶ ἔχει κληθεῖ στὴν ἐπίγνωση τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ κι ἔχει λάβει γι' αὐτὴν ἐπιβεβαίωση μέσω τῶν θαυμάτων, καὶ δὲν ἔλειψε τίποτε ἀπολύτως ἀπὸ ὅσα μποροῦν νὰ φωτίσουν τοὺς σκοτισμένους καὶ εἶναι ἱκανὸ νὰ ἐμφυτεύσει ἀξιθαύμαστη γνώση σὲ ἐκείνους ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ μάθουν. Ἐπειδὴ ὅμως ἀπέρριψες, λέγει, τὴν ἐπίγνωση, δηλαδή τὸν Χριστὸ, μέσω τοῦ ὁποίου καὶ μὲ τὸν ὁποῖο πλησιάζομε καὶ συγχρόνως γνωρίζομε τὸν Πατέρα, θὰ ἐμποδισθεῖς νὰ ἀσκεῖς στὸ ἔξῃς τὸ ἱερὸ λειτούργημα τοῦ καὶ νὰ προσφέρεις θυσίες, ἐπειδὴ εἶσαι βέβηλος. Καὶ ἐπειδὴ ὀλίσθησες στὴ λήθη τῶν θείων νόμων καὶ οὔτε τὰ τοῦ Μωυσέως κατενόησες πνευματικά, οὔτε τὰ διδάγματα τοῦ Χριστοῦ εἰσχώρησες μὲ λεπτὸ καὶ εὐστροφὸ νοῦ, γι' αὐτὸ καὶ ἐγὼ θὰ παραδοθῶ στὴ λήθη τῶν δικῶν σου παιδιῶν, δηλαδή δὲν θὰ θυμηθῶ πιά νὰ τὰ θεωρήσω ἄξια τῆς εὐσπλαγχνίας καὶ τῆς φροντίδας μου. Γιατὶ ὅποιους θεωρεῖ ὁ Θεὸς ἄξιους νὰ θυμᾶται, σ' αὐτοὺς ἀπονέμει τὴ φιλανθρωπία του. Λησιμόνησε ὅμως καὶ μὲ ἄλλο τρόπο τὸν θεῖο νόμο καὶ ἀπέρριψε τὴν ἐπίγνωση πέφτοντας ὁ Ἰσραὴλ στὴν εἰδωλολατρία.

Στίχ. 7. «Ὅσο μεγάλο εἶναι τὸ πλῆθος τους, τόσο πολὺ ἁμαρτήσαν σ' ἐμένα. Τὴ δόξα τους θὰ τὴ μεταβάλω σὲ ἀτιμία».

39. Πηγὴ καὶ ἀρχὴ κάθε ἀγαθότητας καὶ αὐτόχρομα τὸ ἀγαθὸ εἶναι ἡ θεία καὶ ἀπόρρητη φύση. Πλὴν ὅμως δὲν ἀνέχεται γιὰ πάντα ἐκείνους ποὺ ἁμαρτάνουν καὶ σ' αὐτοὺς ποὺ πέφτουν ξέφρενοι σ' αὐτὰ ἐπιβάλλει τὶς πρέπουσες τιμωρίες. Ἰσχυρίζεται λοιπὸν ὅτι ὁ Ἰσραὴλ ἔφτασε σὲ τέτοιο βαθμὸ φαυλότητος, ὥστε νὰ μὴν ὑποφέρεται πιά ἡ ἀνοησία τους, καὶ ἡ ἁμαρτία τους νὰ φαίνεται κατὰ κάποιον τρόπο ἰσάριθμη μὲ τὸν πληθυσμὸ τους. Γιατὶ αὐτοί, σύμφωνα μ' αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ, ἦταν «ὡς πρὸς τὸ πλῆθος ὅσα τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὄση ἡ ἄμμος ποὺ βρῖσκεται στὴν παραλία τῆς θάλασσας»³³. Τὰ πλημμελήματά τους, λέγει,

τὰ πλημμελήματα. Τοῦτο, οἶμαι, ἐστὶ τὸ «Κατὰ τὸ πλῆθος αὐτῶν οὕτως ἤμαρτόν μοι». Ἐπειδὴ δὲ εἰς τοῦτο κατώλισθον ἀθλιότητός τε καὶ δυσβουλίας καὶ Θεῶ προσκρούοντες οὐ διαλελοίπασι, τὴν δόξαν αὐτῶν εἰς ἀτιμίαν θήσομαι, 5 τουτέστιν ἐφ' ᾧ μεγάλα φρονεῖν ἐγνώκασιν, ἐπ' αὐτῶ δὴ τούτῳ καταισχνηθήσονται. Πῶς ἢ τίνα τρόπον; Αὐχημάτων γὰρ ἀποπεσοῦνται τῶν ἐπὶ πλήθει πολλῶ, δαπανῶντος τοῦ πολέμου σὺν τοῖς μαχίμοις ὁμοῦ καὶ τὴν ἄλλην ἅπασαν ἡλικίαν· κένανδροι γὰρ ἀπομενοῦσιν οἴκοί τε καὶ πόλεις. 10 Καὶ ἐπ' αὐτῶ δὴ τούτῳ τὴν Ἰουδαίαν ὁ προφήτης Ἰερεμίας ἐθρήνει λέγων· «Πῶς ἐκάθισε μόνη ἢ πόλις ἢ πεπληθυμένη λαῶν; Ἄρχουσα ἐν χώραις, ἐγενήθη εἰς φόρον». Καὶ ἑτέρως δέ· Θεῶ προσκρούοντες ἀπάσης εὐκλείας ὡς ἀποτάτω κεισόμεθα δρωῦντες ἂ μὴ θέμις, καὶ ἐφ' οἷς αἰσχύνεσθαι χρή, ἐπ' αὐτοῖς δὴ τούτοις ἔσθ' ὅτε μεγαλαυχούμενοι καὶ ὑψηλὴν αἶροντες τὴν ὄφρυν, ὡς δικαίως λέγεσθαι καὶ 15 περὶ ἡμῶν, «Ἔων ἢ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν». Οὐκοῦν καὶ κατὰ τόνδε τὸν νοῦν ἐκδέξῃ πάλιν τὸ εἰρημένον, «Τὴν δόξαν αὐτῶν εἰς ἀτιμίαν θήσομαι». Ὅτι γὰρ παραδίδονται 20 τινες «εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα», πῶς ἐστὶν ἀμφιβαλεῖν, τοῦ μακαρίου Παύλου σαφῶς εἰρηκότος;

Στίχ. 8-9. «Ἄμαρτίας λαοῦ μου φάγονται, καὶ ἐν ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν λήψονται τὰς ψυχὰς αὐτῶν. Καὶ ἔσται καθὼς ὁ λαός, οὕτω καὶ ὁ ἱερεὺς».

25 Μ'. Γεγραφώς τὰς αἰτίας τῆς εἰς τὸ πλῆθος ὀργῆς, μεταβιβάζει τὸν λόγον ἐπὶ τὸ τᾶγμα τὸ ἱερόν. Ἀρμόσειε δ' ἄν, ὡς γε οἶμαι, τῷ λόγῳ καὶ τὸ ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένον, «Τὴν δόξαν αὐτῶν εἰς ἀτιμίαν θήσομαι». Δόξα μὲν γὰρ τῆς Ἰουδαίων Συναγωγῆς ἢ περίοπτος ἱερωσύνη καὶ τὸ προὔχον 30 ἐν αὐτῇ καὶ ἅγιον γένος, τουτέστι τὸ λευϊτικόν· ἐβασίλευον μὲν γὰρ τινες ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς, ἀλλ' ἦν ἐν δευτέροις τῆς

δὲν ὑπολείπονται ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸ ἀπὸ τὸ πλῆθος τους. Αὐτὸ, νομίζω, σημαίνει ὁ λόγος του, «ὅσος εἶναι τὸ πλῆθος τους, τόση εἶναι καὶ ἡ ἁμαρτία τους». Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔπεσαν σὲ τέτοιο βαθμὸ ἀθλιότητος καὶ ἀφροσύνης καὶ δὲν ἔπαυσαν νὰ προσκρούουν στὸν Θεό, θὰ μεταβάλω τὴ δόξα τους σὲ ἀτιμία· δηλαδή, γιὰ ἐκεῖνο πού θέλησαν νὰ ὑπερηφανευθοῦν, γι' αὐτὸ ἀκριβῶς θὰ καταντροπιαστοῦν. Πῶς καὶ μὲ ποιὸ τρόπο; Θὰ χάσουν τὴν καύχησή τους γιὰ τὸ μεγάλο πλῆθος τους, ἐξολοθρεύοντας ὁ πόλεμος μαζί μὲ τοὺς μάχιμους καὶ ὅλες τις ἄλλες ἡλικίες, γιατί θὰ μείνουν ἄδεια ἀπὸ ἄνδρες τὰ σπίτια καὶ οἱ πόλεις. Καὶ ἀκριβῶς γι' αὐτὸ θρηνοῦσε τὴν Ἰουδαία ὁ προφήτης Ἰερεμίας λέγοντας· «Πῶς ἔμεινε ἄδεια ἡ πόλη πού ξεχείλιζε ἀπὸ κόσμος; Ἐνῶ ἦταν κυρίαρχος τῶν χωρῶν, ἔγινε φόρου ὑποτελής»³⁴. Καὶ μὲ ἄλλη ἐρμηνεῖα Προσκρούοντας στὸν Θεό, θὰ βρεθοῦμε μακριὰ ἀπὸ κάθε δόξα πράττοντας τὰ ἀνεπίτρεπτα, καὶ γι' αὐτὰ πού ἔπρεπε νὰ ντρεπόμαστε, γι' αὐτὰ ἀκριβῶς ὑπερηφανευόμενοι πολλές φορές καὶ σηκώνοντας ψηλά τὰ φρύδια ἀπὸ ἔπαρση, δίκαια θὰ φτάσομε νὰ λέγεται καὶ γιὰ μᾶς· «Αὐτοὶ πού ἡ δόξα τους βρῖσκεται μέσα στὴν αἰσχύνη»³⁵. Καὶ μὲ αὐτὸ λοιπὸν τὸ νόημα νὰ δεχθεῖς πάλι τὸν λόγο, «Τὴ δόξα τους θὰ τὴ μεταβάλω σὲ ἀτιμία». Γιατί, τὸ ὅτι κάποιοι παραδίδονται «σὲ νοῦ ἀδόκιμο (ἀνάξιο) καὶ κάνουν πράγματα πού δὲν πρέπει»³⁶, πῶς μπορούμε ν' ἀμφιβάλομε, ἔχοντας λεχθεῖ ὁ λόγος αὐτὸς ρητὰ ἀπὸ τὸν μακάριο Παῦλο;

Στίχ. 8-9. «Θὰ χορτάσουν ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες τοῦ λαοῦ μου, καὶ τὶς ἀδικίες τους θὰ τὶς πληρώσουν μὲ τὶς ψυχές τους.

Καὶ θὰ εἶναι ὅπως ὁ λαός, ἔτσι καὶ ὁ ἱερέας».

40. Ἀφοῦ ἀνέφερε τὶς αἰτίες τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ ἐναντίον τοῦ πλῆθους, μεταφέρει τὸ λόγο στὴν ἱερατικὴ τάξη. Θὰ μπορούσε βέβαια, ὅπως ἐγὼ νομίζω, νὰ συμφωνήσῃ μὲ τὸ λόγο αὐτὸ καὶ ἐκεῖνο πού μόλις εἶπαμε· «Τὴ δόξα τους θὰ τὴ μεταβάλω σὲ ἀτιμία». Γιατί δόξα τῆς Ἰουδαϊκῆς Συναγωγῆς εἶναι ἡ περίοπτη ἱερωσύνη καὶ τὸ ἅγιο γένος πού κατέχει τὴν πρώτη θέση σ' αὐτή, δηλαδή τὸ λευϊτικὸ· γιατί βασιλεύσαν βέβαια κάποιοι ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἰούδα,

ἱερωσύνης καὶ πολὺ λίαν ἐν μείοσι τὰ ἀνθρώπινα. Δόξα δὲ οὖν τῆς Ἰουδαίων Συναγωγῆς τὸ ἱερόν τε ἐστὶ καὶ ἀπόλεκτον γένος. Περιβληθήσεται τοίνυν ἀτιμία, φησί, καὶ μεταχωρήσει πρὸς τὸ ἀκαλλές. Καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν; Ὅτι τῶν σφίσι πρὸς 5
 πωδεστάτων ὀλιγωρήσαντες, παρεκομίζοντο πρὸς ἀπόστασιν. Οὐ τετηρήκασι τὴν ἑαυτῶν ἀρχήν, οὐκ ἔγνωσαν τῆς ἱερωσύνης τὸν τρόπον, οὐκ ἐνενόησαν ὅτι «ἀμαρτίας λαοῦ μου φάγονται καὶ ἐν ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν λήψονται τὰς ψυχὰς αὐτῶν». Ἐπειδὴ δὲ πλείστην τὴν ἀσάφειαν ἔχει ὁ λόγος, φέ- 10
 ρε πάλιν, ὡς ἐνι, λέγωμεν τὸ ὅπως ἂν αὐτὸν νοεῖσθαι πρόποι. Χίμαρος τοίνυν ἐξ αἰγῶν ὑπὲρ ἀμαρτίας ἐσφάζετο· ταύτης τε ἔνεκα τῆς αἰτίας ἐκαλεῖτο καὶ ἀμαρτία τὸ θῦμα. Ἀλλὰ προσάγοντες τῷ θυσιαστηρίῳ τὸν χίμαρον οἱ κατὰ καιροὺς ἱερεῖς, ἀνέφερον μὲν τὰ ἐνδόσθια καὶ τὴν πιμελήν, ἥσθιον δὲ τὸ λοι- 15
 πὸν αὐτοῖ, τοῦτο τοῦ θείου προστάττοντος νόμου. Οὐκοῦν μεσίτης ὥσπερ ὁ ἱερεὺς Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων παραλαμβάνεται, δεχόμενος μὲν τὰς παρὰ τῶν λαῶν δωροφορίας καὶ συμμεριζόμενος τῷ θυσιαστηρίῳ, καθὰ γέγραπται· ἑαυτὸν δὲ ὡσπερ ἱερουργῶν ὑπὲρ τῶν τοῦ λαοῦ πλημμελημάτων, καθά- 20
 περ ἀμέλει καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός.

Ὅτι δὲ ἀληθὲς ὃ φημι, αὐτὸν παραθήσω τὸν ἐπὶ τῷ χιμάρω νόμον· ἔχει δὲ οὕτως «Καὶ τὸν χίμαρον τὸν περὶ τῆς ἀμαρτίας ζητῶν ἐξεζήτησε Μωσῆς, καὶ ὅδε ἐμπεπύριστο. Καὶ ἐθυμώθη Μωσῆς ἐπὶ Ἐλεάζαρ καὶ Ἰθάμαρ τοὺς υἱοὺς 25
 Ἀαρῶν τοὺς καταλελειμμένους λέγων· Διὰ τί οὐκ ἐφάγετε τὸ περὶ τῆς ἀμαρτίας ἐν τόπῳ ἁγίῳ; Ὅτι γὰρ ἅγια ἁγίων ἐστὶ, τοῦτο δέδωκεν ὑμῖν φαγεῖν, ἵνα ἀφέλητε τὴν ἀμαρτίαν τῆς συναγωγῆς καὶ ἐξιλάσησθε περὶ αὐτῶν ἔναντι Κυρίου». Ὁρᾷς ὅπως μεσιτεύουσι τὰ ὑπὲρ τῶν ἀμαρτιῶν ἐσθίοντες οἱ 30
 τῷ θείῳ θυσιαστηρίῳ παρεστηκότες καὶ καθαρωτάταις λιταῖς τὴν ἐπὶ τοῖς ἀμαρτάνουσιν ὀργὴν κατευνάζοντες, καὶ μονονουχὶ τὰς ἰδίας ψυχὰς ὑπὲρ τῶν τοῦ λαοῦ πλημμελημά-

ἀλλὰ βρισκόταν σὲ δεύτερη θέση ὡς πρὸς τὴν ἱερωσύνη καὶ πάρα πολὺ κατώτεροι ὡς πρὸς τὰ ἀνθρώπινα. Δὴ ὅσα λοιπὸν τῆς Ἰουδαϊκῆς Συναγωγῆς εἶναι τὸ ἱερὸ καὶ ἐπίλεκτο γένος. Θὰ περιβληθεῖ λοιπὸν, λέγει, μὲ ἀτιμία καὶ θὰ περάσει στὴν ἀσχήμια. Καὶ γιὰ ποιὸ λόγο; Ἐπειδὴ παραμέλησαν ἐκεῖνα ποὺ τοὺς ἄρμοζαν καὶ προχώρησαν στὴν ἀποστασία. Δὲν φύλαξαν τὴν ἀρχηγία τους, δὲν κατανόησαν τὴ λειτουργία τῆς ἱερωσύνης, δὲν σκέφθηκαν ὅτι «θὰ χορτάσουν ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες τοῦ λαοῦ μου καὶ τὶς ἀδικίες τους θὰ τὶς πληρώσουν μὲ τὶς ψυχῆς τους». Ἐπειδὴ ὅμως ὁ λόγος ἔχει μεγάλη ἀσάφεια, ἐμπρὸς λοιπὸν πάλι ἄς ποῦμε πῶς πρέπει νὰ τὸν ἐννοήσουμε. Ἐσφαζαν λοιπὸν τράγο γιὰ τὶς ἁμαρτίες τους, καὶ γι' αὐτὴ τὴν αἰτία τὸ θῦμα λεγόταν ἁμαρτία³⁷. Ἀλλὰ οἱ ἐκάστοτε ἱερεῖς, ὀδηγώντας τὸν τράγο στὸ θυσιαστήριο, θυσιάζαν τὰ ἐντόσθια καὶ τὰ πάχη³⁸, καὶ τὸ ὑπόλοιπο τὸ ἔτρωγαν οἱ ἴδιοι, ἐπειδὴ ἔτσι πρόσταζε ὁ θεῖος νόμος. Ἄρα λοιπὸν ὁ ἱερέας γίνεται μεσολαβητὴς μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, καὶ δέχεται βέβαια τὶς προσφορὲς τῶν δώρων ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὶς μοιράζεται μὲ τὸ θυσιαστήριο, ὅπως ἔχει γραφεῖ, εἶναι ὅμως σὰ νὰ θυσιάζει τὸν ἑαυτό του γιὰ τὶς ἁμαρτίες τοῦ λαοῦ, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός.

Ὅτι ἀληθεύει αὐτὸ ποὺ λέμε, θὰ παραθέσω τὸν ἴδιο τὸ νόμο γιὰ τὸν τράγο, ποὺ ἔχει ὡς ἑξῆς «Ἐρευνώντας ὁ Μωυσῆς, ζήτησε νὰ μάθει γιὰ τὸν τράγο ποὺ θυσιάσθηκε γιὰ τὶς ἁμαρτίες, καὶ αὐτὸς εἶχε καεῖ στὸ θυσιαστήριο. Θύμωσε ὁ Μωυσῆς μὲ τὸν Ἐλεάζαρ καὶ τὸν Ἰθάμαρ, τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἀαρὼν ποὺ εἶχαν ἀπομείνει, λέγοντας Γιατί δὲν φάγατε στὸν ἅγιο τόπο τὸ ὑπόλοιπο τῆς θυσίας ποὺ ἐγίνε γιὰ τὴν ἁμαρτία; Ἐπειδὴ εἶναι ἅγια ἀγίων, γι' αὐτὸ τὸ ἔδωσε σ' ἐσᾶς νὰ τὸ φάτε, γιὰ νὰ ἐξαλείψετε τὴν ἁμαρτία τῆς Συναγωγῆς καὶ νὰ τοὺς ἐξιλεώσετε ἐνώπιον τοῦ Κυρίου»³⁹. Βλέπετε πῶς μειτεύσουν τρώγοντας τὰ προσφερόμενα γιὰ τὶς ἁμαρτίες ἐκεῖνοι ποὺ παραστέκονται στὸ θεῖο θυσιαστήριο καὶ κατευνάζουν μὲ καθαρότατες παρακλήσεις τῇ θεῖα ὀργῇ γιὰ ἐκείνους ποὺ ἁμαρτάνουν, καὶ κατὰ κάποιον τρόπο θυσιάζονται οἱ ἴδιοι σὰν

των εἰς ὄσμὴν εὐωδίας καθιεροῦντες Θεῷ; Καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ θεσπέσιος Ἀαρών, ἀρχομένου θραύεσθαι τοῦ λαοῦ. Γέγραπται γὰρ ὡδί: «Τὸ πυρεῖον ἀρπάσας καὶ ἐπιθείς τὸ θυμιάμα, ἔστη», φησὶν, «ἀνὰ μέσον τῶν τεθνηκότων καὶ τῶν ζῶντων, καὶ ἐκόπασεν ἡ θραῦσις». Οὕτω μεσιτεύων καὶ ὁ μακάριος Μωσῆς, ἐξεδυσώπει Θεὸν μεμοσχοποιηκότων κατὰ τὴν ἔρημον τῶν ἐξ Ἰσραήλ: ἑαυτὸν γὰρ ὡςπερ ὑπετίθει τῇ δίκῃ, παρακαλῶν τε καὶ λέγων· «Εἰ μὲν ἀφῆς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν, ἄφες· εἰ δὲ μή, ἐξάλειψον καὶ ἐκ τῆς δίβλου ταύτης ἧς ἔγραψας». «Φάγονται» τοίνυν «τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ μου», τουτέστι τὰ ὑπὲρ ἁμαρτιῶν προσκομιζόμενα θύματα «Καὶ ἐν ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν», τουτέστιν ἐν καιρῷ τῆς ἀδικίας αὐτῶν, δῆλον δὲ ὅτι τῶν ἐξ Ἰσραήλ, ἧτοι τῶν λαῶν αὐτοὶ τὰς ἰδίας λήψονται ψυχάς, ἀντὶ τοῦ, προσκομιούσι τῷ Θεῷ. Δέχεται γὰρ τὴν λέξιν ἡ θεόπνευστος Γραφή τοῦ τοιοῦδε σημαντικῆν· τὸ γὰρ τῷ Θεῷ προσκομιζόμενον καὶ εὐτρεπισθὲν εἰς θυσίαν, ἐλέγετο λαμβάνεσθαι. Καὶ ἡ λέξις τέθειται τοῦ τοιοῦδε μάλιστα σημαντικῆ, καθάπερ ἔφην ἀρτίως. Καὶ γοῦν ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς, ὅτε τοὺς περὶ τῆς δαμάλεως τῆς πυρῶας ὠρίζετο νόμους, ἔφη πού Θεὸς πρὸς τὸν ἱεροφάντην Μωσέα· «Αὕτη ἡ διαστολὴ τοῦ νόμου, ὅσα συνέταξε Κύριος λέγων· Λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, καὶ λαβέτωσαν πρὸς σὲ δάμαλιν πυρῶαν ἄμωμον».

Ἀκούεις τὸ λαβέτωσαν, τουτέστι προσκομιζέτωσαν, ἧτοι προσαγέτωσαν; Περὶ δὲ γε τοῦ καθαρισθῆσθαι μέλλοντος λεπροῦ, πάλιν ὡδέ φησι· «Καὶ ἐξελεύσεται ὁ ἱερεὺς ἔξω τῆς παρεμβολῆς, καὶ ὄψεται ὁ ἱερεὺς, καὶ ἰδὸν ἰάται ἡ ἀφὴ τῆς λέπρας ἀπὸ τοῦ λεπροῦ. Καὶ προστάξει ὁ ἱερεὺς καὶ λήψονται τῷ κεκαθαρισμένῳ δύο ὀρνίθια ζῶντα καθαρὰ». Ὁταν τοίνυν καὶ ἐπὶ τῶν ἱερέων τὸ λήψονται λέγοι, νοοῖτ' ἂν εἰκότως ἀντὶ τοῦ, προσοίσουσιν, ἡ φωνή. Ἐν καιρῷ τοιγαροῦν τῶν ἀδικιῶν, τῶν τοῦ λαοῦ δηλονότι, αὐτοὶ λήψονται,

εὔοσμο ἄρωμα γιὰ τὶς ἁμαρτίες τοῦ λαοῦ; "Ὅπως ἀκριβῶς ἔκανε καὶ ὁ θεσπέσιος Ἰσαακ, ὅταν ἄρχιζε νὰ ἐξολοθρευεῖται ὁ λαός. Γιατὶ ἔχει γραφεῖ τὸ ἕξῃς: «Ἄρπαξε», λέγει, «τὸ θυμιατήρι, κι ἀφοῦ ἔβαλε θυμίαμα, στάθηκε ἀνάμεσα στοὺς νεκροὺς καὶ τοὺς ζωντανούς, καὶ σταμάτησε τὸ θανατικὸ τοῦ λαοῦ⁴⁰." Ἐτσι μεσολαβώντας καὶ ὁ μακάριος Μωυσῆς, θερμοπαρακαλοῦσε τὸν Θεό, ὅταν προσκύνησαν τὸν χρυσὸ μῶσχο οἱ Ἰσραηλιῖτες στὴν ἔρημο, καὶ ὑποβάλλοντας κατὰ κάποιον τρόπο τὸν ἑαυτό του σὲ δίκη ἔλεγε παρακαλώντας: «Ἄν συγχωρήσεις τὴν ἁμαρτία τους, καλῶς." Ἄν ὄχι, σβῆσε κι ἐμένα ἀπὸ τὸ βιβλίον αὐτὸ πού με ἔγραψες»⁴¹. «Θὰ φᾶνε» λοιπὸν «τὶς ἁμαρτίες τοῦ λαοῦ μου», δηλαδὴ τὰ θύματα πού προσκομίζονται γιὰ τὶς ἁμαρτίες τους, «καὶ κατὰ τὶς ἀδικίες τους», ἦτοι τὴν ὥρα τῆς ἀδικίας τους, δηλαδὴ τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἦτοι τοῦ λαοῦ, «οἱ ἴδιοι θὰ ἀναλάβουν τὶς ψυχές τους», ἀντὶ νὰ πει, θὰ προσκομίσουν στὸν Θεό. Γιατὶ ἡ θεόπνευστη Γραφὴ δέχεται τὴ λέξη μὲ αὐτὸ τὸ νόημα. Αὐτὸ δηλαδὴ πού προσκομίζεται στὸν Θεὸ κι ἔχει ἐτοιμασθεῖ γιὰ τὴ θυσία, ἔλεγαν ὅτι λαμβάνεται, καὶ ἡ λέξη ἔχει γραφεῖ σημαίνοντας ἀκριβῶς αὐτὸ πού μόλις εἶπα. Καὶ πράγματι στοὺς Ἰσραηλιτοὺς, ὅταν θεσμοθετοῦσε γιὰ τὴν πυρρόχρωμη δαμάλα, εἶπε ὁ Θεὸς στὸν ἱεροφάνη Μωυσῆ: «Αὕτη εἶναι ἡ διάταξη τοῦ νόμου, ὅσα ὅρισε ὁ Κύριος, λέγοντας: Ἄνάγγειλε στοὺς υἱοὺς τοῦ Ἰσραὴλ νὰ σοῦ πάρουν δαμάλα πυρρόχρωμη, ἄμωμη»⁴².

Ἄκουσ τὸ «νὰ λάβουν» ὅτι σημαίνει, νὰ προσκομίσουν, ἦτοι νὰ ὀδηγήσουν; Γιὰ τὸ λεπρὸ πάλι πού ἐπρόκειτο νὰ καθαρισθεῖ λέγει τὰ ἕξῃς: «Καὶ θὰ βγεῖ ὁ ἱερέας ἔξω ἀπὸ τὸ στρατόπεδο, θὰ ἐξετάσει τὸν λεπρὸ ὁ ἱερέας, καὶ τότε ἀφοῦ μὲ τὸ ἄγγιγμα διαπιστώσει ὅτι θεραπεύθηκε ἡ λέπρα τοῦ λεπροῦ, θὰ διατάξει ὁ ἱερέας νὰ λάβουν (προσκομίσουν) γιὰ τὸ θεραπευμένο δύο ζωντανές, καθαρὲς ὄρνιθες»⁴³. Ὅταν λοιπὸν καὶ στὴν περίπτωσιν τῶν ἱερέων λέγει τὸ «θὰ λάβουν», εὐλογα ὁ λόγος νοεῖται μὲ τὴν ἔννοια, «θὰ προσκομίσουν». Τὴν περίοδο λοιπὸν τῶν παρανομιῶν τους, δηλαδὴ τοῦ λαοῦ, «θὰ λάβουν αὐτοί», δηλαδὴ θὰ προσφέρουν

42. Ἰσραηλ. 19, 2.

43. Λευίτ. 14, 3-4.

τουτέστι προσοίσουσιν εἰς θυσίαν καὶ εἰς εὐοσμίαν Θεῷ τὴν πνευματικὴν τὰς ἐαυτῶν ψυχάς, ὀρθῶς δηλονότι πολιτευόμενοι καὶ ἐννομοτάτην ἔχοντες ζωὴν καὶ τὰ τοῖς ἱερεῦσι πρέποντα φρονεῖν τε καὶ δοῦν ὅτι μάλιστα διεσπουδακότες. 5 Ἰκανὸς γὰρ ὁ τοιοῦτος ἀνασῶσαι λαοὺς καὶ Θεῷ προσκεκρουκότας καὶ νόμον ἠδικηκότας. Ἄλλ' οἱ πρὸς τοῦτο παρειλημμένοι, φησί, συγκατάλισθον τοῖς ἄλλοις. Ταύτητοι δικαίως ἀργήσῃ τὰ ἱερά, πεπαύσεται τὸ ἀπόλεκτον καὶ τίμιον γένος, ἔσται ὁ λαὸς ὡς ὁ ἱερεὺς. Κεῖσεται γὰρ οὐδὲν ἔτι τὸ 10 μεταξὺ λαοῦ τε καὶ ἱερέως. Καὶ τοῦτο ἦν ἄρα τό, «Τὴν δόξαν αὐτῶν εἰς ἀτιμίαν θήσομαι».

Στίχ. 9. «Καὶ ἐκδικήσω ἐπ' αὐτὸν τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ καὶ τὰ διαβούλια αὐτοῦ ἀνταποδώσω αὐτῷ».

ΜΑ'. «Ὁδοὺς» μὲν, ὡς ἔοικε, τὰς ὡς ἐν ἔργοις πορείας 15 λέγει, «διαβούλια» δὲ αὐτῶν, τὰ ἐκ λογισμῶν ἀτόπων πταισμάτα. Ἐπειδὴ τοίνυν, φησί, πεπόρευται μὲν οὐκ ὀρθῶς, τῆς εὐθείας ἐκνενευκῶς καὶ ἀπάσης ὥσπερ ἀνοσιότητος ἐλάσας τρίβον, ἐβουλεύσατο δὲ τὰ πάντων αἰσχίστα τε καὶ ἐκτοπώτατα, τὸν μὲν τῶν ὄλων ἀτιμάσας Θεόν, ἀποκλίνας δὲ καὶ αὐτὸς εἰς τὸ λατρεύειν εἰδώλοις, «ἐκδικήσω ἐπ' αὐτόν», του- 20 τέστι τὴν τοῖς πλημμελήμασιν ἰσοστάθμως ἔχουσαν ἐποίησεν δίκην. Ὅτι δὲ τοῖς ἀποφοιτῶσι τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης τὸ ἐν παντὶ γενέσθαι κακῶ πάντητε καὶ πάντως συμβήσεται, πῶς ἐστὶν ἀμφιβαλεῖν; Οὔτε γὰρ ὀρθὴν τε καὶ ἀνώμητον διελάσει τρίβον, οὔτ' ἂν σοφὰ βουλεύσαιτό ποτε, τὴν θεῖαν οὐκ 25 ἔχων ἐπικουροῦσαν αὐτῷ σοφίαν τε καὶ δύναμιν.

Στίχ. 10. «Καὶ φάγονται, καὶ οὐ μὴ ἐμπλησθῶσιν ἐπόρνευσαν καὶ οὐ μὴ κατευθυνθῶσιν».

ΜΒ. Τετήρηκε πάλιν τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ τὸ κατάλειμμα. Ὅτι γὰρ οὐκ εἰσάπαν οἰχθήσεται τοῖς ἱερεῦσι τὸ 30 χοῆμα, διατρανοῖ λέγων, ὅτι «Φάγονται μὲν, πλὴν οὐ μὴ ἐμ-

πρὸς θυσία καὶ εὐωδία πνευματικὴ στὸν Θεὸ τὶς ψυχές τους, πολυτεύομενοι δηλαδή ὀρθὰ καὶ ζώντας σύμφωνα μὲ τὸ νόμο καὶ φροντίζοντας νὰ ἐκτελοῦν μὲ τὴν πλέον δυνατὴ ἐπιμέλεια ὅσα πρέπει νὰ φρονοῦν οἱ ἱερεῖς καὶ νὰ πράττουν. Γιατὶ αὐτὸς εἶναι ἱκανὸς νὰ σώσει λαούς, οἱ ὅποιοι καὶ στὸν Θεὸ προσέκρουσαν καὶ τὸ νόμο παραβίασαν. Ἄλλ' αὐτοί, λέγει, ποὺ ἔχουν ὀρισθεῖ γι' αὐτὸ ὀλίσθησαν μαζί μὲ τοὺς ἄλλους. Γι' αὐτὸ δίκαια θὰ τεθοῦν σὲ ἀργία τὰ ἱερὰ καὶ θὰ παύσει τὸ ἱερὸ καὶ τιμημένο γένος· «Θὰ γίνεῖ ὁ λαὸς σὰν ἱερέας». Γιατὶ δὲν θὰ ὑπάρχει τίποτε ἐνδιάμεσο μεταξὺ τοῦ λαοῦ καὶ ἱερέα. Καὶ αὐτὸ ἄρα σημαίνει ἐκεῖνο ποὺ λέγει· «Θὰ μεταβάλω τὴ δόξα τους σὲ ἀτιμία»⁴⁴.

Στίχ. 9. «Θὰ τιμωρήσω τὸν λαὸ αὐτὸ γιὰ τὴν κακὴ πορεία του, καὶ θὰ τοὺς ἀνταπιδώσω σύμφωνα μὲ τὶς κακὲς σκέψεις τους».

41. «Ὁδοὺς» βέβαια, ὅπως φαίνεται, ὀνομάζει τὴν πορεία στὰ ἔργα, ἐνῶ «διαβούλια» τὰ πταίσματα ἀπὸ τοὺς ἄτοπους λογισμούς. Ἐπειδὴ λοιπὸν, λέγει δὲν πορεύθηκε ὀρθὰ ἀποκλίνοντας ἀπὸ τὸν ὀρθὸ δρόμο, καὶ ἔχει περπατήσει κατὰ κάποιον τρόπο κάθε δρόμο ἀνοσιότητος, καὶ σκέφθηκε τὰ πιὸ αἰσχρὰ καὶ παράλογα, προσβάλλοντας ἔτσι τὸν Θεὸ τῶν ὅλων καὶ ἀποκλίνοντας καὶ στὴ λατρεία τῶν εἰδώλων, «Θὰ τὸν τιμωρήσω γιὰ αὐτά», δηλαδή θὰ τοῦ ἐπιβάλω τὴν ἀντίστοιχη τιμωρία. Ὅτι ὅμως ὅποιοι ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ θὰ συμβεῖ νὰ πέσουν ὅπωςδήποτε καὶ μὲ κάθε βεβαιότητα σὲ κάθε εἶδους συμφορὰ πῶς μπορεῖ ν' ἀμφιβάλλει κανεὶς; Γιατὶ οὔτε ὀρθὸ δρόμο καὶ ἄμωμο θὰ βαδίσει, οὔτε θὰ μπορέσει ποτὲ νὰ σκεφθεῖ μὲ σοφία, ἀφοῦ δὲν θὰ ἔχει τὴ θεία σοφία καὶ δύναμη νὰ τὸν βοηθήει.

Στίχ. 10. «Θὰ φᾶνε καὶ δὲν θὰ χορτάσουν, ἔπρσαν στὴν πορνεία καὶ δὲν θὰ βροῦν τὸν εὐθὺ δρόμο».

42. Διέσωσε πάλι τὸ ὑπόλειμμα στοὺς ἕξ αἵματος Ἰσραηλίτες. Ὅτι βέβαια δὲν θὰ χαθεῖ ἐξολοκλήρου τὸ ἱερατικὸ ἀξίωμα τὸ διακηρύσσει λέγοντας· «Θὰ φᾶνε βέβαια, ἀλλὰ δὲν θὰ χορτά-

44. Ὡσηέ 4, 7.

πλησθῶσιν». Εἴτε γὰρ τὰς ἀρχαίας ἐκείνας τοῦ Ἰσραὴλ με-
 ταναστάσεις καὶ αἰχμαλωσίας ἐννοήσειέ τις, εἴτ' οὖν τὴν
 ἐπὶ Χριστῷ διὰ τῆς τῶν Ῥωμαίων χειρὸς τῆς Ἰουδαίας
 ἐρήμωσιν, ἐν λειψάνοις εὐρήσει τετηρημένον αὐτόν τε τὸν
 5 Ἰσραὴλ καὶ τὴν κατὰ νόμον λατρείαν. Ἀποκομισθέντων
 γὰρ τὸ τηνικάδε διὰ τε τοῦ Σαλμανασάρ καὶ τοῦ Θεγλαφα-
 λασάρ εἰς Ἀσσυρίους καὶ Μήδους, οὐδὲν ἦττον οἱ βραχεῖς
 καὶ ὀλιγοστοὶ καὶ περιλελειμμένοι τῶν ἐξ Ἰσραὴλ προσῆ-
 γον τοῖς ἱερεῦσι τὰ νενομισμένα, τοῖς κατὰ χεῖρα τιμῶντες,
 10 καὶ οὐκ ἔξω τῶν ἐν ἔθει γινόμενοι παντελῶς. Κατὰ τὸν ἴσον
 δὲ τρόπον καὶ ἐν τῷ λοίσθῳ πολέμῳ, τῷ ἐπὶ Καίσαρος Αὐ-
 γούστου φημί, καταδηωθείσης αὐτοῖς τῆς χώρας, ἐσκορπί-
 σθησαν μὲν εἰς πάντα ἄνεμον καὶ ἐν πάσῃ χώρᾳ τε καὶ πό-
 λει, πλὴν ἔτι μετρίως τὸ ἱερόν καὶ ἀπόλεκτον τιμῶντες γέ-
 15 νος, προσῆγον τὰ κατὰ δύναμιν. Καὶ εἰσὶν ἐν τούτοις ἔτι,
 καίτοι τῶν πάλαι θυσιῶν ἀνατετραμμένων· ἔξω γὰρ τῆς Ἰε-
 ρουσαλήμ γεγονόσι τὸ θύειν ἔτι παράνομον. «Φάγονται»
 τοίνυν, φησί, «καὶ οὐ μὴ ἐμπλησθῶσι», τουτέστιν ὀλίγα λή-
 ψονται καὶ μόλις, καὶ ὅσα πρὸς κόρον οὐκ ἔξαρκεῖ. Κατα-
 20 δεικνύει δὲ οὐδὲν ἦττον καὶ τοῦτο τῆς ἀρχαίας αὐτῶν τι-
 μῆς τὴν καθαίρεσιν καὶ τῆς προλαβούσης εὐθυμίας τὴν
 ἀποβολήν. Ἐπειδὴ δὲ πεπορνεύκασι, φησίν, οὐ μὴ κατευ-
 θυνθῶσιν. Ἀμήχανον γάρ, ὡς ἔφην, τοὺς ἀποφοιτῶντας
 τοῦ Θεοῦ (τοῦτο γάρ, οἶμαι, ἐστὶ τὸ τῆς νοητῆς πορνείας
 25 ὄνομά τε καὶ χρῆμα), ἢ εἰς κόρον ἔχειν τὴν τῶν θείων ἀγα-
 θῶν χορηγίαν, ἢ γουν δύνασθαι τὰς ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἄνω-
 θεν συγκομιζέσθαι τροφάς, ἢ ἐν βουλαῖς ἢ ἐν πράγμασι κα-
 τευθύνεσθαι. Θεὸς γάρ ἐστιν ὁ παντὸς ἡμῖν ἀγαθοῦ δοτὴρ
 καὶ τῆς οὔσης ἐν ἡμῖν διανοίας τὸ πηδάλιον.

30 Στίχ. 10-11. «Διότι τὸν Κύριον ἐγκατέλιπον τοῦ φυ-
 λάξαι, πορνείαν καὶ οἶνον καὶ μέθυσμα ἐδέξατο καρ-
 δία λαοῦ μου».

σουν». Εἴτε λοιπὸν ἐννοήσει κανεὶς ἐκεῖνες τὶς ἀρχαῖες μετοικήσεις τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τὶς αἰχμαλωσίες, εἴτε τὴν ἐρήμωση ἐπὶ Χριστοῦ ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους, θὰ βρεῖ νὰ διατηροῦνται λείψανα τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τῆς λατρείας τοῦ νόμου. Ὅταν δηλαδὴ μεταφέρθηκαν ἀπὸ τὸν Σαλμανασάρ τότε καὶ τὸν Θεγλαβασάρ στοὺς Ἀσσυρίους καὶ τοὺς Μῆδους τὰ μικρὰ καὶ λιγοστὰ ἀπομεινάκια τοῦ Ἰσραὴλ πρόσφεραν καθόλου λιγότερο στοὺς ἱερεῖς τὰ καθιερωμένα τιμώντας τους μὲ ὅσα εἶχαν στὰ χέρια τους, καὶ δὲν εἶχαν ἐγκαταλείψει τελείως τὰ ἔθιμά τους. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ κατὰ τὸν τελευταῖο πόλεμο, ἐννοῶ ἐπὶ Αὐγούστου Καίσαρα, ἀφοῦ καταληλατήθηκε ἡ χώρα τους, σκορπίσθηκαν βέβαια πρὸς κάθε κατεύθυνση καὶ σὲ κάθε χώρα καὶ πόλη, ὥσπότεο τιμώντας ἀκόμα ἔστω καὶ περιορισμένα τὸν ἱερὸ καὶ ἐκλεκτὸ γένος, πρόσφεραν τὰ κατὰ δύναμη. Κι ἀκόμα τηροῦν τὰ καθιερωμένα, ἂν καὶ ἀνατράπηκαν οἱ παλαιῆς τελετὲς τῶν θυσιῶν. Γιατὶ βρισκόμενοι καὶ ζώντας ἔξω ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ, οἱ θυσίες ἦταν παράνομες. «Θὰ φᾶνε» λοιπὸν, λέγει, «καὶ δὲν θὰ χορτάσουν»· δηλαδὴ λίγα θὰ λάβουν, κι αὐτὰ μὲ δυσκολία καὶ ὅσα δὲν ἔπαρκοῦν νὰ δημιουργήσουν χορτασμό. Δείχνει κι αὐτὸ καθόλου πιὸ λίγο τὴν κατάλυση τῆς παλαιᾶς τιμῆς τους καὶ τὴν ἀπώλεια τῆς προηγούμενης εὐθυμίας τους. Ἐπειδὴ ἔπεσαν στὴν πορνεία, λέγει, δὲν θὰ βροῦν τὸν εὐθὺ δρόμο. Γιατὶ εἶναι ἀδύνατο, ὅπως εἶπα, ὅσοι ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὸν Θεὸ (γιατὶ αὐτό, νομίζω, σημαίνει τὸ ὄνομα καὶ τὸ πρᾶγμα τῆς νοητῆς πορνείας), ἢ νὰ ἔχουν μέχρι χορτασμοῦ τὴ χορηγία τῶν ἀγαθῶν, ἢ νὰ μποροῦν νὰ ἀποθησαυρίζουν τὶς ἀπὸ πάνω καὶ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ τροφές, ἢ νὰ ἀκολουθοῦν τὸν ὀρθὸ δρόμο στὶς σκέψεις καὶ τὶς πράξεις τους. Γιατὶ ὁ Θεὸς εἶναι ὁ χορηγὸς σὲ μᾶς κάθε ἀγαθοῦ καὶ τὸ πηδάλιο τῆς διάνοιας ποὺ ὑπάρχει μέσα μας.

Στίχ. 10-11. «Γιατὶ ἐγκατέλειψαν τὸν Κύριο ποὺ θὰ τὴ φύλαγε, καὶ δέχθηκε ἡ καρδιά τοῦ λαοῦ μου τὴν πορνεία καὶ τὸ κρασί καὶ πρᾶδόθηκε στὸ μέθυσμά της».

ΜΓ'. Τὰς αἰτίας ἐνθάδε φησὶ τοῦ μήτε τροφῆς ἐμπύπλα-
 σθαι, μήτε μὴν ἔτι κατευθυνθήσεσθαι τοὺς ἱερουργούς Ἐ-
 πειδὴ γὰρ ἀπώχοντο, φησί, καὶ αὐτοὶ τοῦ Κυρίου, καὶ συν-
 ἀπώλισθον τοῖς παιδευομένοις οἱ παιδευταί, τοῖς ὑπὸ χεῖρα
 5 καὶ ἐξουσίαν οἱ καθηγεῖσθαι λαχόντες, ταύτητοι δικαίως
 ὑπὸ θεῖαν ἔσονται μῆνισιν καὶ δίκας ὑφέξουσι τῶν ἀκατα-
 λήκτως διεπτιασμένων. Τετηρήκασι γὰρ πορνείαν, τουτέστι
 σώζεσθαι παρεσκεύασαν τοῖς ὑπὸ χεῖρα τὴν πλάνησιν, καί-
 τοι μᾶλλον αὐτὴν ἐκ μέσου διαρῥίπτειν καὶ ἀφανίζειν
 10 ὀφείλοντες Διδασκάλων γὰρ νῆψις, τὸ λαοὺς ἀδικοῦν ἐκ
 μέσου ποιεῖσθαι διὰ σπουδῆς, καὶ τὸ τῷ Θεῷ στυγητὸν
 ἀμελλητὶ καταστρέφειν. Εἰ δὲ δὴ τοῦτο δρᾶν οὐκ ἀνεχόμε-
 νοι, μένειν ὥσπερ καὶ σώζεσθαι τῆς πλανήσεως ἔργα συγχω-
 ροῦσιν αὐτοί, μᾶλλον δὲ καὶ συνιστῶσιν ἐκ τῶν ἐναντίων, τὸ
 15 τηνικάδε δὴ πάντως οἶνον ὥσπερ τι καὶ μέθυσμα καὶ ὁ τῶν
 παιδαγωγουμένων εἰσδέξεται νοῦς. Πόθεν γάρ, ἢ πῶς ἂν
 ἔσχον νήφειν οἱ μαθηταὶ καὶ διανοιγνύναι δύνασθαι τῆς δι-
 ανοίας τὸν ὀφθαλμὸν πρὸς τὸν ἀληθῶς καὶ φύσει Θεόν, εἴ-
 περ αὐτοὺς οἱ παιδαγωγοὶ καὶ τῶν συμφερόντων εἰσηγηταὶ
 20 καὶ προσεμπεδοῦσιν ἔτι πρὸς τὸ πλανᾶσθαι δεῖν; Καὶ τοῦτο,
 οἶμαι, ἐστὶ τὸ δι' ἑτέρου προφήτου σαφῶς εἰρημένον· «Οἱ ἱε-
 ρεῖς οὐκ εἶπαν· Ποῦ ἔστι Κύριος; Καὶ οἱ ἀντεχόμενοι τοῦ νό-
 μου μου οὐκ ἠπίστησαντό με, καὶ οἱ ποιμένες ἠσέβουν εἰς ἐμέ,
 καὶ οἱ προφῆται προεφήτενον τῇ Βάαλ». Καὶ πάλιν· «Οἱ νί-
 25 οἱ μου καὶ τὰ πρόβατά μου οὐκ εἰσιν, οὐκ ἔστι τόπος τῆς
 σκηνῆς μου, τόπος τῶν δέρδεών μου. Ὅτι οἱ ποιμένες ἠφρο-
 νεύσαντο, καὶ τὸν Κύριον οὐκ ἐξεξήτησαν· διὰ τοῦτο οὐκ
 ἐνενόησε πᾶσα ἡ νομὴ καὶ διεσκορπίσθησαν».

Στίχ 12. «Ἐν συμβόλοις ἐπηρώτων, καὶ ἐν ῥάβδοις
 30 αὐτῶν ἀπήγγελλον αὐτῷ».

ΜΔ'. Τίνα δὴ τρόπον καταλελοίπασι μὲν τὸν Κύριον, τε-

43. Ἐδῶ ἀναφέρει τις αἰτίες πού οὔτε χορταίνουν ἀπό τροφή οἱ ἱερεῖς, ἀλλ' οὔτε καί θά καθοδηγοῦνται πιά. Γιατί λέγει, ἐπειδὴ ἀπομακρύνθηκαν κι αὐτοὶ ἀπὸ τὸν Κύριο καὶ μαζί μὲ τοὺς διδασκόμενους ὀλίσθησαν καὶ οἱ δάσκαλοί τους, οἱ ὁποῖοι ἔλαχε νὰ ὀδηγοῦν τοὺς εὐρισκόμενους κάτω ἀπὸ τὴν ἔξουσία καὶ τὴν καθοδήγησή τους, γι' αὐτὸ θά βρεθοῦν κάτω ἀπὸ τὴ θεία ὀργή καὶ θά ὑποστοῦν τιμωρία γιὰ τὰ χωρὶς τέλος ἁμαρτήματά τους. Γιατί τήρησαν τὴν πορνεία, δηλαδή ἔκαναν τοὺς κάτω ἀπὸ τὴν ἔξουσία τους νὰ διατηρήσουν τὴν πλάνη, ἂν καὶ βέβαια ὄφειλαν μᾶλλον νὰ τὴν ἀπορρίπτουν καὶ νὰ τὴν ἐξαλείφουν. Γιατί ἔργο τῆς ἐπαγρύπνησης τῶν δασκάλων εἶναι νὰ θγάξουν γρήγορα ἀπὸ τὴ μέση κάθε τι πού ἀδικεῖ τοὺς λαοὺς καὶ νὰ καταστρέφουν ἀμέσως τὸ μισητὸ στὸν Θεό. Ἄν ὅμως δὲν θέλουν νὰ τὸ κάνουν αὐτό, ἐπιτρέπουν οἱ ἴδιοι νὰ παραμένουν καὶ νὰ διατηροῦνται τὰ ἔργα τῆς πλάνης, ἢ καλύτερα καὶ τὰ σταθεροποιοῦν, τότε ὅπωςδήποτε ὁ νοῦς τῶν διδασκόμενων τους θά δεχθεῖ κατὰ κάποιο τρόπο ἓνα εἶδος κρασιοῦ καὶ μέθης. Γιατί ἀπὸ ποῦ, καὶ πῶς θά μπορούσαν νὰ μείνουν σὲ ἐπαγρύπνηση οἱ μαθητὲς καὶ νὰ ἀνοίξουν τὰ πνευματικά τους μάτια πρὸς τὸν ἀληθινὸ καὶ ἀπὸ τὴ φύση τοῦ Θεοῦ, ἂν οἱ παιδαγωγοὶ καὶ εἰσηγητὲς τους αὐτῶν πού τοὺς ὠφελοῦν, καὶ τοὺς σταθεροποιοῦν ἐπιπλέον στὴν ἀνάγκη τῆς πλάνης; Κι αὐτό, νομίζω, σημαίνει ἐκεῖνο πού εἶπε ρητὰ κάποιος ἄλλος προφήτης: «Οἱ ἱερεῖς δὲν εἶπαν, Ποῦ εἶναι ὁ Κύριος, Καὶ οἱ καταγινόμενοι μὲ τὸ νόμο δὲν μὲ γνῶριζαν, καὶ οἱ ποιμένες φέρονταν μὲ ἀσέβεια ἐναντίον μου, καὶ οἱ προφῆτες προφήτευαν στὸ ὄνομα τοῦ Βάαλ»⁴⁵. Καὶ πάλι: «Οἱ υἱοὶ μου καὶ τὰ πρόβατά μου δὲν ὑπάρχουν πιά, δὲν ὑπάρχει ὁ τόπος τῆς σκηνῆς μου, ὁ τόπος γιὰ τὴν ἀπόθεση τῶν δερμάτων καλυμμάτων της. Γιατί οἱ ποιμένες μου κυριεύθηκαν ἀπὸ ἀφροσύνη καὶ δὲν ἀναζήτησαν τὸν Κύριο. Γι' αὐτὸ ὅλο τὸ ποίμνιο ἔμεινε ἀκαθοδήγητο καὶ διασκορπίσθηκε»⁴⁶.

Στίχ. 12. «Μὲ σύμβολα ζητοῦσαν συμβουλὲς ἀπὸ τὰ εἰδωλά τους, καὶ αὐτὰ τοὺς ἀπαντοῦσαν μὲ τὶς ραβδομαντεῖες τους».

44. Μὲ αὐτὰ διασαφηνίζει μὲ ποιὸν τρόπο ἀπὸ τὴ μιὰ ἐγκατέ-

τηρήκασι δὲ τὴν πορνείαν, καθίστησιν ἑναργές. Συνθελητὴν γὰρ τοῖς πλανωμένοις ἀποφαίνει τὸν παιδευτὴν, καὶ οὗς ἦν εἰκός, μᾶλλον δὲ ἤδη καὶ ἀναγκαῖον τοῖς θείοις ἔπεσθαι νόμοις καὶ ἀποκομίζειν εἰς τοῦτο τοὺς ὑπεξευγμένους, τούτους, 5 ὡς ἔφην, τὰ τῆς πλάνης πληροῦντας ἐγκλήματα δείκνυσιν ἑναργῶς. Ἦεσαν μὲν γὰρ πρὸς αὐτοὺς τινες μανθάνειν ἐθέλοντες, φησὶν, ἦτοι τὰ ἐσόμενα τυχόν, ἤγουν τὰ καθ' ἑαυτούς, καὶ ἐν οἷς ἂν εἶεν ἢ καιροῖς ἢ πράγμασιν. Οἱ δὲ τοὺς προσιόντας αὐτοῖς οὐκέτι παρὰ Θεοῦ τὰ τοιάδε βούλεσθαι 10 ζητεῖν δυσσεβοῦντες ἀνέπειθον, ἀλλ' ἐν συμβόλοις ἐπηρώτων, τουτέστι διὰ σημείων τινῶν καὶ ἐπιτηρήσεων παρὰ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων μανθάνειν ἐζήτουν. Καθάπερ ἀμέλει καὶ Βαλαάμ καταμαντεύεσθαι ποτε τῶν ἐξ Ἰσραὴλ ἐπεχειρεῖ. Τοῦτο γὰρ ἐκέλευε δοῦν Βαλάκ υἱὸς Βεώρ. Ὁ δέ, «Ποί- 15 ησόν μοι», φησὶν, «ᾧδε ἑπτὰ βωμούς, καὶ σφάξον μοι ἑπτὰ μόσχους καὶ ἑπτὰ κριούς, καὶ πορεύσομαι κατέναντι τῶν οἰωνῶν». Ἡ γὰρ τοὺς καπνοὺς τοὺς ἐκ τῶν θυσιῶν ἀναθρόσκοντας κατασκέπτονται, ὅπη τε καὶ ὅπως ὑψοῦ τε καὶ ἄνω διάττουσιν, ἢ τοὺς ἐν ἥπατι σφαιδασμοὺς περιαιθοῦσιν οἱ 20 δεῖλαιοι, ἤγουν τὰς ἐξ οἰωνῶν περιεργάζονται πτήσεις. Οἰωνοσκοπία δὲ καὶ μαντικὴ καὶ τὰ τοιάδε τῶν κακῶν τῆς εἰς λήξιν ἠκούσης δυσσεβείας ἐγκλήματα, καὶ ἐν τοῖς κατωτάτω τῆς εἰδωλολατρίας ἔρχονται μυχοῖς.

«Καὶ ἐν ῥάβδοις αὐτῶν ἀπήγγελλον αὐτῶν». Ἀφικομέ- 25 νοις, φησί, πρὸς αὐτοὺς τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, καί τι τῶν ἰδίων διειδέναι σπουδάζουσιν, οὐχὶ μόνον ἐν συμβόλοις, ἀλλὰ καὶ ἐν ῥάβδοις αὐτῶν ἀπήγγελλον αὐτοῖς. Τρόπος δὲ οὗτος ἀπάτης ἕτερος ῥαβδομαντεία τὸ χρῆμα καὶ εὖρεμά που τάχα τῆς Χαλδαίων περιεργίας. Κατεμαντεύετο γὰρ οὕτω τῆς 30 Ἱερουσαλήμ ὁ Ναβουχοδονόσορ, καθὰ καὶ ὁ θεσπέσιος προφήτης φησὶν Ἰεζεκίηλ. Δύο γὰρ ἰστάντες ῥάβδους, εἰτά τινα τῶν ἀπορρήτων αὐτοῖς κατεπάδοντες, κατακλίνεσθαι

λειψαν τὸν Κύριο, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη διατήρησαν τὴν πορνεία. Παρουσιάζει τὸν παιδαγωγὸ τους νὰ θέλει τὸ ἴδιο μὲ τοὺς πλανημένους, καὶ αὐτοὶ ποὺ ἦταν φυσικό, ἢ μᾶλλον ἤδη καὶ ἀναγκαῖο νὰ ἀκολουθοῦν τοὺς θείους νόμους καὶ νὰ ὀδηγοῦν σ' αὐτὸ τοὺς εὐρισκόμενους κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τους, αὐτούς, ὅπως εἶπα, τοὺς παρουσιάζει μὲ σαφήνεια νὰ ἐκτελοῦν τὰ ἐγκλήματα τῆς πλάνης. Γιατὶ πηγαινάν κάποιοι σ' αὐτούς, θέλοντας, λέγει, νὰ μάθουν ὅσα τυχὸν ἔμελλαν νὰ συμβοῦν, ἢ ὅσα τοὺς ἀφοροῦσαν καὶ σὲ ποιούς καιροὺς βρίσκονταν ἢ καταστάσεις. Ἐκεῖνοι ὅμως τοὺς προσερχόμενους σ' αὐτούς τοὺς ἔπειθαν μὲ τὴν ἀσέβειά τους νὰ μὴν τὰ ζητοῦν αὐτὰ ἀπὸ τὸν Θεό, ἀλλὰ τοὺς ρωτοῦσαν μὲ σύμβολα, δηλαδή ζητοῦσαν μὲ κάποια σημεῖα καὶ παρατηρήσεις νὰ τὰ μάθουν ἀπὸ τὰ ἀκάθαρτα πνεύματα. "Ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Βαλαάμ ἐπιχειροῦσε κάποτε νὰ δώσει μαντεία γιὰ τοὺς Ἰσραηλίτες γιατί αὐτὸ τὸν πρόσταζε νὰ κάνει ὁ Βαλάκ, υἱὸς τοῦ Βεώρ. Κι αὐτὸς εἶπε· «Κάνε μου ἐδῶ ἑπτὰ βωμοὺς καὶ θυσίασέ μου ἑπτὰ μοσχάρια καὶ ἑπτὰ κριάρια, καὶ θὰ πορευθῶ νὰ λάβω τὴ μαντεία»⁴⁷. Γιατὶ ἡ ἐξετάζουν τοὺς καπνοὺς ποὺ ἀνεβαίνουν ἀπὸ τὶς θυσίαις ἂν ἀνεβαίνουν πρὸς τὰ ἑπάνω, ἢ παρατηροῦν οἱ δυστυχεῖς τοὺς παλμοὺς τοῦ σηκωτιοῦ, ἢ ἐξετάζουν μὲ προσοχὴ τὰ πετάγματα τῶν πουλιῶν. Οἱ οἰωνοσκοπίες καὶ ἡ μαντικὴ καὶ παρόμοιες κουταμάρες εἶναι ἐγκλήματα τῆς σὺν ἑπακρο ἀσέβειας, καὶ φθάνουν μέχρι τοὺς βαθύτατους μυχοὺς τῆς εἰδωλολατρίας.

«Καὶ τοῦ ἀπαντοῦσαν μὲ τὰ ραβδιὰ τους». "Ὅταν πῆγαν, λέγει, σ' αὐτούς οἱ Ἰσραηλίτες καὶ ζητοῦσαν νὰ μάθουν κάτι ποὺ τοὺς ἀφοροῦσε, δὲν τοὺς ἀπαντοῦσαν μὲ σύμβολα μόνο, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ ραβδιὰ τους. Αὐτὸς πάλι ἦταν ἓνας ἄλλος τρόπος ἀπάτης· εἶναι ἡ λεγόμενη ραβδομαντεία, ποὺ εἶναι ἐπινόημα τὰχα τῆς ἀνόητης ἔρευνας τῶν Χαλδαίων. Γιατὶ ἔτσι μάντευε κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ ὁ Ναβουχοδονόσορ, ὅπως λέγει καὶ ὁ θεῖος προφήτης Ἰεζεκιήλ. Στήνοντας δηλαδή δύο ραβδιὰ καὶ ψάλλοντας ἔπειτα κάποια λόγια ἀπόρητα, τὰ ἔκαναν νὰ πέφτουν μὲ τὶς ἐνέργει-

47. Ἄριθμ. 23, 1.

παρεσκεύαζον ταῖς τῶν δαιμονίων ἐνεργείαις, καὶ πιπτούσας ἐπετήρουν ὅποι φέροντο πάλιν, πότερον εἰς εὐθὺ ἢ ἀνόπιν, ἢ εἰς δεξιὸν ἢ εἰς εὐώνυμον. Οὕτω τε λοιπὸν τὸ δοκοῦν τοῖς προσιοῦσιν ἀπήγγελλον. Τοῦτό ἐστι τὸ «ἐν ῥάβδοις ἀπήγγελλον». Πάνδεινον οὖν ἀληθῶς, ὅτε τῶν ἄλλων οἱ παιδαγωγοί, καὶ πρὸς τὸ τῷ Θεῷ φίλον ἀποκομίζειν οἰοί τε καὶ πλανᾶσθαι παρεσκεύαζον καὶ ἡ φησιν ὁ προφήτης, «Μανίαν ἐν οἴκῳ Κυρίου κατέπηξαν». Μανίαν γάρ φησι τὴν ψευδομαντεῖαν Ὑποκρίνονται γάρ οἱ τοῦτο δρᾶν εἰωθότες, μηδὲ εἰδέναι λοιπὸν ὅποιπέρ εἰσι. Μαίνεσθαι γάρ αὐτοὺς καὶ ἐνθουσιᾶν ἔφασκόν τινες, ὡς θείου πεπληρωμένους. Οὐ γὰρ ἤδεσαν ὅτι τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων οἶκος ὥσπερ τις καὶ σπήλαιον ἢ τῶν πλανωμένων ἐστὶ καρδία.

Στίχ. 12-13. «Πνεύματι πορνείας ἐπλανήθησαν καὶ ἐξέπύρνευσαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ αὐτῶν. Ἐπὶ τὰς κορυφὰς τῶν ὄρέων ἐθυσίαζον, καὶ ἐπὶ τοὺς βουνοὺς ἔθνον ὑποκάτω δρυὸς καὶ λεύκης καὶ δένδρου συσκιάζοντος, ὅτι καλὸν σκέπη».

ΜΕ. Ὅτι μὴ δίχα πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων καὶ πορνῶν τὰ τοιάδε πράττεται, διδάσκει σαφῶς. Ἄπαν γὰρ εἶδος φανλότητος παρ' ἐκείνων ἐστὶ, καὶ τῶν αἰσχίστων οὐδὲν ἀνεπιτήδευτον τοῖς τὰ αὐτοῖς δοκοῦντα πληροῦν ἡρημένοις. Πεπλάνηνται τοίνυν, φησί, πνεύματι πορνείας, καὶ ὡς ἀποτάτω γεγόνασι τοῦ Θεοῦ, φιλήδονοί τε ὑπάρχοντες καὶ φιλοσαρκίας ἀφορμὴν τὰ τῆς εἰδωλολατρίας ἔργα ποιοῦμενοι. Ἐθνον γάρ, βουνούς τε καὶ ὄρη καταλαμβάνοντες, καὶ γηῖνοις ὑψώμασι τὸ τῶν δαιμονίων χαμαιριφές θεραπεύοντες. Εἶτα βωμοὺς ὑποκάτω δρυὸς καὶ λεύκης ἐγείροντες, προσῆγον σπονδάς, νύμφαις τάχα που ταῖς ἁμαρτύροισι, κατὰ τοὺς Ἑλλήνων μύθους, τιμὰς ἀποπέμποντες.

ες τῶν δαιμόνων, καὶ ἐνῶ ἔπεφταν, παρατηροῦσαν πάλι πρὸς τὰ ποῦ ἔπεφταν, ἐμπρὸς ἢ πίσω, δεξιὰ ἢ ἀριστερά. Ἔτσι στὴ συνέχεια ἀπαντοῦσαν ὅ,τι ἤθελαν σ' ἐκείνους ποὺ προσέρχονταν σ' αὐτούς⁴⁸. Αὐτὸ σημαίνει τό, «Ἀπαντοῦσαν μὲ τὰ ραβδιά τους». Μεγάλο κακὸ πραγματικά, γιατί αὐτοὶ ποὺ ἔπρεπε νὰ εἶναι παιδαγωγοὶ τῶν ἄλλων καὶ νὰ τοὺς ὀδηγοῦν σ' αὐτὸ ποὺ εἶναι ἀρεστὸ στὸν Θεό, αὐτοὶ τοὺς ὀδηγοῦσαν στὴν πλάνη, καὶ ὅπως λέγει ὁ προφήτης, «Ἐγκατέστησαν τὴμανία στὴ χώρα τοῦ Κυρίου»⁴⁹. «Μανία» βέβαια ὀνομάζει τὴν ψευδομαντεία. Γιατὶ ὑποκρίνονται αὐτοὶ ποὺ συνηθίζουν νὰ κάνουν αὐτὰ τὰ πράγματα, ὅτι δὲν γνωρίζουν οὔτε ποῦ βρίσκονται. Ἐλεγον κάποιοι ὅτι αὐτοὶ εἶναι κυριευμένοι ἀπὸ μανία καὶ βρίσκονται σὲ ἔκσταση, γιατί εἶναι γεμάτοι ἀπὸ τὸ Θεῖο, γιατί δὲν γνώριζαν ὅτι ἡ καρδιὰ αὐτῶν ποὺ εἶναι παραδομένοι στὴν πλάνη εἶναι σὰν μιὰ κατοικία καὶ ἓνα σπήλαιο ἀκάθαρτων πνευμάτων.

Στίχ. 12-13. «Παραπλανήθηκαν ἀπὸ πνεῦμα πορνείας καὶ ἔξαιτίας τῆς πορνείας τοὺς ἀπομακρύνθηκαν ἀπὸ τὸν Θεό τους. Ἔστηναν θυσιαστήρια στὶς κορυφές τῶν βουνῶν καὶ θυσίαζαν στὰ βουνὰ κάτω ἀπὸ δρυὶ καὶ λεύκη καὶ σκιερὸ δένδρο, γιατί τοὺς εὐχαριστοῦσε ἡ σκιά του».

45. Ὅτι αὐτὰ δὲν γίνονταν χωρὶς τὴ σύμπραξη τῶν ἀκάθαρτων καὶ πονηρῶν πνευμάτων, τὸ διδάσκει μὲ σαφήνεια. Γιατὶ κάθε εἶδος φαυλότητος προέρχεται ἀπὸ αὐτὰ, καὶ τίποτε ἀπὸ τὰ πιὸ αἰσχρὰ δὲν ἄφηναν ἀνεκτέλεστο αὐτοὶ ποὺ ἤθελαν νὰ πράττουν ὅσα εὐχαριστοῦσαν αὐτὰ. Λέγει λοιπὸν ὅτι ἔχουν πλανηθεῖ ἀπὸ πνεῦμα πορνείας καὶ ἔφυγαν ὅσο πιὸ μακριὰ μπορούσαν ἀπὸ τὸν Θεό, γιατί ἦταν φιλήδονοι καὶ ἀφορμὴ τῆς φιλοσαρκίας τοὺς ἔκαναν τὶς εἰδωλολατρικὰ τοὺς ἔργα. Γιατὶ θυσίαζαν ἀνεβαίνοντας στὰ βουνὰ καὶ στὰ ὄρη καὶ στὰ ὑψώματα τῆς γῆς, καὶ πρόσφερναν λατρεία στοὺς καταχθόνιους δαίμονες. Ἐπειτα, οἰκοδομώντας βωμοὺς κάτω ἀπὸ δρυὶς καὶ λεῦκες, πρόσφερναν σπονδές στὶς νύμφες, ἀπονέμοντας τιμὲς στὶς ἁμαδρυάδες τάχα,

Φασὶ γὰρ οἱ τῶν Ἑλλήνων ποιηταὶ καὶ λογάδες, καὶ φυ-
 τῶν καὶ ξύλων ἐραῖν τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας, οὓς νύμ-
 φας ὠνόμαζον, κατὰ τὸ αὐτοῖς, οὐκ οἶδ' ὅπως, δοκοῦν.
 Ἐδόκει τοίνυν αὐτοῖς ἀποδέχεσθαι, φησί, τὰς σκιάς καὶ
 5 ὑπὸ τοῖς εὐανθεστάτοις θρύπτεσθαι δρυμοῖς· ἐπαινεῖν τε
 καὶ λέγειν, «ὅτι καλὸν σκέπη». Οὐκοῦν ὁ φιλήδονος οὐκ ἂν
 γένοιτο καὶ φιλόθεος. Καὶ μαρτυρήσει λέγων ὁ Παῦλος πε-
 ρὶ τινῶν, ὅτι «Φιλήδονοι μᾶλλον εἰσιν, ἢ φιλόθεοι». «Μα-
 κάριοι δὴ οὖν οἱ πενθοῦντες νῦν», καθά φησιν ὁ Σωτὴρ,
 10 καὶ τὸ τληπαθὲς εἰς πόνους τοὺς ἐπωφελεῖς τιμᾶν ὅτι μάλι-
 στα καὶ ἀγαπᾶν διεσπουδακότες.

Στίχ. 13-14 «Διὰ τοῦτο ἐκπορνεύσουσιν αἱ θυγατέρες
 ὑμῶν, καὶ αἱ νύμφαι ὑμῶν μοιχεύσουσι, καὶ οὐ μὴ ἐπι-
 σκέψωμαι ἐπὶ τὰς θυγατέρας ὑμῶν ὅταν πορνεύωσι,
 15 καὶ ἐπὶ τὰς νύμφας ὑμῶν ὅταν μοιχεύωσι· διότι καὶ αὐ-
 τοὶ μετὰ τῶν πορνῶν συνανεφύροντο, καὶ μετὰ τῶν τε-
 τελεσμένων ἔθνον».

ΜΣΤ'. Ἐπειδὴ γὰρ ἀξιάγαστον ὑμῖν, φησὶν, εἶναι δοκεῖ
 τὸ ὑπὸ φυτῶ θρύπτεσθαι καὶ σκιαῖς καὶ ἡδονὴν πεποίησθε
 20 τὸ λυποῦν ἐμέ, τὴν ἐπάρατον δηλονότι πλάνην καὶ ἀκα-
 θαρσίαν, ταύτητοι «πορνεύσουσι μὲν ὑμῶν αἱ θυγατέρες,
 αἱ δέ γε νύμφαι», τουτέστιν αἱ τῶν υἱῶν γαμεταί, «μοιχευ-
 θήσονται». Κἂν εἰ ταῦτα γένοιτο, φησὶν, ἡρεμήσω καὶ γὰρ
 καὶ οὐκ ἐπισκέψομαι. Ἔοικε δὲ διὰ τούτων τὰ ἐκ τοῦ πολέ-
 25 μου προκαταγγέλλειν κατὰ τῶν ἡμαρτηκώτων ἐσόμενα
 βλάβη καὶ τὰ ταῖς αἰχμαλωσίαις ἐπόμενα. Οἱ γὰρ ἅπαξ
 ἐλόντες καὶ νενικηκότες, πράττουσιν εἰς τοὺς ἀλόντας τὸ
 δοκοῦν, ἀχαλίνοις ἐξουσίαις χρώμενοι καὶ ἀνεπιπλήκτοις
 30 ὁρμαῖς πρὸς πᾶν ὀτιοῦν τῶν αὐτοῖς καθ' ἡδονὴν ἐρχόμενοι,
 καὶ οὔτε νόμον ὑπολογιζόμενοι, οὔτε τὸ εἰκὸς ἢ πρέπον ἐν-

σύμφωνα με τούς ἑλληνικούς μύθους. Λένε δηλαδή οἱ ποιητὲς καὶ σοφοὶ τῶν Ἑλλήνων, ὅτι οἱ ἀκάθαρτοι δαίμονες, ποὺ δὲν ξέρω πῶς, σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη τους, τούς ὀνόμαζαν νύμφες, ἀγαποῦσαν τὰ φυτὰ καὶ τὰ δένδρα. Νόμιζαν λοιπὸν ὅτι ἀποδέχονταν, λέγει, τὶς σκιὲς καὶ τὸ νὰ ἐπιδίδονται στὶς ἡδονὲς κάτω ἀπὸ τὰ ἀνθισμένα δένδρα, καὶ νὰ ἐπαινοῦν καὶ νὰ λένε, «ὅτι εἶναι καλὴ ἡ σκιά». Ὁ φιλήδονος λοιπὸν δὲν θὰ μποροῦσε νὰ γίνεῖ καὶ φιλόθεος. Καὶ θὰ τὸ ἐπιβεβαιώσει ὁ Παῦλος λέγοντας γιὰ κάποιους, ὅτι «εἶναι φιλήδονοι μᾶλλον, παρὰ φιλόθεοι»⁵⁰. «Μακάριοι λοιπὸν εἶναι ὅσοι πενθοῦν τώρα»^{50α}, ὅπως λέγει ὁ Σωτήρας, καὶ φροντίζουν νὰ τιμοῦν καὶ νὰ ἀγαποῦν ὅσο γίνεται πιὸ πολὺ τὴν ὑπομονὴ στοὺς ὠφέλιμους κόπους.

Στίχ. 13-14. «Γι' αὐτὸ θὰ ἐκπορνευθοῦν οἱ θυγατέρες σας καὶ οἱ νύμφες σας θὰ παραδοθοῦν στὴ μοιχεία, καὶ ἕξαιτίας αὐτοῦ δὲν θὰ ἐπισκεφθῶ τὶς θυγατέρες σας ὅταν πορνεύουν καὶ τὶς νύμφες σας ὅταν μοιχεύουν, γιατί κι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἀναμιγνύονταν μὲ τὶς πόρνες καὶ θυσίαζαν μαζὶ μὲ τούς ἱερομῦστες τῶν ψευδοθεῶν».

46. Ἐπειδὴ δηλαδή, λέγει, φαίνεται ὅτι εἶναι σ' ἐσᾶς ἀξιαγάπητο νὰ ἐπιδίδεσθε στὴ φιληδονία κάτω ἀπὸ τὰ φυτὰ καὶ τὶς σκιὲς καὶ θεωρεῖτε εὐχαρίστησὴ σας αὐτὸ ποὺ δυσσαρεστεῖ ἐμένα, δηλαδή τὴν καταραμένη πλάνη καὶ ἀκαθαρσία, γι' αὐτὸ «θὰ πορνεύσουν οἱ θυγατέρες σας καὶ οἱ νύμφες σας», δηλαδή οἱ γυναῖκες τῶν παιδιῶν σας, «θὰ μοιχεύσουν». Κι ὅταν γίνουν αὐτὰ, λέγει, θὰ ἡσυχάσω κι ἐγὼ καὶ δὲν θὰ τὶς ἐπισκεφθῶ. Μ' αὐτούς τούς λόγους φαίνεται ὅτι προμηνύει τὶς ζημιὲς ποὺ θὰ προκαλέσουν οἱ πόλεμοι σ' ἐκείνους ποὺ ἀμάρτησαν καὶ τὰ ἐπακόλουθα τῆς αἰχμαλωσίας. Γιατὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἔγιναν ὅπωςδὴποτε κατακτητὲς καὶ νικητὲς, κάνουν στοὺς κατακτημένους ὅ,τι θέλουν, χρησιμοποιώντας δίχως φραγμοὺς τὴν ἐξουσία τους καὶ προχωρῶντας μὲ ὀρμὴ ἀσυγκράτητη πρὸς κάθε τι ποὺ τούς εὐχαριστεῖ, καὶ οὔτε νόμο ὑπολογίζουν, οὔτε θέλουν νὰ φέρουν στὸ νοῦ τους τὸ λογικὸ καὶ

νοεῖν ἀνεχόμενοι, ἀπεσκληρότα δὲ ὡσπερ καὶ πολὺ βλέποντα πρὸς τὸ ἀνήμερον ἔχοντες νοῦν, οὐδεμιᾶς ἀξιουσι φειδοῦς τοὺς ἀθλίως πεπραχότας. Ὅτι τοίνυν προκείσονται τοῖς ἐχθροῖς εἰς ὕβριν καὶ αἰσχουργίαν τῶν πεπορνευκότων τὰ παιδιά καταμεμήνηκεν ἐναργῶς. Εἰ δὲ δὴ τις ἔλοιτο, καὶ καθ' ἕτερον νοήσει τρόπον. Ἐπισκέπτεται μὲν γὰρ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς οὓς ἂν βούλοιο τιμᾶν τε καὶ ἀγαπᾶν· κἂν εἰς τὸ ῥάθυμον ἴδη παρενηνεγμένους καὶ δρᾶν ἐθέλοντας ἃ μὴ θέμις, ἐπιτιμᾶ συμμέτρως, παλινδρομεῖν ἀναπείθων ἐπὶ τὰ ἀμείνω καὶ πρὸς ὄνησιν ἀναγκαῖα· τοιγάρτοι φησὶ καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος τοῖς εἰς εὐδόκιμον κεκλημένοις ζωήν· «Εἰ παιδεῖαν ὑπομένετε, ὡς υἱοῖς ὑμῖν προσφέρεται ὁ Θεός· Τίς γάρ ἐστιν υἱός, ὃν οὐ παιδεύει πατήρ;». Ὁ δέ γε σοφώτατος παροιμισιαστὴς διαμαρτύρεται καὶ φησιν· «Ὁν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται».

Οὐκοῦν οὓς παιδεύει, καὶ ἐποπτείας ἀξιοῖ, ὡς ἀγαθοὺς πάντως καὶ ἠγαπημένους· ἐφορᾷ δὲ οὐδαμῶς τοὺς σφόδρα προσκεκρουκότας αὐτῷ, μονονουχὶ λέγων· «Οὐκ οἶδα ὑμᾶς». «Ὁφθαλμοὶ γὰρ Κυρίου ἐπὶ δικαίους», καθὰ γέγραπται. Οὐκοῦν κἂν πλημμελῶσι, φησὶν, οὐκ ἐπισκέψομαι, τουτέστιν οὐ φροντιῶ, οὐκ ἐπιστρέψω πρὸς ἑμαυτόν, οὐδενὸς ἀξίους ἠγήσομαι. Διὰ ποίαν αἰτίαν; Καὶ γὰρ ὑμεῖς αὐτοὶ φησιν, οἱ ἐν τάξει πατέρων, τοσοῦτον ἀφεστήκατε τοῦ θέλειν ἐπιτιμᾶν ἑαυτοῖς τε καὶ τοῖς ἐξ ὑμῶν, κἂν εἰ τῆς ἐσχάτης μεταποιοῖντο φανυλότητος, ὡς συναναφύρεσθαι πόρνας. Συντεθύκατε γὰρ τοῖς τετελεσμένοις. Πόρνας δὲ φησιν ἰδικῶς τὰς τοῦ Βεελφεγῶρ ἱερείας. Βεελφεγῶρ δὲ ἐστὶν ὁ καλούμενος Πρίαπος. Αἱ δὲ τὸ οὕτως αἰσχρὸν τιμῶσαι βδέλυγμα, πόρνας λοιπὸν ὁμολογουμένως. «Τετελεσμέ-

51. Ἐβρ. 12,7.

53. Ματθ. 7,23.

52. Παροιμ. 3,12.

54. Ψαλμ. 33,16.

πρέπον, ἀλλὰ σὰ νὰ ἔχει ἀποσκληρυνθεῖ ὁ νοῦς τους καὶ ἔχοντάς τον στραμμένο πρὸς τὴν ἀγριότητα, δὲν θεωροῦν ἄξιους καμμιᾶς εὐσπαγχνίας ἐκείνους πὺ περιέλεσαν σὲ ἀθλιότητα. Ἔδειξε λοιπὸν μὲ σαφήνεια ὅτι τὰ παιδιὰ ἐκείνων πὺ πόρνευσαν θὰ ἐκτεθοῦν στὴν περιφρόνηση καὶ τὴν κακοποίηση τῶν ἐχθρῶν τους. Ἄν θέλει ὅμως κανεὶς μπορεῖ νὰ τὸ ἐννοήσῃ αὐτὸ καὶ κατ' ἄλλο τρόπο. Ἐπισκέπτεται δηλαδὴ ὁ Θεὸς τῶν ὄλων ὅποιους ἀγαπᾷ καὶ θέλει νὰ τοὺς τιμήσῃ, κι ἂν τοὺς δεῖ νὰ ἔχουν παρὰσυρθεῖ στὴν ἀδιαφορία καὶ νὰ θέλουν νὰ πράττουν πράγματα πὺ δὲν εἶναι θεμιτὰ, τοὺς ἐπιτιμᾷ μὲ μέτρο, πείθοντάς τους νὰ ἐπιστρέψουν στὰ ὀρθότερα καὶ ἀναγκαῖα πρὸς ὠφέλεια. Καὶ πραγματι λέγει ὁ θεῖος Παῦλος σὲ ὅσους ἔχουν κληθεῖ στὴν ἀξιέπαινη ζωὴ· «Νὰ δείχνετε ὑπομονὴ στὴν παιδαγωγία, γιατί ὁ Θεὸς σᾶς συμπεριφέρεται σὰν παιδιὰ του. Καὶ ποιὸ παιδὶ εἶναι ἐκεῖνο πὺ δὲν τὸν παιδαγωγεῖ ὁ πατέρας του;»⁵¹. Ὁ σοφώτατος πάλι Παροιμιστὴς διαβεβαιώνει αὐτὸ καὶ λέγει «Ὅποιον ἀγαπᾷ ὁ Θεός, τὸν παιδαγωγεῖ, καὶ μαστιγώνει τὸν καθένα πὺ τὸν θεωρεῖ υἱὸ του»⁵².

Ὅποιους λοιπὸν τιμωρεῖ, τοὺς κρίνει ἄξιους καὶ νὰ τοὺς ἐπιβλέπει, σὰν ἀγαθοὺς καὶ ἀγαπημένους του, ἐνῶ ἐκείνους πὺ τοῦ ἐναντιώνονται ἔντονα, δὲν τοὺς ἐπιβλέπει καθόλου καὶ κατὰ κάποιον τρόπο τοὺς λέγει, «Δὲν σᾶς γνωρίζω»⁵³. Γιατί, ὅπως ἔχει γραφεῖ, «Τὰ μάτια τοῦ Κυρίου εἶναι ἐπάνω στοὺς δίκαιους»⁵⁴. Ἄν λοιπὸν ἁμαρτάνουν, λέγει, δὲν θὰ τοὺς ἐπισκεφθῶ, δηλαδὴ δὲν θὰ τοὺς φροντίσω οὔτε θὰ τοὺς προσελκύσω κοντὰ μου, δὲν θὰ τοὺς θεωρήσω ἄξιους γιὰ τίποτε. Γιὰ ποιὸ λόγο; Γιατί καὶ ἐσεῖς οἱ ἴδιοι, λέγει, πὺ εἶστε οἱ πατέρες, τόσο πολὺ ἀπέχετε ἀπὸ τὸ νὰ θέλετε νὰ ἐπιτιμᾶτε τοὺς ἑαυτοὺς σας καὶ τὰ παιδιὰ σας, ἀκόμα κι ἂν ζοῦν στὴν ἔσχατη φαυλότητα, ὥστε νὰ συναναστρέφονται μὲ τὶς πόρνες. Γιατί θυσιάσατε μαζί μὲ τὶς πόρνες τῶν εἰδωλατρικῶν τελετῶν. Πόρνες ὀνομάζει ἰδίως τὶς ἱέρειες τοῦ Βεελφεγῶρ, καὶ Βεελφεγῶρ εἶναι ὁ λεγόμενος Πρίαπος. Αὐτὲς λοιπὸν πὺ τιμοῦν τὴν τόσο βδελυρὴ αἰσχρότητα, εἶναι ὁμολογουμένως πόρνες. «Τετελεσμέ-

νους» δὲ ὀνομάζει πάλιν τοὺς ἱερομύστας τοῦ Βεελφεγῶρ, ἄνδρες δὲ ἦσαν, εἶναι μὲν οὐκ ἀνεχόμενοι τοῦθ' ὅπερ εἰσί, μεταφοιτῶντες δὲ μᾶλλον εἰς φρόνημα τὸ θηλυπρεπές, λόγοις τε καὶ τρόποις ἀνοσίως μαλακιζόμενοι. Θηλυδρίας δὲ 5 καὶ μαλθάκωνας τοὺς τοιούτους ἀποκαλοῦσιν τινες, οἱ γυναικείαις ὀλολυγαῖς καὶ κυμβάλοις χρώμενοι, περιθέοντες τε τινὰς δᾶδας ὁμοῦ, μυσταγωγεῖν ὑπεκρίνοντο, τῆς τοῦ Βεελφεγῶρ αἰσχύνης πληροῦντες τὰ παίγνια. Ἔθνον τοίνυν, φησί, μετὰ τῶν τετελεσμένων, τουτέστι μεμύηνται τὰ 10 ἐκείνων, καὶ ὁμοῦ τοῖς οὕτω κατεφθαρμένοις προσῆγον θυσίας τῷ Βεελφεγῶρ.

Στίχ 14. «Καὶ ὁ λαὸς ὁ συνιῶν συνεπλέκετο μετὰ πόρνῃς».

ΜΖ. Μετακομίζει τὸν λόγον ἐπὶ τὸν Ἰούδα, τουτέστι 15 τοὺς ἐκ φυλῆς Ἰούδα καὶ Βενιαμίν, οἱ τὴν Ἱερουσαλήμ οἰκοῦντες ἔτι καὶ τὸ θεῖον ἔχοντες θυσιαστήριον (συνεισηγήκει γὰρ ὁ ναός), τὰ Μωσέως ἐντάλματα τηρεῖν ἔφασκον καὶ τὴν διὰ τοῦ νόμου σύνεσιν ἔχειν. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ λελατρεύκασιν τῇ Ἀστάρτῃ προσοχθίσματι Σιδωνίων. Ἀστάρτην δὲ 20 εἶναί φασιν τὴν παρ' Ἑλλησιν, οὐκ οἶδ' ὅπως, ὀνομαζομένην Ἀφροδίτην. Ἔστηκε δὲ τὸ ἄγαλμα γυμνὸν καὶ ὡς ἐν εἶδει πόρνῃς, ἀσχημόνως ἀπογυμνοῦν τοῖς ἀπάντων ὀφθαλμοῖς καὶ τὰ ἄποπτα τοῦ σώματος μέρη. Οὐκοῦν οὐ μόνος, φησὶν, ὁ Ἰσραήλ, καίτοι πλείστην ὄσσην ἀβουλίαν νε- 25 νοσηκῶς, συνανεφύρετο πόρναις καὶ μετὰ τῶν τετελεσμένων ἔθνευ, ἀλλὰ καὶ «αὐτὸς ὁ λαὸς ὁ συνιῶν», τουτέστιν ὁ τὴν ἐκ νόμου σύνεσιν ἔτι σώζειν ὑποκρινόμενος, «συνανεπλέκετο πόρνῃ». Προσκεκυνήκασιν γὰρ, ὡς ἔφην, τῇ Ἀστάρτῃ. Σολομὼν γὰρ αὐτῇ τέμενος ἀνεδείματο, μαχλώσῃ 30 τε καὶ ἀλλοφύλῳ γυναικὶ τὰ κεχαρισμένα πληρῶν.

Στίχ 15. «Σὺ δέ, Ἰσραήλ, μὴ ἀγνόει, καὶ Ἰούδα μὴ εἰσ-

νους» πάλι ὀνομάζει τοὺς ἱερομύστες τοῦ Βεελφεγῶρ, οἱ ὅποιοι ἦταν βέβαια ἄνδρες, δὲν ἀνέχονταν ὅμως αὐτὸ ποὺ ἦταν, δηλαδή ἄνδρες, ἀλλὰ μεταπηδοῦσαν σὲ φρόνημα θηλυπρεπές, καὶ συμπεριφέρονταν μὲ ἀσέβεια σὰν γυναῖκες στοὺς λόγους καὶ τὴ συμπεριφορά. Θηλυπρεπεῖς καὶ μαλθακοὺς ἀποκαλοῦν κάποιοι αὐτούς, οἱ ὅποιοι μὲ γυναικεῖες κραυγές καὶ χρησιμοποιοῦντας κύμβαλα, ἀλλὰ καὶ περιφέροντας κάποιοι καὶ δαυλοὺς, ὑποκρίνονταν ὅτι μυσταγωγοῦσαν, ἐκτελώντας τοῦ Βεελφεγῶρ τὰ αἰσχρὰ παιγνίδια. Θυσίαζαν λοιπὸν, λέγει, μαζὶ μὲ τοὺς ἱερομύστες, δηλαδή εἶχαν μνηθεῖ σὰ μυστήρια ἐκείνων, καὶ μαζὶ μὲ ἐκείνους τοὺς τόσο διεφθαρμένους πρόσφεραν θυσίες στὸν Βεελφεγῶρ.

Στίχ. 14. «Ἄλλὰ καὶ ὁ λαὸς ποὺ εἶχε σύνεση συναναστρεφόταν μὲ τὶς πόρνες».

47. Μεταφέρει τὸ λόγο στὸν Ἰούδα, δηλαδή σὲ ἐκείνους ποὺ ἀνῆκαν στὴ φυλὴ τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ Βενιαμίν, οἱ ὅποιοι κατοικοῦσαν ἀκόμα στὴν Ἱερουσαλήμ καὶ εἶχαν τὸ θεῖο θυσιαστήριο (γιατὶ ὑπῆρχε ἀκόμα ὄρθιος ὁ ναὸς), καὶ ἔλεγαν ὅτι τηροῦσαν τὶς ἐντολὲς τοῦ Μωυσῆ καὶ εἶχαν τὴ γνώση ποὺ πῆγαζε ἀπὸ τὸ νόμο. Ἄλλὰ κι αὐτοὶ λάτρευαν τὴν Ἀστάρτη, τὸ βδέλυγμα τῶν Σιδωνίων⁵⁵. Ἀστάρτη λένε πῶς εἶναι, δὲν ξέρω πῶς, ἢ ὀνομαζόμενη ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες Ἀφροδίτη. Τὸ ἄγαλμά της ἦταν στημένο γυμνὸ, μὲ τὴν ὄψη πόρνης, κι ἔδειχνε αἰσχρὰ σὰ μάτια ὄλων καὶ τὰ κρυφὰ σημεῖα τοῦ σώματος. Λέγει λοιπὸν ὅτι δὲν ἦταν μόνο ὁ Ἰσραὴλ μὲ τὴ μεγάλη ἀνοησία του ποὺ συναναστρεφόταν μὲ τὶς πόρνες καὶ θυσίαζε μαζὶ μὲ τοὺς ἱερομύστες, ἀλλὰ καὶ «ὁ ἴδιος ὁ συνετὸς λαὸς», δηλαδή ἐκεῖνοι ποὺ ὑποκρίνονταν ὅτι διατηροῦσαν τὴ γνώση τοῦ νόμου, «ἀναμγνύονταν μὲ τὴν πόρνη». Γιατὶ προσκύνησαν, ὅπως εἶπα, τὴν Ἀστάρτη. Καθόσον ὁ Σολομὼν ἔχτισε γι' αὐτὴν ναὸ, προσφέροντας στὴ φιλήδονη καὶ ἀλλόφυλη γυναῖκα τὰ δῶρα⁵⁶.

Στίχ. 15. «Ἐσὺ ὅμως, Ἰσραὴλ, νὰ μὴν εἶσαι ἀνόητος, καὶ σύ,

55. Γ' Βασ. 11, 6.

56. Γ' Βασ. 11, 5

πορεύεσθε εἰς Γάλαλα, καὶ μὴ ἀναβαίνετε εἰς τὸν οἶκον Ὡν, καὶ μὴ ὀμνύετε ζῶντα Κύριον».

ΜΗ. Ἐφην ἤδη πλειστάκις, ὅτι τὰς μὲν δέκα φυλάς τὰς ἐν τῇ Σαμαρείᾳ, τῶν προφητῶν οἱ λόγοι καλοῦσιν Ἰσραὴλ, 5 Ἰούδαν γε μὴν καὶ Βενιαμὴν ἔσθ' ὅτε τὰς ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις δύο φυλάς, τὴν τε τοῦ Ἰούδα φημι καὶ τὴν τοῦ Βενιαμίν. Γέγονε τοίνυν περὶ ἀμφοῖν εἰς τὸ παρὸν ὁ λόγος, καὶ τὴν ἑκατέρας πληθύος ἀπελέγχει νόσον. Θεὰ γὰρ ὅπως κατονειδίζει τὸν Ἰσραὴλ ὡς ἀσύνητον κομιδῇ καὶ ὀλιγογνώμονα, 10 ταύτητοι γεγονότα καὶ ἀποστάτην, εἵπερ ἀσυνεσίας ἔγκλημα τῆς ἐσχάτης νοοῖτ' ἂν εἰκότως τὸ ταῖς τῶν εἰδώλων λατρείαις προσκειῖσθαι φιλεῖν καὶ τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης ἀπονοσφίζεσθαι. Σημαίνει δὴ οὖν ἐνθάδε τὸ «μὴ ἀγνόει», τό, μὴ ἔσο μωρός, μηδὲ τῆς εἰς λῆξιν ἠκούσης ἀσυνεσίας ἔμπλεως 15 Ἐντρέπει δὲ πάλιν καὶ τοὺς ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, τουτέστι τὸν Ἰούδαν, ὡς ὑποκριτὴν καὶ ἀνοσίως ὑβρίζοντα, διὰ γε τοῦ θαίνειν ἐπ' ἄμφω, μᾶλλον δὲ χωλεύειν ἐπ' ἀμφοτέραις ταῖς ἰγνύαις, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. Ὑπεπλάττετο μὲν γὰρ ἐπιτηδεύειν τε καὶ ἀγαπᾶν τὴν εἰς Θεὸν εὐσέβειαν 20 καὶ τὰς κατὰ νόμον θυσίας ἐτέλει, ἀπήλλακτο δὲ οὐδαμῶς τοῦ καὶ αὐτοῖς ἐπείγεσθαι τοῖς δαιμονίοις προσκυνεῖν, εἰ καὶ μὴ λίαν ἀναφανδόν, ἀλλ' οὖν κεκρυμμένως καὶ ληληθότως. Καὶ γοῦν ὁ μακάριος προφήτης Ἰεζεκιὴλ ὀρύττειν ἐν τῷ τοίχῳ προσετάττετο, εἶτα τεθέαται πάντα τὰ εἶδωλα οἴκου Ἰσραὴλ διαγεγραμμένα ἐπὶ τῶν τοίχων. Καὶ τί πρὸς αὐτὸν ὁ 25 τῶν ὄλων Θεός; «Ἐώρακας, υἱὲ ἀνθρώπου, ἃ οἱ πρεσβύτεροι οἴκου Ἰσραὴλ ποιοῦσιν ὧδε, ἕκαστος αὐτῶν ἐν τῷ κοιτῶνι τῷ κρυπτῷ αὐτῶν; διότι εἶπαν Ἐγκαταλέλοιπεν ὁ Κύριος, οὐκ ἐφορᾷ ὁ Κύριος τὴν γῆν». Τεθεᾶσθαι δὲ φησιν ὁ 30 προφήτης καὶ γυναῖκας καθημένας καὶ θρηνούσας τὸν Θαμούζ, ὃς ἐστὶν Ἄδωνις τῇ Ἑλλήνων φωνῇ.

Ἄθρει δὴ οὖν, ὅπως καίτοι τὸν θεῖον περιέποντες ναὸν καὶ τῆς κατὰ νόμον λατρείας μεταποιεῖσθαι προσποιούμε-

Ἰούδα, νὰ μὴ πηγαίνατε στὰ Γάλγαλα καὶ νὰ μὴν ἀνεβαίνατε στὸν οἶκο τῆς ὼν, καὶ νὰ μὴν ὀρκίζεσθε στὸ ζῶντα Κύριο».

48. Ἐχω πεῖ ἤδη πολλές φορές, ὅτι τὶς δέκα φυλές πού ζοῦσαν στὴ Σαμάρεια οἱ προφῆτες τὶς ὀνομάζουν Ἰσραήλ, ἐνῶ πολλές φορές Ἰούδα καὶ Βενιαμὴν τὶς δύο φυλές πού ζοῦσαν στὰ Ἱεροσόλυμα, δηλαδή τὴ φυλὴ τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ Βενιαμὴν. Ἐγινε λοιπὸν καὶ γιὰ τοὺς δύο λόγος κατὰ τὸ παρὸν καὶ ἐλέγχει τὴ νόσο καὶ τῆς μιᾶς καὶ τῆς ἄλλης πλευρᾶς. Πρῶσεχε δηλαδή πῶς κατηγορεῖ τὸν Ἰσραήλ σὰν ὑπερβολικὰ ἀνόητο καὶ μικρόνοο, πού καὶ γι' αὐτὸ ἔγινε καὶ ἀποστάτης, ἀφοῦ θεωρεῖται εὐλόγα ἔγκλημα τῆς ἔσχατης ἀνοησίας ἢ προσκόλλησις στὴ λατρεία τῶν εἰδώλων καὶ οἱ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. Ἐδῶ λοιπὸν τὸ «Νὰ μὴν ἀγνοεῖς» σημαίνει, νὰ μὴν εἶσαι μωρός, οὔτε γεμᾶτος ἀπὸ τὴν στὸ ἔπακρο ἀνοησία. Κατηγορεῖ καὶ πάλι ἐκείνους πού ζοῦσαν στὴν Ἱερουσαλήμ, δηλαδή τὸν Ἰούδα, ὡς ὑποκριτὴ καὶ ἀσεβῆ ὑβριστὴ, ἐπειδὴ πηγαίνει καὶ στὰ δύο, ἢ μᾶλλον, σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τοῦ προφήτη, ἐπειδὴ χωλαίνει καὶ στὰ δύο πόδια⁵⁷. Γιατὶ ὑποκρινόταν ὅτι ἀσχολεῖται καὶ ἀγαπᾷ τὴν εὐσέβεια πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τελοῦσε τὶς σύμφωνες μὲ τὸ νόμο θυσίαι, δὲν ἦταν ὅμως ἀπαλλαγμένος καθόλου καὶ ἀπὸ τὶς φροντίδες του νὰ προσκυνᾷ καὶ τὰ ἴδια τὰ δαιμόνια, ἂν καὶ ὄχι πολὺ φανερά, ἀλλὰ κρυφὰ καὶ ἀπαρατήρητα. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ μακάριος προφήτης Ἰεζεκιήλ πρόσταξε νὰ σκάψουν μέσα στὸν τοῖχο, καὶ στὴ συνέχεια εἶδε ὅλα τὰ εἶδωλα τοῦ Ἰσραήλ ζωγραφισμένα ἐπάνω στους τοίχους⁵⁸. Καὶ τί λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Θεὸς τῶν ὄλων; «Εἶδες, υἱὲ τοῦ ἀνθρώπου, τί κάνουν ἐδῶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ Ἰσραήλ, καθένας κρυφὰ στὸν κοιτῶνα του; Γιατὶ εἶπαν Μᾶς ἐγκατέλειψε ὁ Κύριος, δὲν ἐποπτεύει ὁ Κύριος τὴ γῆ»^{59α}. Εἶδε, λέγει ὁ προφήτης, καὶ γυναῖκες καθισμένες πού θρηνοῦσαν τὸν Θαμούζ, πού εἶναι ὁ λεγόμενος Ἄδωνις τῶν Ἑλλήνων.

Πρῶσεχε λοιπὸν πῶς, μολονότι φρόντιζαν τὸν θεῖο ναὸ καὶ προσποιούνταν ὅτι τελοῦσαν τὴ λατρεία τοῦ νόμου, στὰ κρυφὰ

57. Γ' Βασ. 18, 21.

58. Ἰεζ. 8, 8-10.

59. Ἰεζ. 8, 12.

νοι, λεληθότως κατεμολύνοντο μεριζόμενοι πρὸς λατρείας
 τὰς ἀλλοκότους καὶ δαμονιώδεις καὶ Θεῶ κατεστυγημένας
 Οὐκοῦν σὺ μὲν Ἰσραὴλ ὀλοτρόπως ἐκκεκλικώς, μὴ ἀγνόει,
 φησί, τουτέστιν ἀπόσχου τῆς ἀμαθίας, κατάληγε τῆς οὕτως
 5 εἰκαίας καὶ θεδήλου γνώμης, δέξαι σύνεσιν τὴν διὰ νόμου
 καὶ προφητῶν, ἥτοι τὴν διὰ Χριστοῦ καὶ εὐαγγελικὴν. «Καὶ
 Ἰούδα μὴ εἰσπορεύεσθε εἰς Γάλγαλα» (ἔστι δὲ πόλις εἰδωλο-
 λατροῦσα λίαν), «καὶ εἰς τὸν οἶκον τῆς ἀδικίας μὴ ἀναβαίνε-
 τε, καὶ μὴ ὀμνύετε ζῶντα Κύριον». Καὶ γὰρ ἔστι τῶν ἀτόπων
 10 ὄρκιον μὲν ποιεῖσθαι Θεὸν καὶ ἐπὶ γλώττης ἔχειν τὸν ζῶντα
 Κύριον, προσκεῖσθαι δὲ καὶ εἰδώλοις καὶ ἀψύχοις δαμάλε-
 σιν ἐλέσθαι προσκυνεῖν. Ἀπέθετο γὰρ Ἱεροβοὰμ τὴν μίαν
 εἰς Βαιθήλ, καὶ τὴν ἑτέραν εἰς Δάν. Οὐκ ἔα τοιγαροῦν ὑπο-
 κρίνεσθαι μὲν τὴν εἰς Θεὸν εὐσέβειαν διὰ τοῦ τὸν Κύριον
 15 ὀνομάζειν, κατακομίζεσθαι δὲ πρὸς ἐκτόπους ψευδολατρεί-
 ας, ἀναβαίνοντας εἰς Γάλγαλα καὶ εἰς τὸν οἶκον τῆς ἀδικίας.
 Οἶκον δὲ ἀδικίας ὀνομάζει τὴν Βαιθήλ. Διὰ ποίαν αἰτίαν;
 Διερμηνεύεται μὲν γὰρ ἡ Βαιθήλ “οἶκος Θεοῦ”. Ἀλλ’ οἶκος
 εἰδώλου γέγονεν. Ἀδικηθέντων τρόπον τινὰ καὶ τοῦ πρά-
 20 γματος καὶ αὐτῆς δὲ τῆς ἐπωνυμίας. Οἶκος γὰρ, ὡς ἔφην, εἰ-
 δώλου γέγονεν ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ. Καὶ γοῦν ἔφη πού διὰ τῆς
 Ἱερεμίου φωνῆς περὶ τῆς πληθύος τῶν ἐξ Ἰσραὴλ: «Τί ἡ
 ἠγαπημένη ἐν τῷ οἴκῳ μου ἐποίησε βδέλυγμα;». Φαίη δ’ ἂν
 εἰκότως ὁ τῶν ὄλων Θεὸς ἐπὶ γε τοῖς ἐξ Ἰούδα καὶ Βενιαμίν
 25 «Ἐγγίζει μοι ὁ λαὸς οὗτος, τοῖς χεῖλεσιν αὐτῶν τιμῶσί με, ἡ
 δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ’ ἐμοῦ».

Στίχ. 16. «Ὅτι ὡς δάμαλις παροιστρῶσα, οὕτω παροί-
 στησεν Ἰσραὴλ· καὶ νῦν νεμήσει αὐτοὺς Κύριος ὡς
 ἄμινόν ἐν εὐρυχώρῳ».

30 ΜΘ. Σοφῶς τις ἡμᾶς τῶν ἀγίων ἐπὶ τὴν τοῦ συμφέρον-
 τος θήραν ἀποκομίζει λέγων· «Υἱέ, μὴ ζηλούτω ἡ καρδία
 σου ἁμαρτωλοῦς, ἀλλ’ ἐν φόβῳ Κυρίου ἴσθι ὅλην τὴν ἡμέ-

μολύνονταν μοιραζόμενοι σὲ ἀλλόκοτες καὶ δαιμονιώδεις καὶ μισητὲς στὸν Θεὸ λατρεῖες. Σὺ λοιπὸν, Ἰσραήλ, ποὺ ἔχεις ἀποκλίνει μὲ κάθε τρόπο, νὰ μὴν ἀγνοεῖς, λέγει, δηλαδή ἀπόβαλε τὴν ἀγνοια, σταμάτησε αὐτὴ τὴ μάταια καὶ βέβηλη γνώμη, δέξου τὴ γνώση τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, δηλαδή τὴ γνώση τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Εὐαγγελίων, «Καὶ σεῖς, Ἰουδαῖοι, μὴ πηγαίνετε στὰ Γάλγαλα» (αὐτὴ εἶναι πάρα πολὺ εἰδωλολατρικὴ πόλη), «καὶ νὰ μὴν ἀνεβαίνετε στὸν οἶκο τῆς ἀδικίας καὶ νὰ μὴν ὀρκίζεσθε στὸν ζῶντα Κύριο». Γιατὶ εἶναι ἀπὸ τὰ παράλογα νὰ κάνετε βέβαια ὄρκο στὸν Θεὸ καὶ νὰ ἔχετε στὴ γλῶσσα σας τὸν ζωντανὸ Θεὸ, νὰ μένετε ὅμως προσκολλημένοι στὰ εἰδωλα καὶ νὰ θέλετε νὰ προσκυνεῖτε τὶς ἄψυχες δαμάλες. Γιατὶ ὁ Ἱεροβοὰμ τοποθέτησε τὴ μία στὴ Βαιθήλ καὶ τὴν ἄλλη στὴ Δάν. Δὲν ἐπιτρέπει λοιπὸν νὰ ὑποκρίνονται τὴν εὐσέβεια στὸν Θεὸ μὲ τὸ νὰ τὸν ὀνομάζουν Κύριο, ἀλλὰ νὰ μεταπηδοῦν σὲ παράνομες ψευδολατρεῖες, ἀνεβαίνοντας στὰ Γάλγαλα καὶ στὸν οἶκο τῆς ἀδικίας. «Οἶκο ἀδικίας» ὀνομάζει τὴ Βαιθήλ. Καὶ γιὰ ποιά αἰτία; Γιατὶ Βαιθήλ σημαίνει “οἶκος Θεοῦ”. Ἀλλὰ ἔγινε οἶκος εἰδώλου. Καθόσον διαψεύσθηκαν κατὰ κάποιο τρόπο καὶ τὰ δύο, καὶ τὸ ἴδιο τὸ πρᾶγμα, καὶ ἡ ἐπωνυμία του. Γιατὶ, ὅπως εἶπα, ἔγινε οἶκος εἰδώλου ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ. Καὶ πρᾶγματι εἶπε μὲ τὸ λόγο τοῦ Ἱερεμία γιὰ τὸ πλῆθος τῶν Ἰσραηλιτῶν «Γιατὶ ἡ ἀγαπημένη μου κατασκεύασε βδέλυγμα στὸν οἶκο μου;»⁶⁰. Θὰ μπορούσε δηλαδή εὐλόγα ὁ Θεὸς τῶν ὅλων νὰ πεῖ γιὰ τὴ φυλὴ τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ Βενιαμίν· «Ὁ λαὸς αὐτὸς μὲ πλησιάζει, καὶ μὲ τὰ χεῖλη βέβαια μὲ τιμᾶ, ἡ καρδιά του ὅμως ἀπέχει πολὺ ἀπὸ μένα»⁶¹.

Στίχ. 16. «Γιατὶ σὰν τὸ δαμάλι ποὺ τὸ τοίμησε ὁ οἶστρος, ἔτσι ἀφηνίασε ὁ Ἰσραήλ. Ὅμως κάποτε θὰ τοὺς ποιμάνει ὁ Κύριος σὰν πρόβατα σ' εὐρύνχωρο καὶ πλούσιο λιβάδι».

49. Μὲ πολλὴ σοφία κάποιος ἀπὸ τοὺς ἁγίους μᾶς ὀδηγεῖ στὴν ἐπιδίωξη τοῦ συμφέροντός μας λέγοντας· «Υἱέ μου, νὰ μὴ ζηλεύει ἡ καρδιά σου τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ἀλλ' ὅλη τὴν ἡμέρα νὰ ζεῖς μὲ τὸν

60. Ἱερ. 11, 15.

61. Ἦσ. 29, 13.

ραν». Οὕς γὰρ ἂν τις καταψέξειε, πῶς ἂν ἔλοιτο ζηλοῦν; Τοιοῦτόν τι τῷ Ἰουδα φησὶν ὁ τῶν ὄλων Θεός· Μὴ γάρ σοι γινέσθω πρόφασις εἰς ἀπόστασιν τὸ παροιστρῆσαι τὸν Ἰσραήλ καὶ οἰονεὶ τῆς ἀγέλης ἀποδραμεῖν ἐν ἴσῳ δαμάλεσιν, 5 αἷς, εἴπερ οἷστρος ἐνιζήσειεν, ἥτοι θούτυπος (εἶδος δὲ τοῦτο ἐμπίδος δακνούσης οὐ φορητῶς), ἀποφέρει τῆς ἀγέλης καὶ ὄξεϊ φέρεσθαι δρόμῳ παρασκευάζει λοιπόν, ὅποιπερ ἂν τύχοι. Ἡ οὐχὶ τοῦτο πεπονθότα τὸν Ἰσραήλ εὐρήσομεν; Ἀπεφοίτησε μὲν γὰρ τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τὸν ἑαυτῆς αἰ- 10 πόλον ἀφεῖσα, τουτέστι Θεόν, δεινὴν καὶ ἐπάρατον ἐποίησατο τὴν ἀπόστασιν.

Μὴ ζηλώσης τοιγαροῦν, ὦ Ἰουδα, φησὶν· εἰ γὰρ καὶ ἐν ἴσῳ δαμάλεσι παροιστρήσας ὁ Ἰσραήλ ὤχετο πρὸς ἀπόστασιν, ἀλλ' οὐκ ἀζήμιον ἔσται τὸ ἐγχείρημα αὐτῷ. Ἀπε- 15 λεύσεται γὰρ αἰχμάλωτος, καὶ τὴν ἐνεγκοῦσαν ἀφείς, τὴν Περσῶν καὶ Μήδων νεμηθήσεται, οὐκέτι θρασύς καὶ οἰονεὶ πως ἐξήνιος καὶ ἀτιμαγέλας (τοιαύτη γὰρ αἰεί πως ἐστὶν ἢ παροιστρῶσα δάμαλις), ἀλλ' ἐν ἴσῳ γεγονῶς τοῖς ἠπιωτάτοις ἀμνοῖς Ταπεινὸν γὰρ αἰεὶ καὶ περιδεῆς τῶν αἰχμα- 20 λῶτων τὸ χρῆμα καὶ τῆς τοῦ πάσχειν κακῶς ἐλπίδος οὐ μακρὰν καὶ τῇ τῶν κρατούντων πλεονεξία κατηχθισμένον. «Εὐρύχωρον» δὲ τὴν Περσῶν τε καὶ Μήδων ὀνομάζει γῆν, μονονουχὶ τοιοῦτόν τι λέγων· Εἰς πλατεῖαν καὶ ἀκατάλη- 25 πτον νεμηθήσεται γῆν, καὶ πολλὰς ἀμείψει χώρας, οὐ τὸν αὐτὸν ἔχων αἰεὶ δεσπότην, ἀλλὰ πρὸς τὴν τοῦ δεχομένου μετανιστάμενος. Πάθοι δ' ἂν τοῦτο αὐτὸ καὶ ἀνθρώπου ψυχὴ τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης ὀλιγωρήσασα. Περιενεχθήσεται γὰρ εἰς πᾶν ὅτιοῦν τῶν τοῖς δαιμονίοις ἠγαπημένων, αἰχμάλωτος καὶ δειλὴ καὶ ἄναλκίς, καὶ δὴ καὶ δικαίως 30 ἀκούσεται λέγοντος Θεοῦ· «Παιδεύσει σε ἢ ἀποστασία σου, καὶ ἡ κακία σου ἐλέγξει σε».

φόβο τοῦ Κυρίου»⁶². Γιατί αὐτούς πού κάποιος θὰ μπορούσε νὰ τοὺς καταφέξει, πῶς θὰ ἤθελε νὰ τοὺς ζηλέψει; Κάτι παρόμοιο λέγει στὸν Ἰούδα ὁ Θεὸς τῶν ὄλων. Μὴ θεωρήσεις ὡς πρόφαση γιὰ ν' ἀποστατήσεις ἀπὸ μένα τὸ ὅτι ὁ Ἰσραὴλ ἔκανε σὰν τὴν ἀφηνιασμένη δαμάλα ἀπὸ τὸ τοῖμπημα τοῦ οἴστρου καὶ νὰ ἀπομακρυνθεῖς κατὰ κάποιο τρόπο ἀπὸ τὴν ἀγέλη ὅπως οἱ δαμάλες, σὺς ὅποιες ἂν καθίσει ὁ οἴστρος, ἦτοι ἡ βοϊδόμυγα (αὐτὸ εἶναι ἓνα εἶδος μεγάλου κουνουπιοῦ πού τὸ δάγκωμά του εἶναι ἀνυπόφορο), τίς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν ἀγέλη καὶ τίς κάνει νὰ τρέχουν σὰν τρελλὲς ὅπου λάχει. Ἡ δὲν θὰ δοῦμε τὸν Ἰσραὴλ νὰ ἔχει πάθει κάτι τέτοιο; Γιατί ἔφυγε πράγματι ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἐγκαταλείποντας τὸν βοσκό του, δηλαδὴ τὸν Θεό, διέπραξε τὴ φοβερὴ καὶ ἐπύρατη ἀποστασία.

Μὴ ζηλέψεις λοιπόν, λέγει, Ἰούδα, αὐτούς. Γιατί, ἂν καί, ὅπως οἱ δαμάλες, ἀφηνιασμένος ἀπὸ τὸν οἴστρο ὁ Ἰσραὴλ ἔτρεξε στὴν ἀποστασία, ἀλλ' ὅμως δὲν θὰ εἶναι τὸ ἐγκείμεμά του χωρὶς ζημιὰ γι' αὐτόν. Γιατί θὰ φύγει αἰχμάλωτος, κι ἀφήνοντας τὴν πατρίδα του, θὰ ποιμανθεῖ στὴ χώρα τῶν Περσῶν καὶ τῶν Μήδων, ὅχι πιά θρασύς καὶ σὰν ἀποχαλινωμένος καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν ἀγέλη (γιατί τέτοια εἶναι πάντοτε ἡ τοιμπημένη ἀπὸ τὸν οἴστρο δαμάλα), ἀλλὰ ὅπως τὰ ἤσυχα ἄρνια. Γιατί οἱ αἰχμάλωτοι εἶναι πάντοτε ταπεινοὶ καὶ γεμᾶτοι ἀπὸ φόβο, περιμένοντας πῶς γρήγορα θὰ τοὺς βρεῖ κάποιον κακὸ, καὶ ζοῦν κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τῆς τυραννικῆς ἐξουσίας τῶν κατακτητῶν τους. «Εὐρύχωρη» βέβαια ὀνομάζει τὴ γῆ τῶν Περσῶν καὶ τῶν Μήδων, λέγοντας κατὰ κάποιο τρόπο κάτι τέτοιο· Σὲ πλατιὰ καὶ ἀπέραντη χώρα θὰ βοσκήσει καὶ θ' ἀλλάξει πολλὰς χώρες, μὴ ἔχοντας πάντοτε τὸν ἴδιο κύριο, ἀλλὰ θὰ μεταναστεύει στὴ χώρα ἐκείνου πού τὸν δέχεται. Αὐτὸ τὸ ἴδιο παθαίνει καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν παραμελήσει τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό. Γιατί θὰ περιπέσει σὲ κάθε τι πού ἀγαποῦν οἱ δαίμονες, αἰχμάλωτη καὶ δειλὴ καὶ ἀδύναμη, καὶ δίκαια θ' ἀκούσει τὸν Θεὸ νὰ τῆς λέγει· «Θὰ σὲ παιδαγωγῆσει ἡ ἀποστασία σου, καὶ ἡ κακία σου θὰ σὲ ἐλέγξει»⁶³.

Στίχ. 17-19. «Μέτοχος ειδώλων Ἐφραΐμ ἔθηκεν ἐ-
 αυτῶ σκάνδαλα, ἠρέτισε Χαναναίους· πορνεύοντες
 ἐξεπόρνευσαν, ἠγάπησαν ἀτιμίαν ἐκ φρουᾶγματος
 αὐτῶν. Συστροφὴ πνεύματος σὺ εἶ ἐν ταῖς πτέρυξιν
 5 αὐτῆς, καὶ καταισχνηθήσονται ἐκ τῶν θυσιαστηρί-
 ων αὐτῶν».

Ν. Ἐτι τῷ προφήτῃ πρὸς τὸν Ἰούδαν ὁ λόγος, ὑπο-
 πλαττόμενον μὲν, ὡς ἔφην, τὸ μεταποιεῖσθαι τοῦ νόμου καὶ
 τὴν εἰς Θεὸν εὐσέβειαν οὐκ ἐν μικρῷ ποιεῖσθαι λόγῳ, δια-
 10 νενευκότα δὲ λεληθότως ἐπὶ τὸ χρῆναι τιμᾶν τὰ τῶν δαιμο-
 νίων ἰνδάλματα. Οὐκοῦν γέγονε, φησὶν, ὁμολογουμένως
 μέτοχος ειδώλων ὁ Ἐφραΐμ, τουτέστιν ὁ Ἰσραήλ. Ὠνόμα-
 σται δὲ οὕτως ἀπὸ τῆς παρ' αὐτῷ κρατούσης φυλῆς, φημί
 δὴ τῆς τοῦ Ἱεροβοάμ· ἦν γὰρ ἐξ ὄρους καὶ φυλῆς Ἐφραΐμ.
 15 Καὶ ὡσπερ Ἰούδαν τὴν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἀποκαλεῖ, τῇ
 βασιλευούσῃ φυλῇ τὴν κλησὶν τετηρηκώς, οὕτω καὶ ἐπὶ
 τοῦ Ἰσραήλ, ὅταν ὀνομάξῃ τὸν Ἐφραΐμ, ἀπὸ τῆς βασιλευ-
 ούσης φυλῆς ποιεῖται τὴν ὀνομασίαν. Μετέσχε δὴ οὖν ὁ Ἐ-
 φραΐμ ειδώλων, φησί. Προσκεκύνηκε γὰρ τῷ Αἰγυπτίων
 20 σεβάσματι (Ἄπισ δὲ ἦν, ἦτοι δάμαλις, τὸ ἐκείνων σέβας),
 μετέσχε δὲ οὐδὲν ἦττον καὶ τῆς τῶν Χαναναίων ἀνοσιότη-
 τος καὶ ἀμετροῦ φρενοβλαβείας, οἱ τὸ αἰσχρὸν οὕτως εἶ-
 δωλον περιέπειν τε καὶ προσκυνεῖν ἐγνώκασι, τὸν Βεελφε-
 γῶρ. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο δεδρακώς ὁ Ἐφραΐμ «ἔθηκεν ἐαυτῷ
 25 σκάνδαλα». Προσκέκρουκε γὰρ τῷ καὶ ἐπαμύνοντι καὶ δι-
 ασώζειν εἰδότη Θεῷ. «ἠρέτισε Χαναναίους», ἀντὶ τοῦ, αἰ-
 ρετὰ καὶ ἀξιόληπτα πεποιήται τὰ τῶν Χαναναίων ἔθη·
 ὄμοροι δὲ οὗτοι τῆς Ἰουδαίων χώρας, δυσσεβεῖς καὶ εἰδω-
 λολάτραι. Καὶ πρὸς γε δὴ τούτοις, «πορνεύοντες ἐξεπόρ-
 30 νευσαν» οἱ ἐξ Ἰσραήλ, δῆλον δὲ ὅτι διὰ τοι τὸ πέρα μέτρου
 καὶ τοῦ εἰκότος ἐπέκεινα τὴν νοητὴν ἐπιτηδεῦσαι πορνείαν
 καὶ εἰς λῆξιν αἰσχροῦ τῆς ἀποστασίας αὐτοῖς ἔρχεσθαι
 τὰ ἐγκλήματα. «ἠγαπήκασι δὲ καὶ τὴν ἀτιμίαν ἐκ φρουα-

Στίχ. 17-19. «Ὁ Ἐφραΐμ παίρνει μέρος στή λατρεία τῶν εἰδώλων, θέτει προσκόμματα στὸν ἑαυτό του, καὶ προτίμησε τοὺς Χαναναίους. Παραδόθηκαν ἐπίμονα στήν πορνεία, καὶ μέσα στήν ἀλαζονεία τους ἀγάπησαν τὸν ἔξευτελισμό. Ἐσὺ εἶσαι σὰν στριφογύρισμα τοῦ ἀνέμου στὰ φτερά της καὶ θὰ ντροπιαστοῦν ἔξαιτίας τῶν εἰδωλολατρικῶν θυσιαστηρίων τους».

50. Ὁ προφήτης ἀπευθύνεται ἀκόμα στὸν Ἰούδα, ὁ ὁποῖος ὑποκρίνεται βέβαια, ὅπως εἶπα, ὅτι ἀποδέχεται τὸ νόμο καὶ θεωρεῖ πολὺ σημαντικὴ τὴν εὐσέβεια πρὸς τὸν Θεό, ἔχει ὅμως διολισθήσει ἀσυναίσθητα στήν λατρεία τῶν ὁμοιωμάτων τῶν δαιμόνων. Ἔλαβε λοιπὸν, λέγει ὁμολογουμένως μέρος στήν εἰδωλολατρεία ὁ Ἐφραΐμ, δηλαδή ὁ Ἰσραήλ. Τὸ ὄνομα αὐτὸ βέβαια τὸ ἔλαβε ἀπὸ τὴν κυριαρχικὴ φυλὴ τοῦ Ἱεροβοάμ, γιατί αὐτὸς καταγόταν ἀπὸ τὸ ὄρος καὶ τὴ φυλὴ τοῦ Ἐφραΐμ. Καὶ ὅπως ὀνομάζει Ἰούδα ἐκείνους ποὺ ζοῦσαν στὰ Ἱεροσόλυμα, κρατώντας τὴν ὀνομασίαν ἀπὸ τὴ βασιλεύουσα φυλὴ, ἔτσι καὶ γιὰ τὸν Ἰσραήλ, ὅταν τὸν ὀνομάζει Ἐφραΐμ, παίρνει τὴν ὀνομασίαν ἀπὸ τὴ βασιλεύουσα φυλὴ. Πῆρε λοιπὸν μέρος, λέγει, ὁ Ἐφραΐμ στή λατρεία τῶν εἰδώλων. Γιατὶ προσκύνησε τὸ εἶδωλο τῶν Αἰγυπτίων (αὐτὸ ἦταν ὁ Ἄπις, ποὺ ἦταν δαμάλα, καὶ τὸ σέβονταν ὡς θεοῦ), ἔλαβε ὅμως μέρος καθόλου λιγότερο καὶ στήν ἀσέβεια τῶν Χαναναίων καὶ στήν ἀπέραντη φρενοβλάβειά τους, οἱ ὁποῖοι ἤθελαν νὰ τιμοῦν καὶ νὰ προσκυνοῦν τὸ τόσο αἰσχρὸ εἶδωλο, τὸν Βεελφεγώρ. Ἀλλὰ κάνοντας αὐτὰ ὁ Ἐφραΐμ, «ἔβαλε ἐμπόδια στὸν ἑαυτό του». Προσέκρουσε δηλαδή στὸν Θεὸ ποὺ μποροῦσε νὰ τὸν ὑπερασπισθεῖ καὶ νὰ τὸν σώσει. «Προτίμησε τοὺς Χαναναίους», ἀντὶ νὰ πει, θεώρησε ἐκλεκτὰ καὶ ἀποδεικτὰ τὰ ἔθιμα τῶν Χαναναίων, ποὺ ἦταν γείτονες τῶν Ἰουδαίων, ἄνθρωποι ἀσεβεῖς καὶ εἰδωλολάτρες. Καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἐφραΐμ Ἰσραηλῖτες, «Παραδόθηκαν ἐπίμονα στήν πορνείαν»· δηλαδή ἄσκησαν τὴν πνευματικὴν πορνείαν πέρα ἀπὸ τὸ μέτρο καὶ τὴ λογικὴ καὶ ἔφτασαν τὰ ἐγκλήματα τῆς ἀποστασίας τους στὸ ἀποκορύφωμα τῆς αἰσχροτήτας. «Ἀγάπησαν καὶ τὴν ἀτίμωση ἔξαιτίας τοῦ φρουάγ-

γμάτων αὐτῶν», τουτέστιν ἐξ ὑψηλῶν ἀνχημάτων, ἅπερ εἶχον ἐπὶ Θεῷ καὶ δόξῃ τῇ παρ' αὐτοῦ.

Οὐκοῦν ἄτιμοι καὶ κατερόμμενοι, οἰκτροὶ καὶ πεπατημένοι γεγόνασιν ἀληθῶς, τῶν ἀρχαίων φρουαγμάτων ἀπολι-
5 σθήσαντες· κεκλήσονται γὰρ ἐλεύθεροι μὲν οὐκέτι, βαδιοῦνται δὲ μᾶλλον εἰς ὕβριν καὶ ἀτιμίαν καὶ ὑπὸ πικροῖς ἔσονται δεσπόταις. Ἄλλ' εἰ καὶ τούτοις ἅπασι, φησὶν, ἡ ἀνουστάτη τοῦ Ἐφραΐμ ὑπηνέχθη πληθύς, ἀλλ', ὡς Ἰούδα, σὺ γέγονας αὐτῇ οἷά τις πνεύματος συστροφή ἐν πτέρυξι πετει-
10 νοῦ. Ἔστι δὲ παντί που δῆλον, ὅτι πάντῃ τε καὶ πάντως τὰ διωπτάμενα, πνεύματος αὐτὰ προσωθοῦντος βιαίου, μόνον δὲ οὐχὶ καὶ ἐπαναγκάζοντος, ὀξυτέραν τότε ποιεῖται τὴν πτῆσιν. Οὐκοῦν ἐξώκειλε μὲν ὁ Ἰσραὴλ ἀπονενευκῶς εἰς ἀπόστασιν, «σὺ δὲ γέγονας αὐτῷ συστροφή πνεύματος ἐν
15 ταῖς πτέρυξι». Πῶς, ἢ τίνα τρόπον; Ἐπειδὴ γὰρ σε τεθέαται τὸν ἔτι τῷ νόμῳ παιδαγωγούμενον, τὸν τῷ θεῷ προσιζήσαντα ναῶ καὶ τὰς κατὰ νόμον τελοῦντα θυσίας, ῥαθυμοῦντα καὶ ἀναπίπτοντα καὶ τοῖς ἴσοις πλημμελήμασιν ἐνεχόμενον, ὀξυτέραν ἐποιήσατο τὴν ἀποδρομὴν. Πλὴν εἰς αἰσχύνην εὐ-
20 ρήσουσι καὶ ἐντροπῆς καὶ ἀτιμίας πρόξενα τὰ θυσιαστήρια αὐτῶν.

Οὐκοῦν, ὅταν οἱ δοκοῦντες ἐστάναι, καλῶς τε καὶ ἀνεπιπλήκτως ὀφείλοντες ζῆν, νωθροὶ τε καὶ ῥάθυμοι περὶ τοῦτο εὐρισκώμεθα, μᾶλλον δὲ καὶ ἐν ἴσῳ τοῖς ἄλλοις ἀθε-
25 τεῖν ἡρημένοι τὸ ἀνδάνον τῷ Θεῷ, οὐχὶ μόνους ἑαυτοὺς ἀδικήσομεν, προσαπολλύντες δὲ καὶ ἑτέρους, διπλῆν ὑπομενοῦμεν τὴν κόλασιν. Δέον γὰρ προκειῖσθαι τοῖς πεπλανημένοις, ἢ καὶ ζῆν οὐκ ἐθέλουσιν ὀρθῶς, εἰς εἰκόνα καὶ ὑποτύπωσιν ἀρετῆς, καὶ σκανδάλου γεγόναμεν ἀφορμὴ. Τί
30 οὖν ὁ Χριστός; «Ὅς ἐὰν σκανδαλίση ἓνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ», φησί, «συμφέρει αὐτῷ, ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικός περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης».

ματός τους», δηλαδή τῆς μεγάλης ἔπαρσής τους, πού εἶχαν ἔξαιτίας τοῦ Θεοῦ καί τῆς δόξας πού εἶχαν ἀπὸ αὐτόν.

Κατάντησαν λοιπὸν ἀληθινὰ ἄτιμοι καὶ παραρριγμένοι, ἀξιολύπητοι καὶ καταπατημένοι, ἔχοντας ἐκπέσει ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα καυχήματά τους. Γιατὶ δὲν θὰ καλοῦνται πιά ἐλεύθεροι, ἀλλὰ θὰ βαδίσουν μᾶλλον στὴν περιφρόνηση καὶ τὴν ἀτιμία καὶ θὰ βρεθοῦν κάτω ἀπὸ σκληροὺς ἔξουσιαστές. Ἀλλά, ἂν καὶ ὑποτάχθηκε σὲ ὅλους αὐτούς, λέγει, τὸ ἀνόητο πλῆθος τοῦ Ἐφραΐμ, ἀλλὰ σύ, Ἰούδα, ἔγινες σὰν ἓνα στριφογύρισμα τοῦ ἀνέμου στὰ φτερὰ πτηνοῦ. Εἶναι βέβαια φανερὸ στὸν καθένα, ὅτι παντοῦ καὶ πάντοτε τὰ φτερωτὰ, ὅταν τὰ ὠθεῖ κάποιο ὀρμητικὸ ρεῦμα ἀνέμου, σὰ νὰ τὰ ἔξαναγκάζει σχεδόν, πετοῦν μὲ μεγαλύτερη ὀρμῆ. Παρεκτράπηκε λοιπὸν ὁ Ἰσραὴλ γλιστρώντας σὲ ἀποστασία, «ἐσὺ ὅμως τοῦ ἔγινες ἀνεμοστρόβιλος στὰ φτερὰ του». Πῶς καὶ μὲ ποιὸ τρόπο. Ἐπειδὴ δηλαδή εἶδε ἐσένα, πού παιδαγωγῆσαι ἀκόμα ἀπὸ τὸ νόμο καὶ ἔχεις παρακαθίσει στὸν θεῖο ναὸ καὶ τελεῖς τις θυσίες πού προβλέπει ὁ νόμος, νὰ δείχνεις ὅμως ραθυμία καὶ νὰ ἐνέχεσαι στὰ ἴδια πλημμελήματα, ἔκανε τὴν ἀποστασία του ἐντονότερη. Ὅμως θὰ βροῦν τὰ θυσιαστήριά τους πρόξενὰ αἰσχύνῃς καὶ ἐντροπῆς καὶ ἀτίμωσης.

Ὅταν λοιπὸν ἐμεῖς πού φαινόμεσθε ὅτι στεκόμαστε, ἐνῶ ὀφείλομε νὰ ζοῦμε καλὰ καὶ ἀμεμπτα, ἀποδεικνύομαστε νωθροὶ καὶ ἀδιάφοροι ὡς πρὸς αὐτό, καὶ μᾶλλον θέλομε ἐξίσου μὲ τοὺς ἄλλους νὰ ἀδιαφοροῦμε γιὰ τὸ εὐάρεστο στὸν Θεό, δὲν θ' ἀδικήσομε μόνο τὸν ἑαυτό μας, ἀλλὰ παρασύροντας καὶ ἄλλους, θὰ ὑποστοῦμε διπλῆ τιμωρία. Γιατὶ ἐνῶ πρέπει νὰ παρουσιαζόμεσθε σὲ ὅσους ἔχουν πλανηθεῖ ἢ καὶ δὲν θέλουν νὰ ζοῦν ὀρθά, ὡς εἰκόνα καὶ ὑπόδειγμα ἀρετῆς, γινόμαστε καὶ ἀφορμὴ προσκόμματος. Τί λέγει ὅμως ὁ Χριστός; «Αὐτὸς πού θὰ σκανδαλίσει ἓναν ἀπὸ τοὺς ἀσήμαντους αὐτοὺς πού πιστεύουν σ' ἐμένα, τοῦ συμφέρει νὰ κρεμάσει ἀπὸ τὸν τράχηλό του μυλόπετρα καὶ νὰ καταποντισθεῖ ἀνοιχτὰ στὸ πέλαγος τῆς θάλασσας⁶⁴.

64. Ματθ. 18, 6.

ΚΕΦ. 5, στίχ. 1-2. «Ἀκούσατε ταῦτα οἱ ἱερεῖς, καὶ προσ-
 έχετε οἶκος Ἰσραήλ, καὶ οἶκος τοῦ βασιλέως ένωτίξεσθε,
 διότι πρὸς ὑμᾶς έστι τὸ κριμα, ὅτι παγίς έγενήθητε τῆ
 σκοπιᾶ, καὶ ὡς δίκτυον έκτεταμένον έπὶ τὸ Ἰταθύριον, ὃ
 5 οἱ άγρεύοντες τὴν θήραν κατέπηξαν».

ΝΑ'. Προκατητιάσατο τὸν Ἰούδαν, ὡς πνεύματος συ-
 στροφὴν γεγονότα τῷ Ἰσραήλ, κατάγε τὸν άρτίως ἡμῖν προ-
 ειρημένον τρόπον, μεθίστησι δέ λοιπὸν τὸν τῆς έπιπλήξεως
 λόγον έπὶ τοὺς τῆς άπάτης καὶ τῆς πλάνης εύρετάς καὶ τὴν
 10 τῆς άποπληξίας αὐτοῖς προξενήσαντας νόσον. Οὗτοι δέ ἦ-
 σαν οἱ ἱερεῖς οἱ ψευδώνυμοι, καὶ οὐκ έξ αίματος τοῦ Λευί,
 άλλ' ὠνητὴν έχοντες τὴν ἱερωσύνην, καὶ χρήμασιν έκπριάμε-
 νοι τὸ δεῖν εἰδώλοις ἱερουργεῖν. Γέγραπται γάρ περι τοῦ Ἰε-
 ροδοάμ, ὅτι «Ὁ βουλόμενος έπλήρου τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ έ-
 15 γίνετο ἱερεὺς τῶν ὑψηλῶν». Ἐρπει δὲ οὖν εἰκότως ὁ λόγος
 έπ' αὐτούς τε τοὺς ἱερουργοὺς καὶ έπὶ τὸν οἶκον τοῦ βασιλέ-
 ως, συμπεριειλημμένου ταῖς αίτίαις καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰσραήλ.
 Οἱ μὲν γάρ τὰ πρὸς σύστασιν τῆς εἰδωλολατρίας έφασκόν τε
 καὶ έδρων, βωμοὺς άνιστάντες, σπονδάς καὶ θυσίας προσ-
 20 άγοντες, καὶ τὴν τῆς άπωλείας τοῖς άπατωμένοις κατευρύνον-
 τες τρίβον, εύρεται δέ τῆς πλάνης οἱ βασιλεῖς. Τοιγάρτοι φη-
 σὶ πρὸς αὐτούς, «ὅτι παγίς έγενήθητε τῆ σκοπιᾶ». Σκοπιὰν
 δέ λέγει τὴν ὑπό τε τῶν ἱερέων, εἵπερ ἦσαν ὄντως ἱερεῖς, καὶ
 ὑπ' αὐτῶν δέ τῶν ἡγουμένων έπισκοποουμένην πληθύν-
 25 έφορῶσι γάρ αὐτοὶ τὸ ὑπήκοον, ἢ καὶ άφορῶνται παρὰ τῶν
 ὑπὸ χεῖρα, καὶ ὅποιπερ ἂν τοῖς κρατοῦσι δόξειε, παρατρέ-
 πουσι τὸ ὑπήκοον. έπεται δέ τοῖς τῶν ἡγουμένων θελήμασι
 τὸ ὑπεξενυγμένον. Γεγόνατε τοίνυν, φησίν, ὡς παγίς τῆ ὑφ'
 ὑμῶν έπισκοποουμένη πληθύϊ, ἦτοι τῆ εἰς ὑμᾶς άφορώση τυ-
 30 χόν. Γεγόνατε δέ «καὶ ὡς δίκτυον έκτεταμένον έπὶ τὸ Ἰταθύ-
 ριον». Ὅρος δέ τοῦτο περιφανέστατον έν τῆ Γαλιλαία κείμε-
 νον, πλείστην τε ὄσσην καὶ άμφιλαφῆ τὴν ἄγραν έχον θηρίων

ΚΕΦ. 5, στίχ. 1-2. «Ἀκοῦστε τα αὐτά, ἔσεῖς οἱ ἱερεῖς, καὶ πρόσεχε σὺ ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραήλ, καὶ ὁ οἶκος τοῦ βασιλιᾶ ὡς ἀνοίξει καλὰ τὰ αὐτιά του, γιατί ἐσᾶς ἀφοροῶ ἢ τιμωρία, ἐπειδὴ γίνατε παγίδα στὴ σκοπιὰ καὶ δίχτυ ἀπλωμένο ἐπάνω στὸ Ἰταθύριο, πού τὸ ἔστησαν ἐκεῖνοι πού κυνηγοῦν τὰ ἄγρια ζῶα».

51. Κατηγόρησε προηγουμένως τὸν Ἰούδα, ἐπειδὴ ἔγινε ἀνεμοστρόβιλος γιὰ τὸν Ἰσραήλ μὲ τὸν τρόπο πού εἶπαμε πρὶν ἀπὸ λίγο. Μεταφέρει λοιπὸν τὴν ἐπίπληξή του στοὺς ἐφευρέτες τῆς ἀπάτης καὶ τῆς πλάνης, πού τοὺς προξένησαν καὶ τὴ νόσο τῆς παραφροσύνης. Καὶ αὐτοὶ ἦταν οἱ ψευδοἱερεῖς, πού δὲν κατάγονταν ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ Λευῖ, ἀλλ' εἶχαν ἐξαγοράσει τὴν ἱερωσύνη καὶ πλήρωσαν χρήματα γιὰ νὰ μποροῦν νὰ ἱερουργοῦν στὰ εἰδωλα. Γιατί ἔχει γραφεῖ γιὰ τὸν Ἱεροβοάμ: «Ὅποιος ἐπιθυμοῦσε τὴν ἱερωσύνη γέμιζε τὸ χέρι του καὶ γινόταν ἱερέας τῶν εἰδωλικῶν ναῶν»⁶⁵. Εὐλόγα λοιπὸν ὁ λόγος ἀπευθύνεται στοὺς ἴδιους τοὺς ἱερουργοὺς καὶ στὸν οἶκο τοῦ βασιλιᾶ, συμπεριλαμβάνοντας στίς κατηγορίες καὶ τὸν ἴδιο τὸν Ἰσραήλ. Γιατί ἐκεῖνοι σχεδίαζαν καὶ ἔπρατταν ὅσα ἀφοροῦσαν στὴ στερέωση τῆς εἰδωλολατρίας, ἐγείροντας βωμούς, προσφέροντας σπονδὲς καὶ θυσίες, καὶ διαπλατύνοντας γιὰ ὅσους ἀπαιτοῦνταν τὸ δρόμο τῆς ἀπώλειας, ἐνῶ ἐφευρέτες τῆς πλάνης ἦταν οἱ βασιλεῖς. Γι' αὐτὸ λέγει πρὸς αὐτούς, «Γίνατε παγίδα γιὰ τὴ σκοπιὰ». «Σκοπιὰ» βέβαια ὀνομάζει τὸ πλῆθος πού ἐποπτεύονταν ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς, ἂν βέβαια ἦταν πραγματικὰ ἱερεῖς, καὶ ἀπὸ τοὺς ἡγέτες τους. Γιατί αὐτοὶ ἐποπτεύουν τοὺς ὑπηκόους τους, ἢ καὶ παρακολουθοῦνται ἀπὸ τοὺς εὐρισκόμενους κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τους, καὶ ὅπου θελήσουν οἱ ἡγέτες, ἐκεῖ στρέφουν τοὺς ὑπηκόους τους· γιατί οἱ ὑπήκοοι ἀκολουθοῦν τὰ θελήματα τῶν ἀρχηγῶν. Γίνατε λοιπὸν, λέγει, σὰν παγίδα γιὰ τὸ πλῆθος πού ἐποπτεύετε, ἢ ἴσως γι' αὐτούς πού ἔχουν στραμμένα τὰ βλέμματά τους σὲ σᾶς. Ἀλλὰ «Γίνατε καὶ σὰν τὸ δίχτυ τὸ ἀπλωμένο ἐπάνω στὸ Ἰταθύριο». Αὐτὸ εἶναι ὀνομαστὸ ὄρος πού βρίσκεται στὴ Γαλιλαία, καὶ ἔχει ἀφθονο καὶ πλούσιο κυνήγι ἄγρι-

65. Γ'. Βασ. 13, 33.

τε καὶ πτηνῶν, διὰ τὸ ἤρθαι τε ὑψοῦ καὶ καταδασύνεσθαι σφόδρα δρυμοῖς τε καὶ λόχμαις.

Στίχ. 2-3. «Ἐγὼ δὲ παιδευτὴς ὑμῶν, ἐγὼ ἔγνων τὸν Ἐφραΐμ, καὶ Ἰσραὴλ οὐκ ἄπεστιν ἀπ' ἐμοῦ».

5 NB. Οἱ μὲν οὖν ἱερεῖς, καὶ μὴν καὶ οἱ ἐξ αἵματος τοῦ βασιλικοῦ, λίνον καὶ πάγη καὶ θήρα γεγόνασι τοῖς λαοῖς, θυμιᾶν τοῖς δαίμοσιν ἐπιτάττοντες, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων δρῶντες αὐτοὶ καὶ φρονεῖν ἀναπειθόντες ἃ μὴ θέμις, καὶ τοῖς ἀνοσίως ἐξηυρημένοις πλάνης ἑτέρους προσεπάγο-
10 ντες τρόπους, τὰ ὑψηλά φημι, τὸν Βεελφεγῶρ, τὸ τῶν Σιδωνίων βδέλυγμα, τὸν Βάαλ, τὸν Χαμῶς· ἔσεσθαι δὲ αὐτῶν παιδευτὴς αὐτὸς καὶ οὐκ εἰς μακρὰν, ἐπαγγέλλεται, ὡς ὅσον οὐδέπω τὰ ἐκ θυμοῦ καὶ ὀργῆς ἐπιθήσων κακὰ. Ἐχει δὲ τὸ ἀτρεκὲς ὁ λόγος. Οἱ μὲν γὰρ ἐξ οἴκου τοῦ βασιλικοῦ
15 δειναῖς καὶ ἀφύκτοις ἐνισχημένοι συμφοραῖς, οἱ μὲν διολώλασι, κατάγε τὴν πίστιν τῶν ἱερῶν γραμμάτων, οἱ δὲ ἀπώχοντο ταῖς Βαβυλωνίων καὶ Μήδων πλεονεξίαις ὑποκεισόμενοι. Ἀποτεθνήκασιν δὲ ἀθλίως, μᾶλλον δὲ καὶ ὀσίως οἱ ψευδώνυμοί τε καὶ ἐπὶ χρήμασιν ἱερεῖς, οἱ μὲν ὑπὸ Ἰηοῦ, οἱ
20 δὲ ὑπὸ Ἰωσίου γεγονότος ἐκ φυλῆς Ἰούδα, ἦτοι Δαβίδ. Τοῦτο γὰρ καὶ ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, θύοντός ποτε τοῦ Ἰεροβοὰμ καὶ ἐφεστηκότος τῷ θυσιαστηρίῳ, προεφήτευσεν λέγων· «Θυσιαστήριον, θυσιαστήριον, τάδε λέγει Κύριος· Ἰδοὺ υἱὸς τίκτεται τῷ οἴκῳ Δαβίδ, Ἰωσίας ὄνομα αὐτῷ,
25 καὶ θύσει ἐπὶ σὲ τοὺς ἱερεῖς τῶν ὑψηλῶν, τοὺς ἐπιθύοντας ἐπὶ σέ, καὶ ὅσα ἄνθρώπων κατακαύσει ἐπὶ σέ». Οὐκοῦν ἐπηπείλησε παιδεύσειν ἐν θυμῷ καὶ ὀργῇ τοὺς τῇ σκοπιᾷ πάγην γεγονότας, ἱερέας τε, φημί, καὶ τοὺς ἐξ αἵματος βασιλικοῦ, ἀκαταιτίαν δὲ οὐδαμῶς τὸν ἠπατημένον ἠφίει,
30 τουτέστι τὸν Ἰσραὴλ. Ταύτητοί φησιν· «Ἐγὼ ἔγνων τὸν Ἐ-

ων ζώων καὶ πουλιῶν, ἐπειδὴ εἶναι ψηλὸ καὶ κατασκεπασμένο ἀπὸ δάση καὶ λόχμες.

Στίχ. 2-3. «Ἐγὼ εἶμαι ὁ παιδαγωγός σας, ἐγὼ γνώρισα τὸν Ἐφραΐμ, καὶ ὁ Ἰσραήλ δὲν ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ μένα».

52. Οἱ ἱερεῖς λοιπὸν, καὶ βέβαια ὅσοι κατὰγονταν ἀπὸ βασιλικὸ αἷμα, ἔγιναν γιὰ τοὺς λαοὺς δίχτυ καὶ παγίδα καὶ κυνήγι, προστάζοντάς τους νὰ προσφέρουν θυμία στοὺς δαίμονες, καὶ πρὶν ἀπὸ τοὺς ἄλλους κάνοντας οἱ ἴδιοι αὐτὰ καὶ πείθοντας τοὺς ἄλλους νὰ πιστεύουν ὅσα δὲν εἶναι θεμιτὰ καὶ προσθέτοντας στὰ ἀνόσια ποὺ εἶχαν βρεῖ καὶ ἄλλους τρόπους πλάνης, ἐννοῶ τὰ ἱερὰ στὰ ὑψηλά, τὸν Βεελφεγώρ, τὸ βδέλυγμα τῶν Σιδωνίων, τὸν Βάαλ, τὸν Χαμῶς. Τοὺς ὑπόσχεται ὅτι αὐτὸς θὰ εἶναι παιδαγωγός τους, καὶ ὄχι γιὰ πολὺν καιρὸ, ἀλλὰ τόσο, ὅσο χρειάζεται γιὰ νὰ μὴν τοὺς προσθέσει τὰ δεινὰ τῆς ὀργῆς καὶ τοῦ θυμοῦ του. Καὶ ὁ λόγος εἶναι ἀληθής. Γιατὶ ἐκεῖνοι ποὺ κατὰγονταν ἀπὸ τὸν βασιλικὸ οἶκο, μπλεγμένοι σὲ δεινὲς καὶ ἀδιὰφευκτες συμφορὲς, ἄλλοι χάθηκαν, ὅπως πιστεύουν οἱ ἱερεῖς Γραφές, καὶ ἄλλοι μετανάστευσαν προκειμένου νὰ τεθοῦν κάτω ἀπὸ τὸν τυραννικὸ ζυγὸ τῶν Βαβυλωνίων καὶ τῶν Μήδων, καὶ θανατώθηκαν κατὰ τρόπο ἄθλιο, ἢ μᾶλλον κατὰ τρόπο ὅσιο, οἱ ψευδώνυμοι καὶ γενόμενοι μὲ χρήματα ἱερεῖς, ἄλλοι ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ⁶⁶, καὶ ἄλλοι ἀπὸ τὸν Ἰωσία⁶⁷, ποὺ προερχόταν ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἰούδα, ἦτοι τοῦ Δαβίδ. Αὐτὸ τὸ προφήτευσε ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ὅταν κάποτε θυσίαζε ὁ Ἱεροβοάμ καὶ στεκόταν στὸ θυσιαστήριον λέγοντας: «Θυσιαστήριον, θυσιαστήριον, αὐτὰ λέγει ὁ Κύριος: Νά, θὰ γεννηθεῖ υἱὸς στὸν οἶκον τοῦ Δαβίδ, ποὺ τὸ ὄνομά του θὰ εἶναι Ἰωσίας, καὶ αὐτὸς θὰ θυσιάσει ἐπάνω σου τοὺς ἱερεῖς τῶν ἱερῶν τῶν ὑψηλῶν ποὺ θυσιάζουν ἐπάνω σου, καὶ θὰ κατακαύσει ὅσα ἀνθρώπων πάνω σὲ σένα»⁶⁸. Τοὺς ἀπειλήσει λοιπὸν ὅτι θὰ τιμωρήσει μὲ ὀργὴ καὶ θυμὸ ἐκείνους ποὺ ἔγιναν παγίδα γιὰ τὴ σκοπιὰ (τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ), δηλαδή τοὺς ἱερεῖς καὶ ἐκείνους ποὺ κατὰγονταν ἀπὸ αἷμα βασιλικό, καὶ δὲν ἀπάλλαξε καθόλου ἀπὸ τὴν κατηγορία αὐτὸν ποὺ εἶχε ἔξαπατηθεῖ, δηλαδή τὸν Ἰσραήλ. Γι' αὐτὸ λέγει: «Ἐγὼ γνώρισα τὸν

φραΐμ, καὶ Ἰσραὴλ οὐκ ἀπέστη ἀπ' ἐμοῦ». Ἴσον δὴ τοῦτο ἐκεῖνω· Τίς οὗτος ὁ κρύπτων με βουλήν, συνέχων δὲ ῥήματα ἐν καρδία, ἐμὲ δὲ οἶεται κρύπτειν; Ἐγνοῦσα γὰρ τὸν Ἐφραΐμ, φησι, καὶ οὐκ ἀφέστηκα τοῦ Ἰσραὴλ. «Θεὸς γὰρ ἐγίζων ἐγὼ εἰμι, λέγει Κύριος, καὶ οὐχὶ Θεὸς πόρρωθεν. Εἰ κρυθήσεται ἄνθρωπος ἐν κρυφαίοις, καὶ ἐγὼ οὐκ ὄψομαι αὐτόν;». Καὶ πάλιν· «Μὴ ἀπ' ἐμοῦ κρυθήσεται τι;».

Στίχ. 3-4. «Διότι νῦν ἐξεπόρνευσεν Ἐφραΐμ, ἐμιάνθη Ἰσραὴλ, οὐκ ἔδωκαν τὰ διαβούλια αὐτῶν τοῦ ἐπιστρέψαι πρὸς τὸν Θεὸν αὐτῶν, ὅτι πνεῦμα πορνείας ἐν αὐτοῖς ἐστὶ, τὸν δὲ Κύριον οὐκ ἐπέγνωσαν».

ΝΓ'. Ἐπειδὴ γὰρ εἰς νεφροὺς ὄρα καὶ καρδίας ὁ τῶν ὄλων Θεός, ἀποπτον δὲ αὐτῷ παντελῶς οὐδέν, ἔγνωκεν ὅτι πεπόρνευκε μὲν καὶ εἰς ἄκρον ἦκε φανλότητος ὁ Ἰσραὴλ, ἤγουν ὁ Ἐφραΐμ, πλὴν οὐδ' ὅσον εἰπεῖν εἰς νοῦν καὶ καρδίαν, κἂν γοῦν τὸ χρῆναι μετανοεῖν εἰσεδέξατο, διὰ γε τὸ κερρατῆσθαι τῷ πορνεύειν αὐτόν ἀναπείθοντι πνεύματι, καὶ τὸν ἀληθῶς Δεσπότην μὴ ἐθελῆσαι ζητεῖν. Ἀληθές οὖν ὅτι, καθά φησιν ὁ Σωτῆρ, «Οὐδεὶς δύναται δυσι κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει».

Στίχ. 5 «Καὶ ταπεινωθήσεται ἡ ὕβρις τοῦ Ἰσραὴλ εἰς πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ Ἰσραὴλ καὶ Ἐφραΐμ ἀσθενήσουσιν ἐν ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν, καὶ ἀσθενήσει καὶ Ἰούδας μετ' αὐτῶν».

ΝΔ'. «Ἵβριν» ἐνθάδε φησὶ τὴν ἐπάρατον ὑπεροψίαν ὑβριστῆς γὰρ ὁ ἀλαζών. Ταπεινωθήσεσθαι τοίνυν, φησὶ τὴν ὑπεροψίαν τοῦ Ἰσραὴλ ἐκεῖνα παθόντος, καὶ σφόδρα δικαίως, ἃ καὶ ταπεινὸν αὐτόν ἐμελλόν ἀποφαίνειν, οἰκτρον καὶ κατερόμιμένον, καὶ αὐχημάτων ἔρημον τῶν ἐπὶ Θεῷ, καὶ αὐ-

69. Ἱερ. 23, 23-24.

70. Ἱερ. 39, 27.

71. Ἱερ. 11, 20. 17, 10. Ψαλμ. 7. 9. Ἐβρ. 4, 12.

72. Ματθ. 6, 24.

Ἐφραΐμ, καὶ ὁ Ἰσραήλ δὲν ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ μένα». Αὐτὸ βέβαια εἶναι ἴσο μὲ ἐκεῖνο· Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποῦ μοῦ κρύβει τὴ σκέψη του, κρατεῖ τοὺς λόγους του μέσα στὴν καρδιά του, καὶ νομίζει ὅτι κρύβεται ἀπὸ μένα; Γιατὶ γνώρισα, λέγει, τὸν Ἐφραΐμ καὶ δὲν ἀπομακρύνθηκα ἀπὸ τὸν Ἰσραήλ «Γιατὶ ἐγὼ εἶμαι Θεὸς ποῦ βρίσκομαι πλησίον, καὶ ὄχι θεὸς ἀπὸ μακριά. Μήπως θὰ κρυφθεῖ ὁ ἄνθρωπος στὰ ἀπόκρυφα καὶ ἐγὼ δὲν θὰ τὸν δῶ;»⁶⁹ Καὶ ἄλλοῦ πάλι· «Μήπως θὰ κρυφθεῖ κάτι ἀπὸ μένα»⁷⁰.

Στίχ. 3-4. «Γιατὶ τώρα ἔπεσε στὴν πορνεία ὁ Ἐφραΐμ, μολύνθηκε ὁ Ἰσραήλ, δὲν πέρασε ἀπὸ τὸ νοῦ τους ἢ σκέψη νὰ ἐπιστρέψουν στὸν Κύριο τὸν Θεὸ τους, ἐπειδὴ κυριαρχοῦνται ἀπὸ πνεῦμα πορνείας καὶ ἔτσι ἀγνόησαν τὸν Κύριο».

53. Ἐπειδὴ δηλαδή ὁ Θεὸς τῶν ὅλων βλέπει καὶ ἐξετάζει τὶς ἐπιθυμίες καὶ τὶς καρδιές καὶ δὲν ὑπάρχει τίποτε ἀόρατο γι' αὐτόν⁷¹, διαπίστωσε βέβαια ὅτι ἔπεσε στὴν πορνεία καὶ ἔφτασε στὸ ἔπακρο τῆς φαυλότητος ὁ Ἰσραήλ, ἤτοι ὁ Ἐφραΐμ, πλὴν ὅμως, ὅπως θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε, δὲν δέχθηκε στὸ νοῦ καὶ στὴν καρδιά του τὴν ἀνάγκη νὰ μετανοήσῃ, ἐπειδὴ διακατέχεται ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς πορνείας ποῦ τὸν πείθει νὰ πορνεύει καὶ νὰ μὴ θέλει νὰ ζητήσῃ τὸν ἀληθινὸ Κύριο. Εἶναι λοιπὸν ἀλήθεια, ὅπως λέγει ὁ Σωτήρας, «Κανένας δὲν μποερεῖ νὰ ὑπηρετεῖ δύο κυρίους· γιατί ἢ τὸν ἕνα θὰ μισήσῃ καὶ θ' ἀγαπήσῃ τὸν ἄλλο, ἢ θὰ ἀνεχθεῖ τὸν ἕνα καὶ θὰ περιφρονήσῃ τὸν ἄλλο»⁷².

Στίχ. 5. «Καὶ θὰ ταπεινωθεῖ ἡ ὑβριστικὴ συμπεριφορὰ τοῦ Ἰσραήλ στὸ πρόσωπο αὐτοῦ, καὶ ὁ Ἰσραήλ καὶ Ἐφραΐμ ἐξαιτίας τῶν ἀδικιῶν τους θὰ χάσουν τὴ δύναμή τους, καὶ μαζί μ' αὐτοὺς θὰ ἐξασθενήσῃ καὶ ὁ Ἰούδας».

54. «Ἵβρη» ἐδῶ ὀνομάζει τὴν ἐπάρατη ὑπεροψία· γιατί ὁ ὑπερήφανος εἶναι ὑβριστής. Θὰ ταπεινωθεῖ λοιπὸν, λέγει, ἡ ὑπεροψία τοῦ Ἰσραήλ παθαίνοντας αὐτά, καὶ πολὺ δίκαια, τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο νὰ τὸν δείξουν ταπεινὸ, ἀξιολύπητο καὶ παραπεταμένο καὶ ἔρημο ἀπὸ τὴ θεία καύχησι, καὶ στερημένο ἀπὸ τὴν οὐράνια

τῆς δὲ τῆς ἄνωθεν καὶ πατρῶας αὐτοῖς ἐλευθερίας ἐστερημέ-
 νον. Τὸ δὲ εἰς πρόσωπον αὐτοῦ τὴν ὕβριν ἀποστραφήσε-
 σθαι, νοητέον διὰ τὸ πᾶν εἶδος ἀτιμίας εἰκέναι πως ταῖς
 κατὰ πρόσωπον πληγαῖς Ἀσθενήσῃν δὲ ὁμοῦ τῷ Ἰούδα
 5 φησὶ τοὺς ἐξ Ἰσραήλ. Καταδηώσαντες γὰρ οἱ τε τῆς Συρίας
 καὶ Περσῶν βασιλεῖς τὴν Σαμάρειαν, οὐκ ἀπλήγα συγκεχω-
 ρήκασι διαμεῖναι τὸν Ἰούδαν, προσθέντες ταῖς τοῦ Ἰσραήλ
 πόλεσι καὶ τινας τῶν ἀνηκουσῶν τοῖς ἐξ Ἰούδα καὶ Βενια-
 μίν. Ὅτι δὲ ἀπάσης αὐτοῖς συμφορᾶς προμνήστρια γέγονεν
 10 ὁμολογουμένως ἢ εἰς Θεὸν ἀσέβειά τε καὶ ὕβρις, δεδίδαχεν
 εἰπῶν, μὴ ἂν ἐτέρως αὐτοῖς τὸ τῆς ἀσθενείας συμβῆσεσθαι
 πάθος, ἀλλ' ἢ μόνον «ὅτι ἐν ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν». Χρήσιμον
 οὖν ἄρα καὶ τιμαλφέστατον ἀληθῶς ἢ εἰς Θεὸν εὐσέβεια, δι'
 ἧς ἂν γένοιτο καὶ τὸ ἐθνῶν δύνασθαι κρατεῖν, καὶ πάντα
 15 ἰσχύειν κατορθοῦν εὐκόλως. Καὶ ἀληθεύων ἔφασκεν ὁ Σω-
 τῆρ, ὅτι «Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν». Ψάλλει δέ
 που καὶ ὁ Δαβὶδ ὀρθὰ φρονεῖν ἠρημένος· «Ἰσχύς μου καὶ
 ὕμνησίς μου ὁ Κύριος».

Στίχ. 6-7. «Μετὰ προβάτων καὶ μόσχων πορεύονται
 20 τοῦ ἐκζητῆσαι τὸν Κύριον, καὶ οὐ μὴ εὗρωσιν αὐτόν·
 ὅτι ἐξέκλινεν ἀπ' αὐτῶν, ὅτι τὸν Κύριον ἐγκατέλιπον,
 ὅτι τέκνα ἀλλότρια ἐγεννήθησαν αὐτοῖς. Νῦν καταφά-
 γεται αὐτοὺς ἢ ἐρυσίδη καὶ τοὺς κλήρους αὐτῶν».

ΝΕ. Ἀληθές ὁράται διὰ πραγμάτων, ὅτι καθά φησιν ὁ
 25 θεσπέσιος Παῦλος, «Ἀδύνατον αἷμα ταύρων καὶ τράγων
 ἀφελεῖν ἁμαρτίας», καὶ ἔστιν ἀπρόσιτος διὰ τοῦ νόμου Θε-
 ὅς. Νόμον δὲ φημι, τὴν κατὰ νόμον λατρείαν τὴν δι' αἱμάτων
 καὶ θυσιῶν. Οὐκοῦν καὶ εἰ προσάγοιεν οἱ ἐξ Ἰσραήλ τὰ νε-
 νομισμένα θύματα, τῶν ἀνοσίως αὐτοῖς ἐπταισμένων ἐξαι-
 30 τοῦντες τὴν ἄφεσιν, ἤγουν τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ζητοῦντες οἰ-
 κείωσιν, οὐκ ἂν ἐφίκοιντο, φησὶν, οὐδ' ἂν ἐξανύσειαν τὸ εὐ-
 ρίσκειν δύνασθαι τὸν Θεόν, ἀλλ' οὐδ' ἂν γένοιτο προσιτός

καὶ πατρικὴ ἐλευθερία. Ἡ δὴλωση πάλι ὅτι ἡ ὕβρη θὰ ἐκδηλωθεῖ «στὸ πρόσωπὸ του» πρέπει νὰ νοηθεῖ ὅτι κάθε εἶδος ταπείνωσης μοιάζει μὲ τὰ πλήγματα στὸ πρόσωπο. Μαζὶ μὲ τὸν Ἰούδα ὁμοῦς λέγει θὰ ἐξασθενήσει καὶ ὁ Ἰσραήλ. Γιατί, ρημάζοντας οἱ βασιλεῖς τῆς Συρίας καὶ τῶν Περσῶν τὴ Σαμάρεια, δὲν θέλησαν ν' ἀφήσουν ἄθικτο τὸν Ἰούδα, προσθέτοντας στὶς πόλεις τοῦ Ἰσραήλ καὶ κάποιες ποὺ ἀνήκαν στὸν Ἰούδα καὶ τὸν Βενιαμίν. "Ὅτι βέβαια κάθε συμφορᾶς προξενήτρα ἔγινε σ' αὐτοὺς ἀναμφίβολα ἡ ἀσέβεια καὶ ἡ ὑπεροψία πρὸς τὸν Θεό, τὸ δίδαξε λέγοντας, ὅτι δὲν θὰ συμβεῖ σ' αὐτοὺς τὸ πάθος τῆς ἐξασθένησης μὲ ἄλλο τρόπο, μαρὰ μόνο, ὅτι θὰ ἐξασθενήσουν μὲ τὶς ἀδικίες τους." Ἄρα λοιπὸν εἶναι ὠφέλιμο καὶ πάρα πολὺ πολύτιμο πρᾶγμα ἡ εὐσέβεια πρὸς τὸν Θεό, μὲ τὴν ὁποία μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθεῖ ἡ ἐπικράτηση ἐπάνω στὰ ἔθνη καὶ νὰ κατορθωθοῦν εὐκόλα τὰ πάντα. Καὶ δείχνοντας ὁ Σωτῆρας ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια, ἔλεγε· «Δίχως ἐμένα δὲν μπορεῖτε νὰ κάνετε τίποτε»⁷³. Ψάλλει ἐπίσης κάπου καὶ ὁ Δαβὶδ ὀρθὰ φρονώντας· «Δύναμή μου καὶ ὕμνησή μου εἶναι ὁ Κύριος»⁷⁴.

Στίχ. 6-7. «Μαζὶ μὲ τὰ πρόβατα καὶ τὰ μοσχάρια θὰ πορευθοῦν γιὰ νὰ ἀναζητήσουν τὸν Κύριο, καὶ δὲν θὰ τὸν βροῦν γιὰτὶ ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ αὐτοὺς, ἐπειδὴ ἐγκατέλειψαν τὸν Κύριο, καθόσον αὐτοὶ ἔκαναν ξένα παιδιά. Τώρα θὰ τοὺς καταφάει ἡ ἐρυσίθη, αὐτοὺς καὶ τοὺς κλήρους των».

55. Ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ πράγματα ὅτι εἶναι ἀλήθεια, ὅπως λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι «εἶναι ἀδύνατο τὸ αἷμα ταύρων καὶ τράγων νὰ ἐξαλείψει ἁμαρτίες»⁷⁵, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀπλησίαστος μέσω τοῦ νόμου. Καὶ νόμο λέγω τὴ σύμφωνη μὲ τὸ νόμο λατρεία, ποὺ τελεῖται μὲ αἷματα καὶ θυσίες. Ἐπομένως κι ἂν ἀκόμα προσκομίσουν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἰσραήλ τὰ καθορισμένα θύματα, παρακαλώντας γιὰ τὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτημάτων ἀσέβειας ποὺ διέπραξαν, ἤτοι ζητώντας τὴν οἰκείωση μὲ τὸν Θεό, δὲν θὰ ἐπιτύχουν λέγει, οὔτε θὰ κατορθώσουν νὰ βροῦν τὸν Θεό, ἀλλ' οὔτε καὶ θὰ

73. Ἰω. 15, 5.

74. Ψαλμ. 117, 14.

75. Ἐβρ. 9, 12.

τοῖς οὕτω μεταγινώσκουσιν Εὐρίσκεται γὰρ διὰ μόνης τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, ἧς ἂν νοοῖτο προεισβολὴ τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως, καὶ προσέτι τούτῳ τὸ σωτήριον βάπτισμα, τὴν ἐν Πνεύματι πρὸς Θεὸν οἰκειώσιν προξενούν. Οὐκοῦν οὐκ ἂν εὗροι
 5 τὸν Κύριον ὁ Ἰσραὴλ διὰ γε τῆς κατὰ νόμον λατρείας Ἐκκέκλικε γὰρ ἀπ' αὐτῶν, ὅτι καὶ αὐτοὶ καταλελοίπασιν αὐτόν, ἀποπηδῶντες τοσοῦτον, ὥστε καὶ τέκνων ἀλλοτρίων γενέσθαι πατέρες «Ἀλλότρια δὲ τέκνα» φησί, τὰ οἶον ἐκ μήτρας καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν σπαργάνων ταῖς τῶν εἰδώλων ἀνακειμένα
 10 δόξαις, προσαγόντων τάχα πού τοῖς δαιμονίοις τὰ χαριστήρια καὶ τὰς ἐπὶ ταῖς ὠδίσι θυσίας τῶν γεγεννηκότων.

Τέκνα τοίνυν ἀλλότρια, τὰ μὴ ἐν Θεῷ ἢ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον, τὰ ἐκ γυναικῶν ἀλλογενῶν. Ἐπεμίγνυντο γὰρ ἀπερισκέπτως οἱ ἐξ Ἰσραὴλ ταῖς τῶν ἐθνῶν θυγατρῶσιν, εἰ
 15 δωλολατρούσαις ἔτι, καίτοι τοῦ νόμου λέγοντος ἐναργῶς, τὸ μὴ δεῖν συνάπτεσθαι γαμικῶς τοῖς ἀλλογενέσι. «Τὴν θυγατέρα σου» γὰρ φησιν, «οὐ δώσεις τῷ υἱῷ αὐτοῦ, καὶ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ οὐ λήψῃ τῷ υἱῷ σου. Ἀποστήσει γὰρ τὸν υἱόν σου ἀπ' ἐμοῦ, καὶ πορευθεὶς λατρεύσει θεοῖς ἑτέροις».
 20 Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα δεδράκασιν, «καταφάγεται αὐτούς ἡ ἐρυσίδη». Σημαίνει δὲ πάλιν αἰνιγματωδῶς διὰ τούτου τὴν ἐσομένην αὐτοῖς κάκωσίν τε καὶ θλάβην ἐκ τῆς τοῦ πολέμου προσβολῆς, οὐκ ἀνικάνως ἐχούσης ἐρυσίδης δίκην ἀφανίσαι δεινῶς αὐτούς τε καὶ τὰ αὐτῶν· τοῦτο γὰρ οἱ
 25 κληροί. Ὅτι δὲ μὴ εἰς ὑπέρθεσιν καὶ ἀνακωχὴν ὁ πόλεμος, ἀλλ' εὐθύς καὶ κατὰ πόδας, πεπληροφόρηκεν εἰπών· «Νῦν καταφάγεται αὐτούς ἡ ἐρυσίδη». Ὅμοιον ὡς εἰ λέγοι· Κατόπιν ἤξει τῶν λόγων τῶν ἀνιαρῶν ἡ πείρα, ἐγγὺς ἤδη καὶ ἐπὶ θύραις ἡ συμφορὰ. Περιέσται δὴ οὖν τοῖς λυποῦσι Θεοῦ
 30 ὃν τὸ μῆτε εὐρίσκειν αὐτόν δύνασθαι, κἂν εἰ ἔλοιντο ζητεῖν. Γενέσθαι δὲ καὶ τέκνων ἀλλοτρίων πατέρας, τουτέστιν

μποροῦσε νὰ γίνει προσιτὸς σ' αὐτοὺς πού ἔτσι μετανοοῦν. Γιατὶ βρίσκεται μόνο μὲ τὴ σύμφωνη μὲ τὰ διδάγματα τοῦ Χριστοῦ ζωὴ, προεισαγωγή τῆς ὁποίας εἶναι ὁ λόγος τῆς πίστεως, καὶ μαζὶ μ' αὐτὸ τὸ σωτήριο βάπτισμα, πού προξενεῖ τὴν πνευματικὴ οἰκείωση μὲ τὸν Θεό. " Ἄρα λοιπὸν δὲν θὰ βρεῖ ὁ Ἰσραὴλ τὸν Κύριο μὲ τὴ λατρεία τοῦ νόμου. Γιατὶ ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ αὐτούς, ἐπειδὴ κι αὐτοὶ τὸν ἐγκατέλειψαν, φεύγοντας τόσο μακριά του, ὥστε νὰ γίνουν καὶ πατέρες ξένων παιδιῶν. «Ξένα παιδιὰ» ὀνομάζει αὐτὰ πού ἀπὸ τὴν κοιλιὰ κατὰ κάποιον τρόπο τῆς μάνας τους κι ἀπὸ αὐτὰ τὰ σπάργανα εἶναι δεμένα μὲ τὶς δοξασίαι τῶν εἰδώλων, μὲ τὸ νὰ προσφέρουν οἱ γονεῖς τους τὰ εὐχαριστήριά τους καὶ τὶς θυσίαι γιὰ τὸν καλὸ τοκετό.

Ξένα λοιπὸν παιδιὰ εἶναι ὅσα δὲν εἶναι καθιερωμένα στὸν Θεό, ἢ καὶ ἀλλιῶς, ὅσα εἶναι παιδιὰ γυναικῶν ἄλλοεθνῶν. Γιατὶ ἔρχονταν οἱ Ἰσραηλιῖτες ἀπερίσκεπτα σὲ ἐπιμιξία μὲ τὶς θυγατέρες τῶν ἐθνικῶν, πού ἦταν ἀκόμα εἰδωλολάτρισσες, μολονότι ὁ νόμος ἔλεγε ρητὰ, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ συνάπτουν γάμο μὲ ἄλλοεθνεῖς. Γιατὶ λέγει· «Δὲν θὰ δώσεις τὴ θυγατέρα σου στὸν υἱό του καὶ τὴ θυγατέρα ἐκείνου δὲν θὰ τὴν πάρεις γιὰ τὸν υἱό σου. Γιατὶ θ' ἀπομακρύνει τὸν υἱό σου ἀπὸ ἐμένα, καὶ φεύγοντας θὰ λατρεύσει ἄλλους θεοὺς»⁷⁶. Ἐπειδὴ ἔπραξαν αὐτὰ, «θὰ τοὺς καταφάγει ἢ ἐρυσίδη». Μ' αὐτὸ σημαίνει πάλι αἰνιγματικὰ τὴν θλίψη καὶ τὴ βλάβη πού θὰ τοὺς βρεῖ ἔξαιτίας τοῦ πολέμου, πού εἶναι πολὺ ἱκανός, ὅπως ἡ ἐρυσίδη, νὰ προκαλέσει φοβερὸ ἀφανισμό τῶν ἰδίων καὶ τῶν δικῶν τῆς πραγμάτων· κι αὐτὰ βέβαια εἶναι οἱ κληροί. "Ὅτι ὅμως ὁ πόλεμος δὲν θὰ ἔχει ἀναβολὴ καὶ ἀνακωχὴ, ἀλλὰ θὰ ἔρθει ἀμέσως καὶ κατὰ πόδας, μᾶς τὸ πληροφοροῦσε λέγοντας· «Τώρα θὰ τοὺς καταφάγει ἢ ἐρυσίδη»^{76α}. Εἶναι ὅμοιο σὰ νὰ λέγει· Θὰ ἀκολουθήσει στοὺς λυπηροὺς λόγους ἡ πείρα· γιατί ἡ συμφορὰ βρίσκεται ἤδη κοντὰ καὶ στὰ πρόθυρα. Θὰ συμβεῖ λοιπὸν σ' αὐτοὺς πού ἐξοργίζουν τὸν Θεό, ὥστε οὔτε νὰ μποροῦν νὰ τὸν βροῦν, κι ἂν ἀκόμα θελήσουν νὰ τὸν ἀναζητήσουν. Ἄλλὰ θὰ γί-

76. Δευτ. 7, 3-4.

76α. Ἐρυσίδη· ἀσθένεια φυτῶν, καπνιά, στάκτη.

οὐκ εὐγενεῖς καὶ γνησίους ἔχειν καρπούς (οὗτοι δ' ἂν εἶεν οἱ ἐξ ἀρετῆς τε καὶ ἀγίας ζωῆς), ἀπολέσθαι δὲ μᾶλλον, καθάπερ ἐρυσίδη τινὶ τῇ σφῶν αὐτῶν περιθραυομένους κακία καὶ ἀθλιότητι, καὶ προσέτι τούτοις καὶ αὐτοὺς ζημιούσθαι τοὺς παρὰ Θεοῦ κλήρους, περὶ ὧν καὶ ὁ θεσπέσιος ψάλλει Δαβὶδ πρὸς τὸν τῶν ὅλων Σωτῆρα Θεόν· «Ἐν ταῖς χερσί σου οἱ κληροὶ μου». Ἄπας γὰρ ἡμῶν κληρος, καὶ πᾶσα μερὶς ἐν ἐξουσίᾳ Θεοῦ, καὶ αὐτός ἐστιν ὁ τῶν στεφάνων διανομεύς

10 *Στίχ. 8-9.* «Σαλπίσσατε σάλπιγγι ἐπὶ τοὺς θουνοὺς, ἠχήσατε ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν, κηρύξατε ἐν τῷ οἴκῳ Ὁν, ἐξέστη Βενιαμίν, Ἐφραΐμ εἰς ἀφανισμόν ἐγένετο, ἐν ἡμέραις ἐλέγχου ἐν ταῖς φυλαῖς τοῦ Ἰσραὴλ ἔδειξα πιστά».

ΝΣΤ. Προεῖρηται σαφῶς, ὅτι πρὸς ταῖς δαμάλεσι ταῖς
15 χρυσαῖς, καὶ ἑτέροισι τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ εἰδωλολατρίας, ὀλέθρου τε καὶ πλάνης εἰσκεκόμικε τρόπους ὁ ἐπάρατος Ἱεροδοάμ. Ἐθρήσκευον γὰρ ἐν ὄρεσι καὶ θουνοῖς τὸν Χαμῶς, τὸν Βεελφεγῶρ, «ὑποκάτω δρυὸς καὶ λεύκης καὶ δένδρου συσκιάζοντος»· ἦσαν δὲ, ὡς ἔφην, καὶ ἐν Βαιθῆλ καὶ ἐν Δάν
20 αἱ χρυσαῖ δαμάλεις Ἄλλ' ἦδε μὲν τοῦ Ἰσραὴλ ἡ πλάνησις, ὁ δὲ γε Ἰούδας, ἦγον ὁ Βενιαμίν, τουτέστιν οἱ ἐκ φυλῆς Ἰούδα καὶ Βενιαμίν, οὐδὲν ἦττον πεπλάνηντο, καὶ λελατρεύκασιν μὲν τῇ Ἀστάρτη προσοχθίσματι Σιδωνίων, προσεκύνουν δὲ καὶ τῷ ἠλίῳ. Καὶ τοῦτο ἡμῖν ἐναργὲς ἔσται πάλιν διὰ φω
25 νῆς Ἰεζεκιήλ. Ἦχθη μὲν γάρ, ὡς φησιν αὐτός, εἰς Ἱεροσόλυμα, «ἐν ὁράσει Θεοῦ». Εἶτα τεθέαται τὴν τῶν ἐνοικούντων πλάνην. «Εἶδον» γάρ, φησίν, «ὡς εἴκοσι καὶ πέντε ἄνδρας, τὰ ὀπίσθια αὐτῶν πρὸς τὸν ναὸν Κυρίου, καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἀπέναντι, καὶ οὗτοι προσεκύνουν κατὰ ἀνατολὰς τῷ
30 ἠλίῳ». Ἄθρει δὴ οὖν ὅπως ἐμερίζοντο τὴν ἀπώλειαν, κατὰ πολλοὺς προσκρούοντες τρόπους καὶ λυποῦντες Θεόν.

νουν καὶ πατέρες ξένων παιδιῶν, μὲ τὸ νὰ μὴ ἔχουν δηλαδή καρπούς εὐγενεῖς καὶ γνήσιους (αὐτοὶ εἶναι οἱ προερχόμενοι ἀπὸ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν ἀγία ζωὴ), ἀλλὰ μᾶλλον θὰ καταστραφοῦν, σὰν ἀπὸ κάποια ἐρυσίβη, τσακισμένοι ἀπὸ τὴν ἴδια τους τὴν κακία καὶ ἀθλιότητα, κι ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ θὰ ζημιωθοῦν καὶ τοὺς ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ κληρούς, γιὰ τοὺς ὁποίους καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ ψάλλει πρὸς τὸν Σωτήρα τῶν ὅλων Θεοῦ «Στὰ χέρια σου εἶναι οἱ κληροὶ μου»⁷⁷. Γιατὶ ὅλος ὁ κληρὸς μας καὶ ὅλο τὸ μερίδιό μας βρίσκεται στὴν ἐξουσία τοῦ Θεοῦ, κι αὐτὸς εἶναι ποὺ ἀπονέμει τὰ στεφάνια.

Στίχ. 8-9. «Σαλπίστε μὲ τὴ σάλπιγγα στὰ βουνά, κάνετε νὰ ἠχήσουν τὰ ὄρη, κηρύξτε στὸν ναὸ τοῦ Ὁν. Ἐμεινε ἐκπληκτὸς ὁ Βενιαμίν, ὁ Ἐφραΐμ ἔλειψε νὰ ἐξφανισθεῖ κατὰ τὶς ἡμέρες τοῦ ἐλέγχου, στὴ φυλὴ τοῦ Ἰσραὴλ ἔδειξα τὴν ἀξιοπιστία μου».

56. Λέχθηκε προηγουμένως καθαρὰ, ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τὶς δαμάλες τὶς χρυσές, ὁ ἐπάρατος Ἱεροβοάμ εἰσήγαγε στοὺς Ἰσραηλίτες καὶ ἄλλους τρόπους εἰδωλολατρίας, καταστροφῆς καὶ πλάνης. Γιατὶ λάτρευαν στὰ ὄρη καὶ τὰ βουνὰ τὸν Χαμῶς, τὸν Βεελφεγῶρ, «κάτω ἀπὸ δρυὶ καὶ λεύκη καὶ δένδρο σκιερὸ»⁷⁸. Καὶ ὅπως εἶπα, οἱ χρυσές δαμάλες ὑπῆρχαν καὶ στὴ Βαιθήλ καὶ στὴ Δάν. Καὶ αὐτὴ βέβαια ἦταν ἡ πλάνη τοῦ Ἰσραὴλ. Ὁ Ἰούδας ὅμως ἢ ὁ Βενιαμίν, δηλαδή οἱ καταγόμενοι ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ Βενιαμίν, δὲν ἔπασαν σὲ καθόλου μικρότερη πλάνη, ἀφοῦ καὶ λάτρευσαν τὴν Ἀστάρτη, τὸ βδέλυγμα τῶν Σιδωνίων, ἀλλὰ προσκυνοῦσαν ἐπίσης καὶ τὸν ἥλιο· κι αὐτὸ θὰ γίνῃ πάλι σαφές ἀπὸ τὸν λόγο τοῦ Ἰεζεκιήλ. Γιατὶ αὐτὸς, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος, ὁδηγήθηκε μὲ «θεῖο ὄραμα» στὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ εἶδε ἐκεῖ τὴν πλάνη τῶν κατοίκων της. Γιατὶ λέγει· «Εἶδα εἴκοσι πέντε περίπου ἄνδρες, τὰ ὀπίσθια τῶν ὁποίων ἦταν στραμμένα πρὸς τὸ ναὸ τοῦ Κυρίου καὶ τὰ πρόσωπά τους ἀντίθετα, καὶ αὐτοὶ προσκυνοῦσαν τὸν ἥλιο πρὸς τὴν ἀνατολή»⁷⁹. Πρόσεχε λοιπὸν πῶς μοιράζονταν τὸν ὄλεθρο, προσκρούοντας μὲ πολλοὺς τρόπους καὶ ἐξοργίζοντας τὸν Θεό.

Οὐκοῦν τοῖς καταδηοῦν ἐθέλουσι, καὶ ὅσον οὐδέπω
 προσδοκωμένοις, τὴν Σαμάρειαν, καὶ θορυβεῖν οὐ μετρίως
 μέλλουσι τὴν Ἱερουσαλήμ, Ἀσσυρίοις τέ φημι καὶ Πέρσαις
 καὶ τοῖς ἀπὸ Δαμασκοῦ, φημι δὴ τοῖς Σύροις (ἐπέθεντο
 5 γὰρ ἀμφότεροι κατὰ καιρούς, ἄλλοτε ἄλλως εἰς τοῦτο πα-
 ραθηγόμενοι), μονονουχί καὶ ἐγκαλεῖ τῆς ἐφόδου τὴν μέλ-
 λησιν, ἀπάρχεσθαι δὲ ἤδη τοῦ πολέμου προστέταχε, περιη-
 χοῦντας ταῖς σάλπιγξι καὶ τὰς τῶν δευμάτων ἀπαρχὰς ταῖς
 τῶν πλανωμένων ἐνιέντας ψυχαῖς. Ἐπειδὴ γὰρ ἔφη, «Νῦν
 10 καταφάγεται αὐτοὺς ἡ ἐρυσίδη καὶ τοὺς κλήρους αὐτῶν»
 (ἐλέγομεν δὲ ἡμεῖς, ἐρυσίδην ὠνομάσθαι τὴν ἐκ τοῦ πολέ-
 μου κάκωσιν καὶ ἀφανισμόν), διδάσκων, ὅτι γέγονεν ἐπὶ
 θύραις, συμβήσεται δέ, καὶ οὐκ εἰς μακράν, σαλπίζειν εὖ
 μάλα, ὡς ἔφην, προστέταχε, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων ἐπὶ τοὺς
 15 τῶν εἰδώλων τόπους, ἢ ὡς ὅσον οὐδέπω καταπρησθήσε-
 σθαι μέλλοντας καὶ σεισθησομένους, ἤγουν ὅτι γεγόνασιν
 αὐτοὶ τοῦ πολέμου πρόφασις καὶ τῆς ἀνηκέστου συμφορᾶς
 τοῖς πεπλανημένοις.

Ὅταν οὖν λέγη τὸ χρῆναι σαλπίζειν ἐπὶ τοὺς βουνοὺς
 20 καὶ ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ καὶ ἐν τῷ οἴκῳ Ὡν, τοὺς τῶν εἰδώλων νο-
 ῆσεις τόπους. Ἰστέον δέ, ὅτι τοῖς ἄλλοις ἐρμηνευταῖς εἰς τὸ
 «ἐν τῷ οἴκῳ Ὡν», οὐ συνηνέχθησαν οἱ ἑβδομηκοντα. Οἱ
 μὲν γὰρ εἰρήκασιν, «εἰς οἶκον ἀνωφελουῶς», τουτέστιν εἰδώ-
 λου παντός, οἱ δέ, «ἐν τῷ οἴκῳ Ὡν». Οἰησόμεθα δὴ οὖν,
 25 ἐκεῖνο βούλεσθαι νυνὶ τὸν προφητικὸν ἡμῖν ὑποσημῆναι
 λόγον, ὅτι χρὴ σαλπίζειν αὐτούς, οὐκ ἐπὶ μόνους τοὺς βου-
 νοὺς καὶ τὰ ὑψηλὰ, τουτέστιν οὐ κατὰ μόνης τῆς εἰδωλολα-
 τρίας τοῦ Ἰσραήλ, ἥτοι τῶν δέκα φυλῶν τῶν ἐν Σαμαρείᾳ,
 ἀλλὰ καὶ κατὰ ταύτης τῆς οὔσης ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις πα-
 30 ρά τε τῷ Ἰούδα καὶ τῷ Βενιαμίν. Προσεκύνουν γὰρ, ὡς
 ἔφην, τῷ ἡλίῳ (Ὡν δὲ ἐστὶν ὁ ἥλιος), Θεὸν ῥιπτοῦντες κα-
 τόπιν, καὶ ἀποστρεφόμενοι τὰ αὐτοῦ. Τοῦτο γὰρ, οἶμαι, δη-

Αὐτοὺς λοιπὸν ποὺ ἤθελαν νὰ λεηλατήσουν τὴ Σαμάρεια, καὶ ποὺ τοὺς περίμεναν ὄπου νᾶναι, ἀλλὰ καὶ ποὺ ἐπρόκειτο νὰ προξενήσουν ὄχι μικρὴ ταραχὴ καὶ στὴν Ἱερουσαλήμ, τοὺς Ἀσσυρίους δηλαδή καὶ τοὺς Πέρσες καὶ ἐκείνους ποὺ ἔρχονταν ἀπὸ τὴ Δαμασκὸ, δηλαδή τοὺς Συρίους (γιατὶ καὶ οἱ δύο ἐπιτέθηκαν κατὰ καιροῦς, παρακινούμενοι ἀπὸ διαφορετικὲς αἰτίες), τοὺς κατηγορεῖ κατὰ κάποιον τρόπο γιὰ τὴν καθυστέρηση τῆς ἐπίθεσης, καὶ τοὺς προστάζει ν' ἀρχίσουν πλέον τὸν πόλεμον σαλπίζοντας γύρω μὲ τίς σάλπιγγες καὶ βάζοντας μέσα στὶς ψυχὲς ἐκείνων ποὺ εἶχαν πλανηθεῖ τὰ προοιωνίσματα τῶν φόβων. Ἐπειδὴ δηλαδή εἶπε, «Τώρα θὰ καταφάγει ἡ ἐρυσίθη τοὺς ἴδιους καὶ τοὺς κληρὸς τους» (κι ἐμεῖς εἶπαμε, ὅτι ἐρυσίθη ὀνομάσθηκε ἡ καταστροφή ἀπὸ τὸν πόλεμον καὶ ὁ ἀφανισμὸς), λέγοντας ὅτι βρῖσκεται στὰ πρόθυρα ὁ πόλεμος, καὶ ὅτι θὰ συμβεῖ, καὶ μάλιστα δὲν θ' ἀργήσῃ, πρόσταξε νὰ σαλπίσουν κατὰ τὸν καλύτερον τρόπο, καὶ πρὶν ἀπὸ κάθε ἄλλο μέρος, στοὺς τόπους τῶν εἰδώλων, ἢ γιὰ πολὺ σύντομα ἐμελλαν νὰ πυρποληθοῦν καὶ νὰ συγκλονισθοῦν, ἢ ἐπειδὴ αὐτοὶ ἔγιναν ἀφορμὴ τοῦ πολέμου καὶ τῆς τεράστιας συμφορᾶς γιὰ ὅσους πλανήθηκαν.

Ὅταν λοιπὸν λέγει, ὅτι πρέπει νὰ σαλπίσουν στὰ βουνὰ καὶ στὰ ἱερὰ στὰ ὑψηλὰ καὶ στὸν οἶκον (τοῦ λεγόμενου) ᾿Ων, νὰ σκεφθεῖς τοὺς τόπους τῶν εἰδώλων. Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζομε, ὅτι στὴ φράση «στὸν οἶκον τοῦ ᾿Ων», δὲν συμφώνησαν μὲ τοὺς ἄλλους ἐρμηνευτὲς οἱ ἑβδομήκοντα. Γιατὶ ἐκεῖνοι ἔγραψαν, «στὸν οἶκον τοῦ ἀνώφελου», δηλαδή κάθε εἰδώλου, ἐνῶ αὐτοὶ, «στὸν οἶκον τοῦ ᾿Ων». Θὰ ὑποθέσομε λοιπὸν ὅτι ὁ προφητικὸς λόγος θέλει νὰ ὑποδηλώσῃ ἐκεῖνο, ὅτι πρέπει νὰ σαλπίσουν ὄχι μόνο στὰ βουνὰ καὶ τὰ ὑψηλὰ, δηλαδή ὄχι μόνο κατὰ τῆς εἰδωλολατρίας τοῦ Ἰσραὴλ, ἤτοι τῶν δέκα φυλῶν ποὺ κατοικοῦσαν στὴ Σαμάρεια, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον τῆς εἰδωλολατρίας τῶν φυλῶν ποὺ διέμεναν στὰ Ἱεροσόλυμα, τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ Βενιαμίν. Γιατὶ προσκυνοῦσαν, ὅπως εἶπα, τὸν ἥλιο (᾿Ων βέβαια εἶναι ὁ ἥλιος) ἀπορρίπτοντας τὸν Θεὸ καὶ περιφρονώντας τὴ λατρεία του. Γιατὶ αὐτό,

λοῦν τὸ ἔχειν τὰ ὀπίσθια πρὸς τὸν ναὸν Κυρίου, καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἀπέναντι, δῆλον δὲ ὅτι τοῦ ἡλίου. Ὅταν τοίνυν ἀκούσης τὸ «Ἐν τῷ οἴκῳ ᾽Ων», οἶκον ἢ τέμενος νοήσεις θεοῦ ψευδωνύμου παντὸς καὶ πεποιημένου, ἦτοι τοῦ ἡλίου. Ἄτοπον δὲ οὐδὲν ἢ ἀπίθανον εἶναί τω δόξειεν ἄν, «οἶκον ἡλίου» τοὺς ἡλίῳ προσκυνοῦντας νοεῖσθαι τε καὶ ὀνομάζεσθαι, καθάπερ ἀμέλει καὶ οἶκος Θεοῦ νοηθεῖεν ἄν οἱ τὰ αὐτοῦ φρονοῦντες καὶ πράττοντες καὶ αὐτῷ τὸ σέβας ἀνάπτοντες.

Εἰ δὲ δὴ βούλοιτό τις καὶ τὴν δάμαλιν τὴν χρυσοῦν ᾽Ων ὀνομάζεσθαι, φορέσει καὶ οὕτω τὸ πιθανὸν ὁ λόγος. Ὁ μὲν γὰρ θεομισῆς Ἰεροβοὰμ πρὸς τὸ τῶν Αἰγυπτίων σέβας, φημί δὴ τὸν ᾽Απιν, τὰς δαμάλεις εἰργάζετο. Τετιμήκασι δὲ τὸν ᾽Απιν Αἰγύπτιοι, σελήνης μὲν τέκνον εἶναι λέγοντες (τοιγάρτοι καὶ μνηοειδὲς ἐπὶ μετώπου εἶχε σημεῖον), ἔκγονον δὲ ὥσπερ ἡλίου πιστεύοντες εἶναι, διὰ τὸ, κατάγε τὸ αὐτοῖς δοκοῦν, ἐξ ἡλίου τὴν σελήνην φωτίζεσθαι. Οὐκοῦν ὡς σελήνης μὲν τέκνον, ἡλίου δὲ ἔκγονον ἐτίμων τὸν ᾽Απιν, ἀπεκόμιζε δὲ αὐτοὺς εἰς τοῦτο δὴ πλάνης καὶ λογισμῶν ἀθλιότητος ὁ πολυμήχανος δράκων, τουτέστιν ὁ Σατανᾶς. Σαλπίζειν οὖν ἄρα προστέταχεν ἐπὶ τε τοὺς βουνούς καὶ τὰ ὑψηλὰ καὶ ἐν τῷ οἴκῳ ᾽Ων, τουτέστι τῆς δαμάλεως τῆς χρυσοῦς. Ποῖα δὲ ἦν ἄρα τὰ ἀμφοῖν ἐγκλήματα καὶ ὁ τοῦ χρῆναι κολάζεσθαι λόγος, καθίστησιν ἑναργές, ἐπιφέρων εὐθύς, «ἐξέστη Βενιαμίν», ἀντὶ τοῦ, Τῶν ιδίων ἐκπεφοίτηκεν ἐθῶν, ἦγουν τῆς ἀρίστης ἀπώλισθε φρενός τοῦτο γὰρ ἀληθῶς ἢ ἔκστασις ἐπὶ φαύλων νοοῖτο. Κατηφάνισται δὲ καὶ Ἐφραΐμ.

Πλὴν οὐχ οὕτω ταῦτά φησιν· «Ἐν γὰρ ἡμέραις ἐλέγχου» τῆς ἀμφοῖν πλημμελείας «ἔδειξα πιστά», βεβαίους καὶ ἀληθεῖς τοὺς ἐμούς ἀποφήνας λόγους. Συμβέβηκε γὰρ αὐτοῖς, ἅπερ ἤδη προεῖπον, καὶ οὐδὲν διέψευσται τῶν ἐμῶν. Ἐπειδὴ γὰρ ἐξέστησαν τῶν ἀρχαίων ἐθῶν καὶ φρενός ἔξω γεγόνασιν ἀγαθῆς, ἐξώσθησαν καὶ αὐτῆς τῆς ἑαυ-

νομίζω, δηλώνει τὸ ὅτι εἶχαν τὰ ὀπίσθιά τους πρὸς τὸ ναὸ τοῦ Κυρίου, καὶ τὰ πρόσωπά τους ἀντίθετα σ' αὐτόν, δηλαδή ἀπέναντι στὸν ἥλιο. "Ὅταν λοιπὸν ἀκούσεις τὸ, «στὸν οἶκο τοῦ "Ων», οἶκο ἢ ναὸ νὰ νοήσεις κάθε ψευδώνυμου θεοῦ ἢ χειροποίητου, δηλαδή τοῦ ἡλίου. Κι ἂν θέλει κανεὶς δὲν εἶναι καθόλου ἀβάσιμο ἢ ἀπίθανο νὰ νοοῦνται καὶ νὰ ὀνομάζονται «οἶκος ἡλίου» αὐτοὶ ποὺ προσκυνοῦν τὸν ἥλιο, ὅπως βέβαια καὶ οἶκος Θεοῦ νὰ νοηθοῦν αὐτοὶ ποὺ πιστεύουν καὶ πράττουν τὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπονέμουν τὸ σεβασμὸ σ' αὐτόν.

"Ἄν τώρα ἤθελε κανεὶς καὶ ἡ χρυσῆ δαμάλα νὰ ὀνομάζεται "Ων, καὶ ἔτσι ὁ λόγος θὰ θεωρηθεῖ ὡς πιθανός. Γιατὶ ὁ θεομίσητος Ἰεροβοὰμ κατασκεύασε τὶς δαμάλεις ἀνάλογα μὲ τὸ σέβασμα τῶν Αἰγυπτίων, ἐννοῶ τὸν "Ἀπι. Οἱ Αἰγύπτιοι βέβαια τίμησαν τὸν "Ἀπι λέγοντας ὅτι εἶναι παιδὶ τῆς σελήνης (γι' αὐτὸ καὶ εἶχε στὸ μέτωπο τὸ σημεῖο τῆς ἡμισελήνου) καὶ πιστεύοντας ὅτι εἶναι γέννημα, κατὰ τὴ γνώμη τους, τοῦ ἡλίου, ἐπειδὴ ἡ σελήνη φωτίζεται ἀπὸ τὸν ἥλιο. "Ἄρα λοιπὸν τιμοῦσαν τὸν "Ἀπι σὰν παιδὶ τῆς σελήνης καὶ ὡς γέννημα τοῦ ἡλίου, καὶ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο τῆς πλάνης καὶ σ' αὐτοὺς τοὺς λογισμοὺς τῆς ἀθλιότητος τοὺς ἔσερνε ὁ πολυμήχανος δράκοντας, δηλαδή ὁ Σατανᾶς. Πρόσταξε λοιπὸν νὰ σαλπίσουν στὰ βουνὰ καὶ ἱερά στὰ ὑψηλὰ καὶ στὸν οἶκο "Ων, δηλαδή στὸν οἶκο τῆς δαμάλας τῆς χρυσῆς. Ποιὰ ὅμως ἦταν τὰ ἐγκλήματα τῶν δύο καὶ ὁ λόγος ὅτι ἔπρεπε νὰ τιμωρηθοῦν, τὸ κάνει φανερὸ προσθέτοντας ἀμέσως: «Ἐπεσε σὲ ἔκστασις ὁ Βενιαμίν, ἀντὶ νὰ πεῖ, «ἐγκατέλειψε τὶς δικές του συνήθειες, δηλαδή γλίστρησε ἀπὸ τὴν ὀρθὴ σκέψη. Γιατὶ αὐτὸ σημαίνει ἀληθινὰ ἢ ἔκστασις στὴν περίπτωσι κακοῦ. Ἀφανίσθηκε ὅμως καὶ ὁ Ἐφραΐμ.

"Ὅχι ὅμως αὐτὰ, λέγει, γιὰ πάντα: «Γιατὶ στίς ἡμέρες τῆς κρίσεως» τῶν πλημμελημάτων καὶ τῶν δύο «ἔδειξα τὴν ἀξιοπιστίαν μου», ἀποδεικνύοντας βέβαιους καὶ ἀληθινούς τοὺς λόγους μου. Γιατὶ πραγματοποιήθηκαν σ' αὐτοὺς αὐτὰ ποὺ ἤδη εἶχα πεῖ, καὶ κανένας ἀπὸ τοὺς λόγους μου δὲν διαψεύσθηκε. Ἐπειδὴ δηλαδή ἐξέφυγαν ἀπὸ τὶς παλαιὰς συνήθειές τους καὶ ἄγῃσαν ἔξω ἀπὸ τὰ

τῶν χώρας, καὶ ἀποπεπτώκασιν ὁμοῦ τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης καὶ πάσης εὐημερίας. Ἐψεται δὲ καὶ ἑτέρως τοῖς καταλιμπάνουσι Θεόν, τὸ ἐξίστασθαι δεῖν καὶ ἀγαθῆς ἀπάσης ἐννοίας, καὶ μὴν καὶ ἔργου παντός τοῦ τετραμμένου πρὸς 5 ἀρετὴν. Βαδιοῦνται δὲ πρὸς ἀφανισμόν, ἐλέγχοντός τε καὶ ἐπιτιμῶντος Θεοῦ, καὶ τῆς ῥαθυμίας ἐξαιτουῦντος δίκας. Χρήσιμον οὖν ἄρα καὶ ἀναγκαῖον εἰς ζωὴν, τὸ εἶναι μετὰ Θεοῦ, μόνον δὲ οὐχὶ τὸ ἐν Ψαλμοῖς ἐκεῖνο βοᾶν, «Ἐκολλήθη ἡ ψυχὴ μου ὀπίσω σου». Ἀντιλήψεται γὰρ τότε καὶ ἐπι- 10 κουρήσει προθύμως ἡ δεξιὰ τοῦ πάντα ἰσχύοντος, ἀφ' ἧς οὐδεὶς ἀρπάσει, κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνήν.

Στίχ. 10 «Ἐγένοντο οἱ ἄρχοντες Ἰούδα ὡς μετατιθέντες ὄρια, ἐπ' αὐτοὺς ἐκχεῶ ὡς ὕδωρ τὸ ὄρημά μου».

15 ΝΖ. Τοῦτό ἐστιν αἰνιγματωδῶς, τὸ «Ἐξέστη Βενιαμίν». Γεγόνασι γὰρ ἐν ἴσῳ, φησί, τοῖς μετατιθεῖσιν ὄρια καὶ ὑπερβαίνειν ἐθέλουσι τὰ πάλαι διωρισμένα. Οἱ γὰρ τὰ μόκῳ πρόποντα τῷ Θεῷ καὶ αὐτῷ δικαίως ἀνατεθειμένα, τὴν ἀγάπην δὲ λέγω, τὴν τιμὴν, τὴν προσκύνησιν, μεθιστάντες 20 εἰς ἑτέρους, διὰ γε τοῦ προσκυνεῖν ἡλίῳ τυχόν, ἤγουν σελήνῃ καὶ ἄστροις, δρωῦν ἂν ἕτερον οὐδὲν κατὰ γε τὸ εἶκόσ, ἢ ὅτι δὴ πάντως μεθιστᾶσιν ὄρια. Ὅτι δὲ τὴν πρόπουσαν τῷ Θεῷ δόξαν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἄστροις ἀνατέθεικεν ὁ Ἰούδας, ἤγουν ὁ Βενιαμίν, σαφῶς ἂν νοοῖτο, πρὸς τὸν προ- 25 φήτην Ἱερεμίαν λέγοντος Θεοῦ· «Ἡ οὐχ ὄρας τί οὗτοι ποιῶσιν ἐν ταῖς πόλεσιν Ἰούδα καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς Ἱερουσαλήμ; Οἱ υἱοὶ αὐτῶν συλλέγουσι ξύλα, καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν καίουσι πῦρ, καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν τρίβουσι σταῖς, τοῦ ποιῆσαι χανῶνας τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἔσπεισαν σπον- 30 δὰς θεοῖς ἄλλοτρίοις, ἵνα παροργίσωσί με». Ὅρια δὴ οὖν μετατεθείκασιν οἱ ἐξ Ἰούδα φυλῆς ἡγούμενοι, τουτέστιν οἱ

ὀρθὰ λογικά τους, ἐκδιώχθησαν καὶ ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ χώρα τους, καὶ ἐξέπεσαν συγχρόνως ἀπὸ τὴν ἀγάπη τους στὸν Θεὸ καὶ ἀπὸ κάθε εὐημερία. Θὰ ὑπάρξουν καὶ ἄλλες συνέπειες γιὰ ὅσους ἐγκαταλείπουν τὸ Θεό· ἡ ἔλλειψη κάθε ἀγαθῆς ἔννοιας, καὶ βέβαια καὶ κάθε ἔργο πού ἀποβλέπει στὴν ἀρετή. Καὶ θὰ βαδίσουν στὸν ἀφανισμό, καθὼς θὰ τοὺς κρίνει καὶ θὰ τοὺς ἐπιτιμᾷ ὁ Θεὸς καὶ θὰ τοὺς τιμωρεῖ γιὰ τὴν ἀδιαφορία τους. Εἶναι λοιπὸν χρήσιμο καὶ ἀναγκαῖο γιὰ τὴ ζωὴ νὰ εἶναι κανεῖς κοντὰ στὸν Θεὸ καὶ νὰ φωνάζει ἐκεῖνο τὸ ψαλμικό· «Ἡ ψυχὴ μου ἔχει κολλήσει σ' ἐσένα καὶ σὲ ἀκολουθεῖ»⁸⁰. Γιατὶ θὰ σὲ ἀναλάβει τότε καὶ θὰ σὲ βοηθήσει πρόθυμα τὸ χεῖρι τοῦ πανίσχυρου Θεοῦ, ἀπὸ τὸ ὅποιο, σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τοῦ Σωτήρα, κανένας δὲν μπορεῖ νὰ σὲ ἀρπάξει⁸¹.

Στίχ. 10. «Οἱ ἄρχοντες τοῦ Ἰούδα ἔγιναν σὰν ἐκείνους πού μεταθέτουν τὰ ὄρια τοῦ χωραφιοῦ τους· σὰν χείμαρρο ἐναντίον τους θ' ἀφήσω νὰ χυθεῖ ἡ ὀργή μου».

57. Αὐτὸ σημαίνει αἰνιγματικὰ τό, «Ἐπεσε σ' ἔκσταση ὁ Βενιαμίν». Ἐγιναν, λέγει, ὅμοιοι μὲ ἐκείνους πού μεταθέτουν τὰ ὄρια καὶ θέλουν νὰ ξεπεράσουν αὐτὰ πού εἶναι ὀρισμένα ἀπὸ παλιὰ. Γιατὶ αὐτοὶ πού, ὅσα ἀρμόζουν μόνο στὸν Θεὸ καὶ σ' αὐτὸν ἔχουν δίκαια ἀπονεμηθεῖ, ἐννοῶ τὴν ἀγάπη, τὴν τιμὴ, τὴν προσκύνηση, τὰ μεταθέτουν σὲ ἄλλους μὲ τὸ νὰ προσκυνοῦν τυχόν τὸν ἥλιο ἢ τὴ σελήνη καὶ τὰ ἄστρα, εὐλόγα δὲν κάνουν τίποτε ἄλλο, παρὰ μεταθέτουν ὅπωςδήποτε τὰ ὄρια. Ὅτι ὅμως τὴ δόξα πού πρέπει στὸν Θεό, τὴ μετέθεσε στὸν ἥλιο καὶ τὴ σελήνη καὶ τὰ ἄστρα ὁ Ἰούδας ἢ ὁ Βενιαμίν, θὰ μπορούσε μὲ σαφήνεια νὰ νοηθεῖ μ' αὐτὸ πού λέγει ὁ Θεὸς στὸν προφήτη Ἱερεμία· «Ἡ δὲν βλέπεις τί κάνουν αὐτοὶ στὶς πόλεις τοῦ Ἰούδα καὶ στοὺς δρόμους τῆς Ἱερουσαλήμ; Οἱ υἱοὶ τους μαζεύουν ξύλα, οἱ πατέρες τους ἀνάβουν φωτιά, καὶ οἱ γυναῖκες τους ἀλέθουν δημητριακὰ γιὰ νὰ παρασκευάσουν πρόσφορα ἄρτου γιὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀστρῶν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἔκαναν σπονδὲς σὲ θεοὺς ξένους, γιὰ νὰ μὲ ἐξοργίσουν»⁸². Μετέθεσαν λοιπὸν τὰ ὄρια οἱ ἡγέτες τῆς φυλῆς τοῦ

τὴν ἀνωτάτω καὶ βασιλίδα περικείμενοι δόξαν, οἷς ἦν εἰ-
 κὸς κατακολουθεῖν ἐλέσθαι πεπλανημένοις καὶ τὴν ἀγε-
 λαίαν πληθύν. Ἄλλ' ὕδατος δίκην ῥαγδαιοτάτου φησίν,
 «ἐπ' αὐτοὺς ἐκχεῶ τὸ ὄρημά μου». Δύσοιστα γὰρ καὶ
 5 ἀφόρητα καὶ ἀνανταγώνιστα παντελῶς τὰ ἐκ θείας ὀργῆς,
 καθάπερ ἀμελεῖ καὶ χρῆμα δυσάντητον ἢ πολλή καὶ ἀμφι-
 λαφῆς τῶν ὑδάτων φορὰ.

Στίχ. 11-12. «Κατεδυνάστευσεν Ἐφραΐμ τὸν ἀντίδικον
 αὐτοῦ καὶ κατεπάτησε κριμα, ὅτι ἤρξατο πορεύεσθαι
 10 ὀπίσω τῶν ματαίων, καὶ ἐγὼ ἔσομαι ὡς ταραχὴ τῷ Ἐ-
 φραΐμ καὶ ὡς κέντρον τῷ οἴκῳ Ἰούδα».

ΝΗ. Τίνα μὲν τρόπον ἐξέστη Βενιαμίν, ἀποδέδεικται σα-
 φῶς. Ἐφη γὰρ ὅτι «γεγόνασιν οἱ ἄρχοντες Ἰούδα ὡς μετα-
 τιθέντες ὄρια». Πῶς δὲ καὶ Ἐφραΐμ εἰς ἀφανισμόν ἐγένετο,
 15 διερμηνεύει πάλιν, ἐπειπὼν «κατεδυνάστευσεν Ἐφραΐμ τὸν
 ἀντίδικον αὐτοῦ». Καὶ δοκεῖ πως ἐν ἧθει πεποιῆσθαι πρὸς
 ἡμᾶς νυνὶ ὁ λόγος. Ποῖον οὖν ἄρα τὸ κατηγορήμα τῶν ἐκ
 φυλῆς Ἐφραΐμ, ἢ ποῖον ἀντίδικον τὸ θεῖον ἡμῖν χρησιμώδη-
 μά φησιν ὃν κατεδυνάστευσεν ὁ Ἐφραΐμ, διειπεῖν ὡς ἐν
 20 πειράσομαι. Οἱ μὲν γὰρ ἐκ φυλῆς Ἰούδα καὶ Βενιαμίν αἰδῶ
 τινα καὶ λόγον ἔτι τῶν διὰ Μωσέως ἐποιοῦντο νόμων, ἐπε-
 τήδευόν τε τὴν δικαιοσύνην. Οὐ γὰρ πάντες ἐκκεκλίκασιν,
 ἀλλ' ἦσαν οὐκ εὐαρίθμητοι κλαίοντές τε καὶ ὀλοφυρόμενοι
 τὴν τῶν πλανωμένων ἀπόστασιν, καὶ δυσχεραίνοντες οὐ με-
 25 τρώως, ἐπεὶ τοι, τὸν τῶν ὅλων ἀτιμάζοντες Θεόν, τοὺς τῆς εἰ-
 δωλολατρίας τινὲς ἐπετήδευον τρόπους. Καὶ γοῦν ὡς ὁ μα-
 κάριος φησι προφήτης Ἰεζεκιήλ, ἀπεστέλλοντο μὲν τινες
 κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ, πελέκεις ἠρμένοι, ἤκουόν τε σαφῶς
 Θεοῦ λέγοντος, ἔπεσθαι μὲν δεῖν τῷ τὸν ποδήρη διεζωσμέ-
 30 κη, φείδεσθαι δὲ μηδενός. «Εἶδον» γὰρ φησι, «καὶ ἰδοὺ ἔξ

Ἰούδα, δηλαδή αὐτοὶ ποὺ ἔχουν περιβληθεῖ τὴν ἀνώτατη καὶ βασιλικὴ δόξα, τοὺς ὁποίους ἦταν φυσικὸ νὰ θέλει ν' ἀκολουθήσει στὴν πλάνη τους ἢ ἀγέλη τοῦ πλήθους. Ἀλλά, λέγει, σὰν τὸν ὀρμητικὸ χεῖμαρρο «θ' ἀφήσω νὰ ξεσπάσει ὁ θυμὸς μου ἐναντίον τους». Γιατὶ εἶναι ἀνυπόφορη καὶ ἀβάσταχτη καὶ τελείως πέρα ἀπὸ κάθε δυνατότητα ἢ ἀντιμετώπιση τοῦ ξεσπάσματος τῆς θείας ὀργῆς, ὅπως ἀκριβῶς εἶναι καὶ πρᾶγμα δύσκολα ἀντιμετωπιζόμενο ἢ πολλὴ καὶ ὑπεράφθονη φορὰ τοῦ νεροῦ.

Στίχ. 11-12. «Ἡ φυλὴ τοῦ Ἐφραΐμ καταδυνάστευε τὴν ἀντίπαλὴ τῆς καὶ καταπάτησε τὸ δίκαιο, ἐπειδὴ ἄρχισε νὰ πορεύεται πίσω ἀπὸ τὰ μάταια εἶδωλα, καὶ ἐγὼ θὰ προκαλέσω ταραχὴ στὸν Ἐφραΐμ καὶ θὰ γίνω σὰν κεντρὶ γιὰ τὸν οἶκο τοῦ Ἰούδα».

58. Μὲ ποιὸ τρόπο ἔπεσε σὲ ἔκσταση ὁ Βενιαμὶν μᾶς τὸ ἔδειξε ξεκάθαρα. Γιατὶ εἶπε, ὅτι «οἱ ἄρχοντες τοῦ Ἰούδα ἔγιναν ὅπως ἐκεῖνοι ποὺ μεταθέτουν ὅρια». Πῶς ὁμως ὁ Ἐφραΐμ ἔφτασε στὸν ἀφανισμό, τὸ ἐξηγεῖ πάλι προσθέτοντας: «Ὁ Ἐφραΐμ καταδυνάστευσε τὸν ἀντίδικό του». Καὶ φαίνεται ὁ λόγος νὰ διατυπώνεται τώρα κατὰ κάποιον τρόπο ἔτσι ὅπως συμβαίνει μὲ μᾶς. Ποιὰ λοιπὸν εἶναι ἡ κατηγορία ἀπὸ τὴ φυλὴ Ἐφραΐμ, ἢ ποιὸν ἀντίδικον μᾶς λέγει ὁ θεῖος χρησμός ὅτι καταδυνάστευσε ὁ Ἐφραΐμ, θὰ προσπαθήσω νὰ τὸ ἐξηγήσω ὅσο γίνεται. Οἱ προερχόμενοι ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ Βενιαμὶν εἶχαν ἀκόμα σὲ κάποιον σεβασμὸ καὶ ὑπολόγιζαν τοὺς νόμους τοῦ Μωυσῆ καὶ ἀσκοῦσαν τὴ δικαιοσύνη. Γιατὶ δὲν εἶχαν ἀποκλίνει ὅλοι, ἀλλ' ὑπῆρχαν ὅχι καὶ λίγοι ποὺ ἔκλαιγαν καὶ θρηνοῦσαν γιὰ τὴν ἀποστασία τῶν πλανημένων καὶ δυσανασχετοῦσαν ὅχι καὶ λίγο, γιατί, περιφρονώντας τὸν Θεὸ τῶν ὅλων, ἀσχολοῦνταν μὲ τοὺς τρόπους λατρείας τῶν εἰδωλολατρῶν. Καὶ πράγματι ὁ μακάριος προφήτης Ἰεζεκιήλ λέγει, ὅτι στάλθηκαν κάποιον ἐναντίον τῆς Ἱερουσαλήμ κρατώντας τσεκούρια καὶ ἀκούγαν καθαρὰ νὰ τοὺς λέγει ὁ Θεός, ὅτι ἔπρεπε ν' ἀκολουθοῦν αὐτὸν ποὺ φοροῦσε τὸν ποδῆρη χιτῶνα, ἀλλὰ νὰ μὴ λυποῦνται κανένα. Γιατὶ λέγει: «Εἶδα, καὶ νά, ἔρχο-

ἄνδρες ἤρχοντο διὰ τῆς πύλης τῆς βλεπούσης πρὸς βορρῶν,
καὶ ἑκάστῳ πέλυξ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ εἶπε τῷ ἀνδρὶ», φη-
σί, «τῷ ἐξωσμένῳ τὸν ποδήρη· Δίελθε μέσην τὴν Ἱερουσα-
λήμ καὶ δὸς τὸ σημεῖον ἐπὶ τὰ μέτωπα τῶν ἀνδρῶν τῶν κα-
5 ταστεναζόντων καὶ κατοδυνωμένων ἐπὶ πάσαις ταῖς ἀδικί-
αις ταῖς γινομέναις ἐν μέσῳ αὐτῆς· Καὶ τούτοις εἶπεν ἀκού-
οντός μου· Πορεύεσθε εἰς τὴν πόλιν ὀπίσω αὐτοῦ, καὶ κόπτε-
τε καὶ μὴ φείδεσθε καὶ μὴ ἐλέησητε· καὶ πρεσβύτερον καὶ νε-
ανίσκον καὶ νήπια καὶ γυναῖκας ἀποκτείνατε εἰς ἐξάλειψιν,
10 ἐπὶ δὲ πάντα ἐφ' οὓς ἔστι τὸ σημεῖον μὴ ἐγγίσητε». Ἀκούεις
ὅτι κατεσημαίνοντό τινες ὡς ἔξω δίκης καὶ θυμοῦ καὶ ἀπά-
σης ὄντες αἰτίας, διάτοι τὸ ἐλέσθαι φρονεῖν ὀρθῶς, καὶ μὴν
καὶ βιοῦν ἐννόμως, καὶ δικαιοσύνης ἄπτεσθαι, καὶ τῆς εἰς
Θεὸν ἀγάπης ἀνεπιπλήκτως ἐρᾶν; Ἐν δέ γε τῇ Σαμαρείᾳ
15 ὀλοτρόπως ἐξώκειλεν ὁ Ἰσραήλ, οὐδ' ὅσον εἰπεῖν καὶ γοῦν
μνήμης τάχα που τὰ Μωσέως ἀξιῶν, μαχομένην δὲ ὥσπερ
καὶ εἰς ἅπαν αὐτοῖς ἀντιτεταγμένην ἐπιτηδεύων ζωὴν, ὡς
καὶ ἐχθρὸν ἠγεῖσθαι τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον, ὅσον ἦκεν εἰπεῖν,
ὡς μηδὲ εἰδέναι θέλειν αὐτόν, ἀτιμάζειν δὲ τὸν παιδαγωγόν,
20 καὶ τοι σώζειν εἰδότα καὶ ἀποκομίζειν εὖ μάλα δυνάμενον
εἰς εὐθῆ τε καὶ ἀκατάσκαυτον ζωὴν.

Τοῦτο τοίνυν, ὡς ἔοικεν, ὁ προφητικὸς ἡμῖν αἰνίττεται
λόγος, πεποίηται δὲ μετ' ἠθους, ὡς ἔφην. «Κατεδυνάστευ-
σε» γάρ, φησὶν, «ὁ Ἐφραῖμ τὸν ἀντίδικον αὐτοῦ», ἀντὶ τοῦ,
25 Νίκην ἐκτοπωτάτην καὶ ὀλέθρου πρόξενον νενίκηκεν ὁ Ἐ-
φραῖμ, κατεδυνάστευσεν ὡς ἴδιον ἐχθρὸν, τουτέστι κατη-
γωνίσαστο γενικῶς ὃν μεμίσηκε νόμον. Ἐπειδὴ δὲ ἔστιν
ἀμυδρὸς ὁ λόγος, ἐτέρως αὐτὸ διατρανοῖ λέγων· «Κατεπά-
τησε κριμα», τουτέστιν οὐ πεφρόντικεν ὅλως τῆς ἐν νόμῳ
30 δικαιοσύνης· αἰεὶ γάρ πως τὸ καταπατούμενον ἐν ἀτιμίᾳ νο-
εῖται, καὶ οὐδενὸς ἄξιον καταφωρᾶται λόγου. Καὶ γοῦν ὁ
Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός, «Καλὸν τὸ ἅλας», φησὶν

νταν ἕξι ἄνδρες περνώντας ἀπὸ τὴν πύλη πού ἔβλεπε στοὺς βορρὰ, καὶ καθένας κρατοῦσε στοὺς χεῖρες του τσεκούρι· καὶ εἶπε», λέγει, «στον ἄνδρα πού φοροῦσε τὸν ποδήρη χιτῶνα· Πέρασε μέσα ἀπὸ τὸ κέντρο τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ χάραξε σημάδι στὰ μέτωπα τῶν ἀνδρῶν πού στεναίνουν καὶ ὑποφέρουν γιὰ ὅλες τὶς ἀδικίες πού γίνονται ἀνάμεσα στοὺς λαοὺς της. Καὶ εἶπε σ' αὐτούς, ἐνῶ ἐγὼ ἄκουγα· Βαδίζετε στὴν πόλη ἀκολουθώντας τον καὶ σφάζετε χωρὶς νὰ λυπᾶστε καὶ χωρὶς νὰ δείχνετε ἔλεος· σκοτώστε καὶ ἡλικιωμένο καὶ νεαρό καὶ νήπιο καὶ γυναῖκες μέχρι ἀφανισμοῦ, ὅσοι ὅμως ἔχουν τὸ σημάδι νὰ μὴν τοὺς ἀγγίξετε»⁸³. Βλέπεις ὅτι σημαδεύονταν κάποιοι πού ἦταν ἔξω ἀπὸ τὴν τιμωρία καὶ τὸν θυμὸ καὶ ἀπὸ κάθε κατηγορία, ἐπειδὴ προτίμησαν νὰ φρονοῦν ὀρθά, ἀλλὰ καὶ νὰ ζοῦν σύμφωνα μὲ τὸ νόμο, νὰ ἐφαρμόζουν τὴ δικαιοσύνη, καὶ νὰ παραδίνονται κατὰ τρόπο ἄμεμπτο στὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ; Ἀλλὰ στὴ Σαμάρεια ὁ Ἰσραὴλ ἐξώκειλε μὲ ὅλους τοὺς τρόπους, καὶ οὔτε κἄν, πού λέγει ὁ λόγος, ἔκρινε ἄξιο νὰ θυμᾶται τὸ νόμο τοῦ Μωυσῆ, ἀλλὰ ζοῦσε ζωὴ πού ἀντιμαχόταν κατὰ κάποιο τρόπο καὶ ἦταν τελείως ἀντίθετη πρὸς αὐτούς, ὥστε καὶ ἐχθρὸ ἀκόμα νὰ θεωρεῖ τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ, ὅπως θὰ μπορούσα νὰ πῶ, ὥστε οὔτε νὰ θέλουν νὰ τὸν γνωρίσουν, ἀλλὰ περιφρονοῦσαν τὸν παιδαγωγό, μολονότι γνωρίζει νὰ σώζει καὶ μπορεῖ νὰ ὀδηγεῖ ἄριστα στὴν ὀρθὴ καὶ ἄμεμπτη ζωή.

Αὐτὸ λοιπὸν φαίνεται ὅτι μᾶς ὑπαινίσσεται ὁ προφητικὸς λόγος, καὶ διατυπώθηκε κατὰ τὸν τρόπο πού συμβαίνει σ' ἐμᾶς. Γιατὶ λέγει, «Καταδυνάστευσε ὁ Ἐφραΐμ τὸν ἀντίδικό του», ἀντὶ νὰ πεῖ, «ὁ Ἐφραΐμ πέτυχε νίκη παρανομοτάτη πού προξενεῖ ὄλεθρο, τὸν καταδυνάστευσε σὰν δικό του ἐχθρό, δηλαδή ἀγωνίσθηκε μὲ πείσμα ἐναντίον τοῦ νόμου πού μίσησε. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ λόγος εἶναι ἀσαφής, τὸν διασαφηνίζει διαφορετικὰ λέγοντας «Καταπάτησε τὴν κρίση», δηλαδή δὲν φρόντισε καθόλου γιὰ τὴ δικαιοσύνη τοῦ νόμου. Γιατὶ πάντοτε αὐτὸ πού καταπατεῖται θεωρεῖται ὅτι περιφρονεῖται, καὶ δὲν θεωρεῖται καθόλου ἀξιόλογο. Καὶ πράγματι ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς λέγει· «Εἶναι καλὸ τὸ ἀλά-

«ἐὰν δὲ τὸ ἄλας μωρανθῆ, ἐν τίνι ἀλισθήσεται; Εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι, εἰ μὴ βληθὲν ἔξω καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων». Ὅταν τοίνυν «κροῖμα» λέγῃ, νοήσεις τὸν νόμον. Οὕτω καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ ὀνομάζων αὐτόν, ἀναφωνεῖ
 5 πρὸς Θεόν, «Κροῖμα καὶ δικαιοσύνην ἐν Ἰακώβ σὺ ἐποίησας». Θεοῦ γὰρ ὁ νόμος, καὶ εἰ λαλεῖται δι' ἀγγέλων. Ἀλλὰ τίς ἢ πρόφασις τοῦ καὶ ἐχθρὸν ἠγήσασθαι τὸν νόμον καὶ καταπατῆσαι τὸ κροῖμα, παρέδειξε πάλιν, εὐθύς ἐπειπὼν ὅτι «ἤρξατο πορεύεσθαι ὀπίσω τῶν ματαίων». Ἀρχὴ τῆς
 10 τοιαῦδε νόσου, φησί, τὸ τιμᾶν ἐλέσθαι τὰ μάταια καὶ κατακολουθεῖν εἰδώλοις. Ἀμήχανον γὰρ ἐν ταυτῷ καὶ Θεῷ δύνασθαι κατακολουθεῖν, καὶ τοῖς πονηροῖς καὶ ἀκαθάρτοις πνεύμασι· διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεσπέσιος γράφει Παῦλος· «Οὐ δύνασθε ποτήριον Κυρίου πίνειν καὶ ποτήριον δαιμονί-
 15 ων». Οὐ δύνασθε τραπέζης Κυρίου μετέχειν καὶ τραπέζης δαιμονίων. Μονότροπος γὰρ ὁ θεοφιλῆς, ἀλλοπρόσαλλος δὲ καὶ σεσαλευμένος καὶ ἐπ' ἄμφω θαίνειν εἰδώς ὁ ἀνασφαλῆς, καὶ ἐφ' ὅπερ ἂν τύχοι θαδίζων εὐκόλως.

Οὐκοῦν «γεγόνασι μὲν οἱ ἄρχοντες Ἰούδα», φησὶν, «ὡς
 20 μετατιθέντες ὄρια», «κατεδυνάστευσε δὲ καὶ ὁ Ἐφραῖμ τὸν ἀντίδικον αὐτοῦ, κατεπάτησε δὲ καὶ κροῖμα». «ἔσομαι δὲ λοιπὸν ὡς ταραχὴ τῷ Ἐφραῖμ καὶ ὡς κέντρον τῷ Ἰούδα». Καὶ τί δὴ τοῦτό ἐστι, πολυπραγμονεῖν ἀναγκαῖον. Οἱ μὲν οὖν ἕτεροι τῶν ἐρμηνευτῶν ἀντὶ τοῦ «ταραχὴ», “βρωστήρ” εἰρή-
 25 κασιν, ἀντὶ δὲ τοῦ «κέντρον», “σῆψις”, οἱ δὲ γε ἑβδομήκοντα «ταραχὴν καὶ κέντρον» ὠνόμασαν. Θορυβουμένου γὰρ οὐ μετρίως τοῦ Ἐφραῖμ, ἥτοι τῶν δέκα φυλῶν, ὑπὸ τοῦ κατασκήψαντος αὐτοῖς πολέμου, τοῦτο μὲν ὑπὸ τοῦ γείτονος τοῦ παρὰ Σύρων φημί, τοῦτο δὲ ὑπὸ τοῦ Περσικοῦ καὶ ἐκ
 30 τῆς τῶν Ἀσσυρίων ἠκοντος χώρας, ἐν ὀδύναις ἦν καὶ οὐκ ἐν μετρίοις δείμασιν ὁ Ἰούδας, μᾶλλον δὲ καὶ ἐν ἀγωνίᾳ πολλῇ. Προσεδόκησε γὰρ, καὶ οὐκ εἰς μακράν, τοῖς ἴσοις τυχόν, ἢ

τι· ἀλλὰ ἂν χαλάσει μὲ τί θὰ ἄλατισθει; Δὲν ἀξίζει πιά, παρὰ μόνο νὰ πεταχθεῖ καὶ νὰ καταπατεῖται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους»⁸⁴. Ὅταν λοιπὸν λέγει «κρίμα», νὰ ἐννοήσεις τὸ νόμο. Ἔτσι τὸν ὀνομάζει καὶ ὁ θεῖος Δαβὶδ καὶ ἀναφωνεῖ πρὸς τὸν Θεό· «Τὸ νόμο καὶ τὴ δικαιοσύνη ἐσὺ τὰ ἔδωσες στὸ λαὸ τοῦ Ἰακώβ»⁸⁵. Γιατὶ ὁ νόμος εἶναι τοῦ Θεοῦ, ἔστω κι ἂν ἐξαγγέλλεται μέσω τῶν ἀγγέλων. Ἀλλὰ ποιά εἶναι ἡ αἰτία, ὥστε ὁ νόμος νὰ θεωρηθεῖ καὶ ἐχθρὸς καὶ νὰ καταπατηθοῦν τὰ ἐντάλματά του, τὸ ἔδειξε πάλι λέγοντας ἀμέσως· «ὅτι ἄρχισε νὰ βαδίζει πίσω ἀπὸ ματαιότητες». Ἡ ἀρχὴ αὐτῆς τῆς νόσου, λέγει, εἶναι ἡ ἀπόδοση τιμῆς στὰ μάτια καὶ ἡ πορεία πίσω ἀπὸ τὰ εἰδῶλα. Γιατὶ εἶναι ἀδύνατο νὰ μπορεῖς ταυτόχρονα ν' ἀκολουθεῖς καὶ τὸν Θεὸ καὶ τὰ πονηρὰ κι ἀκάθαρτα πνεύματα. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος λέγει· «Δὲν μπορεῖτε καὶ τὸ ποτήριο τοῦ Κυρίου νὰ πίνετε, καὶ τὸ ποτήριο τῶν δαιμονίων»⁸⁶. Δὲν μπορεῖτε νὰ μετέχετε στὸ τραπέζι τοῦ Κυρίου καὶ στὸ τραπέζι τῶν δαιμονίων. Ὁ φίλος τοῦ Θεοῦ εἶναι μονότροπος, ἐνῶ ὁ ἄνασφαλῆς εἶναι ἀλλοπρόσαλλος καὶ κλονισμένος, συνηθίζει νὰ τὰ κάνει καὶ τὰ δύο, καὶ εὐκόλα βαδίζει πρὸς ὅ,τι τύχει.

«Ἔγιναν» λοιπὸν, λέγει, «οἱ ἄρχοντες τοῦ Ἰούδα σὰν αὐτοὺς ποὺ μεταθέτουν ὄρια», «καταδυνάστευσε ὅμως καὶ ὁ Ἐφραΐμ τὸν ἀντίδικό του καὶ καταπάτησε τὸ νόμο»· «θὰ προκαλέσω λοιπὸν ταραχὴ στὸν Ἐφραΐμ καὶ θὰ γίνω κεντρὶ παρότρυνσης γιὰ τὸν Ἰούδα». Καὶ τί σημαίνει αὐτό, εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ ἐξετάσομε μὲ λεπτομέρεια. Οἱ ἄλλοι ἐρμηνευτὲς ἀντὶ τοῦ «ταραχὴ» ἔγραψαν «βρωστήρ»⁸⁷, κι ἀντὶ τῆς λέξης «κέντρο» (κεντρὶ) ἔγραψαν «σήψη», ἐνῶ οἱ ἑβδομήκοντα ἐρμήνευσαν «ταραχὴ» καὶ «κέντρο». Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἀνησυχοῦσε φοβερὰ ὁ Ἐφραΐμ, ἦτοι οἱ δέκα φυλές, ἀπὸ τὸν πόλεμο ποὺ εἶχε ξεσπάσει, ἀπὸ τὴ μὰ ἀπὸ τοὺς γείτονές τους Σύρους, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη ἀπὸ τὸν Περσικὸ πόλεμο ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ τὴ χώρα τῶν Ἀσσυρίων, εἶχε κυριευθεῖ ἀπὸ ὄχι καὶ λίγο φόβο καὶ ὁ Ἰούδας, ἢ μάλλον ζοῦσε καὶ μὲ ἀγωνία μεγάλη. Γιατὶ περίμενε, καὶ ὄχι πολὺ ἀργά, ὅτι θ' ἀντιμέτωπιζε τὰ ἴδια τυχόν, ἢ

87. Ἀπὸ τὸ βιβρώσκω· αὐτὸς ποὺ κατατρῶγει. Τὸ «βρώση» εἶναι νεώτερο.

καὶ πολὺ χεῖροσιν ἐναλῶναι κακοῖς· ἐπιβρίθοντος γὰρ τοῦ πολέμου καὶ ταῖς κατὰ τὴν Σαμαρείαν πόλεσιν ἐπισκῆπτουτος, πᾶσά πως ἀνάγκη ἦν συνδιόλλυσθαι τὰς ὁμόρους, τὰς τῶν ἐξ Ἰούδα φημί καὶ Βενιαμίν. Οὐκοῦν ἡ μὲν «ταραχὴ»
 5 τοῦ πολέμου τὴν ἔφοδον, τὸ δὲ «κέντρον» ἐν τούτοις τὴν ἐκ λύπης τε καὶ δυσθυμίας ὀδύνην ὑποδηλοῖ, ὧν ἔξω που πάντως εἶεν ἂν οἱ φρονεῖν ἐθέλοντες τὰ Χριστοῦ, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

10

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΚΕΦ. 5, στίχ. 13. «Καὶ εἶδεν Ἐφραΐμ τὴν νόσον αὐτοῦ, καὶ Ἰούδας τὴν ὀδύνην αὐτοῦ, καὶ ἐπορεύθη Ἐφραΐμ πρὸς Ἀσσυρίους, καὶ ἀπέστειλε πρέσβεις πρὸς βασιλέα Ἰαρεΐμ, καὶ αὐτὸς οὐκ ἠδυνήθη ἰάσασθαι ὑμᾶς,
 15 καὶ οὐ μὴ διαπαύσῃ ἐξ ὑμῶν ὀδύνη».

ΝΘ. Θεοῦ γεγονότος ὡς ταραχῆς τῷ Ἐφραΐμ καὶ μὴν καὶ ὡς κέντρον τῷ οἴκῳ Ἰούδα, τεθέαται μὲν τὴν ἑαυτοῦ νόσον, ἥτοι τὸ ἀναλκι καὶ τὸ ἀσθενές ὃ Ἐφραΐμ, καὶ μὴν καὶ Ἰούδας τὴν ὀδύνην αὐτοῦ· συγκατεδηοῦντο γὰρ, ὡς ἔφην,
 20 τοῖς ἐν Σαμαρείᾳ καὶ τὰ ὄρια τοῦ Βενιαμίν. Εἶτα πρὸς τοῦτο ἀπειρηκῶς ὃ Ἐφραΐμ καὶ ἰδίαις δυνάμεσιν ἀντιφέρεσθαι τοῖς συμβεβηκόσιν οὐκ ἔχων, οὔτε μὴν ἀποσειέσθαι τὰ ἐκ τοῦ πολέμου βλάβη δυνάμενος, προσκέκρουκε πάλιν τῷ πάντα ἰσχύοντι Θεῷ, οὐδὲ ἐν αὐταῖς, ἵν' οὕτως εἶπω, ταῖς μάστιξιν ἐννενοηκῶς τὸ συμφέρον, ἐνεστηκότος δὲ τοῦ καιροῦ,
 25 καθ' ὃν ἔδει μᾶλλον ἐπιστρέφειν πρὸς τὸν Θεόν, τότε δὴ μάλιστα λυπεῖν ἠρημένος καὶ ἀποφοιτῶν ἀγριώτερον. Οὐκ

καὶ χειρότερα ἴσως δεινά. Γιατὶ καθὼς δυνάμωνε ὁ πόλεμος καὶ προχωροῦσε πρὸς τὶς πόλεις τῆς Σαμάρειας, ἦταν ἀπόλυτη ἀνάγκη νὰ χάνονται μαζὶ καὶ οἱ γειτονικὲς, ἐννοῶ τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ Βενιαμίν. Ἔρα λοιπὸν ἡ «ταραχὴ» ὑποδηλώνει τὴν ὁρμὴ τοῦ πολέμου, ἐνῶ τὸ «κέντρον» (κεντρι) τὴν ὀδύνη πού προκαλοῦσε ἡ λύπη καὶ ἡ κατὰθλιψη, ἔξω ἀπὸ τὰ ὅποια θὰ εἶναι ὅπως δὴ ποτε ὅσοι θέλουν νὰ φρονοῦν τὰ τοῦ Χριστοῦ, μέσω τοῦ ὁποίου καὶ μαζὶ μὲ τὸν ὅποιο στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα καὶ μαζὶ καὶ στὸ ἅγιο Πνεῦμα στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΚΕΦ. 5, στίχ. 13. «Καὶ εἶδε ὁ Ἐφραΐμ τὴ νόσο του καὶ ὁ Ἰούδας τὴν ὀδύνη του, καὶ τότε ὁ Ἐφραΐμ πῆγε στοὺς Ἀσσυρίους καὶ ἔστειλε πρέσβεις στὸν βασιλιὰ Ἰαρείμ, ἀλλ' αὐτὸς δὲν μπόρεσε νὰ σᾶς θεραπεύσει καὶ δὲν θὰ ἐκλείψει ἡ ὀδύνη ἀπὸ σᾶς».

59. Ἀφοῦ ὁ Θεὸς προκάλεσε ταραχὴ στὸν Ἐφραΐμ, ἀλλὰ καὶ ἔγινε κεντρι γιὰ τὸν οἶκο τοῦ Ἰούδα, εἶδε τὴ νόσο του ὁ Ἐφραΐμ, δηλαδή τὴν ἀνικανότητα καὶ τὴν ἀδυναμία του, καὶ ὁ Ἰούδας βέβαια τὴν ὀδύνη του. Γιατί, ὅπως εἶπα, κατὰ τὴν ἐρήμωση τῶν πόλεων τῆς Σαμάρειας, λεηλατοῦνταν καὶ ἡ περιοχὴ τοῦ Βενιαμίν. Στὴ συνέχεια, ἐπειδὴ ἀπέκαμε ἀπ' αὐτὸ ὁ Ἐφραΐμ καὶ δὲν μποροῦσε ν' ἀντιμετωπίσει τὰ γεγονότα μὲ τὶς δικές τους δυνάμεις, καὶ οὔτε μποροῦσε ν' ἀποφύγει τὶς ζημιὲς τοῦ πολέμου, προσέκρουσε πάλι στὸν παντοδύναμο Θεό, καὶ οὔτε μέσα σ' αὐτὲς ἀκόμα τὶς μάστιγες, γιὰ νὰ τὸ πῶ ἔτσι, ἀντιλήφθηκε τὸ συμφέρον του, καὶ ἐνῶ εἶχε ἔρθει ὁ καιρὸς, κατὰ τὸν ὅποιο ἔπρεπε νὰ ἐπιστρέψει μᾶλλον πρὸς τὸν Θεό, τότε ἀκριβῶς θέλησε νὰ τὸν ἐξοργίσει καὶ

ἡγνόει μὲν γὰρ τὸν ἀπάσης αὐτοῖς εὐκλείας καὶ χορηγὸν
 καὶ πρύτανιν, τὸν τοῦ δύνασθαι κρατεῖν τῶν ἀνθεστηκότων
 ἀεὶ δοτῆρα Θεόν, ἀλλ' οὐδενὸς ἡξίου τὸ χροῆμα λόγου, καί-
 τοι τοῦ πανσόφου διακεκραγότες Μωσέως, «Κύριος συντρι-
 5 βων πολέμους, Κύριος ὄνομα αὐτῶ», διδάσκοντός τε σαφῶς,
 ὡς δι' αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῶ «Διώξεται εἰς χιλίους, καὶ δύο
 μετακινήσουσι μυριάδας». Ἐῖτα, δέον παρ' αὐτοῦ δὴ καὶ μό-
 νου τὴν συνήθη πάλιν ἐπικουρίαν αἰτεῖν καὶ λιταῖς ἀναπει-
 θεῖν ἐπαμύναι οἱ τὸν σώζοντα, πικρὰ κατὰ τῆς ἰδίας ἐσκέ-
 10 πτετο κεφαλῆς Ἐπρεσβεύετο γὰρ πρὸς ἀλλοφύλους καὶ τὴν
 παρ' ἐχθρῶν συμμαχίας ἐκάλει. «Ἐγένετο γὰρ Ἐφραῖμ ὡς
 περισσότερὰ ἄνους, οὐκ ἔχουσα καρδίαν. Αἴγυπτον ἐπεκα-
 λεῖτο, καὶ εἰς Ἀσσυρίους ἐπορεύετο»· ἀπηλλάχθαι τῶν
 ἐπηρτημένων ᾤοντο κακῶν. Καὶ γοῦν βασιλεύοντος ἐν τῇ
 15 Σαμαρείᾳ τοῦ Μαναῖμ, ἀνέβη Φύλας (Φούλ) βασιλεὺς Ἀσ-
 συρίων ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ· εἶτα χρήμασιν αὐτὸν καὶ πρεσβείαις
 ἀνέπειθον ἀποσχέσθαι τῆς γῆς. Τοῦτό ἐστι τὸ «Ἐπορεύθη
 Ἐφραῖμ πρὸς Ἀσσυρίους». Φακεὲ δὲ δὴ πάλιν ὁ τοῦ Ῥομε-
 λίου, βασιλεὺς Ἰσραήλ, κατεμισθοῦτό ποτε τὸν Ῥαασῶν βα-
 20 σιλέα Συρίων καὶ πεπολέμηκε τῷ Ἰούδα καὶ τοῖς ἐκ φυλῆς
 Βενιαμίν, βασιλεύοντος Ἀχαζ τοῦ Ἰωάθαμ υἱοῦ, ὃς, δεδιὼς
 τὴν ἐφόδον, πρεσβείαις καὶ χρήμασιν ἀναπειθεῖ τὸν Ἀσσύ-
 ριον Θεγλαφασάαρ ἐπαμύναι τοῖς Ἱεροσολύμοις. Ὁ δὲ τὴν
 Δαμασκὸν κατὰ κράτος ἐλών, ἐκ μέσου καὶ αὐτὸν ἐποίει τὸν
 25 Ῥαασῶν. Ἀλλ' εἰ καὶ πεπόρευταί φησι πρὸς Ἀσσυρίους ὁ
 Ἐφραῖμ καὶ χρήμασιν ἐξεπρίατο καὶ λιταῖς τῆς ἐφόδου τὴν
 ἀνάβλησιν, κἂν εἰ ἀπέστειλε πρέσβεις Ἰούδας πρὸς βασιλέα
 Ἰαρεῖμ, τουτέστιν ἔκδικον, ἥτοι ἐκδικητὴν (τοῦτο γὰρ τὸ Ἰα-
 ρεῖμ σημαίνει), ἀλλ' οὐ νενικήκασιν τὴν θεῖαν ὀργήν, οὔτε
 30 μὴν περιέσσονται Θεοῦ τῆς οὕτω δεινῆς ἀποστασίας ἐξαιτοῦν-

88. Ἐξ. 15, 3. Ἰουδιθ 16, 3.

89. Δευτ. 32, 30.

90. Ὠσηὲ 7, 11.

91. Δ' Βασ. 15, 19.

92. Δ' Βασ. 16, 1-7.

93. Δ' Βασ. 16, 9.

τότε ἀκριβῶς ἀποστάτησε μὲ ἀγριώτερο τρόπο. Δὲν ἀγνοοῦσε βέβαια τὸν χορηγὸ καθε δόξας τους καὶ πρῦτανη, τὸν δοτήρα Θεοῦ πού τοὺς ἔδινε πάντα τὴ δύναμη νὰ ἐπικρατοῦν ἐπάνω σὲ ὅλους τοὺς ἀντιπάλους τους. Ἀλλὰ δὲν θεωροῦσε τὸ πρᾶγμα καθόλου ἄξιο λόγου, μολονότι ὁ πάνσοφος Μωυσῆς φώναζε, «Ὁ Κύριος εἶναι αὐτὸς πού συντριβεῖ πολέμους, Κύριος εἶναι τὸ ὄνομά του»⁸⁸, καὶ δίδασκε ὀλοκάθαρα, ὅτι μὲ τὸ θέλημα καὶ τὴ δύναμή του «Θὰ καταδιώξει ἕνας χίλιους, καὶ δύο θὰ μετακινήσουν μυριάδες»⁸⁹.

Ἔπειτα, ἐνῶ ἔπρεπε ἀπὸ αὐτὸν καὶ μόνο νὰ ζητήσῃ πάλι τὴ συνηθισμένη βοήθεια καὶ μὲ τίς προσευχῆς τους νὰ πείσουν αὐτὸν πού σώζει νὰ τοὺς ὑπερασπισθεῖ, σκέφτονταν δεινὰ κατὰ τῆς κεφαλῆς τους. Γιατὶ ἔστειλε πρέσβεις πρὸς τοὺς ἄλλοφύλους καὶ ζητοῦσε τὴ συμμαχία ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς. «Γιατὶ ὁ Ἐφραΐμ ἔγινε σὰν περιστέρι πού δὲν ἔχει μυαλὸ καὶ ψυχὴ. Καλοῦσε σὲ βοήθεια τὴν Αἴγυπτο, καὶ πήγαινε στοὺς Ἀσσυρίους»⁹⁰. Νόμιζαν ὅτι θ' ἀπαλλάσσονταν ἀπὸ τὰ δεινὰ πού κρέμονταν ἀπὸ πάνω τους. Καὶ πράγματι ὅταν βασίλευε στὴ Σαμάρεια ὁ Μαναείμ, ἀνέβηκε στὸν Ἰσραὴλ ὁ Φύλας (Φούλ), ὁ βασιλιάς τῶν Ἀσσυρίων, καὶ ἔπειτα μὲ χρήματα καὶ πρεσβεῖες ἤθελαν νὰ τὸν πείσουν νὰ φύγει ἀπὸ τὴ χώρα τους. Αὐτὸ σημαίνει τό, «Μετέβη ὁ Ἐφραΐμ στοὺς Ἀσσυρίους»⁹¹. Ὁ Φακεὲ πάλι, ὁ υἱὸς τοῦ Ρομελίου, βασιλιάς τοῦ Ἰσραὴλ, μίσθωσε κάποτε τὸν Ραασών, βασιλιά τῆς Συρίας, καὶ πολέμησε τὸν Ἰούδα καὶ τοὺς ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Βενιαμίν, πού βασιλιάς τους ἦταν ὁ Ἄχαζ, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωάθαμ, ὁ ὁποῖος, ἐπειδὴ φοβοῦσαν τὴν ἐπίθεση, πείθει τὸν βασιλιά τῆς Ἀσσυρίας Θεγλαβαλασάρ μὲ πρεσβεῖες καὶ χρήματα νὰ τὸν ὑπερασπισθεῖ⁹². Αὐτὸς κυριεύοντας κατὰ κράτος τὴ Δαμασκὸ, ἔβγαλε ἀπὸ τὴ μέση καὶ τὸν Ραασών⁹³. Ἀλλὰ, ἂν καὶ εἶχε πορευθεῖ, λέγει, πρὸς τοὺς Ἀσσυρίους ὁ Ἐφραΐμ καὶ ἔξαγόρασε μὲ χρήματα καὶ παρακλήσεις τὴν ἀναβολὴ τῆς ἐπίθεσης, καὶ ἂν καὶ ἔστειλε πρέσβεις στὸν βασιλιά Ἰαρείμ, δηλαδὴ ἐκδικητὴ, ἢτοι ἐκδικητὴ (γιατὶ αὐτὸ σημαίνει τὸ Ἰαρείμ), ὅμως δὲν νίκησαν τὴ θεία ὀργή, οὔτε βέβαια μποροῦσαν νὰ θγοῦν ἀνώτεροι ἀπὸ τὸν Θεό, πού ζητοῦσε τιμωρία γιὰ τὴν τόσο φοβερὴ ἀποστασία. Γιατὶ

τος δίκας. Οὐ γὰρ ἴσχυσε, φησίν, ὁ χρήμασιν ἀναπεπεισμένος ἠρεμῆσαι βραχύ, ἀλλ' οὐδὲ ἕτερός τις τῶν μεμισθοφορηκότων ἰάσασθαι ὑμᾶς· πεπαύσεται δὲ οὐδαμῶς τῆς ὀδύνης τὸ κέντρον.

5 Πάνδεινον οὖν ἄρα τὸ μὴ σώζεσθαι μᾶλλον ἐπιθυμεῖν διὰ τῆς ἄνωθεν ἡμερότητας, ἐπιθαροῦσιν δὲ ταῖς ἐξ ἀνθρώπων ἐπικουρίαις, καίτοι βοῶντος τοῦ Πνεύματος διὰ μὲν φωνῆς τοῦ μακαρίου Δαβίδ, «Ἄγαθὸν πεποιθέναί ἐπὶ Κύριον, ἢ πεποιθέναί ἐπ' ἄνθρωπον. Ἄγαθὸν ἐλπίζειν ἐπὶ
10 Κύριον, ἢ ἐλπίζειν ἐπ' ἄρχοντας»· διὰ δὲ τοῦ προφήτου πάλιν Ἰερεμίου· «Ἐπικατάρατος ὁ ἄνθρωπος ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον, καὶ στηρίσει σάρκα βραχίονος αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ Κυρίου ἀποστῆ ἡ καρδιά αὐτοῦ, καὶ ἔσται ὡς ἡ ἄγριομυρική ἢ ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἢ οὐκ ὄψεται ὅταν ἔλθῃ τὰ
15 ἀγαθὰ. Καὶ εὐλογημένος ὁ ἄνθρωπος, ὃς πέποιθεν ἐπὶ τῷ Κυρίῳ, καὶ ἔσται Κύριος ἐλπίς αὐτοῦ· καὶ ἔσται ὡς ξύλον εὐθηνοῦν παρ' ὕδατι, καὶ ἐπὶ ἰκμάδα βαλεῖ ῥίζας αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ φοβηθήσεται ὅταν ἔλθῃ καῦμα, καὶ ἔσται ἐπ' αὐτῷ στελέχη ἀλσώδη, ἐν ἐνιαυτῷ ἀβροχίας οὐ φοβηθήσεται,
20 καὶ οὐ διαλείψει ποιοῦν καρπὸν». Ἄμεινον οὖν ἄρα προσοικειοῦσθαι Θεῷ, καὶ τὸ σοφὸν ἐκεῖνο λέγειν ἐξ ἀγαθῆς διανοίας· «Σὸς εἰμι ἐγώ, σῶσόν με, ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐξεξήτησα».

25 Στίχ. 14-15. «Διότι ἐγώ εἰμι ὡς πάνθηρ τῷ Ἐφραΐμ καὶ ὡς λέων τῷ οἴκῳ Ἰούδα, καὶ ἐγὼ ἀρπῶμαι καὶ πορεύσομαι καὶ λήψομαι, καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἐξαιρούμενος. Πορεύσομαι καὶ ἐπιστρέψω εἰς τὸν τόπον μου, ἕως οὗ ἀφανισθῶσιν».

30 Ε'. Ἐναργῆ καθίστησι τὴν αἰτίαν δι' ἣν ὤνησαν μὲν οὐδὲν οἱ τῷ Ἐφραΐμ ἐπαμύνοντες, οὐ διαπεπαύσεται δὲ τὰ τῆς ὀδύνης αὐτοῖς «Ἐγὼ γάρ εἰμι», φησίν, «ὡς πάνθηρ τῷ

δὲν μπόρεσε, λέγει, αὐτὸς πού εἶχε ἀγορασθεῖ μὲ χρήματα νὰ σᾶς ἡρεμήσει γιὰ λίγο, ἀλλ' οὔτε καὶ κανένας ἄλλος ἀπὸ ὅσους ἔλαβαν χρήματα θὰ σᾶς θεραπεύσει. Δὲν θὰ παύσει καθόλου νὰ σᾶς κεντᾶ τὸ κεντρί τῆς ὀδύνης.

Εἶναι λοιπὸν πάρα πολὺ φοβερὸ τὸ νὰ μὴ θέλομε νὰ σωθοῦμε ἀπὸ τὴν οὐράνια ἀγαθότητα, ἀλλὰ νὰ στηρίζομε τὴν ἐμπιστοσύνη μας στὶς βοήθειες τῶν ἀνθρώπων, ἂν καὶ φωνάζει τὸ Πνεῦμα ἀπὸ τῆ μὰ μὲ τῆ φωνὴ μακάριου Δαβίδ, «Εἶναι καλὸ πρᾶγμα νὰ στηρίζει κανεὶς τὴν πεποίθησή του στὸν Κύριο, παρὰ στὸν ἄνθρωπο. Εἶναι καλὸ νὰ ἐλπίζει στὸν Κύριο, παρὰ νὰ ἐλπίζει σὲ ἄρχοντες»⁹⁴, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη πάλι μὲ τῆ φωνὴ τοῦ Ἱερεμία: «Εἶναι καταραμένος ὁ ἄνθρωπος πού στηρίζει τὴν ἐλπίδα του στὸν ἄνθρωπο καὶ θὰ στηρίξει τὴ δύναμη τῶν χειρῶν του σ' αὐτόν· καὶ ἡ καρδιά του θ' ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὸν Κύριο, καὶ θὰ εἶναι ὅπως τὸ φυτὸ ἢ ἀγριομυρική μέσα στὴν ἔρημο, ἢ ὁποία δὲν θὰ δεῖ τὰ ἀγαθὰ ὅταν ἔρθουν. Καὶ εὐλογημένος ὁ ἄνθρωπος πού στηρίζει τὴν ἐμπιστοσύνη του στὸν Κύριο, καὶ ὁ Κύριος θὰ εἶναι ἡ ἐλπίδα του. Αὐτὸς θὰ εἶναι ὅπως τὸ δένδρο ποῦ βλαστάνει δίπλα στὸ νερὸ καὶ ἀπλώνει τὶς ρίζες του στὸ ὑγρὸ θρεπτικὸ χῶμα καὶ δὲν θὰ φοβηθεῖ ὅταν ἔρθει ὁ καύσωνας. Θὰ ἀποκτήσει φουντωμένα κλαδιὰ καὶ σὲ χρονιὰ ἀνομβρίας δὲν θὰ φοβηθεῖ καὶ δὲν θὰ παύσει νὰ δίνει καρπὸ»⁹⁵. Ἄρα λοιπὸν εἶναι καλύτερο νὰ κάνεις οἰκεῖο σου τὸν Θεὸ καὶ νὰ ἐπαναλαμβάνεις ἐκεῖνο τὸ σοφὸ μὲ ἀγαθὴ σκέψη· «Δικός σου εἶμαι, σῶσε με, γιατί ζήτησα τὶς δικές σου δίκαιες ἀποφάσεις»⁹⁶.

Στίχ. 14-15. «Γιατὶ ἐγὼ εἶμαι σὰν πάνθηρας γιὰ τὸν Ἐφραΐμ καὶ σὰν τὸ λεοντάρι στὸν οἶκο τοῦ Ἰούδα· ἐγὼ θ' ἀρπάξω καὶ θὰ συλλάβω τὸ θήραμα καὶ θὰ ἀναχωρήσω, καὶ δὲν θὰ ὑπάρξει αὐτὸς πού θὰ μοῦ τὸ ἀφαιρέσει. Θὰ πορευθῶ καὶ θὰ ἐπιστρέψω στὸν τόπο μου ὥσπου νὰ ἐξαφανισθοῦν».

60. Κάνει φανερὴ τὴν αἰτία γιὰ τὴν ὁποία δὲν τὸν ὠφέλησαν καθόλου τὸν Ἐφραΐμ οἱ ὑπερασπιστές του, καὶ ὅτι δὲν θὰ παύσουν οἱ θλίψεις τους. Γιατὶ λέγει· «Ἐγὼ εἶμαι σὰν πάνθηρας γιὰ

Ἐφραΐμ καὶ ὡς λέων τῷ οἴκῳ Ἰούδα». Πρόδηλον οὖν ὅτι, Θεοῦ παραλύοντος, ὁ σῶσων οὐδεὶς· «Τὴν γὰρ χεῖρα τὴν ὑψηλὴν τίς ἀποστρέψει;», κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ὅτι δὲ καὶ ἡμερότητος ἀπάσης ἐξηρημένης, τὰ ἐπ' αὐτοῖς γενέ-
5 σθαι συμβέβηκεν, ὑπέφηνεν αἰνιγματωδῶς, τοῖς ὅτι μάλιστα δεινοῖς καὶ ἀλκιμωτάτοις θηρίοις τὴν οἰκείαν ὁρμὴν παρεικάζων. Ὁ μὲν γὰρ πάνθηρ ὀξυτάτῳ λίαν καθ' ὧν ἂν ἔλοιτο φέρεται δρόμῳ, ἐλαφροῖς δὲ οὕτως ἄττει ποσίν, ὡς μηδὲ ἴχνος ὁραῖσθαι τάχα πού, μήτε μὴν ἐνσημαίνεσθαι τι
10 τῇ γῆ, ὁ δὲ λέων ἐρεύγεται μὲν ἐν τοῖς ὄρεσι δεινὸν καὶ διαβριθὲς καὶ βροντῇ παραπλήσιον, καὶ καταπλήττειν οἶόν τε τοὺς ἀκροωμένους. «Λέων» γάρ, φησίν, «ἐρεύξεται, καὶ τίς οὐ φοβηθήσεται;»· ἄμαχον δὲ τὴν ἔφοδον ἔχει, καὶ σφόδρα δυσάντητον τὴν ὁρμὴν. Εἰ δὲ δὴ τι λάβοι, τοῦτο διόλωλεν
15 εὐθύς καὶ οὐκ ἂν ἐξέλοιτό τις τὸ ἐνειλημμένον. Ὅτι δὲ ὀξὺ μὲν θηρίον ὁ πάνθηρ, ἀφίπταται δὲ ὡσπερ, τὸ ἐπιτυχὸν ἀρπάσας ἄθραυστον δὲ χρῆμα καὶ ἀδεές καὶ δυσάντητον, ὡς ἔφην, ὁ λέων ἐστίν, αὐτὸς παρέδειξεν ἐπειπών· «Καὶ ἐγὼ ἀρπῶμαι καὶ πορεύσομαι καὶ λήψομαι καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἐξ-
20 αιρούμενος». Ἀρμόσει μὲν γὰρ τοῦτο τῇ λεόντων ἀλκῇ· τὸ δὲ «ἀρπῶμαι καὶ πορεύσομαι» δράσειεν ἂν ὁ πάνθηρ, ὡς ἔφην. Ὅτι δὲ καὶ ἀποφοιτήσῃ τῶν λελυπηκότων ὁ Κύριος καὶ μονονουχί συστελεῖ τὴν ἐπικουρίαν καὶ ἀποστήσῃ τὸ εὐμένες, διαμεμήνηκεν εἰπών· «Πορεύσομαι καὶ ἐπιστρέψω
25 εἰς τὸν τόπον μου ἕως οὗ ἀφανισθῶσι». Τόπῳ μὲν γὰρ ἀπεριόριστον παντελῶς τὸ θεῖόν ἐστι· παρεῖναι δὲ λέγεται τιςιν, ὅταν χαρίζηται τὴν εὐμένειαν, ἀπεῖναι δὲ αὖ τῶν ἡμαρτηκότων, ὅταν αὐτοὺς ἀποστρέφῃται καὶ ἀνακόπη τὴν ἡμερότητα. Λαλεῖται μὲν γὰρ ἀνθρωπίνως τὰ περὶ Θε-
30 οῦ, νοεῖται γε μὴν ὡς ἂν αὐτῷ πρόποι.

τὸν Ἐφραΐμ καὶ σὰν λεοντάρια γιὰ τὸν οἶκο τοῦ Ἰούδα». Εἶναι λοιπὸν πρόδηλο, ὅτι ὅταν ὁ Θεὸς στέλνει τὴν καταστροφή, δὲν ὑπάρχει κανένας νὰ τὴν ἀποτρέψει. Γιατί, σύμφωνα μ' αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ, «Τὸ χέρι τοῦ ποὺ ἔχει ὑψωθεῖ ποιὸς θὰ τὸ ἐμποδίσει;»⁹⁷. Ὅτι ὅμως ὅλα αὐτὰ συνέβησαν σ' αὐτοὺς χωρὶς καμμιὰ ἠπιότητα, τὸ ὑποδήλωσε αἰνιγματικὰ παρομοιάζοντας τὴν ὁρμὴ τοῦ μὲ φοβερὰ καὶ πολὺ δυνατὰ θηρία. Γιατὶ ὁ πάνθηρας ὁρμᾷ μὲ μεγάλη ταχύτητα ἐναντίον ὅποιων θέλει, καὶ πηδάει μὲ τόσο ἐλαφρὰ πόδια, ὥστε οὔτε κἂν ἴχνος τοῦ νὰ φαίνεται, οὔτε ν' ἀποτυπώνεται κάτι στὸ ἔδαφος, ἐνῶ τὸ λεοντάρι βγάζει φοβεροὺς βρυχηθμούς, εἶναι γεμᾶτο ἀπὸ αὐτοὺς παρόμοια μὲ βροντὴ, καὶ ἱκανὸ νὰ τρομάξει ἐκείνους ποὺ ἀκοῦν. Γιατὶ λέγει· «Θὰ βρυχηθεῖ τὸ λεοντάρι καὶ ποιὸς δὲν θὰ φοβηθεῖ;»⁹⁸. Ἡ ἐπίθεσή του εἶναι ἀκαταμάχητη καὶ ἡ ὁρμὴ του δὲν ἀντιμετωπίζεται. Κι ἂν πιάσει κάποιον θῦμα, αὐτὸ εἶναι χαμένο ἀμέσως, καὶ δὲν θὰ μπορούσε νὰ γλυτώσει κανεὶς αὐτὸ ποὺ συνέλαβε. Ὅτι βέβαια ὁ πάνθηρας εἶναι θηρίο ἄγριο καὶ εἶναι σὰ νὰ πετάει ὅταν ἀρπάξει αὐτὸ ποὺ θὰ βρεῖ, καὶ ἀλύγιστο θηρίο τὸ λεοντάρι καὶ ἀτρόμητο καὶ ποὺ δύσκολα ἀντιμετωπίζεται, ὅπως εἶπα, τὸ ἔδειξε ὁ ἴδιος λέγοντας· «Καὶ ἐγὼ θ' ἀρπάξω καὶ θὰ φύγω καὶ θὰ συλλάβω τὸ θῦμα μου καὶ δὲν θὰ μοῦ τὸ πάρει κανένας». Αὐτὸ τὸ τελευταῖο ἀρμόζει στὴ δύναμη τῶν λεονταριῶν, ἐνῶ τό, «θὰ ἀρπάξω καὶ θὰ φύγω» τὸ κάνει, ὅπως εἶπα, ὁ πάνθηρας. Ὅτι ὅμως ὁ Κύριος θὰ ἐγκαταλείψει ἐκείνους ποὺ τὸν ἐξόργισαν καὶ θὰ περιορίσει τὴ βοήθειά του τοῦ καὶ θὰ ἀπομακρύνει τὴν εὐμένειά του, τὸ διαμήνυσε λέγοντας· «Θὰ φύγω καὶ θὰ ἐπιστρέψω στὸν τόπο μου μέχρι ποὺ ν' ἀφανισθοῦν». Βέβαια τὸ Θεῖο εἶναι τελείως ἀπεριόριστο στὸ χῶρο, λέγεται ὅμως ὅτι ὑπάρχει σὲ κάποιους, ὅταν τοὺς χαρίζει τὴν εὐμένειά του, ἐνῶ ἀπουσιάζει πάλι ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἀμάχησαν, ὅταν τοὺς ἀποστρέφεται καὶ διακόπτει τὴν ἡμερότητά του. Γιατὶ λέγονται μὲ ἀνθρώπινο τρόπο τὰ σχετικά μὲ τὸν Θεό, νοοῦνται ὅμως ἔτσι ὅπως ἀρμόζει σ' αὐτόν.

Στίχ. 15. «Καὶ ἐπιζητήσουσι τὸ πρόσωπόν μου
ὅταν θλιβῶσιν».

ΞΑ'. Ὅτι μὴ εἰκῆ τοῖς ἀχάλινον ἔχουσιν ἐπὶ τὰ αἰσχία
τὴν ῥοπήν ἢ καὶ τοῖς ἀκαταλήκτως εἰωθόσι πλημμελεῖν ἐπι-
5 φέρεται πολλάκις παρὰ Θεοῦ τὰ δεινά, πρὸς ὠφελείας δὲ
μᾶλλον καὶ ὡς ἐν ἰάματος τρόπῳ, διδάσκει πάλιν. Οἱ γὰρ τῆς
θείας ἡμερότητος καταφρονηταὶ καὶ ἠγνοηκότες ὅτι καλεῖ
πρὸς μετάγνωσιν τὸ τῆς ἀνεξικακίας μέγεθος, τῶν ἐξ ὀργῆς
κινημάτων οὐ περιέσονταί ποθεν, περιθραυόμενοι δὲ μᾶλ-
10 λον τῇ τῆς συμφορᾶς ἀγριότητι, τὸ συμφέρον ἐπιγινώσκου-
σι, καὶ οὐς οὐδὲν ὤνησεν ἢ φιланθρωπία, πρὸς τὴν τοῦ συμ-
φέροντος ἀποφέρει γνῶσιν τὸ καταικίζεσθαι πόνοις Ὅν
γὰρ τρόπον τὰ ἐν τοῖς σώμασιν ἀγριαίνοντα τῶν παθῶν, καὶ
ὅσα μὴ τοῖς ἡπίοις εἶκει φαρμάκοις, πυρὶ καὶ σιδήρῳ νικᾶ-
15 ται πολλάκις, κατὰ τὸν ἴσον, οἶμαι, τρόπον τε καὶ λόγον καὶ
τὰ ἐν ταῖς ἀνθρωπίαις ψυχαῖς ἐπισυμβαίνοντα πάθη, εἰ μὴ
χρηστοῖς ἐκπέμπεται λόγοις, μηδὲ λογισμῶ νικᾶται τῷ σώ-
φρονι, πόνῳ καὶ μάστιγι καὶ ταῖς ἀνηκέστοις παραχωροῦσι
συμφοραῖς Ἐκτεθλιμμένοι δὴ οὖν, τότε δὴ μόλις, φησί, τὸ
20 ἐμὸν ἐπιζητήσουσι πρόσωπον. Κειμένων γὰρ ἐν ἐξουσία τῶν
ἀγαθῶν, οὐ πολλὴ τοῖς ἀσυνέτοις ἢ τοῦ κατευφραίνοντος αἴ-
σθησις· εἰ δὲ δὴ τῶν οὕτως εὐκταιοτάτων ἀποστερεῖσθαι
συμβαίνοι, τότε δὴ μάλιστα δριμυτέραις ἐπ' αὐτὰ ταῖς ἐπιθυ-
μίαις ἐρχόμεθα, εἰσδεχόμεθα δὲ πολλὴν καὶ ἀνανταγώνιστον
25 τοῦ λυποῦντος τὴν αἴσθησιν. Ὅταν τοίνυν θλιβῶσι, τότε τὸ
ἐμὸν ζητήσουσι πρόσωπον.

Ἔοικε δὲ ὁ λόγος εὐαφόρμως ἀναφοιτᾶν ἐπὶ τὸ τοῦ
Χριστοῦ μυστήριον καὶ τὴν δι' αὐτοῦ λύτρωσίν τε καὶ πρὸς
Θεὸν ἐπιστροφὴν εὖ μάλα παραδηλοῦν. Τὸ γὰρ ζητούμε-
30 νον τοῦ Θεοῦ πρόσωπον, αὐτὸς ἂν νοοῖτο, καὶ σφόδρα εἰ-
κότως, ὁ Υἱός, «Ὅς ἐστὶν εἰκὼν καὶ ἀπαύγασμα καὶ χαρα-
κτὴρ τῆς ὑποστάσεως τοῦ Πατρὸς». Πρόσωπον οὖν τὸ ἀλη-

Στίχ. 15. «Καὶ θὰ ἐπιδιώξουν νὰ δοῦν τὸ πρόσωπό μου ὅταν θὰ τοὺς βροῦν οἱ θλίψεις».

61. Διδάσκει πάλι, ὅτι δὲν παραχωροῦνται τυχαῖα τὰ δεινὰ πολλές φορές σ' αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἀχαλίνωτη ροπή στὰ αἰσχρὰ καὶ σὲ ἐκείνους ποὺ κατὰ συνήθεια ἁμαρτάνουν, ἀλλὰ πρὸς ὠφέλειά τους μᾶλλον καὶ ὑπὸ μορφὴ θεραπείας. Γιατὶ ὅσοι καταφρονοῦν τὴ θεία ἀγαθότητα καὶ ἀγνόησαν ὅτι καλεῖ σὲ μετάνοια ἢ μεγαλειότητα τῆς ἀνεξικακίας, δὲν θὰ ἀποφύγουν ποτὲ τὰ ξεσπάσματα τῆς ὀργῆς⁹⁹, ἀλλὰ τσακισμένοι ἀπὸ τὴ σκληρότητα τῆς συμφορᾶς, θὰ ἀντιληφθοῦν τὸ συμφέρον τους, κι αὐτοὺς ποὺ δὲν τοὺς ὠφέλησε καθόλου ἡ φιλανθρωπία, τοὺς ὀδηγοῦν στὴ γνώση τοῦ συμφέροντός τους τὰ κακοπαθήματά τους. Μὲ ὅποιον τρόπο δηλαδή τὰ ἀγρία πάθη τοῦ σώματος καὶ ὅσα δὲν ὑποχωροῦν στὰ ἥπια φάρμακα, πολλές φορές νικῶνται ἀπὸ τὸν καυτηριασμό καὶ τὸ νυστέρι, μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, νομίζω, καὶ γιὰ τὸν ἴδιο λόγο καὶ τὰ πάθη ποὺ συμβαίνουν μέσα στὶς ἀνθρώπινες ψυχές, ἂν δὲν ἀπομακρύνονται μὲ τοὺς χρηστοὺς λόγους καὶ δὲν νικῶνται μὲ τὸν σώφρονα λογισμό, ὑποχωροῦν μὲ τὸν πόνο καὶ τὴ μάστιγα καὶ τὶς ἀνυπόφορες συμφορές. Συντριμμένοι λοιπὸν, τότε μόλις, λέγει, «θὰ ζητήσουν τὸ πρόσωπό μου». Γιατί, ὅταν ἔχουν τὰ ἀγαθὰ στὴν ἔξουσία τους, δὲν αἰσθάνονται οἱ ἀνόητοι καὶ πολὺ ἐκεῖνον ποὺ τοὺς δίνει τὴν εὐφροσύνη, ἂν ὅμως συμβεῖ νὰ στερηθοῦμε αὐτὰ ποὺ τόσο πολὺ εὐχόμεσθε νὰ ἔχομε, τότε καταφεύγομε σ' αὐτὸν μὲ σφοδρότερες ἐπιθυμίες, καὶ δεχόμεσθε πολλὴ καὶ ἀκαταγώνιστη τὴν αἴσθησι τῆς λύπης. «Ὅταν» λοιπὸν «βρεθοῦν σὲ θλίψεις, τότε θὰ ζητήσουν τὸ πρόσωπό μου».

Φαίνεται ὁ λόγος ν' ἀνατρέχει δικαιολογημένα στὸ μυστήριο τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ παραδηλώνει εὐστοχα τὴν μέσω αὐτοῦ λύτρωση καὶ ἐπιστροφή τους στὸν Θεό. Γιατὶ ὡς τὸ ζητούμενο πρόσωπο τοῦ Θεοῦ μπορεῖ νὰ νοηθεῖ, καὶ πολὺ εὐλογα, ὁ Υἱός, «ὁ ὁποῖος εἶναι εἰκόνα καὶ ἀκτινοβολία καὶ σφραγίδα τῆς ὑπόστασης τοῦ Πατέρα»¹⁰⁰. Τὸ ἀληθινὸ λοιπὸν πρόσωπο τοῦ Θεοῦ καὶ

99. Ρωμ. 2, 3 ἔ..

100. Ἐβρ. 1, 3.

θές τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁ Υἱός, εἶπερ ἐν αὐτῷ γινώσκει-
ται, καὶ «ὁ ἑώρακώς αὐτόν, ἑώρακε τὸν Πατέρα». Οὕτως
αὐτόν ὀνομάζει καὶ ὁ θεσπέσιος Μελωδός, πρὸς τὸν τῶν
ὅλων Θεὸν ἀνακεκραγώς τε καὶ λέγων· «Τὸ πρόσωπόν σου
5 ἐπίφανον ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου», καὶ μὴν καὶ ὡς ἐκ προσώ-
που τῶν πεπιστευκότων καὶ μεμορφωμένων ἤδη πρὸς τὸν
Υἱὸν διὰ Πνεύματος, «Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ
προσώπου σου, Κύριε»· ὡς γὰρ φησιν ὁ προφήτης, «Φῶς
προσώπου ἡμῶν, Χριστὸς Κύριος».

10 ΚΕΦ. 5, στίχ. 15 - ΚΕΦ. 6, στίχ. 1-3. «Ὁρθριοῦσι πρὸς
μὲ λέγοντες· Δεῦτε (πορευθῶμεν) καὶ ἐπιστρέψωμεν
πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν, ὅτι αὐτὸς ἤρπακε καὶ ἰά-
σεται ἡμᾶς, πατάξει καὶ μοτώσει ἡμᾶς, ὑγιάσει ἡμᾶς
μετὰ δύο ἡμέρας· ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ ἀναστησόμεθα,
15 καὶ ζησόμεθα ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ γνωσόμεθα· διώξο-
μεν τοῦ γνῶναι τὸν Κύριον, ὡς ὄρθρον ἔτοιμον εὐρή-
σομεν αὐτόν, καὶ ἦξει ὡς ὑετὸς ἡμῖν πρῶϊμος καὶ ὄψι-
μος τῇ γῆ».

ΕΒ. Τὸ «ὀρθριοῦσιν» ἐν τούτοις ὑποσημαίνειν ἔοικεν, ὅ-
20 τι καθάπερ ἐξ ὕπνου διεγηγερμένοι τῆς ἐνούσης ἀδουλίας
αὐτοῖς καὶ οἴονείπως ἀπὸ νυκτὸς καὶ σκότους ἐνηνεγμένοι
λοιπὸν εἰς φῶς καὶ ἡμέραν, προτροπάδην ἀλλήλοις ἐπιφω-
νήσουσιν, ὅτι προσήκει λοιπὸν ἐπιστρέφειν πρὸς Κύριον.
Ἀνάνηψις δὲ αὕτη τῶν εἰς ἀπάτην ὀλισθηκότων καὶ ταῖς
25 τῶν εἰδώλων λατρείαις ἐνειλημμένων. Νήψεως γὰρ ἤδη
καρπός, τὸ ἀχλύος μὲν ἔξω γενέσθαι ζητεῖν, τῆς δαιμονιώ-
δους δηλονότι· φωτὶ δὲ ὥσπερ τῷ θεῷ λοιπὸν ἐκμεμεστωμέ-
νους, ὀρθῶ διάπτειν σκοπῶ πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ φύσει τε καὶ
ἀληθῶς Θεοῦ καὶ Δεσπότην, καίτοι πάλαι διακειμένους, ὅτι
30 καὶ «θεοὶ πολλοὶ καὶ κύριοι» κατὰ τὸν κόσμον εἰσίν, ὡς εἰς
τοῦτο καθικέσθαι δυσβουλίας, ὥστε καὶ «τῷ ξύλῳ λέγειν,
πατήρ μου εἶ σὺ, καὶ τῷ λίθῳ, Σὺ ἐγέννησάς με». Ἐπιμένει δὲ

1. Ἰω. 14, 9.

2. Ψαλμ. 118, 135.

3. Ψαλμ. 4, 7.

Πατέρα εἶναι ὁ Υἱός, ἐφόσον γνωρίζεται σ' αὐτόν, καὶ «ὅποιος εἶδε αὐτόν, εἶδε καὶ τὸν Πατέρα»¹. Ἔτσι τὸν ὀνομάζει καὶ ὁ θεσπέσιος Ψαλμωδὸς κραυγάζοντας πρὸς τὸν Θεὸ τῶν ὅλων καὶ λέγοντας: «Δεῖξε τὸ πρόσωπό σου στὸ δούλο σου»². Ἀλλὰ καὶ ὡς ἐκπρόσωπος πρὸς ἐκείνους ποὺ πίστεψαν καὶ ἔλαβαν ἤδη τὴ μορφή τοῦ Υἱοῦ μέσω τοῦ Πνεύματος λέγει: «Ἀποτυπώθηκε, Κύριε, σ' ἐμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου»³. γιὰτί, ὅπως λέγει ὁ προφήτης, «Φῶς τοῦ προσώπου μας εἶναι ὁ Χριστὸς ὁ Κύριος»⁴.

ΚΕΦ. 5, στίχ. 15 - ΚΕΦ. 6, στίχ. 1-3. «Θὰ ξυπνήσουν τὸ πρωὶ καὶ θ' ἀπευθυνθοῦν σ' ἐμένα λέγοντας μεταξύ τους: Ἐλάτε νὰ βαδίσουμε καὶ νὰ ἐπιστρέψουμε στὸν Κύριο τὸν Θεὸ μας· γιὰτί αὐτὸς μᾶς ἔχει ἀρπάξει καὶ θὰ μᾶς θεραπεύσει, θὰ μᾶς χτυπήσει καὶ θὰ ἐπουλώσει τὰ τραύματά μας· μετὰ ἀπὸ δύο ἡμέρες θὰ μᾶς γιατρέψει καὶ τὴν τρίτη θὰ σηκωθοῦμε καὶ θὰ ζήσουμε ἐνώπιόν του καὶ θὰ τὸν γνωρίσουμε. Θὰ ἐπιδιώξουμε νὰ γνωρίσουμε τὸν Κύριο. Θὰ τὸν βροῦμε πρόθυμο σὰν ὄρθρο, καὶ θὰ μᾶς ἔρθει σὰν βροχὴ πρωίμη καὶ ὄψιμη στὴ γῆ».

62. Τὸ «θὰ ξυπνήσουν τὸ πρωὶ» ἐδῶ μοιάζει νὰ ὑποδηλώνει ὅτι, ἐγειρόμενοι σὰν ἀπὸ τὸν ὕπνο τῆς ἀβουλίας ποὺ τοὺς διακατέχει καὶ μεταφερόμενοι στὴ συνέχεια σὰν ἀπὸ τὴν νύχτα καὶ τὸ σκότος στὸ φῶς καὶ τὴν ἡμέρα, θὰ φωνάξουν προτρέποντας ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, ὅτι πρέπει ἐπιτέλους νὰ ἐπιστρέψουμε στὸν Κύριο. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀνάληψη ἐκείνων ποὺ ὀλίσθησαν στὴν ἀπάτη καὶ μπλέχθηκαν στὶς λατρεῖες τῶν εἰδώλων. Γιὰτί καρπὸς τῆς νήψης ἤδη εἶναι ἡ ἐπιδίωξη νὰ βγοῦν ἀπὸ τὴν ὁμίχλη, ἐννοεῖται τῶν δαιμόνων, καὶ καταπλημμυρισμένοι στὸ ἔξῃς ἀπὸ τὸ θεῖο φῶς, νὰ ὀρμοῦν μὲ ὀρθὸ στόχο στὴν ἐπίγνωση τοῦ ἀπὸ τὴ φύση του καὶ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ Κυρίου, μολονότι ἀπὸ παλαιὰ πίστευαν, ὅτι «ὑπάρχουν θεοὶ καὶ κύριοι στὸν κόσμος», καὶ ἔφτασαν σὲ τέτοιο βαθμὸ ἀνοησίας, ὥστε «καὶ στὸ ξύλο νὰ λένε, Ἐσὺ εἶσαι ὁ πατέρας μου, καὶ στὴν πέτρα, Ἐσὺ μὲ γέννησες»⁵. Ὁ λόγος ἐπιμένει

4. Πρὸβλ. Θρηνοὶ 4, 20.

5. Ἱερ. 2, 27.

ὁ λόγος τῆ τροπῆ. Θεά γὰρ ὅπως καθάπερ ἐπὶ λέοντος, ἤ-
 γουν ἑτέρου θηρίου φασὶ τό, «Αὐτὸς ἤρπασε καὶ ἰάσεται ἡ-
 μᾶς». Ἐπειδὴ γὰρ ἔφασκε, «Καὶ ἐγὼ ἔσομαι ὡς πάνθηρ τῶ
 Ἐφραΐμ καὶ ὡς λέων τῶ οἴκῳ Ἰούδα, καὶ ἐγὼ ἀρπάωμαι καὶ
 5 πορεύσομαι καὶ λήψομαι, καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἐξαιρούμενος», τε-
 τηρήκασι τῆς μεταφορᾶς τὸ σχῆμα, καὶ φασιν, ὅτι θεραπεύ-
 σει πάντως ὁ ἀρπάσας Ὡσπερ γὰρ λελύπηκεν ἡ ὀργή, κα-
 τευφραίνει που πάντως τοὺς πεπονθότας καὶ τὰ ἐκ τῆς ἡμε-
 ρότητος ἀγαθὰ. Ὁμοῦ δὲ κάκεινο συνήσομεν, ὅτι Θεοῦ κα-
 10 κοῦντός τινος, ὀνήσειεν ἂν οὐδεὶς, δέοιτο δ' ἂν τὰ τῶν πε-
 πονθότων αὐτοῦ τε καὶ μόνου πρὸς ἐπανόρθωσιν.

Εἰ δὲ χρὴ καὶ ἐφ' ἅπαντας ἀπλοῦν τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς
 γῆς τῆς προφητείας τὴν δύναμιν, ἐκεῖνο συνήσομεν. Ἦρ-
 πασε μὲν γὰρ ἐν ἀρχαῖς τὴν ἀνθρώπου φύσιν ὁ Ἀδάμ· ἐπά-
 15 ρατον γὰρ ἀπέφηνεν εὐθύς, ὑποθεὶς θανάτῳ καὶ φθορᾷ.
 Οὐκοῦν ἐπληξεν ἡ ὀργή, ἀλλ' ἐμότωσεν ἡ χάρις. Ἰάσατο
 γὰρ ἐν Χριστῶ, κέκληκε πρὸς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθοῦς θεο-
 πτίας, ἐδραίους ἀπέφηνε διὰ τοῦ Πνεύματος εἰς τήρησιν
 ἐντολῶν, ζηλωτοὺς ἀπέδειξε πάλιν καὶ φθορᾶς ἐπέκεινα τι-
 20 θεὶς καὶ τῶν ἀρχαίων ἡμᾶς ἀπαλλάξας ἀρρώστημάτων,
 ἁμαρτίας δὴ λέγω καὶ παθῶν. Συμβέβηκε δὲ τὰ τοιαῦτα τοῖς
 ἐπὶ τῆς γῆς, οὐχ ὡς ἐν πρώτῳ μᾶλλον, ἤγουν ἐν δευτέρῳ
 καιρῶ, ἀλλ' ὡς ἐν τρίτῳ, τουτέστι τῶ λοίσθῳ καὶ τελευταίῳ.
 Χρόνοι μὲν γὰρ οἱ πάντες ἀριθμοῦνται τρεῖς, πρῶτός τε καὶ
 25 μέσος καὶ τελευταῖος, καθ' ὃν ἡμῖν ἐπέφανεν ὁ Χριστός.
 Ταύτητοί φασιν, ὅτι τὰ τῆς μοτώσεως ἡμῖν καθάπερ ἐξ ἰα-
 τρικῆς ἐμπειρίας ἔσται μετὰ δύο ἡμέρας· ἡμέραν ἡμῖν εἰς
 καιρὸν τοῦ προφητικοῦ μετροῦντος λόγου.

Τότε, φησί, «διώξομεν τοῦ εἰδέναί τὸν Κύριον»· τὸ δὲ
 30 «διώξομεν» ἀντὶ τοῦ σπεύσομέν φασι· τότε καὶ ἀναστησό-
 μεθα καὶ ζησόμεθα ἐνώπιον αὐτοῦ· Συνεγηγέρομεθα γὰρ τῶ
 Χριστῶ, καὶ ἐπειδήπερ «εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανε», τὴν

στή μεταφορά. Πρόσεχε δηλαδή πῶς σάν πρὸς λεοντάρι ἢ πρὸς κάποιο ἄλλο θηρίο λένε, «Αὐτὸς μᾶς ἄρπαξε, καὶ θὰ μᾶς θεραπεύσει». Ἐπειδὴ δηλαδή εἶπε, «Καὶ ἐγὼ θὰ γίνω σάν πάνθηρας γιὰ τὸν Ἐφραΐμ καὶ σάν λεοντάρι γιὰ τὸν οἶκο τοῦ Ἰούδα, καὶ ἐγὼ θὰ τοὺς ἄρπάξω καὶ θὰ φύγω καὶ κανένας δὲν θὰ μοῦ ἀφαιρέσει τὸ θύμα», διατήρησαν τὸ σχῆμα τῆς μεταφορᾶς, καὶ λένε, ὅτι ὅπωςδήποτε αὐτὸς ποὺ τοὺς ἄρπαξε θὰ τοὺς θεραπεύσει. Γιατί, ὅπως ἡ ὀργὴ προκάλεσε λύπη, ἔτσι προκαλοῦν ὅπωςδήποτε εὐφροσύνη σ' αὐτοὺς ποὺ ἔπαθαν τὰ ἀγαθὰ τῆς ἀγαθότητος. Μαζὶ μ' αὐτὸ νὰ κατανοήσουμε καὶ ἐκεῖνο· ὅτι ὅταν ὁ Θεὸς κατοποιεῖ κάποιους, δὲν θὰ τοὺς ὠφελήσει κανένας, καὶ θὰ χρειάζονταν τὰ δεινὰ ὅσων ἔπαθαν αὐτὸν καὶ μόνο πρὸς ἐπανόρθωση.

Ἄν ὅμως πρέπει νὰ ἐπεκτείνουμε τὸ νόημα τῆς προφητείας σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, θὰ τὴν ἐκλάβομε ὡς ἑξῆς· Ἄρπαξε στὴν ἀρχὴ ὁ Ἀδὰμ τὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀμέσως τὴν ἀπέδειξε ἐπάρατη, ὑποβάλλοντάς τιν σὲ θάνατο καὶ φθορά. Τῆς ἔδωσε λοιπὸν ἡ ὀργὴ τὸ χτύπημά της, ἀλλὰ ἡ χάρις ἐπούλωσε τὰ τραύματά της. Γιατί ἔφερε τὴ θεραπεία ὁ Χριστὸς, μᾶς κάλεσε πρὸς ἐπίγνωση τῆς ἀληθινῆς θεοπτίας, μᾶς κατέστησε ἐδραίους μὲ τὴ δύναμη τοῦ Πνεύματος στὴν τήρηση τῶν ἐντολῶν, μᾶς παρουσίασε πάλι ἄξιους πρὸς μίμηση, καὶ θέτοντάς μας πέρα ἀπὸ τὴ φθορά, καὶ ἀπαλλάσσοντάς μας ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα ἀρρωστήματα, ἐννοῶ βέβαια τὶς ἁμαρτίες καὶ τὰ πάθη. Καὶ αὐτὰ ἔγιναν στοὺς ἀνθρώπους ὄχι σάν κατὰ τὸν πρῶτο ἢ τὸν δεύτερο καιρὸ, ἀλλὰ σάν κατὰ τὸν τρίτο, δηλαδή τὸν ἔσχατο καὶ τελευταῖο. Γιατὶ στὸ σύνολό τους οἱ καιροὶ εἶναι τρεῖς, ὁ πρῶτος, ὁ μεσαῖος καὶ ὁ τελευταῖος, ὅποτε ἔλαμψε σ' ἐμᾶς ὁ Χριστὸς. Γι' αὐτὸ λένε, ὅτι ἡ ἐπούλωση τῶν τραυμάτων μας, σάν ἀπὸ ἰατρικὴ ἐμπειρία, θὰ γίνῃ ἔπειτ' ἀπὸ δύο ἡμέρες· ὁ προφητικὸς λόγος μὲ τὴν ἡμέρα μετροῦ ἓνα χρονικὸ διάστημα.

Τότε, λέγει, «θὰ σπεύσομε νὰ γνωρίσομε τὸν Κύριο». Τὸ «διώξομε» τὸ λέγει ἀντὶ τοῦ θὰ σπεύσομε. Τότε καὶ θ' ἀναστηθοῦμε καὶ θὰ ζήσομε ἐνώπιόν του. Γιατὶ ἀναστηθήκαμε μαζὶ μὲ τὸν Χριστό', καὶ ἐπειδὴ «ἓνας πέθανε γιὰ ὅλους, ζοῦμε τὴ ζωὴ αὐτοῦ»⁷, ὄχι

αὐτοῦ ζῶμεν ζωὴν, οὐκ ἐξ ὀφθαλμῶν ἔτι κείμενοι Θεοῦ, διὰ τὴν παράδασιν, οὔτε μὴν ὡς ἐρῶντες κατόπιν, διὰ τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλ' ἐν ὄψει λοιπὸν ἐνηνεγμένοι, καὶ παρῶσιν ἔχοντες παρ' αὐτῶ διὰ τὴν ἐν Χριστῶ δικαιοσύνην, 5 καὶ ὅτι δι' αὐτοῦ, καὶ αὐτὸν ἐγνώκαμεν τὸν Πατέρα. Ὅτι δὲ πλήρωσις ἡμῖν ἐστὶ παντὸς ἀγαθοῦ καθ' ἡμᾶς γεγονῶς ὁ Υἱός, ὁμολογοῦσι λέγοντες· «Ὡς ὀρθρον ἔτοιμον εὐρήσομεν αὐτόν», τουτέστιν, ὡς φῶς ἀνίσχον, ὡς ἥλιον, ὡς ἀγῆν, παρωχηκότος τοῦ σκοτόυς. Ἔσται δὲ ἡμῖν «ὡς πρῶι- 10 μός τε καὶ ὄψιμος ὑετός». Κατάρδει γὰρ ἡμᾶς τοὺς τὴν πίστιν εἰσδεδεγμένους, καὶ ἐπεγνωκότας ὀρθῶς τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, κατὰ διπτόν, οἶμαι, τρόπον. Ἀποκαλύπτει μὲν γὰρ ἐν Πνεύματι τῶν ἀρχαίων τε καὶ νομικῶν καὶ πρὸς τούτοις ἔτι προφητικῶν παιδευμάτων τὴν γνῶσιν. Καὶ τοῦ- 15 το, οἶμαι, ἐστὶν ὁ «πρῶιμος ὑετός». ὄψιμον δὲ ὡσπερ πρὸς ἐκεῖν δίδωσι τῶν εὐαγγελικῶν παιδευμάτων τὴν νόησιν, καὶ ἀποστολικῶν κηρυγμάτων τὴν τριπόθητον χάριν. Γεγόναμεν δέ, ὡς ὁ προφήτης φησί, «Γῆ θελητή». Καὶ τάχα που περὶ ἡμῶν ψάλλει λέγων ὁ μακάριος Δαβίδ· «Ἐπεσκέ- 20 ψω τὴν γῆν καὶ ἐμέθυσας αὐτήν· ἐπλήθυνας τοῦ πλουτίσαι αὐτήν». Καὶ γοῦν δέδωκε τὸν καρπὸν αὐτῆς ἑκατόν, ἐξήκοντα, καὶ τριάκοντα, κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνήν.

Στίχ. 4. «Τί σοι ποιήσω, Ἐφραΐμ; τί σοι ποιήσω, Ἰούδα; Τὸ δὲ ἔλεός μου ὡς νεφέλη πρωινὴ καὶ ὡς δρόσος ὀρθρινὴ πορευομένη».

ΕΓ'. Οὐκ ἠπορηκότος ὁ λόγος (οὐ γὰρ ἂν ἠγνόησε Θεὸς τὸ τοῖς πλανωμένοις χρήσιμον), ἀλλ' οὐδ' ἂν ἠτόνησε πρὸς κατόρθωσιν τῶν ὠφελεῖν πεφυκότων τοὺς τοῖς διαβολικοῖς ἐναλόντας βρόχοις, ἐπαιτιᾶται δὲ μᾶλλον ὡς ἔλλειποτός 30 μὲν αὐτοῖς τῶν πρὸς θεραπείαν οὐδενός, ἐθελουσίους δὲ μᾶλλον ἐκκεκλικότας ὀρμαῖς ἐπὶ τὸ δρᾶν ἢ μὴ θέμις. Ὅμοι-

μακριὰ ἀπὸ τὰ βλέμματα τοῦ Θεοῦ, ἕξαιτίας τῆς παράβασης, οὔτε ὡς ἀπορριγμένοι πίσω του, ἕξαιτίας τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ στεκόμαστε ἀπέναντί του καὶ τὸν ἀντικρούζομε μὲ παρηρησία, χάρις στήν δικαίωσή μας μέσω τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅτι μέσω αὐτοῦ γνωρίσαμε καὶ τὸν ἴδιο τὸν Πατέρα. Ὅτι ὅμως ὁ Υἱός, γενόμενος ὅμοιος μὲ μᾶς, ἔγινε γιὰ μᾶς ἡ πλήρωση κάθε ἀγαθοῦ, τὸ ὁμολογοῦν λέγοντας: «Θὰ τὸν βροῦμε πρόθυμο σὰν ὄρθρο», δηλαδή σὰν φῶς πὺ ἀνατέλλει, σὰν ἥλιο, σὰν τὴν αὐγή, μετὰ τὴν ἀπόσυρση τοῦ σκοτούς. Καὶ θὰ εἶναι γιὰ μᾶς «σὰν πρῶιμη καὶ ὄψιμη βροχή». Γιατὶ μᾶς ποτίζει ἐμᾶς πὺ δεχθήκαμε τὴν πίστη καὶ κατανοήσαμε σωστά τὴν παρουσία του μὲ διπλὸ τρόπο, νομίζω. Γιατὶ ἀποκαλύπτει πνευματικὰ τὴ γνώση τῶν ἀρχαίων καὶ νομικῶν, καὶ μαζὶ μ' αὐτὰ καὶ τῶν προφητικῶν διδαγμάτων. Κι αὐτό, νομίζω, εἶναι «ἡ πρῶιμη βροχή», πὺ δίνει ὄψιμη κατὰ κάποιον τρόπο ὅπως ἐκείνη τὴ κατανόηση τῶν εὐαγγελικῶν ἀληθειῶν καὶ τὴν τριπλοθητὴ χάρις τῶν ἀποστολικῶν κηρυγμάτων. Καὶ γίναμε, ὅπως λέγει ὁ προφήτης, «Γῆ θελητή». Καὶ ἴσως γιὰ μᾶς ψάλλει ὁ μακάριος Δαβὶδ λέγοντας: «Ἐπισκέφθηκες τὴ γῆ καὶ τὴ μέθυσες τῆς ἔδωσες ἀφθονα πλούτη»⁸. Καὶ πράγματι, σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τοῦ Σωτήρα, «ἀπέδωσε τὸν καρπὸ τῆς ἑκατονταπλάσιο, καὶ ἕξηνταπλάσιο καὶ τριανταπλάσιο»⁹.

Στίχ. 4. «Τί νὰ σοῦ κάνω, Ἐφραΐμ; Τί νὰ σοῦ κάνω, Ἰούδα; Τὸ ἔλεός μου εἶναι σὰν τὸ πρωινὸ σύννεφο καὶ σὰν τὴ δροσιά τῆς αὐγῆς πὺ πέφτει».

63. Ὁ λόγος αὐτὸς δὲν εἶναι λόγος κάποιου πὺ ἀπορεῖ (γιατὶ δὲν ἦταν δυνατό νὰ ἀγνοεῖ ὁ Θεὸς ποιὸ εἶναι τὸ χρῆσιμο τῶν εὐρισκόμενων σὲ πλάνη), ἀλλ' οὔτε θὰ ἦταν ἀδύναμος νὰ κατορθώσει ἐκεῖνα πὺ ἀπὸ τὴ φύση τους ὠφελοῦν αὐτοὺς πὺ πιάσθηκαν στὰ διαβολικὰ βρόγια, ἀντίθετα τοὺς κατηγορεῖ ὡς αἴτιους γιὰ τὸ ὅτι, ἐνῶ δὲν τοὺς ἔλειψε τίποτε ἀπὸ ὅσα ἐπαινοῦνται γιὰ τὴ θεραπεία, μὲ ἐθελούσια ὁρμὴ ἐξέκλιναν στὴ διάπραξη ἐκείνων πὺ δὲν

ον γὰρ ὡς εἶ καὶ λέγοι τυχόν· Ποῖος ἄρα φειδοῦς καὶ ἐπικου-
 ρίας οὐκ ἐξηύρηται τρόπος; Καὶ τί μετ' ἐκεῖνα ποιήσω; Ἀπο-
 κρούση δὲ ὅπως τὴν ἀρρώστίαν; Ἡ ποίοις λοιπὸν ὑγιασθή-
 ση φαρμάκοις; Ἐξῆν μὲν γὰρ ὑμῖν, ὡς νεφέλης καταπαινού-
 5 σης καὶ σφόδρα πλουσίως, καὶ ὡς καταρδούσης δρόσου τῆς
 ἑωθινοῦ, μεταλαχεῖν δύνασθαι, καὶ τοῦτο ἀμφιλαφῶς, τῆς
 ἐμῆς ἡμερότητος καὶ ἀσυγκρίτου φιλανθρωπίας· ἀλλ' οὐδε-
 νὸς τὸ χρῆμά, φησὶν, ἠξιώσατε λόγου, παρ' οὐδὲν πεποίησθε
 τὴν οὕτω σεπτὴν καὶ πολύευκτον χάριν.

10 Ἄρμόσειε δ' ἂν ὅτι μάλιστα τῇ διὰ Χριστοῦ δωρεᾷ τῆς
 προφητείας ἢ δύναμις· Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἢ κατάρδουσα νε-
 φέλη, ἢ καταπαιίνουσα δρόσος· «ἑωθινή» δέ, ὅτι μετὰ νύ-
 κτα τρόπον τινά, τὴν ὡς ἐν ἀγλύϊ καὶ σκότῳ νοουμένην δια-
 βολικῶ, καταπεφοίτηκεν οὐρανόθεν (ἀφίεται γὰρ ἄνωθεν
 15 καὶ παρὰ Πατρὸς πρὸς ἡμᾶς ὁ Λόγος), «πορευομένη» δέ,
 ὅτι κατὰ πάσης ἔρχεται τῆς ὑπ' οὐρανόν. Πλατὺ γὰρ λίαν
 τὸ σωτήριον κήρυγμα καὶ ἀπάσης τῆς ὑπ' οὐρανὸν μονο-
 νουχί κατευρύνεται, καίτοι τοῦ νόμου συνεσταλμένου τρό-
 πον τινά, καὶ μόνην τὴν Ἰουδαίων περιπολοῦντος χώραν.
 20 «Γνωστὸς μὲν γὰρ ἦν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ Θεός», κατὰ τὴν τοῦ
 ψάλλοντος φωνήν, ἔγνωκε δὲ ἢ σύμπασα τὸν τῶν ὄλων Σω-
 τῆρα καὶ λυτρωτὴν, τουτέστι Χριστόν.

Στίχ. 5 «Διὰ τοῦτο ἀπεθέρισα τοὺς προφήτας ὑμῶν,
 ἀπέκτεινα αὐτοὺς ἐν ῥήματι στόματός μου».

25 ΕΔ'. Φειδοῦς καὶ ἀγάπης τῆς εἰς αὐτοὺς ἀπόδειξις ἢ
 τῶν πλανώντων ἀναίρεσις. Γεγόνασι μὲν γὰρ ψευδοπρο-
 φῆται κατὰ καιροὺς ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ, τοῖς τοῦ Βάαλ τεμένε-
 σι προσεδρεύοντες καὶ πλανῶντες καὶ πλανώμενοι, κατὰ τὸ
 γεγραμμένον. Πλὴν ἀνήρηνται κατὰ καιροὺς, προηγορευ-
 30 κότος καὶ τοῦτο Θεοῦ, καὶ ὁσίαν ἐπ' αὐτοῖς ἐξενεγκόντος
 τὴν ψῆφον. Τοὺς μὲν γὰρ ἀνεῖλεν Ἡλιοῦ παρὰ τὸ τοῦ Βά-

πρέπει. Αυτό μοιάζει σά να λέγει τυχόν· Ποιό τρόπο εὐσπλαγχνίας καὶ βοήθειας δὲν βρήκα; Καὶ τί να κάνω ἔπειτα ἀπὸ αὐτά; Πῶς να πολεμήσω τὴν ἀρρώστια; Ἡ μὲ ποιά φάρμακα θὰ βρεῖ τὴν ὑγεία της; Εἶχατε τὴ δυνατότητα να λάβετε τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν ἀσύγκριτη φιλανθρωπία μου σὰν νεφέλη πού παχαίνει τὴ γῆ καὶ μάλιστα πλουσιότατα, καὶ σὰν δροσιὰ τῆς αὐγῆς πού ποτίζει καὶ μάλιστα μὲ ἀφθονία, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα αὐτὸ δὲν τὸ θεωρήσατε καθόλου ἄξιο λόγου, θεωρήσαμε μηδαμινὴ τὴν τόσο σεβαστὴ καὶ πολυπόθητη χάρη.

Τὸ νόημα τῆς προφητείας μπορεῖ να ταιριᾶσει ἄριστα στὴ δωρεὰ τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ αὐτὸς εἶναι ἡ νεφέλη πού ἀρδεύει καὶ ἡ δροσιὰ πού αὐξάνει τὴν ἐφορία. Καὶ «προωινὴ» βέβαια εἶναι, γιατί μετὰ τὴ νύχτα, πού κατὰ κάποιο τρόπο νοεῖται σὰν ὁμίχλη καὶ σκοτάδι διαβολικό, ἦρθε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ (γιατὶ ἔφτασε σ' ἐμᾶς ὁ Λόγος ἀπὸ τὸ οὐρανὸ καὶ ἀπὸ τὸν Πατέρα), ἐνῶ «πορευόμενη» εἶναι ἐπειδὴ ἔρχεται σ' ὅλη τὴν οἰκουμένη. Γιατὶ τὸ σωτήριο κήρυγμα εἶναι πολὺ πλατὺ καὶ διευρύνεται σὲ ὅλο κατὰ κάποιο τρόπο τὸν κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανὸ κόσμο, μολονότι ὁ νόμος ἦταν περιορισμένος κατὰ κάποιο τρόπο καὶ ἀπλωνόταν μόνο τὴ χώρα τῶν Ἰουδαίων. Γιατί, σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τοῦ Ψαλμωδοῦ, «Ὁ Θεὸς ἦταν γνωστὸς στὴν Ἰουδαία»¹⁰, ἀλλὰ ὅλη ἡ οἰκουμένη γνώρισε τὸν Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴ τῶν ὅλων, δηλαδὴ τὸν Χριστό.

Στίχ. 5. «Γι' αὐτὸ σὰν σάχυα θέρισα τοὺς προφῆτες σας, τοὺς θανάτωσα μὲ τὸ λόγο τοῦ στόματός μου».

64. Εἶναι ἀπόδειξη τῆς φροντίδας καὶ τῆς ἀγάπης του πρὸς αὐτοὺς ἡ ἐξολόθρευση ἐκείνων πού τοὺς ὀδηγοῦσαν στὴν πλάνη. Γιατὶ κατὰ καιροὺς ἐμφανίσθηκαν ψευδοπροφῆτες στὸν Ἰσραὴλ πού σύχναζαν στοὺς ναοὺς τοῦ Βάαλ «πλανώντας καὶ πλανώμενοι», ὅπως ἔχει γραφεῖ¹¹. Πλὴν ὅμως φονεύθηκαν κατὰ καιροὺς, προαγγέλλοντας καὶ τοῦτο ὁ Θεὸς καὶ θγάζοντας γι' αὐτοὺς δίκαια ἀπόφαση. Πράγματι ἄλλους θανάτωσε ὁ Ἥλιος κοντὰ στὸ

11. Ματθ. 24, 11.

αλ θυσιαστήριον, εἰκαιμουθουῖντάς τε καὶ λέγοντας, «Ἐπάκουσον ἡμῶν ὁ Βάαλ, ἐπάκουσον ἡμῶν», τοὺς δὲ ἀπέκτεινεν Ἰηοῦ, ὃν κέχρικε βασιλέα ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ ὁ μακάριος προφήτης Ἐλισσαιὲ δι' ἐνὸς τῶν παιδαρίων, Θεοῦ καὶ τοῦ
 5 το γενέσθαι προστάπτοντος. Ὅς, ἐπεὶ τοι κέχρισται, Θεοῦ τοῖς πλανῶσιν ἐπιμηνίσαντος, πρῶτον μὲν ἀνεῖλε τὸν Ἀχαῶβ, ἐπ' αὐτῷ δὲ τὴν Ἰεζάβελ, εἶτα τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ τοὺς ἐν ὄλῃ Σαμαρεία. Προσποιησάμενος δὲ τὸ βούλεσθαι καὶ ἐπιτελεῖν τῷ Βάαλ ἑορτήν, πάντας συνεκόμισε τοὺς ψευδο-
 10 προφήτας, καὶ θύειν ὑποκρινάμενος, συνειλεγμένους εἰς οἶκον ἀπέσφαξεν ἕνα. Κατέσπασε δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Βάαλ καὶ τὰς στήλας αὐτοῦ ἐνέπρησε· γέγραπται γὰρ ὡδί. Οὐκοῦν, ὅτι φειδοῦς καὶ ἀγάπης, ὡς ἔφην, τῆς εἰς γε τὸν Ἰσραὴλ ἀπόδειξις ἦν ἢ τῶν ψευδοπροφητῶν ἀναίρεσις, ἐδί-
 15 δαξεν εἰπών· «Διὰ τοῦτο ἀπεθέρισα τοὺς προφήτας ὑμῶν». Εὐ³ δὲ δὴ λίαν καὶ τὸ «ἀπεθέρισά» φησι. Πεπτῶκασι γὰρ κατὰ πληθύν, ἀσταχύων δίκην ἀμώμενοι.

Στίχ. 5-6. «Καὶ τὸ κριμά μου ὡς φῶς ἐξελεύσεται, διότι ἔλεος θέλω καὶ οὐ θυσίαν, καὶ ἐπίγνωσιν Θεοῦ, ἢ ὀλο-
 20 καντώματα».

ΞΕ. Ἐτερον ἡμῖν φειδοῦς καὶ ἀγάπης τῆς εἰς αὐτοὺς ἐξηγεῖται τρόπον, ὅς, εἴπερ τετέλεστο κατὰ τὸ αὐτῷ δοκοῦν, σέσωστο σύμπας ὁ Ἰσραὴλ καὶ Ἰούδας. Οὐ γὰρ μόνον τὴν τῶν ἀνοσίων ψευδοπροφητῶν ἀπέκτειρε πληθύν, τὸν αὐτοῖς
 25 πρέποντα καθορίσας θάνατον, ἀλλὰ γὰρ καὶ αὐτὸν κατὰ καιροὺς ἔπεμψε τὸν Υἱὸν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ σαφηνιοῦντα, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, τὸ ἀγαθὸν αὐτοῦ θέλημα καὶ ἐναργές καθιστάντα τὸ κριμα αὐτοῦ. Τοιγάρτοι καὶ ἔφασκε διὰ μὲν φωνῆς τοῦ Δαβίδ, «Ἐγὼ δὲ κατε-
 30 στάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ Σιών ὄρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ, διαγγέλλων τὸ πρόσταγμα Κυρίου», αὐτὸς δὲ δι' ἑαυτοῦ γε-

θυσιαστήριο τοῦ Βάαλ, πού μωρολογοῦσαν καὶ ἔλεγαν «Εἰσάκουσέ μας, Βάαλ, εἰσάκουσέ μας»¹², καὶ ἄλλους σκότωσε ὁ Ἰηοῦ, πού τὸν ἔχρισε βασιλιά τοῦ Ἰσραήλ ὁ μακάριος προφήτης Ἐλισσαιέ μέσω ἑνὸς ὑπηρέτη του, πού ἔγινε καὶ αὐτὸ ὕστερα ἀπὸ διαταγὴ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἔλαβε τὸ χρίσμα μετὰ ἀπὸ τὴν ἐκδήλωση τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς πλανευτές, πρῶτα θανάτωσε τὸν Ἀχαάβ καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸν τὴν Ἰεζάβελ, καὶ ἔπειτα τοὺς υἱοὺς του σὲ ὅλη τὴ Σαμάρεια. Ἀφοῦ δηλαδὴ προσποιήθηκε ὅτι ἠθέλε νὰ κάνει ἑορτὴ γιὰ τὸν Βάαλ, συγκέντρωσε ὅλους τοὺς ψευδοπροφῆτες, καὶ προσποιούμενος ὅτι θέλει νὰ κάνει θυσία, τοὺς μάζεψε σ' ἓνα ναὸ καὶ τοὺς ἔσφαζε ἕναν-ἕναν. Συνέτριψε ἐπίσης καὶ τὸν ἴδιο τὸ Βάαλ καὶ ἔκαψε τὶς στῆλες του· γιὰ τὴν ἔτσι ἔχει γραφεῖ¹³. Ὅτι λοιπὸν ἦταν ἀπόδειξη φροντίδας καὶ ἀγάπης πρὸς τὸν Ἰσραήλ ἢ θανάτωση τῶν ψευδοπροφητῶν, τὸ πληροφόρησε λέγοντας «Γι' αὐτὸ θέρισα σὰν στάχυα τῶν προφῆτες σας». Πολὺ εὐστοχα χρησιμοποίησε καὶ τὴ λέξη «θέρισα». Γιατὶ ἔπεσαν σωρηδόν, θερισμένοι ὅπως τὰ στάχυα.

Στίχ. 5. «Καὶ τὸ δίκαιο θέλημά μου θὰ λάμψει σὰν τὸ φῶς, γιὰ τὸ θέλω ἔλεος, καὶ ὄχι θυσία, ἐπίγνωση τοῦ Θεοῦ, καὶ ὄχι ὀλοκαυτώματα».

65. Ἐκθέτει ἕναν ἄλλο τρόπο ἐκδήλωσης τῆς φροντίδας καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς αὐτούς, ὁ ὁποῖος, ἂν εἶχε τελεσθεῖ ὅπως ἐκεῖνος ἠθέλε, θὰ εἶχε σωθεῖ ὅλος ὁ Ἰσραήλ καὶ ὁ Ἰούδας. Γιατὶ δὲν θέρισε μόνον τὸ πλῆθος τῶν ἀσεβῶν ψευδοπροφητῶν, ὀρίζοντας τὸν θάνατο πού ἄρμοζε σ' αὐτούς, ἀλλὰ καὶ στὸν κατάλληλο καιρὸ ἔστειλε καὶ τὸν ἴδιο του τὸν Υἱὸ ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας, ἐξηγώντας, καὶ πρὶν ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους, στοὺς ἕξ αἵματος Ἰσραηλιῆτες τὸ ἀγαθὸ θέλημά του καὶ νὰ διασαφηνίζοντας τὰ προστάγματά του. Γι' αὐτὸ καὶ ἔλεγε μὲ τὴ φωνὴ τοῦ Δαβίδ, «Ἐγὼ ὀρίσθηκα βασιλιάς ἀπὸ αὐτὸν στὴ Σιών, τὸ ἅγιο ὄρος αὐτοῦ, διακηρῦσσοντας τὸ πρόσταγμα τοῦ Κυρίου»¹⁴, καὶ ὁ ἴδιος ὅταν ἔγινε ὁμοῖος μὲ μᾶς,

14. Ψαλμ. 2, 6.

νόμενος καθ' ἡμᾶς, τουτέστιν ἄνθρωπος, «'Απ' ἑμαντοῦ οὐ
λαλῶ, ἀλλ' ὁ πέμψας με Πατήρ, αὐτός μοι ἐντολήν ἔδωκε τί
εἶπω καὶ τί λαλήσω». «'Εξελεύσεται δὴ οὖν τὸ κριμά μου,
φησὶν «ὡς φῶς», τουτέστιν οὐκ αἰνίγμασι κατεσκιασμένον
5 τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ γυμνῶς καὶ ἀκρύπτως ταῖς ἀπά-
ντων διανοίαις ἐγκείσεται. Ὅτι δὲ ἀφιγμένος κατὰ καιροὺς
ὁ Ἐμμανουήλ, οὐκ ἐπὶ νομικὴν μετοίσει λατρείαν τοὺς πε-
πλανημένους, οὔτε μὴν τὰ ἐν τύποις ἔτι καὶ σκιαῖς ἀναπεισεί
τιμᾶν, ἀποκομιεῖ δὲ μᾶλλον εἰς ἐπιείκειαν καὶ χρηστότητα
10 καὶ εὐσπλαγχνίαν καὶ εἰς ἀγάπην τὴν πρὸς ἀλλήλους καὶ εἰς
ἀληθῆ καὶ ἀπαραλόγιστον ἐπίγνωσιν τοῦ Θεοῦ, σαφῆ τοῦ
κριματος ἀποτελεῖ τὸν σκοπὸν, καὶ φησιν, ὅτι «'Ελεος θέλω
καὶ οὐ θυσίαν, καὶ ἐπίγνωσιν Θεοῦ, ἢ ὀλοκαυτώματα». Τί
γὰρ ἔφασκεν ὁ Σωτήρ; «Πάντα οὖν ὅσα ἐὰν θέλητε ἵνα ποι-
15 ῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοί-
ως»· χρῆμα δὲ ὅτι μάλιστα παρὰ Θεῷ τίμιον τὴν ἀγάπην ἐ-
πιδεικνύς, «'Εν τούτῳ γνώσονται πάντες», φησὶν, «ὅτι ἐμοὶ
μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε εἰς ἀλλήλους».

Ἐπιείκειαν δὲ τῶν προσιόντων τὸν νοῦν ἀνεκόμιζε πρὸς ἐπί-
20 γνωσιν τοῦ κατὰ ἀλήθειαν ὄντος Θεοῦ, πῶς ἂν ἐνδοιάσειέ
τις; Ἐαυτὸν γὰρ ἡμῖν εἰς εἰκόνα τοῦ γεγεννηκότος παρετί-
θει, λέγων τῷ γνησίῳ μαθητῇ (Φίλιππος οὗτος ἦν)· «Οὐ πι-
στεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί ἐστιν; Ὁ ἐ-
ωρακὼς ἐμέ, ἐώρακε τὸν Πατέρα. Ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ ἐν
25 ἔσμεν». Εἰ δὲ δὴ τις ἔλοιτο καὶ αὐτὸν εἶναι λέγειν τὸν Υἱὸν
τὸ ἔλεος τοῦ Πατρὸς, τὸ ὑπὲρ θυσίαν καὶ ὀλοκαυτώματα,
συνήσει καλῶς. Κέκληται γὰρ οὕτω παρὰ γε τῆ θεοπνεύ-
στω γραφῇ. Αὐτὸς μὲν γὰρ ἔφη πού περὶ αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς
ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ· «'Εγγίξει ταχὺ ἡ δικαιοσύνη μου, καὶ
30 τὸ ἔλεός μου ἀποκαλυφθῆναι». Οἱ δέ γε προφητῆται πρὸς
αὐτόν· «Δεῖξον ἡμῖν, Κύριε, τὸ ἔλεός σου, καὶ τὸ σωτήριόν
σου, Κύριε, δώης ἡμῖν». Ἐλεος γὰρ ἀληθῶς τὸ παρὰ Πα-

15. Ἰω. 14, 10.

16. Ἰω. 12, 49.

17. Ματθ. 7, 12.

18. Ἰω. 13, 35.

ἄνθρωπος δηλαδή· «Δὲν μιλῶ ἀπὸ τὸν ἑαυτό μου»¹⁵, «ἀλλὰ ὁ Πατέρας μου πού μ' ἔστειλε, αὐτὸς μοῦ ἔδωσε ἐντολή τί νὰ πῶ καὶ τί νὰ ἀναγγείλω»¹⁶. «Θὰ λάμπει», λοιπόν, λέγει, «τὸ θέλημά μου ὅπως τὸ φῶς»· δηλαδή δὲν θὰ εἶναι κατασκιασμένο τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ θὰ προβάλλει γυμνὸ καὶ φανερὸ στὶς διάνοιες ὄλων. Ὅτι ὅμως ὅταν ἔρθει ὁ Ἐμμανουήλ στὸν καιρὸ του δὲν θὰ μεταθέσει ἐκείνους πού εἶχαν πλανηθεῖ στὴ λατρεία τοῦ νόμου, οὔτε καὶ θὰ μεταπείσει νὰ τιμοῦν τοὺς τύπους καὶ τὶς σκιές, ἀλλὰ θὰ τοὺς ὀδηγήσει μᾶλλον στὴν ὀρθότητα καὶ τὴ χρησιμότητα καὶ τὴν εὐσπλαχνία καὶ στὴν μεταξύ μας ἀγάπη καὶ στὴν ἀληθινή καὶ πού δὲν ἔξαπατᾷ ἐπίγνωση τοῦ Θεοῦ, αὐτὰ ἀποτελοῦν σαφῆ τὸ σκοπὸ τοῦ θελήματός του, καὶ λέγει· «Ἐλεος θέλω, καὶ ὄχι θυσία, ἐπίγνωση τοῦ Θεοῦ, καὶ ὄχι ὀλοκαυτώματα». Καὶ πράγματι τί ἔλεγε ὁ Σωτήρας, «Ὅλα ὅσα θέλετε νὰ κάνουν σ' ἐσᾶς οἱ ἄνθρωποι, αὐτὰ νὰ κάνετε καὶ ἐσεῖς σ' αὐτούς»¹⁷. Καὶ δείχνοντας ὅτι τὸ πολυτιμότερο γιὰ τὸν Θεὸ εἶναι ἡ ἀγάπη, λέγει· «Ἀπὸ αὐτὸ θὰ μάθουν ὅλοι ὅτι εἶστε μαθητές μου, ἂν ἔχετε μεταξύ σας ἀγάπη»¹⁸.

Ὅτι ὅμως ὀδηγοῦσε τὸ νοῦ ὄλων ἐκείνων πού πῆγαιναν κοντά του στὴν ἐπίγνωση τοῦ Θεοῦ πού ὑπάρχει πραγματικά, πῶς μπορεῖ ν' ἀμφιδβάλει κανεὶς; Γιατί μᾶς ἔδειχνε τὸν ἑαυτὸ του ὡς εἰκόνα ἐκείνου πού τὸν γέννησε, λέγοντας στὸν γνήσιο μηθητή του (αὐτὸς ἦταν ὁ Φίλιππος)· «Δὲν πιστεύεις ὅτι ἐγὼ βρισκομαι μέσα στὸν Πατέρα καὶ ὁ Πατέρας μέσα σ' ἐμένα; Ὅποιος εἶδε ἐμένα, εἶδε καὶ τὸν Πατέρα»¹⁹. «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας εἴμαστε ἓνα»²⁰. Κι ἂν θελήσει κάποιος νὰ πει, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι τὸ ἔλεος τοῦ Πατέρα, πού εἶναι πάνω ἀπὸ θυσία καὶ ὀλοκαύτωμα, ἢ διαπίστωσή του θὰ εἶναι ὀρθή. Καθόσον ἔτσι τὸν ὀνομάζει καὶ ἡ ἀγία Γραφή. Γιατί ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας μᾶς εἶπε γι' αὐτόν· «Πλησιάζει γρήγορα ἡ δικαιοσύνη μου καὶ θ' ἀποκαλυφθεῖ τὸ ἔλεός μου»²¹. Ἀλλὰ καὶ οἱ προφῆτες λένε πρὸς αὐτόν· «Δεῖξε μας, Κύριε, τὸ ἔλεός σου καὶ δῶσε μας, Κύριε, τὴ σωτηρία σου»²². Γιατί ἀληθινὰ ὁ Χριστὸς εἶναι τὸ ἔλεος πού μᾶς ἤρθε ἀπὸ τὸν Πατέρα,

19. Ἰω. 14, 9-10.

20. Ἰω. 10, 30.

21. Ἦσ. 56, 1.

22. Ψαλμ. 84, 7.

τρός ὁ Χριστός, ὡς ἀφαιρῶν ἁμαρτίας, ὡς ἀνιεῖς ἐγκλημάτων καὶ δικαίων τῇ πίστει καὶ ἀνασώζων τοὺς ἀπολωλότας καὶ θανάτου κρείττονας ἀποφαίνων. Καὶ τί γὰρ οὐχὶ τῶν παγκάλων δωρούμενος; Οὐκοῦν ἀμείνων θυσίας καὶ ὄλο-
 5 καυτωμάτων ἢ Θεοῦ γνῶσις, ὡς ἐν Χριστῷ τελουμένη. Ἐγνώκαμεν γὰρ δι' αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ τὸν Πατέρα, καὶ τὴν ἐν πίστει δικαίωσιν πεπλουτήκαμεν.

Στίχ 7. «Αὐτοὶ δέ εἰσιν ὡς ἄνθρωπος παραβαίνων διαθήκην».

10 ΕΣΤ'. Πανταχόθεν ἡμᾶς πολυπραγμονεῖν εὖ μάλα τὸ ἀληθές σπουδάζοντας, καὶ νῦν εἰπεῖν ἀναγκαῖον, ὡς ἢ καθ' Ἑβραίους ἔκδοσις ἀντὶ τοῦ «ὡς ἄνθρωπος», «ὡς Ἀδάμ» εἶρηκε «παραβαίνων διαθήκην», ἵνα νοοῖτο τοιάδε τις τῶν
 15 ἐξ Ἰσραὴλ ἢ παράβασις, ὁποῖα γέγονεν ἐν Ἀδάμ. Μετὸν γὰρ ἐκείνω καὶ τὴν πρὸς Θεὸν οἰκείωσιν ἔχειν καὶ ἐν ἀφθαρσία διατελεῖν καὶ ταῖς τοῦ παραδείσου τρυφαῖς ἐναδρύνεσθαι, κατημέλησε τῆς θείας ἐντολῆς· εἶτα διώλισθεν ἐπὶ τὰ αἰσχίω, τῶν ἀρχαίων ἀδοκῆτως ἐστερημένος. Οὕτω καὶ αὐτοὶ (φημι δὲ δὴ πάλιν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ)· εὐμενῆ καὶ φί-
 20 λον τὸν τῶν ὄλων ἔχοντες Θεόν, σώζοντα καὶ προεστηκότα καὶ προτιθέντα τὸ ἔλεος αὐτοῖς, ὡς νεφέλην πρωινήν καὶ ὡς δρόσον ὀρθρινὴν πορευομένην, ἐξάγοντα δὲ καὶ ὡς φῶς τὸ κοῖμα αὐτοῦ, καὶ τῇ ὑπὲρ νόμον στεφανοῦντα λατρεία, ῥάθυμοι γεγόνασι περὶ τὸ σφίσιν αὐτοῖς ἀναγκαῖον
 25 καὶ χρήσιμον εἰς εὐημερίαν καὶ δόξαν, καταπεφρονήκασι καὶ αὐτοὶ τοῦ πάντων κρατοῦντος Θεοῦ, καίτοι λέγοντος ἐναργῶς διὰ τοῦ πανσόφου Μωσέως, «Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἶδωλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω, καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασι ὑποκάτω τῆς
 30 γῆς». Καὶ πάλιν· «Οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ». Ἐπειδὴ δὲ ἐν ἴσῳ τῷ πρώτῳ, τουτέστι τῷ Ἀδάμ, παρῶλι-

ἐπειδὴ ἐξαλείφει τὶς ἁμαρτίες, συγχωρεῖ τὰ ἐγκλήματα, μᾶς δικαιώνει μὲ τὴν πίστη, σώζει ἐκείνους ποὺ ἔχουν χαθεῖ, καὶ μᾶς ἀναδεικνύει ἰσχυρότερους ἀπὸ τὸ θάνατο. Καὶ τί ἄλλο ἀπὸ τὰ ὠραιότερα δὲν μᾶς χαρίζει; Εἶναι λοιπὸν ἀνώτερη ἀπὸ θυσία καὶ ὀλοκαυτώματα ἢ γνῶση τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ πραγματοποιεῖται μέσω τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ μέσω τοῦ Χριστοῦ καὶ μὲ αὐτὸν γνωρίσαμε τὸν Πατέρα καὶ δεχθήκαμε πλούσια τὴ δικαίωση μὲ τὴν πίστη.

Στίχ. 7. «Κι αὐτοὶ εἶναι σὰν τὸν ἄνθρωπο ποὺ παραδαίνει διαθήκη».

66. Φροντίζοντας ἀπὸ κάθε πλευρὰ νὰ ἐξετάσομε λεπτομερῶς τὴν ἀλήθεια, εἶναι ἀνάγκη νὰ ποῦμε καὶ τώρα, ὅτι ἡ γραφὴ κατὰ τοὺς Ἑβραίους ἀντὶ τοῦ «ὡς ἄνθρωπος», ἔχει “ὡς ὁ Ἀδάμ ποὺ παραδαίνει τὴ διαθήκη», γιὰ νὰ νοηθεῖ κάπως τέτοια ἢ παρόδωσι τοῦ Ἰσραήλ, ὅποια ὑπῆρξε καὶ τοῦ Ἀδάμ. Γιατί, ἐνῶ εἶχε ἐκεῖνος τὴ δυνατότητα νὰ ἔχει καὶ τὴν οἰκείωση μὲ τὸν Θεὸ καὶ νὰ μείνει ἀφθαρτος καὶ νὰ ἀπολαμβάνει τὶς τρυφές τοῦ παραδείσου, περιφρόνησε τὴ θεία ἐντολή, κι ἔπειτα ὀλίσθησε στὰ χειρότερα, στερούμενος ἀπροσδόκητα τὰ ἀρχαῖα. Ἔτσι καὶ αὐτοὶ (ἐννοῶ πάλι τοὺς Ἰσραηλῖτες), ἐνῶ εἶχαν εὐμενῆ πρὸς αὐτοὺς καὶ φίλο τὸν Θεὸ τῶν ὄλων, σωτήρα τους καὶ προστάτη, καὶ ποὺ τοὺς σκόρπιζε τὸ ἔλεός του σὰν πρωινὴ νεφέλη καὶ σὰν τὴν ὀρθρινὴ δροσιὰ ποὺ πέφτει, καὶ τοὺς ἔστελνε τὸ θέλημά του σὰν τὸ φῶς ποὺ λάμπει καὶ τοὺς εἶχε στεφανώσει μὲ τὴ λατρεία τοῦ νόμου, ἔδειξαν ἀδιαφορία γι' αὐτὸ ποὺ τοὺς ἦταν ἀναγκαῖο καὶ χρήσιμο γιὰ τὴν εὐτυχία τους καὶ τὴ δόξα τους, καὶ καταφρόνησαν τὸν παντοκράτορα Θεό, μολονότι τοὺς ἔλεγε ρητὰ μέσω τοῦ πάνσοφου Μωυσῆ· «Δὲν θὰ κατασκευάσεις εἶδωλο γιὰ τὸν ἑαυτό σου, οὔτε ὁμοίωμα κανενὸς ἀπὸ ὅσα ὑπάρχουν στὸν οὐρανὸ ἄνω καὶ ὅσα κάτω στὴ γῆ, καὶ ὅσα στὰ νερὰ κάτω ἀπὸ τὴ γῆ»²³. Καὶ ἀλλοῦ· «Δὲν θὰ ὑπάρχουν γιὰ σένα ἄλλοι θεοὶ ἐκτὸς ἀπὸ μένα»²⁴. Ἐπειδὴ ὁμως ὅμοια μὲ τὸν πρῶτο, δηλαδὴ τὸν Ἀδάμ, ὀλίσθησαν στὴν ἀποστασία, καὶ αὐτοὶ ὅπωςδὴποτε θὰ χάσουν τὴν προστασία

σθον εἰς ἀποστασίαν, καὶ αὐτοὶ δὴ πάντως ἔξω πεσοῦνται τοῦ κατευφραίνειν εἰδότος· παραβεθήκασι γὰρ διαθήκην.

Εἰ δὲ δὴ νοοῖτο μυστικώτερον, ὡς ἐπὶ Χριστοῦ, τὸ χρησιμώδημα, πάλιν ἐκεῖνο ἐροῦμεν, ἐμφανῆ τῶν λεγομένων καθιστάντες τὸν νοῦν. Ἐπεμψεν ἔξ οὐρανῶν ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ τὸν Υἱὸν φωτιοῦντα τοὺς ἔξ Ἰσραὴλ καὶ φανερόν καταστήσοντα τὸ κρῖμα αὐτοῦ, καὶ ἵνα καταλήξαι μὲν ἀναπεισθήσιν ἀρχαίων καὶ ὀλοκαυτωμάτων τῶν κατὰ νόμον, ἐλεήσῃ δὲ μᾶλλον, δικαιοῶν τῇ πίστει, καὶ καλέσῃ πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ κατὰ ἀλήθειαν ὄντος Θεοῦ· δι' αὐτοῦ γὰρ καὶ ἐν αὐτῶν τεθεάμεθα τὸν Πατέρα καὶ ἐσχήκαμεν τὴν προσαγωγὴν, ὡς πού καὶ γράμμα φησὶν ἱερόν. Ἀλλὰ γε γόνασιν οἱ ἔξ Ἰσραὴλ «ὡς ἄνθρωπος παραβαίνων διαθήκην». Καὶ τί δὴ τοῦτό ἐστιν, ἐρῶ πάλιν, ὅπως ἂν δύναμαι. Ὁ τὴν ὑφ' ἑτέρου γραφομένην παραβαίνων διαθήκην, ἢ οὐ πρόσσεισιν αὐτὸς τῶ ἐκνεμηθέντι κλήρῳ παρὰ τοῦ γεγραφότος αὐτήν, ἢ γουν ἑτέρουσ τῶν ἐγγεγραμμένων τῶν αὐτοῖς ὀφειλομένων ἀποστειρεῖ. Τοιοῦτόν τι πεπράχασιν Ἰουδαῖοι, καὶ τοῦτο ἐπὶ Χριστῶ. Πῶς, ἢ τίνα τρόπον; Ὁ μὲν γὰρ Θεὸς καὶ Πατὴρ κληρονόμος ὡσπερ τινὰ λαμπρόν καὶ ἐξαίρετον τὴν κατὰ τοῦ ἔθνους ἡγεμονίαν ἐχαρίζετο τῶ Υἱῶ (διακέκραγε γὰρ, ὡς ἔφην, «Ἐγὼ δὲ κατεστάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ Σιών ὄρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ»), καὶ δέδωκε τῶ Υἱῶ τὸν νοητὸν ἀμπελῶνα, τουτέστι τὸν Ἰσραὴλ· «Ὁ γὰρ ἀμπελῶν Κυρίου Σαβαώθ», κατὰ τὸ γεγραμμένον, «ἄνθρωπος τοῦ Ἰούδα, νεόφυτον ἠγαπημένον». Ἀλλ', ὡς φησὶν ὁ μακάριος εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, «Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον». Ἐκβεβλήκασι γὰρ ἔξω τῆς πύλης, καὶ θανάτῳ παρέδωσαν, λέγοντες· «Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτὸν καὶ σχῶμεν τὴν κληρονομίαν».

Ἄθρει δὴ οὖν ὅπως γεγόνασιν «ὡς ἄνθρωπος παραβαίνων διαθήκην». Ἐπέγνωσ τὸν κληρονόμον; Οὐκοῦν ἀπόδος

ἐκείνου πού γνωρίζει νὰ παρέχει εὐφροσύνη. Γιατὶ παραβίασαν τὴ διαθήκη.

Ἄν ὅμως νοηθεῖ ὁ χρησμός μὲ μυστικότερα, ἐφαρμοζόμενος στὸν Χριστό, θὰ ποῦμε πάλι ἐκεῖνο, κάνοντας φανερό τὸ νόημα αὐτῶν τῶν λόγων Ἔστειλε ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας τὸν Υἱὸ νὰ φωτίσει τοὺς Ἰσραηλιῖτες καὶ νὰ φανερώσει τὸ θέλημά του καὶ νὰ τοὺς πείσει νὰ σταματήσουν τὶς παλαιῆς θυσίαι καὶ τὰ ὀλοκαυτώματα τὰ σύμφωνα μὲ τὸ νόμο, καὶ μᾶλλον νὰ τοὺς ἐλεήσει δικαιώνοντας τοὺς μὲ τὴν πίστη, καὶ νὰ τοὺς καλέσει στὴν ἐπίγνωση τοῦ ἀληθινὰ ὑπάρχοντος Θεοῦ. Γιατὶ μέσω τοῦ Χριστοῦ καὶ μὲ αὐτὸν εἶδαμε τὸν Πατέρα καὶ ἐπιτύχαμε τὴν προσαγωγή μας σ' αὐτόν, ὅπως λέγει κάπου καὶ ἡ ἁγία Γραφή²⁵. Ἄλλ' ὅμως οἱ Ἰσραηλιῖτες ἔγιναν «σὰν τὸν ἄνθρωπο πού παραβαίνει διαθήκη». Καὶ τί σημαίνει βέβαια αὐτό, θὰ τὸ ἐξηγήσω πάλι ὅσο μπορῶ. Αὐτὸς πού παραβαίνει διαθήκη γραμμένη ἀπὸ ἄλλον, ἢ δὲν ἀποδέχεται τὸν κληρο πού τοῦ ἀπονειμήθηκε ἀπὸ τὸν συντάκτη τῆς διαθήκης, ἢ στερεῖ ἄλλους ἀπὸ ὅσους ἀναφέρονται στὴ διαθήκη ἀπὸ αὐτὰ πού τοὺς ὀφείλονται. Κάτι τέτοιο ἔκαναν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ αὐτὸ βέβαια στὸν Χριστό. Πῶς καὶ μὲ ποιὸ τρόπο; Ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας χάρισε στὸν Υἱό του, σὰν μιὰ κληρονομία λαμπρὴ καὶ ξεχωριστὴ, τὴν ἡγεμονία ἐπάνω στὸ ἔθνος (γιατὶ διακήρυξε, ὅπως εἶπα: «Ἐγὼ καταστάθηκα βασιλιάς ἀπὸ αὐτὸν στὴ Σιών, τὸ ἅγιο ὄρος του»²⁶), καὶ ἔδωσε στὸν Υἱὸ τὸν πνευματικὸ ἀμπελώνα, δηλαδή τὸν Ἰσραήλ. Γιατὶ σύμφωνα μὲ αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ, «Ὁ ἀμπελώνας τοῦ Κυρίου τοῦ Σαβαώθ εἶναι ἄνθρωπος τοῦ Ἰούδα, νέο φυτὸ ἀγαπημένο»²⁷. Ἀλλά, ὅπως λέγει ὁ μακάριος Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης, «στὴ δική του κληρονομία ἦρθε, καὶ οἱ δικοὶ του δὲν τὸν δέχθηκαν»²⁸. Γιατὶ τὸν ἔβγαλαν ἔξω ἀπὸ τὴν πύλη καὶ τὸν θανάτωσαν λέγοντας: «Αὐτὸς εἶναι ὁ κληρονόμος· ἐλάτε νὰ τὸν σκοτώσομε καὶ νὰ πάρομε τὴν κληρονομία»²⁹.

Πρόσεχε λοιπὸν πῶς ἔγιναν «σὰν ἄνθρωπος πού παραβιάζει τὴ διαθήκη». Ἀναγνώρισες τὸν κληρονόμο; Δῶσε του λοιπὸν τὸν

28. Ἰω. 1, 11.

29. Ματθ. 21, 38.

τὸν ἐκνεμηθέντα κληρὸν αὐτῶ. Παραβεδήκασι τοίνυν τὴν διαθήκην τοῦ Πατρὸς, τὸ ὅσον ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀποστεροῦντες τὸν κληρονόμον. Ἄλλ' οὐδὲ αὐτοὶ προσῆλθον τῇ χάριτι, οὐ προσήκαντο τὸν δοθέντα αὐτοῖς παρὰ τοῦ Θεοῦ κληρὸν.
 5 Ἐφη μὲν γὰρ διὰ τοῦ προφήτου Θεός· «Ἴδου ἡμέραι ἔρχονται, λέγει Κύριος, καὶ συντελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰούδα διαθήκην καινὴν, οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἣν διεθέμην τοῖς πατράσιν αὐτῶν ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου μου τῆς χειρὸς αὐτῶν τοῦ ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰ-
 10 γύπτου». Εἰ δὲ δὴ δοκιμάζοιτο πρὸς τὴν πρώτην ἢ νέα, πλείστη τις ὄση τῶν ἐπηγγελμένων ἢ διαφορὰ νοηθήσεται. Ἐκεῖ μὲν γὰρ τὴν τῶν Ἀμορραίων καὶ Γεργεσαίων καὶ Εὐαίων αὐτοῖς, καὶ μὴν καὶ Ἰεθουσαίων, ἐπήγγελλτο γῆν, ἣ δὲ Καινὴ Διαθήκη, τουτέστι τὰ διὰ Χριστοῦ θεσπίσματα, διὰ πί-
 15 στεως ἐκάλουν εἰς υἰοθεσίαν Θεοῦ, εἰς δόξαν, εἰς ἀφθαρσίαν, εἰς ἀμήρτον ζωὴν, εἰς μέθεξιν Θεοῦ τὴν διὰ Πνεύματος, εἰς βασιλείαν οὐρανῶν. Ἄλλ' οὐκ ἠθέλησαν ἔχειν τὸν ἐκνεμηθέντα κληρὸν αὐτοῖς δι' Υἱοῦ παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς Κατ' ἄμφω δὴ οὖν λελυπήκασι παραβαίνοντες τὴν διαθήκην, καὶ
 20 τὸν κληρονόμον, ὡς ἔφην, τὸ ὅσον ἐφ' ἑαυτοῖς τοῦ δοθέντος αὐτῶ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐξώσαντες κλήρου, ἐκπεπτωκότες δὲ καὶ αὐτοὶ τῶν παρὰ Θεοῦ δεδωρημένων αὐτοῖς ἐν Χριστῶ.

Στίχ 7-9. «Ἐκεῖ κατεφρόνησέ μου Γαλαάδ, πόλις ἐργαζομένη μάταια, ταράσσουσα ὕδωρ, καὶ ἡ ἰσχὺς σου ὡς
 25 ἀνδρὸς πειρατοῦ».

ΕΖ. Ἐπάνεισι πάλιν ὁ λόγος εἰς ἀφήγησιν ἐγκλημάτων, ἐφ' οἷς εἰκότως ἀνήρηται τῶν παρ' αὐτοῖς ψευδοπροφητῶν ἢ ἀνοσία πληθύς. Ἐκεῖ γάρ, φησί, τουτέστι κατ' ἐκεῖνο τοῦ καιροῦ καθ' ὃν ἐκκέκλιεν ὁ Ἰσραὴλ καὶ ἐν τῇ
 30 τοιαύτῃ καταστάσει γέγονεν, ὥστε καὶ ἐλέσθαι δαμονίοις προσκυνεῖν (τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ «ἐκεῖ» πραγματικῶς νοούμενον, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον τοπικῶς), σφόδρα μου καταπε-

κληρο πού τοῦ ἀπονεμήθηκε. Παραβίασαν λοιπόν τὴ διαθήκη τοῦ Πατέρα, ἀποστερώντας, ὅσο ἐξαρτῶταν ἀπὸ αὐτούς, τὸν κληρονόμο ἀπὸ τὸν κληρο του, ἀλλ' οὔτε αὐτοὶ προσήλθαν στὴ χάρη, ἀφοῦ δὲν ἀποδέχθηκαν τὸν κληρο πού τοὺς δόθηκε ἀπὸ τὸν Θεό. Γιατὶ εἶπε ὁ Θεὸς μέσω τοῦ προφήτη· «Νά, ἔρχονται ἡμέρες, λέγει ὁ Κύριος, καὶ θὰ συνάψω διαθήκη μὲ τὸν οἶκο τοῦ Ἰσραήλ καὶ μὲ τὸν οἶκο τοῦ Ἰούδα διαθήκη νέα, ὄχι σύμφωνα μὲ τὴ διαθήκη πού συναψα μὲ τοὺς πατέρες τους τὴν ἡμέρα πού τοὺς ἔπιασα τὸ χέρι γιὰ νὰ τοὺς θγάλω ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο»³⁰. Ἄν ὅμως συγκριθεῖ ἡ νέα μὲ τὴν πρώτη, θὰ φανεῖ πολὺ μεγάλη ἡ διαφορὰ τῶν ἐπαγγελιῶν. Μὲ ἐκείνην τοὺς ὑποσχόταν τὴ γῆ τῶν Ἀμορραίων, τῶν Γεργεσαίων καὶ τῶν Εὐαίων, ἀλλὰ καὶ Ἰεβουσαίων, ἡ Καινὴ Διαθήκη ὅμως, δηλαδὴ τὰ θεσπίσματα τοῦ Χριστοῦ, μέσω τῆς πίστεως καλοῦσαν σὲ υἰοθεσία ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, σὲ δόξα, σὲ ἀφθαρσία, σὲ αἰώνια ζωὴ, σὲ μέθεξη Θεοῦ μέσω τοῦ Πνεύματος, στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ἀλλὰ δὲν θέλησαν νὰ ἔχουν τὸν κληρο πού τοὺς παραχωρήθηκε μέσω τοῦ Υἱοῦ ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα. Προκάλεσαν λοιπόν διπλῆ τὴν ὀργὴ τοῦ Θεοῦ, παραβαίνοντας τὴ διαθήκη, καὶ τὸν κληρονόμο, ὅπως εἶπα, ὅσο ἦταν στὸ χέρι τους, θγάζοντάς τον ἀπὸ τὸν κληρο πού τοῦ δόθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἐξέπεσαν ἀπὸ ὅσα τοῦ δώρισε ὁ Θεὸς μέσω τοῦ Χριστοῦ.

Στίχ. 7-9. «Ἐκεῖ μὲ περιφρόνησε ἡ Γαλααδ, μὰ πόλη πού πρᾶττει ματαιότητες, πού ταράζει τὰ νερά, καὶ ἡ δύναμή σου εἶναι σὰν τὴ δύναμη πειρατῆ».

67. Ἐπανερχεται πάλι ὁ λόγος στὴν ἀφήγηση ἐγκλημάτων, ἐξαιτίας τῶν ὁποίων θανατώθηκε τὸ ἀσεβὲς πλῆθος τῶν ψευδοπροφητῶν τους. Γιατὶ ἐκεῖ λέγει, δηλαδὴ ἐκείνη τὴν περίοδο, ὅποτε εἶχε ἀρχίσει νὰ παρακλίνει ὁ Ἰσραήλ καὶ ἔφτασε σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση, ὥστε νὰ θέλει νὰ προσκυνεῖ δαιμόνια (γιατὶ αὐτὸ σημαίνει τὸ «ἐκεῖ» στὴν πραγματικὴ του ἔννοια, καὶ ὄχι τοπικά),

30. Ἱερ. 38, 31-32.

φρόνηκεν ἡ Γαλαάδ· πόλις δὲ αὕτη μία τῶν Ἰορδάνου ναμάτων ἐπέκεινα, ἡ καὶ ἐκνεμηθεῖσα τοῖς Λευίταις, κατὰ τὸν Μωυσέως νόμον· ἦν οὖν Ἰερέων καὶ Λευιτῶν πόλις. Ἄλλοὶ τοὺς ἄλλους ὀφείλοντες ἀποκομίζειν τῆς πλάνης καὶ παιδαγωγεῖν εἰς ἀλήθειαν καὶ εἰς τὴν τοῦ συμφέροντος γνῶσιν («Χεῖλη γὰρ ἱερέως», φησί, «φυλάξεται κρίσιν, καὶ νόμον ἐκζητήσουσιν ἐκ στόματος αὐτοῦ»), γεγόνασιν αὐτοῖ τῶν εἰδώλων εὔρεται καὶ τῶν ματαίων οἱ τεχνουργοί. Εἰργάζοντο γὰρ μάταια, τουτέστι τὰ εἰδωλα. Ἐτάραττον δὲ καὶ ὕδωρ, τουτέστι πάλιν συγχύσεως ἀφορμὴ τοῖς ἀγελαίοις γεγόνασιν. Ὑδατι γὰρ παρεικάζειν ἔθος τῇ ἀγία Γραφῇ τὴν ἀμέτροτον τῶν ἀνθρώπων πληθύν. Καὶ γοῦν πολυανδρούσης ἄγαν τῆς Βαβυλωνίων καὶ Νινευί, φησίν, «Ὡς κολυμβήθρα ὕδατος τὰ ὕδατα αὐτῆς», ἀντὶ τοῦ, ὡς κολυμβήθρα πλήρης ὑδάτων, οὕτω τὸ πλῆθος αὐτῆς.

Ἡ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον ἐτάραττον ὕδωρ, τεθολωμένην ὥσπερ τινὰ καὶ ἰλυώδη διδασκαλίαν τοῖς προσιούσι προθέντες καὶ τὸν τῶν ἀκεραιότερων παχύνοντες νοῦν· ἐδίδασκον γὰρ εἰδωλα προσκυνεῖν. Καὶ γοῦν διὰ φωνῆς Ἰεζεκιήλ ἠτιᾶτο πάλιν αὐτοὺς ὁ τῶν ὄλων Θεός, καὶ ὡς πρὸς κριοὺς καὶ τῆς ἀγέλης καθηγητὰς προσεφώνει λέγων· «Καὶ ὑμεῖς πρόβατα, τὰδε λέγει Κύριος· Ἴδου ἐγὼ διακρινοῦ ἀναμέσον προβάτου καὶ προβάτου, καὶ κριῶν καὶ τράγων. Καὶ οὐχ ἱκανὸν ὑμῖν, ὅτι τὴν καλὴν νομὴν ἐνέμεσθε, καὶ τὰ κατάλοιπα τῆς νομῆς κατεπατεῖτε τοῖς ποσὶν ὑμῶν; Καὶ τὸ καθεστηκὸς ὕδωρ ἐπίνετε, καὶ τὸ λοιπὸν τοῖς ποσὶν ὑμῶν ἐταράσσετε, καὶ τὰ πρόβάτά μου τὰ πατήματα τῶν ποδῶν ὑμῶν ἐνέμοντο, καὶ τὸ τεταραγμένον ὕδωρ ὑπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἔπινον». Νομομαθεῖς γὰρ ὄντες οἱ ἐξ αἵματος Λευῖ καὶ καλλίστην ὥσπερ νομὴν, λεπτόν τε καὶ διειδὲς ἔχοντες ὕδωρ, τὴν διὰ Μωσέως παιδευσιν οὐκ ἀνικάνως ἔχουσαν ποδηγεῖν εἰς ἀλήθειαν, κατεπάτουν τρόπον τινὰ τὴν νομὴν,

31. Ἄριθμ. 32, 29.

32. Μαλαχ. 2, 7.

33. Ναοῦμ 2, 9.

34. Ἰεζ. 34, 17-19.

μέ περιφρόνησε ὑπερβολικὰ ἢ Γαλαάδ. Αὐτὴ εἶναι μὰ πόλη πέρα ἀπὸ τὸν Ἰορδάνη, πού εἶχε παραχωρηθεῖ ὡς κλήρος στοὺς Λευῖτες σύμφωνα μὲ Μωσαϊκὸ νόμο³¹. Ἦταν λοιπὸν πόλη ἱερέων καὶ Λευιτῶν. Ἀλλ' αὐτοὶ πού ὄφειλαν νὰ ἀπομακρύνουν τοὺς ἄλλους ἀπὸ τὴν πλάνη καὶ νὰ τοὺς ὀδηγοῦν στὴν ἀλήθεια καὶ στὴ γνώση τοῦ συμφέροντός τους (γιατὶ λέγει, «τὰ χεῖλη τοῦ ἱερέα θὰ φυλάξουν τὴ γνώση περὶ Θεοῦ καὶ θὰ ζητήσουν ἀπὸ τὸ στόμα του οἱ ἄνθρωποι νὰ γνωρίσουν τὸ νόμο»³²), ἔγιναν οἱ ἴδιοι ἐφευρέτες τῆς εἰδωλολατρίας καὶ τεχνουργοὶ τῆς ματαιότητος. Γιατὶ λέγει, «κατασκεύαζαν μάταια», δηλαδή τὰ εἰδωλα. Τάραζαν ἐπίσης καὶ τὸ νερό, δηλαδή γίνονταν ἀφορμὴ σύγχυσης καὶ ταραχῆς στὰ πλήθη τοῦ λαοῦ. Γιατὶ εἶναι συνήθεια τῆς ἁγίας Γραφῆς νὰ παρομοιάζει μὲ νερὸ τὸ ἀμέτρητο πλῆθος τῶν ἀνθρώπων. Καὶ πράγματι ἐπειδὴ ἡ Βαβυλώνα καὶ ἡ Νινευὴ εἶχαν μεγάλη πολυκοσμία, λέγει· «Σὰν νερὰ δεξαμενῆς εἶναι τὰ νερὰ της»³³, ἀντὶ νὰ πεῖ σὰν δεξαμενὴ γεμάτη νερό, τόσο ἦταν τὸ πλῆθος της.

Ἡ καὶ μὲ ἄλλο τρόπο τάραζαν τὸ νερό, προτείνοντας σὲ ἐκείνους πού προσέρχονταν σ' αὐτοὺς θολὴ καὶ βουρκώδη διδασκαλία καὶ ἀποχαυνώνοντας τὸ νοῦ τῶν πιὸ ἀπλοϊκῶν· γιατὶ τοὺς δίδασκαν νὰ προσκυνοῦν τὰ εἰδωλα. Καὶ πράγματι μὲ τὸ λόγο τοῦ Ἰεζεκιήλ τοὺς κατηγοροῦσε πάλι ὁ Θεὸς τῶν ὅλων καὶ ἀπευθυνόμενος πρὸς αὐτοὺς σὰν πρὸς κριάρια καὶ ὀδηγοὺς τῆς ἀγέλης, τοὺς ἔλεγε· «Καὶ σεῖς τὰ πρόβατα, νὰ τί λέγει ὁ Κύριος· Νά, ἐγὼ θὰ ξεχωρήσω τὸ πρόβατο ἀπὸ τὸ πρόβατο καὶ τὰ κριάρια ἀπὸ τοὺς τράγους. Καὶ δὲν σᾶς ἔφτανε τὸ ὅτι βοσκούσατε τὸ καλὸ χόρτο; γιατί καὶ ὅσα ἀφήνατε ἀπὸ τὴ βοσκὴ τὰ καταπατούσατε μὲ τὰ πόδια σας; Ἀλλὰ καὶ πίνατε τὸ κατασταλαγμένο νερὸ καὶ τὸ ὑπόλοιπο τὸ ταράζατε μὲ τὰ πόδια σας, καὶ τὰ πρόβατά μου βοσκοῦσαν ἐκεῖνο πού καταπατοῦσαν τὰ πόδια σας, καὶ ἔπιναν τὸ ταραγμένο ἀπὸ τὰ πόδια σας νερό»³⁴. Ὄντας δηλαδή οἱ ἔξ αίματος ἀπόγονοι τοῦ Λευὶ γνῶστες τοῦ νόμου καὶ ἔχοντας τὴν κάλλιστη κατὰ κάποιον τρόπο βοσκὴ, ἀλλὰ καὶ ἔχοντας νερὸ ὀλοκάθαρο καὶ διαυγές, τὴν παιδείυσή τους ἀπὸ τὸν Μωυσῆ, πού δὲν

συνετάραττον δὲ καὶ τὸ ὕδωρ, παχειῖάν τινα καὶ ἰλυώδη καὶ γεώδους ἀκαθαρσίας ἐμπλεων παρατιθέντες διδασκαλίαν, τοῖς ἐν τάξει προβάτων ἀκολουθοῦσιν αὐτοῖς ὡς κριοῖς Ἐγκαλοῦνται τοίνυν οἱ τῆς Γαλααὶδ πολῖται καὶ οἰκήτορες, ὡς
5 ταράττοντες ὕδωρ, ἐλέγχονται δὲ καὶ ὡς ἰσχὺν ἔχοντες ἀνδρὸς πειρατοῦ. Πῶς δ' ἂν καὶ τοῦτο ἡμᾶς συνιέναι πρόποι, σαφὲς καταστήσομεν, τὰ ἐφεξῆς ἐρμηνεύοντες.

Στίχ. 9-10. «Ἐκρουσαν ἱερεῖς ὁδὸν Κυρίου, ἐφόνευσαν Σίκιμα, ὅτι ἀνομίαν ἐποίησαν ἐν τῷ οἴκῳ Ἰσραήλ. Εἶ-
10 δον φρικώδη ἐκεῖ, πορνείαν τοῦ Ἐφραΐμ, ἐμίανθη Ἰσραήλ καὶ Ἰούδας».

ΞΗ. Ἱστοριῶν ἔσθ' ὅτε τινῶν ὁ τῶν ἀγίων προφητῶν διαμέμνηται λόγος, ὡς εἶπερ τις ἔλοιτο σιωπᾶν, οὐδ' ἂν δύνοιτο διατρανοῦν τῶν εἰρημένων τὸν νοῦν. Χρῆ τοιγαροῦν
15 ὄκνου μὲν εἶναι κρείττονας τοὺς τὰ τοιάδε σαφῶς διερμηνεύειν ἐθέλοντας, πανταχόθεν δὲ τοῖς ἀκροωμένοις τὸ τελοῦν εἰς ὄνησιν ἐξεργάζεσθαι φιλεῖν. Ταύτητοι καὶ νῦν ἐπὶ τι τοιοῦτον ἤξομεν. Σίκιμα τοίνυν πολίχνη τίς ἐστὶν ἐπέκεινα τῶν Ἰορδάνου ναμιάτων, γείτων τε καὶ ὄμορος τῇ Γαλα-
20 ἀδ, ἣν τοῖς ἐξ αἵματος τοῦ Λευὶ δεδόσθαι προεῖπομεν, διανέμοντος τῆς ἐπαγγελίας τὴν γῆν Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ. Συμβέθηκε τοίνυν, ἐορτῆς οὔσης ἀγίας, τῆς κατὰ νόμον Σκηνοπηγίας φημί, ὅτε πάντας πανταχόθεν ἀναβαίνειν ἦν ἔθος εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ τοῦτο τοῦ νόμου τηρεῖσθαι προστά-
25 τοντος, τῶν ἀπὸ Σικίμων τινάς, ἢ κατανυχθέντας καὶ ἐπὶ τῇ πλανήσει μεταγινώσκοντας, ἤγουν καὶ εἰς νῆψιν κεκλημένους παρὰ Θεοῦ, λοιπὸν ἐθελῆσαι τοῖς θείοις ὑπεῖκειν νόμοις, καὶ ἀναθῆναι ζητεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα, βούλεσθαί τε θυσίας προσάγειν καὶ τὴν κατὰ νόμους ἐορτὴν ἀποπεραί-
30 νειν ἐκεῖ. Τοῦτο δὲ ἦν ἀρχὴ τις ὥσπερ ἐπιστροφῆς καὶ τοῦ καταλήγειν τοῦ προσκεῖσθαι θέλειν ταῖς τῶν εἰδώλων λα-

ἦταν ἀνίκανη νὰ τοὺς ὀδηγεῖ στὴν ἀλήθεια, καταπατοῦσαν κατὰ κάποιον τρόπο τὴ βροχὴ καὶ τὰραζαν τὸ νερό, παραθέτοντας κάποια πηχτὴ καὶ λασπώδη καὶ γεμάτη ἀπὸ ἀκαθαρσία διδασκαλία σὲ ἐκείνους, ποὺ σὰν πρόβατα ἀκολουθοῦσαν αὐτοὺς σὰν κριάρια/ἡγέτες τους. Κατηγοροῦνται λοιπὸν οἱ πολῖτες καὶ κάτοικοι τῆς Γαλααδ, ἐπειδὴ τὰραζαν τὸ νερό, καὶ ἐλέγχονται γιατί ἔχουν δύναμη πειρατῆ. Πῶς ὅμως πρέπει αὐτὸ νὰ τὸ ἐννοοῦμε, θὰ τὸ διασαφηνίσουμε ἐρμηνεύοντας τὰ παρακάτω.

Στίχ. 9-10. «Ἐκρουσαν οἱ ἱερεῖς τὸ δρόμο, θανάτωσαν τὰ Σίκιμα, ἐπειδὴ διέπραξαν παρανομία στὸν οἶκο τοῦ Ἰσραήλ. Εἶδα ἐκεῖ φρικτὰ πράγματα, τὴν πορνεία τοῦ Ἐφραΐμ, τὴ βδελυγμία τοῦ Ἰσραήλ καὶ τοῦ Ἰούδα».

68. Ὁ λόγος τῶν ἁγίων προφητῶν πολλές φορές ὑπενθυμίζει κάποια ἱστορικὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἂν θελήσει κάποιος νὰ τ' ἀποσιωπήσει, δὲν θὰ μπορέσει νὰ διευκρινίσει τὴν ἐννοια αὐτῶν τῶν στίχων. Πρέπει λοιπὸν νὰ μὴν ἀποφεύγουν τὸν κόπο ὅσοι θέλουν νὰ ἐξηγοῦν μὲ σαφήνεια αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ ἐπιθυμοῦν ἀπὸ τὸ κάθετι νὰ βγάλουν αὐτὸ ποὺ θὰ ὠφελήσει τοὺς ἀκροατές τους. Γι' αὐτὸ καὶ τώρα θὰ προβοῦμε σὲ κάτι τέτοιο. Τὰ Σίκιμα λοιπὸν εἶναι μιὰ πολίχνη πέρα ἀπὸ τὸν Ἰορδάνη³⁵ ποὺ γειτονεύει μὲ τὴ Γαλααδ, ἢ ὁποῖα, ὅπως εἶπαμε, εἶχε δοθεῖ στοὺς ἀπογόνους τοῦ Λευῖ, ὅταν ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ μοίραζε τὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας. Ἐτυχε λοιπὸν, ἐνῶ γιόρταζαν ἑορτὴ ἅγια, ἐννοῶ τὴν ἑορτὴ τῆς Σκηνοπηγίας, σύμφωνα μὲ τὸ νόμο, ὅποτε συνήθιζαν ν' ἀνεβαίνουν ὅλοι στὰ Ἱεροσόλυμα ἀπὸ παντοῦ, πρῶγμα ποὺ πρόσταζε ὁ νόμος νὰ τηρεῖται, κάποιοι ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῶν Σικίμων, εἴτε γιατί συγκινήθηκαν καὶ μετανόησαν γιὰ τὴν πλάνη τους, ἢ καὶ γιατί τοὺς κάλεσε ὁ Θεὸς σὲ συναίσθηση, θέλησαν στὸ ἐξῆς νὰ ὑπακούσουν στοὺς θεῖους νόμους καὶ ἔτσι ἐπιδίωξαν ν' ἀνεβοῦν στὰ Ἱεροσόλυμα, ὥστε νὰ προσφέρουν θυσίες καὶ νὰ τελέσουν ἐκεῖ τὴν ἑορτὴ ποὺ ὄριζε ὁ νόμος. Αὐτὸ ἀποτελοῦσε κατὰ κάποιον τρόπο ἀρχὴ ἐπιστροφῆς καὶ προσπάθεια νὰ σταματήσουν

τρείαις. Ἴνα γὰρ μὴ θυσιῶν ἔνεκά τε καὶ ἑορτῶν τῶν κατὰ νόμον ἀναβαίνωσιν ἐκ τῆς Σαμαρείας εἰς Ἱεροσόλυμα τῶν ἐξ Ἰσραήλ τινες, τουτέστι τῶν δέκα φυλῶν, εἶτα κατὰ βραχὺ μεταθοῖντο πρὸς τὸ ἐν ἀρχαῖς, καὶ ὑπὸ γε τὴν Ἰούδα γέ-
 5 νοιντο βασιλείαν, ἐπενόησεν ἐν ἀρχαῖς τὰς δαμάλεις Ἱεροβοάμ, καὶ πληροῦν ἐκέλευεν ἐπ' αὐταῖς τὰ νενομισμένα, τὴν τῷ Θεῷ πρέπουσαν δόξαν τοῖς ἰδίοις εὐρέμασιν ἀνάπτων ὁ δεῖλαιος, ἵν' ἔχοι μὲν αὐτὸς τὸ βασιλεύειν ἀσφαλῶς, ἀποστεροῖτο δὲ ὡσπερ τῶν ἰδίων Θεός.

10 Οὐκοῦν ἀναβαίνειν εἰς Ἱεροσόλυμα τῶν ἀπὸ Σικίμων ἐπεχείρουν τινές· ἀπειρογον δὲ τοῦτο δρᾶν οἱ ἀπὸ τῆς γείτονος Γαλααδ, καίτοι, καθάπερ ἔφην, ἐξ αἵματος ὄντες Λευιτικοῦ καὶ τεταγμένοι κατὰ τὸν νόμον εἰς ἱερουργίαν. Ἐπειδὴ δὲ εἰργάζοντο μάταια (τεχνουργοὶ γὰρ ἦσαν εἰδώλων), ὡς
 15 ὅσον οὐδέπω τῆς τέχνης αὐτοῖς οἰκησομένης εἰς τὸ μηδέν, εἰ παραιτοῖτο λοιπὸν εἰδώλοις λατρεύειν ὁ Ἰσραήλ, κατεπικραίνοντο πρὸς ὀργάς. Ὡς δὲ οὐκ ἔπειθον λόγοις, ἐπ' ἀνοσίους ἦλθον βουλὰς τε καὶ πράξεις. Παρεσκευάζον γὰρ τινὰς κατὰ μέσσην τὴν ὁδὸν ληστρικαῖς ἐφόδοις κεχρηῆσθαι, καὶ
 20 φονᾶν ἀγρίως κατὰ Σικμιτῶν, εἰ ἀναβαίνειν ἔλοιντο παρὰ τὸ αὐτοῖς δοκοῦν εἰς Ἱεροσόλυμα. Καὶ πλεῖστοι μὲν ὅσοι διολώλασιν οἱ δὲ ὅλως ἀνασσεσωσμένοι καὶ τῆς ἐκείνων χειρὸς ἀποδραμεῖν ἰσχύσαντες, ἔρημοι γεγονότες ὧν ἐπεφέροντο πρὸς θυσίαν, ἀνεκομίζοντο μόλις εἰς τὴν ἑαυτῶν. Ἐγκαλεῖ
 25 τοίνυν τοῖς ἀπὸ τῆς Γαλααδ ὁ τῶν ὅλων Δεσπότης, ὅτι, καίτοι μᾶλλον ὀφείλοντες ὡς Λευῖται καὶ ἱερουργοὶ καὶ τὸ καθηγεῖσθαι τῶν ἄλλων λαχόντες, κατὰ τὸν νόμον ἑναργῆ τοῖς πεπλανημένοις τὴν τῆς εὐσεβείας ἀποφαίνειν ὁδόν, ἐκ τῶν ἐναντίων καὶ κρύπτουσι, ὀρθὰ φρονεῖν οὐκ ἔῶντες τοὺς ἐξ
 30 ἰδίας βουλῆς, ἡγουν καὶ ἐκ τῆς ἄνωθεν εὐμενείας, κατανευγμένους εἰς τὸ ἐλέσθαι λοιπὸν τὴν τῶν δαιμονίων ἀποφορτίσασθαι πλάνην. «Ἐκρουσαν» τοίνυν, φησὶν, «ἱερεῖς ὁδὸν Κυρίου». Τοῦτο πάλιν ἐστὶν ἑτέρως τὸ δι' ἑτέρου προφήτου

ἐπιτέλους ν' ἀσπάζονται τὴ λατρεία τῶν εἰδώλων. Γιὰ νὰ μὴν ἀνεβαίνουν λοιπὸν γιὰ τὶς θυσίαι καὶ τὶς ἑορτὲς ποὺ πρόβλεπε ὁ νόμος κάποιοι Ἰσραηλίτες, δηλαδή κάποιοι ἀπὸ τὶς δέκα φυλές, ἀπὸ τὴ Σαμάρεια στὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ στὴ συνέχεια ἐπιστρέψουν σιγὰ-σιγὰ στὴν ἀρχικὴ κατάστασι καὶ ὑπαχθοῦν στὸ βασίλειο τοῦ Ἰούδα, ὃ Ἱεροβοὰμ ἐπινόησε ἀρχικὰ τὶς δαμάλες καὶ διέταξε νὰ ἐκτελοῦν σ' αὐτὲς τὰ συνηθισμένα, ἀπονέμοντας ὃ δυστυχῆς τὴ δόξα ποὺ ἄρμοζε στὸν Θεὸ στὰ δικά του ἐπινοήματα, ὥστε νὰ ἔχει αὐτὸς ἀσφαλῆ τὴ βασιλεία του, ἐνῶ ὃ Θεὸς νὰ στερεῖται αὐτὰ ποὺ τοῦ ἀνῆκαν.

Ἐπιχειροῦσαν λοιπὸν κάποιοι ν' ἀνεβοῦν ἀπὸ τὰ Σίκιμα στὰ Ἱεροσόλυμα, τοὺς ἐμπόδιζαν ὅμως οἱ κάτοικοι τῆς γειτονικῆς Γαλαάδ, μολονότι, ὅπως εἶπα, ἦταν ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Λευὶ καὶ εἶχαν ταχθεῖ σύμφωνα μὲ τὸ νόμο στὸ ἱερατικὸ ἔργο. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἔπρατταν ματαιότητες (γιατὶ ἦταν κατασκευαστὲς εἰδώλων) καὶ ἡ τέχνη τους θὰ ἐξαφανιζόταν ὅπου νᾶναι, ἂν οἱ Ἰσραηλίτες ἔπαιαν νὰ λατρεύουν τὰ εἰδῶλα, ἦταν ὅλο πίκρα καὶ ὀργή. Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν τοὺς ἔπειθαν μὲ τὰ λόγια, προχώρησαν σὲ ἀσεβεῖς σκέψεις καὶ πράξεις. Ἐτοίμαζαν καὶ τοποθετοῦσαν κάποιους στὴ μέση τοῦ δρόμου γιὰ νὰ κάνουν ληστρικές ἐπιθέσεις καὶ νὰ φονεύουν ἄγρια τοὺς Σικιμίτες, ἂν ἤθελαν ν' ἀνεβαίνουν παρὰ τὴ θέλησι ἐκείνων στὰ Ἱεροσόλυμα. Καὶ πάρα πολλοὶ βέβαια τότε χάθηκαν, ὅσοι ὅμως μὲ δυσκολία σώθηκαν καὶ κατάφεραν νὰ ξεφύγουν ἀπὸ τὰ χέρια τους, ἀφοῦ ἔχασαν ὅλα ὅσα ἔφεραν στὴ θυσία, μόλις μὲ δυσκολία ἔφτασαν στὴν πατρίδα τους. Κατηγορεῖ λοιπὸν τοὺς κατοίκους τῆς Γαλαάδ ὃ Κύριος τῶν ὅλων, ὅτι, ἐνῶ ὀφείλαν σὰν Λευῖτες καὶ ἱερουργοὶ ποὺ τὶς ἔλαχε νὰ καθοδηγοῦν τοὺς ἄλλους φανερώνοντας στοὺς πλανημένους τὸ δρόμο τῆς εὐσέβειας, ἀντίθετα αὐτοὶ καὶ τὸν κρύβουν, μὴ ἀφήνοντας νὰ ὀρθοφρονοῦν μὲ τὴ θέλησή τους, ἢ, συγκινημένοι ἀπὸ τὴν οὐράνια ἀγάπη, νὰ θελήσουν ν' ἀποτινάξουν τὸ φορτίο ἀπὸ τὴν πλάνη τῶν δαιμονίων. «Ἐκρουσαν» λοιπὸν, λέγει, «οἱ ἱερεῖς τὸ δρόμο τοῦ Κυρίου». Αὐτὸ πάλι εἶναι ἐκεῖνο ποὺ εἶπε διαφορετικὰ ἓνας

σαφῶς εἰρημένον· «Οἱ ἱερεῖς οὐκ εἶπαν· Ποῦ ἔστι Κύριος; Καὶ οἱ ἀντεχόμενοι τοῦ νόμου μου οὐκ ἠπίσταντό με, καὶ οἱ ποιμένες ἠσέβουν εἰς ἐμέ». Ἄλλ' οὐ μέχρι τούτου τῶν Γαλααδιτῶν τὰ ἐγκλήματα. Πρὸς γὰρ τῷ κρύψαι τὴν ὁδὸν Κυρίου 5 οὐ καὶ ἀπεκτόνασι Σίκιμα, χερσὶν ὑποφέροντες ληστροικαῖς. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἔφασκε πρὸς τὴν Γαλααδί· «Καὶ ἡ ἰσχὺς σου ὡς ἀνδρὸς πειρατοῦ».

Ὅρα δὲ ὅπως εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀρχαίας ἡμᾶς ἱστορίας ἀποφέρει Θεός, καὶ παλαιῶν ἐγκλημάτων διαμέμνηται 10 τοῦ Λευῖ. Ἔστι δὲ ὃ φημι τοιοῦτόν τι πάλιν. Δίνα μὲν γὰρ ἡ τοῦ Ἰακώβ, ἥτοι τοῦ Ἰσραήλ θυγάτηρ (μετωνόμασται γὰρ Ἰακώβ εἰς τὸν Ἰσραήλ), ἐξῆλθέ ποτε τῆς τοῦ πατρὸς σκηνῆς· ἐπεθύμησε γὰρ ἰδεῖν τὰς τῶν ἐγχωρίων θυγατέρας· ἦν δὲ ἐν Σικίμοις. Εἶτα τὴν παρθένον εὐρῶν Ἐμμῶρ, ὃ 15 Συχέμ υἱός, ἀδοκῆτως κατεδιάζετο· διεπαρθένευσεν γὰρ. Δεδυσφορηκότες τοίνυν πρὸς τοῦτο λίαν οἱ τῆς νεάνιδος ἀδελφοὶ Λευῖ τε καὶ Συμεών, δόλον ἀρτύουσι. Περιτέμνεσθαι γὰρ ἀνέπειθον τοὺς ἀπὸ Σικίμων. Οὐ δὴ γεγονότος, ἀλγοῦντας ἔτι καὶ ταῖς ὀδύνας νενικημένους ἄρδην ἀπε- 20 κτόνασιν, ἐκεῖνο λέγοντες ἐγκαλοῦντι τῷ πατρὶ τὸ ἀχάλινον εἰς ὀργάς· «Ἄλλ' ὡσεὶ πόρνη χρήσονται τῇ ἀδελφῇ ἡμῶν;». Τῆς τοιαύτης ἱστορίας ἡμᾶς εἰς ἀνάμνησιν ἀποφέρει νυνί, μετὰ τινος ἡθους λέγων, «ἐφόνευσαν Σίκιμα, ὅτι ἀνομίαν ἐποίησαν ἐν τῷ οἴκῳ Ἰσραήλ». Τοῦτό φησιν, ἐγ- 25 καλοῦντες τότε, ὅτι πεπλημμελήκασιν εἰς τὸν οἶκον Ἰακώβ, ἥτοι τοῦ Ἰσραήλ, διαπαρθενεύσαντες τὴν νεάνίδα, ταύτητοι καὶ ἡμεῖς ἀπεκτόναμεν Σίκιμα.

Ἄλλὰ νῦν ἐβουλεύσαντο, φησὶν, ἐπιστρέψαι πρὸς τὸν Θεόν, ἀγαπῆσαι τὰ ἐν νόμῳ, πληρῶσαι θυσίας, ἐπιτελεῖν 30 ἑορτάς, ἀποφοιτῆσαι λοιπὸν τῶν τῆς εἰδωλολατρίας μολυσμῶν. Τί οὖν οἱ Λευῖται; «Ἐκρύψαν τὴν ὁδὸν Κυρίου καὶ ἐφόνευσαν Σίκιμα». Ἡ τάχα καὶ νῦν ἐγκαλεῖν ἔχουσι,

ἄλλος προφήτης: «Οἱ ἱερεῖς σου δὲν εἶπαν Ποῦ εἶναι ὁ Κύριος; Κι αὐτοὶ ποὺ ἀσχολοῦνταν μὲ τὸ νόμο δὲν μὲ γνῶριζαν καὶ οἱ ποιμένες ἀσεβοῦσαν σ' ἐμένα»³⁶. Δὲν ἔφτασαν ὅμως μέχρις ἐδῶ τὰ ἐγκλήματα τῶν Γαλααδιτῶν. Γιατί, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὅτι ἔκρουσαν τὴν ὁδὸ τοῦ Κυρίου, σκόρπισαν καὶ τὸ θάνατο στὰ Σίκιμα, χτυπώντας τους μὲ ληστρικά χέρια. Γι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ ἔλεγε στὴ Γαλααδ: «Καὶ ἡ δύναμή σου εἶναι ὅπως ἡ δύναμη ἀνδρὸς πειρατῆ».

Πρόσεχε πῶς ὁ Θεὸς μᾶς ὁδηγεῖ στὸ νὰ θυμηθοῦμε τὴν παλαιὰ ἱστορία καὶ ἀναφέρει παλαιὰ ἐγκλήματα τοῦ Λευῖ. Κι αὐτὸ ποὺ λέγω εἶναι πάλι κάτι τέτοιο. Ἡ Δίνα δηλαδή, ἡ κόρη τοῦ Ἰακώβ, ἦτοι τοῦ Ἰσραήλ (γιατὶ ὁ Ἰακώβ μετονομάσθηκε Ἰσραήλ³⁷), βγήκε κάποτε ἀπὸ τὴ σκηνὴ τοῦ πατέρα της, γιατί ἐπιθύμησε νὰ δεῖ τίς κοπέλλες τῶν ἐντοπίων βρισκόταν στὰ Σίκιμα. Βρίσκοντας τὴν κοπέλλα ὁ Ἐμμώρ, ὁ υἱὸς τοῦ Συχέμ, τὴ βίασε ἀπρόοπτα δηλαδή τὴ διακόρευσε. Κυριευμένα ἀπὸ πολλὴ στενοχώρια τὰ ἀδέλφια τῆς κοπέλλας, ὁ Λευῖ καὶ ὁ Συμεών, στήνουν παγίδα, πείθοντας τοὺς Σικιμίτες νὰ κάνουν περιτομῆ. Ὅταν λοιπὸν ἔγινε ἡ περιτομῆ καὶ πονοῦσαν ἀκόμα καὶ ἦταν καταβεβλημένοι ἀπὸ τοὺς πόνους, τοὺς σκότωσαν ὅλους, λέγοντας ἐκεῖνο στὸν πατέρα τους ποὺ τοὺς κατηγόρησε γιὰ τὴν ἀσυγκράτητη ὀργή τους: «Μὰ τί; ἔπρεπε νὰ φερθοῦν στὴν ἀδελφή μας σὰ νὰ ἦταν πόρνη;»³⁸. Αὐτὴ τὴν ἱστορία μᾶς θυμίζει τώρα λέγοντας μὲ ἓνα συνηθισμένο τρόπο: «Θανάτωσαν τὰ Σίκιμα, γιατί διέπραξαν παρανομία εἰς βάρος τοῦ Ἰσραήλ». Αὐτὸ τὸ λέγει, γιατί κατηγορώντας τους τότε, ὅτι ἐγκλημάτισαν εἰς βάρος τοῦ Ἰακώβ, ἦτοι τοῦ Ἰσραήλ, ἔλεγαν: ἐπειδὴ διακόρευσαν τὴν κοπέλλα, γι' αὐτὸ καὶ ἐμεῖς θανατώσαμε τὰ Σίκιμα.

Ἄλλὰ τώρα σκέφθησαν, λέγει, νὰ ἐπιστρέψουν στὸν Θεό, νὰ ἐνστερνισθοῦν τίς ἐντολές τοῦ νόμου, νὰ ἐκπληρώσουν τίς θυσίες, νὰ τελέσουν τίς ἑορτές καὶ νὰ ἐγκαταλείψουν τοὺς εἰδωλατρικούς μολυσμούς. Καὶ τί λοιπὸν ἔκαναν οἱ Λευῖτες; «Αὐτοὶ ἔκρουσαν τὴν ὁδὸ τοῦ Κυρίου, θανάτωσαν τὰ Σίκιμα». Μήπως καὶ τώρα

36. Ἱερ. 2, 8.

37. Γέν. 32, 28.

38. Γέν. 34, 31.

ὅτι ἀνομίαν ἐποίησαν ἐν τῷ οἴκῳ Ἰσραήλ; Ποία καὶ νῦν
 ὑβρίσθη νεᾶνις, εἰς ποίαν Δίαν ἐξήμαρτον, ποῖα Σικμι-
 τῶν τὰ ἐγκλήματα; Τῶν τετιμηκότων Θεόν, τῶν ἡγαπηκό-
 των τὸ ὀρθὰ λοιπὸν ἐλέσθαι φρονεῖν καὶ ἀποπεραίνειν
 5 ἐπείγασθαι τὰ ἐν νόμῳ. Τεθέαμαι τοίνυν, φησί, φρικώδε-
 στάτην τὴν ἐκεῖ πορνείαν τοῦ Ἐφραΐμ. Καταπλαγείη γὰρ
 ἂν τις, καὶ σφόδρα εἰκότως, τοσοῦτον ὄρων ἀπονενευκὸς
 τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης τὸ ἱερόν καὶ ἀπόλεκτον γένος, ὡς μὴ
 μόνον αὐτοὺς τῶν εἰδώλων εὐρετὰς γενέσθαι τοῖς ἄλλοις,
 10 ἀλλὰ καὶ διακωλύειν αὐτούς, εἰ ἀγαπᾶν ἔλοιντο τὰ τοῦ Θε-
 οῦ. Καταμεμΐανται τοίνυν φησὶν Ἰσραήλ καὶ Ἰούδας. Ὡσ-
 τε, κἂν εἴ τι πάθοιεν τῶν προσδοκωμένων, ἐγκαλείτω μη-
 δεὶς ἀγανακτοῦντι Θεῷ.

15 *Στίχ 11* «Ἄρχου τρυγᾶν σεαυτῷ ἐν τῷ ἐπιστρέφειν
 με τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ μου, ἐν τῷ ἰᾶσθαι
 με τὸν Ἰσραήλ».

ΕΘ. Ἔστι πάλιν ὁ λόγος πρὸς τὸν τῆς Γαλααδ οἰκήτο-
 ρα. Διδάσκει δέ, ὅτι ἐγὼ μὲν ἠρξάμην ὡς Θεὸς ἰᾶσθαι τε
 καὶ ἐπιστρέφειν τὸν Ἰσραήλ. Καὶ γοῦν ἐπεθύμουν Σικμι-
 20 ται λοιπὸν ὑποφέρειν Θεῷ τὸν ἀνχένα καὶ τελεῖν ἑορτάς,
 τὰς μὲν τοῦ Ἱεροβοὰμ οὐκέτι, τὰς κατὰ νόμον δὲ μᾶλλον,
 καὶ τῆς, οὐκ οἶδ' ὅπως, ἐξηυρημένης ἀπάτης ἀποδραμεῖν
 Σὺ δὲ αὐτούς, ὧ Γαλααδίται, μονονουχὶ καὶ ἀπέκειρας, ἦτοι
 τετρούγηκας, καὶ πλοῦτον ἄδικον ἐποιήσω τὰ ἀπὸ ληστείας.
 25 Ἐπιφωνεῖ δὲ πάλιν ἐν ἡθει τὸ «ἄρχου τρυγᾶν σεαυτῷ», μο-
 νονουχὶ τοιοῦτόν τι λέγων, μᾶλλον δὲ κἂν εἰ μὴ λέγοι, λε-
 πτῶς ὑπεμφαίνων, ὅτι Καγὼ σὲ ποιήσομαι τῶν κολαζομέ-
 νων τὴν ἀρχήν. Ἀρχόμενος γὰρ ἀποκείρειν τὸν Ἰσραήλ
 καὶ ἀποτρυγᾶν τοὺς τῆς οὕτω δεινῆς ἀνοσιότητος ἐπιτη-
 30 δευτάς, πρωτόλειόν σε ποιήσομαι τῆς ὀργῆς. Εἰδέναι γὰρ

μποροῦν νὰ τοὺς κατηγορήσουν, ὅτι «παρὰ νόμησαν εἰς βάρος τοῦ οἴκου τοῦ Ἰακώβ»; Ποιὰ κοπέλλα καὶ τώρα ἔξευτελίσθηκε, σὲ ποιὰ Δίνα ἁμάρτησαν, ποιὰ εἶναι τὰ ἐγκλήματα τῶν Σικιμιτῶν, ἐκείνων ποὺ τίμησαν τὸν Θεό, ποὺ στὸ ἐξῆς ἔδειξαν τὸ ζῆλο νὰ φρονοῦν τὰ ὀρθὰ καὶ νὰ σπεύδουν νὰ ἐφαρμόζουν τὰ τοῦ νόμου; · «Εἶδα» λοιπόν, λέγει, «τὴ φρικωδέστατη ἐκεῖ πορνεία τοῦ Ἐφραϊμ». Θὰ ἐκπλαγεῖ δηλαδὴ καινεῖς, καὶ πολὺ εὐλόγα, βλέποντας νὰ ἔχει τόσο πολὺ ἀποκλίνει ἀπὸ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ τὸ ἱερὸ καὶ ἐκλεκτὸ γένος, ὥστε νὰ μὴ γίνουν μόνο οἱ ἴδιοι εὐρετὲς τῶν εἰδώλων γιὰ τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς ἐμποδίζουν, ἂν ἤθελαν νὰ ἀγαπήσουν τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ. «Καταμολύνθησαν», λοιπόν, λέγει, «ὁ Ἰσραὴλ καὶ ὁ Ἰούδας». Ὡστε, καὶ ἂν πάθει κάτι καινεῖς ἀπὸ τὰ προσδοκώμενα, νὰ μὴν κατηγορεῖ κανένας τὸν Θεὸ γιὰ τὴν ἀγανάκτησή του.

Στίχ. 11. «Ἐρχισε νὰ τρυγᾷς καρποὺς γιὰ τὸν ἑαυτό σου ὅταν ἐγὼ θὰ πραγματοποιῶ τὴν ἐπιστροφὴ τοῦ λαοῦ μου ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν, ὅταν ἐγὼ θὰ θεραπεύσω τὸν Ἰσραὴλ».

69. Ὁ λόγος πάλι ἀπευθύνεται στὸν κάτοικο τῆς Γαλααδ, καὶ τὸν πληροφορεῖ, ὅτι ἐγὼ ὡς Θεὸς ἄρχισα τὴν θεραπείαν καὶ τὴν ἐπιστροφήν τοῦ Ἰσραὴλ. Καὶ πράγματι ἐπιθυμοῦσαν οἱ Σικιμιῖτες νὰ θέσουν στὸ ἐξῆς τὸν αὐχένα τους κάτω ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ νὰ τελοῦν τίς ἐορτές, ὅχι βέβαια πιά τοῦ Ἱεροβοάμ, ἀλλὰ μᾶλλον τοῦ νόμου, καὶ νὰ ξεφύγουν πιά ἀπὸ τὴν, δὲν ξέρω πῶς, ἐπινοημένη ἀπάτη. Ἐσὺ ὅμως αὐτοὺς, ὃς κάτοικε τῆς Γαλααδ, τοὺς κούρεψες κατὰ κάποιον τρόπο, δηλαδὴ τοὺς κατατρώγησες, καὶ ἀπέκτησες ἄδικο πλοῦτο ἀπὸ τὴν λείαν τῆς ληστείας. Καὶ προσθέτει πάλι κατὰ συνήθειαν τό, «Ἐρχισε νὰ τρυγᾷς γιὰ τὸν ἑαυτό σου», λέγοντας κατὰ κάποιον τρόπο κάτι τέτοιο, ἢ καλύτερα, καὶ ἂν δὲν τὸ λέγει, τὸ ὑποδηλώνει μὲ λεπτότητα. Καὶ ἐγὼ θὰ σὲ κάνω ἀρχὴ αὐτῶν ποὺ τιμωροῦνται. Γιατὶ ἀρχίζοντας νὰ κουρεύω τὸν Ἰσραὴλ καὶ ν' ἀποτρυγῶ τοὺς δρᾶστες τῆς τόσο φοβερῆς ἀσέβειας, θὰ σὲ κάνω πρῶτο θέμα τῆς ὀργῆς μου. Εἶναι βέβαια ἀνάγκη νὰ γνωρίζομε,

ἀναγκαῖον, ὅτι Φούλας, βασιλεὺς Ἀσσυρίων, ὁ πρῶτος ἐλ-
θὼν κατὰ τε τῆς Σαμαρείας καὶ τοῦ Ἰσραήλ, πρῶτας ἀπε-
κόμισεν εἰς αἰχμαλωσίαν τὰς πέραν τοῦ Ἰορδάνου φυλάς.
Πόλις δὲ ἦν τῶν ἐκεῖσε μία καὶ ἡ Γαλαάδ. Οὐκοῦν, ὥσπερ
5 ἐμοῦ τὸν Ἰσραήλ ἐπιστρέφοντος, ἀρξαμένου τε ἰάσασθαι
λοιπὸν, σὺ τετρώγηκας, ὡ Γαλααδίτα, σεαυτῶ τὰ ἀπὸ λη-
στείας, οὕτω καὶ γὰρ παραδιδούς Ἀσσυρίοις τὸν Ἰσραήλ, σὲ
ποιήσομαι τῶν πεμπομένων τὴν ἀπαρχήν.

Συγγενῆ δὲ τὰ ἀρχαῖα τοῖς ἐπὶ Χριστῶ τῶν Ἰουδαίων
10 ἐγκλήματα. Ἐκάλει μὲν γὰρ σύμπαντα τὸν Ἰσραήλ ὁ Θεὸς
καὶ Πατὴρ εἰς τὸ ἐλέσθαι λοιπὸν τὰ ἀμείνω φρονεῖν, καὶ κα-
ταλῆξαι μὲν τῆς ἐν νόμῳ λατρείας, ἀνθελέσθαι δὲ μᾶλλον
ἐκείνης τὴν νέαν τε καὶ εὐαγγελικὴν. Ἀλλὰ τοῖς ἐπιστρέ-
φουσι καὶ καλουμένοις εἰς ἴασις ἀντέπραπτον οὐ μετρίως.
15 Γέγραπται γάρ, ὅτι «Ἦδη συνετέθειντο οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα,
εἴαν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ τὸν Χριστὸν εἶναι, ἀποσυνάγωγος
γένηται». Ἦκουον δὲ καὶ οἱ παρ' αὐτοῖς ἡγούμενοι, «Οὐαὶ
ὑμῖν, Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἤρατε τὴν
κλεῖδα τῆς γνῶσεως· οὐτε ὑμεῖς εἰσέρχεσθε, οὐτε τοὺς εἰσερ-
20 χομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν». Δέδονται τοίνυν ἐχθροῖς καὶ πι-
κρὰς τῆς εἰς Χριστὸν παροινίας ἐξήτηνται δίκας.

ΚΕΦ. 7, στίχ. 1-2. «Καὶ ἀποκαλυφθήσεται ἡ κακία Ἐ-
φραῖμ καὶ ἡ κακία Σαμαρείας, ὅτι εἰργάσαντο ψευδῆ,
καὶ κλέπτῃς πρὸς αὐτὸν εἰσελεύσεται, ἐκδιδύσκων λη-
25 στῆς ἐν τῇ ὁδῷ αὐτοῦ, ὅπως συνάδωσιν ὡς συνάδοντες
τῇ καρδίᾳ αὐτῶν».

Ο. Ἀγαθὸς μὲν φύσει καὶ «ἀνεξίκακος, μακρόθυμὸς τε
καὶ πολυέλεος» ὡς ἀληθῶς ὁ πάντων Δεσπότης. Ἀλλ' ἕως
ἔτι τοῖς παιίουσιν ἀνεξίκακεῖ, κατακρύπτεται πῶς αὐτῶν
30 ἔτι τὰ ἐγκλήματα, ἐπεξιόντος δὲ ἤδη καὶ δίκας ἐπάγοντος
καὶ ἠρεμεῖν οὐκ ἀνεχομένου, λοιπὸν ἐστὶν ἐναργῆ καὶ ἀπο-

ὅτι ὁ Φούλας, ὁ βασιλιάς τῶν Ἀσσυρίων, ὁ πρῶτος πού ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Σαμάρειας καὶ τοῦ Ἰσραήλ, πρῶτος ὁδήγησε στήν αἰχμαλωσία τίς φυλές πέρα ἀπὸ τὸν Ἰορδάνη· καὶ ἀπὸ τίς ἐκεῖ πόλεις μία ἦταν καὶ ἡ Γαλαάδ. Ὅπως λοιπὸν διατάζοντας ἐγὼ τὴν ἐπιστροφή τοῦ Ἰσραήλ καὶ ἀρχίζοντας τὴ θεραπεία του, ἐσύ Γαλααδίτη, εἶχες τρυγήσει καὶ ἰδιοιποιηθεῖ τὰ λάφυρα τῆς ληστείας σου, ἔτσι καὶ ἐγώ, παραδίδοντας τὸν Ἰσραήλ στοὺς Ἀσσυρίους, θὰ κάνω ἐσένα τὴν ἀπαρχὴ αὐτῶν πού ἀποστέλλω.

Τὰ παλαιὰ ἐκεῖνα ἐγκλήματα εἶναι συγγενῆ μ' αὐτὰ πού ἔκαναν οἱ Ἰουδαῖοι στὸν Χριστό. Γιατὶ καλοῦσε ὅλο τὸ Ἰσραήλ ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας νὰ θελήσει στὸ ἐξῆς ν' ἀλλάξει φρονήματα πρὸς τὸ καλύτερο, καὶ ἀπὸ τὴ μὴ νὰ σταματήσῃ τὴ σύμφωνα μὲ τὸ νόμο λατρεία, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη νὰ προτιμήσῃ ἀντὶ ἐκείνης τὴ νέα μᾶλλον καὶ εὐαγγελικὴ. Ἀλλὰ σὲ ἐκείνους πού ἐπέστρεφαν καὶ καλοῦνταν σὲ θεραπεία ἀντιδρουῦσαν βίαια. Γιατὶ ἔχει γραφεῖ: «Ἦδη οἱ Ἰουδαῖοι συμφώνησαν, ὥστε, ἂν κάποιος ὁμολογήσῃ ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Χριστός, νὰ γίνῃ ἀποσυνάγωγος»³⁹. Ἀκουγαν ἐπίσης καὶ οἱ ἡγέτες τους: «Ἀλλοίμονό σας, ὑποκριτὲς Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, γιατί πήρατε τὸ κλειδί τῆς γνώσης, καὶ οὔτε σεῖς μπαίνετε, οὔτε ἀφήνετε νὰ μποῦν αὐτοὺς πού θέλουν»⁴⁰. Παραδόθηκαν λοιπὸν στοὺς ἐχθροὺς καὶ πλήρωσαν ὀδυνηρὲς ποινὲς γιὰ τὴν παραφροσύνη τους κατὰ τοῦ Χριστοῦ.

ΚΕΦ. 7, στίχ. 1-2. «Καὶ θ' ἀποκαλυφθεῖ ἡ κακία τοῦ Ἐφραῖμ καὶ ἡ κακία τῆς Σαμάρειας, γιατί ἔπραξε ἔργα ψευδοῦ, καὶ θὰ μπεῖ σ' αὐτὸν ὁ κλέφτης καὶ ὁ ληστής πού θ' ἀπογυμνώσει τοὺς διαβάτες, καὶ θὰ τραγουδήσουν μαζί τους ὅπως αὐτοὶ πού τραγουδοῦν μὲ τὴν καρδιά τους».

70. Εἶναι ἀγαθὸς βέβαια ἀπὸ τὴ φύση του καὶ «ἀνεξίκακος καὶ μακρόθυμος καὶ πολυεύσπλαγχνος»⁴¹ ἀληθινὰ ὁ Κύριος τῶν ὅλων. Ἀλλ' ὅσο ἀκόμα δείχνει τὴν ἀνεξίκακίαν του σ' αὐτοὺς πού ἔφταιξαν, κρύβει κατὰ κάποιο τρόπο ἀκόμα τὰ ἐγκλήματά τους, ὅταν ὁμως ἐπεμβαίνει πιά καὶ ἐπιβάλλει τιμωρίες καὶ δὲν μπορεῖ

καλύπτεσθαι πως ἤδη δοκεῖ, μόνον δὲ οὐχὶ καὶ εἰς μέσον ἠγμένα τοῖς ἀπάντων ὀφθαλμοῖς ὄρασθαι φιλεῖ. Τοῦτο καὶ νῦν ἔσεσθαι φησι κατὰ τοῦ Ἐφραΐμ καὶ τῆς Σαμαρείας. Καὶ τὸν μὲν Ἐφραΐμ ἐνθάδε νοήσεις τὴν ἐν τῇ Σαμαρείᾳ
 5 βασιλίδα φυλὴν, ἐξ ἧς γέγονεν Ἰεροβοὰμ καὶ οἱ καθ' ἐξῆς, Σαμάρειαν δὲ τοὺς ἐν τῇ Σαμαρείᾳ, τουτέστι τὰς δέκα φυλάς. Ἀποκαλυφθήσεσθαι δὲ φησι τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν, διὰ τοιάσδε τινὰς αἰτίας. Ὅτι καὶ εἰργάσαντο ψευδῆ, ψυχρὰν τε καὶ ἔωλον λατρείαν ἐπιτηδεύσαντες, καὶ τεχνουργοὶ γε-
 10 γονότες, καθάπερ ἔφην, εἰδώλων, καὶ ὅτι κλέπτης, τουτέστι ληστής, πρὸς αὐτὸν εἰσελεύσεται, ἀντὶ τοῦ εἰσῆλθε καὶ ἀνεπαύσατο καὶ κατέλυσε παρ' αὐτῷ κλέπτης, ἐκδιδύσκων ἐν ὁδῷ, ἵν' ἐκ τούτου φαίνεται, φησὶν, ὅτι συνάδουσαν ἔχουσι τὴν καρδίαν, σύμφωνον δὲ δηλονότι καὶ ὁμογνώμονα. Οἱ
 15 μὲν γὰρ ἐλήστευον τοὺς ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἀναβαίνειν ἐθέλοντας, οἱ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἐμερίζοντο τὰ ἐγκλήματα, τῶν λεληστευμένων ἄνοσίως μετεσχηκότες.

Ἐχαιρον δὲ καὶ οἱ τῶν Ἰουδαίων καθηγηταί, πολυεπι-
 20 μόνων ἐκτόπως τῶν πιστευόντων εἰς Χριστόν, καὶ κοινωνοὶ τῆς ἐτέρων ἐφόδου τε καὶ ληστείας ἐγίνοντο, διωκομένοις ἐφηδόμενοι τοῖς πιστοῖς, καὶ ληστήν ὡσπερ τινὰ τὸν Σατανᾶν εἰς νοῦν καὶ καρδίαν δεχόμενοι, τὸν ἀπάσης εὐσεβείας τὸν ἐν αὐτοῖς ἀπαμφιεννύντα νοῦν, ἵνα καὶ σύμφωνον ἔχοιεν πρὸς αὐτὸν τὴν καρδίαν. Ὡσπερ γάρ «Ὁ κολλώμενος τῷ
 25 Κυρίῳ ἐν πνευμᾷ ἐστι», κατὰ τὸν αὐτόν, οἶμαι, τρόπον καὶ ὁ τῷ Σατανᾷ κολλώμενος μίαν ἔξει πρὸς αὐτὸν τὴν καρδίαν.

Στίχ 2. «Πάσας τὰς κακίας αὐτῶν ἐμνήσθην, νῦν ἐκύκλωσεν αὐτοὺς τὰ διαβούλια αὐτῶν, ἀπέναντι τοῦ προσώπου μου ἐγένοντο».

30 ΟΑ'. Ἔως ἔτι φορητὰ καὶ μεμετροημένα πλημμελοῦμεν, ὡς ἄνθρωποι καὶ εὐόλισθον ἔχοντες εἰς ἀμαρτίαν τὴν φύσιν,

πιά νὰ μείνει ἤρεμος, τότε πλέον γίνονται φανερά καὶ φαίνονται ν' ἀποκαλύπτονται κάπως καὶ κατὰ κάποιο τρόπο θέλουν νὰ γίνονται κοινὸ θέμα μπροστὰ σὲ ὅλων τὰ μάτια. Αὐτὸ καὶ τώρα λέγει θὰ γίνει ἐναντίον τοῦ Ἐφραΐμ καὶ τῆς Σαμάρειας. Καὶ τὸν Ἐφραΐμ βέβαια ἐδῶ θὰ τὸν νοήσεις ὡς τὴ βασιλικὴ φυλὴ στὴ Σαμάρεια, ἀπὸ τὴν ὁποία γεννήθηκε ὁ Ἱεροδοάμ καὶ οἱ ἐπόμενοι, ἐνῶ Σαμάρεια θὰ νοήσεις τοὺς κατοίκους τῆς Σαμάρειας, δηλαδή τὶς δέκα φυλές. Καὶ θ' ἀποκαλυφθοῦν, λέγει, οἱ ἁμαρτίες τους, γιὰ κάποιες τέτοιες αἰτίες, ἐπειδὴ καὶ ἔργα ψευδῆ ἔπραξαν, καὶ σὲ ψυχρὴ καὶ ἀνούσια λατρεία εἶχαν ἐπιδοθεῖ, καὶ κατασκευαστὲς εἰδώλων ἔγιναν, ὅπως εἶπα, καὶ ὅτι κλέφτης, δηλαδή ληστής, ἀνάμεσα τους θὰ μπεῖ, ἀντὶ νὰ πεῖ ὅτι μπῆκε καὶ ἀναπαύθηκε καὶ βρῆκε σ' αὐτοὺς κατάλυμα ὁ κλέφτης, ἀπογυμνώνοντάς τους στὸ δρόμο, γιὰ νὰ γίνει, λέγει, φανερὸ ἀπὸ αὐτό, ὅτι ἔχουν σύμφωνη τὴ καρδιά τους, σύμφωνη δηλαδή καὶ ὁμόγνωμη. Γιατὶ ἐκεῖνοι βέβαια λήστευαν ἐκείνους ποὺ ἤθελαν ν' ἀνεβοῦν στὰ Ἱεροσόλυμα, ἐνῶ αὐτοὶ συμμαρίζονταν τὰ ἐγκλήματα ἐκείνων μετέχοντας ἀσεβῶς στοὺς καρπούς τῶν ληστειῶν τους.

Χαίρονταν ἐπίσης καὶ οἱ καθοδηγητὲς τῶν Ἰουδαίων, ποὺ πολεμοῦνταν παράνομα ὅσοι πίστευαν στὸν Χριστὸ καὶ γίνονταν μέτοχοι στὶς ἐπιθέσεις καὶ στὶς ληστεῖες ἄλλων, νοιώθοντας ἡδονὴ γιὰ τὴν καταδίωξη τῶν πιστῶν καὶ δεχόμενοι στὸ νοῦ καὶ τὴν καρδιά τους σὰν κάποιο ληστὴ τὸν Σατανᾶ, ποὺ ἀπογύμνωσε ἀπὸ κάθε εὐσέβεια τὸ νοῦ μέσα τους, γιὰ νὰ ἔχουν καὶ σύμφωνη μ' αὐτὸν τὴν καρδιά τους. Γιατὶ ὅπως «Ὁποῖος προσκολλᾶται στὸν Κύριο γίνεται ἓνα πνεῦμα μαζί του»⁴² μὲ τὸν ἴδιο νομίζω τρόπο καὶ ὁποῖος συνδέεται μὲ τὸν Σατανᾶ, θὰ ἔχει μία καρδιά μ' αὐτόν.

Στίχ. 2. «Θυμήθηκα ὅλες τὶς κακίες τους τώρα τοὺς περικύκλωσαν οἱ λογισμοὶ τους, στάθηκαν ἀπέναντι στὸ πρόσωπό μου».

71. Ἐωσότου ἁμαρτάνομε ὑποφερτὰ καὶ μὲ κάποιο μέτρο, ὡς ἄνθρωποι ποὺ ἔχομε ἐπιρρεπῆ στὴν ἁμαρτία τὴ φύση, ἀπὸ ἔμφυ-

παραπέμπεται Θεὸς ἐξ ἐμφύτου φιλανθρωπίας. «Οἶδε γὰρ τὸ πλάσμα ἡμῶν, μέμνηται δὲ ὅτι καὶ χοῦς ἐσμέν», κατὰ τὴν τοῦ Ψάλλοντος φωνήν. Ἐπὶ δέ τι μέγα καὶ ἐξαισίον καὶ δύσοιστον ἀληθῶς πράττεται πρὸς ἡμῶν, ὃ καὶ αὐτὴν ἐστὶ
 5 ὅτε τὴν τοῦ κρίνοντος ἠπιότητα παραθήγει λοιπὸν, μόνον δὲ οὐχὶ καὶ οὐκ ἐθέλουσαν καταβιάζεται πρὸς ὀργήν, τὸ τηνικάδε τρέχει πρὸς ἀνάμνησιν ἀπάντων, ὡς ἔπος εἶπεῖν, τῶν τισι πεπλημμελημένων. Ταύτητοί φησι περὶ τε τοῦ Ἐφραΐμ καὶ τῆς Σαμαρείας, ὅτι «πάσας τὰς κακίας αὐτῶν ἐμνή-
 10 σθην». Εἰκὸς δὲ δὴ πάλιν κάκεῖνο ἡμῖν ἐν τούτοις τὸ προφητικὸν θέλειν ὑποδηλοῦν χρησιμώδημα. Παρῆκα μὲν γὰρ φιλαγάθως, φησί, τῶν ἐν Σικίμοις ἀπολωλότων ὑπὸ Λευὶ τὴν σφαγὴν, διὰ τοι τὸ ὑβρίσθαι Δίναν τὴν ἐξ Ἰακώβ, ἐπειδὴ δὲ καὶ νῦν ἀπεκτόνασι, μεμνήσομαι καὶ τῆς ἀρχαίας αὐτῶν
 15 ἀδικίας, καὶ ὡς φονευτὴν ἤδη καὶ ἀπηνῆ καὶ τῶν πάλαι πλημμελημάτων ἐξαιτήσω δίκας. «Ἐκύκλωσε γὰρ αὐτούς», φησί, «τὰ διαβούλια αὐτῶν»· ὅμοιον ὡς εἰ λέγοι. Πεπολιόρηται λοιπὸν ὑπὸ τῶν ἰδίων ἐνθυμημάτων καὶ ἀνοσίων σκέψεων· ἀπεκτόνασι μὲν γὰρ δόλω καὶ ἀπάταις τοὺς ἀπὸ
 20 Σικίμων ποτέ, νυνὶ δὲ ληστείαις, καίτοι πρὸς Θεὸν ἐπιστρέφοντας. Ἐπειδὴ δὲ πέρα λόγου τὰ πλημμελήματα λοιπὸν ἀπέναντι τοῦ προσώπου μου ἐγένοντο, οὐ γὰρ περιόψομαί, φησί, τὰ τοιάδε τῶν κακῶν, οὔτε μὴν ἐξ ὀμμάτων ἔτι τιθεῖς, βραδὺς ἔσομαι κολαστής.

25 «Ἐκύκλωσαν» Ἰουδαίους «τὰ διαβούλια αὐτῶν» καὶ ἐπὶ γε τοῖς κατὰ Χριστόν. Ἀπεκτόνασι μὲν γὰρ τοὺς προφήτας, ἀνεξικακοῦντος ἔτι Θεοῦ, ἐπειδὴ δὲ γεγόνασι καὶ κυριοκτόνοι, «ἐκύκλωσεν αὐτούς τὰ διαβούλια αὐτῶν», καὶ πάσας αὐτῶν τὰς κακίας ἐμνήσθη ὁ τῶν ὄλων Θεός.

30 Στίχ. 3. «Ἐν ταῖς κακίαις αὐτῶν ἠΰφραναν βασιλεῖς, καὶ ἐν τοῖς ψεύδεσιν αὐτῶν ἄρχοντας».

ΟΒ. Ἐδει δὴ μᾶλλον ἀγαθουργοῦντας, φησί, καὶ ζῆν ἐλομένους ἐννόμως, ἐξημεροῦν ἐφ' ἑαυτοῖς τὸν λυτρωτὴν

τη φιλανθρωπία ὁ Θεὸς παραβλέπει τὰ πλημμελήματά μας. Γιατί, σύμφωνα μὲ τὸν Ψαλμωδὸ, «γνωρίζει ὅτι εἶμαστε πλασμένοι καὶ ἔχει ὑπόψη ὅτι εἶμαστε χῶμα»⁴³ "Ὅταν ὅμως ἡ πράξη μας εἶναι μεγάλη καὶ τελείως ξεχωριστὴ καὶ ἀληθινὰ ἀνυπόφορη, ὅποτε προσβάλλει πιά καὶ αὐτὴ τὴν μετριοπάθεια τοῦ κριτῆ καὶ χωρὶς νὰ θέλει τὸν ὠθεῖ στὴν ὀργή, τότε τρέχει, πού λέγει ὁ λόγος, νὰ θυμηθεῖ ὅλα τὰ ἁμαρτήματα κάποιων. Γι' αὐτὸ λέγει γιὰ τὸν Ἐφραΐμ καὶ τὴ Σαμάρεια ὅτι «ἔφεραν στὸ νοῦ μου ὅλες τὶς παρανομίες τους». Εἶναι ὅμως εὐλογο πάλι νὰ θέλει ὁ προφητικὸς χρησμός νὰ μᾶς ὑποδηλώνει μὲ αὐτὰ καὶ ἐκεῖνο. Ἀπὸ φιλανθρωπία, λέγει, παρέδλεψα ἐκείνους πού σκοτώθηκαν στὰ Σίκιμα ἀπὸ τὸν Λευῖ, ἐπειδὴ προσέβαλαν τὴ Δίνα, κόρη τοῦ Ἰαώβ, ἐπειδὴ ὅμως καὶ τώρα προχώρησαν σὲ φόνους, θὰ θυμηθῶ καὶ τὴν παλαιὰ ἀνομία τους, καὶ σὰν σκληρὸς φονιάς πού εἶναι θὰ ζητήσω τὴν τιμωρία του γιὰ τὰ παλιὰ πλημμελήματά του. Γιατί λέγει· «Τοὺς περικύκλωσαν οἱ λογισμοὶ τους». Εἶναι ὅμοιο σὰ νὰ λέγει· Τοὺς πολióρησαν οἱ ἴδιες οἱ ἀσεβεῖς σκέψεις τους· ἔσφαξαν κάποτε μὲ ἀπάτη καὶ δόλο τοὺς Σικιμίτες, καὶ τώρα μὲ ληστεῖες, μολονότι ἐπιστρέφουν στὸν Θεό. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὰ πλημμελήματά τους ἐναντίον μου ξεπερνοῦν κάθε δικαιολογία, δὲν θὰ παραβλέψω, λέγει, τόσο μεγάλα κακά, οὔτε βέβαια κλείνοντας τὰ μάτια μου σ' αὐτά, θὰ γίνω τιμωρὸς καθυστερημένος.

Περικύκλωσαν τοὺς Ἰουδαίους οἱ λογισμοὶ τους καὶ στὴν περίπτωσιν ἐκείνων πού ἔκαναν κατὰ τοῦ Χριστοῦ. Γιατί σκότωσαν τοὺς προφῆτες, ὅσο ἀκόμα τοὺς ἔδειχνε ὁ Θεὸς ἀνεξικακία, ὅταν ὅμως σκότωσαν καὶ τὸν Κύριο, «τοὺς περικύκλωσαν οἱ λογισμοὶ τους», καὶ ὁ Θεὸς τῶν ὅλων θυμήθηκε ὅλες τὶς κακίες τους.

Στίχ. 3. «Εὐχαρίστησαν μὲ τὶς ἀνομίες τους τοὺς βασιλεῖς τους καὶ μὲ τὰ ψεῦδη τους τοὺς ἄρχοντές τους».

72. Ἐπρεπε μᾶλλον νὰ πράττουν λέγει τὸ καλὸ καὶ νὰ θέλουν νὰ ζοῦν σύμφωνα μὲ τὸ νόμο, ὥστε νὰ ἔχουν ἡμερο ἀπέναντί τους

43. Ψαλμ. 102, 14.

καὶ κατευφραίνειν τὸν σώζοντα καὶ ἄμαχον ἔχοντα πρὸς τοῦτο ἰσχύν. Οἱ δὲ τοῦτο μὲν οὐ δεδράκασι, ῥάθυμοι δὲ γεγονότες λίαν περὶ τὸ σφίσιν αὐτοῖς ἀναγκαῖον εἰς ζωὴν καὶ χρήσιμον εἰς εὐημερίαν, ἐν οὐδενὶ μὲν πεποιήντο λόγῳ τὸ
 5 προσκρούειν Θεῷ, συνυπεκρίνοντο δὲ τοῖς ἑαυτῶν βασιλεῦσι καὶ τοῖς ἡγουμένοις, τῇ πρὸς πᾶν ὀτιοῦν τῶν ἐκείνοις δοκούντων συνδρομῇ κατευφραίνοντες καὶ τὰ λυποῦντα Θεὸν εἰς ἡδονὴν τε καὶ τέρψιν τοῖς πλανῶσι δωρούμενοι. Αἰτιᾶται δὲ πάλιν, ὡς τῷ Ἱεροδοῶμ καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἄρ-
 10 χουσι συνδεδραμηκότας, καὶ ἀμελλητὶ κατανεύσαντας τὴν ἐπὶ ταῖς δαμάλεσι ταῖς χρυσαῖς ἐπινοοῦντι βεβήλωσιν, καὶ πρὸς ἑτέραν λατρείαν ἀνοσίως αὐτοὺς ἀποκομίζειν ἐθέλοντι. Ἔδει γάρ, ἔδει τοῖς ἐκείνων σκέμμασι καὶ ἐκτόποις ἄγαν ἐπιχειρήμασιν ἀντεξάγειν γενικῶς τῆς εἰς Θεὸν ἀγά-
 15 πης τὸ γνήσιον καὶ πειραῖσθαι κωλύειν ἀφραίνοντας, οὐχ ἑτοιμῶς ἰόντας εἰς συναίνεσιν κατευφραίνειν αὐτούς.

Ἀληθὴς δὲ ὁ λόγος, κἂν εἰ νοοῖτο πάλιν ἐπὶ τῶν σταυρωσάντων τὸν Ἐμμανουήλ. Ψευδόμενοι γὰρ καὶ συκοφαντοῦντες αὐτόν, χαίρειν παρεσκεύαζον Ἡρώδην τε καὶ Πόν-
 20 τιον Πιλάτον καὶ τοὺς προεδρεύοντας τῆς Συναγωγῆς Ἐφφη γάρ που καὶ ὁ θεσπέσιος Πέτρος πρὸς τὸν τῶν ὄλων Πατέρα καὶ Θεόν «Συνήχθησαν γὰρ ἐπ' ἀληθείας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐπὶ τὸν ἅγιον παῖδά σου Ἰησοῦν, ὃν ἔχρισας, Ἡρώδης τε καὶ Πόντιος Πιλάτος σὺν ἔθνεσι καὶ λαοῖς Ἰσραήλ».

25 **Στίχ. 4-5.** «Πάντες μοιχεύοντες, ὡς κλίβανος καιόμενος εἰς πέψιν κατακαύματος ἀπὸ τῆς φλογός, ἀπὸ φυράσεως στέατος, ἕως τοῦ ζυμωθῆναι αὐτό. Ἡμέρα βασιλέων ὑμῶν».

ΟΓ'. Κατὰ τίνα δὴ τρόπον ἐν μὲν ταῖς κακίαις αὐτῶν ἠϋ-
 30 φραναν βασιλεῖς, ἐν δέ γε τοῖς ψεύδεσιν ἄρχοντας, ἐν τούτοις ἡμῖν ἐξηγεῖται σαφῶς. Ἐχει δὲ οὕτω τῆς ἱστορίας ὁ λό-

τὸν λυτρωτὴ καὶ νὰ εὐχαριστοῦν αὐτὸν ποὺ τοὺς ἔσωζε καὶ ἔχει ὡς πρὸς αὐτὸ ἀκαταμάχητη δύναμη. Αὐτοὶ ὅμως δὲν τὸ ἔπραξαν αὐτό, ἀλλὰ δείχνοντας μεγάλη ἀδιαφορία γι' αὐτὸ ποὺ τοὺς ἦταν ἀναγκαῖο γιὰ τὴ ζωὴ καὶ χρῆσιμο γιὰ τὴν εὐημερία τους, δὲν ἔδωσαν καθόλου σημασία γιὰ τὸ ὅτι προσέκρουαν στὸν Θεό, ἀλλ' ὑποκρίνονταν μαζί μὲ τοὺς βασιλεῖς τους καὶ τοὺς ἀρχηγούς τους, μὲ τὴ συμφωνία τους σὲ κάθε τι ποὺ νόμιζαν ὅτι εὐχαριστοῦσε ἐκείνους, καὶ ὅσα ἐξόργιζαν τὸν Θεὸ τὰ ἔκαναν δῶρα σὲ ἐκείνους ποὺ τοὺς ἐξαπατοῦσαν γιὰ νὰ τοὺς εὐχαριστοῦν καὶ νὰ τοὺς τέρπον. Τοὺς κατηγορεῖ πάλι ἐπειδὴ συνέτρεξαν μὲ τὸν Ἱεροδοάμ καὶ τοὺς ἀξιωματούχους του καὶ χωρὶς δισταγμὸ συγκατένευσαν στὴν ἐπινόηση τῶν χρυσῶν δαμάλεων καὶ στὴν ἄλλη λατρεία ποὺ ἤθελε νὰ τοὺς ὀδηγήσει μὲ τὴν ἀσέβειά του. Γιατὶ ἔπρεπε, ἔπρεπε νὰ ἀντιπαρατάσσουν σὲ ὅλες τὶς σκέψεις τους γενικὰ καὶ τὰ ὑπερβολικὰ ἄνομα ἐπιχειρήματα ἐκείνων τὴ γνησιότητα τῆς ἀγάπης τους πρὸς τὸν Θεὸ καὶ νὰ προσπαθοῦν νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἀφροσύνη τους, καὶ ὄχι νὰ τρέχουν προῦθυμα καὶ μὲ τὴ συναίνεσή τους νὰ τοὺς κατευφραίνουν.

Ὁ λόγος ἀληθεύει καὶ ἂν θελήσουμε νὰ τὸν νοήσουμε πάλι γιὰ ἐκείνους ποὺ σταῦρωσαν τὸν Ἑμμανουήλ. Γιατὶ λέγοντας ψεύδη καὶ συκοφαντίες γι' αὐτὸν, ἔκαναν νὰ χαίρεται ὁ Ἡρώδης καὶ ὁ Πόντιος Πιλάτος καὶ οἱ ἐπικεφαλῆς τῆς Συναγωγῆς. Εἶπε πράγματι κάπου καὶ ὁ θεσπέσιος Πέτρος πρὸς τὸν Πατέρα καὶ Θεὸ τῶν ὅλων «Μαζεύθηκαν ἀληθινὰ στὴν πόλη αὕτὴ ἐναντίον τοῦ ἀγίου παιδιοῦ σου Ἰησοῦ, τὸν ὁποῖο ἔχρισες, ὁ Ἡρώδης καὶ ὁ Πόντιος Πιλάτος μὲ τὰ ἔθνη καὶ τὰ πλήθη τοῦ Ἰσραήλ»⁴⁴.

Στίχ. 4-5. «Ὅλοι εἶναι μοιχοὶ σὰν τὸν κλίβανο ποὺ φλέγεται γιὰ νὰ χωνέψει στὶς φλόγες του τὰ ξύλα, ἀπὸ τὸ ἀνακάτωμα τοῦ μίγματος μέχρι ποὺ νὰ ζυμωθεῖ. Ἡμέρα τῶν βασιλέων σας».

73. Μὲ αὐτὰ μᾶς ἐξηγεῖ μὲ σαφήνεια μὲ ποιὸν τρόπο εὐφραναν μὲ τὶς κακίες τους τοὺς βασιλεῖς καὶ μὲ τὰ ψεύδη τους τοὺς ἀρχόντες. Ἐχει ὡς ἑξῆς ὁ λόγος τῆς ἱστορίας, ποὺ ἂν τυχὸν τὸν γνωρί-

γος, ἦν, εἶπερ τις εἰδείη τυχόν, εἴσεται πού πάντως τῆς προ-
 φητείας τὸν νοῦν. Ὅτε τοίνυν, ἀπορῥαγισῶν τῶν δέκα φυ-
 λῶν, βεβασίλευκεν ἐπ' αὐτὰς ὁ ἐπάρατος Ἱεροβοάμ, ἐδεδίει
 σφόδρα, μὴ ἄρα πως τῶν ἐορτῶν ἔνεκα τῶν κατὰ τὸν νόμον
 5 ἀναβαίνοντες εἰς Ἱεροσόλυμα, μεταπεισθεῖεν κατὰ βραχὺ τὸ
 Ἰούδα σκηπτρον ἀνθελέσθαι πάλιν, καὶ τῶν ἀρχαίων ἐθῶν
 ἐνεχθέντες εἰς ἀνάμνησιν, ἢ ἀνέλωσιν αὐτόν, ἢ γοῦν ἐξώσει-
 αν, καὶ οὐχ ἐκόντα λωπτόν τῆς κατὰ σφῶν ἀρχῆς. Ταύτης
 ἔνεκα τῆς αἰτίας ὁ θεομισῆς καὶ δεῖλαιος τὰς χρυσαῖς αὐτοῖς
 10 δαμάλεις ἀφιερῶν ἐσκέπτετο, καὶ τὸν τῆς ἀνοσίτου ψευδο-
 λατρίας ἐπενόει τρόπον, καὶ καινοτομεῖν ἐπεχείρει τὰς ἐπι-
 ταῖς δαμάλεσιν ἐορτάς, ὡς ὁ τῆς Ἑβραίων παραδόσεως ἔχει
 λόγος. Ἦν οὖν ἐν ἀρχαῖς οὐ μετρίως περιδεής, μὴ ἄρα τῆ
 ἄνωθεν καὶ ἐκ πατέρων αὐτοῖς ἠκούση λατρεία συναγορεύ-
 15 οντες, ἢ τῶν θρόνων ἐξώσειαν, ἢ καὶ ἀνέλωσιν, ὡς ἔφην, καὶ
 παρωσάμενοι τὸ ἐγχείρημα, παλινδρομεῖν ἔλοιτο πρὸς τὸ
 ἐν ἀρχαῖς, λελυπημένοι τε καὶ ἀγανακτοῦντες εἰκότως, ὡς
 ὑβρισμένου Μωσέως καὶ τῆς θείας αὐτοῖς πατηθείσης ἐντο-
 λῆς. Ταύτητοι, πικρὸς ὢν εἰς δόλους, καθίει πολλοὺς ἐν τῷ
 20 Ἰσραὴλ διαθρολλοῦντάς τε καὶ λέγοντας, ὅτι χρὴ καὶ μοσχο-
 ποιεῖν αὐτοὺς καὶ καινουργεῖν ἐορτάς ἰδίας, καὶ τοῦτο αὐτὸ
 παρὰ τοῦ βασιλέως αἰτεῖν. Ἐπειδὴ δὲ τοὺς ὄχλους ἐμάνθανε
 πολὺ δὴ λίαν ἔχοντας εἰς τοῦτο ἐτοίμως, συναινοῦντάς τε καὶ
 συνηδομένους τοῖς τὰ τοιάδε συμβεβουλευκόσι, συναγαγὼν
 25 ἅπαντας, προσπεφώνηκεν ἑναργῶς, ὅτι καὶ ταῖς δαμάλεσι
 ταῖς χρυσαῖς προσήκει προσκυνεῖν, καὶ τὴν τῆς ἐορτῆς πε-
 φανέρωκεν ἡμέραν, τοῦ ὀγδόου μηνὸς τὴν πεντεκαιδεκά-
 την, καθὰ γέγραπται.

Ταῦτα δὴ λέγοντος τοτηνικάδε τοῦ Ἱεροβοάμ ἐπευφή-
 30 μουν οἱ δῆμοι καὶ ἀνεκράγεσαν, «Αὕτη ἡ ἡμέρα τοῦ βασιλέ-
 ως», τούτῳ καὶ ἡμεῖς ἐψόμεθα τῷ σκοπῷ, καὶ ἑτέροις δέ τισι
 τοιούτοις ἐπαίνοις κατευφραίνειν ἠθέλον. Συναπεκομίζοντο

ζει κάποιος, θὰ καταλάβει ὅπως ὅποτε τὸ νόημα τῆς προφητείας. Ὅταν λοιπόν, ἀφοῦ ἀποσπάσθηκαν οἱ δέκα φυλές, βασίλευσε σ' αὐτὲς ὁ Ἰεροβοάμ, φοβόταν πολὺ μὴ τυχόν, ἀνεβαίνοντας στὰ Ἱεροσόλυμα ἕξαιτίας τῶν ἑορτῶν ποὺ ὄριζε ὁ νόμος, ἀλλάξουν γνώμη ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή καὶ προτιμήσουν πάλι τὸ σκῆπτρο τοῦ Ἰούδα, καὶ θυμούμενοι τὶς παλαιὲς συνήθειές τους, ἢ σκοτώσουν τὸν ἴδιο ἢ τὸν ἐκδιώξουν, καὶ χωρὶς νὰ θέλει, ἀπὸ τὴν ἐξουσία του ἐπάνω τους. Γι' αὐτὴ λοιπόν τὴν αἰτία ὁ θεομίσητος καὶ δυστυχῆς σκεφτόταν νὰ καθαγιάσει γι' αὐτοὺς τὶς χρυσὲς δαμάλες καὶ ἐπινοοῦσε τὴν ἀνόσια ψευδολατρεία καὶ ἐπιχειροῦσε τὶς νέες ἑορτὲς μὲ τὶς δαμάλες, ἔτσι ὅπως ἔχει ὁ λόγος παράδοσης τῶν Ἑβραίων. Στὴν ἀρχὴ λοιπόν ἦταν πολὺ τρομαγμένος, μὴ τυχόν, συμφωνώντας μὲ τὴν ἀρχαία καὶ ἀπὸ τοὺς προγόνους τους ἐρχόμενη λατρεία, ἢ τὸν ἐκδιώξουν ἀπὸ τὸ θρόνο ἢ καὶ τὸν σκοτώσουν, ὅπως εἶπα, καὶ ἀρνούμενοι τὸ ἐγχείρημα τῆς διαίρεσης, θελήσουν νὰ γυρίσουν στὸν προηγούμενο βασιλέα μὲ ὀργὴ καὶ ἀγανάκτηση εὐλογία, ἐπειδὴ εἶχε ὑβρισθεῖ ὁ Μωυσῆς καὶ καταπατηθεῖ ἡ θεία ἐντολή. Γι' αὐτὸ, καθὼς ἦταν παμπόνηρος στοὺς δόλους, κατεβάζει πολλοὺς ἀνάμεσα στοὺς Ἰσραηλιῆτες ποὺ διέδιδαν καὶ ἔλεγαν, ὅτι πρέπει αὐτοὶ νὰ λατρεύουν δαμάλες καὶ νὰ δημιουργήσουν νέες ἑορτὲς δικές τους, καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς νὰ ζητήσουν ἀπὸ τὸν βασιλιά. Ἐπειδὴ ὅμως μάθαινε ὅτι τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ ἦταν πολὺ πρόθυμα γι' αὐτὸ καὶ συνενόησαν καὶ δοκίμαζαν τὴν ἴδια εὐχαρίστηση μ' ἐκείνους μαζὶ ποὺ τοὺς ἔδιναν αὐτὲς τὶς συμβουλές, ἀφοῦ τοὺς συγκέντρωσε ὅλους, τοὺς μίλησε μὲ λόγο σαφῆ, ὅτι καὶ τὶς χρυσὲς δαμάλες πρέπει νὰ προσκυνοῦν, καὶ τὴν ἡμέρα τῆς ἑορτῆς τοὺς φανέρωσε, ποὺ, ὅπως ἔχει γραφεῖ, ἦταν ἡ δέκατη πέμπτη ἡμέρα τοῦ ὀγδόου μηνῆ⁴⁵.

Ἐνῶ τότε τοὺς ἔλεγε αὐτὰ ὁ Ἰεροβοάμ, τὰ πλήθη ξεσπώντας σὲ ἐπευφημίες, ἔλεγαν «Αὐτὴ εἶναι ἡ ἡμέρα τοῦ βασιλιᾶ»· ἔτσι καὶ ἐμεῖς θὰ ἔχομε τὸν ἴδιο σκοπό, καὶ μὲ παρόμοιες ἄλλες κολακείες ἠθέλαν νὰ τὸν εὐχαριστήσουν. Μαζὶ μὲ τοὺς ὄχλους πορεύο-

δὲ τοῖς ὄχλοις καὶ οἱ καθηγεῖσθαι λαχόντες, συνηχοῦντές τε καὶ συναινοῦντες αὐτοῖς. Τούτων ἡμῖν εἰς τὸ παρὸν ὁ τοῦ προφήτου διαμένηται λόγος. «Πάντες» γὰρ φησι, «μοιχεύοντες ὡς κλίβανος καιόμενος εἰς πέψιν κατακαύματος ἀπὸ 5 τῆς φλογός». Διανενευκότες γὰρ εἰς πορνείαν τὴν νοητὴν, ἤγουν εἰς ἀπόστασιν τὴν ἀπὸ Θεοῦ (τοῦτο γὰρ ἡ πορνεία), κλιβάνοις εἰκόμισαν ἐκκεκαυμένοις ἤδη πως καὶ ἐτοιμοῖς εἰς πέψιν ὧν ἂν τις ἐμβάλῃ· φλογός γὰρ ἦσαν μεμεστωμένοι, θερμῆς δηλονότι καὶ οἴονει διακεκαυμένης ἐπιθυμίας. Ἐοί- 10 κεσαν δὲ καὶ φυράματι στέατος, ἔχοντι μὲν ἤδη τὴν ζύμην, ζυμωθέντι δὲ τελείως ἐν ἡμέρα βασιλέως αὐτῶν, ὅτε, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, ἀναφανδὸν εἰρηκότος τοῦ Ἱεροδοῦμ, ὅτι χρῆ θύειν ταῖς δαμάλεσι καὶ τὰς ἐπ' αὐταῖς τελεῖν ἑορτάς, ἐπεφάνουν αὐτοί· «Αὕτη ἡ ἡμέρα τοῦ βασιλέως», καθάπερ, ὡς 15 ἔφην, ὁ τῆς παραδόσεως ἔχει λόγος. Τότε καὶ ἐζυμώθη τελείως, τουτέστιν ὅλος ἐξ ὅλου γέγονε τῇ δυσσεβείᾳ κάτοχος.

Οὐκοῦν, προεκκεκαυμένοι τὸν νοῦν ταῖς εἰς παράβασιν θερμοαῖς καὶ ἀκαθέκτοις ἐπιθυμίαις, προζυμωθέντες δὲ ὥσπερ κατὰ τοῦτον αὐτὸν τὸν τρόπον ἐν ἡμέρα βασιλέως, εἰς τὸ 20 τῆς φαυλότητος κατώλισθον πέρας. Τοιοῦτόν τι δεδράκασιν Ἰουδαῖοι πάλιν ἐπὶ Χριστῷ. Καταψευδόμενοι γὰρ τῆς δόξης αὐτοῦ καὶ κατὰ βραχὺ τοὺς ὄχλους ἐξέλκοντες τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης οἱ Γραμματεῖς τε καὶ Φαρισαῖοι, πεπορνεύκασιν νοητῶς, ἀποστήσαντες αὐτοῦ τὴν ἀγελαίαν πληθύν.

25 Στίχ. 5-6. «Ἦρξαντο ἄρχοντες θυμοῦσθαι ἐξ οἴνου, ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ μετὰ λοιμῶν, διότι ἀνεκαύθησαν ὡς κλίβανον αἱ καρδίαι αὐτῶν».

ΟΔ'. Οἶνον, ὡς εἰκον, ἐνθάδε φησὶ τὸν ἐξ ἀμπέλου Σοδόμων, τὸν καταμεθύσκοντα καρδίας καὶ ἐπιθολοῦντα τὸν 30 νοῦν καὶ ἀγλύος αὐτὸν ἀναπιμπλάντα τῆς ὀλεθρίου καὶ βδελυρᾶς. Δεδυσφορηκότων δὴ οὖν ἐνίων ἐπὶ τε τῇ τῶν δαμάλεων καινοτομίᾳ, καὶ μέντοι τῶν ἑορτῶν, παρεθῆγον-

νταν και ὅσοι ἦταν καθοδηγητές τους, κραυγάζοντας μαζί τους και συμφωνώντας. Αὐτὰ μὲ τὸ παρὸν μᾶς θυμίζει ὁ λόγος τοῦ προφήτη. Γιατὶ λέγει· «Ὅλοι εἶναι μοιχοὶ σὰν κλίβανος ποὺ φλέγεται γιὰ νὰ χωνέψει τὰ ξύλα με τὴ φλόγα του». Ἀφοῦ λοιπὸν ἔκλιναν στὴν πνευματικὴ πορνεία, δηλαδή στὴν ἀποστασία ἀπὸ τὸν Θεὸ (γιατὶ αὐτὸ εἶναι ἡ πορνεία), ἔμοιαζαν πλέον μὲ κλίβανους πυρωμένους κατὰ κάποιον τρόπο και ἔτοιμους νὰ χωνέψουν ὅ,τι τοὺς ρίξει κάποιος. Γιατὶ ἦταν γεμάτοι φλόγα, δηλαδή θερμὴ και κατὰ κάποιον τρόπο φλογισμένη ἐπιθυμία. Ἐμοιαζαν ἐπίσης και μὲ φύραμα ἀλεύρου ποὺ ἤδη εἶχε τὸ προζύμι και εἶχε ζυμωθεῖ τέλεια τὴν ἡμέρα τοῦ βασιλιᾶ τους, ὅταν, ὅπως μόλις εἶπα, ὁ Ἱεροβοᾶμ εἶχε διακηρύξει ὀλοφάνερα, ὅτι πρέπει νὰ θυσιάσουν στὶς δαμάλες και νὰ τελοῦν τὶς ἐορτές γι' αὐτές, και αὐτοὶ φώναζαν «Αὐτὴ εἶναι ἡ ἡμέρα τοῦ βασιλιᾶ», ὅπως ἀκριβῶς, ὅπως εἶπα, ἔχει ὁ λόγος τῆς παράδοσης. Τότε και ἔγινε ἡ πλήρης ζύμωση, δηλαδή ἔγινε ὅλος ἐξολοκλήρου αἰχμάλωτος ἀπὸ τὴν ἀσέβεια.

Ἐχοντας λοιπὸν φλογισμένο τὸ νοῦ μὲ θερμὲς και ἀσυγκράτητες ἐπιθυμίες γιὰ παράβαση, μὲ προζύμωση κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο κατὰ τὴν ἡμέρα τοῦ βασιλιᾶ, ὀλίσθησαν στὸ ἔπακρο τῆς φαιλότητας. Κάτι τέτοιο πάλι ἔκαναν οἱ Ἰουδαῖοι στὴν περίπτωσι τοῦ Χριστοῦ. Διαδίδοντας δηλαδή ψεύδη ἐναντίον τῆς δόξας του και ἀποσπώντας λίγο λίγο τοὺς ὄχλους ἀπὸ τὴν ἀγάπη σ' αὐτὸν οἱ Γραμματεῖς και οἱ Φαρισαῖοι, πόρνευον πνευματικά, ὀδηγώντας σὲ ἀποστασία ἀπὸ αὐτὸν τὴ μάζα τοῦ πλήθους.

Στίχ. 5-6. «Ἐρχισαν οἱ ἄρχοντες νὰ ἀνάβουν ἀπὸ τὸ κρασί, ἄπλωσε τὸ χέρι του μαζί μὲ τοὺς μολυσμένους, γιατὶ πυρακτώθηκαν σὰν τὸν κλίβανο οἱ καρδιές τους».

74. Κρασί ἐδῶ, ὅπως φαίνεται, ὀνομάζει τὸ κρασί ἀπὸ τὸ ἀμπέλι τῶν Σοδόμων, ποὺ μεθάει τὴν ψυχὴ και θολώνει τὸ νοῦ και τὸν γεμίζει ἀπὸ τὴν ὀλέθρια και μιὰρὴ καταχνιά. Ἐπειδὴ ὅμως δυσφόρησαν κάποιοι γιὰ τὴν καινοτομία μὲ τὶς δαμάλες και βέβαια γιὰ τὶς ἐορτές, ἐρεθίσθησαν και ὀργίσθησαν κάποιοι ἀπὸ

το πρὸς ὀργὰς τῶν ἀρχόντων τινές. Ἴνα δὲ μὴ ὀρῶτο τῶν
 σεσιγηκότων καὶ εὐφημεῖν οὐκ ἀνεχομένων ἢ σωφρονε-
 στέρα πληθύς, αὐτοὶ τοῖς ὄχλοις τὰς χεῖρας συνεκτείνοντες,
 ἐπεφώνουν καὶ ἔτι μειζόνως, «Αὕτη ἡ ἡμέρα τοῦ βασιλέ-
 5 ως», καὶ τοὺς τῆς ἀνοσιότητος ἀπεδέχοντο τρόπους. Ὁργί-
 ζοντο τοίνυν μεμεθυμένοι, φησίν, ἀνοσία μέθη, καὶ τοῖς
 μὴ συντρέχουσι τοῖς οὕτως αἰσχροῖς τοὺς ὀδόντας ἐπέτρι-
 ζον, λοιμοῖς συνεκτείνοντες τὰς ἑαυτῶν χεῖρας. «Λοιμοὺς»
 δέ φησι τοὺς ὄχλους. Ἐπεκρότουν γάρ, φησίν, ὡς ἔφην,
 10 καίτοι παιδαγωγεῖν εἰς εὐσέβειαν ὀφείλοντες καὶ τὴν τοῦ
 συμφέροντος ἀνακαλύψαι τρίβον. Ἄλλ' ἦσαν θερμοὶ τὴν
 καρδίαν καὶ αὐτοί, φησί, τῆς εἰς παράδασιν ἐπιθυμίας τὴν
 ὀλεθρίαν εἰς νοῦν δεξάμενοι φλόγα.

Στίχ. 6. «Ἐν τῷ καταρῶσσειν αὐτοὺς ὄλην τὴν νύκτα
 15 ὕπνου Ἐφραῖμ ἐνεπλήσθη· πρωὶ ἐγενήθη, ἀνεκαύθη
 ὡς πυρὸς φέγγος».

ΟΕ. Ἐφην, ὅτι περιδεὴς ἦν ἄγαν ὁ θεομισῆς Ἱεροβοάμ,
 ἐν μόναις ὧν ἔτι ταῖς σκέψεσι τῶν ἀνοσιῶν ἐγχειρημάτων.
 ὤρετο γὰρ δὴ, καὶ σφόδρα εἰκότως, ἀγανακτήσειν τὸν Ἰσρα-
 20 ἦλ, εἰ διαπύθοιτό τι τοιοῦτον, καὶ τῶν πατρῶων ἔθῶν τὴν
 παράδασιν οὐκ ἐν μικρῷ ποιήσεσθαι λόγῳ. Ἐπειδὴ δὲ προ-
 σπεφώνηκε μὲν τοῖς ὄχλοις αὐτός, ὅτι χρὴ ταῖς δαμάλεσι
 προσκυνεῖν, προσήκαντο δὲ ἀσμένως τὴν σκέψιν αὐτοί, καὶ
 ὁμοῦ τοῖς ἄρχουσι ἐπεκρότουν, ὡς ὀρθὰ καὶ συμφέροντα
 25 φρονεῖν τε καὶ δραῖν ἠρημένοι, ἀπέστη δειμάτων, ἀποκεχώ-
 ρηκεν ὑποψίας, εὐθυμὸς τε διετέλει λοιπόν, καὶ τρυφῆς ἦν
 πλέως. Οὐκοῦν «ἐν τῷ καταρῶσσειν αὐτούς», τουτέστι κατ'
 ἐκεῖνο καιροῦ, ὅτε κατέπιπτον εἰς ὀλεθρον καὶ ἀπώλειαν,
 συγκατανεύοντές τε καὶ συναινοῦντες αὐτῷ καὶ τῆς εἰς Θεὸν
 30 ἀγάπης τιμῶντες τὴν παράδασιν, τότε, φησίν, ὁ Ἐφραῖμ,
 τουτέστιν ὁ ἐκ φυλῆς Ἐφραῖμ Ἱεροβοάμ, «ὄλην ἐκοιμήθη
 τὴν νύκτα». Ὅμοιον ὡς εἰ λέγοι· Καίτοι πάλοι διεγρηγορῶς

τούς ἄρχοντες. Γιὰ νὰ μὴ φαίνεται ὅμως τὸ φρονιμότερο πλῆθος ἐκείνων ποὺ σιωποῦσαν καὶ δὲν ἤθελαν νὰ εὐφημοῦν, ἐκείνοι ὑψώνοντας τὰ χέρια φώναζαν καὶ ἀκόμα πιὸ δυνατὰ μάλιστα, «Αὕτῃ εἶναι ἡ ἡμέρα τοῦ βασιλιᾶ», καὶ ἐπικροτοῦσαν τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ἀσέβειας. Ὁργίζονταν λοιπὸν μεθυσμένοι, λέγει, ἀπὸ ἀνόσια μέθη καὶ σὲ ἐκείνους ποὺ δὲν συμμετεῖχαν ἔτριζαν τὰ δόντια καὶ ὑψωναν τὰ χέρια τους μὲ τούς μιαρούς. «Λοιμούς» (μιαρούς) ὀνομάζει τούς ὄχλους. Γιατὶ λέγει, ἐπικρατοῦσαν, ὅπως εἶπα, αὐτά, ἂν καὶ βέβαια ὄφειλαν νὰ τοὺς παιδαγωγοῦν στὴν εὐσέβεια καὶ νὰ τοὺς φανερώνουν τὸ δρόμο τοῦ συμφέροντός τους. Ἀλλὰ καὶ αὐτῶν ἡ καρδιὰ φλογιζόταν, λέγει, ἐπειδὴ εἶχαν δεχθεῖ στὸ νοῦ τους τὴν ὀλέθρια ἐπιθυμία γιὰ παράβαση.

Στίχ. 6. «Ἔρχισαν νὰ ἀλληλοσφάζονται τότε, καὶ ἔπειτα ὅλη τὴ νύχτα ὁ Ἐφραΐμ ἔπεσε καὶ χόρτασε ὕπνο· ὅταν ξημέρωσε ὁ θυμὸς ἀναψε πάλι σὰν φλόγα φωτιᾶς».

75. Εἶπα ὅτι ἦταν κυριευμένος ἀπὸ πολὺ φόβο ὁ θεομίσητος Ἱεροβοάμ, ποὺ ἐξακολουθοῦσε νὰ σκέφτεται ἀνόσια ἔργα μονάχα. Γιατὶ νόμιζε, καὶ πολὺ εὐλογα, ὅτι θ' ἀγανακτήσουν οἱ Ἰσραηλίτες ἂν μάθαιναν κάτι τέτοιο καὶ δὲν θὰ θεωροῦσαν ἀνάξια λόγου τὴν παραβίαση τῶν προγονικῶν συνηθειῶν. Ὅταν ὅμως ἀπευθύνθηκε ὁ ἴδιος στοὺς ὄχλους καὶ εἶπε ὅτι πρέπει νὰ προσκυνοῦν τὶς δαμάλες καὶ αὐτοὶ δέχθηκαν μὲ χαρὰ τὴ σκέψη του καὶ τὴν ἐπικροτοῦσαν μαζὶ μὲ τούς ἄρχοντες, ἐπειδὴ σκέφτονταν καὶ ἔπρατταν ὀρθὰ καὶ συμφέροντα, ἔπαψε νὰ φοβᾶται, ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τὶς ὑποψίες, καὶ ἀφοῦ βρῆκε τὴν εὐθυμία του, παραδόθηκε στὶς τρυφές. Ὅταν λοιπὸν «αὐτοὶ ἀλληλοσκοτώνονταν», δηλαδή κατὰ τὸν χρόνο ἐκεῖνο, κατὰ τὸν ὅποιο ἔπεφταν στὸν ὄλεθρο καὶ τὴν ἀπώλεια, συμφωνώντας καὶ συναινώντας μαζὶ του καὶ ἐγκρίνοντας τὴν παραβίαση τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεό, τότε, λέγει, ὁ Ἐφραΐμ, δηλαδή ὁ Ἱεροβοάμ ποὺ καταγόταν ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦς Ἐφραΐμ, «κοιμήθηκε ὅλη τὴ νύχτα». Εἶναι τὸ ἴδιο σὰ νὰ λέγει· Μολονότι πρῶτα οἱ φόβοι καὶ οἱ ὑποψίες τὸν

ἐκ δειμάτων καὶ ὑποψίας, ἄφροντις ἦν, ἐτρούφα λοιπὸν καὶ ἐν μαλακαῖς ἦν εὐναῖς ὅλην τὴν νύκτα κοιμώμενος. Ἐπειδὴ δὲ πρωὶ γέγονε, θερμότερος ἦν τῶν ἄλλων. «Ἄνεκαύθη γὰρ ὡς πῦρ φέγγος», καὶ τοῖς ὄχλοις συνεθερμαίνεται, οὐδ' ὅσον εἰπεῖν μελλησμοῦ τὴν ὑπόθεσιν ἀξιῶν, ἀλλ' εἰς πέρας ἄγων, καὶ μάλα προθύμως, τῶν ἀνοσίων ἐγχειρημάτων τὴν ἀνάδειξιν.

Στίχ. 7. «Πᾶντες ἐθερμάνθησαν, ὡς κλίβανος αἱ καρδίαι αὐτῶν, καὶ κατέφαγε τοὺς κριτὰς αὐτῶν· πάντες οἱ βασιλεῖς αὐτῶν ἔπεσον, οὐκ ἦν ὁ ἐπικαλούμενος ἐν αὐτοῖς πρὸς με».

ΟΣΤ': Ἀληθῆ μὲν οὖν ἅπερ ἔφην· τεθέρμανται γὰρ οἱ ἀμφὶ τὸν ἐπάρατον Ἰεροβοάμ καὶ «ἀνεκαύθησαν ὡς πυρὸς φέγγος». Ἄρ' οὖν μέχρι τῶν ἐκείνω τετολμημένων τὰ τῆς 15 δυσσεβείας προδέδηκεν; Οὐδαμῶς, φησὶν· «ἐθερμάνθησαν γὰρ πάντες», καὶ οἱ μετ' ἐκείνον ἔτι, καὶ τῆς τοιαύτης θερμοσίας τὸ ὀλέθριον πῦρ πάντας μὲν αὐτῶν δεδαπάνηκε τοὺς κριτὰς· ἀνεῖλε δὲ καὶ πάντας τοὺς καθεξῆς μετ' ἐκείνον δεδασιλευκότας. Οὐ γὰρ ἦν ἐν αὐτοῖς ὁ προσκυνεῖν 20 ἐθέλων ἐμὲ καὶ τὸν τῶν ὅλων Θεὸν ἐκλιπαρεῖν ἀξιῶν καὶ τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας ἔχων ἐφ' ἑαυτῷ τὰ ἀνχήματα.

Στίχ. 8. «Ἐφραῖμ ἐν τοῖς λαοῖς αὐτοῦ συνανειμίγνυτο· Ἐφραῖμ ἐγένετο ἐγκρουφίας οὐ μεταστρεφόμενος».

ΟΖ'. Καταπέγει λίαν τοὺς ἐκ φυλῆς Ἐφραῖμ τὴν βασιλίδα τιμὴν ἀνημμένους ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ ἐν τῇ Σαμαρείᾳ, ὡς οὐδὲν ἄμεινον τῶν ὑπὸ χεῖρα καὶ ἀγελαίων φρονεῖν εἰωθότας, ἀλλ' εἰς ἅπαντα αὐτοῖς συνθέοντάς τε καὶ συναποφερομένους εὐκόλως, καίτοι δέον, ὡς ἡγουμένους, ποδηγεῖν εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ ὑψηλοτέραις διασκέψεσι τὸ τελοῦν αὐτοῖς εἰς σωτηρίαν ὁρᾶν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐκ ἔδρων, συνανεφύροντο δὲ τοῖς ὄχλοις, μίαν οἱ πάντες καὶ ἴσην ἀρῶ-

κρατοῦσαν ἄγρυπνο, τώρα ἀμέριμος πιά παραδόθηκε σὲ τρυφές καὶ ξαπλωμένος στὸ μαλακὸ κρεβάτι του κοιμόταν ὅλη τὴ νύχτα. Ὅταν ὅμως ξημέρωσε ἦταν πιὸ θερμότερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Γιατὶ «ἄναψε σὰ τὴ φλόγα τῆς φωτιᾶς», καὶ αὐτὸς καὶ ὁ ὄχλος ἦταν μαζί μιὰ φλόγα, καὶ οὔτε κἂν ἤθελε, ὅπως θὰ λέγαμε, νὰ ἀναβάλει λίγο τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ὀδηγοῦσε στὸ τέλος, καὶ πολὺ πρόθυμα μάλιστα, τὴν ἐκτέλεση τῶν ἀνόσιων ἔργων.

Στίχ. 7. «Ἐναψαν ὅλοι ἀπὸ τὰ πάθη, οἱ καρδιές τους σὰν κλίβανος ἀναμμένος, καὶ κατέφαγε ἐκείνους πού τοὺς ἔκριναν. Ὅλοι οἱ βασιλεῖς τους ἔπεσαν νεκροί, καὶ δὲν ὑπῆρχε κανένας νὰ μὲ ἐπικαλεῖται μέσα στὰ δεινά».

76. Εἶναι ἀλήθεια ὅσα εἶπα· γιατί φλογίσθηκαν ἐκεῖνοι πού περιέβαλλαν τὸν ἐπάρατο Ἰεροβοάμ καὶ «ἄναψαν σὰν φλόγα φωτιᾶς». Ἄραγε ἡ δυσσέβεια περιορίσθηκε στὰ δικά του ἀνόητα τολμήματα; Καθόλου, λέγει· γιατί «ἄναψαν ὅλοι σὰν φωτιά», ἀκόμα καὶ οἱ διάδοχοί του, καὶ ἡ ὀλέθρια φωτιά αὐτοῦ τοῦ ἀνάμματος κατέφαγε ὅλους τοὺς κριτές τους, ἀλλὰ καὶ σκότωσε καὶ ὅλους τοὺς ἐπόμενους πού βασίλευσαν μετὰ ἀπὸ αὐτόν. Γιατὶ δὲν ὑπῆρχε ἀνάμεσά τους κανένας πού ἤθελε νὰ μὲ προσκυνήσει καὶ νὰ θερμοπαρακαλεῖ ἐμένα, τὸν Θεὸ τῶν ὅλων καὶ πού ἔχω στὸν ἑαυτὸ μου τὰ καυχήματα τῆς ἀληθινῆς θεογνωσίας.

Στίχ. 8. «Ὁ Ἐφραῖμ ἀναμγνυόταν μὲ τὸ λαό του· ὁ Ἐφραῖμ ἔγινε ἐγκρυφίας (σταχτόπιπτα) πού δὲν ἀναποδογυρίζεται».

77. Κατηγορεῖ ἔντονα ἐκείνους πού ἀπὸ τὴ φυλὴ Ἐφραῖμ εἶχαν τὸ βασιλικὸ ἀξίωμα στὸν Ἰσραὴλ τῆς Σαμάρειας, ὅτι συνήθως δὲν σκέφτονται τίποτε καλύτερο ἀπὸ τὰ πλήθη πού βρίσκονται κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τους, ἀλλὰ σὲ ὅλα τρέχουν μαζί μὲ αὐτὰ καὶ συμπαρασύρονται εὐκόλα, μολονότι ἔπρεπε σὰν καθοδηγητές νὰ τοὺς ὀδηγοῦν στὸ ἀγαθὸ καὶ μὲ ὑψηλότερες σκέψεις νὰ στοχεύουν σὲ ἐκεῖνο πού συντελεῖ στὴ σωτηρία τους. Αὐτὸ βέβαια δὲν τὸ ἔκαναν, ἀλλὰ ἀναμγνύονταν μὲ τὸν ὄχλο, πάσχοντας ὅλοι ἀπὸ τὴν ἴδια ἀρρώστια, τὴν ἀνοησία, καὶ ἐκτὸς ἀπὸ

στοῦντες τὴν ἀβουλίαν, καὶ πρὸς γε τούτῳ τὸ ἔμμονον εἰς
 φανλότητα καὶ ἀμεταποίητον τῆς γνώμης οὐ μεθιεμένης
 παντελῶς ὧν ἂν ἔλοιτο δοᾶν, κἂν εἰ ὀλέθρου πρόξενα καὶ
 ἀπωλείας αὐτοῖς ὑπάρχει ταυτί. Ἐγκρουφίαν δὴ οὖν οὐ με-
 5 ταστρεφόμενον γεγενῆσθαι φησι τὸν Ἐφραῖμ, ὡς ἐξ εἰκό-
 νος, ἥγουν παραδείγματος, τῶν ἐπὶ λίθοις ὀπτωμένων ἄρ-
 των, οὓς, εἰ μὴ τις μεταστρέφοι, πάσα δήπως ἀνάγκη κατα-
 φρύττεσθαι τε καὶ ἀχρείους ὀραῖσθαι λοιπὸν καὶ τῇ τῆς
 φλογὸς ἀφθονία ζημιουῖσθαι τὸ ἐδώδιμον

10 Στίχ 9. «Κατέφαγον ἀλλότριοι τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ, αὐτὸς
 δὲ οὐκ ἔγνω· καὶ πολιαὶ ἐξήνθησαν αὐτῷ, καὶ αὐτὸς
 οὐκ ἔγνω».

ΟΗ. Ἀλλοτρίους ὀνομάζει τοὺς ἀλλοφύλους καὶ ἑτε-
 ρογενεῖς, Πέρσας δὴ λέγω καὶ τοὺς ὁμόρους αὐτοῖς καὶ
 15 γείτονας Μωαβίτας καὶ Ἰδουμαίους, καὶ τὰ Σύρων ἔθνη,
 οἱ μονονουχὶ κατεδηδόκασι τὸν Ἐφραῖμ. Ἐπειδὴ γὰρ ἄρ-
 τον αὐτὸν ἐγκρουφίαν ἔφη, μεμένηκεν ἐν τῇ τοῦ λόγου τρο-
 πῇ. «Ἰσχὺν» δὲ αὐτοῦ φησι τὴν ἀριθμοῦ κρείττονα πληθύν-
 πολυανδροῦσα γὰρ λίαν ἢ φυλὴ μάλιστα τοῦ Ἐφραῖμ καὶ
 20 ὑψηλὴν ἐπὶ τούτῳ τὴν ὄφρυν ἀνατείνουσα, δεινὴ καὶ ἀνα-
 ν-ταγώνιστος ᾧετό που καὶ αὐτοῖς ἔσεσθαι τοῖς Ἀσσυρίων
 καθηγηταῖς, ἥτοι στρατηγοῖς Ἐπειδὴ δὲ παραγεγόνασι
 τὸν κατ' αὐτῶν ἀράμενοι πόλεμον, ἀκονιτὶ δεδαπάνηνται
 καὶ ἥγοντο πρὸς αἰχμαλωσίαν. Ἀλλ' «οὐκ ἔγνω», φησί,
 25 τουτέστιν, οὐκ ἐνενόησε τῆς συμφορᾶς τὴν αἰτίαν, καίτοι
 δέον αὐτὸν κἂν γοῦν διὰ τῶν συμβεβηκότων ἰεναὶ πρὸς αἰ-
 σθησιν. Ὁ γὰρ οὐχ ὀραῖται, πολλάκις ἐκ προμηθείας ἐν
 ὀφθαλμοῖς ἰσταῖσιν αἱ πείραι. Καὶ ἄμεινον μὲν τὸ κατασκέ-
 πτεσθαι τὸ συμφέρον, τὴν πείραν οὐκ ἀναμένοντας. Εἰ δὲ
 30 δὴ τούτου γένοιτο καὶ ἀφαιμαρτεῖν, ἀλλ' οὖν πεπονθόσι πε-
 ριέσται λοιπὸν τὸ κἂν ἐξ αὐτῆς δύνασθαι νοεῖν τῆς πείρας
 τὸ ἀναγκαῖον καὶ ὀνησιφόρον. Οὐκ ἔγνω τοίνυν, φησὶν, ὁ

αὐτὸ τὴν ἐμμονὴν στὴ φαυλότητα καὶ τὴν ἰσχυρογνωμοσύνην, ποὺ δὲν μετακινεῖται καθόλου ἀπὸ αὐτὰ ποὺ θέλησε νὰ πράξει, ἀκόμα καὶ ἂν αὐτὰ προξενοῦν τὸν ὄλεθρον καὶ τὴν ἀπώλειάν τους. Ἐγκρυφίας λοιπὸν ποὺ δὲν ἀναποδογυρίζεται ἔγινε, λέγει, ὁ Ἐφραΐμ, παίρνοντας τὴν εἰκόνα, ἦτοι τὸ παράδειγμα, ἀπὸ τὰ πίττες ποὺ ψήνονται ἐπάνω στὶς πέτρες, ποὺ ἂν δὲν τις ἀναποδογυρίσει κανεῖς, εἶναι ἀπόλυτη ἀνάγκη νὰ καοῦν καὶ νὰ τὰ δοῦμε ν' ἀχρηστεύονται, καὶ αὐτὸ ποὺ εἶναι φαγώσιμο θὰ καταστραφεῖ ἀπὸ τὴ δυνατὴ φλόγα.

Στίχ. 9. «Κατέφαγαν ξένοι τὴ δύναμή του, καὶ αὐτὸς δὲν τὸ κατάλαβε· τὰ μαλλιά του κατάντησαν ἄσπρα, καὶ αὐτὸς δὲν τὸ ἀντιλήφθηκε».

78. Ξένους (ἄλλοτρίους) ὀνομάζει τοὺς ἀλλόφυλους καὶ ἑτερογενεῖς, ἐννοῶ τοὺς Πέρσες καὶ τοὺς ὄμορους μ' αὐτοὺς καὶ γείτονές τους Μωαβῖτες καὶ Ἰδουμαίους καὶ τοὺς λαοὺς τῶν Σύρων, οἱ ὅποιοι κατὰ κάποιον τρόπο κατέφαγαν κυριολεκτικὰ τὸν Ἐφραΐμ. Καὶ ἐπειδὴ τὸν ὀνόμασε ἄρτο ἐγκρυφία, παρέμεινε στὴ μεταφορὰ τοῦ λόγου. «Δύναμή του» πάλι λέγει τὸ ἀμέτρητο πλῆθος. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἦταν ὑπερβολικὰ πολυάνθρωπη ἡ φυλὴ τοῦ Ἐφραΐμ καὶ εἶχε γι' αὐτὸ μεγάλη ἔπαρση, πίστευε ὅτι ἦταν φοβερὴ καὶ ἀκαταγώνιστη ἀκόμα καὶ στοὺς ἴδιους τοὺς Ἀσσύριους ἡγέτες, ἢ στρατηγούς. Ὅταν ὅμως ἔφτασαν ξεκινώντας τὸν πόλεμον ἐναντίον τους, τελείωσαν χωρὶς ἀγώνα καὶ σύρθηκαν στὴν αἰχμαλωσίαν. Ἀλλὰ «δὲν κατάλαβε» λέγει, δηλαδὴ δὲν κατανόησε τὴν αἰτία τῆς συμφορᾶς, μολονότι ἔπρεπε αὐτὸς τουλάχιστο ἀπὸ τὰ ὅσα συνέβησαν νὰ ὀδηγηθεῖ στὴν κατανόησίν της. Γιατὶ αὐτὸ ποὺ δὲν τὸ βλέπομε, πολλές φορές ἡ πεῖρα μὲ τὴ πρόβλεψη τὸ φέρνει μπροστὰ στὰ μάτια μας. Καὶ βέβαια εἶναι καλύτερο νὰ προβλέπει κανένας τὸ συμφέρον, καὶ νὰ μὴ περιμένει τὴν πεῖρα. Ἄν ὅμως συμβεῖ νὰ σφάλει σ' αὐτό, τότε στὸν παθόντα ἀπομένει τουλάχιστο ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν πεῖρα νὰ μπορέσει νὰ καταλάβει τὸ χρήσιμο καὶ ὠφέλιμο. Δὲν κατάλαβε λοιπὸν, λέγει, ὁ

Ἐφραΐμ, καίτοι πεπολιωμένος, τουτέστι μακροῦ διαγεγονότος χρόνου, καὶ οὐκ ἀνικάνως ἔχοντας εἰς τὸ παιδεῦσαι λοιπὸν καὶ ἀναπεῖσαι μαθεῖν, τίνα δὴ τρόπον αὐτοῖς τὰ τοιαῦδε συμβέβηκε. Καὶ ὅτι προσκέκρουκε τῷ διασώζειν 5 ἰσχύοντι, δεινοῖς καὶ ἀδοκῆτοις ἐνώλισθον κακοῖς.

Στίχ. 10. «Καὶ ταπεινωθήσεται ἡ ὕβρις τοῦ Ἰσραὴλ εἰς πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐπέστρεψαν πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐξεξήτησαν αὐτὸν ἐν πᾶσι τούτοις».

10 ΟΘ. Ἐρμηνεύει σαφῶς ὅπερ ἔφη· τὸ γὰρ «οὐκ ἔγνω» καίτοι πεπολιωμένος ὁ Ἐφραΐμ, διατρανοῖ πάλιν. Ἡ γὰρ ὕβρις, φησί, τοῦ Ἰσραὴλ, τουτέστιν ἡ ἀπόστασις, ἣν νενόσηκεν ἐξ ὑπεροψίας, δι' ἣν καὶ ἀπονένευκεν ἐπὶ θεοῦς ἄλλοτρι-
15 σους, τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς ἀτιμάζων Θεόν, ἀποστραφή-
σεται εἰς πρόσωπον αὐτοῦ. Ὅμοιον ὡς εἰ λέγοι· Ὑβρεως αὐτῷ καὶ ἀτιμίας ἀναφανεῖται πρόξενος· τουτο γὰρ τὸ εἰς πρόσωπόν τινος ἀποστρέφεσθαι τι. Ἀλλὰ καίτοι τὰ τοιαῦδε πεπονθῶς, πάλιν οὐκ ἔγνω Θεόν, οὔτε μὴν τῆς πρὸς αὐτὸν ἐπιστροφῆς ἐποιοῦντο λόγον σκληροὶ καὶ ἄτεγκτοι καὶ πολὺ
20 νοσοῦντες τὸ ἀφιλόθεον καὶ ἐν αὐτοῖς ὀρώμενοι τοῖς δεινοῖς. Ἀναισθησίας δὲ τῆς ἐσχάτης ἔγκλημα τουτὶ καὶ τῆς εἰς λήξιν ἠκούσης ἀβελτηρίας ἀπόδειξις ἐναργής.

Στίχ. 11-12 «Καὶ ἦν Ἐφραΐμ ὡσεὶ περιστερὰ ἄνους, οὐκ ἔχουσα καρδίαν· Αἴγυπτον ἐπεκαλεῖτο, καὶ εἰς Ἀσσυρί-
25 οὺς ἐπορεύθησαν. Καθὼς ἂν πορεύωνται ἐπιβαλῶ ἐπ' αὐτοῦς τὸ δίκτυόν μου, καθὼς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατὰξω αὐτούς, παιδεύσω αὐτούς ἐν τῇ ἀκοῇ τῆς θλίψεως αὐτῶν».

Π. Ἀναμνήσαι δεῖ πάλιν τῶν γεγραμμένων ἐν τῇ τε-
30 τάρτη τῶν Βασιλειῶν· συνήσομεν γὰρ εὐκόλως ὡδὶ τῶν προκειμένων τὸν νοῦν. Ὡσηὲ τοίνυν, υἱὸς Ἡλά, δεβασίλευ-

Ἐφραΐμ καίτοι ἦταν πολίος (λευκομάτης), δηλαδή, ἐνῶ εἶχε περᾶσει τόσος χρόνος πού δέν ἦταν ἀνεπαρκῆς νά τόν διδάξει στό ἐξῆς καί νά τόν πείσει νά μάθει μέ ποιόν τρόπο ἔγιναν αὐτά τὰ πράγματα· καί ἐπειδή προσέκρουσε σέ ἐκεῖνον πού μπορεῖ νά σώζει, ὀλίσθησαν σέ ἀδόκητα δεινά.

Στίχ. 10. «Καί θά ἐξευτελισθεῖ ὁ Ἰσραήλ καί ἡ ἀλαζονεία του θά στραφεῖ ἐναντίον του, γιατί δέν ἐπέστρεψαν στόν Κύριο τόν Θεό τους, καί σέ ὅλα αὐτά δέν τόν ἀναζήτησαν».

79. Ἐρμηνεύει μέ σαφήνεια αὐτό πού εἶπε. Διευκρινίζει δηλαδή πάλι τὸ «δέν κατάλαβε» ὁ Ἐφραΐμ μολονότι εἶχαν ἀσπρίσει τὰ μαλλιά του. Γιατί ἡ ὑβριστική συμπεριφορὰ, λέγει, τοῦ Ἰσραήλ, δηλαδή ἡ ἀρρώστια τῆς ἀποστασίας πού ἔπαθε ἀπό ὑπεροψία, ἐξαιτίας τῆς ὁποίας στράφηκε σέ ξένους θεοὺς καί προσέβαλε τόν ἀπὸ τῆ φύση του καί ἀληθινὸ Θεό, «θά στραφεῖ στό πρόσωπό του». Εἶναι ὅμοιο σὰ νά λέγει· Θά φανεῖ στόν ἑαυτό του πρόξενος ἀλαζονείας καί ἐξευτελισμοῦ. Γιατί αὐτὸ σημαίνει τὸ νά στρέφεται κάτι στό πρόσωπο κάποιου. Ἀλλὰ μολονότι ἔπαθε ὅλα αὐτά, πάλι δέν γνώρισε τόν Θεό, οὔτε ἔκαναν λόγο ἐπιστροφῆς σ' αὐτόν, ἀλλὰ φαίνονταν σκληροὶ καί ἀλύγιστοι καί μέ μεγάλη ἔλλειψη ἀγάπης πρὸς τόν Θεό, ἀκόμα καί βρισκόμενοι μέσα σ' αὐτά τὰ δεινά. Κι αὐτὸ εἶναι ἔγκλημα τῆς στοῦ ἔπακρο ἀναισθησίας καί φανερὴ ἀπόδειξη ἡλιθιότητος πού φτάνει στό ἔπακρο.

Στίχ. 11-12. «Καί ὁ Ἐφραΐμ ἦταν σάν ἀνόητο περιστέρι, πού δέν εἶχε φρόνηση. Ἐπικαλοῦνταν σέ βοήθεια τὴν Αἴγυπτο, καί πήγαιναν στοὺς Ἀσσυρίους. Καθὼς θά πορεύονται θά τοὺς ρίξω τὸ δίχτυ μου καί θά τοὺς πιάσω ἔτσι ὅπως πιάνουν τὰ πουλιὰ τοῦ οὐρανοῦ. Θά τοὺς τιμωρήσω ἔτσι, ὥστε ν' ἀκουσθεῖ παντοῦ ἡ θλίψη τους».

80. Πρέπει πάλι νά ὑπενθυμίσω τὰ ὅσα ἔχουν γραφεῖ στό τέταρτο βιβλίον τῶν Βασιλειῶν· γιατί θά κατανοήσουμε εὐκόλα τὸ νόημα αὐτῶν πού λέγονται ἐδῶ. Ὁ Ὡσηέ λοιπόν, ὁ υἱὸς τοῦ Ἡλά,

κεν ἐν Σαμαρείᾳ ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ. Πρὸς τοῦτον ἀγγέλους
 πέπομφε Σαλμανασάρ ὁ Ἀσσύριος, τὰ συνήθη δῶρα τυ-
 ραννικώτερον ἐξαιτῶν, μόνον δὲ οὐχὶ καὶ δασμολογεῖν ἐθέ-
 λων τὸν Ἰσραήλ. Ὁ δὲ ἀνένευσε τὴν δουλείαν, ἐμελέτα δὲ
 5 μᾶλλον τὴν ἀντίστασιν, κἂν εἰ ἔλοιτο τυχὸν τὸν πολέμου
 νόμον ἐπιθέσθαι τῷ Ἰσραήλ. Εἶτα πρὸς Σηγῶρ ἐπρεσβέυε-
 το τὸν Αἰγύπτου τύραννον, ἐπικουρίαν αἰτῶν ὡήθη γὰρ
 ὅτι περιέσται σὺν αὐτῷ τῆς Ἀσσυρίων χειρός. Πρὸς τοῦτο
 δὲ μάλιστα λελυπημένος ἐκεῖνος, πόλεμον αἴρεται κατὰ τοῦ
 10 Ἰσραήλ. Εἶτα γέγονεν αὐτῷ δοῦλος Ὡσηέ, δορίληπτος δὲ
 σὺν αὐτῷ καὶ αὐτὸς ἀπωκίζετο τῆς Σαμαρείας ὁ Ἰσραήλ.
 Οὐκοῦν γέγονεν Ἐφραΐμ ὡς ἀνουστάτη περιστερά, οὐκ
 ἐπὶ καλῷ τὸ ἀκέραιον ἔχων. Τοιγάρτοι καὶ ὁ Χριστός, «Γί-
 νεσθε», φησί, «φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ πε-
 15 ριστεραί». Ἀπλότης μὲν γὰρ ἡθῶν καὶ τὸ ἐλεύθερον φρό-
 νημα γένοιτ' ἂν εἰκότως τοῦ παντός ἄξιον λόγου, συνέσεως
 δὲ ἀπούσης, τὸ ἀπλοῦν ἐπιζήμιον, καὶ μωρία τὸ χρῆμα λοι-
 πόν.

Ἄνους δὲ οὖν ὁ Ἐφραΐμ. Πῶς, ἢ τίνα τρόπον; Ἐπεκα-
 20 λείτο μὲν γὰρ Αἰγυπτίους, ἀλλ' ἐβάδιζον αἰχμάλωτοι πρὸς
 Ἀσσυρίους, ἀτονήσαντος εἰς ἐπικουρίαν τοῦ Σηγῶρ. Εἶτα
 πῶς οὐκ ἄμεινον ἦν αὐτῷ, μὴ τὴν ἐξ ἀνθρώπων μᾶλλον,
 ἀλλὰ τὴν ἄνωθεν καὶ ἀκαταγώνιστον ζητῆσαι φροντίδα;
 Τοιγάρτοι καὶ ἔφασκεν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς διὰ φωνῆς Ἡσαΐ-
 25 ου· «Οὐαὶ οἱ καταβαίνοντες εἰς Αἴγυπτον ἐπὶ βοήθειαν, οἱ
 ἐφ' ἵπποις πεποισθότες καὶ ἐφ' ἄρμασιν». Ὅτι δὲ οὐ δίχα
 Θεοῦ καὶ ἡ τῶν ἐπαμυνόντων αὐτοῖς ἠσθένησε χεῖρ, δέδει-
 χεν ἐπειπῶν, ὡς ὅποιπερ ἂν πορεύωνται, στρουθίων αὐ-
 τοὺς κατάξει δίκην, δίκτυον ὥσπερ ἢ λῖνον ἐπιβάλλων, καὶ
 30 ἀλαξονεύεσθαι μὲν οὐκ ἐφιεῖς, κατακομίζων δὲ ὥσπερ

46. Δ' Βασ. 17, 1.

47. Ματθ. 10, 16.

48. Ἦσ. 31, 1.

ἔγινε βασιλιάς τοῦ Ἰσραήλ στή Σαμάρεια⁴⁶. Σ' αὐτὸν ἔστειλε ἀγγελιαφόρους ὁ Σαλαμανασάρ ὁ Ἀσσύριος, ζητώντας πιεστικότερα τὰ καθορισμένα δῶρα, θέλοντας κατὰ κάποιον τρόπο νὰ λάβει φόρους ὑποτελείας ἀπὸ τοὺς Ἰσραηλιῖτες. Αὐτὸς ὅμως ἀρνήθηκε τὴ δουλεία, καὶ μελετοῦσε μᾶλλον τὴν ἀντίσταση, κι ἂν ἀκόμα ἤθελε νὰ κηρύξει τὸν πόλεμο ἐναντίον τοῦ Ἰσραήλ. Στὴ συνέχεια ἔστειλε πρέσβεις στὸν Σηγώρ, τὸν τύραννο τῆς Αἰγύπτου, ζητώντας βοήθεια· γιατί νόμισε ὅτι μαζί μ' αὐτὸν θὰ μπορέσει νὰ γλυτώσει ἀπὸ τὸ τυραννικὸ χέρι τῶν Ἀσσυρίων. Δυσσαρεστημένος ἐκεῖνος ἀπὸ αὐτὸ κήρυξε πόλεμο ἐναντίον τοῦ Ἰσραήλ. Στὴ συνέχεια ἔγινε ὁ Ὡσηὲ δούλος αὐτοῦ καὶ αἰχμάλωτος μαζί μ' αὐτὸν ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὴ Σαμάρεια. Ἔτσι λοιπὸν ἔγινε ὁ Ἐφραΐμ σὰν ἀνοητότατη περιστέρα, μὴ ἔχοντας τὴν ἀκεραιότητα γιὰ τὸ καλὸ. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς λέγει· «Γίνεσθε φρόνιμοι σὰν τὰ φίδια καὶ ἀκέραιοι (ἄκακοι) σὰν τὰ περιστέρια»⁴⁷. Γιατὶ ἡ ἀπλότητα στὸν τρόπο τῆς ζωῆς καὶ τὸ ἐλεύθερο φρόνημα θὰ μπορούσε εὐλόγα νὰ γίνῃ ἀξιοπαντὸς λόγου, ἐνῶ ὅταν ἀπουσιάζει ἡ φρόνησις, ἡ ἀπλότητα εἶναι ἐπιζήμια καὶ μωρία πὰ τὸ πράγμα.

Ἦταν ἀνόητος λοιπὸν ὁ Ἐφραΐμ. Πῶς, ἢ μὲ ποιὸν τρόπο. Καλοῦσαν τοὺς Αἰγυπτίους σὲ βοήθεια, ἀλλὰ βιάδιζαν αἰχμάλωτοι στοὺς Ἀσσυρίους, μὴ ἔχοντας τὴ δύναμη νὰ τοὺς βοηθήσει ὁ Σηγώρ. Καὶ πῶς τότε δὲν ἦταν προσιμότερο γι' αὐτὸν νὰ ζητήσῃ τὴ βοήθεια ὄχι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ μᾶλλον τὴν οὐράνια καὶ ἀκατανίκητη; Γι' αὐτὸ καὶ ἔλεγε ὁ Θεὸς τῶν ὅλων μὲ τὴ φωνὴ τοῦ Ἡσαΐα· «Ἀλλοίμονο σ' αὐτοὺς ποὺ κατεβαίνουν στὴν Αἴγυπτο πρὸς βοήθεια, σ' αὐτοὺς ποὺ στηρίζουν τὴν πεποίθησή τους στοὺς ἵππους καὶ τὰ πολεμικὰ ἄρματα»⁴⁸. Ὅτι ὅμως ἐξασθένησε ἡ δύναμη ἐκείνων ποὺ θέλησαν νὰ τοὺς ὑπερασπισθοῦν χωρὶς τὴν ἐπέμβαση τοῦ Θεοῦ, τὸ ἔδειξε λέγοντας, ὅτι ὅπου καὶ ἂν μεταβοῦν ζητώντας βοήθεια θὰ τοὺς καταστήσει σὰν τὰ σπουργίτια, στήνοντας τοὺς κατὰ κάποιον τρόπο δίχτυ ἢ παγίδα, καὶ δὲν θὰ τοὺς ἀφήσει βέβαια νὰ ἀλαζονεύονται, καταβάζοντάς τους κατὰ κά-

ὑψόθεν εἰς γῆν, τουτέστιν ἐξ ὄφρους τῆς ἄγαν ὑψηλῆς καὶ ἐπηρμένης εἰς οἰκτρὸν καὶ μέτριον φρόνημα, καὶ ὅπερ ἂν πρέποι τοῖς ὑπὸ χεῖρα γεγονόσιν ἐχθρῶν. Εἰτά φησιν, ὅτι «παιδεύσω αὐτοὺς ἐν τῇ ἀκοῇ τῆς θλίψεως αὐτῶν», ἐκεῖνό 5 που, καθάπερ ἐγῶμαι, δηλοῦν ἐθέλων. Προεβάδιζον μὲν γὰρ τῆς πείρας αὐτοῖς τῶν ἐσομένων οἱ θρούλλοι, καὶ φρικώδης ἀκοῇ κατεπτόει που πάντως τοὺς ἐν Σαμαρείᾳ. Οὐκοῦν ἐπαιδεύοντο, τὴν ὅσον οὐδέπω παρεσομένην αὐτοῖς ἀκούοντες θλίψιν. Ἄλλ' εἶπερ ἦσαν σοφοί, ἤρκεσεν ἂν 10 αὐτοῖς εἰς ἐπιστροφὴν καὶ τοῦτο· δυσάλητοι δὲ ὄντες λίαν, οὐδὲ τὴν πείραν αὐτὴν δεδυσώπηνται, σκληρόν τε καὶ ἄθραυστον καὶ πολὺ νοσοῦντα τὸ ἀπειθὲς ἔχοντες νοῦν.

Στίχ. 13. «Οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι ἀπεπήδησαν ἀπ' ἐμοῦ·
δεῖλαιοὶ εἰσιν, ὅτι ἠσέβησαν εἰς ἐμέ».

15 ΠΑ'. Ὅτι πρόφασις αὐτοῖς τῶν δεινῶν τὸ ἀποστῆναι Θεοῦ, καὶ διὰ τούτων ἡμῖν καθίστησιν ἐναργές. Ὅνπερ γὰρ τρόπον οἱ ἀρῶστοῦντες σωματικῶς, ἑαυτοῖς παραίτιοι γεγονότες τῆς τῶν νοσημάτων ἀγριότητος ἀλοῖεν ἂν, εἰ μὴ παραδέχοντο τοὺς ἰατροὺς καὶ τὰ δι' ὧν ἂν δύναιτο κατευνά- 20 ζεσθαι τὸ λυποῦν, οὕτω καὶ ἡμεῖς, τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης ἑαυτοὺς ἐκκομίζοντες, οὐ μετρίως ἀδικήσομεν. Σώζει γὰρ οὐδὲν τὸν προσκρούοντα Θεῷ. Ὅτι τοίνυν ἀποδεδραμῆκασι Θεοῦ, ταύτητοι δεῖλαιοι καὶ ἐπάρατοι, δεδυσεβηκότες δέ, διὰ γε τοῦ προσκυνεῖν τοῖς ψευδωνύμοις θεοῖς καὶ ἀνάπτειν αὐ- 25 τοῖς τὸ σέβας, ὑποκείσονται τῷ οὐαί. «Ἐὰν γὰρ κλείσῃ κατὰ ἀνθρώπου Θεός, τίς ἀνοίξει;», κατὰ τὸ γεγραμμένον.

Στίχ. 13-14 «Ἐγὼ δὲ ἐλυτρωσάμην αὐτούς, αὐτοὶ δὲ κατελάλησαν κατ' ἐμοῦ ψευδῆ, καὶ οὐκ ἐβόησαν πρὸς μεαί καρδίαι αὐτῶν, ἀλλ' ἢ ὠλόλυζον ἐν ταῖς κοίταις αὐ- 30 τῶν, ἐπὶ σίτῳ καὶ οἴνῳ κατετέμνοντο».

ποιο τρόπο ἀπὸ ψηλά στὴ γῆ, δηλαδή ἀπὸ τὴ μεγάλη ἀλαζονεία καὶ ἔπαρση, σὲ οἴκτρο καὶ ταπεινωμένο φρόνημα καὶ ὀτιδήποτε πρέπει σὲ ἐκείνους ποὺ ἔχουν περιέλθει κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τῶν ἐχθρῶν. Ἐπειτα λέγει, «Θὰ τοὺς τιμωρήσω ἔτσι, ὥστε ν' ἀκουσθεῖ παντοῦ ἢ θλίψη τους», θέλοντας ἐκεῖνο, ὅπως ἐγὼ νομίζω, νὰ δηλώσει. Προβάδιζαν τῆς δοκιμασίας οἱ θρύλοι (φῆμες) ἐκείνων ποὺ ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν σ' αὐτοὺς, καὶ οἱ φρικιαστικὲς διαδόσεις κατατρόμαζαν ὅπωςδήποτε τοὺς κατοίκους τῆς Σαμάρειας. Ἄρα λοιπὸν παιδεύονταν (τιμωροῦνταν) ἀκούοντας τὴ θλίψη ποὺ ἐπρόκειτο ὅπου νά ναι νὰ συμβεῖ σ' αὐτοὺς καὶ ποὺ δὲν συνέβη ποτέ ἄλλοτε. Ἀλλὰ ἂν ἦταν συνετοί, θὰ ἦταν κι αὐτὸ ἀρκετὸ γιὰ τὴν ἐπιστροφή τους στὸν Θεό, ὄντας ὅμως τελείως ἀναίθητοι, οὔτε μὲ τὴ γνώση αὐτῆς τῆς δοκιμασίας καταπτοήθηκαν, ἔχοντας σκληρὸ καὶ ἀλύγιστο καὶ πάσχοντα ἀπὸ πολλὴ ἀνυπακοὴ νοῦ.

Στίχ. 13. «Ἀλλοίμονο σ' αὐτοὺς, γιατί ἀπομακρύνθηκαν ἀπὸ μένα. Εἶναι δυστυχεῖς, γιατί ἔδειξαν ἀσέβεια σὲ μένα».

81. Ὅτι αἰτία τῶν δεινῶν τους ἦταν ἡ ἀποστασία τους ἀπὸ τὸν Θεό, μᾶς τὸ κάνει φανερὸ καὶ μὲ αὐτὰ. Γιατί, μὲ ὅποιον τρόπο οἱ σωματικὰ ἀρρωστοὶ θὰ βρεθοῦν νὰ ἔχουν γίνει πρόξενοι στὸν ἑαυτό τους τῆς ἐπιδείνωσης τῆς ἀρρώστιας τους ἂν δὲν δεχθοῦν τοὺς γιατροὺς καὶ τὰ μέσα ποὺ κατευνάζουν τοὺς πόνους τους, ἔτσι καὶ ἐμεῖς, ἀπομακρύνοντας τὸν ἑαυτό μας ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, δὲν θὰ τὸν βλάψουμε καὶ λίγο. Γιατί τίποτε δὲν σώζει ἐκεῖνον ποὺ προσκρούει στὸν Θεό. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀπομακρύνθηκαν ἀπὸ τὸν Θεό, γι' αὐτὸ εἶναι δυστυχεῖς καὶ ἐπάρατοι, κι ἐπειδὴ ἔδειξαν ἀσέβεια μὲ τὸ νὰ προσκυνοῦν τοὺς ψευδώνυμους θεοὺς καὶ ν' ἀποδίδουν σ' αὐτοὺς τὸ σεβασμό, θὰ δεχθοῦν τὸ βᾶρος τοῦ «οὐαί» (ἀλλοίμονο). Γιατί, σύμφωνα μ' αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ, «Ἄν ὁ Θεὸς κλείσει τὴν πόρτα στὸν ἄνθρωπο, ποιὸς θὰ τὴν ἀνοίξει;»⁴⁹.

Στίχ. 13-14. «Ἐγὼ ὅμως τοὺς λύτρωσα, ἐνῶ αὐτοὶ ἐξαπέλυσαν ψεύτικες κατηγορίες ἐναντίον μου, καὶ στὴ θλίψη τους δὲν ἀναβόησαν σ' ἐμένα οἱ καρδιές τους, ἀλλὰ θρηνοῦσαν στοὺς κοιτῶνες τους, ξεσχιζόμενοι ἀπὸ ἔλλειψη ψωμοῦ καὶ κρασιοῦ».

ΠΒ. "Οτι τοῖς ἐκάστου πλημμελήμασιν ἰσομέτρος ἐπά-
 γει τὰς δίκας, ὑπεμφαίνει πάλιν. Κατειρήκασι γὰρ τοῦ λυ-
 τρωσαμένου Θεοῦ καὶ ἐξ οἴκου δουλείας ἐξαγηοχότος, «Ἐν
 5 χειρὶ κραταιᾶ καὶ ἐν βραχίονι ὑψηλῶ», καθὰ γέγραπται, καὶ
 τῆς Αἰγυπτίων πλεονεξίας ἐκκεκομικότος Κατελάλησαν δὲ
 τῆς δόξης αὐτοῦ, τὰς ὑπὲρ ὧν ἂν εὖ πάθοιεν εὐφημίας τοῖς
 ἀκαθάρτοις ἀνάπτοντες δαίμοσι καὶ τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν
 τῶν ἰδίων, καθάπερ ἀμέλει μεμοσχοποιηκότες κατὰ τὴν ἔρη-
 μον, μονονουχὶ τὸν Λυτρωτὴν ἀνοσίως περιυβρίζοντες, ἐξ
 10 ἀποπληξίας ἔφασκον· «Οὗτοι οἱ θεοὶ σου, Ἰσραήλ, οἵτινες
 ἀνήγαγόν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου». Ὑβρις οὖν ἄρα καὶ παροι-
 νία λοιπὸν εἰς Θεὸν καὶ ἐναργεστάτη κατάρῳησις, τὸ γλυ-
 πτοῖς καὶ δαίμοσιν ἀναθεῖναι τὸ σέβας καὶ αὐτοῖς προσά-
 γειν τὰ χαριστήρια καὶ τῆς ἀνωτάτω δόξης τὴν ὑπεροχὴν
 15 καταδιβάξειν εἰς αὐτά. Καὶ οὐχὶ δὴ μόνον κατειρήκασι τοῦ
 Θεοῦ, καθάπερ ἔφην ἄρτίως, ἀλλὰ καὶ ἀπένευσαν παντελῶς
 τοῦ κἂν γοῦν οἶεσθαι μόνον, ὅτι παρ' αὐτοῦ τοῖς ἐν κόσμῳ
 τὰ ζωαρκῆ. Οὐ γὰρ βεβοήκασι πρὸς με, φησὶν, αἱ καρδίαι
 αὐτῶν, τουτέστιν οὐδὲν ἐξεξήτησαν παρ' ἐμοῦ, καίτοι δι-
 20 ακείμενοι καὶ πεπιστευκότες ὅτι παντὸς ἀγαθοῦ χορηγός εἰ-
 μι καὶ δοτήρ. "Οτι δὲ βοῆς οὐ δεῖται Θεός, διαθέσεως δὲ
 μᾶλλον τῆς εἰς νοῦν καὶ καρδίαν, καὶ διὰ τούτων εἰσόμεθα.

Οὐκοῦν οὔτε βεβοήκασι πρὸς Θεόν, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἀπο-
 νενεύκασιν ἀχαλίνως εἰς ἐκτόπους φιλοσαρκίας, ὡς καὶ
 25 ὀλολύξειν ἐπὶ κοίταις. Αἰσχυρῶν δὲ τρόπων ἀπόδειξις τὸ
 χρῆμά ἐστι καὶ τῆς εἰς πορνείαν ἀνεπιπλήκτου ῥοπῆς καὶ
 νοῦ κεκλασμένου πρὸς ἡδονάς. Πρέποι δ' ἂν μόνοις εἰς αἰ-
 σχρὰν οὕτω καὶ βδελυρωτάτην ἔξιν κατολισθεῖν τοῖς τὰ
 τῶν ἀνδρῶν ἐξαίρετα, πρὸς τὰ τῶν γυναιῶν ἔθη καὶ σχή-
 30 ματα καὶ φωνὰς καταδιάξεσθαι μεμελετηκόσι. Γυναικίαι
 δὲ οὗτοι καὶ πολὺ λίαν ἐκτέθλημένοι, καὶ εἰς λῆξιν ἤκον-
 τες τῆς ἐν ἀνθρώποις ἀκαθαρσίας. Τό γε μὴν ἐπ' οἴνω καὶ

82. Ὑποδηλώνει πάλι ὅτι ἐπιβάλλει τιμωρίες ἀνόλογες μὲ τὰ ἁμαρτήματα. Γιατὶ κατηγόρησαν τὸν Θεὸ πού τοὺς λύτρωσε καὶ τοὺς ἔβγαλε ἀπὸ τὴ χώρα τῆς δουλείας «μὲ τὸ κραταιὸ χέρι του καὶ τὸ βραχίονά του τὸν ὑψηλό»⁵⁰, ὅπως ἔχει γραφεῖ, καὶ τοὺς ἀπελευθέρωσε ἀπὸ τὴν τυραννικὴ ἐξουσία τῶν Αἴγυπτίων. Κατηγόρησαν τὴ δόξα του, ἀποδίδοντας τοὺς ἐπαίνους γιὰ ὅσα καλὰ ἔχουν δεχθεῖ στοὺς ἀκάθαρτους δαίμονες καὶ στὰ ἔργα τῶν ἴδιων τους τῶν χειρῶν, ὅπως ἀκριβῶς κατασκεύασαν τὸν χρυσὸ μῶσχο στὴν ἔρημο, καὶ καταυβρίζοντας κατὰ κάποιον τρόπο ἀνόσια τὸν Λυτρωτὴ, γεμᾶτοι ἀπὸ ἀνοησία ἔλεγαν· «Αὐτοὶ εἶναι, Ἰσραήλ, οἱ θεοὶ σου πού σε ἔβγαλαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο»⁵¹. Εἶναι λοιπὸν ὕβρη πρὸς τὸν Θεὸ καὶ μέθη καὶ ὀλοφάνερη κατὰκριση τὸ ν' ἀποδίδει κανεὶς σεβασμὸ στὰ γλυπτὰ καὶ τὰ δαιμόνια, νὰ ἀποδίδει σ' αὐτὰ τὰ εὐχαριστήρια, καὶ νὰ κατεβάξει σ' αὐτὰ τὴν ὑπεροχὴ πού ἔχει ἢ ἀνώτατη δόξα. Καὶ δὲν κατηγόρησαν βέβαια μονάχα τὸν Θεό, ὅπως εἶπα πιὸ πάνω, ἀλλὰ καὶ ἀρνήθηκαν τελείως ἀκόμα καὶ τὴν ἀπλῆ ἰδέα, ὅτι ἀπὸ αὐτὸν λαμβάνουν οἱ ἄνθρωποι τὰ ἀπαραίτητα γιὰ τὴ ζωὴ. Γιατὶ λέγει· «Δὲν φώναξαν σ' ἐμένα οἱ καρδιές τους», δηλαδή δὲν ζήτησαν τίποτε ἀπὸ ἐμένα, ὃν καὶ ἤξεραν καὶ πίστευαν ὅτι εἶμαι χορηγὸς καὶ δοτήρας κάθε ἀγαθοῦ. Ὅτι ὅμως ὁ Θεὸς δὲν χρειάζεται κραυγὴ, ἀλλὰ μᾶλλον διάθεση νοῦ καὶ καρδιᾶς, θὰ τὸ μάθομε καὶ ἀπὸ αὐτά.

Οὔτε λοιπὸν κραύγασαν πρὸς τὸν Θεό, ἀλλὰ καὶ ἀπομακρύνθηκαν χωρὶς χαλινάρι σὲ ἄνομες φιλοσαρκίες, ὥστε καὶ νὰ θρηνοῦν στοὺς κοιτῶνες τους. Τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀπόδειξη αἰσχροῦν τρόπων ζωῆς καὶ τῆς κατὰπτυστης ροπῆς πρὸς τὴν πορνεία καὶ νοῦ παρασυρμένου στὶς ἡδονές. Ἀρμόζει μόνο σὲ ἐκείνους πού ἔχουν ἀφήσει νὰ κατολισθήσουν τὰ ἐξαίρετα τῶν ἀνδρῶν στὴν τόσο αἰσchrὴ καὶ βδελυρώτατη συνήθεια καὶ φροντίζουν νὰ τὰ ὑποδιβάξουν στὶς γυναικεῖες συνήθειες καὶ τὶς ἐνδυμασιές καὶ τὶς φωνές. Εἶναι γυναικώδεις αὐτοὶ καὶ πάρα πολὺ θηλυπρεπεῖς καὶ ἔχουν φτάσει στὸ ἀποκορύφωμα τῆς ἀκαθαρσίας στοὺς ἀνθρώ-

50. Ψαλμ. 135, 12.

51. Ἔξ. 32, 4.

σίτῳ κατατέμνεσθαι λέγειν αὐτούς, ἐκεῖνο, οἴμαί που, παραδηλοῦν ἔοικεν. Εὐχαριστοῦντες γὰρ τοῖς ἑαυτῶν εἰδώλοις ἐπὶ ταῖς ἐξ ἄγρῶν εὐκαρπίαῖς, σίτῳ τέ φημι καὶ τοῖς ἐξ ἀμπέλου, τὰς καλουμένας τελετὰς ἐπιτηδεύειν ἤθελον· οἷον
 5 ἐνθουσιῶντές τε καὶ μαινόμενοι καὶ σιδήρῳ τὰ στέρνα καὶ ἄμφω τῷ χειρὶ χαράττοντες, ἵνα καὶ αὐτό που τάχα τὸ ἴδιον αἷμα μονονουχὶ καταθύοντες τοῖς γλυπτοῖς, ἐπ' ἐσχάτη λοιπὸν ἀφιλοθεΐᾳ καταγινώσκοντο. Τούτοις που τάχα καὶ προφήτης ἕτερος ἐπιμειδιᾷ λέγων, «Θύσατε ἀνθρώπους,
 10 μόσχοι γὰρ ἐκλελοίπασιν». Ἰκανὰ δὲ τὰ τοιαῦτα καταλυπεῖν ὅτι μάλιστα τὸν τῶν ὄλων κατεξουσιάζοντα Θεόν, ᾧ μᾶλλον ἔδει προσάγειν τὰ χαριστήρια, καὶ οὐχὶ τὴν αὐτῷ πρόπουσαν δόξαν ἀπονέμειν ἀβούλως ξύλοις τε καὶ λίθοις

Στίχ 15-16. «Ἐπαιδεύθησαν ἐν ἐμοί, καὶ ἐγὼ κατίσχυσα
 15 τοὺς βραχίονας αὐτῶν, καὶ εἰς ἐμὲ ἐλογίσαντο πονηρὰ. Ἀπεσιράφησαν εἰς οὐδέν, ἐγένοντο ὡς τόξον ἐντεταμένον».

ΠΓ'. Ἔτερον αὐτοῖς ἀχαριστίας αὐτῶν ἐπισυνάπτει τρόπον, ἀνοσίους ὄντας καὶ ὀλιγογνώμονας ἀποφαίνων.
 20 Ἐγὼ μὲν γάρ, φησί, καίτοι πάλαι κτηνῶν ἀλόγων διενεγκόντας οὐδὲν καὶ ἀσυνέτους ὄντας κομιδῇ, καὶ νόμῳ πεπαίδευκα, καὶ σοφοὺς ἀπέδειξα, καὶ τὸ συμφέρον εἰδόμενος καὶ τὴν τῆς δικαιοσύνης ὁδόν, καὶ ἀπάσης εὐκοσμίας κατόρθωσιν οὐκ ἠγνοηκότας, ὡς ἤδη καὶ λέγειν χαίροντας
 25 ἐφ' ἑαυτοῖς, «Μακάριοι ἐσμέν, Ἰσραήλ, ὅτι τὰ ἀρεστὰ Κυρίου γνωστὰ ἡμῖν ἐστι». Καὶ οὐ μέχρι τούτων τὰ τῆς εἰς αὐτοὺς γέγονε φιλοτιμίας, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἀλκιμωτάτους ἀπέφηνα, καὶ ἰκανῶς ἔχοντας πρὸς τὸ δύνασθαι παντὸς καταθλεῖν τοῦ πολεμεῖν ἐθέλοντος καὶ ἀνθεστηκότος Νενικήκα-
 30 σι γὰρ ἔθνη πολλὰ καὶ μεγάλα, καὶ τοῦτο ἀμογητί. Ἄλλ' εἰς ἐμὲ τὸν τῶν τοιούτων αὐτοῖς δοτῆρα Θεὸν γεγόνασι πονη-

πους. Αυτό πού λέγει πάλι, ὅτι κατασχίζονται αὐτοὶ γιά ψωμί καὶ κρασί, φαίνεται, νομίζω, νὰ ὑποδηλώνει τὸ ἔξῃς. Εὐχαριστώντας δηλαδή τὰ εἶδωλά τους καὶ τὴν καλὴ καρποφορία τῶν ἀγρῶν τους, ἤθελαν νὰ ἐπιδίδονται σὶς λεγόμενες τελετὲς τοῦ σιταριοῦ καὶ τοῦ κρασιοῦ. Σὰ νὰ εἶχαν κυριευθεῖ ἀπὸ ἐνθουσιασμό καὶ νὰ μαίνονταν, χάραζαν τὸ στῆθος τους καὶ τὰ δύο τους χέρια μὲ μαχαίρι, θυσιάζοντας κατὰ κάποιον τρόπο τὰχα στὰ ἀγάλματα τὸ αἷμα τους, καὶ γι' αὐτὸ κατηγοροῦνταν τελικὰ γιά ἔσχατη ἐχθρότητα πρὸς τὸν Θεό. Αὐτοὺς ἴσως εἰρωνεύεται καὶ ἓνας ἄλλος προφήτης (ὁ ἴδιος) λέγοντας· «Θυσιάστε ἀνθρώπους· γιὰτὶ ἔχουν τελειώσει τὰ μοσχάρια»⁵². Ἰκανὰ αὐτὰ νὰ ἐξοργίσουν τὸν ἐξουσιαστή τῶν ὅλων Θεό, στὸν ὁποῖο ἔπρεπε μᾶλλον νὰ ἀποδίδουν τὰ εὐχαριστήρια, καὶ ὄχι τὴ δοξολογία πού ἀρμόζει σ' αὐτὸν νὰ τὴν ἀποδίδουν ἀπερίσκεπτα στὰ ξύλα καὶ τὰ λιθάριά.

Στίχ. 15-16. «Παιδαγωγῆθηκαν ἀπὸ μένα, καὶ ἐγὼ κατέστησα ἰσχυρὴ τὴ δύναμή τους, καὶ ὅμως ἔκαναν ἐναντίον μου πονηρὲς σκέψεις. Μὲ ἀποστράφηκαν τελείως καὶ ἔγιναν σὰν τεντωμένο τόξο ἐναντίον μου».

83. Τοὺς προσθέτει ἓναν ἄλλον τρόπο ἀχαριστίας, παρουσιάζοντας τους ὡς ἀσεβεῖς καὶ ἀσύνετους. Γιατὶ λέγει· Ἐγὼ βέβαια, μολονότι παλαιὰ δὲν διέφεραν σὲ τίποτε ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα καὶ ἦταν τελείως ἀσύνετοι, καὶ μὲ τὸ νόμο τοὺς παιδαγώγησα, καὶ σοφοὺς τοὺς ἀπέδειξα, καὶ γνῶστες τοῦ συμφέροντός τους καὶ τῆς ὁδοῦ τῆς δικαιοσύνης, ἀλλὰ καὶ νὰ εἶναι γνῶστες τῆς κατόρθωσης κάθε ἀρετῆς, ὥστε νὰ λένε ἤδη μὲ χαρὰ στὸν ἑαυτό τους· «Εἴμαστε, Ἰσραήλ, μακάριοι, γιὰτὶ γνωρίζομε αὐτὰ πού εἶναι εὐάρεστα στὸν Θεό»⁵³. Καὶ δὲν περιορίσθηκε ὡς ἐδῶ ἡ γενναιοδωρία μου πρὸς αὐτούς, ἀλλὰ καὶ πάρα πολὺ ἰσχυροὺς τοὺς ἀνέδειξα καὶ πολὺ ἱκανοὺς νὰ νικοῦν ὅποιον ἤθελε νὰ τοὺς πολεμήσει καὶ νὰ τοὺς ἀντισταθεῖ. Γιατὶ νίκησαν ἔθνη πολλὰ καὶ μεγάλα, καὶ αὐτὸ μὲ χωρὶς κόπο. Ἀλλὰ ἐναντι σ' ἐμένα τὸν Θεό πού τοὺς ἔδωσα ὅλα αὐτὰ φάνηκαν πονηροί, περιφρονητὲς δηλαδή καὶ

ροί, καταφρονηταὶ δηλονότι καὶ ἀποστάται· καὶ ὁ τρόπος αὐτοῖς τῆς ἀποστροφῆς γέγονεν εἰς οὐδέν. Οὐδέν γὰρ ὅλως τὸ ἐξ ὑλῆς αἰσθητῆς χειροποίητον ἄγαλμα. Ἄλλ' εἰ μὲν τι τὸ ἄμεινον εὐρήκασιν, ἔχοι ἂν εἰκότως καὶ λόγον αὐτοῖς ἢ πα-
5 ράβασιν, ἐπειδὴ δὲ πρὸς Θεὸν οὐδέν παντελῶς τὰ τοιάδε, γελοιοῦτης δὲ καὶ ἠλιθιότης καὶ ὅσα τούτοις ἐγγύς, οὐδεὶς αὐτοῖς ἐστὶ λόγος τῆς ἀποστροφῆς, πιθανὴν ἔχων αἰτίαν.

Οὐκοῦν εἰς οὐδέν ἀπεστράφησαν, «γεγόνασι» δὲ πρὸς τούτοις καὶ «ὡς τόξον ἐντεταμένον», οὐ χαλῶμενοι πρὸς με-
10 τάνγνωσιν, οὐ καθυφιέντες τοῦ τόνου τοῦ πρὸς τοσαύτην αὐ-
τοὺς ἀποφέροντος αἰσχύνῃν καὶ ἀβουλίαν. Ἰστέον δέ, ὅτι τοῦτο διερμηνεύοντες ἐκδεδώκασιν ἕτεροι, “ἐγένοντο ὡς τό-
ξον ἀντεστραμμένον”, ἵνα τι τοιοῦτον πεπραχῶς νοῆται πάλιν ὁ Ἰσραήλ. Οὕς γὰρ ἔδει μᾶλλον, καθάπερ τι τόξον, ἐντεί-
15 νεσθαι κατ' ἐχθρῶν καὶ βάλλειν εὐτόνως τοὺς ἀντανίστα-
σθαι μεμελετηκότας, διαλελήθασιν σφᾶς αὐτοὺς οἶονεὶ τόξων ἀκίσι πλήττοντες πικρῶς. Θεῶ γὰρ προσκρούοντες, κατάγε τοὺς ἤδη προειρημένους τρόπους, τί δρῶντες ἕτερον ἀλοῖεν ἂν, ἢ καθ' ἑαυτῶν τὰς ἰδίας ὀπλίζοντες χεῖρας;

20 Νοοῖτο δ' ἂν τὸ προκείμενον, εἴπερ τῷ δοκεῖ, καὶ καθ' ἕτερον τρόπον. Ὁ μὲν γὰρ τῶν ὅλων Θεὸς ἐνέτεινεν οἶονεῖ-
πως τὸν Ἰσραήλ ὡς ἴδιον τόξον, τῇ τοῦ διαβόλου τυραννίδι μαχόμενος καὶ τῇ τῆς εἰδωλολατρίας ἀντεξάγων ἀπάτη-
μόνος γὰρ ἐκ πάντων τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην
25 ἔθνῶν ὁ Ἰσραήλ, κατάγε τὸ τῷ νόμῳ δοκοῦν, ἀπεσειέτο μὲν τὴν τῶν εἰδώλων προσκύνῃσιν, προσέκειτο δὲ τῷ φύσει τε καὶ ἀληθῶς τῶν ὅλων Δεσπότη· ἀλλ' ἐτράποντο πρὸς τὸ ἐναντίον. Οἱ γὰρ ἐκεῖνο πράττειν ὀφείλοντες, ὑπὲρ τῆς τῶν εἰδώλων δόξης πεπολεμήκασιν τῷ Θεῷ· γεγόνασι τοίνυν ὡς
30 τόξον ἀντεστραμμένον, ἐναντία χρώμενοι τῇ τοξείᾳ.

Στίχ. 16 «Πεσοῦνται ἐν ῥομφαία οἱ ἄρχοντες αὐτῶν δι' ἀπαιδευσίαν γλώσσης αὐτῶν».

ἀποστάτες. Καὶ ἡ ἀποστροφή αὐτὴ γι' αὐτοὺς δὲν ἦταν καθόλου ὠφέλιμη. Γιατὶ τὸ χειροποίητο ἄγαλμα ἀπὸ αἰσθητὴ ὕλη δὲν ὠφελεῖ σὲ τίποτε ἀπολύτως. Ἀλλά, ἂν βέβαια βρῆκαν κάτι τὸ καλύτερο, θὰ ἦταν δικαιολογημένη ἡ παράβασή τους, ἐπειδὴ ὅμως ἔναντι τοῦ Θεοῦ ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀπολύτως μηδέν, καὶ μόνο γελοιότητα καὶ ἡλιθιότητα καὶ ὅσα ἄλλα παρόμοια, δὲν ὑπάρχει καμμιά δικαιολογία γιὰ τὴν ἀποστροφή τους, πὺ νὰ εἶναι πιθανή.

Ἐπομένως μὲ ἀποστράφηκαν χωρὶς κανένα ὄφελος, ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ «ἔγιναν καὶ σὰν τεντωμένο τόξο», ἀφοῦ δὲν λυγίζου, ὥστε νὰ μετανοήσουν, καὶ δὲν ἐγκαταλείπουν αὐτὸ τὸ τέντωμα πὺ τοὺς ὀδηγεῖ σὲ τόσο μεγάλη ντροπὴ καὶ ἀνοησία. Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζομε ὅτι ἐρμηνεύοντας τὸ ἐδάφιο αὐτὸ ἄλλοι ἔγραψαν, “ἔγιναν σὰν τόξο ἀντεστραμμένο”, ὥστε νὰ νοεῖται πάλι, ὅτι ὁ Ἰσραὴλ ἔπραξε κάτι τέτοιο. Αὐτοὶ δηλαδὴ πὺ ἔπρεπε νὰ τεντώνονται ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν καὶ νὰ χτυποῦν δυνατὰ αὐτοὺς πὺ θέλουν νὰ τοὺς ἐπιτεθοῦν, τοὺς διέφυγε ὅτι μὲ πικρὰ βέλη τῶν τόξων χτυποῦν κατὰ κάποιον τρόπο τὸν ἑαυτὸ τους. Γιατὶ, ὅταν προσκρούουν στὸν Θεό, μὲ τοὺς τρόπους πὺ ἤδη προαναφέραμε, τί ἄλλο θὰ βρεθοῦν νὰ πράττουν, παρὰ ὅτι ὀπλίζουν τὰ ἴδια τους τὰ χέρια ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ τους;

Ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἐδάφιο μπορεῖ νὰ νοηθεῖ, ἂν θέλει κανεὶς, καὶ μὲ ἄλλο τρόπο. Ὁ Θεὸς τῶν ὄλων δηλαδὴ τέντωσε τὸν Ἰσραὴλ κατὰ κάποιον τρόπο σὰν δικό του τόξο, πολεμώντας τὴν τυραννικὴ ἐξουσία τοῦ διαβόλου καὶ ἀντεπιτιθέμενος στὴν ἀπάτη τῆς εἰδωλολατρίας. Γιατὶ ἀπὸ ὅλα τὰ ἔθνη τῆς οἰκουμένης ὁ Ἰσραὴλ μονάχα, σύμφωνα μὲ τὸ νόμο, ἀπέρριπτε τὴν προσκύνηση τῶν εἰδώλων, καὶ ἦταν προσκολλημένος στὸν ἀπὸ τὴ φύση του καὶ ἀληθινὸ Κύριο τῶν ὄλων. Στράφηκαν ὅμως στὸ ἀντίθετο. Αὐτοὶ δηλαδὴ πὺ ἔπρεπε ἐκεῖνο νὰ πράττουν, πολέμησαν τὸν Θεὸ ὑπερασπίζοντας τὴ δόξα τῶν εἰδώλων. Ἐγιναν λοιπὸν σὰν τόξο ἀντεστραμμένο, χρησιμοποιώντας ἐναντίον τους τὰ τοξεύματα.

Στίχ. 16. «Θὰ πέσουν ἀπὸ ρομφαία οἱ ἄρχοντές τους, ἀπὸ τὴν ἀπαιδευσία τῆς γλώσσας τους».

ΠΔ'. Οὐ κατὰ μόνον ἤξει, φησί, τῶν τοῖς ἡγουμένοις ὑπεστρωμένων τὰ ἐξ ὀργῆς, καταλήψεται δέ, καὶ μάλα γοργῶς, καὶ τοὺς ταῖς ἀνωτάτω τιμαῖς ἐντροφᾶν εἰωθότας. «Πεσοῦνται γὰρ ἐν ῥομφαίᾳ», καὶ πρόφασις ἔσται τοῦ πα-
 5 θεῖν αὐτοὺς τῆς γλώσσης τὸ ἀσελγές. Ἐπαιδευσία γὰρ ἀληθῶς τὸ «τῷ ξύλῳ λέγειν, Θεός μου εἶ σύ, καὶ τῷ λίθῳ, Σὺ ἐγέννησάς με». Ἀρμόσειε δ' ἂν εὖ μάλα καὶ τὰ τοιαύδε λέγειν τῷ Ἐμμανουήλ, καθ' οὗ τὴν ἀπαιδευτον κεκινήκασι γλῶσσαν οἱ Γραμματεῖς τε καὶ Φαρισαῖοι, καίτοι παιδεύον-
 10 τός τε καὶ κατισχύοντος, δῆλον δὲ ὅτι πνευματικῶς, ὧν οὐδὲν ὑπολογισάμενοι, καὶ ἀπεστράφησαν εἰς οὐδέν. Ἐτροῦποντο γὰρ εἰς «διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων», καὶ «γεγόνασιν ὡς τόξον ἀντεστραμμένον», βάλλοντες ἀνοσίως τὸν ἑαυτῶν Δεσπότην, οὗ μᾶλλον ἐχρῆν ὑπεραθλῆσαι γενι-
 15 κῶς, καὶ νικᾶν ἐπείγεσθαι τοὺς ἀντιτεταγμένους, καθὰ καὶ οἱ τῶν πιστευσάντων γνήσιοι μαθηταί.

ΚΕΦ. 7, στίχ. 16 - ΚΕΦ. 8, στίχ. 1. «Οὗτος ὁ φανλισμὸς αὐτῶν ἐν γῆ Αἰγύπτῳ εἰς κόλπον αὐτῶν, ὡς γῆ, ὡς ἀε-
 τὸς ἐπ' οἶκον Κυρίου, ἀνθ' ὧν παρέβησαν τὴν διαθήκην
 20 μου καὶ κατὰ τοῦ νόμου μου ἠσέδησαν».

ΠΕ'. Ἀσαφῶς μὲν λίαν εἴρηται ταυτί, τῆς Ἑβραίων, κα-
 θάπερ ἐγῶμαι, φωνῆς πολλὴν ἐμποιοῦσης τοῖς διερμηνεύ-
 οῦσι τὴν δυσχέρειαν· ἐπόμενοι δὲ ἡμεῖς τῇ τῶν νοημάτων
 τάξει, τὸ εἰς νοῦν ἤκον ἐροῦμεν. «Οὗτος τοίνυν ὁ φανλι-
 25 σμὸς αὐτῶν», φησὶν, «ἐν γῆ Αἰγύπτῳ», τουτέστιν ἐπειδή-
 περ ἐμὲ τὸν αἰεὶ σώζοντα καὶ παιδεύοντα καὶ ἀκαταγώνι-
 σιον τιθέντα τοῖς ἀνθεστηκόσιν (ἐνίσχυσα γὰρ αὐτούς),
 ἐξεφαύλισαν ἀνοσίως, δαιμονίοις μὲν ἀπονέμοντες τὰς λα-
 τρείας, ἐπιθαρσῆσαντες δὲ καὶ τῇ τῶν Αἰγυπτίων γῆ, καὶ
 30 ἀποχρήσειν αὐτοῖς εἰς εὐημερίαν τὰς ἐκεῖθεν ἐπικουρίας
 οἰόμενοι, ταύτητοι καὶ εἰς κόλπον αὐτῶν ἀποστραφήσεται

84. Τ' ἀποτελέσματα τῆς ὀργῆς, λέγει, δὲν θὰ φτάσουν μόνο στους εὐρισκόμενους κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τῶν ἡγετῶν τους, ἀλλὰ θὰ ξεσπάσουν, καὶ μάλιστα πολὺ γρήγορα, καὶ σ' αὐτοὺς πού ἀπολαμβάνουν τὶς ἀνώτατες τιμές. Γιατὶ «Θὰ πέσουν ἀπὸ ρομφαία» καὶ ἡ αἰτία νὰ τὸ πάθουν θὰ εἶναι ἡ ἀσέλγεια τῆς γλώσσας τους. Γιατὶ εἶναι πραγματικὰ ἀπαιδευσία νὰ λέγει κανεὶς στὸ ξύλο, «Ἐσὺ εἶσαι Θεός μου, καὶ στὴν πέτρα, ἐσὺ μὲ γέννησες»⁵⁴.

Μποροῦν βέβαια πολὺ κατάλληλα νὰ λέγονται αὐτὰ καὶ γιὰ τὸν Ἑμμανουήλ, ἐναντίον τοῦ ὁποίου κίνησαν τὴ γλώσσα τους οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, μολονότι τοὺς παιδαγωγοῦσε καὶ τοὺς ἐνίσχυε, πνευματικὰ βέβαια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα δὲν ὑπολόγισαν τίποτε καὶ τὸν ἀποστράφηκαν χωρὶς κανένα ὄφελος. Γιατὶ ἀκολούθησαν «διδασκαλίες πού ἦταν ἐντολές ἀνθρώπων»⁵⁵, καὶ ἔγιναν σὰν τόξο ἀντεστραμμένο, τοξεύοντας μὲ ἀσέβεια τὸν Κύριό τους, τὸν ὁποῖο ἔπρεπε ἀντίθετα νὰ ὑπερασπισθοῦν σὲ ὅλα, καὶ νὰ σπεύδουν νὰ πολεμοῦν καὶ νὰ συντριβοῦν τοὺς ἀντίθετους, ὅπως καὶ οἱ γνήσιοι μαθητὲς ἀπὸ ἐκείνους πού πίστεψαν.

ΚΕΦ. 7, 16 - ΚΕΦ. 8, στίχ. 1. «Αὐτὸς εἶναι ὁ ἐξευτελισμὸς τους στὴ γῆ τῆς Αἰγύπτου, πού ἔπεσε στὸν κόλπο τους σὰν γῆ, σὰν ἀετὸς στὸν οἶκο τοῦ Κυρίου, ἐπειδὴ παραβίασαν τὴ διαθήκη μου, καὶ ἀσέβησαν κατὰ τοῦ νόμου μου».

85. Αὐτὰ λέγονται μὲ πολλὴ ἀσάφεια, γιατί ἡ γλώσσα, ὅπως ἐγὼ νομίζω, τῶν Ἑβραίων προκαλεῖ μεγάλη δυσκολία στους ἐρμηνευτὲς. Ἐμεῖς ὅμως, ἀκολουθώντας τὴ σειρὰ τοῦ συλλογισμοῦ, θὰ ποῦμε αὐτὸ πού θὰ ἔρθει στὸ νοῦ μας. «Αὐτὸς λοιπὸν εἶναι ὁ ἐξευτελισμὸς τους», λέγει, «στὴ γῆ τῆς Αἰγύπτου»· δηλαδή, ἐπειδὴ ἐμένα, πού πάντοτε τοὺς σῶζω καὶ τοὺς παιδαγωγῶ καὶ εἶμαι ἀκατανίκητος μπροστὰ στους ἀντιπάλους τους (γιατὶ τοὺς δυνάμωσα), μὲ ἐξευτέλισαν ἀνόσια, ἀπὸ τὴ μὰ ἀπονέμοντας λατρεία στὰ δαιμόνια, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη στήριξαν τὴν πεποίθησή τους στὴ χώρα τῶν Αἰγυπτίων καὶ νόμισαν ὅτι ἡ βοήθεια ἀπὸ ἐκεῖ θὰ τοὺς ἐπερκέσει γιὰ τὴν εὐημερία τους, γι' αὐτὸ καὶ κατὰ

τὸ ἐγχείρημα, καὶ τῆς ἑαυτῶν εἰκαιοβουλίας οὐκ ἀγαθὰς
 εὐρήσουσιν ἀμοιβὰς· ἀπολήψονται δὲ καθάπερ εἰς κόλπον
 τὰς δίκας· Ἦξει γάρ, ἤξει, φησὶν, ὁ καταδηλώσων αὐτούς,
 τῶν Ἀσσυρίων ὁ τύραννος, ἀριθμοῦ κρείττονα τὴν τῶν μα-
 5 χίμων ἔχων πληθύν. Ἦξει τε αὐτοῖς ὡς ὅλη γῆ καὶ χώρα
 καὶ πατρίς, ἵνα τις οἴηται τὴν Περσῶν καὶ Μήδων ὅλην ἐξ
 ὅλου μεταστῆναι χώραν, καὶ εἰς Σαμάρειαν ἐλθεῖν· τοῦτό
 ἐστὶ τὸ «ὡς γῆ». Ἦξει δὲ καὶ «ὡς αἰτὸς εἰς οἶκον Κυρίου»,
 τουτέστιν ἀναπτήσεται καὶ ἐπ' αὐτὸν ὄξύς καὶ δεινὸς τὸν
 10 ναὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ καταδραμεῖται τῆς Ἰούδα βασιλείας
 καὶ τῶν Ἱεροσολύμων, ἀρπάζων ἀμογητὶ καὶ ἀποκομίζων
 εἰς τὴν ἑαυτοῦ. Πρώτη μὲν γὰρ ἡ Σαμαρειτῶν πεπόρθηται
 χώρα, καὶ ἐν αὐτῇ που πάντως ὁ Ἰσραὴλ, ὕστερον δὲ καὶ
 αὐτὴ λοιπὸν ἡ διαβόητος ἐλήφθη πόλις, ἐφ' ἣ καὶ ὁ προ-
 15 φήτης Ἰερεμίας ἐθρήνει λέγων· «Πῶς ἐκάθισε μόνη ἡ πό-
 λις ἡ πεπληθυσμένη λαῶν; Ἀρχουσα ἐν χώραις, ἐγενήθη
 εἰς φόρον». Ὅτι γὰρ συνεπρήσθη τῇ πόλει καὶ ὁ ναός, οὐ-
 δαμόθεν ἀμφίλογον. Ταῦτα δὲ αὐτοῖς συμβήσεται φησιν,
 ὅτι τὴν θεῖαν παραβεβήκασι διαθήκην καὶ ἠσέβησαν κατὰ
 20 τοῦ λαληθέντος νόμου. Ὀλίγου γὰρ παντελῶς ἀξιοῦντες
 λόγου τὰ διὰ τοῦ πανσόφου Μωσέως τεθεσπισμένα, τοῖς
 ἰδίοις θελήμασι διαζῆν ἐσπούδαζον, καὶ ἕκαστος τὸ δο-
 κοῦν καὶ θρησκείας τρόπον ἐποιοῦντο καὶ νόμον.

25 Στίχ. 2-3. «Ἐμὲ κεκράξονται, ὁ Θεός, ἐγνώκαμέν σε
 ὅτι Ἰσραὴλ ἀπεστρέψατο ἀγαθὰ, ἐχθρὸν κατεδίω-
 ξαν».

ΠΣΤ. Οἱ ἐπὶ σίτῳ καὶ οἴκῳ κατατεμνόμενοι καὶ τοῖς ἀκα-
 θάρτοις δαίμοσι τελοῦντες τὰς ἐορτάς, οἱ ταῖς ἑαυτῶν καρδί-
 αῖς οὐ θεβσηκότες πρὸς Θεόν, οὐδὲ μὴν ἐπεγνωκότες τὸν
 30 ἀπάσης αὐτοῖς εὐθυμίας δοτῆρα καὶ πρῦτανιν, ἀλλ' οὐδὲ
 ταῖς καθηκούσαις εὐχαριστίαις τετιμηκότες, ἐπειδήπερ ἐν

τοῦ κόλπου τους θὰ στραφεῖ ἢ προσπάθειά τους, καὶ δὲν θὰ βροῦν καλὴ ἀμοιβὴ τῆς ἀνοησίας τους, καὶ θὰ δεχθοῦν τὴν τιμωρία σὰν μέσα στὸν κόλπο τους. Γιατὶ θὰ ρθει, λέγει, θὰ ρθει ἐκεῖνος ποὺ θὰ τοὺς καταλεηλατήσῃ, ὁ τύραννος τῶν Ἀσσυρίων, ἔχοντας μαζί του ἀναρίθμητο πλῆθος μαχίμων. Θὰ ἔρθῃ σ' αὐτοὺς σὰν ὀλόκληρη ἡ γῆ καὶ ἡ χώρα καὶ ἡ πατρίδα, ὥστε νὰ νομίζει κανεὶς ὅτι ὀλόκληρη γενικὰ ἡ χώρα τῶν Περσῶν καὶ τῶν Μήδων θὰ μετακινηθεῖ καὶ θὰ μεταφερθεῖ στὴ Σαμάρεια· αὐτὸ σημαίνει τὸ «ὡς γῆ». Καὶ θὰ φτάσῃ καὶ «σὰν ἀετὸς στὸν οἶκο τοῦ Κυρίου», δηλαδή θὰ πετάξῃ ἀπὸ ψηλὰ ὀρμητικὸς καὶ φοβερὸς πάνω στὸ ναὸ τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ ὀρμήσῃ κατὰ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰούδα καὶ τῶν Ἱεροσολύμων, ἀρπάζοντάς τους χωρὶς κόπο καὶ μεταφέροντάς τους στὴ δική του χώρα. Γιατὶ πρώτη καταλήφθηκε ἡ χώρα τῶν Σαμαρειτῶν, καὶ μαζί μ' αὐτὴν ὀπωσδήποτε ὁ Ἰσραήλ, καὶ ὕστερα κυριεύθηκε καὶ ἡ ἴδια ἡ περίφημη πόλη, γιὰ τὴν ὁποία καὶ ὁ προφήτης Ἱερεμίας θρηνοῦσε λέγοντας· «Πῶς κἀθεται μόνη ἡ πόλη ἡ γεμάτη ἀπὸ τὸ λαὸ; Ἡ πρώτη ἀνάμεσα στὶς χῶρες ἔγινε φόρου ὑποτελής»⁸⁶. Ὅτι βέβαια πυρπολήθηκε μαζί μὲ τὴν πόλη καὶ ὁ ναός, δὲν ὑπάρχει καμμιά ἀμφιβολία. Αὐτὰ, λέγει, θὰ συμβοῦν σ' αὐτοὺς ἐπειδὴ παραβίασαν τὴ θεία διαθήκη καὶ ἔδειξαν ἀσέβεια στὸ νόμο ποὺ τοὺς εἶχε δοθεῖ. Ἀποδίδοντας τελείως μικρὴ σημασία στὰ θεσπίσματα τοῦ πάνσοφου Μωυσῆ, φρόντιζαν νὰ ζοῦν σύμφωνα μὲ τὰ δικά τους θελήματα, καὶ καθένας ἔκανε τὴ γνώμη του νόμο καὶ τρόπο θρησκείας.

Στίχ. 2-3. «Θὰ φωνάξουν σ' ἐμένα· ἐσὺ εἶσαι ὁ Θεός μας, σὲ ἀναγνωρίσαμε· γιατί ὁ Ἰσραήλ ἀποστράφηκε τὰ ἀγαθὰ, ἀκολούθησε τὸν ἐχθρό του».

86. Αὐτοὶ ποὺ κατασχίζονταν γιὰ τὸ ψωμὶ καὶ τὸ κρασί καὶ τελοῦσαν τὶς ἐορτὲς στοὺς ἀκάθαρτους δαίμονες, αὐτοὶ ποὺ δὲν ὕψωσαν φωνὴ πρὸς τὸ Θεὸ ἀπὸ τὶς καρδιές τους, οὔτε καὶ ἀναγνώρισαν τὸ χορηγὸ ὅλης τῆς ἀφθονίας καὶ προστάτη τους, ἀλλ' οὔτε καὶ τὸν τίμησαν μὲ τὶς πρέπουσες εὐχαριστίες, ἐπειδὴ μέσα

τῷ πλάτει τῆς εὐημερίας ἠγνοήκασιν αὐτόν, ἀλλ' οὖν εἴσονται παθόντες ἃ δεῖ, καὶ τῆς ἑαυτῶν δυσβολίας εἰς πικρόν τε καὶ ἀπενκτὸν καταίροντες τέλος, κεκραάξονται καὶ ἐπικαλέσονται μόλις, δειναῖς τε καὶ ἀνηκέστοις ἐνολισθήσαντες συμφοραῖς. Σύμβουλον δὲ ὥσπερ τὴν αὐτῶν τῶν δεινῶν δεξάμενοι πείραν, κατηγορήσουσι τότε τῆς ἑαυτῶν εὐηθείας, ἐκεῖνό που λέγοντες, «Ἰσραὴλ ἀπεστρέψατο ἀγαθά». Ἐξὸν γὰρ ἔχειν αὐτά, καὶ τοῦτο πλουσίως, ἐρηρυσμένους μετὰ Θεοῦ, καὶ τὰ αὐτῷ δοκοῦντα διαπεραίνειν εὖ μάλα διεσπουδακό-
10 τας, «ἐχθρὸν κατεδίωξαν», τουτέστι μονονουχὶ καὶ ἐκόντες αὐτοὶ δεδραμήκασιν πρὸς ἐχθροὺς καὶ ὑπὸ χεῖρα γεγονάσιν τῶν μεμισηκότων, τὸν αἰεὶ σώζοντα Θεὸν καὶ ἀμείνους τιθέντα τῶν ἀνθεστηκότων, ταῖς ἀποστασίαις λελυπηκότες. Πάνσοφον οὖν ἄρα καὶ ὀνησιφόρον ἀληθῶς, τὸ μὴ τὴν τῶν δει-
15 νῶν ἐκδέχεσθαι πείραν, παραιτεῖσθαι δὲ μᾶλλον ἀποῦσαν ἔτι, καὶ πρὸ αὐτῆς ἐπείγεσθαι καταθρεῖν τὸ συμφέρον.

Στίχ. 4. «Ἐαυτοῖς ἐβασίλευσαν καὶ οὐ δι' ἐμοῦ, ἤρξαν καὶ οὐκ ἐγνώρισάν μοι τὸ ἀργύριον αὐτῶν καὶ τὸ χρυσίον αὐτῶν ἐποίησαν ἑαυτοῖς εἰδῶλα, ὅπως ἂν ἐξολο-
20 θρευθῶσιν».

ΠΖ. Ἀρνεῖται τὴν βασιλείαν τὴν τε τοῦ Ἱεροβοὰμ καὶ τῶν καθεξῆς θεβασιλευκότων ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ ἐν τῇ Σαμαρείᾳ, καίτοι διαρρήδην αὐτὸς εἰρηκῶς, «Ὅτι παρ' ἐμοῦ γέγονε τὸ ῥῆμα τοῦτο»· ἀπειλήσας δὲ καὶ αὐτῷ Σολομῶνι
25 ταῖς τῶν ἄλλοφύλων γυναικῶν ἀκολουθήσαντι γνώμαις καὶ τεμένῃ καὶ βωμοὺς τοῖς ἐκείνων σεβάσμασιν ἀνοσίως ἀνατεθεικότι, ὅτι «Διαρρήξω τὴν βασιλείαν σου, καὶ δώσω αὐτὴν τῷ δούλῳ σου». Τί οὖν ἐροῦμεν; Ψευδοεπῆ τὸν τῶν ὄλων Θεόν; Μὴ γένοιτο· τετραψόμεθα δὲ μᾶλλον ἐπὶ τὸ
30 χρῆναι φρονεῖν ὀρθῶς, περινοοῦντες ἐκεῖνο. Γέγραπται γάρ, «Μὴ ἔσται κακία ἐν πόλει, ἣν Κύριος οὐκ ἐποίησε;»

στο μέγεθος τῆς εὐημερίας τους τὸν ἀγνόησαν, ἀλλὰ θὰ μάθουν παθαίνοντας αὐτὰ πὺν πρέπει, καὶ κατεβαίνοντας στοὺν πικρὸ καὶ ἀπευκταῖο τέλος τῆς κακοβουλίας τους, θὰ φωνάξουν καὶ θὰ μὲ ἐπικαλεσθοῦν τότε μόλις, ἀφοῦ θὰ ἔχουν ὀλισθήσει σὲ φοβερὲς καὶ ἀθεράπευτες συμφορὲς. Δεχόμενοι σύμβουλόν τους κατὰ κάποιον τρόπο τὴν ἐμπειρία τῶν δεινῶν τους, θὰ κατηγορήσουν τότε τὴν ἀνοησία τους, λέγοντας ἐκεῖνο· «Ὁ Ἰσραὴλ ἀποστράφηκε τὰ ἀγαθὰ». Γιατὶ, ἐνῶ μποροῦσαν νὰ τὰ ἔχουν αὐτὰ, καὶ μάλιστα πλούσια, στηριζόμενοι στὸν Θεὸ καὶ φροντίζοντας νὰ ἐκτελοῦν κατ' ἄριστον τρόπο ὅσα ἐκεῖνος ἤθελε, «Ἀκολούθησαν τὸν ἐχθρό τους», δηλαδή μὲ τὸ θέλημά τους σχεδὸν ἔτρεξαν στοὺς ἐχθροὺς καὶ ἔγιναν ὑποχείριοι σὲ ἐκείνους πὺν τοὺς μίσησαν, ἐξοργίζοντας μὲ τὶς ἀποστασίες τους τὸν Θεὸ πὺν πάντα τοὺς ἔσωζε καὶ τοὺς ἀναδείκνυε νικητὲς τῶν ἐχθρῶν τους. Ἄρα λοιπὸν εἶναι πάνσοφο καὶ ἀληθινὰ ὠφέλιμο, τὸ νὰ μὴν περιμένει κανεὶς τὴν πείρα τῶν δεινῶν, ἀλλὰ νὰ τὴν ἀρνεῖται πρὶν ἔρθει ὀκόμα, καὶ νὰ φροντίζει πρὶν τὴ δοκιμάσει νὰ βλέπει τὸ συμφέρον του.

Στίχ. 4. «Ἐγκατέστησαν βασιλεία μόνοι τους, χωρὶς τὴ δική μου ἔγκριση, καὶ ἄσκησαν τὴν ἐξουσία χωρὶς τὴ γνώμη μου. Μὲ τὸν ἄργυρο καὶ τὸ χρυσάφι τους κατασκεύασαν τὰ εἰδωλά τους γιὰ νὰ ἐξολοθρευθοῦν μαζί τους».

87. Ἄρνεῖται τὴ βασιλεία τοῦ Ἱεροβοάμ καὶ τῶν διαδόχων του στοὺν κράτος τοῦ Ἰσραὴλ στὴ Σαμάρεια, μολονότι ἀπερίφραστα δήλωσε ὁ ἴδιος· «Ἀπὸ ἐμένα λέχθηκε αὐτὸς ὁ λόγος»⁵⁷, καὶ ἀπέιλησε καὶ τὸν ἴδιο τὸν Σολομώντα πὺν ἀκολούθησε τὶς γνώμες τῶν ἄλλοφύλων γυναικῶν καὶ ἀφιέρωσε τεμένη καὶ βωμοὺς στοὺς θεοὺς τους, λέγοντας· «Θὰ διασπάσω τὸ βασίλειόν σου καὶ θὰ τὸ δώσω στὸν δοῦλο σου»⁵⁸. Τί θὰ ποῦμε λοιπὸν; Ὅτι ὁ Θεὸς τῶν ὄλων ψεύδεται; Μὴ γένοιτο· ἀλλὰ θὰ στραφοῦμε μᾶλλον στὴν ἀνάγκη νὰ φρονοῦμε ὀρθὰ, σκεπτόμενοι ἐκεῖνο. Ἐχει δηλαδή γραφεῖ· «Μήπως ὑπάρχει κακία στὴν πόλη πὺν δὲν τὴν

58. Γ' Βασ. 11, 11.

κακίαν δὲ λέγει τὴν κάκωσιν. Τὰ μὲν γὰρ τῶν πραγμάτων αὐτὸς κατ' ἰδίαν ἐργάζεται γνώμην, τὰ δὲ καὶ γίνεσθαι συγχωρεῖ, κολάζων τινάς, κἂν εἰ πράττοιτό πως ἀνεθελήτως αὐτῷ. Ἐπειδὴ δὲ κωλύειν δυνάμενος, ἐφίησί τι καὶ γίνεσθαι πολλάκις οἰκονομικῶς, ὡς αὐτὸς ὑπάρχων ἐργάτης καὶ τούτων λέγεται. Οἷον (ἐπ' αὐτὸν γὰρ ἤδη τὸν Σολομῶνα βαδιούμεθα) δέδωκε μὲν γὰρ αὐτῷ τὸν ἐκ λίθων ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἀναδείμασθαι ναόν, σοφὸν ἀπετέλει καὶ ἐπ' ἀσυγκρίτῳ συνέσει διαπρεπῆ· ἔργον τοῦτο τῆς αὐτοῦ γνώμης. Συγκεχώρηκεν αὐτοῦ ῥαγῆναι τὴν βασιλείαν, οὐκ αὐτὸς εἰς τοῦτο κατὰ γνώμην ἰδίαν ἀποφέρων τὰ πράγματα, σιωπῶν δὲ ὥσπερ, καὶ ἐπὶ τοῖς ἀβουλήτοις, διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγανάκτησιν.

Οὐκοῦν, εἰ καὶ βεβασίλευκεν Ἱεροβοὰμ καὶ οἱ καθεξῆς, ἀλλ' οὐχὶ δὴ πάντως Θεοῦ συννεύοντος. Τὰ γὰρ ἐξ ὀργῆς τῆς πρὸς τινὰς ὡς ἐν κολάσει συμβαίνοντα, τρόπον ἕτερον ἔχει, καὶ οὐκ ἂν νοοῖτο τοιαῦτα τυχόν, ὁποῖά περ ἂν εἶη τὰ κατὰ βούλησιν ἀληθῶς ἑαυτοῖς τοιγαροῦν βεβασιλεύκασιν, καὶ οὐ δι' ἐμοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἤρξαν, μονονουχὶ μηδὲ ἐγνωκότος Θεοῦ (τὸ γὰρ παρὰ γνώμην οὐδὲ εἰδέναί δοκεῖ), γέγονεν ἀσθενῆς καὶ εὐάλωτος ἢ ἀρχή, καὶ ἀνικάνως ἔχουσα πρὸς ἀντίστασιν, καὶ διασώζειν οὐχ οἷά τε τοὺς ὑπεξευγμένους «Δι' αὐτοῦ γὰρ βασιλεῖς βασιλεύουσι, καὶ τύραννοι δι' αὐτοῦ κρατοῦσι γῆς». Ὅτι δὲ πολλὴν ἐπὶ τούτῳ νοσοῦσιν ἀναισθησίαν καὶ τοῖς δοθεῖσι παρὰ Θεοῦ πρὸς τὴν κατ' αὐτοῦ λύπην ἐχρήσαντο, μᾶλλον δὲ καὶ εἰς ὄλεθρον τῶν ἰδίων ψυχῶν, ἐδίδαξεν εἰπών «Τὸ ἀργύριον αὐτῶν καὶ τὸ χρυσίον ἐποίησαν ἑαυτοῖς εἰδῶλα, ὅπως ἐξολοθρευθῶσιν». Ὅθεν γὰρ ἦν αὐτοὺς εὐδοκιμεῖν δύνασθαι κατοικτεῖροντας ἀδελφούς, ἐντεῦθεν Θεῷ προσκρούουσι

προκάλεσε ὁ Κύριος;»⁵⁹. Κακία βέβαια ὀνομάζει τὴ συμφορὰ. Ἔπειδ' ἀπὸ τὰ πράγματα τὰ κάνει ὁ ἴδιος μὲ τὴ δική του γνώμη, καὶ ἄλλα ἐπιτρέπει νὰ γίνουν, τιμωρώντας κάποιους, κι ἂν ἀκόμα δὲν γίνονται κατὰ κάποιο τρόπο μὲ τὴ θέλησή του. Ἐπειδὴ ὅμως, ἐνῶ μποροῦσε νὰ τὰ ἐμποδίσει, ἀφήνει κατ' οἰκονομία καὶ νὰ γίνῃ κάτι, λέγεται ὅτι αὐτὸς εἶναι πού τὰ δημιουργεῖ κι αὐτὰ. Γιὰ παραδείγμα (θὰ πᾶμε τώρα στὸν ἴδιο τὸν Σολομώντα) τοῦ ἔδωσε ὁ Θεὸς τὴ χάρι νὰ ἀνοικοδομήσῃ τὸν πέτρινο ναὸ στὰ Ἱεροσόλυμα, τὸν ἔκανε σοφὸ καὶ φημισμένο γιὰ τὴν ἀσύγκριτη σύνεσή του. Αὐτὸ εἶναι ἔργο τῆς θέλησής του. Ἐπέτρεψε νὰ διασπασθεῖ ἡ βασιλεία του, ἀλλὰ δὲν ὀδήγησε σ' αὐτὸ τὰ πράγματα μὲ δικό του θέλημα, ἀλλ' εἶναι σὰ νὰ κράτησε σιωπὴ καὶ γιὰ πράγματα πού δὲν ἤθελε ἐξαιτίας τῆς ἀγανάκτησής του πρὸς αὐτόν.

Ἄρα λοιπόν, ἂν καὶ βασίλευσε ὁ Ἱεροβοὰμ καὶ οἱ διάδοχοί του, ἀλλ' ὅμως αὐτὸ δὲν ἔγινε ὅπως ἠθέλησε μὲ τὴ συναίνεση τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ αὐτὰ πού παθαίνουν κάποιοι ὡς τιμωρία ἐξαιτίας τῆς ὀργῆς ἐναντίον τους, ἔχουν ἄλλη αἰτιολογία, καὶ δὲν θὰ τὰ θεωρήσομε αὐτὰ ἔτσι ὅπως ἐκεῖνα πού γίνονται σύμφωνα μὲ τὴ θέλησή του. Ἄπὸ τὸν ἑαυτὸ τους λοιπὸν ὀρίσθηκαν βασιλεῖς, καὶ ὄχι ἀπὸ μὲνα. Ἐπειδὴ ὅμως κυβέρνησαν χωρὶς κατὰ κάποιο τρόπο νὰ τὸ γνώριζε ὁ Θεὸς (γιατὶ αὐτὸ πού εἶναι ἀντίθετο μὲ τὴ γνώμη του δὲν θέλει οὔτε κἂν νὰ τὸ γνωρίζῃ), ἡ ἐξουσία τους κατέστη ἀνίσχυρη καὶ εὐάλωτη καὶ ἀνίκανη νὰ ἀντισταθεῖ καὶ μὴ ἔχοντας τὴ δύναμη νὰ διασώσῃ τοὺς ὑπηκόους της. Γιατὶ λέγει: «Μὲ τὴ θέλησή του βασιλεύουν οἱ βασιλεῖς, καὶ οἱ τύραννοι μὲ τὴν ἐνίσχυσή του κυβερνοῦν στὶς χῶρες»⁶⁰. Ὅτι ὅμως σ' αὐτὸ πάσχουν ἀπὸ μεγάλη ἀναισθησία καὶ χρησιμοποίησαν τὶς δωριές του γιὰ νὰ τὸν ἐξοργίσουν, καὶ μᾶλλον πρὸς ὄλεθρο τῶν ψυχῶν τους, μᾶς τὸ δίδαξε λέγοντας: «Τὸν ἄργυρο καὶ τὸ χρυσάφι τους τὰ ἔκαναν εἰδωλά τους, γιὰ νὰ καταστραφοῦν». Αὐτὸ δηλαδὴ πού μποροῦσε νὰ συντελέσῃ στὴν εὐδοκίμησή τους δείχνοντας συμπόνοια πρὸς τοὺς ἀδελφούς τους, αὐτὸ τὸ κάνουν αἰτία πρόσκρουσής τους

60. Παροιμ. 8, 15 καὶ 16.

καὶ τῆς σωτηρίας τὸν τρόπον μετανιστᾶσιν ἀβούλως ἐπί γε τὸ ἐξ αὐτοῦ διόλλυσθαι δεῖν.

Στίχ. 5-6. «Ἀπότριψαι τὸν μόσχον σου, Σαμάρεια, παρωξύνθη ὁ θυμός μου ἐπ' αὐτῶ· ἕως τίνος οὐ μὴ δύνωνται καθαρισθῆναι ἐν τῷ Ἰσραήλ; Καὶ αὐτὸ τέκτων ἐποίησε, καὶ οὐ θεός ἐστι, διότι πλανῶν ἦν ὁ μόσχος σου, Σαμάρεια».

ΠΗ. Ὡς εὖ γε δὴ λίαν τὸ «ἀπότριψαί» φησιν, ὡς ἐπὶ κηλίδος καὶ μολυσμοῦ καὶ τῆς ἐσχάτης ἀκαθαρσίας. Τοῦτο γὰρ ἀληθῶς τῆς εἰδωλολατρίας τὸ χρῆμα, βδελυρὰν τε καὶ κάκοσμον καὶ κατηχθημένην παρὰ Θεῷ τὴν τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴν ἀποτελοῦν. Συμβουλεύει δὴ σὺν ὡς φιλοικτίρμων καὶ ἀγαθός, μετατίθεσθαι πρὸς τὸ ἄμεινον καὶ ἀποσκευάζεσθαι τὴν ὀργὴν καὶ τὰς τῶν συμβησομένων αἰτίας περιστεῖλαι
10 λοιπὸν, καὶ ταῖς μεταγνώσεσιν ἀνακόψαι τὰ δεινὰ, κἂν γοῦν ὀψὲ διεκνήψαντας Ἐπ' αὐτῶ γὰρ δὴ δηλονότι τῶ μόσχῳ παρωξύνθαι φησί, δεικνὺς ὅτι παρήσει μὲν ἔσθ' ὅτε φιάνθρωπος ὢν τὰ ἐξ ἀσθενείας τῆς ἀνθρωπίνης πταιίσματα, κολάζει δὲ πάντως τὴν ἀποστροφὴν, δύσοιστόν τε ποιεῖται τὴν
20 τῶν ὑβριζόντων ἀπόνευσιν, εἰς γε τὸ χρῆναι, φημί, τοῖς δαιμονίοις προσκυνεῖν. Μέχρι γὰρ τίνος ἐν ἀκαθαρσίᾳ γεγονότες ἀμεταποίητοι μενεῖτε; Ποῖος ὑμῖν ἀρκέσει καιρὸς εἰς τὴν τῆς εὐηθείας ἀπόθεσιν; Ὁ γὰρ εἰργάσατο τέκτων, θεὸν εἶναι πιστεύετε· καὶ τὸ ὠφελοῦν οὐδέν, ἀποκομίζον δὲ μᾶλλον εἰς
25 ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν, σεπτὸν ἠγεῖσθε καὶ ἀξιόληπτον· πλανᾶ γὰρ ὁ μόσχος, καὶ ἕτερον οὐδέν.

Στίχ. 7. «Ὅτι ἀνεμόφθορα ἔσπειραν, καὶ ἡ καταστροφή αὐτῶν ἐκδέξεται αὐτά· δραῖγμα οὐκ ἔχον ἰσχὺν τοῦ ποιῆσαι ἄλευρον, ἐὰν δὲ καὶ ποιήσῃ, ἀλλότριον καταφάγονται αὐτό».

30

ΠΘ. Ὡς ἐξ ὁμοιότητος τῶν εἰκῆ καμνόντων ἐν γεωπο-

πρὸς τὸν Θεό, καὶ τὸν τρόπο τῆς σωτηρίας ἀπερίσκεπτα τὸν μετατρέπουν σὲ μέσο καταστραφῆς τους ἀπὸ αὐτόν.

Στίχ. 5-6. «Ἐξαφάνισε τὸν χρυσὸ μόσχο σου, Σαμάρεια, γιατί ὁ θυμὸς μου ἀναιψε γι' αὐτούς πού τὸν προσκυνοῦν. Ὡς πότε δὲν θὰ μποροῦν νὰ καθαρισθοῦν ἀπὸ αὐτὸ τὸ μόλυσμα ἀνάμεσα στὸν Ἰσραήλ; Κι αὐτὸ εἶναι κατασκευάσιμα τεχνίτη καὶ δὲν εἶναι θεός, καὶ ὁ μόσχος σου, Σαμάρεια, σὲ ὁδηγεῖ στὴν πλάνη».

88. Πολὺ ταιριαστὰ χρησιμοποιεῖ τὸ «ἀπότριψε», ὅπως αὐτὸ λέγεται σὲ περίπτωση λεκέ, βρομιᾶς καὶ πολὺ μεγάλης ἀκαθαρσίας. Γιατὶ αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι τὸ πρῶγμα τῆς εἰδωλολατρίας, πού κάνει τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντι στὸν Θεὸ καὶ ἀηδιαστική, καὶ κάκοσμη, καὶ μισητή. Συμβουλεύει λοιπὸν, σὰν εὐσπλαγχνος καὶ ἀγαθός, νὰ μετατεθοῦμε πρὸς τὸ καλύτερο, νὰ ἀπωθήσομε τὴν ὀργή του καὶ νὰ περιορίσομε στὸ ἕξις τις αἰτίες γιὰ τὰ μέλλοντα κακά, καὶ μὲ τις μετάνοιές μας ν' ἀναχαιτίσομε τὰ δεινά, ἐρχόμενοι, ἔστω καὶ ἄργα, σὲ συναίσθηση. Γιατὶ λέγει, ὀργίσθηκε ἕξαιτίας αὐτοῦ, δηλαδή τοῦ μόσχου, δείχνοντας ὅτι, σὰν φιάνθρωπος, παραβλέπει βέβαια πολλὲς φορὲς τὰ πταίσματα τῆς ἀνθρώπινης ἀσθένειας, ἀλλ' ὅπωςδῆποτε τιμωρεῖ τὴν ἀποστροφή, καὶ θεωρεῖ ἀνυπόφορη τὴν ἄρνηση τῶν ὑβριστῶν του, ἐννοῶ τὴν ὑβρη νὰ προσκυνοῦν τὰ δαιμόνια. Μέχρι πότε λοιπὸν θὰ μένετε ἀμετακίνητοι μέσα στὴν ἀκαθαρσία σας; Πόσος χρόνος θὰ χρειασθεῖ γιὰ ν' ἀποβάλετε τὴν ἀνοησία σας; Γιατὶ αὐτὸ πού κατασκεύασε ὁ τεχνίτης, αὐτὸ πιστεύετε ὅτι εἶναι θεός, καὶ αὐτὸ πού δὲν παρέχει καμμιά ὠφέλεια, ἀλλὰ μᾶλλον ὁδηγεῖ στὸν ὄλεθρο καὶ τὴν ἀπώλεια, τὸ θεωρεῖτε σεβάσιμο καὶ εὐυπόληπτο. Γιατὶ ὁ μόσχος σᾶς ὁδηγεῖ στὴν πλάνη, καὶ τίποτε ἄλλο.

Στίχ. 7. «Ἀνεμόφθορα ἔσπειραν καὶ ἡ κατάληξή τους θὰ εἶναι ἡ καταστροφή τους. Τὰ δεμάτια τοῦ σιταριοῦ δὲν θὰ ἔχουν τὴ δύναμη νὰ δώσουν ἀλεύρι, ἀλλὰ κι ἂν δώσουν, θὰ τὸ φᾶνε ξένοι».

89. Ἀπὸ τὴν ὁμοιότητα μὲ ἐκείνους πού ματαιοπονοῦν στὴν

νίαις, τῆς ἐνούσης αὐτοῖς δυσβουλίας καὶ τῆς περὶ τὰ μά-
 ταια σπουδῆς τὸ ἄκαρπον ὑποδηλοῖ. Τὸ γὰρ ἐπ' αὐτοῖς
 πονεῖν ἐλέσθαι τινὰς καὶ ἐπιμελῶς ἔσθ' ὅτε θρησκευεῖν,
 ἀναθήμασί τε καὶ θυσίαις τιμᾶν, εἴη ἂν ἕτερον οὐδέν, ἢ
 5 τὸν ἀνέμῳ κατεφθαρμένον συναγείρειν σπόρον, οὐδὲν
 ὀνῆσαι παντελῶς τὸν πονοῦντα δυνάμενον. Ποία γὰρ
 ἀντίδοσις τῆς εἰς εἰδωλολατρίαν σπουδῆς; ἢ ποία παρὰ
 γλυπτῶν ὄνησις; ἢ κατὰ τίνα τρόπον εὐφρανοῦσί τινας ἃ
 δεῖ πάντως ἐλθεῖν εἰς καταστροφὴν; Ἐοίκασι τοίνυν οἱ τὰ
 10 τοιαῦδε ποιεῖν εἰωθότες καὶ ταῖς εἰδώλων τιμαῖς ἀνατιθέν-
 τες τὸ σπούδασμα, τοῖς σπείρουσιν ἀνεμόφθορα καὶ ἀστα-
 χύων δράγματι σῖτον οὐκ ἔχοντι καὶ εἰς ἀλεύρου χρεῖαν οὐ
 πεποιημένῳ. Εἰ δὲ δὴ τι καὶ γένοιτο παρ' αὐτῶν, τουτέστι
 κἂν εἰ δόξειάν πως εἶναι σπουδαῖοι καὶ γνήσιοι περὶ τὰ
 15 τῆς πλάνης ἔργα, καὶ τοῦτο εἰς ἀλλοτρίους γενήσεται παρ'
 αὐτῶν, κατευφρανεῖ δὲ Θεὸν κατ' οὐδένα τρόπον. «Ἄλλο-
 τρίους» δέ φησι τοὺς ψευδωνύμους θεοὺς. Ἄμισθον οὖν
 ἄρα παντελῶς καὶ τὸ σπουδαῖον ἡμῶν ἐν τοῖς λυποῦσι Θε-
 ὄν, καὶ τῆς ἐπιεικείας οἱ τρόποι πάντη τε καὶ πάντως δια-
 20 βεδλήσονται παρ' αὐτῶ, τῆς τοῦ ἀγαθοῦ διεκκρίπτοντες
 θήρας.

Στίχ. 8-10 «Κατεπόθη Ἰσραήλ, νῦν ἐγένετο ἐν τοῖς ἔθνε-
 σιν ὡς σκεῦος ἄχρηστον, ὅτι αὐτοὶ ἀνέβησαν εἰς Ἀσσυ-
 ρίους. Ἀνέθαλε καθ' ἑαυτὸν Ἐφραῖμ, δῶρα ἠγάπησε,
 25 διὰ τοῦτο παραδοθήσονται τοῖς ἔθνεσι».

Ὑ. Καταπεπόσθαι φησὶ τὸν Ἰσραήλ, ὡς οἰκτρᾶν ὑπομεί-
 ναντα ναυαγίαν καὶ τοῖς τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν ἐναποπνιγέ-
 ντα κύμασι, καὶ ὡσπερ τινὶ πέτρᾳ τοῖς ἐκ θείας ὀργῆς κινή-
 μασι περιτεθραυσμένον. Ἡ γοῦν καὶ καθ' ἕτερον τρόπον,
 30 καταπεπόσθαι φησὶν αὐτόν, ὡς ὑπὸ δεινοῦ καὶ ἀπλήστου
 δράκοντος, τοῦ Ναβουχοδονόσορ. Ἐφη γὰρ ὧδε καὶ ἕτερος

γεωργία ὑποδηλώνει τὸ ἄκαρπο τῆς κακοτροπιᾶς τους καὶ τῆς φροντίδας τους γιὰ τὰ μάταια. Γιατὶ τὸ νὰ θέλουν κάποιοι νὰ κοπιᾶζουν γι' αὐτά, νὰ ἐκτελοῦν τὰ θρησκευτικά τους καθήκοντα μὲ ἐπιμέλεια καὶ νὰ τὰ τιμοῦν μὲ ἀναθήματα καὶ θυσίες, δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο, παρὰ τὸ νὰ μαζεύουν τὸ σπόρο ποὺ σκορπίζει ὁ ἄνεμος, καὶ ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ὠφελήσῃ καθόλου αὐτὸν ποὺ κοπιᾶζει γι' αὐτόν. Γιατὶ ποιά εἶναι ἡ ἀνταμοιβὴ ἀπὸ τὴ φροντίδα γιὰ τὴν εἰδωλολατρία; Ἡ ποιά ὠφέλεια προέρχεται ἀπὸ τὰ ἀγάλματα; Ἡ μὲ ποιὸ τρόπο θὰ εὐχαριστήσουν κάποιους αὐτὰ ποὺ πρέπει ὅπωςδήποτε νὰ καταστραφοῦν; Μοιάζουν λοιπὸν αὐτοὶ ποὺ συνηθίζουν νὰ πράττουν αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ ἀφιερώνουν τὴ φροντίδα τους σπὴν τιμὴ τῶν εἰδώλων, μὲ ἐκείνους ποὺ σπέρνουν ἀνεμόφθορα καὶ μὲ δεμάτια σταχυῶν ποὺ δὲν ἔχουν σιτάρι καὶ δὲν ἔχουν τὴ δύναμη νὰ δώσουν ἀλεύρι. Κι ἂν αὐτοὶ πετύχουν καὶ κάτι, δηλαδή καὶ ἂν ἀκόμα φανοῦν νὰ εἶναι σπουδαῖοι καὶ γνήσιοι στὰ ἔργα τῆς πλάνης, καὶ αὐτὸ θὰ γίνῃ ἀπὸ αὐτοὺς πρὸς ὠφέλεια ξένων, ἐνῶ τὸν Θεὸ δὲν θὰ τὸν εὐχαριστήσῃ μὲ κανένα τρόπο. «Ἐένους» βέβαια ὀνομάζει τοὺς ψευδώνυμους θεοὺς. Ἄρα λοιπὸν εἶναι χωρὶς καμμιὰ ἀπολύτως ἀνταμοιβὴ καὶ ἡ νομιζόμενη σπουδαιότητά μας σὲ ὅσα ἐξόργιζαν τὸν Θεό, καὶ οἱ τρόποι καλῆς συμπεριφορᾶς ὅπωςδήποτε καὶ μὲ κάθε βεβαιότητα θὰ διαβληθοῦν σ' αὐτόν, ἐπειδὴ ξεφεύγουν ἀπὸ τὸ κυνήγι τοῦ ἀγαθοῦ.

Στίχ. 8-10. «Ἔχει καταποθεῖ ὁ Ἰσραήλ, τώρα ἔγινε ἀνάμεσα στὰ ἔθνη σὰν ἓνα ἄχρηστο σκεῦος, γιατί αὐτοὶ ἀνέβηκαν στοὺς Ἀσσυρίους. Ξαναάνθησε ὁ Ἐφραΐμ, ἀγάπησε τὰ δῶρα, γι' αὐτὸ θὰ παραδοθοῦν στὰ ἔθνη».

90. Λέγει ὅτι ἔχει καταποθεῖ ὁ Ἰσραήλ, σὰ νὰ ἔπαθε οἰκτροῦ ναυάγιο καὶ καταπνίγηκε στὰ κύματα τῶν ἰδίων του τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ κατασυντρίφθηκε, σὰ ἀπὸ κάποια πέτρα, ἀπὸ τὰ ξεσπάσματα ἐναντίον του τῆς θείας ὀργῆς. Ἡ καὶ μὲ ἄλλο τρόπο, καταπόθηκε, λέγει, σὰν ἀπὸ κάποιον ἀχόρταγο δράκοντα, τὸν Ναβουχοδονόσορ. Αὐτὸ μᾶς λέγει καὶ ἓνας ἄλλος ἀπὸ τοὺς ἅγιους προ-

ἡμῖν τῶν ἁγίων προφητῶν, τὸ τοῦ Ἰσραὴλ πρόσωπον ἑαυτῷ
 περιτιθείς, δορικτήτου τε ὄντος ἤδη καὶ τοῖς ἔλοῦσι δου-
 λεύοντος «Κατέφαγέ με, ἐμερίσατό με, κατέλαβέ με σκότος
 λεπτόν, Ναβουχοδονόσορ βασιλεὺς Βαβυλῶνος κατέπιέ με
 5 ὡς δράκων, ἔπλησε τὴν κοιλίαν αὐτοῦ, ἀπὸ τῆς τρυφῆς μου
 ἔξωσέ με». Ἀληθὲς δὲ καὶ ἑτέρως, ὡς καταρῶροφειῖ τρόπον τι-
 νὰ τοὺς τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης ἐκπίπτοντας καὶ ἰδίαν ποιεῖται
 τροφήν ὁ πολυκέφαλος δράκων, ὃν καὶ ἡ τοῦ Ψάλλοντος
 φωνὴ βρῶμα δεδόσθαι φησὶ λαοῖς τοῖς Αἰθίοψι. «Σύ», γάρ
 10 φησι, «συνέθλασας τὴν κεφαλὴν τοῦ δράκοντος, ἔδωκας αὐ-
 τὸν βρῶμα λαοῖς τοῖς Αἰθίοψιν». Οἱ γὰρ μελάντατον ἔχοντες
 ἐν γε δὴ σφισιν αὐτοῖς καὶ ἀφεγγῆ τὸν νοῦν, Αἰθίοπες εἰκό-
 τως καὶ νοοῖντ' ἂν καὶ λέγοιντο πρὸς τε ἡμῶν αὐτῶν καὶ πα-
 ρὰ Θεοῦ. Οὗτοι τρέφουσι τὸν πολυκέφαλον δράκοντα, καὶ
 15 αὐτοὶ δὲ αὐτὸν σιτοῦνται πάλιν. «Καταπέποται τοίνυν ὁ Ἰσ-
 ραὴλ καὶ γέγονεν ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὡς σκεῦος ἄχρηστον». Ἀ-
 πενηνεγμένος γὰρ εἰς Ἀσσυρίους καὶ Μήδους, ἠχρειώθη
 παντελῶς, τὰ ἐκείνοις δοκοῦντα φρονεῖν τάχα που δεδιασμέ-
 νος. Ἦ γουν, ὅτι γέγονε σκεῦος ἄχρηστον, ταύτητοι καὶ κα-
 20 τεπόθη, καὶ τὴν ἐνεγκοῦσαν ἀφεί, μετεφοίτησεν εἰς τὰ ἔθνη.
 Τοιοῦτο τί φησιν ὁ πάντων Δεσπότης καὶ διὰ φωνῆς Ἱερεμί-
 ου περὶ τινος τῶν ἐν Σαμαρείᾳ δεδασιλευκότων ἐπὶ τὸν Ἰσ-
 ραὴλ: «Ἡτιμώθη Ἰεχονίας ὡς σκεῦος οὗ οὐκ ἔστι χρεία αὐ-
 τοῦ, ὅτι ἐξερῶρίφη καὶ ἐξεδλήθη εἰς γῆν ἣν οὐκ ἤδει. Γῆ, γῆ,
 25 ἄκουε λόγον Κυρίου, γράψον τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐκκήρουκτον
 ἄνθρωπον».

Ἡχρειώθη τοίνυν ὁ Ἰσραὴλ. Ποία γὰρ χρεία ψυχῆς τῷ
 Θεῷ πλανωμένης καὶ φιλαμαρτήμονος καὶ ἀποστρεχούσης
 εὐκόλως εἰς πᾶν ὀτιοῦν τῶν ἐκτόπων καὶ εἰς τὸ πάντων ἐπέ-
 30 κεινα τῶν κακῶν, τῆς ὑπὸ Θεῷ δουλείας τὴν ἀποστρεφῆν;
 Τίς οὖν ἡ αἰτία τοῦ τὰ τοιάδε πάσχειν τὸν Ἰσραὴλ; «Ὅτι
 αὐτοὶ ἀνέβησαν εἰς Ἀσσυρίους». Μονονουχὶ γὰρ φησιν,
 αὐτόμολοι δεδραμήκασι πρὸς ἐχθρούς. Πῶς ἢ τίνα τρόπον;

φήτης, παίρνοντας τὸ πρόσωπο τοῦ Ἰσραήλ, πού ἦταν αἰχμάλωτος καὶ δούλος τῶν κατακτητῶν του· «Μὲ κατέφαγε, μὲ διαμέρισε, λεπτὸ σκοτάδι μὲ τύλιξε, ὁ Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλιάς τῆς Βαβυλώνας μὲ κατάπιε σὰν δράκοντα, γέμισε τὴν κοιλιά του, μὲ ἀπομάκρυνε ἀπὸ τὴν τρυφή μου»⁶¹. Εἶναι ἀλήθεια καὶ κατ' ἄλλο τρόπο, ὅτι καταρρουφᾶ κατὰ κάποιον τρόπο ἐκείνους πού ἐκπύπτουν ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς κάνει τροφή του ὁ πολυκέφαλος δράκοντας, γιὰ τὸν ὁποῖο καὶ ὁ Ψαλμωδὸς λέγει, ὅτι δόθηκε ὡς τροφή στους Αἰθίοπες». Γιατὶ λέγει· «Σὺ συνέτριψες τὸ κεφάλι τοῦ δράκοντα, ἔδωσες αὐτὸν τροφή στους λαοὺς τῶν Αἰθιόπων»⁶². Γιατὶ αὐτοὶ πού ἔχουν κατάμαυρο τὸ νοῦ καὶ ἀφώτιστο, εὐλόγα μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν καὶ νὰ λέγονται Αἰθίοπες καὶ ἀπὸ ἐμᾶς καὶ ἀπὸ τὸν Θεό. Αὐτοὶ τρέφουν τὸν πολυκέφαλο δράκοντα, καὶ αὐτοὶ πάλι εἶναι αὐτοὶ πού τὸν τρώνε. «Καταπόθηκε λοιπὸν ὁ Ἰσραήλ καὶ ἔγινε ἀνάμεσα στὰ ἔθνη σὰν ἓνα σκεῦος ἀχρηστο». Ὅταν δηλαδὴ μεταφέρθηκε στους Ἀσσυρίους καὶ τοὺς Μήδους, ἐξαχρειώθηκε τελείως, ἐπειδὴ ἐξαναγκάσθηκε νὰ πιστεύει ὅτι καὶ ἐκεῖνοι. Ἦ, ἐπειδὴ ἔγινε ἀχρηστο σκεῦος, γι' αὐτὸ καὶ καταπόθηκε, καὶ ἀφήνοντας τὴν πατρίδα του, μετανάστευσε στὰ ἔθνη. Κάτι παρόμοιο λέγει μέσω τοῦ Ἱερεμία ὁ Δεσπότης ὅλων γιὰ κάποιον ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς τοῦ Ἰσραήλ στὴ Σαμάρεια. «Ἀτιμάσθηκε ὁ Ἰεχονίας σὰν ἓνα σκεῦος πού δὲν χρειάζεται, γιὰτὶ ἀπορρίφθηκε καὶ ἐκδιώχθηκε σὲ χώρα πού δὲν γνώριζε. Γῆ, ὦ γῆ, ἄκουσε τὸ λόγο τοῦ Κυρίου καὶ γράψε αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο ὡς ἄνθρωπο ἀποκηρυγμένο»⁶³.

Ἀχρηστεύθηκε λοιπὸν ὁ Ἰσραήλ καὶ ἀτιμάσθηκε. Γιατὶ, τί χρειάζεται γιὰ τὸν Θεὸ ψυχὴ πλανημένη καὶ τῆς ἁμαρτίας φίλη καὶ πού τρέχει εὐκόλα σὲ ὅποιαδήποτε παρανομία, καὶ σ' αὐτὸ πού ξεπερνᾶ κάθε κακό, τὴν ἄρνηση τῆς δουλείας στὸν Θεό; Ποιὰ λοιπὸν εἶναι ἡ αἰτία πού ἔπαθε τέτοιες συμφορὲς ὁ Ἰσραήλ; Τὸ ὅτι αὐτοὶ ἀνέβηκαν στους Ἀσσυρίους». Γιατὶ αὐτομόλησαν, λέγει, τρέχοντας κατὰ κάποιον τρόπο πρὸς τοὺς ἐχθρούς. Πῶς καὶ

61. Ἱερ. 28, 34.

62. Ψαλμ. 73, 14.

63. Ἱερ. 22, 28-29.

Δεδιότες γὰρ τὴν ἐκείνων ἔφοδον, οὐ τὴν Θεοῦ μᾶλλον ἐπικουρίαν ἐζήτουν μεταγινώσκοντες, δῶροις δὲ μᾶλλον μεταπεπείκασι κατηρεμῆσαι βραχύ. Εἶτα τὴν τοιάνδε σκέψιν, ὡς εἰκαίαν αὐτοῖς ἐσομένην καὶ ἄχρηστον, διαγελαῖ 5 τρόπον τινά, λέγων περὶ τῶν ἐκ φυλῆς Ἐφραΐμ βεβασιλευκότων, οἱ καὶ δῶρα πεπόμφασι τοῖς Ἀσσυρίων τυράννοις, «ἀνέθαλε καθ' ἑαυτὸν Ἐφραΐμ». Ὁμοιον ὡς εἰ λέγοι Μέλλων ἐκκόπτεσθαι καθάπερ τι στέλεχος ὃ ἐκ φυλῆς Ἐφραΐμ βεβασιλευκῶς καὶ οἶον ὑπὸ πυρός τῆς θείας ὀργῆς καταμα- 10 ραίνεσθαι, ἀνέθαλε καθ' ἑαυτὸν, τουτέστιν ἐμοῦ δίχα καὶ σύμπνοιαν τὴν ἐμὴν οὐκ ἔχων, ᾤθη, φησὶν, ὅτι ζήσεται καὶ δώσει ρίζαν εἰς βάθος, καὶ τῶν ἰδίων οὐκ ἀπολισθήσεται θρόνων. Ἐξεπρίατο γὰρ πρόσκαιρόν τε καὶ ὀλίγην ἀνάβλησιν τοῦ κακοῦ, δῶρα ἀγαπήσας οὐ δέχεσθαι μᾶλλον, ἀλλὰ 15 διδόναι. Καὶ τί τὸ ἐντεῦθεν; Ὁφελος μὲν οὐδέν, παραδοθήσονται δὲ τοῖς ἔθνεσι, καὶ δι' αὐτῶν μάθοι τῶν συμβησομένων, ὡς οὐκ ἂν τις ἀναθάλοι καθ' ἑαυτὸν, οὐδ' ἂν ὀνήσειε τοὺς Θεῶ προσκρούοντας τὸ δῶρα διδόναι τοῖς ἐχθροῖς. Ὑποκείσονται γὰρ, καὶ οὐκ εἰς μακράν, τῇ δίκῃ.

20 **Στίχ. 10.** «Νῦν εἰσδέξομαι αὐτοὺς καὶ κοπάσουσι μικρὸν τοῦ χρίειν βασιλέα καὶ ἄρχοντας».

ἸΑ'. Ἀπάσης, ὡς ἔπος εἶπειν, τῆς τοῦ Ἰσραὴλ φαυλότητος παραίτιοι γεγόνασιν οἱ ἐκ φυλῆς τοῦ Ἐφραΐμ ἐπ' αὐτοὺς βεβασιλευκότες. Πρῶτος μὲν γὰρ ὁ ἐπάρατος Ἰεροβο- 25 ἀμ τῆς ἀποστασίας γέγονεν εὐρετής, δαμάλεις αὐτοῖς ἀναστήσας χρυσᾶς, καὶ τῶν καλουμένων ὑψηλῶν, τουτέστι τῶν ἐν ὄρεσι καὶ βουνοῖς τεμενῶν, καθιστὰς ἱερεῖς, τοὺς οὐκ ἐκ φυλῆς Λευὶ, ἀλλ' ὅσοι μᾶλλον «ἐπλήρουν τὴν χεῖρα αὐτῶν», κατὰ τὸ γεγραμμένον. Εἶτα μετ' ἐκείνον, τῶν Ἀσ- 30 συρίων προσδοκωμένων, ἐν καιρῷ τῆς βασιλείας Μαναΐμ, πεπόμφασι χρήματα, πείθοντες ἀποσχέσθαι τῆς γῆς. Ταύ-

μὲ ποιὸ τρόπο; Ἐπειδὴ δηλαδὴ φοβοῦνταν τὴν ἐπίθεση ἐκείνων, δὲν προτίμησαν μετανοώντας νὰ ζητήσουν τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ ἀντίθετα τοὺς μετέπεισαν μὲ δῶρα νὰ ἡρεμήσουν γιὰ λίγο, κι ἔπειτα αὐτὴ τὴ σκέψη, ἐπειδὴ θ' ἀπέβαινε σ' αὐτοὺς ἀνώφελη καὶ ἄχρηστη, τὴν περιγεῶ κατὰ κάποιον τρόπο, λέγοντας γιὰ ἐκείνους πού βασίλευσαν ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἐφραΐμ, οἱ ὅποιοι ἔστειλαν καὶ δῶρα στοὺς τυράννους τῶν Ἀσσυρίων· «Ἀναβλάστησε ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτό του ὁ Ἐφραΐμ». Εἶναι σὰ νὰ λέγει· Μέλλοντας νὰ κοπεῖ σὰν ἓνα κλαδὶ ὁ βασιλιάς ἀπὸ τὴ φυλὴ Ἐφραΐμ καὶ νὰ καεῖ, σὰν ἀπὸ φωτιὰ, ἀπὸ τὴ θεία ὀργή, ἀναβλάστησε ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, δηλαδὴ χωρὶς τὴ βοήθειά μου καὶ χωρὶς νὰ ἔχει τὴ δική μου σύμπνοια, νόμισε, λέγει, ὅτι θὰ ζήσει καὶ θὰ ρίξει βαθιὰ τὴ ρίζα του καὶ δὲν θὰ χάσει τὸ θρόνον του. Γιατὶ ἀγόρασε πρόσκαιρη καὶ σύντομη ἀναβολὴ τοῦ κακοῦ, προτιμώντας νὰ μὴ δέχεται δῶρα, ἀλλὰ νὰ δίνει. Καὶ τί προέκυψε ἀπὸ αὐτό; Ὁφελος βέβαια κανένα, ἀντίθετα θὰ παραδοθοῦν στὰ ἔθνη καὶ θὰ μάθουν ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα, ὅτι δὲν θὰ ἀναβλαστήσει κανένας μόνος του, οὔτε καὶ θὰ ὠφελήσει ἐκείνους πού προσκρούουν στὸν Θεὸ ἢ προσφορὰ δώρων στοὺς ἐχθρούς. Γιατὶ θὰ ὑποστοῦν, καὶ ὄχι μετὰ ἀπὸ πολὺ χρόνον, τὴν τιμωρία.

Στίχ. 10. «Πρὸς τὸ παρὸν θὰ τοὺς ἀνεχθῶ, ἀλλὰ θὰ παύσουν σὲ λίγο νὰ χρίουν βασιλεῖς καὶ ἄρχοντες».

91. Αἴτιοι ὄλης, πού λέγει ὁ λόγος, τῆς φαιλότητος τοῦ Ἰσραήλ ἔγιναν ἐκεῖνοι πού βασίλευσαν σ' αὐτοὺς ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἐφραΐμ. Πρῶτος ἐφευρέτης τῆς ἀποστασίας ἔγινε ὁ ἐπάρατος Ἰεροβοάμ, στήνοντάς τους χρυσὲς δαμάλες καὶ κάνοντας σ' αὐτοὺς ἱερεῖς τῶν λεγομένων ὑψηλῶν, δηλαδὴ τῶν ναῶν στὰ ὄρη καὶ τὰ βουνά, ὄχι ἐκείνους πού προέρχονταν ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Λευὶ, ἀλλὰ ἀντίθετα ἐκείνους πού, σύμφωνα μ' αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ, «Γέμιζαν τὰ χέρια τους»⁶⁴. Ἐπειτα ἀπὸ αὐτόν, καὶ ἐνῶ περίμεναν τοὺς Ἀσσυρίους, τὸν καιρὸ πού βασίλευε ὁ Μαναεὶμ, ἔστειλαν χρήματα, θέλοντας νὰ τὸν πείσουν νὰ σταθεῖ μακριὰ ἀπὸ τὴ χώρα τους.

τητοι δικαίως ἢ θεία γέγονεν ἀπειλή κατὰ τῆς βασιλείας τῆς ἐκ φυλῆς Ἐφραΐμ γεγεννημένης ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ. Νῦν γὰρ αὐτοὺς εἰσδέξομαι, φησὶν, οὐχ ὡς τρόπον ἔχοντας ἀγαθόν, οὐδὲ ὡς ἄριστα διοῦν ἐλομένους, οὔτε μὴν τῆς κα-
5 τὰ τὸν νόμον πολιτείας ἐφιεμένους, ἀλλ' ὡς παιδευτῆς καὶ δίκας αἰτῶν καὶ ὑπὸ κρίσιν ἤδη καλῶν. Παρῆκα μὲν γὰρ ἐξ ἡμερότητας εἰς ὑπέρθεσιν τὰ ἐκ θείας ὀργῆς, κατὰ τὸν ἤδη παρωχηκότα καιρόν, ἀλλὰ νῦν αὐτοὺς εἰσδέξομαι, φη-
σὶν, ἵνα τῇ τῶν δεινῶν πείρα μανθάνωσι μόλις, ὅτι καὶ ὑπὸ
10 Δεσπότην εἰσὶ, καὶ τῆς ἐμῆς οὐκ ἔξω χειρός.

Ὅτι δὲ οὐκ εἰς ἀνάβλησιν τὰ ἐξ ὀργῆς ἔτι, πεπληροφόρη-
κε λέγων τὸ «νῦν». Εἰσδεχθέντες δὴ οὖν ἵνα παιδεύωνται, πε-
παύσονται λοιπὸν τοῦ χρεῖν βασιλέα καὶ ἄρχοντας. Δουλεύ-
οντες γὰρ Ἀσσυρίοις καὶ Μήδοις, ποίαν ἂν ἔσχον σχολὴν τὰ
15 τῆς ἀποστασίας ἔργα πληροῦν, οἷγε καὶ κατοικιῶζοντες διε-
τέλουν καὶ τὴν ἀδόκητον κατεθρήνονν συμφοράν; Ἰστέον δὲ,
ὅτι μετὰ τὸ ἀνεῖναι Κῦρον τὸν Καμβύσου τῆς αἰχμαλωσίας
τὸν Ἰσραήλ, οὐκέτι κεχρίκασιν ἐν Σαμαρείᾳ τοὺς ἐκ φυλῆς
Ἐφραΐμ, ἀλλ' ὑφ' ἓνα πάντες γεγόνασι ζυγόν, βασιλευόντων
20 ἐν Ἱεροσολύμοις τῶν ἐξ Ἰούδα φυλῆς. Κατωκήκασιν γὰρ οὐ-
κέτι δηρημένως, ἀλλ' ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἅπαντες Ἄρχε-
ται δὲ πρῶτος μετὰ τοὺς τῆς αἰχμαλωσίας καιροὺς τῆς ἐπ' ἀμ-
φοῖν βασιλείας, φημὶ δὴ τοῦ τε Ἰσραήλ καὶ τοῦ Ἰούδα, ἦτοι
πασῶν ἀπαξαπλῶς τῶν δυσκαίδεκα φυλῶν Ζοροβάβελ ὁ τοῦ
25 Σαλαθιήλ ἐκ φυλῆς Ἰούδα, τῶν Λευιτικῶν καθηγουμένου
ταγμάτων καὶ τὴν τῆς ἀρχιερωσύνης διέποντος λειτουργίαν
Ἰησοῦ τοῦ Ἰωσεδὲκ τοῦ ἱερέως τοῦ μεγάλου.

Στίχ 11-12. «Ὅτι ἐπλήθυνεν Ἐφραΐμ θυσιαστήρια, εἰς
ἀμαρτίας ἐγένοντο αὐτῶ θυσιαστήρια ἠγαπημένα· κα-
30 ταγράψω αὐτῶ πλῆθος καὶ τὰ νόμιμα αὐτοῦ. Εἰς ἀλλό-
τρια ἐλογίσθησαν αὐτῶ θυσιαστήρια τὰ ἠγαπημένα».

Γι' αὐτὸ ἦταν δίκαια ἡ ἀπειλὴ τοῦ Θεοῦ κατὰ τῆς βασιλείας, ποὺ εἶχε ἐπιβληθεῖ ἀπὸ τῆ φυλῆ τοῦ Ἐφραΐμ στὸν Ἰσραήλ. Γιατὶ λέγει, «Τώρα θὰ τοὺς δεχθῶ», ὄχι γιατί συμπεριφέρθηκαν σωστά, οὔτε γιατί θέλησαν νὰ ζήσουν ἄριστα, οὔτε γιατί ἐπιθυμοῦσαν τρόπο ζωῆς σύμφωνο μὲ τὸ νόμο, ἀλλὰ σὰν παιδαγωγός, ποὺ καὶ τιμωρίες ἐπιβάλλει, καὶ καλεῖ πλέον σὲ κρίση. Ἔδωσα βέβαια ἀπὸ ἀγαθότητα ἀναβολὴ στὸ ξέσπασμα τῆς θείας ὀργῆς τὰ περασμένα χρόνια, ἀλλὰ «τώρα θὰ τοὺς ἀνεδεχθῶ», λέγει, ὥστε, ὑπομένοντας τὰ δεινά, νὰ μάθουν ἐπιτέλους ὅτι καὶ κάτω ἀπὸ Δεσπότη βρῖσκονται, καὶ δὲν εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ χέρι μου.

Ὅτι ὅμως οἱ ἐκδηλώσεις τῆς ὀργῆς του δὲν ἔχουν ἀνασταλεῖ ἀκόμα, μᾶς τὸ πληροφοροῦσε λέγοντας τό, «τώρα». Ἀφοῦ λοιπὸν ἔγιναν δεκτοὶ πρὸς παιδαγωγία, θὰ παύσουν νὰ χρίουν βασιλιὰ καὶ ἄρχοντες. Γιατί, ὄντας δοῦλοι τῶν Ἀσσυρίων καὶ τῶν Μήδων, ποιά ἀνεση εἶχαν νὰ ἐπιτελοῦν τὰ ἔργα τῆς ἀποστασίας, αὐτοὶ ποὺ ἡ ζωὴ τους ἦταν οἰμωγὲς καὶ θρῆνοι γιὰ τὴν ἀπροσδόκητη συμφορὰ; Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζομε, ὅτι μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ Ἰσραήλ ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν μὲ διαταγὴ τοῦ Κύρου, υἱοῦ τοῦ Καμβύση, δὲν ἔχρισαν στὴ Σαμάρεια βασιλεῖς ἀπὸ τὴ φυλὴ Ἐφραΐμ, ἀλλὰ τέθηκαν ὅλοι κάτω ἀπὸ μία ἐξουσία, καὶ βασίλευσαν στὰ Ἱεροσόλυμα βασιλεῖς ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἰούδα. Γιατὶ κατοίκησαν ὄχι πιά χωριστὰ, ἀλλ' ὅλοι μαζὶ στὰ Ἱεροσόλυμα. Πρῶτος μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν κάνει ἀρχὴ στὴν κοινὴ βασιλείαν, ἐννοῶ τοῦ Ἰσραήλ καὶ τοῦ Ἰούδα, ἦτοι ὅλων μαζὶ τῶν δώδεκα φυλῶν, ὁ Ζοροβάβελ, υἱὸς τοῦ Σαλαθιήλ ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἰούδα⁶⁶, ἐνῶ ἀρχηγὸς τῆς Λευίτικῆς τάξης καὶ κάτοχος τοῦ ἀξιώματος τῆς ἀρχιερωσύνης ἦταν ὁ Ἰησοῦς, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωσεδέκ, ὁ μέγας ἀρχιερέας.

Στίχ. 11-12. «Γιατὶ ὁ Ἐφραΐμ πολλαπλασίασε τὰ θυσιαστήρια, καὶ αὐτὰ τὰ ἀγαπητὰ θυσιαστήρια τοὺς ἔγιναν αἰτία τῆς ἁμαρτίας τους. Θὰ τοῦ καταγράψω πλῆθος ἀπὸ αὐτὰ τὰ θυσιαστήρια καὶ τὰ τελούμενα σχετικὰ μὲ τὸ νόμο, γιατί θεώρησε ξένα τὰ ἀγαπημένα θυσιαστήρια».

Ἰβ'. Ἐξηγεῖται τὴν αἰτίαν, δι' ἣν εἰκότως τοῖς βασιλεύου-
 σι τὸ ἀποπεσεῖσθαι δεῖν τῆς ἀρχῆς ἐπιφέρει λωπτόν. Πλεῖστα
 μὲν γὰρ ὅσα θυσιαστήρια, τὰ εἰς ἁμαρτίας πεποιήται τῷ Ἐ-
 φραΐμ. Ἄπει δὲ ὁ λόγος καὶ ἐπὶ τὸν πρῶτον Ἰεροβοάμ, τὸν
 5 ἐκ φυλῆς Ἐφραΐμ βασιλεύσαντα, καὶ μετ' ἐκεῖνον εἰς τοὺς
 ἐφεξῆς, οἳ ἐν ὄρει παντὶ καὶ βουνῶ βωμούς ἀνιστάντες τοῖς
 δαίμοσι, θύειν ἀνέπειθον τοὺς ἐξ Ἰσραήλ. Εἶτα λυπεῖσθαι
 δέον ἐπὶ τοῖς οὕτως ἐκτόποις ἐπιχειρήμασιν, «ἐπλήθυναν
 γὰρ θυσιαστήρια τὰ εἰς ἁμαρτίας»· ἐποίησαντό, φησὶν, αὐτὰ
 10 καὶ «ἠγαπημένα», καὶ προσέτι τούτοις «εἰς ἀλλότρια ἐλογί-
 σθησαν αὐτῶ» (δηλὸν δὲ ὅτι τῷ Ἐφραΐμ) «θυσιαστήρια τὰ
 ἠγαπημένα». Δηλοῖ δὲ δὴ πάντως τὰ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ σκηνῇ, ἠ-
 γουν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, ἐν τῷ θείῳ κείμενα ναῶ. Δύο δὲ
 ἦσαν ταυτί· τὸ μὲν τῶν καρπωμάτων ἐν τῇ πρώτῃ σκηνῇ, τὸ
 15 δὲ ἕτερον τοῦ θυμιάματος τὸ χρυσοῦν, ἐν τῇ δευτέρᾳ καὶ
 ἐσωτάτῳ. Πολλὰ τοιγαροῦν τῶν ἐξ Ἐφραΐμ δεδασιλευκό-
 των τὰ ἐγκλήματα· πρῶτον μὲν ὅτι «ἐπλήθυναν θυσιαστήρια
 εἰς ἁμαρτίας»· εἶτα ὅτι καὶ ἠγαπημένα πεποιήνται, τὰ ἐφ' οἷς
 ἦν εἰκὸς ὀλοφύρεσθαι καὶ θρηνεῖν, ὡς προσκεκρουκότητας
 20 καὶ τὸ ἔτι μείζον, ὡς ἀπονενευκῶς εἰς ἀπόνοιαν, ἀλλότρια
 πεποιήται τὰ ἠγαπημένα θυσιαστήρια, ἃ ἐχρῆν ὄντως ἀγα-
 πᾶν καὶ ἐν παντὶ ποιεῖσθαι λόγῳ. Προσέρῳπτε δὲ διὰ μέσον,
 τὸ «Καταγράψω αὐτῶ πλῆθος καὶ τὰ νόμιμα αὐτοῦ». Καί τι
 τοιοῦτον ὑποδηλοῖ· Τὸ γὰρ τοι πλῆθος, φησί, τῶν εἰς ἁμαρ-
 25 τίας αὐτοῖς πεποιημένων θυσιαστηρίων καὶ τὰ νόμιμα αὐ-
 τῶν, τουτέστι πάλιν, τὰς αὐτοῖς νενομισμένας θυσίας, ἧτοι
 τοὺς τῶν θυσιῶν καιροὺς ἢ τρόπους, καθ' οὓς τὰς θεθήλους
 προσῆγον τελετὰς (κατετέμνοντο γὰρ ἐπὶ σίτῳ καὶ οἴνῳ, καὶ
 ἕτερα ἄλλα τούτοις εἰκότα δοῶν ἐσπούδαζον), εἰς ἁμαρτίας
 30 αὐτοῖς καταγράψω καὶ εἰς ἐγκλήματα.

Χρῆμα δὲ οὖν σωτήριο, τὸ τῶν θείων ἔχεσθαι θυσια-
 στηρίων καὶ μεταποιεῖσθαι τῶν παρὰ Θεοῦ, καὶ μὴ ζητεῖν

92. Ἐξηγεῖ τὴν αἰτία γιὰ τὴν ὁποία εὐλόγα οἱ βασιλεῖς θὰ ἐκπέσουν τελικὰ ἀπὸ τὴν ἐξουσία τους. Πάρα πολλὰ βέβαια θυσιαστήρια τῆς ἁμαρτίας κατασκεύασε ὁ Ἐφραΐμ. Ὁ λόγος περιλαμβάνει καὶ τὸν πρῶτο Ἱεροβοάμ, πού βασίλευσε ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἐφραΐμ, καὶ τοὺς ἄλλους ἔπειτ' ἀπὸ αὐτόν, οἱ ὁποῖοι σὲ κάθε ὄρος καὶ βουνὸ ἔστησαν βωμούς στοὺς δαίμονες καὶ ἤθελαν νὰ πείσουν τοὺς Ἰσραηλιῖτες νὰ θυσιάζουν. Κι ἔπειτα, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ λυποῦνται γιὰ τὰ τόσο παράνομα ἐγχειρήματά τους, γιὰτὶ «πολλαπλασίασαν τὰ θυσιαστήρια τῆς ἁμαρτίας», τὰ ἔκαναν, λέγει, καὶ θυσιαστήρια «Ἀγαπημένα», καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ «θεωρήθηκαν ὡς ξένα» (ἐννοεῖται γιὰ τὸν Ἐφραΐμ) τὰ ἀγαπημένα θυσιαστήρια. Δηλώνει βέβαια ὅπωςδήποτε ἐκεῖνα πού ἦταν στὴν ἁγία σκηνή, δηλαδή στὰ Ἱεροσόλυμα, πού βρίσκονται στὸν θεῖο ναό. Κι αὐτὰ ἦταν δύο, τὸ ἓνα τῶν καρπωμάτων, στὴν πρώτη σκηνή⁶⁶, καὶ τὸ ἄλλο τοῦ θυμιάματος, τὸ χρυσό, στὴ δεύτερη καὶ τὴν ἐσώτερη^{66α}. Πολλὰ λοιπὸν ἦταν τὰ ἐγκλήματα ἐκείνων πού βασίλευσαν προερχόμενοι ἀπὸ τὸν Ἐφραΐμ. Τὸ πρῶτο, ὅτι πλήθυναν τὰ θυσιαστήρια τῆς ἁμαρτίας· δεύτερο, ὅτι τὰ ἔκαναν καὶ ἀγαπημένα, ἐκεῖνα γιὰ τὰ ὁποῖα λογικὸ ἦταν νὰ ὀλοφύρονται καὶ νὰ θρηνοῦν, ἐπειδὴ εἶχαν προσκρούσει στὸ Θεό· καὶ τὸ ἀκόμα μεγαλύτερο, κυριευμένοι ἀπὸ ἀνοησία, «θεώρησαν ξένα τὰ ἀγαπημένα θυσιαστήρια», τὰ ὁποῖα ἔπρεπε τόσο πολὺ ν' ἀγαποῦν καὶ νὰ ἀποδίδουν σ' αὐτὰ κάθε σεβασμό. Πρόσθετε ἐπιπλέον κι αὐτό: «Θὰ τοῦ καταγράψω πλῆθος ἐντολῶν τοῦ νόμου του». Καὶ τί ὑποδηλώνει αὐτό; Τὸ «πλῆθος» τὸ λέγει γιὰ τὰ θυσιαστήρια, πού κατασκεύασαν γιὰ νὰ τοὺς ὀδηγοῦν στὴν ἁμαρτία, ἐνῶ «τὰ νόμιμα τοῦ νόμου», τὸ λέγει γιὰ τὶς καθιερωμένες σ' αὐτοὺς θυσίες, ἥτοι τοὺς χρόνους ἢ τοὺς τρόπους, κατὰ τοὺς ὁποίους πρόσφεραν τὶς βέβηλες τελετὲς (γιὰτὶ «καταξοσχίζονταν», λέγει, «γιὰ τὸ σιτάρι καὶ τὸ κρασί» καὶ τὰ ἄλλα παρόμοια πού φρόντιζαν νὰ κάνουν), αὐτὰ τὰ ἐγκλήματα θὰ τὸ καταγράψω ὡς ἁμαρτίες τους.

Εἶναι λοιπὸν σωτήριο πρᾶγμα τὸ νὰ χρησιμοποιεῖς τὰ θεῖα θυσιαστήρια καὶ νὰ οἰκειοποιεῖσαι τὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ μὴ ζητεῖς

τὰ ἐτέρων, ἃ καὶ ἔστιν εἰς ἁμαρτίαν. Τοῦτο ποιοῦσιν οἱ μὴ
 γνησίως χριστιανίζοντες, ἐκπίπτοντες δὲ μετὰ τὸ σωτήριοι
 βάπτισμα πρὸς ἔθνη καὶ παρατηρήσεις Ἑλληνικάς, οἷς ἀκό-
 λουθον εἰπεῖν τὸ διὰ τῆς τοῦ Παύλου φωνῆς «Οὐ δύνασθε
 5 τραπέξης Κυρίου μετέχειν καὶ τραπέξης δαιμονίων». Καὶ
 μὴν καὶ οἱ τοῖς ἀνοσίοις αἰρετικοῖς συναπτόμενοι καὶ τῶν
 παρ' αὐτοῖς θυσιαστηρίων μετέχοντες, οἷς καὶ κατὰ ἀλήθειαν
 εἰς ἀλλότρια ἐγενήθησαν θυσιαστήρια τὰ ἠγαπημένα.
 Ἐπλήθυναν γὰρ ἑαυτοῖς τὰ εἰς ἁμαρτίας, ἔξω θύοντες τὸν
 10 ἄμνόν τῆς ἱεράς τε καὶ θείας αὐλῆς, τουτέστι τῆς Ἐκκλησίας.

Στίχ 13. «Διότι, ἐὰν θύσῃσι θυσίαν καὶ φάγῃσι κρέα,
 Κύριος οὐ προσδέξεται αὐτά. Νῦν μνησθήσεται τὰς
 ἀδικίας αὐτῶν καὶ ἐκδικήσῃ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν».

ζΓ'. Ὅτι γεγόνασι καὶ πεπλήθυνται παρὰ τοῦ Ἐφραΐμ
 15 τὰ εἰς ἁμαρτίας θυσιαστήρια, καὶ διὰ τούτων εὖ μάλα δη-
 λοῖ. Ἄ γὰρ θύουσι, φησὶν, οὐ Θεῷ μᾶλλον, ἀλλὰ τοῖς τῶν
 εἰδώλων τεμένεσι παρ' αὐτῶν προσφέρεται· κἂν ἑορτάζω-
 σιν ἐπὶ ταῖς θυσίαις, τροφῶν ἢ ποτῶν ἀναπιμπλάμενοι,
 πρὸς Θεὸν τὸ χρῆμα οὐδέν. Οὐ γὰρ αὐτῶ τελοῦσι τὴν πα-
 20 νήγυριν, ὅτι τὰ εἰς δόξαν δαιμονίων πραττόμενα κατ' οὐδέ-
 να τρόπον παραδέξαιτο ἂν ἡ θεία τε καὶ ἀκήρατος φύσις,
 παροξύνεται δὲ μᾶλλον ὡς ὑβρισμένη, μόνον δὲ οὐχὶ καὶ
 οὐχ ἔκουσα καταβιάζεται πρὸς γε τὸ χρῆναι λοιπὸν τοῖς εἰς
 τοῦτο καλοῦσιν ὀργῆς ἐπάγειν τὰς δίκας, καὶ λοιπὸν ἰέναι
 25 πρὸς ἀνάμνησιν πάντων, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τῶν τοῖς προσ-
 κρούουσι πεπλημμελημένων, οὗ δὴ γεγονότος, ὄξεις οἱ θυ-
 μοί, παρὰ πόδας ἢ δίκη, καὶ οὐδεὶς ὁ ἔξαιρούμενος. «Φοβε-
 ρὸν» οὖν ἄρα «τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος». Προσ-
 ἤκει δὲ μᾶλλον, καὶ ἄμεινον ἀσυγκρίτως καὶ πάσης ἡμῖν
 30 εὐημερίας πρόξενον, τὸ Θεῷ προσάγειν θυσίας, πνευματι-
 κάς δηλονότι, καὶ αὐτῶ πληροῦν ἑορτάς, διαβιοῦν ὀρθῶς

τὰ θυσιαστήρια τῶν ἄλλων, τὰ ὅποια καὶ ὀδηγοῦν στὴν ἁμαρτία. Αὐτὸ κάνουν ὅσοι δὲν εἶναι γνήσιοι Χριστιανοί, ἀλλὰ μετὰ τὸ σωτήριο βάπτισμα ὀλισθαίνουν σὲ συνήθειες καὶ εὐσέβειες ἑλληνικές, γιὰ τὶς ὁποῖες εἶναι ταιριαστὸ νὰ ποῦμε αὐτὸ ποὺ λέγει ὁ Παῦλος: «Δὲν μπορεῖτε νὰ μετέχετε στὸ τραπέζι τοῦ Κυρίου καὶ στὸ τραπέζι τῶν δαιμονίων»⁶⁷. Καὶ βέβαια κι αὐτοὶ ποὺ συνδέονται μὲ τοὺς ἄσεβεῖς αἵρετικούς καὶ συμμετέχουν στὰ θυσιαστήρια τους, καὶ στοὺς ὁποίους ἔγιναν ἀληθινὰ ἀγαπημένα θυσιαστήρια τὰ ξένα. Πολλαπλασιάσθηκαν λοιπὸν σ' αὐτοὺς τὰ θυσιαστήρια ποὺ ὠθοῦν στὴν ἁμαρτία, θυσιάζοντας τὸν ἄμνὸ ἔξω ἀπὸ τὴν ἱερὴ καὶ θεία αὐλή, δηλαδή τὴν Ἐκκλησία.

Στίχ. 13. «Γιατί, ἂν κάνουν θυσία καὶ φᾶνε κρέατα ἀπὸ αὐτὴν, ὁ Κύριος δὲν θὰ τὰ δεχθεῖ αὐτά. Τότε θὰ θυμηθεῖ τὶς ἀδικίες τους καὶ θὰ τιμωρήσει τὶς ἀδικίες τους».

93. Καὶ μὲ αὐτὰ τὰ λόγια δηλώνει φανερὰ ὅτι ἔγιναν καὶ πλήθυναν τὰ θυσιαστήρια τῆς ἁμαρτίας ποὺ ἔχτισε ὁ Ἐφραΐμ. Γιατί αὐτὰ ποὺ προσφέρουν θυσία, λέγει, δὲν προσφέρονται στὸν Θεό, ἀλλὰ στὰ τεμένη τῶν εἰδώλων. Κι ἂν ἐορτάζουν μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς θυσίας καὶ γεμίζουν τὴν κοιλία τους μὲ τροφὲς καὶ ποτὰ, τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει καμμιά σχέση μὲ τὸν Θεό. Γιατί δὲν κάνουν γι' αὐτὸν τὸ πανηγύρι τους, ἐπειδὴ ὅσα γίνονται γιὰ τὴ δόξα τῶν δαιμονίων μὲ κανένα τρόπο δὲν θὰ τὰ δεχόταν ἢ θεία καὶ ἀθάνατη φύση, ἀντίθετα ἐξοργίζεται, ἐπειδὴ δέχεται ὕβρη καὶ κατὰ κάποιον τρόπο χωρὶς νὰ τὸ θέλει ἐξαναγκάζεται νὰ τιμωρήσει αὐτοὺς ποὺ προκαλοῦν τὸν ἐξοργισμό του καὶ νὰ θυμηθεῖ ὅλα, ποὺ λέγει ὁ λόγος, τὰ ἁμαρτήματα ἐκείνων προσκρούουν σ' αὐτόν, κι ὅταν γίνει αὐτό, οἱ θυμοὶ ἐκδηλώνονται ὀξύτατοι, ἢ τιμωρία εἶναι ἔτοιμη, καὶ κανένας δὲν ἐξαιρεῖται. Ἔρα «Εἶναι φοβερὸ νὰ πέσει κανεὶς στὰ χέρια τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ»^{67α}. Ἀντίθετα ἀρμόζει καὶ εἶναι ἀσύγκριτα καλύτερο καὶ πρόξενο κάθε εὐημερίας, τὸ νὰ προσφέρουν στὸν Θεὸ θυσίες, πνευματικὲς βέβαια, καὶ νὰ

67α. Ἐβρ. 10, 31.

ἤρημένους, καὶ τὸ κατὰ τι γοῦν ὅλως διαπίπτειν ἀποσπυ-
δάζοντας

Στίχ. 13. «Αὐτοὶ δὲ εἰς Αἴγυπτον ἀπέστρεψαν,
καὶ ἐν Ἀσσυρίοις ἀκάθαρτα φάγονται».

5 ἸΔ'. Αἰτιᾶται πάλιν, ὡς ἀνούστατά τε καὶ ἀνοσίως κο-
μιδῆ διαζῆν ἐθέλοντας καὶ εἰσάπαν ἡγνοηκότας τὴν τοῦ
συμφέροντος τρίβον. Ἐγὼ μὲν γάρ, φησὶν, εἰς τοῦτο γνώ-
μης ἐνηνεγμένους λοιπὸν ὑπενεγκεῖν ἠπειλήσα ταῖς ὀρ-
γαῖς, καὶ ἐκδικήσειν τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν, καὶ ἀναμνησθή-
10 σεσθαι πάσας τὰς ἀνομίας αὐτῶν. Καὶ ἦν ἐν ἀρχαῖς τὸ συμ-
βῆσεσθαι προσδοκώμενον, καταπτοοῦντος ἤδη τὸν Ἰσρα-
ῆλ τοῦ πολέμου καὶ μονονουχί τῇ χῶρᾳ προσβάλλοντος.
Εἶτα, δέον αὐτοὺς λιταῖς τε καὶ μεταγνώσεσιν ἐκμειλίσε-
σθαι Θεόν, καὶ μεταπαιδεύεσθαι μὲν τὸ δοκοῦν αὐτῶ, ταῖς
15 δὲ εἰς τὸ ἄμεινον ἀναδρομαῖς ἐκδυσωπεῖν τὴν ὀργήν, ὡς
ἐπί τι τῶν ἄγαν χρησίμων, ἐξελέσθαι τε δυναμένων αὐτοὺς,
ἀπέστρεψαν εἰς Αἴγυπτον, καλοῦντες εἰς ἐπικουρίαν «Αἰ-
γύπτιον ἄνθρωπον καὶ οὐ Θεόν, ἵππων σάρκας», κατὰ τὸ
γεγραμμένον. Ἄλλ' «Οὐ σώζεται βασιλεὺς διὰ πολλὴν δύ-
20 ναμιν, καὶ γίγας οὐ σωθήσεται ἐν πλήθει ἰσχύος αὐτοῦ.
Ψευδῆς ἵππος εἰς σωτηρίαν». «Ἀγαθὸν πεποιθένα ἐπὶ
Κύριον, ἢ πεποιθένα ἐπ' ἄνθρωπον».

Ὅτι δὲ εἰς οὐδὲν αὐτοῖς τῶν ἀναγκαίων τὰ τῆς τοιαῦδε,
φησὶν, εἰκαιοβουλίας ἐκδέθηκεν, ἐξ αὐτῆς εἴσονται τῆς πεί-
25 ρας ἀποκομισθέντες γὰρ εἰς Ἀσσυρίους καὶ Μήδους, ἐκεῖ
ἀκάθαρτα φάγονται, τουτέστι διαδιώσσονται τῆς εἰς τὸν νό-
μον αἰδοῦς ἀποβαλόντες τὸ λείψανον καὶ ἀφυλάκτως ἐσθίον-
τες τὸ παρατυχόν. Ἄλλ' ἴσως ἐρεῖ τις Πῶς τοῦτο λελύπηκεν
ἂν τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ, εἰδωλολατρεῖν ἐλομένους; Πρὸς ταῦτά
30 φαμεν, ὅτι πεπλάνηνται μὲν ὁμολογουμένως, ἀλλ' ἦν τις αὐ-
τοῖς κατὰ νοῦν ἔτι μικρὰ τοῦ νόμου φροντίς καὶ τῶν Ἰουδαϊ-

τελοῦν στο ὄνομά του ἑορτὲς ἐκεῖνοι πού διάλεξαν τὴν ὀρθὴ διαβίωση καὶ ν' ἀποφεύγουν τελείως τὸ νὰ γλιστροῦν σὲ κάτι.

Στίχ. 13. «Αὐτοὶ θὰ ἐπιστρέψουν στὴν Αἴγυπτο καὶ στοὺς Ἀσσυρίους, καὶ ἐκεῖ θὰ φᾶν ἀκάθαρτες τροφές».

94. Τοὺς κατηγορεῖ πάλι, ὅτι θέλοντας νὰ ζοῦν χωρὶς καθόλου νοῦ καὶ μὲ φοβερὴ ἀσέβεια, ἀγνόησαν τελείως τὴν ὁδὸ τοῦ συμφέροντός τους. Γιατὶ ἐγώ, λέγει, ἀφοῦ πιά σχημάτισαν αὐτὴ τὴ γνώμη, τοὺς ἀπειλήσα μὲ τὴν ὀργή μου, καὶ ὅτι θὰ τοὺς τιμωρήσω γιὰ τὶς ἁμαρτίες τους καὶ ὅτι θὰ θυμηθῶ ὅλες τὶς ἀνομίες τους. Καὶ πρῶτο ἦταν αὐτὸ πού προσδοκοῦσαν νὰ συμβεῖ, ἐπειδὴ ὁ πόλεμος γέμιζε ἀπὸ φόβο ἤδη τὸν Ἰσραήλ καὶ κατὰ κάποιον τρόπο εἶχε προσβάλει τὴ χώρα. Ἔπειτα, ἐνῶ ἔπρεπε μὲ παρακλήσεις καὶ μετάνοια νὰ κατευνάσουν τὸν Θεὸ καὶ νὰ ἀλλάξουν τὴ γνώμη του, καὶ μὲ τὴν ἐπιστροφή τους στο ὀρθὸ νὰ κάμψουν τὴν ὀργή του, αὐτοὶ μὲ τὴ σκέψη ὅτι μποροῦσε νὰ προκύψει γι' αὐτοὺς κάτι τὸ πολὺ ὠφέλιμο, στράφηκαν στὴν Αἴγυπτο, καλώντας νὰ τοὺς βοηθήσει ἓνας ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, καὶ ὄχι ὁ Θεός, «σάρκες ἀλόγων»⁶⁸, σύμφωνα μὲ τὴ Γραφή. Ἀλλὰ «Ὁ βασιλιάς δὲν σώζεται μὲ τὰ πολλὰ στρατεύματά του, καὶ ὁ γίγας δὲν θὰ σωθεῖ μὲ τὴν σωματικὴ του δύναμη. Εἶναι ἀναξιόπιστο τὸ ἵππικὸ γιὰ τὴ σωτηρία»⁶⁹. «Εἶναι πολὺ καλὸ νὰ στηρίζεις κανεὶς τὴν πεποίθησή του στὸν Κύριο, παρὰ νὰ τὴ στηρίζεις σὲ ἄνθρωπο»⁷⁰.

Ἔτσι βέβαια δὲν προέκυψε σ' αὐτοὺς, λέγει, κανένα ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀπερισκεψία, θὰ τὸ διαπιστώσουν ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν πραγματικότητα· γιατί μεταφερμένοι στοὺς Ἀσσυρίους καὶ τοὺς Μήδους, «Ἐκεῖ θὰ φᾶνε ἀκάθαρτες τροφές», δηλαδή θὰ ζήσουν ἀποβάλλοντας καὶ τὸ τελευταῖο ἀπομεινάρει πρὸς τὸ νόμο καὶ τρώγοντας τελείως ἀπροφύλακτα ὅ,τι τοὺς τύχει. Ἀλλ' ἴσως θὰ ρωτήσῃ κάποιος Πῶς αὐτὸ θὰ μποροῦσε νὰ προξενήσει λύπη στοὺς Ἰσραηλίτες, τὸ ὅτι διάλεξαν τὴν εἰδωλολατρία; Σ' αὐτὸ ἀπαντοῦμε, ὅτι ὁμολογουμένως εἶχαν πλανηθεῖ, ἀλλὰ διατηροῦσαν στο νοῦ τους ἀκόμα κάποια μικρὴ ἔγνοια γιὰ τὸ

κῶν ἐθῶν οὐκ ἀπώλισθον παντελῶς, καίτοι προσκυνοῦντες ἐν τοῖς τῶν εἰδώλων ναοῖς. Ταύτητοι καὶ ὁ μακάριος προφήτης Ἡλίου, ὡς δυσὶν ἰγνύαις ἐπιχωλεύοντας κατητιᾶτό ποτε, καὶ μήτε τῷ Βάαλ ὀλοτρόπως, μήτε μὴν Θεῷ τελείως προσκεῖσθαι θεβουλημένους. Οὐκοῦν γεγονῶς αἰχμάλωτος ὁ Ἰσραήλ, ἀποδέβληκε παντελῶς τὴν εἰς τὸν νόμον αἰδῶ, τοῖς τῶν κρατούντων ἐθεσί τε καὶ νόμοις, ὡς ἐξ ἀνάγκης ἐπόμενος. Καὶ τοῦτο, οἶμαι, ἐστὶν ὁ καὶ αὐτὸς ἔφη Χριστός, ὅτι «Παντὶ τῷ ἔχοντι δοθήσεται καὶ περισσευθήσεται, ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὁ δοκεῖ ἔχειν, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ». Δεῖ δὴ οὖν ἄρα τῶν θείων ἡμᾶς χαρισμάτων μὴ καταφρονεῖν, ἀλλ' ὧν ἂν ἔχοιμεν παρὰ Θεοῦ, πλεῖστον ὅσον ποιεῖσθαι λόγον. Πεφροντικόσι μὲν γὰρ ἐμφιλοχωρήσει τὸ χάρισμα· εἰ δὲ ῥάθυμοι καὶ ἀναπεπτωκότες περὶ αὐτὸ γενοίμεθα, καὶ αὐτὸ δὴ πάντως ἀποπτήσεται.

Στίχ. 14 «Καὶ ἐπελάθετο Ἰσραήλ τοῦ ποιήσαντος αὐτόν, καὶ ὠκοδόμησαν τεμένη. Καὶ Ἰούδας ἐποίησε πόλεις τετειχισμένας, καὶ ἐξαποστελῶ πῦρ εἰς τὰς πόλεις αὐτοῦ, καὶ καταφάγεται τὰ θεμέλια αὐτῶν».

20 ἮΕ. Ἀμφοτέραις ἐπιπλήττει ταῖς βασιλείαις, τῇ τε ἐν Σαμαρείᾳ φημί, καὶ τῇ τοῦ Ἰούδα, τουτέστι τῇ οὔσῃ κατὰ τὴν Ἱερουσαλήμ. Τί γὰρ ἄμφω δεδράκασι, καταθρῆσαί τε ἅμα καὶ εἰπεῖν ἀναγκαῖον. Προσδοκωμένου γὰρ ἔσεσθαι τοῦ πολέμου, μονονουχί δὲ καὶ ἐπ' αὐταῖς ἤδη γεγονότος 25 ταῖς θύραις τοῦ δείματος, δέον αὐτούς τούς τε ἐν τῇ Σαμαρείᾳ, καὶ τοὺς βασιλεύοντας ἐκ φυλῆς Ἰούδα, τὴν παρὰ Θεοῦ τοῦ σώζοντος ἐπικουρίαν ζητεῖν, εἰς ἐκτόπους καὶ ἀνωφελεῖς ἐτράποντο γνώμας καί, ταῖς μεταγνώσεσι θεραπεύειν ὀφείλοντες, κατηρέθιζον ἐφ' ἑαυτοῖς καὶ ἔτι μειζόνως 30 τὸν τῶν ὄλων κρατοῦντα Θεόν. Ὁ μὲν γὰρ Ἰσραήλ, τουτέστιν αἱ δέκα φυλαὶ καὶ οἱ τούτων ἀνημμένοι τὸ κράτος, ὡς

νόμο καὶ δὲν εἶχαν ἀποσπασθεῖ ἐντελῶς ἀπὸ τὰ Ἰουδαϊκὰ ἤθη, μολονότι προσεύχονταν στοὺς ναοὺς τῶν εἰδώλων. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ μακάριος προφήτης Ἡλίας τοὺς κατηγοροῦσε ὅτι χάλαιναν καὶ μὲ τὰ δύο τοὺς πόδια⁸¹ καὶ δὲν ἤθελαν οὔτε στὸν Βάαλ νὰ προσκολληθοῦν ἀποκλειστικά, οὔτε στὸν Θεὸ ν' ἀφοσιωθοῦν τελείως. Ὅταν ὁμως οἱ Ἰσραηλιῖτες αἰχμαλωτίσθηκαν, ἀπέριψαν τελείως τὸν σεβασμὸ στὸ νόμο ἀκολουθώντας κατ' ἀνάγκη τὶς συνήθειες καὶ τοὺς νόμους τῶν κυρίων τους. Κι αὐτό, νομίζω, σημαίνει ἐκεῖνο ποὺ εἶπε καὶ ὁ Χριστὸς ὁ ἴδιος: «Σὲ καθέναν ποὺ ἔχει θὰ δοθοῦν κι ἄλλα καὶ θὰ τοῦ περισσέψουν, ἐνῶ ἀπὸ αὐτὸν ποὺ δὲν ἔχει, θ' ἀφαιρεθεῖ κι αὐτὸ ποὺ νομίζει ὅτι ἔχει.»⁷² Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ περιφρονοῦμε τὰ θεῖα χαρίσματα, ἀλλὰ ὅσα λάβαμε ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ τὰ ἐκτιμοῦμε πάρα πολύ. Γιατὶ ἂν ἐνδιαφερόμαστε, θὰ βρεῖ τρόπο νὰ μᾶς δοθεῖ τὸ χάρισμα, ἂν ὁμως δείξουμε γι' αὐτὸ ραθυμία καὶ ἐφησυχάσομε, κι αὐτὸ ὅπωςδήποτε θὰ πετάξει ἀπὸ μᾶς.

Στίχ. 14. «Ὁ Ἰσραὴλ ξέχασε τὸν δημιουργό του καὶ οἰκοδόμησαν εἰδωλολατρικὰ τεμένη, ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰούδας πολλαπλασίασε τὶς τειχισμένες πόλεις. Θὰ στείλω ὁμως φωτιά στὶς πόλεις του καὶ θὰ καταφάει τὰ θεμέλιά τους».

95. Ἐπιπλήττει καὶ τὰ δύο βασιλεία, καὶ τῆς Σαμάρειας δηλαδή καὶ τοῦ Ἰούδα, ποὺ ἦταν στὴν Ἱερουσαλήμ. Τί βέβαια ἔκαναν καὶ τὰ δύο εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ ἐκθέσομε μαζὶ καὶ νὰ τὰ ἐξετάσομε. Προσδοκώντας δηλαδή ὅτι ὁ πόλεμος θὰ γίνεαι καὶ ἔχοντας κατὰ κάποιον τρόπο φτάσει ἤδη ὁ φόβος στὰ πρόθυρα τῆς πόλης, ἐνῶ ἔπρεπε καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς Σαμάρειας καὶ ἐκεῖνοι ποὺ βασιλεύουν ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἰούδα νὰ ζητήσουν τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ ποὺ σώζει, αὐτοὶ στράφηκαν σὲ ἄνομες καὶ ἀνώφελες γνῶμες, καὶ ἐνῶ ὄφειλαν νὰ τὸν λατρεύουν δείχνοντας τὴ μετάνοιά τους, αὐτοὶ ἐξερέθιζαν ἐναντίον τους ἀκόμα περισσότερο τὸν Κύριο, τὸ Θεὸ τῶν ὅλων. Ὁ Ἰσραὴλ δηλαδή, ἦτοι οἱ δέκα φυλές, καὶ ἐκεῖνοι ποὺ εἶχαν ἀναλάβει τὴν ἐξουσία σ' αὐτούς, ἐπειδὴ τάχα ἦταν δυσσαρε-

72. Λουκᾶ 19, 26.

λελυπημένοις τοῖς δαίμοσιν, ἤγουν ἀποστῆσαι δυναμένοις
 τὴν ἄλωσιν καὶ τὰς τῶν πολεμίων ἀνατρέψαι φάλαγγας,
 καὶ πλείονας ἔτι τὰς θεραπείας προσῆγον. Ἐκμειλισσόμε-
 νοι δὲ ὥσπερ καὶ καθιστάντες εὐμενεῖς, ᾠκοδόμουν τεμένη,
 5 καὶ θωμούς δὲ ἐναπετίθεντο, καὶ πλείοσιν ἔτι θυσίαις ἐτί-
 μων, ὃ δὲ γε Ἰούδας ὀχυρωτέρας ἐποίει τὰς ἑαυτοῦ πόλεις,
 λίθοις μᾶλλον ἐπιθαρσῆσας, οὐ Θεῶ, καίτοι λέγοντι σαφῶς
 περὶ τῆς Ἱερουσαλήμ, ὅτι «Ἐγὼ ἔσομαι αὐτῇ, λέγει Κύρι-
 ος, τεῖχος πυρὸς κυκλόθεν, καὶ εἰς δόξαν ἔσομαι ἐν μέσῳ
 10 αὐτῆς». Ἄλλ' οὐδὲν μὲν ᾤνησε τὸ χρῆμα τὸν Ἰσραήλ· πῦρ
 δὲ ταῖς πόλεσιν ἐπαφήσειν ταῖς Ἰούδα λοιπὸν ἐπηπεῖλει ὁ
 Θεός, καταπιμπράντων αὐτάς, δηλονότι τῶν Βαβυλωνίων,
 οἱ τῆς εἰς αὐτοὺς ὀργῆς γεγόνασιν ὑπουργοί.

Διασώσει δὴ οὖν παντελῶς οὐδὲν τὸν Θεῶ προσκρούον-
 15 τα· καὶ ζημία μὲν ὁμολογουμένως καὶ ἀμαθίας ἔγκλημα
 λοιπόν, μᾶλλον δὲ δυσσεθείας τῆς ἀνωτάτω, τὸ ταῖς τῶν
 δαμονίων ἐπιθαρσῆσαι δυνάμεσι Θεοῦ δὲ λελυπημένου
 καὶ παραλύοντος, οὐδὲν ἦττον ἀμαθὲς τὸ γηῖνοις ἐπικου-
 ρήμασι διαπαίζεσθαι. Δεῖ δὲ δὴ μᾶλλον εὐχαῖς τε καὶ μετα-
 20 γνώσεσιν ἀποκρούεσθαι τὴν ὀργήν· ἔστι γὰρ «οἰκτίρμων
 καὶ ἀγαθὸς καὶ μετανοῶν ἐπὶ ταῖς κακίαις», κατὰ τὸ γε-
 γραμμένον.

ΚΕΦ. 9, στίχ 1-4. «Μὴ χαῖρε, Ἰσραήλ, μηδὲ εὐφραίνου
 καθὼς οἱ λαοί, ὅτι ἐπόρνευσας ἀπὸ τοῦ Θεοῦ σου. Ἠγά-
 25 πησας δόματα ἐπὶ πάντα ἄλωνα σίτου. Ἄλων καὶ ληνὸς
 οὐκ ἔγνω αὐτούς, καὶ ὁ οἶνος ἐψεύσατο αὐτούς. Οὐ κα-
 τῶκησαν ἐν τῇ γῆ Κυρίου· κατῶκησεν Ἐφραῖμ εἰς Αἴγυ-
 πτον, καὶ ἐν Ἀσσυρίοις ἀκάθαρτα φάγονται. Οὐκ ἔσπει-
 σαν τῷ Κυρίῳ οἶνον, καὶ οὐχ ἠδυναν αὐτῶ· αἱ θυσίαι αὐ-
 30 τῶν ὡς ἄρτος πένθους αὐτοῖς, πάντες οἱ ἐσθίοντες αὐτὰ

73. Ζαχ. 2, 9.

74. Ἰωήλ, 2, 13.

στημένοι οί δαίμονες, ἢ γιὰ νὰ ἀπομακρύνουν ἀπὸ τοὺς δυστυχεῖς τὴν ἄλωση καὶ νὰ διαλύσουν τὶς φάλαγγες τοῦ ἐχθροῦ, πρόσφεραν σ' αὐτοὺς ἀκόμη περισσότερη λατρεία. Θέλοντας δηλαδή νὰ νὰ τοὺς καταπραΰνουν καὶ νὰ τοὺς κάνουν εὐμενεῖς σ' αὐτούς, οἰκοδομοῦσαν τεμένη, τοποθετοῦσαν μέσα βωμούς, καὶ τοὺς τιμοῦσαν μὲ περισσότερες ἀκόμα θυσίες. Ὁ Ἰούδας ἐξάλλου ἔκαμνε περισσότερο ὄχυρές τὶς πόλεις του στηρίζοντας τὴν πεποίθησή του στὶς πέτρες, καὶ ὄχι στὸν Θεό, μολονότι ἔλεγε μὲ σαφήνεια γιὰ τὴν Ἱερουσαλήμ: «Ἐγὼ θὰ γίνω γι' αὐτήν, λέγει ὁ Κύριος, πύρινο τεῖχος γύρω της, καὶ ὡς δόξα της θὰ ὑψωθῶ στὸ κέντρο αὐτῆς»⁷³. Καθόλου ὅμως δὲν ὠφέλησε αὐτὸ τὸν Ἰσραήλ. Ἀπειλοῦσε λοιπὸν ὁ Θεὸς ὅτι θὰ ρίξει φωτιὰ στὶς πόλεις τοῦ Ἰούδα, κατακαίοντας αὐτές, δηλαδή οἱ Βαβυλώνιοι, πού ἔγιναν ὑπηρέτες τῆς ὀργῆς του ἐναντίον τους.

Δὲν θὰ διασώσει λοιπὸν τίποτε αὐτὸν πού προσκρούει στὸν Θεό, καὶ εἶναι ζημία ὁμολογουμένως καὶ ἔγκλημα ὅπωςδήποτε ἀμάθειας, ἢ καλύτερα τῆς στὸ ἔπακρο δυσσέβειας, τὸ νὰ στηρίζει κανεὶς τὸ θάρρος του στὶς δυνάμεις τῶν δαιμονίων, καὶ ἐνῶ ὁ Θεὸς εἶναι ἐξοργισμένος καὶ παραλύει τὶς δυνάμεις αὐτῶν, δὲν εἶναι καθόλου λιγότερη ἀμάθεια τὸ νὰ προσπαθεῖ νὰ ἐξαπατήσει τὸν ἑαυτό του μὲ γήινες βοήθειες. Πρέπει λοιπὸν μᾶλλον μὲ προσευχῆς καὶ μετάνοια νὰ ἀποκρούει τὴν ὀργή· γιατί, σύμφωνα μ' αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ, «εἶναι φιλεύσπλαγχνος καὶ ἀγαθὸς καὶ ἀλλάζει γνώμη γιὰ τὶς τιμωρίες πού ἐπιβάλλει γιὰ τὶς κακίες»⁷⁴.

ΚΕΦ. 9, στίχ. 1-4. «Νὰ μὴ χαίρεσαι, Ἰσραήλ, οὔτε νὰ εἶσαι εὐχαριστημένος, ὅπως οἱ λαοί, γιατί πόρνευσες πρὸς τὸν Θεό σου. Ἀγάπησες τὰ δοσίματα ἀπὸ κάθε ἄλῳνι σιταριοῦ. Τὸ ἄλῳνι καὶ ὁ ληνὸς δὲν τοὺς κατάλαβε, καὶ τὸ κρασί τοὺς ἐξαπάτησε. Δὲν κατοίκησαν στὴ γῆ τοῦ Κυρίου. Ὁ Ἐφραΐμ κατοίκησε στὴν Αἴγυπτο καὶ στοὺς Ἀσσυρίους ἔφαγαν ἀκάθαρτα φαγητά. Δὲν ἔκαναν στὸν Κύριο σπονδὴ μὲ κρασί καὶ δὲν τὸν εὐχαρίστησαν οἱ θυσίες τους σὰν ἄρτος πένθους, καὶ ὅλοι πού

μιανθήσονται, διότι οἱ ἄρτοι αὐτῶν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν
οὐκ εἰσελεύσονται εἰς τὸν οἶκον Κυρίου».

ἸΣΤ': Ταῖς τῶν ἐθνῶν ἀγέλαις, ἐπεὶ τοι πλείστην ὄσην
νοσοῦσι τὴν ἀβουλίαν (πεπλάνηντο γὰρ ὁμολογουμένως),
5 ἔθος ἦν ἀρχομένοις τῆς γεωπονίας καὶ ἀρουῶν μέλλουσι τὴν
γῆν, θυσίας ἐπιτελεῖν τοῖς δαίμοσι καὶ παρ' αὐτῶν αἰτεῖν
τὰς τῶν ἀγρῶν εὐκαρπίας· ἀμῶντες δὲ πάλιν, καιροῦ κα-
λουῦντος εἰς τοῦτο καὶ μὴν καὶ ληνοῖς ἐντιθέντες τὸν βό-
τρυν, ἔσπενδον, ἔθνον ταῖς ὥραις, ἦδον τὰς ἐπιληνίους
10 ὠδὰς, ἀναφέροντες τὰ χαριστήρια, χαίροντές τε καὶ εὐ-
φραινόμενοι διετέλουν. Τοῦτο δρωῶντας τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ
ἐπαιτιᾶται Θεός. Μὴ γὰρ δὴ χρῆναι χαίρειν αὐτὸν δισχυ-
ρίζεται σαφῶς, καθὰ καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἐθνῶν. Διὰ ποίαν
αἰτίαν; Οἱ μὲν γὰρ ἠγνοηκότες παντελῶς τὸν φύσει τε καὶ
15 ἀληθῶς ὄντα Θεόν, γεννηθέντες δὲ μᾶλλον ἐν πλάνῃ, τάχα
που τῆς ἀρρώστιας, ἠγουν ἀμαθίας, οὐκ ἀπίθανον ἔχουσι
λόγον, ὁ δὲ γε Ἰσραὴλ, καίτοι νόμῳ παιδαγωγούμενος καὶ
τὸν τῶν ὄλων Δεσπότην ἐπεγνωκῶς, πεπόρνευκεν εἰς ἀπό-
στασιν. Οὐκοῦν νοοῖτ' ἂν εἰκότως καὶ ἐν αἰτία γεγονῶς τῇ
20 φορτικωτέρᾳ καὶ δυσδιάφυκτον ἔχων τῆς δυσσεβείας τὸ
ἔγκλημα· εἰδῶς γὰρ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου αὐτοῦ, κατημέ-
λησεν, οὐ πεποίηκε. Δαρήσεται δὴ οὖν πολλάς· τοῦ μὴ εἰ-
δότος, εἶτα μὴ δεδρακότος, ὀλίγας δαρησομένου, κατὰ τὴν
τοῦ Σωτῆρος φωνήν.

25 Μὴ χαῖρε δὴ οὖν καθῶς οἱ λαοί, φησὶν. Οἱ μὲν γὰρ «ἐκ
μήτρας πεπλάνηνται», σὺ δὲ νόμῳ παιδαγωγηθείς, ἐκπε-
πόρνευκας ἀπὸ Θεοῦ. Καὶ τίς αὐτῷ γέγονε τῆς πορνείας ὁ
τρόπος; Ἠγάπησε δόματα, φησὶν, οὐ παρὰ Θεοῦ μᾶλλον, ἀλ-
λὰ τὰ ἐκ τῶν δαμάλεων καὶ Βάαλ· καίτοι διδόντων τοῖς αἰ-
30 τοῦσιν οὐδέν. Ἐπὶ τίσι δὲ τὰ παρ' αὐτῶν ἐζήτει δόματα; «Ἐ-
πὶ πάντα ἄλωνα σίτου». Ἐδόκει γὰρ ἀνοσίως αὐτοῖς καὶ ἀ-

τρῶνε ἀπὸ αὐτοὺς θὰ μινθοῦν, γιὰτὶ οἱ ἄρτοι τοὺς δὲν θὰ μποῦν στὶς ψυχές τοὺς, δὲν θὰ μποῦν στὸν οἶκο τοῦ Κυρίου».

96. Στὰ πλήθη τῶν ἐθνῶν, ἐπειδὴ πάσχουν ἀπὸ μεγάλη ἀνοησία (γιὰτὶ ἔχουν ὁμολογουμένως πλανηθεῖ), ἦταν συνήθεια ὅταν ἄρχιζαν τὴν καλλιέργεια τῆς γῆς καὶ ἐπρόκειτο νὰ ὀργώσουν, νὰ κἀνουν θυσίες στοὺς δαίμονες καὶ ἀπὸ αὐτοὺς νὰ ζητοῦν τὴν εὐφορία τῶν ἀγρῶν τοὺς. Κι ὅταν πάλι θέριζαν τὰ σιτάρια, ὅταν τὸ καλοῦσε ἡ ἐποχή, ἀλλὰ καὶ ὅταν πατοῦσαν τὰ σταφύλια στοὺς ληνούς, ἔκαναν σπονδές, θυσίαζαν στὶς τέσσερις ἐποχές, τραγουδοῦσαν τὰ ἐπιλήνια τραγούδια, ἀποδίδοντας τὰ εὐχαριστήρια, καὶ περνοῦσαν τὶς ὥρες χαρούμενοι καὶ εὐφραινόμενοι. Κἀνοντὰς το αὐτὸ καὶ οἱ Ἰσραηλιῖτες τοὺς κατηγοροῦσε ὁ Θεός. Δὲν πρέπει λοιπὸν, ἰσχυρίζεται μὲ σαφήνεια, νὰ χαίρονται, ὅπως τὰ ἄλλα ἔθνη. Γιὰ ποιά αἰτία; Γιὰτὶ ἐκεῖνοι, ἐπειδὴ ἀγνόησαν ἐντελῶς τὸν ἀπὸ τῆ φύση τοῦ καὶ ἀληθινὸ Θεό, καὶ μᾶλλον ἐπειδὴ γεννήθηκαν μέσα στὴν πλάνη, ἴσως ἡ ἀρρώστια τοὺς ἢ ἡ ἀγνοιά τοὺς, νὰ μὴ εἶναι ἀδικαιολόγητη, ὁ Ἰσραὴλ ὅμως, ἂν καὶ ἦταν παιδαγωγημένος ἀπὸ τὸ νόμο καὶ εἶχε γνωρίσει τὸν Κύριο τῶν ὄλων, πόρνευσε ἀποστατώντας. Μποροῦμε λοιπὸν νὰ ποῦμε, ὅτι καὶ εὐλογα κατηγορήθηκε τόσο βαριὰ, καὶ δύσκολα θὰ μποροῦσε ν' ἀποφύγει τὴν κατηγορία τῆς ἀσεβείας. Γιὰτὶ, ἐνῶ γνώριζε τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου τοῦ, τὸ παραμέλησε, δὲν τὸ ἐτέλεσε. Θὰ ὑποστῆ λοιπὸν πολλὰς τιμωρίες, ἐνῶ αὐτὸς ποὺ δὲν τὸ γνώριζε καὶ δὲν τὸ ἔπραξε, θὰ ὑποστῆ λίγες⁷⁵, σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τοῦ Κυρίου.

«Νὰ μὴ χαίρεσαι» λοιπὸν, λέγει, «ὅπως οἱ ἄλλοι λαοί». Γιὰτὶ «αὐτοὶ πλανήθηκαν προτοῦ γεννηθοῦν»⁷⁶, ἐνῶ ἐσύ, ἂν καὶ ἔχεις παιδαγωγηθεῖ ἀπὸ τὸ νόμο, ἔπραξες τὴν πορνεία εἰς βάρος τοῦ Θεοῦ. Καὶ ποιὸς ἦταν ὁ τρόπος τῆς πορνείας τοῦ; Ἀγάπησαν νὰ παίρνουν δωρήματα, λέγει, ὄχι τόσο ἀπὸ τὸν Θεό, ἀλλὰ ἀπὸ τὶς δαμάλες καὶ τὸν Βάαλ, ἂν καὶ βέβαια δὲν ἔδιδαν τίποτε σὲ ἐκείνους ποὺ τοὺς ζητοῦσαν. Καὶ ἀπὸ ποῦ ζητοῦσαν νὰ τοὺς δώσουν; «Ἀπὸ κάθε ἀλώνι σιταριοῦ». Γιὰτὶ φαινόταν ὅτι μὲ τρόπο ἀσεβῆ

76. Ψαλμ. 55, 4.

βούλως τὰς ἐξ ἀγρῶν αἰτεῖν εὐκαρπίας, ὡς ἔφην, ἐκ τῶν δια-
 κένων σεβασμάτων. Ἔρ' οὖν ἐξήτει μὲν ὁ Ἰσραὴλ παρὰ τῶν
 εἰδώλων τὰ δόματα, ἐκδέθηκε δὲ αὐτῷ κατ' εὐχὴν τὰ αἰτήμα-
 τα· Οὕμενον· «ἄλων» γὰρ «καὶ ληνὸς οὐκ ἔγνω αὐτούς, καὶ
 5 ὁ οἶνος ἐψεύσατο αὐτούς». Ἔστι δὲ οὐδενὶ τῶν φιλομαθεστέ-
 ρων ἀμφίλογον, ὅτι λοίμοι γεγόνασιν ἐν τῇ Σαμαρείᾳ, ἀφορί-
 αι τε καὶ ἀβροχίαι μακροαί. Ἠμάρτηκε δὴ οὖν τῆς ἐλπίδος, οὐ
 λαθὼν τὰ αἰτήματα, καὶ προσέτι τούτῳ, καὶ αὐτῆς ἀπώχοντο
 τῆς ἁγίας γῆς, καὶ εἰσῆλθον εἰς Αἴγυπτον, ὡς εἰς χώραν τε-
 10 τειχισμένην καὶ τοῖς ἔτι πλείοσι θεοῖς Μυρία γὰρ ἦν ἐν Αἴ-
 γύπτῳ τὰ σεβάσματα, καὶ τῶν θεραπευόντων αὐτὰ θαυμα-
 στή τις ὑπόληψις ἐπὶ δυναστείαις, ὡς ταῖς μαγικαῖς ἐμπειρί-
 αις πάντα κατορθοῦν εὐκόλως δεδυνημένων. Ἀπειρήκασι
 δὴ οὖν καὶ τὸ κατοικεῖν ἐν τῇ ἀπολέκτῳ παρὰ Θεῷ γῆ, καὶ
 15 τὴν τῶν εἰδώλων ἠλλάξαντο χώραν. Ἄλλ', εἰ καὶ τοῦτο δε-
 δράκασι, βαδιοῦνται πρὸς Ἀσσυρίους. Οὐκ ἔσπενδον τῷ
 Κυρίῳ οἶνον Συνενεγκόντες γὰρ ἐν ληνοῖς τὸν ἐξ ἀμπέλου
 καρπὸν, ἔσπενδον τοῖς δαίμοσι τὰς ἀπαρχάς, καὶ οὐχὶ τῷ δόν-
 τι Θεῷ. Ἀνέφερον δὲ καὶ ἄρτους, ὡς ἐν ἀπαρχῇ θερισμοῦ.
 20 Πλὴν εἰς μολυσμὸν καὶ βεδήλωσιν τὸ χοῆμα αὐτοῖς γε-
 νήσεται, φησί, καὶ ὡς ἄρτους πένθους καταλογισθήσεται
 τὰ προσκομιζόμενα, τουτέστι ὄδελυρά τε καὶ βέθηλα καὶ
 ἀπηχθημένα. Διὰ ποίαν αἰτίαν; Ὁ νόμος μὲν γὰρ ἀκάθα-
 ρον ἐποίει τὸν ἐγγίζοντα νεκρῷ· ἐγγίζοντα δέ, ἢ καθ' αἷμα-
 25 τος οἰκειότητα, ἤγουν καὶ κατ' αὐτὴν τὴν τοῦ σώματος
 ἀφῆν. Ἦν οὖν ἀνάγκη τοὺς κατὰ γένος ἐγγύς ἢ φίλους
 τῶν τετελευτηκότων ἐπὶ τῷ πένθει μιαίνεσθαι, περιέποντας
 τὸν νεκρὸν καὶ δρᾶν ἐθέλοντας ἐπ' αὐτῷ τὰ νενομισμένα·
 πάντα δὲ ἦν ἀκάθαρτα ὧν ἂν αὐτούς συνέβη θίγειν. Ἔρ-
 30 τος οὖν πένθους ὁ τοῖς πενθοῦσι νεκρὸν παρακείμενος εἰς
 τροφήν, οὗ καὶ ἀπογεύεσθαι, πάνδεινον ἐδόκει τοῖς παραι-

καὶ ἀνόητοι ζητοῦσαν τὴν εὐφορία τῶν ἀγρῶν, ὅπως εἶπα ἀπὸ τὰ κούφια ἀγάλματα. Ζητοῦσε λοιπὸν ὁ Ἰσραὴλ ἀπὸ τὰ εἶδωλα νὰ τοῦ δώσουν ἀγαθά. Ἄραγε ἐκπληρώθηκαν σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιθυμία του τὰ αἰτήματά του; Ὁχι, βέβαια. Γιατὶ «Τὸ ἀλώνι καὶ ὁ ληνὸς δὲν τοὺς κατάλαβαν καὶ τὸ κρασί τοὺς ἐξαπάτησε». Δὲν ὑπάρχει καμμιά ἀμφισβήτηση γιὰ τοὺς φιλομαθεῖς ὅτι ἔπεσαν στὴ Σαμάρεια, λοιμοί, ἀφορίες καὶ ξηρασίες μακρῆς διάρκειας. Ἄπέτυχε λοιπὸν στὴν ἐλπίδα του καὶ δὲν ἔλαβε αὐτὸ ποὺ ζητοῦσε, κι ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ ἔφυγαν κι ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἀγία γῆ καὶ πῆγαν στὴν Αἴγυπτο, σὲ μιὰ χώρα ἀσφαλῆ μέσα στὰ τεῖχη της καὶ ὅπου λατρεύονταν ἀκόμα περισσότεροι θεοί. Πράγματι στὴν Αἴγυπτο ὑπῆρχαν ἀπειρα εἶδωλα καὶ ἐκεῖνοι ποὺ τὰ λάτρευαν τὰ ἔτρεφαν θαυμαστὴ ὑπόληψη γιὰ τὴ δύναμή τους, πὼς τάχα μποροῦσαν νὰ κατορθώσουν εὐκόλα τὰ πάντα μὲ τὶς μαγικὲς πρακτικὲς τους. Τοὺς ἀπαγορεύθηκε λοιπὸν ἀκόμα καὶ νὰ ζοῦν στὴν ἐκλεγμένη ἀπὸ τὸν Θεὸ γῆ, καὶ τὴν ἄλλαξαν μὲ τὴ χώρα τῶν εἰδώλων. Ἀλλά, μολονότι ποὺ τὸ ἔκαναν αὐτό, θὰ βαδίσουν στοὺς Ἀσσυρίους. «Δὲν ἔκαναν σπονδὲς στὸν Κύριο». Ἀφοῦ δηλαδὴ συγκέντρωναν τὸν καρπὸ τῶν ἀμπελιῶν τοὺς ληνούς, ἔκαναν σπονδὴ τὶς ἀπαρχές (τὰ πρῶτα ὠριμα σταφύλια), στοὺς δαίμονες, καὶ ὄχι στὸν Θεὸ ποὺ τὰ δίνει. Προσφέροναν ὅμως καὶ ἄρτους ὡς ἀπαρχὴ τοῦ θερισμοῦ.

Ἀλλὰ ἡ πράξι τους, λέγει, θὰ ἀποβεῖ γι' αὐτοὺς μολυσμὸς καὶ βεβήλωση, καὶ οἱ προσφορὲς τους θὰ θεωρηθοῦν ὡς ἄρτοι πένθους, δηλαδὴ μισαρὲς καὶ βέβηλες καὶ μισητές. Γιὰ ποιά αἰτία; Ὁ νόμος θεωροῦσε ἀκάθαρτο ἐκεῖνον ποὺ ἄγγιζε νεκρό⁷⁷· καὶ τὸν ἄγγιζε ἢ ἀπὸ οἰκειότητα αἵματος ἢ καὶ μὲ τὴν ἀφή μόνου τοῦ σώματος. Ἦταν λοιπὸν ἀναπόφευκτο οἱ συγγενεῖς ἢ οἱ φίλοι ἐκείνων ποὺ πέθαιναν, νὰ μαίνονται πενθώντας, προσφέροντας τὶς φροντίδες τους στὸ νεκρὸ καὶ θέλοντας νὰ τοῦ κάνουν τὰ καθιερωμένα, καὶ ὅλα ὅσα τύχαινε νὰ ἀγγίξουν ἦταν ἀκάθαρτα. Ἄρτος λοιπὸν πένθους ἦταν γιὰ ἐκείνους ποὺ πενθοῦσαν ἓνα νεκρὸ αὐτὸ ποὺ παρέθεταν ὡς φαγητό, καὶ ἂν τὸ γεύονταν, τὸ

τεῖσθαι μεμελετηκόσι τὸν ἐπὶ νεκρῶ μολυσμόν. Μιαροὶ τοι-
 γαροῦν καὶ ἀπόβλητοι καὶ αὐτοὶ φησιν οἱ ἄρτοι, οἵπερ ἂν
 προσκομισθεῖεν ὡς ἐν ἀπαρχῇ θερῶν, «καὶ οἱ ἐσθίοντες αὐ-
 τοὺς μιανθήσονται». Ἔσονται δὲ χρήσιμοι μᾶλλον ταῖς ψυ-
 5 χαῖς αὐτῶν, τουτέστιν εἰς βρωσιν αὐτοῖς. Οὐκ εἰσελεύσον-
 ται γὰρ εἰς οἶκον Κυρίου. Εἰδέναι δὲ χρὴ, ὅτι καὶ ὁ νόμος
 ἀπαρχὴν θερισμοῦ δράγματα τε καὶ ἄρτον προσάγειν ἐκέ-
 λευεν εἰς θυσίαν. Μετεκόμισε δὲ ὁ Ἰσραὴλ τὰ εἰς δόξαν Θε-
 10 οῦ τοῖς γλυπτοῖς, καίτοι Θεοῦ λέγοντος ἐναργῶς· «Τὴν δό-
 ξαν μου ἐτέρω οὐ δώσω, οὐδὲ τὰς ἀρετάς μου τοῖς γλυ-
 πτοῖς».

Οὐκοῦν ἀναγκαῖον αἰτεῖν παρὰ Θεοῦ τὰ ζωαρκῆ, καὶ
 αὐτὸν ὁμολογεῖν δοτῆρα καὶ χορηγὸν ἀπάσης ἡμῖν εὐκαρ-
 πίας σωματικῆς καὶ πνευματικῆς. Οὐ γὰρ ἐστὶν ἕτερος παρ'
 15 αὐτὸν «ὑετίζων», κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἀλλὰ τοῖς αὐτοῦ
 νεύμασι, καὶ τὰ ἐξ ὠρῶν ἀνίσχει κατ' ἀγρούς, καὶ τῆς ἄνω-
 θεν εὐλογίας ἀναπιμπλάμεθα, τὸν νοητὸν ἄρτον τρεφόμενοι,
 καὶ οἶνον ἔχοντες τὸν ἐξ οὐρανοῦ, «τὸν εὐφραίνοντα καρδί-
 20 ἀνθρώπου». Ταῦτα φρονεῖν ἤρημένοι, κατοικήσομεν τὴν
 ἁγίαν γῆν. Ἐσόμεθα γὰρ μετὰ Θεοῦ, καὶ ἐν Ἀσσυρίοις ἀκά-
 θαρτα οὐ φαγόμεθα. Καταβόσκουσι γὰρ ἐν ἀκαθαρσίαις
 τοὺς προσίοντας αὐτοῖς οἱ «κοσμοκράτορες τοῦ αἰῶνος τού-
 του, τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις».

25 **Στίχ. 5.** «Τί ποιήσετε ἐν ἡμέρᾳ πανηγύρεως
 καὶ ἐν ἡμέραις ἐορτῆς τοῦ Κυρίου;».

ΖΖ. Ἐπειδὴ γὰρ εἰς τοῦτό φησι καθίκεσθε δυσβουλίας
 καὶ ἀσεβημάτων, βδελυροὶ δὲ οὕτω γεγονάτε καὶ ἀπηχθη-
 μένοι, ποῖος ὑμῖν ἄρα βοηθήσει τρόπος, ἢ τί πεπραχότες
 καὶ βουλευσάμενοι τῆς οὕτω δεινῆς καὶ ἀγρίας ἐκνεύσετε
 30 συμφορᾶς, ὅταν ἡ ἐμὴ τελῆται πανήγυρις, δαπανῶντος τοῦ
 πολέμου τοὺς λελυπηκότας; Οὐκοῦν ἐορτὴν ἰδίαν ὀνομάζει

θεωροῦσαν πολὺ φοβερὸ ἐκεῖνοι ποὺ ἤθελαν ν' ἀποφύγουν τὸν μολυσμὸ ἀπὸ τὸ νεκρὸ. Μολυσμένοι λοιπὸν καὶ ἀπόβλητοι, λέγει, εἶναι κι αὐτοὶ οἱ ἄρτοι, ποὺ θὰ προσφέρονται σὰν ἀπαρχές τοῦ θέρους, «καὶ αὐτοὶ ποὺ θὰ τοὺς τρώνε θὰ μολυνθοῦν». Ἀλλὰ θὰ εἶναι μᾶλλον χρήσιμοι γιὰ τὶς ψυχές τους, δηλαδή γιὰ τροφή τους. «Γιατὶ δὲν θὰ μποῦν στὸ ναὸ τοῦ Κυρίου». Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζουμε, ὅτι καὶ ὁ νόμος πρόσταζε νὰ προσφέρονται πρὸς θυσία⁷⁸ ὡς ἀπαρχὴ θερισμοῦ δεμάτια σταχιῶν καὶ ἄρτος. Μετέφερε ὅμως ὁ Ἰσραὴλ ὅσα συντελοῦσαν στὴ δόξα τοῦ Θεοῦ στὰ ἀγάλματα, μολονότι ὁ Θεὸς ἔλεγε ὀλοκάθαρα: «Τὴ δόξα μου δὲν θὰ τὴν παραδώσω σὲ ἄλλον, οὔτε τὶς ἀρετές μου στὰ εἰδωλα»⁷⁹.

Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ζητοῦμε ἀπὸ τὸν Θεὸ τὰ ἐπαρκῆ γιὰ τὴ ζωὴ, καὶ αὐτὸν νὰ ὁμολογοῦμε δοτήρα καὶ χορηγὸ κάθε καρποφορίας ὑλικῆς καὶ πνευματικῆς. Γιατί, σύμφωνα μ' αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ, δὲν εἶναι ἄλλος ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸν ποὺ βρέχει, ἀλλὰ μὲ δικὰ του νεύματα καὶ στοὺς ἀγροὺς φυτρώνουν τὰ φυτὰ κατὰ τὶς διάφορες ἐποχές, καὶ γεμίζουμε ἀπὸ τὴν οὐράνια εὐλογία⁸⁰, τρώγοντας τὸν πνευματικὸ ἄρτο καὶ πίνοντας τὸν προερχόμενο ἀπὸ τὸν οὐρανὸ οἶνο, «ποὺ εὐφραίνει τὴν καρδιὰ τοῦ ἀνθρώπου»⁸¹. Ἄν θελήσουμε νὰ τὰ πιστεύουμε αὐτὰ, θὰ κατοικήσουμε στὴν ἀγία γῆ. Γιατὶ θὰ εἴμαστε μαζὶ μὲ τὸν Θεὸ καὶ δὲν θὰ τρώμε ἀκάθαρτες τροφές στοὺς Ἀσσυρίους. «Γιατὶ οἱ κοσμοκράτορες τοῦ κόσμου αὐτοῦ, ποὺ εἶναι τὰ πνευματικὰ ὄντα τῆς κακίας στὰ ἐπουράνια»⁸², βόσκουν σὲ ἀκαθαρσίες ἐκείνους ποὺ προσέρχονται σ' αὐτούς».

Στίχ. 5. «Τί θὰ κάνετε τὴν ἡμέρα τῆς πανήγυρης καὶ τὴν ἡμέρα τῆς ἑορτῆς τοῦ Κυρίου;».

97. Ἐπειδὴ, λέγει, φτάσατε σ' αὐτὸ τὸ βαθμὸ ἀνοησίας καὶ ἀσέβειας, καὶ γίνατε τόσο ὀδελυροὶ καὶ μισητοί, μὲ ποιὸ τρόπο ἄραγε θὰ βρεῖτε βοήθεια; Ἡ τί θὰ πράξετε καὶ τί θὰ σκεφθεῖτε, ὥστε νὰ θγεῖτε ἀπὸ αὐτὴ τὴν τόσο φοβερὴ καὶ βαριὰ συμφορὰ, ὅταν τελεῖται ἡ πανήγυρὴ μου, κατὰ τὴν ὁποία θὰ δαπανᾷ ὁ πόντος αὐτοὺς ποὺ μὲ ἐξόργισαν; Ἑορτὴ του λοιπὸν ὀνομάζει ὁ

Θεός, τὸν καιρὸν δηλονότι καθ' ὃν ὁ Ἰσραὴλ ἔξαιτοῖτο δί-
 κας τῶν εἰς αὐτὸν πεπλημμελημένων. Χρὴ τοιγαροῦν μὴ
 ἀπλῶς τὸ δοκοῦν ἀπερισκέπτως ἐπιτελεῖν καὶ τοῖς παροῦ-
 οιν ἐφήδεσθαι, συναρπαζομένους ταῖς ἐπιθυμίαις εἰς τὸ
 5 προσκρούειν Θεῷ, περιαθρεῖν δὲ μᾶλλον καὶ τὰ ἐσόμενα,
 καὶ διεκδύνειν ἐπείγεσθαι τὰ ἐκ θείας ὀργῆς. Ἐσόμεθα
 γὰρ οὕτω σοφοὶ καὶ τῶν συμφερόντων ἐπιστήμονες.

Στίχ. 6. «Διὰ τοῦτο ἰδοὺ πορεύσονται ἐκ ταλαιπωρίας
 Αἰγύπτου, καὶ ἐκδέξεται αὐτοὺς Μέμφις, καὶ θάψει αὐ-
 10 τοὺς Μαχιάς. Τὸ ἀργύριον αὐτῶν ὄλεθρος κληρονομί-
 σει, ἄκανθα ἐν τοῖς σκηνώμασιν αὐτῶν».

ἸΗ. Καταδηούντων τὴν Σαμαρείαν τῶν Βαβυλωνίων, οἱ
 διαφυγεῖν ἰσχύσαντες μόλις ἀπέδραμον εἰς τὴν Αἰγυπτίων,
 ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ἐλόντων τὴν Ἱερουσαλήμ, ἐν χρόνοις τῆς Ἱε-
 15 ρεμίου προφητείας, εὐαρίθμητοι κομιδῇ κατελείφθησαν ἐκ
 τῆς Ἰούδα φυλῆς καὶ Βενιαμίν. Οὗτοί τε εἰσῆλθον εἰς Αἴγυ-
 πτον, καίτοι παρεγγυῶντος Θεοῦ διὰ φωνῆς Ἱερεμίου καὶ
 λέγοντος ἐναργῶς, μὴ χρῆναι βαδίσειν αὐτοὺς τὴν ἐνεγκού-
 σαν ἀφέντας εἰς τὴν Αἰγυπτίων, ἠπειληκότος δέ, ὅτι, κἂν εἰ
 20 τοῦτο δρῶεν παρὰ τὸ αὐτῷ δοκοῦν, περιπεσοῦνται τοῖς
 ἴσοις, ἢ καὶ τοῖς ἔτι φορτικωτέροις. Ἔχει δὲ οὕτω τὸ γε-
 γραμμένον «Οὕτως εἶπε Κύριος Ἐὰν ὑμεῖς δῶτε τὸ πρόσω-
 πον ὑμῶν εἰς Αἴγυπτον καὶ εἰσέλθητε ἐκεῖ τοῦ κατοικεῖν, καὶ
 ἔσται ἡ ῥομφαία ἣν ὑμεῖς φοβεῖσθε ἀπὸ προσώπου αὐτῆς,
 25 εὐρήσει ὑμᾶς ἐν Αἰγύπτῳ». Ἐπειδὴ γὰρ ταῖς Αἰγυπτίων
 ἐπικουρίαις ἐπιθαρσῆσαντες ἀντεφέροντο τοῖς Βαβυλωνί-
 οῖς, ταύτητοι λελυπημένοι, μετὰ τὴν τῶν Ἱεροσολύμων καὶ
 τῆς Σαμαρείας ἄλωσιν, ἐτρέποντο κατὰ τῶν Αἰγυπτίων οἱ
 Βαβυλώνιοι καὶ ἀμογητὶ νενικήκασιν, τότε συμβέβηκε τοὺς
 30 περιλειφθέντας ἐξ Ἰουδαίων συνδιόλεσθαι τοῖς Αἰγυπτίοις.
 Οἱ δὲ δὴ διαφυγεῖν τὴν ἐν Αἰγύπτῳ ταλαιπωρίαν ἰσχύσα-

Θεὸς πρόδηλα τὸν καιρὸ κατὰ τὸν ὁποῖο ἐπρόκειτο ὁ Ἰσραὴλ νὰ τιμωρηθεῖ γιὰ τὰ ἁμαρτήματά του πρὸς αὐτόν. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ ἐκτελοῦμε ἀπερίσκεπτα τὴ γνώμη μας ἀπλῶς καὶ νὰ ἀρκούμαστε στὴν εὐχαρίστηση ἀπὸ τὰ παρόντα, καὶ παραδομένοι στὶς ἐπιθυμίες μας, νὰ προσκρούομε στὸν Θεό, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ ἐξετάζομε προσεκτικὰ καὶ αὐτὰ ποὺ θὰ συμβοῦν, καὶ νὰ σπεύδομε νὰ διαφύγομε τὶς συνέπειες τῆς θείας ὀργῆς· γιὰτὶ ἔτσι θὰ γίνομε σοφοὶ καὶ γνῶστες ἐκείνων ποὺ μᾶς συμφέρουν.

Στίχ. 6. «Γι' αὐτό, νὰ, θὰ πορευθοῦν μὲ ταλαιπωρίες στὴν Αἴγυπτο καὶ θὰ τοὺς ὑποδεχθεῖ ἡ Μέμφις, καὶ θὰ ταφοῦν στὴ Μαχμάς. Τὴν περιουσία τους θὰ τὸ κληρονομήσει ὁ ὄλεθρος, καὶ στὰ σκηνώματά τους θὰ φυτρώσουν ἀγκάθια».

98. Ὄταν οἱ Βαβυλώνιοι καταληλατοῦσαν τὴ Σαμάρεια, ὅσοι μπόρεσαν νὰ διαφύγουν, μὲ δυσκολία σώθηκαν στὴν Αἴγυπτο. Ἀλλὰ καὶ ὅταν κυρίεψαν καὶ τὴν ἴδια τὴν Ἱερουσαλήμ, στὰ χρόνια ποὺ προφήτεψε ὁ Ἱερεμίας, πολὺ ἐλάχιστοι ἀπέμειναν ἀπὸ τὶς φυλὲς τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ Βενιαμίν. Ἀλλὰ κι αὐτοὶ μετέβησαν στὴν Αἴγυπτο, μολονότι τοὺς παρήγγειλε ὁ Θεὸς μὲ τοὺς λόγους τοῦ Ἱερεμίας λέγοντάς τους ρητὰ, ὅτι δὲν ἔπρεπε ν' ἀφήσουν τὴν πατρίδα τους καὶ νὰ μεταβοῦν στὴν Αἴγυπτο, καὶ τοὺς ἀπειλήσε, ὅτι, ἂν τὸ κάνουν αὐτὸ παρὰ τὸ θέλημά του, θὰ περιπέσουν στὰ ἴδια ἢ καὶ σὲ ἀκόμα χειρότερα δεινὰ. Ἡ Γραφὴ λέγει τὰ ἐξῆς: «Αὐτὰ εἶπε ὁ Κύριος: Ἄν ἐσεῖς μεταβεῖτε στὴν Αἴγυπτο καὶ εἰσέλθετε καὶ κατοικήσετε ἐκεῖ, τότε ἡ ρομφαία ποὺ φοβᾶστε ἐσεῖς νὰ τὴ δεῖτε μπροστά σας, θὰ σᾶς βρεῖ στὴν Αἴγυπτο»⁸³. Ἐπειδὴ δηλαδή, παίρνοντας θάρρος ἀπὸ τὴ βοήθεια τῶν Αἴγυπτίων, ἀντιστέκονταν στοὺς Βαβυλωνίους, γι' αὐτὸ ὀργισμένοι οἱ Βαβυλώνιοι, μετὰ τὴν ἄλωση τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῆς Σαμάρειας στράφηκαν ἐναντίον τῶν Αἴγυπτίων καὶ τοὺς νίκησαν εὐκόλα· τότε λοιπὸν συνέβη ὅσοι ἀπόμειναν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους νὰ ἐξολοθρευθοῦν μαζὶ μὲ τοὺς Αἴγυπτίους. Ἐκεῖνοι ὅμως ποὺ μπόρεσαν νὰ διαφύ-

83. Ἱερ. 49, 15,-16.

ντες, μόλις ἐπέκεινα δεδραμήκασιν, ἐπὶ τὴν Ἀρκάδων ἰόντες
 χώραν, καὶ ὡς εἰς πόλιν ὀχυρωτάτην κατῳκήκασιν τὴν Μέμ-
 φιν καὶ τὴν Μαχμάς (ἐτέρα δὲ αὕτη γείτων που πάντως καὶ
 τῶν ἄλλων ἐπισημοτέρα πόλις), ἐκεῖ καὶ τετελευτήκασιν, μα-
 5 κρούς δηλονότι διατελέσαντες χρόνους, ὑπονοσῆσαί τε μὴ
 δυναθέντες εἰς τὴν Ἰουδαίαν. Ἔφη δὲ οὕτω πάλιν ὁ προφή-
 της Ἰερεμίας· «Διὰ τοῦτο οὕτως εἶπε Κύριος· Ἴδου ἐγὼ ἐφί-
 στημι τὸ πρόσωπόν μου τοῦ ἀπολέσαι πάντα τοὺς καταλοί-
 πους τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ πεσοῦνται ἐν ῥομφαίᾳ καὶ ἐν λι-
 10 μῶ, ἐκλείψουσιν ἀπὸ μικροῦ καὶ ἕως μεγάλου, καὶ ἔσονται
 εἰς ὄνειδισμόν καὶ εἰς ἀπώλειαν καὶ εἰς κατάραν. Καὶ ἐπισκέ-
 ψομαι ἐπὶ τοὺς καθημένους ἐν γῆ Αἰγύπτῳ ὡς ἐπεσκεψάμην
 ἐπὶ Ἱερουσαλήμ ἐν ῥομφαίᾳ καὶ ἐν λιμῶ καὶ ἐν θανάτῳ, καὶ
 οὐκ ἔσται σεσωσμένος οὐδεὶς τῶν ἐπιλοίπων Ἰούδα τῶν πα-
 15 ροικούντων ἐν γῆ Αἰγύπτῳ, τοῦ ἐπιστρέψαι εἰς γῆν Ἰούδα,
 ἐφ' ἣν αὐτοὶ ἐλπίζουσι ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν τοῦ ἐπιστρέψαι
 ἐκεῖ οὐ μὴ ἐπιστρέψωσιν».

Ἀκούεις ὅτι τετελευτήκασιν ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ἐκεῖ τῆς θεί-
 ας αὐτοῖς ὀργῆς ἐπενηνεγμένης; Ὅταν τοίνυν τὴν ἐν Αἰγύ-
 20 πτῳ ταλαιπωρίαν παραιτούμενοι, καθάπερ εἰς ἐπίσημον
 πόλιν ἀφίκοιντο τὴν Μέμφιν, ἐκδέξεται μὲν αὐτούς, πλὴν
 ἐν Μαχμάς τεθνήξονται. Τοῦτο γὰρ τὸ «θάψει αὐτοὺς Μα-
 χμάς». Ὅταν τοίνυν διώκη Θεός, οὐδεὶς ἀνασώσει τὸν κιν-
 δυνεύοντα, ἀλλ' ἔνθαπερ ἂν ἴοι τις, ἐκεῖ περιτεύξεται τῷ θυ-
 25 μῶ. Καὶ ταυτὶ μὲν αὐτοῖς ἐν Αἰγύπτῳ συμβῆσθαι λέγει.
 Ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῖς ἐξ ἰδίου πλούτου λελυπήκασιν, «τὸ γὰρ
 ἀργύριον αὐτῶν καὶ τὸ χρυσίον ἐποίησαν ἑαυτοῖς εἰδῶλα»,
 φησί, ταύτητοι δικαίως «ὄλεθρος αὐτὸ κληρονομήσει»,
 τουτέστι κληρὸς ἔσται τῷ ὀλοθρευτῇ. Ὀλεθρον γὰρ ἀπο-
 30 καλεῖ τὸν Ἀσσύριον, ὡς ἀγρίως τε καὶ ἀπηνῶς ἀνελόντα
 καὶ μεμαχημένον. Ἀναφυήσονται δὲ καὶ ἄκανθαί φησιν ἐν
 τοῖς σκηνώμασιν αὐτῶν. Ἐρημίας γὰρ εἰς τοῦτο κατηντή-

γουν τὴν ταλαιπωρία τῆς Αἴγυπτου, μὲ δυσκολία προχώρησαν πρὸς πέρα, βαδίζοντας πρὸς τὴ χώρα τῶν Ἀρκάδων, καὶ ἐγκαταστάθηκαν στὴ Μέμφιδα ἐπειδὴ ἦταν πόλη ὀχυρώτατη, καὶ τὴ Μαχμάς (κι αὐτὴ εἶναι μιὰ ἄλλη γειτονικὴ πόλη καὶ πρὸ ἐπίσημη ἀπὸ τὶς ἄλλες), καὶ ἐκεῖ πέθαναν, ἀφοῦ δηλαδὴ ἔζησαν πολλὰ χρόνια καὶ δὲν μπόρεσαν νὰ παλινοστήσουν στὴν Ἰουδαία. Καὶ εἶπε πάλι ὁ προφήτης Ἰερεμίας τὰ ἐξῆς· «Γι' αὐτὸ αὐτὰ εἶπε ὁ Κύριος· Νᾶ, ἐγὼ στρέφω τὸ πρόσωπό μου σὲ σᾶς, γιὰ νὰ καταστρέψω ὅλους ἐκείνους ποὺ ἔμειναν στὴν Αἴγυπτο, καὶ θὰ πέσουν ἀπὸ τὸ σπαθὶ καὶ θὰ χαθοῦν ἀπὸ πείνα ἀπὸ τὸν πιὸ μικρὸ ὡς τὸν πιὸ μεγάλο, θὰ πέσουν στὸν ἐξευτελισμὸ καὶ στὴν ἀπώλεια καὶ στὴν κατάρρα. Καὶ θὰ ἐπισκεφθῶ αὐτοὺς ποὺ μένουν στὴ γῆ τῆς Αἴγυπτου, ὅπως ἐπισκέφθηκα τὴν Ἱερουσαλήμ, μὲ ρομφαία καὶ πείνα καὶ θάνατο, καὶ δὲν θὰ σωθεῖ κανένας ἀπὸ τοὺς ὑπόλοιπους τοῦ Ἰούδα, ποὺ εἶναι πάροικοι στὴ γῆ τῆς Αἴγυπτου, γιὰ νὰ ἐπιστρέψει στὴν Ἰουδαία, στὴν ὁποία ποθοῦν καὶ ἐλπίζουν μὲ ὅλη τὴν ψυχὴ τους νὰ ἐπιστρέψουν. Ἀλλὰ δὲν θὰ ἐπιστρέψουν»⁸⁴.

Ἄκουσ ὅτι πέθαναν στὴν Αἴγυπτο καὶ ἔπεσε καὶ ἐκεῖ ἐπάνω τους ἡ θεία ὀργή; Ὅταν λοιπὸν, φεύγοντας ἀπὸ τὴν ταλαιπωρία στὴν Αἴγυπτο, φτάσουν σὰν σὲ ξακουστὴ πόλη στὴ Μέμφιδα, αὐτὴ βέβαια θὰ τοὺς δεχθεῖ, ἀλλὰ θὰ πεθάνουν στὴ Μαχμάς. Γιατὶ αὐτὸ σημαίνει τό, «θὰ τοὺς θάψει ἡ Μαχμάς». Ὅταν λοιπὸν καταδιώκει ὁ Θεός, κανένας δὲν θὰ σώσει αὐτὸν ποὺ κινδυνεύει, ἀλλ' ὅπου κι ἂν πάει, ἐκεῖ θὰ συναντήσῃ τὸν θυμὸ του. Κι αὐτὰ βέβαια λέγει θὰ τοὺς συμβοῦν στὴν Αἴγυπτο. Ἐπειδὴ ὅμως ἀκόμα καὶ μὲ τὰ δικά τους πλούτη τὸν ἐξόργισαν, γιατί λέγει, «ἔκαναν εἶδωλά τους τὸν ἄργυρο καὶ τὸ χρυσό τους»⁸⁵, γι' αὐτὸ δίκαια «θὰ τὸν κληρονομήσει ὁ ὄλεθρος», δηλαδὴ θὰ γίνῃ κληρὸς ἐκείνου ποὺ θὰ τοὺς ἐξολοθρεύσει. Ὁλεθρο βέβαια ἀποκαλεῖ τὸν Ἀσσύριο, ἐπειδὴ ἄγρια καὶ ἀνελέητα τοὺς πολέμησε καὶ τοὺς σκότωσε. Θὰ φυτρώνουν ὅμως λέγει καὶ «Ἀγκάθια στὰ σκηνώματά τους». Σὲ τόση ἐρήμωση δηλαδὴ κατάντησαν οἱ πόλεις, ὥστε νὰ γεμί-

84. Ἱερ. 51, 11-14.

85. Ὡσηέ 8, 4.

κασιν αἱ πόλεις, ὡς ἀκάνθης γενέσθαι μεστάς· σημεῖον δὲ τοῦτο γῆς ἀβάτου καὶ κεχερσωμένης.

“Οταν τοίνυν τοῖς παρὰ Θεοῦ δοθεῖσιν ἀγαθοῖς, ἢ σωματικοῖς ἢ πνευματικοῖς, μὴ δὴ χρωτὸ τις ὀρθῶς, μήτε μὴν
5 εἰς δόξαν αὐτοῦ, πράττοι δὲ ἀπερισκέπτως τὰ δι’ ὧν ἂν προσκρούοι καὶ ἀλίσκοιτο λυπῶν, κατοικήσεται μὲν εἰς ὄλεθρον, ἔσται δὲ κληρὸς τοῦ διαρπάζοντος Σατανᾶ καὶ ἀκάνθης ἐναύλισμα, ἀγρίων δηλονότι καὶ ἐκτόπων ἐπιθυμιῶν, καὶ καρποὺς ἡμέρους οὐκ ἂν ἔχοι κατὰ τὸν νοῦν.
10 Πάθοιεν δ’ ἂν τοῦτο καὶ πρό γε τῶν ἄλλων αἰρετικοί, τὴν τοῦ λόγου χρεῖαν δαπανῶντες δυσσεβῶς εἰς τὸ παραλύειν ἀδελφούς, καὶ τύπτειν αὐτῶν ἀσθενοῦσαν τὴν συνείδησιν», καίτοι Χριστοῦ παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν.

Στίχ. 7. «Ἦκασιν αἱ ἡμέραι τῆς ἐκδικήσεως, ἦκασιν αἱ
15 μέραι τῆς ἀνταποδόσεώς σου, καὶ κακωθήσεται Ἰσραὴλ ὡσπερ ὁ προφήτης ὁ παρεξεστηκώς, ὁ ἄνθρωπος ὁ πνευματοφόρος».

Ἰθ. Ἔθος ἦν τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ τοὺς τῶν ἀγίων προφητῶν ἀποσεῖσθαι λόγους, καὶ οὐδὲν ἠγεῖσθαι τὰ παρὰ Θεοῦ,
20 οὐ, καίτοι πολλάκις ὅτι παθεῖν αὐτοῖς συμβήσεται τὰ δεινὰ προηγορευκότος. Καὶ γοῦν ὁ τῶν ὅλων Θεὸς προσπεφώνηκέ που τῷ προφῆτῃ Ἰεζεκιήλ λέγων· «Υἱὲ ἀνθρώπου, ἰδὸν ὁ οἶκος Ἰσραὴλ ὁ παραπικραίνων, λέγοντες λέγουσιν. Ἡ ὄρασις ἦν οὗτος ὄρα εἰς ἡμέρας πολλὰς καὶ εἰς καιροὺς
25 οὗτος προφητεύει. Διὰ τοῦτο εἶπον πρὸς αὐτούς, Τάδε λέγει Ἀδωναῖ Κύριος· Οὐ μὴ μηκύνωσιν οὐκέτι πάντες οἱ λόγοι μου οὓς ἂν λαλήσω· ὅτι λαλήσω λόγον καὶ ποιήσω, λέγει Ἀδωναῖ Κύριος». Τοιοῦτό τί φησι κἀνθάδε. «Ἦκασιν» γὰρ φησιν «αἱ ἡμέραι τῆς ἐκδικήσεως». Ὅμοιον ὡς εἰ
30 λέγοι· Ἐγγὺς ἡ δίκη, καὶ ἐπ’ αὐταῖς ἤδη θύραις ὁ ἀγὼν, γείτων ἢ συμφορὰ καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς ὁ πόλεμος Ἐνέστηκεν

σουν ἀπὸ ἀγκάθια. Κι αὐτὸ εἶναι ἀπόδειξη γῆς ἀπάτητης καὶ χέρσας.

“Ὅταν λοιπὸν δὲν χρησιμοποιοῖ κανεὶς ὀρθὰ τὰ ἀγαθὰ ποῦ τοῦ ἔδωσε ὁ Θεὸς, εἴτε ὑλικά εἴτε πνευματικά, οὔτε πρὸς δόξα αὐτοῦ, ἀλλὰ πράττει ἀπερίσκεπτα αὐτὰ ποῦ τὸν κάνουν νὰ προσκρούει σ’ αὐτὸν καὶ τὸν ἐξοργίζουν, θὰ ὀδηγηθεῖ βέβαια στὸν ὄλεθρο, ἀλλὰ καὶ θὰ γίνῃ κληρὸς τοῦ ἄρπαγα Σατανᾶ καὶ κατοικία ἀγκαθιῶν, δηλαδή ἀγριῶν καὶ ἄνομων ἐπιθυμιῶν, καὶ δὲν θὰ ἔχει στὸ νοῦ του ἡμεροὺς καρπούς. Αὐτὸ θὰ τὸ πάθουν, καὶ πρὶν ἀπὸ τοὺς ἄλλους, οἱ αἵρετικοί, οἱ ὅποιοι ξοδεύουν μὲ ἀσέβεια τὰ λόγια τους γιὰ νὰ καταστρέφουν τοὺς ἀδελφούς τους καὶ νὰ καταφέρουν πλήγματα στὴν ἀδύναμη συνείδησή τους, παρόλο ποῦ ὁ Χριστὸς ἔπαθε γι’ αὐτούς.

Στίχ. 7. «Ἐφτασαν οἱ ἡμέρες τῆς τιμωρίας, ἔφτασαν οἱ ἡμέρες τῆς ἀνταπόδοσης, καὶ ὁ Ἰσραὴλ θὰ ὑποστῇ κακοπαθήματα, ὅπως καὶ ὁ προφήτης, ὁ ἄνθρωπος ὁ πνευματοφῶρος, ποῦ ὡστόσο παρεξέκλινε ἀπὸ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ».

99. Συνήθιζαν οἱ Ἰσραηλίτες νὰ ἀπορρίπτουν τοὺς λόγους τῶν ἁγίων προφητῶν καὶ νὰ μὴ δίνουν καμμιά σημασία στὶς ἐντολές τοῦ Θεοῦ, μολονότι πολλὲς φορὲς τοὺς προανήγγειλε ὅτι θὰ πάθαιναν δεινὰ. Καὶ πράγματι ὁ Θεὸς τῶν ὅλων εἶπε κάπου στὸν προφήτη Ἰεζεκιήλ: «Υἱὲ τοῦ ἀνθρώπου, νὰ ὁ οἶκος τοῦ Ἰσραὴλ ποῦ μὲ παραπικραίνει, λέγοντας συνεχῶς τὸ ὄραμα ποῦ αὐτὸς βλέπει καὶ προαναγγέλλει ἀναφέρεται σὲ χρόνους ποῦ ἀπέχουν πολὺ ἀπὸ ἐμᾶς, προφητεύει γιὰ πράγματα ποῦ θὰ συμβοῦν μετὰ ἀπὸ μακρὸ διάστημα. Γι’ αὐτὸ νὰ πεῖς σ’ αὐτούς: Αὐτὰ λέγει ὁ Ἄδωναϊ ὁ Κύριος: Δὲν θὰ καθυστερήσουν πιά ὅλοι οἱ λόγοι ποῦ θὰ πῶ. Γιατὶ θὰ πῶ λόγο, καὶ θὰ τὸν πραγματοποιήσω, λέγει ὁ Ἄδωναϊ ὁ Κύριος»⁸⁶. Καὶ παρόμοιο λέγει καὶ ἐδῶ: γιατί λέγει: «Ἐφτασαν οἱ ἡμέρες τῆς τιμωρίας». Εἶναι ὅμοιο σὰ νὰ λέγει: Εἶναι κοντὰ ἡ τιμωρία, ἡ δίκη βρῖσκεται στὰ πρόθυρα, ἡ συμφορὰ πλησιάζει, ὁ πόλεμος εἶναι μπροστὰ στὰ μάτια. Ἐφτασε ἡ

ἡ τῆς ἀνταποδόσεως ἡμέρα. Κακουμένῳ δέ σοι, φησὶν, ὡ
 Ἰσραήλ, συγκακωθήσεται πάντως καὶ ἐν ἴσῳ τρόπῳ μεθέ-
 ξει τῆς δίκης πᾶς ὁ ἐν σοὶ ψευδοπροφήτης, ὁ παρεξεστη-
 κῶς ἄνθρωπος, τουτέστιν ὁ ἐνθους καὶ μαινόμενος καὶ
 5 ἀπολωλεκῶς τὰς φρένας, ὃν σὺ νενόμικας εἶναι πνευματο-
 φόρον. Ὁμοῦ γὰρ τοῖς ἄλλοις διολώλασι οἳ τε ἱερεῖς τῶν
 ὑψηλῶν, καὶ οἳ τῶν εἰδώλων θεραπευταί, καὶ πάντες ὅσοι
 ψευδοεπεῖς τε καὶ ψευδομάντις ἦσαν ἐν τῷ Ἰσραήλ. Ἐπει-
 δὴ γὰρ μαίνεσθαι προσεποιούντο τὰς μαντείας ποιούμενοι
 10 καὶ φοιτᾶν ὑπεκρίνοντο, ταύτητοι καὶ ἄνθρωπον παρεξε-
 στηκότα τὸν τοιοῦτον ὀνομάζει.

Στίχ. 7. «Υπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἀδικιῶν σου
 ἐπληθύνθη μανία σου».

Ρ'. Πλήθος ἀδικίας φησὶν οἶονεὶ τὴν πολύτροπὸν τε
 15 καὶ πολυειδῆ θρησκείαν τοῦ Ἰσραήλ. Ἐνὶ μὲν γὰρ λόγῳ,
 πεπλάνηντο καὶ πάντες ἦσαν εἰδωλολάτραι. Πλὴν ἐμερίζον-
 το τοὺς τῆς πλανήσεως τρόπους, ἄλλοι τε ἄλλοις προσῆγον
 τὰς τελετὰς καὶ τοῖς προσιοῦσιν ἐποιοῦντο τὰς ψευδομαν-
 τείας. Οἳ μὲν γὰρ ταῖς δαμάλεσιν ἐλάτρευον, οἳ δὲ τῷ Χα-
 20 μῶς, εἰδώλῳ Μωάβ, ἕτεροι δὲ τῇ Ἀσάρτῃ. Ἦσαν δὲ οἳ καὶ
 τῷ Βάαλ καὶ τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ. Ταύτητοι Θεὸς ἐπη-
 τιᾶτο λέγων διὰ φωνῆς Ἰερεμίου, ὅτι «Κατὰ ἀριθμὸν πόλε-
 ῶν σου ἦσαν θεοὶ σου, Ἰούδα». Ἐκάστη γὰρ πόλις τῶν
 παρ' αὐτοῖς ἴδιον ἔχειν ὁμολόγει θεόν. Τοῦτο αὐτὸ «πλή-
 25 θος ἀδικίας» ὀνομάζει δικαίως. Ἀδίκημα γὰρ ἀληθῶς καὶ
 ὕβρις εἰς Θεόν, τὸ ἀποφοιτᾶν μὲν αὐτοῦ, προσκεῖσθαι δὲ
 ξύλοις τε καὶ λίθοις, καὶ «τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν»,
 καθάπερ γέγραπται. «Μανίαν» δὲ λέγει τὴν μαντείαν. Οὐ-
 κοῦν, ἐπειδήπερ πλήθος ἀδικίας ηὔρηται ἐν σοί, φησί, ταύ-
 30 τητοι καὶ παρὰ σοὶ πεπλήθυνται μανία, τουτέστιν ἡ ψευδο-
 μαντεία, ἐκάστου κατὰ τὸ εἶκός τῶν ψευδομάντεων ἴδιον

ἡμέρα τῆς ἀνταπόδοσης. Κι ὅταν θὰ δεινοπαθεῖς ἐσύ, λέγει, ὦ Ἰσραήλ, θὰ δεινοπαθήσει μαζί σου καὶ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο θὰ τιμωρηθεῖ καὶ ὁ κάθε ψευδοπροφήτης πού ὑπάρχει σ' ἐσένα, ὁ ἄνθρωπος πού ζεῖ σέ ἔκσταση, δηλαδή εἶναι ἔνθεος καὶ μαινεται κι ἔχει χάσει τὸ νοῦ του, τὸν ὁποῖο ἐσύ θεώρησες πνευματοφόρο. Γιατὶ μαζί μὲ τοὺς ἄλλους χάθηκαν καὶ οἱ ἱερεῖς τῶν ἱερῶν στὰ ὄρη καὶ οἱ λατρευτὲς τῶν εἰδώλων καὶ ὅλοι οἱ ψευδολόγοι καὶ ψευδομάντις πού ὑπῆρχαν μέσα στὸν Ἰσραήλ. Ἐπειδὴ δηλαδή κάνοντας τὶς μαντεῖες τοὺς προσποιοῦνταν ὅτι τοὺς εἶχε πιάσει μανία καὶ ὑποκρίνονταν ὅτι ἔδιναν χρησμούς, γι' αὐτὸ καὶ τὸν ψευδοπροφήτη τὸν ὀνομάζει ἄνθρωπο ἔκστασιασμένο.

Στίχ. 7. «Ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἀδικιῶν σου ἔγινε πολλαπλάσια ἡ κακία σου».

100. Πλῆθος ἀδικίας ὀνομάζει κατὰ κάποιον τρόπο τὴν πολυτροπὴ καὶ πολύμορφη θρησκεία τοῦ Ἰσραήλ. Μ' ἓνα λόγο βέβαια, εἶχαν πλανηθεῖ καὶ ἦταν ὅλοι εἰδωλολάτρες, πλὴν ὅμως ἦταν μοιρασμένοι ὡς πρὸς τοὺς τρόπους τῆς πλάνης, καὶ καθένας πρόσφερε σὲ ἄλλον τὴ λατρεία του, κι ἔτσι ἔκαναν τὶς ψευδομαντεῖες τοὺς σὲ ἐκείνους πού τοὺς πλησίαζαν. Ἄλλοι δηλαδή λάτρευαν τὶς δαμάλες, ἄλλοι τὸν Χαμῶς, εἰδωλο τῆς Μωάβ, καὶ ἄλλοι τὴν Ἀστάρτη. Ὑπῆρχαν καὶ ἐκεῖνοι πού λάτρευαν τὸν Βάιαλ καὶ τὴ στρατιὰ τοῦ οὐρανοῦ. Γι' αὐτὸ ὁ Θεὸς τοὺς κατηγοροῦσε καὶ τοὺς ἔλεγε μέσω τοῦ Ἰερεμία: «Σύμφωνα μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν πόλεων σου ἦταν καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν θεῶν σου, Ἰούδα»⁸⁷. Γιατὶ κάθε πόλη τοὺς ὁμολογοῦσε ὅτι εἶχε δικό της θεό. Αὐτὸ τὸ ὀνομάζει δίκαια «Πλῆθος ἀδικίας». Γιατὶ εἶναι ἀληθινὰ ἀδίκημα καὶ ὕβρη πρὸς τὸν Θεὸ τὸ ν' ἀπομακρύνονται ἀπὸ αὐτὸν καὶ νὰ προσκολλῶνται στὰ ξύλα καὶ τὶς πέτρες καὶ στὰ ἔργα τῶν χειρῶν τοὺς⁸⁸, ὅπως ἔχει γραφεῖ. «Μανία» βέβαια λέγει τὴ μαντεία. Ἐπειδὴ λοιπόν, λέγει, βρέθηκε σ' ἐσένα πλῆθος ἀδικίας, γι' αὐτὸ ἔχει πολλαπλασιασθεῖ ἡ μανία, δηλαδή ἡ ψευδομαντεία, καὶ εὐλόγα καθένας ἀπὸ τοὺς ψευδομάντις εἶχε ἰδιαίτερο τρόπο μὲ τὸ ὁποῖο ἀσκοῦσε τὴ μα-

ἔχοντος τρόπον, καθ' ὃν ἐμαντεύετο. Ἐκτοπον οὖν ἄρα καὶ παράνομον καὶ βέβηλον ἀληθῶς, καὶ οὐκ ἀνικάνως ἔχον εἰς γε τὸ δύνασθαι λυπεῖν καὶ παροτρύναι δεινῶς τὸν τῶν ὄλων Θεόν, τὸ ψευδοεπείαις προσκεῖσθαι φιλεῖν τῶν λα-
5 λειν εἰωθότων τὰ «ἀπὸ καρδίας αὐτῶν», καθὰ γέγραπται, καὶ οὐκ «ἀπὸ στόματος Κυρίου». Παραφυλακτέον δὴ οὖν Χριστιανοῖς τὸ πλημμέλημα. Μόνοις γὰρ ἂν πρόποι τὸ τοιαύδε νοσεῖν τοῖς τῶν δαιμόνων θεραπευταῖς.

10 **Στίχ. 8.** «Σκοπὸς Ἐφραΐμ μετὰ Θεοῦ προφήτης, παγὶς σκολιὰ ἐπὶ πάσας τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ».

ΡΑ'. Σκοποὺς ὀνομάζειν ἔθος τῇ θείᾳ Γραφῇ τοὺς τῶν λαῶν προεστηκότας καὶ προβεβλημένους, ὑψοῦ τε ἠρμένους διὰ τιμὴν, οἷς ἂν καὶ ἐνορῶη τις, εἰ δὴ βούλοιο τὸν εὐθῆ τε καὶ ἀνεπίπληκτον διαζῆσαι δίον. Καὶ γοῦν ἔφη πού Θεὸς
15 πρὸς τὸν μακάριον προφήτην Ἰεζεκιήλ· «Υἱὲ ἀνθρώπου, σκοπὸν δέδωκά σε τῷ οἴκῳ Ἰσραήλ, καὶ ἀκούσῃ ἐκ τοῦ στόματός μου λόγον, καὶ διαπειλήσῃ αὐτοῖς παρ' ἐμοῦ». Ἔθος γὰρ τοῖς τοιοῖσδε σκοποῖς, οὐχὶ μόνον τοῖς παιδευομένοις πρὸς ὑποτύπωσιν ἀρετῆς, ἥτοι πολιτείας συννόμου, τὸν ἑαυ-
20 τῶν προτιθέναί δίον, ἀλλὰ γὰρ καὶ εἰσηγεῖσθαι τὰ χρήσιμα καὶ τὸ τῷ Θεῷ δοκοῦν διερμηνεύειν ὀρθῶς. Ἄλλ' οἱ μὲν ὑπὸ σκοποὺς ὄντες ἀγαθοὺς κατ' εὐθῆ τοῦ πρόποντος ἰόντες, ἐσώζοντο, οἱ δὲ πονηροῖς καὶ φαύλοις ἀνδράσι τῆς ἑαυτῶν διανοίας προσνέμοντες τὴν ῥοπήν, «πλανῶντές τε καὶ πλα-
25 νώμενοι» διετέλουν, καὶ ἀπάσης ἀγαθουργίας καὶ γνώσεως ἀληθοῦς ἐξωκισμένον ἔχοντες νοῦν. Τοῦτο (οὕτω) πεπονθότας καταϊτιᾶται καὶ νῦν τοὺς ἐκ φυλῆς Ἐφραΐμ, ἥτοι τὸν Ἰσραήλ. Γέγονε γὰρ αὐτῷ, φησί, «σκοπὸς μετὰ Θεοῦ προφήτης». Ὅμοιον ὡς εἰ λέγοι, καθ' ἕκαστον τῶν ψευδωνύμων
30 θεῶν καὶ ψευδόμαντις ἰδικός. Ὡς γὰρ ἤδη προεῖπον, εἰς πολύτροπον ἐμερίζοντο πλάνην. Καὶ οἱ μὲν λελατρεύκασιν τῷ

ντεία του. Είναι λοιπόν παράλογο και παράνομο και ἀληθινὰ βέβηλο, καὶ ὄχι χωρὶς τὴν ἰκανότητα νὰ ἐξοργίζει καὶ νὰ ἐρεθίζει φοβερὰ τὸν Θεὸ τῶν ὄλων, τὸ νὰ θέλει κανεὶς νὰ προσκολλᾶται στὶς ψευδολογίες τῶν συνηθισμένων νὰ λένε, ὅπως ἔχει γραφεῖ, «αὐτὰ ποὺ τοὺς ὑπαγορεύει ἢ καρδιὰ τους, καὶ ὄχι ὅσα τοὺς λέγει τὸ στόμα τοῦ Κυρίου»⁸⁹. Ἄς προφυλάσσονται λοιπὸν οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἀμάρτημα. Γιατὶ μόνο στοὺς ὑπηρέτες τῶν δαιμονίων μπορεῖ νὰ ἀρμόζει αὐτὴ ἡ νόσος.

Στίχ. 8. «Φρουρὸς τοῦ Ἐφραΐμ μαζὶ μὲ τὸν Θεὸ ἦταν ὁ προφήτης, ἔγινε ὅμως παγίδα ὀλέθρια σὲ ὄλους τοὺς δρόμους του».

101. Σκοποὺς συνηθίζει ἡ Γραφὴ νὰ ὀνομάζει τοὺς προϋσταμένους καὶ ἀνώτατους ἄρχοντες τῶν λαῶν, βαλμένους σὲ ὑψηλὴ θέσση χάριν τιμῆς, στοὺς ὁποίους θὰ μπορούσε νὰ ἀποβλέπει κανεὶς, ἂν ἤθελε νὰ ζήσει τὸν ὀρθὸ καὶ ἀνεπίληπτο βίο. Καὶ πράγματι εἶπε κάποτε ὁ Θεὸς στὸν μακάριο προφήτη Ἰεζεκιήλ: «Υἱὲ τοῦ ἀνθρώπου, σὲ ἔδωσα ὡς σκοπὸ στὸ λαὸ τοῦ Ἰσραὴλ καὶ θ' ἀκούσεις ἀπὸ τὸ στόμα μου λόγο, καὶ θὰ τοὺς ἀπειλήσεις ἐκ μέρους μου»¹. Γιατὶ ἔργο αὐτῶν τῶν σκοπῶν ἦταν, ὄχι μόνο νὰ προβάλλουν τὸ βίο τους ὑπόδειγμα ἀρετῆς γιὰ ἐκείνους ποὺ παιδαγωγοῦνταν, ἦτοι τὴν σύμφωνη μὲ τοὺς νόμους πολιτεία τους, ἀλλὰ βέβαια καὶ νὰ τοὺς διδάσκουν τὰ χρήσιμα καὶ νὰ ἐξηγοῦν ὀρθὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ ὅσοι εἶχαν σκοποὺς ἀγαθοὺς, ἐπειδὴ βάδιζαν τὸν ὀρθὸ δρόμο, κέρδιζαν τὴ σωτηρία τους, ὅσοι ὅμως ἀφηναιαν νὰ κατευθύνουν τὸ νοῦ τους ἄνθρωποι πονηροὶ καὶ φαῦλοι, ζοῦσαν «πλανώντας καὶ πλανώμενοι»² καὶ ὁ νοῦς τους ἦταν ἔξω ἀπὸ κάθε ἀγαθὴ πράξη καὶ ἀληθινὴ γνώση. Αὐτὸ κατηγορεῖ ὅτι ἔπαθαν καὶ ὅσοι κατάγονταν ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἐφραΐμ, δηλαδή τὸν Ἰσραὴλ: γιατί λέγει, «Τοῦ ἔγινε σκοπὸς μαζὶ μὲ τὸν Θεὸ ὁ προφήτης». Εἶναι ὅμοιο σὰ νὰ λέγει: Γιὰ κάθε ψευδώνυμο θεὸ ὑπάρχει κι ἓνας δικός του ψευδομάντης. Γιατὶ, ὅπως ἤδη εἶπα, χωρίζονταν σὲ πολλὲς μορφές πλάνης. Ἄλλοι λάτρε-

1. Ἰεζ. 3, 17.

2. Ἦσ. 9, 15.

Βάαλ, οἱ δὲ τῷ Χαμῶς, ἤγουν τῷ Βεελφεγῶρ, καὶ ἐν ἑκάστῳ τεμένει πεπλαστούργητό τι, καὶ χειρόκμητον ἦν ἄγαλμά τε καὶ βρέτας, καὶ ὁ προσεδρεύων ἑκάστῳ ψευδοπροφήτης ἰδικός. Καὶ διάφορος παρ' αὐτοῖς ὁ τῆς μαντείας ἦν τρόπος. Ἡ-
5 ρεύγοντο δὲ τοῖς προσερχομένοις τὸ δοκοῦν ἀπλῶς ὡς χρήσιμόν τε καὶ ἀναγκαῖον.

Οὐκοῦν, ἐπειδήπερ γέγονε σκοπὸς τοῖς ἐξ Ἐφραῖμ μεθ' ἑκάστου τῶν ψευδωνύμων θεῶν καὶ προφήτης ἰδικός, ταύτητοι λοιπὸν πρὸς πᾶν ὄτιοῦν τῶν αἰσχίστων ἀσχέτως ἀπο-
10 νελεύκασι. Τοῦτο γέγονεν αὐτῷ καὶ παγίς σχολιά. Οὐ γὰρ ἦν κατευθύνεσθαι καὶ ὀρθῶς βαδίζειν δύνασθαί ποτε τοὺς εἰς τοσαύτην πολυθειᾶν ὠλισθηκότας, ὡς σὺν ἑκάστῳ θεῷ καὶ προφήτῃν ἔχειν ἰδικόν, καὶ προσέτι ποιεῖσθαι σκοπὸν, τὸν τῆς εἰς Θεὸν εὐσεβείας ἀποκομίζοντα καὶ τοῖς τῆς ἀπω-
15 λείας ἐνιέντα βόθροισι. Προσεκτέον δὴ σὺν τοῖς ἐθελούσι δι-
οῦν ἐννόμως, οὐχὶ τοῖς διδάσκουσιν ἀπλῶς, οὐδὲ τοῖς λαλοῦ-
σι τὰ ἀπὸ καρδίας αὐτῶν, ἀλλ' οἷς ἂν ἡ θεία καὶ ἄνωθεν ἐπι-
μαρτυρήση χάρις τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης τὸ γνήσιον. Τοιγάρ-
τοι καὶ ὁ Χριστός, «Προσέχετε», φησὶν, «ἀπὸ τῶν ψευδοπρο-
20 φητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δὲ εἰσι λύκοι ἄρπαγες». Θηρῶν γὰρ ἀγρίων ὀλίγα διενεγκεῖν φαμὲν ἀληθεύοντες, τοὺς τῶν ἀνοσίων αἰρέσεων εὐρετὰς καὶ προεστηκότας, «Τοὺς κατεσθίοντας τὸν Ἰσραὴλ ὄλω τῷ στόματι». Δαπανῶσι γὰρ ὡσπερ τὰς τῶν ἀπλουστέ-
25 ρων ψυχάς, τοῖς τῆς ἀπάτης ὁδοῦσι συντριβόντες. Εἰρήσθω δὴ σὺν καὶ πρὸς ἡμῶν· «Ὁ Θεὸς συντριψέτω τοὺς ὀδόντας αὐ-
τῶν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν, τὰς μύλας τῶν λεόντων συνέθλα-
σεν ὁ Κύριος. Ἐξουδενωθήσονται ὡς ὕδωρ διαπορευόμε-
νον, ἐντενεῖ τὸ τόξον αὐτοῦ ἕως οὗ ἀσθενήσουσιν. Ὡς ὁ κη-
30 ρὸς ὁ τακεῖς ἀνταναιρεθήσονται».

Στίχ. 8-9. «Μανίαν ἐν οἴκῳ Κυρίου κατέπηξαν. Ἐφθά-

3. Ἱερ. 23, 16.

4. Ματθ. 7, 15.

5. Ἱερ. 6, 12.

65. Ψαλμ. 57, 7-9.

ψαν τὸν Βάαλ, καὶ ἄλλοι τὸν Χάμωσ ἢ τὸν Βεελφεγώρ, καὶ σὲ κάθε τέμενος εἶχε πλαστουργηθεῖ καὶ ἓνα χειροποίητο ἄγαλμα καὶ ξόανο καὶ ὁ συμπαριστάμενος στὸν καθένα ψευδοπροφήτης ἦταν ξεχωριστός, καὶ διαφορετικὸς ἦταν καὶ ὁ τρόπος τῆς μαντείας του, καὶ ἔλεγαν σὲ ἐκείνους πού προσέρχονταν ἀπλῶς αὐτὸ πού ἤθελαν σὰν χρήσιμο καὶ ἀναγκαῖο.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔγινε σκοπὸς στὸν Ἐφραΐμ μαζί με τὸν κάθε ψευδώνυμο θεὸ καὶ ὁ δικὸς του προφήτης, γι' αὐτὸ λοιπὸν κι ἀπέκλιναν ἀσυγκράτητοι πρὸς ὅποιοδήποτε ἀπὸ τὰ αἴσχιστα, πρᾶγμα πού ἔγινε γι' αὐτὸν καὶ «παγίδα ὀλέθρια». Γιατὶ δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ κατευθύνονται καὶ νὰ μποροῦν νὰ βαδίζουν ὀρθὰ αὐτοὶ πού γλίστρησαν σὲ τόσο μεγάλη πολυθειᾶ, ὥστε μαζί με τὸν καθένα θεὸ τους νὰ ἔχουν καὶ ἰδιαίτερο προφήτη, καὶ ἐπιπλέον νὰ βάζουν σκοπὸ αὐτὸν πού ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν εὐσέβεια πρὸς τὸ θεὸ καὶ ρίχνει στὰ βάραιθρα τῆς ἀπώλειας. Πρέπει λοιπὸν νὰ προσέχουν ὅσοι θέλουν νὰ ζήσουν σύμφωνα με τὸ νόμο, ὄχι σὲ ὅσους διδάσκουν ἀπλῶς, οὔτε σὲ ὅσους λένε αὐτὸ πού θέλει ἡ καρδιὰ τους³, ἀλλὰ σ' αὐτοὺς πού ἡ θεία καὶ οὐράνια χάρη θὰ ἐπιβεβαιώσει τὴ γνησιότητα τῆς ἀγάπης τους πρὸς τὸν Θεό. Γι' αὐτὸ βέβαια καὶ ὁ Χριστὸς λέγει: «Προσέχετε τοὺς ψευδοπροφῆτες πού ἔρχονται σ' ἐσᾶς μετὰ τὴ μορφή προβάτων ἐξωτερικὰ, ἐνῶ ἀπὸ μέσα εἶναι λύκοι ἄρπαγες»⁴. Γιατὶ πιστεύομε ὅτι λίγο διαφέρουν ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία, κι αὐτὸ εἶναι ἀληθινὸ, οἱ ἐφευρέτες καὶ ἀρχηγοὶ τῶν ἀνόσιων αἱρέσεων, «πού κατατρῶνε τὸν Ἰσραὴλ μετὰ ὀλάνοιχτο τὸ στόμα»⁵. Γιατὶ κατατρώγουν τὶς ψυχὲς τῶν πιὸ ἀπλοϊκῶν, συντριβοντάς τους μετὰ τὰ δόντια τῆς ἀπάτης. Ἄς εἰπωθεῖ λοιπὸν καὶ ἀπὸ ἐμᾶς: «Ὁ Θεὸς θὰ συντρίψει τὰ δόντια τους μέσα στὸ στόμα τους θὰ σπάσει ὁ Κύριος τὰ σὰν μυλόπετρες δόντια τῶν λεονταριῶν. Θὰ ἐκμηδενισθοῦν σὰν τὸ νερὸ πού τρέχει, θὰ τεντώσει τὸ τόξο του ἐναντίον τους μέχρι πού νὰ χάσουν τὴ δύναμή τους. Σὰν τὸ κερὶ πού ἔλειωσε, ἔτσι θὰ ἐξοντωθοῦν»⁶.

Στίχ. 8-9. «Ἐγκατέστησαν μέσα στὸν οἶκο τοῦ Κυρίου τὴν

ρησαν κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ θουνοῦ, μνησθήσεται ἀδικίας αὐτοῦ, ἐκδικήσει ἁμαρτίας αὐτοῦ».

PB'. Μανίαν κἀνθάδε συνήθως φησὶ τὴν ψευδομαντείαν. «Κυρίου δὲ οἶκον» ὀνομάζει τὸν Ἰσραήλ. Καὶ γοῦν εἵ-
 5 ρηταί που διὰ φωνῆς Ἰερεμίου πρὸς τὴν τῶν Ἰουδαίων Συναγωγὴν ὡς ἐκ προσώπου Θεοῦ· «Οὐχ ὡς οἶκόν με ἐκάλεσας καὶ πατέρα καὶ ἀρχηγὸν τῆς παρθενίας σου;». Καταπλήττεται δὴ οὖν τῆς ἀποπληξίας τὸ μέγεθος καὶ τῶν ἀτόπων ἐγχειρημάτων τὴν ὑπερβολήν. Ἐηλλάκασι γὰρ πρὸς
 10 τοῦτο λοιπὸν ἀνοσιότητός φησιν, ὡς μανίαν ἐν οἴκῳ Κυρίου καταπῆξαι, τουτέστι ψευδομαντείαν, καὶ τὰ τοῖς θείοις νόμοις ἀπηγορευμένα πλημμελεῖν. Εὖ δὲ δὴ καὶ τὸ «κατέπῆξάν» φησιν· οὐ γὰρ πέπανται τολμηθὲν εἰσάπαξ, ἀλλ' οἶονεὶ πέπηγε καὶ ἐνεβοθρεύθη λοιπὸν τῆς δυσσεβείας τὸ
 15 χρῆμα. Οὐ γὰρ κατέληξε ψευδομάντεις ἔχων καὶ ψευδοπροφήτας ὁ Ἰσραήλ. Ἐπειδὴ δὲ τὰ τοιάδε τετολήκασι, εἰκότως ὦν ἔδρασαν ἐξαιτούμενοι δίκας, «ἐφθάρησαν κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ θουνοῦ. Μεμνήσεται γὰρ τῆς ἀδικίας αὐτῶν, καὶ ἐκδικήσει πάσας τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν».

20 Καὶ τί δὴ τοῦτό ἐστι τό, «Ἐφθάρησαν κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ θουνοῦ», φέρε διὰ βραχέων ὑπομνήσωμεν. Γέγραπταί τι τοιοῦτον ἐν τῇ βίβλῳ τῶν Κριτῶν· ἐπιδρομάδην δὲ ἄπασαν, ὡς ἔνι, ποιήσομαι τὴν ἀφήγησιν, καὶ μακροτέραν οὔσαν συσσελῶ. «Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις», φησὶν, «οὐκ ἦν βασιλεὺς
 25 ἐν Ἰσραήλ, ἀνὴρ τὸ εὐθὲς ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ ἐποίει. Καὶ ἐγενήθη νεανίας ἐκ Βηθλεέμ, δῆμον Ἰούδα, καὶ αὐτὸς Λευίτης, καὶ οὗτος παρῶκει ἐκεῖ. Καὶ ἐπορεύθη ὁ ἀνὴρ ἀπὸ Βηθλεέμ τῆς πόλεως Ἰούδα παροικῆσαι ἐν ᾧ ἂν εὔρη τόπων, καὶ ἦλθεν ἕως ὄρους Ἐφραΐμ καὶ ἕως οἴκου Μιχαία, τοῦ ποιῆ-
 30 σαι ὁδὸν αὐτοῦ. Καὶ εἶπεν αὐτῷ Μιχαίας· Πόθεν ἔρχῃ; Καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν Λευίτης· Ἐγὼ εἰμι ἀπὸ Βηθλεέμ Ἰούδα, καὶ

μανία, καὶ διαφθάρθηκαν κατὰ τὶς ἡμέρες τοὺς στὸ βουνό. Θὰ θυμηθεῖ τὶς ἀδικίες τοὺς, θὰ τιμωρήσει τὶς ἁμαρτίες τοὺς».

102. «Μανία» κι ἐδῶ ὡς συνήθως ἀποκαλεῖ τὴν ψευδομαντεία, καὶ «οἶκο τοῦ Κυρίου» ὀνομάζει τὸν Ἰσραήλ. Καὶ πράγματι εἰπώθηκε κάπου ἀπὸ τὸν Ἱερεμία ὡς ἐκπροσώπου τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴ Συναγωγή τῶν Ἰουδαίων «Δὲν μὲ κάλεσες οἶκο σου καὶ πατέρα καὶ ἀρχηγό ἀπὸ τὰ παρθενικά σου χρόνια;»⁷. Ἐκπλήσσεται ἀπὸ τὸ μέγεθος τῆς ἀνοησίας τοὺς καὶ τὴν ὑπερβολὴ τῶν παράλογων τολμημάτων τοὺς. Γιατί, λέγει, προχώρησαν σὲ τέτοιο βαθμὸ ἀσέβειας, ὥστε νὰ ἐγκαταστήσουν τὴ μανία στὸν οἶκο τοῦ Κυρίου, δηλαδή τὴν ψευδομαντεία, καὶ νὰ παραβιάζουν τὰ ἀπαγορευμένα ἀπὸ τοὺς θεῖους νόμους. Πολὺ ταιριαστὰ λέγει καὶ τὸ «ἐγκατέστησαν». Γιατὶ δὲν σταμάτησε, ἀφοῦ τολμήθηκε μιὰ φορά, ἀλλὰ μπήχθηκε κατὰ κάποιον τρόπο ἢ ἀσέβεια καὶ ἐγκαταστάθηκε γιὰ καλὰ σὰν μέσα σὲ βόθρο. Γιατὶ δὲν ἔπαυσε ποτὲ ὁ Ἰσραήλ νὰ ἔχει ψευδομάντιες καὶ ψευδοπροφήτες. Ἐπειδὴ ὅμως τὸλμησαν ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα, εὐλόγα ζητεῖται νὰ τιμωρηθοῦν. Γιατὶ «διαφθάρθηκαν κατὰ τὶς ἡμέρες τοὺς στὸ βουνό. Θὰ θυμηθεῖ» λοιπὸν «τὴν ἀνομία τοὺς καὶ θὰ τιμωρήσει ὅλες τὶς ἁμαρτίες τοὺς».

Καὶ τί σημαίνει αὐτὸ τό, «Διαφθάρθηκαν κατὰ τὶς ἡμέρες τοῦ βουνοῦ», ἔμπρὸς ἃς τὸ ὑπενθυμίσομε μὲ λίγα λόγια. Κάτι τέτοιο ἔχει γραφεῖ στὸ βιβλίον τῶν Κριτῶν· θὰ ἐξιστορήσω μὲ συντομία ὅλη τὴν ἀφήγηση κατὰ τὸ δυνατόν, κι ἐνῶ εἶναι ἐκτενέστερη θὰ τὴν συντομεύσω. Λέγει λοιπὸν· «Τὸν καιρὸ ἐκεῖνο δὲν ὑπῆρχε βασιλιάς στὸν Ἰσραήλ καὶ καθένας ἔκανε ὅ,τι θεωροῦσε σωστό. Ὑπῆρχε κάποιος νεαρὸς ἀπὸ τὴ Βηθλεέμ, τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα, καὶ ὁ ἴδιος Λευΐτης, πού κι αὐτὸς ἦταν πάροικος ἐκεῖ. Σηκώθηκε ὁ νέος κι ἔφυγε ἀπὸ τὴ Βηθλεέμ, τὴν πόλιν τοῦ Ἰούδα, γιὰ νὰ κατοικήσει σὲ ὅποιο τόπο βρεῖ, καὶ πῆγε μέχρι τὸ ὄρος Ἐφραΐμ καὶ μέχρι τὸν οἶκο τοῦ Μιχαία γιὰ νὰ συνεχίσει τὸ δρόμο του. Καὶ τοῦ εἶπε ὁ Μιχαίας· Ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι; Καὶ ὁ Λευΐτης τοῦ ἀπάντησε· Εἶμαι ἀπὸ τὴ Βηθλεέμ τοῦ Ἰούδα καὶ πηγαίνω νὰ κατοικήσω σὲ

ἐγὼ πορεύομαι κατοικῆσαι ἐν ᾧ ἂν εὕρω τόπων. Καὶ εἶπεν αὐτῷ Μιχαίας· Κάθου μετ' ἐμοῦ, καὶ γίνου μοι εἰς πατέρα καὶ εἰς ἱερέα, καὶ ἐγὼ δώσω σοι δέκα ἀργυρίους εἰς ἡμέραν καὶ στολὴν ἱματίων καὶ τὰ πρὸς ζώην σου. Καὶ ἐπορεύθη ὁ Λευΐτης καὶ ἤρξατο παροικεῖν παρὰ τῷ ἀνδρί. Καὶ ἐγενήθη ὁ νεανίας παρ' αὐτῷ ὡς εἷς ἀπὸ υἱῶν αὐτοῦ. Καὶ ἐπλήρωσε Μιχαίας τὴν χεῖρα τοῦ Λευΐτου, καὶ ἐγενήθη αὐτῷ εἰς ἱερέα, καὶ ἐγένετο ἐν οἴκῳ Μιχαίου». Εἰδωλολάτρης μὲν οὖν ὁ Μιχαίας, κατεμισθοῦτό γε μὴν τὸν ἐξ αἵματος τοῦ Λευΐ καὶ θεραπευ-

10 τὴν ἐποίει γλυπτῷ, καὶ ταῖς τῶν εἰδώλων ἀντίθει χρεῖαις.

Καὶ τί μετὰ τοῦτο γενέσθαι συμβέβηκεν; Ἐφη πάλιν ὠδὶ τὸ γράμμα τὸ ἱερόν· «Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἡ φυλὴ Δὰν ἐξήτει ἑαυτῇ κληρονομίαν τοῦ κατοικῆσαι, ὅτι οὐκ ἐπέπεσεν αὐτῇ ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐν μέσῳ φυλῶν Ἰσραὴλ κληρονομία». Εἶτα πέντε τινὰς ἐπιλεξάμενοι, προβαδίζειν ἑαυτῶν ἀναπεύθουσι καὶ κατερευνηῆσαι τὴν γῆν ἣν ἂν δύνοιτο λαβεῖν καὶ οἰκεῖον ποιῆσθαι κληρον. Οἱ δὲ ἀφίκοντο, φησὶν, «ἕως ὄρους Ἐφραΐμ, ἕως οἴκου Μιχαίου, καὶ ἠϋλίσθησαν ἐκεῖ». Αὐτῶν ὄντων ἐν τῷ οἴκῳ Μιχαία, καὶ τὸν Λευΐτην

20 ἐπιγινώσκουσιν, ὡς ὁμογενῆ, διὰ τοι τὸ γλώττη χρῆσθαι τῇ κατ' αὐτούς. Ἐβραίοις γὰρ οὖσιν ὡς Ἐβραῖος ἐλάλει. Ἐρόμενοι δὲ τὴν αἰτίαν καὶ ἀναμαθόντες, ὅπως ἐκ φυλῆς ὄντα Λευΐ κατεμισθοῦτο μὲν ὁ Μιχαίας, ἱερουργὸν δὲ τῶν ἑαυτοῦ κεχειροτόνηκε σεβασμάτων, συναλγῆσαι δέον, ὡς αἰχμαλώ-

25 τῷ καὶ ἠπατημένῳ καὶ ἀλητεύοντι, συγκατάλισθον εὐθύς εἰς τοὺς τῆς ἀπάτης βρόχους, καὶ ἀγορεύειν αὐτὸν ἠξίου, ἐπερωτῶντα τὸ εἶδωλον εἰ κατὰ γνώμην αὐτοῖς ἐκθήσεται τὸ ἐγχείρημα, τὸ κατακρατῆσαί φημι τῆς χώρας, ἣν ἀφίκοντο καταθρήσοντες. Ὁ δὲ τὸ δοκοῦν λελάληκεν ὡς παρὰ Θεοῦ.

30 Κατασκεψάμενοι δὲ τὴν γῆν οἱ ἀπεσταλμένοι, τοῖς πεπομφόσιν ἀπήγγελλον, ὡς ἀγαθὴ καὶ πίων καὶ οὐ σὺν ἰδρωτί ληπτή. Ἐπειδὴ δὲ τῶν τοιούτων ἐπύθοντο λόγων οἱ ἀπὸ φυλῆς

ὅποιο τόπο βρωῶ. Καὶ ὁ Μιχαίας τοῦ εἶπει· Μείνε μαζί μου καὶ θὰ σὲ ἔχω πατέρα καὶ ἱερέα, καὶ θὰ σοῦ δώσω δέκα νομίσματα ἀσημένια τὴν ἡμέρα καὶ ροῦχα νὰ ντυθεῖς, καὶ τὰ ἀναγκαῖα γιὰ τὴ ζωὴ σου." Ἐμεινε ὁ Λευῖτης καὶ ἄρχισε τὴ ζωὴ τοῦ πάροικου κοντὰ στὸν Μιχαία, καὶ ἔγινε ὁ νέος σὰν ἓνας ἀπὸ τοὺς υἱοὺς του. Τοῦ ἔδωσε τὰ χρήματα στὸ χέρι καὶ τὸν εἶχε ἱερέα καὶ ζοῦσε στὸ σπίτι τοῦ Μιχαία»⁸. Ὁ Μιχαίας ἦταν εἰδωλολάτρης καὶ πῆρε σὰν μισθωτὸ του τὸν καταγόμενο ἀπὸ τὸν Λευῖ, τὸν ἔκανε ὑπηρέτη τοῦ εἰδώλου καὶ ἀφιερώθηκε στὶς ἀνάγκες τῆς λατρείας τῶν εἰδώλων.

Καὶ τί συνέβη μετὰ ἀπὸ αὐτό; Συνεχίζει πάλι ἡ ἁγία Γραφὴ ὡς ἑξῆς· «Αὐτὸ τὸ διάστημα καὶ ἡ φυλὴ τοῦ Δάν ζητοῦσε ἓνα κλῆρο γιὰ νὰ ἐγκατασταθεῖ, γιὰτὶ μέχρι ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα δὲν εἶχε στὴ δικαιοδοσία τῆς τὸν κλῆρο ποὺ τῆς εἶχε δοθεῖ ἀνάμεσα στὶς φυλὲς τοῦ Ἰσραὴλ. Τότε διάλεξαν πέντε ἄνδρες καὶ τοὺς ἔπεισαν νὰ προπορευθοῦν καὶ νὰ ἐρευνήσουν τὴν περιοχὴ ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ καταλάβουν καὶ νὰ τὴν κάνουν κλῆρο τους. Αὐτοὶ ἔφτασαν», λέγει, «μέχρι τὸ ὄρος Ἐφραΐμ, μέχρι τὸ σπίτι τοῦ Μιχαία καὶ κατασκῆνωσαν ἐκεῖ». Μένοντας αὐτοὶ στὸ σπίτι τοῦ Μιχαία ἀναγνώρισαν τὸν Λευῖτῆ ὡς ὁμογενή τους, ἐπειδὴ μιλοῦσε τὴ δική τους γλώσσα· γιὰτὶ, ἀφοῦ ἦταν Ἑβραῖοι, τοὺς μιλοῦσε σὰν Ἑβραῖος. Ρώτησαν τὴν αἰτία, καὶ ὅταν ἔμαθαν ὅτι, ἐνῶ ἦταν ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Λευῖ, τὸν πῆρε μισθωτὸ τοῦ ὁ Μιχαίας καὶ τὸν ἔκανε συνάμα καὶ ἱερουργὸ τῶν θεῶν του, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ τὸν συμπονέσουν σὰν αἰχμάλωτο καὶ γελασμένο καὶ περιπλανώμενο, γλίστησαν μαζί του ἀμέσως στοὺς βρόχους τῆς ἀπάτης καὶ τοῦ ζητοῦσαν νὰ τοὺς πεί, ρωτώντας τὸ εἶδωλο, ἂν ἡ προσπάθειά τους θὰ ἔχει τὴν ἐκβασὴ ποὺ ἠθελαν, νὰ καταλάβουν δηλαδὴ τὴ χώρα ποὺ ἦρθαν νὰ κατασκοπεύσουν. Κι αὐτὸς τοὺς εἶπε αὐτὸ ποὺ ἠθελαν σὰν λόγο τοῦ Θεοῦ. Κι ἀφοῦ οἱ ἀπεσταλμένοι κατασκοπέυσαν τὴ χώρα, ἀνήγγειλαν σὲ ἐκείνους ποὺ τοὺς ἔστειλαν, ὅτι εἶναι καλὴ ἡ γῆ καὶ εὐφορὴ καὶ θὰ τὴν καταλάβουν χωρὶς ἰδρώτα. Ὅταν ἀκουσαν αὐτοὺς τοὺς λόγους οἱ ὁμόφυλοι τοῦ

8. Κριτ. 17, 6-12.

τῆς Δάν, ἑξακόσιοι τὸν ἀριθμόν, ἐν ὄπλοις ὄντες ἀνέβαινον.
Ἐφίκοντο δὲ καὶ αὐτοὶ μέχρι οἴκου Μιχαΐα.

«Καὶ ἀπεκρίθησαν, φησὶν, οἱ πέντε ἄνδρες οἱ πορευθέντες κατασκέψασθαι τὴν γῆν Λαῖσά καὶ εἶπαν πρὸς τοὺς
5 ἀδελφούς αὐτῶν Ἔγνωτε ὅτι ἐστὶν ἐν τῷ οἴκῳ τούτῳ Ἐφῶδ καὶ Θεραφίμ καὶ γλυπτὸν καὶ χωνευτόν; Καὶ νῦν γνῶτε τί ποιήσετε;». Τὸ μὲν οὖν «Ἐφῶδ» ἐρμηνεύεται «λύτρωσις», «Θεραφίμ» δὲ πάλιν «ἄνεσις» ἢ «ἰώμενος αὐτούς». Εἶδωλον γὰρ ἦν ὑπόληψιν ἔχον ἐφ' ἑαυτῷ ψευδῆ, τοῦ θεραπεύειν δύ-
10 νασθαί τινας. Περιπλάττουσι γὰρ Ἑλλήνων παῖδες ἔσθ' ὅτε ταῖς τοιαύταις δόξαις τὰ χειροποίητα. Τοῦτο μεμαθηκότες οἱ ἀπὸ Δάν, ἀναλαμβάνουσι τὸ γλυπτὸν, ἀναπείθουσι δὲ καὶ τὸν ἐξ αἵματος τοῦ Λευὶ κατακολουθῆσαί σφισιν, ἀποφοιτῶντα Μιχαίου. Παραταξάμενοι δὲ καὶ νενικηκότες καὶ ὑπὸ
15 χεῖρα λαβόντες τὴν γῆν, ἀνεδείμαντο πόλιν, ἣν ἐπωνόμασαν Δάν, τὸ τοῦ προπάτορος ὄνομα καταγράφοντες αὐτῇ. Φυλῆς γὰρ ἦσαν καὶ αἵματος τῆς ἀπὸ Δάν, ὡς ἔφην. Ἰδρυσάμενοι δὲ καὶ τὸ εἶδωλον ἐν αὐτῇ, θυσίας προσῆγον, καὶ ὁμοῦ τῇ γῇ καὶ θεὸν ἐκτήσαντο. Πρὸς τοῦτο αὐτοῖς ἀβουλίας κατε-
20 κομίσθη τὸ φρόνημα.

Ταύτητοι Θεὸς ἠγανάκτει λοιπόν, καὶ μάλα εἰκότως, ὡς ὑβρισμένος. Εἶτα δέον πάντας τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ ἐχθροὺς ἠγεῖσθαι καὶ πολεμιωτάτους τοὺς ἀπὸ Δάν καὶ τῆς εἰς Θεὸν δυσσεβείας ἐξαιτῆσαι λόγους, τάχα που καὶ συνηνέχθησαν καὶ
25 ἐπαινεῖν ἠξίου, ὡς κατ' οὐδὲν ὄλως ἡμαρτηκότας. Καὶ ποῖα γέγονεν αὐτοῖς τῆς εἰς τοῦτο ῥαθυμίας τὰ ὀψώνια, φέρε λέγωμεν ἐφεξῆς. Ἀβασιλεύτου μεμενηκότες τοῦ Ἰσραὴλ, ἀνὴρ τις Λευίτης, παροικῶν ἐν μηροῖς ὄρους Ἐφραΐμ, συνοικον ἐποιήσατό τινα τῶν ἐκ Βηθλεέμ. Ἐπειδὴ δὲ τὸ γύναι-
30 ον ἀπέδρα πρὸς τὸν πατέρα, εἶπετο μὲν ὁ Λευίτης, ἀναπείθει δὲ αὐθις ὑπονοστήσαι σὺν αὐτῷ καὶ οἶκοι γενέσθαι λοιπόν. Οὗ δὴ γεγονότος, κατὰ μέσσην ἰὼν τὴν ὁδόν, ὁμοῦ τῷ γυναικῷ

Δάν, ἑξακῶσιοι ἄνδρες τὸ σύνολο ξεκίνησαν ὅπλισμένοι, καὶ ἔφτασαν κι αὐτοὶ μέχρι τὸν οἶκο τοῦ Μιχαία.

«Καὶ ἀποκρίθηκαν», λέγει, οἱ πέντε ἄνδρες ποὺ εἶχαν πάει νὰ κατασκοπεύσουν τὴ γῆ Λαϊσὰ καὶ εἶπαν στοὺς ὁμοφύλους τους: Γνωρίζετε ὅτι στὸν οἶκο αὐτὸ ὑπάρχει Ἐφῶδ καὶ Θεραφίμ, γλυπτό καὶ χωνευτὸ ἄγαλμα; Καὶ τώρα μάθετε τί θὰ κάνετε». Τὸ Ἐφῶδ ἐρμηνευόμενο σημαίνει “λύτρωση”, τὸ Θεραφίμ πάλι “ἄνεση» ἢ “Αὐτὸς ποὺ θεραπεύει αὐτούς”. Γιατὶ ἦταν ἓνα εἶδωλο μὲ τὴν ψευδῆ φήμη, ὅτι μποροῦσε νὰ θεραπεύει ἀσθενεῖς. Καθόσον οἱ εἰδωλολάτρεις ἀποδίδουν πολλές φορές τέτοιες ἰδιότητες στὰ χειροτεχνήματά τους. “Ὅταν τὸ ἔμαθαν αὐτὸ οἱ ἀπόγονοι τοῦ Δάν, πῆραν τὸ γλυπτό καὶ ἔπεισαν καὶ τὸν Λευῖτη νὰ τοὺς ἀκολουθήσει ἐγκαταλείποντας τὸν Μιχαία. Ἀφοῦ παρατάχθηκαν σὲ πόλεμο καὶ νίκησαν καὶ ὑποδούλωσαν τὴ χώρα, ἀνοικοδόμησαν πόλη ποὺ τὴν ὀνόμασαν Δάν, ἀποδίδοντας σ’ αὐτὴ τὸ ὄνομα τοῦ προγόνου τους, γιατί, ὅπως εἶπα, κατάγονταν ἀπὸ τὴ φυλὴ καὶ τὸ αἷμα τοῦ Δάν. Ἀφοῦ ἔστησαν σ’ αὐτὴν καὶ τὸ εἶδωλο, τοῦ πρόσφεραν θυσίες, καὶ ἔτσι μαζὶ μὲ τὴ χώρα ἀπέκτησαν καὶ θεό. Σὲ τόση ἀνοησία ἔφτασε τὸ φρόνημά τους.

Γι’ αὐτὸ λοιπὸν ὁ Θεὸς ἀγανακτοῦσε, καὶ πολὺ εὖλογα, ἐπειδὴ τὸν περιφρονοῦσαν. Ἔπειτα, ἐνῶ ἔπρεπε ὅλοι οἱ Ἰσραηλίτες νὰ θεωροῦν ἐχθροὺς καὶ ἀντιπάλους τους τὴ φυλὴ τοῦ Δάν καὶ νὰ ζητήσουν τὸ λόγο γιὰ τὴν ἀσέβειά τους πρὸς τὸν Θεό, αὐτοὶ φάνηκαν σὰ νὰ ἐπιδοκίμασαν τὴ στάση τους καὶ τοὺς θεώρησαν ἄξιους γιὰ ἔπαινο, σὰ νὰ μὴν εἶχαν ἀμαρτήσῃ καθόλου. Καὶ ποιὰ ὑπῆρξε ἡ πληρωμὴ αὐτῆς τῆς ἀδιαφορίας τους, ἐμπρὸς ἃς τὸ ποῦμε στὴ συνέχεια. Ἐνῶ ὁ Ἰσραὴλ παρέμεινε χωρὶς βασιλιά, ἓνας Λευῖτης, ποὺ κατοικοῦσε σὲς πλαγιὲς τοῦ ὄρους Ἐφραΐμ, πῆρε σύννοκό του κάποια ἀπὸ τὴ Βηθλεέμ. Ὅταν ἡ γυναῖκα ἔφυγε στὸν πατέρα της, ὁ Λευῖτης τὴν ἀκολούθησε καὶ τὴν ἔπεισε νὰ γυρίσῃ πάλι μαζὶ του καὶ νὰ μείνῃ στὸ σπίτι του στὸ ἐξῆς. Ἀφοῦ τὸ πέτυχε αὐτό, στὴ συνέχεια στὰ μέσα τοῦ δρόμου κατὰ λυσαν

κατέλυσεν ἐν Γαβαά, ἣ διερμηνεύεται βουνός. Ὁμοῦν δὲ τὴν Γαβαά, ἣτοι τὸν βουνόν, οἱ ἐκ φυλῆς Βενιαμίν. Ἐπειδὴ δὲ παρά τινι κατηυλίζετο πρεσβύτη, κατὰ μέσην ἔλθόντες τὴν νύκτα τῶν ἐκ φυλῆς Βενιαμίν ἄνδρες παράνομοι, καθὰ γέ-
5 γραπται, καταβιάζεσθαι πρὸς ἀσέλγειαν τὸν τε Λευῖτην, καὶ αὐτόν, καὶ ἑτέρους ἤθελον.

Δυσωπηθέντες δὲ μόλις τῆς ἀτοπίας τὴν ὑπερβολὴν, τὴν τοῦ Λευῖτου συλλαμβάνουσι παλλακίδα, καὶ δὴ καὶ ἀπεκτό-
νασι, δι' ὅλης νυκτὸς εἰς τὸ γύναιον ἀσελγαίνοντες. Ὁ δὲ διε-
10 λῶν εἰς μέλη τὸ σῶμα διένειμε τοῖς ἐκ φυλῆς Ἰσραήλ, καταφανῆ καθιστὰς τῶν ἐκ φυλῆς Βενιαμίν τὴν τε εἰς τοὺς ξένους ἁμαρτίαν, καὶ τὸ ἀχάλινον εἰς ἀσέλγειαν, καὶ ὅτι τὰ Σοδομι-
τῶν μεμίμηται πλημμελήματα. Ἐντεῦθεν ἀγανακτήσας συναγήγερται πᾶς Ἰσραήλ, καὶ κατεστρατεύοντο τῆς φυλῆς
15 Βενιαμίν ἐν Γαβαά, τουτέστιν ἐν τῷ βουνῷ· οὕτω τε αὐτὴν ἀνηρόηκασι, καίτοι πολυανδροῦσαν λίαν, ὡς ὀλίγους κομιδῆ περιωθέντας, μόλις ἀναφυγεῖν εἰς τὴν ἔρημον. Διολώλασι δὲ καὶ ἐκ παντὸς Ἰσραήλ τῶν μαχίμων οὐκ εὐαρίθμητοι. Ἀλλ' οὐκ ἂν ἠφίει Θεὸς ἀλλήλοις συμπλέκεσθαι τοὺς ἐξ Ἰσρα-
20 ἧλ, εἰ μὴ τὸ ἐξ οἴκου Μιχαῖα γλυπτὸν οἱ μὲν ἀπὸ Δὰν τετιμή-
κασι, κατηρέμησαν δὲ παραλόγως οἱ ἐκ τῶν ἑτέρων φυλῶν. Τοιοῦτόν τι γέγονε καὶ ἐπὶ ταῖς δαμάλεσι ταῖς χουσαῖς λελυπημένου Θεοῦ. Συνεπλάκησαν γὰρ ἀλλήλαις αἶ τε τοῦ Ἰούδα φυλαὶ δύο, καὶ αἱ δέκα τοῦ Ἐφραῖμ, καὶ ὡς ἐν ταῖς ἡμέ-
25 ραις τοῦ βουνοῦ, μυρῖοι μὲν ὅσοι πεπτῶκασι, συνωλοθρεύοντο δὲ τοῖς νικῶσιν οἱ ἠττημένοι, θείας εἰς τοῦτο καλούσης ὀργῆς. Πέπρακται δὲ ταῦτα Ἀμεσίου μὲν βασιλεύοντος ἐπὶ τὸν Ἰούδαν, τοῦ γε μὴν Ἰωᾶς ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ, ὃς εἶλεν οὕτω τὰ Ἱεροσόλυμα, ὡς καὶ καθελεῖν τοῦ τείχους μέρος εἰς πήχεις
30 τετρακοσίας.

Στίχ. 10. «Ὡς σταφυλὴν ἐν ἐρήμῳ εὗρον τὸν Ἰσραήλ, καὶ ὡς σῦκον ἐν συκῇ πρῶμιμον εἶδον πατέρας αὐτῶν»

αὐτὸς καὶ ἡ γυναῖκα στή Γαβαά, πού ἐρμηνευόμενη σημαίνει «βουνό». Στή Γαβαά, ἤτοι σὸ βουνό, κατοικοῦσαν ἡ φυλὴ τοῦ Βενιαμίν. Ἐνῶ ὅμως ἔμειναν στή σκηνὴ σὲ κάποιου ἡλικιωμένου, πηγαίνοντας τὰ μεσάνυχτα κάποιοι ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Βενιαμίν, ἄνδρες παρόνομοι, ὅπως ἔχει γραφεῖ¹⁰, ἤθελαν νὰ διάσουν καὶ τὸν ἴδιο τὸν Λευῖτη καὶ ἄλλους.

Ἐπειδὴ ὅμως δίστασαν λόγῳ τῆς ὑπερβολῆς τῆς ἀσέβειας, συλλαμβάνουν τὴν παλλακίδα τοῦ Λευῖτη, καὶ μάλιστα τὴ σκότωσαν, ἀφοῦ ἀσέλγησαν ὅλη τὴ νύχτα στή γυναῖκα. Ὁ Λευῖτης τότε, ἀφοῦ χώρισε σὲ κομμάτια τὸ σῶμα, τὸ μοίρασε στή φυλὴ τοῦ Ἰσραήλ, φανερώνοντας τὴν ἁμαρτία στοὺς ξένους καὶ τὴν ἀχαλί- νωτη ἀσέλγεια τῶν ἀνθρώπων τῆς φυλῆς τοῦ Βενιαμίν, καὶ τοὺς κατηγορεῖ ὅτι μιμήθηκαν τὰ ἁμαρτήματα τῶν Σοδομιτῶν. Ἀγανακτώντας ἐξαιτίας αὐτοῦ, ξεσηκώθηκαν ὅλοι οἱ Ἰσραηλῖτες καὶ ἐξεστράτευσαν ἐναντίον τῆς φυλῆς τοῦ Βενιαμίν στή Γαβαά, δηλαδή σὸ βουνό, καὶ ἔτσι τὴν ἐξολόθρευσαν ὅλη, ἂν καὶ ἦταν πολυάνθρωπη, ὥστε πολὺ λίγοι νὰ σωθοῦν, καταφεύγοντας μόλις μὲ δυσκολία στὴν ἔρημο. Ἐπίσης καὶ ἀπὸ τοὺς Ἰσραηλῖτες πολεμιστὲς σκοτώθηκαν ὄχι λίγοι. Ἀλλὰ ὁ Θεὸς δὲν θὰ ἄφηνε νὰ συμπλέκονται μεταξύ τους οἱ Ἰσραηλῖτες, ἂν δὲν τιμοῦσε τὸ γλυπτό ἀπὸ τὸν οἶκο τοῦ Μιχαία ἡ φυλὴ τοῦ Δάν, καὶ δὲν ἔμειναν, παρά- λογα βέβαια, ἀδιάφοροιοι οἱ τῶν ἄλλων φυλῶν. Κάτι παρόμοιο ἔγινε καὶ ὅταν ὀργίσθηκε ὁ Θεὸς γιὰ τὶς χρυσὲς δαμάλες. Γιατὶ εἶχαν συμπλακεῖ μεταξύ τους οἱ δύο φυλὲς τοῦ Ἰούδα, καὶ οἱ δέκα τοῦ Ἐφραΐμ, καὶ ὅπως κατὰ τὶς ἡμέρες τοῦ βουνοῦ, μύριοι ὅσοι εἶχαν πέσει νεκροί, μαζὶ νικητὲς καὶ ἡττημένοι, ἀφοῦ ἔτσι τὸ καλοῦσε ἡ θεία ὀργή¹¹. Αὐτὰ βέβαια ἔγιναν ὅταν βασιλιάς τοῦ Ἰούδα ἦταν ὁ Ἀμεσίας, καὶ στὸν Ἰσραήλ ὁ Ἰωάς, ὁ ὁποῖος κυρί- ευσε ἔτσι τὰ Ἱεροσόλυμα, ὥστε καὶ νὰ γκρεμίσει μέρος τοῦ τείχους τετρακοσίων πήχεων¹².

Στίχ. 10. «Σὰν σταφύλι στὴν ἔρημο βρῆκα τὸν Ἰσραήλ καὶ σὰν τὰ πρῶμα σῦκα ἐπάνω στή συκιὰ εἶδα τοὺς πατέρες τους.

10. Κριτ. κεφ. 19.

11. Κριτ. κεφ. 20.

12. Δ' Βασ. 14, 13.

αὐτοὶ εἰσῆλθον πρὸς τὸν Βεελφεγῶρ καὶ ἀπηλλοτριώθησαν εἰς αἰσχύνην, καὶ ἐγένοντο οἱ ἠγαπημένοι ὡς οἱ ἐβδελυγμένοι».

ΡΓ'. "Οτι μὴ μάτην αὐτοῖς τὸ καταφθαρεῖναι συμβέδη-
 5 κεν, ἀλλ' ἐν δίκῃ, λοιπὸν πειροῦται διδάσκειν. Ἐγὼ μὲν γάρ, φησὶν, ἐπελεξάμην αὐτούς ὡς ἐν ἐρήμῳ σταφυλὴν εὐρῶν καὶ ὡς σῦκον πέλειρον ἀπὸ συκῆς ἀρπάσας· ἐξήγαγον γὰρ τῆς Αἰγυπτίων χώρας, εἰδωλολατρύσεως ὅλης καὶ πεπλανημένης, καὶ πολλὴν νοσοῦσης τὴν ἐρημίαν παντὸς ἀγαθοῦ. Τί
 10 οὖν οἱ ἀπόλεκτοι, οἱ διὰ τῆς ἐμῆς ἠρπαγμένοι χειρός; Προσκέκλινται τῷ Βεελφεγῶρ, ἐξῆλθον οἰκειότητος τῆς πρὸς με εἰς αἰσχύνην. Τοῦτό ἐστι τὸ «ἀπηλλοτριώθησαν εἰς αἰσχύνην». Αἰσχύνην δὲ ὀνομάζει τὸν Βεελφεγῶρ. Ἦν γὰρ ἐν ἀκαλλεστάτῳ σχήματι τῶν ἄλλων μάλιστα καὶ ἄσεμνον ἰδεῖν.
 15 Οὐκοῦν, ἀγαπῶντες μὲν τὸ εἶναι μετὰ Θεοῦ, καὶ τιμῶντες ὡς καλέσαντα καὶ ἐπιλεξάμενον, καὶ ὥσπερ ἐξ ἐρήμου καὶ ἀκανθοτόκου γῆς ἀρπάσαντα τῆς ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ καταστάσεως, ὡς σταφυλὴν τε καὶ σῦκον ἠγαπηκότα πρῶ-
 20 μον, διασώσομεν ἀρῶαγῇ τὴν πρὸς αὐτὸν ἔνωσιν, δῆλον δὲ ὅτι τὴν πνευματικὴν. Εἰ δὲ δὴ γένοιτό τις ἀπόνευσις εἰς τὸ ἀκαλλές καὶ εἰς τὸ λυποῦν αὐτόν, οὐδὲν ἔτι διοίσομεν τῶν ἐθνῶν. Ἐσόμεθα γὰρ οἱ ἠγαπημένοι ὡς οἱ ἐβδελυγμένοι, οἱ καὶ εὐλόγως μεμίσηνται. «Δικαιοσύνη» γὰρ, φησὶ, «δικαίου οὐ μὴ ἐξέλῃται αὐτόν, ἐν ἧ ἂν ἡμέρα ἀμάρτη».
 25 Καὶ σφόδρα σοφῶς ὁ μακάριος γράφει Παῦλος «Ὅστε ὁ δοκῶν ἐστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ».

Στίχ. 11 «Ἐφραΐμ ὡς ὄρνεον ἐξεπετάσθη».

ΡΔ'. "Οσα τῶν ὀρνέων μὴ ἐστὶ τιθασά τε καὶ κατοικίδια, συλληφθέντα φυλάττεται καὶ κατατέρπει τοὺς ἔχον-
 30 τας. Εἰ δὲ δὴ γένοιτό τις τοῦ διαδράναι καιρός, ἀνυπερθέ-

Αὐτοὶ ὅμως μπῆκαν στὸν τόπο τοῦ Βεελφεγὼρ καὶ ἀποξενώθηκαν ἀπὸ ἐμένα πρὸς αἰσχύνη τους, καὶ οἱ ἀγαπημένοι πρώτα, τώρα μοῦ ἔγιναν σιχαμεροί».

103. Προσπαθεῖ μὲ αὐτὰ νὰ μᾶς πεῖ, ὅτι δὲν συνέβη ἢ καταστροφή τους ἄδικα, ἀλλὰ δίκαια. Γιατὶ λέγει, ἐγὼ τοὺς διάλεξα σὰ νὰ βρῆκα σταφύλι στὴν ἔρημο καὶ σὰ νὰ τοὺς ἄρπαξα ὠριμο σῦκο ἀπὸ τὴ συκιά· τοὺς ἔβγαλα δηλαδή ἀπὸ τὴ χώρα τῶν Αἰγυπτίων πὺν ὀλόκληρη λάτρευε τὴν εἰδωλολατρία καὶ βρισκόταν σὲ πλάνη καὶ ἔπασχε ἀπὸ τὴ στέρηση κάθε ἀγαθοῦ. Τί ἔκαναν λοιπὸν οἱ ἐκλεκτοὶ πὺν τοὺς ἄρπαξε τὸ χέρι μου ἀπὸ τὴ συμφορὰ; Προσέκλιναν στὸν Βεελφεγὼρ, βγῆκαν ἀπὸ τὴ σχέση τους μ' ἐμένα πρὸς αἰσχύνη τους. Αὐτὸ σημαίνει τὸ, «Ἀποξενώθηκαν πρὸς αἰσχύνη τους». «Αἰσχύνη» ὀνομάζει τὸν Βεελφεγὼρ· γιατί ἦταν τὸ πιὸ ἄσχημο ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα εἶδωλα καὶ τὸ πιὸ ἄσεμνο νὰ τὸ δεῖ κανεῖς.

Ἐπιθυμώντας λοιπὸν νὰ εἴμαστε μαζί μὲ τὸν Θεὸ καὶ τιμώντας τὸν ὡς αὐτὸν πὺν μᾶς κάλεσε καὶ μᾶς ἐπέλεξε καὶ μᾶς ἄρπαξε ἀπὸ τὴν κατάσταση αὐτοῦ τοῦ κόσμου σὰν ἀπὸ κάποια ἀγκαθόσπαστη ἔρημο καὶ μᾶς ἀγάπησε σὰν σταφύλι καὶ σῦκο πρῶιμο, ἄς διατηρήσομε ἀδιᾶσπαστη τὴν ἔνωσή μας μαζί του, προφανῶς τὴν πνευματική. Ἐν ὅμως γίνεῖ κάποια ἀπόκλιση πρὸς τὸ ἄσχημο καὶ σ' αὐτὸ πὺν τὸν ἔξοργίζει, δὲν θὰ διαφέρομε σὲ τίποτε ἀπὸ τὰ ἔθνη. Γιατὶ οἱ ἀγαπημένοι του θὰ γίνομε ὅπως οἱ ὀδελυροί, οἱ ὀποῖοι καὶ εὐλόγα ἔχουν μισηθεῖ. Γιατὶ λέγει· «Ἡ ἀρετὴ τοῦ δίκαιου δὲν θὰ τὸν ἀπαλλάξει· τὴν ἡμέρα πὺν θ' ἀμαρτήσῃ θὰ πεθάνει»¹³. Καὶ μὲ πολλὴ σοφία ὁ μακάριος Παῦλος γράφει· «Ἔσπε ὀποῖος νομίζει ὅτι στέκεται, ἄς προσέχει νὰ μὴ πέσει»¹⁴.

Στίχ. 11. «Ὁ Ἐφραῖμ πέταξε ἀπὸ μένα σὰν ἄγριο πουλί».

104. Ὅσα πουλιὰ δὲν ἔχουν ἐξημερωθεῖ καὶ δὲν εἶναι κατοικίδια, τὰ συλλαμβάνουν καὶ τὰ φυλάγουν σὸ σπίτι πρὸς τέρψη τῶν κατόχων τους. Ἐν ὅμως τοὺς δοθεῖ κάποια εὐκαιρία νὰ ξεφύγουν,

τως ἀποφοιτᾶ καὶ ὀξεῖα φέρεται πτήσει πρὸς τὸ αὐτοῖς σύ-
νηθες ἐνδιαίτημα. Οὐκοῦν τεθήρευτο μὲν τρόπον τινὰ διὰ
Μωσέως ὀρνέου δίκην ὁ Ἰσραήλ, καὶ προσκεκόμιστο τῷ
Θεῷ, καὶ ἦν ἐν καλῷ τῆς εὐημερίας, νόμῳ παιδαγωγούμε-
5 νος καὶ φροντίδος ἀπολαύων καὶ φειδοῦς τῆς ἄνωθεν. Ἀ-
πέπτη δὲ πάλιν ἐφ' ὅπερ ἦν ἐν ἀρχαῖς, μονονουχί τὴν τοῦ
λαβόντος χεῖρα διεκφυγῶν. Ἡ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον συ-
νήσεις τὸ εἰρημένον. Πολλὰ τῶν ὀρνέων τοὺς ἐπιχωρίους
χειμῶνας οὐ φέροντα, πρὸς ἑτέρας μεθίστανται χώρας, ἀδι-
10 δάκτως ἔχοντα τὴν τοῦ συμφέροντος γνῶσιν, κατὰ τὸ δο-
κοῦν τῷ πεποιηκότι. Ἄλλ' ἐν ἴσῳ τρόπῳ καὶ ὁ Ἐφραῖμ, τὰς
ἐκ τοῦ πολέμου δεδιῶς συμφορᾶς, ἀπέπτη πρὸς Αἴγυπτί-
ους

15 *Στίχ. 11-12.* «Αἱ δόξαι αὐτῶν ἐκ τόκων καὶ ὠδίνων
καὶ συλλήψεων· διότι καὶ ἐὰν ἐκθρέψωσι τὰ τέκνα
αὐτῶν, ἀτεκνωθήσονται ἐξ ἀνθρώπων· διότι καὶ οὐαὶ
αὐτοῖς ἐστί».

ΡΕ'. Ἀπέδρα πρὸς Αἴγυπτίους τὴν ἐνεγκοῦσαν ἀφείς
ὁ Ἰσραήλ, ἐπαμύναί τε οἱ παρεκάλει τὸν τῆς χώρας ἡγού-
20 μενον. Ἄρ' ὡς ἀτονοῦντος Θεοῦ καὶ σώζειν αὐτοὺς οὐχ οἶ-
ου τε; Οὔμενον· παναλκῆς γὰρ τὸ θεῖον καὶ οὐκ ἀνικάνως
ἔχον τὸν τῶν Ἀσσυρίων ἀποσοθῆσαι πόλεμον. Συμβέδηκε
δὲ τὰ τοιάδε παθεῖν τοὺς ἐξ Ἐφραῖμ, ἦτοι τὸν Ἰσραήλ, ὅτι,
Θεὸν ἀφέντες τὸν σώζοντα καὶ τὸ ἐπ' αὐτῷ δὴ καὶ μόνῳ με-
25 γάλα φρονεῖν διαγελῶντες ὡς ἔωλον, ᾤοντο κατὰ σφᾶς δει-
νοὶ καὶ ἀνάλωτοι γενήσεσθαι τοῖς ἐχθροῖς, διὰ τοι τὸ εἰς
πληθὺν ἐκτετάσθαι πολλὴν καὶ ἀναρίθμητον ἔχειν τὴν πο-
λυπαιδίαν. Ἐτικτον μὲν γὰρ αἱ παρ' αὐτοῖς γυναῖκες κατ'
ἐπαγγελίαν καὶ ἐν εὐλογίας τάξει, Μωσέως προειρηκότος,
30 «Οὐκ ἔσται ἄγονος, οὐδὲ στεῖρα ἐν υἱοῖς Ἰσραήλ». Ἄλλ' ἦν
εὐηθες κομιδῆ, διὰ πληθὺν σωμάτων ἀφειδῆσαι βοηθείας

τὸ κάνουν χωρὶς ἀναβολὴ καὶ μὲ πέταγμα σὰν ἀστροπὴ γυρίζουν στὴ συνηθισμένη κατοικία τους. Αἰχμαλωτίσθηκε λοιπὸν κατὰ κάποιον τρόπο σὰν ἄγριο πουλὶ ὁ Ἰσραὴλ μέσω τοῦ Μωυσῆ καὶ προσφέρθηκε στὸν Θεὸ ἀπολαμβάνοντας μεγάλη εὐημερία, καὶ βρέθηκε νὰ παιδαγωγεῖται καὶ νὰ δέχεται τὴν οὐράνια φροντίδα καὶ περιποίησι. Πέταξε ὅμως πάλι ἐκεῖ πού ἦταν στὴν ἀρχή, διαφεύγοντας κατὰ κάποιον τρόπο ἀπὸ τὰ χέρια ἐκείνου πού τὸν συνέλαβε. Ἡ μπορεῖς καὶ μὲ ἄλλο τρόπο νὰ ἐκλάβεις τὸ λόγο. Πολλὰ ἀπὸ τὰ ἄγρια πουλιὰ, ἐπειδὴ δὲν μποροῦν νὰ ὑποφέρουν τοὺς χειμῶνες τῆς περιοχῆς τους, ἀποδημοῦν σὲ ἄλλες χῶρες, ἔχοντας γνώση τοῦ τί τὰ συμφέρει χωρὶς νὰ διδαχθοῦν, σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Δημιουργοῦ. Ἐτοι μὲ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ὁ Ἐφραΐμ, τρομάζοντας ἀπὸ τὶς συμφορὲς τοῦ πολέμου, πέταξε στοὺς Αἰγυπτίους.

Στίχ. 11-12. «Ἡ δόξα τους ἀπὸ τοὺς τοκετοὺς καὶ τὶς ὠδίνες τους καὶ τὶς ἐγκυμοσύνες. Γιατί, κι ἂν ἀκόμα γεννήσουν καὶ ἐκθρέψουν τὰ παιδιὰ τους, θὰ μείνουν ἄτεκνοι μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, γιατί ὑπάρχει γι' αὐτοὺς τὸ ἄλλοίμονο».

105. Προσέφυγε ὁ Ἰσραὴλ στοὺς Αἰγυπτίους ἀφήνοντας τὴν πατρίδα του καὶ παρακαλοῦσε τὸν ἀρχηγὸ τῆς χώρας νὰ τὸν βοηθήσει. Ἄραγε ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἀδυνατοῦσε καὶ δὲν μποροῦσε νὰ τοὺς σώσει; Ὁχι βέβαια. Πιὰ τὸ Θεῖο εἶναι παντοδύναμο καὶ δὲν ἦταν ἀνίκανο ν' ἀπομακρύνει τὸν πόλεμο τῶν Ἀσσυρίων. Συνέβη ὅμως νὰ πάθει αὐτὰ τὰ δεινὰ ἡ φυλὴ τοῦ Ἐφραΐμ, ἦτοι ὁ Ἰσραὴλ, ἐπειδὴ ἄφησαν τὸν Θεὸ πού σώζει καὶ περιγελώντας ὡς ἀπτηρχαιωμένο τὸ νὰ στηρίζουν τὴ φιλοδοξία τους σ' αὐτὸν καὶ μόνο, ἔλεγαν μὲ τὸ νοῦ τους, ὅτι θὰ εἶναι φοβεροὶ καὶ ἀκατανίκητοι ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, ἐπειδὴ ἔχουν γίνει πολὺ μεγάλο πλῆθος καὶ ἔχουν ἀποκτήσει ἀναρίθμητα παιδιὰ. Πράγματι γεννοῦσαν οἱ γυναῖκες τους σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχεση καὶ θεωρώντας τὸ εὐλογία, ἐπειδὴ ὁ Μωυσῆς εἶχε πεῖ: «Δὲν θὰ ὑπάρξει ἄτεκνη οὔτε στεῖρα ἀνάμεσα στοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἰσραὴλ»¹⁵. Ἄλλ' ἦταν μεγάλη ἀνοησία ἐξαιτίας τῆς πολυανθρωπίας νὰ παραμελήσουν τὴ βοήθεια τοῦ

τῆς παρὰ Θεοῦ, ἐννοῆσαι δὲ μᾶλλον ὀρθὰ φρονοῦντας ἐχρῆν, ὅτι σὺν αὐτῷ τε καὶ δι' αὐτοῦ, «Διώξεται μὲν εἰς χιλίους, δύο δὲ μετακινήσουσι μυριάδας». Ἀποσεμνύνονται τοίνυν, φησίν, οὐκ ἐπὶ Θεῷ μᾶλλον, ποιοῦνται δὲ δόξαν τό-
 5 κους καὶ συλλήψεις καὶ ὠδίνας τῶν παρ' αὐτοῖς γυναικῶν. Ἰστοῦσαν δὴ οὖν, ὅτι, κἂν εἰ τέκοιεν υἱούς, κἂν εἰ κάμοιεν ἐκτρέφοντες τέκνα, μεταγνώσονται πονοῦντες εἰκῆ. Θρηνήσουσι γὰρ πάντα τε καὶ πάντως τὴν ἀπαιδίαν. Ἀρκέσει δὲ ξίφος αὐτοῖς τὸ Βαβυλώνιον εἰς τὸ δαπανῆσαι ῥαδίως
 10 πᾶν ὅσον αὐτῶν ἐστὶ γένος «Διότι καὶ οὐαὶ αὐτοῖς ἐστίν». Ὅμοιον ὡς εἰ λέγοι, Θεοῦ αὐτοῖς ἐπιὸρῶπτουντος τὸ οὐαί, τίς ἐπιδώσει τὴν εὐθυμίαν; «Ἐὰν γὰρ κλείσῃ κατὰ ἀνθρώπου, τίς ἀνοίξει;», κατὰ τὸ γεγραμμένον. «Φοβερόν οὖν ἄρα τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος», καὶ δεῖ ταῖς ἐπι-
 15 εικείαις λελυπημένον ἔξημεροῦν, καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ σῶζεσθαι ζητεῖν, ἐπ' οὐδενὶ πεποιθότας, ἀναφωνοῦντας δὲ μᾶλλον «Καυχῆσομαι ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ σωτηρὶ μου· Κύριος ὁ Θεὸς δυνάμεις μου».

Στίχ. 12. «Σάρξ μου ἐξ αὐτῶν».

20 ΡΣΤ'. Ἀπειλοῦντος Θεοῦ, καὶ δὴ καὶ φάσκοντος περὶ τοῦ Ἐφραΐμ, ἦτοι παντὸς τοῦ Ἰσραήλ, ὡς καὶ ὀλόρῳριζος ἀπολεῖται καὶ θρηνήσει τὴν ἀπαιδίαν καὶ πονέσει μάτην ἐπὶ ταῖς τῶν τέκνων ἀνατροφαις, ἑαυτὸν ὁ προφήτης ὑπεξάγει τῆς δίκης, ἔξω τε γενέσθαι τῆς ὀργῆς προσεύχεται λέ-
 25 γων, «Σάρξ μου ἐξ αὐτῶν». Τὸ δὲ «ἐξ αὐτῶν» συνήσεις, ἀντὶ τοῦ «μακρὰν ἀπ' αὐτῶν». Ἐξω γὰρ αὐτῶν καὶ ἀποτάτω, φησίν, αὐτός τε γενοίμην ἐγὼ καὶ τὸ ἐμὸν ἅπαν γένος Δηλοῖ γὰρ ἔσθ' ὅτε καὶ τὸ γένος ἢ σὰρξ. Ἐκδεξόμεθα γὰρ οὕτω καὶ τὸ διὰ τῆς τοῦ Παύλου φωνῆς ὀρθῶς εἰρημένον.
 30 Γέγραφε γὰρ ὠδί· «Ἔμῃν δὲ λέγω τοῖς ἔθνεσιν· Ἐφ' ὅσον μὲν οὖν ἐγὼ εἰμι ἐθνῶν ἀπόστολος, τὴν διακονίαν μου δο-

Θεοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον ἔπρεπε φρονώντας ὀρθᾶ νὰ κατανοήσουν, ὅτι μὲ τὴ βοήθειά του καὶ μαζί του «Θὰ διώξει ὁ ἕνας χιλιάδες καὶ δύο θὰ ἀπωθήσουν μυριάδες»¹⁶. Ὑπερηφανεύονται λοιπόν, λέγει, ὄχι μᾶλλον ἐξαιτίας τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ θεωροῦν δόξα τους τοὺς τοκετοὺς καὶ τὶς ἐγκυμοσύνες καὶ τὶς ὠδίνες τῆς γέννας τῶν γυναικῶν τους. Ἄς γνωρίζουν λοιπόν ὅτι, ἀκόμα κι ἂν ἀποκτήσουν υἱούς, κι ἂν κοπιᾶσουν ν' ἀναθρέψουν παιδιά, θὰ μετανοιώσουν, γιατί κοπιᾶζουν μάταια. Γιατὶ ὅπωςδήποτε καὶ μὲ κάθε βεβαιότητα θὰ θρηνηνοῦν τὴν ἔλλειψη παιδιῶν. Θὰ εἶναι ἀρκετὸ γι' αὐτοὺς τὸ ξίφος τῶν Βαβυλωνίων γιὰ νὰ ἐξολοθρεύσει εὐκόλα ὁλόκληρο, ὅσο μεγάλο κι ἂν εἶναι, τὸ γένος τους. «Γιατὶ ὑπάρχει καὶ τὸ ἀλλοίμονο γι' αὐτούς». Εἶναι ὅμοιο σὰ νὰ λέγει· «Ὅταν ὁ Θεὸς ρίχνει σ' αὐτοὺς τὸ ἀλλοίμονο, ποιὸς θὰ τὸ ἀντικαταστήσει μὲ τὴν εὐθυμία; Γιατί, σύμφωνα μ' αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ, «Ἄν κλείσει τὴν πόρτα στὸν ἄνθρωπο, ποιὸς θὰ τὴν ἀνοίξει;»¹⁷. «Εἶναι φοβερὸ» λοιπόν «νὰ πέσει κανεὶς στὰ χέρια τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ»¹⁸, καὶ πρέπει ἐξοργιζόμενον νὰ τὸν καταπραῦνομε μὲ ἔργα ἀρετῆς καὶ νὰ ζητοῦμε ἀπὸ αὐτὸν τὴ σωτηρία, μὴ στηρίζοντας σὲ κανένα ἄλλο τὴν πεποίθησή μας, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ ἀναφωνοῦμε· «Θὰ καυχηθῶ γιὰ τὸν Θεό μου τὸν σωτήρα μου· ὁ Κύριος ὁ Θεὸς εἶναι ἡ δύναμή μου».

Στίχ. 12. «Ἡ σὰρκα μου θὰ ἐξαιρεθεῖ ἀπὸ αὐτούς».

106. «Ὅταν ὁ Θεὸς ἀπειλεῖ, καὶ μάλιστα λέγει γιὰ τὸν Ἐφραΐμ, ἦτοι γιὰ ὅλο τὸν Ἰσραήλ, ὅτι καὶ ἀπὸ τὴ ρίζα θὰ χαθεῖ, καὶ θὰ θρηνηθεῖ γιὰ τὴν ἔλλειψη παιδιῶν, καὶ θὰ κοπιᾶσει μάταια γιὰ τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν του, ὁ προφήτης ἐξαιρεῖ τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὴν τιμωρία καὶ προσεύχεται νὰ βρεθεῖ ἔξω ἀπὸ τὴν ὀργή του, λέγοντας· «Ἐγὼ θὰ ἐξαιρεθῶ ἀπὸ αὐτούς». Τὸ «ἀπὸ αὐτούς», νὰ τὸ ἐκλάβεις «μακριὰ ἀπὸ αὐτούς». Γιατὶ ἔξω ἀπὸ αὐτούς καὶ πολὺ μακριὰ, λέγει, θὰ εἶμαι ἐγὼ καὶ ὅλη ἡ γενιά μου. Γιατὶ πολλὲς φορὲς ἡ «σὰρκα» δηλώνει καὶ τὸ γένος. Γιατὶ θὰ δεχθοῦμε ἔτσι καὶ αὐτὸ πού λέχθηκε ὀρθᾶ ἀπὸ τὸν Παῦλο. Γιατὶ ἔχει γράψει τὸ ἕξις· «Σὲ σᾶς τοὺς ἐθνικοὺς λέγω. Ἐφόσον ἐγὼ εἶμαι ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν, τιμῶ τὴ διακονία μου, μήπως καὶ

ξάζω, εἴ πως παραζηλώσω μου τὴν σάρκα καὶ σώσω τινὰς ἐξ αὐτῶν». Ἔθος δὲ τοῖς ἁγίοις προφήταις, ὅταν ἴδωσι πολλάκις δεινὰ καὶ δυσφόρητα τὰ τινῶν ἐγκλήματα, λοιπὸν τὰ καθ' ἑαυτοὺς τῆς ἐκείνων βδελυρίας ἀλλοτριοῦν.
 5 Καὶ γοῦν ὁ προφήτης Ἰερεμίας πλείστοις ὅσοις αἰτιάμασιν ἐμπεπτωκότας τοὺς Ἰουδαίους καὶ Θεῷ προσκεκρουκότας ὄρων, «Κύριε», φησί, «παντοκράτορ, οὐκ ἐκάθισα ἐν συνεδρίῳ αὐτῶν παιζόντων, ἀλλ' ἠύλαβούμην ἀπὸ προσώπου χειρός σου· καταμόνας ἐκαθήμην, ὅτι πικρίας ἐνεπλή-
 10 σθην». Δεῖ δὴ οὖν ἄρα θαυμάσαι τὸν μακάριον Παῦλον, ὅταν ἡμῖν ἐπιστέλλῃ λέγων· «Σεαυτὸν ἀγνὸν τήρει, καὶ μὴ κοινώνει ἁμαρτίαις ἀλλοτριαῖς». Εἶποι δ' ἂν εἰκότως ἅπασ τις οὖν εὐσεβῆς περὶ τῶν προσκεκρουόντων τῷ Θεῷ καὶ ὅσον οὐδέπω κολασθησομένων, «Σάρξ μου ἐξ αὐτῶν».

15 **Στίχ. 13.** «Ἐφραΐμ, ὃν τρόπον εἶδον, εἰς θήραν παρέστησε τὰ τέκνα αὐτοῦ, καὶ Ἐφραΐμ τοῦ ἐξαγαγεῖν εἰς ἀποκέντησιν τὰ τέκνα αὐτοῦ».

PZ. Ταλανίζει καὶ νῦν ὁ προφήτης τὸν Ἐφραΐμ, ἦτοι τὸν Ἰσραήλ, αὐτόν τε γενέσθαι παραίτιον ἑαυτῷ φησί καὶ τῆς
 20 ἀπαιδίας καὶ τῆς ἀνηκέστου συμφορᾶς Ὡς γὰρ τεθέαμαι καὶ ἐκ τῶν σῶν λόγων, ὧ Δέσποτα, φησί, καὶ ἀπὸ γε τῶν πραγμάτων αὐτῶν, αὐτὸς ὁ Ἐφραΐμ εἰς θήραν καὶ ἀποκέντησιν τὰ ἑαυτοῦ παρέστησε τέκνα. Καὶ οὐκ ἂν ἑτέρους αἰτιῶτο λοιπὸν, οὐδ' ἂν τῆς θείας καταδοήσειεν ὀργῆς, εἰ τὰ εἰ-
 25 κότα φρονεῖν ἔλοιτο, αἰτιάσεται δὲ μᾶλλον τὴν ἑαυτοῦ δυσβουλίαν καὶ ἀπόστασιν. Ἐπειδὴ γὰρ λελύπηκεν οὐ μετρίως τὸν ἐπαμύνοντά τε καὶ σώζοντα Θεόν, μονονουχὶ καὶ ἰδίᾳ χειρὶ παραδέδωκεν ἐκὼν τῇ τῶν ἐθνῶν ἀγριότητι τὸ ἴδιον σπέρμα, καὶ παρέστησεν εἰς ἀπαγωγὴν καὶ αἰχμαλωσίαν.
 30 Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ «εἰς θήραν», καὶ μὴν καὶ «εἰς ἀποκέντησιν», ὃ ἐστὶ εἰς σφαγὴν. Τοὺς μὲν γὰρ ἀνεῖλον οἱ Βαβυλώνιοι

κάνω κάποιους ἀπὸ τῆ σάρκα μου νὰ μὲ μιμηθοῦν, καὶ σώσω ἔτσι κάποιους ἀπὸ αὐτούς»¹⁹. Συνήθεια τῶν ἁγίων προφητῶν εἶναι, ὅταν δοῦν πολλές φορὲς νὰ εἶναι φοβερὰ καὶ ἀφόρητα τὰ ἐγκλήματα κάποιων, νὰ βγάζουν τότε τοὺς ἑαυτοὺς τους ἔξω ἀπὸ τὴ φαυλότητα ἐκείνων. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ προφήτης Ἱερεμίας, βλέποντας τοὺς Ἰουδαίους νὰ ἔχουν περιπέσει σὲ πλεῖστα ὅσα παραπτώματα καὶ νὰ ἔχουν προσκρούσει στὸν Θεό, λέγει· «Κύριε παντοκράτορ, δὲν κἀθησα στὴ συντροφιά τους ὅταν αὐτοὶ διασκέδαζαν, ἀλλὰ ἔδειχνα τὸ σεβασμὸ μου μπροστὰ στὴ δύναμή σου, καὶ καθόμουν μόνος μου, γιατί ἦμουν γεμᾶτος θλίψη»²⁰. Πρέπει λοιπὸν νὰ θαυμάσομε τὸν μακάριο Παῦλο, ὅταν μᾶς γράφει· «Νὰ τηρεῖς τὸν ἑαυτό σου ἄγνὸ καὶ νὰ μὴ συμμετέχεις σὲ ξένες ἁμαρτίες»²¹. Καὶ θὰ πεῖ εὐλόγα κάθε ἀσεβῆς γιὰ ἐκείνους ποὺ προσκρούουν στὸν Θεὸ καὶ ὅπου νᾶναι θὰ τιμωρηθοῦν· «Ἡ σάρκα μου μακριὰ ἀπὸ αὐτούς».

Στίχ. 13. «Ὁ Ἐφραΐμ ὅπως τὸν εἶδα παρέδωσε τὰ παιδιά του στοὺς ἐχθροὺς ὡς θηράματα πρὸς σύλληψη, ὁ Ἐφραΐμ ὁδήγησε τὰ παιδιά του στὴ σφαγὴ».

107. Ἐλεεινολογεῖ καὶ τώρα ὁ προφήτης τὸν Ἐφραΐμ, ἦτοι τὸν Ἰσραήλ, λέγοντας, ὅτι ὁ ἴδιος ἔγινε αἴτιος τῆς ἀτεκνίας του καὶ τῆς βαρύτατης συμφορᾶς του. Γιατὶ ὅπως εἶδα, λέγει, καὶ ἀπὸ τὰ δικά σου λόγια, Δέσποτα, διαπίστωσα, ἀλλὰ κι ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα, ὁ ἴδιος ὁ Ἐφραΐμ παρέδωσε τὰ παιδιά του ὡς θηράματα καὶ ὡς σφάγια. Καὶ δὲν θὰ μπορούσε βέβαια νὰ κατηγορήσει ἄλλους, οὔτε νὰ φωνάξει κατὰ τῆς θείας ὀργῆς, ἂν προτιμοῦσε νὰ φρονεῖ τὸ ὀρθό, θὰ κατηγορήσει μᾶλλον τὴ δική του ἀνοησία καὶ ἀποστασία. Ἐπειδὴ δηλαδή ἐξόργισε ὄχι καὶ λίγο τὸν προστάτη καὶ σωτήρα του Θεό, μὲ τὰ ἴδια του τὰ χέρια κατὰ κάποιον τρόπο παρέδωσε στὴν ἀγριότητα τῶν ἐθνῶν τὰ ἴδια του τὰ παιδιά καὶ τὰ παρουσίασε ἔτοιμα γιὰ ἀπαγωγή καὶ αἰχμαλωσία. Γιατὶ αὐτὸ σημαίνει τὸ «ὡς θήραμα» καὶ βέβαια καὶ τὸ «πρὸς ἀποκέντηση», ποὺ σημαίνει «πρὸς σφαγὴ». Γιατὶ ἄλλους ἀπὸ

τῶν ἐξ Ἰσραήλ, τοὺς δὲ ἀπεκόμισαν εἰς τὴν ἑαυτῶν. Ὅταν
 τοίνυν πλημμελῶμεν ἡμεῖς, ἑαυτοὺς μᾶλλον αἰτιασόμεθα
 φρονοῦντες ὀρθῶς, καὶ οὐχὶ τὴν θεῖαν ὀργήν. Καταπεφρο-
 νήκαμεν γὰρ τοῦ πρόποντος, καὶ ῥάθυμοι γεγενήμεθα περὶ
 5 τὸ ἀνδάνον τῷ Θεῷ. Κολάζεσθαι δὲ ἀνάγκη τὸν ὑβριστὴν
 καὶ ἐξήνιον, καὶ μονονουχὶ λέγοντα τῷ πάντων Δεσπότη·
 «Ἀπόστα ἀπ' ἐμοῦ, ὁδούς σου εἰδέναι οὐ θούλομαι».

Στίχ 14. «Δὸς αὐτοῖς Κύριε· τί δώσεις αὐτοῖς; Δὸς
 αὐτοῖς μήτραν ἀτεκνοῦσαν καὶ μασθοὺς ξηρούς».

10 ΡΗ'. Εἰ δὴ μέλλοιεν, φησὶν, οὐκ εἰδέναι Θεὸν οἱ ἐξ Ἰσ-
 ραήλ, ἀποφέρεσθαι δὲ μᾶλλον πρὸς ἀνωφελῆ καὶ ἀνόητον
 ἐλπίδα, οἶεσθαί τε ὅτι περιέσσονται τῶν ἐχθρῶν διὰ πλῆθος
 τέκνων, καὶ ὅτι πολὺ παρ' αὐτοῖς τὸ μάχιμον γένος, ταύτης
 τε ἔνεκα τῆς αἰτίας οὐκ ἀναγκαῖον αὐτοῖς τὸ παρὰ τῆς σῆς
 15 ἐπικουρεῖσθαι χειρός, μηδὲ τικτέτωσαν ὅλως αἱ παρ' αὐ-
 τοῖς γυναῖκες. Τοῦτο γὰρ ἡ ἀτεκνοῦσα μήτρα. Κἂν εἰ τέ-
 κοιεν δέ, μὴ ἀνατρεφέτωσαν, τουτέστι δαπανᾶσθωσαν πρὸ
 ὥρας, καὶ πρὶν εἰς ἡβὴν ἐλθεῖν, πιπτέτω τὸ γένος. Περιτε-
 μνομένης γὰρ οὕτω τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ἐντεῦθεν ὑπεροψί-
 20 ας, καὶ λοιπὸν ἀνηρημένης τῆς ἐπὶ τῷ πλήθει τῶν μαχομέ-
 νων ἐλπίδος, τὴν σὴν ὑποδραμοῦνται φειδῶ καὶ σὲ Σωτη-
 ρα καὶ λυτρωτὴν ἐπιγράψονται. Ἐκ φιλοθεΐας δὲ τὰ τοιά-
 δε καὶ νῦν ὁ προφήτης φησὶν. Ἐν ταυτῷ δὲ ζητεῖ καὶ τοῦ
 ἰδίου Δεσπότη τὴν δόξαν, καὶ τῶν ἐξ αἵματος Ἰσραήλ τὴν
 25 ὡς ἐξ ἀνάγκης ἐπιστροφὴν, εἰ μὴ προαιρέσεως ἀγαθῆς
 ἔχουσι τὸ χρεῖμα καρπὸν. Ἀτεκνοῦσα δὲ μήτρα καὶ μασθοὶ
 ξηροὶ πρόποιεν ἂν νοητῶς καὶ τοῖς τῶν φαύλων ἐργάταις,
 καὶ παντὶ πλανῶντι καὶ ἀποφέροντι τῆς εὐθείας ὁδοῦ τοὺς
 ὀρθοποδεῖν εἰωθότας, ἐν πίστει δὴ λέγω, καὶ κατευθύνον-
 30 τας ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν». Οὐδὲν γὰρ αὐτοῖς τικτούσης τῆς
 διανοίας, οὐ λόγον ψευδῆ, οὐ θεώρημα νόθον, οὐδ' ἂν ἐκ-

τοὺς Ἰσραηλιῖτες σκότωσαν οἱ Βαβυλώνιοι καὶ ἄλλους τοὺς μετέφεραν στὴ χώρα τους. "Ὅταν λοιπὸν ἁμαρτάνομε ἑμεῖς, τὸν ἑαυτὸ μας μᾶλλον νὰ κατηγοροῦμε ἂν σκεπτόμαστε ὀρθά, καὶ ὄχι τὴ θεία ὀργή. Γιατὶ περιφρονήσαμε τὸ πρέπον καὶ γίναμε ἀδιάφοροι γι' αὐτὸ ποὺ εὐχαριστεῖ τὸν Θεό. Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν νὰ τιμωρεῖται ὁ ὑβριστῆς καὶ ἀχαλίνωτος καὶ ὅποιος λέγει κατὰ κάποιον τρόπο στὸν Κύριο τῶν ὅλων «Φύγε ἀπὸ μένα, δὲν θέλω νὰ γνωρίζω τοὺς δρόμους σου (τίς ἐντολές σου)»²².

Στίχ. 14. «Δῶσε, Κύριε, σ' αὐτοὺς. Καὶ τί νὰ τοὺς δώσεις, Δῶσε τοὺς μήτρα στεῖρα καὶ μαστοὺς στεγνοὺς».

108. Ἄν θέλουν οἱ Ἰσραηλιῖτες νὰ μὴ γνωρίζουν τὸν Θεὸ καὶ νὰ καταφεύγουν μᾶλλον πρὸς ἀνώφελη καὶ ἀνόητη ἐλπίδα, καὶ ἐπιπλέον νὰ νομίζουν ὅτι θὰ νικήσουν τοὺς ἐχθροὺς τοὺς ἕξαιτίας τοῦ πλήθους τῶν παιδιῶν τους, καὶ ὅτι διαθέτουν πολὺ μάχιμο πληθυσμό, καὶ γι' αὐτὴ τὴν αἰτία δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ βοηθοῦνται ἀπὸ τὸ δικό σου χέρι, τότε οὔτε κἂν νὰ γεννοῦν οἱ γυναῖκες τους. Γιατὶ αὐτὸ σημαίνει ἢ στεῖρα μήτρα. Ἄλλὰ κι ἂν γεννήσουν, νὰ μὴν ἀνατρέφονται τὰ παιδιὰ τους, δηλαδή νὰ πεθάνουν πρόωρα καὶ πρὶν ἀνδρωθοῦν, νὰ ἀφανίζεται τὸ γένος. Γιατὶ μὲ τὸν περιορισμὸ ἔτσι τῆς ὑπεροψίας τους ἀπὸ αὐτὸ τὸ γεγονός καὶ μὲ τὴν ἐξάλειψη στὸ ἕξῃς τῆς ἐλπίδας γιὰ τὸ πλῆθος τῶν μαχητῶν, θὰ καταφύγουν στὴ δική σου φροντίδα καὶ θὰ σὲ δεχθοῦν Σωτήρα καὶ λυτρωτή. Ἄπὸ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ λέγει καὶ ὁ προφήτης τὰ λόγια αὐτά, καὶ συνάμα ζητεῖ τὴ δόξα τοῦ ἴδιου του τοῦ Κυρίου, καὶ τὴν ἐξανάγκης ἐπιστροφή τῶν γνήσιων Ἰσραηλιτῶν, ἂν δὲν τὴν ἔχουν ὡς καρπὸ ἀγαθῆς προαίρεσης. Μήτρα στεῖρα καὶ μαστοὶ στεγνοὶ θὰ ἄρμοζαν πνευματικὰ καὶ στοὺς ἐργάτες τῶν φαύλων, καθὼς καὶ στὸν ὅποιονδήποτε ποὺ πλανᾷ καὶ θέλει ν' ἀπομακρύνει ἀπὸ τὸν εὐθὺ δρόμο αὐτοὺς ποὺ συνηθίζουν νὰ βαδίζουν ὀρθά, ἐννοῶ τὸ δρόμο τῆς πίστεως, καὶ προχωροῦν ἴσια στὴν πορεία τους. Γιατί, ἀφοῦ δὲν γεννᾷ τίποτα ὁ νοῦς τους, οὔτε λόγο ψευδῆ οὔτε νόθη σκέψη, τότε δὲν θὰ ἀναθρέψουν τὰ παιδιὰ

θρέψειαν ἐν πλάνῃ τὰ ἴδια τέκνα, τὰ κατὰ μάθησιν λέγω, καὶ ξηρούς ἔχουσαι τοὺς μασθοὺς αἱ τῶν πονηρευομένων ἐκκλησίαι, οὐκ ἂν γένοιτο μητέρες τῶν ἠπατημένων.

Στίχ. 15. «Πᾶσαι αἱ κακίαι αὐτῶν εἰς Γαλγάλ, ὅτι ἐκεῖ
5 αὐτοὺς ἐμίσησα διὰ τὰς κακίας τῶν ἐπιτηδευμάτων αὐτῶν. Ἐκ τοῦ οἴκου μου ἐκβαλῶ αὐτούς, οὐ μὴ προσθήσω τοῦ ἀγαπήσαι αὐτούς».

ΡΘ'. Ἄρχεται πάλιν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς ἀπαριθμεῖσθαι τὰ ἐγκλήματα, καὶ διαμέμνηται τῆς Γαλγάλ. Πόλις δὲ αὕτη,
10 καθ' ἣν ὅτι μάλιστα δεινῶς καὶ ἐκτόπως ἐθρησκεύετο τὰ χειρόκητα. Ἔστι δὲ ὃ φησι τοιουτονί τι πάλιν. Βδελυροὶ μὲν γὰρ κατὰ πολλοὺς τρόπους οἱ ἐξ Ἰσραήλ, ἴδοι δ' ἂν τις τῆς ἐνούσης αὐτοῖς φανλότητος τὴν ὑπερβολὴν ἐννενοηκῶς τὴν Γαλγάλ. Ἐκεῖ πᾶσαν αὐτῶν τεθέαμαι τὴν κακίαν,
15 ἐκεῖ μεμίσηκα αὐτούς, οὐ διὰ γε τὸν τόπον, εὖηθες γὰρ, κατεστρυγηκῶς δὲ μᾶλλον τὰ ἐν αὐτῷ γεγονότα. Τοιγάρτοι, φησὶν, ἐξοικιῶ μὲν αὐτούς καὶ αὐλῆς ἀποσοθήσω τῆς ἐμῆς καὶ οἰκειότητος ἐκβαλῶ. Μεμισσηκῶς δὲ δικαίως, ἐνοστήσομαί τε λοιπὸν, καὶ οὐκ ἂν μεταβοίμην ἔτι πρὸς τὸ ἀγαπᾶν
20 ἐλέσθαι ποτὲ τοὺς τὰ τοιάδε πεπλημμεληκότας. Ἄλλ', οἶμαί τις ἐρεῖ. Πῶς οὖν ἀνεκόμισεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐκ τῆς Ἀσσυρίων αὐτούς, ἢ πῶς ἀνήκε τῆς αἰχμαλωσίας; Ἄρ' οὐχὶ μετατεθεμμένος εἰς ἡμερότητα, καὶ φειδοῦς καὶ ἀγάπης ἀξιῶσας αὐτούς; Ναὶ φαίην ἂν ἀληθῆ καὶ αὐτὸς τὸν λόγον.
25 Ἠλέηνται γὰρ ἐξ ἡμερότητας ὁμολογουμένως. Ἄλλ' οἶ γε, καθ' ὧν ὁ λόγος, ἀπώχοντο μὲν εἰς αἰχμαλωσίαν, ἐντεθνήκασιν δὲ τῇ δίκῃ, χρόνου μακροῦ διππεύσαντος. Καὶ ὥσπερ ἐπηγγέλλετο μὲν διὰ Μωσέως κατὰ τὴν Αἴγυπτον τοῖς ἐξ Ἰσραήλ, εἰσάξειν ἅπαντας εἰς τὴν γῆν, ἣν ὤμοσε τοῖς πα-
30 τράσι αὐτῶν, οὐκ εἰσέβησαν δὲ ἀπειθήσαντές τινες, «ὧν καὶ τὰ κῶλα ἔπεσον ἐν τῇ ἐρήμῳ», κατεκληροδοτήθη δὲ

τους μὲ πλάνες, ἐννοῶ τὰ σχετικὰ μὲ τὴ μάθησή τους, καὶ ἔχοντας στεγνοὺς μαστοὺς οἱ ἐκκλησίαι τῶν πονηρῶν, δὲν θὰ μπορούσαν γίνουιν μητέρες ἐκείνων πού ἔχουν ἔξαπατηθεῖ.

Στίχ. 15. «Ὅλες οἱ κακίαι τους σωρεύθηκαν στή Γαλγάλ, γι' αὐτὸ τοὺς μίσησα ἐκεῖ γιὰ τὰ κακά τους ἔργα. Θὰ τοὺς διώξω ἀπὸ τὸν οἶκο μου (τὴν πόλη μου Ἱερουσαλήμ) καὶ δὲν θὰ συνεχίσω νὰ τοὺς δείχνω τὴν ἀγάπη μου».

109. Ἀρχίζει πάλι ὁ Θεὸς τῶν ὅλων νὰ ἀπαριθμεῖ τὰ ἐγκλήματα καὶ νὰ ἀναφέρει τὴ Γαλγάλ. Αὕτὴ εἶναι μία πόλη, ὅπου κατεξοχήν λατρεύονταν φοβερὰ καὶ ἄνομα τὰ κατασκευάσματα τῶν ἀνθρώπων. Αὐτὸ πού θέλει νὰ πεῖ πάλι εἶναι κάτι τέτοιο. Εἶναι δηλαδὴ οἱ Ἰσραηλιῖτες σιχαμεροὶ μὲ πολλοὺς τρόπους, καὶ μπορεῖ νὰ δεῖ κανεὶς τὴν ὑπερβολικὴ κακία τους φέρνοντας στὸ νοῦ του τὴ Γαλγάλ. Ἐκεῖ εἶδα ὅλη τὴν κακία τους, ἐκεῖ τοὺς μίσησα, ὄχι βέβαια ἔξαιτίας τοῦ τόπου, γιὰτὶ αὐτὸ εἶναι ἀνόητο, ἀλλὰ μᾶλλον ἔχοντας σιχαθεῖ ὅσα ἔγιναν ἐκεῖ σ' αὐτόν. Γι' αὐτὸ λοιπόν, λέγει, θὰ τοὺς θγάλω ἀπὸ τὸν οἶκο μου, θὰ τοὺς ἀπομακρύνω ἀπὸ τὴν αὐλή μου καὶ θὰ τοὺς στερήσω τὴν οἰκειότητά μου. Ἐπειδὴ τὸ μίσος μου εἶναι δίκαιο, θὰ ἐπιμείνω στὸ ἔξῃς καὶ δὲν θὰ ἀλλάξω ὥστε νὰ συνεχίσω νὰ ἀγαπῶ αὐτοὺς πού διέπραξαν τέτοια πλημμελήματα. Ἀλλὰ θὰ ρωτήσῃ, νομίζω, κάποιος: Πῶς τότε τοὺς ἐπανέφερε στὴν Ἰουδαία ἀπὸ τὴ χώρα τῶν Ἀσσυρίων, ἢ πῶς τοὺς ἐλευθέρωσε ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία; Ἀραγε δὲν εἶχε μεταβάλῃ τὴν ὀργή του σὲ ἡμερότητα καὶ δὲν τοὺς ἔκρινε ἄξιους τῆς φροντίδας καὶ τῆς ἀγάπης του; Ναι, θὰ ὁμολογήσω κι ἐγώ, ὁ λόγος ἀληθεύει. Γιὰτὶ ὁμολογουμένως δέχθηκαν τὸ ἔλεός του ἔξαιτίας τῆς ἐπιείκειάς του. Ἀλλὰ αὐτοὶ ἐδῶ, γιὰ τοὺς ὁποίους γίνεται ὁ λόγος, ὁδηγήθηκαν στὴν αἰχμαλωσία καὶ τελείωσαν τὴ ζωὴ τους ὑπομένοντας τὴν πτωρία, ἀφοῦ πέρασε πολὺς χρόνος. Καὶ ὅπως ὑποσχόταν βέβαια στοὺς Ἰσραηλιῖτες μέσω τοῦ Μωυσῆ στὴν Αἴγυπτο, ὅτι θὰ τοὺς ὁδηγήσῃ ὅλους στὴ γῆ πού ὀρκίσθηκε στοὺς πατέρες τους, δὲν εἰσῆλθαν ὅμως ὅλοι ἐπιδὴ κάποιοι ἔδειξαν ἀνυπακοή, «τῶν ὁποίων τὰ μέλη τοῦ σώματός ἔπεσαν στὴν ἐρήμο»²³, καὶ ἡ γῆ κληροδο-

μᾶλλον ἢ γῆ τοῖς ἐξ αὐτῶν γεγονόσιν, οὕτω κἀνθάδε νοή-
σεις. Τετελευτήκασι μὲν γὰρ οἱ καθ' ὧν ὁ λόγος, ὑπενόστη-
σαν δὲ κατὰ καιροῦς οἱ ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν Ἰουδαίαν, Κύρου
μόλις ἀνέντος, ὅτε τὸ ἑβδομηκοστὸν ἔτος αὐτοῖς πεπλήρω-
5 το διατρίβουσιν ἐν ἀλλοδαπῇ.

Ἐκβληθήσονται δὲ τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ, μᾶλλον δὲ καὶ
ἐκβέβληνται, καὶ οἱ κατὰ Χριστοῦ τολμήσαντες τὰ δεινά,
καὶ πέρα λόγου παντός δυσσεδήματα, καὶ οἱ πικρὰν καὶ
παλίμφημον ἐπ' αὐτῷ τὴν γλῶτταν ἀνέντες, ὑπομενοῦσι δὲ
10 καὶ ἀμετάθετον τὴν ὀργήν. Οὐ γὰρ εἰς ἓνα τῶν προφητῶν,
ἀλλ' εἰς αὐτὸν πεπαροινηκότες ἀλίσκονται τὸν τῶν προ-
φητῶν Δεσπότην. Σεσιγημένων δὴ οὖν τῶν ἐτέρων πλημ-
μελημάτων ἃ δεδράκασι κατὰ σφᾶς αὐτούς, πᾶσαν ἄν τις
αὐτῶν τὴν κακίαν ἴδοι καὶ τὴν τῆς φαυλότητος ὑπερβο-
15 λήν, καὶ ὡς ἓν γε δὴ μόνοις τοῖς κατὰ Χριστοῦ γεγονόσιν.

Στίχ. 15-17. «Πάντες οἱ ἄρχοντες αὐτῶν ἀπειθοῦντες.
Ἐπόνεσεν Ἐφραῖμ, τὰς ῥίζας αὐτοῦ ἐξηράνθη, καρπὸν
οὐκ ἔτι οὐ μὴ ἐνέγκῃ· διότι καὶ εἰς γεννήσωσιν, ἀπο-
κτενῶ τὰ ἐπιθυμήματα τῆς κοιλίας αὐτῶν. Ἀπόσεται
20 αὐτούς ὁ Θεός, ὅτι οὐκ εἰσήκουσαν αὐτοῦ, καὶ ἔσονται
πλανῆται ἐν τοῖς ἔθνεσιν».

PI'. Οὐδένα χρηστόν, ἤγουν εὐπειθῆ καὶ εὐήνιον ἐν
αὐτοῖς ηὔρησθαί φησιν, οὐ μικρόν, οὐ μέγαν, οὐχ ἡγούμε-
νον, οὐ τὸν ὑπὸ χεῖρα καὶ ὑπεξευγμένον. Ταύτητοι καὶ δεῖν
25 ἀπολέσθαι παντελῶς, ῥίζης ὥσπερ αὐτῆς ἐκβεδοθρευμέ-
νον, εὖ μάλα δισχυρίζεται, ἐν ἴσῳ τε γεγονέναι λοιπὸν τοῖς
αὐαινομένοις καὶ πεπληγόσι τῶν ξύλων, ἃ καὶ μόνῃς δεῖ-
ται τομῆς, ἀναφανδὸν ὥσπερ ὁμολογοῦντα τὴν ἀκαρπίαν.
Ἵτι δὲ τοῖς ἀκάροποις ξύλοις τὸ ἀποκείρεσθαι πρέπει, καὶ
30 αὐτὸς ἐδίδαξεν ὁ Σωτὴρ, τὴν καρπὸν οὐκ ἔχουσαν συκῆν
ὡς ἐν εἴδει τῆς Ἰουδαίων Συναγωγῆς ἐκκόπτεσθαι δεῖν ἐ-
πιτάττων· «Ἰνα τί», γὰρ φησι, «καὶ τὴν γῆν καταργεῖ».

τήθηκε στους ἀπογόνους τους, ἔτσι νὰ σκεφθεῖς καὶ ἐδῶ. Γιατὶ πέθαναν αὐτοὶ γιὰ τοὺς ὁποίους γίνεται ὁ λόγος, ἐπέστρεψαν ὅμως κάποτε οἱ ἀπόγονοὶ τους στὴν Ἰουδαία, ἀφοῦ μόλις με δυσκολία τοὺς ἔδωσε τὴν ἄδεια ὁ Κύριος, ὅταν εἶχε συμπληρωθεῖ τὸ ἑβδομηκοστὸ ἔτος διαμονῆς τους στὴν ἄλλοδαπή.

Θὰ ἐκδιωχθοῦν λοιπὸν ἀπὸ τὸν οἶκο τοῦ Θεοῦ, ἢ μᾶλλον καὶ ἔχουν ἐκδιωχθεῖ, καὶ ἐκεῖνοι ποὺ τὸλμησαν τὰ φοβερὰ καὶ πέρα ἀπὸ κᾶθε λόγο ἀσεβῆ ἐγκλήματα ἐναντίον τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐκεῖνοι ποὺ κίνησαν ἐναντίον του πικρὴ καὶ ὑβριστικὴ γλώσσα, καὶ θὰ ὑπομείνουν ἀμετάθετα τὴν ὀργή. Γιατὶ συλλαμβάνονται νὰ ἔχουν παραφρονήσει ὄχι ἐναντίον κάποιου προφήτη, ἀλλὰ ἐναντίον τοῦ ἴδιου τοῦ Κυρίου τῶν προφητῶν. Ἀποσιωπώντας λοιπὸν τὰ ἄλλα ἐγκλήματά τους ποὺ διέπραξαν ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ τους, μπορεῖ κανεὶς νὰ δεῖ ὅλη τὴν κακία τους καὶ τὴν ὑπερβολικὴ φαυλότητά τους σὲ ὅσα καὶ μόνο ἔγιναν ἐναντίον τοῦ Χριστοῦ.

Στίχ. 15-17. «Ὅλοι οἱ ἄρχοντές τους εἶναι ἀνυπάκουοι σὲ μένα. Πόνο δοκίμεσε ὁ Ἐφραΐμ, ξεράθηκαν οἱ ρίζες του, καὶ δὲν θὰ δώσει πιά καρπούς· γιατί, κι ἂν γεννήσουν παιδιά, ἐγὼ θὰ θανατώσω τοῦς πόθους τῆς κοιλιᾶς τους. Θὰ τοὺς ἐκδιώξει ὁ Θεός, ἐπειδὴ δὲν ὑπάκουσαν σ' αὐτὸν καὶ θὰ γίνουν πλάνητες μέσα στὰ ἔθνη».

110. Δὲν ἔχει βρεθεῖ, λέγει, ἀνάμεσά τους κανέναν ὑπάκουον καὶ πειθαρχικόν, οὔτε μικρὸς οὔτε μεγάλος, οὔτε ἀρχηγός, οὔτε ὑποχείριος καὶ ὑποταγμένος. Γι' αὐτὸ καὶ ἰσχυρίζεται εὐστοχα ὅτι πρέπει νὰ χαθοῦν τελείως, σὰ νὰ ἔχουν ἀποσπασθεῖ ἀπὸ τὴ γῆ μὲ τίς ρίζες καὶ νὰ ἔχουν γίνῃ ἴδιοι μὲ μαραιμένα καὶ ξηραμένα δένδρα, τὰ ὁποῖα χρειάζονται μόνο τὸ κόψιμο, σὰ νὰ ὁμολογοῦν ὀλοφάνερα τὴν ἀκαρπία τους. Ὅτι βέβαια στὰ ἀκαρπα δένδρα ἀρμόζει τὸ κόψιμο, τὸ δίδαξε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Σωτήρας, διατάζοντας νὰ κόψουν τὴ συκιὰ ποὺ δὲν εἶχε καρπὸ παρόμοια μὲ τὴ συναγωγὴ τῶν Ἰουδαίων. Γιατὶ λέγει· «Γιατὶ νὰ ἀχρηστεύει καὶ τὴ

Ἐκαρπος δὴ οὖν εὐρεθεὶς ὁ Ἰσραήλ, φησὶν, ἐκκόπτοιο ἂν εἰκότως· οὐ γὰρ ἐκδώσει καρπὸν. Ἀλλὰ κἂν εἰ τοῦτο γένοιτο, φησὶν, ἀπολώ τὰ ἐξ αὐτῶν γενόμενα. Καὶ τοῦτό ἐστι «τὰ ἐπιθυμήματα τῆς κοιλίας αὐτῶν». Ἀναγκαῖον δὲ οἶμαι καὶ κείνο περιθρεῖν, τί τὸ χρῆμα τοῦ λόγου. Διὰ τί γὰρ φησιν, ὅτι «Πάντες οἱ ἄρχοντες αὐτῶν ἀπειθοῦντες»; Τί γὰρ ὅλως ἐδεῖτο τῆς τῶν ἀρχόντων ὑποταγῆς; Ἀναφορὰν οὖν ὁ λόγος ἔχει πρὸς ἱστορίαν τινὰ τῶν ἀρχαιοτέρων. Καὶ τίς δὴ αὕτη, πάλιν ἐρωῶ.

10 Μεμοσχοποίηκε κατὰ τὴν ἔρημον ὁ Ἰσραήλ, ἀπόντος Μωσέως, ἀναπεφοίτηκε γὰρ ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ, τὸν νόμον ὑποδεξόμενος. Εἶτα κατελθὼν, λελύπηται σφόδρα πρὸς τὸ πλημμέλημα, συνέτριψε τὸν μόσχον, ἀγανακτοῦντα Θεὸν ἐδυσώπει τρόπον τινὰ τῇ ἰδίᾳ γνησιότητι καὶ ἀρετῇ. Προσέ-
15 πωπτε γὰρ καὶ ἐξελιπάρει λέγων· «Εἰ μὲν ἀφῆς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν, ἄφες, εἰ δὲ μὴ, ἐξάλειψον καὶ ἐκ τῆς βίβλου σου ταύτης, ἧς ἔγραψας». Κατένευε δὲ τῷ προφήτῃ Θεὸς τὴν εἰς ἅπαντας ἡμερότητα, καὶ δὴ καὶ ἔφασκεν· «Ἰλεως αὐτοῖς εἰμί κατὰ τὸ ῥῆμά σου». Ὁραῖς ὅσον ὤνησε τὸν Ἰσραήλ ἢ τοῦ
20 προεστηκότος φιλοθεΐα, καὶ εἰς ὑπὲρ πάντων ἀρκέσας εἰς τὸ ἀναπεῖσαι Θεόν, δι' ὑποταγὴν τε καὶ εὐπειθειαν; Αἰτιᾶται τοίνυν εἰκότως, ὡς ὀλοτρόπως ἐκκεκλικότα τὸν Ἰσραήλ. Εἶτα μὴ ἔχοντά τινα τῶν παρ' αὐτοῖς ἡγουμένων, τὸν ἐπιτιμῶντα τοῖς παιούσι, τὸν ἀφιστάντα τῆς πλάνης, ἡγουν τῇ ἰδίᾳ
25 λαμπρότητι τῇ κατὰ τρόπον καὶ ἀρετῇ ἀποστηῆσαι δυνάμενον τὴν ὀργὴν Θεοῦ παρακεκλημένου, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐν καιροῖς γέγονε τοῖς κατὰ Μωσέα, τοιγάρτοι καὶ ἐξωσθήσονται φησὶ καὶ ἔσονται πλανῆται ἐν τοῖς ἔθνεσι.

Τοῦτο συνέβη παθεῖν αὐτοῖς, καὶ τότε μὲν ἀποκομισθεῖ-
30 σιν εἰς Ἀσσυρίους, καὶ νῦν δὲ οὐδὲν ἤττον ἐπὶ ταῖς εἰς Χριστὸν παροινίαις κατεστυγημένοις. Ἀνέστιοι γὰρ καὶ ἐπηλύ-

24. Λουκᾶ 13, 7.

25. Ἔξ. 24, 12.

26. Ἔξ. 32, 32.

27. Ἀριθμ. 14, 20.

γῆ;»²⁴. Ἐπειδὴ λοιπὸν βρέθηκε, λέγει, ἄκαρπος ὁ Ἰσραὴλ εὐλογαθὰ πρέπει νὰ κοπεῖ· γιατί δὲν θὰ δώσει καρπὸ. Ἀλλὰ κι ἂν ἀκόμα συμβεῖ αὐτό, θὰ ἐξολοθρεύσω ὅσα γεννήθηκαν ἀπὸ αὐτούς. Αὐτὸ σημαίνει, «οἱ πόθοι τῆς κοιλιᾶς τους». Εἶναι ἀνάγκη ὅμως, νομίζω, νὰ ἐξετάσομε καὶ τὸ ἄλλο, ποῖο εἶναι τὸ νόημα τοῦ λόγου. Γιατί λέγει ὅτι «ὅλοι οἱ ἄρχοντές τους εἶναι ἀνυπάκουοι»; Γιατί τέλος πάντων χρειαζόταν ἡ ὑπακοὴ τῶν ἀρχόντων; Ὁ λόγος βέβαια ἀναφέρεται σὲ κάποια ἱστορία τῶν παλαιότερων. Καὶ ποιά εἶναι αὕτη, θὰ τὴν πῶ πάλι.

Κατασκεύασαν οἱ Ἰσραηλῖτες τὸν χρυσὸ μόσχο ὅταν ἀπουσίασε ὁ Μωυσῆς, γιατί εἶχε ἀνεβεῖ στὸ ὄρος Σινᾶ γιὰ νὰ λάβει τὸ νόμο²⁵. Ἐπειτα ὅταν κατέβηκε ὀργίσθηκε πάρα πολὺ γιὰ τὸ παράπτωμά τους, συνέτριψε τὸν μόσχο, καὶ παρακαλοῦσε τὸν Θεὸ πὺ εἶχε ἀγανακτήσει, προβάλλοντάς κατὰ κάποιο τρόπο τὴ δική του εἰλικρίνεια καὶ ἀρετή. Γιατί ἔπεφτε μὲ τὸ πρόσωπο στὴ γῆ καὶ τὸν ἐκλιπαροῦσε λέγοντας «Ἄν εἶναι νὰ συγχωρήσεις τὴν ἁμαρτία τους, συγχώρησέ τὴν ἄλλιῶς σβῆσε καὶ ἐμένα ἀπὸ τὸ βιβλίον αὐτὸ πὺ μὲ ἔγραψες»²⁶. Ἀποδέχθηκε ὁ Θεός, ὅπως ζητοῦσε ὁ προφήτης, τὴν ἐπιείκεια τοῦ πρὸς ὅλους καὶ μάλιστα ἔλεγε· «Θὰ δείξω ἐπιείκεια πρὸ αὐτούς, σύμφωνα μὲ τὸ λόγο σου»²⁷. Βλέπεις πόσο ὠφέλησε τὸν Ἰσραὴλ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τους κι ἔφτασε ἕνας γιὰ ὅλους μὲ τὴν ὑπακοὴ καὶ τὴν εὐπειθειᾶ του νὰ πείσει τὸν Θεό; Κατηγορεῖ λοιπὸν εὐλογα τὸν Ἰσραὴλ γιὰ ὀλοκληρωτικὴ παρέκκλιση. Ἐπειτα, ἐπειδὴ δὲν εἶχε κοντὰ του κανέναν ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς τους νὰ ἐπιτιμᾷ ἐκείνους πὺ ἁμάρταναν καὶ νὰ τοὺς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν πλάνη, δηλαδή μὲ τὴ λαμπρότητα τοῦ τρόπου του καὶ τὴν ἀρετή του νὰ μπορεῖ ὅταν παρακαλεῖ ν' ἀπομακρύνει τὴν ὀργὴ τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἀκριβῶς ἔγινε καὶ στὸν καιρὸ τοῦ Μωυσῆ, γι' αὐτὸ λέγει καὶ θὰ ἐκδιωχθοῦν καὶ θὰ γίνουν περιπλανώμενοι στὰ ἔθνη.

Αὐτὸ συνέβη νὰ τὸ πάθουν αὐτοὶ καὶ τότε πὺ μεταφέρθηκαν στοὺς Ἀσσυρίους, ἀλλὰ καὶ τώρα ἐξίσου μισητοὶ κατέστησαν ἐξ αἰτίας τῆς μανίας τους ἐναντίον τοῦ Χριστοῦ. Γιατί ζοῦν οἱ

ται πανταγῆ, καὶ πόλιν οὐκ ἔχοντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ διατελοῦ-
 σιν ἐν κόσμῳ. «Λικμιῶ γὰρ αὐτοὺς εἰς πάντα ἄνεμον», καὶ
 διὰ προφητῶν ἁγίων ἔφασκε Θεός. Εἰ τοίνυν ἐστὶ τῆς πρὸς
 Θεὸν οἰκειότητος φροντίς ἡμῖν καὶ λόγος, ὑποφέρωμεν αὐ-
 5 τῷ τὸν αὐχένα, καὶ προσίωμεν ὡς ἐξ ἀγαθῆς εὐπειθείας λέ-
 γοντι τῷ Χριστῷ· «Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ
 πεφορτισμένοι, καὶ γὰρ ἀναπαύσω ὑμᾶς. Ἔρατε τὸν ζυγόν
 μου ἐφ' ὑμᾶς». Ἐσόμεθα γὰρ οὕτως ἔγκαρποί τε καὶ ἀπλή-
 γες, οὐκ αὐαινομένης ἡμῖν τῆς ῥίζης, οὐ καρποῦ πίπτοντος
 10 εἰς τὸ μηδέν, οὐ πλανῆται καὶ ἀποτάτω Θεοῦ, ἀλλ' ἐγγύς τε
 αὐτοῦ καὶ σὺν αὐτῷ, καὶ πόλιν ἔχοντες τὴν ἄνω καὶ ἐν οὐρα-
 νοῖς, τὴν τῶν πρωτοτόκων μητέρα, τὴν τῶν ἁγίων τροφόν,
 τῶν ἄνω πνευμάτων τὸ καθαρὸν ἐνδιαίτημα.

ΤΟΜΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

15 ΚΕΦ. 10, στίχ. 1-2. «Ἄμπελος εὐκληματοῦσα Ἰσραὴλ,
 ὁ καρπὸς αὐτῆς εὐθηνῶν, κατὰ τὸ πλῆθος τῶν καρ-
 πῶν αὐτοῦ ἐπλήθυνε θυσιαστήρια, καὶ κατὰ τὰ ἀγα-
 θὰ τῆς γῆς αὐτοῦ ὠκοδόμησε στήλας. Ἐμέρισαν
 καρδίας αὐτῶν, νῦν ἀφανισθήσονται. Αὐτὸς κατα-
 σκάψει τὰ θυσιαστήρια αὐτῶν, ταλαιπωρήσουσιν αἱ
 20 στήλαι αὐτῶν».

ΡΙΑ'. Ἠλγηκέναι τὰς ῥίζας εἰπὼν τὸν Ἐφραΐμ, ἔσε-
 σθαι δὲ καὶ ἄκαρπον καὶ ἐν ἴσῳ τοῖς μὴ τεκοῦσιν ὄλως, τῆς
 Ἀσσυρίων ἀγριότητος δαπανώσης τὰ γεννώμενα, δείκνυ-
 σιν ἀναγκαίως καὶ ἐν οἷς ἦν πάλαι, καὶ ὅτι γέγονεν εὐκαρ-
 25 πος, ὅτε τῆς ἐν νόμῳ ζωῆς μετεποιεῖτο σοφῶς. Οἷα γὰρ τις
 ἄμπελος καλὴ καὶ εὐκληματοῦσα τοῖς τῶν ἐθνῶν περιοί-

Ἰσραηλιῖτες χωρὶς μόνιμη κατοικία καὶ ὡς ξένοι παντοῦ καὶ μὴ ἔχοντας πατρίδα στὸν κόσμον. Γιατὶ ἔλεγε ὁ Θεὸς μέσω τῶν προφητῶν «Θὰ τοὺς σκορπίσω πρὸς κάθε κατεύθυνση»²⁸. Ἄν λοιπὸν θέλομε νὰ φροντίζομε γιὰ τὴν οἰκειότητά μας μὲ τὸν Θεό, ὅς σκύψομε σ' αὐτὸν τὸν αὐχένα καὶ ὡς προσέλθομε μὲ εἰλικρινῆ ὑπακοή στὸν Χριστὸ ποὺ μᾶς λέγει· «Ἐλᾶτε σ' ἐμένα ὅλοι ὅσοι κοπιάζετε καὶ εἶστε βαρυφορτωμένοι, καὶ ἐγὼ θὰ σᾶς ἀναπαύσω. Σηκῶστε καὶ φορτοθεῖτε ἐπάνω σας τὸ ζυγὸ μου»²⁹. Γιατὶ ἔτσι θὰ γίνομε καρποφόροι καὶ ἀπλήγωτοι, καὶ δὲν θὰ ξεραθεῖ ἡ ρίζα μας, δὲν θὰ χαθεῖ ὁ καρπὸς μας, δὲν θὰ γίνομε πλανώμενοι καὶ ἀπόμακροι ἀπὸ τὸν Θεό, ἀλλὰ θὰ εἴμαστε κοντά του καὶ μαζί του, καὶ θὰ ἔχομε πόλη τὴν ἐπάνω καὶ στὸν οὐρανό, τὴ μητέρα τῶν πρωτοτόκων, τὴν τροφὸ τῶν ἁγίων, τὸν καθαρὸ τόπο διαμονῆς τῶν οὐράνιων πνευμάτων.

ΛΟΓΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

ΚΕΦ. 10, στίχ. 1-2. «Ἀμπέλι μὲ ὠραῖα κλήματα εἶναι ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς καὶ πλούσιος ὁ καρπὸς του, ὅμως ἀνάλογα μὲ τὸ πλῆθος τῶν καρπῶν του πλήθυνε καὶ τὰ θυσιαστήριά του, καὶ σύμφωνα μὲ τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς του κατασκεύασε εἰδωλα, καὶ ἔτσι διαίρεσαν τὶς καρδιές τους· γι' αὐτὸ καὶ τώρα θ' ἀφανισθοῦν. Ὁ ἴδιος θὰ κατασκάψει τὰ θυσιαστήριά τους, καὶ θὰ ὑποβληθοῦν σὲ ταλαιπωρία τὰ εἰδωλά τους».

111. Ἄφοῦ εἶπε ὅτι οἱ ρίζες τοῦ Ἐφραΐμ εἶναι ἄρρωστες καὶ ὅτι θὰ καταντήσῃ καὶ ἄκαρπος καὶ ἐξίσου ὁμοιος μὲ ἐκείνους ποὺ δὲν γέννησαν τέκνα, ἄφοῦ ἡ ἀγριότητα τῶν Ἀσσυρίων θὰ ἐξολοθρεύσῃ τὰ παιδιά τους, δείχνει κατ' ἀνάγκη καὶ ποιὸς ἦταν παλαιὰ καὶ ὅτι ἔγινε καρποφόρος, ὅταν ζοῦσε μὲ σύνεση σύμφωνα μὲ τὸ νόμο. Γιατί, καθὼς τὸν ἔβλεπαν οἱ περίοικοι λαοὶ τῶν ἐθνῶν σὰν ἀμπέλι ὑγιὲς καὶ μὲ ὠραῖα κλήματα, εὐλόγα τὸν θαύ-

κοις ὀρώμενος, εἰκότως κατεθαυμάζετο. Καὶ περὶ αὐτῆς που φησὶν ὁ μακάριος Δαβὶδ ἐν δίδλω ψαλμῶν πρὸς τὸν τῶν ὄλων Σωτῆρα Θεόν· «Ἄμπελον ἐξ Αἰγύπτου μετῆρας, ἐξέβαλες ἔθνη καὶ κατεφύτευσας αὐτήν· ὠδοποίησας ἔμ-προ-
5 σθεν αὐτῆς. Ἐξέτεινε τὰ κλήματα αὐτῆς ἕως θαλάσσης, καὶ ἕως ποταμῶν τὰς παραφυάδας αὐτῆς». Πεφύτευτο (πέφυκε) μὲν γὰρ «Ἐν κέρατι καὶ ἐν τόπῳ πίονι», κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. Πλὴν οὐ τέτοκε σταφυλήν, ἤνεγκε δὲ μᾶλλον ἀκάνθας. Τῷ γὰρ πλήθει τῶν δοθέντων ἀγαθῶν αὐτῇ σύν-
10 δρομον ὥσπερ τινὰ καὶ ἰσοπαλῆ τὴν ἀδικίαν ἐπεδείξατο, δῆλον δὲ ὅτι τὴν κατὰ Θεοῦ. Ἐπλήθυνε γὰρ θυσιαστήρια καὶ ἠκοδόμησε στήλας, καὶ ὅσον ἐπλούτει τοῖς ἄνωθεν ἀγαθοῖς, τοσοῦτον ἦν πρόθυμος εἰς βεδήλωσιν, διὰ τοῦ προσκυνεῖν τοῖς δαίμοσι καὶ θωμοὺς ἐγείρειν καὶ εἰς πολύθεον πλάνην
15 τὴν ἰδίαν ὥσπερ καταμερίζειν καρδίαν.

Ἄλλ' οὕτω ταῦτά φησιν οὐκ ἔσται Πόθεν; «Κατασκάψει γὰρ αὐτὸς τὰ θυσιαστήρια αὐτῶν, καὶ ταλαιπωρήσουσιν αἱ στήλαι αὐτῶν», συνθραυόμεναι δηλονότι καὶ κατασπώμεναι. Τὸ δὲ «αὐτὸς» ἀνοίσεις ἐμφρόνως ἢ εἰς τὸν τῶν
20 ὄλων κατεξουσιάζοντα Θεόν, ἤγουν εἰς τὸ τοῦ Βαβυλωνίου πρόσωπον, ὡς ἤδη πλειστάκις προδεδειγμένου. Συμβέθηκε γὰρ ταῖς ἐν Σαμαρείᾳ πόλεσι καὶ αὐτοὺς συγκαταπίμπρασθαι τοὺς ναοὺς καὶ διαρπάζεσθαι τὰ γλυπτὰ. Χρὴ τοίνυν ἡμᾶς, ἐφ' οἷς ἂν ἔχοιμεν παρὰ Θεοῦ χαίροντας ἀνά-
25 πτειν τὰ χαριστήρια, καὶ μὴ τῷ πλάτει τῆς εὐθυμίας ἐνολισθήσαντας, ἀποφέρεσθαι ποι πρὸς τὸ ἀπᾶδον αὐτῷ, ζητεῖν δὲ μᾶλλον καὶ ἀποπεραίνειν ἐπιείεσθαι, καὶ μάλα προθύμως, τὰ εἰς ἀρετὴν ἀντήματα, μὴ μεριζομένους πρὸς τὰ ἐν κόσμῳ πάθη, καὶ ὑποφέροντας τὸν ἀνχένα τῷ Σατανᾷ. Καὶ
30 γὰρ ἐστὶν ἀληθές, ὅπερ ἔφη Χριστός· «Οὐδεὶς δύναται δυοὶ κυρίοις δουλεύειν». Εἰ δὲ μεριζόμεθα, καὶ «μερίδες ἀλωπέκων ἐσόμεθα», κατὰ τὴν τοῦ Ψαλμωδοῦ φωνήν.

μαζαν. Καὶ γι' αὐτὸ τὸ ἀμπέλι λέγει κάποιου ὁ μακάριος Δαβὶδ στὸ βιβλίο τῶν Ψαλμῶν πρὸς τὸν Σωτῆρα τῶν ὅλων Θεό· «Μετέφερες τὸ ἀμπέλι ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, ἔξεδίωξες τὰ ἔθνη, καὶ τὸ μεταφύτευ-
σες, ἀνοίγοντας δρόμο μπροστὰ τους. Ἐπεξέτεινε αὐτὸ τὰ κλήματα
τά του μέχρι τὴ θάλασσα καὶ τὶς παραφυάδες του μέχρι τοὺς πο-
ταμούς»³⁰. Γιατί, σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τοῦ προφήτη, φυτεύθηκε
«σὲ κέρας καὶ τόπο εὐφορο»³¹. Πλὴν ὅμως δὲν ἔκανε σταφύλια,
ἀλλ' ἀπέδωσε ἀντίθετα ἀγκάθια. Γιατὶ ἐπέδειξε στὸ πλῆθος τῶν
ἀγαθῶν ποὺ τοῦ δόθηκαν σὰν κάποια ἀντίστοιχη καὶ ἰσόπαλη
ἀνταμοιβή τους τὴν ἀδικία, δηλαδή τὴν ἀδικία κατὰ τοῦ Θεοῦ.
Γιατὶ πολλαπλασίασε τὰ θυσιαστήρια καὶ κατασκεύασε εἰδωλα,
καὶ ὅσο πιὸ πλούσια οὐράνια ἀγαθὰ ἐλάμβανε, τόσο προθυμότε-
ρος γινόταν πρὸς τὴ βεβήλωση, μὲ τὸ νὰ προσκυνεῖ τοὺς δαίμονες,
νὰ οἰκοδομεῖ βωμοὺς καὶ νὰ μοιράζει κατὰ κάποιο τρόπο τὴν
καρδιά του στὴν πολύθεη πλάνη.

Ἄλλὰ αὐτὰ, λέγει, δὲν θὰ συμβαίνουν ἔτσι. Πῶς; «Γιατὶ θὰ
κατασκάψει ὁ ἴδιος τὰ θυσιαστήριά τους καὶ θὰ ταλαιπωρηθοῦν
τὰ εἰδωλά τους», μὲ τὸ νὰ συντρίβονται δηλαδή καὶ νὰ σπάζουν.
Τὸ «αὐτὸς» νὰ τὸ ἀποδώσεις μὲ σύνεση ἢ στὸν κατεξουσιαστὴ
τῶν ὅλων Θεό, ἢ στὸν βασιλιὰ τῆς Βαβυλώνας, ὅπως πολλές
φορὲς ἤδη ἀναφέραμε. Γιατὶ συνέβη καὶ στίς πόλεις τῆς Σαμάρει-
ας νὰ κατακαοῦν μαζὶ καὶ οἱ ἴδιοι οἱ ναοὶ καὶ νὰ διαρπασθοῦν καὶ
τὰ εἰδωλα. Πρέπει λοιπὸν ἡμεῖς γι' αὐτὰ ποὺ ἔχομε λάβει ἀπὸ τὸν
Θεὸ νὰ τοῦ ἀποδίδομε μὲ χαρὰ τὶς εὐχαριστίες μας, καὶ ὄχι, ὀλι-
σθαίνοντας ἔξαιτίας τοῦ μεγέθους τῆς εὐθυμίας, νὰ ὀδηγηθοῦμε
σ' αὐτὸ ποὺ δὲν εἶναι ἀρεστὸ σ' αὐτόν, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ ζητοῦμε
καὶ νὰ εἴμαστε πολὺ πρόθυμοι νὰ ὀλοκληρώνομε τὰ κοσμήματα
τῆς ἀρετῆς, χωρὶς νὰ διασπώμαστε καὶ νὰ παρακλίνομε πρὸς τὰ
πάθη τοῦ κόσμου καὶ νὰ σκῦβομε τὸν αὐχένα στὸν Σατανᾶ. Γιατὶ
εἶναι ἀλήθεια αὐτὸ ποὺ εἶπε ὁ Χριστός· «Κανένας δὲν μπορεῖ νὰ
ὑπηρετεῖ δυὸ κυρίους»³². Ἄν ὅμως διασπώμαστε, «θὰ γίνομε»,
σύμφωνα μὲ τὸν λόγο τοῦ Ψαλμωδοῦ, «μερίδες ἀλεπούδων»³³.

30. Ψαλμ. 79, 9, 12.

31. Ἦσ. 5, 1.

32. Ματθ. 6, 24.

33. Ψαλμ. 62, 11.

Στίχ. 3-4. «Διότι νῦν ἐροῦσιν· Οὐκ ἔστι βασιλεὺς ἡμῖν, ὅτι οὐκ ἐφοβήθημεν τὸν Κύριον. Ὁ δὲ βασιλεὺς τί ποιήσει ἡμῖν; Λαλῶν ῥήματα προφάσεις ψευδεῖς, διαθήσεται διαθήκην».

5 ΡΙΒ'. Οὐχὶ μόνον αὐτῶν σεισθήσεσθαι τὰ θυσιαστήρια καὶ ταλαιπωρήσειν ἔφη τὰς στήλας, προσεπάγει δέ, ὅτι καὶ μεταγνώσκονται καὶ θρηνήσουσιν ἐπὶ γε ταῖς σφῶν δυσβουλίας Ἡμαρτηκότες δὲ τῆς ἐλπίδος καὶ ἠπατημένοι τοῖς ἐκ τῶν κρατούντων ψευδηγορήμασιν, ὁψὲ καὶ μόλις συνή-
10 σουσιν. Οἱ μὲν γὰρ παρ' αὐτοῖς τοὺς τῆς βασιλείας διέποντες θρόνους, ἀρκέσειν ἔφασκον αὐτοῖς εἰς ἐπικουρίαν τὰς τε χρυσᾶς δαμάλεις καὶ τὴν ἐκ τῶν ἄλλων εἰδώλων ἀσφάλειαν, κἂν εἰ μὴ τὸν θεῖον ἔχοιεν νόμον, κἂν εἰ μὴ δρᾶν ἔλοιντο τὰ διὰ Μωσέως, ἢ δὲ πείρα δέδειχε ψευδοε-
15 ποῦντας αὐτούς. Τεθέανται γὰρ τοὺς τὰ τοιάδε πάλαι διατιθεμένους αὐτοῖς καὶ ἀσυνέτως λέγοντας, ὑπὸ χεῖρα πεσόντας ἐχθρῶν. Ταύτητοί φασιν· «Οὐκ ἔστι βασιλεὺς ἡμῖν, ὅτι οὐκ ἐφοβήθημεν τὸν Κύριον». Ἴδου γάρ, ἰδού, φασίν, ὁ ἐπαμύνων οὐδεὶς, ἤγουν ταῖς τῶν Βαβυλωνίων ἐφόδοις
20 ἀντανιστάμενος. Ἄλλ' ἠτονήκασιν ἅπαντες, «λέλυνται καὶ πεπτώκασιν» οἱ προεστηκότες. Πρόφασις δὲ τῆς ἀρρώστιας αὐτοῖς τε καὶ ἡμῖν, τὸ μὴ πεφοβῆσθαι τὸν Κύριον. Ποία τοίνυν ἢ ὄνησις ἢ ἐκ τῶν κρατούντων; φησὶν· οὐδὲν ἦν ἄρα τὰ παρ' αὐτοῖς, εἰ μὴ λόγοι ψευδεῖς καὶ ματαιότης διαθη-
25 κῶν, ἤγουν ὑποσχέσεων. Ἔθος γὰρ τῇ θείᾳ Γραφῇ, διαθήκας ἀποκαλεῖν τὰς ἐπαγγελίας. Σοφὸν οὖν ἄρα καὶ παντὸς ἐπαίνου μεστόν, τὸ πεποισθῆναι μᾶλλον ἐπὶ Θεῷ, καὶ μὴ τοῖς τῶν πλανώντων ἀποφέρεσθαι λόγοις ἐπὶ τὸ προσκρούειν τῷ Θεῷ, ἐμφρόνως δὲ μᾶλλον πρὸ πείρας αὐτῆς ἀποφοιτᾶν
30 τῆς ὀργῆς, καὶ μὴ ὁψὲ παθόντας ὀλοφύρεσθαι, μόλις εἰς ἀνόνητον ἰόντας ὑστεροβουλίαν.

Στίχ. 3-4. «Γιατί τότε θὰ ποῦν· Δέν ἔχομε βασιλιά, ἐπειδὴ δέν φοβηθήκαμε τὸν Κύριο. Ἀλλὰ καὶ ὁ βασιλιάς τί θὰ μᾶς προσφέρει; Λέγοντας λόγους ποὺ ἀποτελοῦν ψεύτικες δικαιολογίες τέτοιες ὑποσχέσεις θὰ μᾶς δώσει».

112. Καὶ δέν θὰ κλονισθοῦν, λέγει, μόνο τὰ θυσιαστήρια τους καὶ θ' ἀνατραποῦν τὰ εἰδωλα, ἀλλὰ προσθέτει ὅτι καὶ θὰ μετανοήσουν καὶ θὰ θρηνηθῶν γιὰ τὶς ἀνοησίες τους, καὶ ἔχοντας διαψευθεῖ οἱ ἐλπίδες τους καὶ ἐξαπατημένοι ἀπὸ τὶς ψευδοαγορεύσεις τῶν ἰσχυρῶν, ἀργὰ καὶ μόλις μὲ δυσκολία θὰ ἔρθουν σὲ συναίσθηση. Γιατὶ ἐκεῖνοι ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ εἶχαν τὴ βασιλικὴ ἐξουσία, θὰ τοὺς εἶναι ἀρκετό, ἔλεγαν, νὰ τοὺς βοηθήσουν τόσο οἱ χρυσὲς δαμάλες, ὅσο καὶ ἡ ἀσφάλεια τῶν ἄλλων εἰδώλων, ἔστω κι ἂν δέν ἔχουν τὸ θεῖο νόμο, ἔστω κι ἂν δέν ἐκτελοῦν τὰ θεσπίσματα τοῦ Μωυσῆ, ἡ πείρα ὅμως ἔδειξε ὅτι ψευδολογοῦσαν. Γιατὶ εἶδαν ἐκείνους ποὺ τοὺς προέβαλλαν παλαιὰ αὐτοὺς τοὺς ἰσχυρισμοὺς καὶ τοὺς μιλοῦσαν ἀσύνετα, νὰ πέφτουν στὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν τους. Γι' αὐτὸ λένε· «Δέν ἔχομε βασιλιά, ἐπειδὴ δέν φοβηθήκαμε τὸν Κύριο». Νὰ λοιπόν, λένε, νὰ, δέν ὑπάρχει κανένας νὰ μᾶς ὑπερασπισθεῖ, δηλαδή ν' ἀντισταθεῖ σὲ ἐπιθέσεις τῶν Βαβυλωνίων, ἀλλὰ ἀποδυναμώθηκαν ὅλοι, «Παράλυσαν καὶ ἔπεσαν»³⁴ οἱ ἄρχοντές τους, καὶ αἰτία τῆς ἀδυναμίας τους γιὰ τοὺς ἴδιους καὶ γιὰ μᾶς εἶναι τὸ ὅτι «δέν φοβήθηκαν (δέν φοβόμαστε) τὸν Κύριο». Ποιὰ λοιπόν, λέγει, ἡ ὠφέλειά τους ἀπὸ τοὺς ἄρχοντες; Τίποτε δέν ἦταν τὰ λεγόμενα αὐτῶν, παρὰ ψεύτικα λόγια καὶ ἀνυπόστατες διαθήκες, ἤτοι ὑποσχέσεις. Γιατὶ εἶναι συνήθεια τῆς ἁγίας Γραφῆς νὰ καλεῖ διαθήκες τὶς ὑποσχέσεις. Εἶναι σοφὸ λοιπόν καὶ ἄξιο γιὰ κάθε ἔπαινο, τὸ νὰ στηρίζει κανεὶς τὴν πεποίθησή του στὸν Θεὸ μᾶλλον, καὶ νὰ μὴν παρασύρεται ἀπὸ τοὺς λόγους τῶν πλάνων ἀνθρώπων, ὥστε νὰ προσκρούει στὸν Θεό, ἀλλὰ μὲ φρόνηση μᾶλλον πρὶν ἀπὸ τὴν πείρα ν' ἀποφεύγει τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ μὴ θρηνοῦν ὅταν θὰ πέσει αὐτὴ ἐπάνω τους ἀργότερα, κάνοντας μιὰ ἀνώφελη ἐκ τῶν ὑστέρων σκέψη.

Στίχ. 4-5. «Ἀνατελεῖ ὡς ἄγρωσις κριμα ἐπὶ χέρσον ἀγροῦ τῷ μόσχῳ τοῦ οἴκου ὦν».

*ΡΙΓ. Ἡ ἄγρωσις φύεται ἐν ἀγροῖς, μάλιστα τοῖς ἀνηρότοις καὶ κεχερωσμένοις, καταδράττεται δέ, καὶ μάλα νεανι-
5 κῶς, τῆς παρατυχοῦσης καὶ γείτονος γῆς. Διέρπει γὰρ πῶς εἰς τὸ εὐρύ, καὶ ἔτι δυσκαταγώνιστος τοῖς ἀνείργειν αὐτῆς ἐθέλουσι τὸν ἀεὶ τῶν παρακειμένων ἐπέκεινα δρόμον. «Κριμα» τοίνυν, φησί, δῆλον δὲ ὅτι παρ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ· καθάπερ τις «ἄγρωσις ἐπ' ἀγροῦ χέρσον ἀνατελεῖ τῷ μόσχῳ τοῦ
10 οἴκου ὦν». Ὅμοιον ὡς εἰ λέγοι· Ψῆφος ολέθρου καὶ νεῦμα κολάζον ἔσται παρ' ἐμοῦ, καταδράζεται δὲ ὡς ἄγρωσις τοῦ μόσχου, ἥτοι τῶν σεβασμάτων τοῦ ὄντος ναοῦ κατὰ τὴν Βαιθήλ. Σημαίνει γὰρ τοῦτο «ὁ οἶκος τοῦ ὦν». Ἐκδεδώκασιν μὲν γὰρ οἱ ἕτεροι πάλιν ἐρμηνευταὶ “τοῦ μόσχου τοῦ οἴκου Βαι-
15 θήλ”, οἱ δέ γε Ἑβδομήκοντα ἀντὶ “τοῦ οἴκου Βαιθήλ”, «οἴκου ὦν» εἰρήκασιν. Καὶ τὴν αἰτίαν ἤδη προείπομεν ἐν τοῖς ἀνωτέρω, πλὴν οὐδὲν ὀκνοῦντες ὑπομνήσομεν. Σελήνης μὲν γὰρ τέκνον, ἔκγονον δὲ ἡλίου τὸν Ἄπιν Αἰγύπτιοι μυθολαστοῦντες ἔλεγον. ὦν δὲ ἐστὶ κατ' αὐτοὺς ὁ ἥλιος. Εἰς τύ-
20 πον δὲ τοῦ παρ' Αἰγυπτίους Ἄπιδος ἢ δάμαλις ἦν, ἣν ἐποίησεν Ἱεροδοάμ. Οὐκοῦν, ὡς ἄγρωσις καταδραττομένη, φησί, καὶ νικῶσα πᾶν ὅσον ἐστὶ παρακείμενον, κριμα γενήσεται παρ' ἐμοῦ «τῷ μόσχῳ τοῦ οἴκου ὦν», ἥτοι Βαιθήλ. Παν-
αλκῆς γὰρ τὸ θεῖον ἀεὶ, καὶ τοῖς αὐτοῦ νεύμασιν οὐδὲν ἔσται
25 τὸ ἀντιστατοῦν. «Τὴν γὰρ χεῖρα τὴν ὑψηλὴν τίς ἀποστρέψει;», κατὰ τὸ γεγραμμένον.*

Στίχ. 5. «Παροικήσουσιν οἱ κατοικοῦντες Σαμάρειαν, ὅτι ἐπένθησεν ὁ λαὸς αὐτοῦ ἐπ' αὐτόν. Καὶ καθὼς παρεπίκραναν αὐτόν, ἐπιχαροῦνται ἐπὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ».

30 ΡΙΔ. Ἴδου δὴ καθίστησιν ἐναργῆς τὸ κριμα τὸ καταδραττόμενον τοῦ μόσχου, καὶ ἀγρώστεως δίκην ἐξευρύνεσθαι πεφυκός, καθ' ὧνπερ ἂν θούλοιτο Θεός. Ἱστορίας δὲ

Στίχ. 4-5. «Σὰν τὴν ἀγριάδα σὲ χέρσο χωράφι, ἔτσι θὰ ἀπλωθεῖ ἡ καταδίκη μας λόγῳ τῆς λατρείας τοῦ μόσχου στὸ ναὸ ᾠν».

113. Ἡ ἀγριάδα φυτρώνει στὰ χωράφια, καὶ πιὸ πολὺ στ' ἀκαλλιέργητα καὶ χέρσα, καὶ καταλαμβάνει, καὶ μάλιστα μὲ πολλή δύναμη, τὴ γειτονικὴ γῆ ποὺ θὰ τύχει. Γιατὶ ἀπλώνεται ἔρποντας στὸ ἀνοιχτὸ μέρος καὶ δύσκολα μποροῦν νὰ τὴν πολεμήσουν αὐτοὶ ποὺ θέλουν νὰ ἐμποδίσουν τὴν ὄλο καὶ πιὸ πέρα πορεία της. «Ἡ καταδίκη» λοιπὸν, λέγει, (προφανῶς ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Θεὸ) «θ' ἀπλωθεῖ ὅπως ἡ ἀγριάδα σὲ χέρσο χωράφι ἐξαιτίας τοῦ μόσχου στὸν οἶκο ᾠν». Εἶναι ἴδιο σὰ νὰ λέγει· Ψῆφος ὀλέθρου καὶ ἐντολὴ τιμωρίας θὰ ἐξέλθει ἀπὸ μένα καὶ θ' ἀδράξει, ὅπως ἡ ἀγριάδα, τὸν μόσχο, ἥτοι τὰ εἰδῶλα τοῦ ναοῦ τῆς Βαιθήλ· γιατί αὐτὸ σημαίνει «ὁ οἶκος τοῦ ᾠν». Οἱ ἄλλοι βέβαια ἐρμηνευτὲς ἔχουν γράψει, «τοῦ μόσχου τοῦ οἴκου Βαιθήλ», ἐνῶ οἱ ἐβδομήκοντα ἀντὶ «τοῦ οἴκου Βαιθήλ», εἶπαν «οἴκου ᾠν». Τὴν αἰτία βέβαια τὴν εἶπαμε ἤδη στὰ πιὸ πάνω, πλὴν ὅμως δὲν θὰ μᾶς κάνει κόπο νὰ τὴν ὑπενθυμίσομε. Οἱ Αἰγύπτιοι ἔλεγαν στὰ παραμύθια τους τὸν ᾠν υἱὸ τῆς Σελήνης, ἔκγονο τοῦ ἡλίου. ᾠν σύμφωνα μ' αὐτοὺς εἶναι ὁ ἥλιος. Εἰκόνα τοῦ ᾠν τῶν Αἰγυπτίων εἶναι ἡ δαμάλα ποὺ κατασκεύασε ὁ Ἰεροβοάμ. Σὰν ἀγριάδα λοιπὸν ποὺ ἀρπάζει, λέγει, καὶ καταπνίγει ὅλα ὅσα εἶναι κοντὰ της, θὰ ἐξέλθει ἀπὸ μένα ἡ καταδίκη «ἐξαιτίας τοῦ μόσχου τοῦ οἴκου ᾠν», ἥτοι τῆς Βαιθήλ. Γιατὶ τὸ Θεῖο εἶναι παντοδύναμο πάντοτε καὶ στὰ προστάγματά του τίποτε δὲν μπορεῖ ν' ἀντισταθεῖ. Γιατί, σύμφωνα μ' αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ, «Ποιὸς θὰ ἐμποδίσει τὸ χέρι τὸ ὑψηλό;»³⁵.

Στίχ. 5. «Θὰ ζήσουν σὰν πάροικοι ὅσοι κατοικοῦν τὴ Σαμάρεια, καὶ ὁ λαὸς του (τοῦ ᾠν) θὰ τὸν πενθήσει. Καὶ καθὼς τὸν παρεπύκρναν, θὰ χαροῦν γιὰ τὴ δόξα του».

114. Νὰ λοιπὸν κάνει φανερὴ τὴν καταδίκη ποὺ ἀδράχνει τὸ μόσχο, ἡ ὁποία σὰν ἀγριάδα ἀπλώνεται σ' ἐκείνους ποὺ θὰ ἤθελε ὁ Θεός. Καὶ τώρα πάλι ἀναφέρεται στὴν ἱστορία, τὴν ὁποία πρέ-

35. Ἡσ. 14, 27.

διαμέμνηται καὶ νῦν, ἣν ἀναγκαῖον εἶπειν· συνήσομεν γὰρ
 ὡδί, καὶ οὐχ ἑτέρως, τὸ χρησιμωδούμενον. Ἔθος ἦν ἅπασι
 τοῖς εἰδώλων προσκυνηταῖς, καιροῦ καταθλίβοντος καὶ
 πολεμίων ἐφεστηκότων, εἰ ἐν ἐνδείᾳ γένοιτο χρημάτων,
 5 ἄπτεσθαι καὶ αὐτῶν τῶν ἐν τοῖς τεμένεσιν ἀναθημάτων. Γέ-
 γραπται τοίνυν ἐν ταῖς Βασιλείαις, ὅτι πολιορκοῦντος τὰς
 ἐν Σαμαρείᾳ πόλεις τοῦ βασιλέως Συρίας, Μαναΐμ τὸ τηνι-
 κάδε βασιλεύων ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ, εἶτα ταῖς ἴσαις δυνάμεσιν
 ἀντιφέρεσθαι πρὸς ἐκεῖνον οὐκ ἔχων, ἐπρεσβεύετο πρὸς
 10 Φούλαν τὸν τῶν Ἀσσυρίων βασιλέα, καὶ δώροισι ἀνέπειθεν
 ἐπαμῦναί τε οἱ, καὶ ἀποστῆσαι τὸν Σύρον, ὃ δὴ καὶ τετέλε-
 σται. Εἶλε γὰρ ἐκεῖνος κατὰ κράτος τὴν Δαμασκόν, ἀπο-
 σφάττει δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Ἄδεο. Φασὶ τοίνυν, ὅτι πλείστης
 ὄσης ὀλκῆς ζητουμένης χρυσίου, περιέστη λοιπὸν εἰς τοῦ-
 15 το τῷ Μαναΐμ ἀνάγκης τὰ πράγματα, ὡς καὶ μίαν δάμαλιν
 ὑφελέσθαι χρυσῆν καὶ συναποστεῖλαι διὰ τῶν πρέσβεων.
 Καὶ τεθρήνηκε μὲν ὁ Ἰσραήλ, ἣν ἐνόμιζεν εἶναι θεὸν ἐκπε-
 πομένην ὄρων. ᾤετο γε μὴν, ψυχροῖς ἑαυτὸν λογισμοῖς
 παραμυθούμενος, ὡς ἐν μείζοσιν ἔσται καὶ λαμπροτέροις
 20 αὐτὴν ἐνιδρύσει ναοῖς ὁ Βαβυλώνιος. Διέκειτο δὲ πρὸς
 τούτοις, ὅτι προσκυνηθήσεται καὶ παρὰ πλειόνων ἐθνῶν·
 μυρία γὰρ ὅσα ἐστὶ τὰ Περσῶν τε καὶ Μήδων ἔθνη. Ὁ μὲν
 οὖν Μαναΐμ, ὡς ὄλην οὔσαν δι' ὅλου χρυσῆν, πέπομφε τὴν
 δάμαλιν, ὃ δέ γε Φούλας συνέθλασε λαβῶν· ἕτερον γὰρ
 25 παρ' ἐκείνοις τὸ σέβας καὶ δαμάλεως οὐκ ἀνέχονται. Εἶτα,
 φασίν, οὐχ ἠϋρησθαι χρυσῆν, ὑπόχαλκον δὲ μάλλον, χρυ-
 σῶ διαπεπασμένην. Ἐντεῦθεν, φησίν, ὁ Ἀσσύριος ἐγέλασε
 τὸν Ἐφραΐμ, τουτέστι τὸν Μαναΐμ τὸν ἐκ φυλῆς Ἐφραΐμ
 βασιλεύοντα, διέπτυσσε δὲ πρὸς τούτῳ καὶ τὰς τοῦ Ἰσραήλ
 30 εἰκαιοβουλίας.

Εἰρηκότες δὴ οὖν τῆς ἱστορίας, ἤγουν τῆς Ἑβραίων
 παραδόσεως τὸν λόγον, φέρε λοιπὸν ἀναγκαίως ἐπιτρέχω-

πει νὰ ἐκθέσομε· γιατί θὰ κατανοήσομε ἔτσι τὴν προφητεία, καὶ ὄχι ἄλλιῶς. Εἶναι συνήθεια αὐτῶν ποὺ λατρεύουν τὰ εἰδῶλα, ὅταν ἢ συγκυρία τοὺς πιέζει καὶ οἱ ἐχθροὶ εἶναι παρόντες, ἂν τοὺς λείψουν τὰ χρήματα, νὰ παίρνουν ἀκόμα καὶ τὰ ἀφιερῶματα ποὺ ἔχουν τὰ τεμένη τους. Πράγματι ἔχει γραφεῖ στὶς Βασιλεῖες, ὅτι ὅταν ὁ βασιλιάς τῆς Συρίας πολιορκοῦσε τὶς πόλεις τῆς Σαμάρειας, καὶ ὁ Μαναιὶμ ἦταν τότε βασιλιάς τοῦ Ἰσραήλ, ἐπειδὴ αὐτὸς δὲν μποροῦσε νὰ ἀντιπαραταχθεῖ μὲ ἴσες δυνάμεις στὸν πρῶτο, ἔστειλε πρεσβεία στὸν βασιλιά τῶν Ἀσσυρίων Φούλα καὶ προσπαθοῦσε μὲ δῶρα νὰ τὸν πείσει νὰ τὸν ὑπερασπισθεῖ καὶ ν' ἀπομακρύνει τὸν Σύρο βασιλιά, πράγμα βέβαια ποὺ ἔγινε. Γιατὶ αὐτὸς κατέλαβε μὲ πόλεμο τὴ Δαμασκὸ καὶ σκότωσε καὶ τὸν ἴδιο τὸν Ἄδερ. Λένε λοιπὸν ὅτι, ἐπειδὴ ζητοῦσε μεγάλο βᾶρος χρυσοῦ, ἔφτασαν σὲ τόσο μεγάλη ἀνάγκη ἢ κατάσταση γιὰ τὸν Μαναιὶμ, ὥστε ἀκόμα καὶ μιὰ δαμάλα χρυσῆ νὰ ἀφαιρέσει καὶ νὰ τὴ στείλει μὲ τοὺς πρέσβεις, τὴν ὁποία θρήνησε ὁ Ἰσραήλ ὅταν τὴν εἶδε νὰ ἀποστέλλεται, ἐπειδὴ τὴ θεωροῦσε θεό της. Νόμιζε βέβαια, παρηγορώντας τὸν ἑαυτό του μὲ ψυχροὺς λογισμοὺς, ὅτι ὁ Βαβυλώνιος θὰ μπορέσει νὰ τὴν τοποθετήσει σὲ μεγαλύτερους καὶ λαμπρότερους ναοὺς, καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ πίστευε ὅτι θὰ τὴν προσκυνήσουν καὶ περισσότερα ἔθνη· γιατί τὰ ἔθνη τῶν Περσῶν καὶ τῶν Μήδων εἶναι ἀμέτρητα. Ὁ Μαναιὶμ λοιπὸν ἔστειλε τὴ δαμάλα πιστεύοντας ὅτι εἶναι ὀλόκληρη ἀπὸ χρυσό, ὁ Φούλας ὅμως ὅταν τὴν ἔλαβε τὴν ἔσπασε· γιατί αὐτοὶ προσκυνοῦν ἄλλο θεό καὶ δὲν ἀνέχονται τὴν προσκύνηση δαμάλας. Καὶ δὲν τὴ βρῆκε, λέγει, χρυσῆ, ἀλλὰ ἀπὸ ἓνα μίγμα χαλκοῦ καὶ χρυσοῦ ἦταν δηλαδὴ ἐπιχρυσώμενη. Ἐξαιτίας αὐτοῦ, λέγει, ὁ Ἀσσύριος περιγέλασε τὸν Ἐφραΐμ, δηλαδὴ τὸν Μαναιὶμ, βασιλιά ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἐφραΐμ, καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ ἀπέρριψε περιφρονητικὰ τὶς ἀνόητες ἐξηγήσεις τοῦ Ἰσραήλ³⁶.

Ἄφοῦ λοιπὸν ἀφηγηθήκαμε τὸ περιστατικὸ, δηλαδὴ τὸ περιστατικὸ τῆς παράδοσης τῶν Ἑβραίων, ἐμπρὸς ἃς ἐξετάσομε τὴ

36. Δ' Βασ. 15, 17-21.

μεν τὴν λέξιν· δυσκάτοπτος γὰρ καὶ δυσχερεστάτη λίαν ἢ
 συνθήκη τοῦ ῥητοῦ Ἔφη τοίνυν ὅτι «παροικήσουσιν οἱ
 κατοικοῦντες Σαμάρειαν»· τὸ «παροικήσουσιν», ἀντὶ τοῦ
 μετοικήσουσιν, ἤτοι μετοικισθήσονται, φησὶν, οἱ νῦν ὄντες
 5 ἐν Σαμαρείᾳ. Λέγει δὲ τοὺς μόσχους, ἤτοι τὰς δαμάλεις.
 Ἐξεπέμφθησαν γάρ, ὡς ἔφην, εἰς Βαβυλωνίους. Καὶ ἐπέν-
 θησε μὲν ἐπ' αὐτοῖς ὁ λαὸς αὐτοῦ. Τίνος δὲ αὐτοῦ; Ἡ δὴ-
 λον, ὅτι τοῦ ὦν, ὃ ἐστὶ τοῦ Ἄπιδος; Πλὴν ὡς ὤφθησαν, φη-
 σί, παραπικραίνοντες καὶ ἀτιμάζοντες αὐτὸν διὰ τοῦ πέμ-
 10 πειν ἑτέροις, οὕτω καὶ ἠσθήσονται ἐπὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ.
 Νομιοῦσι γὰρ ὅτι καὶ πολὺ λίαν εὐκλεέστερος ἔσται, παρὰ
 πλειόνων ἔθνῶν προσκυνούμενος. Ἄλλ' ἡμαρτήκασι τῆς
 ἐλπίδος· συντέθραυσται γὰρ καὶ γέλωτος ἀφορμὴ τοῖς Βα-
 βυλωνίοις ἦν. Οὐκοῦν τεταλαιπώρηκεν ἡ στήλη αὐτῶν κα-
 15 τὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ προφήτου φωνήν. Παρεπικράναν δὲ τὸν
 μόσχον, οὐχ ὅτι παρεπικράνθη κατὰ τὸ ἀληθές (πῶς γὰρ
 ἂν τοῦτο πέπονθεν ἀναίσθητος ὕλη;), ἀλλ' ὅτι τῶν ἐγχειρη-
 μάτων ἢ δύνάμις παρώργισεν ἂν αὐτόν, εἴπερ ἦν ὄντως
 Θεὸς καὶ ἐν αἰσθήσει τοῦ παθεῖν τὰ συμβεβηκότα.

20 Στίχ. 5-6. «Ὅτι μετωκίσθη ἀπ' αὐτοῦ, καὶ αὐτόν εἰς
 Ἀσσυρίους δήσαντες ἀπήνεγκαν ξένια τῷ βασιλεῖ Ἰα-
 ρεῖμ. Ἐν δόματι Ἐφραῖμ δέξεται, καὶ αἰσχνυθήσεται
 Ἰσραὴλ ἐν τῇ βουλῇ αὐτοῦ».

PIE'. Ἐαυτὸν ἡμῖν ὁ προφητικὸς ἐρμηνεύει λόγος. Ὁ
 25 γὰρ εἴρηκεν ἀμυδρῶς, τοῦτο πειραῖται διατρανοῦν. Μετω-
 κίσθη γὰρ ὁ μόσχος ἀπὸ τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ δήσαντες αὐτόν
 (χαριεντίζεται δὲ ὁ λόγος), ἀπεκόμισαν ξένια τῷ βασιλεῖ Ἰ-
 αρεῖμ, ὃ ἐστὶν ἐκδίκῳ. Ἐκαλεῖτο γὰρ εἰς ἐπικουρίαν, καὶ οἰ-
 ονεῖπως εἰς τὸ ἐκδικῆσαι τὴν Σαμάρειαν ὀλοθρευομένην
 30 ὑπὸ τῶν Σύρων. Ἀλλὰ δέξεται μὲν ὁ Φούλας ὡς ἐν δόματι
 παρὰ τοῦ Ἐφραῖμ τὴν δάμαλιν. Ἐφραῖμ δὲ φησι τὸν τοῦ
 Ἰσραὴλ βασιλέα. Πλὴν «αἰσχνυθήσεται», φησὶν, «ὁ Ἰσραὴλ

σημασία τοῦ λόγου. Γιατί εἶναι δυσκολονόητη καὶ πάρα πολὺ δύσκολη ἢ σύνθεση τοῦ λόγου. Εἶπε λοιπὸν ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Σαμάρειας θὰ γίνουν πάροικοι. Τὸ «θὰ γίνουν πάροικοι» τὸ λέγει ἀντὶ τοῦ “θὰ μετοικήσουν”, ἤτοι θὰ μεταφερθοῦν σὲ ἄλλη κατοικία, λέγει, αὐτοὶ ποὺ τώρα κατοικοῦν στὴ Σαμάρεια. Καὶ ἐννοεῖ τοὺς μόσχους, ἤτοι τὶς δαμάλες· γιατί, ὅπως εἶπα, στάλθηκαν στοὺς Βαβυλωνίους. «Καὶ ἐπένθησε γι’ αὐτοὺς ὁ λαὸς αὐτοῦ». Ποιανοῦ «αὐτοῦ»; Ἡ προφανῶς τοῦ Ὡν, ποὺ σημαίνει τοῦ Ἄπι; Πλὴν ὅμως ὅπως, λέγει, φάνηκαν νὰ τὸν παραπικραίνουν καὶ νὰ τὸν προσβάλλουν μὲ τὸ νὰ τὸν στείλουν σὲ ἄλλους, ἔτσι θὰ εὐχαριστηθοῦν καὶ γιὰ τὴ δόξα του. Γιατί θὰ νομίσουν ὅτι καὶ πολὺ πὶο ἐνδοξος θὰ γίνει ὅταν θὰ τὸν προσκυνοῦν περισσότερα ἔθνη. Ἄλλ’ ἀπέτυχαν στὴν ἐλπίδα τους. Γιατί τὸν ἔσπασαν καὶ προκάλεσε τὰ γέλια τῶν Βαβυλωνίων. Ταλαιπωρήθηκε λοιπὸν, λέγει, τὸ εἶδωλό τους, σύμφωνα μὲ τὴ διατύπωση τοῦ ἴδιου τοῦ προφήτη. Παρεπίκραναν τὸν μόσχο, ὅχι βέβαια ὅτι πικράθηκε σὲ ἀλήθεια (γιατί πῶς θὰ μπορούσε νὰ τὸ πάθει αὐτὸ ἢ ἀναίσθητη ὕλη;), ἀλλὰ θὰ τὸν ἐξόργιζε ἢ φύση τοῦ ἐγχειρήματός τους, ἂν ἦταν πραγματικὰ θεὸς καὶ αἰσθανόταν αὐτὰ ποὺ ἔπαθε.

Στίχ. 5-6. «Γιατί μεταφέρθηκε μακριὰ ἀπὸ αὐτὸν καὶ τὸν ὀδήγησαν δεμένο στοὺς Ἀσσυρίους ὡς δῶρο στὸν βασιλιὰ Ἰαρείμ. Μὲ τὸ δῶρο αὐτὸ θὰ δεχθεῖ τὸν Ἐφραΐμ καὶ θὰ ντροπιασθεῖ ὁ Ἰσραὴλ γιὰ τὴ σκέψη ποὺ ἔκανε».

115. Ὁ προφητικὸς λόγος μᾶς ἐρμηνεύει τὸν ἑαυτό του. Αὐτὸ δηλαδὴ ποὺ εἶπε ἀμυδρά, αὐτὸ ἐπιχειρεῖ νὰ διευκρινίσει. Μεταφέρθηκε δηλαδὴ ὁ μόσχος ἀπὸ τὸν Ἰσραὴλ καὶ ἀφοῦ τὸν ἔδεσαν (ὁ λόγος χαριτολογεῖ), τὸν πῆγαν δῶρο φιλοξενίας στὸ βασιλιὰ Ἰαρείμ, ποὺ σημαίνει στὸν ἐκδικητὴ (τιμωρό). Γιατί τὸν καλοῦσαν γιὰ νὰ τοὺς βοηθήσει καὶ κατὰ κάποιον τρόπο νὰ ἐκδικηθεῖ τὴ Σαμάρεια ποὺ ἐξολοθρευόταν ἀπὸ τοὺς Σύρους. Ἀλλὰ θὰ δεχθεῖ ὁ Φούλας ὡς δῶρο ἀπὸ τὸν Ἐφραΐμ τὴ δαμάλα. Ἐφραΐμ βέβαια ὀνομάζει τὸν βασιλιὰ τοῦ Ἰσραὴλ. Ἀλλὰ «θὰ

ἐπὶ ταῖς ἑαυτοῦ βουλαῖς». Ὅτι γάρ, ὡς ἔφην, ἀπέστη μὲν τοῦ πάντα ἰσχύοντος Θεοῦ, εἴλετο δὲ μᾶλλον δαμάλεσι προσκυνεῖν, καταγέλαστος ἦν, καὶ κατεφωρᾶτο πεσῶν εἰς γραῶδη καὶ ψυχρὰν καὶ ἀνόνητον εἰκαιοβουλίαν. Ἀληθεύ-
 5 ει δὴ οὖν ὁ προφήτης, μᾶλλον δὲ Θεός, εἰ λέγοι διὰ φωνῆς ἁγίων περὶ τῶν λελατρευκώτων τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν, «Ἴδετε ὅτι σποδὸς ἢ καρδία αὐτῶν καὶ πλανῶνται». Ἀρμόσειε δ' ἂν ὁ λόγος καὶ τοῖς τὰ ὀρθὰ τῆς Ἐκκλησίας παραλύουσι δόγματα. Ὡσπερ γὰρ ἡ δάμαλις συντριβομένη
 10 τὴν τοῦ Ἰσραὴλ ἤλεγξεν εἰκαιοβουλίαν, οὕτω καὶ τὰ ἐκείνων δόγματα ταῖς ἐρεύναις συντριβόμενα καὶ τῇ δυνάμει τῆς ἀληθείας συντεθραυσμένα, πρὸς αἰσχύνῃς ἔσονται καὶ ἐντροπῆς τοῖς συντεθεικόσιν αὐτὰ καὶ ἀνοσίως ἐξηυρηκόσι καὶ ἀβουλότατα δεχομένοις εἰς νοῦν καὶ καρδίαν.

15 Στίχ. 7-8. «Ἀπερῴψε Σαμαρεία βασιλέα αὐτῆς ὡς φρούγανον ἐπὶ προσώπου ὕδατος, καὶ ἐξαρθήσονται βωμοὶ ὧν, ἁμαρτήματα τοῦ Ἰσραὴλ, ἀκάνθαι καὶ τρίβολοι ἀναθήσονται ἐπὶ τὰ θνυσιαστήρια αὐτῶν».

ΡΙΣΤ'. Τὸ ἀνασφαλές τε ἅμα καὶ τὸ ἀνεπιεικὲς τοῦ τρό-
 20 που τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, ἦτοι τῶν ἐν Σαμαρείᾳ, καὶ περὶ αὐτοὺς οὕς ᾤοντο θεοὺς ἐπιδείξειεν ἂν εὐκόλως καὶ τότε δὴ πάλιν. Καὶ θαυμαστὸν οὐδέν. Οἱ γὰρ τὸν ἕνα καὶ ἀληθῆ καὶ φύσει Θεὸν ταῖς ἀποστασίαις καὶ ταῖς εἰς πᾶν ὀτιοῦν τῶν αἰσχίστων ἀποδρομαῖς ἀνοσίως περιυβρίσαντες, πῶς ἂν ἐγένον-
 25 το γνήσιοι περὶ πολλοὺς τε καὶ ψευδωνύμους καὶ λίθων πεποιημένους ἢ ξύλων θεοὺς; Ἀπερῴφθαι δὴ οὖν, φησί, παρὰ τῶν ἐν Σαμαρείᾳ τὸν μόσχον, τὸν ἐν δόξῃ τῇ παρ' αὐτοῖς Θεοῦ τε καὶ βασιλέως ἀπερῴφθαι δὲ οὕτως, ὡσανεὶ καὶ κάρφος ταῖς τῶν ὑδάτων δίναις ἐμπεπτωκός, ἀποφέροιο
 30 λοιπὸν πρὸς τὸ τοῖς διωθοῦσι δοκοῦν. Ὅτι δὲ αὐτοῖς τοῖς σεβάσμασι τὰ τεμένη συνοικήσεται, βωμοὶ τε λυθήσονται, καὶ ἀκάνθης ἔσονται τόποι, καταδηωθείσης αὐτοῖς ἀπάσης

ντροπιασθεῖ», λέγει, «ὁ Ἰσραήλ γιὰ τὶς σκέψεις του». Γιατί, ὅπως εἶπα, ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὸν παντοκράτορα Θεὸ καὶ προτίμησε νὰ προσκυνᾷ τὶς δαμάλες, καὶ ἔτσι ἔγινε καταγέλαστος καὶ βρέθηκε νὰ ἔχει γλιστρήσει σὲ γραϊδίστικη, ψυχρὴ καὶ ἀνώφελη φλυαρία. Ἀληθεύει λοιπὸν ὁ προφήτης, ἢ μᾶλλον ὁ Θεὸς ὅταν λέγει μὲ τὰ λόγια τῶν ἁγίων γι' αὐτοὺς ποὺ λάτρευσαν τὰ ἔργα τῶν χειρῶν τους «Κοιτᾶστε ὅτι ἡ καρδιὰ τους εἶναι στάχτη»³⁷ καὶ πλανῶνται. Ὁ λόγος βέβαια μπορεῖ νὰ ἐφαρμοσθεῖ καὶ σ' αὐτοὺς ποὺ παραλύουν τὰ ὀρθὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας. Ὅπως δηλαδή ἡ δαμάλα σπάζοντας ἔδειξε τὴν ἀνοησία τοῦ Ἰσραήλ, ἔτσι καὶ ἡ διδασκαλία ἐκείνων, συντριβόμενη ἀπὸ τὴν ἔρευνα καὶ κατασασκιζόμενη ἀπὸ τὴ δύναμη τῆς ἀλήθειας, ἀποβαίνει πρὸς καταισχύνη ἐκείνων ποὺ τὴ συνέθεσαν καὶ τὴν ἔχουν ἐφεύρει ἀσεβῶς, ἀλλὰ καὶ τὴ δέχονται τελείως ἀνόητα στὸ νοῦ καὶ τὴν καρδιὰ τους.

Στίχ. 7-8. «Ἡ Σαμάρεια ἀπέρριψε τὸν βασιλιά της σὰν ἓνα φρύγανο ἐπάνω στὸ νερὸ καὶ θὰ ἐξαφανισθοῦν οἱ βωμοὶ τοῦ ὼν, τὰ ἁμαρτήματα τοῦ Ἰσραήλ. Ἀγκάθια καὶ τριβόλια θ' ἀνεβοῦν στοὺς βωμούς τους».

116. Καὶ τὰ λεγόμενα αὐτὰ θὰ δείξουν πάλι εὐκόλα τὴν ἀνασφάλεια αὐτῶν ποὺ νόμιζαν θεοὺς, καὶ συνάμα τὴν ἀσέβεια τῶν ἡθῶν τοῦ Ἰσραήλ, ἢτοι τῶν Σαμαρειτῶν. Καὶ δὲν εἶναι καθόλου θαυμαστό. Γιατὶ αὐτοὶ ποὺ περιύβρισαν μὲ ἀσέβεια τὸν ἓνα καὶ ἀληθινὸ καὶ ἀπὸ τὴ φύση τοῦ Θεοῦ τόσο μὲ τὶς ἀποστασίες τους, ὅσο καὶ μὲ τὰ ὀλισθήματά τους σὲ ὁποιοδήποτε ἀπὸ τὰ πλεόν αἰσχροτάτα, πῶς θὰ μποροῦσαν νὰ γίνουν εἰλικρινεῖς σὲ πολλοὺς καὶ ψευδάνυμους θεοὺς καὶ κατασκευασμένους ἀπὸ πέτρες καὶ ξύλα; Ἀπορρίφθηκε λοιπὸν, λέγει, ὁ μόσχος ἀπὸ τοὺς Σαμαρεῖτες, ποὺ τὸν τιμοῦσαν ὡς θεὸ καὶ βασιλιά, καὶ ἀπορρίφθηκε ἔτσι, σὰ νὰ ἦταν ἓνα μικρὸ ἄχυρο ποὺ ἔπεσε στὸν στροβιλισμὸ τοῦ νεροῦ καὶ φερόταν πρὸς τὰ ἐκεῖ ποὺ ἤθελαν αὐτοὶ ποὺ τὸ ἔσπρωχναν. Ὅτι ὅμως μαζὶ μὲ τὰ ἴδια τὰ εἰδωλα θὰ χάνονταν καὶ οἱ ναοὶ τους, θὰ διαλύονταν οἱ βωμοί, καὶ θὰ γίνονταν τόποι ὀγκα-

τῆς χώρας, πῶς ἦν ἀμφίβολον; «Ἀμαρτήματα» δὲ τοῦ Ἰσραὴλ τοὺς βωμοὺς ἀποκαλεῖ, καὶ μάλα εἰκότως, οἷον ὑπόμνημα τῆς εἰς Θεὸν δυσσεβείας αὐτῶν ἀνοσίως ἐγηγερομένους, «ὦν» δὲ πάλιν τὸν Ἄπιν ὠνόμασεν, ἦτοι τὰς δαμάλεις 5 τὰς ἐν Βαιθήλ τε καὶ Δάν, ὧν εἰς δόξαν καὶ οἱ βωμοί. Οὐκοῦν, ὃ μὴ ἴστησι Θεός, τοῦτο πάντη τε καὶ πάντως λυθήσεται. Καί τι τοιοῦτον ὑποδηλοῦν ὑπολαμβάνω τὸ δι' ἑτέρου προφήτου σαφῶς εἰρημένον· «Αὐτοὶ οἰκοδομήσουσι, καὶ ἐγὼ καταστρέψω».

10 *Στίχ. 8. «Καὶ ἐροῦσι τοῖς ὄρεσι, Καλύψατε ἡμᾶς, καὶ τοῖς βουνοῖς, Πέσατε ἐφ' ἡμᾶς».*

ΡΙΖ. Οὐκ ἐν μόναίς ταῖς δυοῖ πόλεσι, Δάν τε φημί καὶ Βαιθήλ, ἐθρησκεύοντο τὰ γλυπτὰ, ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν αἱ δαμάλεις αἱ χρυσαῖ, ἐν δέ γε τοῖς ὄρεσι καὶ τοῖς βουνοῖς τὰ τῶν 15 περιοίκων ἐθνῶν σεβάσματα, ὁ Βάαλ, ὁ Βεελφεγώρ, ἡ Ἀστάρτη καὶ ὁ Χαμῶς Ὅτι τοίνυν οὐχὶ μόνοι κατασεισθήσονται τοῦ ὦν οἱ βωμοί, τουτέστι τοῦ Ἄπιδος, ἦτοι τῶν δαμάλεων, ἀλλὰ γὰρ πάντη τε καὶ πάντως καὶ τὰ ἐν βουνοῖς καὶ ὄρεσι τεμένη πεσοῦνται, διὰ τούτων ὑποδηλοῖ. Περιεστήξει 20 γὰρ εἰς τοῦτο αὐτοῖς ἀθλιότητός τε καὶ δεμιᾶτων τὰ πράγματα, ὡς ὑπ' αὐτοῖς γενέσθαι τοῖς ὄρεσι καὶ βουνοῖς ἐλέσθαι μᾶλλον, ἢ ζῶντας ἰδεῖν ἢ παθεῖν ἢ ἀνάγκη καὶ οὐχ ἐκόντας αὐτούς. Ἰστέον δέ, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἀπαγγέλλων Ἰουδαίοις τὰς ἐπενεχθησομένας αὐτοῖς συμφορὰς διὰ γε τὰ 25 εἰς αὐτὸν τολμήματα, τοῖς ἴσοις ἐχρήσατο λόγοις. «Τότε γὰρ ἐρεῖτε», φησί, «τοῖς ὄρεσι, Καλύψατε ἡμᾶς, καὶ τοῖς βουνοῖς, Πέσατε ἐφ' ἡμᾶς». Τὰ γὰρ εἰς λῆξιν ἦκοντα τῶν κακῶν καὶ τῶν δεινῶν αἱ ὑπερβολαί, καίτοι πικρὸν ὄντα τὸν θάνατον, τριπόθητον ἔσθ' ὅτε δεικνύουσι τοῖς πολλοῖς. Αὐτοῖς δὴ οὖν 30 ἄρα τοῖς ὄρεσι καὶ τοῖς βουνοῖς, ἐν οἷς αἱ ψευδολατρίαι καὶ τῆς κατὰ Θεοῦ δυσσεβείας τετόλμηται τὰ ἐγκλήματα, μονονουχὶ καὶ ἐροῦσί φησι, «Πέσατε ἐφ' ἡμᾶς», καὶ φθάσατε τοῦ

θιῶν μετὰ τὴ λεηλασία ὅλης τῆς χώρας, πῶς μπορεῖ νὰ ὑπάρξει ἀμφιβολία; «Ἀμαρτήματα» ἀποκαλεῖ τοὺς βωμοὺς τοῦ Ἰσραήλ, καὶ πολὺ εὐλογοῦν, ποὺ εἶχαν χρισθεῖ σὰν ὑπόμνηση τῆς ἀσέβειας τοὺς πρὸς τὸν Θεό, ἐνῶ Ὡν ὀνόμασε πάλι τὸν Ἄπι, ἥτοι τὶς δαμάλες τῆς Βαιθήλ καὶ τῆς Δάν, πρὸς δόξα τῶν ὁποίων ὑπῆρχαν καὶ οἱ βωμοί. Αὐτὸ λοιπὸν ποὺ δὲν τὸ στερεώνει ὁ Θεός, αὐτὸ ὄπωσδήποτε καὶ μὲ κάθε βεβαιότητα θὰ διαλυθεῖ. Καὶ κάτι παρόμοιο ὑποθέτω δηλώνει αὐτὸ ποὺ εἰπώθηκε καὶ ἀπὸ ἓναν ἄλλο προφήτη «Αὐτοὶ θὰ οἰκοδομήσουν, καὶ ἐγὼ θὰ τὸ καταστρέψω»³⁸.

Στίχ. 8. «Καὶ θὰ ποῦν στὰ ὄρη, Σκεπάστε μας,
καὶ στὰ βουνά, Πέσετε ἐπάνω μας».

117. Δὲν προσκυνοῦνταν τὰ ἀγάλματα μόνο στὶς δύο πόλεις, τὴν Δάν καὶ τὴ Βαιθήλ, ἀλλὰ σ' αὐτὲς ὑπῆρχαν οἱ χρυσὲς δαμάλες, ἐνῶ στὰ ὄρη καὶ στὰ βουνὰ τὰ εἰδῶλα τῶν γειτονικῶν ἐθνῶν, ὁ Βάαλ, ὁ Βεελφεγώρ, ἡ Ἀστάρτη καὶ ὁ Χαμῶς. Ὅτι λοιπὸν δὲν θὰ κατακλονισθοῦν μόνο οἱ βωμοὶ τοῦ Ὡν, δηλαδή τοῦ Ἄπι, ἥτοι τῶν δαμάλεων, ἀλλὰ ὄπωσδήποτε καὶ ἀναμφίβολα θὰ πέσουν καὶ οἱ ναοὶ στὰ βουνὰ καὶ στὰ ὄρη, τὸ ὑποδηλώνει μὲ αὐτὰ ἐδῶ. Γιατὶ θὰ περιέλθουν σὲ τέτοιο σημεῖο ἀθλιότητος καὶ φόβου τὰ πράγματα, ὥστε θὰ ἤθελαν μᾶλλον νὰ καταπλακωθοῦν ἀπὸ τὰ ὄρη καὶ τὰ βουνά, παρὰ νὰ ζοῦν καὶ νὰ δοῦν αὐτὰ ποὺ ἦταν ἀνάγκη νὰ δοῦν καὶ χωρὶς νὰ θέλουν. Πρέπει νὰ γνωρίζομε ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, ἀναγγέλλοντας στοὺς Ἰουδαίους τὶς συμφορὲς ποὺ θὰ τοὺς ἔβρισκαν ἐξαιτίας τῶν τολμημάτων τους, χρησιμοποίησε τοὺς ἴδιους λόγους. Γιατὶ λέγει· «Τότε θὰ πεῖτε στὰ ὄρη, Σκεπάστε μας, καὶ στὰ βουνά, πέσετε ἐπάνω μας»³⁹. Γιατὶ τὰ ἀκραῖα δεινὰ καὶ οἱ ὑπερβολικὲς συμφορὲς, ἂν καὶ ὁ θάνατος εἶναι πικρὸς, τὸν κάνουν κάποτε πολυπόθητο στοὺς πολλούς. Στὰ ὄρη λοιπὸν καὶ τὰ βουνά, ὅπου γίνονται οἱ ψευδολατρίες καὶ ἀποτολμήθηκαν τὰ ἐγκλήματα τῆς ἀσέβειας ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, θὰ ποῦν, λέγει, κατὰ κάποιον τρόπο, «Πέσετε πάνω μας» καὶ προλάβετε τὴν ἀγριότητα τοῦ

38. Μαλαχ. 1, 4.

39. Λουκᾶ 23, 30.

Βαβυλωνίου ξίφους τὴν ἀγριότητα, καὶ τῆς εἰς αἰχμαλωσίαν ἀπαγωγῆς τὴν ἀκλεᾶ καὶ δύσοιστον ἀθλιότητα.

Στίχ. 9-10. «Ἐφ' οὗ οἱ θουνοί, ἡμαρτεν Ἰσραήλ, ἐκεῖ ἔστησαν. Οὐ μὴ καταλάβῃ αὐτοὺς ἐν τῷ θουνωῷ πόλεμος, ἐπὶ τέκνα ἀδικίας ἦλθε παιδεῦσαι αὐτούς. Καὶ συναχθήσονται ἐπ' αὐτοὺς λαοὶ ἐν τῷ παιδεύεσθαι αὐτοὺς ἐπὶ ταῖς δυσὶν ἀδικίαις αὐτῶν».

*ΡΙΗ'. Πρεσβυτέραν εἶναι, φησί, τῆς ἐπὶ ταῖς δαμάλεσι πλάνης, τὴν ἐν ὄρεσί τε καὶ θουνοῖς γεγεννημένην ἀπόστα-
10 σιν. Καὶ γοῦν ὅτε τὴν Σαμάρειαν κατειλήφασιν αἱ δέκα φυλαί, τῆς Ῥοβοᾶμ βασιλείας ἀποσεισάμενοι τὸν ζυγόν, τότε τὰς δαμάλεις εἰσκεκόμικεν Ἰεροβοᾶμ, ἐν δέ γε τοῖς Ἰεροσολύμοις ὄντες, τὴν ἐν ὄρεσί τε καὶ θουνοῖς ἐπετήδευον πλάνην, ταῖς ἀλλοφύλοις γυναιξὶν εἶκοντος καὶ κατανεύον-
15 τος τοῦ Σολομῶνος, τὸ τηνικάδε καὶ βωμοὺς ἀνιστάντος καὶ τεμένη λοιπὸν τοῖς ἐκείνων σεβάσμασιν. Ἐξ οὗ τοίνυν ἐπενοήθησαν οἱ θουνοὶ καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς ἀθύρματα καὶ αἱ ψευδολατρίαι, ἐξ ἐκείνου τοῦ καιροῦ προσκέκρουκεν ὁ Ἰσραήλ. Ἐνδειξις δὲ καὶ τοῦτο τῆς θείας ἡμερότητας γένοιτ'
20 ἂν οὐκ ἀσυμφανῆς, οὐδὲ ἐν χρόνῳ μακρῷ κολᾶζειν ἀνεχομένης τοὺς ἠσεβηκότας, ἀνιείσης δὲ μᾶλλον καὶ περιμενούσης τάχα πού τῶν πεπλανημένων τὴν μετάγνωσιν. Οἱ δὲ ἦσαν ἀπηνέστεροί τε καὶ τὰ ἔτι χείρω νοσοῦντες ἠλίσκοντο. Προσέθεσαν γὰρ τοῖς θουνοῖς καὶ τὰ ἐπὶ ταῖς δαμάλεσιν
25 εὐρήματα. Θύοντες δὲ τοῖς δαίμοσιν ἐν ὄρεσί τε καὶ θουνοῖς καὶ δοκοῦντες εὐσεβεῖν περὶ τὰ μάταια, τάχα πού καὶ ᾤοντο κατὰ σφᾶς, μᾶλλον δὲ καὶ ἀραρότως ἐνόμιζον, ὅτι καὶ ἐν δεδαίῳ στήσονται τῆς εὐημερίας, ἔσονται δὲ καὶ ἀμείνους τῶν ἀνθεστηκότων καὶ ἀνάλωτοι τοῖς ἐχθροῖς
30 Σύνηθες δὲ τοῖς πλανωμένοις νόσημα τοῦτο.*

Καὶ γοῦν ὅτε κατέβησαν εἰς Αἴγυπτον, ἀλούσης τῆς Ἰερουσαλήμ ὑπὸ τοῦ Βαβυλωνίου, συνεβούλευε μὲν ὁ προ-

ξίφους τῶν Βαβυλωνίων καὶ τὴν ταπεινωτικὴ καὶ ἀνυπόφορη ἀθλιότητα τῆς ἀπαγωγῆς στὴν αἰχμαλωσία.

Στίχ. 9-10. «Ἀφότου ὑπάρχουν βουνά, ἀπὸ τότε ἁμάρτησε ὁ Ἰσραήλ, στήνοντας ἐκεῖ τὰ θυσιαστήριά του καὶ τὶς ἐλπίδες του. Δὲν θὰ τοὺς βρεῖ στὸ βουνὸ ὁ πόλεμος, τὰ τέκνα τῆς ἀδικίας, γιὰ νὰ τοὺς τιμωρήσει. Καὶ θὰ συναχθοῦν ἐναντίον τοὺς λαοὶ γιὰ νὰ τοὺς τιμωρήσουν γιὰ τὶς δύο ἀδικίες τους».

118. Εἶναι παλαιότερη, λέγει, ἀπὸ τὴν πλάνη μὲ τὶς δαμάλες ἡ ἀποστασία ποὺ ἔγινε στὰ ὄρη καὶ τὰ βουνά. Καὶ πράγματι, ὅταν οἱ δέκα φυλὲς κατέλαβαν τὴ Σαμάρεια, ἀποτινάζοντας τὸ ζυγὸ τῆς βασιλείας τοῦ Ροβοάμ, τότε εἰσήγαγε ὁ Ἱεροβοάμ τὶς δαμάλες⁴⁰, ἐνῶ ὅταν ζοῦσαν στὰ Ἱεροσόλυμα ἦταν παραδομένοι στὴν πλάνη, γιατί, ἔχοντας ὑποχωρήσει ὁ Σολομῶν καὶ κάνοντας τὰ θελήματα τῶν ἀλλαφύλων γυναικῶν, ἔχτιζε στὸ ἐξῆς καὶ βωμοὺς καὶ τεμένη πρὸς τιμὴ τῶν εἰδώλων τους⁴¹. Ἀπὸ τότε λοιπὸν ἐπινοήθηκαν τὰ βουνά καὶ τὰ μέσα τέρησης καὶ οἱ ψευδολατρίες, ἀπὸ τότε εἶχε προσκρούσει στὸν Θεὸ ὁ Ἰσραήλ. Μπορεῖ καὶ αὐτὸ νὰ εἶναι μιὰ ὀλοφάνερη ἔνδειξη τῆς θείας ἡμερότητας, ὅτι δὲν θέλει ἐπὶ μακρὸ διάστημα νὰ τιμωρεῖ τοὺς ἀσεβεῖς, ἀλλὰ μᾶλλον ἀφήνει καὶ περιμένει τὴν ἐνδεχόμενη μετάνοια τῶν πλανημένων. Αὐτοὶ ὅμως γίνονταν σκληρότεροι καὶ συλλαμβάνονταν νὰ γίνονται ἀκόμα χειρότεροι. Γιατὶ πρόσθεσαν στὰ ἱερά τῶν βουνῶν καὶ τὰ ἐφευρήματά τους μὲ τὶς δαμάλες. Γιατὶ θυσιάζοντας στοὺς δαίμονες ἐπάνω στὰ ὄρη καὶ στὰ βουνά καὶ νομίζοντας ὅτι εἶναι εὐσεβεῖς δείχνοντας τὴν εὐσέβειά τους σὲ ματαιότητες, εἶχαν τὴ γνώμη, καὶ μᾶλλον πίστευαν ἀκλόνητα, ὅτι ἀποκτοῦσαν σίγουρη εὐημερία, ἀλλὰ καὶ θὰ γίνονταν ἰσχυρότεροι ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους τους καὶ δὲν θὰ τοὺς νικοῦσαν οἱ ἐχθροὶ τους. Αὐτὸ εἶναι συνηθισμένο νόσημα σὲ ὅσους βρίσκονται σὲ πλάνη.

Πράγματι λοιπὸν ὅταν κατέβηκαν στὴν Αἴγυπτο, ἀφοῦ οἱ Βαβυλώνιοι εἶχαν κυριεύσει τὴν Ἱερουσαλήμ, τοὺς συμβούλευσε

40. Γ' Βασ. 12, 28.

41. Γ' Βασ. 11, 4-7.

φήτης Ἱερεμίας ἀποσχέσθαι τοῦ θύειν εἰδώλοις, ἵνα τις γέ-
 νοιτο φειδῶ ἐπ' αὐτοῖς παρὰ τοῦ σώζειν ἰσχύοντος Θεοῦ. Οἱ
 δὲ ταύτης ἔνεκα τῆς αἰτίας περιπεσεῖν ἔφασκον τοῖς δεινοῖς,
 ὅτι δὴ κατέληξαν τοῦ πληροῦν ἐθέλειν τὰ νενομισμένα, καὶ
 5 ὀλιγωροῦντες ἠλέγχοντο τῆς εἰς τὰ μάταια τιμῆς. Γέγρα-
 πται δὲ οὕτως· «Καὶ ἀπεκρίθησαν τῷ Ἱερεμῖα πάντες οἱ ἄν-
 δρες οἱ γνόντες ὅτι θυμιῶσιν αἱ γυναῖκες αὐτῶν θεοῖς ἑτέ-
 ροις, καὶ πᾶσαι αἱ γυναῖκες, συναγωγὴ μεγάλη, καὶ πᾶς ὁ
 λαός, οἱ καθήμενοι ἐν γῆ Αἰγύπτῳ, ἐν γῆ Παθουρῆ, λέγον-
 10 τες· Τὸν λόγον ὃν λελάληκας πρὸς ἡμᾶς τῷ ὀνόματι Κυρίου,
 οὐκ ἀκουσόμεθα. Ὅτι ποιοῦντες ποιήσομεν πάντα τὸν λό-
 γον, ὃς ἐξελεύσεται ἐκ τοῦ στόματος ἡμῶν, θυμιᾶν τῇ βασι-
 λίσσῃ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ σπένδειν αὐτῇ σπονδάς, καθὰ ἐποι-
 ῆσαμεν ἡμεῖς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν καὶ οἱ βασιλεῖς ἡμῶν καὶ
 15 οἱ ἄρχοντες ἡμῶν ἐν πόλεσιν Ἰούδα καὶ ἔξωθεν Ἱερουσα-
 λήμ, καὶ ἐπλήσθημεν ἄρτων καὶ ἐγενόμεθα χρηστοί, καὶ κα-
 κὰ οὐκ εἶδομεν. Καὶ ὡς διελίπομεν θυμιῶντες τῇ βασιλίσῃ
 τοῦ οὐρανοῦ, ἠλαττώθημεν πάντες ἡμεῖς, καὶ ἐν ῥομφαίᾳ
 καὶ ἐν λιμῷ ἐξελίπομεν».

20 Αἰτιᾶται τοίνυν τῶν ἐξ Ἰσραὴλ αὐτό τε τὸ εἰκαιόμυθον
 καὶ τὸ σαθρὸν τῆς ἐλπίδος, καὶ φησι περὶ τῶν θουνῶν, ὅτι
 «ἐκεῖ ἔστησαν», τουτέστιν ὅτι, καθάπερ αὐτοὶ φασιν, ἤγουν
 οἴονται κατὰ σφᾶς, ἐκεῖ τοῖς γλυπτοῖς λατρεύσαντες, τὸ
 ἀσφαλὲς ἐσχήκασιν τῆς εὐημερίας καὶ ἐν ἀκλονήτοις ἔστη-
 25 σαν ἀγαθοῖς. Καὶ ὡς γε οἴονται πάλιν, οὐ μὴ καταλάβῃ αὐ-
 τοὺς ἐν τῷ θουνῷ τὸ κατὰ τι γοῦν ὅλως λυπεῖν εἰωθός, εἰ
 πληροῦν ἔλαιντο τοῖς γλυπτοῖς τὰ νενομισμένα. Ἀλλ' ἠπά-
 τηνται, φησί, καὶ διημαρτήκασιν τῆς ἐλπίδος. Ἀφῖκται γὰρ
 δὴ πόλεμος ἐπ' αὐτούς, ἀδικίας ὄντας τέκνα, καὶ διὰ πείρας
 30 αὐτῆς παιδευθήσονται, πικρὸν ὅτι τὸ ἐξήνιον. Καὶ τίνες ἂν
 εἶεν, οἱ δι' ὧν ἔσονται τὰ εἰς παιδείαν αὐτοῖς; Πλείστη τις
 ὄση πολεμίων ὀμήγουρις. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ «συναχθήσων-

βέβαια ὁ προφήτης Ἱερεμίας νὰ ἀπέχουν ἀπὸ τὶς θυσίαι στὰ εἰδω-
λα, γιὰ νὰ τοὺς δείξει κάποια εὐσπλαχνία ὁ Θεὸς ποὺ ἔχει τὴ δύ-
ναμη νὰ σώζει. Αὐτοὶ ὅμως ἰσχυρίζονταν, ὅτι γι' αὐτὴ τὴν αἰτία
ἔπεσαν στὰ δεινά, ἀκριβῶς γιατί ἔπαυσαν νὰ θέλουν νὰ ἐκπληρώ-
νουν τὰ νόμιμα, καὶ ἔτσι ἐλέγχονταν ὅτι ὀλιγωροῦσαν γιὰ τὴν
τιμὴ πρὸς τὰ μάταια. Ἔχει γραφεῖ τὸ ἐξῆς: «Καὶ ἀπάντησαν στὸν
Ἱερεμία ὅλοι οἱ ἄνδρες ποὺ ἔμαθαν ὅτι οἱ γυναῖκες τοὺς θύμαζαν
σὲ ἄλλους θεοὺς, καὶ ὅλες οἱ γυναῖκες, συναγωγὴ μεγάλη, καὶ
ὅλος ὁ λαὸς ποὺ κατοικοῦσαν στὴ γῆ τῆς Αἰγύπτου, στὴ γῆ Πα-
θουρᾶ, λέγοντας: Τὸ λόγο ποὺ μᾶς εἶπες στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου,
δὲν θὰ τὸν ἀκούσομε. Γιατὶ θὰ ἐξακολουθήσομε νὰ ἐκτελοῦμε
κάθε λόγο ποὺ θὰ βγεῖ ἀπὸ τὸ στόμα μας, καὶ θὰ προσφέρομε
θυμίαμα στὴ βασίλισσα τοῦ οὐρανοῦ καὶ θὰ τῆς κάνομε σπονδές,
ὅπως κάναμε ἐμεῖς καὶ οἱ πατέρες μας καὶ οἱ βασιλεῖς μας καὶ οἱ
ἄρχοντες μας στὶς πόλεις τοῦ Ἰούδα καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ,
καὶ χορτάσαμε ἀπὸ ἄρτους καὶ γίναμε καλοὶ καὶ δὲν εἶδαμε κακὰ.
Ὅταν ὅμως σταματήσαμε νὰ προσφέρομε θυμίαμα στὴ βασίλισ-
σα τοῦ οὐρανοῦ, ὅλοι ἐμεῖς λιγοστέψαμε, καὶ ἐξολοθρευθήκαμε
ἀπὸ τὸ ξίφος καὶ τὴν πεῖνα»⁴².

Κατηγορεῖ λοιπὸν τὶς φλυαρίες τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ τὶς
σαθρὲς ἐλπίδες τους, καὶ λέγει γιὰ τὰ βουνὰ ὅτι «ἐκεῖ στάθηκαν»,
δηλαδή, ὅπως αὐτοὶ λένε ἢ νομίζουν, ἐκεῖ ποὺ λάτρευαν τὰ εἰδω-
λα, ἐκεῖ βρῆκαν τὴν ἀσφαλῆ εὐτυχία, καὶ ἔμειναν σταθεροὶ σὲ
ἀκλόνητα ἀγαθὰ. Καί, ὅπως πάλι νομίζουν, δὲν θὰ τοὺς βρεῖ στὸ
βουνὸ κάποιο περιστατικὸ θλιβερό, ἂν θελήσουν νὰ ἐκπληρώ-
νουν στὰ γλυπτὰ τὰ συνηθισμένα. Ἀλλὰ ἀπατήθηκαν, λέγει, καὶ
ἔπεσαν ἔξω στὴν ἐλπίδα τους. Γιατὶ ἔφτασε μέχρι σ' αὐτοὺς ὁ πό-
λεμος, ἐπειδὴ εἶναι τέκνα τῆς ἀδικίας, καὶ μὲ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα
θὰ διδαχθοῦν καὶ θὰ μάθουν ὅτι ἡ ἀποστασία εἶναι πικρὴ. Καὶ
ποιοὶ μποροῦν νὰ εἶναι ἐκεῖνοι ἀπὸ τοὺς ὁποίους θὰ δεχθοῦν
αὐτὴ τὴν παδαγωγία; Πάρα πολὺ μεγάλη ἀντίπαλη ἐχθρική δύ-
ναμη. Γιατὶ αὐτὸ σημαίνει ἢ φράση, «Θὰ συναχθοῦν ἐναντίον

42. Ἱερ. 51, (Μασ. 44), 15-18.

ται ἐπ' αὐτοὺς λαοὶ» καὶ τὰ ἐκ τοῦ πολέμου δεινὰ συμβήσεται πάντως, «ἐν τῷ παιδεύεσθαι αὐτοὺς ἐπὶ ταῖς δυσὶν ἀδικίαις αὐτῶν». Καὶ ποῖα δὴ ταῦτά ἐστι, σαφέστερον ἡμῖν διὰ φωνῆς Ἰερεμίου παρέδειξεν εἰπὼν· «Ἐξέστη ὁ οὐρανὸς
5 ἐπὶ τούτῳ, καὶ ἔφριξεν ἐπὶ πλεῖον σφόδρα, λέγει Κύριος, ὅτι δύο καὶ πονηρὰ ἐποίησεν ὁ λαὸς μου· ἐμὲ ἐγκατέλιπον πηγὴν ὕδατος ζῶντος, καὶ ὄρουξαν ἐαυτοῖς λάκκους συντετριμμένους, οἳ οὐ δυνήσονται ὕδωρ συνέχειν».

Στίχ. 11. «Ἐφραΐμ δάμαλις δεδίδαγμένη ἀγαπᾶν νίκος,
10 ἐγὼ δὲ ἐπελεύσομαι ἐπὶ τὸ κάλλος τοῦ τραχήλου αὐτῆς.
Ἐπιβιδῶ Ἐφραΐμ καὶ παρασιωπήσομαι Ἰούδαν».

ΡΙΘ'. Μόσχῳ παρεικάζει τὸν Ἐφραΐμ, σκληρῶ τε καὶ ἀγερωῶ χῳ λίαν, καὶ ἀνακόπτεσθαι μὴ εἰδότι τῆς ἰδίας ὀρμῆς, ἣν ἂν ἐφ' ὅτῳ ποιοῖτο τυχόν, ἤγουν τιθασεύεσθαι μὴ
15 ἀνεχομένῳ, ζητοῦντι δὲ μᾶλλον αἰεὶ τὸ νικᾶν, καὶ πρὸς τὸ αὐτῷ δοκοῦν ἀνεπιπλήκτοις ἴεσθαι ταῖς ὀρμαῖς. Ἄλλ' εἰ καὶ ἔστι τοιοῦτός φησιν, ἐνδώσει καὶ οὐχ ἑκῶν. Δαμασθήσεται γὰρ ταῖς τῶν συμφορῶν ἐφόδοις, ὑποξενγνύντος Θεοῦ, μόνον δὲ οὐχὶ καὶ αὐτουργοῦντος εἰς τοῦτο καὶ τὸ κάλ-
20 λος τοῦ τραχήλου αὐτοῦ παραλύοντος, τουτέστι τὸ ἐξαιρέτως ἀφηνιῶν μέρος ἐν τῷ Ἰσραήλ. Τοῦτο δὲ ἦν ἡ παρ' αὐτοῖς βασιλεία, κατερεθίζουσα πρὸς ἀπόστασιν τοὺς ὑπὸ χεῖρα λαοὺς. Οὐκοῦν καταρῥιφθήσεται, Θεοῦ καταβροίθοντος. Τοῦτο γάρ, οἶμαι, δηλοῦν τὸ «ἐπιβιδῶ Ἐφραΐμ». Οἰκο-
25 νομικῶς δὲ φησιν, ὅτι «παρασιωπήσομαι Ἰούδαν», ἀντὶ τοῦ, μικρὸν ὑπερθήσομαι τὸν Ἰούδαν, οὐ ποινῆς ἐνιείς, οὐκ ἐπάγων ἤδη τὰ ἐξ ὀργῆς, διακαρτερῶν δὲ μᾶλλον καὶ ὑπενδιδούς ἡρέμα.

Καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν; Ὁ μὲν γὰρ Ἐφραΐμ, τουτέστιν αἱ
30 δέκα φυλαί, καθάπερ ἤδη προεῖπον, ἀπονενεύκασιν ὀλοτρόπως ἐπὶ τὸ δεῖν ἐλέσθαι πληροῦν τὰ τῆς πλανήσεως ἔρ-

τους λαοί», καὶ θὰ συμβοῦν ὅπως ὅποτε τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου, «γιά νὰ τοὺς τιμωρήσουν γιὰ τὶς δύο ἀδικίες τους». Καὶ ποιὲς εἶναι αὐτὲς οἱ ἀδικίες τους, μᾶς τὰ ἔδειξε καθαρότερα μὲ τοὺς λόγους τοῦ Ἱερεμίας λέγοντας: «Ἐμεινε ἔκπληκτος γι' αὐτὸ ὁ οὐρανὸς καὶ κυριεύθηκε ἀπὸ ὑπερβολικὰ μεγάλη φρίκη, λέγει ὁ Κύριος, γιὰ τὴν δύο κακὰ ἔκανε ὁ λαὸς μου. Ἐγκατέλειψαν ἐμένα τὴν πηγὴν τοῦ ζωντανοῦ νεροῦ, καὶ ἔσκαψαν γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους λάκκους ἐτοιμόρροπους, οἱ ὅποιοι δὲν θὰ μπορέσουν νὰ συγκρατήσουν τὸ νερό»⁴³.

Στίχ. 11. «Ὁ Ἐφραΐμ εἶναι δαμάλα πού ἔχει μάθει ν' ἀγαπᾷ τὴν νίκη, ἐγὼ ὅμως θὰ βάλω τὸ ζυγὸ μου στὸν ὠραῖο τραχήλου της. Θὰ τὸν θέσω στὸν Ἐφραΐμ, θ' ἀφήσω ὅμως ἤσυχο τὸν Ἰούδα».

119. Παρομοιάζει τὸν Ἐφραΐμ μὲ μοσχάρι, πού εἶναι ἄγριο καὶ πολὺ ἀγέρωχο καὶ πού δὲν γνωρίζει νὰ συγκρατεῖ τὴν ὁρμὴν τοῦ ἐναντίον ὅποιου ἐπιτίθεται, ἢ πού ἀρνεῖται νὰ τιθασευθεῖ, ἀλλὰ ζητεῖ μᾶλλον πάντοτε νὰ νικᾷ καὶ νὰ προχωρεῖ σὲ ὅ,τι τοῦ ἀρέσει μὲ ἀνεμπόδιση ὁρμῇ. Ἀλλά, ἂν καὶ εἶναι τέτοιος, λέγει, θὰ ὑποχωρήσει καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλει. Γιατὶ θὰ δαμασθεῖ μὲ τὰ πλήγματα τῶν συμφορῶν, βάζοντάς τον κάτω ἀπὸ τὸν ζυγὸ ὁ Θεός, κάνοντάς το αὐτὸ κατὰ κάποιον τρόπο αὐτὸς ὁ ἴδιος καὶ παραλύοντας τὸ κάλλος τοῦ τραχήλου, δηλαδή τὸ τμήμα τοῦ Ἰσραὴλ πού ἀφηνιάζει ξεχωριστά. Κι αὐτὸ ἦταν ἡ βασιλεία τους, πού ξεσήκωνε σὲ ἀποστασία τὸν ὑπάκουο λαό. Θὰ σωριασθεῖ λοιπὸν κάτω, δεχόμενος ἐπάνω του τὸ βαρὺ χέρι τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ αὐτό, νομίζω, δηλώνει τὸ, «θὰ ἀνεβῶ πάνω στὸν Ἐφραΐμ». Κατ' οἰκονομία βέβαια λέγει, «θ' ἀφήσω ἤσυχο τὸν Ἰούδα», ἀντὶ νὰ πεῖ, θὰ δώσω μικρὴ ἀναβολὴ στὸν Ἰούδα, μὴ ἐπιβάλλοντάς του ποινές, καὶ μὴ ἐπιφέροντάς του ἀμέσως τὰ δεινὰ τῆς ὀργῆς, ἀλλὰ μᾶλλον περιμένοντας καὶ ὑποχωρώντας ἤρεμα.

Καὶ γιὰ ποιά αἰτία; Γιατὶ ὁ Ἐφραΐμ, δηλαδή οἱ δέκα φυλές, ὅπως ἤδη ἔχω πεῖ, παραδόθηκαν μὲ κάθε τρόπο στὸ νὰ ἐκπληρῶνουν τὰ ἔργα τῆς πλάνης, ἐνῶ οἱ δύο φυλές πού διέμεναν στὰ

γα, αἱ δὲ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις δύο φυλαί, Ἰούδας τε φημί
 καὶ Βενιαμίν, γεγόνασι πολλάκις ὑπὸ βασιλέας ὀρθούς τε
 καὶ εὐσεβεῖς, καὶ τὰ τῆς εἰδωλολατρίας ἀθύρματα κατασεί-
 οντας, οἱ ζῆν ἀνέπειθον ἐπιεικῶς καὶ ἐννόμως, ὁποῖος γέ-
 5 γονεν Ἀμεσίας ὁ τοῦ Ἰωάς, εὐσεβῆς καὶ δίκαιος ἀνὴρ
 ὁμοίως Ἐζεκίας, καὶ αὐτὸς ἐν ἴσῳ τεθαυμασμένος τῷ προ-
 ειρημένῳ, ζηλωτῆς καὶ θεοφιλῆς. Ταύτητοι προπεπόνθασι
 μὲν αἱ δέκα φυλαί τὴν αἰχμαλωσίαν, καταστρατεύσας δὲ
 τῶν Ἱεροσολύμων ὁ Βαβυλώνιος, ἠδίκησεν οὐδέν, ὥχτο δὲ
 10 μᾶλλον εἰς τὴν ἑαυτοῦ, φυγὰς καὶ περιδεῆς, ὅτε καὶ πεπτώ-
 κασιν ἐν μιᾷ νυκτὶ διὰ χειρὸς ἀγγέλου τῶν Ἀσσυρίων ἑκα-
 τὸν ὀγδοηκονταπέντε χιλιάδες. Ἀνεξικακοῦντος δὴ οὖν
 τοῦ Θεοῦ καὶ φέροντος ἡμῶν τὰς ἀσθενείας, μὴ ῥαθυμῶμεν
 ἡμεῖς, μηδὲ ἀναπεπτωκότες ἀλισκώμεθα περὶ τὸ χρῆναι
 15 πληροῦν τὰ αὐτῷ δοκοῦντα καὶ φίλα.

Στίχ. 11. «Ἐνισχύσει αὐτῷ Ἰακώβ».

ΡΚ'. Ἐφην, ὅτι καταστρατεύσας ὁ Ἀσσύριος τὴν ὑπὸ
 χεῖρα πληθὺν καὶ πᾶσαν ἐξαναστήσας τὴν Σαμάρειαν, τὰς
 τε πόλεις αὐτὰς καὶ τοὺς ναοὺς ἐμπρήσας, πεπολιόρηκε
 20 μετὰ τοῦτο τὴν Ἱερουσαλήμ, εἶλε δὲ οὐδαμῶς, Θεοῦ προα-
 σπίζοντος. Ἀνήρηνται γὰρ δι' ἀγγέλου ἐν μιᾷ νυκτὶ ἑκατὸν
 ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδες. Τοῦτό τοι, καθάπερ ἐγῶμαι,
 προαπαγγέλλει νυνὶ λέγων «ἐνισχύσει αὐτῷ Ἰακώβ». Αὐτῷ
 δὴ· τίς; Ἡ δὴλον, ὅτι τῷ πολιορκήσειν μέλλοντι Ῥαψάκη;
 25 Κέκληκε δὲ Ἰακώβ τοὺς ἐξ αἵματος Ἰακώβ, Ἰούδαν τέ φημι
 καὶ Βενιαμίν. Ἴοι δ' ἂν εἴπερ ἔλοιτό τις καὶ κατὰ παντὸς
 τοῦ Ἰσραὴλ ἡ λέξις. Ἔοικε δὲ πάλιν τῆς προφητείας ὁ νοῦς
 εἰς ἀνάμνησιν ἡμᾶς ἀναφέρειν ἀρχαιοτέρου πράγματος,
 μονονουχὶ πληροῦντος Θεοῦ τὴν ὑπόσχεσιν τὴν πρὸς τὸν
 30 θεσπέσιον Ἰακώβ. Ἐπειδὴ γὰρ ὡς ἄνθρωπος μετ' αὐτοῦ
 πεπάλαικεν ἐν νυκτὶ, πέραν τοῦ χεμαῶρου Ἰαβώκ, εἶτα γε-

Ἱεροσόλυμα, ὁ Ἰούδας ἐννοῶ καὶ ὁ Βενιαμίν, πολλές φορές εἶχαν ἐπικεφαλῆς βασιλεῖς ὀρθοὺς καὶ εὐσεβεῖς, πού κλόνιζαν τὰ παιγνίδια τέρψης τῆς εἰδωλολατρίας, καὶ τοὺς ἔπειθαν νὰ ζοῦν ἐνάρετα καὶ σύμφωνα μὲ τὸ νόμο, ὅπως ἦταν γιὰ παράδειγμα ὁ Ἀμασίας, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωάς, ἄνδρας εὐσεβῆς καὶ δίκαιος. Ὁμοια καὶ ὁ Ἐζεκίας, πού θαυμαζόταν κι αὐτὸς στὸν ἴδιο βαθμὸ μὲ τὸν προηγούμενο, καὶ ἦταν ἄνδρας ζηλωτῆς καὶ ἀγαπητὸς στὸν Θεό. Γι' αὐτὸ οἱ δέκα φυλές ἔπαθαν πρῶτες τὴν αἰχμαλωσία, ἐνῶ ὅταν ἐξεστράτευσε ὁ Βαβυλώνιος ἐναντίον τῶν Ἱεροσολύμων, δὲν τοὺς ἔβλαιψε σὲ τίποτα, ἀλλὰ γύρισε μᾶλλον στὴ χώρα του φυγᾶς καὶ γεμᾶτος ἀπὸ φόβο, ὅταν καὶ σκοτώθηκαν σὲ μιὰ νύχτα μὲ τὸ χέρι τοῦ ἀγγέλου ἑκατὸν ὀγδόντα πέντε χιλιάδες Ἀσσύριοι⁴⁴. Ὅταν ἀνεξικακεῖ λοιπὸν ὁ Θεὸς καὶ δείχνει ὑπομονὴ γιὰ τὶς ἀδυναμίες μας, τότε ἂς μὴ δείχνουμε ἐμεῖς ραθυμία, οὔτε νὰ συλλαμβανόμεστε ἀδιάφοροι πρὸς τὸ χρέος μας νὰ ἐκπληρώνουμε ὅσα εἶναι ἀρεστὰ καὶ ἀγαπητὰ σ' αὐτὸν.

Στίχ. 11. «Γιατὶ θὰ τὸν ἐνισχύσει ὁ Ἰακώβ».

120. Εἶπα ὅτι, ὅταν ὁ Ἀσσύριος ἐξεστράτευσε μὲ ὄλο τὸ πλῆθος τῶν δικῶν του καὶ ἀναστάτωσε ὅλη τὴ Σαμάρεια καὶ πυρπόλησε τὶς πόλεις τῆς καὶ τοὺς ναοὺς τῆς, στὴ συνέχεια πολιορκήσε τὰ Ἱεροσόλυμα, ἀλλὰ δὲν μπόρεσε νὰ τὰ καταλάβει, ἐπειδὴ τὰ ὑπερασπιζόταν ὁ Θεὸς γιὰτὶ μέσα σὲ μιὰ νύχτα σκοτώθηκαν ἀπὸ τὸν ἀγγέλο ἑκατὸν ὀγδόντα πέντε χιλιάδες. Αὐτὸ ἀκριβῶς, ἔχω τὴ γνώμη, προαγγέλλει τώρα λέγοντας «Αὐτὸν θὰ τὸν ἐνισχύσει ὁ Ἰακώβ». «Αὐτόν»· ποιόν; Ἡ προφανῶς τὸν Ραψάκη πού ἔμελλε νὰ τὴν πολιορκήσῃ; «Ἰακώβ» βέβαια ὀνόμασε τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἰακώβ, ἐννοῶ τὸν Ἰούδα καὶ τὸν Βενιαμίν. Κι ἂν θέλει κανεὶς ἢ λέξη μπορεῖ νὰ λέγεται καὶ γιὰ ὄλο τὸν Ἰσραήλ. Τὸ νόημα τῆς προφητείας φαίνεται νὰ μᾶς ὀδηγεῖ στὴν ἀνάμνηση κάποιου παλαιοῦ γεγονότος, ἐκπληρώνοντας κατὰ κάποιον τρόπο ὁ Θεὸς τὴν ὑπόσχεσή του πρὸς τὸν θεσπέσιο Ἰακώβ. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ Θεὸς πέλειψε μὲ τὴ μορφή ἀνθρώπου μαζί του μέσα στὴ νύχτα, ἀπὸ τὴν

γονότος τε ὄρθρου λοιπὸν καὶ διανυγασούσης ἡμέρας, ὁ μὲν Θεὸς ἀπαίρειν ἤθελε λέγων, «Ἀπόλυσόν με, ἀνέδη γὰρ ὁ ὄρθρος», ὁ δὲ οὐκ ἀνήσειν ἔφασκεν, εἰ μὴ αὐτὸν εὐλογήσειεν, ἤκουε δὴ τότε, «Ὅτι ἐνίσχυσας μετὰ Θεοῦ, καὶ 5 μετὰ ἀνθρώπων δυνατός». Τοῦτό που τάχα πρὸς τὸ παρὸν ὁ τῆς προφητείας ἡμῖν ὑποσημαίνει λόγος, ἐναργέστατα τιθεὶς τὸ ἐνισχύσει αὐτῷ Ἰακώβ. Ἄθρει δὲ τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀκριβές· οὐ γὰρ ὅτι κατισχύσει τῶν Ἀσσυρίων ὁ Ἰακώβ, ἀλλ' «ἐνισχύσει», φησὶν· ἐν Θεῷ γὰρ ἴσχυσεν, οὐ δι' 10 ἑαυτοῦ.

ΤΟΜΟΣ ΕΚΤΟΣ

ΚΕΦ. 10, στίχ. 12. «Σπείρατε ἑαυτοῖς εἰς δικαιοσύνην, 15 τρυγήσατε εἰς καρπὸν ζωῆς, φωτίσατε ἑαυτοῖς φῶς γνώσεως, ζητήσατε τὸν Κύριον ἕως οὗ ἔλθῃ γεννήματα δικαιοσύνης ὑμῖν».

ΡΚΑ'. Διπτὸς αἰείπως ἐστὶν ὁ τῆς παραινέσεως τρόπος. Ἡ γὰρ ἐξηγούμενοι τὴν τοῖς ἐθέλουσι ῥαθυμεῖν ἐπικεισομένην κόλασιν μετασοδεῖν εἰθίσμεθα καὶ μάλα γοργῶς ἐπὶ τὸ βιοῦν ἐλέσθαι λαμπρῶς, ἢ τὰς τοῖς ἐπιεικέσιν ηὔτρεπισμένας 20 τιμὰς ἀπαγγέλλοντες προθυμοτέρους ἀποτελοῦμεν τοὺς παιδευομένους ἐπὶ τὸ δεῖν ἰέναι λοιπὸν πρὸς τὴν ἀμείνω τε καὶ ἐννομοτάτην ζωὴν. Τοιοῦτόν τι καὶ νῦν ὁ τῶν ὅλων Θεὸς ἐργάζεται. Ἠπεύλησε μὲν γὰρ τοῖς πεπλανημένοις τοὺς πολέμους, τὰς συμφοράς, τὴν εἰς ἀλλοφύλους ἀπαγωγὴν, 25 τοὺς τῶν πόλεων ἐμπρησμούς, τῶν μαχομένων τὴν ἀγριότητα. Πλὴν οὐ μέχρι τούτων τὸν τῆς παραινέσεως ἴσθησι λόγον, ἀλλ' ἰδοὺ δὴ πάλιν, καὶ καθ' ἕτερον αὐτοὺς ὀνίνησι τρό-

ἄλλη μεριά τοῦ χειμάρρου Ἰαβὺκ, κι ὅταν ξημέρωσε καὶ ἄρχισε νὰ φέγγει ἡ μέρα, ὁ Θεὸς θέλοντας νὰ φύγει εἶπε, «Ἄφησέ με· γιατί ἦρθε ἡ αὐγή», κι αὐτὸς ἔλεγε πὼς δὲν θὰ τὸν ἄφηνε, ἂν δὲν τὸν εὐλογοῦσε⁴⁵, ἄκουσε τότε τὸν Θεὸ νὰ τοῦ λέγει· «Ἐπειδὴ στάθηκες ἰσχυρὸς παλεύοντας μὲ τὸν Θεό, θὰ φανεῖς ἰσχυρὸς καὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους»⁴⁶. Αὐτὸ ἴσως ἐδῶ ὑποδηλώνει ὁ λόγος τῆς προφητείας, «θὰ τὸν ἐνισχύσει ὁ Ἰακώβ». Πρόσεχε λοιπὸν τὸ ἀκριβὲς νόημα τῆς ὑπόσχεσης· Δὲν θὰ κατανικήσει ὁ Ἰακώβ τοὺς Ἀσσυρίους, ἀλλὰ «μὲ τὴν ἐνίσχυση πού θὰ δεχθεῖ», λέγει· γιατί φάνηκε ἰσχυρὸς μὲ τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ, κι ὄχι ἀπὸ τὸν ἑαυτό του.

ΛΟΓΟΣ ΕΚΤΟΣ

ΚΕΦ. 10, στίχ. 12. «Σπείρατε γιὰ τὸν ἑαυτό σας ἔργα δικαιοσύνης, γιὰ νὰ τρυγήσετε καρπὸ ζωῆς· φωτίστε τὸν ἑαυτό σας μὲ τὸ φῶς τῆς γνώσης, ζητήστε ἀπὸ τὸν Κύριο καὶ παρακαλέστε τον μέχρι πού νὰ σᾶς ἔρθουν οἱ καρποὶ τῆς δικαιοσύνης».

121. Ἡ παραίνεση γίνεται μὲ δύο κατὰ κάποιον τρόπο τρόπους. Ἡ δηλαδὴ ἐξηγώντας τὴν τιμωρία πού περιμένει ἐκείνους πού θέλουν νὰ δείχνουν ραθυμία συνηθίζομε νὰ τοὺς προτρέπομε νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ αὐτὴν καὶ νὰ θελήσουν νὰ ζήσουν λαμπρά, ἢ ἐκθέτοντας τὶς ἐτοιμασμένες τιμὲς γιὰ τοὺς ἐνάρετους, κάνομε προθυμότερους αὐτοὺς πού δέχονται τὴν παιδαγωγικὴ τιμωρία σιὸ νὰ στραφοῦν σιὸ ἐξῆς πρὸς τὴν ἀνώτερη καὶ ἀπολύτως ἔννομη ζωή. Κάτι παρόμοιο κάνει καὶ τώρα ὁ Θεὸς τῶν ὅλων. Ἀπειλήσε τοὺς πλανημένους μὲ τοὺς πολέμους, μὲ τὶς συμφορὲς, μὲ τὴ μεταφορᾶ τους στοὺς ἄλλοφύλους, μὲ τοὺς ἐμπρησμοὺς τῶν πόλεων καὶ τὴν ἀγριότητα τῶν ἐχθρῶν τους. Ἀλλὰ δὲν σταματᾶ μέχρι σ' αὐτὰ τὴν παραίνεσή του, ἀλλὰ νὰ πάλι πού καὶ μὲ ἄλλο

45. Γέν. 32, 26

46. Γέν. 32, 28.

πον, καὶ δὴ, μεθέντας τὸ ἄχρηστον καὶ ἀπάσης αὐτοῖς ταλαι-
 πωρίας πρόσξενον, τὸ ὅτι μάλιστα πεφυκὸς ὠφελεῖν ἀνθελέ-
 σθαι κελεύει, γηπόνους ἐν ἴσῳ, σπείροντας μὲν εἰς δικαιοσύ-
 νην, τρυγῶντας δὲ καὶ εἰς καρπὸν ζωῆς. Ὡς γὰρ ὁ μακάριος
 5 γράφει Παῦλος, «Ὁ ἄν σπείρη ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θε-
 ρίσει», καὶ «Ὁ μὲν σπείρων φαῦλα, θερίσει κακά», κατὰ τὸ
 γεγραμμένον, ὁ δὲ τῆς δικαιοσύνης ἐργάτης, σωτηρίας ἔσται
 καὶ ζωῆς ἔμπλεως, λαμπρὸς καὶ ἀξιοζήλωτος, καὶ οἶνον
 ἀποτρυγήσει «τὸν εὐφραίνοντα καρδίαν ἀνθρώπου». Δεῖ δὲ
 10 πρὸς τούτῳ τοὺς ἐθέλοντας εὐδοκιμεῖν, εἰς νοῦν καὶ καρδίαν
 τὸ τῆς ἀληθοῦς γνώσεως εἰσοικίζεσθαι φῶς, οὐκ ἐχόντων
 αὐτὸ τῶν προσκυνούντων «τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα».
 Πῶς δ' ἄν γένοιτο καλῶς τὸ δύνασθαι σπείρειν εἰς δικαιοσύ-
 νην, καὶ μὴν καὶ ἀποτρυγᾶν εἰς καρπὸν ζωῆς καὶ τὸ λαμ-
 15 πρὸν τῆς γνώσεως εἰσδέχεσθαι φῶς, αὐτὸς ὑπέδειξε προστι-
 θείς· «Ζητήσατε τὸν Κύριον ἕως οὗ ἔλθῃ γεννήματα δικαιο-
 σύνης ὑμῖν». Ζητοῖτο δ' ἄν πρὸς ἡμῶν Θεός, οὐχὶ τοπικῶς
 (τοῦτο γὰρ εὐήθες, ἐπεὶ μὴ ἐν τόπῳ τὸ θεῖον) ἀλλ' ὡς ἐν δια-
 θέσει ψυχῆς, καὶ νοῦ προθυμίαις εἰς πᾶν ὁτιοῦν τῶν ἀρεσκόν-
 20 των αὐτῷ διανενευκότος, καὶ εἰς εἶδησιν βλέποντος ὀρθὴν
 καὶ ἀπεξεσμένην, καὶ οὐδαμόθεν ἔχουσαν τὸ ἐπιτιμᾶσθαι
 δεῖν. Εὐρόντες γὰρ οὕτως αὐτὸν καὶ τὴν τῶν ἐτέρων ἀγαθῶν
 καταπλουτήσομεν κτῆσιν. Ἡ οὐκ ἀληθεύει Χριστός, ὅταν
 λέγῃ, «Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν»; Ἀλλ' ἔστιν, οἷ-
 25 μαι, τουτὶ τοῖς ὀρθᾶ φρονεῖν εἰωθόσιν οὐδαμόθεν ἀμφίβο-
 λον. Κτῆσις γὰρ ἡμῖν αὕτη παντὸς ἀγαθοῦ μετὰ Θεοῦ, καὶ
 διὰ Θεοῦ, καὶ παρὰ Θεοῦ.

Εἴποι δ' ἄν τις, καὶ μάλα εἰκότως, οὐχὶ μόνοις τοῖς τῶν
 εἰδώλων θεραπευταῖς, τὸ «Σπείρατε ἑαυτοῖς εἰς δικαιοσύ-
 30 νην» καὶ τὰ τούτοις ἐφεξῆς, ἀλλὰ γὰρ καὶ τοῖς τῆς ὀρθῆς
 πίστεως ἀποτρέχουσι, «προσκειμένοις δὲ μᾶλλον πνεύμασι

47. Γαλ. 6, 8.

49. Σοφ. Σειρ. 40, 20.

48. Παροιμ. 22, 8.

50. Ρωμ. 1, 25.

τρόπο τούς ὠφελεῖ, προστάζοντάς τους, ἀφοῦ ἐγκαταλείψουν τὸ ἄχρηστο καὶ πρόξενο σ' αὐτοὺς κάθε ταλαιπωρίας, νὰ προτιμήσουν αὐτὸ πού ἔχει στὴν φύση του νὰ ὠφελεῖ τὰ μέγιστα, «Σπέρνοντας» ὅμοια μὲ τούς γεωργοὺς «ἔργα δικαιοσύνης, γιὰ νὰ τρυγήσουν καρποὺς ζωῆς». Γιατί, ὅπως γράφει ὁ μακάριος Παῦλος, «ὅ,τι σπείρει ὁ ἄνθρωπος, αὐτὸ καὶ θὰ θερίσει»⁴⁷, καὶ σύμφωνα μ' αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ, «ὅποιος σπείρει φαῦλα, θὰ θερίσει κακὰ»⁴⁸, ἐνῶ ὁ ἐργάτης τῆς δικαιοσύνης θὰ εἶναι γεμᾶτος σωτηρία καὶ ζωή, λαμπρὸς καὶ ἀξιοζήλευτος, καὶ θὰ τρυγήσει οἶνο πού «εὐφραίνει τὴν καρδιὰ τοῦ ἀνθρώπου»⁴⁹. Κι ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ πρέπει ὅσοι θέλουν νὰ εὐδοκιμοῦν νὰ ἐγκαταστήσουν μέσα στὸ νοῦ καὶ τὴν καρδιὰ τους τὸ φῶς τῆς ἀληθινῆς γνώσεως, πού δὲν τὸ ἔχουν ὅσοι προσκυνοῦν «τὴν κτίση παρὰ τὸν κτίστη»⁵⁰. Πῶς ὅμως θὰ μπορούσε νὰ γίνεῖ σωστὰ νὰ σπέρνομε πρὸς δικαιοσύνη καὶ νὰ τρυγοῦμε καρπὸ πρὸς ζωὴ καὶ νὰ δεχόμαστε μέσα μας τὸ λαμπρὸ φῶς τῆς γνώσεως, τὸ ὑπέδειξε ὁ ἴδιος προσθέτοντας: «Ζητήστε ἀπὸ τὸν Κύριο, ὥσπου νὰ σᾶς ἔρθουν τὰ γεννήματα τῆς δικαιοσύνης». Ὁ Θεὸς βέβαια μπορεῖ νὰ ἀναζητηθεῖ ἀπὸ ἐμᾶς ὄχι σὲ κάποιο τόπο (αὐτὸ εἶναι βλακεία· γιατί τὸ Θεῖο δὲν ὑπάρχει σὲ τόπο), ἀλλὰ μὲ τὴ διάθεση τῆς ψυχῆς καὶ τὴν πρόθυμη κίνηση τοῦ νοῦ νὰ κλίνει σὲ κάθε τι πού τοῦ ἀρέσει καὶ ἀποβλέπει σὲ ὀρθὴ καὶ σαφῆ γνώση καὶ πού ἀπὸ πουθενὰ δὲν μπορεῖ νὰ κατηγορηθεῖ. Γιατί ὅταν ἔτσι τὸν βροῦμε, τότε θὰ δεχθοῦμε πλούσια καὶ τὴν ἀπόκτηση τῶν ἄλλων ἀγαθῶν. Ἡ μήπως δὲν ἀληθεύει ὁ Χριστὸς ὅταν λέγει, «Δίχως ἐμένα δὲν μπορεῖ νὰ κάνετε τίποτε»⁵¹; Γι' αὐτὸ δὲν ὑπάρχει καμμιά ἀμφιβολία, νομίζω, γι' αὐτοὺς πού φρονοῦν ὀρθά. Γιατί αὐτὴ ἡ ἀπόκτηση κάθε ἀγαθοῦ γίνεται μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, μέσω τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ.

Θὰ μπορούσε βέβαια νὰ πει κανεὶς, καὶ πολὺ εὐλόγα, ὅτι τό, «Σπείρατε πρὸς δικαιοσύνη γιὰ τὸν ἑαυτό σας» καὶ τὰ λεγόμενα στὴ συνέχεια μπορούν νὰ λεχθοῦν ὄχι μόνο στοὺς προσκυνητὲς τῶν εἰδώλων, ἀλλὰ καὶ σ' αὐτοὺς πού ἀρνοῦνται τὴν ὀρθὴ πίστη

51. Α' Τιμ. 4, 2.

πλάνης, ἐν ὑποκρίσει δαιμονίων, κεκαυτηριασμένοις τὴν
 συνείδησιν», ὡς γοῦν ὁ σοφώτατος γράφει Παῦλος Οὗτοι
 σπεύρουσι μὲν τοῖς εἰς γνῶσιν καὶ φιλομάθειαν ἐγκείμενοι
 πόνοις, πλὴν οὐκ εἰς ἔργα δικαιοσύνης, ἀλλ' εἰς ἀδικίαν
 5 καὶ ἀσέβειαν, «Πλανῶντες καὶ πλανώμενοι», καὶ «Τύπτον-
 τες ἀσθενοῦσαν τὴν συνείδησιν τῶν ἀδελφῶν, ὑπὲρ ὧν Χρι-
 στός ἀπέθανε». Τρυγῶσι δὴ οὖν οὐκ εἰς καρπὸν ζωῆς πο-
 θεν, ἀλλ' εἰς κόλασίν τε καὶ κρίσιν. Καὶ γοῦν ἔφασκεν ὁ
 Χριστός, ὅτι «Ὅς δ' ἂν σκανδαλίση ἓνα τῶν μικρῶν τού-
 10 των τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει αὐτῷ, ἵνα κρεμασθῆ
 μύλος ὄνικος περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῆ
 ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης». Οὐκοῦν ἀγαπάτωσαν τὴν
 ἀλήθειαν· τοῦτό ἐστι τὸ τῆς γνώσεως φῶς· οὕτω ζητεῖται
 Θεός· ἐντεῦθεν αὐτοῖς καρποὶ μὲν δικαιοσύνης ἀνατελοῦ-
 15 σιν εἰς ζωὴν, τρυγηθήσεται δὲ καὶ οἶνος, οὐ σωματικός, νο-
 ητός δὲ μᾶλλον καὶ διὰ Πνεύματος, ὅς καὶ καρδίαν εὐ-
 φραίνει καὶ νοῦν.

Στίχ. 13-14. «Ἴνα τί παρεσιωπήσατε ἀσέβειαν καὶ τὰς
 ἀδικίας αὐτῆς ἐτρυγήσατε; Ἐφάγετε καρπὸν ψευδῆ, ὅ-
 20 τι ἤλπισας ἐν τοῖς ἄρμασί σου, ἐν πλήθει δυνάμεώς σου,
 καὶ ἐξαναστήσεται ἀπώλεια ἐν τῷ λαῷ σου, καὶ πάντα
 τὰ περιτετειχισμένα σου οἰχθήσεται».

PKB'. Αἰτιᾶται πάλιν, ὡς ἀπό γε τῆς εἰς τὸ φαῦλον
 ἡδονῆς ἐφ' οἷς ἤκιστα ἐχρῆν κατηρεμεῖν ἐλομένους, ἀβου-
 25 λότατά τε σεσιγηκότας ἐφ' οἷς ἦν εἰκὸς οὐ μετρίως λυπεῖ-
 σθαι Θεόν. Δέον γάρ, φησί, παντὶ σθένει διωθουμένους
 τὴν εἰς ἐμέ δυσσέβειαν καὶ τοῖς τὰ αἰσχρὰ συμβουλεύουσι
 ἐπιτιμᾶν, τοῦτό τε δρῶντας ἐν παντὶ γενέσθαι καλῶ, σεσι-
 γήκασι, παρεδέξαντο τοὺς τῆς πλανήσεως τρόπους· οὐκ ἦν
 30 ἐν αὐτοῖς ὁ τοῖς ἐκεῖνα καινοτομοῦσιν ἀνθεστηκώς, οὐκ

52. Α' Τιμ. 4, 2.

54. Α' Κορ. 8, 11-12.

53. Β' Τιμ. 3, 13.

55. Ματθ. 18, 6.

καὶ τρέχουν «νὰ προσκολληθοῦν μᾶλλον σὲ πνεύματα πλάνης καὶ διδασκαλίες δαιμονίων μέσω ὑποκριτῶν ψευδολόγων μὲ πωρωμένη τὴ συνήδεισή τους»⁵², ὅπως βέβαια γράφει ὁ σοφώτατος Παῦλος. Αὐτοὶ σπέρνουν βέβαια ὑποβαλλόμενοι στὴν προσπάθεια τῆς γνώσης καὶ τῆς φιλομάθειας, ὄχι ὅμως γιὰ ἔργα δικαιοσύνης, ἀλλὰ πρὸς ἀδικία καὶ ἀσέβεια, «πλανώντας καὶ πλανώμενοι»⁵³, «καὶ καταφέροντας πλήγματα στὴ συνείδηση τῶν ἀδύναμων πνευματικῶν ἀδελφῶν γιὰ χάρη τῶν ὁποίων πέθανε ὁ Χριστός»⁵⁴. Αὐτοὶ λοιπὸν τρυγοῦν ὄχι γιὰ νὰ λάβουν καρπὸ ζωῆς, ἀλλὰ πρὸς τιμωρία καὶ καταδίκη. Καὶ πράγματι ἔλεγε ὁ Χριστός: «Ὅποιος σκανδαλίσει ἓνα ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἀσήμαντους ποὺ πιστεύουν σὲ μένα, τοῦ συμφέρει νὰ κρεμασθεῖ στὸ λαιμὸ τοῦ μυλόπετρα καὶ νὰ καταποντισθεῖ στὸ πέλεγος τῆς θάλασσας»⁵⁵. Ἐὰν ἀγαποῦν λοιπὸν τὴν ἀλήθεια· αὐτὸ εἶναι τὸ φῶς τῆς γνώσης. Ἐπιζητεῖται ὁ Θεός. Ἀπὸ αὐτὸ θ' ἀνατείνουν γι' αὐτοὺς καρποὶ δικαιοσύνης πρὸς ζωὴ, καὶ θὰ τρυγηθεῖ καὶ οἶνος, ὄχι ὑλικός, ἀλλὰ μᾶλλον πνευματικός καὶ μέσω τοῦ Πνεύματος, ὁ ὁποῖος εὐφραίνει καὶ τὴν καρδιὰ καὶ τὸ νοῦ.

Στίχ. 13-14. «Γιατὶ παρασιωπήσατε τὴν ἀσέβειά σας καὶ τρυγήσατε τὶς ἀδικίες τῆς; Φάγατε ψεύτικο καρπὸ, γιατί ἐλπίσατε στὰ ἁμαρτήματά σας καὶ στὸ πλῆθος τῆς δυνάμεώς σας. Θὰ προκληθεῖ καταστροφή στὸ λαὸ σου καὶ ὅλα τὰ περιτειχίσματα σου θὰ ἀφανισθοῦν».

122. Τοὺς κατηγορεῖ πάλι, ἐπειδὴ προτίμησαν ἕξαιτίας τῆς ἡδονῆς ἀπὸ τὰ φαῦλα νὰ μένουν ἡσυχοὶ γιὰ πράγματα ποὺ ἐλάχιστα ἔπρεπε, καὶ πολὺ ἀνόητα σιώπησαν γι' αὐτὰ ποὺ εὐλογοῦν ἦταν νὰ ὀργίζεται ὄχι καὶ λίγο ὁ Θεός. Γιατί, ἐνῶ ἔπρεπε, λέγει, μὲ ὅλη τὴ δύναμή νὰ ἀπωθοῦν τὴν ἐναντίον μου δυσσέβεια καὶ νὰ ἐπιτιμοῦν τοὺς συμβούλους τῶν αἰσχροῦν, καὶ κόνοντᾶς τὸ αὐτὸ ν' ἀποκτήσουν κάθε καλὸ, σιώπησαν καὶ δέχθησαν τοὺς τρόπους τῆς πλάνης. Δὲν ὑπῆρχε ἀνάμεσά τους ἐκεῖνος ποὺ θ' ἀντιστεκόταν σ' αὐτοὺς ποὺ ἐφάρμοζαν αὐτὲς τὶς καινοτομίες, δὲν

ἀντιτιθείς τὰ ἐκ νόμου, καὶ εἰς ἀνάμνησιν ἀποφέρων τῶν τεθεσπισμένων. Γέγραπται γάρ· «Οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ»· καὶ πάλιν· «Οὐ ποιήσεις σαυτῷ εἰδωλον». Ἄλλ' ὀλίγος αὐτοῖς παντελῶς ὁ περὶ τούτων ἦν λόγος. Σεισιγήκασι γάρ, τιμῶντες τὴν ἀσέβειαν, τουτέστι τὴν ἀπόστασιν. Οὐκοῦν τετρυγήκασι τοὺς τῆς εἰς τοῦτο λοιπὸν ἀδικίας καρπούς, κατεδηδόκασι καρπὸν ψευδῆ, τουτέστιν ἀθρανῆ τε καὶ ἀνόνητον ἐσχήκασι τὴν ἐλπίδα. Καρπὸς μὲν γάρ ὁ ἀληθινός, ὁ σώζειν τε καὶ ὠφελεῖν δυνάμενος, ἢ εἰς 10 Θεὸν ἀγάπη καὶ τὰ τῆς δικαιοσύνης ἀντήματα. Καρπὸς δὲ ψευδῆς ὁ τῆς δυσσεβείας νοοῖτ' ἂν εἰκότως· καταίρει γὰρ πάντως εἰς τέλος τὸ ἀπενκτόν.

Ποῖος οὖν ὁ ψευδῆς ἄρα καρπός, ὁ ἐκ τῆς δυσσεβείας αὐτοῖς γεγεννημένος, παρέδειξεν εὐθύς. Προσεπάγει γάρ, 15 «Ὅτι ἤλπισας ἐν τοῖς ἄρμασί σου, ἐν πλήθει δυνάμεώς σου, καὶ ἐξαναστήσεται ἀπώλεια ἐν τῷ λαῷ σου, καὶ πάντα τὰ περιτετειχισμένα σου οἰχθήσεται». Δεδυσσέβηκας μὲν γὰρ οὐ μετρίως, φησί, ξύλοις τε καὶ λίθοις λελατρευκῶς καὶ τὸν ἕνα καὶ φύσει καὶ ἀληθῶς ἀτιμάσας Θεόν. Εἶτα τοῦ πολέ- 20 μου περιηγγελμένου, βεβηκότος δὲ ἤδη καὶ αὐτῶν εἴσω θυρῶν, οὐ τὴν παρ' ἐμοῦ μᾶλλον ἐζήτεις ἐπικουρίαν, ἀλλὰ ταῖς ἐαυτῶν δυνάμεσι, καὶ τῷ πλήθει τῶν ἁρμάτων ἐπεθαρσήσατε, καὶ τῆς τῶν πολεμίων ἰσχύος κρατήσιν ὑπελαμβά- νετε, ἀρκούσης ὑμῖν εἰς τοῦτο τῆς τῶν ψευδωνύμων θεῶν 25 φειδοῦς καὶ ἐπικουρίας. Τοῦτο ὑμῖν γενήσεται καρπὸς ψευδῆς. Ἔσται γὰρ ὄλεθρος κατὰ τῶν λαῶν, πᾶσά τε λαμπρὰ καὶ εὐτυχεστάτη κατασεισθήσεται πόλις. Ὁ γὰρ οὐχ ἴσθησι Θεός, πάντη τε καὶ πάντως πεσεῖται.

Λεγέσθω δὴ ταῦτα καὶ πρὸς ἡμῶν, μᾶλλον δὲ παρὰ Θε- 30 οῦ, τοῖς προσεδρεύειν ἐθέλουσι τοῖς ἀνοσίοις αἰρετικοῖς καὶ μαθητιᾶν ὑποκρινομένοις τὰ εἰς ζωὴν τε καὶ σύνεσιν.

56. * ΕΞ. 20, 3.

57. * ΕΞ. 20, 4.

ὑπῆρχε ἐκεῖνος πού θά ἀντιπαρέθετε τὸ νόμο καὶ θά ἔφερεν στήν ἀνάμνηση τῶν νομοθετημάτων. Γιατί ἔχει γραφεῖ· «Δέν θά ἔχεις θεοὺς ἄλλους ἐκτὸς ἀπὸ ἐμένα»⁵⁶. Καὶ πάλι· «Δέν θά κατασκευάσεις γιὰ προσκύνηση εἶδωλο»⁵⁷. Ἀλλὰ ἐλάχιστη σημασία ἔδιναν σ' αὐτά. Σιώπησαν δηλαδή, τιμώντας τὴν ἀσέβεια, ἦτοι τὴν ἀποστασία. Κατὰ συνέπεια τρύγησαν τοὺς καρποὺς τῆς ἀδικίας πού εἶχε αὐτὸ τὸ ἀποτέλεσμα, ἔφαγαν καρπὸ ψευδῆ, δηλαδή ἔκαναν ἀβάσιμη καὶ ἀνώφελη τὴν ἐλπίδα τους. Γιατί καρπὸς ἀληθινὸς καὶ πού μπορεῖ νὰ ὠφελεῖ καὶ νὰ σώζει εἶναι ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τὰ καυχήματα τῆς δικαιοσύνης. Καὶ καρπὸς πάλι ψευδῆς θά μπορούσε νὰ νοηθεῖ εὐλογία ὁ καρπὸς τῆς ἀσέβειας· γιατί ὁδηγεῖ ὅπωςδήποτε σὲ τέλος ἀνεπιθύμητο.

Ποιὸς εἶναι λοιπὸν ὁ ψευδῆς καρπὸς πού τοὺς προξένησε ἡ δυσσέβεια, μᾶς τὸ ἔδειξε ἀμέσως. Γιατί προσθέτει· «Στήριξες τὴν ἐλπίδα σου στὰ ἄρματα σου, στὸ πλῆθος τῶν στρατευμάτων σου· ἔτσι στὸ λαὸ μέσα θά προξηνηθεῖ καταστροφή καὶ ὅλα τὰ περιτεχνίσματά σου θά ἀφανισθοῦν». Περιέπεσες δηλαδή, λέγει, σὲ ὄχι μικρὴ ἀσέβεια μὲ τὸ νὰ λατρεύσεις ξύλα καὶ πέτρες καὶ νὰ περιφρονήσεις τὸν ἕνα καὶ ἀπὸ τὴ φύση του καὶ ἀληθινὸ Θεό. Κι ἔπειτα, ἐνῶ ὁ πόλεμος εἶχε προαναγγελθεῖ καὶ εἶχε περάσει καὶ μέσα ἀπὸ τίς πύλες, δὲν ζητοῦσες τὴ δική μου βοήθεια, ἀλλὰ στηρίξατε τὸ θάρρος σας στὶς δικές σας δυνάμεις καὶ στὸ πλῆθος τῶν ἁρμάτων σας, καὶ ὑπολογίσατε ὅτι θά ὑπερισχύσετε τῶν ἐχθρῶν σας στὴ δύναμη, γιατί θά σᾶς ἀρκοῦσε ὡς πρὸς αὐτὸ ἡ πρόνοια καὶ ἡ βοήθεια τῶν ψευδώνυμων θεῶν. Αὐτὸ θά σᾶς γίνεῖ ψευδῆς καρπός. Γιατί θά συμβεῖ ἡ καταστροφή τοῦ λαοῦ καὶ κάθε λαμπρὴ καὶ εὐτυχέστατη πόλη θά καταγκρεμισθεῖ. Γιατί ὅ,τι δὲν στήνει ὄρθιο καὶ δὲν τὸ στηρίζει ὁ Θεός, ὅπωςδήποτε καὶ ἀναμφίβολα θά πέσει.

Ἄς εἰπωθοῦν λοιπὸν αὐτὰ καὶ ἀπὸ ἐμᾶς, ἢ μᾶλλον ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, πρὸς ἐκείνους πού θέλουν νὰ συχνάζουν κοντὰ τοὺς ἀσεβεῖς αἰρετικούς, πού ὑποκρίνονται ὅτι διδάσκουν τὰ ἀναγ-

Οὗτοι παρασιωπῶσιν ἀσέβειαν. Ἀνέχονται γὰρ δυσφη-
 μούντων ἀκούοντες, καίτοι πλείστην ὄσσην ὀφείλοντες τὴν
 κατ' αὐτῶν ποιεῖσθαι κατάρῳησιν. Μεθέξουσι δὴ οὖν τῆς
 ἑαυτῶν δυσβουλίας καὶ τοὺς τῆς ἀδικίας ἐκθεριοῦσι καρ-
 5 πούς. Φάγονται γὰρ ψευδῆ, νόθην καὶ ἀπόβλητον δεχόμε-
 νοι γνῶσιν, διδασκόμενοί τε τὰ διεστραμμένα καὶ ὅσα τῆς
 ἀληθείας τὸ κάλλος παραχαράττειν ἐπιχειρεῖ. Ὅτι δὲ καὶ
 αὐτῶν πᾶσα πεσεῖται δύναμις, Θεοῦ καταστρέφοντος, οἰ-
 χήσονται δὲ καὶ εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν, πῶς ἂν ἐνδοιά-
 10 σειέ τις;

Στίχ. 14-15. «Ὡς ἄρχων Σαλμανὰ ἐκ τοῦ οἴκου Ἰεροβά-
 αλ ἐν ἡμέραις πολέμου μητέρα ἐπὶ τέκνοις ἠδάφισεν,
 οὕτω ποιήσω ὑμῖν, οἶκος τοῦ Ἰσραήλ, ἀπὸ προσώπου
 κακιῶν ὑμῶν».

15 ΡΚΓ'. Ἐν τῇ δίβλῳ γέγραπται τῶν Κριτῶν, ὡς ἐξέκλινε
 μὲν ὁ Ἰσραήλ ὀπίσω τῶν Βααλεῖμ κατὰ καιρούς. Ταύτητοι
 Θεῷ προσκεκρούκασι, παραδέδονται δὲ καὶ εἰς χεῖρας Μα-
 διαμ, ἐφ' ὅλοις ἔτεσιν ἑπτὰ. Ἀπηνῆ δὲ οὕτως ὑπομεμενήκα-
 σι τὴν ἐκ τῶν κεκρατηκότων πλεονεξίαν, ὡς ἤδη καὶ πέτρας
 20 οἰκεῖν καὶ σώζεσθαι μόλις ἐν αὐταῖς καταδνομένους καὶ
 προτείχισμα ποιεῖσθαι τὰς δυσχωρίας, διὰ τοι τὸ παντελῶς
 ἀπειπεῖν πρὸς μάχην. Συμβέβηκε τοίνυν ὡμῶς ἀναιρεῖσθαι
 κατὰ καιροὺς τοὺς ἐμπίπτοντας τοῖς Μαδιθηναίοις, ὥστε καὶ
 ἀθλίαις μητράσι συνδιόλλυσθαι τέκνα, φειδοῦς ἀπάσης ἐξη-
 25 ρημένης Ἡρχον δὲ αὐτῶν Ὠρήθ τε καὶ Ζήθ καὶ Ζεβεὲ καὶ
 Σαλμανά. Παρετείνετο δὲ τὰ τῆς συμφορᾶς ἄχρις ἂν κατοι-
 κτείρας Θεὸς ταλαιπωροῦντα τὸν Ἰσραήλ ἠγειρε τὸν Γεδε-
 ὄν, ὃς καὶ μετωνόμασται παρά τε τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἐγχω-
 ρίων Ἰεροβάαλ δι' αἰτίαν τοιαύτην. Χρήσαντος μὲν γὰρ αὐ-
 30 τῷ Θεοῦ διὰ φωνῆς ἀγγέλου, καθεῖλε τὴν στήλην τοῦ
 Βάαλ καὶ τὸ ἄλσος αὐτοῦ ἐξέκοψε, λεληθότως καὶ ἐν νυκτί

καῖα πρὸ ζωῆ καὶ σύνεση. Αὐτοὶ ἀποσιωποῦν τὴν ἀσέβεια. Γιατὶ ἀνέχονται ν' ἀκοῦνε τοὺς δυσφημητές, μολονότι ὀφείλουν νὰ ἐξαπολύουν πλεῖστες ὅσες κατηγορίες ἐναντίον τους. Θὰ γίνουν λοιπὸν μέτοχοι τῆς ἀφροσύνης τους καὶ θὰ θερίσουν τοὺς καρπούς τῆς ἀδικίας. Γιατὶ θὰ φᾶνε ψευδῆ, δεχόμενοι νόθη καὶ ἀπόβλητη γνώση, καὶ διδασκόμενοι τὰ διαστρεβλωμένα διδάγματα καὶ ὅσα ἐπιχειροῦν νὰ παραχαράξουν τὸ κάλλος τῆς ἀλήθειας. "Ὅτι ὅμως καὶ ὅλων αὐτῶν ἡ δύναμη θὰ πέσει, καθὼς θὰ τὴν καταστρέψει ὁ Θεός, καὶ θὰ ὀδηγηθεῖ στὸν ὄλεθρο καὶ στὴν ἀπώλεια, πῶς μπορεῖ νὰ ἀμφιδάλει κανεὶς;

Στίχ. 14-15. «"Ὅπως ὁ ἡγεμὼν Σαλμανά, ἀπὸ τὸν οἶκο τοῦ Ἱεροβάαλ, τὶς ἡμέρες τοῦ πολέμου σώριασε στὸ ἔδαφος πάνω στὰ νεκρὰ παιδιὰ νεκρῆ τῆ μητέρα τους, ἔτσι θὰ κάνω σ' ἐσᾶς, οἶκε τοῦ Ἰσραήλ, βλέποντας τὶς κακίες σας».

123. "Ἐχει γραφεῖ στὸ βιβλίο τῶν Κριτῶν, ὅτι κατὰ καιροὺς ἐξέκλινε ὁ Ἰσραήλ πίσω ἀπὸ τὸν Βααλείμ. Γι' αὐτὸ προσέκρουσαν στὸν Θεὸ καὶ παραδόθηκαν στὰ χέρια τοῦ Μαδιάμ γιὰ ἑπτὰ ὀλόκληρα χρόνια. "Ἐτσι δέχθηκαν σκληρῆ τὴν τυραννικὴ καταπίεση τῶν νικητῶν, ὥστε καὶ σὲ σπηλιές νὰ κατοικοῦν καὶ μετὰ βίας νὰ γλυτώνουν κρυμμένοι μέσα σ' αὐτὲς καὶ νὰ κάνουν προτείχισμά τους τὶς στενοτοπιές, ἐπειδὴ εἶχαν χάσει κάθε ἐλπίδα γιὰ μάχη⁵⁸. Συνέβαινε λοιπὸν κατὰ καιροὺς νὰ σκοτώνονται ἀπάνθρωπα ὅσοι ἔπεφταν στὰ χέρια τῶν Μαδιανιτῶν, ὥστε καὶ χωρὶς κανένα οἶκτο νὰ σκοτώνονται καὶ τὰ παιδιὰ μαζὶ μὲ τὶς δυστυχισμένες μητέρες. Ἀρχηγοὶ τους ἦταν ὁ Ὠρήβ καὶ ὁ Ζήβ⁵⁹, καθὼς καὶ ὁ Ζεβεὲ καὶ ὁ Σαλμανά⁶⁰. Ἡ συμφορὰ βέβαια συνεχιζόταν μέχρι πὺ ἐϋσπλαχνίσθηκε ὁ Θεὸς τὸν Ἰσραήλ πὺ ταλαιπωροῦνταν καὶ παρουσίασε τὸν Γεδεών, ὁ ὁποῖος καὶ μετονομάσθηκε Ἱεροβάαλ ἀπὸ τὸν πατέρα του καὶ τοὺς ἐντόπιους γιὰ τὴν ἐξῆς αἰτία. Μὲ χρησμὸ δηλαδὴ τοῦ Θεοῦ μέσω ἀγγέλου γκρέμισε τὸ εἶδωλο τοῦ Βααλ καὶ κατέκοψε τὰ δένδρα τοῦ ἄλσους τῆ νύχτα. "Ὅταν

60. Κριτ. 8, 5.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ τῆς πολίχνης οἰκῆτορες, τὰ συνήθη πληροῦν ὑπὸ τὴν ἕω σπουδάζοντες, παρήσαν ἐν τῷ τεμένει καὶ κατεῶ-
 ριμμένον τεθέανται τὸν Βάαλ καὶ τὸν δρυμὸν ἐπ' αὐτῷ πε-
 πτωκότα, κατεστοχάζοντο τῆς τοῦ Γεδεὼν ἤδη φιλοθείας
 5 καὶ αὐτῷ τοῦ πράγματος ἐπέγραφον τὰς αἰτίας.

Εἶτα προσήεσαν τῷ πατρὶ λέγοντες· «Δὸς τὸν υἱόν σου,
 ἵνα ἀποκτείνωμεν αὐτόν, ὅτι καθεῖλε τὸν Βάαλ». Πρὸς ταῦ-
 τα ἐκεῖνος· «Μὴ ὑμεῖς», φησὶν, «ἐκδικήσετε τὸν Βάαλ; Εἰ
 θεὸς ἐστὶ, δικασάσθω πρὸς τὸν καθελόντα αὐτόν». Κάντεῦ-
 10 θεν ὁ Γεδεὼν μετωνόμασται λοιπὸν Ἱεροβάαλ, ὃ διερμη-
 νεύεται, «Δικασάσθω ὁ Βάαλ». Ὡσπερ οὖν, φησὶν, ὁ Σαλ-
 μαανά, τῆς Μαδιηναίων πληθύος ὁ καθηγούμενος, ἐκ τοῦ
 οἴκου Γεδεὼν, ἦτοι τοῦ Ἱεροβάαλ, μητέρα ἐπὶ τέκνοις ἠδᾶ-
 φισε, τὸν αὐτὸν τουτονὶ τρόπον τῶν Ἀσσυρίων ὁ στρατη-
 15 γὸς ὠμῶς καὶ ἀπανθρώπως καὶ οἰκτιρμοῦ παντὸς δίχα
 χρήσεται πολέμῳ τῷ καθ' ὑμῶν, καὶ μητέρα σὺν τέκνοις
 ἔδαφιεῖ. Συμβήσεται δὲ ταυτὶ διὰ γε τὰς ὑμῶν κακίας. Κο-
 λάζει γὰρ οὐ μάτην, κριτῆς ὢν δίκαιος ὁ τῶν ὄλων Θεός.
 Ἄλλ' εἰ ἐκτείνοιτο λοιπὸν εἰς τὸ ἐπέκεινα μέτρον τὰ τῶν
 20 προσκεκρουκότων αὐτῷ πλημμελήματα, τότε ἀναλόγως
 ἐπιφέρει τὰ ἐξ ὀργῆς. Εἰ δὴ παραιτούμεθα τὸν θυμόν, προ-
 παραιτητέον εὖ μάλα καὶ τὸ πλημμελεῖν καὶ τὸ οἴονεϊ κατα-
 θήγειν εἰς ἀγανάκτησιν τὴν θεῖαν τε καὶ ἡμερωτάτην φύ-
 σιν, τάχα δέ που καὶ οὐχ ἔκουσαν εἰς τοῦτο καταβιάζεσθαι
 25 ταῖς τῶν πταισμάτων ὑπερβολαῖς.

Ἰστέον δέ, ὅτι τῶν προλαβόντων ἐξηγητῶν τινες, οὐ
 τὸν τῶν Μαδιηναίων ἄρχοντα Σαλμανὰ μητέρα ἐπὶ τέκνοις
 ἔδαφίσαι φασίν, ἐκ τοῦ οἴκου Ἱεροβάαλ, ἦτοι τοῦ Ἰσραὴλ
 (ἀπὸ γὰρ τῶν ἡγουμένων τὸ σύμπαν ἔσθ' ὅτε κατασημαίνε-
 30 ται), ἀλλὰ μᾶλλον ἐν τῷ οἴκῳ Σαλμανὰ τὸν Γεδεὼν ἔδαφί-
 σαι μητέρα ἐπὶ τέκνοις. Ἄλλ', οἶμαι, κρεῖττον καὶ τὴν ἀπὸ

ὅμως οἱ κάτοικοι τῆς κωμόπολης, ἀρχίζοντας τὴν αὐγὴ τὶς συνηθισμένες δουλειές τους, πῆγαν στὸ ναὸ καὶ εἶδαν ριγμένο κάτω τὸν Βαάλ καὶ τὰ δένδρα πεσμένα ἐπάνω του, σκέφθησαν τὴν ἀγάπη ποὺ εἶχε ὁ Γεδεών γιὰ τὸν Θεὸ καὶ ἀπέδωσαν σ' αὐτὸν τὴν αἰτία τοῦ γεγονότος.

Στὴ συνέχεια πῆγαν στὸν πατέρα του καὶ τοῦ ἔλεξαν· «Δῶσε μας τὸν υἱό σου νὰ τὸν σκοτώσουμε, γιατί γκρέμισε τὸν Βαάλ»⁶¹. Σ' αὐτοὺς ἐκεῖνος ἀπάντησε· «Μήπως ἐσεῖς θὰ λάβετε ἐκδίκηση γιὰ τὸν Βαάλ; Ἄν εἶναι θεὸς ὡς ἐκδικηθεῖ ὁ ἴδιος αὐτὸν ποὺ τὸν γκρέμισε»⁶². Κι ἀπὸ αὐτὸ ὁ Γεδεών μετονομάσθηκε στὸ ἕξις σὲ Ἱεροβάαλ, ποὺ ἐρμηνευόμενον σημαίνει, «Ἄς τὸν ἐκδικηθεῖ ὁ Βαάλ». Ὅπως λοιπὸν, λέγει, ὁ Σαλμανά, ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ τῶν Μαδιανητῶν, ἀπὸ τὸν οἶκο τοῦ Γεδεών, ἦτοι τοῦ Ἱεροβάαλ, ἔστρωσε στὸ ἔδαφος τὴ μητέρα πάνω στὰ νεκρὰ παιδιὰ της, μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀσσυρίων, ὡμὰ κι ἀπάνθρωπα καὶ δίχως καμμιά εὐσπλαχνία θὰ πολεμήσει ἐναντίον σας καὶ θὰ στρώσει νεκρὴ στὸ ἔδαφος τὴ μητέρα ἐπάνω στὰ παιδιὰ της. Κι αὐτὰ θὰ συμβοῦν ἐξαιτίας τῶν κακιῶν σας. Γιατὶ δὲν τιμωρεῖ ἄδικα ὁ Θεὸς τῶν ὅλων γιατί εἶναι κριτὴς δίκαιος. Ἄν ὅμως τὰ πλημμελήματα αὐτῶν ποὺ προσκρούουν σ' αὐτὸν ξεπερνοῦν κάθε μέτρο, τότε ἐκδηλώνει καὶ τὴν ἀνάλογη ὀργή. Ἄν λοιπὸν θέλομε ν' ἀποφύγομε τὸν θυμὸ του, πρέπει νὰ σταματήσομε προηγουμένως νὰ ἁμαρτάνομε καὶ κατὰ κάποιο τρόπο νὰ τὸν ἐρεθίζομε καὶ νὰ ὀδηγοῦμε σὲ ἀγανάκτηση τὴ θεία καὶ ἡμερότατη φύση, καὶ ποὺ ἴσως χωρὶς νὰ θέλει ἐξαναγκάζεται νὰ προβεῖ σ' αὐτὸ ἀπὸ τὰ ὑπερβολικὰ ἁμαρτήματα.

Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζομε ὅτι κάποιοι ἀπὸ τοὺς προηγούμενους ἐρμηνευτὲς λένε ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τῶν Μαδιανητῶν Σαλμανά, ποὺ σώριασε στὸ ἔδαφος τὴ μητέρα πάνω στὰ παιδιὰ της, δὲν καταγόταν ἀπὸ τὸν οἶκο Ἱεροβάαλ, ἦτοι τοῦ Ἰσραὴλ (γιατὶ πολλές φορές ἀπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς δηλώνεται τὸ σύνολο), ἀλλὰ μᾶλλον στὸν οἶκο Σαλμανά ὁ Γεδεών σκότωσε καὶ σώριασε τὴ μητέρα

τοῦ πρόποντος ἐπικουρίαν ἔχον εἶη ἂν οὐχὶ τοῦτο μᾶλλον, ἀλλὰ τὸ ἕτερον. Ὡσπερ γὰρ κατ' ἐκεῖνο τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν προσκέκλιτο τοῖς Βααλεῖμ ὁ Ἰσραὴλ ἠδαφίσθησαν παρ' αὐτοῖς τὰ τέκνα μητράσιν ὁμοῦ διὰ χειρὸς ἄλλοφύλων, οὕτω καὶ νῦν, ἀπονεύσαντος εἰς εἰδωλολατρίαν τοῦ Ἐφραΐμ, ἐδαφισθήσονται πάλιν διὰ χειρὸς βαρβάρων, τουτέστι τῶν Ἀσσυρίων, ὁμοῦ ταῖς τεκούσαις τὰ γεγεννημένα. Οἶμαι δὴ οὖν ὅτι τὸ πιθανὸν ὁ λόγος καὶ τὴν ὁμοιότητα τὴν ὡς ἐξ εἰκόνης τῆς ἀρχαίας, ἐπὶ τὰ νεώτερα διασώσει μᾶλλον, εἰ τῆ-
10 δε νοοῖτο τῶν προκειμένων ἢ δύναμις

ΚΕΦ. 11, στίχ. 1. «Ὁρθρου ἀπερῶρίφησαν.
Ἀπερῶρίφη βασιλεὺς Ἰσραὴλ».

ΡΚΔ'. Οἱ λοιποὶ πάλιν ἐρμηνευταί, καὶ μὴν καὶ τῶν Ἐβραίων ἢ συγγραφή, τὸ ὡς «ὄρθρος ἀπερῶρίφησαν» εἰρήκα-
15 σιν ἐναργῶς, τό, οἷον ὡς ἐν ὀλίγῳ κομιδῇ καιρῶ, ἤγουν ὀξέως καὶ ἀμελλητὶ τῆς πρὸς Θεὸν οἰκειότητος ἀποπεπτωκέναι τὸν Ἰσραὴλ, διὰ τούτου σημαίνοντες. Βραχὺς δὲ λίαν ὁ τοῦ ὄρθρου καιρὸς ἅμα τε γὰρ ἄρχεται διανγασμοῦ τῆς ἡμέρας τὸ φῶς καὶ τὸν ὄρθρον ἐργάζεται· ἀνασχόντος γε μὴν ἡλίου καὶ
20 πρώτην ἀκτῖνα προέντος, λέλνται παραχρηῖμα καὶ διελήλακεν. Οὕκοῦν «ὡς ὄρθρος», τουτέστιν, ἐν ὀλίγῳ καὶ βραχεῖ καὶ κομιδῇ συνεσταλμένῳ καιρῶ, τοῖς ἠγουμένοις ὁμοῦ συναπερῶρίφησαν. Ἡ γὰρ οὕτω συνήσομεν, ἢ γοῦν καθ' ἕτερον τρόπον μεταληψόμεθα. Ὅτε γὰρ τοῖς ἀνθρωπίνοις πταιίσμασιν
25 οὕτω τὰς δίκας ἐπιφέρει Θεός, ἢ καὶ μακροτέραν ποιεῖται τῆς ἀνεξικακίας τὴν παράτασιν, τὸ ἀπεικὸς οὐδὲν τοῖς ἐν νυκτὶ καθεύδουσι παρεικάζειν αὐτόν. Καὶ γοῦν οἱ μακάριοι προφηῆται διακεκράγασι πολυτρόπως ἡμῖν, αὐτὸ δὴ τοῦτο κατασημαίνοντες. Ἰερεμίας μὲν γὰρ ὁ σοφώτατος, «Μὴ ἔση»,
30 φησὶν, «ὡσπερ ἄνθρωπος ὑπνῶν, ἢ ὡς ἀνὴρ οὐ δυνάμενος σώζειν», ὁ δὲ γε θεσπέσιος Μελωδός, ποτὲ μὲν φησιν, ὅτι

πάνω στὰ παιδιὰ της. Ἀλλὰ νομίζω πὼς ὀρθότερο καὶ συμφωνότερο εἶναι ἐκεῖνο μᾶλλον, παρὰ αὐτό. Ὅπως δηλαδή τότε πού ὁ Ἰσραὴλ ἔκλινε στοὺς Βααλεῖμ σκοτώθηκαν καὶ σωριάσθηκαν στὸ ἔδαφος τὰ παιδιὰ μαζί μὲ τὶς μητέρες τους ἀπὸ τὰ χέρια τῶν ἀλλοφύλων, ἔτσι καὶ τώρα πού ἔκλινε στὴν εἰδωλολατρία ὁ Ἐφραΐμ θὰ σκοτωθοῦν πάλι καὶ θὰ σωριασθοῦν στὸ ἔδαφος ἀπὸ τὰ χέρια τῶν βαρβάρων, δηλαδή τῶν Ἀσσυρίων, τὰ παιδιὰ μαζί μὲ τὶς μητέρες τους. Νομίζω λοιπόν, ὅτι ὁ λόγος θὰ διασώσει τὴν πιθανότητὰ του καὶ τὴν ὁμοιότητα, ὅτι ἡ νέα εἰκόνα ἀντιγράφει τὴν παλαιά, ἃν δοῦμε ἔτσι τὸ νόημα τῶν πιὸ πάνω.

ΚΕΦ. 11, στίχ. 1. «Ἡ ἀπορριψη ἐγινε τὴν αὐγή· ἀπορρίφθηκε ὁ βασιλιάς τοῦ Ἰσραήλ».

124. Οἱ λοιποὶ πάλι ἐρμηνευτὲς καὶ βέβαια καὶ ἡ Γραφή τῶν Ἑβραίων λέγει πολὺ καθαρά, «Ὡς ὀρθος (αὐγή) ἀπορρίφθηκαν», σημαίνοντας μὲ αὐτὸ ὅτι σὲ πολὺ λίγο καιρὸ, δηλαδή γρήγορα καὶ χωρὶς καθυστέρηση ὁ Ἰσραὴλ ἐξέπεσε ἀπὸ τὴν οἰκειότητα μὲ τὸν Θεό. Γιατὶ ἡ διάρκεια τῆς αὐγῆς εἶναι πολὺ σύντομη· μόλις ἀρχίσει νὰ χαράζει τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, ἔρχεται ἡ αὐγή· καὶ βέβαια μόλις θυεῖ ὁ ἥλιος καὶ στείλει τὴν πρώτη του ἀκτίνα, διαλύεται καὶ χάνεται. «Σὰν αὐγή» λοιπόν, δηλαδή σὲ λίγο καὶ σύντομο καὶ πολὺ περιορισμένο χρόνο ἀπορρίφθηκαν μαζί μὲ τοὺς ἀρχηγούς τους. Ἡ ἔτσι λοιπόν θὰ τὸ ἐννοήσομε, ἢ θὰ τὸ ἐξηγήσομε μὲ ἄλλο τρόπο. Ὅταν δηλαδή δὲν ἐπιβάλλει ἀκόμα ὁ Θεὸς τὶς τιμωρίες γιὰ τὰ ἀνθρώπινα πλημμελήματα, ἢ κάνει μακρότερη τὴν παράταση τῆς ἀνεξικακίας του, δὲν εἶναι καθόλου παράδοξο νὰ τὸν παρομοιάζομε μὲ αὐτοὺς πού κοιμοῦνται τὴ νύχτα. Καὶ πράγματι οἱ μακάριοι προφῆτες φωνάζουν σ' ἐμᾶς μὲ πολλοὺς τρόπους δηλώνοντας αὐτὸ ἀκριβῶς. Ὁ Ἰερεμίας ὁ σοφώτατος γιὰ παράδειγμα λέγει· «Μὴν εἶσαι σὰν τὸν ἄνθρωπο πού κοιμᾶται, ἢ σὰν ἄνδρας πού δὲν μπορεῖ νὰ σώσει»⁶³. Ὁ θεσπέσιος πάλι Ψαλμωδὸς ἄλλοτε λέγει, «Σήκω, γιατί κοιμᾶσαι, Κύριε; Σήκω,

63. Ἰερ. 14, 9.

«Ἐξεγέρθητι, ἵνα τί ὑπνοῖς Κύριε; Ἀνάστηθι καὶ μὴ ἀπώση εἰς τέλος», ποτὲ δὲ αὐτὸν διεγηνεργμένον βλέπων εἰς ἐπικουρίαν τινῶν, «Καὶ ἐξηγέρθη», φησὶν, «ὡς ὁ ὑπνῶν Κύριος».

Ἐοικεν δὴ οὖν ἔοικεν ἀποκαλεῖν τῆς ἐπ' αὐτοῖς οἰο-
5 νεὶ ἐργηγόρσεως τὸν καιρὸν. Ἐοικεν γὰρ ἐξ ὑπνου διανι-
στάμεθα. Ἐγρηγορηκός δὴ οὖν ἐπ' αὐτοῖς τοῦ Θεοῦ καὶ
μονονουχὶ διεγηνεργμένου λοιπὸν εἰς ἐπίσκεψιν ὧν δεδρά-
κασιν, ἀπόβλητοι καὶ ἀπερῶμιμένοι γενήσονται, καίτοι διὰ
πλείστην ὄσσην ἀνεξικακίαν μονονουχὶ καὶ νυστάξαντος ἐπ'
10 αὐτοῖς, κατὰ τὸν ἤδη παρωχηκότα καιρὸν. Συναπερῶριφθαι
δὲ τοῖς ὄχλοις καὶ τὸν βασιλέα, φησὶν, ὡς ὅσον οὐδέπω καὶ
τῆς Ἐφραΐμ βασιλείας ἐσομένης ἐκ μέσου. Ὑπονοστήσαν-
τες γὰρ, ὡς ἔφην, εἰς τὴν Ἰουδαίαν μετὰ τὸν τῆς αἰχμαλω-
σίας καιρὸν, ὑφ' ἑνα πάντες γεγόνασι βασιλέα, καθάπερ
15 ἀμέλει καὶ ἐν ἀρχαῖς καὶ πρὸ τῶν τῆς ἀλώσεως χρόνων.
Ἐβασίλευον γὰρ οἱ ἐκ φυλῆς Ἰούδα κατὰ τὴν Ἱερουσαλήμ
ὄντος ἔτι παντὸς τοῦ Ἰσραήλ.

Στίχ 1-2 «Διότι νήπιος Ἰσραὴλ καὶ ἐγὼ ἠγάπησα αὐτὸν
καὶ ἐξ Αἰγύπτου μετεκάλεσα τὰ τέκνα αὐτοῦ. Καθὼς με-
20 τεκάλεσα αὐτούς, οὕτως ἀπώχοντο ἐκ προσώπου μου».

ΡΚΕ'. Ἐοικεν ἡμῖν ἐν τούτοις ὁ λόγος ἀνθυποφορᾶ
μάχεσθαι τῇ παρά τινων. Νοεῖσθω γὰρ τις ἐκεῖνο διενθυ-
μούμενος, ἢ καὶ λέγων ἀναφανδόν. Εἰ ἔμελλον ἀποπεσεῖ-
σθαι καὶ ἐκ προσώπου Θεοῦ γενέσθαι κατὰ καιροῦς οἱ ἐξ
25 αἵματος Ἰσραὴλ, βδελυροί τε ἔσεσθαι καὶ ἀπηχθημένοι, τί
καὶ ὅλως κέκληνται τὴν ἀρχήν; Πρὸς ταῦτα Θεός, καὶ μάλα
εἰκότως, ἐξηγεῖται τρόπον τινά, λέγων· «Νήπιος Ἰσραὴλ,
καὶ ἐγὼ ἠγάπησα αὐτὸν καὶ ἐξ Αἰγύπτου μετεκάλεσα τὰ
τέκνα αὐτοῦ». Ἀνὴρ ἄπλαστος γέγονε φησὶν Ἰακώβ, ὃς με-
30 τωνομάσθη Ἰσραὴλ. Ταύτητοι καὶ ἠγάπησα αὐτόν· ἔτι γὰρ
ὄντων ἐν μήτρᾳ, «Τὸν Ἰακώβ ἠγάπησα», φησὶ, «τὸν δὲ

καὶ μὴ μὲ ἀποστρέφεται μέχρι τὸ τέλος»⁶⁴, καὶ ἄλλοτε πάλι βλέποντας νὰ ἔχει σηκωθεί γιὰ νὰ βοηθήσει κάποιους λέγει· «Σηκώθηκε ὁ Κύριος, ὅπως αὐτὸς ποὺ κοιμόταν»⁶⁵.

Φαίνεται λοιπὸν ὅτι «ὄρθρο» ὀνομάζει τὸν καιρὸ κατὰ κάποιο τρόπο τῆς ἐγρήγορσής του γι' αὐτούς. Γιατί τὴν αὐγὴ σηκωνόμαστε ἀπὸ τὸν ὕπνο. Ἐχοντας λοιπὸν ἀγρυπνήσει γι' αὐτούς ὁ Θεὸς καὶ ἔχοντας σηκωθεί γιὰ νὰ ἐπισκεφθεῖ ὅσα ἔπραξαν, θὰ γίνουν ἀπόβλητοι καὶ παραρριγμένοι, μολονότι ἐξαιτίας τῆς μεγάλης ἀνεξικακίας του νύσταξε κατὰ κάποιο τρόπο γιὰ χάρη τους τὸν περασμένο καιρὸ. Μαζὶ μὲ τὸν ὄχλο ὅμως, λέγει, ἀπορρίφθηκε καὶ ὁ βασιλιάς, ἐπειδὴ ὅπου νᾶναι θὰ θγεῖ ἀπὸ τὴ μέση καὶ ἡ βασιλεία Ἐφραΐμ. Πράγματι, ἀφοῦ, ὅπως εἶπα, ἐπέστρεψαν στὴν Ἰουδαία μετὰ τοὺς χρόνους τῆς αἰχμαλωσίας, τέθηκαν ὅλοι κάτω ἀπὸ ἓνα βασιλιά ὅπως ἀκριβῶς καὶ στὶς ἀρχές καὶ πρὶν ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς αἰχμαλωσίας. Γιατί βασίλευαν οἱ βασιλεῖς ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἰούδα τὸν καιρὸ ποὺ ὅλος ὁ Ἰσραὴλ κατοικοῦσε στὴν Ἱερουσαλήμ.

Στίχ. 1-2. «Γιατί ὁ Ἰσραὴλ ἦταν νήπιο καὶ ἐγὼ τὸν ἀγάπησα, καὶ ξανακάλεσα τὰ παιδιά του ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο. Ὅπως τοὺς κάλεσα πίσω, ἔτσι καὶ ἀπομακρύνθηκαν ἀπὸ ἐμένα».

125. Μοῦ φαίνεται ὅτι μὲ τὰ λεγόμενα ἐδῶ μάχεται χρησιμοποιώντας τὸ σχῆμα τῆς ἀνθυποφορᾶς ποὺ ἐφαρμόζουν κάποιοι. Ἄς σκεφθεῖ δηλαδὴ κανεὶς φέροντας στὴ μνήμη του ἐκεῖνο, ἧ καὶ ἅς τὸ πεῖ ὀλοφάνερα. Ἐὰν ἐπρόκειτο οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἰσραὴλ νὰ ἐκπέσουν κάποτε καὶ νὰ χαθοῦν ἀπὸ τὰ μάτια τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ γίνουν σιχαμεροὶ καὶ μισητοί, γιατί καὶ ἔχουν κληθεῖ ἀπὸ τὴν ἀρχή; Σ' αὐτά, καὶ πολὺ εὐλογα, ὁ Θεὸς δίνει ἐξήγηση καὶ λέγει· «Ὁ Ἰσραὴλ εἶναι νήπιο, καὶ ἐγὼ τὸν ἀγάπησα, καὶ ξανακάλεσα ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο τὰ παιδιά του». Ὁ Ἰσραὴλ ἐγίνε ἀνδρας ἀνυπόκριτος, λέγει, καὶ μετονομάσθηκε Ἰσραὴλ. Γι' αὐτὸ καὶ τὸν ἀγάπησε. Γιατί λέγει· ἐνῶ ἦταν ἀκόμα στὴ μήτρα, «τὸν Ἰακώβ τὸν

64. Ψαλμ. 43, 24.

65. Ψαλμ. 77, 65.

Ἡσαῦ ἐμίσησα». Ἐπειδὴ τοίνυν ἠγάπηκα αὐτόν, ταύτητοι
 καὶ ἐξειλόμεν τῆς Αἰγυπτίων πλεονεξίας τὰ τέκνα αὐτοῦ.
 «Ποιῶ γὰρ ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς ἀγαπῶσί με». Τί οὖν οἱ
 5 τετιμημένοι καὶ ἀπόλεκτοι διὰ τοὺς πατέρας, οἱ τῇ τῆς
 ἐλευθερίας τετιμημένοι χάριτι, καὶ δουλείας καὶ πόνων
 ἀπηλλαγμένοι; Ἐρα τετιμήκασιν, ἄρα ταῖς εὐνοίαις κα-
 τευφραίνειν ἐσπούδασαν τὸν ὑπερασπίσαντα Θεόν; Οὐδα-
 μῶς, φησὶν Ἀποδεδραμήκασι γὰρ τοῦ Δεσπότη, ἀπώχον-
 το τοῦ τετιμηκότος, ὕβρισαν τὸν κεκληκότα.
 10 Ἀπώχοντο δέ. Τίνα τρόπον; Ἐρα καθ' ἓνα καὶ καθ'
 ὀλίγους τοῦ φρονεῖν ὀρθῶς ἀπωλισθηκότες καὶ ταῖς τινῶν
 ἀπάταις ὑποκλεπτόμενοι; Οὕμενον. Ἀπέθορον γὰρ οὕ-
 τως, ὥσπερ ἀμέλει καὶ κέκληνται, τουτέστι κατὰ πληθὺν
 ὄλην καὶ κατὰ φυλάς, παγγενῆ τε καὶ πανοικί. Ἐξῆλθον
 15 γὰρ οὕτω τῆς Αἰγυπτίων κατὰ καιρούς Μεμνήμεθα δέ, ὅτι
 μόλις ἀνήσειν τὸν Ἰσραὴλ ὑπισχνουμένου τοῦ Φαραῶ καὶ
 τὴν ἀπαίρουσαν αὐτοῦ πληθὺν ἀναμαθεῖν ἐθέλοντος, λέγον-
 τός τε σαφῶς «Τίνες καὶ τίνες εἰσὶν οἱ πορευόμενοι;», Μω-
 σῆς ἀπεκρίνετο· «Σὺν τοῖς νεανίσκοις ἡμῶν καὶ σὺν τοῖς
 20 πρεσβυτέροις ἡμῶν πορευσόμεθα, σὺν τοῖς υἱοῖς καὶ θυγα-
 τράσι καὶ προβάτοις καὶ βοῦσιν ἡμῶν». Οὐκοῦν κατὰ φυ-
 λὰς ὅλας καὶ κατὰ πληθύν, κατὰ γένος τε καὶ οἴκους ἢ κλη-
 σις κατὰ τὸν ἴσον δὲ τρόπον καὶ ἢ ἀπόστασις, ἧς τὸ ἀκαλ-
 λές ὅτι μάλιστα σημαίνει, λέγων τὸ «ἀπώχοντο ἐκ προσώ-
 25 που μου». Οὕς γὰρ ἂν ἔλοιτο μισεῖν ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης,
 οὐδ' ἂν ἐπισκέψαιτο, κατ' ἐκεῖνό φημι τὸ ἐν ψαλμοῖς
 ὑμνούμενον· «Ἐπίβλεπον ἐπ' ἐμέ καὶ ἐλέησόν με». Γέγρα-
 πται γάρ, ὅτι «Ὁφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους»· καὶ αὐτὸς
 30 πεινὸν καὶ ἡσύχιον καὶ τρέμοντα τοὺς λόγους μου;».

66. Μαλαχ. 1, 3.

69. Ψαλμ. 85, 16.

67. Ἐξ. 20, 6.

70. Ψαλμ. 33, 16.

68. Ἐξ. 10, 8-9.

71. Ἡσ. 66, 2.

ἀγάπησα, ἐνῶ τὸν Ἡσαῦ τὸν μίσησα»⁶⁶. Κι ἐπειδὴ λοιπὸν τὸν ἀγάπησα γι' αὐτὸ καὶ ἐλευθέρωσα τὰ παιδιὰ του ἀπὸ τὴν τυραννική ἐξουσία τῶν Αἴγυπτίων. Γιατὶ λέγει· «Παρέχω τὸ ἔλεός μου σὺς χιλιάδες αὐτῶν ποὺ μ' ἀγαποῦν»⁶⁷. Τί ἔκαναν λοιπὸν ἐκεῖνοι ποὺ τοὺς τίμησα καὶ τοὺς ἐξέλεξα ἐξαιτίας τῶν πατέρων τους, αὐτοὶ ποὺ ἔχουν τιμηθεῖ μὲ τὴ χάρη τῆς ἐλευθερίας καὶ ἔχουν ἀπαλλαχθεῖ ἀπὸ τὴ δουλεία καὶ τὰ βάσανά τους; Ἄραγε τὸν τίμησαν, ἄραγε φρόντισαν μὲ τὴν ἀγάπη τους νὰ εὐχαριστήσουν τὸν Θεὸ ποὺ τοὺς ὑπερασπίσθηκε; Καθόλου, λέγει. Γιατὶ ἀπομακρύνθηκαν ἀπὸ τὸν Κύριο, ἔφυγαν μακριὰ ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ τοὺς τίμησε, περιφρόνησαν ἐκεῖνον ποὺ τοὺς κάλεσε.

Ἔφυγαν. Μὲ ποιὸ τρόπο; Ἐνας-ἕνας ἄραγε καὶ λίγοι-λίγοι ξεγλιστρώντας ἀπὸ τὸ ὀρθὸ φρόνημα καὶ ξεγελασμένοι ἀπὸ τὶς ἀπάτες κάποιων; Ὁχι βέβαια. Γιατὶ ἀπομακρύνθηκαν ὅπως ἀκριβῶς καὶ εἶχαν κληθεῖ, δηλαδὴ ὅλο τὸ πλῆθος τους καὶ ὅλες οἱ φυλές, ὅλα τὰ γένη καὶ ὅλες οἱ οἰκογένειες μαζί. Γιατὶ ἔτσι βγήκαν κάποτε ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο. Θυμόμαστε πῶς ὅταν ὁ Φαραὼ ὑποσχόταν ὅτι θὰ τοὺς ἀπελευθέρωνε καὶ ἤθελε νὰ βεβαιωθεῖ γιὰ τὸ πλῆθος τους ρωτώντας νὰ τοῦ ποῦν μὲ σαφήνεια, «Πόσοι καὶ ποιῆς ἡλικίες θὰ εἶναι αὐτοὶ ποὺ θὰ φύγουν», καὶ ὁ Μωυσῆς ἀπάντησε, «Θὰ φύγομε μαζί μὲ τοὺς νέους μας καὶ μαζί μὲ τοὺς ἡλικιωμένους μας, μαζί μὲ τοὺς υἱοὺς καὶ τὶς θυγατέρες μας, μὲ τὰ πρόβατα καὶ τὰ βόδια μας»⁶⁸. Ἐπομένως ὅλες μαζί οἱ φυλές καὶ ὅλο τὸ πλῆθος, κατὰ γένη καὶ οἰκογένειες· ἔτσι ἔγινε ἡ κλήση. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ἔγινε καὶ ἡ ἀποστασία, τὴν αἰσχρότητα τῆς ὁποίας τὴν ἐπισημαίνει λέγοντας, «Ἐξαφανίσθηκαν ἀπὸ μπροστά μου». Γιατὶ ἐκεῖνους ποὺ θὰ ἔφτανε νὰ μισήσει ὁ Κύριος τῶν ὅλων, οὔτε καὶ θὰ τοὺς ἐπισκεπτόταν, σύμφωνα, λέγω, μ' ἐκεῖνο ποὺ ψάλλετε στοὺς Ψαλμούς· «Στρέψε τὸ βλέμμα σου σ' ἐμένα καὶ ἐλέησέ με»⁶⁹. Γιατὶ ἔχει γραφεῖ· «Τὰ μάτια τοῦ Κυρίου εἶναι στραμμένα στοὺς δίκαιους»⁷⁰. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος λέγει κάπου· «Σὲ ποιὸν νὰ ρίξω τὸ βλέμμα μου, ἂν ὄχι στὸν ταπεινὸ καὶ ἡσυχὸ ἄνθρωπο ποὺ τρέμει τοὺς λόγους μου;»⁷¹.

Στίχ. 2-4. «Αὐτοὶ τοῖς Βααλεῖμ ἔθνον καὶ τοῖς
 γλυπτοῖς ἔθνυμιών. Καὶ ἐγὼ συνεπόδισα τὸν Ἐ-
 φραῖμ, ἀνέλαβον αὐτὸν ἐπὶ τὸν βραχίονά μου,
 καὶ οὐκ ἔγνωσαν ὅτι ἴαμαι αὐτοὺς ἐν διαφθορᾷ
 5 ἀνθρώπων. Ἐξέτεινα αὐτοὺς ἐν δεσμοῖς ἀγαπή-
 σεώς μου».

ΡΚΣΤ. Ἀμέτρητον οὖσαν καὶ θεοπρεπῆ τὴν ἐνοῦσαν
 αὐτῷ δείκνυσιν ἡμερότητα. Τὸ μὲν γάρ, τοῖς ἤδη πεπιστευ-
 κόσι καὶ ἐπεγνωκόσι αὐτὸν καὶ αὐτῷ δὴ μόνῳ προσκυνεῖν
 10 ἡρημένοις, ἀπονέμειν τὰ ἀγαθὰ, λόγον ἂν ἔχοι τὸν πρέπον-
 τα, καὶ οὐκ ἔξω τοῦ εἰκότος τὸ χρῆμα κείσεται (τιμᾷ γάρ
 τις, εἴπερ ἔλοιτο δοᾶν ὀρθῶς, τὸν οἰκεῖον ἤδη καὶ προσδε-
 δραμηκότα), τὸ δὲ καὶ τοῖς βεβήλοις ἔτι καὶ οὐκ εἰδόσιν
 αὐτὸν παντὸς ἀγαθοῦ φαίνεσθαι χορηγόν, ὑπερβολὴν ἂν
 15 ἔχοι φιλανθρωπίας καὶ θαύματος καὶ θεοπρεποῦς ἀληθῶς
 ἀπόδειξιν ἡμερότητος. Τοιγάρτοι καὶ αὐτὸς ἔφασκεν ὁ Σω-
 τῆρ κατοικτείρων τὰ καθ' ἡμᾶς καὶ τὸν οὐδαμόθεν πρέπο-
 ντα ταῖς φιλαμαρτήμοσιν ἔλεον ἀπονέμων ὡς Θεός, ποτε
 μὲν, ὅτι «Οὐ χρειάν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἱατροῦ, ἀλλ' οἱ
 20 κακῶς ἔχοντες», ποτε δὲ πάλιν, «Οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαί-
 ους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν». Θαυμάζει δὲ σφό-
 δρα καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος τὴν ἀσύγκριτον ἀνεξικακίαν
 τοῦ πάντων κρατοῦντος Θεοῦ, καὶ φησιν ὅτι: «Χριστὸς ἦλ-
 θεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός εἰμι ἐ-
 25 γώ». Αὐτοὶ τοίνυν, φησί, τουτέστιν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, ἐπλανῶν-
 το κατὰ τὴν Αἴγυπτον, οὐπω Θεὸν ἤδεσαν τὸν ἀληθινόν,
 ἐμέ, κατεφωρῶντο δὲ μᾶλλον θυσίας προσάγοντες τοῖς Βα-
 αλεῖμ, τουτέστι τοῖς εἰδώλοις, θυμιῶντες τοῖς γλυπτοῖς, ἥτοι
 τοῖς τῶν ἐγχωρίων σεβάσμασιν. Ἐγὼ δέ, ἐπεὶπερ εἰμι χρη-
 30 στός τε καὶ ἀγαθός, καίπερ οὕτως ἔχοντα σκαιότητος τὸν
 Ἐφραῖμ, ἥτοι καθ' ὅλου τὸν Ἰσραὴλ, ὡς ἐκ μιᾶς ἐνθάδε φυ-
 λῆς δηλούμενον, συνεπόδισα, φησίν. Καὶ τί δὴ τοῦτό ἐστιν,

Στίχ. 2-4. «Αὐτοὶ θυσίαζαν στὰ ἀγάλματα τοῦ Βάαλ καὶ πρόσφερον θυμίαμα στὰ γλυπτὰ τους. Ἄλλ' ἐγὼ κράτησα στὰ πόδια του τὸν Ἐφραΐμ καὶ τὸν ἀνέλαβα στηρίζοντάς τον μὲ τὸ δυνατὸ χέρι μου, καὶ ὅμως δὲν ἀναγνώρισαν ὅτι τοὺς θεραπεύσα, καὶ μέσα στὸ ἐξολόθρευμα τῶν ἀνθρώπων ἄπλωσα τὸ χέρι μου χάρι στὸ δεσμὸ τῆς μεταξύ μας ἀγάπης».

126. Δείχνει ὅτι ἡ ἀγαθότητά του εἶναι ἄπειρη καὶ θεοπρεπής. Γιατί, τὸ νὰ ἀπονέμει τὰ ἀγαθὰ σ' αὐτοὺς πού ἤδη πίστεψαν καὶ τὸν ἀναγνώρισαν καὶ ἐπέλεξαν νὰ τὸν προσκυνοῦν, ἔχει τὴν πρέπουσα δικαιολογία καὶ τὸ πράγμα δὲν βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὸ εὐλογο (γιατί, ἂν θέλει κανεὶς νὰ ἐνεργήσῃ ὀρθά, τιμᾷ αὐτὸν πού εἶναι ἤδη οἰκεῖος του καὶ ἔχει προστρέξει σ' αὐτόν), τὸ νὰ παρουσιάζεται ὅμως χορηγὸς κάθε ἀγαθοῦ ἀκόμα καὶ στοὺς βέβηλους καὶ σὲ ὅσους τὸν ἀγνοοῦν, αὐτὸ περιέχει ὑπερβολὴ φιλανθρωπίας, καὶ εἶναι θαῦμα καὶ ἀπόδειξη ἀληθινὰ θεοπρεποῦς ἀγαθότητας. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Σωτήρας ἔλεγε ἐκφράζοντας τὴ φιλανθρωπία του πρὸς τὰ ἀνθρώπινα πράγματα καὶ ἀπονέμοντας ὡς Θεὸς τὸ ἔλεος πού δὲν πρέπει στοὺς φίλους τῆς ἁμαρτίας, ἄλλοτε λέγοντας, «Δὲν ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ γιατρὸ οἱ ὑγιεῖς, ἀλλὰ οἱ ἄρρωστοι»⁷², καὶ ἄλλοτε πάλι· «Δὲν ἦρθα νὰ καλέσω σὲ μετάνοια τοὺς δίκαιους, ἀλλὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς»⁷³. Θαυμάζει ὑπερβολικὰ καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος τὴν ἀσύγκριτη ἀνεξικακία τοῦ ἔξουσιαστῆ τῶν πάντων Θεοῦ, καὶ λέγει· «Ὁ Χριστὸς ἦρθε στὸν κόσμον νὰ σώσει τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου πρῶτος εἶμαι ἐγώ»⁷⁴. Αὐτοὶ λοιπόν, λέγει, δηλαδὴ οἱ Ἰσραηλιῖτες, βρισκόνταν σὲ πλάνη ὅταν ζοῦσαν στὴν Αἴγυπτο, δὲν γνώριζαν ἀκόμα τὸν ἀληθινὸ Θεό, ἐμένα, ἀλλὰ συλλαμβάνονταν νὰ προσφέρουν θυσίες στὰ Βααλεῖμ, δηλαδὴ στὰ εἴδωλα, καὶ νὰ θυμιάζουν στὰ γλυπτὰ, ἦτοι στοὺς θεοὺς τῶν ἐντοπίων. Ἐγὼ ὅμως, ἐπειδὴ εἶμαι σπλαχνικὸς καὶ ἀγαθός, μολονότι ὁ Ἐφραΐμ ἔχει τόση κακία (ἦτοι ὁλόκληρος ὁ Ἰσραήλ πού δηλώνεται ἐδῶ μὲ τὴ μία φυλῆ), τὸν «συνεπόδισα», λέγει. Καὶ τί βέβαια σημαίνει αὐτό, τὸ διευκρίνισε

72. Ματθ. 9, 12.

73. Ματθ. 9, 13.

74. Α' Τιμ. 1, 15.

αὐτὸς διεσάφησε λέγων· «Ἀνέλαβον αὐτὸν ἐπὶ τὸν βραχίονά μου». Ἡ δὲ τοῦ πράγματος ὁμοιότης, ὡς ἐκ τοῦ δρωμένου περὶ τὰ νήπια. Οἱ γὰρ τὰ μικρὰ τῶν βρεφῶν εἰς χεῖρας ἀναλαμβάνοντες, οἷον εἰ συμποδίζουσιν αὐτά, συνενεγκόντες τοὺς πόδας. Δεῖ γάρ, οἶμαι, συστέλλεσθαι μηρούς τε καὶ γόνατα παντὸς τοῦ συνιζηκότος· τοῦτό ἐστι τὸ «συνεπόδισα»· καθάπερ ἀμέλει καὶ περὶ τοῦ Ἀβραάμ γέγραπται, ὅτι συνεπόδισεν Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ὅτε καὶ θύειν αὐτὸν προσεδόκησε τῷ Θεῷ. Εἰδέναι δὲ ἀναγκαῖον, ὅτι τῶν Ἑβραίων ἢ ἔκδοσις, καὶ μὴν καὶ ἢ τῶν ἐτέρων, οὐκ ἔχει τὸ συνεπόδισα, τεθείκασι δὲ μᾶλλον τό, «Γέγονεν ὡς τιθηνὸς τῷ Ἐφραΐμ».

Οὐκοῦν ἐγὼ μὲν περὶ αὐτοὺς τοιοῦτος, αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν, τουτέστιν οὐ συνῆκαν, οὐκ ἤσθοντο ὅτι καταφθει-
 15 ρων ἐτέρους τῶν κατ' αὐτοὺς ποιοῦμαι τὴν ἐπανόρθωσιν. Τοῦτο γὰρ τὸ «Ἰαμαι αὐτοὺς ἐν διαφθορᾷ ἀνθρώπων». Κατεφθάρησαν μὲν γὰρ Αἰγύπτιοι πρῶτοι ταῖς δέκα πληγαῖς, οὐκ ἀνιέντος τοῦ Φαραώ. Μετὰ δέ γε τὰς Αἰγυπτίων πληγὰς διολώλασι Χετταῖοι, Εὐαῖοι καὶ Ἀμορρῶαῖοι, Χανα-
 20 ναῖοι καὶ Ἰεβουσαῖοι, οὓς νενικηκῶς κατὰ κράτος ὁ Ἰσραήλ, κεκληρονόμηκε τῆς ἐπαγγελίας τὴν γῆν, Θεοῦ πᾶν αὐτοῖς καταψιλοῦντος τὸ ἄναντες, καὶ τὸ δύνασθαι κατευμεγεθεῖν τῶν ἐχθρῶν ἀπονέμοντος. Οὐκοῦν οὐκ αἰσθάνονται, φησὶν, ὅτι καταφθειρῶν ἀνθρώπους τοὺς ὁμογενεῖς αὐτοῖς,
 25 εὖ ἐτίθην τὰ κατ' αὐτούς. Καὶ ἐξέτεινα αὐτούς, τουτέστι συνέσφιγξα καὶ συνέσχον ὡς ἐν δεσμοῖς ἀγάπης. Ἄλλ' εἴπερ ἦσαν σοφοί, πάντως που καὶ ἐνενόησαν καὶ ἐλογίζοντο κατὰ σφᾶς, ἀνθ' ὅτου τὰ μὲν ἔθνη ταῦτα κατεφθάρη παρὰ Θεοῦ, ἀντεισκευομίμεθα δὲ ἡμεῖς. Συνέντες γὰρ οὕτως, ὅτι
 30 μεμίσηκα τὸν ἀλιτήριον καὶ οὐκ ἐν λόγῳ ποιοῦμαι τὸν τῶν δαμονίων θεραπευτήν, κατέληξαν ἂν τάχα που τοῦ δρᾶν ἐλέσθαι τὰ παραπλήσια. Δεῖ δὴ οὖν ἄρα τοῖς ἐθέλουσιν εὖ-

ὁ ἴδιος λέγοντας· «τὸν πῆρα καὶ τὸν στήριξα μὲ τὸ δυνατὸ χέρι μου». Τὸ παράδειγμα μοιάζει μ' αὐτὸ πού γίνεται στὰ νήπια. Γιατὶ αὐτοὶ πού παίρνουν τὰ βρέφη στὰ χέρια τους φέρνουν μαζί τὰ πόδια τους, δένοντάς τα κατὰ κάποιον τρόπο μαζί. Γιατὶ πρέπει, νομίζω, νὰ συστέλλονται οἱ μηροὶ καὶ τὰ γόνατα καθενὸς πού κάθεται· αὐτὸ σημαίνει τὸ «συνεπόδισα». Ὅπως ἀκριβῶς καὶ γιὰ τὸν Ἀβραάμ ἔχει γραφεῖ, ὅτι ἔδεσε τὰ πόδια τοῦ υἱοῦ Ἰσαὰκ ὅταν περίμενε νὰ τὸν θυσιάσει στὸν Θεό⁷⁵. Εἶναι ἀναγκαῖο ὅμως νὰ γνωρίζομε ὅτι τὸ Ἑβραϊκὸ κείμενο, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἐκδοτῶν, δὲν ἔχει τὸ «συνεπόδισα», ἀντίθετα ἔθεσαν τὸ «ἔγινε σὰν θηλάστρια (τροφὸς) στὸν Ἐφραΐμ».

Ἐγὼ λοιπὸν ἔγινα τέτοιος σ' αὐτούς, αὐτοὶ ὅμως δὲν ἀναγνώρισαν, δηλαδή δὲν κατάλαβαν, δὲν ἀντιλήφθηκαν ὅτι προξενώντας φθορὰ σὲ ἄλλους, κάνω τὴν ἐπανόρθωση τῶν δικῶν τους πραγμάτων· γιατί αὐτὸ σημαίνει τό, «τοὺς θεράπευσα (ἔσωσα) κατὰ τὴν ἐξολόθρευση ἀνθρώπων». Πράγματι ἐξολοθρεύθηκαν οἱ Αἰγύπτιοι πρῶτοι μὲ τὶς δέκα πληγές, ἐπειδὴ πρόβαλλε ἄρνηση ὁ Φαραώ. Μετὰ τὶς πληγές τῶν Αἰγυπτίων^{75α} χάθηκαν οἱ Χετταῖοι, οἱ Εὐαῖοι καὶ Ἀμορραῖοι, οἱ Χαναναῖοι καὶ οἱ Ἰεβουσαῖοι, τοὺς ὁποίους ἀφοῦ τοὺς νίκησε μὲ πόλεμο ὁ Ἰσραήλ, κληρονόμησε τὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, ἐξουδετερώντας ὁ Θεὸς κάθε ἀντιξοότητα καὶ δίνοντάς τους τὴ δυνατὴ νὰ νικήσουν τοὺς ἐχθροὺς τους. Δὲν ἀντιλαμβάνονται λοιπὸν, λέγει, ὅτι ἐξολοθρεύοντας ἀνθρώπους πού ἦταν ὁμογενεῖς τους, διευθετοῦσα εὐνοικὰ τὰ δικά τους πράγματα. Καὶ «ἔξέτεινα αὐτούς», δηλαδή τοὺς συνέσφιξα καὶ τοὺς ἔδεσα σὰν μὲ τοὺς δεσμοὺς τῆς ἀγάπης. Ἀλλὰ ἂν ἦταν σοφοί, ὅπως δὴποτε θὰ καταλάβαιναν καὶ θὰ ἔλεγαν μέσα τους, γιατί αὐτὰ τὰ ἔθνη καταστράφηκαν ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ πῆραμε ἐμεῖς τὴ θέση τους. Γιατί, ἂν σκέφτονταν ἔτσι, ὅτι ἐγὼ μίσησα τὸν ἀσεβῆ καὶ δὲν ἐκτιμῶ καθόλου αὐτὸν πού λατρεύει τὰ δαιμόνια, θὰ ἔπαυαν ἴσως νὰ θέλουν νὰ κάνουν τὰ παρόμοια. Πρέπει λοιπὸν αὐτοὶ πού θέλουν νὰ εὐχαριστοῦν τὸν Θεὸ, καὶ συνετὸ

75. Γέν. 22, 9.

75α. Ἔξ. κεφ. 7-10.

φραίνειν Θεὸν καὶ λογισμοῦ σώφρονος καὶ φρενὸς ἀγαθῆς καὶ τὴν ἐφ' ἑτέροις ὀργὴν ἀσφαλείας ποιῆσθαι πρόφασιν. Πάνδεινον δὲ ὅτι τῆς ἀχαριστίας τὸ χρῆμα, καὶ ὡς ἐφ' ἅπανσι τοῖς ἀτόποις ἐληλεγμένοις κολάζοιτο ἂν εἰκότως ὁ τῆ νόσω περιπεσῶν, κἀντεῦθεν ἡμῖν εὐκόλον ἰδεῖν. Ὁ γὰρ ἀχάριστος, φησὶν, ὡς βλάσφημος

Στίχ 4. «Καὶ ἔσομαι αὐτοῖς ὡς ῥαπίζων ἄνθρωπος ἐπὶ τὰς σιαγόνας αὐτοῦ, καὶ ἐπιβλέψομαι πρὸς αὐτόν, δυνήσομαι αὐτῷ».

10 ΡΚΖ'. Ἐπειδὴ γὰρ ἔφασκεν ἠγαπηκέναι τε καὶ ὡς ἐν τάξει θρέφους εἰς βραχίονα λαβεῖν, συντεῖναι δὲ ὡσπερ καὶ ἐν δεσμοῖς ἀγάπης, καίτοι βέβηλον ἔτι καὶ ἀλιτήριον ὄντα τὸν Ἐφραῖμ, ταύτητοι καὶ ἐπιστρέψειν πλημμελοῦντά φησιν. «Ὁν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος, παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα 15 υἱὸν ὃν παραδέχεται». Θεὰ δὲ ὅπως ἡμερότητος οὐκ ἀμοιρήσειν τῆς θεοπρεποῦς καὶ τὸν τῆς ἐπιπλήξεως ὑπισχνεῖται τρόπον. Ἐν ἴσῳ γὰρ ἔσεσθαι φησι τοῖς εἰς σιαγόνα ῥαπίσμασι διὰ τῆς ἀνθρώπου χειρὸς τὰ ἐπ' αὐτοῦς κινήματα. Πατρὸς δ' ἂν νοοῖτο κίνημα τουτί, φειδοῖ καὶ ἀγάπῃ κε- 20 ραννύντος τὰ ἐξ ὀργῆς, καὶ οἷον ἠρέμα καὶ χειρὶ πλήττοντος μόλις, ὡς ἂν μὴ ἀνεπιτίμητος ὑπάρχη παντελῶς Ἐπειδὴ δὲ ἠγάπησε καὶ ἐπιβλέψειν ἐπ' αὐτὸν ἐπαγγέλλεται. Ἀξιοῖ γὰρ ἐποπτείας, οὓς ἂν ἔλοιτο τιμᾶν, καὶ δύναται πρὸς ἡμᾶς, ἐντεχνία καὶ δυνάμει τῆ θεοπρεπεῖ χειρούμενος, 25 τοὺς οἵπερ ἂν ἔλαιντο νοσεῖν τὸ ἐξήνιον. Εἰ γὰρ μὴ πείθων ὀνίνησιν, ἐξ ἀνάγκης περιτρέπει πρὸς τὸ δρᾶν ἐλέσθαι τὸ ἄμεινον, καὶ μετασοβεῖ ταῖς θλίψεσι πρὸς τὸ ὅτι μάλιστα συμφέρον τε ἡμῖν καὶ ἀναγκαῖον εἰς σωτηρίαν. Ἀκουέτω δὴ οὖν πρὸς ἡμῶν ὁ τῶν ὄλων Θεός. «Κύριε, ἐν θλίψει μι- 30 κρᾶ ἢ παιδεία σου ἡμῖν»· τοῦτό ἐστι τὸ ῥάπισμα. Καὶ πά-

λογισμό νὰ ἐπιδεικνύουν καὶ ἀγαθοῦ νοῦ, καὶ τὴν ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐναντίον ἄλλων νὰ τὴν καθιστοῦν ἀφορμὴ ἀσφάλειας. Ἀντίθετα εἶναι πολὺ φοβερὸ πρῶγμα ἢ ἀχαριστία. Ὅτι ὅμως σὲ ὅλες τὶς ἀποδειγμένες ἀνομίες θὰ πρέπει εὐλόγα νὰ τιμωρεῖται αὐτὸς ποὺ πάσχει ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀρρώστια, εἶναι εὐκόλο νὰ τὸ διαπιστώσομε καὶ ἀπὸ αὐτό. Γιατὶ ὁ ἀχάριστος, λέγει, εἶναι ὅπως ὁ βλάσφημος.

Στίχ. 4. «Κι ἐγὼ θὰ εἶμαι γι' αὐτοὺς σὰν τὸν πατέρα ποὺ δίνει ραπίσματα στὸ παιδί του. Θὰ ρίξω τὸ στοργικὸ βλέμμα μου σ' αὐτὸν καὶ θὰ τοῦ ἀποδείξω πόσο δυνατὸς εἶμαι».

127. Ἐπειδὴ ἔλεγε ὅτι καὶ τὸν ἀγάπησε καὶ σὰν βρέφος τὸν πῆρε στὰ χέρια του καὶ τὸν ἔδεσε σὰν μὲ τὰ δεσμὰ τῆς ἀγάπης, ἂν καὶ ἦταν ἀκόμα ἀσεβῆς καὶ φαῦλος ὁ Ἐφραΐμ, γι' αὐτὸ καὶ λέγει ὅτι θὰ ἐπιστρέψει ἀπὸ τὸν ἄνομο βίον του· γιατί λέγει· «Ὅποιον ἀγαπᾷ ὁ Κύριος τὸν παιδαγωγεῖ καὶ μαστιγώνει ὅποιον ἀποδέχεται ὡς υἱὸ του»⁷⁶. Πρόσεχε ὅμως ὅτι δὲν θὰ τοῦ λείψει ἡ ἡμερότητα ποὺ ἀρμόζει στὸν Θεό, ἀλλὰ καὶ ὑπόσχεται καὶ τὸν τρόπο τῆς ἐπιπληξης. Γιατὶ λέγει τὰ πλήγματα πρὸς αὐτοὺς θὰ εἶναι ἴδια μὲ τὰ ραπίσματα ποὺ δίνει ὁ πατέρας στὰ παιδιά του. Τὸ πλήγμα αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ θεωρηθεῖ ράπισμα πατέρα ποὺ ἀναμγνύει τὴν ὀργὴ του μὲ τὸν οἶκτο καὶ τὴν ἀγάπη καὶ ἔτσι μὲ ἡρεμία καὶ ἀπαλότητα χτυπᾷ μὲ τὸ χεῖρι, γιὰ νὰ μὴ μείνει τελείως ἀνεπίπληκτος. Καὶ ἐπειδὴ τὸν ἀγάπησε, ὑπόσχεται ὅτι θὰ ρίξει τὸ στοργικὸ βλέμμα του σ' αὐτόν. Γιατὶ κρίνει ἄξιους τῆς ἐποπτείας του αὐτοὺς ποὺ θὰ θελήσει νὰ τιμήσει καὶ μπορεῖ μὲ τὴν δεξιότητά του καὶ τὴ θεοπρεπῆ δύναμή του νὰ μᾶς χειραγωγήσει, ὑποτάσσοντας ἐκείνους ποὺ θὰ συμβεῖ νὰ πέσουν στὴ νόσο τῆς ἀνυπακοῆς. Γιατί, ἂν δὲν μᾶς ὠφελεῖ μὲ τὴν πειθῶ, μᾶς μεταστρέφει ἀναγκαστικὰ στὸ νὰ προτιμήσομε νὰ πράξομε τὸ καλῦτερο καὶ μὲ τὶς θλίψεις μᾶς μετακινεῖ σ' αὐτὸ ποὺ μᾶς συμφέρει περισσότερο καὶ εἶναι ἀναγκαῖο γιὰ τὴ σωτηρία μας. Ἄς ἀκούσει λοιπὸν ἐκ μέρους μας ὁ Θεὸς τῶν ὄλων· «Ἡ παιδαγωγικὴ τιμωρία σου, Κύριε, νὰ μᾶς προκαλέσει μικρὴ θλίψη»⁷⁷. Αὐτὸ εἶναι τὸ ράπισμα. Καὶ ἀλλοῦ·

λιν «Παίδευσον ἡμᾶς, Κύριε, πλήν ἐν κρίσει καὶ μὴ ἐν θυμῷ, ἵνα μὴ ὀλίγους ἡμᾶς ποιήσης». Οὐ γὰρ τὸ παιδεύεσθαι τοῖς εὖ φρονουῖσι πικρόν, τὸ δὲ ἐν ὀργῇ κολάζεσθαι, καὶ δεινὸν καὶ δύσοιστον, μᾶλλον δὲ καὶ ὀλέθρου τὸ χροῖμα με-
5 στόν.

Στίχ. 5-6. «Κατώκησεν Ἐφραῖμ ἐν γῆ Αἰγύπτῳ, καὶ Ἄ-
σοῦρ αὐτὸς βασιλεὺς αὐτοῦ, ὅτι οὐκ ἠθέλησεν ἐπιστρέ-
ψαι, καὶ ἠσθένησε ῥομφαία ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτοῦ, καὶ
κατέπανσεν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ. Καὶ φάγονται ἐκ τῶν
10 διαβουλίῶν αὐτῶν».

ΡΚΗ. "Οτι πάντη τε καὶ πάντως εἰς λῆξιν τὴν ἀνωτά-
τω παντὸς ἡμᾶς ἀποφέρει κακοῦ τὸ ἀπονοσφίζεσθαι Θε-
οῦ, διανενευκότας ἀσχέτως ἐπὶ τὸ δρᾶν ἐλέσθαι τὰ πονηρὰ
καὶ ταῖς ἀπειθείαις περιυβριζεῖν τρόπον τινά, καίτοι κα-
15 λουῖντα πρὸς σωτηρίαν αὐτόν, σαφηνιεῖ μὲν λέγων καὶ ὁ
μακάριος Παῦλος «Βλέπετε, ἀδελφοί, μὴ παραιτήσησθε
τὸν καλουῖντα». Οὐδὲν δὲ ἦττον καὶ διὰ τῶν προκειμένων
ἡμῖν ἔσται καταφανές. Καταλελοιπῶς γάρ, φησί, τὴν ἐνεγ-
κοῦσαν αὐτὸν ὁ παμμόχθηρος Ἐφραῖμ γῆν, ὥσπερ ἰδίαν
20 τὴν Αἰγυπτίων ἐποιήσατο, τὰς ἐκ τοῦ πολέμου δεδιῶς συμ-
φοράς. Γέγονε δὲ καὶ ὑπ' αὐτὸν τὸν Ἄσοῦρ καὶ ὀθνείοις
σκήπτροις ὑπήνεγκε τὸν ἀρχένα· κατώλισθε γὰρ εἰς τοῦτο
ταλαιπωρίας. Κἂν εἴ τις ἔροιτο τὴν αἰτίαν, ἀκούσεται λέγον-
τος τοῦ πάντα εἰδότος· «"Οτι οὐκ ἠθέλησεν ἐπιστρέψαι».
25 Θεοῦ γὰρ προθέντος τὴν ἀμνηστίαν καὶ ἀνόπιν ὥσπερ ἰέ-
ναι προστάττοντος, ἐπανήκειν δὲ οὕτως εἰς τὸ αὐτῷ δο-
κοῦν, μεταφοιτῶντα φαυλότητος καὶ τῶν τῆς εἰδωλολατρί-
ας ἀποθρώσκοντα βόθρων, κατημέλησε δεινῶς καὶ οὐκ
ἠθέλησεν ἐπιστρέψαι. Ταύτητοι καὶ ἦλω λοιπὸν καὶ ὑπὸ
30 χεῖρα γέγονε τῶν μεμισηκότων. ἠσθένησε γὰρ ἐν ταῖς πό-
λεσιν αὐτοῦ ῥομφαία, καὶ κατέπανσεν ἐν ταῖς χερσὶν αὐ-

«Παιδαγώγησέ μας, Κύριε, ἀλλὰ μὲ δικαιοσύνη καὶ ἐπιείκεια, καὶ ὄχι μὲ θυμό, γιὰ νὰ μὴ μᾶς κάνεις λιγότερους»⁷⁸. Γιατὶ γιὰ τοὺς συνετοὺς ἡ παιδαγωγικὴ τιμωρία δὲν εἶναι ὀδυνηρή, ἐνῶ ἡ τιμωρία κατὰ τὸ ξέσπασμα τῆς ὀργῆς εἶναι πράγμα φοβερὸ καὶ ἀνυπόφορο, καὶ μᾶλλον γεμᾶτο καὶ ἀπὸ ὄλεθρο.

Στίχ. 5-6. «Ὁ Ἐφραΐμ κατοίκησε στὴν Αἴγυπτο, ἀλλὰ καὶ ὁ Ἄσσοῦρ ὁ ἴδιος ἔγινε βασιλιάς του, γιὰτὶ δὲν θέλησε νὰ ἐπιστρέψει, καὶ ἡ ρομφαία του στάθηκε ἀνίσχυρη νὰ ὑπερασπίσει τίς πόλεις του καὶ ἀδράνησε στὰ χέρια του, καὶ θὰ δρέψουν τοὺς καρπούς τῶν κακῶν σκέψεών τους».

128. Ὅτι ἡ ἀπομάκρυνσή μας ἀπὸ τὸν Θεὸ μᾶς ὀδηγεῖ ὀπωσδήποτε καὶ μὲ κάθε βεβαιότητα στὸ ἀποκορύφωμα κάθε κακοῦ μὲ τὴν ἀκατάσχετη ἀπόκλισή μας νὰ πράττομε τὰ πονηρὰ καὶ νὰ τὸν περιυβρίζομε μὲ τίς ἀνυπακοές μας κατὰ κάποιο τρόπο, μολονότι μᾶς καλεῖ στὴ σωτηρία, τὸ διασαφηνίζει ὁ μακάριος Παῦλος λέγοντας: «Προσέχετε, ἀδελφοί μου, μὴν περιφρονήσετε αὐτὸν πὺ σᾶς καλεῖ»⁷⁹. Ἀλλὰ καθόλου λιγότερο θὰ γίνει φανερὸ καὶ ἀπὸ τὰ ἐξεταζόμενα ἐδῶ. Γιατὶ λέγει, ἀφοῦ ὁ παμμόχθηρος Ἐφραΐμ ἄφησε τὴ γενέθλια γῆ, ἔκανε πατρίδα του κατὰ κάποιο τρόπο τὴ χώρα τῶν Αἰγυπτίων, ἐπειδὴ φοβόταν τίς συμφορὲς ἀπὸ τὸν πόλεμο. Ἐγινε ὅμως ὑποτελὴς καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ Ἄσσοῦρ καὶ ἔσκυψε τὸν αὐχένα του σὲ σκῆπτρα ἐθνικῶν· γιὰτὶ ἐξέπεσε σὲ τέτοια μεγάλη ταλαιπωρία. Κι ἂν ρωτήσῃ κάποιος τὴν αἰτία, θ' ἀκούσῃ αὐτὸν πὺ γνωρίζει τὰ πάντα νὰ λέγει: «Ἐπειδὴ δὲν θέλησε νὰ ἐπιστρέψει». Γιατὶ, ἐνῶ ὁ Θεὸς ἔθεσε μπροστὰ του τὴν ἀμνηστία καὶ τὸν πρόσταξε νὰ πάρῃ κατὰ κάποιο τρόπο τὸ δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς καὶ νὰ ἐπανέλθῃ ἔτσι ἐκεῖ πὺ θέλει αὐτός, ἀπομακρινόμενος ἀπὸ τὴ φαυλότητα καὶ ἀνεβαίνοντας ἀπὸ τοὺς βόθρους τῆς εἰδωλολατρίας, ἔδειξε φοβερὴ ἀδιαφορία καὶ δὲν θέλησε νὰ ἐπιστρέψει. Γι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ σκλαβώθηκε καὶ ἔγινε ὑποχείριος τῶν ἐχθρῶν του. Γιατὶ «στάθηκε ἀνίσχυρη ἡ ρομφαία του νὰ ὑπερασπισθεῖ τίς πόλεις του καὶ ἀδράνησε μέσα στὰ χέρια

του, τουτέστιν ἐν οὐδεμιᾷ πόλει τοῦ Ἐφραΐμ ἠϋρηταί τις ἀνὴρ, ὁ δεινὸς εἰς μάχην καὶ ῥομφαία χρῆσθαι δυνάμενος. Παρείθησαν γὰρ καὶ οἷον ἐλύθησαν τῶν κατέχειν αὐτὴν εἰ-
5 φρονήκασι καὶ δεδράκασι, τῆς ἑαυτῶν δυσβουλίας ἔδονται τοὺς καρπούς.

Πικρὸν οὖν ἄρα τὸ ἀτιμάζειν ἀποτολμᾶν ταῖς ἀπειθεί-
αις τὸν σώζοντα, καὶ εἰ προκέοιτό τισι τὸ διαφυγεῖν δύνα-
σθαι πλημμελείας ἐξ ἡμερότητος τῆς παρὰ Θεοῦ, τὸ ῥαθυ-
10 μεῖν οὐκ ἀζήμιον. Κατοικήσομεν γὰρ ἐν Αἰγύπτῳ, τουτέ-
στιν ἔξοικοί τε καὶ ἀλῆται πάντη τε καὶ πάντως ἐσόμεθα,
καὶ οὐχὶ γῆν ἀφέντες τὴν αἰσθητὴν καὶ εἰς ἑτέραν μετανι-
στάμενοι, ἀλλὰ τὸν τῶν ἀγίων ἀφέντες κληρον. Ἐσόμεθα
δὲ καὶ ὑπὸ τὸν Ἀσούρ, τὸν ἄρχοντα δηλονότι τοῦ αἰῶνος
15 τούτου, ὑπ' αὐτῷ τε κεισόμεθα δοῦλοι καὶ αἰχμάλωτοι, καὶ
τοῖς αὐτοῦ θελήμασιν ὑποκύπτοντες, διὰ τοι τὸ ἀσθενῆσαι
καὶ καταπαῦσαι παρ' ἡμῖν τὴν ῥομφαίαν. Οὐ γὰρ ἔστιν,
οὐκ ἔστι τοῖς φιλαμαρτήμοσιν ἐλεῖν δύνασθαι τὴν πανοπλί-
αν τοῦ Θεοῦ, «καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος, ὃ ἔστι ῥῆ-
20 μα Θεοῦ». Μάχαιραν δὲ νοήσεις, καὶ τῆς διανοίας ἡμῶν οἶ-
ονεὶ τὴν μαχιμωτάτην τε καὶ φιλοθεωτάτην κίνησιν, ἣν
τοῖς πάθεσιν ἀντεξάγοντες καὶ τοῖς διαβολικοῖς κακουργή-
μασιν ἀντιτάττοντες, τὴν εὐσεβῆ καὶ ἀμώμητον διάττομεν
τρίβον, καὶ τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας ταῖς ἑαυτῶν κεφα-
25 λαῖς ἀνάπτομεν τὰ αὐχήματα.

Στίχ 7. «Καὶ ὁ λαὸς αὐτοῦ ἐπικρεμάμενος ἐκ τῆς κατοικίας αὐτοῦ, καὶ ὁ Θεὸς ἐπὶ τὰ τίμια αὐτοῦ θυμωθήσεται, καὶ οὐ μὴ ὑψώσῃ αὐτόν».

PKΘ'. Δυσέκφραστος κομιδῆ τῶν προκειμένων ὁ νοῦς,
30 καὶ τραχεῖα τῶν λέξεων ἢ συνθήκη, καὶ πολλῆς ἂν δέοιτο τῆς σαφηνείας τοῖς ἐθέλουσι νοεῖν. Ἔστι δὲ ὃ βούλεται δη-

του»· δηλαδή σὲ καμμιά πόλη τοῦ Ἐφραΐμ δὲν βρέθηκε κάποιος ἄνδρας, πού νὰ εἶναι φοβερός στὴ μάχη καὶ νὰ μπορεῖ νὰ χειρισθεῖ τὴ ρομφαία. Γιατὶ ἀτόνησαν καὶ κατὰ κάποιο τρόπο παράλυσαν τὰ χέρια ἐκείνων πού συνήθιζαν νὰ τὴν κρατοῦν, καὶ ἐπειδὴ σκέφθηκαν καὶ ἔπραξαν ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ τους, θὰ φᾶνε τοὺς καρπούς τῆς κακῆς τους γνώμης.

Ἔρα λοιπὸν εἶναι πολὺ κακὸ νὰ τολμᾷ κανεὶς μὲ τίς ἀνυπακοές του νὰ περιφρονεῖ αὐτὸν πού σώζει, κι ἂν θὰ μπορούσαν κάποιοι νὰ διαφύγου τὴν τιμωρία γιὰ τὰ ἁμαρτήματά τους ἕξαιτίας τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ, ἢ ἀδιαφορία δὲν μένει χωρὶς βλάβη. Γιατὶ θὰ κατοικήσομε στὴν Αἴγυπτο, δηλαδή θὰ βρεθοῦμε μακριὰ ἀπὸ τίς ἐστίες μας καὶ θὰ καταντήσομε ὅπωςδήποτε καὶ χωρὶς ἀμφιβολία περιπλανώμενοι, καὶ θ' ἀφήσομε ὄχι τὴν αἰσθητὴ γῆ καὶ θὰ νὰ μεταβοῦμε σὲ ἄλλη, ἀλλὰ τὴν κληρονομία τῶν ἁγίων. Καὶ θὰ περιέλθομε κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ Ἄσσοῦ, τοῦ ἄρχοντα δηλαδή τοῦ κόσμου αὐτοῦ⁸⁰, καὶ σ' αὐτὸν θὰ εἴμαστε δοῦλοι καὶ αἰχμάλωτοι, καὶ θὰ σκύβομε στὰ θέληματα αὐτοῦ, γιατί θ' ἀποδυναμωθεῖ καὶ θὰ ἀδρανήσει ἡ ρομφαία μας. Γιατὶ δὲν εἶναι δυνατόν, δὲν εἶναι δυνατόν οἱ φίλοι τῆς ἁμαρτίας ν' ἀναλάβουν τὴ πανοπλία τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ μάχαιρα τοῦ Πνεύματος, πού εἶναι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ»⁸¹. Ὡς μάχαιρα βέβαια νὰ νοήσεις καὶ τὴν ἐνέργεια κατὰ κάποιο τρόπο τῆς διάνοιάς μας, τὴ μαχιμώτατη καὶ φιλοθεώτατη, τὴν ὁποία ἀντιπαραθέτοντάς την στὰ πάθη καὶ ἀντιτάσσοντάς την στὰ διαβολικὰ κακουργήματα, διατρέχομε τὸν εὐσεβῆ καὶ ἀμώμητο δρόμο καὶ στολίζομε τὰ κεφάλια μας μὲ τὰ καυχήματα τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας.

Στίχ. 7. «Καὶ ὁ λαὸς του θὰ εἶναι κρεμασμένος ἀπὸ αὐτὸν καὶ τὴ χώρα του. Ὁ Θεὸς ὅμως θὰ ἐκδηλώσει τὸ θυμὸ του γιὰ ὅσα ἔχει σὲ τιμὴ καὶ δὲν θὰ τὸν ἀνεβάσει ψηλά».

129. Εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ διατυπωθεῖ τὸ νόημα αὐτῶν τῶν λόγων καὶ ἀνώμαλη ἢ σύνταξη τῶν λέξεων, καὶ θὰ χρειαζόταν πολλὴ διασάφηση γι' αὐτοὺς πού θέλουν νὰ τὸ κατανοήσουν.

λουῖν, ὡς ἐν ὀλίγῳ, τοιοῦτον. Ἀπώχετο, φησὶν, ὁ Ἐφραΐμ
 εἰς Αἴγυπτίους, γέγονε δὲ καὶ ὑπὸ βασιλέα, τὸν Ἀσοῦρ. Εἶ-
 τα, ὥσπερ τινὸς πυνθανομένου τε καὶ λέγοντος, Ἄνθ' ὅτου
 καὶ τίνα τρόπον συγκεχώρηται παθεῖν, ἢ πῶς ἀλλοφύλοις
 5 δεδούλευκεν ὁ Ἰσραήλ; τίθησιν ἐφεξῆς τὰς ἀπολογίας καί
 φησι· Πρῶτον μὲν, ὅτι «οὐκ ἠθέλησεν ἐπιστρέψαι»· προκει-
 μένης γὰρ ἡμερότητας, ἤλω, φησί, καὶ πρὸς τοῦτο ῥάθυμος
 καὶ ἀπειθής. Εἶτα, ὅτι «καὶ ἠσθένησε ῥομφαία ἐν ταῖς πό-
 λεσιν αὐτοῦ». Οὐ γὰρ ἦν, ὡς ἔφην, ὁ τοῖς Ἀσσυρίοις ἀντα-
 10 νιστάμενος, ἢ καὶ εὐδόκιμος τὰ τακτικά, Θεοῦ τὸ μάχιμον
 παραλύοντος καὶ δειλία που τάχα προκατασειόντος καὶ
 τὸν εὐσθενῆ λίαν ἐν μάχαις.

Αἰτία δὲ καὶ ἕτερα τοῦ πεσεῖν αὐτὸν ὑπὸ τὸν Ἀσοῦρ.
 Ποία δὲ αὕτη; Ὁ γὰρ λαός, τουτέστιν ὁ Ἐφραΐμ, μονονου-
 15 χὶ καὶ ἐξεκρέματο αὐτοῦ, τοῦ Ἀσοῦρ δηλονότι, καὶ ἐκ τῆς
 αὐτοῦ κατοικίας ἀπαίρειν ἠθέλησεν εἰς τὴν Περσῶν τε καὶ
 Μήδων. Καὶ οὐ δήπου φαμέν, ὅτι τοῦτο παθεῖν αὐτὸς ἂν
 ἠθέλησεν ὁ Ἐφραΐμ, ἀλλ' ὅσον ἦκεν εἰς τὰ αὐτῷ πεπλημμε-
 λημένα, μονονουχὶ καὶ ἐζήτησε παθεῖν τὰ οὕτω δεινά, εἶ-
 20 περ ἐξὸν διαδράναι τὴν ὀργὴν μεταφοιτᾶν ἠρημένῳ πρὸς
 τὰ ἀμείνω καὶ πρεπωδέστερα, μονονουχὶ καὶ ἐξεκρέματο
 τοῦ Ἀσοῦρ, καὶ τὴν ἐνεγκοῦσαν ἀφείς, τουτέστι τὴν κατοικί-
 ας αὐτοῦ, πρὸς τὴν ἐκείνου βαδίζειν ἀσυνέτως ἐγλίχετο,
 καίτοι Θεοῦ πάντῃ τε καὶ πάντως ἐπάξειν αὐτῷ τὰ τοιάδε
 25 διειρηκότος, εἰ μὴ θούλοιτο μετανοεῖν. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς
 τοῦτο αὐτοὶ κατώλισθον σκοποῦ, «θυμωθήσεται Θεὸς ἐπὶ
 τὰ τίμια αὐτοῦ». «Τίμια» δὲ καὶ ἐξαιρέτα καὶ προὔχοντα
 τῶν λαῶν, βασιλεῖς δηλονότι καὶ ἡγούμενοι, οἳ καὶ τοῖς
 ἀγελαίοις συναπεκομίσθησαν, ἔλεινοί τε καὶ δοῦλοι καὶ

Αὐτὸ πού θέλει νὰ πεῖ εἶναι μὲ συντομία τὸ ἐξῆς. Κατέφυγε, λέγει, ὁ Ἐφραΐμ στους Αἰγυπτίους καὶ βρέθηκε κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ βασιλιᾶ Ἀσσοῦρ. Στὴ συνέχεια, σὰ νὰ θέλει νὰ μάθει κάποιος καὶ ἐρωτᾷ, Γιὰ ποιὸ λόγο καὶ μὲ ποιὸ τρόπο ἀφέθηκε νὰ πάθει, ἢ πῶς ὁ Ἰσραὴλ ὑποδουλώθηκε στους ἀλλόφυλους; ἀναφέρει στὴ συνέχεια τὶς αἰτίες καὶ λέγει· Πρώτη βέβαια αἰτία, «ἐπειδὴ δὲν θέλησε νὰ ἐπιστρέψει τὸν Θεό»· ἔχοντας μπροστὰ του τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ βρέθηκε, λέγει, καὶ σ' αὐτὸ ἀδιάφορος καὶ ἀνυπάκουος. Δεύτερη αἰτία, «Ἐπειδὴ ἔχασε τὴ δύναμή της ἢ ρομφαία του στὶς πόλεις του». Γιατί, ὅπως εἶπα, δὲν ὑπῆρχε κανένας πού νὰ μπορεῖ ν' ἀντισταθεῖ στους Ἀσσυρίους, ἢ καὶ νὰ εὐδοκιμεῖ σὰ πράγματα τοῦ πολέμου, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς παρέλυε τὴ δύναμη τῶν μαχητῶν τους καὶ μὲ τὴ δειλία κλόνιζε κατὰ κάποιο τρόπο ἀπὸ πρὶν καὶ τὸν πιὸ δυνατὸ στὴ μάχη.

Ἐπὶ ἄρα καὶ ἄλλη αἰτία πού ἔπεσε κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ Ἀσσοῦρ. Καὶ ποιά εἶναι αὕτη; Ὁ λαός, δηλαδή ὁ Ἐφραΐμ, πού ἦταν κατὰ κάποιο τρόπο κρεμασμένος ἀπὸ αὐτόν, δηλαδή ἀπὸ τὸν Ἀσσοῦρ, καὶ ἀπὸ τὴν πατρίδα του, θέλησε νὰ μετοικήσει στὴ χώρα τῶν Περσῶν καὶ τῶν Μήδων. Καὶ δὲν λέμε βέβαια ὅτι μόνος του ὁ Ἐφραΐμ θέλησε νὰ πάθει κάτι τέτοιο, ἀλλὰ, ὅσον ἀφορᾷ τὰ πλημμελήματά του, εἶναι σὰ νὰ ζήτησε νὰ πάθει αὐτὰ τὰ τόσο φοβερά, ἀφοῦ, ἐνῶ μπορούσε νὰ ἀποφύγει τὴν ὀργή, ἂν ἤθελε ν' ἀλλάξει καὶ νὰ πορευθεῖ πρὸς τὰ καλύτερα καὶ τὰ πλέον πρέποντα, αὐτὸς κατὰ κάποιο τρόπο καὶ κρεμόταν ἀπὸ τὸν Ἀσσοῦρ, καὶ ἀφήνοντας τὸν τόπο πού τὸν γέννησε, δηλαδή τὴν κατοικία του, λαχταροῦσε ἀπερίσκεπτα νὰ βαδίσει στὴ χώρα ἐκείνου, μολονότι ὁ Θεὸς τὸν εἶχε προειδοποιήσει ὅτι ὅπωςδήποτε καὶ ἀναμφίβολα θὰ ἐπιφέρει ἐναντίον αὐτὰ τὰ δεινὰ, ἂν δὲν ἤθελε νὰ μετανοήσει. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτοὶ ὀλίσθησαν ἀπὸ αὕτη τὴν ἐπιδίωξη, «Ὁ Θεὸς θὰ ἐκδηλώσει τὴν ὀργή του σὰ τίμια αὐτῶν». «Τίμια» βέβαια καὶ ἐξαίρετα καὶ πού ἔχουν σὲ πρώτη θέση οἱ λαοί, εἶναι ἀσφαλῶς οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες, οἱ ὁποῖοι καὶ μεταφέρθηκαν μαζί μὲ τὴ λαϊκὴ μάζα ἀξιολύπητοι καὶ δοῦλοι καὶ σ' ἂν

ἐν τάξει δορικτήτων, ὅτι τοὺς ὑπὸ χεῖρα πεπλανήκασι καὶ γεγόνασι παγὶς τοῖς, εἴπερ ἤθελον αὐτοί, καὶ διάπτειν δυναμένοις τὴν ἐπ' εὐθύ. Καθηγεῖται γὰρ αἰεὶ τῶν ὑπεστρωμένων τὸ ἡγούμενον. Ἔσονται δὴ οὖν ταπεινοὶ καὶ ἀπερῶμένοι, καίτοι πλείστην ὄσιν ἐσχηκότες τὴν δόξαν. Πρόσεστι γὰρ πάντως τοῖς τῆς βασιλείας θώκοις τὸ εὐκλεές. Ἄλλ' οὐκ ἂν ὑψώσειεν αὐτοὺς ὁ Θεός. Πέπανται γάρ, ὡς ἔφην ἤδη πλειστάκις, ἡ τοῦ Ἐφραΐμ βασιλεία.

Παραφυλακτέον δὴ οὖν ἡμῖν μάλιστα τοῖς ἐν Χριστῶ, 10 τὴν εἰς τὰ φαῦλα ῥοπὴν, ἀνασειράζοντος μάλιστα τοῦ Θεοῦ· ἢ εἰ μὴ τοῦτο δρώημεν, ἐκόντες αὐτοὶ τὸν τοῦ διαδόλου ζυγὸν ἑαυτοῖς ἐπιθήσομεν, μονονουχὶ καὶ ἀποκρεμάμενοι τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης, ὅλη τε βαδίζοντες προθυμίᾳ πρὸς τὸ ὑπ' αὐτῶ γενέσθαι λοιπὸν καὶ τὰ αὐτῶ δοκοῦντα πληροῦν. 15 Ἄλλ' εἰ τοῦτο γένοιτο, παροξυνοῦμεν Θεόν, οὕτω τε λοιπὸν ἐσόμεθα ταπεινοί, χθαμαλὸν καὶ πεπατημένον ἔχοντες νοῦν, Θεοῦ παραλύοντος καὶ ταῖς εἰς τὸ ἀγαθὸν ἀνδρείαις ἀνορθοῦν ἡμᾶς οὐκ ἀνεχομένου.

Στίχ. 8-9. «Τί σε διαθῶμαι, Ἐφραΐμ; Ὑπερασπιῶ σου, 20 Ἰσραήλ; Τί σε διαθῶ; Ὡς Ἀδαμὰ θήσομαί σε καὶ ὡς Σεβοείμ. Μετεστράφη ἡ καρδιά μου ἐν τῶ αὐτῶ, συνεταράχθη ἡ μεταμέλειά μου, οὐ μὴ ποιήσω κατὰ τὴν ὀργὴν τοῦ θυμοῦ μου, οὐ μὴ ἐγκαταλίπω τοῦ ἐξαλειφθῆναι τὸν Ἐφραΐμ, διότι Θεὸς ἐγώ εἰμι καὶ οὐκ ἄνθρωπος, 25 ἐν σοὶ ἅγιος».

ΡΛ'. Προεισήγαγε τὰς μέμψεις, ὑποδεικνύς ὅτι πάντη τε καὶ πάντως αὐτοῖς τομωτάτην ἔδει λοιπὸν ἐπιφέρεισθαι τὴν ὀργὴν ἀνόσια πεπραχόσι, καὶ ἐπέκεινα μέτρου κατὰ Θεοῦ δεδυσσεβηκόσιν, ὡς μηδεμιᾶς ἔτι φειδοῦς αὐτοῖς πε- 30 ριλελεῖσθαι τρόπον. Ἐπειδὴ δέ ἐστὶν ἀγαθός, ἡμερότητος πηγὴ καὶ γένεσις, ἀνακόπτει τὸ κίνημα, οὐχ ὡς παραλόγως

αίχμάλωτοι, ἐπειδὴ παραπλάνησαν ἐκείνους πού εἶχαν στήν ἐξουσία τους καὶ ἔγιναν παγίδα γιὰ ἐκείνους πού μπορούσαν, ἂν βέβαια ἤθελαν καὶ οἱ ἴδιοι νὰ βαδίσουν τὸν εὐθὺ δρόμο. Γιατὶ πάντοτε οἱ ἄρχηγοὶ εἶναι καθοδηγητὲς τῶν ὑποτακτικῶν τους. Θὰ καταντήσουν λοιπὸν ταπεινοὶ καὶ ἀπορριγμένοι, ἂν καὶ κάποτε εἶχαν πολὺ μεγάλη δόξα. Γιατὶ ὅπωςδήποτε τοὺς θρόνους τῆς βασιλείας τοὺς συνοδεύει ἡ δόξα. Ἄλλ' ὁ Θεὸς δὲν θὰ τοὺς δοξάσει. Γιατὶ διακόπηκε, ὅπως εἶπα πολλές φορές, ἡ βασιλεία τοῦ Ἐφραΐμ.

Πρέπει λοιπὸν οἱ πιστοὶ τοῦ Χριστοῦ νὰ προφυλάσσονται ἀπὸ τὴ ροπή τους στὰ φαῦλα, τὴ στιγμή μάλιστα πού τοὺς συγκρατεῖ ὁ Θεός. Ἄλλιῶς, ἂν δὲν τὸ κάνομε αὐτό, μὲ τὴ θέλησή μας θὰ βάλομε μόνοι μας στὸν τράχηλό μας τὸν ζυγὸ τοῦ διαβόλου, ἀποκομμένοι κατὰ κάποιο τρόπο ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, καὶ σπεύδοντας μὲ ὅλη τὴν προθυμία μας νὰ τεθοῦμε κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ διαβόλου καὶ νὰ ἐκτελοῦμε ἐκεῖνα πού ἀρέσουν σ' αὐτόν. Ἄν ὅμως γίνει αὐτό, θὰ ἐξοργίσουμε τὸν Θεό, καὶ ἔτσι στὸ ἐξῆς θὰ καταστοῦμε ταπεινοί, ἔχοντας χαμηλὸ καὶ ποδοπατημένο νοῦ, ἀφοῦ θὰ τὸν ἀποδυναμώνει ὁ Θεός καὶ δὲν θὰ θέλει νὰ μᾶς ἀνορθώνει στοὺς ἀνδρείους ἀγῶνες γιὰ τὸ ἀγαθό.

Στίχ. 8-9. «Πῶς νὰ σοῦ φερθῶ, Ἐφραΐμ; Νὰ σὲ ὑπερασπισθῶ, Ἰσραήλ, ἢ τί νὰ σοῦ κάνω; Θὰ σοῦ κάνω ὅ,τι ἔκανα στήν Ἀδαμὰ καὶ ὅ,τι στήν Σεβοείμ. Ἡ καρδιά μου ἔγινε ἄνω κάτω, καὶ συγχρόνως συνταράχθηκε ἡ μεταμέλειά μου. Δὲν θὰ κάνω αὐτὸ πού μοῦ ὑπαγορεύει ὁ θυμὸς μου, δὲν θὰ ἐγκαταλείψω τὸν Ἐφραΐμ ὥστε νὰ χαθεῖ, γιατί ἐγὼ εἶμαι Θεός, καὶ ὄχι ἄνθρωπος εἶμαι ὁ ἅγιός σου».

130. Τοὺς ἀπηύθυνε τὶς κατηγορίες του, δείχνοντάς τους ὅτι ὅπωςδήποτε καὶ χωρὶς ἀμφιβολία ἔπρεπε νὰ καταφέρει στὸ ἐξῆς κοφτερὴ τὴν ὀργή του ἐναντίον τους, ἐπειδὴ εἶχαν διαπράξει κατὰ τοῦ Θεοῦ ἀνόσια καὶ ἀσεβήματα πέρα ἀπὸ κάθε μέτρο, ὥστε νὰ μὴν ἀπομείνει κανένα περιθώριο νὰ τοὺς λυπηθεῖ. Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι ἀγαθός, πηγὴ καὶ ἀρχὴ ἡμερότητας, συγκρατεῖ τὴν

γεγονότι τυχόν ἐκ λογισμοῦ τοῦ κρείττονος ἐπιτιμῶν (οὐ γὰρ ἂν ἁμάρτοι ποτὲ τῶν αὐτῇ προπωδεστάτων ἐννοιῶν ἢ πράξεων ἢ θεία τε καὶ ἄφραστος φύσις), ἀπείργων δὲ ὥσπερ τὸ κατ' ἀξίαν καὶ κατακαλύων ἐξ ἡμερότητας τὸ ὅτι
 5 μάλιστα πρέπον αὐτοῖς, τουτέστι τὴν εἰσάπαν ἀπώλειαν, καὶ τὸ ἐκ ῥίζης ὥσπερ αὐτῆς ἀναβοθρεύεσθαι δεῖν. Ταύτη- τοί φησι «Τί σε διαθῶ;». Ποία, φησίν, ὁδῶ χρήσομαι τὰ κατὰ σὲ συντιθείς; Ὑπερασπιῶ σου καὶ ἐπαμυνῶ πάλιν, καὶ δυσκαταμάχητον ἀποδείξω τοῖς ἐπιβουλεύειν ἐθέλου-
 10 σιν; Εἶτα πῶς τοῦτο γενήσεται; Πρέποι γὰρ ἂν τὸ κολάζε- σθαι μᾶλλον ἢ εὐημερεῖν, τοῖς τὰ δεινὰ κατὰ Θεοῦ δεδρα- κόσιν. Οὐκοῦν ἀπονέμων τὸ πρὸς ἀξίαν καὶ ἰσοστάθμους τοῖς πλημμελήμασι τοῖς σοῖς ὀρίζων δίκας, «ὡς Ἀδαμὰ θή- σομαί σε καὶ ὡς Σεβοεῖμ». Πόλεις δὲ αὐταὶ Σοδομιτικαί, ἃς
 15 μέχρῃς αὐτῶν κατεδήδοκε βάθρων τὸ καταϊδαῖνον πῦρ. Ἄλλ' οὐδὲ τοῦτο δράσω, φησί, καίτοι γενέσθαι δικαίως ὀφείλον.

Ὑπερθήσομαι δὲ (μεταβεβούλευμαι γάρ), καὶ οὐκ ἀκράτοις χρήσομαι τοῖς θυμοῖς, οὐκ ἂν δοίην εἰς ἐξάλειψιν
 20 παντελῆ, καίτοι πονηρὸν γεγονότα, τὸν Ἐφραῖμ. Διὰ ποί- αν αἰτίαν; Οὐ γὰρ ἦσαν ἄξιοι τοῦ παθεῖν αὐτό; Ναί, φησίν, ἀλλ' εἰμί Θεός καὶ οὐκ ἄνθρωπος, ἀγαθὸς δηλονότι, καὶ οὐχὶ τοῖς ἐξ ὀργῆς κινήμασι παραχωρῶν τὸ νικᾶν· ἀνθρώ- πινον γὰρ τὸ τοιόνδε πάθος. Τί οὖν ἔτι κολάζεις, φησίν, εἴ-
 25 περ εἶ Θεὸς ὀργαῖς μὴ κρατούμενος, ἐμφύτῳ δὲ μᾶλλον ἐπόμενος ἡμερότητι; Κολάζω, φησίν, εἰμί γὰρ οὐ μόνον ἀγαθός, ὡς Θεός, ἀλλὰ πρὸς τούτῳ καὶ ἅγιος, μισῶν ἀδικί- ας, ἀποστρεφόμενος τοὺς μεμολυσμένους, παραιτούμενος τὸν θεομισῆ, καὶ ἐπιστρέφων τὸν ἀλιτήριον, διασμήχων τὸ
 30 θέβηλον, ἵνα μοι πάλιν συνάπτηται. Ὁφελεῖ δὴ οὖν ὁ προ- φήτης ἡμᾶς, ἀνακεκραγώς τε καὶ λέγων· «Ζητήσατε τὸν

ὀργή του, ὄχι γιατί ἐκδηλώθηκε τυχόν παράλογα καὶ τοὺς ἐπιτιμᾶ ἔξαιτίας καλύτερης σκέψης (γιατί ἡ θεία καὶ ἄφραστη φύση δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κάνει ποτὲ λάθος σὲ ἔννοιες καὶ πράξεις ποὺ εἶναι οἱ πλέον πρέπουσες σ' αὐτόν), ἀλλὰ ἐμποδίζει αὐτὸ ποὺ τοὺς ἀξίζει καὶ ἀποκλείει ἀπὸ πολλὴ ἀγαθότητα αὐτὸ ποὺ περισσότερο ἀπὸ ὅτιδήποτε τοὺς ἀρμοζει, δηλαδὴ τὴν παντοτινὴ ἀπώλεια καὶ τὸ ἀναγκαῖο ὀριστικὸ ξερρίζωμά τους. Γι' αὐτὸ καὶ λέγει· «Τί νὰ σοῦ κάνω;». Ποιὸ τρόπο, λέγει, νὰ μεταχειρισθῶ γιὰ νὰ διευθετήσω τὰ σχετικὰ μὲ σένα; Νὰ σὲ ὑπερασπισθῶ καὶ νὰ σὲ προστατεύσω πάλι καὶ νὰ σὲ καταστήσω ἀκαταμάχητο σ' αὐτοὺς ποὺ θέλουν νὰ σὲ ἐπιβουλεύονται; Ἐπειτα πῶς θὰ γίνεῖ αὐτό; Γιατί ἀρμόζει τιμωρία μᾶλλον παρὰ ἀμοιβή στοὺς δράστες κακῶν ἐναντίον τοῦ Θεοῦ. Ἀπονέμοντάς τους λοιπὸν αὐτὸ ποὺ σοῦ ἀξίζει καὶ ὀρίζοντας ἀνάλογες πρὸς τὰ ἁμαρτήματά σου ποινές, «θὰ σοῦ κάνω ὅ,τι ἔκανα στὴν Ἀδάμα καὶ στὴν Σεβοείμ». Αὐτὲς εἶναι πόλεις Σοδομιτικὲς, τὶς ὁποῖες μέχρι σ' αὐτὰ τὰ θεμέλιά τους τὶς ἔξαφάνισε κατατρώγοντάς τες φωτιὰ ἀπὸ τὸν οὐρανό⁸². Ἄλλ' οὔτε αὐτὸ θὰ τὸ κάνω, λέγει, ἂν καὶ εἶναι δίκαιο νὰ γίνεῖ.

Θὰ τὸ ἀναβάλω λοιπὸν (γιατί ἄλλαξα γνώμη) καὶ δὲν θὰ ἐκδηλώσω ἀσυγκράτητο τὸν θυμὸ μου, δὲν θὰ τὸν παραδώσω σὲ ὀριστικὴ ἔξαφάνιση, μολονότι ὁ Ἐφραΐμ ἔγινε κακός. Γιὰ ποιὰ αἰτία; Δὲν ἦταν δηλαδὴ ἀξιοὶ νὰ τὸ πάθουν αὐτὸ; Ναι, λέγει, ἀλλὰ εἶμαι Θεός, καὶ ὄχι ἄνθρωπος, δηλαδὴ ἀγαθός, καὶ δὲν ἀφήνω νὰ μὲ νικήσουν οἱ ἐκδηλώσεις τῆς ὀργῆς· γιατί τὸ πάθος αὐτὸ εἶναι ἀνθρώπινο. Γιατί λοιπὸν τιμωρεῖς, λέγει, ἐφόσον εἶσαι Θεός καὶ δὲν ἐξουσιάζεσαι ἀπὸ τὴν ὀργή, ἀλλὰ ἔχεις ἔμφυτη τὴν ἀγαθότητα; Τιμωρῶ, λέγει, γιατί δὲν εἶμαι μόνο ἀγαθός, ὡς Θεός, ἀλλὰ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ εἶμαι καὶ ἅγιος καὶ μισῶ τὶς ἀδικίες, ἀποστρέφομαι τοὺς μολυσμένους, ἀποφεύγω τὸν θεομισῆ, ὀδηγῶ στὴν ἐπιστροφή τὸν ἀσεβῆ, καθαρίζω τὸν βέβηλο, γιὰ νὰ ἐνώνονται πάλι μαζί μου. Μᾶς ὠφελεῖ λοιπὸν ὁ προφήτης κραυγάζοντας καὶ λέγοντας· «Ἀναζητήστε τὸν Κύριο καὶ ὅταν τὸν

Κύριον, καὶ ἐν τῷ εὐρίσκειν αὐτὸν ἐπικαλέσασθε· ἡνίκα δ' ἂν ἐγγίξῃ ὑμῖν, ἀπολιπέτω ὁ ἀσεβῆς τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ καὶ ἀνὴρ ἄνομος τὰς βουλὰς αὐτοῦ καὶ ἐπιστραφήτω πρὸς Κύριον, καὶ ἐλεηθήσεται». Χρὴ γὰρ ἡμᾶς, εἰ περὶ πολλοῦ ποι-
5 ούμεθα τὸ εἶναι μετὰ Θεοῦ, παντὶ σθένει παραιτεῖσθαι τὸ πλημμελεῖν, μεμνησθαί τε λέγοντος· «Ἅγιοι ἔσεσθε, διότι ἐγὼ ἅγιός εἰμι».

Στίχ 9-10. «Καὶ οὐκ εἰσελεύσομαι εἰς πόλιν.
Ὅπισω Κυρίου πορεύσομαι».

10 ΡΛΑ'. Ἐπιτρέχει τῶν ἁγίων προφητῶν ἔσθ' ὅτε τὸν νοῦν ἀκριβῶς τῶν ἐσομένων ἢ γνῶσις, ἐναστράπτοντος τὸ χρῆμα αὐτοῖς τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Τοιγάρτοι καὶ μεταξὺ τῶν ἰδί-
ων λόγων, ἥτοι τῶν ἄνωθεν καὶ παρὰ Θεοῦ, τὰς τινῶν ἔσθ' ὅτε προανακεκράγασι φωνάς, ἢ μετανοούντων ἢ εὐχαρι-
15 στούντων ἢ ἀνασκιρτώντων ἐφ' οἷς ἂν αὐτοὺς εὐφραίνειν ἐπαγγέλληται Θεός. Τοιουτονί τι παθόντα καὶ νῦν τὸν μακάριον εὐρήσομεν Ὡσηέ. Ὁ μὲν γὰρ τῶν ὅλων Θεὸς ὑπισχνεῖτο τὴν ἡμερότητα, καὶ οὐκ εἰσάπαν ἔφασκεν ὀλοθρεύσειν τοὺς ἡμαρτηκότας, ὅτι τε εἶη Θεός, ἀγαθός δηλονότι, καὶ
20 οὐκ ἄνθρωπος (οὐ γὰρ τοι καθ' ἡμᾶς ὁ ὑπὲρ πᾶσαν τὴν κτίσιν), οἱ δὲ ὥσπερ ἐπεγνωκότες τὰ οἰκειὰ πλημμελήματα καὶ κατερυθριῶντες ἤδη πως ἐπὶ τῇ πλείσῃ τε καὶ ἀδοκῆτῃ χαρίτι, καταλήξουσιν ἐπαγγέλλονται τῶν σφίσι ἐξηυρημένων, δι' ὧν καὶ προσκεκρούκασι. Καὶ ποῖα ταῦτά ἐστι, δι' αὐτοῦ πά-
25 λιν ἡμᾶς τοῦ προφήτου πεπληροφόρηκεν Θεός. Ἐφη γὰρ ἐν τοῖς ὀπίσω βραχί, τόν τε Ἰούδαν αὐτὸν καὶ τὸν Ἐφραΐμ αἰτιώμενος, «Καὶ ἐπελάθετο Ἰσραὴλ τοῦ ποιήσαντος αὐτὸν καὶ ἄκοδόμησε τεμένη, καὶ Ἰούδας ἐπλήθυνε πόλεις τετειχισμένας καὶ ἀποστελῶ πῦρ ἐπὶ τὰς πόλεις αὐτοῦ, καὶ καταφάγε-
30 ται τὰ θεμέλια αὐτῶν». Ὁ μὲν γὰρ Ἐφραΐμ, ἥγον ὁ Ἰσραήλ, βωμοὺς καὶ τεμένη κατὰ τὴν Σαμάρειαν τοῖς εἰδώλοις ἀ-

βρεῖτε, ἐπικαλεσθεῖτε τον· κι ὅταν σᾶς πλησιάζει, ὡς ἐγκαταλείψει ὁ ἄσεβης τοὺς δρόμους του καὶ ὁ ἄνομος ἄνθρωπος τοὺς λογισμούς του, καὶ ὡς ἐπιστρέψει στὸν Κύριο, καὶ θὰ βρεῖ ἔλεος»⁸³. Γιατὶ πρέπει ἐμεῖς, ἂν ἐπιθυμοῦμε πάρα πολὺ νὰ εἴμαστε κοντὰ στὸν Θεό, μὲ ὅλη τὴ δύναμή μας ν' ἀποφεύγομε τὴν ἁμαρτία καὶ νὰ ἔχομε στὸ νοῦ μας αὐτὸ ποὺ λέγει: «Νὰ εἶστε ἅγιοι, γιατί ἐγὼ εἶμαι ἅγιος»⁸⁴.

Στίχ. 9-10. «Καὶ δὲν θὰ μπῶ μέσα σὲ πόλη· θὰ βαδίσω πίσω ἀπὸ τὸν Κύριο».

131. Πολλές φορές εἰσέρχεται στὴ σκέψη τῶν ἁγίων προφητῶν ἡ ἀκριβὴς γνώση τῶν μελλοντικῶν, ἐμβάλλοντας αὐτὴν μέσα τους σὰν ἀστραπὴ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Γι' αὐτὸ καὶ μεταξὺ τῶν λόγων τους, ἦτοι τῶν οὐράνιων καὶ ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, ἔχουν ἀφήσει πολλές φορές ν' ἀκουσθοῦν σὰν κραυγὲς οἱ φωνὲς κάποιων ἢ ποὺ μετανοοῦν ἢ ποὺ τὸν εὐχαριστοῦν ἢ ποὺ σκιρτοῦν γι' αὐτὰ ποὺ ὑπόσχεται ὁ Θεὸς ὅτι θὰ τοὺς εὐφραίνουν. Κάτι τέτοιο θὰ βροῦμε νὰ ἔχει πάθει καὶ τώρα ὁ μακάριος Ὡσηέ. Γιατὶ ὁ Θεὸς τῶν ὅλων ὑποσχόταν τὴν ἐπιείκειά του καὶ ἔλεγε ὅτι δὲν θὰ ἐξολοθρεύσει ὅλους γενικὰ τοὺς ἁμαρτωλούς, γιατί εἶναι Θεός, δηλαδή ἀγαθός, καὶ ὄχι ἄνθρωπος (γιατὶ δὲν εἶναι σὰν ἐμᾶς ὁ πάνω ἀπὸ ὅλη τὴν κτίση), αὐτοὶ ὅμως, ἐπειδὴ ἔχουν ἀναγνωρίσει τὰ ἁμαρτήματά τους καὶ κακκινίζοντας κατὰ κάποιον τρόπο γιὰ τὴν πλούσια καὶ ἀπροσδόκητη χάρη, ὑπόσχονται ὅτι θὰ σταματήσουν τὰ ἐφευρήματά τους ποὺ τοὺς ἔκαναν νὰ προσκρούσουν στὸν Θεό. Καὶ ποιὰ εἶναι αὐτὰ, μᾶς τὸ πληροφόρησε ὁ Θεὸς μὲ τὸν ἴδιο πάλι τὸν προφήτη. Γιατὶ εἶπε λίγο πιὸ πρὶν κατηγορώντας καὶ τὸν Ἰούδα τὸν ἴδιο καὶ τὸν Ἐφραΐμ: «Καὶ ὁ Ἰσραὴλ λησιμόνησε τὸν δημιουργό του καὶ οἰκοδόμησε εἰδωλολατρικούς ναοὺς, ἐνῶ ὁ Ἰούδας πολλαπλασίασε τὶς τειχισμένες πόλεις· θὰ ἀποστείλω φωτὰ στὶς πόλεις καὶ θὰ καταφάει τὰ θεμέλιά τους»⁸⁵. Ὁ Ἐφραΐμ δηλαδή, ἦτοι ὁ Ἰσραὴλ, ἀφοῦ οἰκοδόμησαν στὴ Σαμάρεια βω-

83. Ἦσ. 55, 6-7.

84. Λευίτ. 11, 45.

85. Ὡσηέ 8, 14.

ναδειμάμενοι, κατώλισθον εἰς ἀπόστασιν, ἐπελάθοντο τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης τὸ γνήσιον οὐδενὸς ἀξιούν-
 τες λόγου, παροτρύνοντες διετέλουν· Ἰούδας δὲ αὐ⁵, καίτοι
 πεποιθότες ἐπὶ τῷ Θεῷ, κατὰ τοὺς ἄνωθεν ἔτι χρόνους παρ'
 αὐτοῦ τε καὶ δι' αὐτοῦ σωζόμενοι, κατέθηγον εἰς ὀργάς, κα-
 τὰ πολλοὺς μὲν καὶ ἑτέρους τρόπους, μάλιστα δὲ δι' ἑνὸς
 τούτου. Θεοῦ γὰρ ἠπειληκότος ἐπιπέμψειν αὐτοῖς τὸν Ἀσ-
 σύριον ἀφανιοῦντα τὴν γῆν, ἀντεείχιζε τὰς ἑαυτοῦ πόλεις,
 οἰηθεῖς ὅτι, κἂν εἰ μὴ βούλοιτο Θεός, τῇ τῶν πόλεων εὐτειχία
 10 σωθήσεται καὶ τῆς τοῦ μαχομένου περιέσται χειρός.

Οὐκοῦν ἐπαγγελλομένου Θεοῦ τὰ ἔξ ἡμερότητος ἀγα-
 θὰ καὶ οὐ μετρίως προσκεκρουκόσι, καὶ αὐτοὶ λοιπὸν οἱ
 σωζόμενοι τῶν ἀτόπων ἐγχειρημάτων τε ὁμοῦ, καὶ μέντοι
 καὶ βουλευμάτων ἀποπαύσασθαι φασι, καὶ δὴ καὶ βοάτω
 15 μὲν Ἰούδας· «Οὐκ εἰσελεύσομαι εἰς πόλιν», τουτέστι τεῖχος
 ἔξω Θεόν, ἀσφάλειαν ποιήσομαι τὴν εἰς αὐτὸν ἐλπίδα, τὴν
 τοῦ σώζοντος ὑποδραμοῦμαι δεξιάν, αὐτὸς ἀρκέσει καὶ
 μόνος εἰς σωτηρίαν ἐμοί, εἰκαῖον ὁμολογήσω καὶ ἄχρη-
 στον παντελῶς τὸ προσδοκᾶν, ὅτι πολέμου τὴν γῆν κατα-
 20 θέοντος, εἰσελθὼν εἰς πόλιν, σωθήσομαι. Οὐκοῦν οὐκ εἰσε-
 λεύσομαι εἰς πόλιν· Ἰσραὴλ δὲ πάλιν, ἤγουν ὁ Ἐφραΐμ,
 ἀναφωνεῖτω τὸ ἕτερον· τὸ δὲ ἐστὶ, τὸ «Ὁπίσω Κυρίου πο-
 ρεύσομαι». Ἀποπεπαύσομαι, φησί, τῶν ἀρχαίων αἰτιαμά-
 των, λοιπὸν τοῖς θείοις ἔψομαι νόμοις, καθηγητὴν ποιήσο-
 25 μαι τὸν τῶν ὅλων Θεόν. Εἰ δὲ δὴ τις ἴοι πρὸς τὸ δοκοῦν
 Θεῷ, πάντως που καὶ αὐτὸν εἴσεται μόνον, αὐτῷ τε τὸ σέ-
 βας ἀνάψει, προσκυνήσει τε ἕτερον ἐπ' αὐτῷ παντελῶς οὐ-
 δένα.

Στίχ. 10-11. «Ὡς λέων ἐρεύξεται, ὅτι αὐτὸς ὠρούσεται,
 30 καὶ ἐκοπήσονται τέκνα ὑδάτων, καὶ ἐκπήσονται ὡς ὄρ-
 νεον ἐξ Αἰγύπτου, καὶ ὡς περισσερὰ ἐκ γῆς Ἀσσυρίων.

μούς και τεμένη για τὰ εἰδῶλα, προχώρησαν σὲ ἀποστασία, λησιμόνησαν τὸν Θεό, καὶ μὴ δίνοντας καμμιά σημασία γιὰ τὴ γνησιότητα τῆς ἀγάπης πρὸς αὐτόν, τὸν ἐρέθιζαν διαρκῶς, ὁ Ἰούδας πάλι, μολονότι εἶχαν πίστη στὸν Θεὸ καὶ κατὰ τοὺς παλαιούς χρόνους ἀκόμα σώζονταν ἀπὸ αὐτόν καὶ μέσω αὐτοῦ, ἐξερέθιζαν τὴν ὀργή του, κατὰ πολλοὺς βέβαια καὶ ἄλλους τρόπους, πρὸ πάντων ὅμως μὲ αὐτόν τὸν ἕνα. Ἐνῶ δηλαδή τοὺς εἶχε ἀπειλήσει ὅτι θὰ στείλει ἐναντίον τους τὸν Ἀσσύριο νὰ ἀφανίσει τὴ γῆ τους, αὐτοὶ ξανατείχιζαν τὶς πόλεις τους, νομίζοντας ὅτι, κι ἂν ἀκόμα δὲν ἤθελε ὁ Θεός, μὲ τὴν ὀχύρωση τῶν πόλεων μὲ καλὰ τείχη θὰ σωθοῦν καὶ θὰ ὑπερισχύσουν τῆς δύνამης τῶν ἐχθρῶν τους.

Ἐνῶ λοιπὸν τοὺς ὑποσχόταν ὁ Θεὸς τὰ ἀγαθὰ τῆς ἡμερότητας του, μολονότι εἶχαν προσκρούσει ἀπέναντί του ὄχι καὶ λίγο, καὶ αὐτοὶ τότε οἱ σωζόμενοι ἔλεγαν ὅτι θὰ σταματήσουν τὰ ἄνομα ἐγχειρήματά τους καὶ μαζὶ καὶ τὶς σκέψεις τους, καὶ μάλιστα φώναζε ὁ Ἰούδας, «Δὲν θὰ μπῶ μέσα σὲ πόλη», δηλαδή τείχος μου θὰ ἔχω τὸν Θεό, ἀσφάλειά μου θὰ κάνω τὴν ἐλπίδα μου σ' αὐτόν, θὰ καταφύγω κάτω ἀπὸ τὴν δεξιὰ τοῦ Σωτήρα μου, αὐτὸς καὶ μόνος θὰ ἐπαρκέσει γιὰ τὴ σωτηρία μου, θὰ ὁμολογήσω ὅτι εἶναι ἔωλο καὶ τελείως ἀχρηστο νὰ προσδοκῶ, ἐνῶ ὁ πόλεμος ὀργώνει τὴ γῆ, ὅτι ἐγὼ θὰ μπῶ στὴν πόλη καὶ θὰ σωθῶ. Δὲν θὰ μπῶ λοιπὸν στὴν πόλη. Ὁ Ἰσραὴλ πάλι, δηλαδή ὁ Ἐφραΐμ, ἄς ἀναφωνήσῃ τὸ ἄλλο, πού εἶναι αὐτό· «Θὰ βαδίσω πίσω ἀπὸ τὸν Κύριο». Θὰ σταματήσω, λέγει, τὶς ἀρχαῖες κατηγορίες, στὸ ἕξις θ' ἀκολουθήσω τοὺς θεῖους νόμους, θὰ κάνω καθοδηγητὴ μου τὸν Θεὸ τῶν ὅλων. Κι ἂν κάποιος προχωρήσῃ σ' αὐτὰ πού θέλει ὁ Θεὸς ὅπωςδήποτε κι αὐτόν μόνον θὰ γνωρίσει, καὶ σ' αὐτόν θὰ ἀποδώσῃ τὸν σεβασμό, καὶ δὲν θὰ προσκυνήσῃ κανέναν ἄλλο ἀπολύτως ἐκτὸς ἀπὸ αὐτόν.

Στίχ. 10-11. «Θὰ βρυχηθεῖ σὰν τὸ λεοντάρι, καὶ ὅταν αὐτὸς θὰ βρυχηθεῖ, θὰ ταραχθοῦν ὅσα ὑπάρχουν στὰ νερά, καὶ θὰ πετάξουν σὰν ὄρνεα ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο καὶ σὰν περιστέρια ἀπὸ τὴ

Καὶ ἀποκαταστήσω αὐτοὺς εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν, λέγει Κύριος».

ΡΛΒ'. Ἦκοντος ἤδη τοῦ χρόνου καὶ πεπερασμένου τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν ἔδει λοιπὸν τῆς αἰχμαλωσίας ἀνεῖσθαι 5 τὸν Ἰσραήλ, Κῦρος ὁ Καμβύσου, Περσῶν τε καὶ Μήδων ἀνημμένος τὸ κράτος, σὺν ὄγλῳ βαρεῖ καὶ δυσαντήτῳ δυνάμει τῆς τε Βαβυλῶνος αὐτῆς καὶ τῆς τῶν Ἀσσυρίων κατεστρατεύετο χώρας, διανιστάντος αὐτὸν εἰς τοῦτο Θεοῦ. Καὶ γοῦν ὁ προφήτης Ἰερεμίας προαναφωνῶν τῆς Βαβυ- 10 λῶνος τὴν ἄλωσιν, περὶ τε Μήδων φησὶ καὶ Περσῶν· «Ἐπιθήσονται σοι καὶ ἄλῶσι Βαβυλῶν, καὶ οὐ γνώσῃ· εὐρέθης καὶ ἐλήφθης, ὅτι τῷ Κυρίῳ ἀντέστης». Κύρου δὲ πέρι· «Ἀνέβη λέων ἐκ τῆς μάνδρας αὐτοῦ, ἐξολοθρεύων ἔθνη ἐξῆρε, καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ τοῦ θεῖναι τὴν γῆν σου εἰς 15 ἐρήμωσιν, καὶ αἱ πόλεις σου καθαιρεθήσονται, παρὰ τὸ μὴ κατοικεῖσθαι αὐτάς». Ὅτι δὲ ἦν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς ὁ τῷ Κύρῳ διδοὺς τὸ κρατεῖν, πληροφορήσει λέγων ὁ προφήτης Ἡσαΐας· «Τάδε λέγει Κύριος τῷ χριστῷ μου Κύρῳ, οὗ ἐκράτησα τῆς δεξιᾶς ἐπακουῖσαι ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἔθνη, 20 καὶ ἰσχὺν βασιλέων διαρῶξω. Ἀνοίξω ἔμπροσθεν αὐτοῦ θύρας, καὶ πόλεις οὐ συγκλεισθήσονται. Ἐγὼ ἔμπροσθέν σου πορεύσομαι καὶ ὄρη ὄμαλιῶ. Θύρας χαλκᾶς συντριψῶ, καὶ μοχλοὺς σιδηροῦς συνθλάσω, καὶ δώσω σοι θησαυροὺς σκοτεινοὺς ἀποκρύφους, ἀοράτους ἀνοίξω σοι». Νενικη- 25 κῶς τοιγαροῦν ὁ Κῦρος καὶ κατὰ κράτος ἐλὼν τὴν Βαβυλωνίων, ἀνῆκε τὸν Ἰσραήλ, καὶ δὴ καὶ ὑπονοστήσαντες, κατωκήκασιν τὴν ἑαυτῶν.

Τουτὶ τὸ διήγημα διερμηνεύει λέγων ὁ προφήτης Ὡσηέ· «Ὡς λέων ἐρεύξεται». Τίς ἐρεύξεται; Κῦρος δηλονότι. 30 Ὅμοιον ὡς εἰ λέγοι τυχόν· Δεινὸν καὶ διαβριθὲς κατὰ τῆς Βαβυλωνίων ὁ παρὰ Κύρου κτυπήσει πόλεμος Ὡρουμέ-

γῆ τῶν Ἀσσυρίων. Καὶ θὰ τοὺς ἀποκαταστήσω στὰ σπίτια τους, λέγει ὁ Κύριος».

132. Ὄταν πιά ἦρθε ὁ χρόνος καὶ εἶχε περάσει ὁ καιρὸς, κατὰ τὸν ὁποῖο ἔπρεπε νὰ ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία ὁ Ἰσραήλ, ὁ Κύριος, ὁ υἱὸς τοῦ Καμβύση, πού εἶχε ἀναλάβει τὴν ἐξουσία τῶν Περσῶν καὶ τῶν Μήδων, μὲ πλῆθος στρατοῦ βαριὰ ὅπλισμένου καὶ μὲ δύναμη δύσκολο ν' ἀντιμετωπισθεῖ, ἐξεστράτευσε τόσο κατὰ τῆς Βαβυλώνας ὅσο καὶ κατὰ τῆς χώρας τῶν Ἀσσυρίων, παρακινημένος σ' αὐτὸ ἀπὸ τὸν Θεό. Καὶ πράγματι ὁ προφήτης Ἰερεμίας, προφητεύοντας τὴν ἄλωση τῆς Βαβυλώνας, λέγει γιὰ τοὺς Μήδους καὶ τοὺς Πέρσες: «Θὰ σοῦ ἐπιτεθοῦν, Βαβυλώνα, καὶ θὰ σὲ καταλάβουν καὶ δὲν θὰ τὸ ἀντιληφθεῖς. Βρέθηκες ἀνίχυρη καὶ κυριεύθηκες, γιὰτὶ ἀπιστάθηκες στὸν Κύριο»⁸⁶. Γιὰ τὸν Κύρο πάλι λέγει: «Βγῆκε τὸ λεοντάρι ἀπὸ τὴ μάνδρα του γιὰ νὰ ἐξολοθρεύσει καὶ νὰ καταστρέψει ἔθνη, ἐξῆλθε ἀπὸ τὸν τόπο του γιὰ νὰ προκαλέσει τὴν ἐρήμωση στὴ χώρα σου, γιὰ νὰ γκρεμίσει τίς πόλεις σου, ὥστε νὰ μὴ κατοικοῦνται πιά»⁸⁷. Ὅτι ὅμως ἦταν ὁ Θεὸς τῶν ὅλων πού ἔδωσε τὴν ἐξουσία στὸν Κύρο θὰ μᾶς τὸ γνωρίσει ὁ προφήτης Ἡσαΐας λέγοντας: «Αὐτὰ λέγει ὁ Κύριος στὸν Κύρο πού ἔχρισα βασιλιά, τοῦ ὁποῖου κράτησα τὸ δεξιὸ χέρι, γιὰ νὰ ὑποταχθοῦν σ' αὐτὸν τὰ ἔθνη καὶ νὰ συντριψῶ τὴ δύναμη τῶν βασιλέων. Θ' ἀνοίξω τίς πύλες μπροστά του καὶ οἱ πόλεις δὲν θὰ μείνουν κλειστές. Ἐγὼ θὰ εἶμαι ὁδηγὸς μπροστά σου καὶ θὰ ἐξομαλύνω τὰ ὄρη· θὰ συντριψῶ χάλκινες πόρτες καὶ θὰ σπάσω σιδερένιους μοχλοὺς, καὶ θὰ σοῦ δώσω θησαυροὺς πού ἦταν κερυμμένοι στὸ σκοτάδι, θησαυροὺς ἀόρατους θὰ σοῦ φανερώσω»⁸⁸. Νίκησε λοιπὸν ὁ Κύριος, καὶ ἀφ'οὔ κυριεύσε ὀλοκληρητικὰ τὴν Βαβυλώνα, ἀπελευθέρωσε τὸν Ἰσραήλ, καὶ μάλιστα ἐπέστρεψαν αὐτοὶ καὶ κατοίκησαν στὴ χώρα τους.

Αὐτὴ τὴν ἱστορία ἐρμηνεύει ὁ προφήτης Ὡσηὲ λέγοντας: «Θὰ βρυχηθεῖ σὰν λεοντάρι». Ποιὸς θὰ βρυχηθεῖ; Ὁ Κύριος φυσικά. Εἶναι ὅμοιο σὰ νὰ λέγει: Ὁ πόλεμος τοῦ Κυρίου θὰ δώσει φοβερὸ καὶ σκληρὸ χτύπημα ἐναντίον τῶν Βαβυλωνίων. Καὶ

νου δὲ αὐτοῦ καὶ οἶονεῖ τινος λέοντος κατακεκραγός τῶν
 δι' ἐναντίας, «ἐκστήσονται τέκνα ὑδάτων». Καὶ τὸ μὲν «ἐκ-
 στήσονται» φησιν, ἀντὶ τοῦ «καταπλαγήσονται», «τέκνα
 δὲ ὑδάτων», τοὺς Βαβυλωνίους φησίν, οἱ τοῖς τῶν ὑδάτων
 5 τέκνοις, τουτέστι τοῖς ἐν ὕδασι νηκτοῖς, ἤγουν ἰχθύσι πα-
 ραχωροῦντες οὐδὲν εἰς δειλίαν, εὐπτόητοί τε καὶ ἄνθρωποι
 διὰ πείρας αὐτῆς γεγονότες ἀλώσονται. Ἐτοιμότατον δὲ
 πρὸς δειλίαν τῶν ἰχθύων τὸ γένος, καὶ φεύγει μὲν κτύπους,
 παραιτεῖται δὲ καὶ μόνην τὴν τοῦ θηρῶντος σκιάν. Ὅταν
 10 τοίνυν ἐρευγομένου Κύρου, φησί, καὶ δεινόν τι καὶ φρικῶ-
 δες τῆς Βαβυλωνίων καταλαλάζοντος, καταπλαγείη τῶ
 φόβῳ «τὰ τῶν ὑδάτων τέκνα», τουτέστιν οἱ Βαβυλώνιοι,
 τοῖς ἰχθύσιν εἰς δειλίαν παραχωροῦντες οὐδὲν, τότε καὶ ὄρ-
 νέου δίκην καὶ περισσευῶς ἀποπτήσονται τῆς Αἰγύπτου
 15 καὶ οἱ πάλαι συμπεφευγότες ἐν αὐτῇ, ἀποδραμοῦνται δὲ
 τῆς Χαλδαίων καὶ οἱ τῆς αἰχμαλωσίας ἐναλόντες τοῖς βρό-
 χοις. Ἐπανήξουσί τε λοιπὸν καὶ οἰκήσουσι τὴν ἑαυτῶν.
 Ἐξὸν οὖν ἔχειν τὰ ἀγαθὰ, Θεῶ τῆς διανοίας ὑποφέροντας
 τὸν ἀνχένα, καὶ ὑπ' αὐτῶ πράττοντας μόνῳ, μὴ ἐθελονταὶ
 20 βαδίζωμεν ἐπὶ τὸ λυποῦν, αὐτόκλητον ὥσπερ ἐφ' ἑαυτοῖς
 κατασύροντες κίνησιν· καίτοι μετόν, ὡς ἔφην, ἐν θεβαίῳ
 κείσθαι τῆς εὐημερίας, κατευφραίνοντας τὸν Δεσπότην διὰ
 τῆς ἐννόμου πολιτείας καὶ ζωῆς καὶ τῆς εἰς αὐτὸν γνησιό-
 τητος.

25 ΚΕΦ. 12, στίχ. 1. «Ἐκύκλωσέ με ἐν ψεύδει Ἐφραΐμ,
 καὶ ἐν ἀσεβείᾳ οἶκος Ἰσραὴλ καὶ Ἰούδα».

ΡΛΓ'. Φύσει μὲν ἀγαθὸς ὢν καὶ φιλοικτίμων ὁ Θεός,
 καὶ ἀνεθέλητον ἔχει τὸ πλήττειν ὄλως τινάς, καλεῖται δὲ καὶ
 ἀναγκαίως εἰς ἀγανάκτησιν ἐπιστρεπτικὴν, ὅταν ἴοι τινῶν
 30 πέρα λόγου τε καὶ μέτρου τὰ ἐγκλήματα. Τοῦτο διδάσκει
 πάλιν ἡμᾶς διὰ τῶν προκειμένων. Μονονουχὶ γάρ φησι· Τῆ-

καθώς θὰ ὠρύεται καὶ σὰν λεοντάρια κατὰ κάποιον τρόπο θὰ βρυχᾶται ἐναντίον τῶν ἀντιπάλων του, «θὰ τρομάξουν τὰ γεννήματα τῶν ὑδάτων». Καὶ τὸ «ἐκοπήσονται» βέβαια τὸ λέγει ἀντὶ τοῦ «θὰ τρομάξουν», ἐνῶ «τέκνα τῶν ὑδάτων» ὀνομάζει τοὺς Βαβυλώνιους, οἱ ὅποιοι δὲν εἶναι καθόλου κατώτεροι στὴ δειλία ἀπὸ τὰ τέκνα τῶν ὑδάτων, δηλαδή ἀπὸ ὅσα κολυμποῦν στὰ ὕδατα, δηλαδή τὰ ψάρια, καὶ θὰ κυριευθοῦν, ἀποδεικνυόμενοι στὴν πράξη εὐάλωτοι καὶ ἄνανδροι. Τὸ γένος τῶν ψαριῶν εἶναι πανέτοιμο νὰ δείξει τὴ δειλία του, σκορπίζει στοὺς κρότους κι ἀπομακρύνεται καὶ μόνο στὴ σκιά τοῦ ἀλιευτῆ. Ὅταν λοιπὸν καθὼς ὁ Κύριος θὰ βρυχᾶται, λέγει, καὶ θὰ ἐξαπολύει βροντερὲς ἀπειλὲς φοβερὲς καὶ φρικτὲς ἐναντίων τῶν Βαβυλωνίων, καὶ θὰ κατατρομάξουν τὰ δειλὰ τέκνα τῶν ὑδάτων, δηλαδή οἱ Βαβυλώνιοι, καθόλου κατώτεροι ἀπὸ τὰ ψάρια στὴν δειλία, τότε σὰν ὄρνεο ἢ περιστέρι θὰ πετάξουν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο καὶ ὅσοι παλαιότερα εἶχαν καταφύγει ἐκεῖ, καὶ θὰ ἀναχωρήσουν καὶ ἀπὸ τὴ χώρα τῶν Χαλδαίων ἐκεῖνοι ποὺ πιάσθηκαν στὰ βρόχια τῆς αἰχμαλωσίας, καὶ θὰ ἐπιστρέψουν πιά καὶ θὰ κατοικήσουν στὴ χώρα τους. Ἄφοῦ λοιπὸν μποροῦμε νὰ ἔχομε τὰ ἀγαθὰ, σκύβοντας στὸν Θεὸ τὸν αὐχένα τοῦ νοῦ μας, καὶ νὰ ἐνεργοῦμε μόνο σύμφωνα μὲ τὶς ὑποδείξεις του, ἄς μὴ βαδίζομε μὲ τὴ θέλησή μας στὸ ὄδυνηρό, ἐλκύνοντας κατὰ κάποιον τρόπο ἐπάνω μας αὐτόκλητη τὴν ὀργή, μολονότι βέβαια, ὅπως εἶπα, μποροῦμε νὰ ἀπολαμβάνομε σίγουρη καὶ σταθερὴ εὐημερία, εὐχαριστώντας τὸν Κύριο μὲ τὴν ἔννομη πολιτεία καὶ ζωὴ μας καὶ τὴν εὐκρίνειά μας ἀπέναντί του.

ΚΕΦ. 12, στίχ. 1. «Μὲ περικύκλωσε μὲ τὰ ψέματα ὁ Ἐφραΐμ, γεμᾶτος ἀσέβεια εἶναι ὁ οἶκος τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τοῦ Ἰούδα».

133. Ὄντας ἀπὸ τὴ φύση του ὁ Θεὸς ἀγαθὸς καὶ φιλεύσπλαχνος, δὲν θέλει καθόλου νὰ καταφέρει πλήγματα ἐναντίον κάποιων, καταφεύγει ὅμως ἀναγκαστικὰ σὲ ἀγανάκτηση μὲ σκοπὸ τὴν ἐπιστροφή κοντὰ του, ὅταν τὰ ἐγκλήματα κάποιων προχωροῦν πέρα ἀπὸ τὸ λόγο καὶ τὸ μέτρο. Αὐτὸ μᾶς διδάσκει πάλι μὲ τὰ ἐξε-

δε κάκειϊσε καὶ οἴονείπως ἐν κύκλῳ τὸν τῆς θεότητος ὀφθαλμὸν ἐνιέντι τε καὶ περιφέροντι, πανταχῆ τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ἀσέβειαν ἣν ἰδεῖν τοῦ τε Ἐφραΐμ καὶ τοῦ Ἰούδα. Ψεῦδος δὲ ἀποκαλεῖ τὰ τῆς εἰδωλολατρίας παίγνια καὶ τὴν τῶν ματαίων προσκύνησιν, ἀσέβειαν δὲ τάχα τὴν ὕβριν τὴν κατὰ Θεοῦ. Πῶς γὰρ οὐκ ἀσέβεια δεινὴ καὶ ἐκτοπωτάτη, τὸ ἀποσειέσθαι μὲν τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς ὄντα Θεόν, προσκλίνεσθαι δὲ ἀμαθῶς ξύλοις τε καὶ λίθοις, ἤγουν προσκυνεῖν τῇ κτίσει παρὰ τὸν ποιητὴν καὶ δεσποτικοῖς ὑψώμασιν ἐπιχειρεῖν στεφανοῦν τὰ παρ' αὐτοῦ πρὸς τὸ εἶναι παρενηνεγμένα;

Στίχ. 1. «Νῦν ἔγνω αὐτοὺς ὁ Θεὸς καὶ λαὸς ἅγιος κεκλήσεται Θεοῦ».

ΡΛΔ'. Ἐκύκλωσε μὲν ἐν ψεύδει με καὶ ἀσεβεία, φησὶν, οἶκος Ἐφραΐμ καὶ Ἰούδα, πλὴν καὶ οὕτως ἔσομαι χρηστός, 15 σύμμετρον αὐτοῖς ἐπάγων τὴν κίνησιν. Ἐγνων γὰρ αὐτοὺς ὡς οὐκ ἂν ἐτέρως δύναιντο τὰ ἀμείνω μεταμαθεῖν, εἰ μὴ τι καὶ πάθοιεν τῶν ὅσα καταλυπεῖ καὶ καλεῖ πρὸς αἴσθησιν τῶν ἡμαρτημένων. Ἐγνω τοίνυν αὐτοὺς ὁ Θεός, τουτέστιν οὐκ ἠγνόηκε τῆς ὠφελούσης αὐτοὺς ἐπιστρεφείας τὴν 20 ὁδόν. Καὶ οὐκ ἀνόνητον ἔσται τὸ χρῆμα αὐτοῖς. Ἐκθήσεται γὰρ ἐντεῦθεν τὸ καὶ ἐν λαοῖς ἀγίοις κατατάττεσθαι Θεοῦ. Ἐκτακείσης γὰρ ἅπαξ τῆς ἐνούσης αὐτοῖς φανλότητος διὰ πόνου καὶ θλίψεων, καθαροί τε ἔσονται καὶ ἡγιασμένοι, καὶ πείρα μαθόντες, ὅτι τὸ μὲν γνήσιον τῆς εἰς Θεὸν 25 ἀγάπης πρόξενον αὐτοῖς ἀπάσης ἔσται τρυφῆς καὶ εὐημερίας, καθάπερ ἀμέλει τῆς ἀποστασίας τὰ ἐγκλήματα τοῖς τῆς δουλείας καὶ θλίψεως ἐνίησι βόθροις.

Στίχ. 2 «Ὁ δὲ Ἐφραΐμ πονηρὸν πνεῦμα, ἐδίωξε καύσωνα ὅλην τὴν ἡμέραν· κενὰ καὶ μάταια ἐπλήθυνε καὶ διαθήκην μετὰ Ἀσσυρίων διέθετο, καὶ ἔλαιον εἰς Αἴγυπτον ἐνεπορεύετο».

ταζόμενα ἐδῶ. Γιατί εἶναι σὰ νὰ λέγει· Ρίχνοντας καὶ περιφέροντας ἐδῶ κι ἐκεῖ καὶ κατὰ κάποιο τρόπο κυκλικὰ τὸ μάτι τῆς θεότητάς του, ἔβλεπε παντοῦ τὴν ἀσέβεια τοῦ Ἐφραΐμ καὶ τοῦ Ἰούδα. Ψεῦδος βέβαια ἀποκαλεῖ τὰ παιγνίδια τῆς εἰδωλολατρίας καὶ τῆ λατρεία μάταιων πραγμάτων, ἐνῶ ἀσέβεια ἴσως τὴν προσβολὴ τοῦ Θεοῦ. Πῶς δηλαδή δὲν εἶναι ἀσέβεια φοβερὴ καὶ ἄνομη πέρα ὡς πέρα, τὸ νὰ ἀρνεῖται κανεὶς τὸν ἀπὸ τῆ φύση του καὶ ἀληθινὸ Θεό, καὶ νὰ σκύβει μὲ ἄγνοια σὲ ξύλα καὶ πέτρες, νὰ προσκυνεῖ δηλαδή τὴν κτίση παρὰ τὸν δημιουργό, καὶ νὰ ἐπιχειρεῖ νὰ στεφανώνει μὲ τιμὲς δεσποτικὲς ἐκεῖνα ποὺ αὐτὸς ἔφερε στὴν ὑπαρξή;

Στίχ. 1. «Τώρα τοὺς γνώρισε ὁ Θεὸς καὶ θὰ ὀνομασθοῦν λαὸς ἅγιος τοῦ Θεοῦ».

134. Μὲ γέμισε, λέγει, μὲ τὰ ψέματὰ του καὶ τὴν ἀσέβειά του ὁ οἶκος τοῦ Ἐφραΐμ καὶ τοῦ Ἰούδα, πλὴν ὅμως καὶ ἔτσι ἐγὼ θὰ παραμείνω ἀγαθός, ἐκδηλώνοντας ἐναντίον τους ὀργὴ σύμμετρη μὲ ὅσα ἔπραξαν. Γιατί γνώριζε αὐτοὺς, ὅτι δὲν θὰ μπορούσαν μὲ ἄλλο τρόπο νὰ γνωρίσουν πάλι τὰ καλύτερα, ἂν δὲν ὑποστοῦν κάτι ἀπὸ ὅσα προξενοῦν λύπη μεγάλη καὶ καλοῦν σὲ αἴσθησι τῶν ἁμαρτημάτων. Τοὺς γνώριζε λοιπὸν ὁ Θεός, δηλαδή δὲν ἀγνοοῦσε τὸ δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς ποὺ θὰ τοῦς ὠφελοῦσε, καὶ ὅτι δὲν θὰ ἦταν ἀνώφελο γι' αὐτοὺς τὸ γεγονός. Γιατί ἀπὸ αὐτὸ θὰ προέλθει καὶ ἡ κατάταξή τους ἀνάμεσα στοὺς ἁγίους λαοὺς τοῦ Θεοῦ. Γιατί, ἀφοῦ πιά ἔλειωσε ἡ φαυλότητὰ τους μέσω τοῦ πόνου καὶ τῶν θλίψεων, θὰ γίνουν καθαροὶ καὶ θὰ ἁγιασθοῦν καὶ θὰ μάθουν ἀπὸ τὴν πείρα ὅτι ἡ γνησιότητα τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸ θὰ τοὺς γίνει πρόξενος κάθε ἀπόλαυσης καὶ εὐτυχίας, ὅπως βέβαια καὶ τὰ ἐγκλήματα τῆς ἀποστασίας ρίχνουν στὰ δάραθρα τῆς δουλείας καὶ τῆς θλίψης.

Στίχ. 2. «Ὁ Ἐφραΐμ ὅμως ταλαντεύθηκε ἀπὸ πονηρὸ πνεῦμα, ἐπιδίωξε τὸν καύσωνα ὅλη τὴ μέρα, πολλαπλασίασε τὰ κούφια καὶ μάταια ἀγάλματὰ του, ἔκανε συμφωνία μὲ τοὺς Ἀσσυρίους, καὶ στὴν Αἴγυπτο ἐμπορευόταν λάδι».

ΡΛΕ'. Μέτεισι πάλιν ὁ λόγος ἐκ τῆς ἀγελαιίας πληθύος
 ἐπὶ τοὺς ἐκ φυλῆς Ἐφραΐμ βεβασιλευκότας ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ
 ἐν τῇ Σαμαρείᾳ, οὓς καὶ πνεῦμα πονηρὸν εἶναί φησι διὰ τοι
 τῆς γνώμης αὐτῶν τὸ δυσμετακόμιστον καὶ τὸ λίαν ἀπονε-
 5 νευκὸς καὶ ἀκάθεκτον εἰς ἀπόστασιν τὴν ἀπὸ Θεοῦ. «Ἐδί-
 ωξε γὰρ καύσωνα», φησί· καίτοι γὰρ ἐξὸν ὑπὸ τὴν ἐμὴν εἶ-
 ναι σκιάν, οἴονείπως αὐτόμολος ἀπεχώρει πρὸς καύσωνα.
 «Καύσωνα» δὲ ὀνομάζει τὴν ἐκ τῶν θλίψεων πύρωσιν καὶ
 τὴν καταφλέγουσαν συμφορὰν. Καὶ γοῦν ὁ σοφὸς Παροι-
 10 μιαστῆς αἰνιγματωδῶς τοὺς πόνους οὕτως ὀνομάζει καί
 φησι· «Διεσώθη ἀπὸ καύματος υἱὸς νοήμων· ἀνεμοφθόρος
 δὲ γίνεται ἐν ἀμητῶ υἱὸς παράνομος». Οὐκοῦν ὁ μὲν Ἐ-
 φραΐμ, ἐπειδήπερ ἐστὶ πνεῦμα πονηρὸν, ἐδίωξε καύσωνα,
 τουτέστιν ἐζήτησε καὶ ἐθελοντῆς ἀπέδρα πρὸς καύσωνα,
 15 ἀλλ' οἷ γε συνετοὶ περὶ Θεοῦ λέγουσιν· «Ἐν τῇ σκιᾷ αὐτοῦ
 ἐπεθύμησα καὶ ἐκάθισα». «Σκιάν» δέ φησι τῆς παρὰ Θεοῦ
 καὶ ἄνωθεν ἐπικουρίας τὴν σκέπην.

Ἄλλ' οὐ τοῦτο δέδρακεν ὁ Ἐφραΐμ. Ἐζήτησε γὰρ καύ-
 σωνα. Πῶς, ἢ τίνα τρόπον; «Ὅλην τὴν ἡμέραν κενὰ καὶ
 20 μάταια ἐπλήθυνε», τουτέστιν ἐν παντὶ καιρῶ ψυχρὰ καὶ
 ἀνωφελῆ καὶ ἔδρα καὶ ἐβουλεύετο. Ποῖα δὲ ταῦτά ἐστι;
 «Διαθήκην μετὰ Ἀσσυρίων διέθετο». Ἔφην δὲ ἤδη προ-
 λαβὼν καὶ πλειστάκις, ὅτι τῶν βασιλέων τῶν ἐν Σαμαρείᾳ
 τινὲς καὶ τῶν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, ποτὲ μὲν χρήμασι τὴν
 25 πρὸς Ἀσσυρίους εἰρήνην καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἀσφάλειαν ἀγο-
 ράζειν ἐπεχείρουν, ποτὲ δὲ τὴν Αἰγυπτίων ἐκάλουν ἐπι-
 κουρίαν, ἐμπορευόμενοί τε τῆς παρ' αὐτῶν εὐνοίας τὴν
 ὑπόσχεσιν, τὰ ἐκ τῆς ἰδίας ἔπεμπον χώρας, ὁμοῦ δηλονότι
 τοῖς ἄλλοις. Ἐλαιοφόρος δὲ ἡ Σαμαρειτῶν, καὶ ἦν ἐν Αἰγύ-
 30 πτω ἐν τιμῇ τὸ ἔλαιον, οὐκ ἐχούσης αὐτὸ τῆς γῆς Κενὸν
 οὖν ἄρα καὶ μάταιον ἢ εἰς ἀνθρώπους ἐλπίς. Καὶ δὴ κατορ-
 χεῖσθω τοῦ πεποισθότος ἐπ' ἀνθρώποις ὁ ἐπὶ Θεῶ πεποισθώς,

135. Μεταβαίνει πάλι ὁ λόγος ἀπὸ τὸ ἀγελαῖο πλήθος σὲ ἐκείνους ποὺ βασίλευσαν στὸν Ἰσραὴλ ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἐφραΐμ στὴ Σαμάρεια, τοὺς ὁποίους ἀποκαλεῖ καὶ πονηρὸ πνεῦμα, ἕξαιτίας τῆς δύσκολης μεταβολῆς τῆς γνώμης τους καὶ τῆς μεγάλης καὶ ἀσυγκράτητης ἀπόκλισῆς τους σὲ ἀπσοτασία ἀπὸ τὸν Θεό. «Ἐπιδίωξε τὸν καύσων» λέγει· ἐνῶ δηλαδή μποροῦσε νὰ μένει κάτω ἀπὸ τὴ σκιά μου, αὐτομόλησε κατὰ κάποιον τρόπο στὸν καύσωνα. «Καύσωνα» ὀνομάζει τὴ φωτιά τῶν θλίψεων καὶ τὴ συμφορὰ ποὺ κατακαίει. Καὶ πράγματι ὁ σοφὸς Παροιμιστὴς ἔτσι ὀνομάζει αἰνιγματικῶς τοὺς πόνους καὶ λέγει· «Ὁ συνετὸς υἱὸς γλύτωσε ἀπὸ τὸν καύσωνα, ἐνῶ ὁ ἀνόητος καὶ ἄδικος υἱὸς καταστρέφεται ἀπὸ τὸν ἄνεμο τὸν καιρὸ τοῦ θερισμοῦ»⁸⁹. Ὁ Ἐφραΐμ λοιπὸν, ἐπειδὴ εἶναι πνεῦμα πονηρὸ, ἐπιδίωξε τὸν καύσωνα, δηλαδή ἀναζήτησε καὶ μὲ τὴ θέλησή του κατέφυγε πρὸς τὸν καύσωνα. Ἀντίθετα οἱ συνετοὶ λένε γιὰ τὸν Θεό· «Τὴ σκιά του ἐπιθύμησα καὶ κάθισα κάτω ἀπὸ αὐτήν»⁹⁰. Σκιά βέβαια λένε τὴ σκέπη τῆς θείας καὶ οὐράνιας βοήθειας.

Δὲν τὸ ἔκανε ὅμως αὐτὸ ὁ Ἐφραΐμ, γιατί ἀναζήτησε τὸν καύσωνα. Πῶς καὶ μὲ ποιὸ τρόπο; «Ὅλη τὴν ἡμέρα πολλαπλασίαζε τὰ κούφια καὶ μάταια», δηλαδή σὲ κάθε καιρὸ καὶ ἔκανε καὶ σκεφτόταν ψυχρὰ καὶ ἀνώφελα πράγματα. Καὶ ποιά εἶναι αὐτὰ; «Ἐκανε συμφωνία μὲ τοὺς Ἀσσυρίους». Εἶπα ἤδη προηγουμένως καὶ πολλὰς φορές, ὅτι κάποιον ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς στὴ Σαμάρεια καὶ στὰ Ἱεροσόλυμα ἐπιχειροῦσαν ν' ἀγοράζουν ἄλλοτε μὲ χρήματα τὴν εἰρήνη μὲ τοὺς Ἀσσυρίους καὶ τὴν ἀσφάλειά τους ἀπὸ αὐτοὺς, κι ἄλλοτε καλοῦσαν σὲ βοήθεια τοὺς Αἰγυπτίους, καὶ ἐμπορευόμενοι τὴν ὑπόσχεση ἀπὸ αὐτοὺς τῆς εὐνοιάς τους, ἔστελναν τὰ προϊόντα τῆς χώρας τους, μαζί δηλαδή μὲ τὰ ἄλλα. Ἡ χώρα τῶν Σαμαρειτῶν παρήγε λάδι καὶ στὴν Αἴγυπτο τὸ λάδι τὸ ἐκτιμοῦσαν πολὺ, ἐπειδὴ δὲν παρήγε ἡ χώρα. Ἄρα λοιπὸν ἡ ἐλπίδα ἢ στηριζόμενη στους ἀνθρώπους εἶναι κούφια καὶ μάταια. Γι' αὐτὸ ἅς χορέψει εἰς βάρος ἐκείνου ποὺ πιστεύει στους ἀνθρώ-

89. Παροιμ. 10, 5.

90. Ἦσμα Ἦσμ. 2, 3.

τὸ ἐν Ψαλμοῖς ἐκεῖνο λέγων· «Ἴδου ἄνθρωπος ὃς οὐκ ἔθετο τὸν Θεὸν βοηθὸν αὐτοῦ, ἀλλ' ἤλπισεν ἐπὶ τῷ πλήθει τοῦ πλούτου αὐτοῦ, καὶ ἐνεδυναμώθη ἐν τῇ ματαιότητι αὐτοῦ· ἐγὼ δὲ ὡσεὶ ἐλαία κατάκαρπος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ, ἤλπισα ἐπὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος».

Στίχ. 3. «Καὶ κρίσις τῷ Κυρίῳ πρὸς Ἰούδαν τοῦ ἐκδικῆσαι τὸν Ἰακώβ. Κατὰ τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ καὶ κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα αὐτοῦ ἀνταποδώσει αὐτῷ».

10 ΡΑΣΤ'. Ὡσπερ Ἐφραΐμ ὀνομάσας, παρέδειξε νοεῖν τοὺς ἐκ φυλῆς Ἐφραΐμ βεβασιλευκότας, οὕτω κἀνθάδε τοὺς ἐκ φυλῆς Ἰούδα κατὰ καιροὺς βασιλεύοντας, ὡς ἐξ ὀνόματος τῆς βασιλευούσης κατασημαίνει φυλῆς. Ἐπιτιμήσας δὴ οὖν τῷ Ἐφραΐμ, ἦτοι τοῖς ἐξ Ἐφραΐμ κρατοῦσι
15 τοῦ Ἰσραήλ, πνεῦμά τε αὐτοὺς ὀνομάσας πονηρὸν καὶ κενὰ καὶ μάταια πληθύνειν εἰπών, διὰ γε τοῦ διαθήκας μὲν τίθεσθαι πρὸς Ἀσσυρίους, ἐμπορεύεσθαι δὲ καὶ ἔλαιον εἰς Αἴγυπτον, καταιτιᾶται λοιπὸν τοὺς ἐξ Ἰούδα πάλιν, κριθήσεσθαι τε πρὸς αὐτοὺς τὸν τῶν ὅλων Θεὸν εὖ μάλα
20 φησίν, οἷονεὶ πως ἐκδικοῦντα τὸν Ἰακώβ, φημι δὴ τὸν Πατριάρχην, ὡς οὐ μετρίως ἠδίκημένον, διὰ τοι τὸ ἴσα μὴ ἐλέσθαι φρονεῖν τοὺς ἐξ αὐτοῦ γεγονότας, μήτε μὴν τῆς πατρῴας κατόπιν ἰέναι γνώμης, ἀποσειέσθαι δὲ ὡσπερ τι τῶν ἄγαν ἐκτόπων τὸ ἀπομιμεῖσθαι θέλειν αὐτόν. Οὐκοῦν
25 ὡς ἠδίκημένον εἰς δόξαν διὰ τῆς τῶν τέκνων φανλότητος τὸν Ἰακώβ ἐκδικήσειν ἐπαγγέλλεται, τοῖς ἠδίκηκόσιν ἀποδιδούς κατὰ τὰς ὁδοὺς αὐτῶν καὶ κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα αὐτῶν.

30 Στίχ. 4-5. «Ἐν τῇ κοιλίᾳ ἐπτέρονισε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἐν κόποις αὐτοῦ ἐνίσχυσε πρὸς Θεόν, καὶ ἐνίσχυσε μετὰ ἀγγέλου καὶ ἠδυνάσθη».

πους, αὐτὸς ποὺ στηρίζει τὴν πεποίθησή του στὸν Θεό, λέγοντας τὸ ψαλμικὸ ἐκεῖνο· «Νὰ ὁ ἄνθρωπος ποὺ δὲν ἔκανε βοηθὸ τοῦ τὸν Θεό, ἀλλὰ στηρίξε τὴν ἐλπίδα του στὰ πολλὰ πλούτη του καὶ ἀπέκτησε δύναμη μέσα στὴ ματαιότητά του. Ἐγὼ ὅμως εἶμαι σὰν ἐλὶὰ κατὰκαρπη στὸ ναὸ τοῦ Θεοῦ, στηρίξα τὴν ἐλπίδα μου στὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ στὸν αἰῶνα καὶ στὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνα»⁹¹.

Στίχ. 3. «Ὁ Κύριος θὰ κρίνει καὶ θὰ δικάσει καὶ τὸν Ἰούδα, ἐπιβάλλοντας τιμωρία σ' ὅλους τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἰακώβ. Θὰ τοῦ ἀνταποδώσει σύμφωνα μὲ τὴν πορεία καὶ τὰ ἔργα του».

136. Ὅπως λέγοντας «Ἐφραΐμ», ὑπέδειξε νὰ νοοῦμε ἐκείνους ποὺ ἔγιναν βασιλεῖς ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἐφραΐμ, ἔτσι κι ἐδῶ δηλώνει αὐτοὺς ποὺ βασίλευσαν κατὰ καιροὺς ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἰούδα ἐξ ὀνόματος τῆς βασιλεύουσας φυλῆς. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐπιτίμησε τὸν Ἐφραΐμ, ἦτοι τοὺς ἄρχοντες τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἐφραΐμ, καὶ ἀφοῦ τοὺς ὀνόμασε πνεῦμα πονηρὸ καὶ εἶπε ὅτι πολλαπλασίασαν τὰ κούφια καὶ μάταια ἔργα τους, μὲ τὸ νὰ κάνουν συμφωνίες μὲ τοὺς Ἀσσυρίους καὶ νὰ ἐμπορεύονται λάδι στὴν Αἴγυπτο, τέλος κατηγορεῖ πάλι τοὺς βασιλεῖς ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἰούδα καὶ λέγει μὲ μεγάλη σαφήνεια, ὅτι θὰ μπεῖ σὲ δίκη μαζί τους ὁ Θεὸς τῶν ὅλων, δικαιώνοντας κατὰ κάποιον τρόπο τὸν Ἰακώβ, ἐννοῶ τὸν πατριάρχη, γιατί δὲν ἀδικήθηκε καὶ λίγο, ἀφοῦ δὲν θέλησαν οἱ ἀπόγονοί του νὰ φρονοῦν ὅπως ἐκεῖνος οὔτε ν' ἀκολουθοῦν τὴν προγονικὴ γνώμη, ἀλλὰ θέλουν ν' ἀποτινάξουν σὰν κἄτι ἀπὸ τὰ πολὺ παράνομα τὴ μίμησή του. Ὑπόσχεται λοιπὸν ὅτι θὰ πάρει ἐκδίκηση γιὰ τὸν Ἰακώβ, γιατί ἀπὸ τὴ φαυλότητα τῶν ἀπογόνων του ἀδικήθηκε ἡ δόξα του, καὶ σ' αὐτοὺς ποὺ τὸν ἀδίκησαν θὰ ἀποδώσει τιμωρίες ἀνάλογα μὲ τὴν πορεία τους καὶ τὰ ἔργα τους σὲ σχέση πρὸς τὶς ἐντολές του.

Στίχ. 4-5. «Στὴν κοιλιὰ τῆς μητέρας του κλώπησε τὸν ἀδελφὸ του, καὶ κατὰ τὴν κοπιαστικὴ πάλη του μὲ τὸν Θεὸ νίκησε· πάλεψε καὶ μὲ τὸν ἄγγελο καὶ ἀναδείχθηκε ἰσχυρότερος».

91. Ψαλμ. 5, 9-10.

ΡΛΖ. Ἀπαριθμεῖται χρησίμως τὰς εὐδοκμήσεις τοῦ Ἰακώβ, εἰς ἐλέγχου δύναμιν παρατιθείς αὐτὰς τῶν ἕτερα ἄττα φρονεῖν τε καὶ δοῶν ἡρημένων· αἰεὶ γάρ πως ἀντιπαραθέσει τοῦ ἀγαθοῦ, τὸ φαῦλον ἐλέγχεται, καὶ τῇ παραδείξει τῶν ἐπαινουμένων, τὸ μὴ οὕτως ἔχον κατηγορεῖσθαι φιλεῖ.
 5 Ὅτι τοίνυν καὶ ἐξ αὐτῶν σπαργάνων εὐφυῆς γέγονεν Ἰακώβ, μᾶλλον δὲ καὶ πρὸ ὤδινος, πειραῖται δεικνύειν διὰ τοῦ πτερνίσαι τὸν ἀδελφὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ. Εἰ γὰρ καὶ θείας δυνάμεως ἐνέργημα τὸ δρώμενον ἦν (οὐ γάρ που τὸ βρέφος τὸ
 10 ἐν ἐμβρύῳ καὶ μήτρα πτερνίσαι φαμὲν ἐξ ἑαυτοῦ τὸν Ἡσαῦ), ἀλλ' οὖν κατὰ πρόγνωσιν ὡς ἐσομένῳ χρησιῶ, τὴν τοῦ γεγονότος κατόρθωσιν ἐνετίθει Θεός. Οὕτω καὶ ἔφασκε· «Τὸν Ἰακώβ ἠγάπησα, τὸν δὲ Ἡσαῦ ἐμίσησα». Τοῦτο δὲ ἦν κατ' ἐκλογὴν χάριτος, ἐλομένου Θεοῦ τὸν ἀμείνω
 15 που πάντως ἐσόμενον, ὡς ἐν προγνώσει δὴ πάλιν.

Ἀλλὰ ταυτὶ μὲν ἐν μήτρα. Ἐπειδὴ δὲ προῆλθεν εἰς ἡθην, μᾶλλον δὲ καὶ ἐν ἀνδράσιν ἐτέλει λοιπόν, «Ἐν κόποις αὐτοῦ ἐνίσχυσε πρὸς Θεόν». Θεοῦ γὰρ πέμποντος οἰκονομικῶς εἰς ἰδρωτάς καὶ πόνους, οὐκ ἠσθένησε, φησὶν.
 20 Ἡ γὰρ οὐχ ἰδρῶς τὸ τῆς πατρώας μὲν ἀπαίρειν ἐστίας, ἀφικνεῖσθαι δὲ πρὸς Λάβαν καὶ ἀνασχέσθαι θητείας καὶ τοὺς ἐπὶ τῷ ποιμαίνειν ἀνατλήναι πόνους; Καὶ πῶς ἢ τίνι τοῦτο ἀμφίβολον; Οὐκοῦν ἐν πόνοις ἐνίσχυσε πρὸς Θεόν. Οὐχ ὡς Θεῶ μαχόμενος, ὑπακούων δὲ μᾶλλον καὶ οἰονεῖ
 25 περιγιγνόμενος διὰ τοῦ πληροῦν τὰ κεκελευσμένα. Ἐξὸν γὰρ ἀνιδρωτὶ πλουτεῖν καὶ εὐήμερεῖν οἴκοι μένοντα τὸν Ἰακώβ, οὐκ ἀγύμναστον ἠφίει Θεός, ἐπὶ προφάσει δὲ μᾶλλον τῶν ἐξ Ἡσαῦ δειμάτων ἐπ' ἀλλοδαπὴν ἰόντα χώραν τε καὶ πόλιν, δύσοιστον ὑπενεγκεῖν παρεσκεύαζε πόνον, ἵνα,
 30 καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς θλίψεσι τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης τετηρηκῶς τὸ γνήσιον, εἰκότως θαυμάζοιτο. Οὐκοῦν «ἐνίσχυσεν ἐν

137. Ἀπαριθμεῖ χρήσιμα τὶς ἐπιτυχίες τοῦ Ἰακώβ, πού τὶς ἀντιπαραθέτει γιὰ νὰ ἀποδείξει τὴ δύναμή του σὲ σύγκριση μὲ ἐκείνους πού θέλησαν νὰ φρονοῦν καὶ νὰ πράττουν διαφορετικά. Γιατὶ πάντοτε μὲ τὴν ἀντιπαράθεση τοῦ ἀγαθοῦ ἐλέγχεται τὸ φαῦλο, καὶ μὲ τὴν παρουσίαση ἐκείνων πού ἐπαινοῦνται, κατηγορεῖται ὅπως ὅποτε αὐτὸ πού δὲν εἶναι ἐπαινετό. Ὅτι λοιπὸν καὶ ἀπὸ τὰ σπάργανα ἀκόμα ἔδειξε τὴν καλὴ φύση του ὁ Ἰακώβ, ἢ μᾶλλον καὶ προτοῦ γεννηθεῖ, θέλει νὰ τὸ δείξει μὲ τὸ λάκτισμα στὸν ἀδελφὸ του μέσα στὴν κοιλιά τῆς μητέρας τους. Γιατί, ἂν καὶ ἦταν ἐνέργεια τῆς θείας δύναμης (γιατὶ ἀσφαλῶς δὲν λέμε ὅτι τὸ ἔμβρυο μέσα στὴ μήτρα κλώπησε ἀπὸ μόνον του τὸν Ἡσαῦ), ἀλλὰ θέλοντας νὰ δηλώσει ἀπὸ πρὶν ὅτι θὰ γινόταν καλός, τοῦ ἔδωσε ὁ Θεὸς τὴ δύναμη νὰ κάνει αὐτὸ τὸ πράγμα. Γι' αὐτὸ καὶ ἔλεγε: «Ἀγάπησα τὸν Ἰακώβ, ἐνῶ τὸν Ἡσαῦ τὸν μίσησα»⁹². Αὐτὸ ἦταν ἐπιλεκτικὴ χάρις, κατὰ τὴν ὁποία ὁ Θεὸς ἐπέλεξε, κατὰ πρόγνωση πάλι, ἐκεῖνον πού θὰ γινόταν καλύτερος.

Κι αὐτὰ βέβαια μέσα στὴν κοιλιά ἀκόμα. Ὅταν ὅμως ἔγινε νεαρός, ἢ μᾶλλον βρισκόταν πιά σὲ ἀνδρική ἡλικία, «στὴν κοπιαστικὴ πάλη του ὑπερίσχυσε τοῦ Θεοῦ». Ὑποβάλλοντάς τον δηλαδὴ ὁ Θεὸς σὲ ἰδρωῶτες καὶ κόπους, δὲν ἔδειξε, λέγει, ἀδυναμία. Ἡ μήπως δὲν ἀπαιτεῖ ἰδρώα νὰ φύγει ἀπὸ τὸ πατρικὸ σπίτι, νὰ φτάσει στὸν Λάβαν καὶ νὰ γίνῃ μισθωτὸς δουλευτῆς καὶ νὰ ὑπομείνῃ τοὺς κόπους τοῦ βοσκοῦ; Καὶ πῶς, ἢ σὲ ποιὸν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει ἀμφιβολία γι' αὐτό; Ὑπερίσχυσε λοιπὸν τοῦ Θεοῦ στὴν κοπιαστικὴ του πάλη». Ὅχι βέβαια ὅτι ἀγωνίσθηκε μὲ τὸν Θεό, ἀλλ' ὑπάκουσε μᾶλλον καὶ κατὰ κάποιον τρόπο ὑπερίσχυσε μὲ τὸ νὰ ἐκτελέσει τὰ ὅσα εἶχε διαταχθεῖ. Γιατί, ἐνῶ ὁ Ἰακώβ μπορούσε νὰ πλουτίσει χωρὶς κόπο καὶ νὰ ζεῖ εὐτυχισμένος μένοντας στὸ σπίτι του, ὁ Θεὸς δὲν τὸν ἄφησε νὰ μείνῃ ἀγύμναστος, ἀλλὰ μὲ τὴ δικαιολογία ὅτι φοβόταν τὸν Ἡσαῦ⁹³, φεύγοντας σὲ ξένη χώρα καὶ πόλη, τὸν προετοίμαζε ὁ Θεὸς νὰ ὑποστῇ δυσβάσταχτο κόπο, ὥστε καὶ μέσα στὶς τόσες θλίψεις του, ἔχοντας τηρήσει τὴ γνησιότητα τῆς ἀγάπης του πρὸς τὸν Θεό, νὰ θαυμάζεται δικαιολογημέ-

πόνους αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεόν». Ἄλλ' «ἐνίσχυσε καὶ μετὰ ἄγγελου», φησί, «καὶ ἠδυνάσθη». Πεπάλαικε γὰρ ἄγγελος πρὸς αὐτὸν ὡς ἐν εἴδει Θεοῦ. Τότε καὶ ἐνάρκησεν ὁ μηρὸς αὐτοῦ. Πλὴν ὁ θεσπέσιος Ἰακώβ πλείστην ὄσην ὠμολόγει 5 τῇ πάλη τὴν χάριν. Ἔφη γάρ· «Ὅτι εἶδον Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, καὶ ἐσώθη μου ἡ ψυχὴ».

Τὸ μὲν οὖν ἐπὶ Χριστῷ μυστήριον διὰ τῆς πρὸς τὸν ἄγγελον προανεδείκνυτο πάλης Ἐμελλον γὰρ οἱ ἐξ Ἰακώβ ἀνταγωνίζεσθαι τῷ Χριστῷ, ὃν «Μεγάλης βουλῆς ἄγγε- 10 λον» ὁ τῶν προφητῶν ὠνόμασε λόγος. Καὶ οἱ μὲν ναρκήσιν (νάρκησιν), τὴν παρ' αὐτοῦ λύτρωσιν οὐ προσηκόμενοι, οἱ δὲ καὶ ὁμολογεῖν, ὅτι τεθέανται δι' αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον τὸν ἕνα τε καὶ φύσει καὶ ἀληθῶς Θεόν. Ἐν ἐαυτῷ γὰρ ἡμῖν ὑπέδειξε τὸν Πατέρα λέ- 15 γων ὁ Ἐμμανουήλ· «Ὁ «ἑώρακὼς ἐμέ, ἑώρακε τὸν Πατέρα». Οὐκοῦν προανετύπου τὸ μυστήριον ὁ τῆς ἀθλήσεως τρόπος. Πλὴν εἰς κατόρθωμα τῷ Ἰακώβ καταγράφει Θεὸς τὸ γεγενημένον.

Στίχ. 5-6. «Ἐκλαυσαν καὶ ἐδεήθησάν μου, ἐν τῷ οἴκῳ 20 μου εὐροσάν με, καὶ ἐκεῖ ἐλαλήθη πρὸς αὐτόν. Ὁ δὲ Κύριος ὁ Θεὸς ὁ Παντοκράτωρ ἔσται μνημόσυνον αὐτοῦ».

ΡΛΗ. Ἐτέρων διαμέμνηται πάλιν ἱστοριῶν, λαμπρὸν καὶ εὐδόκιμον πανταχόθεν ἡμῖν ἀποφαίνων τὸν Ἰακώβ. Γέ- 25 γραπται τοίνυν ἐν τῇ Γενέσει, ὅτι Σικμίτας μὲν ὠμῶς τε καὶ ἀπανθρώπως ἀπεκτόνασιν οἱ ἐξ Ἰακώβ Λευὶ τε καὶ Συμεών, ἀνακαιόμενοι πρὸς ὀργὰς ἐπὶ Δίνα τῇ ἀδελφῇ, ἣν διεπαρθένευσεν Ἐμμῶρ ὁ Συχέμ υἱός. Εἶτα περιδεῆς ἐντεῦθεν ὁ μακάριος ἦν Ἰακώβ· καὶ αὐτίκα δὴ μάλα συνδιολεῖσθαι τοῖς τέ- 30 κνοις καὶ τοῖς κατ' οἶκον ἅπασι προσδοκῶν, ἐπετίμα τοῖς ἐκεῖνα δεδρακόσιν, οὕτω τε ἔφη· «Μισητόν με πεποιήκατε,

να. "Αρα «Υπερίσχυσε στους κόπους του πρὸς τὸν Θεό». Ἄλλὰ «Ἀγωνίσθηκε καὶ μὲ τὸν ἄγγελο», λέγει, «καὶ φάνηκε ἰσχυρότερος». Γιατὶ πάλεψε ἄγγελος μαζί του μὲ τὴ μορφή τὰχα τοῦ Θεοῦ. Τότε καὶ μούδιασε ὁ μηρός του. Ὡστόσο ὁ θεσπέσιος Ἰακώβ ὁμολογοῦσε πάρα πολὺ μεγάλη χάρη στὴν πάλη. Γιατὶ εἶπε: «Εἶδα τὸν Θεὸ πρόσωπο μὲ πρόσωπο καὶ σώθηκε ἡ ζωὴ μου»⁹⁴.

Μὲ τὴν πάλη βέβαια μὲ τὸν ἄγγελο προαναγγελόταν τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ ἔμελλαν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἰακώβ ν' ἀνταγωνίζονται μὲ τὸν Χριστό, τὸν ὁποῖο ὁ προφητικὸς λόγος τὸν ὀνόμασε «Ἄγγελο τῆς μεγάλης βουλής»⁹⁵. Καὶ ἄλλοι βέβαια ἀπὸ αὐτοὺς θὰ μουδιάσουν μὴ δεχόμενοι τὴ λύτρωση ποὺ προέρχεται ἀπὸ αὐτόν, ἄλλοι ὅμως θὰ ὁμολογοῦν ὅτι μέσω αὐτοῦ καὶ σ' αὐτόν εἶδαν πρόσωπο μὲ πρόσωπο τὸν ἕνα καὶ ἀπὸ τὴ φύση του καὶ ἀληθινὸ Θεό. Γιατὶ στὸν ἑαυτό του ὁ Ἐμμανουήλ μᾶς ἔδειξε τὸν Πατέρα, λέγοντας «Ὁποῖος εἶδε ἐμένα, εἶδε τὸν Πατέρα μου»⁹⁶. Ἐπομένως ὁ τρόπος τῆς ἀθλήσης προϋποτύπωνε τὸ μυστήριον. Πλὴν ὅμως ὁ Θεὸς καταγράφει αὐτὸ ποὺ ἔγινε ὡς κατόρθωμα στὸν Ἰακώβ.

Στίχ. 5-6. «Ἐκλαψαν καὶ μὲ θερμοπαράκαλεσαν. Μὲ βρῆκαν στὸν οἶκο (ναὸ) μου καὶ ἐκεῖ ἔκαναν λόγο πρὸς αὐτόν. Καὶ ὁ Κύριος ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ θὰ μένει πάντοτε στὴ μνήμη τους».

138. Θυμᾶται ἄλλες πάλι ἱστορίες, παρουσιάζοντάς μας ἀπὸ ὅλες λαμπρὸ καὶ εὐδόκιμο τὸν Ἰακώβ. Ἔχει γραφεῖ λοιπὸν στὴ Γένεση, ὅτι τοὺς Σικιμίτες τοὺς σκότωσαν ὡμὰ κι ἀπάνθρωπα οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰακώβ, ὁ Λευὶ καὶ ὁ Συμεών, ἀναμμένοι ἀπὸ τὸν θυμὸ γιὰ τὴ Δίνα τὴν ἀδελφή τους ποὺ τὴ διακόρευσε ὁ Ἐμώρ, ὁ υἱὸς τοῦ Συχέμ, καὶ ἦταν τότε γεμᾶτος ἀπὸ φόβο ὁ μακάριος Ἰακώβ. Καὶ τότε, ἐνῶ περίμενε νὰ θανατωθεῖ μαζί μὲ ὅλα τὰ παιδιά του καὶ ὅλο τὸ σπίτι του, ἐπιτιμοῦσε τοὺς δράστες τοῦ κακοῦ καὶ ἔλεγε τὰ ἑξῆς: «Μὲ καταντήσατε μισητό, ὥστε νὰ εἶμαι κακὸς γιὰ ὅλους

ὥστε πονηρόν με εἶναι τοῖς κατοικοῦσι τὴν γῆν, ἐν τε τοῖς Χαναναίοις καὶ τοῖς Φερεζαίοις· ἐγὼ δὲ ὀλιγοστός εἰμι ἐν ἀριθμῷ, καὶ συναχθέντες ἐπ' ἐμὲ συγκόψουσί με, καὶ ἐκτριθήσομαι ἐγὼ καὶ ὁ οἶκός μου». Καὶ κατέληγον μὲν οὐδαμῶς
 5 τοῦ θράσους οἱ νεανίαί, προσυπῆντων γὰρ λέγοντες· «Ἄλλ' ὥσει πόρνη χρήσονται τῇ ἀδελφῇ ἡμῶν;». Ἐπειδὴ δέ, ὡς ἔφην, περιδεῆς ἦν ἄγαν ὁ δίκαιος, προσέπιπτε πάλιν τῷ διασώζοντι Θεῷ. Εἶτα τῶν δειμάτων αὐτὸν ἀπαλλάττειν ὑπισχνεῖτο, καὶ οὐκ εἰς μακρὰν, οὕτω λέγων ὁ φιλοδίκαιος Θεός·
 10 «Ἀναστὰς ἀνάβηθι εἰς τὸν τόπον Βαιθήλ, καὶ οἶκει ἐκεῖ, καὶ ποιήσον ἐκεῖ θυσιαστήριον τῷ Θεῷ τῷ ὀφθέντι σοι ἐν τῷ σὲ ἀποδιδράσκειν ἀπὸ προσώπου Ἡσαῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου».

Εἶτα, μέλλων ἀναβαίνειν εἰς Βαιθήλ ὁ μακάριος Ἰακώβ καὶ εἰς τὸν θεῖον οἶκον ἐλθεῖν (ἐρμηνεύεται γὰρ ἡ Βαιθήλ,
 15 «εἰς οἶκον Θεοῦ»), προσεφώνει παντὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ καὶ πᾶσι τοῖς μετ' αὐτοῦ· «Ἄρατε τοὺς θεοὺς τοὺς ἄλλοτριούς ἐκ μέσου ὑμῶν, καὶ καθαρίσασθε, καὶ ἀλλάξατε τὰς σιολὰς ὑμῶν, καὶ ἀναστάντες ἀναβῶμεν εἰς Βαιθήλ, καὶ ποιήσωμεν ἐκεῖ θυσιαστήριον τῷ Θεῷ τῷ ἐπακούσαντί μου ἐν ἡμέ-
 20 ρα θλίψεως, ὅς ἦν μετ' ἐμοῦ καὶ διέσωσέ με ἐν τῇ ὁδῷ ἣ ἐπορεύθην. Καὶ ἔδωκαν τῷ Ἰακώβ τοὺς θεοὺς τοὺς ἄλλοτριούς οἳ ἦσαν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν, καὶ τὰ ἐνώτια τὰ ἐν τοῖς ὠσὶν αὐτῶν, καὶ κατέκρυψεν αὐτὰ Ἰακώβ ὑπὸ τὴν τερέβινθον τὴν ἐν Σικίμοις, καὶ ἀπώλεσεν αὐτὰ ἕως τῆς σήμερον ἡμέ-
 25 ρας». Οὗ δὴ γεγονότος, ἐν καλῷ τῆς ἐλπίδος ἦν ὁ θεσπέσιος Ἰακώβ. Ἀπηλλάττετο γὰρ εἰσάπαν τῆς Σικιμιτῶν ὑποψίας, Θεοῦ κατευνάζοντος ἰδία δυνάμει τοὺς τὴν ἐπ' αὐτῷ μάχην ὠδίνοντας. Ἔφη γὰρ τὸ γράμμα τὸ ἱερόν ἐφεξῆς· «Καὶ ἐγένετο φόβος Κυρίου ἐπὶ τὰς πόλεις τὰς κύκλῳ αὐτῶν, καὶ οὐ
 30 κατεδίωξαν ὀπίσω τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ». Ἐπειδὴ δὲ ἐγήγερο θυσιαστήριον ἐν Λουζά, ἣ ἐστὶ Βαιθήλ, «Ἔφθη», φησὶν, «ὁ

ὅσοι κατοικοῦν τὴ χώρα, καὶ στοὺς Χαναναίους καὶ στοὺς Φερεζαίους. Ἐγὼ ὅμως ἔχω λιγοστοὺς ἄνδρες καὶ ἂν συναχθοῦν ἐναντίον μου θὰ μὲ κατασκοτώσουν καὶ θὰ συντριβῶ ἐγὼ καὶ τὸ σπιτικό μου»⁷. Ἀλλὰ οἱ νεαροὶ δὲν ἔπαυαν καθόλου νὰ εἶναι θρασεῖς, γιὰτὶ ἀπαντώντας του τοῦ ἔλεγαν «Ἐπρεπε νὰ φερθοῦν στήν ἀδελφή μας σὰ νὰ εἶναι πόρνη;»⁸. Ἐπειδὴ ὅμως, ὅπως εἶπα, ἦταν πάρα πολὺ φοβισμένος ὁ δίκαιος, προσέπιπτε πάλι στὸ σωτήρα Θεὸ παρακαλώντας τον νὰ τὸν σώσει. Κι αὐτὸς ὑποσχόταν ὅτι θὰ τὸν ἀπαλλάξει ἀπὸ τοὺς φόβους του καὶ δὲν θὰ ἀργήσει πολὺ, λέγοντάς του ὁ φιλοδίκαιος Θεὸς τὰ ἑξῆς: «Σήκω κι ἀνέβα στὰ μέρη τῆς Βαιθήλ καὶ μείνε ἐκεῖ, κατασκευάζοντας ἐκεῖ θυσιαστήριο στὸν Θεὸ πού σου φανερώθηκε ὅταν ἔφευγες ἀπὸ φόβο μακριὰ ἀπὸ τὸν ἀδελφό σου Ἡσαῦ»⁹.

Στὴ συνέχεια ὅταν ὁ μακάριος Ἰακώβ ἔμελλε ν' ἀνέβει στὴ Βαιθήλ καὶ νὰ πάει στὸ θεῖο οἶκο (γιὰτὶ τὸ Βαιθήλ ἐρμηνεύεται «οἶκος τοῦ Θεοῦ»), μίλησε σ' ὅλους τοὺς σπιτικούς του καὶ σ' ὅλους ἐκείνους πού ἦταν μαζί του, λέγοντας «Πετάξτε ὅλους τοὺς ξένους θεοὺς πού ἔχετε μαζί σας, πλυθεῖτε κι ἀλλάξτε τὰ ρούχα σας, καὶ ὡς ἀνεβοῦμε στὴ Βαιθήλ· ἐκεῖ ὡς φτιάξομε θυσιαστήριο στὸν Θεό, πού μὲ ἄκουσε ὅταν ἤμουν σὲ θλιβερὴ κατάσταση ὁ Θεὸς πού ἦταν κοντά μου καὶ μὲ ἔσωσε στὸ δρόμο πού βιάδιζα. Παρέδωσαν τότε στὸν Ἰακώβ τοὺς ξένους θεοὺς πού εἶχαν στὰ χέρια τους καὶ τὰ ἐνώτια πού φοροῦσαν σ' αὐτιά τους, καὶ τὰ ἔκρυψε ὁ Ἰακώβ κάτω ἀπὸ τὴ φιστικιά πού ὑπῆρχε στὰ Σίκιμα καὶ εἶναι χαμένα ἐκεῖ μέχρι τὴ σημερινὴ ἡμέρα»¹. Ὅταν αὐτὸ ἔγινε, ἀναπτερώθηκε ἡ ἐλπίδα τοῦ θεσπέσιου Ἰακώβ. Γιὰτὶ τοῦ ἔφυγε τελείως ὁ φόβος ἀπὸ τοὺς Σικιμίτες, γιὰτὶ ὁ Θεὸς μὲ τὴ δύναμή του καταπραῖνει αὐτοὺς πού κυοφοροῦν τὴ μάχη ἀπὸ τοὺς φόβους. Γιὰτὶ λέγει στὴ συνέχεια ἡ ἁγία Γραφή: «Καὶ φοβήθηκαν τὸν Κύριο οἱ πόλεις πού ἦταν γύρω τους καὶ δὲν καταδίωξαν τοὺς Ἰσραηλιῖτες»². Ὅταν χτίσθηκε θυσιαστήριο στὴ Λουζά, Πού εἶναι ἡ Βαιθήλ, «Παρουσιάσθηκε», λέγει, «ὁ Θεὸς στὸν

1. Γέν. 35, 2-4.

2. Γέν. 35, 5.

Θεὸς τῷ Ἰακώβ καὶ ἠυλόγησεν αὐτόν, καὶ εἶπεν· Ἐγὼ ὁ Θεὸς σου, αὐξάνου καὶ πληθύνου· ἔθνη καὶ συναγωγαὶ ἐθνῶν ἔσονται ἐκ σου, καὶ βασιλεῖς ἐκ τῆς ὀσφύος σου ἐξελεύσονται, καὶ τὴν γῆν, ἣν ἔδωκα Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαάκ, σοὶ δέδωκα αὐτήν· καὶ τῷ σπέρματί σου μετὰ σέ δώσω τὴν γῆν ταύτην». Τούτων ἡμῖν διαμέμνηται τῶν ἱστοριῶν εἰς τὸ παρὸν χρησιμώδημα τὸ προφητικόν.

Οὐκοῦν ἦν μὲν ἐκ μήτρας πτερνοιστῆς Ἰακώβ, ὑμεῖς δὲ αἰεὶ πτερνίζεσθε, καὶ οὐ πτερνίζετε μᾶλλον τὴν ἁμαρτίαν.
 10 Καὶ φιλοπονῶτατος μὲν ἐκεῖνος καὶ ἐν ἰδρωσιν εὐδόκιμος καὶ γνήσιος πρὸς Θεόν, ὑμεῖς δὲ τρυφῶντες ταῖς ἀποστασίαις ὑβρίζετε, τὸν ἀπάσης ὑμῖν εὐθυμίας οὐ τετιμήκατε χορηγόν. «Ἐκλαυσαν οἱ πατέρες ὑμῶν καὶ ἐδεήθησάν μου», φησὶν. Εἰ γάρ που γεγόνασιν ἐν ὑποψίαις τοῦ παθεῖν τὰ παρὰ
 15 τῆς τιμῆς ἐπιβουλής, ἔκλαιον καὶ ἐδέοντό μου. Δι' ἐμοῦ γὰρ καὶ μόνου σῶζεσθαι προσεδόκων· ὑμεῖς δὲ πόλεις τειχίζετε, οἶεσθέ τε ὅτι, κἂν εἰ μὴ θέλωμι, τάχα που σωθήσεσθε καὶ κρατήσετε τῶν ἀνθεστηκότων. Κἀκεῖνοι μὲν «ἐν τῷ οἴκῳ μου εὐροσάν με». Ἀνέβη γάρ, ὡς ἔφην, εἰς Βαιθὴλ ὁ Ἰακώβ, ἐπε-
 20 φάνη τε Θεὸς αὐτῷ, καὶ ἐκεῖ ἐλάληθη πρὸς αὐτόν ἢ τῆς εὐλογίας ὑπόσχεσις, καθάπερ ἐδείξαμεν ἀρτίως· ὑμεῖς δὲ δὴ πάλιν οὐ ζητεῖτε Θεὸν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, εἰσ-τρέχετε δὲ μᾶλλον καὶ σφόδρα προθύμως ἐν τοῖς τεμένεσι τοῦ Βάαλ, καὶ ἐξαιτεῖτε λόγους οὐ παρὰ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ ἐκ τῶν δαιμόνων
 25 μαντεύματα. Καὶ ὁ μὲν θεσπέσιος Ἰακώβ ἀναβαίνων εἰς Βαιθὴλ, τουτέστιν εἰς οἶκον Θεοῦ, κατηφάνισε τὰ εἰδῶλα, ὑμεῖς δὲ τὸ ἐναντίον ἐν οἴκῳ Θεοῦ θεὸν ἐστήσατε γλυπτόν. Ἔστησαν γὰρ εἰς Βαιθὴλ τὴν δάμαλιν τὴν χρυσοῦν, καίτοι τῆς Βαιθὴλ ἐρμηνευομένης, ὡς εἶπον, οἶκος Θεοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ διὰ
 30 φωνῆς Ἰερεμίου φησὶν ὁ Θεὸς περὶ τῆς Ἰουδαίων Συναγωγῆς· «Τί ἢ ἠγαπημένη ἐν τῷ οἴκῳ μου ἐποίησε βδέλυγμα;», τουτέστιν εἰδῶλον. Καὶ ὁ μὲν θεσπέσιος Ἰακώβ καὶ εἰς οἶκον ἀναβαίνουσι Θεοῦ καθαρίζεσθαί τε καὶ αὐτὰς δὲ τὰς στολὰς

Ἰακώβ, τὸν εὐλόγησε καὶ τοῦ εἶπε· Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεὸς σου, αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε· ἀπὸ σένα θὰ προέλθουν ἔθνη καὶ ὀμάδες ἐθνῶν, ἀλλὰ καὶ βασιλεῖς θὰ θγοῦν ἀπὸ τὴν ὀσφύ σου· τὴ γῆ ποὺ ἔχω δώσει στὸν Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ τὴν ἔδωσα σ' ἐσένα, καὶ ἔπειτα ἀπὸ ἐσένα θὰ τὴ δώσω αὐτὴ τὴ γῆ στοὺς ἀπογόνους σου»³. Αὐτὲς τὶς ἱστορίες μᾶς θυμίζει αὐτὸς ὁ προφητικὸς χρησμός.

Ἦταν λοιπὸν ἀπὸ τὴ μήτρα ὁ Ἰακώβ ἰκανὸς νὰ κλωτσάει, ἐσαῖς ὅμως σᾶς κλωτσάει συνεχῶς καὶ δὲν κλωτσάτε ἐσεῖς τὴν ἁμαρτία. Καὶ ἐκεῖνος βέβαια ἦταν φιλοπονώτατος καὶ δοκιμασμένος μὲ ἐπιτυχία στὸν ἰδρώτα καὶ εἰλικρινῆς πρὸς τὸν Θεό, ἐσεῖς ὅμως ἐνῶ ἀπολαμβάνετε τὶς τρυφές τὸν ὑβρίζετε μὲ τὶς ἀποστασίες σας καὶ δὲν τιμήσατε τὸν χορηγὸ σὲ σᾶς κάθε εὐθυμίας. «Ἐκλαψαν οἱ πατέρες σας καὶ μὲ παρακάλεσαν», λέγει. Ἄν δηλαδή εἶχαν τυχὸν κάποια ὑποψία ὅτι θὰ πάθαιναν κάτι ἀπὸ τὴν ἐπιβουλή κάποιων, ἔκλαιαν καὶ μὲ παρακαλοῦσαν· γιὰτὶ ἀπὸ ἐμένα καὶ μόνο προσδοκοῦσαν τὴ σωτηρία τους· ἐνῶ ἐσεῖς τειχίζετε πόλεις καὶ νομίζετε ὅτι κι ἂν δὲν θέλω, ἐσεῖς θὰ σωθεῖτε καὶ θὰ νικήσετε τοὺς ἐχθρούς σας. Καὶ ἐκεῖνοι βέβαια «μὲ βρῆκαν στὸν οἶκο μου». Γιὰτὶ ἀνέβηκε, ὅπως εἶπα, ὁ Ἰακώβ στὴ Βαιθήλ καὶ τοῦ παρουσιάσθηκε ὁ Θεός, κι ἐκεῖ τοῦ δόθηκε ἡ ὑπόσχεση τῆς εὐλογίας, ὅπως δείξαμε πρὶν λίγο· ἐσεῖς ὅμως πάλι δὲν ζητεῖτε τὸν Θεὸ στὸ ναὸ του, ἀλλὰ τρέχετε νὰ μπεῖτε, καὶ πάρα πολὺ πρόθυμα, σὰ τεμένη τοῦ Βάαλ, καὶ ζητεῖτε λόγους ὄχι ἀπὸ τὸν Θεό, ἀλλὰ τὶς μαντεῖες τῶν δαιμόνων. Καὶ ὁ θεσπέσιος βέβαια Ἰακώβ ὅταν ἀνέβηκε στὴ Βαιθήλ, δηλαδή στὸ οἶκο τοῦ Θεοῦ, ἔξαφάνισε τὰ εἰδῶλα, ἐνῶ ἐσεῖς ἀντίθετα στήσατε στὸν οἶκο τοῦ Θεοῦ ἓνα θεό-ἄγαλμα. Γιὰτὶ στὴ Βαιθήλ ἔστησαν τὴ χρυσοῦν δαμάλα, μολονότι τὸ Βαιθήλ ἐρμηνεύεται, ὅπως εἶπα, «οἶκος Θεοῦ». Γι' αὐτὸ καὶ μὲ τοὺς λόγους τοῦ Ἱερεμῖα λέγει ὁ Θεός γιὰ τὴ Συναγωγὴ τῶν Ἰουδαίων· «Γιὰτὶ ἡ ἀγαπητὴ μου ἔστησε βδέλυγμα στὸν οἶκο μου»⁴, δηλαδή εἰδῶλο. Καὶ ὁ θεσπέσιος βέβαια Ἰακώβ καὶ ὅταν ἀνέβαιναν στὸν οἶκο τοῦ Θεοῦ πρόσταξε νὰ καθαρισθοῦν καὶ ν'

3. Γέν. 35, 9-12.

4. Ἱερ. 11, 15.

μεταμείβειν ἐκέλευσεν, ὑμεῖς δὲ ὄρασθε βέβηλοι καὶ ἀκά-
 θαρτοι καὶ ἀνίπτοις ἰόντες ποσὶν εἰς τὸν θεῖον οἶκον οὐκ
 ἐρυθριᾶτε, φησὶν. Ἐπειδὴ δὲ ἦν τοιοῦτος ὁ Ἰακώβ, ταύτητοι
 καὶ «Κύριος Παντοκράτωρ ἔσται μνημόσυνον αὐτῶ». Σώζε-
 5 ται γὰρ ἐν μνήμαις Θεοῦ, ἔχει τε ἀειθαλῆ τὴν εὐκλειαν. Δο-
 ξάζει γὰρ ὁ Θεὸς τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν Οὐκοῦν (ἐρῶ γάρ
 τι πάλιν τῶν εἰς ὄνησιν ἀναγκαίων), κατακρινοῦσιν ἡμᾶς
 τῶν πατέρων αἱ δόξαι, μὴ τὰ ἴσα φρονεῖν ἐλομένους αὐτοῖς
 καὶ διὰ τῶν ὁμοίων κατακαλλύνεσθαι τρόπων τε καὶ σπου-
 10 δασμάτων. Κατακριθησόμεθα δέ, οὐχ ὡς εἰς μόνας ἠδικηκό-
 τες τὰς ἑαυτῶν ψυχάς, ἀλλ' οἴονεῖ πως καὶ ταῖς τῶν πατέρων
 εὐκλείαις ἐπιβουλεύσαντες καὶ προγονικὴν εὐγένειαν κα-
 ταισχύναντες.

Στίχ. 7. «Καὶ σὺ ἐν Θεῷ σου ἐπιστρέψεις, ἔλεον καὶ
 15 κρῖμα φυλάσσου, καὶ ἔγγιζε πρὸς τὸν Θεόν σου διὰ
 παντός».

ΡΛΘ'. Ἀπειλῆ κεκέρασται τῆς χάριτος ἢ ὑπόσχεσις.
 Ἀπειλοῦντος γὰρ μᾶλλον, ἢ ὑπισχνουμένου καθαρῶς εἰς
 τὸ παρὸν ὁ λόγος πλὴν ἐξ ἀγάπης ἢ ἀπειλῆ καὶ καλοῦντος
 20 εἰς ὀρθότητα λογισμῶν καὶ εἰς ἔφεσιν εὐκοσμίας τὸ χρη-
 σμῶδημα. Ἦν μὲν γὰρ, φησί, σοφὸς καὶ πανάριστος ὁ θε-
 σπέσιος Ἰακώβ καὶ γνώμης ἰδίας ἔχων καρπὸν τὸ θεοφι-
 λές. Ἀλλ' οὐκ ἐμμήσω μὲν τὸν πατέρα. Πλὴν ἐπιστρέψεις
 ἐν Θεῷ σου καὶ σὺ, τουτέστι κἂν ἐξίτηλος ἦς καὶ ἀποστά-
 25 τῆς καὶ ὑβριστῆς, ἀλλ' οὖν ἐπανήξεις, καὶ οὐχ ἐκῶν, εἰς τὸ
 ἐλέσθαι διοῦν ὀρθῶς. Ἐπανήξεις δὲ παιδευόμενος ἐν Θεῷ,
 τουτέστι διὰ Θεοῦ. Καὶ ἐπειδὴ σε λογισμὸς οὐ πέπεικεν
 ἀγαθὸς ἐπ' ὀρθὴν ἰέναι τρίβον καὶ ἀγαπήσαι φρονεῖν ἃ
 δεῖ, περιγενήσεταιί σου πάντη τε καὶ πάντως ἢ μάστιξ, με-
 30 ταθήσει γοργῶς πρὸς τὴν τοῦ συμφέροντος αἴρεσίν τε καὶ
 γνώσιν. Ταυτὶ μὲν οὖν ἡμῖν, καθάπερ ὑπολαμβάνω, κατα-
 σημήνειεν ἂν εἰκότως τό, «Καὶ σὺ ἐν Θεῷ σου ἐπιστρέ-

ἀλλάξουν καὶ τὰ ρούχα τους ἀκόμα, ἐνῶ ἐσεῖς εἶστε βέβηλοι καὶ ἀκάθαρτοι καὶ ἐνῶ μπαίνετε μὲ ἄπλυτα πόδια στὸν οἶκο τοῦ Θεοῦ, δὲν κοκκινίζετε, λέγει, ἀπὸ ντροπῆ. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἦταν τέτοιος ὁ Ἰακώβ, γι' αὐτὸ καὶ «Ὁ Κύριος ὁ παντοκράτωρ θὰ εἶναι μνημόσυνό του». Γιατὶ μένει αἰῶνια στὴ μνήμη τοῦ Θεοῦ καὶ ἔχει ἀμάραντη δόξα. Γιατὶ ὁ Θεὸς δοξάζει αὐτοὺς πού τὸν ἀγαποῦν. Λοιπὸν (γιατὶ θὰ πῶ πάλι κάτι ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα πρὸς ὠφέλεια) θὰ μᾶς καταδικάζουν οἱ δόξεις τῶν πατέρων μας, ἂν δὲν θέλομε νὰ φρονοῦμε τὰ ἴδια μ' αὐτοὺς καὶ δὲν μᾶς κοσμοῦν οἱ ἴδιες συμπεριφορὲς καὶ ἐπιδιώξεις. Καὶ θὰ καταδικασθοῦμε ὄχι γιατὶ ἀδικήσαμε μόνο τίς δικές σας ψυχές, ἀλλὰ κατὰ κάποιον τρόπο ὑπονομεύσαμε καὶ τὴ δόξα τῶν πατέρων καὶ ντροπιάσαμε τὴν προγονικὴ μας εὐγένεια.

Στίχ. 7. «Κι ἐσὺ νὰ ἐπιστρέψεις στὸν Θεό σου, καὶ νὰ τηρεῖς τὴν εὐσπλαχνία καὶ τὴ δικαιοσύνη, κι ἔτσι νὰ πλησιάζεις τὸ Θεό σου πάντοτε».

139. Ἡ ὑπόσχεση γιὰ χάρη ἔχει ἀναμιχθεῖ μὲ ἀπειλή. Γιατὶ ἐδῶ ὁ λόγος εἶναι ἑνὸς μᾶλλον πού ἀπειλεῖ, καὶ ὄχι πού δίνει καθαρὴ ὑπόσχεση. Πλὴν ὅμως ἡ ἀπειλή προέρχεται ἀπὸ ἀγάπη καὶ ὁ χρησμός εἶναι κάποιου πού καλεῖ σὲ ὀρθοὺς λογισμοὺς καὶ σὲ ἐπιθυμία τῆς εὐκοσμίας. Γιατὶ λέγει, ἦταν ὁ θεσπέσιος Ἰακώβ σοφὸς καὶ πανάριστος καὶ εἶχε τὴ θεοφιλία καρπὸ τῆς δικῆς του γνώμης. Ἀλλὰ δὲν μιμήθηκες τὸν πατέρα σου. Ὡστόσο «θὰ ἐπιστρέψεις στὸν Θεό σου κι ἐσύ» δηλαδή, κι ἂν ἀκόμα εἶσαι ἐπιπόλαιος καὶ ἀποστάτης καὶ ὑβριστής, ὡστόσο θὰ ἐπανέλθεις, καὶ χωρὶς νὰ θέλεις, στὸ νὰ θελήσεις τὴν ὀρθὴ ζωὴ. Καὶ θὰ ἐπανέλθεις παιδευόμενος ἐν Θεῷ, δηλαδή ἀπὸ τὸν Θεό. Καὶ ἐπειδὴ δὲν σὲ ἔπεισε ὁ σωστὸς λογισμὸς νὰ βαδίσεις τὸ ὀρθὸ δρόμο καὶ ν' ἀγαπήσεις νὰ φρονεῖς αὐτὰ πού πρέπει, θὰ σοῦ ἔρθει ὀπωσδήποτε καὶ χωρὶς ἀμφιβολία τὸ μαστίγιο, καὶ γρήγορα θὰ σὲ μεταφέρει στὴν ἐκλογή καὶ τὴ γνώση τοῦ συμφέροντός σου. Αὐτὰ λοιπὸν, ὅπως πιστεύω, μπορεῖ νὰ δηλώνει εὐλόγα ἢ φράση, «Κι ἐσὺ θὰ

ψεις», ἀπειλήν ἔχον, ὡς ἔφην, χρησταῖς ὑποσχέσεσιν εὖ μάλα κεκερασμένην. Εἶτα λοιπόν, ὡς ἤδη μαστιζομένῳ καὶ ἐν αὐτῷ γεγονότι τῷ πλήττεσθαι, Θεὸς ἐπιφωνεῖ «Ἔλεον καὶ κριμα φυλάσσου, καὶ ἔγγιξε πρὸς τὸν Θεόν σου διαπαν-
5 τός».

Ὡσπερ γὰρ εἴ τις δεσπότης οἰκέτη παιδευομένῳ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ μαστίζεσθαι γεγονότι, λέγοι μετὰ φειδοῦς τε ἅμα καὶ ἀγανακτήσεως, Σώφρων ἔσο καὶ εὐπειθής, καὶ μὴ καταφρόνει δεσποτικῶν ἐνταλμάτων, τὸν αὐτόν, οἶμαι,
10 τρόπον καὶ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς τυπτομένῳ τρόπον τινὰ τῷ Ἐφραΐμ καὶ ταῖς τοῦ πολέμου συμφοραῖς ἐκπαιδευομένῳ, φησὶν· «Ἔλεον καὶ κριμα φυλάσσου, καὶ ἔγγιξε πρὸς τὸν Θεόν σου διαπαντός». Ὅμοιον ὡς εἰ λέγοι τυχόν· Ταύτης ἔνεκα τῆς αἰτίας ἴσθι πληττόμενος, ὅτι μὴ ἐφυλάξω μηδὲ
15 τετίμηκας τὰ ἐμοὶ φίλα καὶ ἠγαπημένα. Τὸ μὲν οὖν ἔλεος τὴν ἀγάπην δηλοῖ, «Αγάπη δὲ νόμου πλήρωσις· τῷ γὰρ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται», κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνήν, τὸ δὲ κριμα τὴν δικαιοπραγίαν, ἥτοι τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν τοῦ θείου νεύματος τήρησιν. Κριμα
20 γὰρ ὁ νόμος ὠνόμασται παρά γε τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ. Τὸ δὲ «ἐγγίζειν Θεῷ διαπαντός» ὑπεμφήνειεν ἂν τὴν εἰς αὐτὸν γνησίαν τῆς διανοίας ἔφεσιν τε καὶ ῥοπήν, καὶ τὸ μὴ προσκεῖσθαι φιλεῖν ἑτέροις τοῖς οὐκ οὔσι θεοῖς, ἢ τῇ κτίσει τυχόν, ἠγουν ξύλοις τε καὶ λίθοις. Ἐγγιεῖ δὲ Θεῷ
25 καὶ πλησίον ἔσται κατὰ διάθεσιν, καὶ ὁ πράξεισιν ἀγαθαῖς ἐμπρέπειν εἰδὼς καὶ ἀπαράφθορον ἐν ἑαυτῷ τηρήσας τὴν πίστιν. Με σολαβεῖ γὰρ πολλάκις ἡ ἁμαρτία καὶ διίστησι Θεοῦ. Κατὰ τὸν ἴσον δὲ τρόπον ἀποσοβεῖ πάλιν τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος, δῆλον δὲ ὅτι πνευματικῆς, καὶ τὸ προσ-
30 κεῖσθαι φωναῖς ἀνοσίων ψευδοδιδασκάλων. Παραιτητέον δὴ οὖν τοῖς ἐθέλουσιν ἐγγὺς εἶναι Θεοῦ, τὰ δι' ὧν ἂν γένοιτο μακρὰν.

ἐπιστρέψεις στὸν Θεό σου», πού περιέχει ἀπειλή, ὅπως εἶπα, ἀναμυγμένη καλὰ μὲ τὶς χρηστὲς ὑποσχέσεις. Στὴ συνέχεια λοιπὸν, σὰ νὰ μαστίζεται ἤδη καὶ νὰ δέχεται τὰ πλήγματα, φωνάζει ὁ Θεός: «Φύλαγε τὴν εὐσπλαχνία καὶ τὴ δικαιοσύνη καὶ μείνε κοντὰ στὸν Θεό σου γιὰ πάντα».

“Ὅπως δηλαδὴ ἂν κάποιος κύριος στὸν δούλο του πού τιμωρεῖ καὶ τὴν ὥρα τῆς μαστίγωσης τοῦ λέγει στοργικὰ καὶ συνάμα μὲ ἀγανάκτηση, Νὰ εἶσαι φρόνιμος καὶ ὑπάκουος καὶ νὰ μὴν περιφρονεῖς τὰ παραγγέλματα τοῦ κυρίου σου, μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, νομίζω καὶ ὁ Θεὸς τῶν ὅλων, ἐνῶ δέχεται κατὰ κάποιο τρόπο τὰ χτυπήματα ὁ Ἐφραΐμ καὶ παιδαγωγεῖται ἀπὸ τὶς συμφορὲς τοῦ πολέμου, τοῦ λέγει: «Νὰ φυλάγεις τὴν εὐσπλαχνία καὶ τὴ δικαιοσύνη, καὶ νὰ μένεις κοντὰ στὸν Θεό σου γιὰ πάντα». Εἶναι ὅμοιο σὰ νὰ λέγει τυχόν· Νὰ ξέρεις, ὅτι γι' αὐτὴ τὴν αἰτία δέχεσαι τὰ πλήγματα, ἐπειδὴ δὲν φύλαξες οὔτε σεβάσθηκες ὅσα ἐγὼ θέλω καὶ ἀγαπῶ. Γιατὶ τὸ ἔλεος δηλώνει τὴν ἀγάπη, «καὶ ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ ἐκπλήρωση τοῦ νόμου· γιατί δὲν κάνει κακὸ στὸν πλησίον»²⁶, σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τοῦ μακάριου Παύλου. Τὸ κρίμα πάλι δηλώνει τὴ δίκαια πράξη, ἥτοι τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν τήρηση τοῦ θείου νόμου. Γιατὶ ὁ νόμος ὀνομάσθηκε ἀπὸ τὴ θεόπνευστη Γραφὴ κρίμα. Τὸ «νὰ ἐγγίζεις τὸν Θεὸ γιὰ πάντα», μπορεῖ νὰ σημαίνει τὴ γνήσια ἐπιθυμία καὶ τὴ ροπή τῆς διάνοιας πρὸς αὐτόν, καὶ νὰ μὴ θέλει νὰ εἶναι προσκολλημένος σὲ ἄλλους πού δὲν εἶναι θεοί, ἢ ἴσως στὴν κτίση, δηλαδὴ σὲ ξύλα καὶ πέτρες. Θὰ ἐγγίξει τὸν Θεὸ καὶ θὰ εἶναι κοντὰ του ὡς πρὸς τὴ διάθεση αὐτὸς πού γνωρίζει νὰ κοσμεῖται μὲ ἀγαθὲς πράξεις καὶ τήρησε ἀδιάφθορη μέσα του τὴν πίστη. Γιατὶ πολλὲς φορὲς μεσολαβεῖ ἡ ἀμαρτία καὶ χωρίζει ἀπὸ τὸν Θεό. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ἀπομακρύνει πάλι ἀπὸ τὴν οἰκειότητα πρὸς αὐτόν, δηλαδὴ τὴν πνευματικὴ, καὶ τὸ νὰ προσκολλᾶται σὲ διδασκαλίες ἀσεβῶν ψευδοδιδασκάλων. “Ὅποιοι λοιπὸν θέλουν νὰ εἶναι κοντὰ στὸν Θεό, πρέπει ν' ἀρνηθοῦν ἐκεῖνα πού θὰ μποροῦσαν νὰ τοὺς ὀδηγήσουν μακριὰ.

Στίχ. 8-9 «Χαναάν, ἐν χειρὶ αὐτοῦ ζυγὸς ἀδικίας, κατα-
 δυναστεύειν ἠγάπησε. Καὶ εἶπεν Ἐφραΐμ· Πλήν πε-
 πλούτηκα, εὔρηκα ἀναψυχὴν ἐμαυτῶ. Πάντες οἱ πόνοι
 αὐτοῦ οὐχ εὐρεθήσονται αὐτῶ διὰ ἀδικίας ἃς ἤμαρ-
 5 τεν».

PM. "Ὅσον μὲν γὰρ ἦκεν εἰς γε τὸ δοκοῦν Θεῶ, τετή-
 ρηκεν ἂν ἔλεός τε καὶ κριμα καὶ τὸ ἐγγίζειν αὐτῶ διαπαν-
 τὸς ὁ Ἐφραΐμ. Ἐπειδὴ δὲ φρενὸς ἀπώλισθεν ἀγαθῆς καὶ
 δι' οὐδενὸς πεποιήται λόγου τὰ οὕτω σεπτὰ καὶ τίμια, γέ-
 10 γονεν ἐν ἴσῳ τοῖς ἀλλογενέσι Χανααναίοις, ἄθεός τε καὶ
 δυσσεβῆς καὶ ὅτι μάλιστα χαίρων ἐπὶ τοῖς τῆς φανλότητος
 τρόποις, καὶ βαρβάρῳ γνώμῃ τῆς τῶν ἀλλοτριῶν ἐπιθυμί-
 ας ἀχαλίνως ἠττώμενος. Οὐκοῦν ἔδει μὲν τὸν Ἐφραΐμ ζη-
 λωτὴν ὁρᾶσθαι τοῦ προπάτορος Ἰακώβ καὶ τῆς ἐκείνου δι-
 15 καιοσύνης κατ' ἴχνος ἰέναι φιλεῖν. Ἀλλὰ γέγονε Χαναανῆ-
 ος. Ἡῦρηται γὰρ «ζυγὸς ἀδικίας ἐν χερσὶν αὐτοῦ», τουτέ-
 στιν ἀνισότης καὶ πλεονεξία. Τετίμηκε γὰρ ἐν ἴσῳ τοῖς
 ἔθνεσι τοῖς οὐκ εἰδόσι Θεόν, τὴν ἐπάρατον καταδυναστεί-
 αν. Καὶ ὅτι μὲν ἐπλημμέλει τοῦτο δρῶν, ἐννοεῖν οὐκ ἠξίου,
 20 ἐπετέρεπετο δὲ μόνῳ τῶ πλουτεῖν καὶ τρυφᾶν, ὡς οὐκ ἐφο-
 ρῶντος Θεοῦ, ὡς οὐκέτι κατασκεπτομένου τοὺς ἐπὶ τῆς
 γῆς καὶ τοῖς ἀδικεῖν ἐθέλουσιν ἐπιτιμῶντος δικαίως. Ἀπο-
 νοίας δὲ τῆς ἐσχάτης εἴη ἂν ἀπόδειξις ἐναργῆς, τὸ ἐκ παν-
 τὸς μὲν τρόπου πλουτεῖν ἐπείγασθαι τὸν Ἐφραΐμ, οὐδὲν δὲ
 25 εἶναι νομίζειν τὰ ἐξ ἀρπαγῆς καὶ βίας ἐγκλήματα, σεμνο-
 λόγημα δὲ ὡσπερ ποιεῖσθαι λοιπὸν ἐκ πολλῆς ἄγαν ἀπο-
 πληξίας τὰ οἷς ἔδει μᾶλλον ἐπερυνθριᾶν. Ἐφη γὰρ· «Πλήν
 πεπλούτηκα, ἠῦρηκα ἀναψυχὴν ἐμαυτῶ».

Τί οὖν πρὸς ταῦτα Θεός; «Πάντες οἱ πόνοι αὐτοῦ οὐχ
 30 εὐρεθήσονται αὐτῶ, διὰ ἀδικίας ἃς ἤμαρτε». Καὶ γὰρ ἐστὶν
 ἀληθές, ὅτι «Πλοῦτος ἀδίκως συναγόμενος ἐξεμεθήσεται»,
 κατὰ τὸ γεγραμμένον. Καὶ δὴ τοῖς ἐθέλουσιν ἐξ ἀδικίας

Στίχ. 8-9. «Οἱ Χαναναῖοι κρατοῦν στὰ χέρια τους τὸν ζυγὸ τῆς ἀδικίας, ἐπιθυμία τους ἔχουν τὴν καταδυνάστευση. Καὶ εἶπε βέβαια ὁ Ἐφραΐμ: Παρόλα αὐτὰ ἐγὼ πλούτησα, βρῆκα τὴν ἀνάπαυσή μου. Ἄλλ' ὅλοι οἱ κόποι του δὲν θ' ἀνταμειφθοῦν ἕξαιτίας τῶν ἀδικιῶν ποὺ ἔχει διαπράξει».

140. Ὅσον ἀφορᾷ σ' αὐτὸ ποὺ εἶναι ἀρεστὸ στὸν Θεό, ὁ Ἐφραΐμ θὰ μποροῦσε νὰ ἔχει τηρήσει τὸ ἔλεος (εὐσπλαχνία) καὶ τὸ κρίμα (δικαιοσύνη) καὶ τὸ ἐγγίζειν (τὴν παραμονή) κοντὰ του γιὰ πάντα. Ἐπειδὴ ὅμως ἔχασε τὴν ἀγαθὴ διάνοια καὶ δὲν ἔδωσε καμμιά σημασία στὰ τόσο σεβαστὰ καὶ τίμα, ἔγινε ἕξισου μὲ τοὺς ἄλλοεθνεῖς Χαναναίους ἄθεος καὶ ἀσεβῆς καὶ εὐχαριστιόταν πάρα πολὺ μὲ τὴ φαῦλη συμπεριφορὰ, παρασυρῶμενος ἀσυγκράτητα στὴ βάρβαρη διάθεση τῆς ἐπιθυμίας τῶν ξένων πραγμάτων. Ἐπρεπε λοιπὸν ὁ Ἐφραΐμ νὰ ἀποδειχθεῖ μιμητὴς τοῦ προγόνου του Ἰακώβ καὶ νὰ θέλει νὰ βαδίζει στὰ ἴχνη τῆς δικαιοσύνης ἐκείνου, ἔγινε ὅμως Χαναναῖος. Γιατὶ «βρέθηκε στὰ χέρια του ὁ ζυγὸς τῆς ἀδικίας», δηλαδή ἀνισότητα καὶ πλεονεξία. Γιατὶ τίμησε ἕξισου μὲ τὰ ἔθνη ποὺ δὲν γνωρίζουν τὸν Θεὸ τὴν ἐπάρατη καταδυνάστευση. Καὶ ὅτι βέβαια ἔτσι ἀμάρτανε, δὲν ἤθελε νὰ τὸ καταλάβει· μόνη εὐχαρίστησή του ἦταν τὰ πλούτη καὶ οἱ ἀπολαύσεις, σὰν νὰ μὴν τὸν ἔβλεπε ὁ Θεός, σὰ νὰ μὴν ἐνδιαφερόταν πιά γιὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ μὴν ἐπιτιμοῦσε δίκαια ἐκείνους ποὺ ἤθελαν ν' ἀδικοῦν. Καὶ μπορεῖ νὰ εἶναι φανερὴ ἀπόδειξη ἔσχατης ἀνοησίας τὸ νὰ σπεύδει νὰ πλουτήσῃ ὁ Ἐφραΐμ μὲ κάθε τρόπο καὶ νὰ θεωρεῖ χωρὶς σημασία τὰ ἐγκλήματα ἀπὸ ἀρπαγὴ καὶ βία, καὶ νὰ κάνει ἀφορμὴ ὑπερηφάνειας ἀπὸ ὑπερβολικὴ ἠλιθιότητα αὐτὰ γιὰ τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ κοκκινίζει ἀπὸ ντροπὴ. Γιατὶ εἶπε: «Παρόλα αὐτὰ ἐγὼ πλούτησα, βρῆκα τὴν ἀνάπαυσή μου».

Τί ἀπαντᾷ σ' αὐτὰ ὁ Θεός; «Ὅλοι οἱ κόποι του δὲν θὰ ἔχουν ἀνταμοιβὴ ἕξαιτίας τῶν πολλῶν ἀμαρτιῶν ποὺ διέπραξε». Γιατὶ εἶναι ἀλήθεια ὅτι «Πλούτη ποὺ συνάγονται ἄδικα θὰ ἔξεμεθοῦν»⁷, σύμφωνα μ' αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ. Καὶ βέβαια σ' αὐτοὺς ποὺ θέ-

7. Ἰωβ 20, 15.

συνάγειν καὶ πλουτεῖν ἐκ πλεονεξίας, ἐπιφωνεῖτω τις ἤδη τὸ διὰ φωνῆς ἁγίου· «Βέλτιον ἦν σε ποιεῖν κριμα καὶ δικαιοσύνην καλήν»· προκειμένου γὰρ τοῦ θεοῦ θήματος, «Οὐκ ὠφελήσουσι μὲν θησαυροὶ ἀνόμους, δικαιοσύνη δὲ ῥύσεται ἐκ θανάτου». Καὶ ἡ φησι ὁ Παροιμιστής· «Κρείσσων μικρὰ μερὶς μετὰ φόβου Κυρίου, ἢ θησαυροὶ μεγάλοι μετὰ ἀφοβίας». Καὶ πάλιν ὁ αὐτός· «Κρείσσων ὀλίγη λῆψις μετὰ δικαιοσύνης, ἢ πολλὰ γεννήματα μετὰ ἀδικίας». Πλὴν αἱ πράξεις ἡμᾶς καὶ ἡ τῶν ἔργων ποιότης ἀξίους ἔσθ' ὅτε τῆς 10 τῶν ἁγίων πατέρων εὐγενείας ἀποτελεῖ, ἀπονέμει δὲ καὶ πατράσιν ἁμαρτωλοῖς. Διοίσομεν γὰρ κατ' οὐδένα τρόπον τῶν ἐν ἀσεβείᾳ θεβιωκότων, εἰ τὰ αὐτῶν μιμοίμεθα. Ταύτητοι κεκλήσθαι φάμεν Χαναὰν τὸν Ἐφραῖμ· πεφρόνηκε γὰρ τὰ ἀλλογενῶν Ἀλλογενεῖς δὲ οἱ Χαναναῖοι καὶ ἐπ' ἀθεό- 15 τητι διαβεβλημένοι. Τοιγάρτοι καὶ ὠνειδίζοντό τινες, τοῖς ἑαυτῶν τολμήμασι προπόντως ἀκούοντες· «Σπέρμα Χαναὰν, καὶ οὐκ Ἰούδα».

Στίχ. 10-11. «Ἐγὼ δὲ Κύριος ὁ Θεός σου ἀνήγαγόν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἔτι κατοικίῳ σε ἐν σκηναῖς καθὼς 20 ἡμέρα ἐορτῆς. Καὶ λαλήσω πρὸς Προφήτας, καὶ ἐγὼ ὁράσεις ἐπλήθυνα, καὶ ἐν χερσὶ προφητῶν ὠμοιώθην».

ΡΜΑ'. Χαναὰν ὠνόμασε τὸν Ἐφραῖμ, ὡς ἔφην, ἀπελέγχων ἐναργῶς, ὡς εἶη μεμισηκῶς ἔλεός τε καὶ κριμα, ἀνθηρημένος δὲ μᾶλλον τὴν πλεονεξίαν καὶ τὴν ἀνισότητα 25 καὶ πᾶν εἶδος ἀδικίας. Ἄλλ' ἰδοὺ δὴ πάλιν πειραῖται δεικνύειν, ὡς μὴ μόνον γεγονότα τὰ εἰς ἀνθρώπους τοιοῦτον, ἀλλὰ γὰρ καὶ τὸ ἐγγίζειν Θεῷ διὰ πραγμάτων αὐτῶν παραιτούμενον. Αἰτιᾶται δὴ οὖν, ὡς ἠγνοηκότα τὸν Λυτρωτήν, ὡς ταῖς ἀπονοίαις περιυβρίσαντα τὸν ἐξ οἴκου δουλεί- 30 ας ἐκκεκομικότα σημείοις τε καὶ τέρασι, καὶ ἐν δυνάμει με-

λουν νὰ συνάγουν ἀπὸ ἀδικίες καὶ νὰ πλουτίζουν ἀπὸ πλεονεξία, ἃς φωνάζει κανεὶς τὸν λόγο τοῦ ἁγίου· «Θὰ ἦταν καλύτερο γιὰ σένα νὰ εἶσαι δίκαιος στὶς κρίσεις καὶ νὰ ἀφαρμόζεις δικαιοσύνη»⁸. γιὰτι μὲροστὰ στὸ θεῖο βῆμα «Δὲν θὰ τοὺς ὠφελήσουν τοὺς ἄνομους οἱ θησαυροὶ τους, ἐνῶ ἡ δικαιοσύνη θὰ σώσει τοὺς τηρητὲς τῆς ἀπὸ τὸ θάνατο»⁹. Καὶ ὅπως λέγει ὁ Παροιμιστής, «Εἶναι καλύτερη μικρὴ μερίδα μὲ φόβο Κυρίου, παρὰ μεγάλοι θησαυροὶ χωρὶς φόβο Θεοῦ»¹⁰. Καὶ πάλι ὁ ἴδιος λέγει· «Εἶναι προτιμότερο νὰ λάβεις λίγα μὲ δικαιοσύνη, παρὰ πολλὰ γεννήματα μὲ ἀδικία»¹¹. Ὡστόσο οἱ πράξεις μας καὶ ἡ ποιότητα τῶν ἔργων μας, μᾶς κάνουν πολλές φορὲς ἄξιους τῆς εὐγένειας τῶν ἁγίων πατέρων, ἀλλὰ τὴν ἀπονέμει καὶ σὲ πατέρες ἁμαρτωλοῦς. Γιατὶ δὲν θὰ διαφέρομε καθόλου ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἔζησαν μὲ ἀσέβεια, ἂν μιμηθοῦμε τὶς πράξεις τους. Γι' αὐτὸ λέμε ὅτι ὁ Ἐφραΐμ ὀνομάσθηκε Χαναάν· γιὰτι εἶχε τὸ φρόνημα τῶν ἄλλοεθνῶν, καὶ οἱ Χανααναῖοι ἦταν ἄλλοεθνεῖς καὶ κατηγοροῦνταν γιὰ ἀθεΐα. Γι' αὐτὸ καὶ κατηγοροῦνταν κάποιοι, ἀκούγοντας τοὺς λόγους ποὺ τοὺς ἔπρεπαν· «Σπέρμα τοῦ Χαναάν, καὶ ὄχι τοῦ Ἰούδα»¹².

Στίχ. 10-11. «Ἐγὼ, ὁ Κύριος καὶ Θεὸς σου, ποὺ σὲ ἔβγαλα ἀπὸ τὴ χώρα τῆς Αἰγύπτου, θὰ σὲ ἐγκαταστήσω σὲ σκηνές, ὅπως τὴν ἡμέρα τῆς ἐορτῆς. Ἐγὼ μίλησα στοὺς προφῆτες, ἐγὼ πλήθυνα τὰ ὄραματά τους, καὶ ἔγινα ὅμοιος μὲ προφῆτες».

141. Χαναάν ὀνόμασε, ὅπως εἶπα, τὸν Ἐφραΐμ, παρουσιάζοντας τον φανερὰ, ὅτι εἶχε μισήσει τὸ ἔλεος καὶ τὴ δικαιοσύνη, καὶ προτίμησε μᾶλλον ἀντ' αὐτῶν τὴν πλεονεξία καὶ τὴν ἀνισότητα καὶ κάθε εἶδος ἀδικίας. Ἀλλὰ νὰ, ἐπιχειρεῖ πάλι νὰ δείξει, ὅτι δὲν ὑπῆρξε τέτοιος μόνο ὡς πρὸς τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, ἀλλὰ ἀρνιόταν μὲ τὶς ἴδιες τὶς πράξεις του νὰ εἶναι κοντὰ στὸν Θεό. Τὸν κατηγορεῖ λοιπὸν ὅτι ἀγνόησε τὸν λυτρωτὴ, ὅτι μὲ τὶς ἀνοησίες του περιύβρισε ἐκεῖνον ποὺ τὸν ἔβγαλε ἀπὸ τὴ χώρα τῆς δουλείας μὲ σημεῖα καὶ τέρατα, καὶ μὲ δύναμη μεγάλη καὶ μὲ τὸν βραχίονά

11. Παροιμ. 15, 29.

12. Δαν. Σωσάννα 56.

γάλη καὶ ἐν βραχίονι ὑψηλῶ. «Ἐγὼ» γάρ, φησὶν, «ἀνήγαγον ὑμᾶς ἐξ Αἰγύπτου». Ἐν δὲ τῷ «ἀνήγαγον» εἰπεῖν, ἀποφέρει πρὸς ἀνάμνησιν τῶν ἐπ' αὐτοῖς γενομένων, ἄχρισ ἂν εἰσελάσωσιν εἰς τὴν γῆν τὴν τοῖς ἁγίοις πατράσιν ἐπηγγελ-
 5 μένην. Μυρία δὲ ὅσα ταυτί, καὶ παντὸς ἐπέκεινα θαύματος. «Ὅτι δὲ ἀπροφάσιστον αὐτοῖς τὸ ἐπιλανθάνεσθαι τούτων, παρέδειξε προστιθείς· «Ἔτι κατοικιῶ σε ἐν σκηναῖς, καθὼς ἡμέρα ἐορτῆς». Καὶ τί δὴ τοῦτό ἐστι, πεύση δὴ πάλιν. Ὁ διὰ Μωσέως προστέταχε νόμος, ἐν τῷ ἑβδόμῳ μηνί, τῇ
 10 πεντεκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ, τῆς σκηνοπηγίας τελεῖσθαι τὴν ἐορτὴν. Καὶ τίς ἢ τοῦδε πρόφασις, αὐτὸς ἡμῖν ὁ νομοθέτης διεσάφει, λέγων περὶ τῆς σκηνοπηγίας ἐν τῷ Λευιτικῷ· «Ἐν τῷ μηνὶ τῷ ἑβδόμῳ ἐορτάσετε αὐτήν. Ἐν σκηναῖς κατοικήσετε ἑπτὰ ἡμέρας. Πᾶς ὁ αὐτόχθων ἐν Ἰσραὴλ κατοι-
 15 κήσουσιν ἐν σκηναῖς, ὅπως ἴδωσιν αἱ γενεαὶ ὑμῶν, ὅτι ἐν σκηναῖς κατώκισα τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, ἐν τῷ ἐξαγαγεῖν με αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν».

Οὐκοῦν εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐξόδου τῆς ἐξ Αἰγύπτου γεγεννημένης ἐτέλουν τὴν ἐορτὴν. Εἶτα πῶς ἂν δύναιο, φησὶν,
 20 ἐπιλανθάνεσθαί μου τοῦ ἐξαγαγόντος σε ἐξ Αἰγύπτου, γινόμενος ἔτι καὶ ὑπὸ σκηναῖς καὶ πρόφασιν ἐορτῆς τὸ χρῆμα προσποιούμενος; «Ἔτι γάρ κατοικιῶ σε ἐν σκηναῖς καθὼς ἡμέρα ἐορτῆς». Τὸ «κατοικιῶ σε» φησὶν, ἀντὶ τοῦ κατοικίζω, ἥτοι ποιῶ κατοικεῖν ἐν σκηναῖς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἐπὶ τού-
 25 τοῖς ἐορτῆς. Οὐκοῦν ἀπροφάσιστος ἢ λήθη. Ἄλλ' ἐξήτεις ἴσως εἰδέναί τῶν ἐσομένων τινὰ καὶ πολυπραγμονεῖν ἐβούλου τὰ κατὰ σαυτόν· καὶ τί μᾶλλον ἔδει προσιέναι τοῖς ψευδομάντεσι τοῦ Βάαλ, ἥγουν τοῖς τῶν ψευδωνύμων θεῶν, καὶ παρ' αὐτῶν τὰ τοιάδε ζητεῖν, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον ἀναμιμνή-
 30 σκεσθαι σοφῶς, ὅτι λαλῶ μὲν ἐγὼ πρὸς προφήτας, ἐπλήθυνα δὲ καὶ ὀράσεις, τουτέστι παρ' ἐμοῦ πᾶς ἔσται λόγος προφητείας, καὶ ἤδη γέγονεν, οὐ παρ' ἑτέρου του τῶν ψευδωνύ-

του τὸν πανίσχυρο¹³. «Ἐγώ», λέγει, «σᾶς ἔβγαλα ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο». Λέγοντας «σᾶς ἔβγαλα» τοὺς μεταφέρει στὴν ἀνάμνηση ὅσων ἔγιναν σ' αὐτοὺς μέχρι ποῦ νὰ μποῦν στὴ γῆ τὴν ὑποσχεμένη στοὺς προγόνους τους. Κι αὐτὰ εἶναι ἄπειρα καὶ ξεπερνοῦν κάθε θαῦμα. Ὅτι ὅμως εἶναι ἀδικοιολόγητο τὸ νὰ τὰ ξεχνοῦν τὸ ἔδειξε προσθέτοντας: «Ἀλλὰ καὶ τώρα θὰ σᾶς ἐγκαταστήσω στὶς σκηνές, ὅπως τὴν ἡμέρα τῆς ἑορτῆς». Καὶ τί βέβαια σημαίνει αὐτό, θὰ τὸ πληροφορηθεῖς πάλι. Ὁ νόμος τοῦ Μωυσῆ ὄριζε τὸν ἔβδομο μῆνα, τὴ δεκάτη πέμπτη, νὰ τελεῖται ἡ ἑορτὴ τῆς σκηνοπηγίας. Καὶ ποιὸς ἦταν ὁ λόγος, τὸ διασαφήνιζε ὁ ἴδιος ὁ νομοθέτης λέγοντας γιὰ τὴ σκηνοπηγία στὸ Λευϊτικόν: «Θὰ τὴν ἑορτάσετε αὐτὴν τὸν ἔβδομο μῆνα· ἑπτὰ ἡμέρες θὰ κατοικήσετε σὲ σκηνές. Ὁλος ὁ ἐντόπιος Ἰσραηλιτικὸς λαὸς θὰ μείνει σὲ σκηνές, γιὰ νὰ δοῦν ὅλες οἱ γενεές σας, ὅτι σὲ σκηνές ἐγκατέστησα τοὺς Ἰσραηλίτες ὅταν τοὺς ἔβγαζα ἀπὸ τὴ γῆ τῆς Αἰγύπτου, ἐγὼ ὁ Κύριος καὶ Θεὸς σας»¹⁴.

Ἐπομένως τελοῦσαν τὴν ἑορτὴ γιὰ νὰ θυμοῦνται τὴν ἔξοδό τους ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο. Κι ἔπειτα πῶς θὰ μπορούσες, λέγει, νὰ λησμονήσεις ἐμένα ποῦ σὲ ἔβγαλα ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, ζώντας ἀκόμα σὲ σκηνές καὶ κάνοντας τὸ γεγονὸς αὐτὸ προσποιητὰ ἀφορμὴ τῆς ἑορτῆς; Γιατὶ «Καὶ πάλι θὰ σὲ ἐγκαταστήσω σὲ σκηνές, ὅπως τὴν ἡμέρα τῆς ἑορτῆς». Τὸ «κατοικιῶ σε» τὸ λέγει ἀντὶ τοῦ, «σὲ κατοικίζω», ἦτοι σὲ κάνω νὰ κατοικήσεις τὶς ἑπτὰ ἡμέρες τῆς ἑορτῆς πρὸς ἀνάμνηση τῆς διαμονῆς σ' αὐτές. Ἄρα λοιπὸν ἡ λήθη εἶναι ἀδικοιολόγητη. Ἴσως ὅμως ἤθελες νὰ δεῖς κάποια ἀπὸ ὅσα ἐπρόκειτο νὰ γίνουν καὶ ἤθελες νὰ ἐξετάσεις τὰ σχετικὰ μὲ σένα. Καὶ γιατί ἔπρεπε νὰ πᾶς στοὺς ψευδομάντις τοῦ Βάαλ, δηλαδή τῶν ψευδώνυμων θεῶν, καὶ νὰ ζητᾶς γι' αὐτὰ πληροφορίες ἀπὸ αὐτούς, καὶ νὰ μὴ θυμᾶσαι μᾶλλον μὲ σύνεση, ὅτι ἐγὼ εἶμαι ποῦ μιλῶ στοὺς προφήτες, ἀλλὰ καὶ πλήθυνα τὰ ὄράματά τους, δηλαδή ἀπὸ ἐμένα θὰ δοθεῖ κάθε λόγος προφητείας, καὶ ἤδη ἔγινε αὐτό, καὶ ὄχι ἀπὸ κάποιον ἀπὸ τοὺς ψευδώνυμους

13. Ἱερ. 39, 21.

14. Λευϊτ. 23, 41-43.

μων θεῶν. Ἐμοὶ γὰρ ἀνακείσεται μόνῳ τὸ καὶ εἰδέναι τὰ ἐσόμενα καὶ μεμνηῆσθαι τῶν παρωχημένων.

Ἄλλ' ἐμμήσαντό με, φησὶν, οἱ τετιμημένοι παρὰ σοῦ ψευδομάντεις καὶ ψευδοπροφῆται. Τοῦτό ἐστι «τὸ ἐν χερσὶ
5 προφητῶν ὁμοιώθην». Ἐζήτετε παρ' αὐτῶν εἰδέναι τὰ μέλλοντα. Εἶτα, τοὺς ἐμοὺς πλαττόμενοι λόγους καὶ τὰ τῶν ἐμῶν προφητῶν ἔργα μιμούμενοι, τὰ ἀπὸ καρδίας αὐτῶν ἠρεῦγοντό σοι. Καὶ γοῦν Ἱερεμίας μὲν ὁ προφήτης, κλοιοὺς ἐτίθει ξυλίνους περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, Θεοῦ τὸ χρῆμα γε
10 νέσθαι προστάττοντος Ἀντιπαττόμενος δὲ τοῖς αὐτοῦ λόγοις ὁ ψευδοπροφήτης Ἀνανίας, λαβὼν συνέτριψε τοὺς κλοιοὺς, ἔφη τε· «Οὕτως εἶπε Κύριος· Συνέτριψα τὸν ζυγὸν τοῦ βασιλέως Βαβυλῶνος». Τοῦτό ἐστιν, ὡς ἔφην, «τὸ ἐν χερσὶ προφητῶν ὁμοιώθην». Ἐγκλημα δὴ οὖν τῷ Ἐφραΐμ, ὅτι,
15 καίτοι σαφῆ τὴν ὑπόμνησιν ἔχων τὴν ἀπὸ γε τῆς ἐορτῆς τῆς σκηνοπηγίας, τῆς ἐξόδου τῆς ἐξ Αἰγύπτου γεγεννημένης, ἐπελανθάνετο Θεοῦ, καὶ ὅτι μὴ μᾶλλον αὐτὸν ἐζήτησεν, ὡς λαλοῦντα πρὸς προφήτας, ὡς ὁράσεις πεπληθυκότα, προσέκειτο δὲ μᾶλλον ταῖς τῶν ψευδοπροφητῶν ἀπάταις πλαττο-
20 μένων τὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τε λόγων καὶ πράξεων.

Στίχ. 12. «Εἰ μὴ Γαλαὰδ ἐστίν, ἄρα ψευδεῖς ἦσαν ἐν Γαλγὰλ ἄρχοντες θυσιάζοντες καὶ τὰ θυσιαστήρια αὐτῶν ὡς χελῶναι ἐπὶ χέρσον ἀγροῦ».

ΡΜΒ'. Ὅτι προσέκειντο τοῖς ψευδομάντεσι καὶ ψευδο-
25 προφήταις, ἀναβαίνοντές τε καὶ θύοντες εἰς τε τὴν Γαλαὰδ καὶ Γαλγὰλ, ἀπελέγχει διὰ τούτων, δέχεται δὲ πρὸς ἀπόδειξιν τὰς δύο μάλιστα ταυτασί πόλεις, ἐν αἷς ἦν ἐκτοπωτέρα τῶν ἄλλων ἢ πλάνη, καὶ ἅπας μὲν τρόπος τῆς εἰς Θεὸν εὐσεβείας ἀπεσπουδάζετο, πάντα δὲ ἦν ἐν λόγῳ τὰ παροτρύ-
30 νοντα καὶ τῆς εἰς ἄκρον ἠκούσης ἀπονοίας ἔμπλεω. Καὶ γοῦν ἐν τοῖς ἀνωτέρω περὶ μὲν τῆς Γαλαὰδ ἔφη Θεός, «Ἐ-

θεούς. Γιατί σέ μένα μόνο ὑπάρχει ἡ δυνατότητα καί νά γνωρίζω τὰ μελλοντικά, καί νά ἐνθυμούμαι ὅσα πέρασαν.

Ἄλλά μέ μιμήθηκαν, λέγει, οἱ ψευδομάντις καί ψευδοπροφήτες πού ἐσὺ τιμᾶς. Αὐτὸ σημαίνει τὸ, «ἔγινα ὅμοιος μέ τοὺς προφήτες». Ζητοῦσες ἀπὸ αὐτοὺς νά μάθεις τὰ μελλοντικά. Κι αὐτοί, παραποιώντας τὰ δικά μου λόγια καί ἀπομιμούμενοι τὰ ἔργα τῶν προφητῶν μου, ἔλεγαν σ' ἐσένα αὐτὸ πού προερχόταν ἀπὸ τὴν καρδιά τους. Καί πράγματι ὁ προφήτης Ἰερεμίας ἔβαζε στὸν τράχηλό του ξύλινους κλοιούς¹⁵, προστάζοντας νά γίνει αὐτὸ ὁ Θεός. Ἀντιτάχθηκε ὅμως στὰ λόγια του ὁ ψευδοπροφήτης Ἄνανίας, καί παίρνοντας τοὺς κλοιοὺς τοὺς ἔσπασε, λέγοντας: «Αὐτὸ εἶπε ὁ Κύριος Ἰεσοῦσα τὸ ζυγὸ τοῦ βασιλιᾶ τῆς Βαβυλώνας»¹⁶. Αὐτὸ σημαίνει, ὅπως εἶπα, τὸ «ἔγινα ὅμοιος μέ τοὺς προφήτες». Ἐγκλημα λοιπὸν τοῦ Ἐφραΐμ εἶναι τὸ ὅτι, μολονότι εἶχε σαφῆ ὑπόμνηση ἀπὸ τὴν ἑορτὴ τῆς σκηνοπηγίας, γιὰ τὴν ἔξοδο πού ἔγινε ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, λησμόνησε τὸν Θεό, καί δὲν ζήτησε αὐτὸν μᾶλλον, πού μιλοῦσε στοὺς προφήτες, πού πλήθυνε τὰ ὄραματὰ τους, ἀλλὰ μᾶλλον προσκολλῶνταν στίς ἀπάτες τῶν ψευδοπροφητῶν, πού προσποιοῦνταν τὶς θεῖες ἐνέργειες μέ τὰ λόγια καί τὶς πράξεις τους.

Στίχ. 12. «Ἄν δὲν ὑπάρχει ἡ Γαλαὰδ, ἄρα ἦταν ψευδεῖς οἱ ἄρχοντες πού θυσίαζαν στὴ Γαλγάλ, καί τὰ θυσιαστήριά τους ἦταν σὰν τὶς χελῶνες σὲ χέρσα χωράφια;».

142. Μέ αὐτὰ τὰ λόγια ἐλέγχει τὴν προσκόλλησή τους στοὺς ψευδομάντις καί τοὺς ψευδοπροφήτες, πού ἀνέβαιναν καί θυσίαζαν στὴ Γαλαὰδ καί Γαλγάλ, καί χρησιμοποιοῦν γιὰ ἀπόδειξη τὶς δύο αὐτὲς πόλεις κυρίως, ὅπου ἡ πλάνη ἦταν πιὸ μεγάλη ἀπὸ τὶς ἄλλες, καί ὅλες βέβαια οἱ ἐκδηλώσεις τῆς εὐσέβειας στὸν Θεὸ περιφρονοῦνταν, θεωροῦνταν ὅμως σπουδαῖα ὅλα ὅσα ἐξόργιζαν τὸν Θεὸ καί ἦταν γεμᾶτα ἀπὸ τὴν στοὶ ἔπακρο ἀνοησία. Καί πράγματι γιὰ τὶς παραπάνω πόλεις εἶπε ὁ Θεὸς γιὰ τὴ Γαλαὰδ: «Ἐκεῖ

16. Ἰερ. 35 (Μασ. 28), 14.

κεῖ κατεφρόνησέ μου Γαλαάδ, πόλις ἐργαζομένη μάταια»,
 τουτέστιν εἰδῶλα (πλαστοουργοὶ γὰρ εἰδώλων ἦσαν οἱ ἐν
 αὐτῇ), περὶ δέ γε τῆς ἐτέρας, «Πᾶσαι αἱ κακίαι αὐτῶν εἰς
 Γαλγὰλ· ὅτι ἐκεῖ αὐτοὺς ἐμίσησα διὰ τὰς κακίας τῶν ἐπιτη-
 5 δευμάτων αὐτῶν». Ἐπειπεῖν δὲ ἀναγκαῖον τῶν συμβεβη-
 κότων τινὰ τῇ Γαλααδιτῶν, συνήσομεν γὰρ οὕτω τῶν προ-
 κειμένων τὸν νοῦν. Φούλας, βασιλεὺς Ἀσσυρίων, πρῶτος
 ἐλθὼν κατὰ τῆς Σαμαρείας, πρωτόλειον ὥσπερ τι τὰς δύο
 φυλάς ἐποίησατο τὰς πέραν τοῦ Ἰορδάνου, καὶ πάσας αὐ-
 10 τῶν εἴλε τὰς πόλεις, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων τὴν Γαλαάδ.
 Τούτου διαμέμνηται Θεός, ὡς ἐν παραδρομῇ, λέγων· «Εἰ
 μὴ Γαλαάδ ἐστίν». Εἰ μὴ ἔστι, φησί, καὶ σώζεται νῦν ἡ Γα-
 λαάδ· εἰ καὶ ἀπόλωλε καὶ οὐκ ἔστιν ἐξ αὐτῆς τὴν τοῦ Ἐ-
 φραΐμ ἐλέγξαι παροιμίαν, διὰ τὸ μὴ ὀραῖσθαι νυνί, ἄρα καὶ
 15 οἱ θυσιάζοντες ἄρχοντες ἐν τῇ Γαλγὰλ ψευδεῖς ἦσαν καὶ
 οὐκ ἀληθεῖς. Γαλγὰλ δὲ πόλις ἐστὶ τῶν Ἰορδάνου πέραν, ἐν
 ἧ ἡ μάλιστα συντρέχοντες μικροὶ καὶ μεγάλοι, τοῖς τῆς εἰδω-
 λολατρίας προσέκειντο μολυσμοῖς.

Οὐκοῦν, εἰ μὴ ἔστιν ἡ Γαλαάδ, ἄρα τίς ἐστὶν ὁ φάναι
 20 τολμῶν, ὅτι καὶ οἱ θυσιάζοντες ἄρχοντες εἰς Γαλγὰλ ψευ-
 δεῖς ἦσαν, καὶ οὐκ ἀληθεῖς; Ἄλλ' οὐκ ὄναρ ἦσαν οὐδὲ σκι-
 αί, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἀσῆμων τινές, λαμπροὶ καὶ περιφανεῖς
 ἄρχοντες καὶ ἡγούμενοι, ὑψηλὰ καὶ ἀπόβλεπτα τοῖς γλυ-
 πτοῖς ἀνιστάντες θυσιαστήρια, χελῶναις ἐν ἴσῳ ταῖς κατ'
 25 ἀγρούς. Χελῶνας δὲ εἶναί φησιν, οὐχὶ δὴ τὰ ζῶα, μὴ τοῦτο
 νομίσης, ἀλλὰ γὰρ τὰς τῶν χωμάτων ἐγέρσεις, ἃς ποιοῖντό
 τινες, εἰς θουνοὺς ἀναλαμβάνοντες τοὺς ὑδραγωγούς μυ-
 ρία δὲ ὅσα τοιαῦτα τοῖς γηπόνοις ἐσπούδασαι. Ἄρχοντας
 δὲ φησι θυσιάζοντας, ἢ στρατηγούς καὶ τῶν τακτικῶν
 30 ἡγουμένους, ἡγουν τοὺς ἐξ αἵματος Λευῖ, τὴν ἐκ νόμου φο-
 ροῦντας ἡγεμονίαν. Συναπῶλισθον γὰρ καὶ αὐτοὶ τοῖς ἄλ-
 λοις καὶ λελατρεύκασιν τοῖς γλυπτοῖς οὐκ ὀλίγοι τὸν ἀρι-

μὲ περιφρόνησε ἡ Γαλαὰδ, μὰ πόλη πού κατασκευάζει μάταια ἔργα»¹⁷, δηλαδή εἰδωλα (γιατὶ οἱ κάτοικοί της ἦταν κατασκευαστὲς εἰδώλων), ἐνῶ γιὰ τὴν ἄλλη λέγει: «Ὅλες οἱ κακίες τους συγκεντρώθηκαν στὴ Γαλγάλ· γιατί ἐκεῖ τοὺς μίσησα γιὰ τὶς κακίες τῶν ἐνεργειῶν τους»¹⁸. Εἶναι ἀνάγκη ὅμως νὰ ἀναφέρουμε μερικὰ ἀπὸ ὅσα συνέδησαν στοὺς Γαλααδίτες, γιατί ἔτσι θὰ κατανοήσομε τὸ νόημα τοῦ ἐξεταζομένου ἐδῶ ἐδαφίου. Ὁ Φούλας, ὁ βασιλιάς τῶν Ἀσσυρίων, ἀφουῦ βιάδισε πρῶτος ἐναντίον τῆς Σαμάρειας, σὰν πρῶτο λάφυρό του πῆρε τὶς δύο φυλὲς ἀπὸ τὴν ἄλλη ὄχθη τοῦ Ἰορδάνη, καὶ κυρίευσε ὅλες τὶς πόλεις τους, καὶ πρὶν ἀπὸ τὶς ἄλλες τὴν Γαλαὰδ. Αὐτὸ ὑπεθυμίζει ὁ Θεὸς καὶ λέγει σὰν σὲ παρενθεση: «Ἄν δὲν ὑπάρχει ἡ Γαλαὰδ». Ἄν δὲν ὑπάρχει, λέγει, καὶ δὲν σώζεται τώρα ἡ Γαλαὰδ, καὶ ἂν ἀφανίσθηκε καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἐλεγχθεῖ ἀπὸ αὐτὴν ἡ ἀκολασία τοῦ Ἐφραΐμ, ἐπειδὴ δὲν μπορεῖ νὰ τὴ δεῖ κανεὶς τώρα, ἄρα καὶ οἱ ἄρχοντες τῆς Γαλγάλ πού θυσίαζαν ἦταν ψευδεῖς καὶ ὄχι ἀληθινοί. Ἡ Γαλγάλ πάλι εἶναι μιὰ πόλη πέραν τοῦ Ἰορδάνη, ὅπου συνέρρεαν μικροὶ καὶ μεγάλοι καὶ παραδίδονταν στοὺς μολυσμοὺς τῆς εἰδωλολατρίας.

Ἄρα λοιπόν, ἂν δὲν ὑπάρχει ἡ Γαλαὰδ, ποιὸς τότε εἶναι αὐτὸς πού θὰ τολμήσει νὰ πει, ὅτι καὶ οἱ ἄρχοντες στὴ Γαλγάλ ἦταν ψευδεῖς καὶ ὄχι ἀληθινοί; Ἀλλὰ δὲν ἦταν ὄνειρο οὔτε σκιές, ἀλλ' οὔτε κάποιοι ἀπὸ τοὺς ἄσημους, ἀλλὰ λαμπροὶ καὶ περίοπτοι ἄρχοντες καὶ ἡγέτες, πού ἔχτιζαν ὑψηλὰ καὶ περίοπτα θυσιαστήρια στὰ εἰδωλα, ὅμοια μὲ τὶς χελῶνες στὰ χωράφια. Καὶ χελῶνες λέγει ὅτι εἶναι, ὄχι βέβαια τὰ ζῶα, μὴ νομίσεις αὐτό, ἀλλὰ τὰ ἀναχώματα πού ἔκαναν κάποιοι στοὺς λόφους γιὰ νὰ κρατοῦν τὰ αὐλάκια τοῦ νεροῦ. Οἱ γεωργοὶ κατασκευάζουν μύρια ὅσα τέτοια. Ἄρχοντες πού θυσιάζουν λέγει ἡ τοὺς στρατηγούς καὶ τοὺς ἡγέτες τῆς πολεμικῆς δύναμης, ἡ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Λευὶ πού ὑπηρετοῦν στὴν ἐξουσία πού δίνει ὁ νόμος. Γιατὶ ὀλίσθησαν κι αὐτοὶ μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους στὴν ἀπώλεια καὶ λάτρευσαν τὰ εἰδωλα ὄχι λίγοι στὸν ἀριθμὸ. Πράγματι γράφει ὁ Ἰεζεκιήλ: «Γι' αὐτὸ αὐτὰ

17. Ὡσηέ 6, 7-8.

18. Ὡσηέ 9, 15.

θμόν. Γέγραπται γοῦν ἐν τῷ Ἰεζεκιήλ· «Διὰ τοῦτο τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεός· Πᾶς υἱὸς ἀλλογενῆς ἀπερίτμητος καρδία καὶ ἀπερίτμητος σαρκὶ οὐκ εἰσελεύσεται εἰς τὰ ἅγιά μου, ἐν πᾶσιν υἱοῖς ἀλλογενῶν τῶν ὄντων ἐν μέσῳ οἴκου 5 Ἰσραήλ· ἀλλ' ἢ οἱ Λευῖται, οἵτινες ἀφείλαντο ἀπ' ἐμοῦ ἐν τῷ πλανᾶσθαι τὸν Ἰσραήλ ἀπ' ἐμοῦ κατόπισθεν τῶν ἐνθυμημάτων αὐτῶν, καὶ λήψονται τὴν ἀδικίαν αὐτῶν».

Στίχ. 13 «Καὶ ἀνεχώρησεν Ἰακώβ εἰς πεδίον Συρίας, καὶ ἐδούλευσεν Ἰσραήλ ἐν γυναικί, καὶ ἐν γυναικί ἐφυλάξατο».

10

ΡΜΓ'. Ὑπονοστεῖ δὴ πάλιν ὁ λόγος εἰς θάσανον τῆς τε τοῦ προπάτορος γνησιότητος καὶ ἐπιεικείας, καὶ τῆς τῶν ἐξ αὐτοῦ γεγονότων σκαιότητός τε καὶ δυσσεθείας. Θαυμάζει δὲ ὡσπερ τὸ ἐπὶ μικροῖς ἐκείνου τληπαθές, εἶτα πα-
 15 ραφέρει τὸ χρῆμα πρὸς ἔλεγχον τῆς ἐπὶ μεγίστοις ῥαθυμίας τῶν δέκα φυλῶν. Πῶς γὰρ οὐκ ἂν ἀγάσαιτό τις τὸν Ἰακώβ, τὸν οὕτω πικρὸν καὶ δύσοιστον ἀνατλάντα πόνον, καὶ τὸ θητεύειν τῷ Λάβαν οὐ παραιτησάμενον ἐπὶ γυναιξὶ καὶ γάμοις; Ἀλλ' εἰ καὶ μικρὸς κομιδῆ τοῦ προπάτορος ὁ μι-
 20 σθός (γάμος γὰρ ἦν, ὡς ἔφην), πλὴν ἐφυλάξατο καὶ τετήρηκε τὴν πίστιν τῷ τὸν γάμον ὑπεσχημένῳ. Πεπόνηκε δὲ οὐδὲ ἐπὶ οἰκειᾶς πόλεως ἢ γῆς ἢ ἐστίας, ἀλλ' ὦν ἐπηλύτης καὶ διατριβῶν ἐπ' ἀλλοδαπῆς. Καὶ ἦν μὲν τοιοῦτος ὁ Ἰακώβ, ἴδωμεν δὲ καὶ τὰ τῶν ἐξ Ἰσραήλ ἐγκλήματα. Οὐκ εἰς
 25 ὀθνεῖαν ἐπέμπετο γῆν, ἀλλ' ἐν δορικτήτου μοίρᾳ κείμενος, θητεύων Αἰγυπτίοις καὶ ἄμισθον ὑπομένων ἰδρωτὰ ποτε, δυνάμει Θεοῦ τῆς τῶν πλεονεκτούντων ἀπηλλάττετο χώρας, καὶ κάθιζεν εἰς γῆν τὴν τοῖς πατράσιν ἐπηγγελμένην. Οὐ γάμος ἦν αὐτῷ γυναιίου προκείμενος εἰς ἀντέκτισιν τε-
 30 τηρηκότι τὸν νόμον, χορηγία δὲ μᾶλλον ἀμφιλαφῆς παντός ἀγαθοῦ, «γῆ ῥέουσα γάλα καὶ μέλι», τὸ καταθλεῖν δύνα-

λέγει ὁ Κύριος ὁ Θεός· Κάθε ἄλλοεθνῆς ἀπερίτμητος στήν καρδιά καὶ ἀπερίτμητος στή σάρκα, δὲν θὰ μπεῖ στὰ ἅγια μου· κανένας ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλοεθνεῖς πού ζοῦν ἀνάμεσα στὸν Ἰσραηλιτικὸ λαό. Θὰ μπαίνουν μόνο οἱ Λευῖτες πού κι αὐτοὶ εἶχαν ἀποσκιρτή- σει ἀπὸ ἐμένα, ὅταν ὁ Ἰσραὴλ εἶχε πλανηθεῖ μακριὰ ἀπὸ ἐμένα κι ἀκολουθοῦσε τὶς ἐπιθυμίες τους, κι αὐτοὶ θὰ τιμωρηθοῦν ἕξαιτίας τῆς παρανομίας τους»¹⁹ .

Στίχ. 13. «Καὶ ὁ Ἰακώβ ἀναχώρησε καὶ πῆγε στήν παιδάδα τῆς Συρίας, καὶ ἐργάσθηκε ὁ Ἰσραὴλ (Ἰακώβ) γιὰ τὴν ἀπόκτηση συζύγου, καὶ γιὰ χάρη τῆς συζύγου ἔγινε φύλακας προβάτων».

143. Ὁ λόγος ἐπιστρέφει πάλι στὸν ἔλεγχο καὶ τῆς γνησιότη- τας τοῦ προπάτορα καὶ τῆς ἐπιείκειάς του, καὶ τῆς κακότητος καὶ τῆς ἀσέβειας τῶν ἀπογόνων του. Θαυμάζει κατὰ κάποιον τρόπο τὴν ταλαιπωρία ἐκείνου γιὰ μικρὰ πράγματα, κι ἔπειτα μεταφέρει τὸ πρῶγμα στὸν ἔλεγχο τῆς ἀδιαφορίας τῶν δέκα φυλῶν γιὰ μέγι- στα πράγματα. Γιατὶ πῶς νὰ μὴ θαυμάσει κανεὶς τὸν Ἰακώβ, πού ἀνέχθηκε τὸν ὀδυνηρὸ καὶ ἀνυπόφορο πόνο καὶ δὲν ἀρνήθηκε νὰ δουλέψει σὰν δοῦλος στὸ Λάβαν γιὰ γυναῖκες καὶ γάμους,²⁰ Ἀλλά, ἂν καὶ ὁ μισθὸς τοῦ προπάτορα ἦταν πολὺ μικρὸς (ἓνας ἀπλὸς γάμος ἦταν, ὅπως εἶπα), φύλαξε καὶ τήρησε τὴν πίστη σὲ ἐκεῖνον πού τοῦ ὑποσχέθηκε τὸ γάμο. Καὶ δὲν ὑπέμεινε τοὺς κόπους στήν πατρίδα του καὶ στή χώρα του ἢ στὸ σπίτι του, ἀλλὰ ὄντας μετανά- στης καὶ ζώντας στήν ξενιτεία. Καὶ ὁ Ἰακώβ βέβαια ἦταν τέτοιος, ὡς δοῦμε ὅμως καὶ τὰ ἐγκλήματα τῶν Ἰσραηλιτῶν. Δὲν στάλθηκαν σὲ ξένη χώρα, ἀλλὰ ζώντας ὡς αἰχμάλωτοι καὶ δουλεύοντας σὰν σκλάβοι στοὺς Αἴγυπτίους καὶ χύνοντας ἰδρώτα χωρὶς ἀνταμοιβή, κάποτε μὲ τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ γλύτωσαν ἀπὸ τὴ χώρα τῶν κατα- πιεστῶν τους καὶ ἐγκαταστάθηκαν στή γῆ τὴν ὑποσχεμένη στοὺς πατέρες τους. Δὲν τοὺς περίμεναν γάμοι γυναικῶν ὡς ἀνταμοιβή, ἐπειδὴ τήρησαν τὸ νόμο, ἀλλὰ μᾶλλον χορηγία πλουσιοπάροχη κάθε ἀγαθοῦ, «γῆ ὅπου ἔτρεχε μέλι καὶ γάλα»^{20α}, ὑπεροχὴ ἀπένα-

19. Ἰεζ. 44, 9-10.

20. Γέν. 29, 20.

20α. Ἰεζ. 3, 8, 17.

σθαι τῶν ἀνθεστηκότων, δόξα καὶ πλοῦτος καὶ τὰ ἐντεῦθεν αὐχήματα. Καὶ τί γὰρ οὐχὶ τῶν εἰς εὐημερίαν καὶ τροφήν; Ἄλλ' οὐκ ἐφυλάξατο. Παραβέβηκε γάρ, ὀλίγου παντελῶς ἀξιῶσας λόγου τὴν τήρησιν. Πρόδηλον οὖν, ὅτι τῆς
5 τῶν πατέρων ἐπιεικειᾶς κατόπιν ἰόντες, καὶ τοῦτο ἀμέτρως, οὐδὲ τῆς ἐκείνοις ἐκνεμηθείσης φειδοῦς ἐν μεθέξει γενήσονται· δίκαιος γὰρ ὁ Κριτής

Στίχ. 14. «Καὶ ἐν προφήτῃ ἀνήγαγε Κύριος τὸν Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου, καὶ ἐν προφήτῃ διεφυλάχθη».

10 ΡΜΔ'. Τὴν αἰτίαν ἡμῖν ἐν τούτοις διατρανοῖ τοῦ μήτε φυλάξαι τὸν Ἰσραὴλ τὴν ὀρισθεῖσαν ἐντολήν καὶ καταφρονησαι Θεοῦ λέγοντος «Οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ», καὶ τοῦ μὴ ἐθέλειν ταῖς τῶν πατέρων ἐπιεικειᾶς διαμιλλᾶσθαι φιλεῖν· ἐπιπλήττει γάρ, ὅτι γεγόνασιν ὅλως οἱ ἐξ
15 Ἰσραὴλ ὑπὸ τὴν ἀνθρώπων βασιλείαν, καίτοι βασιλεύοντος αὐτῶν τοῦ Θεοῦ διὰ προφητῶν ἁγίων, καὶ ἐλλειποτότος αὐτοῖς οὐδενός, εἰς τὸ εἶναι μακαρίους. Μεμνήμεθα γὰρ ὅτι περιόντος τε καὶ προφητεύοντος ἔτι τοῦ μακαρίου Σαμουὴλ, ἐξήτησαν βασιλέα. Καὶ πρὸς γε δὴ τοῦτο Θεὸς ὠρογίζετο,
20 καὶ ὡς ὑβρισμένος οὐ μετρίως λελύπηται μὲν, πλὴν ἀνέδειξε τὸν Σαοὺλ. Οὐκοῦν αἰτιᾶται λίαν, ὅτι γεγόνασιν ὅλως ὑπὸ τὴν ἀνθρώπων βασιλείαν, οὐκ ἀνασχόμενοι τὸ παρὰ Θεοῦ διὰ προφητῶν βασιλεύεσθαι. Σέσωκε μὲν γάρ, φησὶν, ὁ Θεὸς τὸν Ἰσραὴλ καὶ ἐξ οἴκου δουλείας ἐξήγαγεν, μεσιτεύον-
25 τος τοῦ Μωϋσέως, ὃς καὶ γέγονε προφήτης καὶ προφητῶν ἀπαρχή· καὶ οὐκ ἐξήγαγε μόνον ἐξ Αἰγύπτου, φησὶν, ἀλλὰ γὰρ καὶ τετήρηκε. Μεμνήθηκε γὰρ ἐνὶ τῷ φύσει καὶ ἀληθῶς λατρεύων Θεῷ. Ἐπειδὴ δὲ γεγόνασιν ὑπὸ βασιλέας, τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης ἐξώκειλαν. Πρῶτος μὲν γὰρ ᾤκοδόμησε Σο-
30 λομῶν καὶ δωμοῦς καὶ τεμένη τοῖς Βασιλεῖμ· εἶτα μετ' αὐτὸν ὁ ἐπάρατος Ἱεροβοάμ τὰς χρυσαῖς ἐποίει δαμάλεις. Αἰτιᾶται

ντι στους ἐχθρούς τους, δόξα καὶ πλούτη καὶ τὰ καυχήματα ἀπὸ αὐτά. Καὶ τί ἔλειπε ἀπὸ ὅσα συντελοῦν στὴν εὐημερία καὶ τὴν τρυφή; Ἀλλὰ δὲν τὰ φύλαξαν. Τὰ καταπάτησαν καὶ ἀδιαφόρησαν τελείως γιὰ τὴν τήρησή τους. Εἶναι λοιπὸν ὀλοφάνερο, ὅτι ἔρχονται δεύτεροι ὡς πρὸς τὴν ἐπεικεία ἀπὸ τοὺς πατέρες τους, καὶ μάλιστα μὲ μεγάλη διαφορά, καὶ γι' αὐτὸ δὲν θὰ λάβουν καὶ τὴ χάρη πού δόθηκε σ' ἐκείνους γιατί ὁ κριτὴς εἶναι δίκαιος.

Στίχ. 14. «Καὶ ὁ Κύριος ἔβγαλε μέσω προφήτη τὸν Ἰσραὴλ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο καὶ μέσω προφήτη διαφυλάχθηκε αὐτός».

144. Ἐδῶ μᾶς διασαφηνίζει τὸ ὅτι οὔτε φύλαξε ὁ Ἰσραὴλ τὴν ἐντολή πού τοῦ δόθηκε, ἀλλὰ τὴν περιφρόνησε, ἐνῶ ὁ Θεὸς ἔλεγε «Δὲν θὰ κάνεις ἄλλους θεοὺς ἐκτὸς ἀπὸ ἐμένα»²¹, οὔτε καὶ θέλησε νὰ συναγωνίζεται τὴν ὀρθὴ συμπεριφορὰ τῶν πατέρων του. Γιατὶ τοὺς ἐπιπλήττει ὅτι οἱ Ἰσραηλιῖτες ἔγιναν ὑποτακτικοὶ σὲ ἀνθρώπινη βασιλεία, μολονότι βασιλεύονταν ἀπὸ τὸν Θεὸ μέσω τῶν ἁγίων του προφητῶν, καὶ δὲν τοὺς ἔλειπε τίποτα ὥστε νὰ εἶναι εὐτυχισμένοι. Γιατὶ θυμόμαστε ὅτι ζήτησαν βασιλιά ὅταν ζοῦσε ἀκόμη καὶ προφήτεψε ὁ μακάριος Σαμουήλ. Καὶ γι' αὐτὸ ὁ Θεὸς ὀργιζόταν βέβαια, καὶ ἐπειδὴ τὸν περιφρονοῦσαν δὲν λυπήθηκε καὶ λίγο, ὥσπσο ἀνέδειξε βασιλιά της τὸν Σαούλ²². Τοὺς κατηγορεῖ λοιπὸν βασιλιά ὅτι παραδόθηκαν στὴ βασιλικὴ ἐξουσία τῶν ἀνθρώπων, καὶ δὲν ἀνέχθηκαν νὰ βασιλεύει σ' αὐτοὺς ὁ Θεὸς μέσω τῶν προφητῶν. Γιατὶ ἔσωσε, λέγει, ὁ Θεὸς τὸν Ἰσραὴλ καὶ τὸν ἔβγαλε ἀπὸ τὴν χώρα τῆς σκλαβιάς του μὲ τὴ μεσολάβηση τοῦ Μωυσῆ²³, ὁ ὁποῖος καὶ ἔγινε προφήτης καὶ ἀρχὴ τῶν προφητῶν. Καὶ δὲν τοὺς ἔβγαλε μόνο ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, ἀλλὰ καὶ τοὺς φύλαξε στὴ συνέχεια. Γιατὶ παρέμεινε νὰ λατρεύει τὸν ἕνα καὶ ἀπὸ τὴ φύση του καὶ ἀληθινὸ Θεό. Ὄταν ὅμως ἀπέκτησαν βασιλιά παρέκλιναν ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Πρῶτος ὁ Σολομῶν οἰκοδόμησε καὶ βωμοὺς καὶ τεμένη στὸν Βάαλ²⁴, ἔπειτα ἀπὸ αὐτὸν ὁ ἐπάρατος Ἰεροβοὰμ κατασκεύασε τὶς χρυσὲς δαμάλες²⁵. Τοὺς κατηγορεῖ λοιπὸν ὅτι δὲν

24. Γ' Βασ. 11, 5.

25. Γ' Βασ. 12, 28.

τοίνυν ὡς παγκάλην οἰκονομίαν οὐ τετηρηκότας, τὸ παρὰ Θεοῦ, φημί, διὰ προφητῶν βασιλεύεσθαι, τὸ δὲ ὑπὸ χεῖρα πεσεῖν ἀνθρώπων ἀνθηρημένους, ὃ δὴ καὶ γέγονεν αὐτοῖς τῆς ἀποστασίας πρόξενον

ΚΕΦ. 12, στίχ. 15 - ΚΕΦ. 13, στίχ. 1. «Ἐθύμωσεν Ἐφραῖμ
5 καὶ παρώργισε, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐπ' αὐτὸν ἐκχυθήσεται, καὶ τὸν ὄνειδισμόν αὐτοῦ ἀνταποδώσει αὐτῷ Κύριος, κατὰ τὸν λόγον Ἐφραῖμ».

ΡΜΕ'. "Οτι πικρὸν καὶ ἐπισφαλές καὶ ολέθρου παραίτιον γέγονε τοῖς ἐξ Ἰσραήλ, τὸ ἐλέσθαι μᾶλλον ὑπὸ τὴν ἀνθρώπων εἶναι βασιλείαν, ἐν τούτοις ἡμῖν εὖ μάλα πειροᾶται δεικνύειν. Ἴδου γάρ, φησὶν, ὃ Ἐφραῖμ, τουτέστιν ὃ ἐκ φυλῆς Ἐφραῖμ Ἱεροβοάμ, ἐμὲ τὸν τῶν ὅλων Δεσπότην τεθύμωκε καὶ παρώργισε, καὶ εἰς πᾶν εἶδος ἐκάλεσε παροξυσμοῦ, καινοτομήσας δαμάλεις καὶ τὸ ἐμὸν αὐταῖς αὐχμημα
15 περιθείς, τοιγάρτοι παραίτιος αὐτὸς τῆς ἑαυτοῦ γέγονεν ἀπωλείας ἐπ' αὐτὸν ἤξει τὸ αἷμα αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δέ, ὅτε τὰς δαμάλεις ἔστησεν εἰς Βαιθήλ τε καὶ Δάν, προσπεφώνηκε τοῖς ἐξ Ἰσραήλ· «Ἰκανούσθω ὑμῖν τοῦ ἀναβαίνειν εἰς Ἱεροσόλυμα· ἰδου οἱ θεοί σου, Ἰσραήλ, οἵτινες ἀνήγαγόν σε ἐκ
20 γῆς Αἰγύπτου»· ταύτητοι λοιπὸν, καὶ μάλα εἰκότως, ἀποτίσει, φησὶν, ἐμοὶ τῷ κρίνοντι τοῦ ὄνειδισμοῦ τὰς δίκας "Υβρις γὰρ ἄντικρος καὶ ὄνειδισμὸς ὁμολογουμένως εἰς Θεόν, τὸ ὑλαῖς ἀψύχοις ἀναθεῖναι τολμᾶν τὰ δι' αὐτοῦ γεγονότα λαμπρὰ καὶ ἀξιοθαύμαστα κατορθώματα.

25 Οὐκοῦν κατὰ τὸν αὐτοῦ τοῦ Ἐφραῖμ ὄνειδισμόν, τουτέστιν ἰσομέτρως ταῖς αὐτοῦ δυσφημίαις καὶ ἀνοσίοις φωναῖς τὰ ἐξ ὀργῆς ἀντεπενεχθήσεται. Ὡσπερ γὰρ ὅσον ἤκεν εἰς ἐγχείρημά τε καὶ λόγους, τῆς αὐτῷ καὶ μόνῳ προεπούσης δόξης ἐξώσθη Θεός, οὕτω καὶ αὐτὸς τῆς ἰδίας ἀρχῆς ἐξωσθήσεται. Πεπαύσεται γὰρ κατὰ καιροῦς ἡ βασιλεία τοῦ Ἐφραῖμ. Ὡς γὰρ ἤδη προεῖπον, μετὰ τὴν ἐκ Βαβυλώνος ἐπά-

φύλαξαν τὴν ἄριστη οἰκονομία πού ἔκανε γι' αὐτούς, τὸ νὰ ἔχουν δηλαδή βασιλιά τους τὸν Θεὸ μέσω τῶν προφητῶν· αὐτοὶ ὅμως προτίμησαν νὰ πέσουν στὴν ἐξουσία τῶν ἀνθρώπων, πράγμα πού τοὺς προξένησε τὴν ἀποστασία.

Στίχ. 15. «Μὲ θύμωσε ὁ Ἐφραΐμ καὶ μ' ἐξόργισε καὶ τὸ αἷμα του θὰ πέσει ἐπάνω του καὶ ὁ Κύριος θὰ τοῦ ἐπιστρέψει τὸν ὄνειδισμό του».

145. Ὅτι εἶναι δυσάρεστο καὶ ἐπικίνδυνο καὶ ἔγινε αἰτία ὀλέθρου γιὰ τοὺς Ἰσραηλίτες τὸ νὰ προτιμήσουν τὴ βασιλεία τῶν ἀνθρώπων, ἐπιχειρεῖ πολὺ καλὰ νὰ τὸ ἀποδείξει μὲ τὰ λεγόμενα ἐδῶ. Γιατὶ λέγει· Νὰ, ὁ Ἐφραΐμ, δηλαδή ὁ ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἐφραΐμ Ἱεροβοάμ, «μὲ θύμωσε καὶ μὲ ἐξόργισε» καὶ μοῦ δημιούργησε κάθε εἶδος παροξυσμοῦ φέροντας τὴ νέα λατρεία μὲ τὶς δαμάλες καὶ περιβάλλοντάς τες μὲ τὸ δικό μου σεβασμό, κι ἔτσι ἔγινε ὁ ἴδιος αἴτιος τῆς ἀπώλειάς του. Ἐπάνω σ' αὐτὸν θὰ πέσει τὸ αἷμα του. Ἐπειδὴ ὅμως ὅταν ἔστησε τὶς δαμάλες στὴ Βαιθήλ καὶ στὴ Δάν εἶπε στοὺς Ἰσραηλίτες, «Ἀρκετὸ χρόνο ἀνεβαίνατε στὰ Ἱεροσόλυμα. Νὰ οἱ θεοὶ σου, Ἰσραήλ, πού σε ἔβγαλαν ἀπὸ τὴ χώρα τῆς Αἰγύπτου»²⁶, γι' αὐτό, καὶ πολὺ εὐλόγα, θὰ πληρώσει, λέγει, σ' ἐμένα πού τὸν κρίνω τὴν ποινὴ γιὰ τὴν περιφρόνηση πού μοῦ ἔδειξε. Γιατὶ εἶναι περιφρόνηση στὸ ἔπακρο καὶ προσβολὴ τοῦ Θεοῦ ἢ τόλμη τους ν' ἀποδίδουν σὲ ἄψυχα πράγματα τὰ δικὰ του λαμπρὰ καὶ ἀξιοθαύμαστα κατορθώματα.

Σύμφωνα λοιπὸν μὲ τὴν περιφρόνηση τοῦ ἴδιου τοῦ Ἐφραΐμ, δηλαδή ἀνάλογα μὲ τὶς βλασφημίες καὶ τὰ ἀσεβῆ λόγια του θὰ τοῦ ἀντιπροσφερθεῖ ἡ ὀργή μου. Ὅπως δηλαδή ὅσον ἀφορᾶ στὸ ἐγκείμενον καὶ τοὺς λόγους του, ἐξωθήθηκε ὁ Θεὸς ἀπὸ τὴ δόξα πού πρέπει μόνο σ' αὐτὸν, ἔτσι κι αὐτὸς θὰ ἐκδιωχθεῖ ἀπὸ τὴν ἐξουσία του. Γιατὶ θὰ καταργηθεῖ ἡ βασιλεία τοῦ Ἐφραΐμ. Γιατί, ὅπως εἶπα προηγουμένως, μετὰ τὴν ἐπάνοδό τους ἀπὸ τὴ Βαβυλώνα κανένας πιά ἀπὸ τὶς δέκα φυλές δὲν βασιλεύσε στὴ Σαμά-

26. Γ' Βασ. 12, 28.

νοδον οὐδεὶς ἔτι θεβασίλευκεν ἐν Σαμαρείᾳ τῶν δέκα φυλῶν, ἀλλ' ἦσαν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ὑφ' ἓνα πάντες, τὸν ἐκ φυλῆς Ἰούδα κατὰ καιροὺς βασιλευσάντων.

5 Στίχ. 1-2. «Δικαιώματα αὐτοῦ ἔλαβεν ἐν τῷ Ἰσραήλ, καὶ ἔθετο αὐτὰ τῇ Βαάλ καὶ ἀπέθανε. Καὶ προσέθετο τοῦ ἁμαρτάνειν ἔτι, καὶ ἐποίησαν ἑαυτοῖς χώνευμα ἐκ τοῦ ἀργυρίου αὐτῶν κατ' εἰκόνα εἰδώλων, ἔργα τεκτόνων συντετελεσμένα αὐτοῖς».

ΡΜΣΤ. Οὐκ ἀνὰ μέρος ἐν τούτοις τὰς δέκα φυλάς, ἀλλ' 10 ὄλον αἰτιᾶται τὸν Ἰσραήλ, καὶ φησιν ὅτι δικαιωμάτων αὐτοῖς δοθέντων διὰ Μωυσέως, δι' ὧν ἐπαιδεύοντο, τίνα χρῆ τρόπον θεραπεύειν τὰ Θεοῦ, ὅπως τε δεήσει προσάγειν θυσίας, αὐτοὶ τὰ τοιάδε μονονουχί τεθεσπίκασιν τῷ Βάαλ, ἦτοι τοῖς εἰδώλοις. Ἀπὸ μέρους γὰρ ἔσθ' ὅτε σημαίνει τὸ 15 πᾶν. Τεθύκασιν γὰρ Θεῷ μὲν οὐκέτι, μᾶλλον δὲ τοῖς ἔργοις τῶν ἰδίων χειρῶν αὐτοῖς ἐτέλουν τὰς ἐορτάς καὶ προσῆγον τὴν λατρείαν, τὰς ἀπαρχάς, τὴν προσκύνησιν, τὰ δῶρα, τὰ χαριστήρια, καὶ δόξης ἰδίας ἀποστεροῦντες Θεόν, ταύτην ἀνέθεσαν τοῖς γλυπτοῖς Ἀλλὰ τοῦτο ποιήσας ὁ Ἰσραήλ, 20 «ἀπέθανε», φησί, καὶ πάλιν «προσέθετο τοῦ ἁμαρτάνειν». Ὅμοιον ὡς εἰ λέγοι· Κεκόλασται δεδρακῶς, ὠλόθρευται τολμήσας, ἔγνω τοῦ Δεσπότητος τὴν ἀγανάκτησιν, εἰς αἷμα τὴν δίκην τοῖς πλανωμένοις ἐπάγοντος, καὶ τῆς ἑαυτοῦ σκαιότητος κατέληξε μὲν οὐδαμῶς, ἀλοίη δ' ἂν μᾶλλον ἐφ' 25 ἑτέροις τε καὶ ἴσοις ἐγκλήμασιν. Ἀνέγνωμεν γὰρ ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς, ὅτι πεπορνεύκασιν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, ἐκκεκαυμένοι πρὸς ἐκτόπους ἡδονὰς, καὶ ταῖς τῶν Μωαβιτῶν προσέκειντο γυναιξίν.

Εἶτα, δίκας ἐπὶ τούτῳ τὰς ἀπασῶν ἐσχάτας ἐξήτηνται. 30 Ἐχει δὲ οὕτω τὰ γεγραμμένα· «Καὶ κατέλυσεν Ἰσραήλ ἐν Σετίμ, καὶ ἐβεβηλώθη ὁ λαὸς ἐκπορνεῦσαι εἰς τὰς θυγατέρας Μωάβ, καὶ ἐκάλεσαν αὐτοὺς εἰς τὰς θυσίας τῶν εἰδώ-

ρεια, ἀλλὰ διέμεναν στὰ Ἱεροσόλυμα ὅλοι τους κάτω ἀπὸ τὴν ἔξουσία ἑνός, ἀπὸ αὐτοὺς πού ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἰούδα βασίλευσαν κατὰ καιροὺς.

ΚΕΦ. 13, στίχ. 1-2. «Ἐλαβε δικαιώματα αὐτὸς ἐπάνω στὸν Ἰσραὴλ καὶ τὰ χρησιμοποίησε στὸν Βάαλ καὶ πέθανε. Ἄλλὰ συνέχισαν ἀκόμα νὰ ἁμαρτάνουν, καὶ κατασκεύασαν ἀπὸ τὸν ἄργυρό τους χωνευτὸ ἄγαλμα κατὰ τὴν εἰκόνα τῶν εἰδώλων, καὶ ἦταν ἔργα τεχνιτῶν κατασκευασμένα γι' αὐτούς».

146. Δὲν κατηγορεῖ μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἀνὰ μία τις δέκα φυλές, ἀλλὰ στὸ σύνολό του τὸν Ἰσραὴλ, καὶ λέγει ὅτι δόθηκαν σ' αὐτοὺς δικαιώματα μέσω τοῦ Μωυσῆ, ἀπὸ τὰ ὁποῖα διδάσκονταν πῶς πρέπει νὰ λατρεύουν τὸν Θεὸ καὶ πῶς θὰ πρέπει νὰ προσφέρουν θυσίες, αὐτοὶ ὅμως αὐτὰ τὰ νομοθέτησαν γιὰ τὸν Βάαλ, ἦτοι γιὰ τὰ εἴδωλα. Γιατὶ τὸ μέρος πολλὲς φορές δηλώνει τὸ ὅλον. Δὲν θυσίαζαν δηλαδή πιά στὸν Θεό, ἀλλὰ μᾶλλον στὰ ἔργα τῶν χειρῶν τους τελοῦσαν τὶς ἐορτές καὶ πρόσφεραν τὴ λατρεία, τὶς ἀπαρχές, τὴν προσκύνηση, τὰ εὐχαριστήρια δῶρα, καὶ στερώντας ἀπὸ τὸν Θεὸ τὴ δική του δόξα, τὴν ἀπέδωσαν στὰ εἴδωλα. Ἄλλὰ ὁ Ἰσραὴλ πού τὸ ἔκανε αὐτὸ «Πέθανε», λέγει, ἀλλὰ καὶ πάλι «συνέχισε νὰ ἁμαρτάνει». Εἶναι ὅμοιο σὰ νὰ λέγει· Τὸ ἔπραξε καὶ τιμωρήθηκε, τὸ τόλμησε καὶ ἐξολοθρεύθηκε, γνώριζε τὴν ἀγανάκτηση τοῦ Κυρίου, πού ἐπιφέρει ποινὴ αἵματος σ' αὐτοὺς πού πλανῶνται, καὶ ὅμως δὲν σταμάτησε καθόλου τὴν κακότητά του, ἀλλὰ μᾶλλον θὰ βρεθεῖ ἔνοχος καὶ σὲ ἄλλα ἴσα ἐγκλήματα. Γιατὶ διαβάσαμε στοὺς Ἀριθμοὺς ὅτι πόρνευσαν οἱ Ἰσραηλῖτες, παρασυρμένοι ἀπὸ τὸ πάθος τους γιὰ παράνομες ἡδονές καὶ συνουσιάζονταν μὲ τὶς γυναῖκες τῶν Μωαβιτῶν. Γι' αὐτὸ τιμωρήθηκαν μὲ τὶς πιὸ αὐστηρὲς ποινές.

Ἔχουν ὡς ἐξῆς τὰ ἀναγραφόμενα στὴ Γραφή· «Στάθμευσε ὁ Ἰσραὴλ στὴ Σετὶμ καὶ ὁ λαὸς μὲνθηκε πορνεύοντας μὲ τὶς θυγατέρες τῆς Μωάβ. Κάλεσαν τότε αὐτοὺς στὶς θυσίες πρὸς τὰ εἰδωλά τους, καὶ ὁ λαὸς ἔφαγε ἀπὸ τὶς θυσίες αὐτὲς καὶ προσκύνησε τὰ

λων αὐτῶν, καὶ ἔφαγεν ὁ λαὸς τῶν θυσιῶν αὐτῶν, καὶ προσεκύνησαν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν, καὶ ἐτελέσθη Ἰσραὴλ τῷ Βεελφεγῶρ, καὶ ὠργίσθη θυμῷ Κύριος τῷ Ἰσραὴλ. Καὶ εἶπε Κύριος τῷ Μωυσῆ· Λάβε πάντας τοὺς ἀρχηγούς τοῦ λαοῦ, καὶ παραδειγματίσον αὐτοὺς Κυρίῳ, ἀπέναντι τοῦ ἡλίου, καὶ ἀποστραφήσεται ὀργὴ θυμοῦ Κυρίου ἀπὸ Ἰσραὴλ. Καὶ εἶπε Μωυσῆς ταῖς φυλαῖς Ἰσραὴλ· Ἀποκτείνετε ἕκαστος τὸν οἰκεῖον αὐτοῦ τὸν τετελεσμένον τῷ Βεελφεγῶρ». Οὗ δὴ καὶ εἰς πέρας ἐνηνεγμένου, πέπτωκε πληθὺς οὐ μετρία τῶν ἐξ Ἰσραὴλ. Ἔθρει δὴ οὖν, ὅτι προσάγων εἰδώλοις τὰ τοῦ Θεοῦ δικαιώματα κατὰ τοὺς Μωυσέως χρόνους ὁ Ἰσραὴλ, ἀπέθανεν οἰκτρῶς. Ἀπεσφάζετο γὰρ ὁ πεπλανημένος τοῖς τῶν οἰκεῖων ξίφεσιν, οὐκ ὀθνεῖα χειρὶ, ἀλλὰ προσέθετο τοῦ ἁμαρτάνειν. Πεποιήκασιν γὰρ ἑαυτοῖς χώνευμα χρυσοῦν, καὶ ἔργα τέκτονος καὶ τεχνουργῶν ἐπιστήμαις ἐκπεποιημένους θεούς. Ἐπιμειδιᾷ δὲ ὡσπερ ταῖς αὐτῶν εἰκαιοβουλίας ὁ λόγος. Θεοὺς γὰρ εἶναι πεπιστεύκασιν, οὓς αὐτοὶ τεκταίνουσιν. Ἐπιφωνεῖτω δὴ οὖν καὶ τούτοις ὁ Ψαλμωδός· «Ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιντο πάντες οἱ ποιοῦντες αὐτὰ καὶ πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτοῖς».

Στίχ. 2-3. «Αὐτοὶ λέγουσι· Θύσατε ἀνθρώπους, μόσχοι γὰρ ἐκλελοίπασι. Διὰ τοῦτο ἔσονται ὡς νεφέλη πρωινή καὶ ὡς δρόσος ὀρθρινὴ πορευομένη, καὶ ὡσπερ χνοῦς ἀποφυσώμενος ἀφ' ἄλωνος, καὶ ὡς ἀτμὶς ἐκ καπνοδόχης».

25 ΡΜΖ'. Αἰτιᾶται πάλιν, ὅτι μὴ μόνον δεδυσσεβήκασιν, κατ' εἰκόνα εἰδώλων τὸ παρὰ Θεοῦ δοθὲν ἀργύριον διαπλάττοντες καὶ τοῖς ἀπὸ ξύλου καὶ λίθων πεποιημένοις τὸ τῆς θείας δόξης ἐπιφημίζοντες ὄνομα, ἀλλὰ γὰρ καὶ εἰς τοῦτο κατώλισθον ἀμαθίας, μᾶλλον δὲ καὶ σκαιότητος καὶ ἀπανθρωπίας καὶ θηριοπρεποῦς ἀγριότητος, ἢ καὶ ἔτι τούτων ἐπέκεινα, ὡς μηδὲ αὐτῶν τῶν ἰδίων φείσασθαι τέκνων, ἀποσφάττειν δὲ αὐτὰ τοῖς δαίμοσι· καίτοι κατεστνηγῆκότος τὸ χρῆμα Θεοῦ, καὶ οὐδ' ἂν αὐτὴν ἀνασχομένου ποτὲ τὴν

εἶδωλά τους, μὴ ἦτορ ὁ Ἰσραὴλ στὴ λατρεία τοῦ Βεελφεγῶρ, καὶ ὀργίσθηκε πολὺ ὁ Κύριος ἐναντίον τοῦ Ἰσραήλ. Καὶ εἶπε ὁ Κύριος στὸν Μωυσῆ· Πάρε ὄλους τοὺς ἀρχηγούς τοῦ λαοῦ καὶ τιμώρησέ τους παραδειγματικὰ ἐνώπιον τοῦ Κυρίου ἀπέναντι στὸν ἥλιο, καὶ θὰ σταματήσει ἡ ὀργὴ καὶ ὁ θυμὸς τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Ἰσραήλ. Καὶ ὁ Μωυσῆς εἶπε στὶς φυλές τοῦ Ἰσραήλ· Θανατῶστε καθένας τὸν δικό του ποὺ ἔχει ἀσπασθεῖ τὴ λατρεία τοῦ Βεελφεγῶρ»²⁷. Καὶ ὅταν ἡ ἐντολὴ ἐκτελέσθηκε, θανατώθηκε ὄχι μικρὸ πλῆθος Ἰσραηλιτῶν. Προῦσεχε λοιπόν, ὅτι προσφέροντας ὁ Ἰσραὴλ τὰ δικαιώματα τοῦ Θεοῦ στὰ εἶδωλα κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μωυσῆ, εἶχε οἰκτρὸ θάνατο. Γιατὶ ὅποιος εἶχε πλανηθεῖ πέθαινε σφαγμένος μὲ τὰ ξίφη τῶν δικῶν του, ὄχι ἀπὸ ξένο χέρι· ἀλλὰ ἡ ἁμαρτία συνεχιζόταν. Γιατὶ κατασκεύασαν ἄγαλμα χωνευτὸ χρυσοῦ καὶ θεοῦς, ἔργα τεχνίτη κατασκευασμένα μὲ τὴ γνώση τῶν τεχνητῶν. Σὰ νὰ χαμογελᾷ ὁ λόγος μὲ τὶς φλυαρίες τους. Γιατὶ εἶχαν πιστέψει, ὅτι εἶναι θεοὶ αὐτοὶ ποὺ ἐκεῖνοι κατασκεύαζαν. Ἐφωνάξει καὶ πρὸς αὐτοὺς ὁ Ψαλμωδός· «Ὅμοιοὶ τοὺς θὰ γίνουν ὄλοι ὅσοι κἀνουν αὐτὰ τὰ κατασκευάσματα, καὶ ὄλοι ὅσοι πιστεύουν σ' αὐτὰ»²⁸.

Στίχ. 2-3. «Αὐτοὶ λένε· Θυσιάστε ἀνθρώπους, γιατί τὰ μοσχάρια ἔχουν ἐκλείψει. Γι' αὐτὸ θὰ γίνουν σὰν πρῶινὸ σύννεφο καὶ σὰν δροσιὰ τῆς αὐγῆς ποὺ περνᾷ, καὶ σὰν σκόνη ποὺ σηκώνεται ἀπὸ τὸ ἄλώνι, καὶ σὰν ἀχνὸς ἀπὸ τὸν καπνοδόχο».

147. Τοὺς κατηγορεῖ πάλι, ὅτι δὲν διέπραξαν μόνο δυσσέβεια διαμορφώνοντας σὲ εἰκόνες εἰδώλων τὸν ἄργυρο ποὺ τοὺς ἔδωσε ὁ Θεὸς καὶ δίνοντας στὰ ξύλινα καὶ λίθινα κατασκευάσματα τὸ ὄνομα τῆς θείας δόξας, ἀλλὰ ἔφτασαν σὲ τέτοιο βαθμὸ ἀμάθειας, ἢ μᾶλλον κακότητος καὶ ἀπανθρωπιᾶς καὶ ἀγριότητος ποὺ πρέπει στὰ θηρία, ἢ καὶ ἀκόμα πέρα ἀπὸ αὐτὰ, ὥστε νὰ μὴ λυποῦνται ἀκόμα καὶ τὰ ἴδια τοὺς παιδιὰ, σφαζοντάς τα στοὺς δαίμονες, μολονότι ὁ Θεὸς θεωρεῖ βδελυρὴ αὐτὴ τὴν πράξη, καὶ δὲν θ' ἀνε-

27. Ἄριθμ. 25, 1-5.

28. Ψαλμ. 113, 16.

φωνήν ἢ εἰπεῖν ἑτέροις, ἤγουν ἀκοῦσαι παρὰ τινος. Οὐ γὰρ φιλαίματος ὁ Δεσπότης, οὔτε μὴν ἐπὶ ταῖς τῶν ἀνθρώπων ἤδεται καταφθοραῖς (πολλοῦ γε καὶ δεῖ). «Ἐκτισε γὰρ εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα», κατὰ τὸ γεγραμμένον, «καὶ σω-
5 τήριοι αἱ γενέσεις τοῦ κόσμου». Ἐπειδὴ δέ ἐστι θανάτου καὶ εὐρετῆς καὶ πρόξενος ὁ δράκων ὁ ἀποστάτης, ταύτητοι ταῖς ἀνθρώπων ἤδεται σφαγαῖς. Ὅτι τοίνυν καὶ ψιλὸς ὁ ἐπὶ τούτῳ λόγος μεμίσηται παρὰ Θεῶ, διατρανοῖ λέγων «Αὐτοὶ λέγουσι· Θύσατε ἀνθρώπους, μόσχοι γὰρ ἐκλελοί-
10 πασιν». Οὐκ ἐμός, φησὶν, ὁ λόγος, οὐδ' ἂν εἴποιμί ποτε τοι-
ἀνδε φωνήν· αὐτοὶ δέ φασιν, οἱ τῶν δαιμόνων θεραπευταί, τὸ δεῖν ἀνθρώπους καταθύειν αὐτοῖς.

Εἶτα διαγελαῖ τὴν σκέψιν καὶ διασύρει τὸ ἐγχείρημα, προστιθείς καὶ λέγων· Μόσχοι γὰρ, κατὰ τὸ εἶκός, οὐκ
15 ἦσαν αὐτοῖς· διὰ τοῦτο τετιμήκασιν τὴν ἀνδροκτονίαν. Ἄλλ' ἔστω, φησὶ, πεπλάνησθε, καὶ τοὺς γλυπτούς τε καὶ χωνευτούς τετιμήκατε θεούς. Ἴνα τί καὶ ἀνθρωπίνοις αἵμασι τοὺς ἐκείνων βωμοὺς κατεδεύσατε; Ἀνέγνωμεν δὲ ἐν ταῖς Βασιλείαις, ὅτι γέγονε μὲν Ἰωνάθαν υἱὸς Ἀχαζ, ὃς ἐβασί-
20 λευσεν ἐπὶ τὸν Ἰούδαν· «Πεπόρευταί γε μὴν ἐν ὁδῶ βασιλέων Ἰσραήλ, καὶ ἐθυμῖα μὲν ἐν τοῖς ὑψηλοῖς, διήγαγε δὲ καὶ τὸν ἴδιον υἱὸν ἐν πυρὶ», καὶ τοῖς δαιμονίοις κατέθυσσε τὸν ἐξ αὐτοῦ φύντα καὶ γεγεννημένον. Ἐπειδὴ δὲ τοιαῦτα δε-
δράκασιν, «ἔσσονταί φησιν ὡς νεφέλη πρωινή καὶ ὡς δρό-
25 σος, ὡς χνοῦς καὶ ὡς ἀτμὶς ἐκ καπνοδόχης», τουτέστιν ὀλίγον ὀφθέντες, οἰχήσονται πρὸς ἀπώλειαν καὶ βαδιοῦνται πρὸς τὸ μηδέν. Νεφέλη γὰρ πρωινή, τουτέστιν ἀχλύς, δρόσος τε καὶ χνοῦς καὶ ἀτμὶς ἐκ καπνοδόχης, εὐδιαρίπιστά τε ἐστὶ καὶ ἐν ὀλιγοσιῶ παντελῶς διασκίδναται χρόνῳ, μᾶλ-
30 λον δὲ καὶ ἐν ὥρᾳ μιᾷ. Ποία γὰρ ὑπόστασις ἢ χνοὸς ἢ δρόσου, ἤγουν τῆς ἐκ καπνοῦ συνισταμένης ἀτμίδος;

χόταν ποτέ ούτε καν να πει στους άλλους αυτή τη λέξη ή να την ακούσει από κάποιον. Γιατί ο Κύριος δεν αγαπά τα αίματα κι ούτε ευχαριστεῖται με τη θανάτωση τῶν ἀνθρώπων (πολύ ἀπέχει ἀπὸ αὐτό)· γιατί, σύμφωνα μ' αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ, «Δημιούργησε τὰ πάντα γιὰ νὰ ὑπάρχουν, καὶ θὰ διασώζονται γιὰ πάντα τὰ δημιουργήματα τοῦ κόσμου»⁵². Ἐπειδὴ ὅμως ὁ δράκοντας ὁ ἀποστάτης εἶναι ἐφευρέτης καὶ πρόξενος τοῦ θανάτου, γι' αὐτὸ χαίρεται μετὰ τὴν σφαγὴν τῶν ἀνθρώπων. «Ὅτι λοιπὸν καὶ ἀπλῶς ἡ λέξη αὐτὴ εἶναι μισητὴ ἀπὸ τὸν Θεό, τὸ διασαφηνίζει λέγοντας: «Αὐτοὶ λένε· Θυσιάστε ἀνθρώπους, γιατί τὰ μοσχάρια ἔχουν τελειώσει». Δὲν εἶναι, λέγει, δικός μου ὁ λόγος, οὔτε ποτὲ θὰ ξεστομίσω τέτοιο λόγο. Αὐτοὶ λένε, οἱ προσκυνητὲς τῶν δαιμόνων, ὅτι πρέπει νὰ θυσιάσουν ἀνθρώπους.

Ἐπειτα χλευάζει τὴ σκέψη καὶ διασύρει τὴν πράξη αὐτή, προσθέτοντας καὶ λέγοντας: Γιατὶ μοσχάρια, ὅπως ἦταν φυσικό, δὲν ὑπῆρχαν σ' αὐτούς. Γι' αὐτὸ πρὸς τιμὴν τῶν εἰδώλων δέχθηκαν τὴν ἀνθρωποκτονία. Ἄλλ' ἔστω, λέγει, πλανηθήκατε καὶ τιμήσατε τοὺς γλυπτοὺς καὶ χωνευτοὺς θεοὺς. Γιατὶ ὅμως βρέξατε με ἀνθρώπινα αἶματα τοὺς βωμοὺς τους; Διαβάσαμε στὶς Βασιλεῖς, ὅτι ὁ Ἰωνᾶθαν, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰαχαζ, ἔγινε βέβαια βασιλιάς τοῦ Ἰούδα, «Ἀκολούθησε ὅμως τὰ ἴχνη τῶν βασιλέων τοῦ Ἰσραήλ, καὶ προσέφερε βέβαια θυμίαμα στὰ ἱερὰ πάνω στὰ ὑψηλὰ μέρη, ὁδήγησε ὅμως καὶ τὸν ἴδιο του τὸν υἱὸ στὴ φωτιά»³⁰, καὶ θυσίασε στὰ δαιμόνια ἐκεῖνον πού φύτρωσε καὶ γεννήθηκε ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἴδιο. Ἐπειδὴ ὅμως ἔπραξαν τέτοια πράγματα, θὰ γίνουν, λέγει, «Σὰν πρωινὴ νεφέλη, καὶ σὰν δροσιὰ καὶ σὰν χνούδι καὶ σὰν καπνὸς ἀπὸ καπνοδόχο», δηλαδή γιὰ λίγο μόνο θὰ φανοῦν καὶ θὰ ὀδηγηθοῦν στὴν ἐξαφάνιση καὶ θὰ βαδίσουν στὸ μηδέν. Γιατὶ τὸ πρωῖνὸ σύννεφο, δηλαδή ἡ ἀχλύς καὶ ἡ δροσιὰ καὶ τὸ χνούδι καὶ ὁ καπνὸς ἀπὸ τὴν καπνοδόχο, διασκορπίζεται εὐκόλα καὶ σὲ λίγο χρόνο διαλύονται ἐντελῶς, ἢ μᾶλλον καὶ σὲ μιὰ στιγμή. Γιατὶ τί ὑπόσταση ἔχει τὸ χνούδι ἢ ἡ δροσιὰ ἢ ὁ ἀτμὸς πού γίνεται ἀπὸ τὸν καπνό;

ΤΟΜΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ

ΚΕΦ. 13, στίχ. 4. «*Εγὼ δὲ Κύριος ὁ Θεός σου στερεῶν οὐρανὸν καὶ κτίζων γῆν, οὐ̅ αἱ χεῖρες ἔκτισαν πᾶσαν τὴν στρατιὰν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ οὐ̅ παρέδειξά σοι αὐτὰ τοῦ πορεύεσθαι ὀπίσω αὐτῶν*».

ΡΜΗ. Ἐλέγχεται πως αἰεὶ τῆς ψευδοδοξίας τὸ ἀκαλλές, τῆς ἀληθοῦς γνώσεως εἰς μέσον ἐνηνεγμένης καὶ οἶονεὶ φωτὸς ἀναλάμπωντος ὡς ἐν νυκτί τε καὶ σκότῳ, τοῦ πρὸς ὀρθότητα λογισμῶν παιδαγωγοῦντος λόγου. Ὅτι τοίνυν τῆς ἀπασῶν ἐσχάτης ἀναπιμπλάμενοι δυσβουλίας καὶ λογισμῶν ἀθλιότητος εἰς λῆξιν ἰόντες τὴν ἀνωτάτω, χώνευμά τε καὶ τεκτόνων ἔργα τετιμήκασιν οἱ ἐξ Ἰσραήλ, τὸν ἀληθῶς καὶ φύσει παρατρέχοντες Θεόν, ἀπελέγχει λέγων, ὡς εἶη μὲν αὐτὸς ὁ στερεῶν οὐρανόν, διαπηξάμενος δὲ καὶ γῆν καὶ τῶν ἄστρον ὁ ποιητῆς Κατονειδίζει δέ, ὅτι, παρέντες ὡς ἔωλον τὸ διὰ τῶν γεγονότων δύνασθαι τὴν τοῦ πεποιηκότος δόξαν ἀναμαθεῖν, πρόφασιν αὐτὰ τῆς οἰκείας πεποίηνται πλάνης Ἄλλ' οὐ̅ διὰ τοῦτο γεγόνασιν, ἵνα τὴν θείαν ἀδικῶσι δόξαν, ἐν ὑπολήψει θεῶν εἰλημμένα τοῖς ἐπὶ γῆς, ἀλλ' ἵνα, ὡς ἔφη τὸ γράμμα τὸ ἱερόν, ἀπὸ μεγέθους καὶ καλλονῆς κτισμάτων ἀναλόγως ἀναθρώσκοι τῶν συνιέντων ὁ νοῦς εἰς κατάληψιν τὴν ἐνδεχομένην τῆς τοῦ πεποιηκότος δυνάμεώς τε καὶ τέχνης. Οὐ̅κοῦν οὐ̅ παρέδειξε τὴν κτίσιν ἡμῖν ὁ Δημιουργός, ἵνα προσκυνῆται πρὸς ἡμῶν. Καὶ γοῦν καὶ προδιεμαρτύρατο λέγων διὰ Μωσέως «Καὶ μὴ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἰδὼν τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας καὶ πάντα

ΛΟΓΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ

ΚΕΦ. 13, στίχ. 4. «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Κύριος ὁ Θεός σου, πού στερεώνω τὸν οὐρανὸ καὶ χτίζω τὴ γῆ· τὰ χέρια μου δημιουργήσαν ὅλη τὴ στρατιὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ δὲν σοῦ τὰ ἔδειξα αὐτὰ γιὰ νὰ πορεύεσαι πίσω ἀπὸ αὐτὰ».

148. Ἐλέγχεται κατὰ κάποιον τρόπο πάντοτε ἡ ἀσχημία τῆς ψεύτικης πίστεως, ὅταν παρουσιασθεῖ ἡ ἀληθινὴ γνώση καὶ ὁ λόγος, ὁ ὁποῖος, σὰν φῶς πού λάμπει μέσα στὴ νύχτα καὶ στὸ σκοτάδι, παιδαγωγεῖ στὴν ὀρθότητα τῶν λογισμῶν. "Ὅτι λοιπὸν γεμάτοι ἀπὸ τὴν ἔσχατη ἀνοησία καὶ φτάνοντας στὸ τέλος τῆς ἀθλιότητος, τίμησαν οἱ Ἰσραηλίτες τὸ χωνευτὸ εἶδωλο καὶ τὰ ἔργα τῶν τεχνιτῶν, περιφρονώντας τὸν ἀληθινὸ καὶ ἀπὸ τὴ φύση τοῦ Θεοῦ, τὸ ἀποδεικνύει λέγοντας, ὅτι εἶναι αὐτὸς πού στερεώνει τὸν οὐρανὸ καὶ στήριξε τὴ γῆ καὶ ὁ ποιητὴς τῶν ἀστρῶν. Καὶ τοὺς κατηγορεῖ ὅτι, παραβλέποντας ὡς ἔωλη τὴ δυνατότητα νὰ μάθουν ἀπὸ τὰ κτίσματα τὴ δόξα τοῦ δημιουργοῦ, ἔκαναν αὐτὰ ἀφορμὴ τῆς πλάνης τους. Ἀλλὰ δὲν ἔγιναν γι' αὐτὸ, γιὰ νὰ βλάπτουν τὴ θεία δόξα, θεωρώντας τα οἱ ἄνθρωποι ὡς θεοὺς, ἀλλὰ μὲ σκοπὸ, ὅπως εἶπε ἡ ἁγία Γραφή, ἀπὸ τὸ μεγαλεῖο καὶ τὴν ὁμορφιὰ τῶν δημιουργημάτων κατ' ἀναλογία νὰ ὑψώνεται ὁ νοῦς αὐτῶν πού τὰ κατανοοῦν στὴ δυνατὴ κατανόηση τῆς δυνάμεως καὶ τῆς τέχνης τοῦ δημιουργοῦ³¹. Δὲν μᾶς ἔδειξε λοιπὸν ὁ δημιουργὸς τὰ δημιουργήματα γιὰ νὰ προσκυνοῦνται ἀπὸ ἐμᾶς. Καὶ πράγματι αὐτὸ τὸ ἐπισήμανε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ λέγοντας μέσω τοῦ Μωυσῆ· «Καὶ μὴ συμβεῖ, σηκώνοντας τὰ μάτια σου στὸν οὐρανὸ καὶ βλέποντας τὸν

31. Σοφ. Σολ. 13, 5. Ρωμ. 1, 20.

τὸν κόσμον τοῦ οὐρανοῦ, πλανηθεῖς προσκυνήσης αὐτοῖς
καὶ λατρεύσης αὐτοῖς, ἃ ἀπένειμε Κύριος ὁ Θεός σου πᾶσι
τοῖς ἔθνεσι τοῖς ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ». Οἱ δὲ τὰ ἐκνε-
μηθέντα πρὸς καιρῶν ἐπίδειξιν καὶ ἐν φωστήρων τάξει
5 κατερραμμένα, θεοὺς ὠνόμαζον καὶ προσκυνεῖν ἀπετόλ-
μων, καὶ τὰ ἔτι τούτων αἰσχίονα ζητοῦντες οἱ δεῖλαιοι, χώ-
νευμά τε καὶ ξύλα τετιμήκασιν ὡς θεοὺς, τὴν χαλκουργῶν
καὶ τεκτόνων προσκυνοῦντες τέχνην.

Στίχ. 4-6. «Καὶ ἐγὼ ἀνήγαγόν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου, καὶ
10 θεὸν πλήν ἐμοῦ οὐ γνώσῃ, καὶ σώζων οὐκ ἔστι πάρεξ
ἐμοῦ. Ἐγὼ ἐποίμαινόν σε ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐν γῆ ἀοικίῃτῳ,
κατὰ τὰς νομάς αὐτῶν».

ΡΜΘ. Πολὺς ἐν τούτοις τῆς ἀναισθησίας ὁ ἔλεγχος καὶ
τέθεινται στοιχηδὸν τῆς ἐπικουρίας οἱ τρόποι, τῆς ἀχαρι-
15 στίας τῶν ἐξ Ἰσραὴλ καταδεικνύντες τὸ μέγεθος Ἐλέγχει
δὲ οὐκ ἠγνοηκότας, ὡς γε οἶμαι (πόθεν;), ἀλλ' ὡς ἐκ πολλῆς
ἄγαν σκαιότητος καὶ λογισμοῦ νενευκότος εἰς ἀναισθησί-
αν, μονονουχί καὶ εἰς λήθην ὑπενηνεγμένους, ὧν ἔδει με-
μνησθαι διαπαντός. Ὁ μὲν γὰρ ἐπάρατος Ἱεροβοάμ, τὰς
20 δαμάλεις αὐτοῖς ἀναστήσας, ἔφασκεν· «Οὔτοι οἱ θεοί σου,
Ἰσραὴλ, οἵτινες ἀνήγαγόν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου»· οἱ δέ, καί-
τοι γινώσκοντες ὅτι μὴ ἑτέρου τινός, ἀλλὰ Θεοῦ κατορθω-
σις ἦν τὸ χρῆμα αὐτοῖς, χειροκμήτοις δαμάλεσι προσῆγον
τὰ χαριστήρια, καὶ αὐταῖς ἀνάπτειν, οὐκ οἶδ' ὅπως, ἀλλή-
25 λους ἀνέπειθον τῶν θείων κατορθωμάτων τὴν ὑπεροχὴν.

Οὐκοῦν ὡς ἐξ οἴνου Σοδόμων μεμεθυσμένους μονονου-
χί διανύττει λέγων ὅτι τε αὐτὸς εἶη σαφῶς ὁ καὶ «ἐξ οἴκου
δουλείας» ἐξενεγκῶν καὶ προστεταχῶς διὰ Μωσέως, ὡς
«Οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλήν ἐμοῦ», καὶ ὅτι μόνος
30 αὐτὸς ὁ σώζων ἐστὶ καὶ ἀνιδρωτὶ κατορθῶν πᾶν ὅπερ βού-

ἥλιο καὶ τὴ σελήνη καὶ τὰ ἄστρα καὶ ὅλη τὴν τάξη τοῦ οὐρανοῦ, παραπλανηθεῖς καὶ προσκυνήσεις αὐτὰ καὶ τὰ λατρέψεις, αὐτὰ ποὺ τὰ ἔδωσε ὁ Θεὸς ὁ Κύριός σου σὲ ὅλα τὰ ἔθνη ποὺ εἶναι κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανό»³². Αὐτοὶ ὅμως, αὐτὰ ποὺ δόθηκαν γιὰ νὰ δείχνουν τὶς ἐποχὲς καὶ στερεώθηκαν γιὰ νὰ ἐπέχουν θέση φωστήρων³³, τὰ ὀνόμαζαν θεοὺς καὶ τολμοῦσαν νὰ τὰ προσκυνοῦν, καὶ ζητώντας οἱ δυστυχεῖς καὶ τὰ πῶ χειρότερα ἀπὸ αὐτά, τὰ χάλκινα καὶ ξύλινα κατασκευάσματα τὰ τίμησαν ὡς θεοὺς, προσκυνώντας τὴν τέχνη τῶν χαλκουργῶν καὶ τῶν ξυλουργῶν.

Στίχ. 4-5. «Καὶ ἐγὼ σὲ ἔβγαλα ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, καὶ γι' αὐτὸ δὲν θὰ πιστέψεις ἄλλο θεὸ ἐκτὸς ἀπὸ μένα, κι ἐκτὸς ἀπὸ ἐμένα δὲν ὑπάρχει ἄλλος σωτήρας. Ἐγὼ σὲ φρόντιζα στὴν ἔρημο, σὲ γῆ ἀκατοίκητη, παρέχοντάς σου τὶς ἀναγκαῖες τροφές».

149. Μὲ αὐτὰ τὰ λόγια γίνεται βαρὺς ἔλεγχος τῆς ἀναισθησίας τους, καὶ παρουσιάζονται στὴ σειρά οἱ τρόποι τῆς βοήθειας πρὸς αὐτούς, ἀποδεικνύοντας τὸ μέγεθος τῆς ἀχαριστίας τῶν Ἰσραηλιτῶν. Καὶ τοὺς ἐλέγχει ὄχι, νομίζω, ἐπειδὴ εἶχαν ἄγνοια (ἀπὸ ποῦ κάτι τέτοιο), ἀλλὰ ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν πολλὴ κακότητα καὶ λογισμό ποὺ ἔκλινε στὴν ἀναισθησία, ἔφτασαν στὸ νὰ λησμονήσουν αὐτὰ ποὺ ἔπρεπε νὰ θυμοῦνται γιὰ πάντα. Ὁ ἐπάρατος δηλαδὴ Ἰεροβοάμ, ἀφοῦ τοὺς ἔστησε τὶς δαμάλες, ἔλεγε· «Αὐτοὶ εἶναι, Ἰσραήλ, οἱ θεοὶ σου ποὺ σὲ ἔβγαλαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο»³⁴. Καὶ ἐκεῖνοι, ἂν καὶ γνώριζαν ὅτι ἡ ἔξοδός τους ἦταν κατορθωμὰ τοῦ Θεοῦ καὶ κανενὸς ἄλλου, πρόσφεραν εὐχαριστίες σὲ χειροποίητες δαμάλες, καὶ ἐπειθάν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, δὲν ξέρω πῶς, ν' ἀποδίδουν σ' αὐτὲς τὴν ὑπεροχὴ εἰς βάρος τῶν θείων κατορθωμάτων.

Σὰν μεθυσμένους λοιπὸν ἀπὸ Σοδομίτικο κρασί³⁵ τοὺς κεντρίζει λέγοντάς τους, ὅτι αὐτὸς εἶναι ἀναμφισβήτητα ἐκεῖνος ποὺ καὶ «ἀπὸ τὸν τόπο τῆς δουλείας»³⁶ τοὺς ἔβγαλε, καὶ μέσω τοῦ Μωυσῆ τοὺς πρόσταξε καὶ τοὺς εἶπε, «Δὲν θὰ ὑπάρχουν γιὰ σένα ἄλλοι θεοὶ ἐκτὸς ἀπὸ μένα»³⁷, καὶ ὅτι αὐτὸς καὶ μόνο εἶναι ποὺ σώζει καὶ

35. Δευτ. 32, 32.

36. Ἔξ. 13, 3.

37. Ἔξ. 20, 3.

λοιτο, αὐτὸς ὁ τροφοφορήσας κατὰ τὴν ἔρημον, καὶ ἐν γῇ
 ἐρήμῳ καὶ ἀβάτῳ καὶ ἀνύδρῳ πηγὰς μὲν ὑδάτων ἀνεῖς, κα-
 θιεῖς δὲ τὸ μάννα, καὶ ἄρτον ἀγγέλων καὶ ἐξ οὐρανοῦ δω-
 ρούμενος, καὶ ὡς ἐν τάξει ποιμένος ἀγαθοῦ καταδόσκων εἰς
 5 εὐθυμίαν, κατὰ τὰς νομὰς αὐτῶν, ἦτοι τὰς ἀπάρσεις. Ἄνευ-
 δεεῖς γὰρ ἦσαν παντός ἀγαθοῦ κατὰ τὴν ἔρημον οἱ ἐξ Ἰσρα-
 ῆλ, καίτοι τόπους ἐκ τόπων αἰεὶ μεταμείδοντες καὶ ἐν γῇ τρα-
 χεῖα καὶ ἀκάρπῳ καταυλιζόμενοι. Χρὴ δὴ οὖν ἄρα μεμνη-
 σθαι διὰ παντός, ὧν ἂν ἔχοιμεν παρὰ Θεοῦ, καὶ τὴν ἐπὶ τού-
 10 τοις λήθην ὡς ἀποτάτῳ ποιεῖσθαι φιλεῖν τῆς ἑαυτῶν διανοί-
 ας, ὡς ὀλέθρου πρόξενον, καὶ παροτρύνον εἰς ἀγανάκτησιν
 τὸν ἀπάσης ἡμῖν εὐημερίας δοτῆρα Θεόν. Ὁ γὰρ ἀχάριστος,
 καὶ βλάσφημος, κατὰ γε τὸ ὑπὸ του σοφῶς εἰρημένον.

Στίχ. 6 «Καὶ ἐνεπλήσθησαν εἰς πλησμονὴν καὶ ὑψώθη-
 15 σαν αἱ καρδίαι αὐτῶν ἔνεκα τούτου ἐπελάθοντό μου».

ΡΝ. Ὡσπερ οἱ τῶν ἰατρῶν ἐμπειρότατοι τὰς τῶν νοση-
 μάτων εὖ μάλα περιαθροῦντες αἰτίας, τοῖς ἀπὸ τῆς τέχνης
 ἐπικουρήμασιν ἀνακόπτειν ἐπείγονται, κατὰ τὸν αὐτόν, οἶ-
 μα, τρόπον καὶ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς εἰς νοῦν ἔσω καὶ καρδίαν
 20 ὄρῳ, τὰς τῶν ἐν ἡμῖν παθῶν αἰτίας περιεργάζεται, οὕτω τε
 λοιπὸν τοῖς καθήκουσι περιστέλλει φαρμάκοις τὸν ἀρρώ-
 στήσαντα νοῦν. Αἰτιαῖται τοίνυν τοὺς ἐξ Ἰσραήλ, ὡς ἐκ τῆς
 ἄγαν εὐημερίας πρὸς λήθην ἐνηνεγμένους τοῦ πάντα αὐτοῖς
 χορηγοῦντος τὰ ζωαρκῆ καὶ τὰ ὅσαπερ ἂν φαίνοιτο κα-
 25 ταλαμπρύνειν εἰδότα, καίτοι προηγορευκότος τοῦ νόμου σα-
 φῶς «Πρόσεχε σεαυτῷ, μὴ ἐπιλάθῃ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου,
 τοῦ μὴ φυλάξαι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ καὶ τὰ κρίματα καὶ τὰ δι-
 καιώματα αὐτοῦ, ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον μὴ φα-
 γῶν καὶ ἐμπλησθεῖς, καὶ οἰκίας καλὰς οἰκοδομήσας, καὶ κα-
 30 τοικήσας ἐν αὐταῖς, καὶ τῶν προβάτων σου καὶ τῶν βοῶν
 σου πληθυνθέντων σοι, ἀργυρίου καὶ χρυσίου πληθυνθέν-

πραγματοποιεῖ ἄκοπα ὅ,τι θέλει, αὐτὸς εἶναι ποὺ τοὺς ἔθρεψε στὴν ἔρημο, καὶ σὲ τόπο ἔρημο καὶ ἀδιάβατο³⁸ καὶ στεγνὸ ἔκανε νὰ ἀναβρῦσουν πηγές ὕδατος, αὐτὸς τοὺς ἔρριξε τὸ μάννα καὶ τοὺς δώρησε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ τὸν ἄρτο τῶν ἀγγέλων³⁹, καὶ σὰν καλὸς ποιμένας τοὺς βοσκοῦσε πλούσια σὲ διάφορα βοσκοτόπια κατὰ τὶς μετακινήσεις τους. Δὲν ἔλειπε κανένα ἀγαθὸ στὴν ἔρημο ἀπὸ τοὺς Ἰσραηλῖτες, ἂν καὶ πάντα μετέβαιναν ἀπὸ τόπο μὲ τόπο καὶ κατασκήνωναν σὲ γῆ τραχεῖα καὶ ἄκαρπη. Πρέπει λοιπὸν πάντοτε νὰ θυμόμαστε αὐτὰ ποὺ ἔχομε λάβει ἀπὸ τὸ Θεό, καὶ τὴ λήθη τους νὰ τὴν ἀπομακρύνουμε ὅσο τὸ δυνατὸν πιὸ πέρα ἀπὸ τὸ νοῦ μας, γιατί προξενεῖ ὄλεθρο, καὶ ὠθεῖ στὴν ἀγανάκτηση τὸν Θεό, ποὺ εἶναι ὁ δοτήρας μας κάθε εὐτυχίας. Γιατὶ ὁ ἀχάριστος εἶναι καὶ βλάσφημος, σύμφωνα μὲ τὸ εἰπωμένο σοφὰ ἀπὸ κάποιον.

Στίχ. 6. «Ἐφαγαν καὶ χόρτασαν μέχρι κόρου, καὶ οἱ καρδιές τους ὑπερηφανεύθηκαν· ἕξαιτίας αὐτοῦ μὲ λησιμόνησαν».

150. Ὅπως οἱ πιὸ ἔμπειροι ἀπὸ τοὺς γιατροὺς ἐρευνώντας τὶς αἰτίες κάθε ἀσθένειας, προσπαθοῦν νὰ ἀνακόψουν μὲ τὴ βοήθεια τῆς τέχνης τους τὴν πρόοδό τους, μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, νομίζω, καὶ ὁ Θεὸς τῶν ὄλων, βλέποντας μέσα στὸ νοῦ καὶ τὴν καρδιὰ μας, ἐρευνᾷ τὶς αἰτίες τῶν ἀσθενειῶν μας, καὶ ἔτσι περιορίζει μὲ τὰ κατάλληλα φάρμακα τὸν ἀρρωστημένο νοῦ. Κατηγορεῖ λοιπὸν τοὺς Ἰσραηλῖτες, γιατί ἀπὸ τὴν πάρα πολὺ μεγάλη εὐτυχία, ἔφτασαν στὴ λήθη ἐκείνου ποὺ τοὺς χορηγεῖ ὅλα τὰ ἀπαραίτητα τῆς ζωῆς καὶ ὅσα φαίνονται ὅτι μποροῦν νὰ λαμπρύνουν τὴ ζωή, μολονότι ὁ νόμος τοὺς εἶπε ρητὰ ἀπὸ πρὶν· «Φυλάξου καλά, μὴ λησιμονήσεις τὸν Κύριο τὸν Θεό σου, ὥστε νὰ μὴ τηρήσεις τὶς ἐντολές του καὶ τὸ νόμο του καὶ τὴ δικαιοσύνη του, ὅσα ἐγὼ σοῦ ὀρίζω σήμερα. Μήπως, ἀφοῦ φᾶς καὶ κορεσθεῖς καὶ οἰκοδομήσεις πολυτελῆ σπίτια καὶ κατοικήσεις σ' αὐτά, καὶ ἀπὸ τὸν πλοῦς σου καὶ τοῦ ἀργύρου καὶ τοῦ χρυσοῦ σου, καὶ ὄλων ὅσων ἔχεις πλουσιοπάροχα στὴ

38. Ψαλμ. 62, 3.

39. Ἔξ. 16, 15.

των σοι, καὶ πάντων ὧσων σοι ἔσται πληθυνθέντων σοι, ὑψωθῆς τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐπιλάβῃ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου τοῦ ἐξαγαγόντος σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἐξ οἴκου δουλείας, τοῦ ἀγαγόντος σε διὰ τῆς ἐρήμου τῆς μεγάλης καὶ τῆς φοβε-
5 ρᾶς ἐκείνης, οὗ ὄφεις δάκνων καὶ σκορπίος, καὶ δίψα, οὗ οὐκ ἦν ὕδωρ».

Ἔχει γὰρ οὐκ ἀνικάνως αἰεί πως ἡ τρυφή, καὶ τὸ ἀδοκῆ-
τοῖς τιμαῖς ἐναδρύνεσθαι, καὶ εἰς λήθην ἡμᾶς ἀποφέρειν Θε-
οῦ, καὶ πρὸς πᾶν ὀτιοῦν τῶν ἐκτόπων κατασειεῖν δύνασθαι
10 τὸν ἀνθρώπινον νοῦν. Ἀρκέσει δέ, οἶμαι, πρὸς ἔλεγχον ἀπο-
σκιρτήσας ὁ Ἰσραήλ, καὶ τὸ τῆς εὐημερίας πλάτος τῆς εἰς
τοῦτο δεινῆς ἀρρώστιας εὐράμενος ἀφορμὴν καὶ ἐπειδὴ
κρείττους ἦσαν ἐθνῶν, ἐπαμύνοντος δηλονότι τοῦ πάντα
ἰσχύοντος Θεοῦ, νενοσήκασι τὴν ἀλαζονείαν, ἑαυτοῖς που
15 τάχα καὶ οὐ τῷ προασπίζοντι Θεῷ τὴν ἐκ τῶν κατορθωμά-
των ἀνατιθέντες λαμπρότητα. Σφαλερὸν οὖν ἄρα καὶ δυσδι-
οίκητον ἡ τρυφή, καὶ λεία τις ὥσπερ ὁδὸς εἰς ἀπόστασιν τὴν
ἀπὸ Θεοῦ, παρὰ πολὺν δὲ ἀμείνων ἢ σύμμετρος θλίψις. Πι-
στώσονται δὲ πρὸς τοῦτο ἡμᾶς αἱ τῶν ἁγίων φωναί. Ὁ μὲν
20 γὰρ τις ἔφασκε, «Κύριε, ἐν θλίψει ἐμνήσθημέν σου, ἐν θλίψει
μικρᾷ ἢ παιδεΐᾳ σου ἡμῖν», ὁ δὲ γε σοφώτατος Παῦλος, πα-
ντὸς ἡμῖν ἀγαθοῦ ῥίζαν οἷάπερ καὶ γένεσιν τὴν θλίψιν ἐτί-
θει λέγων· «Ὅτι ἡ θλίψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ
ὑπομονὴ δοκιμὴν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλπίς οὐ κα-
25 ταισχύνει». Ψάλλει δὲ πού καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβίδ· «Ἀγαθόν
μοι ὅτι ἐταπεινώσάς με, ὅπως ἂν μάθω τὰ δικαιώματά σου».

Στίχ. 7-8. «Καὶ ἔσομαι αὐτοῖς ὡς πάνθηρ καὶ ὡς πάρδα-
λις. Κατὰ τὴν ὁδὸν Ἀσσυρίων ἀπαντήσομαι αὐτοῖς ὡς
ἄρκτος ἀπορουμένη, καὶ διαρῶξω συγκλεισμὸν καρδί-
30 ας αὐτῶν, καὶ φάγονται αὐτούς ἐκεῖ σκύμνοι δρυμοῦ,
θηρία ἀγροῦ διασπάσει αὐτούς».

διάθεσή σου, ἀφήσεις νὰ ὑπερηφανευθεῖ ἡ καρδιά σου καὶ λησμονήσεις τὸν Κύριο καὶ Θεό σου, πού σε ἔδγαλε ἀπὸ τῆ γῆ τῆς Αἰγύπτου, τὸν τόπο τῆς δουλείας σου, πού σε ὀδήγησε μέσα ἀπὸ τὴν ἔρημο, τὴν ἀπέραντη ἐκείνη καὶ φοβερὴ ἔρημο, ὅπου ὑπάρχουν φίδια πού δαγκάνουν, καὶ σκορπιοὶ καὶ δίψα, ὅπου δὲν ὑπάρχει σταγόνα νεροῦ»⁴⁰.

Γιατὶ ἡ τρυφή ἔχει τὴ δύναμη πάντοτε νὰ ὀδηγεῖ κατὰ κάποιον τρόπο μὲ τὶς ἀνέλπιστες τιμὲς σὲ ὑπερηφάνεια καὶ νὰ μᾶς σπρώχνει στὴν λήθη τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ κλονίζει τὸν ἀνθρώπινο νοῦ καὶ νὰ τὸν σπρώχνει σὲ ὁποιαδήποτε ἀπὸ τὰ παράνομα. Καὶ ἀρκεῖ, νομίζω, ὡς ἀπόδειξη ὁ Ἰσραὴλ πού ἀποσκίρτησε καὶ βρῆκε ἀφορμὴ γι' αὐτὴ τὴ φοβερὴ ἀρρώστια τοῦ μέγεθος τῆς εὐημερίας του. Καὶ ἐπειδὴ ἦταν ἰσχυρότεροι ἀπὸ τὰ ἔθνη, ὑποστηριζόμενοι δηλαδὴ ἀπὸ τὸν Θεὸ πού κατορθώνει τὰ πάντα, κυριεύθηκαν ἀπὸ τὴν ἀρρώστια τῆς ἀλαζονείας, ἀποδίδοντας τὴ λαμπρότητα ἀπὸ τὰ κατορθώματα στὸν ἑαυτό τους τάχα, καὶ ὄχι τὸν Θεὸ πού τοὺς ὑπερασπιζόταν. Εἶναι λοιπὸν ἐπικίνδυνη καὶ δύσκολα ἀντιμετωπιζόμενη ἡ τρυφή, καὶ γλιστερός κατὰ κάποιον τρόπο δρόμος πρὸς ἀποστασία ἀπὸ τὸ Θεό, ἐνῶ πάρα πολὺ καλύτερη εἶναι ἡ θλίψη μὲ μέτρο. Κι αὐτὸ θὰ τὸ ἐπιβεβαιώσουν οἱ λόγοι τῶν ἁγίων. Γιατὶ ὁ ἕνας ἔλεγε· «Κύριε, στὴ θλίψη μας σὲ θυμηθήκαμε· μὲ θλίψη μικρὴ ἔγινε ἡ παιδαγωγία σου σ' ἐμᾶς»⁴¹. Ὁ σοφωτατὸς πάλι Παῦλος θεωροῦσε τὴ θλίψη σὰν ρίζα καὶ ἀρχὴ κάθε ἀγαθοῦ, λέγοντας· «Ἡ θλίψη δημιουργεῖ ὑπομονή, ἡ ὑπομονὴ δοκιμασμένο χαρακτήρα, ὁ δοκιμασμένος χαρακτήρας τρέφει ἐλπίδα στὸν Θεό, καὶ ἡ ἐλπίδα σ' αὐτὸν δὲν ντροπιάζει»⁴². Ἀλλὰ καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ ψάλλει κάπου· «Εἶναι καλὸ γιὰ μένα πού μὲ ταπεινώσες, γιὰ νὰ κατανοήσω τὰ δίκαια προστάγματά σου»⁴³.

Στίχ. 7-8. «Καὶ θὰ γίνω γι' αὐτοὺς σὰν πάνθηρας καὶ πάρδαλη. Βαδίζοντας πρὸς τοὺς Ἀσσυρίους θὰ συναντήσω αὐτοὺς σὰν ἀρκούδα πεινασμένη καὶ θὰ σπάσω τὴν καλὰ κλεισμένη καρδιά τους, καὶ θὰ τοὺς καταφᾶνε ἐκεῖ τὰ λεονταράκια τοῦ δάσους, καὶ θηρία ἄγρια θὰ τοὺς κατασπαράξουν».

ΡΝΑ. Ἐπειδὴ γὰρ τῆς εὐθυμίας τὸ πλάτος γέγονεν αὐ-
 τοῖς ὀλέθρου πρόξενον καὶ ἀποστασίας ἀφορμὴ, ταύτητοι
 λοιπὸν αἱ θλίψεις ἐπάγονται καὶ ἀναλόγως τοῖς ἀρρώστη-
 μασι. Τὰ γὰρ τοι πολὺ νενοσηκότα τῶν σωμάτων καὶ σεση-
 5 πότα λοιπὸν, εἴξειεν οὐδαμῶς ἠπίοις μὲν ἔτι φαρμάκοις, δέ-
 οιοτο δ' ἂν μᾶλλον καὶ σιδήρου καὶ πυρός. Οὐκοῦν, ἐπειδή-
 περ τὸ τῆς θείας ἡμερότητος μέγεθος ὤνησεν ὀλίγα τοὺς ἐξ
 Ἰσραὴλ (ἵνα μὴ λέγοιμι παντελῶς οὐδέν), θηριοπρεπῆς αὐ-
 τοῖς ἀγριότης ἐπάγεται. Ἐαυτὸν δὲ παρεικάζει τοῖς ὅτι μᾶ-
 10 λιστα τῶν θηρίων δεινοτάτοις καὶ βοροῖς, καὶ πολὺ λίαν
 ἔχουσι τὸ εἰς ὠμότητα βλέπον. Οὐχ ὅτι πάντως ἡ θεία τε
 καὶ ἀπόρρητος φύσις γένοιτ' ἂν ἐν τοιαύταις ὀργαῖς, ἀλλ'
 ἐκεῖνό που τάχα διδάσκει πάλιν, ὅτι κεχρήσονται μὲν οἱ
 Ἀσσύριοι ταῖς οὕτως ἀκράτοις ὀργαῖς, ἀπάνθρωποί τε καὶ
 15 ἀτεράμονες (καὶ τί γὰρ οὐχὶ τῶν τοιούτων) γεγονότες, ἀλώ-
 σονται, δόξειε δ' ἂν εἶναι Θεοῦ τὸ πραττόμενον, ἐπεὶ τοι γε-
 νέσθαι συγκεχώρηκεν αὐτός, τοῖς οὕτως ἀγρίως ἡμαρτηκό-
 σι τὴν αὐτοῖς πρέπουσαν ὀργὴν ἐπαφεῖς

Εὐρήσω τοίνυν αὐτοὺς ὡς πάνθηρ καὶ ὡς πάρδαλις
 20 ἀποκομισθήσονται γὰρ εἰς τὴν Ἀσσυρίων. «Ἀπαντήσομαι
 δὲ αὐτοῖς καὶ ὡς ἄρκτος ἀπορουμένη», τουτέστιν, ἢ πεινῶ-
 σα τυχόν, ἢ γουν ἀλύουσα σφόδρα, τῶν σκύμνων ἐξηρημέ-
 νων· τότε γὰρ μάλιστα φασὶ τῆς ἐμφύτου μανίας εἰς ἄκρον
 ἔρχεσθαι τὸ θηρίον. «Καὶ διαρρήξω συγκλεισμὸν καρδί-
 25 ας». Συγκλεισμὸν ἐν τούτοις τὴν ἀσφάλειαν λέγει, ἀσφάλει-
 α δὲ καρδίας τὸ θάρσος, ὅπερ ἂν ἔχοι τις κατ' ἐχθρῶν· οὐ
 δὴ καὶ διερρώγοτος, τὰ ἐκ τῆς δειλίας εἰσκρίνεται πάθη, ὡς
 καὶ ἀμαχεῖ τοῖς ἐχθροῖς χαρίσασθαι τὸ νικᾶν. Ὅμοιον οὖν
 ὡς εἰ λέγοι τυχόν· Εἰς ἐσχάτην αὐτοὺς κατοίσω δειλίαν,
 30 καίτοι τῶν δι' ἐναντίας πεινῶντί τε καὶ ἠτεκνωμένῳ παρει-
 κασθέντων θηρίῳ, φημί δὴ τῇ ἄρκτῳ. Ὅτι δὲ καὶ τοῖς τῆς
 αἰχμαλωσίας ἐναλόντες δεσμοῖς καὶ εἰς τὴν τῶν Ἀσσυρίων
 ἀπενηνεγμένοι χώραν, οὐδεμίαν ἔξουσιν ἀπόνευσιν τῶν

151. Ἐπειδὴ τὸ μέγεθος τῆς ἀφθονίας τοὺς προξένησε τὸν ὄλεθρο καὶ ἔγινε ἀφορμὴ τῆς ἀποστασίας, γι' αὐτὸ καὶ προσθέτονται στὴ συνέχεια οἱ θλίψεις ἀνάλογα μὲ τὰ πάθη τους. Γιατὶ τὰ βαρῖα ἄρρωστα σώματα ποὺ τελικὰ σάπισαν, δὲν θὰ ὑποχωρήσουν καθόλου σὲ ἥπια φάρμακα, καὶ θὰ χρειασθοῦν μᾶλλον ἐγχείριση καὶ καυτηρίαση. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ μεγαλεῖο τῆς θείας ἀγαθότητας λίγο ὠφέλησε τοὺς Ἰσραηλιῖτες (γιὰ νὰ μὴν ποῦμε τελείως καθόλου), χρησιμοποιοῖται ἐναντίον τους ἀγριότητα ποὺ πρέπει στὰ θηρία. Παρομοιάζει τὸν ἑαυτό του μὲ τὰ πιὸ φοβερὰ καὶ ἀδηφάγα θηρία, καὶ ποὺ διακρίνονται γιὰ τὴ μεγάλη ὠμότητά τους. "Ὅχι βέβαια ὅτι ἡ θεία καὶ ἀπόρρητη φύση θὰ κυριευθεῖ ἀπὸ τόσο ἀσυγκράτητη ὀργή, ἀλλὰ ἐκεῖνο ἴσως διδάσκει πάλι, ὅτι οἱ Ἀσσύριοι θὰ ἐκδηλώσουν βέβαια τέτοια ἀσυγκράτητη ὀργή, δείχνοντας ἀπανθρωπιά καὶ σκληρότητα (καὶ τί δηλαδή δὲν θὰ πράξουν ἀπὸ τὰ παρόμοια), καὶ τελικὰ θὰ κυριευθοῦν, θὰ νομισθεῖ ὅμως ὅτι αὐτὸ ποὺ γίνεται προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεό, ἐπειδὴ αὐτὸς ἐπέτρεψε νὰ γίνει, ξεσπώντας πάνω σ' αὐτοὺς ποὺ τόσο ἄγρια ἀμάρτησαν τὴν ὀργή ποὺ τοὺς ἔπρεπε.

Θὰ τοὺς βρεθῶ λέγει σὰν πάνθηρας καὶ σὰν πάρδαλη. Γιατὶ θὰ μεταφερθοῦν στὴ χώρα τῶν Ἀσσυρίων. Ἀλλὰ «θὰ τοὺς συναντήσω καὶ σὰν ἀρκούδα ποὺ βρῖσκεται σὲ δύσκολη κατάσταση», δηλαδή ἢ πεινασμένη τυχόν, ἢ λυπημένη πολὺ, γιατί τῆς ἀπέσπασαν τὰ μικρά της. Γιατὶ τότε, λένε, ὅτι τὸ θηρίο φτάνει στὸ ἔπακρο τῆς ἐμφυτῆς μανίας του. «Καὶ θὰ σπάσω τὸν συγκλεισμὸ τῆς καρδιᾶς τους». «Συγκλεισμὸ» μὲ αὐτὰ ἐννοεῖ τὴν ἀσφάλεια, καὶ ἀσφάλεια τῆς καρδιᾶς εἶναι τὸ θάρρος ποὺ ἔχει κανεὶς ἐναντι τῶν ἐχθρῶν του, τὸ ὁποῖο ὅταν διαρραγεῖ, εἰσέρχονται τὰ πάθη τῆς δειλίας, ὥστε νὰ χαρίσει στοὺς ἐχθροὺς καὶ ἀμαχητὶ τὴ νίκη. Εἶναι δηλαδή ὅμοιο σὰ νὰ λέγει τυχόν Θὰ τοὺς ὀδηγήσω στὴν ἔσχατη δειλία, ἀντίθετα μὲ τὸ θηρίο ποὺ παρομοιάσθησαν, τὸ πεινασμένο καὶ στερημμένο τὰ παιδιὰ του, ἐννοῶ τὴν ἀρκούδα. "Ὅτι ὅμως καὶ στὰ δεσμᾶ τῆς αἰχμαλωσίας πιασμένοι καὶ μεταφερόμενοι στὴ χώρα τῶν Ἀσσυρίων δὲν θὰ ἔχουν κανένα λιγότευμα τὰ δεινά τους καὶ

κακῶν, ἔψονται δὲ ὡσπερ αὐτοῖς κἀκεῖσε τὰ μοχθηρά, παρέδειξεν εἰπὼν· «Καὶ καταφάγονται αὐτοὺς ἐκεῖ σκύμνοι δρυμοῦ, θηρία ἀγροῦ διασπάσει αὐτούς». Τὰ γὰρ τῶν Ἀσσυρίων ἀτίθασα γένη, σκύμνοις τοῖς ἐν δρυμοῖς καὶ θη-
5 ρίοις παρεικάζει, πολὺ νενευκότα πρὸς τὸ ἀνήμερον.

Στίχ. 9-12. «Τῇ διασπορᾷ (διαφθορᾷ) σου, Ἰσραήλ, τίς βοηθήσει; Ποῦ ὁ βασιλεύς σου οὗτος; καὶ διασωσάτω σε ἐν πάσαις ταῖς πόλεσί σου· κρινάτω σε ὃν εἶπας· Δός μοι βασιλέα καὶ ἄρχοντα. Καὶ ἔδωκά σοι ἐν
10 ὀργῇ μου, καὶ ἔσχον ἐν τῷ θυμῷ μου συστροφήν ἀδικίας».

PNB'. Ἐφην ἤδη καὶ ἐν τοῖς ἀνωτέρω βραχύ, ὅτι κατητιᾶτο Θεὸς τοὺς ἐξ Ἰσραήλ, ὡς οὐκ οἶδ' ὅπως ἐλομένους τὸ ἀνθρωπίνους μᾶλλον ὑπεξεῦχθαι ζυγοῖς καὶ ἀνήνασθαι
15 τὴν ὑπ' αὐτῷ βασιλείαν τῷ Θεῷ, καίτοι θεβασιλευκότος τῶν ἀρχαιοτέρων διὰ προφητῶν ἀγίων. Ἐφη γάρ, ὅτι «Καὶ ἐν προφήτῃ ἀνήγαγε Κύριος τὸν Ἰσραήλ ἐξ Αἰγύπτου, καὶ ἐν προφήτῃ διεφυλάχθη». Ὑμεῖς δέ, φησί, τὸ ὑπὸ Θεῷ πράττειν παρωθούμενοι, καταβεδοήκατε τοῦ μακαρί-
20 ου Σαμουὴλ λέγοντες· «Ἴδου σὺ γεγήρακας, καὶ οἱ υἱοὶ σου οὐ πορεύονται ἐν τῇ ὁδῷ σου· καὶ νῦν καταστήσον ἐφ' ἡμᾶς βασιλέα δικάζειν ἡμᾶς, καθὰ καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη». Οὐκοῦν ἐπειδήπερ εὖ θεβουλευσθαι δοκεῖς, ἀναστήσας ἐπὶ
25 αὐτοῦ προσεδόκησας, ποῦ νῦν ἄρα ἐστίν; Ἴδου καιρὸς ἐπιδείξεως, πολεμείτω σου τὸν πόλεμον, ὀπλιζέσθω λαμπρῶς, σωζέτω τὰς πόλεις, προασπιζέτω τῶν ὑπὸ χεῖρα, κατασοβείτω τῶν δι' ἐναντίας, ἐλαννέτω νεανικῶς τοὺς καταδη-
30 οῦν ἐθέλοντας οἴκους τε καὶ πόλεις

Ἄλλ' ἴσως ἐρεῖς· Καίτοι φαίνομαι μὲν ὡς αἰτήσας ἐγώ, σὺ δὲ καὶ δούς καὶ κεχρικῶς ἐν ἀρχαῖς τὸν Σαούλ. Ναί, φη-

θά τοὺς ἀκολουθήσουν κατὰ κάποιον τρόπο καὶ ἐκεῖ οἱ συμφορῆς, τὸ ἔδειξε λέγοντας: «Καὶ θὰ τοὺς καταφᾶνε ἐκεῖ τὰ λεονταράκια τοῦ δάσους καὶ τὰ ἄγρια θηρία θὰ τοὺς κατασπαράξουν». Τὰ ἀτίθασα γένη τῶν Ἀσσυρίων τὰ παρομοιάζει μὲ τὰ μικρὰ τῶν θηρίων τοῦ δάσους, πού ρέπουν πάρα πολὺ πρὸς τὸ ἀνήμερο.

Στίχ. 9-12. «Στὴ διασπορὰ (καταστροφή) σου, Ἰσραήλ, ποιὸς θὰ σὲ βοηθήσει; Ποῦ εἶναι ὁ βασιλιάς σου πού θὰ σὲ σώσει σὲ ὅλες τὶς πόλεις σου; Ἄς σὲ κρίνει αὐτὸς πού τοῦ εἶπες: Δῶσε μου βασιλιὰ καὶ ἄρχοντα. Καὶ σοῦ ἔδωσα πάνω στὸ θυμὸ μου βασιλιὰ, ἀλλ' ἔγινε μεγαλύτερος ὁ θυμὸς μου ἀπὸ τὴν αὐξηση τῆς ἀδικίας σου».

152. Εἶπα ἤδη καὶ στὰ λίγο παραπάνω, ὅτι ὁ Θεὸς κατηγοροῦσε τοὺς Ἰσραηλίτες ἐπειδὴ, δὲν ξέρω πῶς, προτίμησαν νὰ μποῦν κάτω ἀπὸ ἀνθρώπινο ζυγὸ, καὶ ἀρνήθηκαν νὰ ἔχουν βασιλιὰ τοὺς τὸν ἴδιο τὸν Θεό, μολονότι εἶχε βασιλεύσει στοὺς παλαιότερους μέσω ἀγίων προφητῶν. Γιατὶ εἶπε: «Καὶ μέσω τοῦ προφήτη ἔβγαλε ὁ Κύριος τὸν Ἰσραήλ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο καὶ μέσω τοῦ προφήτη διαφυλάχθηκε»⁴⁴. Ἐσεῖς ὅμως, λέγει, ἀπορρίπτοντας τὸ νὰ ζεῖτε κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ Θεοῦ, φωνάζατε καταπιεστικὰ πρὸς τὸν μακάριο Σαμουὴλ λέγοντας: «Νά, σὺ ἔχεις γεράσει καὶ οἱ υἱοὶ σου δὲν πορεύονται τὸ δρόμο σου. Ὅρισε λοιπὸν ἐσὺ τώρα σ' ἐμᾶς βασιλιὰ νὰ μᾶς δικάζει ὅπως καὶ τὰ ἄλλα ἔθνη»⁴⁵. Ἐπειδὴ λοιπὸν νομίζεις ὅτι ἔχει σκεφθεῖ καλά, ἔχοντας ἐγκαταστήσει βασιλιὰ, ὅπως καὶ τὰ ἄλλα ἔθνη, καὶ ἠλπίσες ὅτι θὰ σωθεῖς ἀπὸ αὐτόν, ποῦ λοιπὸν εἶναι τώρα ὁ βασιλιάς; Νά, εἶναι καιρὸς ἐπίδειξης: ἄς ἀναλάβει τὸν πόλεμό σου, ἄς ὀπλισθεῖ λαμπρὰ, ἄς σώσει τὶς πόλεις σου, ἄς ὑπερασπισθεῖ τοὺς κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία σου, ἄς τρέψει σὲ φυγὴ τοὺς ἀντιπάλους σου, ἄς διώξει μὲ νεανικὴ ὁρμὴ αὐτοὺς πού θέλουν νὰ λεηλατήσουν τὰ σπίτια καὶ τὶς πόλεις σου.

Ἄλλ' ἴσως πεῖς Μολονότι φαίνομαι ὅτι ἐγὼ ἔχω ζητήσῃ, ὅμως ἐσὺ μᾶς τὸν ἔδωσες καὶ ἔχρισες πρῶτο μας βασιλιὰ τὸν Σαούλ⁴⁶.

σίν, ἀλλ' «ἐν ὀργῇ δέδωκα τὸν ἡγούμενον, καὶ ἔσχον ἐν τῷ
 θυμῷ μου συστροφὴν ἀδικίας», ὡς ἡδίκημένος παρὰ σοῦ,
 φησί· μόνον δὲ οὐχὶ καὶ τῶν τῆς βασιλείας θῶκων ἐξωθούμε-
 νος, τό γε ἤκον εἰς τὸ σοὶ δοκοῦν, τεθύμωμαι λίαν. Πλὴν ἀνέ-
 5 δεῖξα, καίτοι τὸ χρῆμά φησιν οὐκ ἀναγκαῖον εἰδὼς εἰς ὄνη-
 σιν, ἀλλ' ἵνα σε τῶν πραγμάτων ἢ πείρα πληροφορήσῃ κα-
 λῶς, ὅτι σκαιὰ καὶ ἄχρηστα κὰν τούτῳ βεβούλευσαι. Ποῦ
 γὰρ νῦν ἐστίν, ἢ ποία λοιπὸν ἐξ αὐτοῦ γένοιτ' ἂν τοῖς πολε-
 μουμένοις ἢ ὄνησις; Ἀλλ' εἶπερ ἦσθα πάλιν ὑπὸ τὴν ἐμὴν
 10 φειδῶ τε καὶ χεῖρα, πάντως ἂν ὄφθῃς ἐν ἀμείνοσι τῶν
 ἐχθρῶν. Οὐκοῦν, «Ματαία σωτηρία ἀνθρώπου» κατὰ τὸ γε
 γραμμένον, καὶ «Ψευδὴς ἵππος εἰς σωτηρίαν», ἢ ἐπ' ἀρχου-
 σιν ἐλπίς· ἐκρούεται δέ, καὶ μάλα ῥαδίως, οὓς ἂν ἔλοιτο Θεός,
 καὶ οὓς ἂν καταθεάσαιτο τὴν ἐπ' αὐτῷ τιμῶντας ἐλπίδα.

15 *Στίχ. 12-13.* «Ἐφραΐμ, ἐγκεκρουμένη ἡ ἁμαρτία αὐ-
 τοῦ· ὠδῖνες ὡς τικτούσης ἤξουσιν αὐτῷ. Οὗτος ὁ υἱ-
 ὅς σου ὁ φρόνιμος, διότι οὐ μὴ ὑποστήῃ ἐν συντριβῇ
 τέκνων».

ΡΝΓ'. Τοῦτο, οἶμαι, ἐστὶ τὸ «Συνέλαβε πόνον, καὶ ἔτε-
 20 κεν ἀνομίαν». Ἐν ἀρχαῖς μὲν γὰρ Ἱεροβοάμ, ἵνα τῶν σκή-
 πτρων μὴ ἀποπέσοι, τὰς κατὰ νόμον θυσίας ἀποπληροῦν
 ἐθέλοντος τοῦ Ἰσραήλ, ταύτης τε ἔνεκα τῆς αἰτίας ἀναφοι-
 τῶντος εἰς Ἱεροσόλυμα, τὰς δαμάλεις ἐπενόησε τὰς χου-
 σᾶς, καὶ ὥσπερ τινὰ πονηροῦ σπέρματος καταβολὴν εἰς
 25 νοῦν ἐδέχετο κατακεχωσμένην, ὥσπερ καὶ ἐγκεκρουμένην
 τὴν ἁμαρτίαν. Ἀλλ' ἤξει, φησί, καὶ ὁ τῶν ὠδίνων καιρὸς
 Οὗτος δ' ἂν νοοῖτο πάλιν, ὅ τε τοῦ πολέμου καὶ τῆς αἰχμα-
 λωσίας. Εἰ γὰρ καὶ μὴ αὐτῷ συνέβη τῷ Ἐφραΐμ, ἀλλ' οὖν
 τοῖς ἐξ αὐτοῦ γεγονόσιν, ἤγουν τοῖς τῆς ἀρχῆς διαδόχοις,
 30 ἐπῆλθον κατὰ καιρούς, ὅτι τῆς ἐκείνου δυσσεβείας γεγόνα-
 σι μιμηταί. Διαλέγεται τοίνυν ὡς πρὸς τὴν ἐν τῇ Σαμαρείᾳ

Ναί, λέγει, ἀλλὰ «Σοῦ ἔδωσα τὸν βασιλιὰ ἐπάνω στὸ θυμὸ μου, ἀλλ' ἔγινε μεγαλύτερος ὁ θυμὸς μου ἀπὸ τὴν αὔξηση τῆς ἀδικίας σου», ἐπειδὴ, λέγει, ἔχω ἀδικηθεῖ ἀπὸ ἐσένα. Ἀπωθούμενος κατὰ κάποιον τρόπο ἀπὸ τὸ θρόνον τῆς βασιλείας, ἡ ὀργή μου μεγάλωσε πρὸς πολὺ. Πλὴν ὅμως σοῦ ἀνέδειξα βασιλιά, μολονότι, λέγει, γνῶριζα ὅτι αὐτὸ δὲν θὰ ἦταν κατ' ἀνάγκη ὠφέλιμο, ἀλλὰ γιὰ νὰ μάθεις καλὰ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα, ὅτι καὶ σ' αὐτὸ σκέφθηκες ἄσχημα καὶ ἀνώφελα. Γιατὶ ποῦ εἶναι τώρα αὐτός, ἢ ποῖα ὠφέλεια θὰ προκύψει ἀπὸ αὐτὸ γιὰ αὐτοὺς ποὺ πολεμοῦνται; Ἐάν ὅμως ἦσουν πάλι κάτω ἀπὸ τὴ φροντίδα καὶ τὴ δύναμή μου, ὅπως δὴποτε θὰ μπορούσες νὰ φανεῖς ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς σου. Ἐρα λοιπὸν, σύμφωνα μ' αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ, «Εἶναι μάταια ἡ σωτηρία ποὺ στηρίζεται σὲ ἀνθρώπους»^{46α}, καί, «Ἀπατηλὴ ἡ ἐλπίδα ποὺ στηρίζει τὴ σωτηρία τῆς στὸ ἵππικου»⁴⁷, ἡ ἐλπίδα ποὺ στηρίζεται στοὺς ἄρχοντες, ἐνῶ λυτρώνει, καὶ πολὺ εὐκόλα, ἐκείνους ποὺ θέλει ὁ Θεὸς καὶ αὐτοὺς ποὺ θὰ δεῖ νὰ τιμοῦν τὴν ἐλπίδα σ' αὐτόν.

Στίχ. 12-13. «Εἶναι κρυμμένη ἡ ἁμαρτία τοῦ Ἐφραΐμ. Ἀλλὰ θὰ τοῦ ἔρθουν σκληροὶ πόννοι, ὅπως ἐκείνης ποὺ γεννᾷ. Αὐτὸς εἶναι ὁ φρόνιμος υἱὸς σου, ἀλλὰ δὲν θὰ μπορέσει νὰ ἀντισταθεῖ κατὰ τὴ συντριβὴ τῶν παιδιῶν σου».

153. Αὐτό, νομίζω, σημαίνει τό, «Συνέλαβε πόνο καὶ γέννησε ἀνομία»⁴⁸. Γιατὶ στὴν ἀρχὴ ὁ Ἱεροβοάμ, γιὰ νὰ μὴ χάσει τὴν ἐξουσία του, ἐπειδὴ ὁ Ἰσραὴλ ἤθελε νὰ προσφέρει τίς θυσίες ποὺ προέβλεπε ὁ νόμος καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἀνέβαινε στὰ Ἱεροσόλυμα, ἐπινόησε τίς χρυσὲς δαμάλες, σὰ νὰ δεχόταν καταχωσμένη στὸ νοῦ του τὴν καταβολὴ ἑνὸς σπέρματος καὶ κρυμμένη κατὰ κάποιον τρόπο βαθιὰ τὴν ἁμαρτία. Ἀλλὰ θὰ ρθεῖ, λέγει, ὁ καιρὸς τῶν πόνων. Καὶ ὡς τέτοιος θὰ μπορούσε νὰ νοηθεῖ ὁ καιρὸς τοῦ πολέμου καὶ τῆς αἰχμαλωσίας. Γιατί, ἂν καὶ δὲν συνέβη αὐτὸ στὸν Ἐφραΐμ, ἀλλὰ συνέβη κάποτε στοὺς ἀπογόνους του, ἦτοι στοὺς διαδόχους τῆς βασιλείας του, ἐπειδὴ ἔγιναν μιμητὲς τῆς ἀσέβειάς του. Συνομιλεῖ λοιπὸν σὰν μὲ τὴ Συναγωγὴ τῆς Σαμάρειας καὶ λέγει:

Συναγωγὴν καὶ φησι· Τίς σε διασώσει; Ἔρα «ὁ υἱὸς σου οὗτος ὁ φρόνιμος»; Λέγων δὲ τὸ «οὗτος», ἢ τὸν κατὰ καιροὺς βασιλεύοντα δείκνυσιν, ὃς καὶ τὴν τοῦ δοκεῖν εἶναι συνετὸς ἐδέχετο δόξαν (παρέπεται γὰρ τοῦτο τοῖς κρατοῦ-
5 σιν αἰεί), ἤγουν ἕτερόν τι καὶ τῷ καιρῷ πρέπον ὑποδηλοῖ, καθ' ὃν καὶ ὁ τῆς προφητείας ἐγένετο λόγος. Βασιλεύοντος γὰρ τοῦ Ἰαχάζ ἐπὶ τὸν Ἰουδαὸν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, ἐν ἑνδεκάτῳ ἔτει, θεβασίλευκεν ἐν τῇ Σαμαρείᾳ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ Ὡσηὲ υἱὸς Ἡλά, ὃς ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐν ὀφθαλμοῖς Κυ-
10 ρίου». Ἀλλὰ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ κατεστράτευσε τῆς Σαμαρείας Σαλμανασάρ βασιλεὺς Ἀσσυρίων. «Καὶ ἐγενήθη», «φησὶν, «Ὡσηὲ αὐτῷ δοῦλος».

Ὡργίζετο δὲ λίαν ὁ Ἀσσύριος ἐπ' αὐτῷ δι' αἰτίαν τοιαύτην. Ἐπεμψε μὲν γὰρ πρὸς αὐτὸν ἀγγέλους, αἰτῶν μαναὰ
15 καὶ τὰ συνήθη· ὁ δὲ προστάττεσθαι παρ' ἐκείνου μὴ ἀνασχόμενος, ἐπρεσβεύετο πρὸς Σηγῶρ βασιλέα Αἰγύπτου, τὴν παρ' αὐτοῦ βοήθειαν αἰτῶν. Πρὸς τοῦτο λελυπημένος ὁ Σαλμανασάρ, πεπολιόρηκε μὲν τὴν Σαμάρειαν ἐφ' ὅλοις ἔτεσι τρισίν. Εἶτα ζωγρήσας τὸν Ὡσηὲ, δεσμώτην ἐποίει καὶ
20 κατέγραφεν ἐν οἰκέταις, ἀπώκισε δὲ καὶ τὸν Ἰσραὴλ ἐν ὄρειοις Περσῶν καὶ Μήδων. Ἔοικεν οὖν ὁ προφητικὸς ἡμῖν λόγος Ὡσηὲ τὸν Ἡλά καταδεικνύειν ἐν τούτοις, ὃν καὶ φρόνιμον ἀποκαλεῖ, οὐχ ὅτι συνετὸς ἦν κατὰ ἀλήθειαν, ἀλλ' οἰονείπως εἰρωνεύεται· ἐδόκει μὲν γὰρ παρὰ τῷ Ἰσραὴλ συνε-
25 τὸς εἶναί τις, καὶ σφόδρα σοφῶς βεβουλευσθαι, διὰ τοι τὸ ἐλέσθαι τὴν ἐξ Αἰγύπτου καλεῖν ἐπικουρίαν αὐτοῖς. Ἀλλ' ἦλω ψυχρᾶ καὶ ἀνόνητα καὶ δράσας καὶ βουλευσάμενος. Τίς δὴ οὖν ἄρα, φησὶν, ἐξελεῖταί σε τοῦ μὴ παθεῖν τὰς ἀνηκέστους συμφοράς; «Οὗτος ὁ υἱὸς σου ὁ φρόνιμος, διότι οὐ μὴ
30 ὑποστῆ ἐν συντριβῇ τέκνων». Τῶν γὰρ σῶν τέκνων συντριβομένων, φησὶν, οὐδ' ἂν αὐτὸς ὑποσταίη· ληφθήσεται γὰρ δοῦλός τε καὶ αἰχμάλωτος ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις, βαδιεῖται πρὸς

Ποιὸς θὰ σὲ διασώσει; Ἐραγε «ὁ φρόνιμος αὐτὸς υἱὸς σου;». Καὶ λέγοντας τὸ «αὐτός», ἡ δείχνει αὐτὸν ποῦ θὰ βασίλευε κάποτε, ὁ ὁποῖος καὶ θὰ δεχόταν τὴ γνώμη ὅτι εἶναι συνετὸς (γιατὶ αὐτὸ πάντοτε συνοδεύει τοὺς ἄρχοντες), ἡ ὑποδηλώνει κάτι ἄλλο ποῦ συμπίπτει καὶ μὲ τὸν καιρὸ κατὰ τὸν ὁποῖο ἔγινε καὶ ἡ προφητεία. Γιατὶ ὅταν βασίλευε ὁ Ἄχαζ στὰ Ἱεροσόλυμα πάνω στὸν Ἰούδα, κατὰ τὸ ἑνδέκατο ἔτος τῆς βασιλείας του στὴ Σαμάρεια βασιλιάς τοῦ Ἰσραὴλ ἦταν ὁ Ὡσηέ, υἱὸς τοῦ Ἡλά, ὁ ὁποῖος ἀμάρτησε μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ Κυρίου⁴⁹. Ἀλλὰ τότε ἐξεστράτευσε ἐναντίον τῆς Σαμάρειας ὁ Σαλμανασάρ, ὁ βασιλιάς τῶν Ἀσσυρίων. «Καὶ ἔγινε», λέγει, «δοῦλος τοῦ Ὡσηέ»⁵⁰.

Ὁ Ἀσσύριος ὀργίσθηκε τότε πολὺ ἐναντίον του γιὰ τὴν ἐξῆς αἰτία. Ἐστειλε δηλαδὴ ἀπεσταλμένους σ' αὐτὸν ζητώντας δῶρα καὶ τὰ συνηθισμένα, αὐτὸς ὅμως, μὴ ἀνεχόμενος νὰ τὸν διατάζει ἐκεῖνος, ἔστειλε ἀπεσταλμένους στὸν Σηγῶρ, βασιλιά τῆς Αἰγύπτου, ζητώντας τὴ βοήθειά του. Θυμωμένος ἀπὸ αὐτὸ ὁ Σαλμανασάρ πολιορκήσε τὴ Σαμάρεια ἐπὶ τρία συνεχῆ χρόνια. Στὴ συνέχεια, ἀφοῦ ἔπιασε ζωντανὸ τὸν Ὡσηέ, τὸ ἔρριξε στὰ δεσμὰ καὶ τὸν κατέταξε στοὺς δούλους του, καὶ συνάμα μετέφερε καὶ ἐγκατάστησε τὸν Ἰσραὴλ στὰ ὄρεινὰ μέρη τῶν Περσῶν καὶ τῶν Μῆδων⁵¹. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὁ προφητικὸς λόγος δείχνει μὲ τὰ λεγόμενα ἐδῶ τὸν Ὡσηέ, τὸν υἱὸ τοῦ Ἡλά, τὸν ὁποῖο καὶ ἀποκαλεῖ φρόνιμο, ὅχι πὼς ἦταν πράγματι συνετὸς, ἀλλὰ κατὰ κάποιον τρόπο τὸν εἰρωνεύεται. Γιατὶ οἱ Ἰσραηλιῖτες θεωροῦσαν ὅτι εἶναι συνετὸς καὶ ὅτι σκέφθηκε πολὺ σοφά, ἐπειδὴ θέλησε νὰ καλέσει τὴν Αἴγυπτο πρὸς βοήθειά τους. Ἀλλὰ ἀποδείχθηκε ὅτι καὶ ἔπραξε καὶ σκέφθηκε ψυχρὰ καὶ ἀνώφελα. Ποιὸς λοιπὸν, λέγει, θὰ σὲ προφυλάξει νὰ μὴν πάθεις τὶς βαρύτερες συμφορές; «Αὐτὸς ὁ υἱὸς σου ὁ φρόνιμος; Μὰ δὲν θὰ ἀντέξει στὴ συντριβὴ τῶν παιδιῶν σου». Ὅταν δηλαδὴ θὰ συντριβόνται, λέγει, τὰ παιδιὰ σου, οὔτε ὁ ἴδιος θὰ ἀντέξει· γιατί θὰ συλληφθεῖ δοῦλος, καὶ αἰχμάλωτος μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους θὰ μεταφερθεῖ στοὺς Ἀσσυρίους. Εἶναι σοφὸς λοιπὸν ὁ

49. Δ' Βασ. 17, 1-2.

50. Δ' Βασ. 17, 3.

51. Δ' Βασ. 17, 5-6.

Ἰσχυρῶν. Σοφὸς οὖν ὁ Ψάλλων· «Ἰσχύς μου καὶ ὑμνησίς μου ὁ Κύριος». Παρ' αὐτοῦ γὰρ πᾶσα δύναμις καὶ σωτηρία πᾶσα, «καὶ σώζων οὐκ ἔστι πάρεξ αὐτοῦ».

Στίχ. 14. «Ἐκ χειρὸς ἄδου ῥύσομαι αὐτούς, ἐκ θανάτου
5 λυτρώσομαι αὐτούς. Ποῦ ἢ νίκη σου, θάνατε; ποῦ τὸ κέντρον σου, ἄδη;».

ΡΝΔ'. Τὰ ἐκ θυμοῦ λαλήσας τοῖς ἡμαρτηκόσι καὶ τὰ ἐκ λύπης ἐσόμενα προαπηγγελκῶς, ἀναπεφοίτηκε πάλιν εἰς θεοπρεπῆ τε ἡμερότητα, καὶ ὅτι μὴ εἰσάπαν τὸ ἐπὶ γῆς ἀπέ-
10 στραπται γένος, μήτε μὴν ἀνῆκεν εἰς καταφθορὰν ἀχάλινόν τε καὶ ἀτελεύτητον, ἀλλ' ἔσται τις κατὰ καιροῦς φειδῶ καὶ ἀνάκλησις εἰς τὸ ἀπ' ἀρχῆς ἐν Χριστῷ, καταμεμήνυκε προστιθείς, ὡς ῥύσεται μὲν ἐκ χειρὸς ἄδου καὶ ἐκ θανάτου λυτρώσεται, δῆλον δὲ ὅτι τοὺς ὑπ' αὐτὸν γεγονότας, διὰ
15 τὴν εἰς ποιητὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν ἐν ἀρχαῖς τοῦ Ἀδάμ παρὰ βασιν. Πεποιήται γὰρ ἡ τοιάδε πάλιν ὑπόσχεσις, οὐχὶ μόνῳ τῷ Ἐφραΐμ, ἤγουν τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραήλ, ἀπασὶ δὲ μᾶλλον τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς. Ὡς γὰρ ὁ θεσπέσιος γράφει Παῦλος· «Οὐκ Ἰουδαίων ὁ Θεὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐθνῶν. Δεδι-
20 καίωκε γὰρ περιτομὴν ἐκ πίστεως καὶ ἀκροβυστίαν διὰ τῆς πίστεως». Λελύτρωται γὰρ ἡμᾶς ἐκ χειρὸς ἄδου, τουτέστιν ἐκ τῆς τοῦ θανάτου καταδυναστείας, καὶ ὁ τῆς λυτρώσεως τρόπος ὁ Χριστοῦ νοεῖται θάνατος. Ἀνέτλη γὰρ ἐκὼν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ ξύλου σφαγὴν καὶ τεθριάμβευκεν ἀρχὰς καὶ
25 ἐξουσίας, προσηλώσας αὐτῷ τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον. Τότε γάρ, τότε «καὶ πᾶσα μὲν ἀνομία τὸ ἑαυτῆς ἐνέφραξε στόμα», κατήργηται δὲ καὶ τὸ τοῦ θανάτου κράτος, ἐξηρημένης τῆς ἁμαρτίας· αὕτη γὰρ ἐστὶν ἡ τοῦ θανάτου νίκη καὶ τὸ κέντρον τοῦ ἄδου. Οὕτω καὶ ὁ σοφὸς ἡμῖν ἠρμήνευ-
30 σε Παῦλος. Ἔφη γάρ, ὅτι, «Τὸ δὲ κέντρον τοῦ θανάτου

Ψαλμωδὸς ποὺ λέγει· «Δύναμή μου καὶ ὕμνος μου εἶναι ὁ Κύριος»⁵². Γιατὶ ἀπὸ αὐτὸν προέρχεται κάθε δύναμη καὶ σωτηρία, «καὶ δὲν ὑπάρχει ἄλλους ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸν ποὺ νὰ σώζει»⁵³.

Στίχ. 14. «Θὰ τοὺς σώσω ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ἄδη καὶ θὰ τοὺς γλυτώσω ἀπὸ τὸ θάνατο. Ποῦ εἶναι, θάνατε, ἡ νίκη σου; Ποῦ εἶναι, ἄδη, τὸ κεντρί σου;».

154. Ἐφοῦ εἶπε πρὸς ὅσους ἀμάρτησαν αὐτὰ ποὺ πήγαζαν ἀπὸ τὸ θυμὸ του καὶ προανήγγειλε αὐτὰ ποὺ θὰ συνέβαιναν ἀπὸ τὴν ὀργή του, ἐπανῆλθε πάλι στὴ θεοπρεπῆ ἡμερότητα, καὶ ὅτι δὲν ἀποστράφηκε γιὰ πάντα τὸ ἀνθρώπινο γένος, οὔτε βέβαια τὸ ἄφησε σὲ καταστραφὴ ἀχαλίνωτη καὶ χωρὶς τέλος, ἀλλὰ ἔδωσε τὸ μήνυμα, ὅτι κατὰ καιροὺς θὰ ὑπάρξει κάποια συγχώρηση καὶ ἐπιστροφή στὴν ἀρχικὴ κατάσταση μὲ τὸν Χριστό, προσθέτοντας, ὅτι «θὰ σώσει ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ἄδη καὶ θὰ γλυτώσει ἀπὸ τὸ θάνατο», δηλαδή τοὺς ὑποταγμένους σ' αὐτὸν ἐξαιτίας τῆς ἀμαρτίας τοὺς στὸν ποιητὴ καὶ τὴν παράβαση τοῦ Ἀδάμ στὴν ἀρχή. Γιατὶ δόθηκε ἡ ὑπόσχεση αὐτὴ πάλι ὄχι μόνο στὸν Ἐφραΐμ, δηλαδή τοὺς ἐξ αἵματος Ἰσραηλιῖτες, ἀλλὰ μᾶλλον σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Γιατί, ὅπως γράφει ὁ θεσπέσιος Παῦλος, «Δὲν εἶναι Θεὸς τῶν Ἰουδαίων μόνο, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐθνῶν. Γιατὶ καὶ τὴν περιτομὴν δικαίωσε μὲ τὴν πίστη καὶ τὴν ἀκροβυστία ἐπίσης μὲ τὴν πίστη»⁵⁴. Γιατὶ μᾶς ἀπελευθέρωσε ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ἄδη, δηλαδή ἀπὸ τὴν καταδυνάστευση τοῦ θανάτου, καὶ ὡς τρόπος τῆς λύτρωσης νοεῖται ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ ὑπέφερε μὲ τὴ θέλησή του γιὰ χάρη μας τὸ θάνατό του ἐπάνω στὸ ξύλο καὶ θριάμβευσε ἐπάνω σὲ ἀρχεὺς καὶ ἐξουσίες, καρφώνοντας πάνω σ' αὐτὸ τὸ ἐναντίον μας χειρόγραφο καταδίκης⁵⁵. Γιατὶ τότε, τότε «Κάθε ἀνομία ἔφραξε τὸ στόμα της»⁵⁶, καὶ καταργήθηκε καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ θανάτου⁵⁷ μὲ τὴν ἐξάλειψη τῆς ἀμαρτίας. Γιατὶ αὐτὴ εἶναι ἡ νίκη τοῦ θανάτου καὶ τὸ κεντρί τοῦ ἄδη. Ἔτσι μᾶς τὸ ἐξήγησε καὶ ὁ σοφὸς Παῦλος. Γιατὶ εἶπε, ὅτι «Τὸ κεντρί τοῦ θανάτου εἶναι ἡ ἀμαρτία,

55. Κολ. 2, 14-15.

56. Ψαλμ. 106, 42.

57. Ἐβρ. 2, 14.

ἐστὶν ἡ ἁμαρτία, ἡ δὲ δύναμις τῆς ἁμαρτίας ὁ νόμος». Οὐκοῦν τῆς ἀπάντων ἁμαρτίας ἀνηρημένης ἐν Χριστῷ, φαίημεν ἂν εἰκότως καὶ ἡμεῖς αὐτοί· «Ποῦ ἡ νίκη σου, θάνατε, ποῦ τὸ κέντρον σου, ἄδη;». «Θεὸς γὰρ ὁ δικαίων, τίς ὁ κα-
5 τακρίνων;». Χριστὸς Ἰησοῦς ὁ ἀποθανὼν ὑπὲρ ἡμῶν, μᾶλλον δὲ «δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων», εἰς ὁ πάντων ἀξιώτερος, δι' οὗ καὶ ἐν ᾧ πεπλουτήκαμεν τὸ ἀναφοι-
τῆσαι πάλιν εἰς ἀφθαρσίαν.

10 *Στίχ. 14-15.* «Παράκλησις κέκρυπται ἐξ ὀφθαλμῶν μου, διότι οὗτος ἀνὰ μέσον ἀδελφῶν διαστελεῖ».

ΡΝΕ. Ἀναγνωσόμεθα τοῦ προκειμένου τὸν πρώτον στίχον κατ' ἐπερώτησιν καὶ ὑποστιγμῆν, καὶ τί τοιοῦτον ἡμῖν ὑπεμφήνειεν ἂν ὀρθῶς νοεῖν ἠρημένοις. Κατηρῶσθησε, φησὶν, ἡ ἀνθρώπου φύσις τὸ πολυειδὲς εἰς ἁμαρτίαν, καὶ
15 ἀπονένευκεν οὐ μετρίως εἰς τὸ πλημμελές· ταύτητοι δικαίως κατεδικάσθη θανάτῳ. Εἶτα τίς ἔσται τῆς ἐπικουρίας ὁ τρόπος τοῖς τοῦτο παθοῦσιν, ἢ ὅπως ἂν διακρούσαιντο τὸ συμβεβηκός, αὐτὸς ἐγὼ διασκέψομαι, μᾶλλον δὲ ἤδη καὶ ὀρίσας ἔχω. Ἡ ἄρα τίς ἐστὶν ἐν ὑμῖν, φρενοβλαβείας εἰς τοῦ-
20 το προήκων, ὡς οἶεσθαί τε καὶ λέγειν, ὅτι παρακλήσεως καὶ παραμυθίας ἐστὶ τις τρόπος, ὃν ὁ θεῖός τε καὶ ἀκήρατος οὐχ εώρακε νοῦς; Εἰμὶ γὰρ τεχνίτης, ἀναλκίς τε πρὸς οὐδέν, ἀλλ' εὖ οἶδα πάντα, καὶ ἀμελλητὶ κατορθῶ τὸ δοκοῦν. Καίτοι, φησὶν, «οὗτος ἀνὰ μέσον ἀδελφῶν διαστελεῖ».

25 Προαπαγγέλλει δὲ διὰ τούτων ἡμῖν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν. Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ πάντων παράκλησις, ὁ τῆς θεραπείας τρόπος, αὐτὸν προώρισεν ὁ Πατὴρ πρὸ χρόνων αἰωνίων Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν τοῖς τῷ θανάτῳ κεκρατημένοις, αὐτὸν ἔφη «διαστέλλειν ἀνὰ μέσον
30 ἀδελφῶν». Καὶ τί δὴ τοῦτο ἔστιν, αὐτοῦ λέγοντος ἀκηκόαμεν τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ· «Μὴ νομίσητε ὅτι

καὶ ἡ δύναμη τῆς ἁμαρτίας εἶναι ὁ νόμος»⁵⁸. «Ὅταν λοιπὸν καταργηθεῖ ἡ ἁμαρτία ὅλων μέσω τοῦ Χριστοῦ, θὰ ποῦμε εὐλογα καὶ ἐμεῖς «Ποῦ εἶναι, θάνατε, ἡ νίκη σου; Ποῦ εἶναι, ἄδη, τὸ κεντρί σου;». Γιατὶ λέγει· «Ὁ Θεὸς μᾶς δικαιώνει, καὶ ποιὸς θὰ μᾶς κατακρίνει;»⁵⁹. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ποὺ πέθανε γιὰ χάρη μας, ἡ καλύτερα «ποὺ ἔδωσε τὸν ἑαυτὸ του ἀντίτιμο γιὰ χάρη ὅλων»⁶⁰, ἓνας ὁ ἀξιώτερος ἀπὸ ὅλους, μέσω τοῦ ὁποῖου καὶ μὲ τὸν ὁποῖο γίναμε πλούσιοι⁶¹, ὥστε νὰ ἐπιστρέψομε πάλι στὴν ἀφθαρσία.

Στίχ. 14-15. «Ἡ παρηγοριά σου ἔφυγε μπροστὰ ἀπὸ τὰ μάτια μου, γιατί αὐτὸς θὰ διαχωρίσει τοὺς δύο ἀδελφούς».

155. Θὰ διαβάσομε τὴν πρώτη γραμμὴ τοῦ ἔδαφίου ἐρωτηματικά καὶ μὲ ἄνω στιγμὴ, θέλοντας νὰ κατανοήσομε ὀρθά, τί θέλει αὐτὸ νὰ μᾶς ὑποδηλώσει. Ἀρρώστησε βαριά, λέγει, ἡ φύση τοῦ ἀνθρώπου ἐξαιτίας τῆς πολύμορφης ἁμαρτίας, καὶ ἀπέκλινε ὑπέρμετρα στὰ πλημμελήματα. Γι' αὐτὸ δίκαια καταδικάσθηκε στὸ θάνατο. Καὶ ποιὸς θὰ ἦταν ὁ τρόπος βοήθειας ἐκείνων ποὺ ἔπαθαν αὐτό, ἢ πῶς θὰ μπορούσαν ν' ἀποκρούσουν αὐτὸ ποὺ συνέβη, ὁ ἴδιος θὰ τὸ ἐξετάσω, ἢ μᾶλλον τὸ ἔχω ἤδη ὀρίσει. Ἡ ποιὸς ἄραγε ὑπάρχει μεταξύ μας ποὺ ἔφτασε σ' αὐτὸ τὸ βαθμὸ φρενοβλάβειας, ὥστε νὰ νομίζει καὶ νὰ λέγει, ὅτι ὑπάρχει ἓνας τρόπος παρὰκλήσης καὶ παρηγοριᾶς, τὸν ὁποῖο δὲν εἶδε ὁ θεῖος καὶ ἀθάνατος νοῦς; Γιατὶ εἶμαι τεχνίτης, ἀδύναμος γιὰ κανένα πρᾶγμα, ἀλλὰ γνωρίζω τὰ πάντα καὶ πραγματοποιοῦν χωρὶς ἀναβολὴ αὐτὸ ποὺ θέλω. Καὶ βέβαια λέγει· «Αὐτὸς θὰ κάνει τὸν διαχωρισμὸ μεταξύ τῶν ἀδελφῶν».

Μὲ αὐτὰ προαναγγέλλει τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό. Γιατὶ αὐτὸς εἶναι ἡ παρὰκλήση ὅλων, ὁ τρόπος τῆς θεραπείας, αὐτὸν προὐρίσε ὁ Πατέρας πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες Σωτήρα καὶ Λυτρωτὴ τῶν αἰχμαλώτων τοῦ θανάτου⁶², γι' αὐτὸν εἶπε ὅτι «θὰ κάνει τὸ διαχωρισμὸ ἀνάμεσα στοὺς ἀδελφούς». Καὶ τί σημαίνει αὐτό, τὸ ἀκούσαμε νὰ τὸ λέγει ὁ Σωτήρας ὅλων μας Χριστὸς· «Μὴ νομίσε-

61. Α' Κορ. 1, 5.

62. Β' Τιμ. 1, 9-10.

ἤλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ ἤλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν. Ἔλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς, καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκειακοὶ αὐτοῦ». Καὶ πάλιν τὰ ἐσόμενά που προαπαγγέλλων τοῖς ἁγίοις μαθηταῖς, «Παραδώσει», φησὶν, «ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ ἐπαναστήσεται πατὴρ ἐφ' υἱούς». Ἐπειδὴ γὰρ τὴν τοῦ διαβόλου καθήρηκε τυραννίδα καὶ τῶν τῆς εἰδωλολατρίας ἐξείλετο βρόχων τοὺς πε-
 10 πλανημένους, κατέδησεν οὕτω πρὸς ἀγάπην τὴν πρὸς ἑαυτόν, ὡς καὶ φυσικῆς ἀλογῆσαι φιλοστοργίας τοὺς πεπιστευκότας, καὶ ἀδελφοὺς ἀνήνασθαι καὶ πατέρας καὶ οἴκους καὶ γένη, καὶ ἀποχρήσειν αὐτοῖς εἰς ἅπασαν εὐθυμίαν, ὑπολαβεῖν τὸ προσκεκλίσθαι τῷ Χριστῷ. Καὶ γοῦν καὶ ὁ μακάριος
 15 Δαβὶδ, ὡς ἐκ προσώπου τῶν τοῦτο κατορθωκότων ψάλλει που καὶ φησιν ὅτι, «Ὁ πατήρ μου καὶ ἡ μήτηρ μου ἐγκατέλιπόν με, ὁ δὲ Κύριος προσελάβετό με».

Στίχ. 15 «Ἐπάξει καύσωνα ἄνεμον Κύριος ἐκ τῆς ἐρήμου ἐπ' αὐτόν, καὶ ἀναξηρανεῖ τὰς φλέβας αὐτοῦ, ἐξε-
 20 ρημώσει τὰς πηγὰς αὐτοῦ. Αὐτὸς καταξηρανεῖ τὴν γῆν αὐτοῦ καὶ πάντα τὰ σκεύη τὰ ἐπιθυμητὰ αὐτοῦ».

ΡΝΣΤ'. Μεθίστησι μὲν τὸν λόγον ἐπ' αὐτὸ τὸ τοῦ θανάτου πρόσωπον, ἀνέμῳ δὲ νότῳ καὶ καύσωνι παρεικάζει Χριστόν, ὃν καὶ ἐκ τῆς ἐρήμου φησὶν ἐπενεχθήσεσθαι κατὰ και-
 25 ρούς. Χρὴ δὲ εἰδέναί, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων, ἐκεῖνο, ὅτι τῶν Ἰουδαίων ἡ χώρα πλατεῖαν καὶ ἀκατάληπτον ἐρημον ἔχει, κεμένην ἐν μέρεσι τοῖς νοτιωτάτοις, κἂν εἰ συνέδη ποτὲ τὸν ἐκεῖθεν ἄνεμον κατενεχθῆναι ῥαγδαίως, περιδεεῖς ἦσαν οὐ μετροίως. αὐαινομένης τῆς χώρας. Δοκεῖ δὲ τισι καὶ αὐτὰς
 30 τῶν ὑδάτων τὰς ἐν τῇ γῇ φλέβας ὀκνηροτέρας ποιεῖσθαι τὰς χορηγίας, καὶ ταῖς τοῦ θιαίου καὶ πυρώδους πνεύματος προσβολαῖς ἀνακόπτεσθαι. Οὐκοῦν ἐξ ὧν ἴσασι καὶ πεπεί-

τε ὅτι ἦρθα γιὰ νὰ φέρω εἰρήνη στὴ γῆ. Δὲν ἦρθα νὰ φέρω εἰρήνη, ἀλλὰ μάχαιρα. Γιατὶ ἦρθα νὰ χωρίσω τὸν υἱὸ ἀπὸ τὸν πατέρα του καὶ τὴν κόρη ἀπὸ τὴ μητέρα της καὶ τὴ νύφη ἀπὸ τὴν πεθερά της, καὶ οἱ οἰκιακοὶ κάποιου θὰ εἶναι ἐχθροὶ του»⁶³. Καὶ πάλι, προαναγγέλλοντας τὰ μελλοντικά, λέγει στοὺς ἅγιους μαθητὲς του· «Θὰ παραδώσει ὁ ἀδελφὸς τὸν ἀδελφὸ του σὲ θάνατο, καὶ θὰ ἐξεγερθεῖ ὁ πατέρας ἐναντίον τῶν υἱῶν του»⁶⁴. Γιατί, ὅταν κατάργησε τὴν τυραννία τοῦ διαβόλου καὶ ἀπέσπασε ἀπὸ τὰ βρόχια τῆς εἰδωλολατρίας τοὺς πλανημένους, τοὺς ἔδεσε μὲ τὴν ἀγάπη στὸν ἑαυτό του, ὥστε ὅσοι πίστεψαν νὰ ἀδιαφοροῦν γιὰ τὴ φυσικὴ φιλοστοργία καὶ ν' ἀρνοῦνται καὶ ἀδελφούς καὶ πατέρες καὶ σπίτια καὶ γενιά, καὶ νὰ τοὺς εἶναι ἀρκετὴ πρὸς ἀπόλυτη εὐθυμία ἡ πρόσκληση ἀπὸ τὸν Χριστό. Καὶ πράγματι ὁ μακάριος Δαβίδ, σὰν ἐκπρόσωπος αὐτῶν ποὺ κατόρθωσαν αὐτό, ψάλλει κάπου καὶ λέγει· «Ὁ Πατέρας μου καὶ ἡ μητέρα μου μ' ἐγκατέλειψαν, μὲ πῆρε ὁμως κοντά του ὁ Κύριος»⁶⁵.

Στίχ. 15. «Θὰ στείλει ὁ Κύριος ἄνεμο ποὺ θὰ καίει ἀπὸ τὴν ἔρημο ἐναντίον του, καὶ θὰ ἀποξηράνει τὶς φλέβες του, θὰ ἀποξηράνει τὶς πηγὲς του. Αὐτὸς θὰ καταξηράνει τὴ γῆ του καὶ ὅλα τὰ σκεύη τὰ ἐπιθυμητὰ σ' αὐτόν».

156. Μεταφέρει βέβαια τὸ λόγο του στὸ πρόσωπο τοῦ θανάτου, ἐνῶ μὲ τὸ νότιο ἄνεμο καὶ καύσινα παρομοιάζει τὸν Χριστό, ὁ ὁποῖος λέγει καὶ θὰ ἔρθει κάποτε ἀπὸ τὴν ἔρημο. Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζομε, καὶ μάλιστα πρὶν ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα, ἐκεῖνο, ὅτι δηλαδή ἡ χώρα τῶν Ἰουδαίων ἔχει πλατιὰ καὶ ἀπέραντη ἔρημο, ποὺ βρίσκεται στὰ νοτιότατα μέρη, καὶ ἂν τύχαινε ποτὲ νὰ φυσήξει ἀπὸ ἐκεῖ ἰσχυρὸς ἄνεμος, κυριεύονταν ἀπὸ μεγάλο φόβο, γιατί ξεραίνονταν ἡ χώρα. Κάποιοι βέβαια πιστεύουν ὅτι καὶ αὐτὲς οἱ πηγὲς τοῦ νεροῦ κάνουν βραδύτερη τὴν ἀνάδλυσή νεροῦ καὶ ἀνακόπτεται αὐτὴ ἀπὸ τὸν βίαιο καὶ καφτὸ ἄνεμο. Ἐπομένως

63. Ματθ. 10, 34-36.

64. Ματθ. 10, 21.

65. Ψαλμ. 26, 10.

ρανται ποιεῖται τοὺς λόγους. Ἐπενεχθήσεσθαι δὴ οὖν τῷ θανάτῳ Χριστὸν ὁ προφητικὸς ἡμῖν ἔφη λόγος ἀνέμῳ καύσωνι παραπλήσιον, ὅς πάσας αὐτοῦ τὰς πηγὰς καὶ τὰς φλέβας καταξηρανεῖ

5 Ἐπιμένει οὖν τῇ τροπῇ, καὶ μάλα ὀρθῶς, καὶ ὡς ἀπὸ γε τοῦ συμβαίνειν εἰωθότος, τὴν τοῦ μυστηρίου ποιεῖται δήλωσιν. Φλέβας δὲ καὶ πηγὰς τοῦ θανάτου τοὺς τῆς ἀπωλείας τρόπους εἶναί φαμεν, ἥτοι τὰς πονηρὰς καὶ ἀντικειμένας δυνάμεις. Δι' αὐτῶν γὰρ ὥσπερ τὴν τῶν αἰεὶ κατὰ και-
10 ροὺς ἀπολλυμένων χορηγεῖται πληθύν. Οὕτω νοήσεις καὶ τὰ σκευὴ τὰ ἐπιθυμητὰ αὐτοῦ. Σκευὴ γὰρ ἀπολλύοντα τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τῷ θανάτῳ τίμια φαίη τις ἂν εἰκότως, ἢ τὰς πονηρὰς καὶ ἀντικειμένας δυνάμεις, ἧγουν ἀνοσίους τινὰς τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, τῆς ἐκείνου δυστροπίας θεραπευτὰς
15 καὶ προσαπολλύντας ἑαυτοῖς ἑτέρους. Πνεύσαντος δὴ οὖν τοῦ καύσωνος, ἅπασα, φησὶν, ἢ τοῦ θανάτου ξηρανθήσεται γῆ. Πεποιήται δὲ πάλιν ὡς ἐκ μεταφορᾶς ὁ λόγος. "Ομοιον γὰρ ὡς εἰ καὶ λέγοι τυχόν· Κατεδόσκετο μὲν ὥσπερ τι χωρίον ὁ θάνατος τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ' ἔσται ξηρόν,
20 οὐχ εὐρήσει νομὴν ὁ θάνατος. Ἀνήρηται γὰρ ἢ φθορὰ προθέντος ἅπασι τοῦ Χριστοῦ τὴν ζωὴν καὶ παλινάγρετον ἐφέντος ποιεῖσθαι τὴν ἀφθαρσίαν.

ΚΕΦ. 14, στίχ 1. «Ἀφανισθήσεται Σαμαρεία, ὅτι ἀντέστη πρὸς τὸν Θεὸν αὐτῆς· ἐν ῥομφαίᾳ πεσοῦνται αὐτοί,
25 καὶ τὰ ὑποτίθια αὐτῶν ἐδαφισθήσονται, καὶ αἱ ἐν γαστροῖ ἐχουσαι αὐτῶν διαρῶραγήσονται».

ΡΝΖ'. Διαπεράνας εὖ μάλα τὸν ἐπὶ Χριστῷ λόγον καὶ τῆς καθόλου λυτρώσεως τὸ μυστήριον προσηγγελκῶς ὁ μακάριος προφήτης, ἐποιμῶζει πάλιν ταῖς τῶν προσκε-
30 κρουκότων συμφοραῖς, μόνον δὲ οὐχὶ καὶ κατολοφύρεται τοὺς ἐν Σαμαρείᾳ. Μετὸν γὰρ ἀπόνασθαι, φησί, καὶ σφόδρα πλουσίως, τῶν ἐξ ἡμερότητας ἀγαθῶν, αὐτόμολοι δε-

μιλᾷ ἀπὸ ὅσα γνωρίζουν κι ἔμαθαν ἀπὸ τὴν πείρα τους. Θὰ πέσει λοιπὸν μὲ ὄρμη ἄνω στὸ θάνατο ὁ Χριστὸς μᾶς εἶπε ὁ προφητικὸς λόγος ὅμοια μὲ ἄνεμο καυστικό, πού θὰ καταξηράνει ὅλες τὶς πηγές καὶ τὶς φλέβες νεροῦ.

Ἐπιμένει λοιπὸν στὴ μεταφορά, καὶ πολὺ ὀρθᾶ, καὶ προβαίνει στὴ δήλωση τοῦ μυστηρίου ἀπὸ αὐτὸ πού γίνεται συνήθως. Φλέβες βέβαια καὶ πηγές τοῦ θανάτου λέμε ὅτι εἶναι οἱ τρόποι τῆς ἀπώλειας, ἤτοι οἱ πονηρὲς δυνάμεις πού μᾶς πολεμοῦν. Γιατὶ ἀπὸ αὐτὲς κατὰ κάποιον τρόπο χορηγεῖται πάντοτε τὸ πλῆθος αὐτῶν πού ὀδηγοῦνται κατὰ καιροὺς στὴν ἀπώλεια. Ἔτσι νὰ ἐννοήσεις καὶ τὰ σκεύη πού εἶναι ἐπιθυμητὰ σ' αὐτόν. Σκεύη δηλαδή πού στέλνουν στὴν ἀπώλεια τοὺς ἀνθρώπους καὶ πού εἶναι πολύτιμα γιὰ τὸ θάνατο θὰ ἔλεγε κανεὶς εὐλογα ἢ τὶς πονηρὲς καὶ ἀντικείμενες δυνάμεις, ἢ κάποιους ἀσεβεῖς θνητούς, πού ὑπηρετοῦν τὴν κακία τοῦ δαίμονα καὶ πού μαζὶ μὲ τὸν ἑαυτό τους παρασύρουν στὴν ἀπώλεια καὶ ἄλλους. Ὅταν λοιπὸν φυσήξει ὁ καύσωνας, θὰ ξεραθεῖ, λέγει, ὅλη ἡ γῆ τοῦ θανάτου. Ὁ λόγος πάλι εἶναι μεταφορικός. Γιατὶ εἶναι ὅμοιο σὰ νὰ λέγει: Κατέτρωγε βέβαια ὁ θάνατος τοὺς ἀνθρώπους σὰν ἓνα λιβάδι, ἀλλὰ θὰ γίνῃ κατάξερο, δὲν θὰ βρεῖ ὁ θάνατος βοσκή. Γιατὶ ἐξαφανίσθηκε ἡ φθορὰ προβάλλοντας ὁ Χριστὸς τὴ ζωὴ σὲ ὅλους, καὶ δίνοντας τὴ δυνατότητα στὴν ἐπάνοδο τῆς ἀφθαρσίας.

ΚΕΦ. 14, στίχ. 1. «Θὰ ἐξαφανισθεῖ ἡ Σαμάρεια, ἐπειδὴ σηκώθηκε ἐναντίον τοῦ Θεοῦ της. Θὰ πέσουν ἀπὸ τὰ πλήγματα ρομφαίας, τὰ βρέφη τους θὰ συντριβοῦν στὸ ἔδαφος, καὶ οἱ κοιλιές τῶν ἐγκύων θὰ καταξεσχισθοῦν».

157. Ἄφου ὀλοκλήρωσε πολὺ καλὰ τὸ λόγο γιὰ τὸν Χριστὸ κι ἄφου προανήγγειλε ὁ μακάριος προφήτης τὸ μυστήριον τῆς καθολικῆς λύτρωσης, θρηνεῖ πάλι γιὰ τὶς συμφορὲς ἐκείνων πού προσέκρουσαν στὸν Θεό, καὶ κατὰ κάποιον ὀλοφύρεται γιὰ τοὺς Σαμαρεῖτες. Γιατί, ἐνῶ μποροῦσαν, λέγει, νὰ ἀπολαύσουν, καὶ μάλιστα πολὺ πλούσια, τὰ ἀγαθὰ τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ,

δραμήκασι πρὸς τὰ ἐξ ὀργῆς ἐσόμενα κατ' αὐτῶν, διὰ τοι
 τὸ ἀντεξάγειν ἐλέσθαι Θεῷ, καὶ δεσποτικοῖς προστάγμασι
 τὸ ἴδιον ἀντεγεῖραι θέλημα, μόνον δὲ οὐχὶ καὶ ἀντιτετάχθαι
 δοκεῖν, ἢ καὶ ἐν μοίρᾳ γενέσθαι τῶν ἀνθεστηκότων αὐτῶ
 5 κατὰ ἀλήθειαν. Τοιγάρτοι φειδοῦς ἀπάσης ἐξηρημένης ἔρ-
 γον μὲν ἔσονται ῥομφαίας αὐτοί, ξένοι δὲ τῆς ἀπανθρωπί-
 ας ἐπινοηθήσονται τρόποι κατὰ τε γυναιῶν καὶ τέκνων.
 Ὅμοῦ γὰρ τοῖς ἀρτιγενέσι νηπίοις πρόωρον ὑπομενοῦσι
 θάνατον καὶ τὰ οὐπω κεκλημένα πρὸς τὸ εἶναι καὶ ζῆν, καὶ
 10 φθάσει τὴν δι' ὠδίνος πρόοδον τῶν πολεμίων τὸ ξίφος. Πι-
 κρὸν οὖν ἄρα τὸ ἀντιτάττεσθαι Θεῷ, καὶ ὀλέθρου πρόξε-
 νον ἀληθῶς καὶ δι' αὐτῆς ὁρᾶται τῆς πείρας.

Στίχ. 2-4. «Ἐπιστράφητι, Ἰσραήλ, πρὸς Κύριον τὸν Θε-
 ὸν σου, διότι ἠσθένησας ἐν ταῖς ἀδικίαις σου. Λάβετε
 15 μεθ' ἑαυτῶν λόγους, καὶ ἐπιστράφητε πρὸς Κύριον τὸν
 Θεὸν ὑμῶν. Εἶπατε αὐτῷ ὅπως μὴ λάβητε ἀδικίαν καὶ
 λάβητε ἀγαθὰ, καὶ ἀνταποδώσομεν καρπὸν χειλέων
 ἡμῶν. Ἄσσοῦρ οὐ μὴ σῶσῃ ἡμᾶς, ἔφιπποι οὐκ ἀναθη-
 σόμεθα. Οὐκ ἔτι μὴ εἴπωμεν, Θεοὶ ἡμῶν, τοῖς ἔργοις
 20 τῶν χειρῶν ἡμῶν».

ΡΝΗ'. Οὐ μετρίως ἂν τις ἀγάσαιτο κὰν τῷδε δὴ πάλιν
 τοῦ προφήτου τὸ εὐτεχνές καὶ τοῦ λόγου τὴν οἰκονομίαν.
 Πεποιήται γὰρ ἀγιοπρεπῶς, καὶ ἔστι τῆς ἄνωθεν μυσταγω-
 γίας ἔμπλεως. Προαναπεφώνηκε μὲν γὰρ τὴν ἐσομένην διὰ
 25 Χριστοῦ λύτρωσιν, καὶ ὅτι κατὰ καιροῦς ἀτονήσει θάνατος
 καὶ ἀργήσει τὸ κέντρον τοῦ ἄδου, καὶ πρὸς τούτοις, ὅτι πα-
 ρακλήσεως καὶ παραμυθίας τρόπος ἂν νοοῖτο παντελῶς
 οὐδεὶς, ὃς οὐκ ἐγνώσθη Θεῷ. Καὶ τί μετὰ τοῦτο; Συμβου-
 λεύειν ἦν ἀναγκαῖον τὰ πρὸς σωτηρίαν αὐτοῖς τελοῦντα
 30 λοιπὸν φρονεῖν τε καὶ δραῖν, καὶ οἶονεὶ πρὸς ἀνάνηψιν ἀνα-
 κομίζειν ἐπείγεσθαι τοὺς μεμεθυμένους, οὐκ ἐξ οἴνου πο-

αὐτομόλυσαν κι ἔτρεξαν πρὸς τὰ δεινὰ τῆς ὀργῆς του ποὺ ἐπρόκειτο νὰ τοῦς συμβοῦν, ἐπειδὴ θέλησαν νὰ ἀντισταθοῦν στὸν Θεὸ καὶ στὰ προστάγματα τοῦ Κυρίου ν' ἀντιτάξουν τὸ δικὸ τους θέλημα καὶ κατὰ κάποιο τρόπο νὰ φανοῦν ὅτι ἀντιτάσσονται ἢ καὶ ὅτι ἔγιναν στ' ἀλήθεια μέρος αὐτῶν ποὺ ἀντιπαρατάχθηκαν σ' αὐτόν. Γι' αὐτὸ χωρὶς καμμιά εὐσπλαγχνία θὰ γίνουν θύματα τῆς ρομφαίας, καὶ θὰ ἐπινοηθοῦν βάρβαροι τρόποι ἀπανθρωπιᾶς ἐναντίον τῶν ἀδύναμων γυναικῶν καὶ τῶν παιδιῶν τους. Γιατὶ μαζὶ μὲ τὰ νεογέννητα νήπια θὰ ὑποστοῦν πρόωρα θάνατο καὶ τὰ ἔμβρυα, ποὺ δὲν ἔχουν ἀκόμα κληθεῖ στὴν ὑπαρξὴ καὶ στὴ ζωὴ, καὶ τὸ ξίφος τῶν ἐχθρῶν θὰ προλάβει τοὺς πόνους γιὰ τὸν ἐρχομὸ τους στὴ ζωὴ. Εἶναι λοιπὸν ὀδυνηρὴ ἡ ἀντίσταση στὸν Θεὸ καὶ ὅτι προξενεῖ τὸν ὄλεθρο τὸ βεβαιώνει ἢ ἴδια ἢ πείρα.

Στίχ. 2-4. «Ἐπιστρέψτε, Ἰσραηλιῖτες, στὸν Κύριο καὶ Θεό σας, γιατί σᾶς ἀποδυνάμωσαν οἱ ἀδικίες σας. Βρέστε λόγια δικαιολογίας γιὰ τὶς ἀδικίες σας καὶ ἐπιστρέψτε στὸν Κύριο καὶ Θεό σας. Ἐξομολογηθεῖτε τὶς ἀδικίες σας γιὰ νὰ μὴ τιμωρηθεῖτε, ἀλλὰ νὰ δεχθεῖτε ἀγαθὰ, καὶ τότε θὰ ἀνταποδώσομε τὸν καρπὸ χειλέων μας, καὶ δὲν θὰ μᾶς σώσει τότε ὁ Ἄσσοῦρ, δὲν θὰ ἀνεβοῦμε σὲ ἵππους, οὔτε καὶ θὰ ποῦμε πιά, θεοὶ μας εἶναι τὰ ἔργα τῶν χειρῶν μας».

158. Πολὺ θὰ θαυμάσει πάλι ἐδῶ κανεὶς τὴ δεξιολογία τοῦ προφήτη καὶ τὴν οἰκονομία τοῦ λόγου. Γιατὶ ὁ λόγος του γίνεται μὲ τρόπο ἀγιοπρεπῆ καὶ εἶναι γεμᾶτος ἀπὸ τὴν οὐράνια μυσταγωγία. Γιατὶ προεῖπε τὴ λύτρωση ποὺ θὰ ἐρχόταν ἀπὸ τὸν Χριστὸ καὶ ὅτι κάποτε θὰ ἀποδυναμωθεῖ ὁ θάνατος καὶ θὰ ἀδρανήσει τὸ κεντρὸ τοῦ ἄδη, καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ, ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ νοηθεῖ κανένας ἀπολύτως τρόπος παράκλησης καὶ παρηγοριᾶς, ποὺ νὰ μὴν τὸν γνωρίζει ὁ Θεός. Καὶ τί κάνει μετὰ ἀπ' αὐτό; Ἦταν ἀναγκαῖο νὰ συμβουλευθεῖ τοὺς Ἰσραηλιῖτες νὰ σκέφτονται καὶ νὰ πράττουν ὅσα συντελοῦν στὴ σωτηρία τους καὶ κατὰ κάποιο τρόπο νὰ διάζονται νὰ ἐπιστρέψουν καὶ νὰ ἀνανήψουν ὅσοι εἶναι μεθυσμένοι,

θέν, ἐκ φιληδονίας δὲ μᾶλλον κοσμικῆς καὶ τοῦ προσκεῖ-
 σθαι φιλεῖν ταῖς τῶν δαιμονίων ἀπάταις. Ἴνα τοίνυν μὴ ταῖς
 εἰς χρησιότητα καὶ φιλανθρωπίαν ὑποσχέσεσι πρὸς τὸ ῥά-
 θυμον ὑππιούμενοι, τὸν σωφρονίζειν εἰδότα παρ' οὐδὲν ποι-
 5 οῖντο λόγον, ταύτητοι χρησίμως πρὸς ὑπόμνησιν αὐτοὺς
 τῶν δεινῶν ἀναφέρει πάλιν, ἀφανισθήσεσθαι μὲν τὴν Σαμάρ-
 ρειαν εἰπὼν, ὅτι ἀντέστη πρὸς τὸν Θεὸν αὐτῆς· εἶτα τούτοις
 ἐκεῖνα προστιθείς, ἃ δὴ μάλιστα γε καταδεδίπτεσθαι τε καὶ
 ἀνιᾶν οὐκ ἀνικάνως ἔχοντα φαίνεται τοὺς ἀκρωμένους.
 10 Νήπια μὲν γὰρ ἐδαφισθήσεσθαι, φησί· συνδιολεῖσθαι δὲ
 τοῖς ἐμβρύοις καὶ αὐτὰς τὰς μητέρας, οὐπω τῆς λαγόνος ἐξε-
 νεγκούσας εἰς φῶς τὸ πολύενκτον ἄν(χ)θος.

Προκαταπτοήσας δὴ οὖν τοῖς δείμασιν, ἐπὶ καιροῦ λοι-
 πὸν ταῖς τῶν νουθετουμένων καρδίαις τὸν καλοῦντα πρὸς
 15 μετάνγνωσιν ἐνίησι λόγον, ὅτι χρὴ παλινδρομεῖν καὶ πρὸς
 Θεὸν ἐπανήκειν εὖ μάλα παραφωνῶν. Λέγων δὲ «ὅτι ἠσθέ-
 νησας ἐν ταῖς ἀδικίαις σου», δίδωσι νοεῖν, ὅτι πάντη τε καὶ
 πάντως συγκαταλήξει ταῖς ἀδικίαις καὶ τὸ ἀσθενεῖν αὐ-
 τοὺς καὶ τοῖς τῆς ἀποστασίας τρόποις, εἰ ἐκ μέσου γένοιν-
 20 το, συνοιχήσεται καὶ τὰ δεινά. Τὸν δέ γε τῆς πρὸς Θεὸν
 ἐπιστροφῆς καταλειπίνει τρόπον· ἔσεσθαι γὰρ ἐν ἀμείνοσι
 καὶ ἐν φειδοῖ τῇ παρὰ Θεῷ τοὺς ἡμαρτηκότας εὖ μάλα, φη-
 σίν, οὐ τὰ ἐκ πλούτου προσάγοντας, οὐ χρυσὸν ἀναθέντας,
 οὐ σκεύεσιν ἀργυροῖς τιμᾶν ἠρημένους, οὐ βουθυσίαις, οὐ
 25 μῆλων σφαγαῖς εὐφραίνοντας, ἀλλ' εἰ χαρίσαιντο λόγους
 καὶ εὐστομεῖν ἔλοιντο τὸν τῶν ὄλων Δεσπότην ἐκμειλισσό-
 μενοι. «Λάβετε γὰρ μεθ' ἑαυτῶν λόγους, εἶπατε τῷ Θεῷ,
 ὅπως μὴ λάβητε ἀδικίαν καὶ λάβητε ἀγαθά», τουτέστιν ἵνα
 μὴ ταῖς ἀδικίαις ἰσομέτρως κολάζησθε, καταπλουτήτε δὲ
 30 μᾶλλον ταῖς τῶν ἀγαθῶν χορηγίαις, ἐπαγγείλασθε δὲ προσ-

ὄχι βέβαια ἀπὸ κρασί, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀγάπη τῶν κοσμικῶν ἡδονῶν καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία νὰ εἶναι προσκολλημένοι στὶς δαιμονικὲς ἀπάτες. Γιὰ νὰ μὴν παραδίδονται λοιπὸν στὴ ραθυμία καὶ ἀδιαφορία μὲ τὶς ὑποσχέσεις γιὰ ἀγαθότητα καὶ φιλανθρωπία, χωρὶς νὰ ὑπολογίζουσιν καθόλου αὐτὸν ποὺ γνωρίζει νὰ σωφρονίζει, γι' αὐτὸ τὸ λόγο πολὺ χρήσιμα τοὺς ὀδηγεῖ ξανὰ στὴν ἀνάμνηση τῶν συμφορῶν τους, λέγοντας ὅτι θὰ ἐξαφανισθεῖ ἡ Σαμάρεια, ἐπειδὴ ἀντιστάθηκε στὸν Θεὸ τῆς, κι ἔπειτα προσθέτει σ' αὐτὰ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα φαίνονται ὅτι εἶναι ἱκανὰ νὰ τρομάξουν ὑπεβολικὰ καὶ νὰ προξενήσουν λύπη στοὺς ἀκροατῆς του. Γιατὶ λέγει, τὰ νήπια θὰ σωριασθοῦν στὸ ἔδαφος χτυπημένα ἀπὸ τὸ ξίφος, καὶ μαζὶ μὲ τὰ ἔμβρυα θὰ θανατωθοῦν καὶ οἱ μητέρες, πρὶν φέρουν στὸν κόσμον ἀπὸ τὶς λαγόνες τους τὸ πολυπόθητο ἄνθος.

Ἄφοῦ λοιπὸν καταπτόησε ἀπὸ πρὶν μὲ τοὺς φόβους αὐτοὺς ποὺ νουθετοῦσε, τοὺς ρίχνει στὴν καρδιά τους τὸ λόγο ποὺ τοὺς καλεῖ στὴ μετάνοια, φωνάζοντας πρὸς αὐτοὺς πολὺ εὐστοχα, ὅτι πρέπει νὰ ἀντιδράσουν καὶ νὰ ἐπιστρέψουν στὸν Θεό. Λέγοντάς τους ὅμως, «Ἐχασες τὴ δύναμή σου μὲ τὶς ἀδικίες ποὺ ἔκανες» τοὺς δίνει νὰ σκεφθοῦν ὅτι ὅπωςδήποτε καὶ χωρὶς ἀμφιβολία θὰ τελειώσει μαζὶ μὲ τὶς ἀδικίες καὶ ἡ ἀποδυνάμωσή τους, καὶ μαζὶ μὲ τοὺς τρόπους τῆς ἀποστασίας, ἂν ἐξαλειφθοῦν, θὰ φύγουν μαζὶ καὶ οἱ συμφορές τους. Ἔτσι ἐξομαλύνει τὸν τρόπο τῆς ἐπιστροφῆς τους. Πολὺ καλὰ λέγει, ὅτι θὰ εἶναι σὲ καλύτερη θέση καὶ θὰ ἔχουν τὴ φροντίδα ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ ὅσοι ἔχουν ἀμαρτήσῃ, ὄχι προσκομίζοντας τὰ κέρδη ἀπὸ τὰ πλούτη, ὄχι ἀφιερώνοντάς του τὸ χρυσάφι τους, ὄχι θέλοντας νὰ τοῦ ἀποδώσουν τιμὴ μὲ ἀργυρὰ σκεύη, ὄχι εὐφραίνοντάς τον μὲ θυσίαις βοδιῶν⁶⁶, ὄχι μὲ σφαγῆς προβάτων, ἀλλὰ ἂν τοῦ ἀπευθύνουν λόγους εὐχαριστίας καὶ θελήσουν μὲ λόγια μαλακτικὰ νὰ καταπραῦνουν τὸν Κύριο τῶν ὅλων. «Λάβετε μαζὶ σας λόγους, πέστε στὸν Θεὸ νὰ μὴ τιμωρηθεῖτε γιὰ τὶς ἀδικίες σας, καὶ θὰ λάβετε ἀγαθὰ», δηλαδή νὰ μὴν τιμωρηθεῖτε ἰσόμετρα μὲ τὶς ἀδικίες σας, ἀλλὰ νὰ πλουτήσετε μᾶλλον μὲ τὶς χορηγίες τῶν ἀγαθῶν του, καὶ ὑποσχεθεῖτε ὅτι θὰ τοῦ

κομίζειν αὐτῶ τὰ ἀπὸ χειλέων, χαριστηρίους ῥῶδᾶς καὶ ἔξομολόγησιν. Γλώσσης γὰρ τὰ τοιάδε καρποί.

Πλὴν ἐκεῖνο βοᾶτε, φησί, καὶ ἀραρότως ἐπαγγέλλεσθε, ὡς οὔτε Ἀσοῦρ σώσει ἡμᾶς, οὔτε μὴν ἔφιπποι ἀναβησόμεθα, ἀλλ' οὐδὲ ἐρουῦμεν ἔτι Θεοὶ ἡμῶν, τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν ἡμῶν. Ἦσαν γὰρ οὗτοι τῆς ἀποστασίας οἱ τρόποι. Διὰ ταῦτα προσκεκρούκασιν, ὅτι καὶ λελατρεύκασιν εἰδώλοις, καὶ τὸν αἰεὶ σώζοντα Θεὸν ἀτιμάσαντες, ταῖς ἐξ ἀνθρώπων ἐπικουρίαις προσνενημήκασι τὴν ἐλπίδα. Καὶ πολέμου-
10 ντων μὲν αὐτοῖς τῶν Αἰγυπτίων, ἐπεκαλοῦντο τὸν Ἀσσύριον· Ἀσσυρίων δὲ πάλιν ὄπλα κατὰ τῆς Σαμαρείας ἠρμένων, κατεμισθοῦντο χρήμασι τοὺς τῶν Αἰγυπτίων ἵπποτοξότας, ἤγουν τοὺς τῆς ἐν πολέμοις ἵππικῆς ἐπιστήμονας. Ταύτητοι καὶ ἤκουον Θεοῦ λέγοντος ἐναργῶς· «Οὐαὶ οἱ
15 καταβαίνοντες εἰς Αἴγυπτον ἐπὶ βοήθειαν, οἱ ἐφ' ἵπποις πεποιθότες καὶ ἐφ' ἄρμασιν». Ἐγελῶντο δέ, καὶ μάλα δικαίως, προασπιστὴν ποιεῖσθαι σπουδάζοντες Αἰγύπτιον ἄνθρωπον καὶ οὐ Θεόν, «ἵππων σάρκας», κατὰ τὸ γεγραμμένον. Οὐκοῦν ἀποφοιτᾶν ἐπαγγέλλονται καὶ τοῦ λατρεύ-
20 ειν εἰδώλοις καὶ τοῦ τὰς ἐλπίδας ἐπ' ἀνθρώποις ἔχειν ἔτι. Ἐπανόρθωσις δὲ αὕτη τῶν ἤδη προεπτεισμένων, καλοῦσα πρὸς ἡμερότητα τὸν τῶν ὅλων Δημιουργόν, τὸν διὰ φωνῆς προφήτου λέγον-τα· «Ἀποστροφῇ ἀποστρέψατε ἀπὸ τῶν ἀνομιῶν ὑμῶν, οἶκος τοῦ Ἰσραήλ, καὶ οὐκ ἔσον-
25 ται ὑμῖν εἰς κόλασιν ἀδικίας».

Στίχ. 4. «Ὁ ἐν σοί, ἐλεήσει ὀρφανόν».

ΡΝΘ'. Αὕτη τοῦ προφήτου φωνὴ προτρέποντος εἰς μετάγνωσιν, καὶ τοῦ Δεσπότης τὴν γαληνότητα καθιστάντος ἐναργῆ, καὶ τὸν ὄκνον ὑποτεμνομένου τοῦ μεταγινώσκειν
30 ἐθέλοντος. Μὴ γὰρ ἐνδοιᾶσης, φησὶν, ὧ Ἰσραήλ, ὅτι τεύξη τῶν κατ' εὐχὴν, εἰ προσκομίσειας τὴν μετάγνωσιν. Ὁ γὰρ

προσκομίσετε καρπούς χειλέων, εὐχαριστήριες δηλαδή ὠδὲς καὶ ἔξομολόγηση. Γιατὶ αὐτὰ εἶναι οἱ καρποὶ τῆς γλώσσας.

Πλὴν ὅμως φωνάζετε δυνατά, λέγει, καὶ ὑπόσχεσθε σταθερὰ ὅτι οὔτε οἱ Ἀσύριοι θὰ μᾶς σώσουν, οὔτε βέβαια θὰ ἀνεβοῦμε ἐπάνω σὲ ἵππους πρὸς μάχη, ἀλλ' οὔτε θὰ ποῦμε πιά, «Οἱ θεοὶ μας εἶναι ἔργα τῶν χειρῶν μας». Γιατὶ αὐτοὶ ἦταν οἱ τρόποι τῆς ἀποστασίας. Γι' αὐτὸ προσέκρουσαν στὸν Θεό, γιατί λάτρευσαν τὰ εἰδῶλα καὶ περιφρονώντας τὸν Θεὸ πὺ σώζει πάντα, στήριξαν τὴν ἐλπίδα τους στὶς βοήθειες ἀπὸ ἀνθρώπους. Κι ὅταν τοὺς πολέμοῦσαν οἱ Αἰγύπτιοι, ἐπικαλοῦνταν σὲ βοήθεια τοὺς Ἀσσυρίους, ὅταν πάλι οἱ Ἀσύριοι σήκωσαν τὰ ὄπλα ἐναντίον τῆς Σαμάρειας, πῆραν μισθωτοὺς τοὺς ἵπποτοξότες τῶν Αἰγυπτίων, δηλαδή τοὺς εἰδικευμένους στὸν ἵππικὸ πόλεμο. Γι' αὐτὸ κι ἄκουγαν τὸν Θεὸ νὰ τοὺς λέγει ὀλοκάθαρα: «Ἀλλοίμονο σ' αὐτοὺς πὺ πηγαίνουν στὴν Αἴγυπτο γιὰ νὰ ζητήσουν βοήθεια, αὐτοὶ πὺ στηρίζουν τὴν πεποίθησή τους στοὺς ἵππους καὶ στὰ ἄρματα»⁶⁷. Καὶ καταντοῦσαν καταγέλαστοι, καὶ πολὺ δίκαια, θέλοντας νὰ πάρουν ὑπερασπιστὴ τους, σύμφωνα μ' αὐτὸ πὺ ἔχει γραφεῖ, «ἄνθρωπο Αἴγυπτιο, καὶ ὄχι τὸν Θεό, σάρκες ἀλόγων»⁶⁸. Ὑπόσχονται λοιπὸν ὅτι θὰ παύσουν καὶ νὰ λατρεύουν τὰ εἰδῶλα καὶ νὰ στηρίζουν στὸ ἐξῆς τὶς ἐλπίδες τους σὲ ἀνθρώπους. Αὕτῃ λοιπὸν εἶναι ἡ ἐπανόρθωση τῶν προηγούμενων πταισμάτων, πὺ καλεῖ σὲ ἡμερότητα τὸν δημιουργὸ τῶν ὄλων, πὺ λέγει μέσω τοῦ προφήτη: «Ἀποστραφεῖτε ἀμέσως ἀπὸ τὶς ἀνομίες σας, σεῖς ὁ οἶκος τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ δὲν θὰ σᾶς κατολογισθοῦν ὡς ἀδικίες πρὸς τιμωρία σας».

Στίχ. 4. «Ὁ Θεός σου θὰ ἐλεήσει τὸν ὄρφανό».

159. Τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ προφήτη προτρέπουν σὲ μετάνοια, καὶ κάνουν φανερὴ τὴν πραότητα τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ καὶ περιορίζουν τὸ δισταγμὸ ἐκείνου πὺ θέλει νὰ μετανοήσει. Μὴν ἀμφιβάλλεις, λέγει, Ἰσραὴλ, ὅτι θὰ ἐπιτύχεις ὅσα εὔχεται, ἂν προσκομήσεις τὴ μετάνοια. Γιατὶ ὁ Θεός σου γνωρίζει νὰ ἐλεεῖ καὶ νὰ περι-

ἐν σοὶ Θεὸς ἐλεεῖν οἶδε καὶ κατοικτεῖρειν ὀρφανούς. Οὕτω
 που φησὶ καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ· «Ὁρφανὸν καὶ χήραν
 ἀναλήψεται», ἐξ ἑνός, οἶμαι, πράγματος, ἤγουν ἐκ προσώ-
 πων τῶν ὅτι μάλιστα κατελεεῖσθαι πεφυκότων, τῆς θείας τε
 5 καὶ ἀπορρήτου φύσεως καταδεικνὺς τὸ φιλάνθρωπον. Εἰ
 δὲ δὴ βούλοιτό τις τῆς ὀρφανίας τὸ χρεῖμα καὶ αὐτῷ κατα-
 γράφειν τῷ Ἰσραήλ, ἀπώλισθε γὰρ μονονουχὶ Πατρὸς τοῦ
 Θεοῦ, καίτοι λέγοντος ἐναργῶς, «Υἱὸς πρωτότοκός μου
 Ἰσραήλ», φαίην ἂν ἔγωγε καὶ τῆδε νοεῖν ὀρθῶς. Δεῖ δὴ
 10 οὖν ἄρα τεθαρῶν ὡς ἀγαθὸς τέ ἐστι καὶ πρόχειρος εἰς
 φιλάνθρωπίαν ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης, ἀοκνότετα μετανο-
 εῖν καὶ ταῖς εἰς τὸ ἄμεινον ἐπανορθώσεσι, τὰς τῶν ἤδη προ-
 επταισμένων ἀπολύειν αἰτίας.

15 *Στίχ. 5* «Ἰάσομαι τὰς κατοικίας αὐτῶν, ἀγαπήσω
 αὐτοὺς ὁμολόγως, διότι ἀπέστρεψεν ἡ ὀργή μου
 ἀπ' αὐτῶν».

ΡΕ. Εἰσκεκόμισται γείτων εὐθύς, μόνον δὲ οὐχὶ καὶ ἀγχί-
 θυρος, ὁ παρὰ Θεοῦ λόγος, ἰᾶσθαι τε τοὺς ἠσθητικότητας ὑπι-
 σχνουμένου καὶ ὁμολόγως ἀγαπᾶν, τουτέστιν ὁμολογουμέ-
 20 νως καὶ ἀκρύπτως ἤδη λοιπὸν ἐνεργοῦντα φαίνεσθαι τὰ ἐκ
 φειδοῦς καὶ ἀγάπης καὶ τὴν παντὸς ἐπίδοσιν ἀγαθοῦ. Δη-
 λοῖ δὲ πρὸς τούτοις, ὅτι καὶ τῆς εἰς αὐτοὺς κατέληξεν ὀργῆς,
 καὶ τῆς αὐτῷ φιλητῆς οὐκ ἀποδημήσει φιλάνθρωπίας. Ἔοι-
 κε δὲ πάλιν ὁ λόγος ἡμῖν ἐν τούτοις, οὐ μόνης διαμεμνηῆσθαι
 25 τῆς τῶν ἐξ αἵματος Ἰσραήλ ἐπιστροφῆς, συνεισκομίζειν δὲ
 μᾶλλον καὶ τὴν τῶν ἐθνῶν κλησιν ὅτι «μὴ πάντες οἱ ἐξ Ἰσ-
 ραήλ, οὗτοι Ἰσραήλ, καταλογίζονται δὲ μᾶλλον εἰς τέκνα οἱ
 ἀκολουθοῦντες τοῖς ἴχνεσι τῆς ἐν ἀκροβυστία πίστεως τοῦ
 πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ». Οὐκοῦν συνεισφέρεται καὶ ἡ τῶν
 30 ἐθνῶν κλησις, καὶ ἡ πρὸς Θεὸν οἰκειώσεις ἐν Χριστῷ διὰ πί-
 στεως καὶ ἀγιασμοῦ κατασημαίνεται δὲ πρὸς τούτῳ καὶ ἡ

βάλλει μὲ πατρικὰ σπλάχνα τοὺς ὀρφανούς. Ἔτσι λέγει κάποιου καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ· «Θὰ ἀναλάβει τὸν ὀρφανὸ καὶ τὴ χήρα»⁶⁹, δείχνοντας τὴ φιλανθρωπία τῆς θείας καὶ ἀπόρρητης φύσης ἀπὸ ἓνα, νομίζω, πράγμα μόνο, δηλαδή ἀπὸ τὰ πρόσωπα ποὺ πρέπει ὡς ἀπὸ τὴ φύση τους κυρίως νὰ ἐλεοῦνται. Κι ἂν θελήσει κάποιος νὰ ἀποδώσει τὴν ὀρφάνια καὶ σ' αὐτὸν τὸν ἴδιο τὸν Ἰσραήλ, γιατί ἔχασε κατὰ κάποιον τρόπο τὸν Θεὸ Πατέρα, ἂν καὶ λέγει ρητά, «Υἱός μου πρωτότοκος εἶναι Ἰσραήλ»⁷⁰, ἐγὼ θὰ ἔλεγα ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ σκέψη εἶναι ὀρθή. Ἄρα λοιπὸν πρέπει, ἔχοντας θάρρος ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι εἶναι ἀγαθὸς καὶ ἔτοιμος πρὸς φιλανθρωπία ὁ Κύριος τῶν ὅλων, νὰ μετανοοῦμε χωρὶς χρονοτριβή, καὶ μὲ τις ἐπανορθώσεις μας πρὸς τὸ καλύτερο, νὰ διαλύομε τις κατηγορίες τῶν προηγούμενων σφαλμάτων μας.

Στίχ. 5. «Θὰ ἀποκαταστήσω τις πόλεις τους, καὶ θὰ τοὺς ἀγαπήσω ὁμολογουμένως, ἐπειδὴ ἀπέσυρα τὴν ὀργή μου ἀπὸ αὐτούς».

160. Εἰσάγεται ἀμέσως ὁ γειτονικός, καὶ σὰ νὰ βρισκόταν κατὰ κάποιον τρόπο στὴν πόρτα, λόγος τοῦ Θεοῦ, ποὺ ὑπόσχεται ὅτι θὰ θεραπεύσει τοὺς ἐξασθενημένους, καὶ ὅτι θὰ ἀγαπᾶ «ὁμολόγως», δηλαδή ὁμολογουμένως, καὶ φανερὰ πλέον θὰ φαίνεται ὅτι ἐνεργεῖ σ' αὐτούς ὅσα ὑπαγορεύει ἡ φροντίδα καὶ ἡ ἀγάπη του, καὶ τὴ δωρεὰ κάθε ἀγαθοῦ. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ δηλώνει, ὅτι σταμάτησε καὶ τὴν ὀργή του ἐναντίον τους, καὶ δὲν θὰ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὴν ἀγαπητὴ του φιλανθρωπία. Δείχνει πάλι μὲ αὐτὰ ὁ λόγος, ὅτι δὲν μνημονεύει μόνο τὴν ἐπιστροφή τοῦ Ἰσραήλ, ἀλλὰ μᾶλλον εἰσάγει μαζὶ μὲ αὐτὴν καὶ τὴν κλήση τῶν ἐθνῶν. Γιατὶ «Δὲν εἶναι ὅλοι οἱ Ἰσραηλιῖτες ἀληθινοὶ Ἰσραηλίτες, ἀλλὰ ὡς τέκνα θεωροῦνται ὅσοι ἀκολουθοῦν τὰ ἴχνη τῆς ἀπερίτμητης πίστεως τοῦ πατέρα μας Ἀβραάμ»⁷¹. Εἰσάγεται λοιπὸν μαζὶ καὶ ἡ κλήση τῶν ἐθνῶν καὶ ἡ οἰκείωση μὲ τὸν Θεὸ μέσω τοῦ Χριστοῦ, μὲ τὴν πίστη καὶ τὸν ἀγιασμό. Καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ κατα-

71. Ρωμ. 9, 6 καὶ 9.

τῶν πνευματικῶν χορηγία καὶ τῆς χάριτος τὸ ἀμφιλαφές, δῆλον δὲ ὅτι τῆς ἐν Χριστῷ.

Στίχ 6 «Ἔσομαι ὡς δρόσος τῷ Ἰσραήλ».

ΡΞΑ'. Πάντως που καταπιαίνουσα καὶ κατάρδουσα τὸν νοῦν τῶν κεκλημένων εἰς μετάγνωσιν, τῇ ἄνωθεν παρακλήσει, δῆλον δὲ ὅτι τῇ διὰ Πνεύματος ἄνωθεν γὰρ ἡ δρόσος.

Στίχ 6 «Ἀνθήσει ὡς κρίνον».

ΡΞΒ'. Ἐκδώσει φησὶ τὸ εὐῶδες ἐν Χριστῷ, καὶ τῆς εὐα-
10 γοῦς πολιτείας τὴν εὐοσμίαν, καὶ ἀπόλεκτον ἄνθος ἔσται
λοιπόν.

Στίχ. 6-7. «Καὶ βαλεῖ τὰς ῥίζας αὐτοῦ ὡς λίβανος,
πορεύσονται οἱ κλάδοι αὐτοῦ».

ΡΞΓ'. Ὅτι μὴ εὐκατάσειστος τῶν πιστευόντων ὁ νοῦς,
15 οὐδὲ οἶον ἔτομος εἰς τὸ νικᾶσθαι πνεύμασι πονηροῖς, διὰ
τούτου δηλοῖ. Ἔσται γὰρ οὕτως ἀσφαλῆς καὶ ἐρηρυσμέ-
νος, καθάπερ ἀμέλει καὶ τὸ τοῦ λιβάνου φυτόν, ὃ καθίησι
μὲν εἰς βάθος πολὺ τὴν ῥίζαν, τοῖς γε μὴν ἄνωθεν κλάδοις
οὐ μετρίως εὐρύνεται. Σπαταλώσης γὰρ τῆς ῥίζης, ἀδραῖ
20 που πάντως εἰσὶ καὶ αἱ τῶν ὀρπήκων ἐκδόσεις.

Στίχ. 7. «Καὶ ἔσται ὡς ἐλαία κατάκαρπος».

ΡΞΔ'. Ἀειθαλῆς δηλονότι καὶ εὐκαρπος· τοιοῦτον γὰρ
τὸ φυτόν.

Στίχ. 7. «Καὶ ἡ ὄσφρανσις αὐτοῦ ὡς λιβάνου».

25 ΡΞΕ'. Εὐοσμότερον κομιδῇ τοῦ λιβάνου τὸ χρῆμα.
Ταύτητοι καὶ ὡς ἱερὸν τῷ Θεῷ καὶ ὁ Μωσέως αὐτὸ κατε-
χρησμάδησε νόμος. Λιβάνῳ γὰρ δεῖν καταπάττεσθαι τὴν
προσαγομένην σεμίδαλιν εἰς θυσίαν, διετύπου πολλαχῶς

δηλώνεται καὶ ἡ χορηγία τῶν πνευματικῶν καὶ ὁ πλοῦτος τῆς χάριτος, καὶ εἶναι φανερό ὅτι ἐννοῶ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ.

Στίχ. 6. «Θὰ γίνω σὰν δροσιὰ στὸν Ἰσραήλ».

161. Ἡ δροσιὰ ὅπωςδήποτε τρέφει καὶ ἀρδεύει τὸ νοῦ ὅσων ἔχουν κληθεῖ σὲ μετάνοια μὲ τὴν οὐράνια παρηγοριά. Καὶ εἶναι φανερό ὅτι ἐννοεῖται ἡ παρηγοριά τοῦ Πνεύματος· γιατί ἡ δροσιὰ ἔρχεται ἀπὸ τὸν οὐρανό.

Στίχ. 6. «Θὰ ἀνθήσει σὰν τὸ κρίνο».

162. Θὰ βγάλει, λέγει, τὴν εὐωδιά τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν εὐοσμία τοῦ ἁγίου τρόπου ζωῆς καὶ θὰ γίνει ἀπὸ ἐδῶ καὶ στὸ ἐξῆς ἄνθος ἐκλεκτό.

Στίχ. 6-7. «Καὶ θὰ ρίξει τίς ρίζες του ὅπως ὁ λίβανος, καὶ θὰ ἀπλωθοῦν τὰ κλαδιά του».

163. Ὅτι δὲν κλονίζεται εὐκόλα ὁ νοῦς ὅσων πιστεύουν, οὔτε καὶ εἶναι ἔτοιμος νὰ νικᾶται ἀπὸ τὰ πονηρὰ πνεύματα, τὸ δηλώνει μὲ αὐτὰ τὰ λόγια. Γιατί θὰ εἶναι τόσο ἀσφαλῆς καὶ στερεός, ὅπως ἀκριβῶς τὸ φυτό τοῦ λιβάνου, ποὺ ρίχνει βέβαια σὲ μεγάλο βάθος τὴ ρίζα του, ἀλλὰ καὶ ἀπλώνει πάρα πολὺ ἐπάνω μὲ τὰ κλαδιά του. Γιατί, ἐφόσον εἰσχωρήσουν οἱ ρίζες τοῦ δένδρου βαθιά, θὰ βγάλει ὅπωςδήποτε μεγάλα καὶ δυνατὰ κλαδιά.

Στίχ. 7. «Καὶ θὰ εἶναι σὰν ἑλιά κατάκαρπη».

164. Θὰ εἶναι δηλαδή ἀειθαλῆς καὶ πολύκαρπη, γιατί τέτοιο εἶναι τὸ δένδρο ἑλιά.

Στίχ. 7. «Καὶ θὰ εὐωδιάζει σὰν τὸ λιβάνι».

165. Μοσχοβολᾷ ἔξαιρετικά τὸ λιβάνι. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ νόμος τοῦ Μωυσῆ τὸ ὅρισε ὡς ἱερὸ δένδρο τοῦ Θεοῦ. Γιατί λέγει σὲ πολλὰ μέρη, ὅτι πρέπει μὲ λιβάνι νὰ πασπαλίζεται τὸ σιμγδάλι⁷² ποὺ προσφέρεται στὴ θυσία. Θὰ εἶναι λοιπὸν εὐοσμος, λέγει, ὁ

Εὐώδης οὖν ἔσται, φησίν, ὁ τῶν κεκλημένων καρπός, καὶ εὐπαράδεκτος εἰς θυσίαν τῷ φιλαρέτῳ Θεῷ.

Στίχ. 8 «Ἐπιστρέψουσι καὶ καθιοῦνται
ὑπὸ τὴν σκέπην αὐτοῦ».

5 ΡΕΣΤ. Ἀποπεπαύσονται, φησί, τῶν ἀρχαίων αἰτιαμάτων καὶ ὑπονοστήσουσιν εὐσθενῶς εἰς τὸ λατρεύειν «Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ», καὶ ὑπ' αὐτῷ γενήσονται μονοτρόπως, οὐ παρ' ἑτέρου τὸ σῶζεσθαι ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ παρ' αὐτοῦ προσδοκῶντες μόνου. Τοῦτό τοι πληροῦσα καλῶς ἢ
10 ἐξ ἔθνῶν Ἐκκλησία, περὶ τοῦ πάντων Σωτῆρός φησιν ἐν τῷ ἄσματι τῶν ἁσμάτων· «Ἐν τῇ σκιᾷ αὐτοῦ ἐπεθύμησα καὶ ἐκάθισα». Τοῖς τοῦτο δορᾶν εἰωθόσιν ἐπιφωνεῖτω λέγων καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβίδ· «Ἡμέρας ὃ ἥλιος οὐ συγκαύσει σε, οὐδὲ ἡ σελήνη τὴν νύκτα». Τοῦτο τοῖς ἀρχαιοτέροις ἐπετε-
15 λεῖτο παρὰ Θεοῦ, νεφέλης αὐτοῖς ἐπισκιαζούσης κατὰ τὴν ἔρημον, καὶ τὴν ἄνωθεν καὶ παρὰ Θεοῦ σκηνὴν ὑποφαινούσης ἀστείως. Εὐ³ δὲ δὴ σφόδρα καὶ τὸ «καθιοῦνται», φησίν, ἵνα τὸ βεβηκὸς καὶ τὸ ἰδρυμένον ἀσφαλῶς τῆς τῶν ἐπιστρεφόντων γνώμης διὰ τούτου νοῆται.

20 Στίχ. 8. «Ζήσονται καὶ μεθυσθήσονται σίτῳ».

ΡΕΖ. Αὐταὶ τῆς ἐπιστροφῆς καὶ τῆς ἐδραιότητος ἀξιόληπτοι δωρεαί. Καὶ ζωῆς γὰρ ἔσονταί φησι τῆς αἰωνίου μέτοχοι, καὶ ἐν πλεονασμῷ δυνάμεως, δῆλον δὲ ὅτι καὶ πνευματικῆς. Τοῦτο γὰρ, οἶμαι, δηλοῦν τὸ «μεθυσθήσονται σί-
25 τῳ». Γέγραπται δέ, ὅτι «Ἄρτος στηρίζει καρδίαν ἀνθρώπου». Σώματα μὲν γὰρ ταῖς καταλλήλοις ἤδεται τροφαῖς, ψυχὴν δὲ ἀνθρώπου θεῖός τε καὶ ἄνωθεν διανευροῖ λόγος. Ὅτι γὰρ ἐξ ἀσθενείας εἰς δύναμιν μεταφοιτήσειεν ἂν ὁ ἐπιστρέφων ἐκ πλάνης πρὸς ἐπίγνωσιν Θεοῦ, καὶ ἐκ τῶν τῆς
30 φαυλότητος βόθρων ἀναθρώσκων εὐσθενῶς εἰς ἔφεσιν ἀρε-

73. Α' Θεσσ. 1, 9.

74. Ἄσμα Ἄσμ. 2, 3.

75. Ψαλμ. 120, 6.

καρπὸς αὐτῶν ποὺ ἔχουν κληθεῖ, καὶ ἀποδεκτὸς πρὸς θυσία στὸν Θεὸ ποὺ ἀγαπᾷ τὴν ἀρετὴ.

Στίχ. 8. «Θὰ ἐπιστρέψουν καὶ θὰ καθίσουν κάτω ἀπὸ τὴ σκέπη του».

166. Θὰ σταματήσουν, λέγει, οἱ ἀρχαῖες κατηγορίες καὶ θὰ ἐπιστρέψουν ἀποφασιστικά στὴ λατρεία τοῦ ζωντανοῦ καὶ ἀληθινοῦ Θεοῦ⁷³ καὶ θὰ ὑποταχθοῦν ἀποκλειστικά καὶ μόνο σ' αὐτόν, καὶ θὰ προσδοκοῦν τὴ σωτηρία ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς τους ὄχι ἀπὸ κάποιον ἄλλο, ἀλλὰ μόνο ἀπὸ αὐτόν. Αὐτὸ ἐφαρμόζοντας ἀριστα ἡ Ἐκκλησία τῶν ἐθνῶν λέγει γιὰ τὸ Σωτήρα ὄλων στὸ ᾠσμα τῶν ἀσμάτων «Ἐπιθύμησα καὶ κάθισα στὴ σκιά του»⁷⁴. Σ' αὐτοὺς ποὺ συνηθίζουν τὸ κάνουν αὐτό, ἃς προσθέσει καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ τὴ φωνὴ του «Δὲν θὰ σὲ κάψει τὴν ἡμέρα ὁ ἥλιος, οὔτε ἡ σελήνη τὴ νύχτα»⁷⁵. Αὐτὸ ἔκανε στοὺς παλαιούς ὁ Θεὸς τοὺς σκίαζε ἓνα σύννεφο στὴν ἔρημο⁷⁶, καὶ ὑποδήλωνε μὲ ὠραῖο τρόπο τὴν οὐράνια καὶ θεία σκηνή⁷⁷. Πολὺ κατάλληλα λέγει καὶ τὸ «θὰ καθίσουν», γιὰ νὰ ἐννοηθεῖ μὲ αὐτὸ ἡ σταθερότητα καὶ ἡ ἀσφαλὴς δεδαιόγητα τῆς ἀπόφασης ἐκείνων ποὺ ἐπιστρέφουν.

Στίχ. 8. «Θὰ ζήσουν καὶ θὰ μεθύσουν ἀπὸ σίτο».

167. Αὐτὰ εἶναι τὰ δῶρα ποὺ ἀξίζει νὰ λάβει κανεὶς γιὰ τὴν ἐπιστροφή του καὶ τὴ σταθερότητά του. Καὶ θὰ γίνουν, λέγει, μέτοχοι τῆς αἰώνιας ζωῆς, καὶ θ' ἀποκτήσουν περίσσια δύναμη, προφανῶς πνευματική. Γιατὶ αὐτό, νομίζω, δηλώνει τὸ «θὰ μεθύσουν (θὰ στηριχθοῦν) ἀπὸ σίτο». Γιατὶ ἔχει γραφεῖ «Ὁ ἄρτος στηρίζει τὴν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου»⁷⁸. Καθόσον τὰ σώματα ἱκανοποιοῦνται μὲ τὶς κατάλληλες τροφές, ἐνῶ τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου τὴν ἐνδυναμώνει ὁ θεῖος καὶ οὐράνιος λόγος. Ὅτι θὰ μεταφερθεῖ ἀπὸ τὴν ἀδυναμία στὴ δύναμη αὐτὸς ποὺ ἐπιστρέφει ἀπὸ τὴν πλάνη στὴν ἐπίγνωση τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ τὸ βάραθρο τῆς φαυλότητος ἀνεβαίνει σθεναρὰ στὴν ἐπιθυμία τῆς ἀρετῆς, πῶς μπορεῖ νὰ ἀμφιδάλει κανεὶς, ἀφοῦ εἶναι ἀληθινὰ ἔγκλημα ἀδυνα-

76. ᾠ. 13, 21.

77. ᾠ. 40, 32.

78. Ψαλμ. 103, 15.

τῆς, πῶς ἐστὶν ἀμφιβαλεῖν, εἴπερ ἐστὶν ἀληθῶς ἀσθενείας μὲν ἔγκλημα τὸ ἀναπίπτειν εἰς ῥαθυμίας καὶ εἰς ἡδονὰς κοσμικὰς καὶ εἰς τὸ προσκεῖσθαι φιλεῖν ταῖς τῶν εἰδώλων λατρείαις, ἰσχύος δὲ τῆς πνευματικῆς λαμπρὸν νοεῖται κατόρθωμα, τὸ ἀγαθουργεῖν ἐλέσθαι προθύμως, ἠγεῖσθαι τε πρὸς τούτῳ τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης τὸ ἄμεινον οὐδέν, καὶ ἀδιαπτῶτως ἰέναι μετὰ γοργοῦ τοῦ φρονήματος τὴν εἰς τοῦτο τρίβον;

Στίχ. 8-9. «Καὶ ἐξανθήσει ὡς ἄμπελος τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ, ὡς οἶνος λιθάνου τῷ Ἐφραΐμ».

10 ΡΞΗ. Ἔφη πού Θεὸς πρὸς τὴν τῶν Ἰουδαίων μητέρα, τουτέστι τὴν Συναγωγὴν· «Ἐγὼ δὲ ἐφύτευσά σε ἄμπελον καρποφόρον πᾶσαν ἀληθινήν». Ψάλλει δὲ πού περὶ αὐτῆς καὶ ὁ θεῖος ἡμῖν Δαβίδ· «Ἄμπελον ἐξ Αἰγύπτου μετήρας, ἐξέβαλες ἔθνη καὶ κατεφύτευσας αὐτήν· ὡδοποίησας ἐμ-
15 προσθεν αὐτῆς. Ἐξέτεινε τὰ κλήματα αὐτῆς ἕως θαλάσσης, καὶ ἕως ποταμοῦ τὰς παραφνάδας αὐτῆς». Οὐκοῦν ἄμπελος μὲν εὐκληματοῦσα ὑπῆρχεν ὁ Ἰσραήλ, ἐπειδὴ δὲ προσκέκρουκε πολυτρόπως, «Περιεῖλε Κύριος τὸν φραγμὸν αὐτῆς, τετρογγήκασιν αὐτήν πάντες οἱ παραπορευόμενοι τὴν
20 ὁδόν. Ἐλυμήνατο αὐτήν ὕς ἐκ δρυμοῦ, καὶ ὄνος ἄγριος κατενεμήσατο αὐτήν». Τέθειται γὰρ ὡσπερ εἰς καταπάτησιν τοῖς ἐθέλουσιν ἀδικεῖν, χοίροις τε καὶ ὄνοις νομή, τουτέστιν ἡδοναῖς τε καὶ ἀλογίαις. Ταύτητοι μεμάρανται. Πλὴν ἀνέθαλεν ἐν Χριστῷ «τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ», δῆλον δὲ ὅτι τοῦ
25 Ἰσραήλ· μνημόσυνον δὲ φησιν, ὅτι μὴ πάντες πεπιστεύκασι, ἀλλ' εἰς μνήμην ὡσπερ αὐτοῦ τετήρηται τὸ κατάλειμμα. Γέγονε δὲ τῷ Ἐφραΐμ, ἦτοι τῷ Ἰσραήλ, ἡ παρὰ Θεοῦ χάρις ὡς οἶνος λιθάνου, τουτέστιν εὐώδης τε καὶ λιθάνῳ πρὸς εὐοσμίαν ὀλίγα παραχωρῶν. Ἔστι δὲ τοιοῦτος ὁ παρὰ Χρι-
30 στοῦ λόγος, καὶ περὶ αὐτοῦ φησιν ὁ μακάριος Δαβίδ· «Οἶνος εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου», ᾧ καὶ σφόδρα προθύ-

μίας τὸ νὰ παραδίδεται κανεὶς στὴ ραθυμία καὶ στὶς ἡδονὲς τοῦ κόσμου καὶ στὴν ἀγάπη προσκόλλησής του στὴ λατρεία τῶν εἰδώλων, ἐνῶ ἀντίθετα θεωρεῖται λαμπρὸ κατόρθωμα πνευματικῆς δύναμης τὸ νὰ ἐπιδίδεται πρόθυμα σὲ ἀγαθοεργίες, καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ νὰ θεωρεῖ ὅτι δὲν ὑπάρχει τίποτα καλύτερο ἀπὸ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό, καὶ μὲ φρόνημα γοργὸ χωρὶς νὰ σκοντάφτει πουθενὰ νὰ βαδίσει τὸ δρόμο πρὸς αὐτό;

Στίχ. 8-9. «Καὶ θὰ ἀνθήσει σὰν ἄμπελος ἡ θύμησή του, σὰν κρασί τοῦ λιθάνου γιὰ τὸν Ἐφραΐμ».

168. Εἶπε κάπου ὁ Θεὸς στὴ μητέρα τῶν Ἰουδαίων, δηλαδὴ τὴ Συναγωγὴ· «Ἐγὼ σὲ φύτευσα ἄμπέλι καρποφόρο, ἀληθινὸ πέρα ὡς πέρα»⁷⁹. Ψάλλει κάπου γι' αὐτὸ καὶ ὁ θεϊκὸς Δαβίδ· «Μετέφερες ἄμπέλι ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, ἔδιωξες ἔθνη καὶ τὸ φύτεψες καλὰ, καὶ μπροστὰ τοῦ ἀνοιξης δρόμο. Ἐπλώσε τὰ κλήματα τοῦ μέχρι τὴ θάλασσα καὶ μέχρι τὸν ποταμὸ τὶς παραφυάδες του»⁸⁰. Ἦταν λοιπὸν ὁ Ἰσραὴλ ἄμπέλι μὲ ὠραῖα καὶ γερὰ κλήματα, ἐπειδὴ ὅμως πρόσκρουσε μὲ ποικίλους τρόπους σ' αὐτόν, Ἐφαίρεσε ὁ Κύριος τὸ φράχτη του καὶ τὸ τρυγοῦσαν ὅλοι ὅσοι περνοῦσαν ἀπὸ τὸ δρόμο, ἀλλὰ καὶ τὸ κατέστρεψε ὁ ἀγριόχοιρος ἀπὸ τὸ δάσος καὶ τὸ καταδόσκησε ὁ ἄγριος ὄνος⁸¹. Ἐφέθηκε κατὰ κάποιον τρόπο γιὰ νὰ καταπατηθεῖ ἀπο ὅποιους ἤθελαν νὰ τὸ κασαστρέψουν⁸², βοσκή τῶν ἀγριόχοιρων καὶ τῶν ὄνων, δηλαδὴ στὶς ἡδονὲς καὶ στὰ παράλογα. Γι' αὐτὸ καὶ παρήκμασε. Ἐλλὰ τὸ μνημόσυνο τοῦ ξαναζωντάνεψε μὲ τὸν Χριστό, τὸ μνημόσυνο δηλαδὴ τοῦ Ἰσραὴλ. Καὶ λέγει μνημόσυνο, ἐπειδὴ δὲν πίστεψαν ὅλοι, ἀλλὰ τὸ ὑπόλειμμα ἔμεινε σὰν γιὰ νὰ τὸν θυμοῦνται. Ἐγινε ὅμως στὸν Ἐφραΐμ, ἦτοι στὸν Ἰσραὴλ, ἡ χάρις ἀπὸ τὸν Θεὸ σὰν κρασί τοῦ λιθάνου, δηλαδὴ εὐῶδες καὶ λίγο μόνο κατώτερο στὴ μυρωδιὰ ἀπὸ τὸ λιθάνι. Τέτοιος εἶναι ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ καὶ γι' αὐτὸν λέγει ὁ Δαβίδ· «Ὁ οἶνος εὐφραίνει τὴν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου»⁸³, στὸν ὁποῖο μᾶς προτρέπει νὰ σπεύσομε πολὺ πρόθυμα ὁ

81. Ψαλμ. 79, 13-14.

82. Ἦσ. 5, 5.

83. Ψαλμ. 103, 15.

μως ἐπέιγεσθαι προσβαλεῖν, ἱερός ἡμᾶς παραθήγει λόγος· ἔχει γὰρ ὧδε· «Φάγετε καὶ πίετε καὶ μεθύσθητε οἱ πλησίον». Ἀπροσκορῆ γὰρ ἁγίοις τὰ διὰ Χριστοῦ, καὶ εἰς μέθην ληφθέντα χρησιμώτερα.

5 . Στίχ. 9 «Τί αὐτῷ ἔτι καὶ εἰδώλοις;».

ΡΕΘ'. Εἰ γὰρ γένοιτο, φησὶν, ἐν πλησμονῇ καὶ μεθέξει τῶν οὕτω σεπτῶν καὶ ἄνωθεν ἀγαθῶν, ἀποχωρήσει παντελῶς τοῦ πλανᾶσθαι θέλειν, καὶ προσκειῖσθαι τοῖς ἔργοις τῶν ἰδίων χειρῶν. Τίνος γὰρ ἔτι τῶν ἀγαθῶν ὑπάρχων ἐν-
10 δεῆς, τὰ παρ' ἐτέρου ζητήσῃ; Ἡ καὶ ἀνόνητος παντέλῶς τοῖς πεπλανημένοις ἢ τοιαῦδε ζήτησις; Τί γὰρ ἢ ἄψυχος ὕλη χαριεῖται τισιν, οἷς καὶ δικαίως ἐλέγετο παρὰ Θεοῦ, «Εὐποιήσατε καὶ κακώσατε καὶ γνωσόμεθα ὅτι θεοὶ ἐστε»; Ἀλλ' οὐδ' ἂν κακώσειαν ἀνθρώπους τὰ χειρόκμητά ποτε.
15 Πῶς γὰρ, ἢ πόθεν; Οὔτε μὴν χρηστὸν ἢ ὀνησιφόρον τι δοῖεν ἂν αὐτοῖς Οὐκοῦν ἀκουόντων, καὶ μάλα εἰκότως, «Θεοὶ οἱ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίησαν, ἀπολέσθωσαν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ὑποκάτωθεν τοῦ οὐρανοῦ τούτου». Τὸ πεπηγὸς οὖν ἄρα καὶ ἀραρὸς εἰς ἀγάπησιν τὴν ἐπὶ Θεῷ κα-
20 τασημαίνει λέγων· «Τί αὐτῷ ἔτι καὶ εἰδώλοις; ».

Στίχ. 9. «Ἐγὼ ἐταπεινώσω αὐτόν, καὶ ἐγὼ κατισχύσω αὐτόν».

ΡΟ'. Ἐγὼ, φησί, δύναμαι κακοῦν, οὓς ἂν ἴδοιμι τῆς εἰς ἐμὲ γνησιότητος περιορῶντας τοὺς τρόπους, νευρῶ δὲ δὴ
25 πάλιν τοὺς οἵπερ ἂν ἔλοιντο κατορθοῦν ἀρετὴν καὶ τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς εἰδέναι Θεόν. Οὐτ' οὖν ἢ κάκωσις, ἢ τοι τὸ ἀσθενῆσαι τὸν Ἰσραὴλ ἐξ ἐκείνων ἦν, οὔτε μὴν ἢ εἰς γε τὸ δύνασθαι μεταδρομῆ δαιμόνων ἂν νοοῖτο δόσις, ἀλλ' ἔστι θεόσδοτον ἀγαθόν, καθάπερ ἀμέλει καὶ τὸ ἀσθενεῖν
30 τῶν ἐξ ὀργῆς κινημάτων ἀπότεξις ἦν. Σοφῶς οὖν ἄρα καὶ

ιερός λόγος, πού ἔχει ὡς ἑξῆς· «Φᾶτε καὶ πιεῖτε καὶ μεθύστε σεῖς οἱ πλησίον μου (φίλοι μου)»⁸⁴. Γιατὶ δὲν προκαλοῦν κόρο στοὺς ἅγιους ὅσα δίνει ὁ Χριστός, καὶ εἶναι πιὸ χρήσιμα ὅταν τὰ πάρομε γιὰ νὰ μεθύσομε.

Στίχ. 9. «Τί σχέση ὑπάρχει ἀνάμεσα σ' αὐτὸν καὶ στὰ εἰδωλα;».

169. Ἄν γεμίσει, λέγει, ἀπὸ αὐτὰ καὶ γίνεи μέτοχος τῶν τόσο σεπτῶν καὶ οὐράνιων ἀγαθῶν, θὰ ἀπομακρυνθεῖ τελείως ἀπὸ τὸ νὰ θέλει νὰ πλανᾶται καὶ νὰ λατρεύει τὰ ἔργα τῶν ἰδίων του τῶν χειρῶν. Γιατὶ ποιὸ ἀγαθὸ θὰ τοῦ λείπει καὶ θὰ τὸ ζητήσει ἀπὸ ἄλλον; Ἡ μήπως δὲν εἶναι τελείως ἀνώφελη γιὰ τοὺς πλανημένους ἢ τέτοιου εἴδους ἀναζήτηση; Γιατὶ τί μπορεῖ νὰ χαρίσει σὲ κάποιους ἢ ἄψυχη ὕλη, στοὺς ὁποίους καὶ δίκαια ἔλεγε ὁ Θεός, «Εὐεργετήστε καὶ κακοποιήστε, καὶ τότε θὰ μάθομε ὅτι εἶστε θεοί»⁸⁵; Ἄλλὰ δὲν θὰ μπορούσαν νὰ κάνουν ποτὲ κακὸ στοὺς ἀνθρώπους τὰ χειροποίητα. Πῶς δηλαδή, ἢ ἀπὸ ποῦ; Οὔτε καὶ θὰ μπορούσαν νὰ τοὺς δώσουν κάτι καλὸ καὶ ὠφέλιμο. Ἄς ἀκούσουν λοιπὸν, καὶ πολὺ εὐλόγα, τοῦτο· «Θεοὶ πού δὲν ἔκαναν τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ, ἅς χαθοῦν κι ἀπὸ τὴ γῆ καὶ κάτω ἀπὸ αὐτὸν τὸν οὐρανὸ»⁸⁶. Ἄρα λοιπὸν λέγοντας, «Τί σχέση ὑπάρχει ἀνάμεσα σ' αὐτὸν καὶ στὰ εἰδωλα;», δηλώνει φανερὰ τὸ σταθερὸ καὶ ἀμετακίνητο τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεό.

Στίχ. 9. «Ἐγὼ τὸν ταπεινώσα καὶ ἐγὼ θὰ τοῦ δώσω δύναμη».

170. Ἐγὼ, λέγει, μπορῶ νὰ κάνω κακὸ σὲ κάποιους πού θὰ δῶ νὰ περιφρονοῦν τοὺς τρόπους τῆς γνησιότητος τῆς ἀγάπης τους πρὸς ἐμένα, ἀλλὰ καὶ δίνω βέβαια πάλι δύναμη σ' αὐτοὺς πού θὰ ἤθελαν νὰ πραγματοποιήσουν τὴν ἀρετὴ καὶ νὰ γνωρίσουν τὸν ἀπὸ τὴ φύση του καὶ ἀληθινὸ Θεό. Οὔτε λοιπὸν ἢ κάκωση, ἢτοι ἢ ἐξασθένηση τοῦ Ἰσραήλ, προερχόταν ἀπὸ ἐκείνους (τοὺς ψευδοθεοὺς), οὔτε βέβαια ἢ ἐπάνοδος στὴ δύναμη μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ὅτι δίνεται ἀπὸ τοὺς δαίμονες, ἀλλ' εἶναι ἀγαθὸ πού δίνει ὁ Θεός, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἢ ἀποδυνάμωση εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς θείας

φιλοθέως ὁ μέγας ἡμῖν ψάλλει Δαβίδ· «Ἴσχύς μου καὶ ὑμνησίς μου ὁ Κύριος».

Στίχ 9 «Ἐγὼ ὡς ἄρκευθος πυκάζουσα, ἐξ ἐμοῦ ὁ καρπός σου εὕρηται».

5 ΡΟΑ'. Φυτὸν μὲν ἢ ἄρκευθος, δασύ γε μὴν οὕτω καὶ εἰς κόμην ἀμφιλαφές, ὡς δοκεῖν εἶναί πως χειρόκμητον ὄροφήν, οὔτε ταῖς ἡλίου βολαῖς παραχωροῦσα τὴν διάδυσιν, οὔτε μὴν ταῖς ὑετῶν καταφοραῖς, καὶ εἰ ῥαγδαῖοι τῆς γῆς καταχέοιτό ποτε. Ὅτι τοίνυν ὑπὸ Θεῶ γεγονότες ἀνε-
10 πιβούλευτον ἔξουσι τὸν ἐπισκιασμόν, ἤτοι τὴν ἐπικουρίαν, ὑπεμφαίνει λέγων· «Ἐγὼ ὡς ἄρκευθος πυκάζουσα». Ὅτι δὲ πᾶσα καρποφορία τῶν ὑπὸ Θεῶ γένοιτ' ἂν οὐχ ἑτέρως, ἢ ἐν Χριστῷ καὶ διὰ Χριστοῦ, πληροφορήσει λέγων αὐτὸς ἐν εὐαγγελικοῖς θεσπίσμασι· «Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποι-
15 εἶν οὐδέν». Λεγέτω δὴ οὖν εἰκότως ἐκάστῳ τῶν πεπιστευκότων, εἴτερ τις εἴη λαμπρός τε καὶ ἀξιόγαστος, καὶ ἐν ἀυχήμασιν ἀρετῆς, «Ἐξ ἐμοῦ ὁ καρπός σου εὕρηται».

Στίχ. 10. «Τίς σοφὸς καὶ συνήσει ταῦτα, ἢ συνετὸς καὶ ἐπιγνώσεται αὐτά; Διότι εὐθεῖαι αἱ ὁδοὶ τοῦ Κυρίου,
20 καὶ δίκαιοι πορεύονται ἐν αὐταῖς, οἱ δὲ ἀσεβεῖς ἀσθενήσουσιν ἐν αὐταῖς».

ΡΟΒ'. Τὸν συνιέντα ταυτὶ σοφόν τε εἶναι καὶ συνετώτατον εὖ μάλα φησίν. Ἐκκεῖται γὰρ οὐχὶ τοῖς ἐθέλουσιν ἐτοιμῶς ἐλεῖν ἢ τῶν θείων λόγων κατάληψις, ἀλλ' οὐδ' ἂν
25 δύναιτό τις συνιέναι «παραβολὴν καὶ σκοτεινὸν λόγον, ῥήσεις τε σοφῶν καὶ αἰνίγματα», κατὰ τὸ γεγραμμένον, εἰ μὴ διὰ τῆς ἀνωθεν δαδουχίας, Χριστοῦ καθιέντος εἰς νοῦν καὶ καρδίαν οἷάπερ ἀκτῖνα λαμπράν, τὴν παρ' ἑαυτοῦ χάριν. Διδάσκει δέ, ὅτι τὸ μὲν δύνασθαι διάττειν τὴν ἐπ' εὐθὺ καὶ
30 ἀνδάνουσαν τῷ Θεῷ τρίβον, ἀταλαίπωρον κομιδῇ τοῖς κο-

ὄργῃς. Μὲ σοφία λοιπὸν καὶ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ ψάλλει ὁ μέγας Δαβίδ· «Δύναμή μου καὶ ἔπαινός μου εἶναι ὁ Κύριος»⁸⁷.

Στίχ. 9. «Ἐγὼ εἶμαι σὰν κέδρος πυκνόφυλλος καὶ ἀπὸ ἐμένα ἔχει προέλθει ὁ καρπὸς σου».

171. Ὁ κέδρος εἶναι δένδρο πυκνόφυλλο καὶ μὲ πλούσια κλαδιά, ὥστε νὰ φαίνεται σὰν χειροποίητη ὄροφή, πού οὔτε τὶς ἀκτίνες τοῦ ἡλίου ἀφήνει νὰ περάσουν, οὔτε καὶ τὶς βροχές, ἀκόμα κι ἂν πέφτουν ραγδαῖες κάποτε στὴ γῆ. «Ὅτι λοιπὸν βρισκόμενοι κάτω ἀπὸ τὴ σκέπη τοῦ Θεοῦ θὰ ἔχουν ἀσφαλισμένη τὴν κατασκίασή τους, δηλαδή τὴν βοήθειά του, τὸ ὑποδηλώνει λέγοντας· «Ἐγὼ εἶμαι σὰν κέδρος πυκνόφυλλος». Ὅτι πάλι κάθε καρποφορία τῶ πιστῶν τοῦ Θεοῦ δὲν μπορεῖ νὰπραχθεῖ ἀλλιῶς, παρὰ μέσω τοῦ Χριστοῦ καὶ μὲ τὸν ἴδιο τὸν Χριστό, μᾶς τὸ πληροφορεῖ ὁ ἴδιος λέγοντας· «Χωρὶς ἐμένα δὲν μπορεῖτε νὰ κάνετε τίποτε»⁸⁸. Ἄς πεῖ λοιπὸν εὐλόγα στὸν καθένα ἀπὸ ὅσους πίστεψαν, ἐὰν βέβαια εἶναι κάποιος σπουδαῖος καὶ ἀξιοθαύμαστος καὶ στολισμένος μὲ καυχήματα ἀρετῆς· «Ἀπὸ ἐμένα ἔχει προέλθει ἡ καρποφορία σου».

Στίχ. 10. «Ποιὸς εἶναι σοφὸς καὶ θὰ τὰ κατανοήσῃ αὐτὰ, ἢ ἔξυπνος καὶ θὰ τὰ καταλάβῃ; Γιατὶ οἱ δρόμοι τοῦ Θεοῦ εἶναι εὐθεῖς καὶ θὰ βαδίσουν σ' αὐτοὺς οἱ δίκαιοι, ἐνῶ οἱ ἀσεβεῖς θὰ σταθοῦν ἀδύναμοι νὰ πορευθοῦν σ' αὐτούς».

172. Αὐτὸς πού καταλαβαίνει αὐτὰ τὰ πράγματα λέγει πολὺ ὀρθὰ ὅτι εἶναι σοφὸς καὶ πολὺ ἔξυπνος. Γιατὶ ἡ κατανόηση τῶν θείων λόγων πετυχαίνεται ὄχι ἀπὸ ἐκείνους πού θέλουν εὐκόλα νὰ τοὺς καταλάβουν, ἀλλ' οὔτε θὰ μπορούσε κανεὶς, σύμφωνα μ' αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ, νὰ καταλάβῃ «κάποια παραβολὴ καὶ σκοτεινὸ λόγο, ἀποφθέγματα σοφῶν καὶ αἰνίγματα»⁸⁹, ἀλλὰ μόνο μὲ τὸν οὐράνιο φωτισμό, βάζοντας ὁ Χριστὸς μέσα στὸ νοῦ καὶ τὴν καρδιά, σὰν λαμπρὴ ἀκτίνα, τὴ χάρη τὴ δική του. Διδάσκει ἐπίσης, ὅτι τὸ νὰ μπορεῖ νὰ βαδίζει τὸν εὐθὺ δρόμο καὶ πού ἀρέσει στὸν Θεό, εἶναι τελείως ἀκοπο γιὰ τοὺς ἐραστὲς τῆς ἀρετῆς, ἐνῶ

σμιότητος ἐρασταίς οὐκ ἄτραχυν δὲ τὸ χρῆμά ἐστι τοῖς οὐχ
 ᾧδε ἔχουσι γνώμης. Τοὺς μὲν γὰρ ἢ εἰς πᾶν ὀτιοῦν τῶν
 ἀγαθῶν ἔφεσίς τε καὶ προθυμία διανευροῖ, καὶ ἀσχέτω φέ-
 ρεσθαι πείθει δρόμῳ πρὸς τὸ θέλειν εὐδοκιμεῖν, τοὺς δὲ ῥο-
 5 πῆ καὶ διάνευσις ἢ εἰς φαυλότητά τε καὶ ἁμαρτίαν, δειλοὺς
 καὶ ἀνάδρους ἀποφήνειεν ἄν, καὶ οὐκ ἔχοντας παρὰ Θε-
 οῦ τὸ κατορθοῦν δύνασθαι τὴν ἀρετήν, ὅτι μὴ ἐν ἀρχαῖς
 τετιμήκασι, μηδὲ γέγονεν εἰς τοῦτο βλέπων αὐτοῖς ὁ σκο-
 πός. Οὐκοῦν εἶπερ ἐσμέν ἀγχίνοι καὶ σοφοί, παρὰ Θεοῦ τὸ
 10 δύ-νασθαι δεῖν ἃ προσῆκεν αἰτήσομεν, χαριεῖται δὲ πά-
 ντως, φιλόανθρωπος ὢν, καὶ πνευματικῆς ἰσχύος ἐμπλήσει
 διὰ Χριστοῦ, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ ἢ δόξα,
 σὺν ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

δὲν εἶναι τὸ πρῶγμα δίχως τραχύτητα σὲ ἐκείνους ποὺ δὲν διακατέχονται ἀπὸ τὴν ἴδια προθυμία. Γιατὶ τοὺς πρῶτους ἢ ἐπιθυμία καὶ ἢ προθυμία γιὰ ὅποιοδήποτε ἀγαθὸ τοὺς δυναμώνει καὶ τοὺς πείθει νὰ πηγαίνουν μὲ ἀκατάσχετη ὄρμη στὴν ἐπιθυμία γιὰ εὐδοκίμηση, ἐνῶ τοὺς ἄλλους ἢ ροπή καὶ ἢ συγκατάνευση στὴ φαιλότητα καὶ τὴν ἁμαρτία θὰ τοὺς δείξει δειλοὺς καὶ ἀνανδρους, καὶ δὲν ἔχουν πάρεϊ ἀπὸ τὸν Θεὸ τὴ δύναμη νὰ κατορθώσουν τὴν ἀρετή, ἐπειδὴ δὲν τὴν τίμησαν ἀπὸ τὴν ἀρχή, οὔτε συνέβη ὁ σκοπὸς τοὺς νὰ ἀποβλέπει σ' αὐτό. " Ἄν λοιπὸν εἴμαστε ἔξυπνοι καὶ σοφοί, ὡς ζητήσομε ἀπὸ τὸν Θεὸ τὴ δύναμη νὰ κάνουμε αὐτὰ ποὺ πρέπει, καὶ θὰ μᾶς χαρίσει ὅπωςδήποτε τὴ δύναμη, ἐπειδὴ εἶναι φιλόανθρωπος, καὶ θὰ μᾶς γεμίσει ἀπὸ πνευματικὴ δύναμη μέσω τοῦ Χριστοῦ, μέσω τοῦ ὁποίου καὶ μαζί μὲ τὸν ὁποῖο στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα, μαζί καὶ μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

Οί αριθμοί παραπέμπουν κατά σειρά για τὰ χωρία τῆς Γραφῆς στο κεφάλαιο, τὸν στίχο καὶ τὴ σελίδα πού βρίσκονται, ἐνῶ γιὰ τὰ ὀνόματα καὶ πράγματα ἀπλῶς στὴ σελίδα πού βρίσκονται.

1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς

	Γένεσις		7-10	-	68. 432
1	14-17	496	10	8-9	428
2	24	164	13	3	496
19	15	78		14	484
	24	444		21	528
22	9	432	15	3	252
	17	192	16	15	498
27	41-45	460		23	168
29	20	482	20	3	272. 418. 484. 496
32	28	284		4	272. 418
	26	412		6	428
	28	412	23	19	350
	50	462		26	374
34	30	464	24	7	136
	31	284. 464		12	386
35	1	464	28	15-16	172
	2-4	464	32	4	312
	5	464		32	198
	9-12	466		32	386
48	5	16	40	24	336
49	10	64		26	336
	*Εξοδος			32	528
				Λευϊτικὸν	
3	8	36. 482			
	17	482	2	1	526
4	11-12	40	3	5	196
	13	36	8	14-15	520
	14	40	9	15	196
	22	136. 524	10	16-17	196

11	45	446							Βασιλειῶν Α'
14	3-4	198							
23	41-43	476		2	4				64
				8	6				504
				9	17-18				484
				10	1				504
				15	-				42
					33				42
									Βασιλειῶν Γ'
5	2	24							
14	20	386							
17	12-13	198							
19	2	198							
19	22	348		1	26				16
23	1	206		11	1-40				14
25	1-5	490			4-7				404
32	29	278			5				214. 484
					6				214
					11				322
					11-13				14
					26				22
4	19	496							
7	3-4	234							
8	11-15	500							
9	12	148		12	1 ἔ.				16
12	13	80			24				322
32	30	252			28				18. 404. 484. 486. 496
	30	376			28-29				50
	32	496			32				296
				13	2				228
					33				226. 332
				18	21				114. 116. 216. 342
3	1	132			26				268
7	24-26	132			3				54
	25	132		20	15				62
13	6 ἔ.	132			35-38				44
				21	42				44
									Βασιλειῶν Δ'
6	1-2	420							
	30	422							
	32	422		10	-				268
7	25	420			11				228
8	5	420			30				54
9	26	280			35				56
17	6-12	366		13	1-2				56
18	14	368			3				56
19	-	370		14	13				370
20	-	370			23-24				22

14	24	26	7	9	230
15	1-5	22		15	506
	5	24	19	8-9	70
	12	24. 54	21	11	100
	13-14	24	26	2	392
	17-21	396		10	514
	19	252	30	16	236
	23-24	26	31	9	94
	29-30	26	32	16-17	340
	34-35	26		17	506
	25	26	33	16	212. 428
	28	26	35	8-10	98
	37	26	46	10	86
	38	26	49	21	176
16	1-3	28	53	3	150
	1-7	252	55	4	346
	3-4	492	57	4	100
	4	18		7-9	362
	9	252	59	13	506
17	1	308	62	3	498
	1-2	508		9	242
	3	508		11	390
	5-6	508	64	10	104. 264
	10	18	73	14	330
18	4	30	75	2	266
	7	30	79	9	390
19	35	70. 410		9-10	530
	Παραλειπομένων Β'			12	530
				13-14	530
28	4	18	81	8	150
	*Εσδρας Α'		84	7	270
				9	32
3	8	334	85	16	428
	Ίουδιθ		90	7	64
				13	142
16	3	252	98	4	248
	Ψαλμοί		102	14	292
			103	15	350. 528. 530
2	6	268. 274	106	42	510
4	7	260	113	16	490
5	9-10	458	117	8	340

117	8-9	254	15	10	400
	14	232. 510. 534		Σοφία Σειράχ	
	24	88			
	26	60	40	20	414
118	71	500		ᾠσηέ	
	94	254			
	135	260	1	2	174
	142	146	2	1	118
120	6	528		2	90
135	12	312		14	140
136	1	80. 116	3	4	170. 188
	4	80. 116	4	7	200
145	9	524		13	236
			5	5	72
	Ἰώβ		6	7-8	480
12	14	68. 310. 376	7	11	252
21	14	380	8	4	354
20	15	472		14	446
	Παροιμῖαι		9	8	208
				15	480
1	6	534	11	10	52
3	12	212. 434	12	14	504
8	15	324	13	2	314
	16	324	14	2	72
10	2	474		4	358
	5	456		10	72
15	16	474			
	29	474			
22	8	414	3	6	324
23	17	220		8	256
	Ἐκκλησιαστής		8	11-12	98
				Μιχαίας	
11	2	168	5	4	168
	Ἰσάμα Ἰσμάτων			12	58
			7	2	186
2	3	456. 528			
5	1	532			
	Σοφία Σολομώντος		2	13	288. 344
				Ἰωήλ	
1	14	492			
13	5	494	1	11	14
				Ἰοβδιού	

	Ναούμ		29	13	218. 318
2	9	278	31	1	308. 522
	Ἀβδακούμ			3	340. 522
			35	10	156.
1	13-14	188	37	19	106
2	1	32	41	23	532
	3	60	42	8	350
	Ζαχαρίας		43	11	510
			45	1-3	450
1	9	32	48	22	116
2	9	344	50	6	52
8	8	76	53	7-8	52
	Μαλαχίας		55	6-7	446
			56	1	270
1	2-3	460	61	1	160
	3	428	65	24	116. 118
	4	402	66	2	78. 136
2	7	278			
3	12	158			
4	2	138	1	5	36
	Ἡσαΐας			6	40
			2	8	204. 284
1	22	166		12	220
2	4	142		12-13	408
5	1	62. 154. 390		21	418. 530
	6	154		27	260. 318. 358
	7	154. 274		28	358
6	9	170	3	4	364
	12	362		13	18
7	9	150	4	7	450
	14	60	5	1	78
8	18	72		26	110
9	5-6	32	6	7-8	94. 98
	6	462	7	17-18	242
	15	360	10	2	34
10	22-23	76		11	532
14	27	256		20-21	204
	27	68. 394		23	532
20	2	44. 50		24	108. 436
26	16	434. 500	11	15	218. 466
	17-18	102		20	230

14	9	424	17	21	74
	22	104. 152. 350	18	20	100
15	17	378	21	21	208
17	5-8	254	33	12	372
	10	230	34	17-19	278
22	15	474		23	84
	28-29	330	39	38	76
23	16	360. 362	44	9-10	482
	23-24	230		Δανιήλ (Σωσάννα)	
27	24	450			
28	34	330	-	56	474
34	2	478		Ματθαῖος	
35	14	478			
38	31-32	276	1	23	60
	33	128	5	5	210
39	21	476		13	248
	27	230	6	24	230. 390
49	15-16	352	7	12	270
51	11-14	354		15	362
	15-18	406		23	212
	16-18	120	9	11	46
	Βαρούχ			12	46. 430
				13	430
4	4	314		37	158
	Θρηνοί		10	8	10
				16	308
1	1	194. 320		34-36	514
4	10	70		21	514
	20	260	11	3	60
	Ίεζεκιήλ			19	180
				28	388
3	17	360		29	122
	26	190	12	24	180
4	15	36		29	168
5	10	74. 388		43-44	126
	12	74		43-45	96
8	2-6	246	13	8	264
	8-10	216	15	9	162. 318
	12	216		24	178
	16	236	16	27	88. 132
12	27-28	356	18	6	224. 416

21	25	66	12	31-32	150
	38	274		49	270
	41	132	13	35	270
23	13	288	14	6	172
	32	182		9	180. 260. 462
	33	184		9-10	27
	38	76		10	27
24	11	266		27	144
25	15	166	15	5	232. 414. 534
	27	166		15	172
26	60-61	188	17	3	152
	Μᾶρκος			Πράξεις	
7	7	162	4	27	294
	Λουκᾶς		7	52	182
			19	13	36
3	7	184		14	36. 40
4	29	182		Ρωμαίους	
6	16	182	1	15	58
10	19	72. 142		20	494
12	17-48	346		25	414
13	7	386		28	194
19	17	166	2	3 ἐ.	258
	26	342	3	30	510
23	30	402	5	3-5	500
	Ἰωάννης		9	3	50
				6	524
1	11	274		9	524
3	17	150	11	25	82
4	35-36	158		25	136
5	24	180	13	10	470
8	19	158		Κορινθίους Α'	
	48	180	1	5	512
9	22	288	2	9	128
	29	158	3	9	158
10	10	86	6	17	290
	27-28	76	8	11-12	416
	28	242	9	20-21	50
	30	270	10	11	130
11	25	86		12	372
12	31	438		20	248. 338

11	13-14	378			Τιμόθεον Α΄	
13	4-8	470				
15	51-52	86	1	15		430
	55	512	2	4		162
	56	512		5		148
	Κορινθίους Β΄			6		512
			4	2		416
3	6	36			Τιμόθεον Β΄	
	2-3	128				
	14-17	134	1	9-10		512
5	5	146	3	4		210
	14	156		13		416
	14-15	262	5	22		378
10	4	72			Τίτον	
13	3	32				
	Γαλάτας		3	5		150
3	19	144			Ἑβραίους	
	24	122				
5	24	86	1	1		158
6	8	414		3		258
2	14	148		14		154
	Ἐφεσίους		2	14		510
	16	146	3	17		382
	18	274	4	12		230
5	27	146	8	7		144
6	12	350	9	10		144
	17	438		12		232
	Φιλιππησίους		10	31		338. 376
			12	2		50
2	6-8	50		7		108. 212
3	1	8		11		108
	19	194		25		436
4	5	118	13	4		48
	7	144			Ἰακώβου	
	Κολοσσαεῖς		1	5		154
2	14-15	510			Πέτρου Α΄	
3	1	262	5	4		130
	Θεσσαλονικεῖς Α΄				Ἰωάννου Α΄	
1	9	528	2	22-23		158
5	5	192		27		128

2. Εὐρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων

Α

- ἸΑαρὼν 40. 196. 198.
 ἸΑβδακούμ 60. 188.
 Ἰάβελτηρία 306.
 Ἰάβουλία 346. 368.
 ἸΑβραάμ 48. 56. 432. 466. 524.
 ἸΑγὰγ 40. 42. 44.
 Ἰαγαθουργία 360.
 Ἰαγανάκτησις 122. 422.
 Ἰαγάπη 14. 18. 76-78. 80. 92. 96. 116.
 200. 216. 220. 242. 246. 268. 270.
 286. 294. 300. 310. 330. 362. 434.
 442. 448. 460. 468. 470. 514. 530.
 Ἰαγάπησις 418. 430. 532.
 Ἰαγιασμός 524.
 Ἰαγριότης 502.
 ἸΑδὰμ 262. 272. 510.
 ἸΑδαμὰ 442. 444.
 ἸΑδερ 42. 44. 56. 396.
 Ἰαδικία 72. 174. 196. 198. 218. 230.
 232. 246. 292. 338. 358. 364. 404.
 416. 420. 444. 472. 474. 482. 506.
 518. 520.
 ἸΑδωνις 216.
 ἸΑζαήλ 56. 64.
 ἸΑζαρίας 20. 22. 24. 26. 28. 56.
 Ἰαθλιότης 194. 236. 240. 404.
 Ἰαἰγύπτιος,- οἱ 30. 36. 58. 68. 96.
 118. 136. 240. 308. 312. 318. 340.
 352. 372. 374. 394. 428. 432. 440.
 456. 482. 522.
 Ἰαἰγυπτος 16. 58. 96. 136. 146. 252.
 276. 306. 308. 312. 318. 340. 344.
 348. 352. 354. 382. 390. 404. 406.
 430. 436. 438. 448. 452. 454. 456.
 458. 474. 476. 478. 484. 486. 496.
 500. 504. 508. 530.
 Ἰαἰθίοπεσ 330.
 Ἰαἰρετικὸς, -οὶ 110. 418.
 Ἰαἰσχύνη 102. 194. 214. 224. 372. 400.
 Ἰαἰχμαλωσία 18. 30. 50. 84. 160. 202.
 210. 304. 334. 378. 404. 426. 506.
 Ἰακαθαροσία 92.102. 124. 326. 350.
 Ἰακροδυστία 510.
 Ἰαλήθεια 162. 172. 180. 420.
 Ἰαμαθία 218. 346.
 Ἰαμάρτημα, -τα 402.
 Ἰαμαρτία 56. 100. 102. 148. 178. 194.
 196. 198. 232. 262. 264. 272. 290.
 334. 336. 338. 340. 364. 378. 506.
 512. 536.
 Ἰαμαρτωλὸς, -οὶ 100. 218. 430. 474.
 Ἰαμασίας 22.
 Ἰαμεσίας 370. 410.
 Ἰαμμανίτιδες 12.
 Ἰαμορραῖοι 12. 432.
 Ἰαμμῶν 12.
 Ἰαμνηστία 436.
 Ἰαναγέννησις 82.
 Ἰαναισθησία 110.
 ἸΑνανίας, ψευδοπροφήτης, 478.
 Ἰανάστασις 66. 86.
 Ἰανάστασις νεκρῶν 86.
 Ἰανδρ(ε)ία 442.
 Ἰανεξικακία 430.
 Ἰανομία 176. 280. 286. 340. 510.
 Ἰανοσιότης 200. 286. 300.
 Ἰανταπόδοσις 356.
 ἸΑντίπατρος 64.
 Ἰαπαιδία 376. 378.
 Ἰαπανθρωπία 490. 518.
 Ἰαπάτη 176. 186. 226. 286. 292. 316.
 366. 478. 520.
 Ἰαπαύγασμα 258.

ἀπείθεια 86. 90. 438.
 * Ἄπις 222. 240. 394. 398. 402.
 ἀπόγνωσις 162.
 ἀπόνοια 192. 336. 474. 478.
 ἀποπληξία 226. 312. 472.
 ἀποστασία 124. 220. 222. 332. 334.
 400. 454. 520.
 ἀπώλεια 354. 420. 492. 516.
 ἄρετή 100. 102. 124. 128. 130. 224. 360.
 386. 528-530. 532. 536.
 * Ἀρκάδες 354.
 ἀρχιερωσύνη 334.
 ἀσέβεια 58. 102. 104. 190. 416. 420.
 454. 474.
 * Ἀσκαλωνίτης 64.
 * Ἀσοῦρ 436. 438. 440. 518. 522.
 * Ἀσσύριος, -οι 26.. 28. 30. 68. 70. 80.
 94. 200. 238. 248. 250. 252. 288.
 288. 304. 306. 308. 320. 328. 330.
 332. 334. 340. 344. 348. 350. 354.
 382. 386. 388. 396. 410. 412. 422.
 424. 440. 448. 450. 454. 456. 458.
 480. 500. 502. 508. 510. 522.
 * Ἀστάρτη 12. 214. 358. 402.
 ἀσυνεσία 216.
 ἀτιμία 192. 194. 196. 200. 222. 224.
 306.
 ἀφθαρσία 272. 276. 516.
 * Ἀφροδίτη 214.
 * Ἀχαάβ 42. 44. 54. 56. 60. 62. 268.
 * Ἀχαῖς 20. 28. 492. 508.
 * Ἀχαρ 132.
 ἀχαριστία 110.
 * Ἀχώρ 130. 132. 134. 136.

B

Βάαλ 44. 50. 54. 92. 96. 106. 108. 110.
 114. 116. 124. 160. 204. 228. 266.
 268. 342. 346. 358. 362. 402. 420.
 422. 466. 488.
 Βααλεῖμ 122. 124. 138. 140. 420. 424.

430. 484.
 Βαβυλώνιο, -οι 116. 120. 122. 140.
 228. 278. 344. 352. 376. 378. 390.
 392. 396. 398. 404. 410. 450. 452.
 Βαβυλῶν 80. 82. 116. 120. 330. 450.
 478. 486.
 Βαιθήλ 50. 218. 236. 394. 402. 464.
 466. 486.
 Βαλαάμ 206.
 Βαλὰκ 206.
 βάπτισμα 82.
 βασιλεία Θεοῦ-οὐρανῶν 14.
 βδέλυγμα 12. 212. 218. 466.
 βδελυρία 378.
 Βεελζεβούλ 180.
 Βεελφεγὼρ 160. 212. 214. 222. 228.
 236. 362. 372. 402. 490.
 Βεηρί, πατὴρ Ὠσηέ, 20.
 Βενιαμὴν 12. 16. 18. 82. 214. 216. 218.
 232. 236. 238. 240. 242. 244. 250.
 252. 352. 370. 410.
 Βεῶρ 206.
 Βηθλεέμ 364. 368.
 Βῆλος 140.

Γ

Γαβαὰ 370.
 Γαζή 24.
 Γαῖν 134.
 Γαλααδ 276. 278. 280. 282. 284. 286.
 288. 478. 480.
 Γαλααδίται 284. 480.
 Γαλγὰλ 382. 480.
 Γάλγαλα 18. 218.
 Γαλιλαία 226.
 Γεδεὼν 420. 422.
 γελοιότης 316.
 Γεργεσαῖοι 276.
 γνησιότης 452.
 γνῶσις 272. 360. 414.
 Γόμερ 34. 38. 48. 50. 52. 60. 70. 74. 174.

Δ

Δαβίδ 12. 14. 32. 60. 84. 88. 94. 98.
 104. 146. 148. 170. 172. 228. 232.
 236. 248. 254. 264. 268. 390. 514.
 524. 528. 530. 534.
 δαιμόνιον, -α 14. 22. 58. 78. 112. 118.
 124. 126. 150. 166. 180. 208. 216.
 220. 222. 234. 248. 276. 282. 318.
 344. 416. 492. 520.
 δαίμων, -ες 54. 102. 104. 110. 164. 210.
 312. 344. 346. 360. 390. 404. 532.
 Δαμασκός 30. 238. 252. 396.
 Δάν 16. 50. 218. 236. 366. 368. 402.
 486.
 Δεβηλαΐμ 34. 50.
 δειλία 452. 502.
 διαβολή 44. 48.
 διάβολος 514.
 διαφθορά 430.
 δικαιοπραγία 470.
 δικαιοσύνη 30. 76. 100. 108. 138. 146.
 148. 150. 154. 244. 246. 264. 270.
 372. 412. 414. 416. 418. 470. 474.
 δικαίωσις 272.
 Δίνα 284. 286. 462.
 διχόνοια 18.
 δόλος 176. 292.
 δόξα θεία - Θεοῦ 14. 24. 70. 82. 88. 90.
 130. 174. 250. 350. 490. 536.
 δουλεία 36. 94. 308. 312. 330. 454.
 δύναμις ἐχθροῦ 72
 δυσβουλία 194. 322. 328. 350. 378.
 420. 494.
 δυσθυμία 250.
 δυσσέβεια 14. 22. 84. 124. 298. 302.
 344. 346. 364. 368. 402. 416. 418.
 δυστροπία 516.
 δυσχέρεια 10. 58. 318.
 δωροφορία 196.

Ε

Ἑβραῖοι 180. 272. 296. 318. 366. 396.
 Ἑζεκίας 20. 30.
 εἰδωλολατρία 24. 56. 120. 206. 208.
 226. 236. 238. 244. 284. 316. 326.
 328. 410. 436. 454. 482. 514.
 εἰκαιοβουλία 320. 340. 400.
 εἰρήνη 32. 90. 142. 144. 146. 148.
 ἐκδίκησις 356.
 Ἑλεάζαρ 196.
 ἔλεος 148. 264. 270. 458. 470.
 ἐλευθερία 106. 144. 232.
 Ἑλισσαιέ 268.
 Ἑλλην, -ες 88. 110. 208. 210. 216. 368.
 ἐλπίς 130. 144. 162. 174. 254. 348. 406.
 448. 500. 506. 522.
 Ἑμεκαχώρ 132. 134.
 Ἑμμανουήλ 60. 64. 70. 182. 186. 270.
 294. 318. 462.
 Ἑμμώρ 462.
 ἐνανθρώπησις 138.
 ἐπαγγελία 36. 432.
 ἐπίγνωσις 138. 162. 174. 176. 178. 180.
 192. 262. 268. 270. 274. 528.
 ἐπιείκεια 328.
 ἐπιθυμία 86. 298. 300. 352.
 Εὐαῖος, -οι 276. 432.
 εὐγένεια 474.
 εὐήθεια 322.
 εὐημερία 80. 184. 242. 272. 294. 322.
 338. 374. 498.
 εὐθυμία 376. 390. 466. 498. 502. 514.
 εὐκλεια 194.
 εὐκοσμία 50.
 εὐλογία 112. 154. 350. 374.
 εὐμάρεια 106.
 εὐμένεια 282.
 εὐπίθεια 136.
 εὐσέβεια 18. 100. 138. 216. 218. 222.
 232. 282. 290. 300. 362.

εὐσπλαγχνία 270.
 εὐφημία 312.
 εὐφρασία 122.
 εὐφροσύνη 114. 116. 118. 154. 156.
 Ἐφραΐμ 10. 16. 18. 72. 222. 224. 230.
 236. 240. 244. 246. 248. 250. 252.
 254. 256. 280. 288. 290. 292. 300.
 302. 304. 306. 308. 328. 332. 334.
 336. 338. 344. 360. 362. 364. 366.
 368. 372. 374. 376. 378. 384. 388.
 396. 398. 408. 424. 426. 432. 436.
 438. 440. 442. 444. 446. 448. 452.
 454. 456. 458. 472. 474. 478. 480.
 486. 506. 510. 530.

Z

Ζαρά 132.
 Ζαχαρίας, προφήτης, 32.
 Ζεβεέ 420.
 Ζήβ 420.
 Ζοροβάβελ 18. 84. 334.
 ζωὴ ἐν Χριστῷ 516.

H

ἡδονή 182. 210. 294. 312. 488. 530.
 ἡδυπάθεια 48.
 Ἡλὰ 26. 30. 306. 508.
 Ἡλίας (Ἡλιού) 44. 114. 266.
 ἡλιθιότης 316.
 ἡμερότης 174. 192. 258. 334. 382. 434.
 438. 444. 448.
 Ἡρώδης 64. 294.
 Ἡσαΐας, προφήτης, 32. 44. 50. 52. 62.
 76. 142. 156. 166. 308. 450.
 Ἡσαῦ 428. 460. 464.

Θ

Θεγλαβαλασὰρ 26. 28. 68. 74. 202.

θέλημα (Θεοῦ) 172. 178.
 θεογνωσία 130. 136. 138. 302.
 θεοπτία 262.
 θεοσημεία 180.
 Θεραφίμ 368.
 Θερσίν 24.
 θηλυδρίας 214.
 θλίψις 306. 310. 434. 454. 456. 460.
 464. 500. 502.
 θυμὸς 228. 442. 506.
 θυσία (νομικὴ) 170. 172. 188. 190.
 192. 198. 206. 216. 224. 268. 270.
 280. 328. 336.
 θυσία πνευματικὴ 200. 338. 528.
 θυσιαστήριον 170. 188. 196. 214. 228.
 268. 334. 336. 338. 388. 390. 392.
 464.

I

Ἰακώβ 16. 64. 248. 284. 292. 410. 412.
 426. 458. 460. 462. 464. 466. 468.
 472. 482.
 Ἰαρεὶμ 250. 398.
 Ἰδουμαία 12.
 Ἰδουμαῖος, -οι 304.
 Ἰεβουσαῖος, -οι 276. 432.
 Ἰεζάβελ 54. 60. 62. 268.
 Ἰεζεκιήλ 36. 84. 100. 190. 206. 216.
 236. 244. 356. 482.
 Ἰεζραὲλ 52. 54. 56. 58. 60. 62. 66. 70.
 72. 82. 84. 152. 156. 160.
 Ἰερεμίας 36. 40. 70. 94. 98. 118. 152.
 194. 218. 242. 254. 320. 330. 352.
 354. 358. 364. 378. 406. 408. 424.
 450. 466.
 Ἰεροδάαλ 420. 422. 478.
 Ἰεροδοὰμ 16. 20. 22. 24. 26. 54. 56.
 218. 222. 226. 228. 240. 282. 286.
 290. 294. 296. 298. 300. 302. 322.

324. 332. 336. 394. 404. 484. 496.
506.

Ἱεροσόλυμα - Ἱερουσαλήμ 12. 14. 16.
18. 20. 22. 26. 28. 30. 44. 64. 70. 78.
80. 82. 84. 94. 98. 106. 114. 116.
118. 120. 170. 202. 206. 214. 216.
220. 222. 236. 238. 242. 244. 246.
252. 280. 282. 296. 320. 324. 334.
336. 342. 344. 352. 354. 370. 404.
406. 410. 426. 456. 486. 488. 506.
508.

ἱερουργία 282.

ἱερωσύνη 170. 172. 194. 196.

Ἱεχελία, μήτηρ Ἀζαρία, 22.

Ἱεχονίας 330.

Ἱηοῦ 54. 56. 62. 228. 268.

Ἱησοῦς (υἱὸς Ἰωσεδὲκ) 18. 84. 334.

Ἱησοῦς (Ναυῆ) 132. 134. 280.

Ἰθάμαρ 196.

ἰλαρότης 154.

Ἰορδάνης 132. 278. 280. 288. 480.

Ἰουδαία 30. 194. 202. 266. 354. 382.
426.

Ἰουδαῖος 50. 56. 58. 60. 62. 72. 76. 84.
88. 112. 130. 134. 140. 144. 146.
156. 160. 162. 164. 170. 180. 182.
184. 186. 194. 196. 266. 274. 288.
290. 292. 298. 352. 364. 378. 384.
510. 514. 530.

Ἰούδας, γενάρχη, 12. 18. 20. 22. 24.
26. 28. 30. 52. 54. 62. 64. 66. 68. 72.
82. 84. 90. 120. 172. 182. 188. 190.
194. 214. 216. 218. 220. 222. 224.
226. 230. 232. 238. 242. 244. 248.
250. 252. 254. 256. 264. 266. 268.
274. 276. 280. 282. 296. 320. 334.
342. 344. 352. 354. 358. 364. 370.
406. 410. 408. 426. 446. 448. 452.
454. 458. 466. 474. 488. 492. 508.

Ἰσαάκ 432. 466.

Ἰσραὴλ 10. 14. 16. 18. 22. 24. 26. 30.

36. 40. 42. 50. 52. 54. 56. 62. 64.
66. 68. 72. 74. 76. 78. 80. 82. 86. 88.
90. 98. 106. 114. 116. 118. 120. 122.
132. 134. 136. 140. 144. 152. 154.
158. 160. 162. 164. 166. 168. 170.
174. 176. 178. 180. 186. 188. 190.
192. 196. 200. 202. 206. 216. 218.
220. 222. 224. 226. 228. 230. 232.
234. 236. 246. 266. 268. 272. 274.
276. 280. 282. 284. 286. 288. 294.
300. 302. 306. 308. 312. 314. 316.
320. 322. 326. 328. 330. 332. 334.
336. 340. 342. 344. 346. 348. 350.
352. 356. 358. 360. 364. 366. 368.
370. 374. 376. 378. 380. 382. 386.
388. 396. 398. 400. 402. 404. 406.
408. 410. 420. 422. 424. 426. 428.
430. 432. 440. 442. 446. 448. 450.
452. 464. 476. 482. 484. 486. 488.
490. 492. 494. 496. 498. 500. 502.
504. 506. 508. 510. 518. 522. 524.
526. 530. 532.

Ἰταβύριον (ὄρος Γαλιλαίας) 226.

Ἰωάθαμ 20. 26. 28. 252.

Ἰωάννης (εὐαγγελιστῆς) 128. 158.
274.

Ἰωάννης (Βαπτιστῆς) 184.

Ἰωάνης 20. 22. 56. 370. 410.

Ἰωάχας 56.

Ἰωνάθαν 492.

Ἰωσεδὲκ 18. 84. 334.

Ἰωσήφ 16.

Ἰωσίας 228.

Κ

Καῖσαρ Αὐγουστος 202.
κακία 220. 288. 322. 382.
Καμβύσης 82. 334. 450.
καταδυναστεία 510.
κατάρρα 354.

κλοπή 178. 180. 182. 186.
κρίμα 470.
κρίσις 150.
Κῦρος 82. 334. 450.

Λ

Λάβαν 460. 482.
Λαῖσά 368.
λατρεία εἰδώλων 94. 106. 116. 118.
216. 218.
λατρεία νόμου 202. 232. 288.
λατρεία ἑλληνική 290. 294. 318.
Λευϊ 190. 226. 278. 280. 284. 292. 366.
368. 462. 480. .
Λευῖται 278. 366. 370. 482.
ληστεία 286. 290.
Λουζά 464.
λύτρωσις 368. 510. 516.
Λῶτ 78.

Μ

Μαδιὰμ 420.
Μαδιηναῖοι 420. 422.
Μαναιμ 24. 26. 252. 332. 396.
Μανασσῆς 16.
μανία 208. 358. 362. 364. 502.
μαντεία 358. 362.
ματαιότης 458.
Μαχμάς 352. 354.
μέθεξις 134.
Μέμφις 352. 354.
μετάγνωσις 178. 258. 404. 522.
Μῆδοι 68. 74. 82. 94. 106. 120. 140.
202. 220. 228. 320. 330. 334. 340.
396. 440. 450.
μαιφονία 178.
Μιχαίας 364. 366. 368.
μνηστεία 144.
μοιχεία 92. 164. 174. 178. 180. 186.

μολυσμός 326. 348. 480.
μοχθηρία 120.
μυσταγωγία 518.
μυστήριον 32. 86. 110. 134. 148. 150.
162. 166. 168. 176. 258. 462. 516.
Μωάβ 12. 358. 488.
Μωαδίτης 12. 304. 488.
Μωσῆς-Μωυσῆς 18. 24. 28. 36. 38. 40.
60. 80. 96. 132. 134. 136. 144. 146.
148. 158. 162. 266. 172. 190. 192.
196. 198. 214. 244. 246. 252. 272.
278. 296. 374. 382. 386. 392. 428.
476. 484. 488. 490. 494. 496. 526.

Ν

Ναβάτ 22. 26.
Ναθουθαί 56. 60. 62.
Ναβουχοδονόσορ 54. 206. 328. 330
νήψις 260.
Νινευί 278.
Νίνος ὁ Βαβυλώνιος 140.
νόμος (Μωσαικός) 232. 512.
νουμηγία 114.

Ο

ὀδύνη 250. 254.
Ὁξίας 20. 22. 24. 26.
οἰκειότης πνευματική 138. 388. 424.
οἰκείωσις (πρὸς Θεόν) 272. 524.
ὀλοκαύτωμα 80. 96. 268. 270. 272. 274.
ὀμόνοια 88.
ὄνειδισμός 354.
ὄργη (θεία) 68. 78. 114. 120. 124. 176.
188. 194. 196. 228. 252. 262. 286.
292. 324. 326. 328. 332. 334. 338.
344. 352. 386. 444. 448. 462. 502.
524. 532.
Οὐρίας (ἱερεὺς) 28.

Π

πάθημα 86.
 Παθουρή 406.
 παιδαγωγία 134.
 παιδεία 108.
 παρακοή 44.
 παροΐνια 178. 288. 386.
 Παῦλος 8. 32. 48. 50. 86. 108. 118. 122.
 128. 130. 134. 136. 144. 146. 154.
 190. 194. 210. 212. 232. 248. 338.
 372. 376. 378. 414. 416. 430. 436.
 470. 500. 510.
 περιτομή 510.
 Πέρσαι 68. 74. 82. 106. 140. 220. 232.
 238. 304. 320. 396. 440. 450.
 Πέτρος 36. 40. 294.
 Πιλᾶτος Πόντιος 186. 294.
 πίστις 58. 76. 80. 88. 90. 142. 150. 154.
 172. 178. 180. 190. 234. 264. 272.
 510. 524.
 πλάνη πολύθεος 68.
 πλάνη 94. 142. 206. 226. 236. 278. 328.
 346. 390. 416. 478
 πλεονεξία 96. 106. 150. 220. 228. 474.
 πλημμέλεια 438.
 πλημμέλημα 14. 100. 108. 186. 194.
 196. 224. 292. 360. 384. 422.
 πλοῦτος 472.
 πολυθεΐα 362.
 πολυπαιδία 374.
 πονηρία 140. 184.
 πορνεία 34. 48. 92. 98. 100. 102. 164.
 180. 206. 208. 346.
 πορνεία νοητή 202. 222. 298.
 Πρίαπος 212.
 προαΐρεσις 380.
 προθυμία 124. 536.
 προσκύνησις 242. 454.
 πρωτότοκος (Ἰσραήλ)
 πῶρωσις 134. 136.

Ρ

Ῥαασών 26. 28. 252.
 ῥαβδομαντεία 206.
 ῥαθυμία 242. 368. 530.
 Ῥαψάκης 30. 70. 410.
 Ῥοδοᾶμ 16. 20. 404.
 Ῥομέλιος 26. 28. 252.
 Ῥουδήμ 16.
 Ῥωμαῖος, -οι 70. 142. 186. 202.

Σ

σαββατισμὸς 168.
 Σαλαθιήλ 18. 84. 334.
 Σαλμανά 420. 422.
 Σαλμανασάρ 30. 68. 202. 308. 508.
 Σαμάρεια 12. 16. 18. 20. 22. 24. 26. 30.
 50. 54. 56. 64. 68. 70. 74. 82. 140.
 216. 232. 246. 250. 252. 268. 282.
 288. 290. 292. 302. 308. 310. 320.
 322. 326. 330. 342. 348. 352. 390.
 394. 396. 398. 400. 404. 410. 446.
 456. 480. 488. 506. 508. 516. 520.
 522.
 Σαμαρεΐτης, -οι 120. 320. 456.
 Σαμουήλ 42. 44. 484. 504.
 Σαούλ 40. 42. 484. 504.
 Σατανᾶς 58. 98. 150. 168. 240. 290.
 356. 390.
 Σεβοείμ 444.
 Σελούμ 24. 56.
 Σεναχηρείμ 30. 70.
 Σετίμ 488.
 Σηγῶρ 308. 508.
 Σιδώνιοι 12. 214. 228. 236.
 Σίκιμα 280. 282. 284. 286. 292. 464.
 Σικιμίται 462.
 Σινᾶ 136. 386.
 Σιών 80. 116. 268. 274.
 σκαιότης 488.

Σκηνοπηγία 280. 476.
 Σόδομα 298. 496.
 Σοδομίτης, -αι 78. 370.
 Σολομών 12. 14. 20. 214. 322. 324. 404.
 484.
 Σουσακείμ 16
 σταυρός 72. 80. 162. 170.
 Στέφανος 182.
 συκοφαντία 186.
 Συμεών (υἱὸς Ἰακώβ) 16. 284. 462.
 συμφορά 24. 114. 176. 228. 234. 258.
 304. 350. 402. 412. 420. 436. 516.
 Συρία 26. 28. 56. 64. 232. 396. 482.
 Σύροι 12. 28. 42. 238. 248. 252. 304.
 Συχέμ 284. 462.
 σωτηρία 128. 154. 168. 190. 340. 414.
 436. 448. 506. 518.

Τ

ταλαιπωρία 116. 122. 148. 352. 352.
 414.
 τρυφή 274. 330. 454.

Υ

υἰοθεσία 82. 88. 130.
 ὑπεροψία 136. 230. 380.
 ὑπομονή 500.
 ὑστεροβουλία 392.

Φ

Φακέας 26.
 Φακεὲ 26. 28.
 Φαραώ 12. 428. 432.
 Φαρισαῖος 62. 162. 182. 184. 288. 298.
 318.
 φαυλισμὸς 318.
 φαυλότης 58. 92. 102. 106. 126. 164.
 192. 208. 212. 384. 436. 472. 536.

Φερεζαῖοι 464.
 φθορά 518.
 φιλανθρωπία 46. 192. 266. 292. 430.
 524.
 φιλοθεΐα 380. 386. 422.
 φιλομάθεια 416.
 φιλοσαρκία 208. 312.
 φιλοστοργία 70. 92. 514.
 φόνος 178. 180. 186.
 Φούλας (Φουά) 26. 288. 396. 480.
 φρενοβλάβεια 158. 222.
 φωταγωγία 134.

Χ

Χαλδαῖοι 206. 452.
 Χαμῶς 12. 228. 236. 358. 362. 402.
 Χαναάν 472. 474.
 Χανααναῖοι 222. 432. 464. 472.
 χάρισμα 110. 128. 152. 342.
 Χετταῖοι 432.
 χρηστότης 270.
 Χριστιανὸς 360.
 Χωρήθ 136.

Ψ

ψευδολατρία 26. 166. 218. 402.
 ψευδομαντεία 208. 364.
 ψευδοπροφήτης 268. 276. 362.
 ψευδιρκία 176.
 ψεῦδος 178. 180. 186. 454.

Ω

ὠμότης 502.
 ὠν (ἥλιος) 238. 240. 394.
 ὠρήθ 420.
 ὠσηὲ (βασιλεὺς) 26. 30. 306. 308. 508.
 ὠσηὲ (προφήτης) 32. 36. 52. 56. 60.
 72. 174. 450.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ	8
ΚΕΙΜΕΝΟ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ	8-537
ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΡΟΦΗΤΗΝ ΩΣΗΕ	8-537
ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ	8-20
ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ (ΚΕΦ. 1, 1 - ΚΕΦ. 2, 3).	20-90
ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ (ΚΕΦ. 2, 4 - ΚΕΦ. 3, 5).	90-174
ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ (ΚΕΦ. 4, 1 - ΚΕΦ. 5, 12).	174-250
ΛΟΓΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ (ΚΕΦ. 5, 13 - ΚΕΦ. 9, 17).	250-388
ΛΟΓΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ (ΚΕΦ. 10, 1 - ΚΕΦ. 10,11).	388-412
ΛΟΓΟΣ ΕΚΤΟΣ (ΚΕΦ. 10, 12 - ΚΕΦ. 13, 3).	412-393
ΛΟΓΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ (ΚΕΦ. 13, 4 - ΚΕΦ. 4, 10).	494-537
ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ	539-556
1. Εύρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς	539-546
2. Εύρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων	547-554